שבוע פרשת ויצא

ו׳ - י״ב כסלו תשפ״ד (19 - 25 November 2023)

ספרי׳ — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

שער
שלישי

דבר מלכות

מאמרי דא״ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו״ר מנחם מענדל שליט״א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים״

770 איסטערן פּאַרקוויי סניף אה״ק כפר חב״ד ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי׳ תהא שנת נפלאות בכל

צדי״ק שנה להולדת כ״ק אדמו״ר שליט״א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם, שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ: וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ, וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ, וּבְשָׁכְבְּךָ, וּבְקוּמֶךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ, וּבִשְׁעָרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם: וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ, וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ, וּבְשָׁכְבְּךָ, וּבְקוּמֶךָ: וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ, וּבִשְׁעָרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל־צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אֱמֶת:

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ:

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ: אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ, יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת־פָּנֶיךָ:

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . שבן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מזמורי תהלים

קכב

מספר המשורר משבח ירושלים
והניסים שנעשו בירושלים:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שָׂמַחְתִּי בְּאֹמְרִים לִי בֵּית יְיָ נֵלֵךְ:
ב עֹמְדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ בִּשְׁעָרַיִךְ יְרוּשָׁלִָם: ג יְרוּשָׁלִַם
הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֶׁחֻבְּרָה־לָּהּ יַחְדָּו: ד שֶׁשָּׁם עָלוּ שְׁבָטִים
שִׁבְטֵי־יָהּ עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל לְהֹדוֹת לְשֵׁם יְיָ: ה כִּי שָׁמָּה
יָשְׁבוּ כִסְאוֹת לְמִשְׁפָּט כִּסְאוֹת, לְבֵית דָּוִד: ו שַׁאֲלוּ
שְׁלוֹם יְרוּשָׁלִָם יִשְׁלָיוּ אֹהֲבָיִךְ: ז יְהִי־שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ
שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ: ח לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי אֲדַבְּרָה־נָּא
שָׁלוֹם בָּךְ: ט לְמַעַן בֵּית־יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לָךְ:

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר
בגלות:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֵלֶיךָ נָשָׂאתִי אֶת
עֵינַי הַיֹּשְׁבִי בַּשָּׁמָיִם: ב הִנֵּה כְעֵינֵי
עֲבָדִים אֶל יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי
שִׁפְחָה אֶל יַד גְּבִרְתָּהּ כֵּן עֵינֵינוּ אֶל
יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שֶׁיְּחָנֵּנוּ: ג חָנֵּנוּ יְיָ חָנֵּנוּ
כִּי רַב שָׂבַעְנוּ בוּז: ד רַבַּת שָׂבְעָה לָּהּ
נַפְשֵׁנוּ הַלַּעַג הַשַּׁאֲנַנִּים הַבּוּז לְגֵאֵי
יוֹנִים:

תחילת זמן קידוש לבנה: יום שני בערב, ז׳ כסלו

אגרות קודש

ב״ה, יו״ד כסלו, תשט״ו
ברוקלין.

הרה״ג וו״ח אי״א נו״נ עוסק בצ״צ מוה״ר יונה שי׳

שלום וברכה!

... מ״ש כת״ר במכתבו אודות התעמולה בלימוד ההלכה וכו׳, הנה בקשר לזה הנני להביע תמיהתי על כל אלה שיכולים לעשות בהבא לקמן, והוא:

ברובא דרובא חסרה הידיעה דהלכות הצריכות בחיי **היום יומים**, והיינו כפשוטו בהלכות ברכות הנהנין, הפסק בתפלה, מוקצה בשבת כו׳ וכו׳, ולדאבון הרב וביני לבינו ככל אשר תגדל ידיעת הבחור או האברך בתורה תמעט אצלו הידיעה בהנ״ל. והרי ידוע פסק משנה שלא המדרש עיקר אלא המעשה, ובפרט מעשה בענינים הבאים לאדם מדי יום ביומו ואשר ברובא, המציאות דהלכות הנ״ל אין פנאי לעיין בספר אלא צריך להחליט על אתר. ולמרות כל זה לא ראינו משתדלים בלימוד הלכות אלו, ולא רק שאין משתדלים בזה אלא שנעשה זה ענין של מהיכי תיתי, וכחלק התורה המשתייך לעמי הארצים ולנשים, אף שידוע ומפורסם שזה הי׳ מתקנת משה רבנו הראשונות, ללמוד הלכות חג בחג ולפני החג שהוא מפני טעמים הנ״ל. ועיין בשו״ע רבנו הזקן ריש סימן תכ״ט ובהלכות ת״ת סוף פרק א׳ ולשונו של רבינו הזקן באגה״ק בסופו.

ויה״ר שיתחילו בזה בהקדם ככל האפשרי כי הרי כל יומא ויומא עביד עבידתי׳.

בכבוד ובברכה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוכן עניינים

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

ד"ה קטונתי מכל החסדים ומכל וגו',
שבת פרשת וישלח, י"ט כסלו, ה'תש"ל..... 5

התוועדויות

שיחת ש"פ וישלח י"ט כסלו, ה'תש"ל..... 20
משיחות ש"פ ויצא,
י"א כסלו ה'תש"נ..... 25

לקוטי שיחות

פרשת ויצא, כרך טו, ה..... 33
פרשת ויצא, כרך כ, א 37

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

חומש יומי - פרשת ויצא 45
לוח לתהלים היומי..... 72
תניא יומי..... 73
לוח 'היום יום' 85

רמב"ם

הלכה יומית לעיון ברמב"ם..... 88
שלושה פרקים ליום..... 92
פרק אחד ליום..... 137
ספר המצוות..... 163

לימוד מחולק לפי ימים

משניות עם ביאור קהתי - מסכת יבמות 167
גמרא עם ביאור - מסכת בבא קמא 176
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'..... 209

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

אדמו"ר הזקן

שולחן ערוך עם הערות וציונים..... 208
שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' 209
תורה אור 212

אדמו"ר האמצעי

תורת חיים..... 214

אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצוותיך..... 215

אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל תרל"ג 216

אדמו"ר מוהרש"ב

ספר המאמרים - המשך תער"ב..... 217

אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - תרפ"ט..... 219
לקוטי דיבורים - בלה"ק..... 220
רשימת המאסר..... 222
אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ 226

הוספות

ילקוט לוי יצחק על התורה 41
נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח..... 43
נביאים וכתובים..... 165
עין יעקב - מסכת ברכות 175
נקודה משיחת קודש מעובדת..... 227
חומש לקריאה בציבור..... 228
קריאת התורה למנחה בשבת קודש..... 237
לוח זמנים 238
סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש..... 239

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מאמר דא"ח

בס"ד. שבת פרשת וישלח, י"ט כסלו, ה'תש"ל

(הנחה בלתי מוגה)

1 **קָטֹנְתִּי** מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל וְגוֹ'[1], וּמְבָאֵר כ"ק
2 אַדְמו"ר הַזָּקֵן בָּאִגֶּרֶת שֶׁכָּתַב אַחַר
3 בִּיאָתוֹ מִפֶּטֶרְבּוּרְג[2], שֶׁבְּכָל חֶסֶד וְחֶסֶד שֶׁהַקָּבָ"ה
4 עוֹשֶׂה לָאָדָם, צָרִיךְ לִהְיוֹת שְׁפַל רוּחַ בִּמְאֹד כוֹ',
5 וְכָל הַקָּרוֹב אֶל ה' בְּיֶתֶר שְׂאֵת וְהַגְּבָהָה לְמַעְלָה
6 מַעְלָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת יוֹתֵר שְׁפַל רוּחַ לְמַטָּה מַטָּה
7 כוֹ', כָּל שֶׁהוּא קַמִּיהּ יוֹתֵר, הוּא יוֹתֵר כְּלֹא וְאַיִן
8 וָאֶפֶס, וְזוֹ הִיא בְּחִינַת יָמִין שֶׁבַּקְּדֻשָּׁה וְחֶסֶד
9 לְאַבְרָהָם וְכוֹ'. וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁעִנְיָן "קָטֹנְתִּי" וְגוֹ'
10 הוּא עִנְיָן כְּלָלִי, וְהֵינוּ, שֶׁנּוֹסָף לְכַךְ שֶׁכָּל "מַעֲשֵׂה
11 אָבוֹת" הַכְּתוּבִים בַּתּוֹרָה הֵם "סִימָן" וּנְתִינַת כֹּחַ
12 "לַבָּנִים"[3], הִנֵּה בָּזֶה גּוּפָא יֵשׁ עִנְיָנִים פְּרָטִיִּים,
13 עִנְיָנִים כְּלָלִיִּים וְעִנְיָנִים כְּלָלִיִּים בְּיוֹתֵר, וְעִנְיָן
14 "קָטֹנְתִּי" הוּא עִנְיָן כְּלָלִי בְּיוֹתֵר, כִּי "כָּל הַקָּרוֹב
15 כוֹ' הוּא יוֹתֵר כְּלֹא" וְכוֹ', שֶׁזֹּהוּי תַּכְלִית הַכַּוָּנָה
16 בִּירִידַת הַנְּשָׁמָה בְּגוּף, כְּדֵי לְהִתְעַלּוֹת וְלִהְיוֹת
17 בְּבְחִינַת קֵרוּב, עַד "לְאִשְׁתָּאבָא בְּגוּפָא
18 דְּמַלְכָּא"[4], שֶׁזֶּהוּ תַּכְלִית הָעִלּוּי בִּבְחִינַת הַקֵּרוּב,
19 שֶׁקָּשׁוּר עִם הַבִּטּוּל דְּ"קָטֹנְתִּי" גוֹ', כַּנַּ"ל. וְהִנֵּה,
20 מְבֹאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת[5], שֶׁעִנְיָן זֶה הוּא מִצַּד
21 בְּחִינַת הַחֲסָדִים כְּפִי שֶׁהֵם בְּ'עוֹלָם הַתִּקּוּן', וְזֶהוּ
22 הַחִדּוּשׁ בַּחֲסָדִים דְּ'עוֹלָם הַתִּקּוּן' לְגַבֵּי הַחֲסָדִים

ביאור בדרך אפשר

1 בפרשת וישלח יעקב אבינו אומר:
2 **קָטֹנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל וְגוֹ'**[1], **וּמְבָאֵר כ"ק אַדְמו"ר**
3 **הַזָּקֵן בָּאִגֶּרֶת שֶׁכָּתַב** לציבור החסידים **אַחַר בִּיאָתוֹ מִפֶּטֶרְבּוּרְג**[2],
4 שם היה אסור בבית הסוהר ושוחרר ביום י"ט כסלו שנת תקנ"ט (**שֶׁבְּכָל**
5 **חֶסֶד וְחֶסֶד** נוסף **שֶׁהַקָּבָ"ה**
6 **עוֹשֶׂה לָאָדָם, צָרִיךְ לִהְיוֹת**
7 האדם **שְׁפַל רוּחַ בִּמְאֹד כוֹ'**,
8 כלומר, במקום לחוש גאווה על כך
9 שזכה לחסדי הקדוש־ברוך־הוא, הרי
10 ככל שהקדוש־ברוך־הוא מוסיף לעשות
11 איתו טובות וחסדים, האדם צריך
12 להיות יותר שפל בעיני עצמו, וזהו
13 שאמר יעקב אבינו לאחר שזכה
14 לחסדים 'קטונתי', **וְכָל הַקָּרוֹב אֶל**
15 **ה' בְּיֶתֶר שְׂאֵת וְהַגְּבָהָה לְמַעְלָה**
16 **מַעְלָה**, וכל חסד נוסף מוסיף בקרבת
17 האדם אל הקדוש־ברוך־הוא והגבהתו
18 לאלוקות, **צָרִיךְ לִהְיוֹת יוֹתֵר**
19 **שְׁפַל רוּחַ לְמַטָּה מַטָּה כוֹ'**,
20 וטעם הדבר הוא כי **כָּל שֶׁהוּא**
21 **קַמִּיהּ יוֹתֵר**, כל מי שנמצא קרוב
22 יותר לפני ה', **הוּא יוֹתֵר כְּלֹא**
23 **וְאַיִן וָאֶפֶס** (על משקל דברי הזוהר
24 'כולא קמיה, כלא חשיב'), **וְזוֹ הִיא**
25 עניין זה של קרבת ה' **בְּחִינַת יָמִין**
26 **שֶׁבַּקְּדֻשָּׁה** כעניינו של הימין לקרב
27 **וְחֶסֶד לְאַבְרָהָם וְכוֹ'** שעבודתו
28 היא בקו החסד, קו הימין והקירוב,
29 והקירוב לאלוקות צריך לגרום לאדם
30 תחושה של קטנות, ענווה ושפלות.
31 **וּמִזֶּה** מהפירוש האמור של אדמו"ר
32 הזקן במשמעות הפנימית של דברי
33 יעקב אבינו 'קטונתי מכל החסדים'
34 **מוּבָן שֶׁעִנְיָן "קָטֹנְתִּי" וְגוֹ'**
35 **הוּא עִנְיָן** ומסר־הוראה **כְּלָלִי,**
36 **וְהֵינוּ, שֶׁנּוֹסָף לְכַךְ שֶׁכָּל**
37 **"מַעֲשֵׂה אָבוֹת"** שעשו אברהם יצחק ויעקב **הַכְּתוּבִים בַּתּוֹרָה הֵם**
38 **"סִימָן" וּנְתִינַת כֹּחַ "לַבָּנִים"**[3], לעבודת ה' של בני ישראל במשך
39 כל הדורות **הִנֵּה בָּזֶה** בעניין 'מעשה אבות סימן לבנים' **גּוּפָא** עצמו **יֵשׁ**
40 חלוקה לשלושה סוגים שונים, סוג אחד **עִנְיָנִים פְּרָטִיִּים,** סוג שני
41 **עִנְיָנִים כְּלָלִיִּים** וסוג שלישי **וְעִנְיָנִים כְּלָלִיִּים בְּיוֹתֵר, וְעִנְיָן**
42 **"קָטֹנְתִּי"** והמסר והנתינת כוח
43 ל'בנים' מעניין זה ב'מעשה אבות'
44 **הוּא עִנְיָן כְּלָלִי בְּיוֹתֵר, כִּי**
45 **"כָּל הַקָּרוֹב כוֹ' הוּא יוֹתֵר**
46 **כְּלֹא" וְכוֹ'**, עניין זה שכל הקרוב
47 יותר לאלוקות, הרי הוא יותר בביטול
48 ויותר בשפלות, הוא נושא כללי ביותר,
49 חשוב במיוחד, בעבודת ה' **שֶׁזֹּהוּי**
50 **תַּכְלִית הַכַּוָּנָה** והמטרה **בִּירִידַת**
51 **הַנְּשָׁמָה בְּגוּף, כְּדֵי לְהִתְעַלּוֹת**
52 **וְלִהְיוֹת בִּבְחִינַת קֵרוּב** לאלוקות,
53 **עַד** להתקרבות ברמה כזאת של
54 **"לְאִשְׁתָּאבָא בְּגוּפָא**
55 **דְּמַלְכָּא"**[4], להיות 'נשאב', היינו
56 נכלל, בגוף המלך, כלומר, התקרבות
57 לאלוקות באופן כזה שהאדם מאבד את
58 מציאותו ונכלל באלוקות **שֶׁזֶּהוּ**
59 התקרבות ברמה של ביטול עד כדי
60 התכללות **תַּכְלִית הָעִלּוּי בִּבְחִינַת**
61 **הַקֵּרוּב, שֶׁקָּשׁוּר עִם הַבִּטּוּל**
62 **דְּ"קָטֹנְתִּי" גוֹ', כַּנַּ"ל.**
63 **וְהִנֵּה, מְבֹאָר בְּכַמָּה**
64 **מְקוֹמוֹת**[5], בתורת החסידות
65 **שֶׁעִנְיָן זֶה** שהחסד מלמעלה גורם
66 לביטול ושפלות של האדם **הוּא**
67 **מִצַּד בְּחִינַת הַחֲסָדִים כְּפִי**
68 **שֶׁהֵם בְּ'עוֹלָם הַתִּקּוּן'**, הוא
69 העולם המתוקן שנברא ומקבל את
70 חיותו ב'סדר השתלשלות' הדרגתי
71 מסודר כפי שהוא כעת **וְזֶהוּ**
72 **הַחִדּוּשׁ בַּחֲסָדִים דְּ'עוֹלָם**
73 **הַתִּקּוּן' לְגַבֵּי הַחֲסָדִים**
74 **דְּ'עוֹלָם הַתֹּהוּ'** העולם שקדם ל'עולם התיקון' ובו האורות מרובים

---

1) פרשתנו לב, יא. 2) תניא אגה"ק סימן ב. 3) ראה תנחומא לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך יב, ו. יב, י. יד, א. אוה"ת ר"פ לך. ובכ"מ. 4) זח"א ריז, ב. 5) ד"ה קטנתי עטר"ת. ובכ"מ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

1 דְּ׳עוֹלָם הַתֹּהוּ׳. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַכַּוָּנָה בָּזֶה הִיא גַּם
2 לַחֲסָדִים דְּ׳עוֹלָם הַתֹּהוּ׳ כְּפִי שֶׁהֵם בְּמַדְרֵגַת
3 הַקְּדֻשָּׁה, אֶלָּא שֶׁשָּׁם הוּא לְהֵפֶךְ מִכְּמוֹ בְּ׳עוֹלָם
4 הַתִּקּוּן׳, שֶׁהוּא בְּאֹפֶן שֶׁ״כָּל הַקָּרוֹב יוֹתֵר, הוּא
5 יוֹתֵר כְּלֹא״ כוּ׳. וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאֵר בְּעִנְיַן
6 תְּפִלַּת יַעֲקֹב, ״אֲלֻקֵי אָבִי אַבְרָהָם וְגוֹ׳[6] (קָטַנְתִּי״
7 וְגוֹ׳), כַּמְּבֹאָר בְּ׳תוֹרָה אוֹר׳[7] שֶׁיַּעֲקֹב הִתְפַּלֵּל
8 שֶׁיְּמַשֵּׁךְ אֵלָיו הַמַּקִּיפִים דִּקְדֻשָּׁה שֶׁל הָאָבוֹת,
9 לַעֲזוֹר לוֹ שֶׁיּוּכַל לְהַמְשִׁיךְ הַמַּקִּיף דְּ׳עוֹלָם הַתֹּהוּ׳
10 שֶׁיִּתְגַּלֶּה לְמַטָּה כוּ׳ (שֶׁגַּם זֶה הוּא עִנְיָן כְּלָלִי -
11 כְּלָלוּת עִנְיַן בְּרוּר ׳עוֹלָם הַתֹּהוּ׳ עַל־יְדֵי ׳עוֹלָם
12 הַתִּקּוּן׳, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מִתְעַלֶּה גַּם ׳עוֹלָם הַתִּקּוּן׳
13 עַצְמוֹ), שֶׁכַּוָּנָתוֹ בָּזֶה הָיְתָה גַּם לִפְעֹל בֵּרוּר ׳עוֹלָם
14 הַתֹּהוּ׳ שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ עִנְיַן ״קָטַנְתִּי״, כְּמוֹ בְּ׳עוֹלָם
15 הַתִּקּוּן׳. וְהִנֵּה, מְבֹאָר בְּ׳תוֹרָה אוֹר׳[8] שֶׁמְּצַד יַעֲקֹב
16 הָיָה יָכוֹל לִהְיוֹת הַבֵּרוּר כוּ׳, אַךְ הַחִסָּרוֹן הָיָה
17 מִצַּד עֵשָׂו כוּ׳, וְעִנְיָן זֶה יֵשְׁלַם לֶעָתִיד־לָבֹא בִּגְמַר
18 הַבֵּרוּרִים, וּכְדִבְרֵי יַעֲקֹב ״עַד אֲשֶׁר אָבוֹא אֶל
19 אֲדֹנִי שֵׂעִירָה״[9], וּפֵרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל[10] (הוּבָא
20 בְּרַשִׁ״י עַל אֲתַר) שֶׁזֶּה יִהְיֶה בִּימֵי הַמָּשִׁיחַ,
21 שֶׁנֶּאֱמַר[11] וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת
22 הַר עֵשָׂו, וְהָיְתָה לַה׳ הַמְּלוּכָה (כְּפִי שֶׁאוֹמְרִים
23 בְּסִיּוּם הַהַפְטָרָה), שֶׁזֶּהוּ תַּכְלִית הַבֵּרוּר, וּכְמוֹ
24 שֶׁהָיָה בִּתְחִלַּת הַבְּרִיאָה, קֹדֶם חֵטְא עֵץ־הַדַּעַת,
25 שֶׁ״עוֹלָם עַל מִלּוּאוֹ נִבְרָא״[12], שֶׁזֶּהוּ כְּלָלוּת עִנְיַן
26 גִּלּוּי אֱלֹקוּת בָּעוֹלָם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[13] ״בָּאתִי

ביאור בדרך אפשר

1 והכלים מועטים, והארת האור איננה בצורה מסודרת ובהתלבשות. ואילו
2 ב׳עולם התוהו׳ אופן השפעת החסד והתוצאות מכך הם באופן אחר. **וְיֵשׁ**
3 **לוֹמַר, שֶׁהַכַּוָּנָה בָּזֶה הִיא גַּם** אפילו **לַחֲסָדִים דְּ׳עוֹלָם הַתֹּהוּ׳**
4 **כְּפִי שֶׁהֵם בְּמַדְרֵגַת הַקְּדֻשָּׁה** (ולא רק לניצוצות שנפלו מעולם התוהו,
5 למטה למקומות שמחוץ לקדושה),
6 **אֶלָּא שֶׁשָּׁם** ב׳עולם התוהו׳ **הוּא**
7 **לְהֵפֶךְ מִכְּמוֹ בְּ׳עוֹלָם הַתִּקּוּן׳,**
8 **שֶׁב׳**עולם התיקון׳ **הוּא** השפעת
9 החסד ועבודת האדם בעקבות השפעת
10 החסד מלמעלה היא **בְּאֹפֶן שֶׁ״כָּל**
11 **הַקָּרוֹב יוֹתֵר** לאלוקות, **הוּא**
12 **יוֹתֵר כְּלֹא** בביטול יותר״ **כוּ׳.**
13 **וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאֵר בְּעִנְיַן**
14 **תְּפִלַּת יַעֲקֹב, ״אֲלֻקֵי אָבִי**
15 **אַבְרָהָם וְגוֹ׳**[6] (שבהמשך לזה
16 נאמר **קָטַנְתִּי״ וְגוֹ׳), כַּמְּבֹאָר**
17 **בְּ׳תוֹרָה אוֹר׳**[7] לאדמו״ר הזקן
18 **שֶׁיַּעֲקֹב הִתְפַּלֵּל שֶׁיְּמַשֵּׁךְ**
19 מלמעלה למטה ויתגלו **אֵלָיו**
20 **הַמַּקִּיפִים דִּקְדֻשָּׁה** האורות
21 העליונים הנעלים מכדי להתלבש
22 בפנימיות והם כמו ׳מקיפים׳ מלמעלה
23 **שֶׁל הָאָבוֹת,** שנמשכו והתגלו על
24 ידי האבות **לַעֲזוֹר לוֹ** במילוי
25 המשימה המיוחדת **שֶׁיּוּכַל**
26 **לְהַמְשִׁיךְ** האור **הַמַּקִּיף** הנעלה
27 **דְּ׳עוֹלָם הַתֹּהוּ׳** שיומשך מלמעלה
28 למטה וירד **שֶׁיִּתְגַּלֶּה לְמַטָּה כוּ׳**
29 בעולם הזה התחתון **(שֶׁגַּם זֶה**
30 המשכה של אורות דתוהו למטה **הוּא**
31 **עִנְיַן כְּלָלִי - כְּלָלוּת עִנְיַן בְּרוּר**
32 **׳עוֹלָם הַתֹּהוּ׳ עַל־יְדֵי ׳עוֹלָם**
33 **הַתִּקּוּן׳,** על ידי העבודה בענייני
34 העולם, היינו תיקון ובירור הניצוצות
35 שנפלו מעולם התוהו לענייני העולם,
36 על ידי עיסוק בתורה ומצוות, שעל ידי
37 מגע בענייני העולם, מברורים את עולם התוהו על ידי עולם התיקון
38 **שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מִתְעַלֶּה גַּם ׳עוֹלָם הַתִּקּוּן׳ עַצְמוֹ** וגם הוא עצמו
39 נהיה יותר מתוקן ויותר מבורר), **שֶׁכַּוָּנָתוֹ** של יעקב אבינו **בָּזֶה הָיְתָה**
40 **גַּם לִפְעֹל בֵּרוּר** ותיקון של **׳עוֹלָם הַתֹּהוּ׳ שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ עִנְיַן**
41 **״קָטַנְתִּי״, כְּמוֹ בְּ׳עוֹלָם הַתִּקּוּן׳** כי מצד עצמו אין ב׳עולם התוהו׳

ביאור בדרך אפשר

42 ביטול, ואדרבה, המידות מאירות בו בתוקף והכלים לא מגבילים את האורות
43 כמו בעולם התיקון.
44 **וְהִנֵּה, מְבֹאָר בְּ׳תוֹרָה אוֹר׳**[8] לאדמו״ר הזקן, פרשת וישלח, **שֶׁמְּצַד**
45 **יַעֲקֹב הָיָה יָכוֹל לִהְיוֹת הַבֵּרוּר כוּ׳,** והתיקון של עולם התוהו
46 (ובהמשך לזה הכנת העולם לשלימות
47 התיקון בגאולה השלימה) **אַךְ**
48 **הַחִסָּרוֹן** באותה שעה **הָיָה מִצַּד**
49 **עֵשָׂו כוּ׳** שעשו מצידו לא היה מוכן
50 לשלימות התיקון והבירור, **וְעִנְיָן זֶה**
51 של שלימות התיקון שלא נשלם באותה
52 שעה, בעת שיעקב ועשו נפגשו,
53 **יֵשְׁלַם לֶעָתִיד־לָבֹא** בימות
54 המשיח **בִּגְמַר הַבֵּרוּרִים**
55 כשיסתיימו כל הבירורים של כל
56 הניצוצות של הקדושה, **וּכְדִבְרֵי**
57 **יַעֲקֹב** לעשו האמורים בפרשה **״עַד**
58 **אֲשֶׁר אָבוֹא אֶל אֲדֹנִי**
59 **שֵׂעִירָה״**[9], **וּפֵרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ**
60 **ז״ל**[10] במדרשים על פסוק זה
61 **(הוּבָא בְּרַשִׁ״י עַל אֲתַר** במקום,
62 בפירושו על הכתוב) **שֶׁזֶּה** גמר
63 הבירור של עשו **יִהְיֶה בִּימֵי**
64 **הַמָּשִׁיחַ, שֶׁנֶּאֱמַר**[11] בנבואת
65 עובדיה, המדברת על לעתיד לבוא
66 **וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן**
67 **לִשְׁפֹּט אֶת הַר עֵשָׂו, וְהָיְתָה**
68 **לַה׳ הַמְּלוּכָה (כְּפִי שֶׁאוֹמְרִים**
69 **בְּסִיּוּם הַהַפְטָרָה** של שבת פרשת
70 וישלח), **שֶׁזֶּהוּ** הבירור והתיקון של
71 עשו שיושלם לעתיד לבוא **תַּכְלִית**
72 ושלימות **הַבֵּרוּר** והתיקון של כללות
73 הבריאה, **וּכְמוֹ שֶׁהָיָה בִּתְחִלַּת**
74 **הַבְּרִיאָה, קֹדֶם חֵטְא עֵץ־**
75 **הַדַּעַת,** שהעולם היה מתוקן בתכלית
76 ומקום ראוי לגילוי אלוקות, ודברי
77 חכמינו ז״ל במדרש **שֶׁ״עוֹלָם עַל**
78 **מִלּוּאוֹ נִבְרָא״**[12], שהעולם נברא ׳מלא׳ ושלם ללא פגם **שֶׁזֶּהוּ** השלמות
79 של העולם שבה מדובר כאן היא **כְּלָלוּת עִנְיַן גִּלּוּי אֱלֹקוּת בָּעוֹלָם,**
80 העובדה שהעולם לא מסתיר ולא מעלים על האלוקות אלא הוא מקום מתאים
81 להארת וגילוי האלוקות **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[13] ב׳שיר השירים׳ שהקדוש־ברוך־
82 הוא אומר על השראת השכינה וגילוי האלוקות בעולם הזה **״בָּאתִי**

---

6) שם, י. 7) פרשתנו כד, ד. 8) שם, סע״ב ואילך. 9) פרשתנו לג, יד. 10) ב״ר פע״ח, יד (בסופו). יל״ש פרשתנו רמז קלג.
11) עובדי׳ א, כא. 12) ב״ר פי״ד, ז. וראה שם פי״ב, ו. פי״ג, ג (וביפ״ת שם). 13) שה״ש ה, א.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

לְגַנִּי״, וְאִיתָא ומובא על כך **בְּ׳מִדְרַשׁ רַבָּה׳**[14] **״לְגָנוּנִי, לְמָקוֹם שֶׁהָיָה עִקָּרִי בַּתְּחִלָּה״,** למקום ההתייחדות שלי וחזרתי, כביכול **לְמָקוֹם שֶׁהָיָה עִקָּרִי בַּתְּחִלָּה״,** היינו שבהשראת השכינה במציאות הגשמית בעת הקמת המשכן (והמקדש), חזר להיות המצב שהיה בהתחלת הבריאה, לפני חטא עץ הדעת, **כִּי** בתחילת הבריאה **״עִקַּר שְׁכִינָה** עיקר השראת השכינה **בַּתַּחְתּוֹנִים** בעולם הזה התחתון **הָיְתָה״**[15], **אֶלָּא שֶׁעַל־יְדֵי חֵטְא עֵץ־הַדַּעַת וְהַחֲטָאִים שֶׁלְּאַחֲרָיו, נִסְתַּלְּקָה** ועלתה **הַשְּׁכִינָה מֵאֶרֶץ** התחתונה **לָרָקִיעַ וְכוּ׳ עַד לָרָקִיעַ הַשְּׁבִיעִי, וְאַחַר־כַּךְ** לאחר שבעקבות החטאים השכינה נסתלקה ועלתה עד הרקיע השביעי **עָמְדוּ שִׁבְעָה צַדִּיקִים (בְּשִׁבְעָה הַדּוֹרוֹת),** החל מאברהם אבינו שהוא הראשון **עַד לְמֹשֶׁה שֶׁהוּא הַשְּׁבִיעִי, וְעַל־יְדֵי עֲבוֹדָתָם הִמְשִׁיכוּ אֶת הַשְּׁכִינָה** בחזרה **לְמַטָּה בָּאָרֶץ** כפי שהיה לפני חטא עץ הדעת.

וְכָאָמוּר, שֶׁיַּעֲקֹב מִצַּד־עַצְמוֹ הָיָה כְּבָר מוּכָן לָזֶה לשלימות התיקון והבירור של העולם שיחזור להיות מקום של השראת השכינה כפי שהיה בתחילת הבריאה **אָז** בימי יעקב ועשו, **וְרָצָה** יעקב **לִפְעֹל זֹאת גַּם בְּעֵשָׂו** שגם עשו מצידו יבוא כבר אז להכרה ב׳והייתה לה׳ המלוכה׳, ויעקב רצה להשפיע את הדבר לעשו **עַל־יְדֵי דּוֹרוֹן תְּפִלָּה וּמִלְחָמָה, כְּפִי שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י**[16] בפרשת וישלח **שֶׁיַּעֲקֹב הִתְקִין עַצְמוֹ** לפני שנפגש עם עשו **לִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, לְדוֹרוֹן** מתנה, כמסופר בתורה שיעקב שלח לעשו מנחה **לִתְפִלָּה** להקדוש ברוך הוא שיציל אותו מיד עשו **וּלְמִלְחָמָה** אם עשו יילחם בו.

וְצָרִיךְ לְהָבִין מַהוּ עִנְיָנָם התוכן הפנימי **שֶׁל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ,** דורון ותפילה ומלחמה **וּמַהִי שַׁיָּכוּתָם** של שלוש הדברים **זֶה לָזֶה,** שהרי יעקב עשה את כל השלושה, **דְּלִכְאוֹרָה אַדְּרַבָּה, הֲרֵי הֵם** הדורון, התפילה והמלחמה **עִנְיָנִים הָפְכִּיִּים זֶה מִזֶּה, כִּי דּוֹרוֹן** מתנה **הוּא עִנְיַן הַחֶסֶד וְהַקֵּרוּב, וּמִלְחָמָה הוּא עִנְיַן הָרְחוּק** והריחוק הוא גדול ביותר **עַד לְפֵרוּד מַמָּשׁ, וְאִם־כֵּן מַהִי הַשַּׁיָּכוּת בֵּין שְׁלֹשָׁה עִנְיָנִים אֵלּוּ** שיעקב נקט בכל שלושתם יחד?

ב) וּלְהָבִין זֶה הענין שיעקב אבינו התכונן גם בדורון, גם בתפילה וגם במלחמה למרות שהם דברים שונים והפכיים **צָרִיךְ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה כְּלָלוּת עִנְיַן** משמעות התוכן הכללי של **הַמְשָׁכַת** וגילוי **אֱלֹקוּת בָּעוֹלָם,** שהיא, כדברי המדרש השליחות **״לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים״**[17], לעשות את העולם הזה התחתון למקום ראוי לגילוי והמשכת אלוקות, **״דִּירָה״ דַּיְקָא,** והמדרש מדייק ונוקט דוגמה מ׳דירה׳ **שֶׁבָּהּ** בדירתו **נִמְצָא הָאָדָם הַדָּר בָּהּ בְּכָל עִנְיָנָיו, בְּחִיצוֹנִיּוּתוֹ וּבִפְנִימִיּוּתוֹ, וְעַד לְכָל עַצְמוּתוֹ**[18], דירת האדם היא המקום שבו הוא נמצא בעצם המציאות שלו ובכל הפרטים של המציאות שלו, ולא מקום שבו הוא נמצא רק לזמן מסויים ולצורך מסויים בלבד, וכך גם בנמשל, עשיית העולם הזה ל׳דירה׳ לאלוקות, משמעותה שהעולם נהיה המקום שבו עיקר ועצמיות האלוקות נמצאת בגלוי ובכל התוקף, **כִּי עִקַּר עִנְיַן הַ״דִּירָה״** התגלות האלקות בעולם באופן של ׳דירה׳ כאמור **הָיָה בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, וְכֵן בַּ״מִּשְׁכָּן דְּאִקְרֵי מִקְדָּשׁ״**[19], משכן הנקרא מקדש (וכמו שמצינו שהציווי בתורה על עשיית המקדש נאמר בלשון ׳ועשו לי מקדש׳) **וּכְדִכְתִיב שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ** אודות חנוכת בית המקדש הראשון, **״הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא**

ביאור בדרך אפשר

1 לְגַנִּי״, וְאִיתָא בְּ׳מִדְרַשׁ רַבָּה׳[14] ״לְגָנוּנִי, לְמָקוֹם
2 שֶׁהָיָה עִקָּרִי בַּתְּחִלָּה״, כִּי ״עִקַּר שְׁכִינָה
3 בַּתַּחְתּוֹנִים הָיְתָה״[15], אֶלָּא שֶׁעַל־יְדֵי חֵטְא עֵץ־
4 הַדַּעַת וְהַחֲטָאִים שֶׁלְּאַחֲרָיו, נִסְתַּלְּקָה הַשְּׁכִינָה
5 מֵאֶרֶץ לָרָקִיעַ וְכוּ׳ עַד לָרָקִיעַ הַשְּׁבִיעִי, וְאַחַר־כַּךְ
6 עָמְדוּ שִׁבְעָה צַדִּיקִים (בְּשִׁבְעָה הַדּוֹרוֹת), עַד
7 לְמֹשֶׁה שֶׁהוּא הַשְּׁבִיעִי, וְעַל־יְדֵי עֲבוֹדָתָם
8 הִמְשִׁיכוּ אֶת הַשְּׁכִינָה לְמַטָּה בָּאָרֶץ. וְכָאָמוּר,
9 שֶׁיַּעֲקֹב מִצַּד־עַצְמוֹ הָיָה כְּבָר מוּכָן לָזֶה אָז, וְרָצָה
10 לִפְעֹל זֹאת גַּם בְּעֵשָׂו, עַל־יְדֵי דּוֹרוֹן תְּפִלָּה
11 וּמִלְחָמָה, כְּפִי שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י[16] שֶׁיַּעֲקֹב הִתְקִין
12 עַצְמוֹ לִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, לְדוֹרוֹן לִתְפִלָּה
13 וּלְמִלְחָמָה. וְצָרִיךְ לְהָבִין מַהוּ עִנְיָנָם שֶׁל שְׁלֹשָׁה
14 דְּבָרִים אֵלּוּ, וּמַהִי שַׁיָּכוּתָם זֶה לָזֶה, דְּלִכְאוֹרָה
15 אַדְּרַבָּה, הֲרֵי הֵם עִנְיָנִים הָפְכִּיִּים זֶה מִזֶּה, כִּי
16 דּוֹרוֹן הוּא עִנְיַן הַחֶסֶד וְהַקֵּרוּב, וּמִלְחָמָה הוּא
17 עִנְיַן הָרְחוּק עַד לְפֵרוּד מַמָּשׁ, וְאִם־כֵּן מַהִי
18 הַשַּׁיָּכוּת בֵּין שְׁלֹשָׁה עִנְיָנִים אֵלּוּ.
19 ב) וּלְהָבִין זֶה צָרִיךְ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה כְּלָלוּת
20 עִנְיַן הַמְשָׁכַת אֱלֹקוּת בָּעוֹלָם,
21 ״לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים״[17], ״דִּירָה״
22 דַּיְקָא, שֶׁבָּהּ נִמְצָא הָאָדָם הַדָּר בָּהּ בְּכָל עִנְיָנָיו,
23 בְּחִיצוֹנִיּוּתוֹ וּבִפְנִימִיּוּתוֹ, וְעַד לְכָל עַצְמוּתוֹ[18], כִּי
24 עִקַּר עִנְיַן הַ״דִּירָה״ הָיָה בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, וְכֵן
25 בַּ״מִּשְׁכָּן דְּאִקְרֵי מִקְדָּשׁ״[19], וּכְדִכְתִיב שְׁלֹמֹה
26 הַמֶּלֶךְ, ״הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא
37 לִתְפִלָּה
38 יילחם בו.
39 וְצָרִיךְ לְהָבִין מַהוּ עִנְיָנָם

---

14) שהש״ר עה״פ. וראה בארוכה המשך באתי לגני ה׳שי״ת (ספר המאמרים תש״י ע׳ 111). 15) ראה ב״ר פי״ט, ז. וש״נ. 16) פרשתנו לב, ט. - נתבאר בשיחות שלאחר המאמר (לקוטי שיחות חט״ו ע׳ 265 ואילך). 17) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב״ר ספ״ג. במדב״ר פי״ג, ו. תניא רפל״ו. ובכ״מ. 18) ראה מאמרי אדה״ז תקס״ה ח״א ע׳ תפט (ועם הגהות - אוה״ת שה״ש ח״ב ע׳ תרעט ואילך). אוה״ת בלק ריש ע׳ תתקצז. המשך תרס״ו ע׳ ה. 19) עירובין ב, א.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

יְכַלְכְּלוּךָ, אינם יכולים להכיל את גילוי האלוקות **אַף כִּי הַבַּיִת הַזֶּה"**[20], **וְהַיְנוּ**, **שֶׁ"הַבַּיִת הַזֶּה" (בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ)**, **הָיָה "דִּירָה" לְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ**, **אֲשֶׁר "הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא יְכַלְכְּלוּךָ"**, כלומר, 'השמים ושמי השמים' לא יכולים להכיל את גילוי האלוקות ולהיות 'דירה' לאלוקות, ואילו בית המקדש הוא כן מקום ראוי לכך.

וְלִכְאוֹרָה דבר זה שבית המקדש כן יכול להיות 'דירה' לאלוקות, ואילו 'השמים ושמי השמים' לא יכולים להיות מקום ראוי לכך **צָרִיךְ בֵּאוּר**[21], **וְכִתְמִיהַת שְׁלֹמֹה** המלך עצמו שאמר את הדברים הללו בפליאה ותמיהה **"הַאֻמְנָם יֵשֵׁב אֱלֹקִים עַל הָאָרֶץ, הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא יְכַלְכְּלוּךָ, אַף כִּי הַבַּיִת הַזֶּה"**, **אֵיךְ שַׁיָּךְ** איך ייתכן הדבר **שֶׁבְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ תִּהְיֶה הַשְּׁרָאַת הַשְּׁכִינָה וְ"דִּירָה" לְעַצְמוּתוֹ**, עצמיות האלוקות תאיר ותתגלה בו בגלוי **בָּהּ בְּשָׁעָה שֶׁ"הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם** שהם מסמלים דרגות נעלות ברוחניות **לֹא יְכַלְכְּלוּךָ"**, **וְכַיָּדוּעַ שֶׁ"שָּׁמַיִם" קָאֵי** מכוון **עַל עוֹלָם הָאֲצִילוּת** הראשון והנעלה מארבעת העולמות הרוחניים הכלליים של 'סדר השתלשלות' אצילות־בריאה־יצירה־עשיה **(וְכַמְּבֹאָר בַּדְּרוּשִׁים**[22] מאמרי חסידות **עַל הַפָּסוּק**[23] **הַלְלוּ אֶת ה' מִן הַשָּׁמַיִם)**, **וּ"שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם"**, היינו השמיים של השמיים, **קָאֵי** מכוון **עַל עוֹלָמוֹת הָאֵין־סוֹף שֶׁלְּמַעְלָה מֵעוֹלָם הָאֲצִילוּת**, ובאופן כללי, העולמות שלמעלה מ'סדר השתלשלות', **הִנֵּה גַּם** אפילו **הֵם**, הן עולם האצילות והן עולמות האין־סוף שלמעלה מאצילות, **"לֹא יְכַלְכְּלוּךָ"**, אינם יכולים להיות 'כלים' ראויים לגילוי והארה של עצמיות האלוקות, **וְאִם־כֵּן הֲרֵי זֶה פֶּלֶא וּדְבַר־חִדּוּשׁ שֶׁדַּוְקָא "הַבַּיִת הַזֶּה"** בית המקדש שהוא מציאות גשמית בעולם הזה התחתון **יִהְיֶה בְּאֹפֶן דְ"יְכַלְכְּלוּךָ"** וכן יכיל את ההתגלות של עצמיות האלוקות, **וּבְאֹפֶן שֶׁל "דִּירָה" כּוּ'** וההתגלות תהיה בדומה לאופן שבו האדם דר בדירתו, היינו שנמצא שם בכל עצמותו ועם כל העניינים שלו, הפנימיים והחיצוניים, כמבואר לעיל, והרי זה, כאמור, דבר פלא וחידוש שצריך ביאור.

ג) וְהִנֵּה[24] **כַּמָּה גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל**[25] **מְבָאֲרִים, שֶׁהַשְּׁרָאַת הַשְּׁכִינָה בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ הָיְתָה בְּדֶרֶגְמַת עִנְיַן הַנְּבוּאָה, שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר**[26] **"וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה"**, כלומר **שֶׁזֶּהוּ** התתגלות האלוקית בנבואה **רַק דִּמְיוֹן בִּלְבַד, שֶׁזֶּהוּ מִצַּד בְּחִינַת** הדרגה של **הָאֱלֹקוּת הַמִּתְגַּלָּה לַנָּבִיא, שֶׁאֵין זֶה מַהוּת** ועצמיות **הָאֱלֹקוּת, כִּי־אִם זִיו וְהֶאָרָה** מועטת **בִּלְבַד** ולכן הדבר נחשב רק 'דמיון' כי אין בכך התגלות המהות והעצמות. **וְגַם** בנוסף לכך שמצד האור מדובר בזיו והארה בלבד, **מִצַּד הַנָּבִיא, אֵין זֶה בְּאֹפֶן שֶׁהָיָה כְּלִי** ראוי **לַנְּבוּאָה** כך שהנבואה תוכל להאיר בתוך המהות והעצמיות של הנביא, **כִּי־אִם בְּדֶרֶךְ הַכְשָׁרָה**, השייכות של הנביא לקליטת הנבואה הייתה רק זאת שהייתה לו הכנה מסויימת לכך **שֶׁהָיָה רַק מֻכְשָׁר** ומתאים **לָזֶה, אֲבָל הַנְּבוּאָה לֹא הָיְתָה**

---

20) מלכים־א ח, כז. דברי הימים־ב ו, יח. 21) בהבא לקמן - ראה ד"ה פדה בשלום פר"ת*, תרפ"ז (ספר המאמרים פר"ת ס"ע קפג ואילך. תרפ"ז ע' פג ואילך). ספר המאמרים תרמ"ג ע' פז ואילך. וראה גם ד"ה הנ"ל תשי"ג (ספר המאמרים תשי"ג ע' נא ואילך). 22) ראה סידור עם דא"ח סה, ב. אוה"ת נ"ך ח"ב ע' א'ר. ח"ג ע' א'שלב. ועוד. 23) תהלים קמח, א. 24) בהבא לקמן - ראה אוה"ת ויצא קעח, א ואילך. ביאוה"ז להצ"צ ח"א ע' קג ואילך. ספר המאמרים תר"ל ע' סג ואילך. תרמ"ג שם. 25) ראה הנסמן בלקוטי שיחות חי"ט ע' 141. 26) הושע יב, יא.

*) ראה גם תורת מנחם התוועדויות חנ"ח ע' 309 הערה 1.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

מִתְלַבֶּשֶׁת בִּכְלֵי מֹחוֹ של הנביא בהתלבשות פנימית **וּמִתְאַחֶדֶת עִמּוֹ** אלא נשארת כדבר שמאיר מעליו ולא נכנס בו בפנימיות. **וּבְדֶגְמַת הָאֶפְשָׁרוּת לְעִנְיַן הַנְּבוּאָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דַּוְקָא** ולא בחוץ לארץ, **כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז״ל**[27] במדרש **״מִשֶּׁנִּבְחֲרָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - נִפְסְלוּ כָּל הָאֲרָצוֹת״, שֶׁאֵין הַכַּוָּנָה שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא בִּבְחִינַת כְּלִי לְעִנְיַן הַנְּבוּאָה** רואי ומתאים **לְעִנְיַן הַנְּבוּאָה** כך שהתגלות הנבואה בארץ ישראל היא באופן של התלבשות פנימית, **אֶלָּא** הכוונה **רַק שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְבַד הִיא הַמָּקוֹם הַמֻּכְשָׁר** והראוי **לְעִנְיַן הַנְּבוּאָה** בדומה לאמור לעיל שנביא הוא מי שיש לו הכנה ואפשרות להתנבא, אבל אין הכוונה שהוא ראוי ומתאים לנבואה במידה כזו שהארת הנבואה תתגלה ותאיר בו ותתלבש בו בפנימיות. **וְעַל־דֶּרֶךְ כְּתִיבַת דְּבַר־שֵׂכֶל בְּאֶצְבְּעוֹת הַיָּד,** והדבר דומה לפעולה של אדם שמעלה על הכתב רעיון שכלי באמצעות אצבעות היד **שֶׁאֵינָן כֵּלִים לְאוֹר הַשֵּׂכֶל,** העצם מהות הדבר, שכל מתלבש ומאיר בכלי המוח ואילו אצבעות היד הן לא כלי להתלבשות השכל **אֶלָּא הֵן** האצבעות **רַק מֻכְשָׁרוֹת** מוכנות ומתאימות **לְכָךְ שֶׁעַל־יָדָן תַּעֲבֹר הַהַשְׂכָּלָה** מהמוח אל הכתב. **וְאֵין זֶה כְּמוֹ כֹּחַ הַשֵּׂכֶל בַּמֹּחַ שֶׁבָּרֹאשׁ, שֶׁהַמֹּחַ הוּא** אכן **כְּלִי** ראוי **לְאוֹר הַשֵּׂכֶל שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בּוֹ** השכל מתלבש במוח, בהתלבשות פנימית **וּמִתְאַחֵד עִמּוֹ, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן אֶצְבְּעוֹת הַיָּד אֵינָן כֵּלִים** ראויים **לַשֵּׂכֶל כְּלָל (וּבָזֶה הֵן** אצבעות היד **מִשְׁתַּוּוֹת לְאֶצְבְּעוֹת הָרֶגֶל),** וכשם שמובן שאצבעות הרגל הן לא כלי לאור השכל, כך גם לגבי אצבעות היד), **אֶלָּא הֵן רַק מֻכְשָׁרוֹת** יש להן את האפשרות והיכולת המעשית **לְהַעֲבִיר אֶת הַשֵּׂכֶל** מהמוח אל הכתב.

וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא גַּם בְּעִנְיַן הַנְּבוּאָה (לְדַעַת גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל הַנַּ״ל), שֶׁכְּלֵי מֹחוֹ שֶׁל הַנָּבִיא אֵינָם כֵּלִים לְעִנְיַן הַנְּבוּאָה, אֶלָּא הֵם רַק מֻכְשָׁרִים לְכָךְ. וּכְמוֹ־כֵן הָיָה בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁלֹּא הָיָה כְּלִי לֶאֱלָקוּת, אֶלָּא רַק הָיָה מֻכְשָׁר לְהַשְׁרָאַת אֱלָקוּת. וְעוֹד זֹאת, שֶׁבְּחִינַת הָאֱלָקוּת שֶׁהָיְתָה שׁוֹרָה בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ הָיְתָה זִיו וְהֶאָרָה בִּלְבַד, כְּמוֹ בְּעִנְיַן הַנְּבוּאָה.

אַךְ הָאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, כִּי גַּם עִנְיַן הַנְּבוּאָה אֵינוֹ אֶלָּא זִיו וְהֶאָרָה בִּלְבַד, דְּאַף שֶׁלְּשׁוֹן הַפָּסוּק[26] **הוּא ״וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה״, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז״ל**[28] **״כָּל הַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּכֹחַ״, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָנָהּ מְאִירָה״,** וכדברי חכמינו ז״ל שגם בזה מתבטא ההבדל בין נבואת משה לנבואת שאר הנביאים, שמשה רבנו ראה את מראה הנבואה ב״אספקלריא״ (זכוכית) המאירה שאינה מסתירה על האור, בשונה משאר הנביאים שראו את

ביאור בדרך אפשר

הַנַּ״ל), שֶׁכְּלֵי מֹחוֹ שֶׁל הַנָּבִיא מצד טבעם ומהותם **אֵינָם כֵּלִים** ראויים **לְעִנְיַן הַנְּבוּאָה** ולכן הנבואה לא מתלבשת בנביא בפנימיות ואיננה מתאחדת עמו, **אֶלָּא הֵם רַק מֻכְשָׁרִים לְכָךְ** ויש להם את האפשרות להתנבא.

וּכְמוֹ־כֵן הָיָה, לפי שיטה זו, **בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁלֹּא הָיָה** בית המקדש הגשמי **כְּלִי** ראוי **לֶאֱלָקוּת** והתלבשות האלוקות בבית המקדש אכן לא הייתה התלבשות פנימית, **אֶלָּא רַק** בית המקדש **הָיָה** רק מקום **מֻכְשָׁר לְהַשְׁרָאַת אֱלָקוּת. וְעוֹד זֹאת,** שגם מצד מדריגת האור **שֶׁבְּחִינַת הָאֱלָקוּת שֶׁהָיְתָה שׁוֹרָה בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ הָיְתָה זִיו וְהֶאָרָה** מועטת **בִּלְבַד, כְּמוֹ בְּעִנְיַן הַנְּבוּאָה.**

אַךְ הָאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, כִּי לאמיתו של דבר **גַּם עִנְיַן הַנְּבוּאָה אֵינוֹ אֶלָּא זִיו וְהֶאָרָה בִּלְבַד,** אלא האמת היא שהנבואה היא עניין מהותי, כפי שממשיך ומבאר, **דְּאַף שֶׁלְּשׁוֹן הַפָּסוּק**[26] המצוטט לעיל **הוּא ״וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה״,** ולכאורה יש מקום לפרש **שֶׁזּוֹהִי רַק הֶאָרָה,** כפירוש גדולי ישראל שהובא לעיל, **וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז״ל**[28] **״כָּל הַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּכֹחַ״,** על הכתוב (בפרשת מטות) ״זה הדבר אשר ציווה ה׳ אל משה״ אמרו חכמינו ז״ל שכל הנביאים נתנבאו ב׳כה׳ והנבואות שלהם פותחות ב׳כה אמר ה׳״ ואילו משה רבינו נתנבא ב׳זה׳, ומוסבר על כך ש׳זה׳ הוא לשון המתייחס למציאות ברורה וגלוייה (׳מראה באצבעו ואומר זה׳) ואילו ׳כה׳ מתייחס למציאות מצומצמת ונסתרת, **וּבִלְשׁוֹן הַקַּבָּלָה וְהַחֲסִידוּת הוּא** אופן הגילוי אל הנביאים ב׳כה׳ **עִנְיַן ״אַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה״,**

---

27) תנחומא בא ה. מכילתא בא יב, א. וראה מו״ק כה, א וברש״י שם. זח״א קמא, רע״א. 28) ספרי ר״פ מטות.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

הנבואה ב"אספקלריא" שאינה מאירה אלא מסתירה על בהירות האור, וכפי שמסופר בגמרא שהמלך מנשה הרג את ישעיה הנביא לאחר שטען כלפיו: "משה רבך אמר כי לא יראני האדם וחי – ואת אמרת ואראה את ה' יושב על כסא רם ונשא". ובהמשך הגמרא עונה על הסתירה לכאורה בין דברי משה לדברי ישעיה: "כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה (ולכן בעצם לא ראו את ה' ממש), משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה", **שֶׁזֶּהוּ** התגלות האלוקות באופן של אספקלריא שאינה מאירה **עִנְיָנָהּ שֶׁל סְפִירַת הַמַּלְכוּת שֶׁהִיא רַק הֶאָרָה,** בשונה משאר הספירות שלכל אחת יש תוכן וענין משלה, **וַאֲפִילוּ שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא שֶׁהָיָה "רֹאשׁ לַנְּבִיאִים"[29], לְפִי שֶׁנְּבוּאָתוֹ הָיְתָה מִבְּחִינַת 'נֵצַח וְהוֹד'[30], שֶׁלָּכֵן אָמַר** שמואל הנביא על הקדוש־ברוך־הוא **"וְגַם נֵצַח יִשְׂרָאֵל" גו'[31]** לא ישקר, **הִנֵּה בְּחִינַת 'נֵצַח וְהוֹד' הֵם** כפי שנאמר ב'פתח אליהו' **"לֶבֶר מְגוּפָא"[32],** חוץ מהגוף עצמו, בדומה לספירת המלכות שאיננה חלק מהספירות עצמן רק הארה **אֲבָל מִכָּל־מָקוֹם** למרות כל האמור במקורות אלו בענין הנבואה (שהיא רק בחינת 'כה' ולא בחינת 'זה' ורק בחינת 'אספקלריא שאינה מאירה' ולא התגלות מהספירות עצמן), מכל־מקום, האמת היא שענין הנבואה **אֵין זֶה רַק זִיו וְהֶאָרָה בִּלְבַד, אֶלָּא זוֹהִי מַהוּת הָאוֹר וְהַזִּיו** ועצמיות הדבר. **וְעוֹד זֹאת, שֶׁאֵין זֶה בְּאֹפֶן שֶׁהַנָּבִיא הוּא רַק מֵכְשָׁר** ויש לו האפשרות **לְעִנְיַן הַנְּבוּאָה, אֶלָּא הוּא** הנביא עצמו **כְּלִי לָזֶה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ'שַׁעֲרֵי הַקְּדֻשָּׁה' לְרַבִּי חַיִּים וִיטַל[33], שֶׁהַנָּבִיא נִמְשָׁךְ לוֹ גִּלּוּי הַנְּבוּאָה שֶׁנֶּחְקְקָה לוֹ בְּשִׂכְלוֹ** היינו בהתלבשות פנימית **עַל־יְדֵי שֶׁיִּחֵד הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת** שפעל "יחודים", המשכות פנימיות מפנימיות ספירה אחת לפנימיות ספירה אחרת וה"יחודים" ממשיכים תוספת אור, **וְהַיְנוּ, שֶׁהַנְּבוּאָה נֶחְקְקָה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ וּכְלֵי שִׂכְלוֹ שֶׁל הַנָּבִיא בְּאֹפֶן שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת וּמִתְאַחֶדֶת עִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּלִי לָזֶה.** ראוי

ביאור בדרך אפשר

1 שֶׁל סְפִירַת הַמַּלְכוּת שֶׁהִיא רַק הֶאָרָה, וַאֲפִילוּ
2 שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא שֶׁהָיָה "רֹאשׁ לַנְּבִיאִים"[29], לְפִי
3 שֶׁנְּבוּאָתוֹ הָיְתָה מִבְּחִינַת 'נֵצַח וְהוֹד'[30], שֶׁלָּכֵן
4 אָמַר "וְגַם נֵצַח יִשְׂרָאֵל" גו'[31], הִנֵּה בְּחִינַת 'נֵצַח
5 וְהוֹד' הֵם "לֶבֶר מְגוּפָא"[32], אֲבָל מִכָּל־מָקוֹם אֵין
6 זֶה רַק זִיו וְהֶאָרָה בִּלְבַד, אֶלָּא זוֹהִי מַהוּת הָאוֹר
7 וְהַזִּיו. וְעוֹד זֹאת, שֶׁאֵין זֶה בְּאֹפֶן שֶׁהַנָּבִיא הוּא
8 רַק מֵכְשָׁר לְעִנְיַן הַנְּבוּאָה, אֶלָּא הוּא כְּלִי לָזֶה,
9 וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ'שַׁעֲרֵי הַקְּדֻשָּׁה' לְרַבִּי חַיִּים
10 וִיטַל[33], שֶׁהַנָּבִיא נִמְשָׁךְ לוֹ גִּלּוּי הַנְּבוּאָה
11 שֶׁנֶּחְקְקָה לוֹ בְּשִׂכְלוֹ עַל־יְדֵי שֶׁיִּחֵד הָעֶשֶׂר
12 סְפִירוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, וְהַיְנוּ, שֶׁהַנְּבוּאָה נֶחְקְקָה
13 בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ וּכְלֵי שִׂכְלוֹ שֶׁל הַנָּבִיא בְּאֹפֶן
14 שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת וּמִתְאַחֶדֶת עִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּלִי
15 לָזֶה. וּכְמוֹ־כֵן הוּא בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהָיָה (לֹא
16 רַק מֵכְשָׁר לְגִלּוּי אֱלֹקוּת, אֶלָּא) 'דִּירָה לְעַצְמוּתוֹ',
17 וְכִדְמוּכָח מִלְּשׁוֹן הַפָּסוּק "הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי
18 הַשָּׁמַיִם לֹא יְכַלְכְּלוּךָ, אַף כִּי הַבַּיִת הַזֶּה", שֶׁגַּם
19 הַבְּחִינוֹת שֶׁאֵינָן מִתְגַּלּוֹת בַּ"שָּׁמַיִם" — עוֹלָם
20 הָאֲצִילוּת, וּב"שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם" — עוֹלָמוֹת הָאֵין־
21 סוֹף שֶׁלְּמַעְלָה מֵעוֹלָם הָאֲצִילוּת, הֲרֵי הֵן מִתְגַּלּוֹת
22 "בַּבַּיִת הַזֶּה", וְהַיְנוּ, שֶׁאֵין זֶה רַק זִיו וְהֶאָרָה
23 בִּלְבַד, אֶלָּא בְּחִינַת הָעַצְמוּת, וְזֶה גּוּפָא הוּא
24 בְּאֹפֶן דְּ"יְכַלְכְּלוּךָ" (מִלְּשׁוֹן כְּלִי), שֶׁהוּא כְּלִי
25 לְהַמְשָׁכַת הָעַצְמוּת. וְאִם־כֵּן צָרִיךְ לְהָבִין, אֵיךְ
26 שַׁיָּךְ שֶׁבְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ תִּהְיֶה הַשְׁרָאַת הָעַצְמוּת,
27 וְכִתְמִיהַת שְׁלֹמֹה "הִנֵּה הַשָּׁמַיִם" וְגו', וְהַיְנוּ,
28 דְּכִיוָן שֶׁעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ הוּא הַכְּלִי־גְּבוּל הָאֲמִתִּי,
29 אֵיךְ שַׁיָּךְ שֶׁבְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהוּא מֻגְבָּל, יִהְיֶה כְּלִי
30 וְדִירָה לְבְחִינַת הַכְּלִי־גְּבוּל.

ביאור בדרך אפשר

וּכְמוֹ־כֵן הוּא בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהָיָה (לֹא רַק מֵכְשָׁר לְגִלּוּי אֱלֹקוּת, כפי הדעה שהובאה לעיל אך אין זו האמת על פי חסידות **אֶלָּא) 'דִּירָה לְעַצְמוּתוֹ',** מקום ראוי ומתאים להארת עצמיות האלוקות, ולא רק לזיו והארה, **וְכִדְמוּכָח מִלְּשׁוֹן הַפָּסוּק "הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא יְכַלְכְּלוּךָ, אַף כִּי הַבַּיִת הַזֶּה", שֶׁגַּם הַבְּחִינוֹת** המדריגות הנעלות באלוקות **שֶׁאֵינָן מִתְגַּלּוֹת בַּ"שָּׁמַיִם" - עוֹלָם הָאֲצִילוּת,** ואינן מתגלות אפילו למעלה מזה, **וּב"שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם" - עוֹלָמוֹת הָאֵין־סוֹף שֶׁלְּמַעְלָה מֵעוֹלָם הָאֲצִילוּת, הֲרֵי הֵן** הדרגות הנעלות הללו בעצמיות האלוקות **מִתְגַּלּוֹת "בַּבַּיִת הַזֶּה", וְהַיְנוּ, שֶׁאֵין זֶה רַק זִיו וְהֶאָרָה בִּלְבַד, אֶלָּא בְּחִינַת הָעַצְמוּת, וְזֶה גּוּפָא** עצמו הארת העצמות, **הוּא בְּאֹפֶן דְּ"יְכַלְכְּלוּךָ" (מִלְּשׁוֹן כְּלִי), שֶׁהוּא** בית המקדש **כְּלִי** ראוי **לְהַמְשָׁכַת הָעַצְמוּת.**

וְאִם־כֵּן צָרִיךְ לְהָבִין, אֵיךְ שַׁיָּךְ איך יתכן **שֶׁבְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ** שהוא מקום גשמי **תִּהְיֶה הַשְׁרָאַת הָעַצְמוּת, וְכִתְמִיהַת שְׁלֹמֹה "הִנֵּה הַשָּׁמַיִם" וְגו', וְהַיְנוּ,** והפלא הוא **דְּכִיוָן שֶׁעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ הוּא הַכְּלִי־גְּבוּל הָאֲמִתִּי,** ללא כל הגבלות כלל **אֵיךְ שַׁיָּךְ שֶׁבְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהוּא מֻגְבָּל,** מציאות גשמית מוגבלת **יִהְיֶה כְּלִי וְדִירָה לְבְחִינַת הַכְּלִי־גְּבוּל?**

---

29) ראה פירש"י שמואל־א א, א. עקידת יצחק בלק (שער שמונים ושנים). 30) ראה שער רוה"ק דרוש א. שער הפסוקים שמואל־א א, יא. 31) שמואל־א טו, לט. 32) ראה עץ חיים שער טז (שער הולדת או"א וזו"ן) רפ"ד. 33) חלק ג' שער ה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ד) **אַךְ** הָעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה כְּלָלוּת עִנְיַן הַגְּבוּל הוּא עִנְיָן זְמַן וּמָקוֹם, וּבְעִנְיַן הַמָּקוֹם מָצִינוּ שֶׁהַקָּבָּ״ה נִקְרָא ׳מָקוֹם׳, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז״ל[34] שֶׁ״הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ״, וּב׳מִדְרַשׁ רַבָּה׳[35] פֵּרְשׁוּ מַה שֶּׁכָּתוּב[36] הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי, ״אֲתָרִי טְפֵלָה לִי, וְאֵין אֲנִי טָפֵל לַאֲתָרִי״. וְצָרִיךְ לְהָבִין, מַהוּ הַחִדּוּשׁ בָּזֶה שֶׁ״אֲתָרִי טְפֵלָה לִי, וְאֵין אֲנִי טָפֵל לַאֲתָרִי״, דְּלִכְאוֹרָה הֲרֵי זֶה דָּבָר פָּשׁוּט.

וְיוּבָן בְּהַקְדִּים פֵּרוּשׁ עִנְיַן הַמָּקוֹם, שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה שְׁנֵי פֵּרוּשִׁים[37], וְעִקַּר הַחִדּוּשׁ הוּא לְפִי הַפֵּרוּשׁ הַשֵּׁנִי, כְּדִלְקַמָּן. דְּהִנֵּה, בְּ׳סֵפֶר הָעִקָּרִים׳[38] יֵשׁ שְׁתֵּי דֵעוֹת בְּעִנְיַן הַמָּקוֹם. יֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁעִנְיַן הַמָּקוֹם הוּא מַה שֶּׁסּוֹבֵב וּמַקִּיף אֶת הַדָּבָר, אֲבָל ׳בַּעַל הָעִקָּרִים׳ עַצְמוֹ סוֹבֵר שֶׁעִנְיַן הַמָּקוֹם הוּא הָרִיקוּת וְהֶחָלָל שֶׁבּוֹ נִמְצָא הַדָּבָר. וּשְׁתֵּי דֵעוֹת אֵלּוּ מְבֹאָרוֹת גַּם־כֵּן בַּקַּבָּלָה, שֶׁבְּסֵפֶר ׳עֵמֶק הַמֶּלֶךְ׳[39] מְבֹאָר שֶׁעִנְיַן הַמָּקוֹם הוּא הָאוֹר־אֵין־סוֹף הַסּוֹבֵב וּמַקִּיף אֶת כְּלָלוּת סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, שֶׁזֶּהוּ הָעִגּוּל הַגָּדוֹל. וּב׳לִקּוּטֵי תּוֹרָה׳ מֵהָאֲרִיז״ל[40] מְבֹאָר שֶׁהַמָּקוֹם הוּא הֶחָלָל שֶׁבּוֹ נִמְצָאִים הָעוֹלָמוֹת. וּבִכְלָלוּת הֵם שְׁנֵי הָעִנְיָנִים דְּ׳סוֹבֵב כָּל עָלְמִין׳ וּ׳מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין׳, שֶׁהָעִגּוּל הַגָּדוֹל הַמַּקִּיף אֶת כְּלָלוּת סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הוּא עִנְיָן ׳סוֹבֵב כָּל עָלְמִין׳. וּמְקוֹם הֶחָלָל כּוּ׳ הוּא עִנְיָן ׳מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין׳. וְעִקַּר הַחִדּוּשׁ דְּ״אֲתָרִי טְפֵלָה לִי״ הוּא לְפִי הַפֵּרוּשׁ הַשֵּׁנִי, שֶׁ׳מָקוֹם׳ הוּא עִנְיָן ׳מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין׳ (כְּפִי שֶׁמְּפָרֵשׁ רַבֵּנוּ הַזָּקֵן[41], בַּעַל הַגְּאֻלָּה). דְּהִנֵּה, בְּחִינַת

ביאור בדרך אפשר

ד) אַךְ הָעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה כְּלָלוּת עִנְיַן הַגְּבוּל התוכן הכללי, המשמעות, של מציאות מוגבלת הוּא עִנְיָן זְמַן וּמָקוֹם, כלומר, גדרי הזמן וגדרי המקום הם אלה שיוצרים מציאות מוגדרת ומוגבלת וּבְעִנְיַן הַמָּקוֹם מָצִינוּ בדברי חכמינו ז״ל שֶׁהַקָּבָּ״ה נִקְרָא ׳מָקוֹם׳, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז״ל[34] במדרש שֶׁ״הוּא הקדוש־ברוך־הוא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ״, הקדוש־ברוך־הוא נותן לעולם את מקומו (ואת קיומו) ואין העולם (המוגבל) יכול להכיל את הקדוש ברוך הוא (הבלי־גבול ולמעלה מגדרי המקום) וּב׳מִדְרַשׁ רַבָּה׳[35] פֵּרְשׁוּ מַה שֶּׁכָּתוּב[36] בתורה בדברי הקדוש־ברוך־הוא למשה רבינו הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי, ״אֲתָרִי טְפֵלָה לִי, וְאֵין אֲנִי טָפֵל לַאֲתָרִי״ מקומי טפל אליי ואין אני טפל למקומי. וְצָרִיךְ לְהָבִין, מַהוּ הַחִדּוּשׁ בָּזֶה שֶׁ״אֲתָרִי טְפֵלָה לִי, וְאֵין אֲנִי טָפֵל לַאֲתָרִי״, דְּלִכְאוֹרָה הֲרֵי זֶה דָּבָר פָּשׁוּט ומובן מאליו שכל המציאות טפלה ובטלה אל הקדוש־ברוך־הוא ולא להיפך?

וְיוּבָן בְּהַקְדִּים פֵּרוּשׁ עִנְיַן הַמָּקוֹם, שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה שְׁנֵי פֵּרוּשִׁים[37], וְעִקַּר הַחִדּוּשׁ בענין המקום (שהוא טפל ובטל אל הקדוש־ברוך־הוא) הוּא לְפִי הַפֵּרוּשׁ הַשֵּׁנִי, כְּדִלְקַמָּן כפי שממשיך ומבאר.

דְּהִנֵּה, בְּ׳סֵפֶר הָעִקָּרִים׳[38] יֵשׁ שְׁתֵּי דֵעוֹת בְּעִנְיַן הַמָּקוֹם. יֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁעִנְיַן הַמָּקוֹם הוּא מַה שֶּׁסּוֹבֵב וּמַקִּיף אֶת הַדָּבָר, כלומר, המציאות, השטח, שסביב הדבר, אֲבָל ׳בַּעַל הָעִקָּרִים׳ עַצְמוֹ סוֹבֵר שֶׁעִנְיַן הַמָּקוֹם הוּא הָרִיקוּת וְהֶחָלָל לא המציאות אלא הריקנות והחלל הריק שֶׁבּוֹ נִמְצָא הַדָּבָר. וּשְׁתֵּי דֵעוֹת אֵלּוּ בהגדרת המושג ׳מקום׳ מְבֹאָרוֹת גַּם־כֵּן בסגנון אחר אבל במשמעות דומה בַּקַּבָּלָה, שֶׁבְּסֵפֶר ׳עֵמֶק הַמֶּלֶךְ׳[39] מְבֹאָר שֶׁעִנְיַן הַמָּקוֹם הוּא הָאוֹר־אֵין־סוֹף האור האלוקי הבלי־גבול הַסּוֹבֵב וּמַקִּיף אֶת כְּלָלוּת סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, שֶׁזֶּהוּ הָעִגּוּל הַגָּדוֹל. כיוון שמדובר באור שהוא אין סוף, היינו שאין לו סוף ואין לו תחילה, ובאור שמאיר בדרך ׳סובב׳ ו׳מקיף׳ מלמעלה, הרי הוא מכונה ׳עיגול הגדול׳ כי גם למעגל אין התחלה ואין סוף והוא ׳סובב׳, וּב׳לִקּוּטֵי תּוֹרָה׳ מֵהָאֲרִיז״ל[40] מְבֹאָר שֶׁהַמָּקוֹם הוּא הֶחָלָל המקום הפנוי והריק שֶׁבּוֹ נִמְצָאִים הָעוֹלָמוֹת. וּבִכְלָלוּת שני ההסברים הללו למושג ׳מקום׳ הֵם שְׁנֵי הָעִנְיָנִים שני האופנים שבהם האור האלוקי מאיר בעולמות דְּ׳סוֹבֵב כָּל עָלְמִין׳ האור ה׳סובב׳ המאיר בדרך מקיף והארתו היא בכל העולמות בשוה וּ׳מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין׳ האור המוגבל המאיר בכל עולם ובכל נברא לפי ענינו ומתלבש בו בפנימיות, שֶׁהָעִגּוּל הַגָּדוֹל הַמַּקִּיף אֶת כְּלָלוּת סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הוּא עִנְיָן ׳סוֹבֵב כָּל עָלְמִין׳, וּמְקוֹם הֶחָלָל כּוּ׳ השטח, המציאות המוגבלת הוּא עִנְיָן ׳מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין׳. וְעִקַּר הַחִדּוּשׁ דְּ״אֲתָרִי טְפֵלָה לִי״ מקומי טפל ובטל אליי הוּא לְפִי הַפֵּרוּשׁ הַשֵּׁנִי, שֶׁ׳מָקוֹם׳ הוּא עִנְיָן ׳מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין׳ (כְּפִי שֶׁמְּפָרֵשׁ רַבֵּנוּ הַזָּקֵן[41], בַּעַל

---

34) ב״ר פס״ח, ט. 35) שמו״ר פמ״ה, ו. 36) תשא לג, כא. 37) בהבא לקמן - ראה אוה״ת נ״ך ח״א ע׳ תב ואילך. ספר המאמרים תרמ״ג ע׳ צד ואילך. 38) חלק ב פי״ז. 39) שער א (שער שעשועי המלך) רפ״א. שער ח (שער אדם קדמאה סתם) רפ״ט. שער יג (שער או״א) פמ״ו (עט, סע״ב). שער יד (שער קרית ארבע) ר״פ קנב. 40) עה״פ תשא שם. 41) הובא בד״ה פדה בשלום פר״ת ותרפ״ז שם. אוה״ת וספר המאמרים שבהערה 37.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

הַגְּאֻלָּה שיצא ממאסר ביום י"ט כסלו), כי החידוש שהמציאות המוגבלת בטלה לאלוקות הוא חידוש גדול יותר מהחידוש שהאור האין־סוף הבלי־גבול בטל לאלוקות, כפי שממשיך ומפרט.

דְּהִנֵּה, בְּחִינַת 'מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין' הוּא אוֹר מָדוּד וּמֻגְבָּל המותאם לעולמות ולנבראים וליכולת שלהם לקלוט ולהכיל את האור, **וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל**[42] בגמרא **מַה הַנְּשָׁמָה מְמַלְּאָה אֶת הַגּוּף** באופן של התלבשות פנימית באברי הגוף, **כָּךְ הַקָּבָּ"ה מְמַלֵּא אֶת הָעוֹלָם** על ידי אור ה'ממלא כל עלמין' באופן של התלבשות פנימית בעולמות ובנבראים, **דִּכְשֵׁם שֶׁהַנְּשָׁמָה אֵין בָּהּ הִתְחַלְּקוּת מִצַּד־עַצְמָהּ** אלא מצד עצמה היא למעלה מהתחלקות והתאמה לאברי הגוף, **וּכְשֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בַּגּוּף הִיא מִתְחַלֶּקֶת לְפִי הָאֵבָרִים, שֹׂכֵל הָרְאִיָּה מִתְלַבֵּשׁ בָּעַיִן, וְכֹחַ הַשְּׁמִיעָה בָּאֹזֶן, וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּכָל תַּרְיַ"ג הַכֹּחוֹת** של הנשמה שכל אחד מהם מתלבש באחד מתרי"ג האברים בפרט (**שֶׁזֶּהוּ** ההתחלקות הזו של הנשמה לתרי"ג כוחות שונים היא **דְּוָקָא בְּהִתְלַבְּשׁוּתָהּ בַּגּוּף, אֲבָל הַנְּשָׁמָה מִצַּד־עַצְמָהּ אֵין בָּהּ הִתְחַלְּקוּת, כַּמְּבֹאָר בַּתַּנְיָא**[43] וזה לשונו: "והנה אין שינוי קבלת הכוחות והחיות שבאברי הגוף מן הנשמה מצד עצמה ומהותה שיהיה מהותה ועצמותה מתחלק לרמ"ח חלקים שונים מתלבשים ברמ"ח מקומות כפי ציור חלקי מקומות אברי הגוף, שלפי זה נמצא עצמותה ומהותה מצוייר בציור גשמי ודמות ותבנית כתבנית הגוף חס־ושלום, אלא כולה עצם אחד רוחני פשוט ומופשט מכל ציור גשמי ומבחינת וגדר מקום ומדה וגבול גשמי מצד מהותה ועצמותה, ולא שייך במהותה ועצמותה לומר שהיא במוחין שבראש יותר מברגלים מאחר שמהותה ועצמותה אינה בגדר ובחינת מקום וגבול גשמי רק שתרי"ג מיני כחות וחיות כלולים בה במהותה ועצמותה לצאת אל הפועל והגילוי מההעלם להחיות רמ"ח אברין ושס"ה גידין שבגוף ע"י התלבשותם בנפש החיונית שיש לה ג"כ רמ"ח ושס"ה כחות וחיות הללו"), **כְּמוֹ־כֵן הוּא גַּם לְמַעְלָה בֶּאֱלֹקוּת, שֶׁאֵין בּוֹ הִתְחַלְּקוּת מִצַּד־עַצְמוֹ כוּ'** אלא האלוקות מצד עצמה היא מציאות אחת, למעלה מהתחלקות, **וּכְשֶׁבָּא** האור האלוקי **לְהִתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים, אֲזַי נַעֲשָׂה** ומשנה את עצמו, כביכול להיות **בְּאֹפֶן שֶׁל מְצִיאוּת** עם גדרים **וְהִתְחַלְּקוּת כוּ', שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן אוֹר הַ'מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין'** שהוא אור שיורד באופן של התחלקות והתאמה לכל נברא לפי ענינו. **וְעַל זֶה נֶאֱמַר "אֲתָרִי טְפֵלָה לִי"**, לחדש וללמדנו **שֶׁגַּם** אפילו **מְקוֹם הַמְּצִיאוּת וְהַהִתְחַלְּקוּת,** אף על פי שעניינו הוא ירידת האור האלוקי להיות 'ממלא' את העולמות והנבראים לפי גדרי המציאות המוגבלת שלהם, מכל מקום **הִנֵּה בֶּאֱמֶת הוּא בָּטֵל** לאלוקות **בְּתַכְלִית, שֶׁעִקַּר הַחִדּוּשׁ בָּזֶה** בעניין הביטול לאלוקות **הוּא בָּאוֹר הַ'מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין' יוֹתֵר מִבָּאוֹר הַ'סּוֹבֵב כָּל עָלְמִין'.**

וְעַל־דֶּרֶךְ הַמְּבֹאָר[44] בחסידות **בְּעִנְיַן "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הֲוָיָ' אֱלֹקֵינוּ הֲוָיָ' אֶחָד"**[45], **דִּלְכְאוֹרָה הֲוָה־לֵיהּ־לְמֵימַר** היה לו, לפסוק, לומר **"ה' יָחִיד", שֶׁהַביטוי 'יחיד' מוֹרֶה יוֹתֵר עַל אֲמִתִּית עִנְיַן הַיִּחוּד** מאשר הביטוי 'אחד' האמור בכתוב, **שֶׁהֲרֵי "אֶחָד" יָכוֹל לִהְיוֹת גַּם אֶחָד הַמְּנוּי,** אחד שסופרים אותו, כלומר, אחד שאחריו בא שני ושלישי וכו' **וּכְמוֹ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, שֶׁנֶּאֱמַר** על היום הראשון של הבריאה **"יוֹם אֶחָד"**[46], **וְאַחַר־כָּךְ יֵשׁ גַּם "יוֹם שֵׁנִי" "יוֹם שְׁלִישִׁי" וְכוּ', מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן "יָחִיד" הוּא בְּאֹפֶן שֶׁאֵין "שֵׁנִי", וּכְמוֹ** שנאמר לגבי עקידת יצחק **"אֶת בִּנְךָ אֶת יְחִידְךָ"**[47], **שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ לוֹמַר בָּזֶה "שֵׁנִי"** אלא ברור שהכוונה ליחיד שאין לו שני, **וְאַף־עַל־פִּי־כֵן נֶאֱמַר** בפסוק 'שמע

ביאור בדרך אפשר

1 'מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין' הוּא אוֹר מָדוּד וּמֻגְבָּל,
2 וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל[42] מַה הַנְּשָׁמָה מְמַלְּאָה אֶת
3 הַגּוּף, כָּךְ הַקָּבָּ"ה מְמַלֵּא אֶת הָעוֹלָם, דִּכְשֵׁם
4 שֶׁהַנְּשָׁמָה אֵין בָּהּ הִתְחַלְּקוּת מִצַּד־עַצְמָהּ,
5 וּכְשֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בַּגּוּף הִיא מִתְחַלֶּקֶת לְפִי הָאֵבָרִים,
6 שֹׂכֵל הָרְאִיָּה מִתְלַבֵּשׁ בָּעַיִן, וְכֹחַ הַשְּׁמִיעָה בָּאֹזֶן,
7 וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּכָל תַּרְיַ"ג הַכֹּחוֹת (שֶׁזֶּהוּ דַּוְקָא
8 בְּהִתְלַבְּשׁוּתָהּ בַּגּוּף, אֲבָל הַנְּשָׁמָה מִצַּד־עַצְמָהּ
9 אֵין בָּהּ הִתְחַלְּקוּת, כַּמְּבֹאָר בַּתַּנְיָא[43]), כְּמוֹ־כֵן
10 הוּא גַּם לְמַעְלָה בֶּאֱלֹקוּת, שֶׁאֵין בּוֹ הִתְחַלְּקוּת
11 מִצַּד־עַצְמוֹ כוּ', וּכְשֶׁבָּא לְהִתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת
12 וְנִבְרָאִים, אֲזַי נַעֲשָׂה בְּאֹפֶן שֶׁל מְצִיאוּת
13 וְהִתְחַלְּקוּת כוּ', שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן אוֹר הַ'מְמַלֵּא כָּל
14 עָלְמִין'. וְעַל זֶה נֶאֱמַר "אֲתָרִי טְפֵלָה לִי", שֶׁגַּם
15 מְקוֹם הַמְּצִיאוּת וְהַהִתְחַלְּקוּת, הִנֵּה בֶּאֱמֶת הוּא
16 בָּטֵל בְּתַכְלִית, שֶׁעִקַּר הַחִדּוּשׁ בָּזֶה הוּא בָּאוֹר
17 הַ'מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין' יוֹתֵר מִבָּאוֹר הַ'סּוֹבֵב כָּל
18 עָלְמִין'. וְעַל־דֶּרֶךְ הַמְּבֹאָר[44] בְּעִנְיַן "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל
19 הֲוָיָ' אֱלֹקֵינוּ הֲוָיָ' אֶחָד"[45], דִּלְכְאוֹרָה הֲוָה־לֵיהּ־
20 לְמֵימַר "ה' יָחִיד", שֶׁמּוֹרֶה יוֹתֵר עַל אֲמִתִּית עִנְיַן
21 הַיִּחוּד, שֶׁהֲרֵי "אֶחָד" יָכוֹל לִהְיוֹת גַּם אֶחָד
22 הַמְּנוּי, וּכְמוֹ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, שֶׁנֶּאֱמַר "יוֹם
23 אֶחָד"[46], וְאַחַר־כָּךְ יֵשׁ גַּם "יוֹם שֵׁנִי" "יוֹם
24 שְׁלִישִׁי" וְכוּ', מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן "יָחִיד" הוּא בְּאֹפֶן
25 שֶׁאֵין "שֵׁנִי", וּכְמוֹ "אֶת בִּנְךָ אֶת יְחִידְךָ"[47], שֶׁלֹּא
26 שַׁיָּךְ לוֹמַר בָּזֶה "שֵׁנִי", וְאַף־עַל־פִּי־כֵן נֶאֱמַר

---

42) ראה ברכות י, א. מדרש תהלים קג, א. 43) פנ"א. 44) ראה תו"א וארא נה, ב. אמרי בינה שער הק"ש פ"ח ואילך. סהמ"צ להצ"צ קכד, א ואילך. 45) ואתחנן ו, ד. 46) בראשית א, ה. 47) וירא כב, ב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

ישראל׳ **״הֲוָיָ׳ אֶחָד״ דַּוְקָא** ולא נאמר ״יחיד׳ שהוא לכאורה חידוש גדול יותר בעניין האחדות?

אַךְ הָעִנְיָן הוּא, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַחִדּוּשׁ שהכתוב ״שמע ישראל׳ מלמדנו בנושא אחדות ה׳, **שֶׁאפילו גַּם בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מְציאוּת הָעוֹלָמוֹת,** היינו בדרגה ובהבנה כזו שבה יש נתינת מקום למציאות העולמות שהיא מציאות המורכבת מהדברים **שִׁבְעָה רְקִיעִים וְאֶרֶץ, שֶׁזֶּהוּ** בגימטריא שמונה ולכך רומזת האות **ח׳ - וְד׳ אַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם** מזרח־מערב־צפון־דרום כפי שנרמז בגימטריא של האות ד׳, **הִנֵּה גַּם** הרקיעים ורוחות העולם **הֵם בְּטֵלִים לְ״אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם״**[48] הנרמז באות א׳ של המילה ״אחד״.

וְזֶהוּ בדומה לחידוש שבביטול לאלוקות הבא לידי ביטוי ב״אחד״ לגבי החידוש הבא לידי ביטוי ב״יחיד״ הוא **גַּם הַחִדּוּשׁ דְּ״אֲתָרֵי טְפֵלָה לִי״, שֶׁגַּם עִנְיַן הַמָּקוֹם** שהוא מציאות מוגדרת **הוּא בָּטֵל בְּתַכְלִית** לאלוקות שלמעלה מהגדרים.

וּבִפְרָטִיּוּת יוֹתֵר, יֶשְׁנוֹ באמור לעיל שהקדוש־ברוך־הוא נקרא ״מקום״, כי ״הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו״, דבר נוסף, **עִנְיַן בִּטּוּל הַמָּקוֹם,** ביטול הגדרים של המושג מקום שלא יתפסו מקום אלא יתבטלו לאלקות, **הֵן בְּמָקוֹם גַּשְׁמִי כִּפְשׁוּטוֹ, וְהֵן בְּמָקוֹם רוּחָנִי, שֶׁהוּא עִנְיַן שִׁשָּׁה קְצָוֹות הָעֶלְיוֹנִים,** כשם שגדרי המקום למטה בגשמיות הן בששה קצוות מזרח־מערב־צפון־דרום ומעלה ומטה, כך גם גדרי המקום ברוחניות, כביכול, הם בשישה קצוות והוא עניין **שֵׁשׁ מִדּוֹת** שבספירות העליונות חסד־גבורה־תפארת־נצח־הוד־יסוד, **שֶׁהֵן** המידות העליונות שבאות בהתחלקות לשישה עניינים **שֹׁרֶשׁ וּמְקוֹר הַמָּקוֹם הַגַּשְׁמִי לְמַטָּה** הבא בגדרים של שישה קצוות, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[49] אודות בריאת העולם **שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה׳ גוֹ׳,** שפירושו שהקדוש־ברוך־הוא ברא את העולם באמצעות שש המידות **וְלֹא כְּתִיב ״בְּשֵׁשֶׁת״** שאז היה פירושו כפשוטו שהעולם נברא במשך ששה ימים, **דְּקָאֵי** האמור ״ששת ימים״ מכוון **עַל שֵׁשׁ מִדּוֹת עֶלְיוֹנוֹת** האמורות לעיל **שֶׁמֵּהֶן נִבְרְאוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ**[50] וכל שאר הנבראים שנבראו בששת ימי בראשית.

וְגַם בִּבְחִינָה זוֹ של שש המידות העליונות **יֶשְׁנוֹ עִנְיַן ״אֲתָרֵי טְפֵלָה לִי״,** מקומי טפל לי, היינו ביטול לאלוקות של שש המידות העליונות (בחינת המקום ברוחניות), **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[51] **לְךָ הֲוָיָ׳ הַגְּדֻלָּה** זו מידת החסד **וְהַגְּבוּרָה** זו מידת התפארת **וְגוֹ׳,** והנצח וההוד ״כי כל בשמים ובארץ״ זו מידת היסוד **שֶׁשִּׁשָּׁה קְצָוֹות** גדרי המקום **הָעֶלְיוֹנִים** כפי שהם למעלה ברוחניות **שֶׁהֵם שֵׁשׁ מִדּוֹת, הֵם טְפֵלִים וּבְטֵלִים ״לְךָ״** אל הקדוש־ברוך־הוא בעצמו.

ה) **וְהִנֵּה עִנְיַן ״אֲתָרֵי טְפֵלָה לִי״** מקומי טפל ובטל אליי **הָיָה בְּגָלוּי** באופן שהביטול ניכר בגלוי במציאות הגשמית **בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ (וּבַ״מִּשְׁכָּן דְּאִקְרֵי מִקְדָּשׁ״** וגם במשכן הנקרא אף הוא מקדש, כמובא לעיל), **שֶׁשָּׁם** בבית המקדש **הָיָה הַמָּקוֹם** הגשמי **בָּטֵל בְּתַכְלִית לֶאֱלֹקוּת, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז״ל בְּנוֹגֵעַ לְקֹדֶשׁ־הַקֳּדָשִׁים, שֶׁ״מְּקוֹם הָאָרוֹן אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה״**[52], **דְּאַף שֶׁהָאָרוֹן הָיָה ״אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכּוֹ, וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ, וְאַמָּה וָחֵצִי קוֹמָתוֹ״**[53] ותפס מקום מוגדר בגשמיות, **אַף־עַל־פִּי־כֵן הָיוּ מוֹדְדִים עֶשֶׂר אַמּוֹת לְכָל רוּחַ,** לכל צד, מימין ומשמאל, של קודש הקדשים, כאילו הארון לא נמצא שם, **לְפִי שֶׁמְּקוֹם הָאָרוֹן עַצְמוֹ הָיָה בָּטֵל בְּתַכְלִית לַבְּחִינָה שֶׁלְּמַעְלָה מִן הַמָּקוֹם** והביטול היה ביטול מוחלט ונראה בגלוי במציאות הגשמית.

---

48) ראה סמ״ק סימן ב. הובא בבית יוסף או״ח סימן סא. שו״ע ודאדה״ז או״ח שם ס״ו. לקו״ת תזריע כג, ג. וראה ברכות יג, ב. 49) יתרו כ, יא. תשא לא, יז. 50) ראה זהר ח״א רמז, א. ח״ג רחצ, ב. ספר המאמרים תרל״ד ע׳ נד. ועוד. 51) דברי הימים־א כט, יא. 52) יומא כא, א. וש״נ. 53) תרומה כה, י.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

וּבְזֶה סָרָה הַקַּשְׁיָא אֵיךְ שַׁיָּךְ שֶׁבְּמָקוֹם מֻגְבָּל עם גדרים של מציאות גשמית כפשוטה **תִּהְיֶה הַשְׁרָאַת אוֹר־אֵין־סוֹף הַבְּלִי־גְּבוּל,** והתשובה היא **כִּי מְקוֹם הַגְּבוּל** המקום המוגדר והמוגבל **עַצְמוֹ הָיָה בָּטֵל בְּתַכְלִית לַבְּלִי־גְּבוּל, עַד שֶׁהַגְּבוּל עַצְמוֹ** עם כל ההגדרות והמגבלות שלו **נַעֲשָׂה לְמַעְלָה מִן הַגְּבוּל,** התעלה להיות למעלה מהגבול **וְלָכֵן הָיָה יָכוֹל לִהְיוֹת בּוֹ** במקום המוגבל **הַשְׁרָאַת אוֹר־אֵין־סוֹף הַבְּלִי־גְּבוּל.**

וְהִנֵּה, גִּלּוּי זֶה של האור האלוקי הבלי־גבול ב'מקום' המוגבל **הָיָה בְּעִקָּר בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, וּמִבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ נִמְשָׁךְ אַחַר־כָּךְ** גילוי זה **בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, שֶׁיִּהְיֶה** כל העולם **"דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ בַּתַּחְתּוֹנִים"** והגילוי האלוקי הבלי־גבול יאיר בכל המציאות התחתונה המוגבלת, **וְכַמְּבֹאָר בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה'**[54] לאדמו"ר הזקן **שֶׁכַּאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל עָלוּ לָרֶגֶל** לבית המקדש, בחג הפסח, בחג השבועות ובחג הסוכות, וראו שם אלוקות בגלוי **לָקְחוּ עִמָּם אֶת כָּל הַגִּלּוּיִים** של האלוקות **שֶׁבְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ עַל כָּל הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ, עַד הָעֲלִיָּה לָרֶגֶל שֶׁלְּאַחֲרֵי־זֶה,** ודבר זה השפיע על עבודת ה' של בני ישראל שעלו לרגל **שֶׁבְּכָל הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ** גם בהיותם במקומם בביתם **יִהְיֶה עִנְיַן הַהִשְׁתַּחֲוָאָה** וההתבטלות לאלוקות **כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, וְעַל־יְדֵי־זֶה** שהביאו איתם למקומם את גילוי האלוקות שהיה בבית המקדש **פָּעֲלוּ** בני ישראל שעלו לרגל **שֶׁבְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ** ולא רק בבית המקדש **יִהְיֶה עִנְיַן הַבִּטּוּל** לאלוקות **כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, לַעֲשׂוֹת "דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ בַּתַּחְתּוֹנִים"** בכל העולם כולו.

ו) אַךְ עֲדַיִן גם לאחר שנתבאר בהרחבה כיצד האור האלוקי הבלי־גבול מאיר במקום גשמי מוגבל, עדיין **צָרִיךְ לְהָבִין, הֲרֵי עִנְיַן הַבִּטּוּל** של המציאות לאלוקות **יֶשְׁנוֹ גַּם בַּ"שָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם", שֶׁהֵם עוֹלָם הָאֲצִילוּת** ('שמים') **וְעוֹלָמוֹת הָאֵין־סוֹף שֶׁלְּמַעְלָה מֵעוֹלָם הָאֲצִילוּת** ('שמי השמים'), כמבואר לעיל, **וְעַד** והביטול לאלוקות בעולמות אלו הוא עד כדי כך **שֶׁעוֹלָם הָאֲצִילוּת** ('שמים') **נִקְרָא 'עוֹלָם הָאַחְדוּת'**[55] העולם שבו אחדות ה' ניכרת בגלוי כי אין שום מציאות אחרת שתופסת מקום, **וּמַהוּ הַטַּעַם שֶׁדִּוְקָא "הַבַּיִת הַזֶּה"** בית המקדש הגשמי **הוּא "דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ"** מקום שדווקא בו יש גילוי אלוקות יותר מאשר בעולמות עליונים?

אַךְ הַבֵּאוּר בָּזֶה הוּא עַל־פִּי הַמָּשָׁל מִצִּפּוֹר הַמְדַבֶּרֶת 'תוכי', **דְּאַף־עַל־פִּי שֶׁדִּבּוּר הַצִּפּוֹר אֵינוֹ בְּעֵרֶךְ לְדִבּוּר הָאָדָם,** וכמובן אין כל יחס וכל מקום להשוואה בין 'דיבור' של הציפור לדיבורו של אדם, **אַף־עַל־פִּי־כֵן דַּוְקָא זֶה** הדיבור של הציפור, ולא הדיבור הרגיל של האדם, **פּוֹעֵל הַשִּׂמְחָה וְהַתַּעֲנוּג בָּאָדָם** הרואה ושומע את הציפור המדברת **וּבַמֶּלֶךְ** שמביאים לפניו ציפור מדברת כדי לגרום לו שעשוע וענג, וכל זה **מִצַּד הַחִדּוּשׁ** והפלא **שֶׁבָּזֶה** בדיבור הציפור, וכך גם בענייננו, היתרון המיוחד של הביטול לאלוקות במקום גשמי מוגבל, נובע מהחידוש והפלא שבדבר.

וְעוֹד עִנְיָן בָּזֶה, שֶׁעִקַּר הַבִּטּוּל הוּא אכן **דַּוְקָא בָּעוֹלָם־הַזֶּה, וְעוֹד יוֹתֵר מִבָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים** והעולם הזה הגשמי אכן מתבטל לאלוקות במידה רבה יותר מאשר מידת הביטול שקיימת בעולמות הרוחניים העליונים.

וְעַל־דֶּרֶךְ הַהֶפְרֵשׁ ההבדל **שֶׁבֵּין בִּטּוּל חָכָם קָטָן לְגַבֵּי חָכָם גָּדוֹל, לַבִּטּוּל שֶׁל אִישׁ פָּשׁוּט לְגַבֵּי חָכָם גָּדוֹל,** שהביטול של האיש הפשוט הוא ביטול נעלה יותר

---

54) ברכה צח, ב. 55) ראה זח"ג (רע"מ) פג, א. עבודת הקודש ח"א פ"ב. ובכ"מ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לַבִּטּוּל שֶׁל אִישׁ פָּשׁוּט לְגַבֵּי חָכָם גָּדוֹל, שֶׁחָכָם קָטָן יֵשׁ לוֹ יְדִיעָה וְהַכָּרָה בְּמַעֲלַת שִׁכְלוֹ שֶׁל הֶחָכָם הַגָּדוֹל, וּמִמֵּילָא הַבִּטּוּל שֶׁלּוֹ הוּא מִצַּד הַשֵּׂכֶל, וַהֲרֵי זֶה עַל־דֶּרֶךְ בִּטּוּל הַנֵּר לְגַבֵּי הָאֲבוּקָה עַד שֶׁנִּכְלָל בַּאֲבוּקָה, שֶׁאֵין זֶה אֲמִתִּית הַבִּטּוּל, שֶׁהֲרֵי אִם יְסַלְּקוּ אֶת הָאֲבוּקָה, יִשָּׁאֵר הַנֵּר בִּמְצִיאוּתוֹ. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא בִּטּוּל חָכָם קָטָן לְגַבֵּי חָכָם גָּדוֹל. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בִּטּוּל אִישׁ פָּשׁוּט לְגַבֵּי חָכָם גָּדוֹל, הֲרֵי זֶה בִּטּוּל בְּתַכְלִית, בִּטּוּל בִּמְצִיאוּת. וְזוֹהִי גַּם מַעֲלַת הַבִּטּוּל בָּעוֹלָם־הַזֶּה, שֶׁהַבִּטּוּל הוּא בִּטּוּל בְּתַכְלִית. וְעוֹד יִתְרוֹן מַעֲלָה בְּ׳בִטּוּל הַיֵּשׁ׳ בָּעוֹלָם־הַזֶּה, עַל־פִּי הַמְּבֹאָר בְּ׳אִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ׳[56] שֶׁהִתְהַוּוּת הַיֵּשׁ הַגַּשְׁמִי הוּא בְּכֹחַ הָעַצְמוּת דַּוְקָא, שֶׁהוּא לְבַדּוֹ בְּכֹחוֹ וִיכָלְתּוֹ לִבְרֹא יֵשׁ — מֵאַיִן וָאֶפֶס הַמֵּחְלָט, וּבְאֹפֶן הַמֵּחְלָט, שֶׁיִּהְיֶה נִרְגָּשׁ בּוֹ שֶׁאֵין לוֹ עִלָּה וְסִבָּה שֶׁקְּדָמָה לוֹ[57], בְּדֶרֶגְמַת הָעַצְמוּת שֶׁמְּצִיאוּתוֹ מֵעַצְמוּתוֹ וְאֵינוֹ עָלוּל מֵאֵיזוֹ עִלָּה שֶׁקְּדָמָה לוֹ חַס־וְשָׁלוֹם. וְכֵיוָן שֶׁהִתְהַוּוּת הַיֵּשׁ הַנִּבְרָא הוּא מֵהַיֵּשׁ הָאֲמִתִּי, הִנֵּה הַבִּטּוּל שֶׁלּוֹ הוּא בְּאֹפֶן שֶׁנַּעֲשָׂה בָּטֵל מִמְּצִיאוּת (עֶר וֶוערְט אוֹיס) יֵשׁ הַנִּבְרָא, וְנַעֲשָׂה יֵשׁ הָאֲמִתִּי (כַּמְּבֹאָר בְּ׳בֵּאוּרֵי הַזֹּהַר׳ פָּרָשַׁת בְּשַׁלַּח[58]), שֶׁזֶּהוּ תַּכְלִית הַבִּטּוּל, וְהוּא ״הַקָּרוֹב קָרוֹב בְּיוֹתֵר״ שֶׁאֵין לְמַעְלָה מִזֶּה. וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁגִּלּוּי הָעַצְמוּת הוּא דַּוְקָא ״בַּבַּיִת הַזֶּה״, בָּעוֹלָם־הַזֶּה שֶׁנַּעֲשָׂה ״דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ״, וְלֹא ״בַּשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם״.

ביאור בדרך אפשר

ועמוק יותר מהביטול של האיש החכם הקטן, כיוון **שֶׁחָכָם קָטָן יֵשׁ לוֹ יְדִיעָה וְהַכָּרָה בְּמַעֲלַת שִׁכְלוֹ שֶׁל הֶחָכָם הַגָּדוֹל, וּמִמֵּילָא הַבִּטּוּל שֶׁלּוֹ הוּא מִצַּד הַשֵּׂכֶל,** ולכן מידת הביטול של החכם הקטן כלפי החכם הגדול היא מוגבלת בהתאם למידת ההבנה שלו במעלתו של החכם הגדול **וַהֲרֵי זֶה עַל־דֶּרֶךְ בִּטּוּל הַנֵּר** שיש לו אור קטן **לְגַבֵּי הָאֲבוּקָה** שהיא אש גדולה שהוא ביטול **עַד שֶׁנִּכְלָל** הנר **בַּאֲבוּקָה, שֶׁאֵין זֶה אֲמִתִּית הַבִּטּוּל** של מציאות הנר, **שֶׁהֲרֵי אִם יְסַלְּקוּ אֶת הָאֲבוּקָה** וירחיקו אותה מהנר, **יִשָּׁאֵר הַנֵּר בִּמְצִיאוּתוֹ** וזו הוכחה שהנר מצד עצמו לא מאבד את מציאותו לגמרי מול האבוקה אלא שבקירוב הנר אל האבוקה, האבוקה ׳שולטת׳ על הנר והוא נכלל בה. אבל מצד הנר, מציאותו לא בטלה לחלוטין למציאות האבוקה. **וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא בִּטּוּל חָכָם קָטָן לְגַבֵּי חָכָם גָּדוֹל** שאין זה ביטול מוחלט עד כדי אבדן המציאות והיישות העצמית לגמרי. **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בִּטּוּל אִישׁ פָּשׁוּט לְגַבֵּי חָכָם גָּדוֹל, הֲרֵי זֶה בִּטּוּל בְּתַכְלִית,** ביטול מוחלט **בִּטּוּל בִּמְצִיאוּת** כל המציאות והיישות של האיש הפשוט מתבטלת לגמרי לגבי החכם הגדול. **וְזוֹהִי גַּם מַעֲלַת הַבִּטּוּל** לאלקות **בָּעוֹלָם־הַזֶּה,** שלא קיימת בעולמות העליונים, **שֶׁהַבִּטּוּל הוּא בִּטּוּל בְּתַכְלִית.**

וְעוֹד יִתְרוֹן מַעֲלָה בְּ׳בִטּוּל הַיֵּשׁ׳ התבטלות המציאות הגשמית לאלוקות **בָּעוֹלָם־הַזֶּה,** יתרון שלא קיים בביטול לאלוקות בעולמות העליונים, **עַל־פִּי הַמְּבֹאָר בְּ׳אִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ׳**[56] שבספר התניא **שֶׁהִתְהַוּוּת הַיֵּשׁ הַגַּשְׁמִי** מה׳אין׳ האלוקי **הוּא בְּכֹחַ הָעַצְמוּת** עצמותו ומהותו של הקדוש־ברוך־הוא בעצמו **דַּוְקָא, שֶׁהוּא לְבַדּוֹ** רק הקדוש־ברוך־הוא בעצמו **בְּכֹחוֹ וִיכָלְתּוֹ לִבְרֹא יֵשׁ** מציאות גשמית **- מֵאַיִן וָאֶפֶס** העדר **הַמֵּחְלָט, וּבְאֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה נִרְגָּשׁ בּוֹ** ב״יש׳ הגשמי **שֶׁאֵין לוֹ עִלָּה וְסִבָּה שֶׁקְּדָמָה לוֹ**[57], שהרי ב״יש׳ הגשמי עצמו אין שום דבר שמלמד ומוכיח שנברא ממקור אלוקי רוחני. והמציאות הגשמית היא העלם והסתר על האלוקות שמהווה ומחייה אותה **בְּדֶרֶגְמַת הָעַצְמוּת** של האלוקות **שֶׁמְּצִיאוּתוֹ מֵעַצְמוּתוֹ** ממנו עצמו **וְאֵינוֹ עָלוּל** ואין הוא תוצאה **מֵאֵיזוֹ עִלָּה** סיבה ומקור **שֶׁקְּדָמָה לוֹ חַס־וְשָׁלוֹם** אלא הוא מציאות של ׳קדמון׳ שהיה קיים מאז ומעולם והמציאות שלו באה ממנו עצמו, כאמור.

וְכֵיוָן שֶׁהִתְהַוּוּת ובריאת **הַיֵּשׁ הַנִּבְרָא** הגשמי **הוּא מֵהַיֵּשׁ הָאֲמִתִּי** האלוקי, ועצמיות האלוקות היא מקור החיות שלו, **הִנֵּה הַבִּטּוּל שֶׁלּוֹ** של היש הנברא **הוּא בְּאֹפֶן שֶׁנַּעֲשָׂה בָּטֵל בְּתַכְלִית לַ״יֵּשׁ הָאֲמִתִּי״, וְעַד שֶׁמִּתְבַּטֵּל מִמְּצִיאוּת (עֶר וֶוערְט אוֹיס** הוא חדל מלהיות מציאות של**) יֵשׁ הַנִּבְרָא, וְנַעֲשָׂה יֵשׁ הָאֲמִתִּי (כַּמְּבֹאָר בְּ׳בֵּאוּרֵי הַזֹּהַר׳ פָּרָשַׁת בְּשַׁלַּח**[58]**), שֶׁזֶּהוּ תַּכְלִית הַבִּטּוּל, וְהוּא ״הַקָּרוֹב קָרוֹב בְּיוֹתֵר״** רמת ההתקרבות של נברא לאלוקות **שֶׁאֵין לְמַעְלָה מִזֶּה.**

וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁגִּלּוּי הָעַצְמוּת ההארה וההתגלות של עצמיות האלוקית **הוּא דַּוְקָא ״בַּבַּיִת הַזֶּה״,** המשכן והמקדש **בָּעוֹלָם־הַזֶּה שֶׁנַּעֲשָׂה ״דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ״, וְלֹא ״בַּשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם״** כי דווקא בעולם הזה, במציאות הגשמית, יש ביטול לאלוקות בצורה מוחלטת, יותר מאשר בעולמות העליונים הרוחניים, מהסיבות שנתבארו לעיל באריכות.

---

56) ס״כ (קל, ריש ע״ב). 57) ראה ביאוה״ז דלקמן בפנים. ספר המאמרים עזר״ת ע׳ קנ. תש״ז ע׳ 238. ד״ה באתי לגני תשי״א פ״ד (תורת מנחם ספר המאמרים באתי לגני ח״א ע׳ ט ואילך). ועוד. 58) צו, ב ואילך.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

ז) **וְהִנֵּה גִּלּוּי בְּחִינָה וּמַדְרֵגָה זוֹ דְּ"אֲתָרֵי טְפָלָה לִי"** מקומי טפל לי, היינו הביטול של המציאות הגשמית לאלקות **לְמַטָּה,** הדרך והאמצעי לכך שיהא ביטול זה נראה וניכר בגלוי **הוּא עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה שֶׁהָיְתָה בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁעִקָּרָהּ הִיא עֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת, וְכַמְּבֹאָר בְּמַאֲמָרֵי הַהִלּוּלָא**[59].

המאמרים הפותחים בפסוק 'באתי לגני' שהרבי הריי"צ מסר לפרסום ליו"ד שבט תש"י וביום זה נסתלק (ובמשך השנים, משנת תשי"א ואילך, ביו"ד שבט מידי שנה, הרבי אמר מאמר שעוסק בביאור המאמר משנת תש"י), שם מבואר בהרחבה כיצד התוכן הפנימי של עבודת הקרבנות הוא התקרבות האדם לאלוקות **וְעִנְיָן הַקָּרְבָּנוֹת הוּא שֶׁהָאָדָם מַקְרִיב עַל־גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, בְּהֵמָה** גשמית **שֶׁשָּׁרְשָׁהּ** של הבהמה **מֵ'עוֹלָם הַתֹּהוּ', שֶׁלְּמַעְלָה מִשֹּׁרֶשׁ הָאָדָם שֶׁהוּא מֵ'עוֹלָם הַתִּקּוּן' (שֶׁלָּכֵן נִצְרָךְ הָאָדָם לְבַעֲלֵי־חַיִּים** ועובד בהם וניזון מהם**),** כמבואר בחסידות, לפני בריאת העולמות ב'סדר השתלשלות' של "עולם התיקון", ברא ה' את "עולם התוהו". "עולם התיקון", היינו אורות הספירות המאירים באופן מדוד ומותאם לכלי המקבלים, ואילו ב"עולם התוהו" האורות מאירים בעוצמה רבה שלא לפי כלי המקבלים, ועל כך מבואר כאן שקרבן מן הבהמה פועל המשכת אלוקות בעולם כי בהקרבת הקרבן מעלים את הבהמה לשורשה ומקורה בעולם התוהו, והוא למעלה משורש האדם שהוא בעולם התיקון (וכפי שנתבאר בהרחבה במאמרי חודש תשרי שנה זו, תש"ל) **וְעַל־יְדֵי־זֶה** שהאדם מקריב את הבהמה על גבי המזבח **מִתְעַלָּה הַבְּהֵמָה לְשָׁרְשָׁהּ וּמְקוֹרָהּ** למעלה באלוקות **בְּאַרְבַּע חַיּוֹת הַמֶּרְכָּבָה הָעֶלְיוֹנָה**[60] כמפורט בנבואת יחזקאל **(כַּיָּדוּעַ**[61] בתורת

ביאור בדרך אפשר

הסוד **שֶׁ'פְּנֵי אַרְיֵה' שֶׁבַּמֶּרְכָּבָה הוּא מְקוֹר כָּל הַחַיּוֹת, וּ'פְּנֵי שׁוֹר' הוּא מְקוֹר כָּל הַבְּהֵמוֹת, וּ'פְּנֵי נֶשֶׁר' הוּא מְקוֹר כָּל הָעוֹפוֹת), וְעַל־יְדֵי־זֶה** שהבהמה שעלתה לקרבן, מתעלית לשורשה ומקורה למעלה, נפעלת המשכה ותוספת אור למעלה, **הִנֵּה "הַחַיּוֹת נוֹשְׂאוֹת אֶת הַכִּסֵּא"**[62], **וְאֶת הָ"אָדָם הָעֶלְיוֹן שֶׁעַל הַכִּסֵּא", לִבְחִינַת "כִּי לֹא אָדָם הוּא"**[63], **וְעוֹד לְמַעְלָה יוֹתֵר,** ונפעלת עלייה בעולמות העליונים מדרגה לדרגה עד לדרגות הכי נעלות באין־סוף **כַּיָּדוּעַ** האמור בזוהר **שֶׁ"רָזָא דְּקָרְבָּנָא עוֹלֶה עַד רָזָא דְּאֵין־סוֹף"**[64], סוד הקרבן עולה עד סוד האין־סוף **וּמִשָּׁם** מהאין־סוף **נִמְשָׁךְ** האור והגילוי שנפעל על ידי הקרבנות וחוזר ומאיר **לְמַטָּה, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן "רֵיחַ נִיחֹחַ",** שכתוב בתורה שנפעל על ידי הקרבנות ואחד הפירושים ב'ריח ניחוח' הוא **מִלְּשׁוֹן**[65] **"נְחוֹת דַּרְגָּא"**[66], ירידה בדרגה **שֶׁהוּא עִנְיָן הַמְשָׁכַת אֱלֹקוּת** על ידי ירידת האור האלוקי מלמעלה **לְמַטָּה.**

וְזֶהוּ שאמר שלמה המלך בחנוכת בית המקדש הראשון **"אַף כִּי הַבַּיִת הַזֶּה",** והכוונה היא שאכן בבית הזה, בית המקדש הגשמי, יש התגלות אלקות יותר מאשר בעולמות עליונים, כיון **שֶׁעַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת הָיְתָה הַשְׁרָאַת אֱלֹקוּת בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, וְעַד לְ"דִירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ** בכללות המציאות הגשמית.

וְעִנְיָן זֶה שבזמן שבית המקדש היה קיים נפעל על ידי עבודת הקרבנות **נַעֲשָׂה** בזמן הגלות **גַּם עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, שֶׁ"בִּמְקוֹם קָרְבָּנוֹת תִּקָּנוּם"**[67], **שֶׁזֶּהוּ מַה שֶׁכָּתוּב**[68] בתחילת פרשת הקרבנות בספר ויקרא **"אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם", וְלֹא נֶאֱמַר** כפי שלכאורה נכון

1 ז) **וְהִנֵּה גִּלּוּי בְּחִינָה וּמַדְרֵגָה זוֹ דְּ"אֲתָרֵי טְפָלָה**
2 **לִי" לְמַטָּה, הוּא עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה**
3 **שֶׁהָיְתָה בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁעִקָּרָהּ הִיא עֲבוֹדַת**
4 **הַקָּרְבָּנוֹת, וְכַמְּבֹאָר בְּמַאֲמָרֵי הַהִלּוּלָא**[59]**. וְעִנְיָן**
5 **הַקָּרְבָּנוֹת הוּא שֶׁהָאָדָם מַקְרִיב עַל־גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ,**
6 **בְּהֵמָה שֶׁשָּׁרְשָׁהּ מֵ'עוֹלָם הַתֹּהוּ', שֶׁלְּמַעְלָה**
7 **מִשֹּׁרֶשׁ הָאָדָם שֶׁהוּא מֵ'עוֹלָם הַתִּקּוּן' (שֶׁלָּכֵן**
8 **נִצְרָךְ הָאָדָם לְבַעֲלֵי־חַיִּים), וְעַל־יְדֵי־זֶה מִתְעַלָּה**
9 **הַבְּהֵמָה לְשָׁרְשָׁהּ וּמְקוֹרָהּ בְּאַרְבַּע חַיּוֹת הַמֶּרְכָּבָה**
10 **הָעֶלְיוֹנָה**[60] **(כַּיָּדוּעַ**[61] **שֶׁ'פְּנֵי אַרְיֵה' שֶׁבַּמֶּרְכָּבָה**
11 **הוּא מְקוֹר כָּל הַחַיּוֹת, וּ'פְּנֵי שׁוֹר' הוּא מְקוֹר כָּל**
12 **הַבְּהֵמוֹת, וּ'פְּנֵי נֶשֶׁר' הוּא מְקוֹר כָּל הָעוֹפוֹת),**
13 **וְעַל־יְדֵי־זֶה הִנֵּה "הַחַיּוֹת נוֹשְׂאוֹת אֶת הַכִּסֵּא"**[62],
14 **וְאֶת הָ"אָדָם הָעֶלְיוֹן שֶׁעַל הַכִּסֵּא", לִבְחִינַת "כִּי**
15 **לֹא אָדָם הוּא"**[63]**, וְעוֹד לְמַעְלָה יוֹתֵר, כַּיָּדוּעַ**
16 **שֶׁ"רָזָא דְּקָרְבָּנָא עוֹלֶה עַד רָזָא דְּאֵין־סוֹף"**[64]**,**
17 **וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ לְמַטָּה, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן "רֵיחַ נִיחֹחַ",**
18 **מִלְּשׁוֹן**[65] **"נְחוֹת דַּרְגָּא"**[66]**, שֶׁהוּא עִנְיָן הַמְשָׁכַת**
19 **אֱלֹקוּת לְמַטָּה. וְזֶהוּ "אַף כִּי הַבַּיִת הַזֶּה", שֶׁעַל־**
20 **יְדֵי עֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת הָיְתָה הַשְׁרָאַת אֱלֹקוּת**
21 **בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, וְעַד לְ"דִירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ**
22 **בַּתַּחְתּוֹנִים". וְעִנְיָן זֶה נַעֲשָׂה גַּם עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת**
23 **הַתְּפִלָּה, שֶׁ"בִּמְקוֹם קָרְבָּנוֹת תִּקָּנוּם"**[67]**, שֶׁזֶּהוּ מַה**
24 **שֶׁכָּתוּב**[68] **"אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם", וְלֹא נֶאֱמַר**

39 **שׁוֹר' הוּא מְקוֹר כָּל הַבְּהֵמוֹת, וּ'פְּנֵי נֶשֶׁר' הוּא מְקוֹר כָּל**
40 **הָעוֹפוֹת), וְעַל־יְדֵי־זֶה** שהבהמה שעלתה לקרבן, מתעלית לשורשה
41 ומקורה למעלה, נפעלת המשכה ותוספת אור למעלה, **הִנֵּה "הַחַיּוֹת**
42 **נוֹשְׂאוֹת אֶת הַכִּסֵּא"**[62]**, וְאֶת**
43 **הָ"אָדָם הָעֶלְיוֹן שֶׁעַל**
44 **הַכִּסֵּא", לִבְחִינַת "כִּי לֹא**
45 **אָדָם הוּא"**[63]**, וְעוֹד לְמַעְלָה**
46 **יוֹתֵר,** ונפעלת עלייה בעולמות
47 העליונים מדרגה לדרגה עד לדרגות
48 הכי נעלות באין־סוף **כַּיָּדוּעַ** האמור
49 בזוהר **שֶׁ"רָזָא דְּקָרְבָּנָא עוֹלֶה**
50 **עַד רָזָא דְּאֵין־סוֹף"**[64]**,** סוד
51 הקרבן עולה עד סוד האין־סוף **וּמִשָּׁם**
52 מהאין־סוף **נִמְשָׁךְ** האור והגילוי
53 שנפעל על ידי הקרבנות וחוזר ומאיר
54 **לְמַטָּה, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן "רֵיחַ**
55 **נִיחֹחַ",** שכתוב בתורה שנפעל על
56 ידי הקרבנות ואחד הפירושים ב'ריח
57 ניחוח' הוא **מִלְּשׁוֹן**[65] **"נְחוֹת**
58 **דַּרְגָּא"**[66]**,** ירידה בדרגה **שֶׁהוּא**
59 **עִנְיָן הַמְשָׁכַת אֱלֹקוּת** על ידי
60 ירידת האור האלוקי מלמעלה
61 **לְמַטָּה.**
62 **וְזֶהוּ** שאמר שלמה המלך בחנוכת בית
63 המקדש הראשון **"אַף כִּי הַבַּיִת**
64 **הַזֶּה",** והכוונה היא שאכן בבית הזה,
65 בית המקדש הגשמי, יש התגלות
66 אלקות יותר מאשר בעולמות עליונים,
67 כיון **שֶׁעַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת**
68 **הָיְתָה הַשְׁרָאַת אֱלֹקוּת בְּבֵית־**
69 **הַמִּקְדָּשׁ, וְעַד לְ"דִירָה לוֹ**
70 **יִתְבָּרֵךְ בַּתַּחְתּוֹנִים"** בכללות
71 המציאות הגשמית.
72
73
74
75
76

---

59) ד"ה באתי לגני ה'שי"ת פ"ב (ספר המאמרים ה'שי"ת ע' 112). 60) ראה גם ספר המאמרים תרח"ץ ע' רכט. תש"ט ע' 30. 61) ראה טעמי המצות להרח"ו פ' ויקרא (ד"ה מצות קרבנות). ועוד. 62) ראה שמו"ר ספכ"ג. במדב"ר ספי"ד. בחיי תרומה כה, י בשם פדר"א. פיוט "וחיות" במוסף דר"ה אחר קדושת כתר (בכמה נוסחאות). וראה בכ"ז תו"א יתרו עא, סע"א ואילך. שם עב, ד ואילך. 63) שמואל־א טו, כט. וראה תו"א שם עא, ב ואילך. עב, סע"ב ואילך. 64) ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב. 65) ראה יבמות סג, א. 66) לקו"ת פינחס עו, א. עח, ד. 67) ברכות כו, א־ב. 68) ויקרא א, ב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

1 ״אָדָם מִכֶּם כִּי יַקְרִיב״, וּפֵרֵשׁ בַּעַל הַשִּׂמְחָה
2 וְהַגְּאֻלָּה[69] שֶׁהוּא עִנְיַן הַקְרָבַת הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית,
3 שֶׁשָּׁרְשָׁהּ לְמַעְלָה יוֹתֵר, כִּי ״אַקְדְּמֵיהּ טַעֲנָתֵיהּ״[70],
4 וְעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה מִתְעַלָּה לְשָׁרְשָׁהּ וּמִקּוֹרָהּ כוּ׳,
5 וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ הַגִּלּוּי לְמַטָּה.
6 ח) **וְהִנֵּה** בְּהַקְרָבַת הַקָּרְבָּנוֹת, הָיוּ צְרִיכִים
7 לִהְיוֹת כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים,
8 ״כֹּהֲנִים בַּעֲבוֹדָתָם, וּלְוִיִּים בְּדוּכָנָם וְיִשְׂרָאֵל
9 בְּמַעֲמָדָם״[71]. וְטַעַם הַדָּבָר, לְפִי שֶׁעִנְיַן הַקָּרְבָּנוֹת
10 הוּא בְּחִינַת הַעֲלָאָה, וּבְכָל עֲלַיַּת הַמְּקַבֵּל צְרִיכָה
11 לִהְיוֹת תְּחִלָּה הַמְשָׁכָה וּנְתִינַת כֹּחַ מֵהַמַּשְׁפִּיעַ[72],
12 וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ׳קַבָּלַת שַׁבָּת׳ ״לְכָה דּוֹדִי לִקְרַאת
13 כַּלָּה (וְעַל־יְדֵי־זֶה) פְּנֵי שַׁבָּת נְקַבְּלָה״. וְזֶהוּ
14 שֶׁעֲבוֹדַת הַהַקְרָבָה הָיְתָה עַל־יְדֵי כֹּהֲנִים (״כֹּהֲנִים
15 בַּעֲבוֹדָתָם״), שֶׁ״שְׁלוּחֵי דְּרַחֲמָנָא אִינּוּן״[73],
16 שֶׁהוּא עִנְיַן הַמְשָׁכַת הָאוֹר מִלְּמַעְלָה, בִּכְדֵי
17 שֶׁתּוּכַל לִהְיוֹת אַחַר־כַּךְ הַעֲלָאַת הַבְּהֵמָה.
18 וְהַהַעֲלָאָה הִיא עַל־יְדֵי ״לְוִיִּם בְּדוּכָנָם״,
19 שֶׁעֲבוֹדָתָם הִיא ״לְאַרְמָא קָלָא״[74], וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[75]
20 ״וְעָבַד הַלֵּוִי הוּא״. וְ״יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדָם״ הוּא
21 עִקַּר עִנְיַן הַהַמְשָׁכָה שֶׁאַחַר הַהַעֲלָאָה, וְלָכֵן
22 הָעִקָּר הוּא עִנְיַן הַ׳מַּעֲמָדוֹת׳, וְכִדְאִיתָא בַּגְּמָרָא[76]
23 ״אִלְמָלֵא מַעֲמָדוֹת, לֹא נִתְקַיְּמוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ״
24 (דְּאַף־עַל־פִּי שֶׁהַכַּוָּנָה הִיא לִכְלָלוּת עִנְיַן
25 הַקָּרְבָּנוֹת, הֲרֵי מִכָּל־מָקוֹם נֶאֱמַר הַלָּשׁוֹן
26 ״מַעֲמָדוֹת״), שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַהַמְשָׁכָה וְהַגִּלּוּי

ביאור בדרך אפשר

1 יותר מצד הלשון והסגנון **״אָדָם מִכֶּם״** מישהו מבני ישראל **כִּי יַקְרִיב״**,
2 **וּפֵרֵשׁ** אדמו״ר הזקן **בַּעַל הַשִּׂמְחָה וְהַגְּאֻלָּה**[69] של י״ט כסלו **שֶׁהוּא**
3 ״יקריב מכם׳ פירושו **עִנְיַן הַקְרָבַת הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית** שבאדם,
4 **שֶׁשָּׁרְשָׁהּ לְמַעְלָה יוֹתֵר** מהשורש של הנפש האלוקית, **כִּי ״אַקְדְּמֵיהּ**
5 **טַעֲנָתֵיהּ״**[70], כדברי הזוהר שהנפש
6 הבהמית (הנכנסת באדם מיד עם
7 לידתו) מקדימה להשמיע את הטענות
8 שלה לפני הנפש האלוקית (הנכנסת
9 באדם בעיקר בגיל בר־מצווה), וזה
10 מפני הקדימות והמעלה של הנפש
11 הבהמית בשרשה, **וְעַל־יְדֵי**
12 **הַתְּפִלָּה מִתְעַלָּה** הנפש הבהמית,
13 ה׳בהמה׳ שבאדם **לְשָׁרְשָׁהּ**
14 **וּמִקּוֹרָהּ כוּ׳, וּמִשָּׁם** מהשורש
15 הנעלה של הנפש הבהמית **נִמְשָׁךְ**
16 **הַגִּלּוּי לְמַטָּה** ובדומה למבואר
17 לעיל לגבי עבודת הקרבנות שבהעלאת
18 הבהמה לשרשה העליון (בעולם
19 התוהו) נפעלת עלייה בדרגות עליונות
20 באין־סוף, ומזה חוזר ונמשך אור
21 אלוקי מלמעלה למטה.
22 **ח) וְהִנֵּה בְּהַקְרָבַת הַקָּרְבָּנוֹת**
23 בבית המקדש, **הָיוּ צְרִיכִים**
24 **לִהְיוֹת כֹּהֲנִים לְוִיִּם**
25 **וְיִשְׂרְאֵלִים, ״כֹּהֲנִים**
26 **בַּעֲבוֹדָתָם** עבודת הקרבנות עצמה,
27 **וּלְוִיִּים בְּדוּכָנָם** בשירה ובזמרה
28 **וְיִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדָם** בתפילה״[71].
29 **וְטַעַם הַדָּבָר,** הסיבה לצורך
30 בהשתתפות כל השלושה, כוהנים,
31 לויים וישראלים, היא **לְפִי שֶׁעִנְיַן**
32 **הַקָּרְבָּנוֹת הוּא בְּחִינַת**
33 **הַעֲלָאָה,** התקרבות לאלוקות בדרך
34 של התעלות מלמטה למעלה **וּבְכָל**
35 **עֲלַיַּת הַמְקַבֵּל** היינו התחתון
36 שבדרך כלל מקבל השפעה מלמעלה
37 **צְרִיכָה לִהְיוֹת תְּחִלָּה הַמְשָׁכָה**
38 ידי כך יוכל המקבל אחר כך להתעלות מלמטה למעלה, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**
39 **בְּ׳קַבָּלַת שַׁבָּת׳ ״לְכָה דּוֹדִי לִקְרַאת כַּלָּה** המקבל

ביאור בדרך אפשר

40 **(וְעַל־יְדֵי־זֶה** שישנה השפעה ונתינת כוח מהמשפיע למקבל, מלמעלה
41 למטה), יכול להיות אחר כך **פְּנֵי שַׁבָּת נְקַבְּלָה״** התעלות והתקרבות
42 מהמקבל למשפיע, מלמטה למעלה.
43 **וְזֶהוּ שֶׁעֲבוֹדַת הַהַקְרָבָה** של הקרבנות **הָיְתָה עַל־יְדֵי כֹּהֲנִים**
44 **(״כֹּהֲנִים בַּעֲבוֹדָתָם״),**
45 **שֶׁ״שְׁלוּחֵי דְּרַחֲמָנָא אִינּוּן״**[73],
46 כדברי הגמרא שהכוהנים עושים את
47 עבודתם בתור שלוחים של הקדוש־
48 ברוך־הוא **שֶׁהוּא עִנְיַן הַמְשָׁכַת**
49 **הָאוֹר מִלְּמַעְלָה, בִּכְדֵי שֶׁתּוּכַל**
50 **לִהְיוֹת אַחַר־כַּךְ הַעֲלָאַת**
51 **הַבְּהֵמָה** מלמטה למעלה.
52 **וְהַהַעֲלָאָה הִיא עַל־יְדֵי ״לְוִיִּם**
53 **בְּדוּכָנָם״, שֶׁעֲבוֹדָתָם הִיא**
54 כדברי הזוהר **״לְאַרְמָא קָלָא״**[74],
55 להרים קול (של שיר) והרמה מסמלת
56 התעלות מלמטה למעלה **וּכְמוֹ**
57 **שֶׁכָּתוּב**[75] בתורה אודות עבודת
58 הלויים **״וְעָבַד הַלֵּוִי הוּא״.**
59 **וְ״יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדָם״ הוּא**
60 **עִקַּר עִנְיַן הַהַמְשָׁכָה** מלמעלה
61 למטה **שֶׁאַחַר הַהַעֲלָאָה,** כמבואר
62 לעיל הן לגבי עבודת הקרבנות בבית
63 המקדש והן לגבי עבודת התפילה
64 שלאחרי העבודה בדרך העלאה
65 מלמטה למעלה, באה ההמשכה
66 וההתגלות בדרך מלמעלה למטה
67 **וְלָכֵן הָעִקָּר** בפעולה של עבודת
68 הקרבנות **הוּא עִנְיַן**
69 **הַ׳מַּעֲמָדוֹת׳, וְכִדְאִיתָא** כמובא
70 **בַּגְּמָרָא**[76] **״אִלְמָלֵא מַעֲמָדוֹת,**
71 **לֹא נִתְקַיְּמוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ״**
72 **(דְּאַף־עַל־פִּי שֶׁהַכַּוָּנָה הִיא**
73 **לִכְלָלוּת עִנְיַן הַקָּרְבָּנוֹת** ולא
74 בהכרח לעניין המעמדות בפרט, **הֲרֵי**
75 **מִכָּל־מָקוֹם נֶאֱמַר הַלָּשׁוֹן**
76 **״מַעֲמָדוֹת״** ולכן יש ללמוד מכאן על ההדגשה והחשיבות של ההמשכה
77 מלמעלה שבאה אחרי ההעלאה מלמטה, המשכה שנפעלת על ידי ״ישראל
78 במעמדם׳), **שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַהַמְשָׁכָה וְהַגִּלּוּי** של האלוקות **בָּעוֹלָם,**

---

69) הובא בד״ה פדה בשלום תרפ״ז שבהערה 21. וראה לקו״ת ויקרא ב, ב ואילך. ספר המאמרים קונטרסים ח״ב תנ, א (נעתק ב״היום יום״ יב אדר שני). 70) ראה זח״א קעט, סע״א ואילך. 71) מגילה ג, א. ובכ״מ. 72) ראה ספר המאמרים פר״ת ע׳ קמט ואילך. תרפ״ט ע׳ קכב ואילך. ד״ה לכה דודי תשי״ד (תורת מנחם ספר המאמרים אלול ע׳ רלה ואילך). 73) יומא יט, א. 74) זח״ג לט, א. קעז, ב. 75) קרח יח, כג. וראה אוה״ת תולדות ח״ד תתכ, סע״א. ובכ״מ. 76) תענית כז,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא קִיּוּם כָּל הָעוֹלָם, כְּפִי שֶׁנִּפְעָל עַל־יְדֵי "אַנְשֵׁי מַעֲמָד", כפי שנקראים בני ישראל העוסקים ב'מעמדות' **וְעַל־יָדָם על ידי עבודתם בתפילה וכו' של 'אנשי מעמד' **נִמְשָׁךְ** גילוי האלוקות **לְכָל יִשְׂרָאֵל (וְעַל־דֶּרֶךְ מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל (סְעִיף ה) שֶׁמִּבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ נִמְשָׁךְ הַגִּלּוּי בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ** ועד שכל העולם הזה כולו נהיה 'דירה לו יתברך בתחתונים').

וּכְמוֹ־כֵן יֶשְׁנָם שְׁלֹשָׁה עִנְיָנִים אֵלּוּ של 'כוהנים בעבודתם', 'לויים בדוכנם' ו'ישראל במעמדם' **בְּעִנְיַן הַתְּפִלָּה** של כל אחד ואחד, בכל זמן ובכל מקום, **כִּי לִפְנֵי הַתְּפִלָּה צְרִיכָה לִהְיוֹת נְתִינַת הַצְּדָקָה, וְכִדְאִיתָא** וכמובא **בַּגְּמָרָא**[77] **"רַבִּי אֶלְעָזָר יָהִיב פְּרוּטָה לְעָנִי וַהֲדַר מַצְלִי,** ואחר כך מתפלל **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[78] בתהלים **אֲנִי בְּצֶדֶק** בהקדמה והכנה של צדקה **אֶחֱזֶה פָנֶיךָ** בתפילה", **שֶׁזּוֹהִי הַהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה כְּדֵי שֶׁתּוּכַל לִהְיוֹת** לאחר מכן **הַהַעֲלָאָה** מלמטה, **וְאַחַר־כַּךְ הַתְּפִלָּה עַצְמָהּ הוּא עִנְיַן הַהַעֲלָאָה,** כמבואר לעיל בהרחבה לגבי עבודת הקרבנות ולגבי עבודת התפילה **וּלְאַחֲרֵי הַתְּפִלָּה הוּא עֵסֶק הַתּוֹרָה,** ובלשון חכמינו ז"ל **"מִבֵּית־הַכְּנֶסֶת לְבֵית־הַמִּדְרָשׁ"**[79], **שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הַהַמְשָׁכָה** של האלוקות מלמעלה **לְמַטָּה** וגילוי והארת האלוקות בכל העולם, כמבואר לעיל.

ט) וְהִנֵּה כְּשֵׁם שֶׁהָיָה בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ וּבַ"מִּשְׁכָּן דְּאִקְרֵי מִקְדָּשׁ", שם היה גילוי אלוקות בגלוי בתוך המציאות הגשמית המוגבלת, כמבואר לעיל באריכות, **כָּךְ הָיָה גַּם אֶצֶל יַעֲקֹב, שֶׁמִּצַּד־עַצְמוֹ** מבלי להתחשב במצבו של יעקב עשו ובמצב העולם בכלל **הָיָה כְּבָר מוּכָן לְקִיּוּם הַיִּעוּד "וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן" וְגוֹ', לְבָרֵר אֶת עֵשָׂו, שֶׁהוּא עִנְיַן בְּרוּר 'עוֹלָם הַתֹּהוּ' כי שורש עשיו הוא מעולם התוהו, **וְלָכֵן הָיָה צָרִיךְ** יעקב **לְהַתְקִין עַצְמוֹ לִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, דּוֹרוֹן תְּפִלָּה וּמִלְחָמָה,** ובזה מיושבת השאלה שנשאלה לעיל מהו עניין ההכנה לכל שלושת הדברים אף שלכאורה הם הפכיים זה מזה, והתשובה היא **שֶׁהֵם בְּדֶגְמַת שְׁלֹשָׁה הָעִנְיָנִים שֶׁהָיוּ בַּעֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת, כִּי "דּוֹרוֹן"** היינו מתנה **הוּא עִנְיַן הַחֶסֶד וְהַהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה, שֶׁזּוֹהִי נְתִינַת כֹּחַ** מלמעלה (מצד ה'משפיע') **לַהַעֲלָאָה שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה,** שעל זה דרשו את האמור בחלום יעקב **"סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה" גו'**[80] כשם שבסולם עולים מלמטה ('מוצב ארצה') למעלה ('וראשו מגיע השמימה') כך התפילה היא התעלות והתקרבות לאלוקות מלמטה למעלה **(שֶׁעַל־יָדָהּ** על ידי העלאה זו, עבודת התפילה ועבודת הקרבנות, **נַעֲשֵׂית אַחַר־כַּךְ הַהַמְשָׁכָה** מלמעלה למטה **שֶׁעַל־יְדֵי הַתּוֹרָה,** הוא עניין גילוי האלוקות בעולם, כמבואר לעיל), **שֶׁהִיא** עבודת התפילה **בְּאֹפֶן שֶׁל מִלְחָמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[81] שיעקב אבינו אמר 'אשר לקחתי מיד האמורי' **"בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי", וְתַרְגּוּמוֹ "בִּצְלוֹתִי וּבְבָעוּתִי",** בתפילתי ובבקשתי, **וְהוּא עִנְיַן "נַהֲמָא אַפּוּם חַרְבָּא לֵיכוֹל"**[82] זמן האכילה הוא זמן המלחמה עם היצר־הרע, כלשון הזהר "נהמא אפום חרבא ליכול" (אכילת הלחם צריכה להיות אל מול פני החרב). ומשמעות הדברים היא שהאכילה לא תהיה לשם תאוות והנאת הגוף אלא לשם־שמים. וכך מבררים ומזככים את הלחם.

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בָּזֶה, עַל־פִּי הָאָמוּר לְעֵיל (סְעִיף א) שֶׁיַּעֲקֹב רָצָה לִפְעֹל הַבְּרוּר בְּ'עוֹלָם

ביאור בדרך אפשר

1 בָּעוֹלָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא קִיּוּם כָּל הָעוֹלָם, כְּפִי
2 שֶׁנִּפְעָל עַל־יְדֵי "אַנְשֵׁי מַעֲמָד", וְעַל־יָדָם נִמְשָׁךְ
3 לְכָל יִשְׂרָאֵל (וְעַל־דֶּרֶךְ מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל (סְעִיף
4 ה) שֶׁמִּבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ נִמְשָׁךְ הַגִּלּוּי בְּכָל הָעוֹלָם
5 כֻּלּוֹ). וּכְמוֹ־כֵן יֶשְׁנָם שְׁלֹשָׁה עִנְיָנִים אֵלּוּ בְּעִנְיַן
6 הַתְּפִלָּה, כִּי לִפְנֵי הַתְּפִלָּה צְרִיכָה לִהְיוֹת נְתִינַת
7 הַצְּדָקָה, וְכִדְאִיתָא בַּגְּמָרָא[77] "רַבִּי אֶלְעָזָר יָהִיב
8 פְּרוּטָה לְעָנִי וַהֲדַר מַצְלִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[78] אֲנִי
9 בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָנֶיךָ", שֶׁזּוֹהִי הַהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה
10 כְּדֵי שֶׁתּוּכַל לִהְיוֹת הַהַעֲלָאָה, וְאַחַר־כַּךְ הַתְּפִלָּה
11 עַצְמָהּ הוּא עִנְיַן הַהַעֲלָאָה, וּלְאַחֲרֵי הַתְּפִלָּה הוּא
12 עֵסֶק הַתּוֹרָה, "מִבֵּית־הַכְּנֶסֶת לְבֵית־הַמִּדְרָשׁ"[79],
13 שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הַהַמְשָׁכָה לְמַטָּה.
14 ט) **וְהִנֵּה** כְּשֵׁם שֶׁהָיָה בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ וּבַ"מִּשְׁכָּן
15 דְּאִקְרֵי מִקְדָּשׁ", כָּךְ הָיָה גַּם אֶצֶל
16 יַעֲקֹב, שֶׁמִּצַּד־עַצְמוֹ הָיָה כְּבָר מוּכָן לְקִיּוּם הַיִּעוּד
17 "וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן" וְגוֹ', לְבָרֵר אֶת עֵשָׂו,
18 שֶׁהוּא עִנְיַן בְּרוּר 'עוֹלָם הַתֹּהוּ', וְלָכֵן הָיָה צָרִיךְ
19 לְהַתְקִין עַצְמוֹ לִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, דּוֹרוֹן תְּפִלָּה
20 וּמִלְחָמָה, שֶׁהֵם בְּדֶגְמַת שְׁלֹשָׁה הָעִנְיָנִים שֶׁהָיוּ
21 בַּעֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת, כִּי "דּוֹרוֹן" הוּא עִנְיַן הַחֶסֶד
22 וְהַהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה, שֶׁזּוֹהִי נְתִינַת כֹּחַ לַהַעֲלָאָה
23 שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה, "סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה" גו'[80]
24 (שֶׁעַל־יָדָהּ נַעֲשֵׂית אַחַר־כַּךְ הַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל־יְדֵי
25 הַתּוֹרָה), שֶׁהִיא בְּאֹפֶן שֶׁל מִלְחָמָה, כְּמוֹ
26 שֶׁכָּתוּב[81] "בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי", וְתַרְגּוּמוֹ "בִּצְלוֹתִי
27 וּבְבָעוּתִי", וְהוּא עִנְיַן "נַהֲמָא אַפּוּם חַרְבָּא
28 לֵיכוֹל"[82]. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בָּזֶה, עַל־פִּי הָאָמוּר לְעֵיל
29 (סְעִיף א) שֶׁיַּעֲקֹב רָצָה לִפְעֹל הַבְּרוּר בְּ'עוֹלָם

ב. 77) ב"ב י, א. 78) תהלים יז, טו. 79) ראה ברכות בסופה. 80) ויצא כח, יב. וראה זח"א רסו, ריש ע"ב. ח"ג שו, ריש ע"ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א). 81) ויחי מח, כב. 82) זהר ח"ג קפח, ב. וראה לקו"ת נשא כו, ב. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

הַתּוֹהוּ׳ שֶׁיִּהְיֶה שָׁם ב׳עולם התוהו׳ **עִנְיַן הַבִּטּוּל** לאלוקות (״קָטַנְתִּי״) **כְּמוֹ בְּ׳עוֹלָם הַתִּקּוּן׳, שֶׁזֶּהוּ גַּם מַה שֶׁהִתְקִין** הכין **עַצְמוֹ לִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים,** ״הִתְקִין״ מִלְּשׁוֹן ׳תִּקּוּן׳[83], רמז לכך שרצה לפעול את הביטול הקיים בעולם התיקון. **וְזֶהוּ שֶׁ״הִתְקִין עַצְמוֹ לִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים״, כִּי הַמַּעֲלָה** המיוחדת **בְּ׳עוֹלָם הַתִּקּוּן׳ הִיא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה קַוִּין (שֶׁלֹּא כְּמוֹ ׳עוֹלָם הַתּוֹהוּ׳ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רַק שְׁנֵי קַוִּין),** כמבואר בהרחבה בתורת הסוד שבעולם התוהו כל ׳קו׳ הוא בחוזק ובתוקף ויש בעיקר את קו החסד ואת קו הגבורה שהם קוים שונים והפכים זה מזה וחסר את קו התפארת שענייננו לפעול שילוב והתכללות בין חסד וגבורה, מה שאין כן בעולם התיקון שבו כן יש את עניין השילוב וההתכללות **וְעַל־יְדֵי־זֶה** שיגבר ענייני של עולם התיקון **תִּהְיֶה הַמְּשָׁכַת אֱלֹקוּת בָּעוֹלָם.**

י) וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁכָּתוּב[84] בתהילים **פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי, כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי [שֶׁעִנְיָן** התוכן של פסוק **זֶה שַׁיָּךְ לִגְאֻלַּת** אדמו״ר הזקן ביום **י״ט כִּסְלֵו, שֶׁהָיְתָה בְּיוֹם ג׳ שֶׁהֻכְפַּל בּוֹ ״כִּי טוֹב״** וכפי שספר התהילים נחלק לשבעת ימי השבוע, פסוק זה ׳פדה בשלום׳ נאמר ביום שלישי (**כְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ הַזָּקֵן בָּאִגֶּרֶת הַיְּדוּעָה**[85] **שֶׁכָּתַב בְּצֵאתוֹ לְחֵרוּת** מהמאסר, שם הוא כותב שבשורת השחרור באה לו כשקרא בספר תהילים את הפסוק הזה)], **שֶׁעַל זֶה** על הכתוב ׳פדה בשלום נפשי׳ **דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל**[86] **״כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת־חֲסָדִים וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר״,** ׳מעלה עליו הכתוב כאילו פדאני לי ולבניי מבין האומות׳ **וְכוּ׳, שֶׁהֵם** תורה, עבודה, גמילות חסדים **כָּל הַשְּׁלֹשָׁה קַוִּין**[87], **שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֵׂית הַפְּדִיָּה** ׳פדה בשלום נפשי׳ **בְּאֹפֶן שֶׁל ״שָׁלוֹם״, שֶׁאֵין צֹרֶךְ כְּלָל בְּעִנְיַן הַמִּלְחָמָה (כְּפִי שֶׁהָיָה בִּגְאֻלַּת** שהשחרור היה מתוך הסכמה מלאה של הממשלה). **וְ״כֵּן תִּהְיֶה לָנוּ״ בְּקָרוֹב מַמָּשׁ,** פדייה ב׳שלום׳ **עַל־יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, יָבֹא וְיִגְאָלֵנוּ וְיוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוּת לְאַרְצֵנוּ.**

ח״ב ע׳ תצ. מאמרי אדמו״ר האמצעי בשלח ס״ע קפ. ועוד. 83) ראה גם בשיחות שלאחרי המאמר - לקוטי שיחות חט״ו ע׳ 272. 84) תהלים נה, יט. 85) אג״ק אדמו״ר הזקן ע׳ רלב. וש״נ (נעתק ב״היום יום״ יט כסלו). 86) ברכות ח, א. 87) ראה חדא״ג מהרש״א שם. אוה״ת (יהל אור) תהלים עה״פ (ע׳ רד).

המשך ביאור למס׳ בבא קמא ליום חמישי עמ׳ ב

רַבָּנָן, הַכֶּלֶב וְהַגְּדִי שֶׁדִּלְּגוּ [– קפצו] **מִמַּטָּה לְמַעְלָה** – ממקום נמוך למקום גבוה, ושברו את הכלים, **פְּטוּרִין** הבעלים מתשלום נזק שלם, מאחר שאין דרכם של כלב וגדי בכך ומשונה הוא, ולפיכך משלמים רק חצי נזק כדין קרן, אך אם קפצו **מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה** – ממקום גבוה למקום נמוך, **חַיָּבִין** הבעלים בתשלום נזק שלם, מאחר שדרכם בכך ונזקי רגל הם.

ולגבי אָדָם וְתַרְנְגוֹל שֶׁדִּלְּגוּ ושברו את הכלים, הדין הוא שבֵּין אם קפצו **מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה,** ובֵין אם קפצו **מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, חַיָּבִין** בנזק שלם. ובטעם הדבר ישנו חילוק בין אדם לתרנגול, שבתרנגול הטעם הוא משום שדרכו לקפוץ בין כך ובין כך, ולפיכך משלם תמיד נזק שלם מדין רגל. ובאדם שקפץ והזיק, אפילו אם אין דרכו בקפיצה מלמטה למעלה משלם נזק שלם, מאחר ש׳אדם מועד לעולם׳ ואין בו דין ׳תם׳, ועל כן אף אם הזיק באופן משונה משלם נזק שלם.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

התוועדויות

בס"ד. שיחת ש"פ וישלח, י"ט כסלו, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

א. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה קטנתי מכל החסדים וגו'[1].

* * *

ב. דובר כמ"פ בנוגע לעניני תומ"צ שחוזרים ונשנים בכל שנה או כמ"פ בשנה, שבכל פעם ופעם צריך להיות בהם הוספה ביתר שאת וביתר עוז, ועד שענין זה צריך להיעשות (לא כמו דבר ישן, אלא) כמו דבר חדש שלא הי' עד עתה.

ובלשון רש"י (בפ' ואתחנן[2]): "לא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה .. אלא כחדשה", שאז נעשה קיום התורה מתוך חיות, ולא רק "כחדשה" (בכ"ף הדמיון), אלא כמ"ש רש"י במ"א (בפ' עקב[3]): "שיהיו עליכם חדשים כאילו שמעתם בו ביום", "חדשים" ממש (ללא כ"ף הדמיון)[4].

וכיון שרש"י מביא ענין זה בפשוטו של מקרא, הרי מובן, שזוהי הוראה גם עבור מי שהוא רק "בן חמש שנים למקרא"[5] ברוחניות; וביחד עם זה, כיון שבפירוש רש"י יש גם פנימיות התורה ("יינה של תורה")[6], הרי מובן, שזוהי הוראה גם עבור גדול שבגדולים.

וכל זה – אפילו כאשר הענין חוזר ונשנה ללא שינוי מפעם לפעם, כך, שהענינים הם בשוה אפילו בחיצוניות; אבל אעפ"כ, מובן, שכאשר יש שינוי מפעם לפעם, אזי נקל יותר שיהי' הענין ד"חדשים".

ג. ובנוגע לענינו:

קביעות המועדים בכלל – תלוי' בימי החודש, כמו חג הפסח שחל בחמשה עשר בניסן, ועד"ז חנוכה ופורים שקביעותם תלוי' בימי החודש, שזהו ענין השוה בכל שנה ושנה; אבל ישנו חילוק משנה לשנה בנוגע לקביעות של ימי השבוע.

ומזה מובן גם בנוגע לי"ט כסלו – שאע"פ שכבר הי' הענין די"ט כסלו אשתקד, ובשנים שלפנ"ז, הנה בשנה זו ניתוסף חידוש מיוחד מצד הקביעות של י"ט כסלו ביום הש"ק, שזהו שינוי וחידוש באופן הקביעות שלא הי' במשך כמה שנים[7].

ד. וביאור מעלת י"ט כסלו שחל להיות בשבת[8]:

י"ט כסלו קשור עם הענין ד"פדה בשלום נפשי גו' כי ברבים היו עמדי"[9], וכמבואר בירושלמי[10] ענין הפדי' בשלום, שאפילו אנשי אבשלום היו מתפללין לנצחונו של דוד, והיינו, שמהפכים את המנגד, ה"רבים", שגם הם "היו עמדי", ובמילא אין צורך במלחמה, אלא הפדי' היא בשלום.

---

1) בשיחה שלאחרי המאמר הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א איזה ענין מהמאמר, באמרו, שהוא מיוסד על המאמר של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע שנאמר לפני חמישים שנה (ד"ה פדה בשלום פר"ת – סה"מ פר"ת ס"ע קפג ואילך).

2) ו, ו.

3) יא, יג. וראה גם פרש"י יתרו יט, א. תבוא כו, טז.

4) ראה גם שיחת ש"פ וישלח תשכ"ז סי"ב (תורת מנחם – התוועדויות חמ"ח ע' 287). וש"נ.

5) אבות ספ"ה.

6) סה"ש תרצ"ו ע' 137. תרצ"ז ס"ע 197 (נעתק ב"היום יום" כט שבט).

7) משנת ה'שי"ת (המו"ל).

8) ראה שיחת ש"פ וישב ס"ב ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 398 ואילך).

9) תהלים נה, יט.

10) סוטה פ"א סה"ח.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וענינו של י"ט כסלו הוא התגלות תורת החסידות, שעל ידה באה פנימיות התורה באופן של הבנה והשגה כו', ועד ל"חוצה" (כידוע[11] שזהו החידוש שנעשה לאחרי פטרבורג לגבי גילוי פנימיות התורה לפנ"ז), והרי כללות הענין דפנימיות התורה הו"ע השלום, כידוע ש"לית תמן לא קושיא כו' ולא מחלוקת כו'"[12].

וענין זה מודגש גם באגרת הידועה שכתב רבינו הזקן אחר ביאתו מפטרבורג[13]: "לבלתי רום לבבם מאחיהם כו' ולא להרחיב עליהם פה או לשרוק עליהם ח"ו", שלא יהי' אפילו הענין ד"אהה" דקדושה[14], אלא כל הענינים יהיו באופן של שלום.

וזהו גם ענין השבת – שעבודת הבירורים ביום השבת אינה בדרך מלחמה, אלא באופן של שלום[15].

ובהקדמה – שאע"פ שיום השבת נפעל ע"י עבודת ימי החול, כדברי הגמרא[16] "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת", ויום השבת פועל גם על ימי החול, ש"מיני' מתברכין כולהו יומין"[17], אבל אעפ"כ, הרי יום השבת הוא נעלה יותר מימי החול, וכפי שאומרים ב"כגוונא": "וכל דינין מתעברין מינה"[18], והיינו, שבשבת אין מציאות של דין, ובתי־דינים סגורים בו[19], ו"אין עצב בה"[20], ואין בכלל מציאות של רע.

וגם ענין הבירורים שבשבת – שהרי גם בשבת ישנו ענין האכילה ושתי' (ועד שמצוה לענגו בעונג אכילה ושתי'[21]) ושינה וכו', ענינים גשמיים – הוא באופן של שלום, וכמבואר בתו"א[22] שהאכילה דיום השבת היא באופן ד"צדיק אוכל לשובע נפשו" (ואין בה הענין ד"בטן רשעים תחסר")[23], ועד שאכילה זו פועלת עילוי (לא רק במאכל, אלא גם) בהצדיק האוכל, שנעשית עלי' בנפשו האלקית[24].

וענין זה מתאים עם הידוע שעיקר העבודה של יום השבת היא עבודת התפלה[25] – אלא שבתפלה גופא יש כמה דרגות, שהרי אינה דומה עבודת התפלה שבימות החול, שהיא באופן של מלחמה (כיון שישנו מציאות הרע כו'), לעבודת התפלה שביום השבת (שאז אין מציאות של רע), שעיקר ענינה הוא העמידה "כעבדא קמי מרי'"[26].

ה. וזוהי גם הוראה לכאו"א:

כיון שבי"ט כסלו היתה התגלות תורת החסידות, הנה בבוא יום י"ט כסלו, ישנה דרישה ונתינת כח מיוחדת בנוגע להכרח להשתדל בהפצת המעיינות, ולעשות זאת בדרכי נועם ובדרכי שלום[27], שעי"ז נעשית עלי' גם בנוגע לעצמו (ע"ד האמור לעיל בענין "צדיק אוכל לשובע נפשו").

והעיקר – שעי"ז שיפוצו מעינותיך חוצה, הנה בקרוב ממש קא אתי מר דא מלכא משיחא[28].

* * *

ו. בהמשך להאמור לעיל (ס"ד) שביום השבת ישנם גם עניני אכילה ושתי' ושינה כו', אלא שכולם הם באופן של שלום – ישנו עוד חידוש ביום השבת:

11) ראה שיחת י"ט כסלו תרס"ח (סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך).
12) זח"ג קכד, ב (ברע"מ). הובא ונת' בתניא אגה"ק סכ"ו.
13) תניא אגה"ק ס"ב.
14) ראה שיחת ליל י"ט תרצ"ג ס"י (לקו"ד כ, א ואילך).
15) ראה תו"א ר"פ חיי שרה. ובכ"מ. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ז ע' 146 ואילך. וש"נ.
16) ע"ז ג, סע"א.
17) זח"ב סג, ב. פח, א.
18) שם קלה, ריש ע"ב.
19) ראה ביצה לו, ב.
20) ראה משלי יו"ד, כב. ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתוד"ה מ"ד – מו"ק כג, ב.
21) ראה שו"ע אדה"ז רסרמ"ב. וש"נ.
22) שבהערה 15.
23) שם יג, כה.
24) ברשימה נוספת, שהעלי' היא לבחי' התהו, ועד לבחי' רזא דא"ס.
25) ראה תורת מנחם – התוועדויות חל"ה ע' 172. וש"נ.
26) שבת יו"ד, רע"א.
27) חסר קצת (המו"ל).
28) אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בנוגע לאיסור מלאכה בשבת[29], יש דין ש"מלאכת מחשבת אסרה תורה"[30], אבל אם אינו מכוין לעשות את המלאכה, אזי פטור מן התורה[31], ויש ענינים שעשייתם ללא כוונה מותרת לכתחילה אפילו מדרבנן[32]. ועד שיש אופן שלא זו בלבד שהמלאכה מותרת, אלא יש חיוב והכרח לעשות המלאכה — כמו ענין הקרבנות בביהמ"ק, שיש בזה כמה מלאכות האסורות, ואעפ"כ, בגלל שצריך להקריב קרבן, הרי זה לא רק דבר המותר, אלא יש מצוה בדבר.

וכללות הענין בזה — כמאמר הבעש"ט[33]: "במקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא", ולכן, כאשר עשיית המלאכה היא ללא מחשבה הרי זה מותר, דכיון שמחשבתו אינה במלאכה, הרי גם הוא אינו נמצא במלאכה.

וע"ד שנת"ל (במאמר[34]) שבביהמ"ק הי' המקום עצמו למעלה מן המקום, "אתרי טפילה לי"[35], וכן הוא בנדו"ד, שהאיסור נעשה מותר כו'.

וזהו החידוש של יום השבת — שבכחו להפוך ענין של חול ואיסור, ולעשות ממנו היתר ומצוה, שזוהי כללות העבודה דאתהפכא, "זדונות נעשו לו כזכיות"[36].

ז. וגם ענין זה קשור עם י"ט כסלו — כאמור לעיל (ס"ד) שאז הי' הענין ד"ברבים היו עמדי", שגם ה"רבים" נעשים "עמדי", שזהו הענין דאתהפכא.

וזהו גם מה שתורת החסידות דורשת שהעבודה צריכה להיות (לא רק באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"[37], אלא) באופן ד"בכל דרכיך דעהו"[38], היינו, שכל עניני האדם (לא רק חלק ממנו, אלא כל עניניו), "בכל דרכיך", הם באופן ד"דעהו", כדברי דוד אל שלמה: "דע את אלקי אביך"[39], שזוהי "מצוה רמה ונשאה" (כמבואר באגה"ק[40]).

ועי"ז שמהפכים לקדושה עניני קליפת נוגה, נעשה בירור גם בג' קליפות הטמאות לגמרי, כי, כל הענינים שבגקה"ט ישנם גם בק"נ (וע"ד דברי הגמרא[41]: "כל מה דאסר לן רחמנא שרא לן כוותי'"), שהרי לולי זאת לא היתה יכולה להיות מציאותם בגקה"ט, ולכן, ע"י הבירור דק"נ, פועלים בירור גם בגקה"ט, והיינו, שמוציאים משם את ניצוצי הקדושה ומעלים אותם (כידוע[42] בענין "כי ציד בפיו"[43], דקאי על נשמות הגרים כמו ר"מ ור"ע), והשאר (שלא יכול להתברר ולעלות כו') מתבטל ממציאותו.

ח. וזהו גם המענה לאלו שמתאוננים שאינם יכולים לעסוק בהפצת החסידות, כיון שאצלם יש עדיין כמה ענינים הדורשים תיקון.

והמענה על זה — שאין להתפעל מזה, ואדרבה, ההרחבה והלהט ("דער קאָך") שיש בו מצד נפשו הבהמית, ש"אקדמי' טעניתא"[44], עליו לנצל לקדושה (ע"ד "מיני' ובי' אבא לשדי' בי' נרגא"[45]) — להפיץ את המעיינות של תורת החסידות.

וכאשר משתמשים בכחות של נה"ב להפצת החסידות, אזי מתבררים גם הכחות של נה"ב ומתעלים

29) ראה אנציק' תלמודית (כרך ו) ערך דבר שאינו מתכוין בתחלתו (ע' תרלא ואילך). וש"נ.
30) ביצה יג, סע"ב. וש"נ.
31) ב"ק כו, ב. סנהדרין סב, ב.
32) שבת מא, ריש ע"ב. וש"נ.
33) ראה כש"ט בהוספות סמ"ח. וש"נ.
34) פ"ד ואילך (תורת מנחם — התוועדויות חנ"ח ע' 303 ואילך).
35) שמו"ר פמ"ה, ו.
36) יומא פו, ב.
37) אבות פ"ב מי"ב.
38) משלי ג, ו.
39) דברי הימים־א כח, ט.
40) קנו, ב.
41) חולין קט, סע"ב. וראה גם תורת מנחם — התוועדויות חנ"ג ס"ע 53. וש"נ.
42) ראה תו"א תולדות כ, ג. ובכ"מ.
43) תולדות כה, כח.
44) ראה זח"א קעט, ב.
45) סנהדרין לט, ב. הובא בתניא רפל"א.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לקדושה, וע"ד מארז"ל[46] "אותן מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר", ומזה נעשה "דור ישרים יבורך"[47].

וכבר הובטחנו ש"יגעת ומצאת"[48], באופן של מציאה שבאה "בהיסח הדעת"[49], ומזה באים לענין נוסף שבא בהיסח הדעת – משיח[49].

* * *

ט. בהמשך להמדובר לעיל (במאמר[50]) שיעקב מצד עצמו הי' מוכן לשלימות הבירור של עשו, שעז"נ[51] "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו", ולכן "התקין עצמו לשלשה דברים, לדורון לתפלה ולמלחמה", כמ"ש בפירוש רש"י[52] – יש להתעכב גם על הביאור בפירוש רש"י זה ע"פ פשוטו של מקרא[53], בפירוש הפסוק[52] "והי' המחנה הנשאר לפליטה", "על כרחו, כי אלחם עמו", ובהמשך לזה מוסיף רש"י: "התקין עצמו לשלשה דברים, לדורון לתפלה ולמלחמה, לדורון, ותעבור המנחה על פניו, לתפלה, אלקי אבי אברהם, למלחמה, והי' המחנה הנשאר לפליטה".

הביאור בפירוש רש"י,

– ש"המחנה הנשאר" כולל את כל הנשים והילדים[54] (בניגוד ל"מחנה האחת", שהי' מהצאן והבקר והגמלים, והרועים כו' השייכים אליהם), שיהי' "לפליטה" בוודאות (לא רק שיוכלו לברוח[55], אלא) "כי אלחם עמו", ובודאי אנצח, מצד ה"הבטחות שהבטחתני"[56].

ולכן: "התקין[57] (מלשון תיקון) עצמו לשלשה דברים כו'", לא רק הכנה סתם, אלא באופן שמתקן את עצמו בשביל זה (ולכן מביא דוקא הפסוקים שבהם מודגש ש"התקין עצמו").

ומקדים ענין הדורון, אף שלכאורה קדמה התפלה, כי, לכל לראש הי' תוכן ענין הדורון: "למצוא חן בעיניך"[58], בחשבו שאין זו עת צרה, ורק לאחרי שחזרו המלאכים וסיפרו לו ש"עודנו בשנאתו"[59], אזי התפלל, ואח"כ שלח גם דורון לפייסו.

---

46) מנחות מד, א.

47) תהלים קיב, ב.

48) מגילה ו, ריש ע"ב.

49) סנהדרין צז, א.

50) בתחלתו (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 300 ואילך).

51) עובדי' בסופו.

52) פרשתנו לב, ט.

53) וכמדובר כמ"פ שענינו של רש"י הוא פירוש הפשט, ולא פסק הלכה, וכמ"ש בכללי הפוסקים (ראה יד מלאכי כללי רש"י כו' בתחלתו) שרש"י בפירושו על התורה הוא "פרשן", ולא "פוסק".

ועפ"ז מתעוררת שאלה (וכבר זמן רב הנני ממתין שמישהו יעורר אודותה):

בריש הלכות שבת מביא רבינו הזקן ב' דעות בנוגע ל"כבוד ועונג", אם זהו חיוב מן התורה או מדברי סופרים. ובקו"א ס"א, ש"מוכח מפרש"י על פסוק זכור גו' .. דלכבדו במנה יפה הוא מדאורייתא", "משא"כ להרמב"ם ז"ל, שאין מצוה אלא שלא להתענות בו כו'".

ולכאורה אינו מובן: כיון שפירוש רש"י אינו אלא פשוטו של מקרא, ולא פסק הלכה – איך אפשר להוכיח מזה להלכה שעונג שבת הוא מן התורה?

54) ובמחנה זה גופא – "ויחץ גו' ואת רחל ואת יוסף אחרונים" (פרשתנו לג, א-ב), וכבר פירש רש"י בפ' ויצא (ל, כה) בנוגע ללידת יוסף, שהי' "שטנו של עשו, שנאמר (עובדי' א, יח) והי' בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש", ולכן "משנולד יוסף בטח יעקב כו'", כך, שבודאי יהי' "המחנה הנשאר לפליטה".

55) כמשמעות דברי המדרש (ב"ר פע"ו, ג) "לימדך תורה דרך ארץ שלא יהא אדם נותן כל ממונו בזוית אחד, ממי אתה למד, מיעקב, שנאמר ויחץ את העם וגו'" (וע"ד מ"ש בגמרא (ב"מ מב, א) "לעולם ישליש אדם את מעותיו, שליש בקרקע וכו'") – שעפ"ז אין זה באופן של וודאות.

ומ"ש "והי'", בלשון ודאי – הרי גם בענין של ספק מצינו הלשון "והי'", לאחרי תיבת "אם", וכמו: "אם יהי' אלקים עמדי וגו' והי' ה' לי לאלקים .. יהי' בית אלקים" (ויצא כח, כ-כב). ועד"ז בנדו"ד: "אם יבוא עשו גו' והי' המחנה הנשאר לפליטה גו'", כך, שתיבת "אם" קאי גם על "והי' גו'".

56) פרש"י פרשתנו לב, יא.

57) ולא כמ"ש רש"י בפ' וירא (יח, כג) בנוגע לאברהם: "לכל אלה נכנס אברהם, לדבר קשות ולפיוס ולתפלה" – נוסף על משנ"ת בזה (בשיחת ש"פ וירא סי"א (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 265). וש"נ) שהלשון "לכל אלו נכנס כו'" פירושו שכל ענינים אלו היו בפועל, משא"כ הלשון "התקין עצמו" מורה שרק התכונן לזה, כי בפועל לא הי' ענין של מלחמה.

58) פרשתנו לב, ו.

59) פרש"י שם, ז.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וההוראה, שבשביל הצלת ילדי ישראל מהחינוך של עשו, לא די בעבודה שמצד טבעו ורגילותו[60], אלא צ"ל באופן ד"התקין עצמו" —

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חט"ו ע' 265 ואילך.

*

י. נהוג ללמוד ענין באגרת התשובה, ובפרט בי"ט כסלו, כי, ענין התשובה בכלל הוא בדוגמת היציאה מבית האסורים[61], ועד שע"י עבודת התשובה נעשית היציאה מבית האסורים כפשוטה, שזהו ענינו של י"ט כסלו, שבו יצא רבינו הזקן מבית האסורים באופן ד"פדה בשלום נפשי".

ובכן: בפרקים י' וט' מדובר אודות הענין דהמשכה והעלאה — שעל זה דובר לעיל במאמר[62], והרי בכל אחד מהם יש ג' הענינים שבכללות עבודת האדם: תורה תפלה ומעשה המצוות, ומחשבה דיבור ומעשה; וזהו הקשר עם י"ט כסלו שבו הי' הענין ד"פדה בשלום נפשי", שקשור עם ג' הקוין דתורה תפלה וגמ"ח (מעשה המצוות) וג' הענינים דמחשבה דיבור ומעשה (כפי שמבאר הצ"צ[63] שהם זה כנגד זה).

יא. המשך הביאור באגה"ת פ"ו בפירוש מארז"ל[64] "אין בידינו לא משלות הרשעים וכו'" — נכלל בשיחת ש"פ חיי שרה סכ"ו ואילך[65].

*

יב. המענה לשאלות על הלקו"ש השבועי דפ' ויצא, (א) בענין מ"ש רש"י[66] "אברהם מגייר את האנשים כו'", שאין זה ענין של גיור ממש, שלא הי' שייך קודם מ"ת, (ב) בענין הזהירות של האבות גם בעריות שמצד קורבה דאב — נכלל בלקו"ש ח"ה ע' 142 ואילך.

60) ועד שעשה זאת "מאה פעמים" — אלא יש צורך לעשות זאת "מאה פעמים ואחד" (ראה תניא פט"ו).
61) ראה תניא פל"א.
62) פ"ז ואילך (תורת מנחם — התוועדויות חנ"ח ע' 306 ואילך).
63) יהל אור עה"פ (ע' רד ואילך).
64) אבות פ"ד מט"ו.
65) תורת מנחם שם ע' 294 ואילך.
66) לך לך יב, ה.

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום שני עמ' ב

שלם, **וּמַר** [– רבי אלעזר] **סָבַר אֵין** דין **הַעֲדָאָה** לצרורות, ואינו משלם אלא חצי נזק.
דוחה הגמרא: **לֹא**, יתכן שנחלקו **בְּחַד זִימְנָא** – שלא הטילה גללים לעיסה אלא פעם אחת, **וּכְפִלּוּגְתָּא דְּסוּמְכוֹס וְרַבָּנַן קָמִיפְּלִגִי** – ונחלקו במחלוקת סומכוס וחכמים בדין נזקי צרורות, האם יש לשלם עליהם נזק שלם או חצי נזק בלבד.
מקשה הגמרא: **וְהָא מְשׁוּנָּה הוּא** – הרי בהמה המטילה גללים לעיסה דבר משונה הוא, ותולדה של קרן היא, ואם כן אף לדעת סומכוס אין צריך לשלם אלא חצי נזק בלבד כדין נזקי קרן.
מתרצת הגמרא: **דְּדָחִיק לֵיהּ עָלְמָא** – הברייתא עוסקת באופן שכשהוצרכה הבהמה להטיל גלליה עמדה במקום צר, והעיסה היתה מונחת תחתיה שם, ולפיכך אין זה משונה שהטילה גללים לעיסה.
שבה הגמרא ומקשה: אם אכן נחלקו רב יהודה ורבי אלעזר במחלוקת סומכוס ורבנן, אם כן מדוע נחלקו באופן כזה שהטילה בהמה גללים לעיסה, **וְלֵימָא** – שיאמר **רַב יְהוּדָה שֶׁהֲלָכָה כְּסוּמְכוֹס,**

וְלֵימָא – ויאמר **רַבִּי אֶלְעָזָר שֶׁהֲלָכָה כְּרַבָּנָן.**
מתרצת הגמרא: **גְּלָלִים אַצְטְרִיכָא לֵיהּ** – ישנו חידוש באופן זה שהטילה גללים, **סַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא שֶׁהוֹאִיל וְכָתַר גּוּפֵיהּ גְּרִירִין** – מאחר שהגללים יוצאים מגוף הבהמה, **כְּגוּפֵיהּ דָּמֵי**, ולפיכך יש לדון את נזקי העיסה כנזקי גופה ולא כנזקי צרורות, **קָא מַשְׁמַע לָן** שאין זה כך, אלא נזקי צרורות הם.
הגמרא מנסה לפשוט את ספיקו של רבא מברייתא אחרת: **תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא רַבִּי כַּר יְחֶזְקֵאל, תַּרְנְגוֹל שֶׁהוֹשִׁיט** את **רֹאשׁוֹ לְתוֹךְ אֲוִיר** של **כְּלִי זְכוּכִית, וְתָקַע בּוֹ** – קרא בקול גדול, **וּשְׁבָרוֹ** – ונשבר הכלי מחמת הקול, **מְשַׁלֵּם** בעל התרנגול **נֶזֶק שָׁלֵם.**
וְמאידך, מצינו דעה החולקת בזה, **דְּאָמַר רַב יוֹסֵף, אָמְרֵי בֵּי רַב** – אמרו התלמידים בבית מדרשו של רב, **שסוּס שֶׁצָּנַף** [– השמיע קול] **וַחֲמוֹר שֶׁנָּעַר וְשִׁיבֵּר אֶת הַכֵּלִים** על ידי הקול, **מְשַׁלֵּם** הבעלים **חֲצִי נֶזֶק.**
מַאי לַאו – האם אין הם עוסקים **בִּכְגוֹן דְּעָבַד תְּלָתָא זִימְנֵי** – באופן שעשו כן והזיקו בקולותיהם שלש פעמים,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בס"ד. משיחת ש"פ ויצא, י"א כסלו ה'תש"נ

תרגום מאידית

א. בפרשתנו – ויצא יעקב – מתחיל עיקר הסיפור בתורה אודות חיי יעקב אבינו[1], ונמשך בפרשיות הבאות (וישלח יעקב, וישב יעקב וכו'[2]) עד סוף ספר בראשית (פ' ויחי), בו מדובר אודות סוף ימי חייו – "ויחי יעקב בארץ מצרים", עד לברכות יעקב לבניו והסתלקות יעקב.

בכללות נחלקים חיי יעקב לשלש תקופות – בהתאם לג' המקומות בהם חי (נוסף על הזמן שהי' בדרך): א) בארץ ישראל, "בית אבי"[3] – בה נולד, וחי יחד עם יצחק ורבקה במשך ס"ג שנה; ולאח"ז – חזרתו לשם (אחרי היותו אצל לבן) וחי שם ("וישב יעקב בארץ מגורי אביו") עוד כו"כ (ל"א) שנים[4]; ב) בחרן אצל לבן הארמי במשך עשרים שנה[5]; ג) בארץ מצרים – שבע־עשרה השנים האחרונות בחייו.

חז"ל אומרים[6]: "כל מה שאירע לאבות סימן לבנים", "מעשה אבות סימן לבנים" [וכמדובר כמ"פ[7] הפירוש בזה, שמעשה אבות הוא לא סימן בעלמא (דבר צדדי שמברר ומורה על הדבר הנסמן), אלא כסימן שפועל בדבר[8], ה"מעשה אבות" גורמים ופועלים שכך יהי' אצל הבנים]. שמזה מובן, שג' ענינים אלו בחיי יעקב, הם "סימן" (הגורם) שכך יהי' אצל הבנים – בכל יהודי ובכל בנ"י.

ב. ויובן בהקדים החידוש שמוצאים אצל יעקב לגבי אברהם ויצחק (שממנו יוצא חידוש ב"מעשה אבות (שהוא) סימן לבנים" של יעקב לגבי "מעשה אבות" של אברהם ויצחק, כדלקמן):

חז"ל אומרים[9] "אברהם יצא ממנו ישמעאל, יצחק יצא ממנו עשו", משא"כ יעקב היתה "מטתו שלימה, כל בניו צדיקים".

וצריך להבין: איך ניתן לומר על האבות, אברהם ויצחק – שהיו צדיקים גמורים, ו"האבות הן הן המרכבה"[10] – שלא הי' אצלם הכל בשלימות, כי "יצא ממנו כו'"?!

וי"ל הביאור בזה, שאדרבה: זה גופא הוא חלק מהשלימות של אברהם ויצחק, שבשעה שהי' בן כישמעאל ועשו, שאח"כ יצאו לתרבות רעה, אזי ישמעאל "יצא" ונפרד[11] מאברהם, ועשו "יצא" ונפרד[11] מיצחק, הם נדחו לגמרי, כך שלא נשאר כל שייכות בין אברהם ויצחק עם ענין דהיפך הטוב, ולכן אין זה מפריע לעבודה (דקדושה) דאברהם ויצחק.

ובעבודת האדם: בעבודה בקו החסד (ענינו של אברהם), עשה טוב, צריכה להיות ההגבלה שהחסד לא יומשך למקום שאינו ראוי, יש לדחות לגמרי –

1) משא"כ בפ' תולדות – העיקר הוא ע"ד יצחק, ויעקב כפי שהוא תולדות יצחק, וכפי שנתברך ע"י יצחק ונשלח על ידו לחרן וכו'.

וראה תו"ח לך פה, ג, שבסדר תולדות מספר מכל פרטי מעשי יצחק כו', ובפ' ויצא מספר בתולדות יעקב ונסיעותיו וכל פרטי עניניו וכל מעשיו והנהגותיו עם לבן ועשו עד סוף פ' וישלח.

2) וכמאחז"ל (ע"ז כה, א) שספר בראשית נקרא "ספר הישר", לפי שזה "ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים". ועפ"ז מובן, שגם הסיפור דתולדות יעקב (יוסף ואחיו) בפ' מקץ ויגש (ראה תו"ח שם), נכללים ב(כללות ב)"יעקב".

3) פרשתנו כח, כא.

4) ט' שנה עד שנמכר יוסף, ועוד כ"ב שנה עד שירד למצרים (ראה פרש"י וישב לז, לד). ולפני ישיבתו בארץ כנען (לאחרי יציאתו מחרן) הי' בדרך שנתיים, וי"ח חודש בסוכות (פרש"י וישלח לג, יז) שהוא גם בארץ כנען.

5) פרשתנו לא, לח.

6) ראה תנחומא לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך יב, ו. וראה לקו"ש חט"ו ע' 76. וש"נ.

7) ראה לקו"ש ח"ה ע' 61. קונטרס משיחות ש"פ וירא תשמ"ט ס"ג.

8) כידוע הב' סוגי סימנים – ראה צפע"נ על הרמב"ם ריש הל' מאכלות אסורות. וראה לקו"ש ח"א ע' 222 ואילך. ח"ב ע' 357 ואילך.

9) פסחים נו, א. ויק"ר פל"ו, ה. ספרי ואתחנן ו, ד. האזינו לב, ט.

10) ב"ר פמ"ז, ו.

11) לקו"ת ואתחנן ה, א. שה"ש ט, ד. אוה"ת וירא צג, ב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

באופן ד"יצא" ונפרד – כל ענין בלתי רצוי (חסד דלעו"ז, ישמעאל) שיכול לצאת מזה. כך גם בעבודה בקו הגבורה (פחד יצחק), "סור מרע" – צריך לדחות לגמרי ("יצא" ונפרד) ענין של גבורה דלעו"ז (עשו).

אמנם, לפ"ז מתעוררת השאלה לאידך גיסא בנוגע ליעקב: מכיון שאצל יעקב היתה "מטתו שלימה" (כל בניו צדיקים), לא היתה לו שום שייכות עם ענין הפכי (שיצטרך לדחותו), ועאכו"כ שיעקב עצמו – כל ימי חייו (במכ"ש מ"מטתו" שמחוץ ממנו) – הי' בתכלית השלימות[12] – אם־כן לכאורה הי' מתאים יותר שעיקר עבודתו של יעקב תהי' רק במקום הקדושה, בארץ ישראל [במכ"ש מזה שיצחק (ש"יצא ממנו עשו") לא יצא מעולם מארץ ישראל, מפני ש"אתה[13] עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך"[14]],

כיצד מתאימה השלימות דיעקב (שלא היתה לו שום שייכות עם דבר ש"יצא" ונפרד) לכך שיעקב חי ריבוי שנים בחוץ לארץ, בחרן (חרון אף של מקום) אצל לבן הארמי, ולמטה מזה – השבע עשרה שנה בארץ מצרים, "ערות הארץ"[15], אשר מעשיהם של מצרים מקולקלים מכל האומות[16]?!

ויתירה מזו: עיקר עבודתו של יעקב (שעלי' מסופר בתורה שבכתב) היתה (לא בארץ ישראל[17] אלא) בחרן – דוקא שם הקים את ביתו (רובם ככולם דהשבטים), ובאופן ד"מטתו שלימה", שזהו היסוד דעם ישראל; ובמצרים – דוקא שם היו "מבחר שנותיו" דיעקב[18] ("ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה – בגימטריא טו"ב – שנה"),

ועד שדוקא במצרים הי' הסיום וסך־הכל דעבודת יעקב – בשעת הסתלקות יעקב[19], שאז מתגלה "כל עמל האדם אשר עמלה נפשו בחייו"[20] – במשך כל ימי חיי יעקב, כולל הזמן שהי' בארץ ישראל – וזה "פועל ישועות בקרב הארץ"[20], והיכן הי' הגילוי הנעלה של כל עבודת יעקב – דוקא במצרים, "ערות הארץ", במקום שיעקב (ובניו) היו בגלות אצל פרעה ונזקק אליו (ועד שלכן ברכו), ועד כדי כך היתה הירידה, ש: 1) יעקב הוצרך להשביע את יוסף "אל נא תקברני במצרים", ("שלא יעשוני מצרים עבודת אלילים"[21]), 2) המצריים טיפלו בו (לאחרי מותו), עד ש"ויחנטו הרופאים את ישראל"[22], ובמשך ארבעים יום ("כי כן ימלאו ימי החנוטים"[23]), ורק לאחר שבעים יום[32] לקחו והביאו אותו לארץ ישראל!!

ג. ויובן בהקדים הביאור מדוע אומרים שאצל יעקב היתה "מטתו שלימה" אע"פ שקלקל ראובן בנו (שבלבל יצועי אביו)[24]. הגם שנאמר בגמרא[25] ש"כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה", הרי"ז רק בנוגע לחטא ד"מעשה בלהה"[26], אבל "חטא בבלבול יצועי אביו"[27], ועד שנענש ע"ז[28].

ויש לומר הביאור בזה, ע"פ דברי המדרש[29] שראובן הוא "בכור לתשובה", "אמר לו הקב"ה (לראובן) מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה ואתה פתחת בתשובה", די"ל הפירוש בזה, שראובן פתח את הדרך לתשובה אמיתית[30].

עפ"ז מובן, שהשלימות ד"מטתו שלימה" של יעקב היא (לא רק באופן ש"כל בניו צדיקים" – צדיקים מלכתחילה, ללא שום שייכות לענין הפכי,

---

12) ע"ד שנאמר גבי משה "היום מלאו ימי ושנותי" (ר"ה יא, א. פרש"י ר"פ וילך), וגבי אברהם – "בא בימים" (חיי שרה כד, א), "יומין שלימין" (זח"א רכד, א. קכט, א. וראה תו"א חיי שרה כד, א. משפטים עו, ג. עט, ב. ד"ה ואברהם זקן תשל"ח. תשמ"ו). ועד"ז י"ל בנוגע ליצחק – "עולה תמימה" כל ימי חייו (לאחרי העקידה).

13) פרש"י תולדות כו, ב.

14) ע"ד העבודה דדחיית הרע, ש"יצא" ונפרד ממנו.

15) מקץ מב, ט. יב.

16) תו"כ ופרש"י אחרי יח, ג. – יותר אפילו מארץ כנען (ראה תו"כ ורמב"ן שם). וראה הגדה של פסח עם לקוטי טעמים כו' ע' עתר בהערה.

17) משא"כ (עיקר) עבודת אברהם ו(כל עבודת) יצחק שנאמרה בתורה היא בארץ ישראל.

18) ראה בעה"ט ר"פ ויחי. "היום יום" יח טבת.

19) דאף ש"יעקב לא מת" (תענית ה, ב. פרש"י ויחי מט, לג) – הרי (עיקר) עבודת יעקב (שעלי' נאמרה "מטתו שלימה") היא כנשמה בגוף, וענין זה בפשטות נפסק במצרים, ושם נעשה הגילוי דכל עבודתו, ופועל ישועות בקרב הארץ.

20) אגה"ק סכ"ח.

21) ויחי מז, כט ובפרש"י.

22) שם נ, ב.

23) שם, ג.

24) וישלח לה, כב ובפרש"י.

25) שבת נה, ב.

26) פרש"י שבת שם.

27) חדא"ג מהרש"א שם בביאור דברי רש"י שם.

28) ויחי מט, ג־ד ובפרש"י.

29) ב"ר פפ"ב, יא. פפ"ד, יט.

30) ראה לקו"ש מקץ תשמ"ח ס"ה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אלא) כוללת את השלימות שבאה עי"ז שישנה נתינת־מקום וקס"ד ש"(האומר) ראובן חטא", אך שוללים זאת – "אינו אלא טועה", ואדרבה: עי"ז ניתוסף בהשלימות דעבודת התשובה (שמקנחת לגמרי את החטא)[31], ועד שראובן הוא זה שפותח את הדרך לתשובה אמיתית דכל הדורות.

ואדרבה: ע"י התשובה (של ראובן) מתווספת שלימות עמוקה וגדולה (ב"מטתו שלימה") יותר מהשלימות דעבודת הצדיקים – כמאחז"ל[32] במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים עומדים שם, עד ש"אין יכולים לעמוד שם"[33] (אי"ז ביכולתם כלל), כמבואר בכ"מ[34] שלבעל תשובה יש קשר ודביקות עמוקה, ואהבה חזקה, להקב"ה, יותר מצדיק, שמזה מובן, שע"י תשובת ראובן – נעשה שלימות חזקה עוד יותר ב"מטתו שלימה" דיעקב.

עפ"ז מובנת המעלה ד"מטתו שלימה" דיעקב לגבי אברהם ויצחק (שאצלם הי' "יצא ממנו כו'")[35]:

הגם שאברהם ויצחק היו (בעצמם) בשלימות ע"י דחייתם כל ענין של היפך הטוב (באופן של יציאה ופירוד – יצא ממנו ישמעאל, יצא ממנו עשו), ה"ז גופא מורה שההיפך הטוב עצמו עומד (במקומו) בתוקף ולא מתברר ומתהפך, שכן הקדושה דאברהם ויצחק לא הגיעה לישמעאל ועשו, שיעשו תשובה (בשלימות) ויהפכו לטוב.

ועד כדי כך, שהגם שישמעאל הי' בנו בכורו של אברהם, עד שאברהם אמר להקב"ה (כששמע את הבשורה על לידת יצחק) "לו ישמעאל יחי' לפניך"[36] (ומשום כך רצה לוותר על כמה ענינים) – הרי בפועל סו"ס "יצא (ונפרד) ממנו ישמעאל", "כי ביצחק יקרא לך זרע"[37]; ועד"ז עשו – הגם שהי' בנו בכורו של יצחק, ו"ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו"[38] [יצחק ראה את עשו כפי שהוא בשרשו, ולכן אהב אותו גם כמו שהוא למטה], ורצה לברכו בברכות נעלות ביותר – רצה לבררו ולגלות את הניצוצות הנעלים שנמצאים בו ("ציד בפיו")[39] – ובפועל "יצא (ונפרד) ממנו עשו".

משא"כ יעקב – "מטתו שלימה", מכיון שבעבודתו הי' הכח לפעול בכל בניו שיהיו "צדיקים", כולל גם הכח לעבודת התשובה (כמו שהי' בראובן בנו) – לברר ולהפך את הרע לקדושה (לא רק בדרך דחי'), עד אשר זדונות נעשו לו כזכיות[40].

ועד שפועלים גם את הבירור דעשו (שביחס ליצחק הי' "יצא ממנו עשו") – כמבואר בחסידות[41], שהבירור דעשו, כפי שעומד בתור עשו במקומו הוא, צריך להעשות (לא ע"י ברכות יצחק בלבד, אלא) דוקא ע"י יעקב[42], בחי' מ"ה דתיקון, שיש בה הכח לברר את ב"ן (עשו)[43], עד שמברר ומהפך את הלעו"ז, ועי"ז מגלה את הניצוצות הכי נעלים שישנם אצל עשו, כנשמת אונקלוס הגר, רבי מאיר וכו'[44], עד – לגלות את האורות גדולים דתהו בכלים גדולים דתיקון, [וי"ל, עד שגם עשו עצמו (כפי שעומד למטה) הרגיש זאת (מצד שרשו למעלה), ולכן ביקש מיעקב[45]: הלעיטני נא מן האדום האדום הזה, שדוקא ע"י יעקב נעשה הבירור דאדום (עשו)].

ד. כשם ש"מטתו שלימה" כולל הן את השלימות דעבודת הצדיקים והן את השלימות דעבודת התשובה (ראובן), כך גם (וי"ל שמקור

31) ועפ"ז יומתק הראי' בגמרא (על זה שראובן לא חטא) – "שנאמר ויהיו בני יעקב שנים עשר מלמד שכולם שקולין כאחד", "כולן שוין וכולן צדיקים" (פרש"י וישלח לה, כב), דלכאורה מכיון שחטא בבלבול יצועי אביו (כנ"ל בפנים מחדא"ג), עד שנענש על זה, איך אפשר לומר ש"כולן שוין"; אלא ע"י עבודת התשובה נעשה צדיק גמור, כשאר בני יעקב.

32) ברכות לד, ב.

33) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

34) ראה רמב"ם שם. תניא פ"ז. ועוד.

35) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 89 ואילך.

36) לך יז, יח.

37) וירא כא, יב.

38) תולדות כה, כח.

39) ראה תו"א תולדות כ, ב. וראה לקו"ש ח"י ע' 85. חט"ו ע' 197. וש"נ.

40) יומא פו, ב.

41) שלפי שאם הי' החיות נמשך אל עשו יבלע ח"ו או שלא יהי' מבחינת עשו כלום, אבל שיהא לאהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא א"א כ"א ע"י יעקב כו', ולכן הסכים יצחק ג"כ לברכת יעקב כו' (תו"א תולדות כ, ג).

42) ראה תו"א ותו"ח ר"פ וישלח.

43) תו"א כ, ג.

44) תולדות שם, ל.

45) ב"ר פ"ה, ח.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הדבר הוא מזה שכך היתה) שלימות העבודה דיעקב עצמו:

נוסף לכך שאצל יעקב הי' העבודה בארץ ישראל, ארץ" ע"ש שרצתה לעשות רצון קונה[45], "ישראל" מלשון שרית עם אלקים ואנשים ותוכל[46] — שזה מורה על עבודת הצדיקים, העבודה במקום הקדושה — הי' אצלו גם העבודה בחוץ לארץ, חוץ מ"רצתה לעשות רצון קונה" שבכללות מורה על עבודת התשובה.

עפ"ז מובן איך עבודתו של יעקב בחוץ לארץ — בחרן ובמצרים — היא חלק משלימות (ימי) יעקב, כי עי"ז ניתוסף השלימות (אצל יעקב) דעבודת התשובה: הבירור והפיכה מחוץ לארץ (חוץ מרצתה לעשות רצון קונה), לחרן, חרון אף של מקום, ובמצרים מלשון מיצרים וגבולים, עד ל"ערות הארץ".

ואדרבה: דוקא ע"י העבודה בחוץ לארץ באה השלימות האמיתית דתשובה (עוד יותר מע"י העבודה בארץ ישראל עצמה, שבמקום שבע"ת עומדין צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד בו) — ולכן עיקר עבודתו (בבנין ביתו) היתה בחרן ו"מבחר שנותיו" ועד לשלימות עבודתו (בעת הסתלקותו) היתה במצרים[47] — כי שלימות אמיתית היא בכך שלא יהיו מופשטים מהמלחמה מצד ההעלמות והסתרים בעולם הזה (מלשון העלם והסתר), אלא אדרבה — להמצא שם, ומבלי הבט על כל הנסיונות ב"חרן" וב"מצרים", להתגבר כנגדם ולעמוד בתוקף, עד ש(לא רק שדוחים, אלא) מבררים ומהפכים את עניני העולם לטוב ולקדושה — אתהפכא חשוכא לנהורא, ע"י עבודת התשובה, כך שמבטלים אפילו את האפשריות וקס"ד לנסיון ולהיפך הטוב,

כמו שהי' אצל יעקב אבינו, שבהיותו צדיק גמור, הי' לו גם המעלה[48] דתשובה[49] [בדוגמא לאתבא צדיקיא בתיובתא דלע"ל][50] ע"י עבודתו בבירור והפיכת צאן לבן בחרן, עד לבירור והפיכה דלבן עצמו[51] [ואח"כ לברר את עשו[52]], ולאח"ז גם — הבירור דמצרים, עד שגם במקום שהי' בו קס"ד ש"יעשוני מצרים עבודת אלילים", פעל יעקב (גם לאחרי מותו) שיעלו אותו לארץ ישראל.

ה. ע"פ הנ"ל צריך להבין לאידך גיסא: מכיון שע"י העבודה במצרים באה השלימות דעבודת התשובה, למה היו רוב ימי חיי יעקב בארץ ישראל (לא בחוץ לארץ)? גם: מהו הביאור שאצל יעקב, בחוץ לארץ עצמה, הי' הן העבודה בחרן והן העבודה במצרים?

וי"ל הביאור בזה: שלימות עבודת יעקב ("מטתו שלימה") כולל כל הדרגות ושלימות בעבודה (כדלקמן ס"ו), שבכללות נחלקים לג' — צדיק, בינוני ורשע (וכמ"ש[53] "בראת צדיקים בראת רשעים") — וכמבואר בארוכה בספר התניא[54].

ויש בזה מה שאין בזה:

מעלת הצדיק — אדם ישר הולך, מתבטאת בכך — שאין בעולמו אלא טוב, שמלכתחילה קשור רק עם קדושה, ואין מקום כלל להיפך הטוב (הוא שונא רע בתכלית השנאה).

מעלת הבינוני[55] — ש"היא מדת כל אדם ואחרי' כל אדם ימשוך"[56] — מתבטאת בכך — שאצלו ישנה מלחמה תמידית בין היצר הטוב ליצר הרע, וע"י עבודתו (דהבינוני) היצר טוב מנצח במלחמה,

---

46) וישלח לב, כט.

47) ראה לקו"ש ח"י ע' 160 ואילך.

48) ראה תו"א תולדות כ, ד (בביאור הענין שיעקב הי' לו מעלת התשובה): ונק' בע"ת אף מי שאין עבירות בידו, רק צועק על הפירוד כו'.

49) ראה תו"ח ס"פ וישלח (נו, ד), שיעקב הי' צדיק גמור שנעשה בעל תשובה, שהוא למעלה מבע"ת סתם, דמה שנאמר שבמקום שבע"ת עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד שם הוא בנוגע לצדיק גמור ולא בבע"ת.

50) ראה תו"א פרשתנו כא, ג. תו"ח שם כה, ב. ועוד.

51) ראה תו"ח סוף פרשתנו. ד"ה כתפוח בעצי היער מאדה"ז פ"ד ואילך.

וכתורת הבעש"ט (מאור עינים ריש פרשתנו. סה"מ תרס"ג ע' עו. פר"ת ע' עט) ותורת הרב המגיד (אור המאיר פרשתנו) עה"פ וירדוף אחריו, שלבן רדף אחר יעקב כדי ליתן לו "אותיות התורה שנשארו אצלו וניתוסף פרשה א' באלו האותיות" (הובא ונת' באוה"ת פרשתנו תתסט, א ואילך. וראה לקו"ש חט"ו ע' 260 ואילך).

52) ראה אוה"ת וישלח רל, ב ואילך. סד"ה וישלח תרס"ו. תרע"ג.

53) ב"ב טז, א.

54) פ"א. פ"י ואילך.

55) ראה תניא פכ"ז (לד, ס"א): ושני מיני נחת רוח לפניו ית' למעלה כו'.

56) תניא רפי"ד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כך ש"לא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם"[57], עד שהמחשבה דיבור ומעשה שלו הם רק בטוב, אלא שיכול רק ליפול אצלו הרהורי עבירה, אבל הוא מיד דוחה אותם בשתי ידים ומסיח דעתו מיד שנזכר שהוא הרהור רע.

המעלה שבאה ע"י הירידה דרשע (שעבר עבירה) היא – עבודת התשובה, שמהפכת זדונות לזכיות, ועי"ז מגיע למקום שאין צדיקים גמורים יכולים לעמוד שם.

ויש לומר, שהכח להתעסק בג' אופני העבודה מקבלים מיעקב, שאצלו היו מעין הג' ענינים אלו – עבודתו בארץ ישראל, בחרן ובמצרים:

העבודה בארץ ישראל מרמזת על עבודת הצדיק – בקדושה, ארץ ע"ש שרצתה לעשות רצון קונה: העבודה בחוץ לארץ (חוץ מרצתה לעשות רצון קונה), בחרן, חרון אף של מקום (בירור צאן לבן) היא ע"ד עבודת הבינוני[58] – שיש בה הנסיונות דעולם הזה, ומתגבר עליהם עד שפועל בירור המקום כו'. מצרים "ערות הארץ", ומקולקלין שבאומות – היא בדוגמת עבודת הבעל תשובה, שנמצא במקום שהוא לא רק "חוץ" מ"רצתה לעשות רצון קונה", אלא שיכול להיות שם קס"ד לנצל דבר של קדושה להיפך האמונה בה' (עבודת אלילים); וגם זאת לברר ולהפך, ולהעלות לקדושה (ארץ ישראל).

ו. אבל דרוש הסבר: איך יתכן שאצל יעקב – אדם אחד – יהיו כל שלשת אופני העבודה, שלכאורה הם עבודות שונות לגמרי, מן הקצה אל הקצה?

וי"ל הביאור בזה: ע"פ הנ"ל נמצא לכאורה, שבשלימות עבודת יעקב ישנם ג' תקופות ודרגות שונות: העבודה בקדושה – בארץ ישראל, העבודה בבירור העולם – בחוץ לארץ, ובזה גופא – שתי דרגות: בחרן ובמצרים; אך מהלשון "מטתו שלימה" מובן שאצל יעקב (אדם אחד ויחיד) היתה שלימות אחת, שמתחלקת לפרטים (עבודת הצדיק, בינוני ותשובה). ועד"ז השלימות אצל יעקב בעצמו – היא שלימות אחת ויחידה. ולכאורה: איך אפשר לומר, שעבודת הצדיקים, עבודת הבינוני ועבודת התשובה היא שלימות אחת?

ויש לומר הביאור בזה:

השלימות האמיתית בעבודה אינה כאשר ישנם קוים שונים בעבודה (כמו שזה בתחלת העבודה), אלא שלימות אחת ויחידה, שמתבטאת בכך, שהיא כוללת את כל המעלות יחד, כך שמבלי־הבט על מעמדו ומצבו (בין אם הוא בארץ ישראל או בחוץ לארץ, בחרן או במצרים) הוא עומד בתכלית השלימות[59]: בארץ ישראל – שלימות העבודה דקדושה, ובחוץ לארץ – שלימות העבודה דבירור התחתון, בחרן – השלימות דעבודת הבינוני, ובמצרים – השלימות דעבודת התשובה.

כלומר, בזה שהיו אצל יעקב תקופות שונות בחייו (במקום עבודתו), מן הקצה אל הקצה (ארץ ישראל, עד... מצרים), מתבטאת שלימותו האמיתית, שהיא למעלה – ולכן זה כולל את כל קוי העבודה, הן עבודת הצדיק, הן עבודת הבינוני, הן עבודת התשובה. והעבודה דכל השלשה יוצרים שלימות אחת ("צבור", אחד ר"ת צדיקים בינונים ורשעים).

והדבר מרומז גם בכך שבשובו של יעקב מחוץ לארץ לארץ ישראל, אזי "ויפגעו בו מלאכי אלקים ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלקים זה ויקרא שם המקום ההוא מחניים", על שם "שתי מחנות של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו"[60] – החיבור דעבודת הצדיקים (ארץ ישראל) ועבודת הבירורים, כולל עבודת

57) שם רפי"ג.

58) ולהעיר מאוה"ת וישלח שם, שבירור לבן הוא בירור ק"נ. והרי זהו עיקר עבודת הבינוני.

59) ועפ"ז יש לומר, שמעלת עבודת יעקב (מטתו שלימה) לגבי אברהם ויצחק הוא לא רק בעבודתו בבירור והפיכת הרע (בחרן ומצרים), אלא גם בעבודתו בקדושה בארץ ישראל – כי אצל אברהם ויצחק העבודה יש לה ציור בקו הקדושה (קו של חסד או קו של גבורה), ואילו ביעקב עבודה זו היא סו"ס לא מצד קו וציור, אלא מצד שיש בו שלימותא דכולא, שהוא כנגד ספירת התפארת, קו האמצעי, המבריח מן הקצה אל הקצה וכולל כל הקוים (ראה תו"א ותו"ח ר"פ תולדות. לקו"ת ואתחנן ה, א־ב. לקו"ש חט"ו ע' 197).

וכן י"ל בנוגע לעבודת יעקב בבירור הרע דמצרים, שאינה באופן שנתפס שם (כמו שהוא בבעל תשובה, שעבודת התשובה שלו יש לה ציור כו', ובמילא הרי הוא נתפס בזה כו'), אלא מצד שלימות עבודתו, שבכל מקום ה"ה בתכלית השלימות.

60) סוף פרשתנו ובפרש"י.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

התשובה (חוץ לארץ), כך שנעשים דבר אחד שיש לו שם אחד – "מחניים", שכולל כל ה"מחנות" (דבנ"י) ע"ד "המאסף לכל המחנות", כל הדרגות בעבודת ה'.

ז. ע"פ הנ"ל מובן, שכשם שב"מעשה אבות" דיעקב יש חידוש לגבי ה"מעשה אבות" דאברהם ויצחק, כך גם בנוגע ל"סימן לבנים" שנלמד מזה[61]: מאברהם ויצחק יש "סימן לבנים" בנוגע לחלק העבודה דבנ"י, בעיקר – בחלק הקדושה, ואיך לדחות את הרע (יצא ממנו);

משא"כ מהשלימות דעבודת יעקב (בארץ ישראל, חרן ומצרים), ישנו ה"סימן" והכח לכל החלקים והדרגות בעבודת בנ"י, באיזה מעמד ומצב שיהי', ובכל הפרטים דכל יהודי וכל בנ"י, שהם כולם צאצאים מ"מטתו שלימה" (בני יעקב), וכמבואר באגה"ק[62] שנשמת יעקב כלולה מכל נשמות ישראל. ויתירה מזו: נוסף לזה שמיעקב נמשך הכח לכל הדרגות בעבודת ה', מקבלים ממנו את הכח שאצל כל יהודי תהי' שלימות העבודה בכל הקוים, שלימות אחת הפועלת ומתבטאת בכל הפרטים ופרטי פרטים:

נוסף לכך שבנ"י בכלל נחלקים לג' דרגות, צדיק בינוני ובעל תשובה – בכל אחד בפרט ישנם כל הג' דרגות, ובכל הדרגות מקבל כח מיעקב לפעול זאת בשלימות:

מתחיל מכפי שזה בכללות הנשמה: "נשמה שנתת בי טהורה היא" – בדרגת צדיק (טהורה בשרשה בעולם האצילות), ולאח"ז היא יורדת למטה – "אתה בראת אתה יצרת אתה נפחת בי", עד שבעוה"ז התחתון כפי שהיא זקוקה לשמירה (בגלל הענינים שבעולם) – "ואתה משמרה בקרבי", ובזה גופא – לא רק ב"חרן" חרון אף של מקום, אלא למטה מזה – בתחתון שאין תחתון למטה ממנו, ב(מצרים מלשון) מיצרים וגבולים דעולם, שצריך להיות שם שמירה אפילו מענינים דעבודה זרה, שזרה לו לגמרי.

עד"ז גם בעבודה הפרטית דבנ"י למטה: אצל כל יהודי, אנשים נשים וטף ישנם עניני קדושה שרוצה שיהיו לו (מצד טבעו דקדושה), עד שהוא רץ אחריהם באופן ד"רצתה לעשות רצון קונה" – דרגת הצדיק (ארץ ישראל); ישנם ענינים אחרים שהוא צריך למלחמה נגד היצר שלו, אבל הוא מתחזק ומנצחו (חרן) – דרגת הבינוני, מדת כל אדם; וענינים אחרים שבהם הנסיון הוא חזק ביותר (ענין דעבודה זרה וכיו"ב), עד שיכול להכשל ר"ל, אבל אח"כ הוא עושה תשובה (מצרים).

לדוגמא – בילד קטן: אצל כל ילד ישנו מצב שרוצה דברים טובים; פעם מתחשק לו דבר המזיק (היות שנראה לו שזהו נאה וטעים), והוא זקוק לכך שהוריו ומחנכיו ימנעוהו מלעשות זאת; פעם הוא יכול להכשל ר"ל, וגם אז ישנו הלימוד שאסור ח"ו להתייאש ממנו, אלא צריך לעשות כל התלוי כדי לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים. ובפרט בנוגע לכמה ילדים בדורנו זה שהם תינוקות שנשבו בין העכו"ם – צריכה להיות השתדלות מיוחדת, מתוך מסירת נפש בתוך המסירת נפש, כדי לחנך אותם בדרך התורה והמצוות, כמדובר כמ"פ.

ובפרטיות יותר יש לומר, שבכדי שתהי' שלימות העבודה, צריך בדקות להיות אצל כל אחד מהשלשה (צדיק, בינוני ובעל תשובה) מעין דכל הג' דרגות:

בעל תשובה לא נעשה, בדרך־כלל, בדילוג אחד צדיק גמור ולמעלה מזה, אלא הולך מן הקל אל הכבד: לאחרי התשובה שלו, נעשה מקודם בינוני, שיש לו עדיין מלחמה אבל לפי מצבו עתה – "לא עבר על עבירה ולא יעבור לעולם", ולאח"ז נעשה כצדיק ואח"כ צדיק גמור, ש"הורג" את היצה"ר (בתענית וכיו"ב), ואין לו עוד נסיון, עד שהוא מהפך את היצר הרע ומבטל לגמרי את האפשריות וקס"ד לחטא. כפי שהרמב"ם פוסק[63] שע"י תשובה "יעיד אליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם"[64],

61) עפ"ז תובן האריכות בתורה ע"ד עבודת יעקב אבינו יותר מעבודת אברהם ויצחק. וראה תו"ח לך פה, ג.

62) ס"ז.

63) הל' תשובה פ"ב ה"ב.

64) אבל מ"מ אין זה שולל בחירתו, ולכן יש לו מלחמה – כמבואר במ"א, שידיעה (יודע תעלומות) אינה סתירה לענין הבחירה, כי בידיעת איזה דבר – אין הידיעה סיבה להדבר, אלא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לבינוני ישנם ענינים שבהם 'עבד' על עצמו שיהיו מלכתחילה רק רצון לטוב וקדושה (מצד נפשו האלקית), ובזה אינו זקוק למלחמה כלל[65], בדוגמת הצדיק; וענינים שיש לו בהם מלחמה — ישנם ענינים כאלו שהמלחמה היא כ"כ חזקה, עד שנקרא "כרשע"[66], וזה נכלל ב"בראת רשעים", "ולא שיהיו רשעים באמת ח"ו אלא שיגיע אליהם כמעשה הרשעים במחשבתם והרהורם לבד והם יהיו נלחמים תמיד להסיח דעתם מהם כו'"[67].

אצל צדיק — "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", אפילו אצל צדיק גמור — ישנם בדקות ג' דרגות אלו, מצד נסיונות המקום שבו הוא נמצא. נוסף, שגם צדיק גמור צריך שיהי' בו ענין התשובה (והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה), צדיקיא בתיובתא, שבזה יש בפרטיות גם ע"ד דרגת הבינוני — עבודה ויגיעה להגיע להדרגא ד"הרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה".

ח. עד"ז גם בחיי היום יום של יהודי ישנם ג' דרגות: בשעה שנמצא בביהכנ"ס וביהמ"ד ועוסק בלימוד התורה וקיום המצוות, ששם הוא לגמרי בדברי קדושה; בשעה שמתעסק בדברי הרשות — עסק הפרנסה וכיו"ב, שבזה ישנם נסיונות שונים; ובזה גופא — הנסיונות יכולים להיות לפעמים חזקים מאד, עד שיכול להיות שבגלל העסק צריך להיות קשור עם אינם־יהודים, וביניהם — עובדי ע"ז (בגלל מנהג אבותיהם, או שאדוקים בזה), עד שיכול להיות מקרה שהכסף שהיהודי מרויח מהאינו־יהודי, הוא כסף כזה שהאינו־יהודי חושב שקיבלו ע"י תפלות לע"ז שלו!

ועד"ז בכללות יותר — בכללות עבודת ישראל במשך הדורות ישנם ג' דרגות אלו: כשבנ"י היו בארץ ישראל, בזמן שביהמ"ק הי' קיים [ובפרטיות גם בשעה שהיו בחו"ל — ע"י העבודה ד"עשה כאן ארץ ישראל"[68]; העבודה בזמן הגלות בחוץ לארץ, ובפרט בגלות זה האחרון כשרוב בנ"י נמצאים בחוץ לארץ, ובזה גופא — עברו בנ"י שני אופני נסיונות: בדוגמת בית לבן בחרן, ובדוגמת מצרים, "ערות הארץ".

ובכל הדרגות ואופני העבודה האלו מקבלים את הכח מיעקב אבינו — מעשה אבות סימן לבנים — שיפעלו בתכלית השלימות בדרגא: שלימות עבודתו בעניני קדושה, בקיום התומ"צ, השלימות במלחמתו ביצר, והשלימות בעמידה בנסיונות הכי קשים, עד לבירור והפיכת הדברים הכי תחתונים,

כולל גם — אשר מבלי הבט על כך שנמצאים בגלות, בין השבעים אומות, ובפרט בגלות זה האחרון — גלות אדום (עשו) ויש קשר אתם, עד שנזקקים להם, בעניני מסחר וכיו"ב, כולל כאמור — גוים כאלו שיש להם שייכות עם ע"ז — מקבלים את הכח מיעקב אבינו [ש"ויצא יעקב מבאר שבע וילך" מרמז על כללות ענין הגלות[69], והיציאה משם לארץ ישראל מרמז על הגאולה], לא רק שלא מתפעלים מזה ועומדים בכל הנסיונות, משפיעים גם גם על האומות, שיהי' להם אמונה בה', ולקיים את הז' מצוות בני נח, ועי"ז לפעול את הבירור דאדום וכל האומות.

ובפרט בדורות הכי האחרונים, כשנעשה קל יותר להשפיע על אוה"ע בנוגע לז' מצוות, שלהם, ונעשה קל יותר לברר.

ובפרט לאחרונה ממש — ע"י המהפכות הגדולות לטובה שקורים לאחרונה בכל רחבי תבל, מתוך מנוחה ושלום (כמדובר לפנ"ז בארוכה), וי"ל מהטעמים בזה, כי לאחרי ריבוי העבודה במשך כל הדורות, אזי "עשו" (אדום) ושאר האומות כבר כמעט נתבררו, וצריך רק לסיים את הפכים קטנים ממש דעשיית דירה בתחתונים.

להיפך, הידיעה מסובב מהדבר, ובדוגמא ליודע עתידות, שמה שהוא יודע היאך יבחור האדם הוא מפני שבידיעתו כבר היתה הבחירה — וזה ממש כמו הידיעה הבאה אחרי הבחירה (ראה בארוכה במדרש שמואל על מס' אבות פ"ג מכ"א בשם הר"ם אלמושנינו (הובא בתוי"ט שם). וראה לקו"ש ח"ז ע' 366).

ומה שכתב הרמב"ם בענין השאלה ד"ידיעה ובחירה" ש"תשובת שאלה זו ארוכה מארץ מדה כו'" וש"אין בנו כח לידע היאך ידע הקב"ה כל הברואים והמעשים" (וראה בהשגת הראב"ד שם) — ראה לקו"ש חכ"ז ע' 251 הערה 14. וראה גם לקו"ש ח"ז שם ואילך.

65) ראה תניא ספי"ד. ספכ"ז.

66) שם פי"ג.

67) שם פכ"ז.

68) ראה אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"א ע' תפה.

69) ראה ב"ר פס"ח, יג. זהר ריש פרשתנו (קמז, א). שם כג, ב. של"ה פרשתנו רצב, ב. ועוד. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 153 ואילך. 355 ואילך.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר העיד כבר לפני כו"כ שנים שהכל כבר מוכן, צריך רק להיות "עמדו הכן כולכם", לסיים "לצחצח את הכפתורים", ואזי באה מיד הגאולה.

ט. בכל זה ניתוסף עוד יותר מצד זה שפרשיות התורה, החל מפרשת ויצא, היא תמיד בחודש כסלו, חודש הגאולה, ובסמיכות ליו"ד כסלו, חג הגאולה דאדמו"ר האמצעי (ובשנה זו – יו"ד כסלו חל בערב שבת, שה"יאכל בשבת" זו הוא מה"טרח בערב שבת"[70]):

הגאולה דאדמו"ר האמצעי – שהיתה גאולה דכל ענין החסידות – תוכנה בפשטות הוא, שמבלי הבט על זה שלפנ"ז הי' במאסר אצל אוה"ע, גלות בתוך גלות, הם (הגוים) הכירו בעצמם שצריך לשחררו ובפועל שחררוהו. שגאולה זו – כמו כל הגאולות האחרות דרבותינו נשיאינו, מתחיל מאדמו"ר הזקן, ולאח"ז מהצ"צ עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בי"ב־י"ג תמוז – מוסיפה עוד יותר בבירור האומות, עד שהם עצמם מכירים את אמיתיות התורה ואלקות. ועד כדי כך שבגאולת הצ"צ, הרי לא מיבעי שהממשלה ההיא שחררה אותו מהמאסר (בגלל העסקנות ציבורית בפרט בקשר עם החינוך דבני ובנות ישראל), אלא שגם נתנו לו את התואר "אזרח נכבד לדורותיו" באופן שזה נמשך לכל בני משפחתו עד עולם!

ומעשה אבות החסידות סימן לבנים – מזה מקבל כל יהודי כח שתהי' אצלו "גאולה" בכל עניניו, שנחלקים בכללות לג' ענינים הנ"ל: גאולה בעבודתו דקדושה בלימוד התורה וקיום המצוות – שישתחרר מכל ההגבלות בזה, ולהוסיף בזה באופן דילכו מחיל אל חיל, עד באופן שלא בערך, כך שבערך לזה נחשבת עבודתו הקודמת כ"מאסר" (הגבלה). עאכו"כ גאולה בעבודת המלחמה שלו בעוה"ז; וגאולה מהנסיונות הקשים ד"מצרים".

לכן כדאי לקשר את חג הגאולה דיו"ד כסלו, עם הוספה – עד שלא בערך – בלימוד התורה וקיום המצוות, ובפרט ע"י עריכת התוועדות בכל מקום, שיקבלו החלטות טובות בכל עניני העבודה, כולל ובמיוחד – הענינים דבעל הגאולה – הפצת התורה והיהדות, והפצת המעיינות חוצה.

ולהמשיך זאת גם על הימים הבאים דחודש כסלו (שמשבת זו מתברכין כולהו יומין דשבוע הבא), ובפרט בי"ד ובט"ו כסלו – קיימא סיהרא באשלמותא דכל עניני כסלו. ובמיוחד – בהכנות מתאימות לחגוג את חג הגאולה דאדמו"ר הזקן בי"ט כסלו ולאח"ז בימי החנוכה.

ומכיון שכל הגאולות קשורות זב"ז[71], שההחלטות טובות בכל ענינים אלה – יביאו מיד את הגאולה העיקרית – גאולה האמיתית והשלימה, תיכף ומיד ממש,

ואז מקבלים את המענה ד"עשו" על "וישלח יעקב מלאכים אל עשו אחיו", שבשעתו חשב יעקב שעשו כבר נתברר (וכך אכן הי' מצד דרגת יעקב)[72] – שכן לאחרי ריבוי העבודה במשך כל הדורות מאז, כולל בהשפעה על אוה"ע שיקיימו ז' מצות דילהון, אזי אוה"ע הם בסיום הבירור עד שכבר נתבררו – ולכן מקבלים מיד את המענה מעשו, שגם הוא מצד דרגתו הוא, שהוא מוכן ללכת לגאולה,

ומתקיים היעוד "והיתה לה' המלוכה"[73], "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד"[74], אמן, כן יהי רצון.

70) ע"ז ג, א.

71) ראה מגילה יז, ב ובפרש"י.

72) תו"א ר"פ וישלח. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 363. 368.

73) עובדי' א, כא.

74) צפני' ג, ט.

בקריאת שמע שעל המטה של כל לילה, עדיין נמצאים בעיצומו של היריד, ואפשר עדיין לפעול

היום יום ו' כסלו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לקוטי שיחות

פרשת ויצא

כרך טו, שיחה ה

מתורגם ללשון הקודש

א.
"ויעקב הלך לדרכו" – מעבר מתשרי לכל השנה

ידוע פתגמם של רבותינו נשיאינו[1] – שמיד לאחר שמחת תורה ושבת בראשית[2] מתחילה עבודה של "ויעקב הלך לדרכו"[3] – יהודי הולך לדרך ולסדר העבודה שלו, של כל השנה כולה.

וכבר הוסבר מספר פעמים[4]: במשך חודש תשרי עסוקים ישראל בעיקר בעניני קדושה, בחגים ובמצוות שבהם ובהכנות להם. לאחר חודש תשרי מגיעים ימי חול ועניני חול – רוב הימים הם ימי חול שבהם עסוקים רוב ישראל בעסק הפרנסה וכדומה.

מעבר זה מחודש תשרי לעבודת השנה כולה נרמז ב"ויעקב הלך לדרכו", כאשר הדגשת המילה "לדרכו" כוללת משמעות של שני קצוות. מצד אחד נרמז בכך שהדרך שבה הולך היהודי במשך השנה כולה, בימי החול שלאחר תשרי, איננה כדרך של חודש תשרי, אלא היא "דרכו" – הדרך של האדם: ברוב זמנו הוא עסוק בפרנסה, אכילה שתיה ושינה[5] וכדומה – דרך שאין רואים בה קדושה בגלוי. ובכך אין, לכאורה, שום הבדל בין יהודי לבין לא־יהודי.

מצד שני, באותה מילה "לדרכו" מודגש שזוהי "דרכו": הדרך שלו – דרך מיוחדת של יעקב אבינו, אשר הוא סלל אותה בשביל כל ישראל. כלומר, גם הדרך היום־יומית של יהודי, כל התנהגותו במעשיו הגשמיים, במאכלו ובמשקהו, במשאו ובמתנו וכדומה[6], שונה מדרכו של לא־יהודי, להבדיל. גם כל זה נעשה באופן של יהדות "לשם שמים"[7] ו"בכל דרכיך דעהו"[8].

בכך מובן הקשר שבין "ויעקב הלך לדרכו" לבין חודש תשרי – שמכריזים, כנהוג במספר מקומות, את ההכרזה "ויעקב הלך לדרכו"[9] – כי כוחו של היהודי לגרום לכך שב"דרכו", בעניני החולין[10], יורגש שזוהי "דרכו" – הדרך המיוחדת של היהודי – נובע מן הקדושה והתורה והמצוות שקולט היהודי במשך חודש תשרי, החודש הכללי.

ב.
דברי רבותינו נשיאינו מדוייקים ביותר

דברי רבותינו נשיאינו מדוייקים בתכלית הדיוק, ולכן צריך לומר, שהמעבר מחודש תשרי לסדר העבודה של השנה כולה מתואר במילים "ויעקב הלך לדרכו" לא רק מפני שהעבודה רמוזה במילים אלו בלבד, אלא שדרך זו וסדר עבודה זה מתאימים גם לענין שבו מופיעות מילים אלו בתורתנו, "תורת חיים" (מלשון הוראה בחיים), בפרשתנו בקשר ל"ויעקב הלך לדרכו".

וצריך להבין: הפסוק "ויעקב הלך לדרכו" מדבר אודות הליכת יעקב מחוץ לארץ, מ"חרן" – "חרון אף של מקום בעולם"[11], אל ארץ ישראל, ארץ הקודש.

---

1) ראה שיחות: שמח"ת תרפ"ו. שמח"ת תרצ"ז (אות יג). אחש"פ תרצ"ה (סה"מ תיש"א ע' 240). יום שמח"ת תרצ"ט. ליל א' דחגה"ש תש"ח (סה"מ תש"ט ע' 173).

2) ראה הלשונות בשיחות הנ"ל. וראה לקו"ש ח"כ ע' 266 ואילך הדרגות והזמנים. ועיקר הענין ד"לדרכו" בעניני הרשות המבואר לקמן הוא במוצאי שבת בראשית. וראה לקו"ש שם ע' 282 הערה *15. וראה לקמן הערה 35.

3) פרשתנו לב, ב.

4) ראה שיחת מוצש"ק בראשית תשל"ה (נדפסה בלקו"ש ח"ט בתחילתו). לקו"ש שנסמנו בהערה 2.

5) בימות החול שאינו דומה להאכו"ש דשויו"ט.

6) להעיר מרמב"ם הל' דעות רפ"ה. לקו"ד ח"ג תכא, א ואילך. תרה, א ואילך.

7) אבות פ"ב מי"ב.

8) משלי ג, ו. וראה רמב"ם שם ספ"ג. טושו"ע או"ח סרל"א.

9) ראה לקו"ש ח"כ שם (ע' 266 ואילך) שהוא הנתינת כח כו' להעבודה.

10) ובפרט ימי החול דימי החורף, כחצי שנה בלא רגלים (ראה לקו"ת ברכה צח, ב). ואז העבודה קשה יותר מבימות החמה – ראה סה"מ – מלוקט (קה"ת, תשמ"ז) ע' קנז. לקמן ע' 411. וש"נ.

11) פרש"י ס"פ נח (ובכמה דפוסים ליתא תיבת "בעולם"). וראה זח"א קמז, א.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יוצא, אפוא, שהליכת "יעקב לדרכו"[12] המתוארת בפסוק, הפוכה במשמעותה מההליכה המוזכרת לעיל של היהודי מעניני הקדושה של חודש תשרי לעבודת החולין של השנה כולה[13]?

ג.
רדיפת לבן אחר יעקב – מתן כח ל"בירורים"

ההסבר לכך הוא: הפסוק "ויעקב הלך לדרכו" בא בסיום הסיפור על בריחת יעקב מלבן, על רדיפת לבן אחר יעקב, ועל הטענות והויכוח שהיו בין יעקב ללבן[14], עד אשר "וישכם לבן בבוקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם, וילך וישב לבן למקומו ויעקב הלך לדרכו..."[15]. כלומר, פסוק זה אינו המשך לעבודת יעקב בבית לבן, אלא לאחר שהוא כבר הלך מבית לבן בחרן, ולבן רדף אחריו.

וזהו הקשר בין "ויעקב הלך לדרכו" שבפרשתנו לבין ההכרזה בסוף חודש תשרי: המשמעות של רדיפת לבן אחר יעקב בפנימיותה היא נתינת כח ליעקב להכניע את עשו, כמסופר בהמשך על תלאות יעקב בפגישתו עם עשו, שהם "בירור" וזיכוך עשו. וזאת בדומה לחודש תשרי הנותן כח לעבודת הבירורים שבמשך השנה כולה.

ד.
שני סוגי הניצוצות שהיו אצל לבן, ודרכי בירורם

כדי להבין זאת יש להקדים את הסברו של המגיד ממזריטש[16] שהסיבה (בפנימיות הענינים) לרדיפת לבן אחר יעקב היא, שיעקב אבינו השאיר אחריו אותיות התורה שעדיין לא הוציא אותן מלבן, ולזאת רדף לבן אחר יעקב ליתן לו את האותיות שנשארו אצלו, וניתוספה פרשה אחת בתורה באלו האותיות[17].

וצריך להבין[18]: "אותיות התורה" שהשאיר יעקב אצל לבן הן הרי ניצוצות הקדושה שהיו בלבן, והרי מטרת שהותו של יעקב בבית לבן עשרים שנה היתה לברר את ניצוצות הקדושה שהיו שם, ומדוע, אפוא, הוא השאיר ניצוצות אלו ולא ביררם? ומדוע היתה העלאתם דוקא באמצעות "וירדוף אחריו"?

מזה מובן שבניצוצות הקדושה שהיו ברשות לבן היו שני סוגים: א) ניצוצות של יעקב שהיה יכול לברר באמצעות עבודתו. ב) ניצוצות שבירורם אינו יכול להיעשות על־ידי עבודת יעקב בלבד, אלא על־ידי רדיפת לבן אחר יעקב.

וזאת בדומה לשני סוגי מצוות: א) "סתם כל המצוות", כגון: סוכה, לולב[19] וכדומה, שקיומן תלוי בדעתו ורצונו של האדם, המצוה נעשית על־ידי שהאדם רוצה ומעוניין לקיימה. ב) מצוות שקיומן אינו תלוי ברצונו ומחשבתו של האדם, אלא להיפך, הוא מקיימן דוקא שלא מדעתו, כגון: מצות שכחה וכדומה. (בדומה למוסבר לגבי "כבוד" ו"גדולה"[20]).

הטעם הפנימי להבדל זה הוא: שרשן של המצוות התלויות במחשבתו ורצונו של האדם הוא למעלה בדרגה של כתר, "אריך אנפין", שזהו רצון העליון. ולכן הן קשורות גם למטה בדעתו ורצונו של המקיים, ובאמצעות עשייתו הוא "ממשיך" את רצון העליון למטה. לעומת זאת, שרשן של המצוות שקיומן אינו תלוי במחשבה, כגון שכחה, הוא בדרגה התחתונה שבמאציל – הנעלית מרצון – ולכן הן נעלות גם למטה מדעת ורצון האדם, כמוסבר ב'לקוטי תורה'[21].

כך יובן גם לגבי שני סוגי הניצוצות שהיו אצל לבן: הניצוצות שבירר יעקב במשך שהותו אצל לבן,

---

12) להעיר מאלשיך וישלח לב, ד.

13) ע"פ מה שנתבאר בד"ה ויאמר ה' כו' לך־לך תשל"ח ס"ג (נדפס בלקו"ש ח"כ ע' 297. סה"מ – מלוקט (קה"ת, תשמ"ז) ע' רפג), יש בהעבודה ד"ויעקב הלך לדרכו" גם הליכה מלמטה למעלה, אבל הפי' העיקרי ה"ה כנ"ל בפנים הליכה מלמעלה למטה.

14) פרשתנו לא, יז ואילך.

15) שם לב, א־ב.

16) אור המאיר הובא ונתבאר באוה"ת פרשתנו (כרך ה) תתסט, א ואילך.

17) וראה לקו"ש ח"א [המתורגם] ע' 70 הדמיון (והביאור) להמבואר באגה"ק סכ"ה.

18) אוה"ת שם.

19) הטעם שתפס בלקו"ת (בהערה 21) ב' מצות אלו סוכה ולולב י"ל כי במצות אלו תוכנם וענינם הו"ע הדעת: בסוכה נאמר (אמור כג, מג) "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות" (ולכן הכוונה במצות סוכה היא לא רק כוונת המצוה אלא גם חלק מקיום המצוה כתיקונה* – רק ב"ח או"ח ר"ס תרכ"ה. שו"ע אדה"ז שם); ו"לולב ומיניו הוא המשכת הדעת כו'" (לקו"ת ברכה צו, א. ובכ"מ).

20) ראה עירובין יג, ב.

21) ברכה צט, ב ואילך.

*) ואף שכ"ה גם בתפלין וציצית כבב"ח שם, הרי בהנ"ל הוא כפי שנאמר "למען תזכרו גו'", "למען תהי' תורת ה' בפיך". ולא כבסוכה "למען ידעו גו'".

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

היו מהסוג שצריך ויכול היה יעקב לברר על־ידי התעסקותו בהם בדעתו וברצונו. אך היו אצל לבן גם ניצוצות נעלים כל־כך, שיעקב לא יכול היה להעלותם על־ידי עבודתו ברצון ובדעת, ולכן הם נותרו ברשות לבן. בירורם הוא על־ידי כח עליון ("אתערותא דלעילא" [=התעוררות מלמעלה]).

ה.
לבן – מחילת עוונות מלמעלה

הדרגה שממנה מגיע הכח העליון בדרך "אתערותא דלעילא", רמוזה בשם "לבן", כפי שאומרים חז"ל[22] על הפסוק[23] "הידעתם את לבן – הידעתם את מי שהוא עתיד ללבן עוונותיכם כשלג".

ההסבר לכך, כמבואר ב'תורה אור'[24], הוא, שהענין של לבן דקדושה – דרגה של לובן העליון, "בחינת אור עצמותו ומהותו של אור־אין־סוף־ברוך־הוא" – הוא, בדרך משל, כמראה של הגוון הלבן, השונה משאר הגוונים: הגוונים האחרים נוצרים על־ידי מציאות של צבע הקובע את הגוון המסויים. ואילו הגוון הלבן הוא ראיית עצם הדבר ומהותו ללא צבע, "וכן הוא על־דרך משל אור־אין־סוף־ברוך־הוא בעצמו ובכבודו דלית ביה בחינת גוונין כלל".

זהו הקשר בין "לבן" לבין מאמר חז"ל שהוא "עתיד ללבן עוונותיכם כשלג", כי הליבון, מחילת העוונות, נגרם על־ידי המשכת עצמות אור־אין־סוף־ברוך־הוא הנעלה מ"סדר ההשתלשלות", וזוהי הדרגה של לובן העליון[25] – המקור והשורש – לאחר ריבוי ההשתלשלות של ה"לבן" שלמטה.

זהו ההסבר לדברי חז"ל[26]: תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר, אין די בתשובה כשלעצמה, ודוקא יום הכיפורים – עיצומו של יום – מכפר, כי האדם אינו יכול להוריד למטה על־ידי עבודה של אתערותא דלתתא בלבד את הדרגה של לובן העליון, שממנה באה מחילת העוונות, כי דרגה זו נעלית מסדר ההשתלשלות. האדם אינו יכול לעשות זאת אפילו על־ידי עבודת התשובה, אלא המחילה באה מלמעלה בדרך של אתערותא דלעילא[25] ביום הכיפורים[27].

ו.
"וישכם לבן" הכנה ל"ויעקב הלך..."

לפי האמור לעיל, שהדרגה של לובן העליון ש"ירד" ל"לבן גשמי"[28], אינה יכולה להימשך ולרדת לעולם באמצעות עבודת האדם ואתערותא דלתתא, כי־אם רק על־ידי אתערותא דלעילא, מובן, שבירור וזיכוך הניצוצות הנמוכים יותר, שזיכך יעקב בבית לבן במשך עשרים השנים, לא הביא לידי גילוי דרגת לובן דקדושה ש"ירד" לתוך הלבן הגשמי, כי הוא עשה זאת בכח עבודתו בדרך של אתערותא דלתתא. רק כאשר לבן רדף אחר יעקב בדרך של אתערותא דלעילא, באמצעות שרשו – הלובן העליון – כדי למסור את הניצוצות הנעלים שנשארו ברשותו (האותיות), רק אז נתגלתה אצל יעקב דרגת הלובן העליון שהיתה מוסתרת בלבן הגשמי שלמטה.

בכך מובן המשך הענין "וישכם לבן בבוקר וינשק לבניו ולבנותיו", כהכנה ל"ויעקב הלך לדרכו": לאחר הרדיפה של לבן – לובן העליון – נתגלה הלובן העליון שקיים באופן של "נשיקין ואתדבקות רוחא ברוחא"[29] לגבי כל אחד מבני ישראל – "וינשק לבניו ולבנותיו", שזוהי תכלית הדביקות באלקות.

וזה הקשר שבין "וישכם... וינשק..." לבין "ויעקב הלך לדרכו": בדרכו של יעקב לארץ ישראל נתקל יעקב בעשו ו"התאבק" עם שרו של עשו – עבודת הבירורים – והכח לזה ניתן לו מ"וישכם לבן בבוקר" – מהשפעת הלובן העליון.

ז.
המעבר מחודש תשרי לכל השנה – על־ידי אתערותא דלעילא

לפי האמור לעיל, מובן הקשר שבין "ויעקב הלך לדרכו" לבין עבודת כל יהודי במעבר מחודש תשרי לעבודת כל השנה:

---

22) ב"ר פרשתנו פ"ע יוד.
23) פרשתנו כט, ה.
24) סוף פרשתנו כד, ב. וראה שם כג, א.
25) ראה לקו"ת דרושים ליו"כ סח, ד. ד"ה כתפוח בעצי היער מאדה"ז (קה"ת תשי"ד) פ"ד ואילך.
26) יומא פו, א. וראה משנה שם פה, ב.
27) להעיר ממשנ"ת בלקו"ש ח"ד [המתורגם] (ע' 130 ואילך) במחלוקת רבי ורבנן (שבועות יג, א), דגם לרבנן עיצומו של יום מכפר אלא שס"ל שגילוי הכפרה דעיצומו של יום (שלמעלה מהכפרה שע"י התשובה) הוא ע"י התשובה.
28) תו"א פרשתנו כג, א.
29) תו"א שם כד, ב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לאחר ימים של התעוררות ושל תשובה אצל כל יהודי בחודש אלול בימי הסליחות ובמיוחד בעשרת ימי תשובה, שאז מעוררים ו"ממשיכים" מלמעלה את השפע שאפשר להוריד באמצעות אתערותא דלתתא ועבודה עצמית, מתגלית דרגת לובן העליון בדרך של אתערותא דלעילא — "וישכם לבן בבוקר" — ביום הכיפורים (ולפיכך[30] בגדי הכהן הגדול ביום הכיפורים היו בגדי לבן[31] המראים על גילוי אור־אין־סוף ממש), כמבואר ב"לקוטי תורה"[32] על הפסוק "ביום הזה יכפר עליכם לפני ה'", שמתעורר "פנימיות רצונו יתברך" הנקרא "כארז בלבנון" מפני שהוא "מלבין עוונותיהם של ישראל" —

ואז "וינשק לבניו ולבנותיו": דרגה זו משפיעה על כל ה"פרצופים העליונים", עד לכדי הפיכת הרע שבנפש הבהמית הנקראת "בניו ובנותיו", ש"זדונות נהפכים לזכיות ממש"[33].

לכן מתחילה מיד לאחר יום־הכיפורים, לאחר ה"המשכה" הנעלית של דרגת לובן העליון, העבודה של "ויעקב הלך לדרכו", כמבואר בדרושי חסידות[34].

אבל עיקר העבודה של "ויעקב הלך לדרכו" מתחילה לאחר חודש תשרי, לאחר שדרגת לובן העליון מתגלית בחג־הסוכות ובשמיני עצרת ובשמחת תורה, שאז ניתן ליהודי הכח לעבודה של "ויעקב הלך לדרכו" — לעבודה בעניני החול[35], לברר את הניצוצות ולהעלותם לקדושה[36] באמצעות עבודה של "וכל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו".

(משיחת ש"פ בראשית תשי"ב)

30) לקו"ת אחרי כח, ג.

31) וי"ל שגם מזה סמך ללבוש בגדים לבנים (וקיטל) ביוהכ"פ. ולהעיר מאלף למטה למטה אפרים סתר"י סק"ז.

32) יוה"כ שם.

33) ד"ה כתפוח שם.

34) המשך וככה תרל"ז רפצ"ו.

ולהעיר ע"ד כהנ"ל מאגה"ק סימן ד', בפירוש "צדק לפניו יהלך" — "לפניו הוא מלשון פנימיות ויהלך הוא מלשון הולכה שמוליך את פנימיות הלב לה' (שהוא למעלה מהדעת באדם, היא בחי' מתנה נתונה מאת ה' — כמ"ש שם לפנ"ז קו, רע"א) ואחר כך ישום לדרך ה' פעמיו כו' בכל מעשי המצות ות"ת כו'".

35) משא"כ ויעקב הלך לדרכו שלאחרי יוהכ"פ הוא בתורה ומצות כמפורש בהמשך וככה שם: "פי' שהלך לדרכו בדרך התורה והמצות להיות בבחי' סו"מ ועש"ט שזהו דרך ה'.. כמ"ש מזה בד"ה כתפוח בעצי היער", וכ"כ שם רפ"ד "והו"ע העסק בתומ"צ. ועד"ז בתו"א סוף פרשתנו. משא"כ "דרכו" שלאחרי שמחת תורה ובמיוחד לאחרי שבת בראשית וחודש תשרי הוא בדברי הרשות ועניני חול, כמשנ"ת בלקו"ש ח"כ ע' 266 ואילך.

ולהעיר דבסה"מ תש"ט (הנ"ל הערה 1): אין ויעקב הלך לדרכו אין דער עבודה פון תורה ומצות כו' וראה מה שהובא (סה"מ תיש"א ע' 78) מכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע מתחיל הסדר דויעקב הלך לדרכו הוא דרך הוי', דרך התורה והמצוה. וי"ל בזה עדמשנ"ת בלקו"ש ח"ט (ע' IX הערה *7). וראה הנסמן בהערה הבאה.

36) ראה תו"ח סוף פרשתנו. ולהעיר מההגה"ה לפ"ד בד"ה כתפוח שם.

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום שני עמ' א

להקשות על שיטת רבי אלעזר, **נֶזֶק שָׁלֵם מְגוּפֵיהּ מִי אַשְׁכַּחַן** – האם מצינו שחייב אדם לשלם נזק שלם מגוף הבהמה, הלא אף לדברי סומכוס הסובר שעל נזקי צרורות חייבים לשלם נזק שלם, מכל מקום אין התשלום מגוף הבהמה אלא מבית הבעלים.

אֶלָּא כְּגוֹן דְּשַׁנֵּי בָּהָא בְּנַחֲלֶת – ששינה הכלב בנזק שעשה עם הגחלת, וכגון שנטלה בפיו והניחה בגדיש. ולפיכך סובר תנא קמא שמשלם חצי נזק כדין קרן תמה, **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** הסובר שחייב לשלם נזק שלם, **סָבַר לָהּ כְּרַבִּי טַרְפוֹן, דְּאָמַר** (להלן כד:) **מְשׁוּפָה קֶרֶן** – קרן תמה, שהזיקה **בַּחֲצַר הַנִּזָּק, נֶזֶק שָׁלֵם מְשַׁלֵּם** הבעלים. ולפיכך חייב בעל הכלב לשלם נזק שלם על שריפת הגדיש שהיתה בחצירו של בעל הגדיש.

נמצא, שנחלקו התנאים בדין צרורות של קרן תמה ולא בדין נזקי צרורות של רגל, ולא ניתן להוכיח האם התשלום עבור נזקי צרורות של רגל הוא מגוף הבהמה דווקא, או אף מביתו של בעליה.

דוחה הגמרא: **וְלֹא הִיא** – אין הכרח לבאר את מחלוקתם של תנא קמא ורבי אלעזר באופן כזה, אלא ניתן לבאר שנחלקו בדין נזקי צרורות של רגל. **דְּמַאי טַעְמָא מוֹקְמַתְּ לָהּ כְּרַבִּי טַרְפוֹן** – מדוע הוצרכנו להעמיד בנזקי קרן, ולומר שרבי אלעזר סובר כרבי טרפון, **מִשּׁוּם נֶזֶק שָׁלֵם** – משום שהוקשה הדבר כיצד יתכן שלדעת רבי אלעזר ישלם נזק שלם מגופו מדין צרורות של רגל, אך קושיא זו ניתן ליישבה באופן אחר, **שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר כְּסוּמְכוֹס, דְּאָמַר** שעל נזקי **צְרוֹרוֹת נֶזֶק שָׁלֵם מְשַׁלֵּם** הבעלים, **וְסָבַר לָהּ** אף **כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר** (להלן מה:) **צַד תַּמּוּת בְּמָקוֹמָהּ עוֹמֶדֶת** – דהיינו, לדעת רבי יהודה, בחיוב תשלום נזק שלם עבור נזקי קרן של שור מועד ישנם שני חלקים, האחד, חצי נזק של שור תם, ובחצי זה דינו כשור תם שמשלם רק מגופו, והשני, חצי נזק נוסף מדין שור מועד, ואותו משלם הבעלים מביתו.

ומאחר שרבי אלעזר סובר גם כסומכוס וגם כרבי יהודה, נמצא שכאשר משלם הבעלים נזק שלם עבור נזקי צרורות של רגל כדין שור מועד, עליו לשלם חצי מגוף הבהמה כדין שור תם, ואת החצי השני מביתו כדין שור מועד, **וְכִי קָתָנֵי מְגוּפוֹ אַצַּד תַּמּוּת** – וכוונת רבי אלעזר הסובר שמשלם מגוף הבהמה, היינו על החצי של צד תמות, אך את החצי השני חייב הבעלים לשלם מביתו.

הגמרא מקשה על דחיה זו: **אָמַר לֵיהּ רַב סַמָּא בְּרֵיהּ דְּרַב אַשִׁי לְרַבִּינָא, אֵימוּר דְּשָׁמְעַתְּ לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה** שצד תמות במקומה עומדת, דווקא **בְּשֶׁהִיא תָּם** מתחילה **וְנַעֲשָׂה מוּעָד**, אבל **בְּמוּעָד מִתְּחִילָּתוֹ**

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לקוטי שיחות

פרשת ויצא

כרך כ, שיחה א

מתורגם ללשון הקודש

א.
מה אמר יעקב כדי להתגבר על הגלות

על הפסוק[1] "וישכב במקום ההוא" נאמר במדרש[2]: "כאן שכב, אבל כל י"ד שנה שהיה טמון בבית עבר לא שכב". ולאחר מכן מובאת דעה נוספת: "כאן שכב, אבל כל כ' שנה שעמד בביתו של לבן לא שכב", כנאמר[3] "ותדד שנתי בעיני".

ובהמשך המדרש נאמר "ומה היה אומר? רבי יהושע בן לוי אמר: ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים, מאי טעמיה? שיר המעלות לדוד לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל[4]: ישראל סבא (יעקב אבינו). רבי שמואל בר נחמן אמר: כל ספר תהלים היה אומר, מה טעם? ואתה קדוש יושב תהלות ישראל[5]: ישראל סבא".

משמעות השאלה "ומה היה אומר" איננה "במה היה יעקב אבינו עסוק בבית לבן",

כי נאמר במפורש שהוא עבד עם צאן לבן בכל כחו[6], עד כדי "ביום... בלילה ותדד שנתי בעיני" —

אלא השאלה היא: מה אמר יעקב (התפלל, למד) כדי שיוכל להתגבר על הקשיים בחרן ובבית לבן?

בהיותו בבית לבן היה יעקב במצב של גלות, הרי הלך במצות יצחק אביו כדי להיות בבית לבן,

ושם הוא עסק ב"צאן לבן"[7].

עד אשר שהותו בבית לבן גרמה לו לירידה מדרגתו[8], כדברי רש"י[9], שיעקב אמר "אם לרמאות הוא בא, גם אני אחיו ברמאות". כלומר, שגם אצלו היתה, כביכול, רמאות בדומה לרמאות לבן[10].

ומתעוררת השאלה: כיצד הוא הצליח להתגבר על הגלות? בודאי היה זה באמצעות "הקול קול יעקב" המבטל את ה"ידים" ואת המתנגדים ליעקב ולמעשיו, וכדברי חז"ל[11], ולכן השאלה היא "מה היה אומר"?

על כך עונים במדרש, שהוא אמר את "ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים", או את "כל ספר תהלים". על ידי כך ניתן לו הכח להתגבר על ענין הגלות.

ב.
ט"ו שיר המעלות – כדי לעורר זכות אבות

אך יש להבין: לפי הדעה ש"כל ספר תהלים היה אומר" מובן הקשר שבין אמירת יעקב לבין התקופה "שעמד בביתו של לבן". כי בהיותו במצב אשר בפשטות לא יכול היה ללמוד תורה בעיון, ובודאי לא כבתקופת היותו "טמון בבית עבר", הוא אמר לקדוש־ברוך־הוא תהלות כאלה, אשר עליהן נוטלים שכר כנגעים ואהלות[12]. אך מהו הקשר המיוחד שבין "ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים" לבין מצבו בבית לבן?

כדי להבין זאת יש להקדים את דברי החיד"א[13] ש"ט"ו שיר המעלות אמר דוד ע"ה כנגד ט"ו שנים שחיו האבות ביחד",

שהרי אברהם אבינו חי "מאה שנה ושבעים שנה וחמש שנים"[14], יצחק נולד כאשר אברהם היה "בן מאת

---

1) פרשתנו כח, יא.
2) ב"ר פס"ח, יא. וראה גם ב"ר פע"ד, יא.
3) פרשתנו לא, מ.
4) תהלים קכד, א.
5) שם כב, ד.
6) פרשתנו לא, ו. ועד שלמדין הלכה למעשה מיעקב שפועל "חייב לעבוד בכל כחו" (רמב"ם סוף הל' שכירות. טושו"ע חו"מ סו"ס שלז. שו"ע אדה"ז חו"מ הל' שאלה ושכירות ס"כ).
7) להעיר אשר צאן הוא גם מלשון יציאה (מחוץ ליעקב - קדושה (תו"א פרשתנו כג, ג. תו"ח שם לח, ב. וישלח לט, ג ואילך)).
8) ע"ד מ"ש באברהם (לך יב, יא) ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה וגו' (ראה תורת הבעש"ט בזה - הובא במאור עינים ס"פ שמות).
9) עה"פ פרשתנו כט, יב.
10) ראה סה"מ עת"ר ע' עג. ולהעיר מד"ה פדה בשלום תרס"ח, תש"ג.
11) ב"ר פס"ה, כ.
12) שוח"ט א. יל"ש תהלים רמז תריג.
13) בפירושו "יוסף תהלות" לתהלים, מזמור קכ.
14) חיי שרה כה, ז.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שנה"[15], ויעקב נולד כאשר יצחק היה "בן ששים שנה"[16]. ויוצא, שהיו "ט"ו שנים שחיו האבות ביחד".

ולפי זה ניתן לומר, שיעקב אמר את "ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים" כדי לעורר על ידי כך גם את זכויותיהם של אבותיו אברהם ויצחק. כלומר, שבנוסף לזכויותיו וכחותיו שלו, יינתנו לו גם כחותיהם של אברהם ויצחק, ודוקא על ידי כך הוא יכול היה להתגבר על הקשיים בבית לבן, כדבריו "לולי אלקי אבי אלקי אברהם ופחד יצחק היה לי..."[17].

ג.
באמצעות ליכוד כל מדות הקדושה יחד ניתן להתגבר על הגלות

את הסיבה לכך שיעקב נזקק לזכותם של כל האבות כדי להתגבר על הנסיונות בבית לבן ניתן להבין מן העצה הניתנת[18] כדי לנצח במלחמת היצר בכלל, אשר נלמדת ממלחמה כפשוטה אשר התרחשה בתקופת אדמו"ר הזקן:

ב"מערכות המלחמה" בכלל "מחלקים כל אחד החיל שלו לג' חלקים, חלק א' באמצע .. ושתי ידות מימין ומשמאל, וכן מסדר גם הצד שכנגדו לג' חלקים כאלו, ונלחמים אלו מול אלו".

וההצלחה במלחמה שהיתה בתקופה ההיא הושגה על ידי העמדת "ג' מחנות שלו" מול מחנה אחד של השונא, ו"על ידי זה מתגבר בודאי עליה".

ובדומה לכך לומדים לגבי המלחמה הרוחנית, מלחמת היצר: כדי לנצח את היצר צריך לעורר את "כל ג' מדות דקדושה – אהבה יראה ורחמים – לעומת מדה אחת דקליפה, ועל ידי זה בודאי יפילו וינצחו אותה"[19].

ולכן יש לומר את "ט"ו שיר המעלות" אשר הם "כנגד ט"ו שנים שחיו האבות ביחד" ולהתגבר על הגלות –

שלשת האבות הם כנגד שלוש המדות דקדושה, אהבה, יראה ורחמים[20], וכאשר יש את שלשתם ביחד, כלומר, מלכדים יחדיו את כל שלוש המדות דקדושה – אז[21] ניתן הכח להתגבר על כל נסיונות הגלות ולבטלם.

ד.
"ט"ו" – התכללות המדות על ידי אור המוחין

לפי זה יש להסביר, לפי החסידות, את הרמז והדיוק במספר "ט"ו שיר המעלות", ו"ט"ו שנים שחיו האבות ביחד":

המספר ט"ו מורה על שתי האותיות הראשונות של שם הוי' – י' ה', בגימטריה ט"ו[22]. ההבדל בין י"ה לבין ו"ה הוא, שהאותיות ו"ה הן בבחינת מדות ומלכות, והאותיות י"ה הן בבחינת מוחין (י' – חכמה, ה' – בינה)[23].

וזהו ההסבר ל"ט"ו שנים שחיו האבות ביחד": כדי שכל שלוש המדות יוכלו להיות בגלוי ביחד[24] – "חיו האבות ביחד" – צריך להאיר במדות אור המוחין – י"ה. כיון שהמוחין נעלים מההתחלקות של המדות, ולכן ביכולתן להשפיע על איחוד והתכללות המדות.

ה.
כאשר ידועה המטרה ניתן לומר "שירה" בגלות

אך עדיין אין די בכך, לכאורה:

ט"ו שירי המעלות שבספר תהלים נקראים בשם "שיר", הקשור לשמחה – וכיצד יכול היה יעקב לומר "שיר המעלות", שירה, בהיותו במצב של גלות[25]? אמנם, במזמורים אלו מדובר על "עזרי...", נתינת הכח להתגבר על הגלות, אך כיצד אפשר להיות שרויים בשמחה גלויה,

---

15) וירא כא, ה.

16) תולדות כה, כו.

17) פרשתנו לא, מב. ולהעיר, שהפסוק שממנו למדו במדרש (שבהערה 2) שהי' אומר "ט"ו שיר המעלות" הוא "לולי ה' שהי' לנו יאמר נא ישראל", שהוא ע"ד הפסוק "לולי גו' אלקי אברהם גו'" (ראה רש"ש לב"ר פס"ח שם).

18) דרוש הצ"צ - נעתק ב"התמים" חוברת ג' ע' ז [קכ, א].

19) ובדרוש הצ"צ שם (ועד"ז בלקו"ת ואתחנן ה, א): שזהו פי' הפסוק (פרשתנו כט, ג) ונאספו כל העדרים שהם אהוי"ר ורחמנות דקדושה אז דייקא וגללו את האבן מע"פ הבאר.

20) לקו"ת אמור לה, ג. ובכ"מ.

21) בלקו"ת ואתחנן (שם), שיעקב הוא ת"ת שמחבר חו"ג "ולכן הוא בלבדו גלל האבן מע"פ הבאר". אבל אין סתירה מזה למ"ש בפנים, כי עיקר הנצחון הוא דוקא כשיש גם הקוין חו"ג כמו שהם בפני עצמם (ולא רק כמו שכלולים בת"ת), כדמוכח מדרוש הצ"צ הנ"ל שהתעוררות הרחמים - אינו מספיק וצריך גם לאהוי"ר.

22) ראה אוה"ת ואתחנן ע' קטז: ט"ו שיר המעלות שאמר יעקב .. כדי להמשיך בחי' י"ה.

23) אגה"ת פ"ד (צד, ב ואילך).

24) ראה ספרי (ואתחנן ו, ה): שאין לך אהבה במקום יראה ויראה במקום אהבה אלא במדת הקב"ה בלבד.

25) ועד"ז אינו מובן גם לדיעה הב' ("כל ספר תהלים הי' אומר"), שהרי ענינו של ספר תהלים הוא "זמירות ישראל". וראה פרש"י תהלים בתחלתו: בעשרה לשונות של זמר נאמר ספר זה בנצוח בנגון במזמור בשיר וכו'.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שרק אז מתאים לומר שירה, כמאמר חז"ל[26] "אין אומרים שירה אלא על היין", כאשר נמצאים בחרן, חרון אף של מקום[27] ובביתו של לבן?

ההסבר לכך הוא: ירידת יעקב אבינו לבית לבן היתה לצורך העליה, לצורך "ויפרוץ האיש מאד מאד"[28], וכיון שיעקב ראה את מטרת ירידתו, את העליה שתצמח מכך, לכן הוא אמר בהיותו בבית לבן "שיר המעלות"[29].

ו.
אני שלום... המה למלחמה – ההתעלות נגרמת על ידי הנסיונות

כל ענין בא לידי ביטוי ביתר הדגשה בתחילתו, וכך בענינו, מתבטאת העליה הנגרמת באמצעות הירידה לגלות בראשון מבין "ט"ו שיר המעלות":

סיומו של שיר המעלות הראשון, ו"הכל הולך אחר החתום"[30], הוא "אני שלום וכי אדבר המה למלחמה". המשמעות היא, שלמרות שהוא מעוניין בשלום, בכל זאת "המה באים להלחם בי"[31]. מלחמה רוחנית זו היא ההעלם וההסתר שבתקופת הגלות, ובמיוחד הנסיונות המונעים ומפריעים בעבודת ה' ו"באים להלחם" נגדו.

ובאמרו את "שיר המעלות" על "המה למלחמה" מוגדשת ההתעלות העצומה שנגרמת באמצעות המלחמה.

ההסבר לכך הוא: אסור ליהודי להכניס את עצמו למצב של נסיונות, ולהיפך, עליו לבקש "אל תביאנו... ולא לידי נסיון"[32], לכן הוא אומר "אני שלום" – הוא מעוניין בעבודה רוחנית באופן של שלום, ללא מלחמה ונסיונות.

אך למרות זאת, מפני ההתעלות הנגרמת דוקא על ידי מלחמה ונסיונות, יוצר הקדוש־ברוך־הוא לפעמים מצב ש"המה באים להלחם בי", שבין "המה" (בלשון רבים – "עולם הזה הגשמי... שנקרא רשות הרבים"[33]) יהיו אשר יבואו להלחם ולהפריע בעבודת ה'.

ועל כך הוא אומר "שיר המעלות": לא זו בלבד שהנסיונות אינם מונעים אצלו את עבודת ה', ואינם מחלישים אותה, כי אם להיפך, הם מוסיפים בו כח ואומץ ביתר שאת ויתר עז, וזה מביאו לידי מצב של "שיר".

ז.
מטרת הגלות – התעלות

כל ענין בתורה הוא הוראה נצחית, ומכך מובן, שכל האמור לעיל הוא הוראה לכל תקופת הגלות, והוראה מיוחדת לתקופתנו, קושי הגלות, דרא דעקבתא דמשיחא:

כאשר מתבוננים בחושך הכפול והמכופל של דרא דעקבתא דמשיחא, עד כדי כך שעל פי התורה יש מקום לשאלה "מאין יבוא עזרי"[34], עלולים להגיע לידי יאוש ח"ו –

אך ההוראה הנלמדת מן האמור היא: ירידת ישראל לגלות, שדומה ל"ויצא יעקב... וילך חרנה"[35], היא לצורך עליה, כדי שיהיה "יתרון האור מן החושך" ו"יתרון לחכמה מן הסכלות"[36], ולכן יש צורך ב"אשא עיני"[37], יש להתבונן, באופן של "אשא עיני", בתכליתה של הגלות – ההתעלות שתהיה בגאולה העתידה[38], ואז לא זו בלבד שלא יבהלו מחשכת הגלות, אלא, להיפך, יהיו שרויים בשמחה גלויה – "שיר המעלות".

ח"ו לומר שיש לשמוח עם הגלות ולחשוב שזהו המצב הראוי לישראל להיפך – גלות היא "חושך" ו"סכלות" וכדומה. ועל היהודי בגלות אומרת התורה במפורש שהוא "בן שגלה מעל שולחן אביו המלך"[39]. ואם הבן חש אחרת ומדבר אחרת – הרי ניתן להבין את החשכה וההידרדרות העצומה של גלותו.

אך צריך להתבונן במטרה שבכך – שיהיה "יתרון האור מן החושך" ו"יתרון האור מן הסכלות".

ועל ידי כך מתגלה וניתן לחוש את המענה לשאלה

---

26) ברכות לה, א.
27) פרש"י ס"פ נח.
28) פרשתנו ל, מג. וראה תו"א ותו"ח שבהערה 7.
29) להעיר ממחז"ל (סוף מכות) דבראותו גודל החורבן והגלות הי' ר' עקיבא משחק, ונת' בזה (לקו"ש חי"ט ע' 67 ואילך) שהוא משום שדוקא הוא ראה בתוקף הגלות את העילוי שבא מזה בהגאולה. ולהעיר מכתבי האריז"ל שר' עקיבא הוא גלגול (ואותיות) יעקב (ראה סדה"ד ערך ר' עקיבא סי"א).
30) ברכות יב, א.
31) פרש"י עה"פ.
32) ברכות ס, ב.
33) תניא ספל"ג.
34) תהלים קכא, א (ב"ט"ו שיר המעלות"). וראה ב"ר פס"ח, ב.
35) ראה זח"א קמז, א: מוקי האי קרא בגלותא. שם כג, ב (הובא באוה"ת פרשתנו תתנד, א). ב"ר פס"ח, יג. ובשל"ה (רצב, ב): ענין ויצא יעקב רומז ג"כ לגלות. ע"ש.
36) קהלת ב, יג.
37) תהלים שם, א.
38) להעיר מתנחומא ס"פ תולדות: אשא עיני אל ההרים .. זה משיח בן דוד.
39) ברכות ג, סע"א: אשרי המלך כו' לאב כו' לבנים כו'.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

"מאין יבוא עזרי". בשאלה זו עצמה, לפי פירושה הפנימי[40], שה"עזר" נמשך מדרגת "אין" – לדרגה זו אי אפשר להגיע, היא נעלית משכל ומהבנה, מ"שמות" –

ו"עזר" זה נמשך גם לסדר ההשתלשלות בגלוי ומשפיע שם – "עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ"[41], עד לשמים ולארץ כפשוטם.

(משיחת ש"פ וירא תש"מ)

40) ראה לקו"ת שלח נא, א (מזח"ג קכט, א) - דבחי' אין הוא למעלה משם הוי'. וראה לקו"ת שמע"צ (צ, ב) בענין מאין יבא עזרי.

41) תהלים שם, ב. וראה לקו"ת שמע"צ שם.

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום שלישי עמ' ב

נתבאר בתחילת הפרק, שפרק זה מבאר את חמשת סוגי המזיקים שנזכרו בדברי המשנה לעיל (טו:) שהינם מועדים לשלם נזק שלם: שן, רגל, קרן לאחר שנגחה שלש פעמים, קרן ברשות הניזק לדעת רבי טרפון, ואדם המזיק. משנה זו מבארת את דיני השן.

משנה

כֵּיצַד הַשֵּׁן מוּעֶדֶת – לאיזה ענין נידונית השן כמועדת, **לֶאֱכוֹל אֶת הָרָאוּי לָהּ** – שאם אכלה דבר הראוי לה לאכילה, מועדת היא לשלם נזק שלם.

הַבְּהֵמָה מוּעֶדֶת לֶאֱכוֹל פֵּירוֹת וִירָקוֹת – שאם אכלה פירות וירקות, שהם דברים הראויים לה, הרי היא מועדת לשלם נזק שלם.

אבל אם **אָכְלָה** הבהמה **כְּסוּת אוֹ כֵּלִים מְשַׁלֵּם** בעליה **חֲצִי נֶזֶק**, מאחר שדברים אלו אינם ראויים לה, ודבר משונה הוא ותולדת קרן.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שאם אכלה הבהמה דבר הראוי לה משלם בעליה נזק שלם, כשאכלה **בִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק, אֲבָל** אם אכלה **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, פָּטוּר** הבעלים מלשלם את הנזק.

וְאף שפטור הוא מתשלום הנזק, מכל מקום **אִם נֶהֱנֵית** הבהמה באכילה זו, **מְשַׁלֶּמֶת** על **מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית**.

כֵּיצַד מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית, כלומר, איזה מקום נידון כרשות הרבים שאם אכלה שם אינה משלמת אלא מה שנהנית, **אָכְלָה מִתּוֹךְ חֲרָחָה** [– מקום שבו היו שווקי העיר], **מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית**, כדין שן ברשות הרבים, אך אם אכלה **מִצִּדֵּי חֲרָחָה, מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁהִזִּיקָה**, שדבר משונה הוא, ותולדת קרן. וכן אם אכלה **מִפֶּתַח הַחֲנוּת מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית** כדין שן ברשות הרבים, אך אם אכלה **מִתּוֹךְ הַחֲנוּת מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁהִזִּיקָה** כדין קרן:

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דברי המשנה 'השן מועדת לאכול את הראוי לה': **תָּנוּ רַבָּנָן, הַשֵּׁן מוּעֶדֶת לֶאֱכוֹל אֶת הָרָאוּי לָהּ, כֵּיצַד, בְּהֵמָה שֶׁנִּכְנְסָה לַחֲצַר הַנִּיזָּק וְאָכְלָה אוֹכְלִין** [–מאכלים] **הָרְאוּיִין לָהּ** – שדרכה לאוכלם, **וְשָׁתְתָה מַשְׁקִין הָרְאוּיִין לָהּ, מְשַׁלֵּם** בעל הבהמה **נֶזֶק שָׁלֵם. וְכֵן** הוא הדין **בְּחַיָּה שֶׁנִּכְנְסָה לַחֲצַר הַנִּיזָּק, וְטָרְפָה בְּהֵמָה וְאָכְלָה בָּשָׂר, מְשַׁלֵּם** בעל החיה **נֶזֶק שָׁלֵם**, שכן דרך החיה לטרוף בהמות ולאכול בשר.

וכן הוא הדין **בְּפָרָה שֶׁאָכְלָה** בחצר הניזק **שְׁעוֹרִין** שהם מאכל חמור, **וַחֲמוֹר שֶׁאָכַל כַּרְשִׁינִין** שהם מאכל פרה, **וְכֶלֶב שֶׁלִּיקֵּק אֶת הַשֶּׁמֶן, וַחֲזִיר שֶׁאָכַל חֲתִיכָה שֶׁל בָּשָׂר**, בכל אופנים אלו **מְשַׁלְּמִין** הבעלים **נֶזֶק שָׁלֵם** מדין שן, ואף על פי שאין דרכם במאכלים אלו, מכל מקום מאחר שבשעת הדחק כאשר אין להם דבר מאכל אחר אוכלים מאלו, יש לדון מאכלים אלו כראויים להם, ולפיכך, אף אם אכלום שלא בשעת הדחק חייבים הבעלים לשלם נזק שלם מדין שן.

הגמרא מבארת אופנים נוספים של אכילה על ידי הדחק: **אָמַר רַב פָּפָּא, הַשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ דְּכָל מִידֵּי דְּלַאו אוֹרְחֵיהּ** – שכל דבר שאין דרך בעל חיים זה לאוכלו באופן רגיל, **וְאָכְלָה לֵיהּ עַל יְדֵי הַדְּחָק** – אך בשעת הדחק כשאין לו דבר מאכל אחר דרכו לאכול ממנו, **שְׁמֵיהּ אֲכִילָה** אפילו כשאכלו שלא בשעת הדחק, וחייב בעליו משום שן, לפיכך **הַאי שׁוּנְרָא** – חתול **דְּאָכַל תַּמְרֵי** – תמרים, **וְחַמְרָא** – חמור **דְּאָכִיל בִּינִיתָא** – דג, **מְשַׁלֵּם** הבעלים **נֶזֶק שָׁלֵם**, שכן דרכם לאכול דברים אלו בשעת הדחק.

הַהוּא חַמְרָא דְּאָכַל נַהֲמָא – שאכל לחם שהיה מונח בסל, **וּפַלְסֵיהּ לְסַלָּא** – ולעס אף את הסל שבו היה מונח הלחם, **חַיְיבֵיהּ רַב יְהוּדָה** לבעל החמור **לְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם אַנַּהֲמָא** – על אכילת הלחם, כדין שן, **וְאַסַּלָּא** – ועל לעיסת הסל חייבו בתשלום **חֲצִי נֶזֶק** כדין קרן, שהרי אין דרך חמור בלעיסת סלים, ומשונה הוא.

מקשה הגמרא: **וְאַמַּאי** – מדוע חייבו רק חצי נזק על לעיסת הסל, הרי **בֵּינָן דְּאוֹרְחֵיהּ לְמֵיכַל נַהֲמָא** – מאחר שדרכו של חמור לאכול לחם, **אוֹרְחֵיהּ נַמִּי לְפַלּוּסֵי סַלָּא** – דרכו גם כן ללעוס את הסל יחד עם הלחם ואין זה שינוי. ומתרצת, **דְּאָכַל וְהָדַר פַּלֵּיס** – במעשה זה אכל החמור תחילה את הלחם, ורק לאחר מכן לעס את הסל, ודבר זה אין דרכו לעשות ומשונה הוא, ולפיכך חייבו רב יהודה חצי נזק משום קרן.

שבה הגמרא ומקשה: **וּפַת אוֹרְחֵיהּ הוּא** – וכי דרכו של חמור לאכול לחם, **וּרְמִינְהוּ** – והרי יש להקשות על כך מדברי הברייתא, שבה נאמר, שאם **אָכְלָה פַּת וּבָשָׂר וְתַבְשִׁיל מְשַׁלֵּם** בעליה **חֲצִי נֶזֶק** כדין קרן, **מַאי לַאו** – האם אין הברייתא עוסקת **בִּבְהֵמָה**, ויש להוכיח מכאן שאין דרך בהמה לאכול לחם, וחמור בכלל בהמה הוא, ואם כן מדוע חייבו רבי יהודה נזק שלם.

דוחה הגמרא, **לֹא** – אין הברייתא עוסקת בבהמה אלא **בְּחַיָּה**, שאין דרכה באכילת לחם, אך בהמה דרכה בזה.

מקשה הגמרא: כיצד ניתן לבאר שהברייתא עוסקת **בְּחַיָּה**, הרי בברייתא מבואר שאם אכלה בשר משלם חצי נזק, ואילו חיה **בָּשָׂר אוֹרְחֵיהּ הוּא** – דרכה באכילת בשר. ומתרצת, **דְּמִטְּוֵי** – הברייתא עוסקת באופן שהיה הבשר צלוי, שאין דרך חיה לאכול בשר כזה.

וְאִיבָּעֵית אֵימָא – ואם תרצה לומר, ניתן לבאר שהברייתא אינה עוסקת בסתם חיה, אלא **בִּטְבִיָּא** – צבי, שאין דרכו לא באכילת בשר ולא באכילת לחם. **וְאִיבָּעֵית אֵימָא** – ואם תרצה לומר, **לְעוֹלָם בִּבְהֵמָה** – ניתן לבאר שהברייתא עוסקת בבהמה, **וּבִפְתוֹרָא** – באופן שהיה הלחם מונח על השולחן, שאין דרך הבהמה לאכול לחם מן השולחן, ומשונה הוא, ומשלם חצי נזק בקרן.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ילקוט לוי יצחק על התורה

טז - והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים

קו

ביאור מאחז"ל (מגילה טז, ב) "ליהודים היתה אורה . . . ויקר אלו תפלין", מה הקשר בין תפלין ופורים

ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, ויקר זה תפלין.

מגילה טז, ב

מה הקשר בין תפלין ופורים דוקא.

הענין הוא, הנס דפורים הוא נס המלובש[1] בטבע, הנס הוא משם הוי' והוא מלובש בטבע שם אלקים כי אלקים גימט'[2] הטבע. והיינו מה שפורים[3] גימט' ג' פעמים הוי' אלקים של"ו כמ"ש במאורי אור[4] מע' פורים, הוא המתקת שם אלקים גבורות בשם הוי' חסדים. (זהו שָׁלֵוִ[5] הייתי ויפרפרני, ויפרפרני מלשון פורים שהוא ע"ש הפור).

והם ג' שמות הוי' וג' שמות אלקים, כי שם אלקים הוא מוחין דקטנות, מוחין דקטנות שבגרון[6] ג' פעמים אלקים כידוע, ושם הוי' מוחין דגדלות. ויש ג' מוחין דקטנות וג' מוחין דגדלות, זהו, ג' פעמים הוי' וג' פעמים אלקים, והוא התלבשות מוחין דגדלות במוחין[7] דקטנות.

וזהו שהתחלת הנס הי' ע"י הג' תינוקות שיצאו מבית הספר ואמר מרדכי לכל אחד מהם פסוק לי פסוקיך, ואמרו, כדאיתא[8] במדרש רבה במגילת אסתר. ג' תינוקות

---

1) ראה תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ד' עמוד סז וז"ל: ידוע דנס הוא מלשון הרמה. דע"י הנס נעשה הרמה ועלי' בהטבע (סידור עם דא"ח מד, סע"ב. פירוש המלות לאדמו"ר האמצעי פקל"ט. אוה"ת בשלח ע' תרסה). דבנסים יש (בכללות) שני סוגים. נסים שלמעלה מהטבע [כהנסים שהיו ביציאת מצרים, הפיכת מים לדם וכו' ועד להנס דקריעת ים סוף שנהפך ים ליבשה], ונסים המלובשים בדרכי הטבע. כהנסים דחנוכה ופורים, דעם היותם מלובשים בדרכי הטבע, מ"מ הי' ניכר בגילוי (ועד שראו כל אפסי ארץ) הנס שבהם.
והנה ידוע (ראה סידור ופיה"מ שם. סד"ה החודש תרס"ו. סה"מ תרע"ח ע' פט. סה"מ תרח"ץ ע' קסב ואילך), דשרש הטבע הוא משם אלקים (אלקים בגימטריא הטבע), דבכללות הוא אור הממלא שמתלבש בעולמות לפי ערכם, ושרש הנסים הוא משם הוי', דבכללות הוא אור הסובב שלמעלה מעולמות. ומזה מובן, דהנסים שאינם מלובשים בטבע, שרש המשכתם הוא מהגילוי דהוי' עצמו, שלמעלה מהתלבשות בשם אלקים, והנסים המלובשים בטבע שרש המשכתם הוא מהגילוי דשם הוי' כמו שמתלבש בשם אלקים. עי"ש.

2) ראה תניא – שער היחוד והאמונה פרק ו וז"ל: והנה שם אלקים הוא שם מדת הגבורה והצמצום ולכן הוא גם כן בגימטריא הטבע לפי שמסתיר האור שלמעלה המהוה ומחיה העולם, ונראה כאילו העולם עומד ומתנהג בדרך הטבע, ושם אלקים זה הוא מגן ונרתק לשם הוי"ה להעלים האור והחיות הנמשך משם הוי"ה ומהוה מאין ליש שלא יתגלה לנבראים. עי"ש.

3) פורי"ם בגי' 336, וכן ג' פעמים שֵׁם הוי' (3 × 26 הוא 78) + ג' פעמים שֵׁם "אלקים" (3 × 86 הוא 258) ביחד 78 + 258 = 336, דהכוונה בנס פורים הוא שבחי' שם "יהו"ה" האור שלמעלה מדרך הטבע יומשך ויאיר בתוך דרכי הטבע "אלקים", וזהו שהגי' הוא דוקא **צירוף** שֵׁם הוי' ושֵׁם אלקים, והטעם שהוא ג' פעמים כנגד עולמות בי"ע. ראה הערה 6. גם לעיל סי' עא.

4) מאורי אור אות פ' סעיף נח וז"ל: פורים גי' של"ו, מתוק, ג' אלקי"ם דג' הויות דמגל"ה ע"י מרדכי, ונעשה שלו בעולם. ראה הערה 5.

5) בתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד קלא, מציין למ"ש בפרי עץ חיים שער חזרת העמידה סמוך לסוף פ"ז, שמפרש הפסוק באיוב (פרק טז, יב) "שָׁלֵוִ הייתי וַיְפַרְפְּרֵנִי", ופי' במצודות דוד וז"ל: **שלו**, [איוב אמר] יושב הייתי בשלוה, ופתאום עשה אותי לפרורים. ע"ש.
וכאן מפרש למעליותא "שלו" דנעשה בחי' שַׁלְוָוה ומיתוק הגבורות, דשמות "אלקים" יומתק ע"י גילוי שם הוי', וזהו"ע "ויפרפרני" מלשון "פורים".

6) מבואר בקבלה וחסידות, ד"גרון" בגי' ג' פעמים אלקים, 86 × 3 = 258, ועם הכולל הוא בגימטריא 259, מספר "גרון", ושֵׁם "הוי'" הו"ע גילוי אלקות, ושֵׁם "אלקים" הוא בגימטריא "הטבע", דהו"ע כמו שאלקות הוא בחי' הסתר כידוע, ונק' ג"כ (ראה תורה אור נח, ב ואילך. ועוד) מוחין דגדלות, ומוחין דקטנות. וזהו הג' פעמים "אלקים" בגי' "גרון", דבשעה שיש לאדם השגה והתבוננות באלקות, זה מוליד מדות בלב אהבת ה' ויראת ה', אבל באמצע יש המיצר הגרון, שאינם מניחים שיהי' מדות אלקות בלב, והיינו קטנות המוחין. גרון גי' ג' אלקים פשוטים, גרון גי' חר"ן וז"ס (תהלים סט, ד) נחר גרוני, כי הגרון נעשה נחר כי הוא בחינת אלקים היורדין שהוא בחי' דינים בחרן שהוא סוד הדינין, ע' לקו"ת מהאריז"ל פ' וישב. ראה גם תורה אור קב, ג. ועוד.

7) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק כאן עוד ביאורים ורמזים בזה בעניני פורים וכו'.

8) ראה אסתר רבה פרשה ז, יג וז"ל: בשעה שנחתמו אותן האגרות

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

דוקא היינו ג' מוחין דקטנות, אך באו מבית הספר ואמרו הפסוקים הוא שנתלבש בהם הג' מוחין דגדלות.

וי"ל מה שהי' הצום[9] ג' ימים לילה ויום, הוא לנגד הג' מוחין דקטנות, ג' לילות, וג' מוחין דגדלות, ג' ימים.

ומרדכי[10] המשיך המוחין דגדלות שהוא ג' הויות כמספר[11] מגלה.

והוא ג"כ ענין התפילין המשכת מוחין[12] דגדלות במוחין דקטנות[13].

לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד קנז ואילך

[של אחשורוש] ונתנו ביד המן. ויבא שמח הוא וכל בני חבורתו. ופגעו במרדכי שהוא הולך לפניהם. וראה מרדכי שלשה תינוקות שהיו באים מבית הספר ורץ מרדכי אחריהם. וכשראה המן וכל חבורתו שהיה רץ מרדכי אחרי התינוקות הלכו אחרי מרדכי לדעת מה ישאל מרדכי מהם. כיון שהגיע מרדכי אצל התינוקות שאל לאחד מהם פסוק לי פסוקיך א"ל (משלי ג, כה) אל תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים כי תבוא. פתח השני ואמר אני קריתי היום ובזה הפסוק עמדתי מבית הספר (ישעיה ח, י) עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום כי עמנו אל. פתח השלישי ואמר (שם מו, ד) ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט. כיון ששמע מרדכי כך שחק והיה שמח שמחה גדולה. אמר לו המן מה היא זאת השמחה ששמחת לדברי התינוקות הללו. אמר על בשורות טובות שבשרוני שלא אפחד מן העצה הרעה שיעצת עלינו. מיד כעס המן הרשע ואמר אין אני שולח ידי תחלה אלא באלו התינוקות עי"ש.

ומדייק כאן כמה שאלות בהמדרש, והם:

א) מהו הדיוק להדגיש שמרדכי ראה שלשה תינוקת "שהיו באים **מבית הספר**", למאי נפקא מינא מאיפה באו?

ב) מהו הדיוק שהיו "**תינוקות**" דוקא?

ג) מהו הדיוק שהי' "**שלשה**" דוקא?

ד) מהו הענין דמרדכי שאל להם "פסוק לי פסוקיך"?

ה) אחר הסיפור והעובדא במדרש, כתוב במגלה שאסתר אמר למרדכי שיצומו שלשה ימים לילה ויום, למה דוקא "**שלשה**" ימים?

ו) מהו הטעם והדיוק "**לילה ויום**"?

ז) רמז וטעם שנק' "**מגלה**".

ראה גם הביאור לקוטי שיחות חלק כא ע' 206 ואילך.

9) אסתר ד, טז "לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערתי אצום כן".

10) ראה פרי עץ חיים שער יט, פ"ה. לקוטי שיחות חלק טז ע' 357. אור התורה מגלת אסתר (הוצאת תש"נ) עמוד י וז"ל: איש יהודי הי' בשושן וגו' פרק קמא דמגילה דף י"ב סוף ע"ב. בן יאיר בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו, אור הוא חכמה היינו שהמשיך את החכמה וזהו ע"ד בן שֶׁמֶן. בן שמעי היינו שהמשיך מבחי' בינה זהו על דרך בן חורין, שמקבל מעלמא דחירו, בן קיש שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו י"ל זהו קו האמצעי העולה עד הכתר וא"כ שהקיש הוא לשון דופק כמו קול דודי דופק פתחי לי עי"ש.

11) "מגלה" בגי' 78, כמספר ג' פעמים **הוי'** (3 × 26 =) 78. וכך היא הגירסא ברמב"ם הל' מגלה. ובסידור אדמו"ר הזקן "מגלה" בלי אות י.

12) ראה תניא פרק מא וז"ל: יתבונן איך שאור אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין וממלא כל עלמין הוא רצון העליון הוא מלובש באותיות וחכמת התורה או בציצית ותפילין אלו ובקריאתו או בלבישתו הוא ממשיך אורו ית' עליו דהיינו על חלק אלוה ממעל שבתוך גופו ליכלל וליבטל באורו יתברך.

ודרך פרט בתפילין ליבטל וליכלל בחי' חכמתו ובינתו שבנפשו האלהית בבחי' חכמתו ובינתו של א"ס ב"ה המלובשות דרך פרט בפרשת קדש והיה כי יביאך דהיינו שלא להשתמש בחכמתו ובינתו שבנפשו בלתי לה' לבדו וכן ליבטל ולכלול בחי' הדעת שבנפשו הכולל חסד וגבורה שהן יראה ואהבה שבלבו בבחי' דעת העליון הכולל חסד וגבורה המלובש בפרשת שמע והיה אם שמוע והיינו כמ"ש בש"ע לשעבד הלב והמוח כו'.

ראה אור התורה מגלת אסתר (הוצאת תש"נ) ע' קנג – הקשר לכל זה לתיבת "ויקר".

13) ראה גם לעיל סי' צט. לקמן סי' קח. קיז.

כל זמן שיש לו מנגדים, גם כשבפועל אינם לוחמים עמו, אין זה אמיתית עניין השלום. כי כשישנם מנגדים, יש אפשרות ונתינת מקום למלחמה

ממאמר שבת פרשת ויצא, ה'תשמ"ו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

מה שֶׁרוֹאִים מִכָּאן

כֵּיצַד אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁדּוֹרֵנוּ זֶה שַׁיָּךְ בְּיוֹתֵר לַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה - הֲרֵי יָדוּעַ מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה "אִם הָרִאשׁוֹנִים כְּמַלְאָכִים וְכוּ'".

וְהַבֵּאוּר בָּזֶה: יָדוּעַ הַמָּשָׁל שֶׁל גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל הַמּוּבָא בְּסִפְרֵי מוּסָר - מִנַּנָּס הָעוֹמֵד עַל גַּבֵּי עֲנָק, שֶׁלַּמְּרוֹת הֱיוֹתוֹ "נַנָּס", הֲרֵי בְּעָמְדוֹ עַל גַּבֵּי הָעֲנָק, הוּא מְסֻגָּל לִרְאוֹת לְמֶרְחָק רַב יוֹתֵר מֵהָ"עֲנָק".

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בַּנִּמְשָׁל: הַדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים הֵם בְּדֶגְמַת הָ"עֲנָק", "רִאשׁוֹנִים כְּמַלְאָכִים", וְאִלּוּ דּוֹרֵנוּ זֶה הוּא בְּדֶגְמַת הַ"נַּנָּס" בְּלִבַּד. אֲבָל אַף עַל פִּי כֵן, מֵאַחַר שֶׁכְּלִלּוּת הָעֲבוֹדָה שֶׁל דּוֹרֵנוּ ("נַנָּס") בָּאָה אַחֲרֵי הָעֲבוֹדָה שֶׁל הַדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים (עַל גַּבֵּי הָ"עֲנָק"), הֲרֵי דַּוְקָא עַל יְדֵי הָעֲבוֹדָה שֶׁל דּוֹרֵנוּ זֶה זוֹכִים לַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה, וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: "אֵין הַמְּלָאכָה נִקְרֵאת אֶלָּא עַל שֵׁם גּוֹמְרָהּ".

(התוועדויות תשמ"ב ח"ג ע' 1290. מתוך "לקראת שבת")

בִּטּוּל הַמְּדִידוֹת וְהַהַגְבָּלוֹת שֶׁל הַגָּלוּת

כַּאֲשֶׁר הָעֲבוֹדָה הִיא מִתּוֹךְ שִׂמְחָה שֶׁעוֹלָה עַל גְּדוֹתֶיהָ וּפוֹרֶצֶת כָּל מְדִידָה וְהַגְבָּלָה - אֲזַי הָעֲבוֹדָה עַצְמָהּ הִיא בְּאֹפֶן שֶׁל פְּרִיצַת כָּל הַמְּדִידוֹת וְהַהַגְבָּלוֹת, כְּלוֹמַר, שֶׁפְּעֻלּוֹתָיו בְּעִנְיַן הַצְּדָקָה (הֵן צְדָקָה בְּגַשְׁמִיּוּת כִּפְשׁוּטָהּ, וְהֵן צְדָקָה בְּרוּחָנִיּוּת), וְכֵן בְּכָל עִנְיְנֵי הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ - נַעֲשׂוֹת בְּאֹפֶן שֶׁלְּמַעְלָה מִכָּל מְדִידָה וְהַגְבָּלָה.

וְהִנֵּה, כַּאֲשֶׁר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹאֶה שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל - "עַם קְרוֹבוֹ" מְמַלְּאִים אֶת תַּפְקִידָם וּשְׁלִיחוּתָם בְּאֹפֶן שֶׁלְּמַעְלָה מִמְּדִידָה וְהַגְבָּלָה, הֲרֵי מִכֵּיוָן שֶׁמִּדָּתוֹ שֶׁל הַקָּבָ"ה הִיא "מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה", וּבָזֶה גּוּפָא כַּמָּה פְּעָמִים כָּכָה - מוּבָן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְבַטֵּל אֶת כָּל הַמְּדִידוֹת וְהַהַגְבָּלוֹת דְּעִנְיַן הַגָּלוּת.

(התוועדויות תשמ"ג ח"ב ע' 1070. מתוך "לקראת שבת")

לֵדַת יְהוּדִי נוֹסָף - מְחִישָׁה הַגְּאֻלָּה

תַּכְלִית הַכַּוָּנָה שֶׁל בְּרִיאַת הָעוֹלָם הִיא שֶׁיִּהְיֶה לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא "דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים", לָכֵן, לֹא דַּי בְּכָךְ שֶׁהַנְּשָׁמוֹת נִמְצָאוֹת לְמַעְלָה, אֶלָּא עֲלֵיהֶם לָרֶדֶת לְמַטָּה דַּוְקָא, שֶׁהוּא מְקוֹם "הַדִּירָה". וּכְשֶׁיֵּרְדוּ כָּל הַנְּשָׁמוֹת לְמַטָּה דַּוְקָא, יָבִיא הַדָּבָר לְבִיאַת הַמָּשִׁיחַ וְתִשְׁלַם הַכַּוָּנָה שֶׁל "דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים".

הֲרֵי אוֹמֵר:

כַּאֲשֶׁר נוֹלַד תִּינוֹק יְהוּדִי, אֵין זוֹ שִׂמְחָה פְּרָטִית שֶׁל הוֹרָיו וּמִשְׁפַּחְתּוֹ בִּלְבַד. זוֹ שִׂמְחָה בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וַעֲבוּר כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּמָשָׁךְ כָּל הַדּוֹרוֹת, שֶׁכֵּן כֻּלָּם צְמֵאִים וּמִתְאַוִּים לְהַגִּיעַ לְתַכְלִיתָם וּשְׁלֵמוּתָם, שֶׁהִיא בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ, וְלֵדַת כָּל יֶלֶד יְהוּדִי מְקָרֶבֶת וּמְזָרֶזֶת אֶת הַגְּאֻלָּה.

(משיחת ש"פ במדבר תשי"ז. מתוך "לקראת שבת")

הַהֲכָנָה לְלִמּוּד הַתּוֹרָה לֶעָתִיד לָבוֹא

גַּם לְאַחֲרֵי בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ יַמְשִׁיכוּ בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה, וְאַדְּרַבָּה, לְאַחֲרֵי בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ יַעַסְקוּ בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּיֶתֶר שְׂאֵת וּבְיֶתֶר עֹז, וּבִמְיֻחָד - בְּלִמּוּד פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה. וְכִפְסַק דִּין הָרַמְבַּ"ם שֶׁ"בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן (לְאַחֲרֵי בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ)... יִהְיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל חֲכָמִים גְּדוֹלִים... וְיַשִּׂיגוּ דַּעַת בּוֹרְאָם כְּפִי כֹּחַ הָאָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים".

וְהַהֲכָנָה לָזֶה הִיא - הֲפָצַת הַמַּעְיָנוֹת חוּצָה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מְמַהֲרִים וּמְזָרְזִים (כִּבְיָכוֹל) אֶת קִיּוּם הַיִּעוּד "תּוֹרָה חֲדָשָׁה מֵאִתִּי תֵּצֵא" - בְּגָלוּי, "כִּי הִנְנִי מֵבִיא אֶת עַבְדִּי צֶמַח" - בִּיאַת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, שֶׁהוּא יְלַמֵּד תּוֹרָה אֶת כָּל הָעָם כֻּלּוֹ, בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ מַמָּשׁ.

(י"ג אלול תשמ"ב: התוועדויות תשמ"ב ח"ד ע' 2175. מתוך "לקראת שבת")

בְּרֶגַע אֶחָד

כְּלָלוּת הָעִנְיָן דְּחִשּׁוּב קִצִּין הָיָה שַׁיָּךְ רַק בַּדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים, שֶׁאָז הָיָה מָקוֹם לַחְקֹר אִם הַגְּאֻלָּה תִּהְיֶה בְּאֹפֶן דְּ"בְּעִתָּהּ" (כַּאֲשֶׁר "לֹא זָכוּ"), אוֹ שֶׁהַגְּאֻלָּה תִּהְיֶה בְּאֹפֶן דְּ"אֲחִישֶׁנָּה" (כַּאֲשֶׁר "זָכוּ"). אֲבָל כַּאֲשֶׁר מְדֻבָּר אוֹדוֹת דּוֹרֵנוּ זֶה - הֲרֵי אָמְרוּ חֲז"ל שֶׁכְּבָר "כָּלוּ כָּל הַקִּצִּין", הַיְנוּ, שֶׁכְּבָר עָבַרְנוּ אֶת כָּל הַחֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁל תַּאֲרִיכֵי הַקִּצִּין כוּ', וּמִכָּאן וְאֵילָךְ לֹא זְקוּקִים עוֹד לְחֶשְׁבּוֹנוֹת וְקִצִּין, כּוֹלֵל הַחֶשְׁבּוֹן שֶׁבְּסוֹף דָּנִיֵּאל כוּ' - כִּי "אֵין הַדָּבָר תָּלוּי אֶלָּא בִּתְשׁוּבָה".

מהדורה להדפסה ושימוש-א.ש. בלבד

וּמֵאַחַר שֶׁ"אֵין הַדָּבָר תָּלוּי אֶלָּא בִּתְשׁוּבָה", מוּבָן, שֶׁהַגְּאֻלָּה יְכוֹלָה לָבוֹא בְּשַׁעְתָּא חֲדָא וּבְרִגְעָא חֲדָא, כְּשֵׁם שֶׁעֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה הִיא בְּשַׁעְתָּא חֲדָא וּבְרִגְעָא חֲדָא.

(תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ב ח"ג ע' 1290)

אֵיפֹה הַגּוֹיִים 'נִצְטַוּוּ' לְשָׁרֵת אוֹתָנוּ?

בְּהַפְטָרַת פָּרָשָׁתֵנוּ כָּתוּב "הַגּוֹי וְהַמַּמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא יַעַבְדוּךָ יֹאבֵדוּ וְהַגּוֹיִם חָרֹב יֶחֱרָבוּ".

וְלִכְאוֹרָה, יְעוּד זֶה שֶׁיִּתְקַיֵּם לֶעָתִיד לָבוֹא תָּמוּהַּ בְּיוֹתֵר בְּהַשְׁקָפָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁכֵּן בְּנוֹגֵעַ לְז' מִצְוֹות שֶׁנִּצְטַוּוּ בָּהֶן בְּנֵי נֹחַ, הֲרֵי מָצִינוּ שֶׁאִם אֵינָם מְקַיְּמִים אוֹתָן מִתְחַיְּבִים בְּמִיתָה (כַּמְבֹאָר בָּרַמְבַּ"ם הִלְכוֹת מְלָכִים סוֹף פֶּרֶק ט), אַךְ הֵיכָן מָצִינוּ שֶׁנִּצְטַוּוּ בְּנֵי נֹחַ לְשָׁרֵת וְלַעֲבֹד אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאִם כֵּן מַדּוּעַ "הַגּוֹי וְהַמַּמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא יַעַבְדוּךָ יֹאבֵדוּ"?

אֶלָּא:

יָדוּעַ מַאֲמַר חֲזַ"ל (פֵּרוּשׁ רַשִׁ"י רֵישׁ פָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית. וּרְאֵה וַיִּקְרָא רַבָּה פָּרָשָׁה ל"ו, ד) "בְּרֵאשִׁית - בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ רֵאשִׁית". שֶׁכָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ עִם אֻמּוֹת הָעוֹלָם נִבְרְאוּ רַק בִּשְׁבִיל עַם יִשְׂרָאֵל.

וְהִנֵּה עַכְשָׁו בִּזְמַן הַגָּלוּת אֵין רוֹאִים בְּגָלוּי שֶׁמַּטְּרַת וְסִבַּת קִיּוּמָן שֶׁל אֻמּוֹת הָעוֹלָם הִיא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל. אַךְ לֶעָתִיד לָבוֹא, שֶׁאָז תִּתְגַּשֵּׁם סִבַּת וּמַטְּרַת הַבְּרִיאָה, יִרְאוּ בְּגָלוּי שֶׁמְּצִיאוּתָם שֶׁל אֻמּוֹת הָעוֹלָם הִיא רַק בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל.

וּמִמֵּילָא "הַגּוֹי אֲשֶׁר לֹא יַעַבְדוּךָ יֹאבֵדוּ", כִּי לֶעָתִיד לָבוֹא, גּוֹי שֶׁאֵינוֹ מַרְאֶה בְּגָלוּי שֶׁכָּל מְצִיאוּתוֹ הִיא רַק בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, לֹא תִּהְיֶה לוֹ זְכוּת קִיּוּם בְּעוֹלָמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּבְמֵילָא "יֹאבֵדוּ" (דְּאֵין זֶה עִנְיָן שֶׁל עֹנֶשׁ אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁאֵין לִמְצִיאוּתָם זְכוּת קִיּוּם).

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ד עמ' 161 ואילך. מתוך "לקראת שבת")

תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה בְּקוֹל רָם

בִּתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה יְהוּדִי עוֹמֵד בְּהִתְבַּטְּלוּת מֻחְלֶטֶת לַה' יִתְבָּרַךְ, כְּעֶבֶד בִּפְנֵי אֲדוֹנוֹ.

מִסִּבָּה זוֹ צְרִיכָה תְּפִלָּה זוֹ לְהֵאָמֵר בְּלַחַשׁ, כְּאוֹת לְהִתְבַּטְּלוּת וּלְהִתְאַחֲדוּת בֵּין הַיְּהוּדִי לְבוֹרְאוֹ.

אוֹמֵר עַל כָּךְ אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן, שֶׁכַּאֲשֶׁר תָּבוֹא הַגְּאֻלָּה תֵּאָמֵר תְּפִלָּה זוֹ בְּקוֹל רָם. זֹאת מִשּׁוּם שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל יִתְעַלֶּה לְמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה יוֹתֵר, כָּךְ שֶׁגַּם כַּאֲשֶׁר יִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם לֹא יַפְרִיעַ הַדָּבָר לְעָצְמַת הַהִתְבַּטְּלוּת לַה' יִתְבָּרַךְ. אַדְּרַבָּה, דַּוְקָא בְּאֹפֶן זֶה תְּרוֹמֵם הַתְּפִלָּה אֶת הָאָדָם לְרָמָה גְּבוֹהָה יוֹתֵר.

וְיֵשׁ לְהָבִיא סִמּוּכִין לְכָךְ מִדִּבְרֵי הַזֹּהַר, הָאוֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל אֶת תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּלַחַשׁ, וּמוֹסִיף "קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע, מַאי בְּרָמָה? דָּא הוּא עָלְמָא עִלָּאָה, עָלְמָא דְּאָתֵי". הֲלֹא חִדּוּשׁ נִפְלָא הוּא שֶׁלֶּעָתִיד לָבוֹא נִתְפַּלֵּל "שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה" בְּקוֹל רָם.

(שיחת ש"פ ויגש תשמ"ו. מתוך "לקראת שבת")

אגרות קודש

[י"ב כסלו, תשט"ו]

... בנוגע לשאלתו אודות קיום מצות עונה כיון שאינו וכו'. הנה פליאה בדבר גם על השאלה בזה, כי הוא שעבוד הבעל וגם דבר מצוה. ועיין ג"כ בתורה אור מגילת אסתר דף צ"ב סוף ע"ד. - בהמשך לזה בטח יודיעני ע"ד השלום בית השורה בכותלי ביתם. ותקותי שיבשר טובות גם בזה, ובפרט אם ישתדל. וגדול השלום שהוא כלי המחזיק ברכתו של הקב"ה למלאות כל החסר וצריך תיקון...

חומש יומי

פרשת ויצא

~ יום ראשון ו׳ כסלו ~

כח (י) **וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה:**

רש״י ◄ **וַיֵּצֵא יַעֲקֹב•** עַל־יְדֵי שֶׁבִּשְׁבִיל שֶׁרָעוֹת בְּנוֹת כְּנַעַן בְּעֵינֵי יִצְחָק אָבִיו, הָלַךְ עֵשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל, הִפְסִיק הָעִנְיָן בְּפָרָשָׁתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וּכְתִיב: ״וַיַּרְא עֵשָׂו כִּי בֵרַךְ וְגוֹ׳״ וּמִשֶּׁגָּמַר, חָזַר לָעִנְיָן הָרִאשׁוֹן. **וַיֵּצֵא•** לֹא הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב אֶלָּא ״וַיֵּלֶךְ יַעֲקֹב חָרָנָה״, וְלָמָּה הִזְכִּיר יְצִיאָתוֹ? אֶלָּא מַגִּיד שֶׁיְּצִיאַת צַדִּיק מִן הַמָּקוֹם עוֹשָׂה רֹשֶׁם. שֶׁבִּזְמַן שֶׁהַצַּדִּיק בָּעִיר, הוּא הוֹדָה, הוּא זִיוָהּ, הוּא הֲדָרָהּ. יָצָא מִשָּׁם, פָּנָה הוֹדָהּ, פָּנָה זִיוָהּ, פָּנָה הֲדָרָהּ. וְכֵן (רות א) ״וַתֵּצֵא מִן הַמָּקוֹם״, הָאָמוּר בְּנָעֳמִי וְרוּת. **וַיֵּלֶךְ חָרָנָה•** יָצָא לָלֶכֶת לְחָרָן.

יוּפַק יַעֲקֹב מִבְּאֵרָא דְשָׁבַע וַאֲזַל לְחָרָן:

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע (כח, י)

מִבְּאֵרָהּ שֶׁל שְׁבוּעָה. אָמַר: שֶׁלֹּא יַעֲמוֹד עָלַי אֲבִימֶלֶךְ וְיֹאמַר הִשָּׁבְעָה לִי כְּשֵׁם שֶׁנִּשְׁבַּע לִי זְקֵנְךָ... (מדרש רבה)

יַעֲקֹב נִמְנַע מִלִּכְרוֹת בְּרִית עִם אֲבִימֶלֶךְ, וְלֹא כְּאַבְרָהָם וְיִצְחָק שֶׁכָּרְתוּ בְּרִית עִמּוֹ. בְּטַעַם הַדָּבָר יֵשׁ לוֹמַר:

יֵשׁ הֶבְדֵּל יְסוֹדִי בֵּין עֲבוֹדָתָם שֶׁל אַבְרָהָם וְיִצְחָק לְבֵין זוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. אַבְרָהָם וְיִצְחָק עָסְקוּ בְּעִיקָּר בִּדְחִיַּית הָרַע וּבִשְׁלִילָתוֹ, שֶׁהָרַע לֹא יִתְנַגֵּד לַקְּדוּשָׁה, אַךְ עֶצֶם מְצִיאוּת הָרַע נִשְׁאֲרָה בְּתָקְפָּהּ. לָכֵן מֵאַבְרָהָם יָכוֹל הָיָה לָצֵאת יִשְׁמָעֵאל, וּמִיִּצְחָק — עֵשָׂו. מִשּׁוּם כָּךְ כָּרְתוּ בְּרִית עִם אֲבִימֶלֶךְ, כִּי בָּזֶה דָּחוּ אֶת הָרַע שֶׁלֹּא יִתְנַגֵּד לָהֶם.

לְעוּמָתָם, יַעֲקֹב עָסַק בְּזִיכּוּךְ הָרַע וּבַהֲפִיכָתוֹ לְטוֹב, הַיְינוּ שְׁלִילַת עֶצֶם מְצִיאוּת הָרַע. לָכֵן הָיְתָה ״מִטָּתוֹ שְׁלֵמָה״. מִשּׁוּם כָּךְ לֹא כָּרַת יַעֲקֹב בְּרִית עִם אֲבִימֶלֶךְ, שֶׁהֲרֵי מִלְּחַמְתּוֹ הִיא נֶגֶד עֶצֶם מְצִיאוּתוֹ שֶׁל אֲבִימֶלֶךְ.

זֶהוּ: ״וַיֵּלֶךְ חָרָנָה״ — הוּא הָלַךְ לְ״חֲרוֹן אַף שֶׁל מָקוֹם״, לְבָרְרוֹ וּלְהָפְכוֹ לְטוֹב.

(לקוטי שיחות כרך י׳, עמ׳ 88)

(יא) **וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם כִּי־בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא:**

רש״י ◄ **וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם•** לֹא הִזְכִּיר הַכָּתוּב בְּאֵיזֶה מָקוֹם, אֶלָּא בַּמָּקוֹם הַנִּזְכָּר בְּמָקוֹם אַחֵר, הוּא הַר הַמּוֹרִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: (לעיל כב) ״וַיַּרְא אֶת־הַמָּקוֹם מֵרָחוֹק״. **וַיִּפְגַּע•** כְּמוֹ (יהושע ט״ז:) ״וּפָגַע בִּיְרִיחוֹ״, (שם יט) ״וּפָגַע בְּדַבֶּשֶׁת״. וְרַבּוֹתֵינוּ פֵּרְשׁוּ (ברכות כז) לְשׁוֹן תְּפִלָּה, כְּמוֹ: (ירמיה ז) ״וְאַל תִּפְגַּע בִּי״, וְלָמַדְנוּ שֶׁתִּקֵּן יַעֲקֹב תְּפִלַּת עַרְבִית, וְשִׁנָּה הַכָּתוּב וְלֹא כָּתַב ׳וַיִּתְפַּלֵּל׳, לְלַמֶּדְךָ שֶׁקָּפְצָה לוֹ הָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בְּפֶרֶק ׳גִּיד הַנָּשֶׁה׳ (חולין צא). **כִּי־בָא הַשֶּׁמֶשׁ•** הָיָה לוֹ לִכְתֹּב ״וַיָּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וַיָּלֶן שָׁם״. ״כִּי־בָא הַשֶּׁמֶשׁ״, מִשְּׁמָע שֶׁשָּׁקְעָה לוֹ הַחַמָּה פִּתְאֹם שֶׁלֹּא בְּעוֹנָתָהּ, כְּדֵי שֶׁיָּלִין שָׁם. **וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו•** עֲשָׂאָן כְּמִין מַרְזֵב סָבִיב לְרֹאשׁוֹ,

יא וַעֲרַע בְּאַתְרָא וּבָת תַּמָּן אֲרֵי עַל שִׁמְשָׁא וּנְסִיב מֵאַבְנֵי אַתְרָא וְשַׁוִּי אִסָּדוֹהִי וּשְׁכִיב בְּאַתְרָא הַהוּא:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כח (י) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב. לְפִיכָךְ פָּרָשָׁה זוֹ סְתוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁיָּצָא בְּצִנְעָא מִפְּנֵי עֵשָׂו: תורה יא

(יא) **וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם.** לְשׁוֹן תְּפִלָּה, וְזוֹ תְּפִלַּת עַרְבִית (ברכות כו: ב״ר סח ט), טָרֵם בָּא הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהֲרֵי כְּתִיב **וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם** וַהֲדַר **כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ.** אָמְנָם לְפִי הַשִּׁיטָה דִּבְרָכוֹת (ב.) מַשְׁמַע דִּזְמַן קְרִיאַת שְׁמַע דְּעַרְבִית לָא הָוֵי עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים: תורה יב

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שֶׁיֵּרֵא מִפְּנֵי חַיּוֹת רָעוֹת. הִתְחִילוּ מְרִיבוֹת זוֹ עִם זוֹ, זֹאת אוֹמֶרֶת: 'עָלַי יָנִיחַ', מִיָּד עֲשָׂאָן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶבֶן אַחַת, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׂם מְרַאֲשֹׁתָיו". **וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא•** לְשׁוֹן מְעוּט, בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שָׁכַב, אֲבָל י"ד שָׁנִים שֶׁשִּׁמֵּשׁ בְּבֵית עֵבֶר לֹא שָׁכַב בַּלַּיְלָה, שֶׁהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

אֹפֶן הַשְּׁמִירָה מֵחַיּוֹת רָעוֹת

וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו

עֲשָׂאָן כְּמִין מַרְזֵב סָבִיב לְרֹאשׁוֹ. שֶׁיֵּרֵא מִפְּנֵי חַיּוֹת רָעוֹת (כח, יא. ובפירוש רש"י)

צָרִיךְ לְהָבִין: מַדּוּעַ הִקִּיף יַעֲקֹב רַק אֶת רֹאשׁוֹ? וַהֲרֵי מִמַּה־נַּפְשְׁךָ: אִם הָיָה לוֹ בִּטָּחוֹן בַּהקָבָ"ה שֶׁהַחַיּוֹת לֹא יַזִּיקוּהוּ, מַדּוּעַ הִקִּיף אֶת רֹאשׁוֹ. וְאִם לֹא רָצָה לְהִזְדַּקֵּק לְנִסִּים שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, מַדּוּעַ לֹא הִקִּיף גַּם אֶת שְׁאָר הַגּוּף?

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה עַל דֶּרֶךְ הַדְּרוּשׁ:

דְּהִנֵּה כְּתִיב "יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ", אֲשֶׁר פָּסוּק זֶה מְבָאֵר הָאֹפֶן הַנִּרְצֶה בְּהִתְעַסְּקוּת בְּפַרְנָסָה — שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת "יְגִיעַ כַּפֶּיךָ" דַּוְקָא, וְלֹא "יְגִיעַ רֹאשֶׁךָ". כְּלוֹמַר: הַהִתְעַסְּקוּת בְּעִנְיְנֵי הַפַּרְנָסָה צְרִיכָה לִהְיוֹת רַק בְּיָדָיו, "כַּפֶּיךָ". וְאִלּוּ הָרֹאשׁ, הַיְינוּ הַכֹּחוֹת הַנַּעֲלִים — צְרִיכִים לִהְיוֹת מֻנָּחִים בַּתּוֹרָה וַעֲבוֹדָה. וּכְשֶׁעֲבוֹדָתוֹ הִיא בְּאֹפֶן כָּזֶה, אֲזַי מֵבְטַחַת הַהַצָּלָה — "אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ".

וְלָכֵן, כַּאֲשֶׁר הָלַךְ יַעֲקֹב לְחָרָן עַל־מְנָת לְהָקִים בַּיִת וּלְהִתְעַסֵּק בְּעִנְיְנֵי פַּרְנָסָה וְכוּ', הִקִּיף אֶת רֹאשׁוֹ — שֶׁיִּהְיֶה מֻנָּח רַק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, וְלֹא יִהְיֶה טָרוּד כְּלָל בְּעֵסֶק בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם.

(על־פי לקוטי־שיחות חלק א, עמוד 61 - מתוך 'לקראת שבת')

(יב) **וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ:**

יב **וַחֲלַם** וְהָא סֻלְּמָא נָעִיץ בְּאַרְעָא וְרֵישֵׁהּ מָטֵי עַד צֵית שְׁמַיָּא וְהָא מַלְאָכַיָּא דַיְיָ סָלְקִין וְנָחֲתִין בֵּהּ:

רש"י◄ **עֹלִים וְיֹרְדִים•** עוֹלִים תְּחִלָּה וְאַחַר־כָּךְ יוֹרְדִים, מַלְאָכִים שֶׁלְּוּוּהוּ בָּאָרֶץ אֵין יוֹצְאִים חוּצָה לָאָרֶץ, וְעָלוּ לָרָקִיעַ - וְיָרְדוּ מַלְאֲכֵי חוּצָה לָאָרֶץ לְלַוּוֹתוֹ.

(יג) **וְהִנֵּה יְהוָה נִצָּב עָלָיו וַיֹּאמַר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְּנֶנָּהּ וּלְזַרְעֶךָ:**

יג **וְהָא** יְקָרָא דַיְיָ מְעַתַּד עִלְּוֹהִי וַאֲמַר אֲנָא יְיָ אֱלָהֵהּ דְּאַבְרָהָם אָבוּךְ וֵאלָהֵהּ דְּיִצְחָק אַרְעָא דִּי אַתְּ שָׁרֵי עֲלַהּ לָךְ אֶתְּנִנַּהּ וּלְבָנָיךְ:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יב-יג) **וְהִנֵּה סֻלָּם.** סֻלָּם בְּגִימַטְרִיָּא **סִינַי,** שֶׁרָאָה דּוּגְמָא שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לָתֵת תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינַי: **מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה] וגו',** וּכְנֶגְדּוֹ בְּסִינַי (דברים ד יא) בֹּעֵר בָּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמָיִם: **וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים,** זֶה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. **וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו,** זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יט ב) וַיֵּרֶד ה' עַל הַר סִינַי. **וַיֹּאמַר אֲנִי ה',** זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ ב) אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ (תנחומא ישן ז, וראה ב"ר סח יב). דָּבָר אַחֵר, **סֻלָּם** מַמָּשׁ. **וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים,** הֲרֵאָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְיַעֲקֹב שֹׁר שֶׁל מִצְרַיִם עוֹלֶה (ראה רמב"ן). דָּבָר אַחֵר, **וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עוֹלִים,** הַיְינוּ הַמַּלְאָכִים שֶׁהָלְכוּ לַהֲפוֹךְ אֶת סְדוֹם, שֶׁתָּלוּ הַכָּבוֹד לְעַצְמָן, שֶׁאָמְרוּ כִּי מַשְׁחִתִים אֲנַחְנוּ (לעיל יט יג), וְגַם גִּלּוּ מִסְתּוֹרִין שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּלְכָךְ נִדְחוּ מִמְּחִיצָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא (קל"ה) [קל"ח] שָׁנִים, וְעַכְשָׁיו עָלוּ (ב"ר סח יב):

וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו. לֹא מָצִינוּ כֵּן בִּשְׁאָר הָאָבוֹת, אָמַר רַבִּי סִימוֹן אֵין הַמֶּלֶךְ עוֹמֵד עַל שֶׁדֵּהוּ (אלא) [לא] כְּשֶׁהִיא נֶחֱרֶשֶׁת, וְלֹא כְּשֶׁהִיא נִזְרַעַת, אֶלָּא כְּשֶׁהַתְּבוּאָה עוֹמֶדֶת בַּכְּרִי. כָּךְ אַבְרָהָם חָרָשָׁה שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל יג יז) קוּם הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ, יִצְחָק זָרְעָה שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל כו יב) וַיִּזְרַע יִצְחָק, בָּא יַעֲקֹב, שֶׁהוּא כְּרִי הַתְּבוּאָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ב ג) קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ, עָמַד עָלָיו (תנחומא מקץ ה):

הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שׁוֹכֵב עָלֶיהָ. פֵּירוּשׁ, אוֹתָהּ שֶׁאַתָּה שׁוֹכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתֵּן, וּמִעַצְמְךָ תִּפְרוֹץ כָּל הָרוּחוֹת וְתִכְבּוֹשׁ כָּל סְבִיבֶיךָ, כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים לְפָרָשִׁים חֲשׁוּבִים, שֶׁנּוֹתְנִין לָהֶם מְעַט קַרְקַע וְהֵם כּוֹבְשִׁין בִּגְבוּרָתָם כָּל הַסְּבִיבוֹת: תורה יד

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש״י ◄ **נִצַּב עָלָיו • לְשָׁמְרוֹ. וֵאלֹהֵי יִצְחָק •** אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא מָצִינוּ בַּמִּקְרָא שֶׁיִּחֵד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שְׁמוֹ עַל הַצַּדִּיקִים בְּחַיֵּיהֶם לִכְתֹּב ׳אֱלֹהֵי פְּלוֹנִי׳, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב טו) ״הֵן בִּקְדוֹשָׁיו לֹא יַאֲמִין״, כָּאן יִחֵד שְׁמוֹ עַל יִצְחָק, לְפִי שֶׁכָּהוּ עֵינָיו וְכָלוּא בַּבַּיִת וַהֲרֵי הוּא כַּמֵּת, וְיֵצֶר הָרַע פָּסַק מִמֶּנּוּ (תנחומא)**. שֹׁכֵב עָלֶיהָ •** (חולין שם) קִפֵּל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תַּחְתָּיו, רָמַז לוֹ שֶׁתְּהֵא נוֹחָה לִיכָּבֵשׁ לְבָנָיו (כְּאַרְבַּע אַמּוֹת, שֶׁזֶּה מְקוֹמוֹ שֶׁל אָדָם)**.**

~ נקודות משיחות קודש ~

הַטַּעַם שֶׁיִּחֵד הַקָּבָ״ה שְׁמוֹ עַל יִצְחָק

וְהִנֵּה יְהוָה נִצָּב עָלָיו וַיֹּאמַר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק (כח, יג)

וֵאלֹקֵי יִצְחָק — . . כָּאן יִחֵד שְׁמוֹ עַל יִצְחָק, לְפִי שֶׁכָּהוּ עֵינָיו, וְכָלוּא בַּבַּיִת, וַהֲרֵי הוּא כְּמֵת, וְיֵצֶר הָרַע פָּסַק מִמֶּנּוּ. (תנחומא. ובפירוש רש״י על הפסוק)

וְתָמוּהַּ, דִּלְכְאוֹרָה הֲרֵי אָנוּ רוֹאִים בְּמוּחָשׁ, שֶׁלְּסוּמָא יֵשׁ תַּאֲווֹת וְיֵצֶר־הָרַע, וְכֵיצַד נִתַּן לוֹמַר שֶׁ״לְפִי שֶׁכָּהוּ עֵינָיו . . יֵצֶר הָרַע פָּסַק מִמֶּנּוּ״?

וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה הַסִּבָּה שֶׁבִּגְלָלָהּ נִתְעַוֵּר יִצְחָק הוּא מִפְּנֵי שֶׁ״וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו מֵרְאוֹת״, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י ״בַּעֲשָׁנָן שֶׁל אֵלּוּ״, שְׁנֻשּׁוֹת עֵשָׂו הָיוּ מְעַשְּׁנוֹת וּמַקְטִירוֹת לַעֲבוֹדָה־זָרָה, וְהִנֵּה מוּבָן שֶׁלֹּא מֵהֶעָשָׁן הַגַּשְׁמִי הִתְעַוֵּר, שֶׁהֲרֵי מִסְּתָמָא לֹא הָיָה הֶעָשָׁן כָּל־כָּךְ חָזָק, שֶׁאִם הָיָה חָזָק, הָיוּ הֵן עַצְמָן מִתְעַוְּרוֹת מִזֶּה. אֶלָּא הַבֵּאוּר בְּכָךְ הוּא, שֶׁיִּצְחָק לֹא הָיָה יָכֹל לִסְבֹּל רְאִיַּת עָשָׁן לַעֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי הָיָה ״טָהוֹר עֵינַיִם מֵרְאוֹת בָּרָע״ וְלֹא הָיָה יָכוֹל לִסְבֹּל עִנְיָן שֶׁל עֲבוֹדָה־זָרָה, עַד כְּדֵי כָּךְ שֶׁ״נִתְיַסֵּם בְּעֵינָיו״.

וְכֵיוָן שֶׁעִוְּרוֹנוֹ שֶׁל יִצְחָק נָבַע מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לִסְבֹּל כְּלָל עֲבוֹדָה־זָרָה, לָכֵן עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁנִּתְיַסֵּם בְּעֵינָיו נִטְלָה מִמֶּנּוּ הַשַּׁיָּכוּת לִרְאִיַּת רַע, וְעַל־יְדֵי שֶׁהָיָה ״גָּנוּז בְּתוֹךְ הַבַּיִת״ נִטְלָה מִמֶּנּוּ הַשַּׁיָּכוּת לְהִמָּצְאוּת בְּמָקוֹם רַע, וּמִשּׁוּם כָּךְ יִחֵד הַקָּבָ״ה אֶת שְׁמוֹ עָלָיו אַף בְּחַיָּיו.

כְּעֵין זֶה מְסֻפָּר עַל הרה״ק רַבִּי נָחוּם מִטְשֶׁרְנוֹבֶּל, שֶׁפַּעַם הִגִּישׁוּ לוֹ בְּטָעוּת חֲלַב עַכּוּ״ם, וְהוּא לֹא רָאָה אֶת הֶחָלָב! וְהִסְבִּיר זֹאת עַל פִּי לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה: חָלָב שֶׁחֲלָבוֹ עַכּוּ״ם וְ(לָכֵן) אֵין יִשְׂרָאֵל רוֹאֵהוּ.

(על־פי לקוטי־שיחות חלק ה, עמוד 132 - מתוך ׳לקראת שבת׳)

(יד) **וְהָיָה זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה וְצָפֹנָה וָנֶגְבָּה וְנִבְרְכוּ בְךָ כָּל־מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה וּבְזַרְעֶךָ:**

יד וִיהוֹן בְּנָיְךָ סַגִּיאִין כְּעַפְרָא דְּאַרְעָא וְתִתְקֵף לְמַעַרְבָא וּלְמַדִּינְחָא וּלְצִפּוּנָא וּלְדָרוֹמָא וְיִתְבָּרְכוּן בְּדִילְךָ כֹּל זַרְעַיַּת אַרְעָא וּבְדִיל בְּנָיְךָ:

רש״י ◄ **וּפָרַצְתָּ •** וְחָזַקְתָּ, כְּמוֹ ״וְכֵן יִפְרֹץ״.

(טו) **וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר־תֵּלֵךְ וַהֲשִׁבֹתִיךָ אֶל־הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם־עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ:**

טו וְהָא מֵימְרִי בְּסַעְדָּךְ וְאֶטְרְנָךְ בְּכָל אֲתַר דִּי תְהַךְ וַאֲתִיבְנָךְ לְאַרְעָא הָדָא אֲרֵי לָא אֶשְׁבְּקִנָּךְ עַד דִּי אֶעְבֵּיד יָת דְּמַלֵּלִית לָךְ:

רש״י ◄ **אָנֹכִי עִמָּךְ •** לְפִי שֶׁהָיָה יָרֵא מֵעֵשָׂו וּמִלָּבָן. **עַד אֲשֶׁר אִם־עָשִׂיתִי •** ׳אִם׳ מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן ׳כִּי׳ (גיטין צ)**. דִּבַּרְתִּי לָךְ •** לְצָרְכְּךָ וְעָלֶיךָ, מַה שֶּׁהִבְטַחְתִּי לְאַבְרָהָם עַל זַרְעוֹ, לְךָ הִבְטַחְתִּיו וְלֹא לְעֵשָׂו, שֶׁלֹּא אָמַרְתִּי לוֹ:

׳כִּי יִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע׳, אֶלָּא: ״כִּי בְיִצְחָק״, וְלֹא כָּל יִצְחָק, וְכֵן כָּל ׳לִי׳, וּ׳לְךָ׳, וְ׳לוֹ׳ וְ׳לָהֶם׳ הַסְּמוּכִים אֵצֶל דִּבּוּר, מְשַׁמְּשִׁים לְשׁוֹן ׳עַל׳, וְזֶה יוֹכִיחַ, שֶׁהֲרֵי עִם יַעֲקֹב לֹא דִּבֶּר קֹדֶם לָכֵן.

~ נקודות משיחות קודש ~

מִיַּד בְּהַתְחָלַת מִילּוּי הַשְּׁלִיחוּת, כְּשֶׁיַּעֲקֹב יוֹצֵא מִבְּאֵר־שֶׁבַע כְּדֵי לָלֶכֶת לְחָרָן — מַבְטִיחַ לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא (לֹא רַק שֶׁ״אָנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ גו׳״, אֶלָּא גַּם) ״וְהַשִּׁבוֹתִיךָ אֶל הָאֲדָמָה הַזֹּאת״, וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בִּתְפִילָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב — שֶׁמְּבַקֵּשׁ (לֹא רַק שֶׁ״יְהִיֶה אֱלֹקִים עִמָּדִי וּשְׁמָרַנִי גו׳״, אֶלָּא גַּם) ״וְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי״.

הַהוֹרָאָה מִזֶּה בְּפַשְׁטוּת:

כַּאֲשֶׁר יוֹצְאִים לְמַלֵּא אֶת שְׁלִיחוּת הֲפָצַת הַתּוֹרָה וַהֲפָצַת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הַמַּעֲיָנוֹת חוּצָה, עַד לְ"חוּצָה" שֶׁאֵין חוּצָה מִמֶּנּוּ, "חֵרוֹן אַף שֶׁל מָקוֹם בָּעוֹלָם" – יֵשׁ לִזְכּוֹר שֶׁהַכַּוָּנָה אֵינָהּ שֶׁיִּשָּׁאֵר, חַס־וְשָׁלוֹם, בְּמָקוֹם זֶה (גַּם כַּאֲשֶׁר נִמְצָא בְּמַעֲמָד וּמַצָּב נַעֲלֶה כוּ'), כִּי־אִם לְסַיֵּם אֶת מִילּוּי הַשְּׁלִיחוּת, וְלָשׁוּב אֶל בֵּית אָבִיו, הַיְינוּ שֶׁבְּכָל פְּעוּלָּה וּפְעוּלָּה חָדוּר הוּא בְּרָצוֹן לְסַיֵּם אֶת הַשְּׁלִיחוּת וְלָשׁוּב אֶל בֵּית אָבִיו – "וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי" – בַּגְּאוּלָּה עַל־יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ מֵהַמַּצָּב שֶׁל "גְּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ" ("בֵּית אָבִינוּ").

וְעִנְיָן זֶה מוּדְגָּשׁ בְּיוֹתֵר בְּדוֹרֵנוּ זֶה, דּוֹר הָאַחֲרוֹן – מִכֵּיוָן שֶׁכְּבָר "כָּלוּ כָּל הַקִּיצִין", "דַּאלָאי קִיצִין" (לֹא רַק "דַּאלָאי גָּלוּת"), וּבִלְשׁוֹן כ"ק מו"ח נְשִׂיא דּוֹרֵנוּ, שֶׁלֹּא נוֹתַר אֶלָּא "לְצַחְצֵחַ אֶת הַכַּפְּתּוֹרִים", וּלְאַחֲרֵי שֶׁעָבְרוּ עוֹד עֲשִׂירִיּוֹת שָׁנִים שֶׁל הִתְעַסְּקוּת בַּהֲכָפָצַת הַמַּעְיָנוֹת חוּצָה בִּשְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל נְשִׂיא דּוֹרֵנוּ, סִימוּ כְּבָר גַּם אֶת "צַחְצוּחַ הַכַּפְּתּוֹרִים" – חֲרֵי בְּוַדַּאי וּבְוַדַּאי שֶׁלֹּא נוֹתְרָה אֶלָּא הַפְּעוּלָּה הָכִי אַחֲרוֹנָה שֶׁל "עִמְדוּ הָכֵן כּוּלְכֶם" לְקַבָּלַת פְּנֵי מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, "וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי".

וּלְהָעִיר:

מוּבָן וְגַם פָּשׁוּט שֶׁגַּם בְּרִגְעֵי הַגָּלוּת הָאַחֲרוֹנִים צְרִיכָה לִהְיוֹת עֲבוֹדַת הַשְּׁלִיחוּת בַּהֲכָפָצַת הַתּוֹרָה וְהַמַּעְיָנוֹת חוּצָה (הִיצִיאָה לְ"חָרָן") בְּכָל הַתּוֹקֶף וְהַשְּׁלֵימוּת, וּבְתַכְלִית הַמְּסִירָה וּנְתִינָה כוּ', אַף־עַל־פִּי שֶׁיּוֹדְעִים שֶׁנִּמְצָאִים בְּרִגְעֵי הַגָּלוּת הָאַחֲרוֹנִים מַמָּשׁ, וּ"מִיַּד הֵן נִגְאָלִין".

(משיחת ש"פ ויצא ה'תשמ"ח;
התוועדויות תשמ"ח כרך א, עמ' 544-543)

(טז) **וַיִּקַץ יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ יְהוָה בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי:**

רש"י ◄ **וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי •** שֶׁאִם יָדַעְתִּי, לֹא יָשַׁנְתִּי בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כָּזֶה.

טז **וְאִתְּעַר יַעֲקֹב מִשְּׁנָתֵהּ וַאֲמַר בְּקוּשְׁטָא (אית) יְקָרָא דַיְיָ שָׁרֵי בְּאַתְרָא הָדֵין וַאֲנָא לָא הֲוֵיתִי יָדַע:**

(יז) **וַיִּירָא וַיֹּאמַר מַה־נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם:**

רש"י ◄ **כִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים •** אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן זִמְרָא: 'הַסֵּלָּם הַזֶּה עוֹמֵד בִּבְאֵר שֶׁבַע וְאֶמְצַע שִׁפּוּעוֹ מַגִּיעַ כְּנֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ', שֶׁבְּאֵר שֶׁבַע עוֹמֵד בִּדְרוֹמָהּ שֶׁל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם בִּצְפוֹנָהּ, בַּגְּבוּל שֶׁבֵּין יְהוּדָה וּבִנְיָמִין, וּבֵית־אֵל הָיָה בַּצָּפוֹן שֶׁל נַחֲלַת בִּנְיָמִין, בַּגְּבוּל שֶׁבֵּין בִּנְיָמִין וּבֵין בְּנֵי יוֹסֵף. נִמְצָא, סֻלָּם שֶׁרַגְלָיו בִּבְאֵר־שֶׁבַע וְרֹאשׁוֹ בְּבֵית־אֵל, מַגִּיעַ אֶמְצַע שִׁפּוּעוֹ נֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם, וּכְלַפֵּי שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: 'צַדִּיק זֶה בָּא לְבֵית מְלוֹנִי, וְיִפָּטֵר בְּלֹא לִינָה'? וְעוֹד אָמְרוּ: יַעֲקֹב קָרָאוֹ לִירוּשָׁלַיִם בֵּית־אֵל, וְזוֹ לוּז הִיא וְלֹא יְרוּשָׁלַיִם. וּמֵהֵיכָן לָמַדְנוּ לוֹמַר כֵּן? אוֹמֵר אֲנִי שֶׁנֶּעֱקַר הַר הַמּוֹרִיָּה וּבָא לְכָאן, וְזוֹ הִיא קְפִיצַת הָאָרֶץ הָאֲמוּרָה בִּ'שְׁחִיטַת חֵלִין', שֶׁבָּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לִקְרָאתוֹ עַד בֵּית־אֵל, וְזֶהוּ: "וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם". וְאִם תֹּאמַר כְּשֶׁעָבַר יַעֲקֹב עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, מַדּוּעַ לֹא עִכְּבוֹ שָׁם? אִיהוּ לָא יָהִיב לְבֵיהּ לְהִתְפַּלֵּל בַּמָּקוֹם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ אֲבוֹתָיו, וּמִן הַשָּׁמַיִם יְעַכְּבוּהוּ? אִיהוּ עַד חָרָן אֲזַל, כִּדְאַמְרִינָן בְּפֶרֶק 'גִּיד הַנָּשֶׁה'. וּקְרָא מוֹכִיחַ: "וַיֵּלֶךְ חָרָנָה". כִּי מְטָא לְחָרָן, אָמַר: 'אָפְשָׁר שֶׁעָבַרְתִּי עַל מָקוֹם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ בּוֹ אֲבוֹתַי וְלֹא הִתְפַּלַּלְתִּי בּוֹ'? יָהַב דַּעְתֵּיהּ לְמֶהְדַּר וְחָזַר עַד בֵּית־אֵל, וְקָפְצָה לוֹ הָאָרֶץ (בֵּית אֵל, לֹא זֶה הוּא הַסָּמוּךְ לָעַי, אֶלָּא לִירוּשָׁלַיִם, וְעַל שֵׁם שֶׁהָיְתָה עִיר הָאֱלֹהִים, קָרָאהּ: "בֵּית אֵל", וְהוּא הַר הַמּוֹרִיָּה שֶׁהִתְפַּלֵּל בּוֹ אַבְרָהָם, וְהוּא הַשָּׂדֶה שֶׁהִתְפַּלֵּל בּוֹ יִצְחָק, וְכֵן אָמְרוּ בְּסוֹטָה: "לְכוּ וְנַעֲלֶה וְגוֹ'". לֹא כְּאַבְרָהָם שֶׁקָּרָאוֹ 'הַר', וְלֹא כְּיִצְחָק שֶׁקָּרָאוֹ 'שָׂדֶה', אֶלָּא כְּיַעֲקֹב שֶׁקָּרָאוֹ בֵּית־אֵל, עַד כָּאן מִפֵּרוּשׁ רַשִׁ"י מִדַּיֵּק). **מַה־נּוֹרָא •** תַּרְגּוּם: 'מַה דְּחִילוּ אַתְּרָא הָדֵין'. 'דְּחִילוּ', שֵׁם דָּבָר הוּא, כְּמוֹ סוֹכְלְתָנוּ. וּכְסוּ לְמִלְבָּשׁ. **וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם •** מָקוֹם תְּפִלָּה לַעֲלוֹת תְּפִלָּתָם הַשָּׁמַיְמָה, וּמִדְרָשׁוֹ: שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מַעְלָה מְכֻוָּן כְּנֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מַטָּה.

יז **וּדְחִיל וַאֲמַר מָה דְּחִילוּ אַתְּרָא הָדֵין לֵית דֵּין אֲתַר הֵדְיוֹט אֱלָהִין אֲתַר דְּרַעֲוָא בֵּהּ מִן קֳדָם יְיָ וְדֵין תְּרַע קֳבֵל שְׁמַיָּא:**

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יז) **אֵין זֶה כִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים.** פֵּירוּשׁ, מֵאַחַר שֶׁאֲנִי רוֹאֶה שֶׁהֵם עוֹלִים מִכָּאן תְּחִילָּה, וְיוֹרְדִים וְנִשְׁאָרִים לְמַטָּה, אִם כֵּן מָקוֹם זֶה וְהַשָּׁמַיִם מָדוֹר אֶחָד הוּא, וְהֵם עוֹלִין מִכָּאן לַשָּׁמַיִם וְיוֹרְדִין, כְּאָדָם הָעוֹלֶה מִבַּיִת לָעֲלִיָּה וְאַחַר יוֹרֵד אֶל הַבַּיִת וְנִשְׁאָר שָׁם: תורה יח

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(יח) וַיַּשְׁכֵּם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן אֲשֶׁר־שָׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיָּשֶׂם אֹתָהּ מַצֵּבָה וַיִּצֹק שֶׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ:

יח וְאַקְדֵּים יַעֲקֹב בְּצַפְרָא וּנְסִיב יָת אַבְנָא דִּי שַׁוִּי אֶסְדּוֹהִי וְשַׁוִּי יָתַהּ קָמָא וַאֲרִיק מִשְׁחָא עַל רֵישַׁהּ:

(יט) וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוּלָם לוּז שֵׁם־הָעִיר לָרִאשֹׁנָה:

יט וּקְרָא יָת שְׁמָא דְּאַתְרָא הַהוּא בֵּית אֵל וּבְרַם לוּז שְׁמָא דְּקַרְתָּא בְּקַדְמֵיתָא:

(כ) וַיִּדַּר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר אִם־יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וּשְׁמָרַנִי בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ:

כ וְקַיֵּים יַעֲקֹב קְיָם לְמֵימַר אִם יְהֵא מֵימְרָא דַּיְיָ בְּסַעְדִּי וְיִטְרַנַּנִי בְּאָרְחָא הָדֵין דִּי אֲנָא אָזֵל וְיִתֶּן לִי לַחֲמָא (נ״י לְחֵם) לְמֵיכַל וּכְסוּ לְמִלְבָּשׁ:

רש״י◄ אִם־יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי• אִם יִשְׁמֹר לִי הַבְטָחוֹת הַלָּלוּ שֶׁהִבְטִיחַנִי לִהְיוֹת עִמָּדִי, כְּמוֹ שֶׁאָמַר לִי: ״וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ״. וּשְׁמָרַנִי• כְּמוֹ שֶׁאָמַר לִי: ״וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר־תֵּלֵךְ״. וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל• כְּמוֹ שֶׁאָמַר: ״כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ״, וְהַמְבַקֵּשׁ לֶחֶם, הוּא קָרוּי נֶעֱזָב, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב וְזַרְעוֹ מְבַקֶּשׁ־לָחֶם״ (תהלים לז).

(כא) וְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לֵאלֹהִים:

כא וְאֵתוּב בְּשְׁלָם לְבֵית אַבָּא וִיהֵא מֵימְרָא דַּיְיָ לִי לֵאלָהָא:

רש״י◄ וְשַׁבְתִּי• כְּמוֹ שֶׁאָמַר לִי: ״וַהֲשִׁיבֹתִיךָ אֶל־הָאֲדָמָה״. בְשָׁלוֹם• שָׁלֵם מִן הַחֵטְא, שֶׁלֹּא אֶלְמַד מִדַּרְכֵי לָבָן. וְהָיָה ה׳ לִי לֵאלֹהִים• שֶׁיָּחוּל שְׁמוֹ עָלַי מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף, שֶׁלֹּא יִמָּצֵא פְּסוּל בְּזַרְעִי, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: ״אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ״, וְהַבְטָחָה זוֹ הִבְטִיחַ לְאַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ״ (לעיל יז). (זַרְעֲךָ מְיֻחָס שֶׁלֹּא יִמָּצֵא בּוֹ שׁוּם פְּסוּל).

(כב) וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן־לִי עַשֵּׂר אֲעַשְּׂרֶנּוּ לָךְ:

כב וְאַבְנָא הָדָא דִּי שַׁוֵּיתִי קָמָא תְּהֵי דִּי אֵהֵי פָּלַח עֲלַהּ מִן קֳדָם יְיָ וְכֹל דִּי תִּתֶּן לִי חַד מִן עַשְׂרָא אַפְרְשִׁנֵּהּ קֳדָמָךְ:

רש״י◄ וְהָאֶבֶן הַזֹּאת• כָּךְ מְפֹרָשׁ וָי״ו זוֹ שֶׁל ״וְהָאֶבֶן״, אִם תַּעֲשֶׂה לִי אֶת אֵלֶּה וְאַף אֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹאת. וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה וְגוֹ׳• כְּתַרְגּוּמוֹ: ׳אֵהֵי פָּלַח עֲלַהּ קֳדָם ה״, וְכֵן עָשָׂה בְּשׁוּבוֹ מִפַּדַּן אֲרָם, כְּשֶׁאָמַר לוֹ: ״קוּם עֲלֵה בֵּית־אֵל״ (לקמן לה), מַה נֶּאֱמַר שָׁם? ״וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מַצֵּבָה וְגוֹ׳ וַיַּסֵּךְ עָלֶיהָ נֶסֶךְ״.

~ יום שני ז' כסלו ~

כט (א) וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו וַיֵּלֶךְ אַרְצָה בְּנֵי קֶדֶם:

א וּנְטַל יַעֲקֹב רַגְלוֹהִי (נ״י רִיגְלוֹהִי) וַאֲזַל לְאַרַע בְּנֵי מָדִינְחָא:

רש״י◄ וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו• מִשֶּׁנִּתְבַּשֵּׂר בְּשׂוֹרָה טוֹבָה שֶׁהֻבְטַח בִּשְׁמִירָה, נָשָׂא לִבּוֹ אֶת רַגְלָיו וְנַעֲשָׂה קַל לָלֶכֶת, כָּךְ מְפֹרָשׁ בְּ׳בְּרֵאשִׁית רַבָּה׳.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כ) אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי. פְּשָׁטֵיהּ דִּקְרָא אֵין זֶה תְּנַאי אֶלָּא לְשׁוֹן שְׁבוּעָה, כֵּן יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וגו׳: תורה כא

(כב) וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן לִי. מִדְּרָשׁ, יַעֲקֹב תִּקֵּן לָתֵת מַעֲשֵׂר מִן הַמָּמוֹן. וְאָמְרִינַן בְּבְרֵאשִׁית רַבָּה (ראה ב״ר ע ז, פרקי דר״א פל״ז) שָׁאַל מִין אֶחָד אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הֵיכָן מָצִינוּ שֶׁעִישֵּׂר בָּנָיו. אָמַר לוֹ, לֵוִי, שֶׁהִקְדִּישוֹ לַשָּׁמַיִם, אָמַר לוֹ וּמָה רָאָה לְהַקְדִּישׁ לֵוִי וְהוּא לֹא הָיָה עָשִׁירִי, אָמַר לוֹ שֶׁעָשָׂה יַעֲקֹב מִכָּל בָּנָיו כִּטְלָאִים הַנִּכְנָסִין לַדִּיר לְהִתְעַשֵּׂר, וְהִכְנִיס דֶּרֶךְ תּוֹלְדוֹתָם. (דַּבְּרָנִיּוֹת הֵן): תורה א

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(ב) וַיַּ֣רְא וְהִנֵּ֗ה בְּאֵ֤ר בַּשָּׂדֶה֙ וְהִנֵּה־שָׁ֣ם שְׁלֹשָׁ֣ה עֲדָרֵי־צֹ֔אן רְבָצִ֖ים עָלֶ֑יהָ כִּ֣י מִן־הַבְּאֵ֗ר הַהֻ֤וא יַשְׁקוּ֙ הָעֲדָרִ֔ים וְהָאֶ֥בֶן גְּדֹלָ֖ה עַל־פִּ֥י הַבְּאֵֽר׃

ב וַחֲזָא וְהָא בֵּירָא בְּחַקְלָא וְהָא תַמָּן תְּלָתָא עֲדְרִין דְּעָן רְבַעִין עֲלַהּ אֲרֵי מִן בֵּירָא הַהִיא מַשְׁקָן עֲדָרַיָּא וְאַבְנָא רַבְּתָא עַל פּוּמָא דְּבֵירָא׃

רש״י◄ יַשְׁקוּ הָעֲדָרִים • מַשְׁקִים הָרוֹעִים אֶת הָעֲדָרִים, וְהַמִּקְרָא דִּבֵּר בְּלָשׁוֹן קְצָרָה.

(ג) וְנֶאֶסְפוּ־שָׁמָּה כָּל־הָעֲדָרִים וְגָלְלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל֙ פִּ֣י הַבְּאֵ֔ר וְהִשְׁקוּ אֶת־הַצֹּ֑אן וְהֵשִׁיבוּ֙ אֶת־הָאֶ֣בֶן עַל־פִּ֥י הַבְּאֵ֖ר לִמְקֹמָֽהּ׃

ג וּמִתְכַּנְּשִׁין לְתַמָּן כָּל עֲדָרַיָּא וּמְגַנְדְּרִין יָת אַבְנָא מֵעַל פּוּמָא דְּבֵירָא וּמַשְׁקָן יָת עָנָא וּמְתִיבִין יָת אַבְנָא עַל פּוּמָא דְּבֵירָא לְאַתְרַהּ׃

רש״י◄ וְנֶאֶסְפוּ • רְגִילִים הָיוּ לְהֵאָסֵף, לְפִי שֶׁהָיְתָה הָאֶבֶן גְּדוֹלָה. וְגָלְלוּ • וְגוֹלְלִין, וְתַרְגּוּמוֹ ״וּמְגַנְדְּרִין״, כָּל לְשׁוֹן הֹוֶה מִשְׁתַּנֶּה לְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן עָתִיד וּבִלְשׁוֹן עָבָר, לְפִי שֶׁכָּל דָּבָר הַהֹוֶה תָּמִיד, כְּבָר הָיָה וְעָתִיד לִהְיוֹת. וְהֵשִׁיבוּ • תַּרְגּוּמוֹ: ״וּמְתִיבִין״.

(ד) וַיֹּ֣אמֶר לָהֶ֗ם יַעֲקֹ֤ב אַחַי֙ מֵאַ֣ין אַתֶּ֔ם וַיֹּאמְר֖וּ מֵחָרָ֥ן אֲנָֽחְנוּ׃

ד וַאֲמַר לְהוֹן יַעֲקֹב אַחַי מְנָן אַתּוּן וַאֲמָרוּ מֵחָרָן אֲנַחְנָא׃

(ה) וַיֹּ֣אמֶר לָהֶ֗ם הַיְדַעְתֶּ֤ם אֶת־לָבָן֙ בֶּן־נָח֔וֹר וַיֹּאמְר֖וּ יָדָֽעְנוּ׃

ה וַאֲמַר לְהוֹן הַיְדַעְתּוּן יָת לָבָן בַּר נָחוֹר וַאֲמָרוּ יְדַעְנָן׃

(ו) וַיֹּ֣אמֶר לָהֶ֗ם הֲשָׁלוֹם֙ לוֹ֔ וַיֹּאמְר֖וּ שָׁלוֹם֑ וְהִנֵּ֣ה רָחֵ֔ל בִּתּ֖וֹ בָּאָ֥ה עִם־הַצֹּֽאן׃

ו וַאֲמַר לְהוֹן הַשְׁלַם לֵהּ וַאֲמָרוּ שְׁלַם וְהָא רָחֵל בְּרַתֵּהּ אָתְיָא עִם עָנָא׃

רש״י◄ בָּאָה עִם־הַצֹּאן • הַטַּעַם בָּאָל״ף, וְתַרְגּוּמוֹ ׳אַתְיָא׳. ״וְרָחֵל בָּאָה״, הַטַּעַם לְמַעְלָה, בַּבֵּי״ת, וְתַרְגּוּמוֹ: ׳אָתַת׳, הָרִאשׁוֹן לְשׁוֹן ׳עוֹשָׂה׳, וְהַשֵּׁנִי לְשׁוֹן ׳עָשְׂתָה׳.

(ז) וַיֹּ֣אמֶר הֵ֣ן עוֹד֮ הַיּ֣וֹם גָּדוֹל֒ לֹא־עֵ֣ת הֵאָסֵ֗ף הַמִּקְנֶ֤ה הַשְּׁקוּ֙ הַצֹּ֔אן וּלְכוּ֖ רְעֽוּ׃

ז וַאֲמַר הָא עוֹד יוֹמָא סַגִּי לָא עִדַּן לְמִכְנַשׁ בְּעִיר אַשְׁקוּ עָנָא וְאִזִּילוּ רְעוּ׃

רש״י◄ הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל • לְפִי שֶׁרָאָה אוֹתָם רוֹבְצִים, כְּסָבוּר שֶׁרוֹצִים לֵאָסֹף הַמִּקְנֶה הַבַּיְתָה וְלֹא יִרְעוּ עוֹד. אָמַר לָהֶם: ״הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל״, כְּלוֹמַר אִם שְׂכִירֵי יוֹם אַתֶּם, לֹא שִׁלַּמְתֶּם פְּעֻלַּת הַיּוֹם, וְאִם הַבְּהֵמוֹת שֶׁלָּכֶם, אַף־עַל־פִּי־כֵן ״לֹא־עֵת הֵאָסֵף הַמִּקְנֶה וְגוֹ׳״ (ב״ר).

(ח) וַיֹּאמְרוּ֮ לֹא נוּכַל֒ עַד אֲשֶׁר֙ יֵאָסְפוּ֙ כָּל־הָעֲדָרִ֔ים וְגָלְל֖וּ אֶת־הָאֶ֑בֶן מֵעַל֙ פִּ֣י הַבְּאֵ֔ר וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּֽאן׃

ח וַאֲמָרוּ לָא נִכּוֹל עַד דִּי מִתְכַּנְּשִׁין כָּל עֲדָרַיָּא וִיגַנְדְּרוּן יָת אַבְנָא מֵעַל פּוּמָא דְּבֵירָא וְנַשְׁקֵי עָנָא׃

רש״י◄ לֹא נוּכַל • לְהַשְׁקוֹת, לְפִי שֶׁהָאֶבֶן גְּדוֹלָה. וְגָלְלוּ • זֶה מְתֻרְגָּם ׳וִיגַנְדְּרוּן׳, לְפִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן עָתִיד.

(ט) עוֹדֶ֣נּוּ מְדַבֵּ֗ר עִמָּם֙ וְרָחֵ֔ל בָּאָ֥ה עִם־הַצֹּ֖אן אֲשֶׁר־לְאָבִ֑יהָ כִּ֥י רֹעָ֖ה הִֽוא׃

ט עַד דְּהוּא מְמַלֵּל עִמְּהוֹן וְרָחֵל אָתַת עִם עָנָא דִּי לַאֲבוּהָ אֲרֵי רָעִיתָא הִיא׃

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(י) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל בַּת־לָבָן אֲחִי אִמּוֹ וְאֶת־צֹאן לָבָן אֲחִי אִמּוֹ וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיָּגֶל אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיַּשְׁקְ אֶת־צֹאן לָבָן אֲחִי אִמּוֹ:

י וַהֲוָה כַּד חֲזָא יַעֲקֹב יָת רָחֵל בַּת לָבָן אֲחוּהָא דְאִמֵּהּ וְיָת עָנָא דְלָבָן אֲחוּהָא דְאִמֵּהּ וּקְרֵב יַעֲקֹב וְגַנְדַּר יָת אַבְנָא מֵעַל פּוּמָא דְבִירָא וְאַשְׁקֵי יָת עָנָא דְלָבָן אֲחוּהָא דְאִמֵּהּ:

רש״י ◄ וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיָּגֶל • כְּאָדָם שֶׁמַּעֲבִיר אֶת הַפְּקָק מֵעַל פִּי צְלוֹחִית, לְהוֹדִיעֲךָ שֶׁכֹּחוֹ גָּדוֹל (בראשית רבה).

(יא) וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל וַיִּשָּׂא אֶת־קֹלוֹ וַיֵּבְךְּ:

יא וּנְשַׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל וַאֲרֵם יָת קָלֵהּ וּבְכָא:

רש״י ◄ וַיֵּבְךְּ • לְפִי שֶׁצָּפָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁאֵינָהּ נִכְנֶסֶת עִמּוֹ לִקְבוּרָה. דָּבָר אַחֵר: לְפִי שֶׁבָּא בְּיָדַיִם רֵיקָנִיּוֹת. אָמַר: ׳אֱלִיעֶזֶר, עֶבֶד אֲבִי אַבָּא, הָיוּ בְיָדָיו נְזָמִים וּצְמִידִים וּמִגְדָּנוֹת, וַאֲנִי אֵין בְּיָדִי כְּלוּם׳. לְפִי שֶׁרָדַף אֲלִיפַז בֶּן עֵשָׂו בְּמִצְוַת אָבִיו אַחֲרָיו לְהָרְגוֹ, וְהִשִּׂיגוֹ, וּלְפִי שֶׁגָּדַל אֲלִיפַז בְּחֵיקוֹ שֶׁל יִצְחָק, מָשַׁךְ יָדוֹ. אָמַר לוֹ: ׳מָה אֶעֱשֶׂה לַצַּוּוּי שֶׁל אַבָּא׳? אָמַר לוֹ יַעֲקֹב: ׳טֹל מַה שֶּׁבְּיָדִי, וְהֶעָנִי חָשׁוּב כַּמֵּת׳.

(יב) וַיַּגֵּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא וְכִי בֶן־רִבְקָה הוּא וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ:

יב וְחַוִּי יַעֲקֹב לְרָחֵל אֲרֵי בַּר אֲחָהּ דְאָבוּהָ הוּא וַאֲרֵי בַּר רִבְקָה הוּא וּרְהָטַת וְחַוִּיאַת לְאָבוּהָ:

רש״י ◄ כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא • קָרוֹב לְאָבִיהָ, כְּמוֹ: (לעיל יג) ״אֲנָשִׁים אַחִים אֲנָחְנוּ״. וּמִדְּרָשׁוֹ: ׳אִם לְרַמָּאוּת הוּא בָּא, גַּם אֲנִי אָחִיו בְּרַמָּאוּת, וְאִם אָדָם כָּשֵׁר הוּא, גַּם אֲנִי בֶּן רִבְקָה, אֲחוֹתוֹ הַכְּשֵׁרָה׳. וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ • (ב״ר) לְפִי שֶׁאִמָּהּ מֵתָה, וְלֹא הָיָה לָהּ לְהַגִּיד אֶלָּא לוֹ.

(יג) וַיְהִי כִשְׁמֹעַ לָבָן אֶת־שֵׁמַע יַעֲקֹב בֶּן־אֲחֹתוֹ וַיָּרָץ לִקְרָאתוֹ וַיְחַבֵּק־לוֹ וַיְנַשֵּׁק־לוֹ וַיְבִיאֵהוּ אֶל־בֵּיתוֹ וַיְסַפֵּר לְלָבָן אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

יג וַהֲוָה כַּד שְׁמַע לָבָן יָת שֵׁמַע יַעֲקֹב בַּר אֲחָתֵהּ וּרְהַט לְקַדָּמוּתֵהּ וְגַפַּף לֵהּ וְנַשִּׁיק לֵהּ וְאַעֲלֵהּ לְבֵיתֵהּ וְאִשְׁתְּעִי לְלָבָן יָת כָּל פִּתְגָּמַיָּא הָאִלֵּין:

רש״י ◄ וַיָּרָץ לִקְרָאתוֹ • (ב״ר) כְּסָבוּר, מָמוֹן הוּא טָעוּן, שֶׁהֲרֵי עֶבֶד הַבַּיִת בָּא לְכָאן בַּעֲשָׂרָה גְּמַלִּים טְעוּנִים. וַיְחַבֵּק • כְּשֶׁלֹּא רָאָה עִמּוֹ כְּלוּם, אָמַר: ׳שֶׁמָּא זְהוּבִים הֵבִיא וְהִנָּם בְּחֵיקוֹ׳ (ב״ר). וַיְנַשֵּׁק לוֹ • אָמַר: ׳שֶׁמָּא מַרְגָּלִיּוֹת הֵבִיא וְהֵם בְּפִיו׳ (ב״ר). וַיְסַפֵּר לְלָבָן • שֶׁלֹּא בָּא אֶלָּא מִתּוֹךְ אֹנֶס אָחִיו וְשֶׁנְּטָלוּ מָמוֹנוֹ מִמֶּנּוּ.

(יד) וַיֹּאמֶר לוֹ לָבָן אַךְ עַצְמִי וּבְשָׂרִי אָתָּה וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים:

יד וַאֲמַר לֵהּ לָבָן בְּרַם קָרִיבִי וּבִשְׂרִי אָתְּ וִיתֵיב עִמֵּהּ יְרַח יוֹמִין:

רש״י ◄ אַךְ עַצְמִי וּבְשָׂרִי • מֵעַתָּה אֵין לִי לְאָסְפְּךָ הַבַּיְתָה, הוֹאִיל וְאֵין בְּיָדְךָ כְּלוּם, אֶלָּא מִפְּנֵי קוּרְבָה אֲטַפֵּל בְּךָ חֹדֶשׁ יָמִים וְכֵן עָשָׂה, וְאַף זוֹ לֹא לְחִנָּם, שֶׁהָיָה רוֹעֶה צֹאנוֹ.

(טו) וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב הֲכִי־אָחִי אַתָּה וַעֲבַדְתַּנִי חִנָּם הַגִּידָה לִּי מַה־מַּשְׂכֻּרְתֶּךָ:

טו וַאֲמַר לָבָן לְיַעֲקֹב הֲמִדְּאָחִי אַתְּ וְתִפְלְחִנַּנִי מַגָּן חַוִּי לִי מָה אַגְרָךְ:

רש״י ◄ הֲכִי־אָחִי אַתָּה • לְשׁוֹן תִּמָּהּ: ׳וְכִי בִּשְׁבִיל שֶׁאָחִי אַתָּה, תַּעַבְדֵנִי חִנָּם׳?. וַעֲבַדְתַּנִי • כְּמוֹ ׳וְתַעַבְדֵנִי׳, וְכֵן כָּל תֵּבָה שֶׁהִיא לְשׁוֹן עָבָר, הוֹסִיף יָ״ו בְּרֹאשָׁהּ, וְהִיא הוֹפֶכֶת הַתֵּבָה לְהַבָּא.

(טז) וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאָה וְשֵׁם הַקְּטַנָּה רָחֵל:

טז וּלְלָבָן תַּרְתֵּין בְּנָן שׁוּם רַבְּתָא לֵאָה וְשׁוּם זְעֻרְתָּא רָחֵל:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ נקודות משיחות קודש ~

שֵׁם הַגְּדוֹלָה לֵאָה וְשֵׁם הַקְּטַנָּה רָחֵל (כט, טז) מְבֹאָר בַּחֲסִידוּת, שֶׁלֵּאָה הִיא כְּנֶגֶד סְפִירַת הַבִּינָה (ה' גְּדוֹלָה, הָאוֹת ה"א הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל שֵׁם הוי') וְרָחֵל הִיא כְּנֶגֶד סְפִירַת הַמַּלְכוּת (ה' קְטַנָּה, הָאוֹת ה"א הַשְּׁנִיָּה שֶׁל הַשֵּׁם). וְזֶהוּ שֶׁאָמַר יַעֲקֹב לְלָבָן (לְהַלָּן לא, מא) "עֲבַדְתִּיךָ . . בִּשְׁתֵּי בְּנוֹתֶיךָ": פָּעַלְתִּי בַּעֲבוֹדָתִי אֶת הַבִּרּוּר שֶׁל בִּינָה וּמַלְכוּת. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁזֶּהוּ שֶׁהֵשִׁיב לָבָן "הַבָּנוֹת בְּנוֹתַי": מַה שֶּׁנִּתְוַסֵּף לְךָ עַל־יְדֵי בֵּרוּר זֶה - מִמֶּנִּי הוּא, מֵעֲבוֹדָה שֶׁנַּעֲשִׂתָה בְּבֵיתִי.

(ספר השיחות תשמ"ט כרך ב עמ' 681)

(יז) וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת וְרָחֵל הָיְתָה יְפַת־תֹּאַר וִיפַת מַרְאֶה:

יז וְעֵינֵי לֵאָה יָאֵין וְרָחֵל הֲוַת שַׁפִּירָא בְּרֵיוָא וְיָאֵיָא בְּחֶזְוָא:

רש"י◄ **רַכּוֹת•** (ב"ב קכג) שֶׁהָיְתָה סְבוּרָה לַעֲלוֹת בְּגוֹרָלוֹ שֶׁל עֵשָׂו - וּבָכְתָה, שֶׁהָיוּ הַכֹּל אוֹמְרִים: 'שְׁנֵי בָּנִים לְרִבְקָה וּשְׁתֵּי בָּנוֹת לְלָבָן, הַגְּדוֹלָה לַגָּדוֹל וְהַקְּטַנָּה לַקָּטָן'. **תֹּאַר•** הוּא צוּרַת הַפַּרְצוּף, לְשׁוֹן: "יִתְאָרֵהוּ בַּשֶּׂרֶד", קונפא"ס בְּלַעַ"ז. **מַרְאֶה•** הוּא זִיו קְלַסְתֵּר.

~ יום שלישי ח' כסלו ~

(יח) וַיֶּאֱהַב יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבָדְךָ שֶׁבַע שָׁנִים בְּרָחֵל בִּתְּךָ הַקְּטַנָּה:

יח וּרְחֵם יַעֲקֹב יָת רָחֵל וַאֲמַר אֶפְלְחִנָּךְ שְׁבַע שְׁנִין בְּרָחֵל בְּרַתָּךְ זְעֻרְתָּא:

רש"י◄ **אֶעֱבָדְךָ שֶׁבַע שָׁנִים•** (ב"ר) הֵם יָמִים אֲחָדִים, שֶׁאָמְרָה לוֹ אִמּוֹ: "וְיָשַׁבְתָּ עִמּוֹ יָמִים אֲחָדִים", וְתֵדַע שֶׁכֵּן הוּא, שֶׁהֲרֵי כְּתִיב: "וַיִּהְיוּ בְעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים". **בְּרָחֵל בִּתְּךָ הַקְּטַנָּה•** כָּל הַסִּימָנִים הַלָּלוּ לָמָּה? לְפִי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁהוּא רַמַּאי, אָמַר לוֹ: "אֶעֱבָדְךָ בְּרָחֵל", וְשֶׁמָּא תֹּאמַר: 'רָחֵל אַחֶרֶת, מִן הַשּׁוּק'? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "בִּתְּךָ", וְשֶׁמָּא תֹּאמַר: 'אַחֲלִיף לְלֵאָה שְׁמָהּ, וְאֶקְרָא שְׁמָהּ רָחֵל'? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "הַקְּטַנָּה", וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא הוֹעִיל, שֶׁהֲרֵי רְמָהוּ.

(יט) וַיֹּאמֶר לָבָן טוֹב תִּתִּי אֹתָהּ לָךְ מִתִּתִּי אֹתָהּ לְאִישׁ אַחֵר שְׁבָה עִמָּדִי:

יט וַאֲמַר לָבָן טַב דְּאֶתֵּן יָתַהּ לָךְ מִדְּאֶתֵּן יָתַהּ לִגְבַר אָחֳרָן תִּיב עִמִּי:

(כ) וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרָחֵל שֶׁבַע שָׁנִים וַיִּהְיוּ בְעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ אֹתָהּ:

כ וּפְלַח יַעֲקֹב בְּרָחֵל שְׁבַע שְׁנִין וַהֲווֹ בְּעֵינוֹהִי כְּיוֹמִין זְעִירִין כַּד רְחֵים יָתַהּ:

(כא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבָן הָבָה אֶת־אִשְׁתִּי כִּי מָלְאוּ יָמָי וְאָבוֹאָה אֵלֶיהָ:

כא וַאֲמַר יַעֲקֹב לְלָבָן הַב יָת אִתְּתִי אֲרֵי אַשְׁלֵמִית יוֹמֵי פָּלְחָנִי וְאֵעוֹל לְוָתַהּ:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כט (יז) **וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת.** לְשׁוֹן רַךְ **וְטוֹב** (לעיל יח ז), כְּלוֹמַר שֶׁהָיְתָה נִרְאֵית יָפָה מִתּוֹךְ שֶׁהָיוּ עֵינֶיהָ יָפוֹת, וְנִרְאֵית רַכָּה וְיַלְדָּה, אֲבָל רָחֵל הָיְתָה מְשׁוּבַּחַת בְּיָפְיָהּ, אֶלָּא שֶׁהָיוּ עֵינֶיהָ [שֶׁל לֵאָה] כּוֹאֲבוֹת מִן הַבְּכִי, לְפִי שֶׁרָאָתָה שֶׁתִּפּוֹל לְגוֹרָלוֹ שֶׁל עֵשָׂו, לְפִי שֶׁהָיְתָה עֲקָרָה, וּיְגָרְשֶׁנָּה יַעֲקֹב וְיִשָּׂאֶנָּה עֵשָׂו: תורה יח

(כא) **כִּי מָלְאוּ יָמָי.** כְּמִנְיַן **מִלְּאוּ** שָׁנִים הָיוּ לִי כְּשֶׁבָּאתִי אֶצְלְךָ, כִּי בֶּן שִׁשִּׁים וְשָׁלֹשׁ הָיָה כְּשֶׁנִּתְבָּרֵךְ וְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה נִטְמַן, הֲרֵי שִׁבְעִים וָשֶׁבַע שָׁנִים, כְּמִנְיַן **מִלְּאוּ:** תורה כב

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י◄ **מָלְאוּ יָמָי** • שֶׁאָמְרָה לִי אִמִּי, וְעוֹד: "מָלְאוּ יָמָי", שֶׁהֲרֵי אֲנִי בֶּן פ"ד שָׁנָה וְאֵימָתַי אַעֲמִיד י"ב שְׁבָטִים? וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאָבוֹאָה אֵלֶיהָ", וַהֲלֹא קַל שֶׁבַּקַּלִּים אֵינוֹ אוֹמֵר כֵּן? אֶלָּא לְהוֹלִיד תּוֹלְדוֹת אָמַר כָּךְ.

~ נקודות משיחות קודש ~

לְהוֹלִיד תּוֹלְדוֹת אָמַר כֵּן (רש"י כט, כא) לְכְאוֹרָה, סוֹף סוֹף אֲמִירָה זוֹ הִיא הֵפֶךְ הַצְּנִיעוּת. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁמִּכֵּיוָן שֶׁהָאֲבוֹת הָיוּ "קְדוֹשִׁים וּמֻבְדָּלִים מֵעִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה . . כָּל יְמֵיהֶם" (תניא פכ"ג), לֹא רָאָה יַעֲקֹב אָבִינוּ בְּ"וְאָבוֹאָה אֵלֶיהָ" שׁוּם דָּבָר אַחֵר מִלְּבַד הוֹלָדַת תּוֹלְדוֹת. וְעַל־דֶּרֶךְ "וְלֹא יִתְבּוֹשָׁשׁוּ" שֶׁלְּפָנֶיהָ חֵטְא עֵץ הַדַּעַת (ראה מורה נבוכים ח"ב פ"א).

(לקוטי שיחות כרך ה עמ' 111)

(כב) **וַיֶּאֱסֹף לָבָן אֶת־כָּל־אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה:**

כב וּכְנַשׁ לָבָן יָת כָּל אֲנָשֵׁי אַתְרָא וַעֲבַד מִשְׁתְּיָא:

(כג) **וַיְהִי בָעֶרֶב וַיִּקַּח אֶת־לֵאָה בִתּוֹ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו וַיָּבֹא אֵלֶיהָ:**

כג וַהֲוָה בְרַמְשָׁא וּדְבַר יָת לֵאָה בְרַתֵּהּ וְאָעֵיל יָתַהּ לְוָתֵהּ וְעַל לְוָתַהּ:

(כד) **וַיִּתֶּן לָבָן לָהּ אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתוֹ לְלֵאָה בִתּוֹ שִׁפְחָה:**

כד וִיהַב לָבָן לַהּ יָת זִלְפָּה אַמְתֵּהּ לְלֵאָה בְרַתֵּהּ לְאַמְהוּ:

(כה) **וַיְהִי בַבֹּקֶר וְהִנֵּה־הִוא לֵאָה וַיֹּאמֶר אֶל־לָבָן מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְרָחֵל עָבַדְתִּי עִמָּךְ וְלָמָּה רִמִּיתָנִי:**

כה וַהֲוָה בְצַפְרָא וְהָא הִיא לֵאָה וַאֲמַר לְלָבָן מָה דָּא עֲבַדְתָּ לִי הֲלָא בְרָחֵל פְּלַחִית עִמָּךְ וּלְמָא שַׁקַּרְתָּ בִּי:

רש"י◄ **וַיְהִי בַבֹּקֶר וְהִנֵּה־הִיא לֵאָה** • אֲבָל בַּלַּיְלָה לֹא הָיְתָה לֵאָה, לְפִי שֶׁמָּסַר יַעֲקֹב סִימָנִים לְרָחֵל, וּכְשֶׁרָאַתָה רָחֵל שֶׁמַּכְנִיסִין לוֹ לֵאָה, אָמְרָה: 'עַכְשָׁו תִּכָּלֵם אֲחוֹתִי'?! עָמְדָה וּמָסְרָה לָהּ אוֹתָן סִימָנִים (מגילה יג).

(כו) **וַיֹּאמֶר לָבָן לֹא־יֵעָשֶׂה כֵן בִּמְקוֹמֵנוּ לָתֵת הַצְּעִירָה לִפְנֵי הַבְּכִירָה:**

כו וַאֲמַר לָבָן לָא אִתְעֲבֵד כְּדֵין בְּאַתְרָנָא לְמִתַּן זְעֻרְתָּא קֳדָם רַבְּתָא:

(כז) **מַלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת וְנִתְּנָה לְךָ גַּם־אֶת־זֹאת בַּעֲבֹדָה אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שֶׁבַע־שָׁנִים אֲחֵרוֹת:**

כז אַשְׁלִים שְׁבוּעַתָּא דְּדָא וְנִתֵּן לָךְ אַף יָת דָּא בְּפָלְחָנָא דִּי תִּפְלַח עִמִּי עוֹד שְׁבַע שְׁנִין אָחֳרָנִין:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כב) **וַיֶּאֱסֹף לָבָן.** לָבָן רַמַּאי הָיָה, וְעַל כֵּן נִקְרָא (לעיל כה ב) לָבָן הָאֲרַמִּי (ראה ב"ר ע יט), וְנִתְכַּוֵּין לְשַׁכֵּר אֶת יַעֲקֹב בְּיַיִן כְּדֵי לְרַמּוֹתוֹ וְלֹא יַבְחִין בֵּין רָחֵל לְלֵאָה, וְתֵדַע שֶׁהֲרֵי בְּרָחֵל לֹא עָשָׂה מִשְׁתֶּה: תורה כג

(כד) **אֶת זִלְפָּה שִׁפְחָתוֹ.** וַהֲלֹא בָּנוֹת הָיוּ, אֶלָּא כְּתִיב בְּנִימוּסֵי הָאָרֶץ, בְּנוֹתָיו שֶׁל אָדָם מִפִּילֶגֶשׁ קְרוּיוֹת שְׁפָחוֹת (פרקי דר"א פל"ו): תורה כה

(כה) **וַיְהִי בַבֹּקֶר.** שֶׁכָּל הַלַּיְלָה הָיְתָה עוֹשָׂה עַצְמָהּ כְּרָחֵל מִתּוֹךְ הַשִּׁלְשָׁה סִימָנִין שֶׁמָּסְרָה לָהּ, נִדָּה וְחַלָּה וְהַדְלָקַת הַנֵּר, כְּמוֹ שֶׁמְּסָרָן יַעֲקֹב לְרָחֵל (ראה מגילה יג: בבא בתרא קכג.). מִדְרָשׁ, כָּל הַלַּיְלָה הָיוּ מְשׁוֹרְרִין אוֹתָן הַקְּרוּאִים הָא לַיָּא, הָא לַיָּא, וּלְמָחָר כְּשֶׁרָאָה שֶׁהִיא לֵאָה אָמַר בְּוַדַּאי זֶהוּ שֶׁהָיוּ מְשׁוֹרְרִין הָא לַיָּא, שֶׁהָיוּ מְרַמְּזִין לִי שֶׁהִיא לֵאָה, וְאָמַר לָהּ רַמָּאִיתָא בַּת רַמַּאי, בַּלַּיְלָה קָרָאתִי לָךְ רָחֵל וְעָנִית לִי, הָשְׁתָּא קָרֵינָא לָךְ לֵאָה וְעָנִית לִי, אָמְרָ[ה] לֵיהּ גְּבַר דְּלֵית לֵיהּ תַּלְמִידוֹי, אֲבוּךְ קְרֵי לָךְ עִשָּׂו וַעֲנִית לֵיהּ, קָרָא לָךְ יַעֲקֹב וַעֲנִית לֵיהּ, כְּלוֹמַר מִמְּךָ לָמַדְתִּי זֶה הָרַמָּאוּת, וַאֲבוּךְ עָנָה בְּךָ, שֶׁאָמַר (לעיל כז לח) בָּא אָחִיךָ בְּמִרְמָה (ב"ר ע יט, תנחומא ישן יא). וּמִתּוֹךְ הַדְּבָרִים הִתְחִיל יַעֲקֹב לִשְׂנֹאתָהּ, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (פסוק לא) וַיַּרְא ה' כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה (ראה ב"ר עא ב): תורה כו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י◄ **מַלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת•** דְּבוּק הוּא, שֶׁהֲרֵי נָקוּד בַּחֲטָף (פְּרוּשׁ: בִּשְׁוָא), שָׁבוּעַ שֶׁל זֹאת, וְהֵן שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה, בִּגְמָרָא יְרוּשַׁלְמִית בְּ"מוֹעֵד קָטָן". וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שָׁבוּעַ מַמָּשׁ, שֶׁאִם כֵּן הָיָה צָרִיךְ לִינָּקֵד הַשִּׁי"ן בְּפַתָּ"ח (רוֹצֶה לוֹמַר קָמֶץ). וְעוֹד שֶׁשָּׁבוּעַ לְשׁוֹן זָכָר, כִּדְכְתִיב: (דברים

(כח) וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן וַיְמַלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת וַיִּתֶּן־לוֹ אֶת־רָחֵל בִּתּוֹ לוֹ לְאִשָּׁה:

כח וַעֲבַד יַעֲקֹב כֵּן וְאַשְׁלִים שְׁבוּעְתָּא דְּדָא וִיהַב לֵהּ יָת רָחֵל בְּרַתֵּהּ לֵהּ לְאִנְתּוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~

איך נָשָׂא יַעֲקֹב שְׁתֵּי אֲחָיוֹת?

וַיִּתֶּן־לוֹ אֶת־רָחֵל בִּתּוֹ לוֹ לְאִשָּׁה: (כט, כח)

יְדוּעָה הַקַּשְׁיָא, חֲרֵי קִיְּמוּ הָאָבוֹת כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ עַד שֶׁלֹּא נִתְּנָה (בראשית רבה פרשה צה, ג ועוד), וְאִם־כֵּן אֵיךְ הָיָה מֻתָּר לְיַעֲקֹב לִישָׂא שְׁתֵּי אֲחָיוֹת, דְּלִכְאוֹרָה עָבַר בָּזֶה עַל הַלָּאו דְ"וְאִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ לֹא תִקָּח" (אחרי יח, יח). וּבַסְּפָרִים תֵּרְצוּ בְּכַמָּה אוֹפַנִּים. וְיֵשׁ לוֹמַר בָּזֶה בְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט, דְּהִנֵּה זֶה פָּשׁוּט שֶׁלִּפְנֵי מַתַּן־תּוֹרָה הָיוּ הָאָבוֹת צְרִיכִים לְקַיֵּם אֶת שֶׁבַע הַמִּצְוֹת שֶׁנִּתְחַיְּבוּ בָּהֶן בְּנֵי נֹחַ, אַף אִם עַל־יְדֵי־זֶה יַעַבְרוּ עַל אַחַת מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה. דַּהֲרֵי בְּשֶׁבַע הַמִּצְוֹת הָיוּ מְחֻיָּבִים כְּבָר מִדִּינָא, וּמִצְוֹת הַתּוֹרָה קִבְּלוּ עַל עַצְמָם רַק כְּהִדּוּר וְחוּמְרָא, וּמֵעִקַּר הַדִּין הָיוּ פְּטוּרִים מֵהֶן. וְיֵתֵרָה מִזּוֹ: גַּם הַדִּינִים וְהַסְּיָגִים שֶׁקִּבְּלוּ עַל עַצְמָם בְּנֵי נֹחַ מִצַּד־עַצְמָם, הָיוּ מְחֻיָּבִים בָּהֶם מִדִּינָא, וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁנֶּעֱנַשׁ יַעֲקֹב עַל שֶׁלֹּא קִיֵּם מִצְוַת כִּבּוּד אָב וָאֵם, אַף שֶׁאֵינָהּ מִשֶּׁבַע הַמִּצְוֹת (ראה רש"י סוף פרשת תולדות. וישב לז, לד). וְאִם־כֵּן גַּם חִיּוּבִים שֶׁקִּבְּלוּ עַל עַצְמָם בְּנֵי נֹחַ מִצַּד־עַצְמָם, כֵּיוָן שֶׁנִּתְחַיְּבוּ בָּהֶם מִדִּינָא, הָיוּ חֲמוּרִים יוֹתֵר מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה שֶׁקִּבְּלוּ עַל עַצְמָם רַק כַּמָּה יְחִידִים.

וְהִנֵּה מָצִינוּ שֶׁגַּם לִפְנֵי מַתַּן־תּוֹרָה קִבְּלוּ עַל עַצְמָם בְּנֵי נֹחַ לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא לַרְמוֹת אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ, וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁיַּעֲקֹב טָעַן לְלָבָן "וְלָמָּה רִמִּיתָנִי" (פרשתנו כט, כה), וְנִמְצָא שֶׁבְּאִסּוּר רְמִיָּה נִתְחַיְּבוּ כְּבָר הָאָבוֹת מִדִּינָא.

וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לוֹמַר שֶׁמִּכֵּיוָן שֶׁיַּעֲקֹב הִבְטִיחַ לְרָחֵל שֶׁיִּשָּׂאֶנָּה, וְעַד שֶׁמָּסַר לָהּ הַסִּימָנִים וְכוּ' (ראה רש"י פרשתנו כט, כה), הִנֵּה אִם לֹא הָיָה נוֹשֵׂא אֶת רָחֵל לְאִשָּׁה, הָיָה עוֹבֵר עַל אִסּוּר רְמִיָּה שֶׁקִּבְּלוּ עַל עַצְמָם בְּנֵי נֹחַ, וּמִכֵּיוָן שֶׁלִּפְנֵי מַתַּן־תּוֹרָה הָיָה אִסּוּר זֶה חָמוּר יוֹתֵר מֵאִסּוּרֵי הַתּוֹרָה, נִדְחָה הַלָּאו דְ"וְאִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ לֹא תִקָּח" מִפְּנֵי אִסּוּר רְמִיָּה.

(יעויין בלקוטי־שיחות כרך ה, עמוד 141 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

(כט) וַיִּתֵּן לָבָן לְרָחֵל בִּתּוֹ אֶת־בִּלְהָה שִׁפְחָתוֹ לָהּ לְשִׁפְחָה:

כט וִיהַב לָבָן לְרָחֵל בְּרַתֵּהּ יָת בִּלְהָה אַמְתֵּהּ לַהּ לְאַמְהוּ:

(ל) וַיָּבֹא גַּם אֶל־רָחֵל וַיֶּאֱהַב גַּם־אֶת־רָחֵל מִלֵּאָה וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד שֶׁבַע־שָׁנִים אֲחֵרוֹת:

ל וְעַל אַף לְוַת רָחֵל וּרְחִים אַף יָת רָחֵל מִלֵּאָה וּפְלַח עִמֵּהּ עוֹד שְׁבַע שְׁנִין אָחֳרָנִין:

רש"י◄ **עוֹד שֶׁבַע־שָׁנִים אֲחֵרוֹת•** (ב"ר) "אֲחֵרוֹת", הִקִּישָׁן לָרִאשׁוֹנוֹת. מָה רִאשׁוֹנוֹת בֶּאֱמוּנָה, אַף הָאַחֲרוֹנוֹת בֶּאֱמוּנָה, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁבְּרַמָּאוּת בָּא עָלָיו.

(לא) וַיַּרְא יְהוָה כִּי־שְׂנוּאָה לֵאָה וַיִּפְתַּח אֶת־רַחְמָהּ וְרָחֵל עֲקָרָה:

לא וַחֲזָא יְיָ אֲרֵי שְׂנִיאָתָא לֵאָה וִיהַב לַהּ עִדּוּי וְרָחֵל עַקְרָא:

(לב) וַתַּהַר לֵאָה וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי־רָאָה יְהוָה בְּעָנְיִי כִּי עַתָּה יֶאֱהָבַנִי אִישִׁי:

לב וְעַדְיָאַת לֵאָה וִילִידַת בַּר וּקְרַת שְׁמֵהּ רְאוּבֵן אֲרֵי אֲמֶרֶת אֲרֵי גְּלִי קֳדָם יְיָ עֲלְבּוֹנִי אֲרֵי כְּעַן יִרְחֲמַנְנִי בַּעְלִי:

רש"י◄ **וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן•** רַבּוֹתֵינוּ פֵּרְשׁוּ: (ברכות ז:) אָמְרָה: רְאוּ מַה בֵּין בְּנִי לְבֶן חָמִי שֶׁמָּכַר אֶת הַבְּכוֹרָה לְיַעֲקֹב, וְזֶה לֹא מְכָרָהּ לְיוֹסֵף וְלֹא עִרְעֵר עָלָיו, וְלֹא עוֹד שֶׁלֹּא עִרְעֵר עָלָיו אֶלָּא שֶׁבִּקֵּשׁ לְהוֹצִיאוֹ מִן הַבּוֹר".

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(לג) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע יְהוָה כִּי־שְׂנוּאָה אָנֹכִי וַיִּתֶּן־לִי גַּם־אֶת־זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן:

לג וְעַדְּיֵאת עוֹד וִילִידַת בָּר וַאֲמֶרֶת אֲרֵי שְׁמִיעַ קֳדָם יְיָ אֲרֵי שְׂנִיאָתָא אֲנָא וִיהַב לִי אַף יָת דֵּין וּקְרַת שְׁמֵהּ שִׁמְעוֹן:

(לד) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר עַתָּה הַפַּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלַי כִּי־יָלַדְתִּי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ לֵוִי:

לד וְעַדְּיֵאת עוֹד וִילִידַת בָּר וַאֲמֶרֶת הָדָא זִמְנָא יִתְחַבַּר לִי בַּעֲלִי אֲרֵי יְלִידִית לֵהּ תְּלָתָא בְּנִין עַל כֵּן קְרָא שְׁמֵהּ לֵוִי:

רש"י◄ **הַפַּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי•** (ב"ר) לְפִי שֶׁהָאִמָּהוֹת נְבִיאוֹת הָיוּ, וְיוֹדְעוֹת שֶׁי"ב שְׁבָטִים יוֹצְאִים מִיַּעֲקֹב וְאַרְבַּע נָשִׁים יִשָּׁא, אָמְרָה: 'מֵעַתָּה אֵין לוֹ פִּתְחוֹן פֶּה עָלַי, שֶׁהֲרֵי נָטַלְתִּי כָּל חֶלְקִי בַּבָּנִים'. **עַל־כֵּן•** כָּל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "עַל־כֵּן", מְרֻבֶּה בְּאֵכְלוּסִין, חוּץ מִלֵּוִי שֶׁהָאָרוֹן הָיָה מְכַלֶּה בָּהֶם. **קָרָא שְׁמוֹ לֵוִי•** בְּכֻלָּם כְּתִיב "וַתִּקְרָא", (שֶׁהִיא קָרְאָה), וְזֶה כָּתַב בּוֹ: "קָרָא", וְיֵשׁ מִדְרַשׁ אַגָּדָה בְּ"אֵלֶּה הַדְּבָרִים" רַבָּה, שֶׁשָּׁלַח הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא גַּבְרִיאֵל וְהֵבִיאוֹ לְפָנָיו, וְקָרָא לוֹ שֵׁם זֶה וְנָתַן לוֹ כ"ד מַתְּנוֹת כְּהֵנָּה, וְעַל שֵׁם שֶׁלִּוָּהוּ בְּמַתָּנוֹת, קְרָאוֹ לֵוִי.

(לה) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת־יְהוָה עַל־כֵּן קָרְאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת:

לה וְעַדְּיֵאת עוֹד וִילִידַת בָּר וַאֲמֶרֶת הָדָא זִמְנָא אוֹדֶה קֳדָם יְיָ עַל כֵּן קְרַת שְׁמֵהּ יְהוּדָה וְקָמַת מִלְּמֵילַד:

רש"י◄ **הַפַּעַם אוֹדֶה•** שֶׁנָּטַלְתִּי יוֹתֵר מֵחֶלְקִי, מֵעַתָּה יֵשׁ לִי לְהוֹדוֹת.

ל (א) וַתֵּרֶא רָחֵל כִּי לֹא יָלְדָה לְיַעֲקֹב וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הָבָה־לִּי בָנִים וְאִם־אַיִן מֵתָה אָנֹכִי:

א וַחֲזַת רָחֵל אֲרֵי לָא יְלִידַת לְיַעֲקֹב וְקַנְיָאַת רָחֵל בַּאֲחָתַהּ וַאֲמֶרֶת לְיַעֲקֹב הַב לִי בְּנִין וְאִם לָא מֵיתָא אֲנָא:

רש"י◄ **וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ•** קִנְּאָה בְּמַעֲשֶׂיהָ הַטּוֹבִים. אָמְרָה: 'אִלּוּלֵי שֶׁצַּדְּקָה מִמֶּנִּי, לֹא זָכְתָה לְבָנִים' (ב"ר). **הָבָה־לִּי•** 'וְכִי כָּךְ עָשָׂה אָבִיךָ לְאִמְּךָ, וַהֲלֹא הִתְפַּלֵּל עָלֶיהָ'?!. **מֵתָה אָנֹכִי•** מִכָּאן לְמִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים שֶׁחָשׁוּב כַּמֵּת (ב"ר).

(ב) וַיִּחַר־אַף יַעֲקֹב בְּרָחֵל וַיֹּאמֶר הֲתַחַת אֱלֹהִים אָנֹכִי אֲשֶׁר־מָנַע מִמֵּךְ פְּרִי־בָטֶן:

ב וּתְקִיף רוּגְזָא דְיַעֲקֹב בְּרָחֵל וַאֲמַר הָא מִנִּי אַתְּ בַּעְיָא הֲלָא מִן קֳדָם יְיָ תִּבְעִין דִּי מְנַע מִנִּיךְ יַלְדָּא דְמִעִין:

רש"י◄ **הֲתַחַת•** 'וְכִי בִּמְקוֹמוֹ אֲנִי'?. **אֲשֶׁר־מָנַע מִמֵּךְ•** 'אַתְּ אָמַרְתְּ שֶׁאֶעֱשֶׂה כְּאַבָּא, אֲנִי אֵינִי כְּאַבָּא, אַבָּא לֹא הָיוּ לוֹ בָּנִים, אֲנִי יֵשׁ לִי בָּנִים, מִמֵּךְ מָנַע וְלֹא מִמֶּנִּי'.

(ג) וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמָתִי בִלְהָה בֹא אֵלֶיהָ וְתֵלֵד עַל־בִּרְכַּי וְאִבָּנֶה גַּם־אָנֹכִי מִמֶּנָּה:

ג וַאֲמֶרֶת הָא אַמְתִי בִּלְהָה עוֹל לְוָתַהּ וּתְלִיד וַאֲנָא אֶרְבֵּי וְאֶתְבְּנֵי אַף אֲנָא מִנַּהּ:

רש"י◄ **עַל־בִּרְכַּי•** כְּתַרְגּוּמוֹ: 'וַאֲנָא אֶרְבֵּי'. **וְאִבָּנֶה גַּם־אָנֹכִי•** מַהוּ 'גַּם'? אָמְרָה לוֹ: 'זְקֵנְךָ אַבְרָהָם הָיוּ לוֹ בָּנִים מֵהָגָר, וְחָגַר מָתְנָיו כְּנֶגֶד שָׂרָה'. אָמַר לָהּ: 'זְקַנְתִּי הִכְנִיסָה צָרָתָהּ לְבֵיתָהּ'. אָמְרָה לוֹ: 'אִם הַדָּבָר הַזֶּה מְעַכֵּב "הִנֵּה אֲמָתִי"'. **וְאִבָּנֶה גַּם אָנֹכִי מִמֶּנָּה•** כְּשָׂרָה.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(לה) **הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת ה'**. רָאִתָה שֶׁיְּהוּדָה הוֹדָה עַל מַעֲשֵׂה תָמָר, כֵּן אָמְרָה **הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת ה'** (תנחומא ישן ויחי יב): תורה א

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(ד) וַתִּתֶּן־לּוֹ אֶת־בִּלְהָה שִׁפְחָתָהּ לְאִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ יַעֲקֹב׃

ד וִיהָבַת לֵהּ יָת בִּלְהָה אַמְתַהּ לְאִנְתּוּ וְעַל לְוָתַהּ יַעֲקֹב׃

(ה) וַתַּהַר בִּלְהָה וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֵּן׃

ה וְעַדְיָאַת בִּלְהָה וִילִידַת לְיַעֲקֹב בַּר׃

(ו) וַתֹּאמֶר רָחֵל דָּנַנִי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקֹלִי וַיִּתֶּן־לִי בֵּן עַל־כֵּן קָרְאָה שְׁמוֹ דָן׃

ו וַאֲמַרַת רָחֵל דְּנַנִי יְיָ וְאַף קַבִּיל צְלוֹתִי וִיהַב לִי בַּר עַל כֵּן קְרַת שְׁמֵהּ דָּן׃

רש"י◄ דָּנַנִי אֱלֹהִים • דָּנַנִי וְחִיְּבַנִי וְזִכַּנִי (ב"ר).

(ז) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בִּלְהָה שִׁפְחַת רָחֵל בֵּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב׃

ז וְעַדְיָאַת עוֹד וִילִידַת בִּלְהָה אַמְתָא דְרָחֵל בַּר תִּנְיָן לְיַעֲקֹב׃

(ח) וַתֹּאמֶר רָחֵל נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי עִם־אֲחֹתִי גַּם־יָכֹלְתִּי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ נַפְתָּלִי׃

ח וַאֲמַרַת רָחֵל קַבִּיל יְיָ בְּעוּתִי בְּאִתְחַנָּנוּתִי בְּצְלוֹתִי חֲמִידַת דִּיהֵי לִי וְלַד כַּאֲחָתִי אַף אִתְיְהִיב לִי וּקְרַת שְׁמֵהּ נַפְתָּלִי׃

רש"י◄ נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים • מְנַחֵם בֶּן סָרוּק פֵּרְשׁוֹ בְּמַחְבֶּרֶת "צָמִיד פָּתִיל", 'חִבּוּרִים מֵאֵת הַמָּקוֹם נִתְחַבַּרְתִּי עִם אֲחוֹתִי לִזְכּוֹת לְבָנִים'. וַאֲנִי מְפָרְשׁוֹ לְשׁוֹן "עִקֵּשׁ וּפִתַּלְתֹּל", נִתְעַקַּשְׁתִּי וְהִפְצַרְתִּי פְּצִירוֹת וְנַפְתּוּלִים הַרְבֵּה לַמָּקוֹם, לִהְיוֹת שָׁוָה לַאֲחוֹתִי. גַּם יָכֹלְתִּי • הִסְכִּים עַל יָדִי. וְאוּנְקְלוֹס תִּרְגֵּם לְשׁוֹן תְּפִלָּה: "נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי", בַּקָּשׁוֹת הַחֲבִיבוֹת לְפָנָיו נִתְקַבַּלְתִּי וְנִתְעַתַּרְתִּי כַּאֲחוֹתִי. נִפְתַּלְתִּי • נִתְקַבְּלָה תְּפִלָּתִי, וּמִדְרְשֵׁי אַגָּדָה יֵשׁ רַבִּים בִּלְשׁוֹן נוֹטְרִיקוֹן.

(ט) וַתֵּרֶא לֵאָה כִּי עָמְדָה מִלֶּדֶת וַתִּקַּח אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה׃

ט וַחֲזַת לֵאָה אֲרֵי קָמַת מִלְּמֵילַד וּדְבָרַת יָת זִלְפָּה אַמְתַהּ וִיהָבַת יָתַהּ לְיַעֲקֹב לְאִנְתּוּ׃

(י) וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה לְיַעֲקֹב בֵּן׃

י וִילִידַת זִלְפָּה אַמְתָא דְלֵאָה לְיַעֲקֹב בַּר׃

רש"י◄ וַתֵּלֶד זִלְפָּה • בְּכֶלֶן נֶאֱמַר: 'הֵרָיוֹן' חוּץ מִזִּלְפָּה, לְפִי שֶׁהָיְתָה בַּחוּרָה מִכֶּלֶן וְתִינֹקֶת בְּשָׁנִים, וְאֵין הֵרָיוֹן נִכָּר בָּהּ, וּכְדֵי לְרַמּוֹת לְיַעֲקֹב נִתְּנָה לָבָן לְלֵאָה, שֶׁלֹּא יָבִין שֶׁמַּכְנִיסִין לוֹ אֶת לֵאָה, שֶׁכָּךְ מִנְהָגָן לִיתֵּן שִׁפְחָה הַגְּדוֹלָה לַגְּדוֹלָה וְהַקְּטַנָּה לַקְּטַנָּה.

(יא) וַתֹּאמֶר לֵאָה בָּא גָד וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גָּד׃

יא וַאֲמַרַת לֵאָה אֲתָא גָּד וּקְרַת יָת שְׁמֵהּ גָּד׃

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

ל (ח) **נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי.** כְּמוֹ **נִפְתְּלִי**, כְּלוֹמַר, צַעַר גָּדוֹל סָבַלְתִּי **עִם אֲחוֹתִי**, וְעָצַרְתִּי כֹּחַ לְסִבּוֹל, **יָכֹלְתִּי** עַד עַתָּה. דָּבָר אַחֵר, לְשׁוֹן עִקֵּשׁ וּפִתַּלְתֹּל (דברים לב ה), כְּלוֹמַר עִקְּשׁוּת **נִתְעַקַּשְׁתִּי** אֵצֶל אֲחוֹתִי שֶׁהָיִיתִי עֲקָרָה, **גַּם יָכֹלְתִּי** מֵעַתָּה שֶׁיֵּשׁ לִי בָּנִים כְּמוֹתָהּ. דָּבָר אַחֵר, לְשׁוֹן צָמִיד פָּתִיל (במדבר יט טו), כְּלוֹמַר חִבּוּרִין שֶׁל שֵׁם **נִתְחַבַּרְתִּי עִם אֲחוֹתִי**, מִבְּנֵי אֲחוֹתִי עָתִיד לָצֵאת בְּצַלְאֵל שֶׁהָיָה מָלֵא רוּחַ חָכְמָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לא ב–ג) (ו)בְּצַלְאֵל [וגו'] בֶּן חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה וָאֲמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים, **וַאֲנִי נִתְחַבַּרְתִּי עִם אֲחוֹתִי** בְּאוֹתָהּ מְלָאכָה, דִּכְתִיב (שם לח כג) וְאִתּוֹ אָהֳלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה דָן, **גַּם יָכֹלְתִּי** כְּמוֹ כֵן בְּבֵית רִאשׁוֹן שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה, שְׁסִיִּים חִירוֹם שֶׁהָיָה מִשֵּׁבֶט נַפְתָּלִי (מלכים א' ז יג–יד): תורה ט

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש״י◄ **בָּא גָּד** • בָּא מַזָּל טוֹב, כְּמוֹ: (שבת סז ע״ב) ׳גַּד גְּדִי וְסִנּוּק לָא׳. וְדוֹמֶה לוֹ: (ישעיה סה) ״הָעֹרְכִים לַגַּד שֻׁלְחָן״. וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה שֶׁנּוֹלַד מָהוּל, כְּמוֹ: (דניאל ד) ״גֹּדוּ אִילָנָא״, וְלֹא יָדַעְתִּי עַל מַה נִּכְתַּב תֵּבָה אַחַת. דָּבָר אַחֵר: לָמָּה נִקְרֵאת תֵּבָה אַחַת, בָּגָד? כְּמוֹ ״בָּגַדְתָּ בִּי״ כְּשֶׁבָּאתָ אֶל שִׁפְחָתִי, כְּאִישׁ שֶׁבָּגַד בְּאִשֶּׁת נְעוּרִים.

(יב) וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה בֵּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב:

יב וִילִידַת זִלְפָּה אַמְתָא דְּלֵאָה בַּר תִּנְיָן לְיַעֲקֹב:

(יג) וַתֹּאמֶר לֵאָה בְּאָשְׁרִי כִּי אִשְּׁרוּנִי בָנוֹת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אָשֵׁר:

יג וַאֲמֶרֶת לֵאָה תֵּשְׁבַּחְתָּא חֲוַת לִי אֲרֵי בְּכֵן יְשַׁבְּחֻנַנִי נְשַׁיָּא וּקְרַת יָת שְׁמֵהּ אָשֵׁר:

~ יום רביעי ט׳ כסלו ~

(יד) וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר־חִטִּים וַיִּמְצָא דוּדָאִים בַּשָّדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל־לֵאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רָחֵל אֶל־לֵאָה תְּנִי־נָא לִי מִדּוּדָאֵי בְּנֵךְ:

יד וַאֲזַל רְאוּבֵן בְּיוֹמֵי חֲצַד חִטִּין וְאַשְׁכַּח יַבְרוּחִין בְּחַקְלָא וְאַיְתִי יָתְהוֹן לְלֵאָה אִמֵּהּ וַאֲמֶרֶת רָחֵל לְלֵאָה הָבִי כְעַן לִי מִיַּבְרוּחֵי דִּבְרִיךְ:

רש״י◄ **בִּימֵי קְצִיר־חִטִּים** • לְהַגִּיד שִׁבְחָן שֶׁל שְׁבָטִים, שֶׁעֵת הַקָּצִיר הָיָה, וְלֹא פָּשַׁט יָדוֹ בְּגָזֵל לְהָבִיא חִטִּים וּשְׂעוֹרִים, אֶלָּא דְּבַר הַהֶפְקֵר שֶׁאֵין אָדָם מַקְפִּיד בּוֹ.

דוּדָאִים • (סנהדרין צט) שִׁיגְלֵי. עֵשֶׂב הוּא, וּבִלְשׁוֹן יִשְׁמָעֵאל יסמי״ן.

(טו) וַתֹּאמֶר לָהּ הַמְעַט קַחְתֵּךְ אֶת־אִישִׁי וְלָקַחַת גַּם אֶת־דּוּדָאֵי בְּנִי וַתֹּאמֶר רָחֵל לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת דּוּדָאֵי בְּנֵךְ:

טו וַאֲמֶרֶת לַהּ הַזְעִיר דִּדְבַרְתִּ יָת בַּעְלִי וְתִסְּבִין אַף יָת יַבְרוּחֵי דִּבְרִי וַאֲמֶרֶת רָחֵל בְּכֵן יִשְׁכּוּב עִמָּךְ בְּלֵילְיָא חֲלַף יַבְרוּחֵי דִּבְרִיךְ:

רש״י◄ **וְלָקַחַת גַּם אֶת־דּוּדָאֵי בְּנִי** • בִּתְמִיהָה: וְלַעֲשׂוֹת עוֹד זֹאת, לִיקַּח גַּם אֶת דּוּדָאֵי בְּנִי? וְתַרְגּוּמוֹ ׳וְתִסְבִּין׳. **לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה** • שֶׁלִּי הָיְתָה שְׁכִיבַת לַיְלָה זוֹ וַאֲנִי נוֹתְנָהּ לָךְ, ״תַּחַת דּוּדָאֵי בְּנֵךְ״. וּלְפִי שֶׁזִּלְזְלָה בְּמִשְׁכַּב הַצַּדִּיק, לֹא זָכְתָה לְהִקָּבֵר עִמּוֹ (נדה ל״א).

(טז) וַיָּבֹא יַעֲקֹב מִן־הַשָّדֶה בָּעֶרֶב וַתֵּצֵא לֵאָה לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִּי שָׂכֹר שְׂכַרְתִּיךָ בְּדוּדָאֵי בְּנִי וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ בַּלַּיְלָה הוּא:

טז וַאֲתָא (נ״ר וְעַל) יַעֲקֹב מִן חַקְלָא בְּרַמְשָׁא וּנְפָקַת לֵאָה לְקַדָּמוּתֵהּ וַאֲמֶרֶת לְוָתִי תִּיעוֹל אֲרֵי מֵיגַר אַגַּרְתִּיךְ בְּיַבְרוּחֵי דִּבְרִי וּשְׁכִיב עִמַּהּ בְּלֵילְיָא הוּא:

רש״י◄ **שָׂכֹר שְׂכַרְתִּיךָ** • נָתַתִּי לְרָחֵל שְׂכָרָהּ. **בַּלַּיְלָה הוּא** • הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא סִיעוֹ שֶׁיָּצָא מִשָּׁם יִשָּׂשכָר (ב״ר).

(יז) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־לֵאָה וַתַּהַר וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֵּן חֲמִישִׁי:

יז וְקַבִּיל יְיָ צְלוֹתַהּ דְּלֵאָה וְעַדְיָאַת וִילִידַת לְיַעֲקֹב בַּר חֲמִישָׁא:

רש״י◄ **וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־לֵאָה** • שֶׁהָיְתָה מִתְאַוָּה וּמְחַזֶּרֶת לְהַרְבּוֹת שְׁבָטִים.

(יח) וַתֹּאמֶר לֵאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי אֲשֶׁר־נָתַתִּי שִׁפְחָתִי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשָּׂשכָר:

יח וַאֲמֶרֶת לֵאָה יְהַב יְיָ אַגְרִי דִּיהָבִית אַמְתִּי לְבַעְלִי וּקְרַת שְׁמֵהּ יִשָּׂשכָר:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יח) **יִשָּׂשכָר.** יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי שִׁינֵי״ן, אַחַת בִּשְׁבִיל מַשְׁמָעוּת **דְּנָתַן אֱלֹהִים אֶת שְׂכָרִי**, וְאַחַת כְּנֶגֶד שָׂכֹר שְׂכַרְתִּיךָ (פסוק טז),

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(יט) וַתַּהַר עוֹד לֵאָה וַתֵּלֶד בֵּן־שִׁשִּׁי לְיַעֲקֹב׃

יט וְעַדְיָאַת עוֹד לֵאָה וִילִידַת בַּר שִׁיתַּי לְיַעֲקֹב׃

(כ) וַתֹּאמֶר לֵאָה זְבָדַנִי אֱלֹהִים אֹתִי זֶבֶד טוֹב הַפַּעַם יִזְבְּלֵנִי אִישִׁי כִּי־יָלַדְתִּי לוֹ שִׁשָּׁה בָנִים וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ זְבֻלוּן׃

כ וַאֲמָרַת לֵאָה יְהַב יְיָ יָתֵה לִי חֲלַק טַב הָדָא זִמְנָא יְהֵי מְדוֹרֵה דְּבַעְלִי לְוָתִי אֲרֵי יְלִידִית לֵהּ שִׁתָּא בְנִין וּקְרַת יָת שְׁמֵהּ זְבֻלוּן׃

רש״י ◄ זֶבֶד טוֹב • כְּתַרְגּוּמוֹ. יִזְבְּלֵנִי • לְשׁוֹן בֵּית זְבוּל, הורבריי״א בְּלַעַ״ז. בֵּית מָדוֹר, ׳מֵעַתָּה לֹא תִּהֶא עִקַּר דִּירָתוֹ אֶלָּא עִמִּי, שֶׁיֵּשׁ לִי בָּנִים כְּנֶגֶד כָּל נָשָׁיו׳.

(כא) וְאַחַר יָלְדָה בַּת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ דִּינָה׃

כא וּבָתַר כֵּן יְלִידַת בְּרַתָּא וּקְרַת יָת שְׁמַהּ דִּינָה׃

רש״י ◄ דִּינָה • פֵּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ, שֶׁדָּנָה לֵאָה דִּין בְּעַצְמָהּ: ׳אִם זֶה זָכָר, לֹא תְּהֵא רָחֵל אֲחוֹתִי כְּאַחַת הַשְּׁפָחוֹת׳, וְהִתְפַּלְּלָה עָלָיו וְנֶהֱפַךְ לִנְקֵבָה (ברכות ס).

(כב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רָחֵל וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת־רַחְמָהּ׃

כב וְעַל דְּזְכָרָא דְרָחֵל קֳדָם יְיָ וְקַבִּיל צְלוֹתַהּ יְיָ וְיַהַב לַהּ עִדּוּי׃

רש״י ◄ וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רָחֵל • (ב״ר) זָכַר לָהּ שֶׁמָּסְרָה סִימָנֶיהָ לַאֲחוֹתָהּ וְשֶׁהָיְתָה מִצְרָה שֶׁלֹּא תַּעֲלֶה בְּגוֹרָלוֹ שֶׁל עֵשָׂו, שֶׁמָּא יְגָרְשֶׁנָּה יַעֲקֹב, לְפִי שֶׁאֵין לָהּ בָּנִים. וְאַף עֵשָׂו הָרָשָׁע כָּךְ עָלָה בְּלִבּוֹ כְּשֶׁשָּׁמַע שֶׁאֵין לָהּ בָּנִים, הוּא שֶׁיִּסַּד הַפַּיָּט: ׳הָאַדְמוֹן כְּבַט שֶׁלֹּא חָלָה, צָבָה לְקַחְתָּהּ לוֹ וְנִתְבַּהֲלָה׳.

(כג) וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר אָסַף אֱלֹהִים אֶת־חֶרְפָּתִי׃

כג וְעַדְיָאַת וִילִידַת בַּר וַאֲמָרַת כְּנַשׁ יְיָ יָת חִסּוּדִי׃

רש״י ◄ אָסַף • הִכְנִיסָהּ בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא תִּרְאֶה, וְכֵן: (ישעיה ד) ״אֶסֹּף חֶרְפָּתֵנוּ״, (שמות ט) ״וְלֹא יֵאָסֵף הַבַּיְתָה״, (יואל ד) ״אֶסְפוּ נָגְהָם״, (ישעיה ס) ״וִירֵחֵךְ לֹא יֵאָסֵף״, לֹא יִטָּמֵן. חֶרְפָּתִי • שֶׁהָיִיתִי לְחֶרְפָּה שֶׁאֲנִי עֲקָרָה, וְהָיוּ אוֹמְרִים עָלַי שֶׁאֶעֱלֶה לְחֶלְקוֹ שֶׁל עֵשָׂו הָרָשָׁע. וְאַגָּדָה: כָּל זְמַן שֶׁאֵין לָאִשָּׁה בֵּן, אֵין לָהּ בְּמִי לְתְלוֹת סִרְחוֹנָהּ, מִשֶּׁיֵּשׁ לָהּ בֵּן, תּוֹלָה בּוֹ: מִי שֶׁבַר כְּלִי זֶה? בִּנְךָ. מִי אָכַל תְּאֵנִים אֵלּוּ? בִּנְךָ.

(כד) וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יוֹסֵף לֵאמֹר יֹסֵף יְהוָה לִי בֵּן אַחֵר׃

כד וּקְרַת יָת שְׁמֵהּ יוֹסֵף לְמֵימָר יוֹסֵף יְיָ לִי בַּר אָחֳרָן׃

רש״י ◄ יֹסֵף ה׳ לִי בֵּן אַחֵר • יוֹדַעַת הָיְתָה בִּנְבוּאָה שֶׁאֵין יַעֲקֹב עָתִיד לְהַעֲמִיד אֶלָּא שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים. אָמְרָה: ׳יְהִי רָצוֹן שֶׁאוֹתוֹ שֶׁהוּא עָתִיד לְהַעֲמִיד, יְהֵא מִמֶּנִּי׳. לָכֵן לֹא הִתְפַּלְּלָה אֶלָּא עַל בֵּן אַחֵר.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

שֶׁהוּא לְשׁוֹן גְּנַאי, וְלָכֵן אֵינָהּ נִקְרֵאת. דָּבָר אַחֵר, מִשּׁוּם הָכִי אֵינָהּ נִקְרֵאת לְפִי שֶׁנִּתְּנָהּ לְיוֹב בְּנוֹ, כְּדִכְתִיב (להלן מו יג) וּבְנֵי יִשָּׂשְׂכָר וגו׳ [וְיוֹב וְשִׁמְרוֹן], אָמַר יִשָּׂשְׂכָר אֵין יוֹב שֵׁם הָגוּן אוֹסִיף לוֹ אוֹת אַחַת מִשְּׁמִי וְיִקָּרֵא שְׁמוֹ יָשׁוּב, וְהַיְינוּ דִּכְתִיב בְּסֵדֶר פִּנְחָס (במדבר כו כד) לְיָשׁוּב: תורה יט

(כא) וַתִּקְרָא [אֶת] שְׁמָהּ דִּינָה. פֵּירַשׁ רַשִׁ״י שֶׁדָּנָה בְּעַצְמָהּ, שֶׁהִיא הָיְתָה מְעוּבֶּרֶת מִיּוֹסֵף, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּתָהּ נִתְחַלֵּף בְּדִינָה (ברכות ס.). וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ מִדְּלָא כְּתִיב ׳וַתַּהַר וַתֵּלֶד׳ אֶלָּא וְאַחַר יָלְדָה בַּת, מַשְׁמַע בִּשְׁעַת הַלֵּידָה הָיְתָה בַּת וְלֹא בַּהֲרָיוֹן: תורה כב

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ נקודות משיחות קודש ~

וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יוֹסֵף (ל, כד) רַשׁ״י פֵּרֵשׁ לְעֵיל שֶׁכָּל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ ״עַל כֵּן״ מְרֻבֶּה בְּאוֹכְלוּסִין, וְהַיְנוּ יְהוּדָה וְדָן, שֶׁהָיוּ יוֹתֵר מִשִּׁשִּׁים אֶלֶף. וְקָשֶׁה, הֲרֵי בְּנֵי יוֹסֵף הָיוּ יוֹתֵר מִשִּׁבְעִים אֶלֶף. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה שְׁנֵי טְעָמִים לִקְרִיאַת שֵׁם ״יוֹסֵף״. א. אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי. ב. יוֹסֵף ה׳ לִי בֵּן אַחֵר. אֶלָּא שֶׁהַטַּעַם הָרִאשׁוֹן לֹא נִתְפָּרֵשׁ בַּכָּתוּב, שֶׁכֵּן רָחֵל לֹא רָצְתָה לְפָרְסֵם שֶׁקְּרָאָה לִבְנָהּ בְּשֵׁם כָּזֶה שֶׁמַּשְׁמָעוּתוֹ שֶׁמַּעֲצַתָּה יִהְיֶה לָהּ בְּמִי לִתְלוֹת אֶת סִרְחוֹנָהּ, וְלָכֵן אַף הַכָּתוּב כִּסָּה טַעַם זֶה. מוּבָן, אֵפוֹא, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִכְתֹּב ״עַל כֵּן״, לֹא בַּטַּעַם הָרִאשׁוֹן וְאַף לֹא בַּטַּעַם הַשֵּׁנִי (שֶׁהֲרֵי אֵין זֶה הַטַּעַם הַיָּחִיד).

(שיחת ש״פ ויצא תשכ״ט)

(כה) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת־יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבָן שַׁלְּחֵנִי וְאֵלְכָה אֶל־מְקוֹמִי וּלְאַרְצִי׃

כה וַהֲוָה כַּד יְלִידַת רָחֵל יָת יוֹסֵף וַאֲמַר יַעֲקֹב לְלָבָן שַׁלְּחַנִי וְאֵיהַךְ לְאַתְרִי וּלְאַרְעִי׃

רש״י ◄ כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת־יוֹסֵף • מִשֶּׁנּוֹלַד שְׁטָנוֹ שֶׁל עֵשָׂו, שֶׁנֶּאֱמַר: (עובדיה א יח) ״וְהָיָה בֵית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לֶהָבָה, וּבֵית עֵשָׂו לְקַשׁ״, אֵשׁ בְּלֹא לֶהָבָה אֵינוֹ שׁוֹלֵט לְמֵרָחוֹק, מִשֶּׁנּוֹלַד יוֹסֵף בָּטַח יַעֲקֹב בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְרָצָה לָשׁוּב.

(כו) תְּנָה אֶת־נָשַׁי וְאֶת־יְלָדַי אֲשֶׁר עָבַדְתִּי אֹתְךָ בָהֶן וְאֵלֵכָה כִּי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־עֲבֹדָתִי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ׃

כו הַב יָת נְשַׁי וְיָת בְּנַי דִּי פְלָחִית יָתָךְ בְּהֵן וְאֵזֵיל אֲרֵי אַתְּ יְדַעְתָּ יָת פָּלְחָנִי דִּפְלָחְתָּךְ׃

רש״י ◄ תְּנָה אֶת־נָשַׁי וְגוֹ׳ • אֵינִי רוֹצֶה לָצֵאת כִּי־אִם בִּרְשׁוּת.

(כז) וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָבָן אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ נִחַשְׁתִּי וַיְבָרְכֵנִי יְהוָה בִּגְלָלֶךָ׃

כז וַאֲמַר לֵהּ לָבָן אִם כְּעַן אַשְׁכַּחִית רַחֲמִין קֳדָמָךְ נַסֵּיתִי וּבָרְכַנִי יְיָ בְּדִילָךְ׃

רש״י ◄ נִחַשְׁתִּי • מְנַחֵשׁ הָיִיתִי, נִסִּיתִי בְּנִחוּשׁ שֶׁלִּי שֶׁעַל־יָדְךָ בָּאָה לִי בְּרָכָה, כְּשֶׁבָּאתָ לְכָאן לֹא הָיוּ לִי בָּנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (לעיל כט) ״וְהִנֵּה רָחֵל בִּתּוֹ בָּאָה עִם הַצֹּאן״. אֶפְשָׁר יֵשׁ לוֹ בָּנִים, וְהוּא שׁוֹלֵחַ בִּתּוֹ אֵצֶל הָרוֹעִים? וְעַכְשָׁו הָיוּ לוֹ בָּנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (לקמן לא) ״וַיִּשְׁמַע אֶת דִּבְרֵי בְנֵי לָבָן״.

~ יום חמישי י׳ כסלו ~

(כח) וַיֹּאמֶר נָקְבָה שְׂכָרְךָ עָלַי וְאֶתֵּנָה׃

כח וַאֲמַר פְּרֵישׁ אַגְרָךְ עֲלַי וְאֶתֵּן׃

רש״י ◄ נָקְבָה שְׂכָרְךָ • כְּתַרְגּוּמוֹ: ׳פְּרֵישׁ אַגְרָךְ׳.

(כט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר עָבַדְתִּיךָ וְאֵת אֲשֶׁר־הָיָה מִקְנְךָ אִתִּי׃

כט וַאֲמַר לֵהּ אַתְּ יְדַעְתָּ יָת דִּפְלָחְתָּךְ וְיָת דַּהֲוָה בְעִירָךְ עִמִּי׃

רש״י ◄ וְאֵת אֲשֶׁר־הָיָה מִקְנְךָ אִתִּי • אֶת חֶשְׁבּוֹן מִעוּט מִקְנְךָ שֶׁבָּא לְיָדִי מִתְּחִלָּה, כַּמָּה הָיוּ.

(ל) כִּי מְעַט אֲשֶׁר־הָיָה לְךָ לְפָנַי וַיִּפְרֹץ לָרֹב וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֹתְךָ לְרַגְלִי וְעַתָּה מָתַי אֶעֱשֶׂה גַּם־אָנֹכִי לְבֵיתִי׃

ל אֲרֵי זְעִיר דִּי הֲוָה לָךְ קֳדָמַי וּתְקֵיף לְמִסְגֵּי וּבָרִיךְ יְיָ יָתָךְ בְּדִילִי וּכְעַן אֵימָתַי אֶעְבֵּיד אַף אֲנָא לְבֵיתִי׃

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש״י◄ **לְרַגְלִי•** (ב״ר) עִם רַגְלִי, בִּשְׁבִיל בִּיאַת רַגְלִי בָּאת אֶצְלְךָ הַבְּרָכָה, כְּמוֹ: (שמות יא) ״הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ״, (שופטים ח) ״לָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלַי״, הַבָּאִים עִמִּי. **גַּם־אָנֹכִי לְבֵיתִי•** לְצֹרֶךְ בֵּיתִי, עַכְשָׁו אֵין עוֹשִׂין לְצָרְכִּי אֶלָּא בָּנַי, וְצָרִיךְ (אני) לִהְיוֹת עוֹשֶׂה גַּם אֲנִי עִמָּהֶם לְסָמְכָן, וְזֶהוּ ׳גַּם׳.

(לא) **וַיֹּאמֶר מָה אֶתֶּן־לָךְ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא־תִתֶּן־לִי מְאוּמָה אִם־תַּעֲשֶׂה־לִּי הַדָּבָר הַזֶּה אָשׁוּבָה אֶרְעֶה צֹאנְךָ אֶשְׁמֹר:**

לא וַאֲמַר מָה אֶתֵּן לָךְ וַאֲמַר יַעֲקֹב לָא תִתֵּן לִי מִדַּעַם אִם תַּעְבֵּד לִי פִּתְגָּמָא הָדֵין אֶתּוּב אֶרְעֵי עָנָךְ אֶטַּר:

(לב) **אֶעֱבֹר בְּכָל־צֹאנְךָ הַיּוֹם הָסֵר מִשָּׁם כָּל־שֶׂה נָקֹד וְטָלוּא וְכָל־שֶׂה־חוּם בַּכְּשָׂבִים וְטָלוּא וְנָקֹד בָּעִזִּים וְהָיָה שְׂכָרִי:**

לב אֶעְבַּר בְּכָל עָנָךְ יוֹמָא דֵין הַעְדֵּי (נ״י אַעְדִּי) מִתַּמָּן כָּל אִמַּר נְמוֹר וּרְקוֹעַ וְכָל אִמַּר שְׁחוּם בְּאִמְּרַיָּא וּרְקוֹעַ וּנְמוֹר בְּעִזַּיָּא וִיהֵי אַגְרִי:

רש״י◄ **נָקֹד•** מְנֻמָּר בַּחֲבַרְבּוּרוֹת דַּקּוֹת כְּמוֹ נְקֻדּוֹת, פונטר״א בְּלַעַ״ז. **טָלוּא•** לְשׁוֹן טְלָאִים, חֲבַרְבּוּרוֹת רְחָבוֹת. **חוּם•** שָׁחוּם, דּוֹמֶה לְאָדֹם, רוש״ו בְּלַעַ״ז, לְשׁוֹן מִשְׁנָה שְׁחַמְתִּית וְנִמְצֵאת לְבָנָה, לְעִנְיַן הַתְּבוּאָה. **וְהָיָה שְׂכָרִי•** אוֹתָן שֶׁיִּוָּלְדוּ מִכָּאן וּלְהַבָּא, נְקֻדִּים וּטְלָאִים בָּעִזִּים וּשְׁחוּמִים בַּכְּשָׂבִים יִהְיוּ שֶׁלִּי, וְאוֹתָן שֶׁיֶּשְׁנָן עַכְשָׁו, הַפְרֵשׁ מֵהֶם וְהַפְקִידֵם בְּיַד בָּנֶיךָ, שֶׁלֹּא תֹּאמַר לִי עַל הַנּוֹלָדִים מֵעַתָּה: ׳אֵלּוּ הָיוּ שָׁם מִתְּחִלָּה׳, וְעוֹד שֶׁלֹּא תֹּאמַר לִי: ׳עַל־יְדֵי הַזְּכָרִים שֶׁהֵן נְקֻדִּים וּטְלָאִים, תֵּלַדְנָה הַנְּקֵבוֹת דֵּגְמָתָן מִכָּאן וָאֵילָךְ׳.

(לג) **וְעָנְתָה־בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר כִּי־תָבוֹא עַל־שְׂכָרִי לְפָנֶיךָ כֹּל אֲשֶׁר־אֵינֶנּוּ נָקֹד וְטָלוּא בָּעִזִּים וְחוּם בַּכְּשָׂבִים גָּנוּב הוּא אִתִּי:**

לג וְתַסְהֵד בִּי זְכוּתִי בְּיוֹם דְּמָחָר אֲרֵי תֵּיעוֹל עַל אַגְרִי קֳדָמָךְ כֹּל דִּי לֵיתוֹהִי נְמוֹר וּרְקוֹעַ בְּעִזַּיָּא וּשְׁחוּם בְּאִמְּרַיָּא גְּנוּבָא הוּא עִמִּי:

רש״י◄ **וְעָנְתָה־בִּי וְגוֹ׳•** אִם תַּחְשְׁדֵנִי שֶׁאֲנִי נוֹטֵל מִשֶּׁלְּךָ כְּלוּם, תַּעֲנֶה בִּי צִדְקָתִי, כִּי תָּבֹא צִדְקָתִי וְתָעִיד עַל שְׂכָרִי לְפָנֶיךָ, שֶׁלֹּא תִּמְצָא בְּעֶדְרִי כִּי־אִם נְקֻדִּים וּטְלָאִים. וְכָל שֶׁתִּמְצָא בָּהֶן שֶׁאֵינוֹ נָקֹד, אוֹ טָלוּא, אוֹ חוּם, בְּיָדוּעַ שֶׁגְּנַבְתִּיו לְךָ וּבְגְנֵבָה הוּא שָׁרוּי אֶצְלִי.

(לד) **וַיֹּאמֶר לָבָן הֵן לוּ יְהִי כִּדְבָרֶךָ:**

לד וַאֲמַר לָבָן בְּרַם לְוֵי יְהֵי כְּפִתְגָּמָךְ:

רש״י◄ **הֵן•** לְשׁוֹן קַבָּלַת דְּבָרִים. **לוּ יְהִי כִּדְבָרֶךָ•** הַלְוַאי שֶׁתַּחְפֹּץ בְּכָךְ.

(לה) **וַיָּסַר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַתְּיָשִׁים הָעֲקֻדִּים וְהַטְּלֻאִים וְאֵת כָּל־הָעִזִּים הַנְּקֻדּוֹת וְהַטְּלֻאֹת כָּל אֲשֶׁר־לָבָן בּוֹ וְכָל־חוּם בַּכְּשָׂבִים וַיִּתֵּן בְּיַד־בָּנָיו:**

לה וְאַעְדִּי בְּיוֹמָא הַהוּא יָת תְּיָשַׁיָּא רְגוֹלַיָּא וּרְקוֹעַיָּא וְיָת כָּל עִזַּיָּא נְמוֹרְתָא וּרְקוֹעָתָא כֹּל דִּי חִוָּר בֵּהּ וְכָל דִּשְׁחוּם בְּאִמְּרַיָּא וִיהַב בְּיַד בְּנוֹהִי:

רש״י◄ **וַיָּסַר•** לָבָן בַּיּוֹם הַהוּא וְגוֹ׳. **הַתְּיָשִׁים•** עִזִּים זְכָרִים. **כֹּל אֲשֶׁר־לָבָן בּוֹ•** כֹּל אֲשֶׁר הָיְתָה בּוֹ חֲבַרְבּוּרוֹת לְבָנוֹת. **וַיִּתֵּן•** לָבָן בְּיַד בָּנָיו.

(לו) **וַיָּשֶׂם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב רֹעֶה אֶת־צֹאן לָבָן הַנּוֹתָרֹת:**

לו וְשַׁוִּי מַהֲלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין בֵּינוֹהִי וּבֵין יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב רָעֵי יָת עָנָא דְּלָבָן דְּאִשְׁתְּאֲרַן:

רש״י◄ **הַנּוֹתָרֹת•** הָרְעוּעוֹת שֶׁבָּהֶן, הַחוֹלוֹת וְהָעֲקָרוֹת, שֶׁאֵינָן אֶלָּא שִׁירַיִם, אוֹתָן מָסַר לוֹ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(לז) וַיִּקַּח־לוֹ יַעֲקֹב מַקַּל לִבְנֶה לַח וְלוּז וְעַרְמוֹן וַיְפַצֵּל בָּהֵן פְּצָלוֹת לְבָנוֹת מַחְשֹׂף הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל־הַמַּקְלוֹת:

לז וּנְסִיב לֵהּ יַעֲקֹב חוּטְרִין דִּלְבָן רַטִּיבִין דִּדְלוּז וְדִדְלוּף וְקַלִּיף בְּהוֹן קְלִפִּין חִוָּרִין קְלוּף חִוָּר דִּי עַל חוּטְרַיָּא:

רש״י◄ **מַקַּל לִבְנֶה** • עֵץ הוּא וּשְׁמוֹ לִבְנֶה, כְּמַה דְּתִימָא: (הושע ד) ״תַּחַת אַלּוֹן וְלִבְנֶה״. וְאוֹמֵר אֲנִי, הוּא שֶׁקּוֹרִין טרימב״ל, שֶׁהוּא לָבָן. **לַח** • כְּשֶׁהוּא רָטֹב. **וְלוּז** • וְעוֹד לָקַח מַקֵּל לוּז, עֵץ שֶׁגְּדֵלִין בּוֹ אֱגוֹזִים דַּקִּים, קולדר״י בְּלַעַ״ז. **וְעַרְמוֹן** • קשטניי״ר בְּלַעַ״ז. **פְּצָלוֹת** • קְלוּפִים קְלוּפִים, שֶׁהָיָה עוֹשֵׂהוּ מְנֻמָּר. **מַחְשֹׂף הַלָּבָן** • גִּלּוּי לֹבֶן שֶׁל מַקֵּל, כְּשֶׁהָיָה קוֹלְפוֹ הָיָה נִרְאֶה וְנִגְלֶה לֹבֶן שֶׁלּוֹ בִּמְקוֹם הַקְּלוּף.

(לח) וַיַּצֵּג אֶת־הַמַּקְלוֹת אֲשֶׁר פִּצֵּל בָּרְהָטִים בְּשִׁקְתוֹת הַמָּיִם אֲשֶׁר תָּבֹאנָה הַצֹּאן לִשְׁתּוֹת לְנֹכַח הַצֹּאן וַיֵּחַמְנָה בְּבֹאָן לִשְׁתּוֹת:

לח וּדְעִיץ יָת חוּטְרַיָּא דִּי קַלִּיף בִּרְהָטַיָּא אַתַּר בֵּית שָׁקְיָא דְּמַיָּא אַתַּר דְּאָתְיָן (נ״י דְּאָתְיָן) עָנָא לְמִשְׁתֵּי לְקֳבְלֵהוֹן דְּעָנָא וּמִתְיַחֲמָן בְּמֵיתֵיהוֹן לְמִשְׁתֵּי:

רש״י◄ **וַיַּצֵּג** • תַּרְגּוּמוֹ: ׳וּדְעִיץ׳, לְשׁוֹן תְּחִיבָה וּנְעִיצָה הִיא בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּית, וְהַרְבֵּה יֵשׁ בַּגְּמָרָא: ׳דָּצָה וְשַׁלְפָהּ׳, ׳דָּץ בֵּיהּ מִידֵי׳, דָּצָה כְּמוֹ דְּעָצָה, אֶלָּא שֶׁמְּקַצֵּר אֶת לְשׁוֹנוֹ. **בָּרְהָטִים** • בִּמְרוּצוֹת הַמַּיִם, בַּבְּרֵכוֹת הָעֲשׂוּיוֹת בָּאָרֶץ לְהַשְׁקוֹת שָׁם הַצֹּאן. **אֲשֶׁר תָּבֹאנָה וְגוֹ׳** • בָּרְהָטִים אֲשֶׁר תָּבֹאנָה הַצֹּאן לִשְׁתּוֹת, שָׁם הִצִּיג הַמַּקְלוֹת לְנֹכַח הַצֹּאן. **וַיֵּחַמְנָה וְגוֹ׳** • (ב״ר) הַבְּהֵמָה רוֹאָה אֶת הַמַּקְלוֹת וְהִיא נִרְתַּעַת לַאֲחוֹרֶיהָ, וְהַזָּכָר רוֹבְעָהּ, וְיוֹלֶדֶת כַּיּוֹצֵא בּוֹ. רַבִּי אוֹשַׁעְיָא אוֹמֵר: הַמַּיִם נַעֲשִׂין זֶרַע בְּמֵעֵיהֶן וְלֹא הָיוּ צְרִיכוֹת לְזָכָר, וְזֶהוּ: ״וַיֵּחַמְנָה וְגוֹ׳״ (רָצָה לוֹמַר, כְּתֵבָה זוֹ הִתְחַבְּרוּ לְשׁוֹן זָכָר וּנְקֵבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַב אַבְרָהָם בֶּן עֶזְרָא).

(לט) וַיֵּחַמּוּ הַצֹּאן אֶל־הַמַּקְלוֹת וַתֵּלַדְנָה הַצֹּאן עֲקֻדִּים נְקֻדִּים וּטְלֻאִים:

לט וְאִתְיַחֲמָא עָנָא בְּחוּטְרַיָּא וִילִידָא עָנָא רְגוֹלִין נְמוֹרִין וּרְקוֹעִין:

רש״י◄ **אֶל־הַמַּקְלוֹת** • אֶל מַרְאוֹת הַמַּקְלוֹת. **עֲקֻדִּים** • מְשֻׁנִּים בִּמְקוֹם עֲקִידָתָן, הֵם קַרְסֻלֵּי יְדֵיהֶן וְרַגְלֵיהֶן.

(מ) וְהַכְּשָׂבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב וַיִּתֵּן פְּנֵי הַצֹּאן אֶל־עָקֹד וְכָל־חוּם בְּצֹאן לָבָן וַיָּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים לְבַדּוֹ וְלֹא שָׁתָם עַל־צֹאן לָבָן:

מ וְאִמְרָיָא אַפְרֵשׁ יַעֲקֹב וִיהַב בְּרֵישׁ עָנָא כָּל דִּרְגּוֹל וְכָל דִּשְׁחוּם בְּעָנָא דְּלָבָן וְשַׁוִּי לֵהּ עֲדָרִין בִּלְחוֹדוֹהִי וְלָא עֲרַבְנוּן עִם עָנָא דְּלָבָן:

רש״י◄ **וְהַכְּשָׂבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב** • הַנּוֹלָדִים עֲקֻדִּים נְקֻדִּים, הִבְדִּיל וְהִפְרִיד לְעַצְמָן וְעָשָׂה אוֹתָן עֵדֶר עֵדֶר לְבַדּוֹ, וְהוֹלִיךְ אוֹתוֹ הָעֵדֶר הֶעָקוּד לִפְנֵי הַצֹּאן, וּפְנֵי הַצֹּאן הַהוֹלְכוֹת אַחֲרֵיהֶם צוֹפוֹת אֲלֵיהֶם. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיִּתֵּן פְּנֵי הַצֹּאן אֶל־עָקֹד״, שֶׁהָיוּ פְּנֵי הַצֹּאן אֶל הָעֲקֻדִּים וְאֶל כָּל חוּם שֶׁמָּצָא בְּצֹאן לָבָן. **וַיָּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים** • כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(לז) **וַיִּקַּח לוֹ יַעֲקֹב מַקַּל לִבְנֶה לַח.** וְאִם תֹּאמַר, צַדִּיק גָּמוּר כְּיַעֲקֹב הֵיאָךְ עָשָׂה רַמָּאוּת. וְיֵשׁ לוֹמַר, כִּי יַעֲקֹב אָמַר לְלָבָן בַּתְּנַאי שֶׁלּוֹ הָסֵר מִשָּׁם כָּל שֶׂה נָקֹד וְטָלוּא וְכָל שֶׂה חוּם בַּכְּשָׂבִים וגו׳ (פסוק לב), רוֹצֶה לוֹמַר הַקְּטַנִּים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ גְּנוּבִים הֵם אִתִּי, אֲבָל הַגְּדוֹלִים לֹא אָמַר לוֹ לְהָסִיר כְּדֵי שֶׁיּוֹלִיד כְּמוֹתָן, וְהוּא שִׁינָּה אֶת הַתְּנַאי וְהֵסִיר אֲפִילּוּ הַגְּדוֹלִים, כִּדְכְתִיב (פסוק לח) וַיָּסַר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת הַתְּיָשִׁים וגו׳, אֲפִילּוּ הַגְּדוֹלִים, לְפִיכָךְ עָשָׂה יַעֲקֹב כָּל מַה שֶּׁיָּכוֹל לַעֲשׂוֹת. וְעוֹד אוֹמֵר הֶחָכָם רַבִּי חַיִּים, שֶׁלָּבָן שִׁינָּה תְּנָאוֹ, שֶׁלֹּא הִתְנָה לְהָסִיר אֶלָּא הַנְּקֻדִּים, וְהוּא הֵסִיר אַף הָעֲקֻדִּים, וְלָכֵן הִצִּיג אֶת הַמַּקְלוֹת, כִּדְכְתִיב (שמואל ב׳ כב כז) וְעִם עִקֵּשׁ תִּתַּפָּל: תורה לח

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(מא) וְהָיָה בְּכָל־יַחֵם הַצֹּאן הַמְקֻשָּׁרוֹת וְשָׂם יַעֲקֹב אֶת־הַמַּקְלוֹת לְעֵינֵי הַצֹּאן בָּרְהָטִים לְיַחֲמֵנָה בַּמַּקְלוֹת:

מא וַהֲוֵי בְּכָל עִדַּן דְּמִתְיַחֲמָן עָנָא מְבַכַּרְתָּא וּמְשַׁוֵּי יַעֲקֹב יָת חוּטְרַיָּא לְעֵינֵי עָנָא בִּרְהָטַיָּא לְיַחֲמוּתְהוֹן בְּחוּטְרַיָּא:

רש״י◄ **הַמְקֻשָּׁרוֹת** • כְּתַרְגּוּמוֹ: ׳הַבְּכִירוֹת׳, וְאֵין לוֹ עֵד בַּמִּקְרָא. וּמְנַחֵם חִבְּרוֹ עִם (שמואל ב טו) ״אֲחִיתֹפֶל בַּקּוֹשְׁרִים״, (שם) ״וַיְהִי הַקֶּשֶׁר אַמִּיץ״, אוֹתָן הַמִּתְקַשְּׁרוֹת יַחַד לְמַהֵר עִבּוּרָן.

(מב) וּבְהַעֲטִיף הַצֹּאן לֹא יָשִׂים וְהָיָה הָעֲטֻפִים לְלָבָן וְהַקְּשֻׁרִים לְיַעֲקֹב:

מב וּבְלַקִּישׁוּת עָנָא לָא מְשַׁוֵּי וַהֲווֹ לַקִּישָׁא לְלָבָן וּבַכִּירָיָא לְיַעֲקֹב:

רש״י◄ **וּבְהַעֲטִיף** • לְשׁוֹן אַחוּר, כְּתַרְגּוּמוֹ: ׳וּבְלַקִּישׁוּת׳. וּמְנַחֵם חִבְּרוֹ עִם: (ישעיה ג) ״הַמַּחֲלָצוֹת וְהַמַּעֲטָפוֹת״, לְשׁוֹן עֲטִיפַת כְּסוּת, כְּלוֹמַר מִתְעַטְּפוֹת בְּעוֹרָן וְצַמְרָן, וְאֵינָן מִתְאַוּוֹת לְהִתְיַחֵם עַל־יְדֵי הַזְּכָרִים.

(מג) וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד וַיְהִי־לוֹ צֹאן רַבּוֹת וּשְׁפָחוֹת וַעֲבָדִים וּגְמַלִּים וַחֲמֹרִים:

מג וּתְקִיף גַּבְרָא לַחֲדָא לַחֲדָא וַהֲווֹ לֵהּ עָן סַגִּיאָן וְאַמְהָן וְעַבְדִּין וְגַמְלִין וַחֲמָרִין:

רש״י◄ **צֹאן רַבּוֹת** • פָּרוֹת וְרָבוֹת יוֹתֵר מִשְּׁאָר צֹאן. **וּשְׁפָחוֹת וַעֲבָדִים** • מָכַר צֹאנוֹ בְּדָמִים יְקָרִים, וְלוֹקֵחַ לוֹ כָּל אֵלֶּה.

לא (א) וַיִּשְׁמַע אֶת־דִּבְרֵי בְנֵי־לָבָן לֵאמֹר לָקַח יַעֲקֹב אֵת כָּל־אֲשֶׁר לְאָבִינוּ וּמֵאֲשֶׁר לְאָבִינוּ עָשָׂה אֵת כָּל־הַכָּבֹד הַזֶּה:

א וּשְׁמַע יָת בְּרֵי בְּנֵי לָבָן דְּאָמְרִין נְסִיב יַעֲקֹב יָת כָּל דִּי לְאָבוּנָא וּמִדִּי לְאָבוּנָא קְנָא יָת כָּל נִכְסַיָּא הָדֵין:

רש״י◄ **עָשָׂה** • כָּנַס, כְּמוֹ: (שמואל א יד) ״וַיַּעַשׂ חַיִל, וַיַּךְ אֶת עֲמָלֵק״.

(ב) וַיַּרְא יַעֲקֹב אֶת־פְּנֵי לָבָן וְהִנֵּה אֵינֶנּוּ עִמּוֹ כִּתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם:

ב וַחֲזָא יַעֲקֹב יָת סְבַר אַפֵּי לָבָן וְהָא לֵיתוֹהִי עִמֵּהּ כְּמֵאִתְמָלֵי וּמִדְּקַמּוֹהִי:

(ג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יַעֲקֹב שׁוּב אֶל־אֶרֶץ אֲבֹתֶיךָ וּלְמוֹלַדְתֶּךָ וְאֶהְיֶה עִמָּךְ:

ג וַאֲמַר יְיָ לְיַעֲקֹב תּוּב לְאַרְעָא דַאֲבָהָתָךְ וּלְיַלְדָתָךְ וִיהֵי מֵימְרִי בְּסַעְדָּךְ:

רש״י◄ **שׁוּב אֶל־אֶרֶץ אֲבֹתֶיךָ** • וְשָׁם ״אֶהְיֶה עִמָּךְ״, אֲבָל בְּעוֹדְךָ מְחֻבָּר לַטָּמֵא, אִי אֶפְשָׁר לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָתִי עָלֶיךָ (ב״ר).

(ד) וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרָחֵל וּלְלֵאָה הַשָּׂדֶה אֶל־צֹאנוֹ:

ד וּשְׁלַח יַעֲקֹב וּקְרָא לְרָחֵל וּלְלֵאָה לְחַקְלָא לְוַת עָנֵהּ:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(מא) **הַמְקֻשָּׁרוֹת.** פֵּירַשׁ רַשׁ״י, כְּתַרְגּוּמוֹ, מְבוּכָּרוֹת, וְאֵין לוֹ עֵד בַּמִּקְרָא. וְנִרְאֶה שֶׁהוּא לְשׁוֹן קֶשֶׁר, שֶׁהָיָה מִנְהָג בְּאוֹתָן הַיָּמִים שֶׁהָיוּ קוֹשְׁרִין עַל הַבְּכוֹרוֹת מִפְּנֵי חֲבִיבוּתָן קֶשֶׁר כְּדֵי לְהַכִּירָן וְשֶׁלֹּא לְהַחֲלִיפָן, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין לִבְכוֹר אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר (להלן לח כח) וַתִּקְשֹׁר עַל יָדוֹ שָׁנִי לֵאמֹר זֶה יָצָא רִאשֹׁנָה. שֶׁגַּם בְּדוֹרֵנוּ דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְחַבֵּב הַבְּכוֹרוֹת וּלְהַחֲיוֹתָן וּלְהַנִּיחַ לָהֶם יוֹתֵר מִן הָאֲחֵרִים. מַהַר״ם: תורה מב

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש״י◄ **וַיִּקְרָא לְרָחֵל וּלְלֵאָה** • לְרָחֵל תְּחִלָּה, וְאַחַר־כָּךְ לְלֵאָה, שֶׁהִיא הָיְתָה עֲקֶרֶת הַבַּיִת, שֶׁבִּשְׁבִילָהּ נִזְדַּוֵּג יַעֲקֹב עִם לָבָן, וְאַף בָּנֶיהָ שֶׁל לֵאָה מוֹדִים בַּדָּבָר, שֶׁהֲרֵי בֹּעַז וּבֵית דִּינוֹ מִשֵּׁבֶט יְהוּדָה, אוֹמְרִים: ״כְּרָחֵל וּכְלֵאָה אֲשֶׁר בָּנוּ שְׁתֵּיהֶם וְגוֹ׳״, הִקְדִּימוּ רָחֵל לְלֵאָה.

(ה) **וַיֹּאמֶר לָהֶן רֹאֶה אָנֹכִי אֶת־פְּנֵי אֲבִיכֶן כִּי־אֵינֶנּוּ אֵלַי כִּתְמֹל שִׁלְשֹׁם וֵאלֹהֵי אָבִי הָיָה עִמָּדִי:**

ה וַאֲמַר לְהֵן חָזֵי אֲנָא יָת סְבַר אַפֵּי אֲבוּכֵן אֲרֵי לֵיתוֹהִי עִמִּי כְּמֵאִתְמָלִי וּמִדְקַמּוֹהִי וֵאלָהֵהּ דְּאַבָּא הֲוָה בְּסַעְדִּי:

(ו) **וְאַתֵּנָה יְדַעְתֶּן כִּי בְּכָל־כֹּחִי עָבַדְתִּי אֶת־אֲבִיכֶן:**

ו וְאַתּוּן יְדַעְתּוּן אֲרֵי בְּכָל חֵילִי פְּלָחִית יָת אֲבוּכֵן:

~ נקודות משיחות קודש ~

מְלַאכְתּוֹ שֶׁל הַקָּבָּ״ה

כִּי בְּכָל־כֹּחִי עָבַדְתִּי אֶת־אֲבִיכֶן: (לא, ו)

כָּתַב הָרַמְבַּ״ם בְּסוֹף הִלְכוֹת שְׁכִירוּת: ״כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּזְהָר בַּעַל־הַבַּיִת שֶׁלֹּא יִגְזֹל שְׂכַר עָנִי, וְלֹא יְעַכְּבֶנּוּ, כָּךְ הֶעָנִי מַזְהָר שֶׁלֹּא יִגְזֹל מְלֶאכֶת בַּעַל־הַבַּיִת, וִיבַטֵּל מְעַט בְּכָאן וּמְעַט בְּכָאן.. וְכֵן חַיָּב לַעֲבֹד בְּכָל כֹּחוֹ, שֶׁהֲרֵי יַעֲקֹב הַצַּדִּיק אָמַר כִּי בְּכָל כֹּחִי עָבַדְתִּי אֶת אֲבִיכֶן...״.

נִמְצָא, דְּזֶה שֶׁ״חַיָּב לַעֲבֹד בְּכָל כֹּחוֹ״ לְמִדִּים מֵעֲבוֹדַת יַעֲקֹב בְּבֵית לָבָן הָאֲרַמִּי בְּחָרָן.

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּדֶרֶךְ הַחֲסִידוּת:

אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זַ״ל (אבות פרק ב משנה טז) ״נֶאֱמָן הוּא בַּעַל מְלַאכְתֶּךָ שֶׁיְּשַׁלֵּם לְךָ שְׂכַר פְּעֻלָּתֶךָ״, שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם הַ״פּוֹעֲלִים״ שֶׁחַיָּבִים לַעֲשׂוֹת אֶת ״מְלֶאכֶת בַּעַל־הַבַּיִת״ - הַקָּבָּ״ה.

וְהִנֵּה, אֶפְשָׁר שֶׁיַּעֲלֶה עַל הַדַּעַת שֶׁ״מְלֶאכֶת בַּעַל־הַבַּיִת״ בַּעֲבוֹדַת ה׳ הִיא דַּוְקָא כְּשֶׁעוֹסְקִים בִּדְבָרִים נַעֲלִים, כְּגוֹן תּוֹרָה וּתְפִלָּה, אַךְ כְּשֶׁמִּתְעַסְּקִים בְּעִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה, אֵין זוֹ מְלַאכְתּוֹ שֶׁל הַקָּבָּ״ה.

וְעַל זֶה בָּאָה הַהוֹרָאָה, שֶׁלְּמִדִּים דִּינֵי מְלֶאכֶת פּוֹעֵל דַּוְקָא מֵעֲבוֹדַת יַעֲקֹב אִצֶּל לָבָן, שֶׁלֹּא הָיְתָה בַּאֲוִירָה קְדוֹשָׁה כְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל שֵׁם וְעֵבֶר וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה, אֶלָּא בְּחָרָן שֶׁהָיָה ״חֲרוֹן אַף שֶׁל מָקוֹם״, וַאֲפִילוּ מָקוֹם כָּזֶה הֶעֱלָה יַעֲקֹב, וְעָשָׂהוּ מָכוֹן לִשְׁבֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ.

וּכְמוֹ כֵן בַּעֲבוֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּשֶׁמִּתְעַסְּקִים בְּעִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה, מָקוֹם שֶׁ״אֵין תַּחְתּוֹן לְמַטָּה מִמֶּנּוּ״ (לשון אדמו״ר הזקן בתניא פרק ל״ו), וּמַעֲלִים אוֹתוֹ לִהְיוֹת מָקוֹם אֲשֶׁר בּוֹ יִתְגַּלֶּה אוֹר קְדֻשָּׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הִנֵּה עֲבוֹדָה כָּזוֹ נִקְרֵאת ״מְלַאכְתּוֹ״ שֶׁל הַקָּבָּ״ה, כִּי הֲרֵי זֶהוּ רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁתִּתְגַּלֶּה שְׁכִינָתוֹ גַּם בְּמָקוֹם כָּזֶה, וּכְמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זַ״ל (תנחומא נשא טז, ובכמה מקומות. וראה תניא ריש פרק ל״ו) ״נִתְאַוָּה הַקָּבָּ״ה לִהְיוֹת לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים״.

(על־פי לקוטי־שיחות כרך כה, עמוד 147 ואילך - מתוך ׳לקראת שבת׳)

(ז) **וַאֲבִיכֶן הֵתֵל בִּי וְהֶחֱלִף אֶת־מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מֹנִים וְלֹא־נְתָנוֹ אֱלֹהִים לְהָרַע עִמָּדִי:**

ז וַאֲבוּכֵן שַׁקַּר בִּי וְאַשְׁנִי יָת אַגְרִי עֲשַׂר זִמְנִין וְלָא שְׁבָקֵהּ יְיָ לְאַבְאָשָׁא עִמִּי:

רש״י◄ **עֲשֶׂרֶת מֹנִים** • אֵין ׳מוֹנִים׳ פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה. **מֹנִים** • לְשׁוֹן סְכוּם כְּלַל הַחֶשְׁבּוֹן, וְהֵן עֲשִׂירִיּוֹת, לָמַדְנוּ שֶׁהֶחֱלִיף תְּנָאוֹ מֵאָה פְּעָמִים.

(ח) **אִם־כֹּה יֹאמַר נְקֻדִּים יִהְיֶה שְׂכָרֶךָ וְיָלְדוּ כָל־הַצֹּאן נְקֻדִּים וְאִם־כֹּה יֹאמַר עֲקֻדִּים יִהְיֶה שְׂכָרֶךָ וְיָלְדוּ כָל־הַצֹּאן עֲקֻדִּים:**

ח אִם כְּדֵין הֲוָה אָמַר נְמוֹרִין יְהֵא אַגְרָךְ וִילִידָן כָּל עָנָא נְמוֹרִין וְאִם כְּדֵין הֲוָה אָמַר רְגוֹלִין יְהֵא אַגְרָךְ וִילִידָן כָּל עָנָא רְגוֹלִין:

(ט) **וַיַּצֵּל אֱלֹהִים אֶת־מִקְנֵה אֲבִיכֶם וַיִּתֶּן־לִי:**

ט וְאַפְרֵשׁ יְיָ יָת גֵּיתֵי דַּאֲבוּכוֹן וִיהַב לִי:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

לא (ז) **עֲשֶׂרֶת מוֹנִים.** עֲשָׂרָה מִנְיָנִים, הֲרֵי מֵאָה (ב״ר עד ג): תורה ח

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(י) וַיְהִי בְּעֵת יַחֵם הַצֹּאן וָאֶשָּׂא עֵינַי וָאֶרְאֶה בַּחֲלוֹם וְהִנֵּה הָעַתֻּדִים הָעֹלִים עַל־הַצֹּאן עֲקֻדִּים נְקֻדִּים וּבְרֻדִּים׃

י וַהֲוָה בְּעִדָּן דְּאִתְיַחֲמָא עָנָא וּזְקָפִית עַיְנַי וַחְזֵית בְּחֶלְמָא וְהָא תְּיָשַׁיָּא דְּסָלְקִין עַל עָנָא רְגוֹלִין נְמוֹרִין וּפַצִּיחִין׃

רש״י◄ **וְהִנֵּה הָעַתֻּדִים** • אַף־עַל־פִּי שֶׁהִבְדִּילָם לָבָן כֻּלָּם, שֶׁלֹּא יִתְעַבְּרוּ הַצֹּאן דֶּגְמָתָן, הָיוּ הַמַּלְאָכִים מְבִיאִין אוֹתָן מֵעֵדֶר הַמָּסוּר בְּיַד בְּנֵי לָבָן לָעֵדֶר שֶׁבְּיַד יַעֲקֹב (ב״ר)• **וּבְרֻדִּים** • תַּרְגּוּמוֹ ׳וּפַצִּיחִין׳, פיישימ״ר בְּלַעַ״ז, חוּט שֶׁל לָבָן מַקִּיף אֶת גּוּפָן סָבִיב וַחֲבַרְבּוּרוֹת שֶׁלּוֹ פְּתוּחָה וּמְפֻלֶּשֶׁת מִזּוֹ אֶל זוֹ (סִפְרִים אֲחֵרִים: מִזֹּן אֶל זֹן), וְאֵין לִי לְהָבִיא עֵד מִן הַמִּקְרָא.

(יא) וַיֹּאמֶר אֵלַי מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים בַּחֲלוֹם יַעֲקֹב וָאֹמַר הִנֵּנִי׃

יא וַאֲמַר לִי מַלְאָכָא דַיְיָ בְּחֶלְמָא יַעֲקֹב וַאֲמָרִית הָא אֲנָא׃

(יב) וַיֹּאמֶר שָׂא־נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָּל־הָעַתֻּדִים הָעֹלִים עַל־הַצֹּאן עֲקֻדִּים נְקֻדִּים וּבְרֻדִּים כִּי רָאִיתִי אֵת כָּל־אֲשֶׁר לָבָן עֹשֶׂה לָךְ׃

יב וַאֲמַר זְקוֹף כְּעַן עַיְנָךְ וַחֲזֵי כָּל תְּיָשַׁיָּא דְּסָלְקִין עַל עָנָא רְגוֹלִין נְמוֹרִין וּפַצִּיחִין אֲרֵי גְּלֵי קֳדָמַי יָת כָּל דִּי לָבָן עָבֵד לָךְ׃

(יג) אָנֹכִי הָאֵל בֵּית־אֵל אֲשֶׁר מָשַׁחְתָּ שָּׁם מַצֵּבָה אֲשֶׁר נָדַרְתָּ לִּי שָׁם נֶדֶר עַתָּה קוּם צֵא מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְשׁוּב אֶל־אֶרֶץ מוֹלַדְתֶּךָ׃

יג אֲנָא אֱלָהָא דְּאִתְגְּלֵיתִי עֲלָךְ בְּבֵית אֵל דִּי מְשַׁחְתָּא תַּמָּן קָמָא דִּי קַיְמְתָּא קֳדָמַי תַּמָּן קְנֵם כְּעַן קוּם פּוּק מִן אַרְעָא הָדָא וְתוּב לְאַרְעָא יַלָּדוּתָךְ׃

רש״י◄ **הָאֵל בֵּית־אֵל** • כְּמוֹ אֵל בֵּית־אֵל, הַהֵ״א יְתֵרָה וְדֶרֶךְ הַמִּקְרָאוֹת לְדַבֵּר כֵּן, כְּמוֹ: (במדבר לד) ״כִּי אַתֶּם בָּאִים אֶל הָאָרֶץ כְּנָעַן״. **מָשַׁחְתָּ שָּׁם** • לְשׁוֹן רִבּוּי וּגְדֻלָּה, כְּשֶׁנִּמְשַׁח לְמַלְכוּת, כָּךְ: ״וַיִּצֹּק שֶׁמֶן עַל רֹאשָׁהּ״, לְהִיוֹת מְשׁוּחָה לַמִּזְבֵּחַ. **אֲשֶׁר נָדַרְתָּ לִּי** • וְצָרִיךְ אַתָּה לְשַׁלְּמוֹ, שֶׁאָמַרְתָּ: ״יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים״, שֶׁתַּקְרִיב שָׁם קָרְבָּנוֹת.

(יד) וַתַּעַן רָחֵל וְלֵאָה וַתֹּאמַרְנָה לוֹ הַעוֹד לָנוּ חֵלֶק וְנַחֲלָה בְּבֵית אָבִינוּ׃

יד וַאֲתִיבַת רָחֵל וְלֵאָה וַאֲמַרָן לֵהּ הַעוֹד (כְּעַן) לָנָא חֵלָק וְאַחֲסָנָא בְּבֵית אֲבוּנָא׃

רש״י◄ **הַעוֹד לָנוּ** • לָמָּה נְעַכֵּב עַל יָדְךָ מִלָּשׁוּב, כְּלוּם אָנוּ מְיַחֲלוֹת לִירֹשׁ מִנִּכְסֵי אָבִינוּ כְּלוּם בֵּין הַזְּכָרִים?.

(טו) הֲלֹוא נָכְרִיּוֹת נֶחְשַׁבְנוּ לוֹ כִּי מְכָרָנוּ וַיֹּאכַל גַּם־אָכוֹל אֶת־כַּסְפֵּנוּ׃

טו הֲלָא נוּכְרָאָן אִתְחֲשַׁבְנָא לֵהּ אֲרֵי זַבְּנָנָא וַאֲכַל אַף מֵיכַל יָת כַּסְפָּנָא׃

רש״י◄ **הֲלוֹא נָכְרִיּוֹת נֶחְשַׁבְנוּ לוֹ** • אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לָתֵת נְדוּנְיָא לִבְנוֹתָיו בִּשְׁעַת נִשּׂוּאִין, נָהַג עִמָּנוּ כְּנָכְרִיּוֹת. **כִּי מְכָרָנוּ** • לְךָ (שֶׁעָבַדְתָּ אוֹתוֹ בָּנוּ י״ד שָׁנָה וְלֹא נָתַנּוּ לְךָ אֶלָּא) בִּשְׂכַר הַפְּעֻלָּה. **אֶת־כַּסְפֵּנוּ** • שֶׁעִכֵּב דְּמֵי שְׂכַר פְּעֻלָּתְךָ.

(טז) כִּי כָל־הָעֹשֶׁר אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים מֵאָבִינוּ לָנוּ הוּא וּלְבָנֵינוּ וְעַתָּה כֹּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֵלֶיךָ עֲשֵׂה׃

טז אֲרֵי כָּל עוּתְרָא דִּי אַפְרַשׁ יְיָ מֵאֲבוּנָא דִּילָנָא הוּא וּלְבָנָנָא וּכְעַן כֹּל דִּי אֲמַר יְיָ לָךְ עֲבֵד׃

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י◄ **כִּי כָל־הָעֹשֶׂה** • 'כִּי' זֶה מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן 'אֶלָּא', כְּלוֹמַר: 'מִשֶּׁל אָבִינוּ אֵין לָנוּ כְּלוּם, אֶלָּא מַה שֶּׁהִצִּיל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מֵאָבִינוּ, שֶׁלָּנוּ הוּא'. **הִצִּיל** • לְשׁוֹן הִפְרִישׁ, וְכֵן כָּל לְשׁוֹן הַצָּלָה שֶׁבַּמִּקְרָא, לְשׁוֹן הַפְרָשָׁה, שֶׁמַּפְרִישׁוֹ מִן הָרָעָה וּמִן הָאוֹיֵב.

~ יום שישי י"א כסלו ~

(יז) **וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיִּשָּׂא אֶת־בָּנָיו וְאֶת־נָשָׁיו עַל־הַגְּמַלִּים:**

יז וְקָם יַעֲקֹב וּנְטַל יָת בְּנוֹהִי וְיָת נְשׁוֹהִי עַל גַּמְלָיָא:

רש"י◄ **אֶת־בָּנָיו וְאֶת־נָשָׁיו** • הִקְדִּים זְכָרִים לִנְקֵבוֹת, וְעֵשָׂו הִקְדִּים נְקֵבוֹת לִזְכָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (לקמן לו) "וַיִּקַּח עֵשָׂו אֶת־נָשָׁיו וְאֶת־בָּנָיו וְגוֹ'".

~ נקודות משיחות קודש ~

מָתַי יֵשׁ לְהַקְדִּים נְקֵבוֹת לִזְכָרִים?

עַל הַפָּסוּק "וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיִּשָּׂא אֶת בָּנָיו וְאֶת נָשָׁיו עַל הַגְּמַלִּים" (לא, יז) פֵּירֵשׁ רַשִּׁ"י "הִקְדִּים זְכָרִים לִנְקֵבוֹת, וְעֵשָׂו הִקְדִּים נְקֵבוֹת לִזְכָרִים".

וְיֵשׁ לְבָאֵר שְׁתֵּי הַנְהָגוֹת אֵלּוּ שֶׁל יַעֲקֹב וְעֵשָׂו לְמַעֲלִיּוּתָא, וּבֵעֲבוֹדַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ:

הִנֵּה, זָכָר וּנְקֵבָה - אִישׁ וְאִשָּׁה - מוֹרִים עַל עֲבוֹדַת הַמּוֹחַ וַעֲבוֹדַת הַלֵּב. כִּי עִיקַּר עִנְיַן הַמּוֹחִין וְלִימוּד הַתּוֹרָה הוּא בָּאִישׁ, וְיִחוּדָהּ שֶׁל הָאִשָּׁה לְגַבֵּי הָאִישׁ הוּא בְּעִנְיַן הָרֶגֶשׁ וְהַמִּדּוֹת.

וְהִנֵּה, הַסֵּדֶר הָרָצוּי בִּכְלָל הוּא שֶׁ"הוּא יִמְשֹׁל בָּךְ" - זְכָרִים קוֹדְמִים לִנְקֵבוֹת. וְהַיְינוּ, שֶׁהַמּוֹחַ יִשְׁלוֹט עַל הַלֵּב (תניא פי"ב ובכ"מ), דְּהַמִּדּוֹת צְרִיכוֹת לִהְיוֹת מוּנְהָגוֹת עַל־יְדֵי הַשֵּׂכֶל. כִּי רַק כַּאֲשֶׁר הַמִּדּוֹת מוּנְהָגוֹת עַל־יְדֵי הַשֵּׂכֶל, אֲזַי חֶמְדַּת הַלֵּב וְהַנְהָגַת הָאָדָם הִיא כִּדְבָעֵי. וְלָכֵן, יַעֲקֹב "הִקְדִּים זְכָרִים לִנְקֵבוֹת", כִּי הַסֵּדֶר הָרָצוּי הוּא תְּחִילָּה עֲבוֹדַת הַמּוֹחַ וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא בָּא לַעֲבוֹדַת הַלֵּב.

אָמְנָם כַּאֲשֶׁר יֶשְׁנָם מְנִיעוֹת וְעִיכּוּבִים בַּעֲבוֹדַת ה' וְצָרִיךְ לְהִתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם, אֲזַי לֹא דַּי בַּעֲבוֹדָה "מְסוּדֶרֶת" וְעַל־פִּי טַעַם וָדַעַת, אֶלָּא זְקוּקִים לַעֲבוֹדָה נַעֲלֵית יוֹתֵר, שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַגְבָּלַת הַשֵּׂכֶל. וַעֲבוֹדָה זוֹ הוּא עַל־יְדֵי הַלֵּב דַּוְקָא (ראה 'המשך' תרס"ו עמ' ס ואילך). וְלָכֵן "עֵשָׂו הִקְדִּים נְקֵבוֹת לִזְכָרִים", כִּי אָדָם שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְגַּבֵּר עַל נְטִיּוֹתָיו וְתַאֲוֹתָיו, בְּחִינַת "עֵשָׂו", אִי־אֶפְשָׁר לוֹ לְהִסְתַּפֵּק בַּעֲבוֹדָה שֶׁבִּמְדִידָה וְהַגְבָּלָה עַל־פִּי הַסֵּדֶר וְ'טַעַם וָדַעַת', אֶלָּא צְרִיכָה לִהְיוֹת עֲבוֹדָה שֶׁלְּמַעְלָה מִסֵּדֶר, וּלְמַעְלָה מִמִּדִּידָה וְהַגְבָּלָה.

(על־פי 'לקוטי שיחות' ח"ל עמ' 144 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

(יח) **וַיְנַהֵג אֶת־כָּל־מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־רְכֻשׁוֹ אֲשֶׁר רָכָשׁוּ מִקְנֵה קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּפַדַּן אֲרָם לָבוֹא אֶל־יִצְחָק אָבִיו אַרְצָה כְּנָעַן:**

יח וּדְבַר יָת כָּל גֵּיתוֹהִי וְיָת כָּל קִנְיָנֵהּ דִּקְנָא גֵּיתֵי קִנְיָנֵהּ דִּי קְנָא בְּפַדַּן אֲרָם לְמֵיתֵי לְוַת יִצְחָק אֲבוּהִי לְאַרְעָא כְּנָעַן:

רש"י◄ **מִקְנֵה קִנְיָנוֹ** • מַה שֶּׁקָּנָה מִצֹּאנוֹ, עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת וּגְמַלִּים וַחֲמוֹרִים.

(יט) **וְלָבָן הָלַךְ לִגְזֹז אֶת־צֹאנוֹ וַתִּגְנֹב רָחֵל אֶת־הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאָבִיהָ:**

יט וְלָבָן אֲזַל לְמִגַּז יָת עָנֵהּ וְכַסִּיאַת רָחֵל יָת צַלְמָנַיָּא דִּי לַאֲבוּהָא:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יט) **וַתִּגְנֹב רָחֵל אֶת הַתְּרָפִים.** אוֹמֵר בְּפִרְקֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (פל"ו) מַהוּ תְּרָפִים, הָיוּ שׁוֹחֲטִין אָדָם בְּכוֹר, וְחוֹתְכִין אוֹתוֹ, וּמוֹלְחִין אוֹתוֹ בְּמֶלַח וּבְשָׂמִים, וְכוֹתְבִין עַל טַס שֶׁל זָהָב שֵׁם רוּחַ טוּמְאָה, וּמַנִּיחִין אוֹתוֹ תַּחַת (כלי) לְשׁוֹנוֹ, וְנוֹתְנִין אוֹתוֹ בַּקִּיר, וּמַדְלִיקִין לְפָנָיו נֵר וּמִשְׁתַּחֲוִים לוֹ, וְהוּא מְדַבֵּר, כְּדִכְתִיב (זכריה י ב) הַתְּרָפִים דִּבְּרוּ אָוֶן,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י◄ לִגְזֹז אֶת־צֹאנוֹ • שֶׁנָּתַן בְּיַד בָּנָיו דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲקֹב. וַתִּגְנֹב רָחֵל אֶת־הַתְּרָפִים • לְהַפְרִישׁ אֶת אָבִיהָ מֵעֲבוֹדַת אֱלִילִים — נִתְכַּוְּנָה (ב"ר).

(כ) וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב אֶת־לֵב לָבָן הָאֲרַמִּי עַל־בְּלִי הִגִּיד לוֹ כִּי בֹרֵחַ הוּא:

כ וְכַסִּי יַעֲקֹב מִן לִבָּא דְּלָבָן אֲרַמָּאָה עַל דְּלָא חַוִּי לֵהּ אֲרֵי אָזֵל הוּא:

(כא) וַיִּבְרַח הוּא וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיָּקָם וַיַּעֲבֹר אֶת־הַנָּהָר וַיָּשֶׂם אֶת־פָּנָיו הַר הַגִּלְעָד:

כא וַאֲזַל הוּא וְכָל דִּי לֵהּ וְקָם וַעֲבַר יָת פְּרָת וְשַׁוִּי יָת אַפּוֹהִי לְטוּרָא דְגִלְעָד:

(כב) וַיֻּגַּד לְלָבָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב:

כב וְאִתְחַוָּה לְלָבָן בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה אֲרֵי אָזֵל יַעֲקֹב:

רש"י◄ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי • שֶׁהֲרֵי דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים הָיָה בֵּינֵיהֶם.

(כג) וַיִּקַּח אֶת־אֶחָיו עִמּוֹ וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים וַיַּדְבֵּק אֹתוֹ בְּהַר הַגִּלְעָד:

כג וּדְבַר יָת אָחוּהִי עִמֵּהּ וּרְדַף בַּתְרוֹהִי מַהֲלַךְ שִׁבְעַת יוֹמִין וְאַדְבֵּק יָתֵהּ בְּטוּרָא דְגִלְעָד:

רש"י◄ אֶת־אֶחָיו • קְרוֹבָיו. דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים • כָּל אוֹתָן שְׁלֹשָׁה יָמִים שֶׁהָלַךְ הַמַּגִּיד לְהַגִּיד לְלָבָן, הָלַךְ יַעֲקֹב לְדַרְכּוֹ. נִמְצָא יַעֲקֹב רָחוֹק מִלָּבָן שִׁשָּׁה יָמִים, וּבַשְּׁבִיעִי הִשִּׂיגוֹ לָבָן, לָמַדְנוּ שֶׁכָּל מַה שֶּׁהָלַךְ יַעֲקֹב בְּשִׁבְעָה יָמִים, הָלַךְ לָבָן בְּיוֹם אֶחָד, (שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים", וְלֹא נֶאֱמַר: 'וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו שִׁבְעַת יָמִים').

~ נקודות משיחות קודש ~

הַחִיצוֹנִיּוּת בִּשְׁבִיל הַפְּנִימִיּוּת

בְּסֵפֶר 'אוֹר הַמֵּאִיר' אִיתָא בְּשֵׁם מוֹרֵנוּ הַמַּגִּיד מִמֶּעזְרִיטְשׁ נ"ע, דְּמַה שֶּׁרָדַף לָבָן אַחַר יַעֲקֹב אָבִינוּ, הוּא מִפְּנֵי שֶׁיַּעֲקֹב הִשְׁאִיר אַחֲרָיו אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁעֲדַיִן לֹא בֵּירְרָם וְהוֹצִיאָם מִלָּבָן, וְלָזֹאת הוּצְרַךְ לָבָן לִרְדּוֹף אַחַר יַעֲקֹב - לִיתֵּן לוֹ אֶת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁנִּשְׁאֲרוּ אֶצְלוֹ. וְזֹאת עַל־יְדֵי שֶׁנּוֹסְפָה פָּרָשָׁה בַּתּוֹרָה - סִיפּוּר רְדִיפָתוֹ אַחֲרֵי יַעֲקֹב.

וַחֲזִינָן מֵהָא, שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת עִנְיָן שֶׁבְּחִיצוֹנִיּוּת וּבְפוֹעֵל הוּא לְגַמְרֵי הֵיפֶךְ הַקְּדוּשָׁה, אֲמָנָם בִּפְנִימִיּוּת חֲרֵי הַכַּוָּנָה בָּזֶה הִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם - כְּדֵי לְהוֹסִיף בַּקְּדוּשָׁה.

עַל־דֶּרֶךְ הַמְבוֹאָר בְּסֵפֶר תַּנְיָא קַדִּישָׁא, שֶׁכַּאֲשֶׁר יְהוּדִי עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל, וְעוֹמֵד לְנֶגְדּוֹ גּוֹי וּמְבַלְבְּלוֹ - חֲרֵי־זֶה בִּכְדֵי לְעוֹרְרוֹ שֶׁיּוֹסִיף בְּכַוָּנַת הַתְּפִלָּה.

כְּלוֹמַר: גַּם הַנָּכְרִי בְּעַצְמוֹ, מִצַּד שָׁרְשׁוֹ (שֶׁשָּׁרְשׁוֹ שֶׁל כָּל דָּבָר הוּא בַּקְּדוּשָׁה), הוּא מַרְגִּישׁ שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹסִיף דָּבָר בַּקְּדוּשָׁה; אֶלָּא שֶׁלְּהִיוֹתוֹ הַצִּינוֹר הַמַּמְשִׁיךְ זֹאת - זֶה מִתְבַּטֵּא בְּאוֹפֶן שֶׁמְּבַלְבְּלוֹ מִתְּפִלָּתוֹ. אָמְנָם בִּפְנִימִיּוּת - חֲרֵי זֶה רַק לְהוֹסִיף אֶת הַכַּוָּנָה.

וּמִכָּאן הוֹרָאָה נִפְלָאָה בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ:

גַּם כְּשֶׁיֵּשְׁנָם הַעֲלָמוֹת וְהֶסְתֵּרִים עַל עֲבוֹדַת ה', הִנֵּה הָאֱמֶת הִיא שֶׁדָּבָר זֶה בִּפְנִימִיּוּתוֹ הוּא טוֹב, וְרַק בְּחִיצוֹנִיּוּתוֹ הוּא נִרְאֶה כְּדָבָר הַמַּעְלִים. וְכַאֲשֶׁר הָאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁבַּפְּנִימִיּוּת דָּבָר זֶה טוֹב וּבְאוֹפֶן כָּזֶה עוֹבֵד אֶת עֲבוֹדָתוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה נִפְעָל שֶׁגַּם בְּגִילוּי יֵרָאֶה כָּךְ.

(עַל־פִּי 'לִקּוּטֵי שִׂיחוֹת' ח"א עמ' 18 - מתוך 'לקראת שבת')

(כד) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־לָבָן הָאֲרַמִּי בַּחֲלֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־תְּדַבֵּר עִם־יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד־רָע:

כד וַאֲתָא מֵימְרָא מִן קֳדָם יְיָ לְוַת לָבָן אֲרַמָּאָה בְּחֵילְמָא דִּי לֵילְיָא וַאֲמַר לֵהּ אִסְתַּמַּר לָךְ דִּילְמָא תְּמַלֵּיל עִם יַעֲקֹב מִטַּב עַד בִּישׁ:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

וּלְכָךְ גָּנְבָה אוֹתָן שֶׁלֹּא יַגִּידוּ לְלָבָן כִּי בָרַח יַעֲקֹב, (א"כ) [אי נמי] נִתְכַּוְּנָה לַעֲקוֹר עֲבוֹדָה־זָרָה מִבֵּית אָבִיהָ (תנחומא יב): תורה כ

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י◄ מִטּוֹב עַד־רָע • כָּל טוֹבָתָן שֶׁל רְשָׁעִים, רָעָה הִיא אֵצֶל הַצַּדִּיקִים (יבמות קג).

(כה) וַיַּשֵּׂג לָבָן אֶת־יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב תָּקַע אֶת־אָהֳלוֹ בָּהָר וְלָבָן תָּקַע אֶת־אֶחָיו בְּהַר הַגִּלְעָד׃

כה וְאַדְבִּיק לָבָן יָת יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב פְּרַס יָת מַשְׁכְּנֵהּ בְּטוּרָא וְלָבָן אַשְׁרֵי יָת אֲחוֹהִי בְּטוּרָא דְגִלְעָד׃

(כו) וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב מֶה עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב אֶת־לִבָּבִי וַתְּנַהֵג אֶת־בְּנֹתַי כִּשְׁבִיוֹת חָרֶב׃

כו וַאֲמַר לָבָן לְיַעֲקֹב מָה עֲבַדְתָּ וְכַסֵּיתָא מִנִּי וּדְבַרְתָּא יָת בְּנָתַי כְּשַׁבְיוּת חַרְבָּא׃

רש"י◄ כִּשְׁבִיוֹת חָרֶב • כָּל חַיִל הַבָּא לְמִלְחָמָה, קָרוּי חֶרֶב.

(כז) לָמָּה נָחְבֵּאתָ לִבְרֹחַ וַתִּגְנֹב אֹתִי וְלֹא־הִגַּדְתָּ לִּי וָאֲשַׁלֵּחֲךָ בְּשִׂמְחָה וּבְשִׁרִים בְּתֹף וּבְכִנּוֹר׃

כז לְמָה אִטְמַרְתָּ לְמֵיזַל וְכַסֵּיתָא מִנִּי וְלָא חַוֵּיתָא לִי וְשַׁלְחִתָּךְ פּוּן בְּחֶדְוָא וּבְתוּשְׁבְּחָן בְּתוּפִין וּבְכִנָּרִין׃

רש"י◄ וַתִּגְנֹב אֹתִי • גָּנַבְתָּ אֶת דַּעְתִּי.

(כח) וְלֹא נְטַשְׁתַּנִי לְנַשֵּׁק לְבָנַי וְלִבְנֹתָי עַתָּה הִסְכַּלְתָּ עָשׂוֹ׃

כח וְלָא שְׁבַקְתַּנִי לְנַשָּׁקָא לִבְנַי וְלִבְנָתַי כְּעַן אַסְכֶּלְתָּא לְמֶעְבַּד׃

(כט) יֶשׁ־לְאֵל יָדִי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע וֵאלֹהֵי אֲבִיכֶם אֶמֶשׁ אָמַר אֵלַי לֵאמֹר הִשָּׁמֶר לְךָ מִדַּבֵּר עִם־יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד־רָע׃

כט אִית חֵילָא בִּידִי לְמֶעְבַּד עִמְּכוֹן בִּישׁ וֵאלָהָא דַאֲבוּכוֹן בְּרַמְשָׁא אֲמַר לִי לְמֵימַר אִסְתַּמַּר לָךְ מִלְּמַלָּלָא עִם יַעֲקֹב מִטַּב עַד בִּישׁ׃

רש"י◄ יֶשׁ־לְאֵל יָדִי • יֵשׁ כֹּחַ וְחַיִל בְּיָדִי "לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רַע", וְכָל 'אֵל' שֶׁהוּא לְשׁוֹן קֹדֶשׁ, עַל שֵׁם עִזּוּז וְרֹב אוֹנִים הוּא.

(ל) וְעַתָּה הָלֹךְ הָלַכְתָּ כִּי־נִכְסֹף נִכְסַפְתָּה לְבֵית אָבִיךָ לָמָּה גָנַבְתָּ אֶת־אֱלֹהָי׃

ל וּכְעַן מֵיזַל אֲזַלְתָּ אֲרֵי חַמָּדָא חַמֵּדְתָּא לְבֵית אָבוּךְ לְמָה גְנַבְתָּא יָת דַּחֲלָתִי׃

רש"י◄ נִכְסַפְתָּה • חָמַדְתָּ, וְהַרְבֵּה יֵשׁ בַּמִּקְרָא: (תהלים פד) "נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי", (איוב יד) "לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִּכְסֹף".

(לא) וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן כִּי יָרֵאתִי כִּי אָמַרְתִּי פֶּן־תִּגְזֹל אֶת־בְּנוֹתֶיךָ מֵעִמִּי׃

לא וַאֲתֵיב יַעֲקֹב וַאֲמַר לְלָבָן אֲרֵי דְחֵילִית אֲרֵי אֲמָרִית דִּילְמָא תְגַיֵּס יָת בְּנָתָךְ מִנִּי׃

רש"י◄ כִּי יָרֵאתִי וְגוֹ' • הֶשִׁיבוֹ עַל רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן, שֶׁאָמַר לוֹ: "וַתְּנַהֵג אֶת בְּנוֹתַי וְגוֹ'".

(לב) עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת־אֱלֹהֶיךָ לֹא יִחְיֶה נֶגֶד אַחֵינוּ הַכֶּר־לְךָ מָה עִמָּדִי וְקַח־לְךָ וְלֹא־יָדַע יַעֲקֹב כִּי רָחֵל גְּנָבָתַם׃

לב עִם (נ"י אֲתַר) דִּי תַשְׁכַּח יָת דַּחֲלָתָךְ לָא יִתְקַיַּם קֳדָם אַחָנָא אִשְׁתְּמוֹדַע לָךְ מָה דְעִמִּי וְסַב לָךְ וְלָא יְדַע יַעֲקֹב אֲרֵי רָחֵל גְּנָבַתְהוֹן׃

רש"י◄ לֹא יִחְיֶה • וּמֵאוֹתָהּ קְלָלָה, מֵתָה רָחֵל בַּדֶּרֶךְ (ב"ר). מָה עִמָּדִי • מִשֶּׁלְּךָ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(לג) וַיָּבֹא לָבָן בְּאֹהֶל־יַעֲקֹב וּבְאֹהֶל לֵאָה וּבְאֹהֶל שְׁתֵּי הָאֲמָהֹת וְלֹא מָצָא וַיֵּצֵא מֵאֹהֶל לֵאָה וַיָּבֹא בְּאֹהֶל רָחֵל:

לג וְעַל לָבָן בְּמַשְׁכְּנָא דְיַעֲקֹב וּבְמַשְׁכְּנָא דְלֵאָה וּבְמַשְׁכְּנָא דְתַרְתֵּין לְחֵינָתָא וְלָא אַשְׁכַּח וּנְפַק מִמַּשְׁכְּנָא דְלֵאָה וְעַל בְּמַשְׁכְּנָא דְרָחֵל:

רש"י ◄ **בְּאֹהֶל־יַעֲקֹב.** הוּא אֹהֶל רָחֵל, שֶׁהָיָה יַעֲקֹב תָּדִיר אֶצְלָהּ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "בְּנֵי רָחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב", וּבְכֻלָּן לֹא נֶאֱמַר: "אֵשֶׁת יַעֲקֹב". **וַיָּבֹא בְּאֹהֶל** רָחֵל. כְּשֶׁיָּצָא מֵאֹהֶל לֵאָה, חָזַר לוֹ לְאֹהֶל רָחֵל קֹדֶם שֶׁחִפֵּשׂ בְּאֹהֶל הָאֲמָהוֹת (סִפְרִים אֲחֲרִים: הַשִּׁפְחוֹת). וְכָל־כָּךְ לָמָּה? לְפִי שֶׁהָיָה מַכִּיר בָּהּ שֶׁהִיא מַשְׁמֶשֶׁת שְׁנִית.

(לד) וְרָחֵל לָקְחָה אֶת־הַתְּרָפִים וַתְּשִׂמֵם בְּכַר הַגָּמָל וַתֵּשֶׁב עֲלֵיהֶם וַיְמַשֵּׁשׁ לָבָן אֶת־כָּל־הָאֹהֶל וְלֹא מָצָא:

לד וְרָחֵל נְסִיבַת יָת צַלְמָנַיָּא וְשַׁוִּתִּנּוּן בַּעֲבִיטָא דְגַמְלָא וִיתִיבַת עֲלֵיהוֹן וּמַשְׁיֵשׁ לָבָן יָת כָּל מַשְׁכְּנָא וְלָא אַשְׁכַּח:

רש"י ◄ **בְּכַר הַגָּמָל.** לְשׁוֹן כָּרִים וּכְסָתוֹת, כְּתַרְגּוּמוֹ: 'בַּעֲבִיטָא דְגַמְלָא', וְהִיא מִרְדַּעַת הָעֲשׂוּיָה כְּמִין כַּר. וּב'עַרוּבִין': (דף יז) 'הִקִּיפוּהָ בַּעֲבִיטִין', וְהֵן עֲבִיטֵי גְּמַלִּים, בסט"ו בְּלַעַ"ז.

(לה) וַתֹּאמֶר אֶל־אָבִיהָ אַל־יִחַר בְּעֵינֵי אֲדֹנִי כִּי לוֹא אוּכַל לָקוּם מִפָּנֶיךָ כִּי דֶרֶךְ נָשִׁים לִי וַיְחַפֵּשׂ וְלֹא מָצָא אֶת־הַתְּרָפִים:

לה וַאֲמָרַת לַאֲבוּהָא לָא יִתְקַף בְּעֵינֵי רִבּוֹנִי אֲרֵי לָא אִכּוּל לְמֵיקַם מִן קֳדָמָךְ אֲרֵי אֹרַח נְשִׁין לִי וּבְלַשׁ וְלָא אַשְׁכַּח יָת צַלְמָנַיָּא:

(לו) וַיִּחַר לְיַעֲקֹב וַיָּרֶב בְּלָבָן וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן מַה־פִּשְׁעִי מַה חַטָּאתִי כִּי דָלַקְתָּ אַחֲרָי:

לו וּתְקֵיף לְיַעֲקֹב וּנְצָא עִם לָבָן וַאֲתִיב יַעֲקֹב וַאֲמַר לְלָבָן מַה חוֹבִי מַה סוּרְחָנִי אֲרֵי רְדַפְתָּא בַּתְרָי:

רש"י ◄ **דָּלַקְתָּ.** רָדַפְתָּ, כְּמוֹ: (איכה ד) "עַל הֶהָרִים דְּלָקוּנוּ", וּכְמוֹ: (שמואל א יז) "מִדְּלֶק אַחֲרֵי פְּלִשְׁתִּים".

(לז) כִּי־מִשַּׁשְׁתָּ אֶת־כָּל־כֵּלַי מַה־מָּצָאתָ מִכֹּל כְּלֵי־בֵיתֶךָ שִׂים כֹּה נֶגֶד אַחַי וְאַחֶיךָ וְיוֹכִיחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ:

לז אֲרֵי מַשַּׁשְׁתָּא יָת כָּל מָנֵי מָה אַשְׁכַּחְתָּא מִכֹּל מָנֵי בֵּיתָךְ שַׁוִּי הָכָא קֳדָם אַחַי וְאַחָיךָ וְיוֹכִיחוּן בֵּין תַּרְוָנָא:

רש"י ◄ **וְיוֹכִיחוּ.** וִיבָרְרוּ עִם מִי הַדִּין, אפרובי"ר בְּלַעַ"ז.

(לח) זֶה עֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי עִמָּךְ רְחֵלֶיךָ וְעִזֶּיךָ לֹא שִׁכֵּלוּ וְאֵילֵי צֹאנְךָ לֹא אָכָלְתִּי:

לח דְּנַן עֶסְרִין שְׁנִין אֲנָא עִמָּךְ רְחֵלָיךְ וְעִזָּיךְ לָא אַתְכִּילוּ וְדִכְרֵי עָנָךְ לָא אֲכָלִית:

רש"י ◄ **לֹא שִׁכֵּלוּ.** לֹא הִפִּילוּ עִבּוּרָם, כְּמוֹ: (הושע ט) "רֶחֶם מַשְׁכִּיל", (איוב כא) "תְּפֵלֶט פָּרָתוֹ וְלֹא תְשַׁכֵּל". **וְאֵילֵי צֹאנְךָ.** (ב"ק סה) מִכָּאן אָמְרוּ: אַיִל בֶּן יוֹמוֹ קָרוּי אַיִל, שֶׁאִם לֹא כֵן, מַה שִּׁבְחוֹ? אֵילִים לֹא אָכַל, אֲבָל כְּבָשִׂים אָכַל, אִם־כֵּן גַּזְלָן הוּא.

(לט) טְרֵפָה לֹא־הֵבֵאתִי אֵלֶיךָ אָנֹכִי אֲחַטֶּנָּה מִיָּדִי תְּבַקְשֶׁנָּה גְּנֻבְתִּי יוֹם וּגְנֻבְתִּי לָיְלָה:

לט דִּתְבִירָא לָא אַיְתִיתִי לְוָתָךְ דַּהֲוָה שָׁגְיָא מִמִּנְיָנָא מִנִּי אַתְּ בָּעֵי לַהּ נְטָרִית בִּימָמָא וּנְטָרִית בְּלֵילְיָא:

רש"י ◄ **טְרֵפָה.** עַל־יְדֵי אֲרִי וּזְאֵב. **אָנֹכִי אֲחַטֶּנָּה.** לְשׁוֹן: (שופטים כ) "קֹלֵעַ בָּאֶבֶן אֶל־הַשַּׂעֲרָה וְלֹא יַחֲטִא", (מלכים א א) "אֲנִי וּבְנִי שְׁלֹמֹה חַטָּאִים", חֲסֵרִים. 'אָנֹכִי אֲחַסְרֶנָּה' אִם חָסְרָה, חָסְרָה לִי, שֶׁמִּיָּדִי תְּבַקְשֶׁנָּה. **אָנֹכִי אֲחַטֶּנָּה.** תַּרְגּוּמוֹ 'דַּהֲוָה שָׁגְיָא מִמִּנְיָנָא', שֶׁהָיְתָה נִפְקֶדֶת וּמְחֻסֶּרֶת, כְּמוֹ: (במדבר לא) "וְלֹא נִפְקַד

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מִמֶּנּוּ אִישׁ", תַּרְגּוּמוֹ: 'וְלָא שָׁבָא'. **גְּנַבְתִּי יוֹם וּגְנַבְתִּי לָיְלָה** • גְּנוּבַת יוֹם אוֹ גְּנוּבַת לַיְלָה, הַכֹּל שִׁלַּמְתִּי. **גְּנַבְתִּי** • כְּמוֹ: (איכה א) "רַבָּתִי בַגּוֹיִם, שָׂרָתִי בַּמְּדִינוֹת", (ישעיה א) "מְלֵאַתִּי מִשְׁפָּט", (הושע י) "אֹהַבְתִּי לָדוּשׁ".

(מ) **הָיִיתִי בַיּוֹם אֲכָלַנִי חֹרֶב וְקֶרַח בַּלַּיְלָה וַתִּדַּד שְׁנָתִי מֵעֵינָי:**

מ **הֲוֵיתִי בִּימָמָא אֲכָלַנִי שַׁרְבָּא וּגְלִידָא (הֲוָה) נָחֵית עֲלַי בְּלֵילְיָא וּנְדַד שִׁנְתִּי מֵעֵינָי:**

רש"י ◄ **אֲכָלַנִי חֹרֶב** • לְשׁוֹן "אֵשׁ אוֹכְלָה". **וְקֶרַח** • כְּמוֹ: (תהלים קמז) "מַשְׁלִיךְ קַרְחוֹ", תַּרְגּוּמוֹ: 'גְּלִידָא'. **שְׁנָתִי** • לְשׁוֹן שֵׁנָה.

(מא) **זֶה־לִּי עֶשְׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתֶךָ עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה בִּשְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנֶךָ וַתַּחֲלֵף אֶת־מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מֹנִים:**

מא **דְּנַן לִי עֶסְרִין שְׁנִין בְּבֵיתָךְ פְּלָחְתָּךְ אַרְבַּע עֶסְרֵי שְׁנִין בְּתַרְתֵּין בְּנָתָיךְ וְשִׁתְּ שְׁנִין בְּעָנָךְ וְאַשְׁנֵיתָא יָת אַגְרִי עֲשַׂר זִמְנִין:**

רש"י ◄ **וַתַּחֲלֵף אֶת־מַשְׂכֻּרְתִּי** • הָיִיתָ מְשַׁנֶּה תְּנַאי שֶׁבֵּינֵינוּ מִנָּקוּד לְטָלוּא, וּמֵעֲקֻדִּים לִבְרֻדִּים.

(מב) **לוּלֵי אֱלֹהֵי אָבִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וּפַחַד יִצְחָק הָיָה לִי כִּי עַתָּה רֵיקָם שִׁלַּחְתָּנִי אֶת־עָנְיִי וְאֶת־יְגִיעַ כַּפַּי רָאָה אֱלֹהִים וַיּוֹכַח אָמֶשׁ:**

מב **אִילוּלָא פּוּן אֱלָהֵהּ דְּאַבָּא אֱלָהֵהּ דְּאַבְרָהָם וּדְדָחִיל לֵהּ יִצְחָק הֲוָה בְּסַעְדִּי אֲרֵי כְּעַן רֵיקָן שַׁלַּחְתָּנִי יָת עַמְלִי וְיָת לֵיאוּת יְדַי גֵּלֵי קֳדָם יְיָ וְאוֹכַח בְּרַמְשָׁא:**

רש"י ◄ **וּפַחַד יִצְחָק** • לֹא רָצָה לוֹמַר: 'אֱלֹהֵי יִצְחָק', שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְיַחֵד שְׁמוֹ עַל הַצַּדִּיקִים בְּחַיֵּיהֶם, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאָמַר לוֹ בְּצֵאתוֹ מִבְּאֵר שָׁבַע: "אֲנִי ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק", בִּשְׁבִיל שֶׁכָּהוּ עֵינָיו וַהֲרֵי הוּא כְּמֵת. יַעֲקֹב נִתְיָרֵא לוֹמַר "אֱלֹהֵי", וְאָמַר: "וּפַחַד יִצְחָק". **וַיּוֹכַח** • לְשׁוֹן תּוֹכֵחָה הוּא, וְלֹא לְשׁוֹן הוֹכָחָה הוּא.

~ שבת קודש י"ב כסלו ~

(מג) **וַיַּעַן לָבָן וַיֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הַבָּנוֹת בְּנֹתַי וְהַבָּנִים בָּנַי וְהַצֹּאן צֹאנִי וְכֹל אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה לִי־הוּא וְלִבְנֹתַי מָה־אֶעֱשֶׂה לָאֵלֶּה הַיּוֹם אוֹ לִבְנֵיהֶן אֲשֶׁר יָלָדוּ:**

מג **וַאֲתִיב לָבָן וַאֲמַר לְיַעֲקֹב בְּנָתָא בְּנָתַי וּבְנַיָּא בְנַי וְעָנָא עָנִי וְכֹל דִּי אַתְּ חָזֵי דִּילִי הוּא וְלִבְנָתַי מָה אֶעְבִּיד לְאִלֵּין יוֹמָא דֵּין אוֹ לִבְנֵיהֶן דִּילִדָן:**

רש"י ◄ **מָה־אֶעֱשֶׂה לָאֵלֶּה** • אֵיךְ תַּעֲלֶה עַל לִבִּי לְהָרַע לָהֶן.

~ נקודות משיחות קודש ~

לָבָן טָעַן לְיַעֲקֹב אָבִינוּ (וְכָךְ טוֹעֲנִים יוֹרְשֵׁי לָבָן שֶׁבְּכָל דּוֹר, לִנְכָדָיו שֶׁל יַעֲקֹב) "הַבָּנוֹת בְּנוֹתַי וְהַבָּנִים בָּנַי וְהַצֹּאן צֹאנִי": בִּשְׁלָמָא אַתָּה (יַעֲקֹב) בְּעַצְמְךָ – יְהוּדִי זָקֵן שֶׁשַּׁיָּךְ לַדּוֹר הַיָּשָׁן – יָכוֹל לְהִתְנַהֵג כִּרְצוֹנְךָ, לִלְמוֹד תּוֹרָה יוֹמָם וָלַיְלָה, אֲבָל מָה רְצוֹנְךָ מֵהַיְלָדִים?! הַיְלָדִים הַצְּעִירִים שֶׁנִּמְצָאִים בִּזְמַן מוֹדֶרְנִי – טוֹעֵן לָבָן – שַׁיָּכִים לִי, "הַבָּנוֹת בְּנוֹתַי וְהַבָּנִים בָּנַי", וְלָמָּה הִנְךָ עוֹשֶׂה אוֹתָם בַּעֲלֵי־מוּם שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְהַתְאִים אֶת עַצְמָם לְהַנְהָגַת הָעוֹלָם?! רְצוֹנְךָ לְלַמְּדָם יַהֲדוּת – מֵהֵיכִי תֵּתֵי, אֲבָל עָלֶיךָ לַעֲשׂוֹת זֹאת בְּצוּרָה מוֹדֶרְנִית, בְּאֶמְצָעִים חֲדִישִׁים, וְלֹא לַעֲשׂוֹתָם "בַּטְלָנִים"!

וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה – מַמְשִׁיךְ לִטְעוֹן – "הַצֹּאן צֹאנִי": בְּנוֹגֵעַ לְתוֹרָה וּתְפִלָּה – אֵינֶנִּי מִתְעָרֵב, אֲבָל עִנְיָנֵי מִסְחָר, "הַצֹּאן" – "צֹאנִי", עָלֶיךָ לְהִתְנַהֵג בַּדְּרָכִים שֶׁלִּי, דְּרָכִים שֶׁל לָבָן הָאֲרַמִּי, שֶׁלֹּא לְהִתְחַשֵּׁב בְּאִיסּוּרִים שֶׁל רַמָּאוּת, הַשָּׂגַת גְּבוּל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם. שֶׁכֵּן, בְּהַנְהָגָה שֶׁלְּךָ לַעֲסוֹק בְּעִנְיָנֵי מִסְחָר עַל־פִּי תּוֹרָה, קָשֶׁה "לַעֲשׂוֹת חַיִּים" ("מֵאַכָּן אַ לֶעבֶּן").

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְעַל־זֶה מָסַר יַעֲקֹב אֶת נַפְשׁוֹ כָּל כ׳ שָׁנָה שֶׁהָיָה בְּבֵיתוֹ שֶׁל לָבָן — "וּתְדַד שְׁנָתַי מֵעֵינָי", וְעַד שֶׁ"לֹא שָׁכַב" — לֹא רַק בִּשְׁבִיל עִנְיָנִים רוּחָנִיִּים, כְּלִימוּד הַתּוֹרָה בְּבֵית עֵבֶר, אֶלָּא גַּם עַל עִנְיָנִים שֶׁאוֹדוֹתָם טוֹעֵן לָבָן שֶׁשַּׁיָּכִים אֵלָיו, "הַבָּנוֹת בְּנוֹתַי וְהַבָּנִים בָּנַי וְהַצֹּאן צֹאנִי", עַל עִנְיָנִים אֵלֶּה מָסַר יַעֲקֹב אֶת נַפְשׁוֹ (כְּאָמְרוֹ "עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בִּשְׁתֵּי בְּנוֹתֶיךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנֶךָ") שֶׁיִּהְיוּ עַל־פִּי תּוֹרָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יִתְבָּרְרוּ נִיצוֹצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּמְצָאִים בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל לָבָן, וְיוּמְשַׁךְ אֱלוֹקוּת גַּם בַּדְּבָרִים הַגַּשְׁמִיִּים.

(משיחת שבת פרשת וישב ה׳תשי"א)

(מד) וְעַתָּה לְכָה נִכְרְתָה בְרִית אֲנִי וָאַתָּה וְהָיָה לְעֵד בֵּינִי וּבֵינֶךָ׃

מד וּכְעַן אֶתָּא נִגְזַר קְיָם אֲנָא וְאָתְּ וִיהֵי לְסָהִיד בֵּינִי וּבֵינָךְ׃

רש"י◄ וְהָיָה לְעֵד • הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

(מה) וַיִּקַּח יַעֲקֹב אֶבֶן וַיְרִימֵהָ מַצֵּבָה׃

מה וּנְסִיב יַעֲקֹב אַבְנָא וּזְקָפַהּ קָמָא׃

(מו) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאֶחָיו לִקְטוּ אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ־גָל וַיֹּאכְלוּ שָׁם עַל־הַגָּל׃

מו וַאֲמַר יַעֲקֹב לַאֲחוֹהִי לְקוּטוּ אַבְנִין וּנְסִיבוּ אַבְנִין וַעֲבָדוּ דְגוֹרָא וַאֲכָלוּ תַּמָּן עַל דְּגוֹרָא׃

רש"י◄ לְאֶחָיו • הֵם בָּנָיו שֶׁהָיוּ לוֹ אַחִים, נִגְּשִׁים אֵלָיו לְצָרָה וּלְמִלְחָמָה (ב"ר).

(מז) וַיִּקְרָא־לוֹ לָבָן יְגַר שָׂהֲדוּתָא וְיַעֲקֹב קָרָא לוֹ גַּלְעֵד׃

מז וּקְרָא לֵהּ לָבָן יְגַר שַׂהֲדוּתָא וְיַעֲקֹב קְרָא לֵהּ גַּלְעֵד׃

רש"י◄ יְגַר שָׂהֲדוּתָא • תַּרְגּוּמוֹ שֶׁל גַּלְעֵד.

(מח) וַיֹּאמֶר לָבָן הַגַּל הַזֶּה עֵד בֵּינִי וּבֵינֶךָ הַיּוֹם עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ גַּלְעֵד׃

מח וַאֲמַר לָבָן דְּגוֹרָא הָדֵין סָהִיד בֵּינִי וּבֵינָךְ יוֹמָא דֵין עַל כֵּן קְרָא שְׁמֵהּ גַּלְעֵד׃

רש"י◄ (עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ) גַּלְעֵד • גַּל עֵד.

(מט) וְהַמִּצְפָּה אֲשֶׁר אָמַר יִצֶף יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ כִּי נִסָּתֵר אִישׁ מֵרֵעֵהוּ׃

מט וְסָכוּתָא דִּי אֲמַר יִסֶּף מֵימְרָא דַיְיָ בֵּינִי וּבֵינָךְ אֲרֵי נִתְכַּסִּי גְּבַר מֵחַבְרֵהּ׃

רש"י◄ וְהַמִּצְפָּה אֲשֶׁר אָמַר וְגוֹ׳ • וְהַמִּצְפָּה אֲשֶׁר בְּהַר הַגִּלְעָד, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיַּעֲבֹר אֶת־מִצְפֵּה גִּלְעָד". (שופטים יא) וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ מִצְפָּה? לְפִי שֶׁאָמַר כָּל אֶחָד מֵהֶם לַחֲבֵרוֹ: "יִצֶף ה׳ בֵּינִי וּבֵינֶךָ" אִם תַּעֲבֹר אֶת הַבְּרִית׳. כִּי נִסָּתֵר • וְלֹא נִרְאֶה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ.

(נ) אִם־תְּעַנֶּה אֶת־בְּנֹתַי וְאִם־תִּקַּח נָשִׁים עַל־בְּנֹתַי אֵין אִישׁ עִמָּנוּ רְאֵה אֱלֹהִים עֵד בֵּינִי וּבֵינֶךָ׃

נ אִם תְּעַנֵּי יָת בְּנָתַי וְאִם תִּסַּב נְשִׁין עַל בְּנָתַי לֵית אֲנַשׁ עִמָּנָא חֲזֵי מֵימְרָא דַיְיָ סָהִיד בֵּינִי וּבֵינָךְ׃

רש"י◄ בְּנֹתַי בְּנֹתַי • שְׁתֵּי פְּעָמִים, אַף בִּלְהָה וְזִלְפָּה בְּנוֹתָיו הָיוּ מִפִּלֶּגֶשׁ. אִם־תְּעַנֶּה אֶת־בְּנֹתַי • לִמְנֹעַ מֵהֶם עוֹנַת תַּשְׁמִישׁ (יומא עז).

(נא) וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב הִנֵּה ׀ הַגַּל הַזֶּה וְהִנֵּה הַמַּצֵּבָה אֲשֶׁר יָרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ׃

נא וַאֲמַר לָבָן לְיַעֲקֹב הָא דְגוֹרָא הָדֵין וְהָא קַמְתָּא דִּי אַקִּימִית בֵּינִי וּבֵינָךְ׃

רש"י◄ יָרִיתִי • כְּמוֹ: "יָרָה בַיָּם", כָּזֶה שֶׁהוּא יוֹרֶה הַחֵץ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(נב) עַד הַגַּל הַזֶּה וְעֵדָה הַמַּצֵּבָה אִם־אָנִי לֹא־אֶעֱבֹר אֵלֶיךָ אֶת־הַגַּל הַזֶּה וְאִם־אַתָּה לֹא־תַעֲבֹר אֵלַי אֶת־הַגַּל הַזֶּה וְאֶת־הַמַּצֵּבָה הַזֹּאת לְרָעָה:

נב סָהִיד דְּגוֹרָא הָדֵין וְסָהֲדָא קָמָא אִם אֲנָא לָא אֶעְבַּר לְוָתָךְ יָת דְּגוֹרָא הָדֵין וְאִם אַתְּ לָא תְּעַבַּר לְוָתִי יָת דְּגוֹרָא הָדֵין וְיָת קַמְתָּא הָדָא לְבִישׁוּ:

רש"י◄ אִם־אָנִי • חֲרֵי 'אִם' מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן 'אֲשֶׁר', כְּמוֹ: (לעיל כד) "עַד אִם דִּבַּרְתִּי דְּבָרַי". לְרָעָה • (ב"ר) אִי אַתָּה עוֹבֵר, אֲבָל אַתָּה עוֹבֵר לִפְרַקְמַטְיָא.

(נג) אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי נָחוֹר יִשְׁפְּטוּ בֵינֵינוּ אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב בְּפַחַד אָבִיו יִצְחָק:

נג אֱלָהֵהּ דְּאַבְרָהָם וֵאלָהֵהּ דְּנָחוֹר יְדוּנוּן בֵּינָנָא אֱלָהֵהּ דַּאֲבוּהוֹן וְקַיֵּים יַעֲקֹב בִּדְדָחִיל לֵהּ אֲבוּהִי יִצְחָק:

רש"י◄ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם • קֹדֶשׁ (ב"ר). וֵאלֹהֵי נָחוֹר • חוֹל. אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם • חוֹל.

(נד) וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח בָּהָר וַיִּקְרָא לְאֶחָיו לֶאֱכֹל לֶחֶם וַיֹּאכְלוּ לֶחֶם וַיָּלִינוּ בָּהָר:

נד וּנְכַס יַעֲקֹב נִכְסָתָא בְּטוּרָא וּקְרָא לַאֲחוֹהִי לְמֵיכַל לַחְמָא וַאֲכָלוּ לַחְמָא וּבִיתוּ בְּטוּרָא:

רש"י◄ וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח • שָׁחַט בְּהֵמוֹת לְמִשְׁתֶּה. לְאֶחָיו • לְאוֹהֲבָיו שֶׁעִם לָבָן. לֶאֱכֹל־לָחֶם • כָּל דְּבַר מַאֲכָל קָרוּי לֶחֶם, כְּמוֹ: (דניאל ה) "עֲבַד לְחֶם רַב", (ירמיה יא) "נַשְׁחִיתָה עֵץ בְּלַחְמוֹ".

לב (א) וַיַּשְׁכֵּם לָבָן בַּבֹּקֶר וַיְנַשֵּׁק לְבָנָיו וְלִבְנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֶתְהֶם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לָבָן לִמְקֹמוֹ:

א וְאַקְדֵּם לָבָן בְּצַפְרָא וּנְשַׁק לִבְנוֹהִי וְלִבְנָתֵהּ וּבָרִיךְ יָתְהֵן וַאֲזַל וְתַב לָבָן לַאֲתְרֵהּ:

(ב) וְיַעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ־בוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים:

ב וְיַעֲקֹב אֲזַל לְאָרְחֵהּ וַעֲרָעוּ בֵּהּ מַלְאָכַיָּא דַיְיָ:

רש"י◄ וַיִּפְגְּעוּ־בוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים • מַלְאָכִים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בָּאוּ לִקְרָאתוֹ לְלַוּוֹתוֹ לָאָרֶץ.

(ג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר רָאָם מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא מַחֲנָיִם:

ג וַאֲמַר יַעֲקֹב כַּד חֲזָנוּן מַשְׁרִיתָא מִן קֳדָם יְיָ דֵּין וּקְרָא שְׁמָא דְּאַתְרָא הַהוּא מַחֲנָיִם:

פ פ פ

רש"י◄ מַחֲנָיִם • שְׁתֵּי מַחֲנוֹת, שֶׁל חוּצָה־לָאָרֶץ שֶׁבָּאוּ עִמּוֹ עַד כָּאן, וְשֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּאוּ לִקְרָאתוֹ (ב"ר ותנחומא):

פפפ קמ"ח פסוקים. חלק"י, מחני"ם סימן חסלת פרשת ויצא

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רלד - רלו

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(נב) עַד הַגַּל הַזֶּה. נָעֲצוּ חֶרֶב בַּגַּל גַּם לְעֵדוּת. וּלְכָךְ בִּלְעָם לָקָה בִּשְׁנֵיהֶם, דְּאָמְרִינַן (סנהדרין קח. עיי"ש) הוּא לָבָן, הוּא בְּעוֹר, הוּא כּוּשַׁן רִשְׁעָתַיִם, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַמְכַזְּבִים וְהַמְשַׁקְּרִים בֶּאֱמוּנָתָם לִהְיוֹת לוֹקִים עַל־יְדֵי הָעֵדִים, וּבִלְעָם נִלְקָה בַּגַּל, כְּדִכְתִיב (במדבר כב כה) וַתִּלְחַץ [אֶת] רֶגֶל בִּלְעָם אֶל הַקִּיר, וְאוֹתוֹ קִיר הַגַּל הָיָה (תנחומא יג), וּבַחֶרֶב, דִּכְתִיב (שם לא ח) וְאֶת בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר הָרְגוּ בֶּחָרֶב. וְכֵן מְצִינוּ בְּבָחוּר שֶׁקִּדֵּשׁ בַּחוּרָה, וְנִשְׁבַּע לָהּ שֶׁלֹּא יִשָּׂא אַחֶרֶת עָלֶיהָ, וּמָסַר (לו) [לָהּ] בְּעֵדוּת חוּלְדָּה וּבוֹר, לְיָמִים נָשָׂא אַחֶרֶת וְיָלְדָה לוֹ שְׁנֵי בָנִים, הָאֶחָד גָּרְרָה חוּלְדָּה, וְהָאַחֵר נָפַל בְּבוֹר, נִמְצָא שֶׁלָּקָה בְּעֵדָיו (תענית ח. וברש"י ותוס' שם). וְיֵשׁ סְמָךְ לָזֶה מִדִּכְתִיב (דברים יז ז) יַד הָעֵדִים תִּהְיֶה בּוֹ בָרִאשֹׁנָה: תורה נג

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לוח תהלים

יום ראשון, ו' כסלו > מפרק לה עד פרק לח

יום שני, ז' כסלו > מפרק לט עד פרק מג

יום שלישי, ח' כסלו > מפרק מד עד סוף פרק מח

יום רביעי, ט' כסלו > מפרק מט עד סוף פרק נד

יום חמישי, י' כסלו > פרק כ. מפרק נה עד סוף פרק נט

יום שישי, י"א כסלו > מפרק ס עד סוף פרק סה

שבת קודש, י"ב כסלו > פרק כ. מפרק סו עד פרק סח

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי־הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל [פרק] תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תניא יומי

~ יום ראשון ו' כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 312, משא"כ בסדר ההשתלשלות... עד עמ' 312, אשר שם.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, – בידיעת ולימוד סדר ההשתלשלות של העולמות והספירות שלמעלה, **אַף אִם מַשִּׂיג הַמְּצִיאוּת** – של המדריגות הרוחניות של סדר ההשתלשלות, **לֹא עֲדִיף מִצַּד עַצְמוֹ** – מצד הדבר עצמו של ידיעת ולימוד סדר ההשתלשלות, **כְּלִמּוּד הַמִּצְוֹת** – ההלכות של המצוות, **שֶׁמַּשִּׂיג וְתוֹפֵס הַמָּהוּת,** – מבחינת טעם אחר אפשר שיהיה לו עדיפות ועליונות, כפי שיסביר להלן, שזה מביא ל"לב שלם", ליראה שהיא תכלית כל המצוות, אך מצד עצמו אין זה עדיף מלימוד ההלכות של המצוות שבהן הוא יודע ומשיג את המהות, **וּמַעֲלֶה עָלָיו כְּאִלּוּ קַיֵּם בְּפֹעַל מַמָּשׁ,** – בלמדו ההלכות של המצוה, נחשב לו כאילו קיים את המצוה בפועל ממש, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[26]: "זֹאת הַתּוֹרָה כו'".** – לעולה ולמנחה, אומרת על־כך הגמרא[27], מי שעוסק בתורה הרי הוא כאילו הקריב עולה ומנחה וכו'. הרי, שבלימוד הנגלה של הלכות המצוות יש בפרט מסויים מעלה מרובה יותר מאשר בלימוד פנימיות התורה, הלימוד של סדר ההשתלשלות, שזה בענין של "מהות", שבלימוד ענינים שהוא יודע את מהותם, כפי שהדבר בהלכות של מצוות הנעשות בענינים גשמיים, ואת הענינים הגשמיים הרי הוא יודע את מהותם, כן חכמתו יתברך שבהלכות, הרי ירדה בענינים הגשמיים שאודותם דנים בהלכות – הרי מבין הוא "חכמתו יתברך" בהשגת המהות, ונעשה על־ידי־זה אופן היחוד העליון ביותר של מקיף ומוקף, המבואר בפרק ה' ב"תניא", ששכל האדם מתאחד בתכלית עם השכל והחכמה של התורה שהיא חכמתו יתברך, ועל־ידי־זה נעשה גם היחוד של נפש האדם (שלמעלה משכל) עם "אור־אין־סוף" ברוך־הוא המלובש בחכמתו יתברך. כל האמור הוא בשעה שההשגה שהוא מבין בתורה היא השגת המהות, וכאמור לעיל, הרי זה דוקא בלימוד המצוות של תורה שבהן ישנה השגת המהות, ואילו בלימוד וידיעת סדר ההשתלשלות, שדנים במדריגות רוחניות, כמו אופנים, חיות ושרפים של עולמות בריאה־יצירה־עשיה, או אף למעלה מזה – בפרצופים של עולם ה"אצילות" וכו' – שם אין השגת המהות אלא ידיעת המציאות בלבד. אף־על־פי־כן – יסביר רבנו הזקן להלן – ישנה מעלה ועליונות בידיעת ולימוד סדר ההשתלשלות, שלא זו בלבד שאינה נופלת מלימוד המצוות של תורה – אלא היא אף למעלה מזה. **אֶלָּא שֶׁיְּדִיעַת הַמְּצִיאוּת מֵהַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, הִיא גַּם־כֵּן מִצְוָה רָמָה וְנִשָּׂאָה[28], וְאַדְּרַבָּה עוֹלָה עַל כֻּלָּנָה,** – על כל שאר המצוות ולימוד הלכות התורה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[29]: "וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם כו'",** – כלומר, שצריכה להיות דעת והשגה באלקות, וכן כתוב[30]: **"דַּע אֶת אֱלֹקֵי אָבִיךָ כו'",** – שגם משמעותו היא שצריכה להיות דעת והשגה באלקות, **וּמְכִיאָה לְ"לֵב שָׁלֵם" כו',** – כפי שמסיים בדברי הימים: "ועבדהו בלב שלם", ש"דע את אלקי אביך" מביא שיהיה "ועבדהו בלב שלם", ובהתאם לפירוש בביאור "ולא תשבית" ב"לקוטי תורה"[31], הכוונה היא, שזה מביא ליראה שהיא תכלית כל המצוות, ככתוב[32]: "ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ה' אלקינו" – הרי שתכלית כל המצוות היא להגיע ל"ליראה את ה' אלקינו". ולימוד פנימיות התורה וידיעת סדר ההשתלשלות, שמקיימים בהם מצות "וידעת היום" ו"דע את אלקי אביך" מביאים ל"לב שלם" של "ליראה את ה' אלקינו". ובלשון רבנו הזקן: **שֶׁהוּא הָעִקָּר,** – "לב שלם" ויראת ה' הם עיקר ותכלית כל המצוות, וכאמור לעיל, של"לב שלם" וליראה מגיעים על־ידי ידיעת והשגת סדר ההשתלשלות, למרות שהיא

קונטרס אחרון

משא"כ

בסדר ההשתלשלות אף אם משיג המציאות לא עדיף מצד עצמו כלימוד המצות שמשיג ותופס המהות ומעלה עליו כאילו קיים בפועל ממש כמ"ש זאת התורה כו' אלא שידיעת המציאות מההשתלשלות היא ג"כ מצוה רבה ונשאה ואדרבה עולה על כולנה כמ"ש וידעת היום כו' דע את אלקי אביך כו' ומביאה ללב שלם כו' שהוא העיקר והשגת המציאות הוא

---

26. צו ז, לז. **27.** מנחות קי, א. **28.** בתניא לפנינו: "מצות **רבה** ונשאה", אבל ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "רמה", כבפנים. וכ"ה גם בלקו"ת ויקרא ד"ה ולא תשבית, שמעתיק (ומבאר שם) לשון זה שלפנינו, וכותב "רמה", כבפנים, ולא כבדפוסים שלפנינו. **29.** ואתחנן ד, לט. **30.** דברי הימים א' כח, ט. **31.** שבהערה 28. **32.** ואתחנן ו, כד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ידיעת והשגת המציאות בלבד, **וְהַשָּׁגַת הַמְּצִיאוּת**[33] **הוּא לְהַפְשִׁיט** — הענינים של מדריגות סדר ההשתלשלות, **מְגַשְּׁמִיּוּת כּוֹ'.** — כלומר, שיהיה ציור ברוחניות הענינים. בהתאם להערת הרבי בכמה וכמה מקומות[34], לימוד פנימיות התורה באופן של "יתפרנסון מיני'", באופן של "פרנסה" והשגה, הוא דוקא כשזה בא בביאורים המסבירים את הענינים בהסברים של שכל והשגה — תורת חסידות חב"ד — כדי שתהיה השגה והבנה יסודית בענינים אלה, **רַק שֶׁזּוֹ** — מצות "וידעת היום", שתהיה ידיעה והשגה באלקות, **הִיא מִצְוָה אַחַת מִתַּרְיַ"ג,** — מ־613 המצוות, **וְהָאָדָם צָרִיךְ לְקַיֵּם כָּל תַּרְיַ"ג,** — המצוות, **לְפִי שֶׁהֵן הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַמָּהוּת דְּחִיצוֹנִית דְּכֵלִים דַּאֲצִילוּת,** — כפי שהסביר לעיל המעלה שבזה, **לְכָךְ** — לכן, **צָרִיךְ לְהַרְבּוֹת בְּלִמּוּד כָּל הַתַּרְיַ"ג** — מצוות, ללמוד ההלכות של כל המצוות, **וְקִיּוּמָן בְּפֹעַל מַמָּשׁ** — שהלימוד הרי מביא לידי מעשה, לקיים בפועל כל המצוות, **בְּמַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, שֶׁהֵן בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה,** — (מחשבה היא בריאה, דיבור — יצירה, ומעשה — עשיה), **לְבָרֵר בֵּרוּרִין אֲשֶׁר שָׁם.** — בעולמות בריאה־יצירה־עשיה, וכפי שהוסבר לעיל, שבירור הניצוצות הוא תכלית סדר ההשתלשלות.

קונטרס אחרון

להפשיט מגשמיות כו' רק שזו היא מצוה אחת מתרי"ג והאדם צריך לקיים כל תרי"ג לפי שהן השתלשלות המהות דחיצונית דכלים דאצי' לכך צריך להרבות בלימוד כל התרי"ג וקיומן בפועל ממש במחדו"מ שהן בי"ע לברר בירורין אשר שם.

~ יום שני ז' כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 312, ועוד זאת שבאמת... עד עמ' קנז, לא יראו.

וְעוֹד זֹאת, — נוסף על מה שהוסבר לעיל על המעלה של מצוות מעשיות (ושל לימוד ההלכות של המצוות) לגבי האהבה ויראה של הנפש (למרות שאהבה ויראה הן ענין רוחני, ואילו המצוות המעשיות נעשות בדברים גשמיים), מעלה שהיא בגלל ענין ה"בירורים" הנעשים על־ידי מצוות מעשיות, ואשר הם תכלית ההשתלשלות; הרי זו מעלה מצד הכוונה העליונה והתכלית, המבוצעת על־ידי מצוות מעשיות, אך **בעצם** אהבה ויראה של הנפש הן למעלה מהמצוות המעשיות. להלן יסביר רבנו הזקן, שגם **בעצם**, מצד השורש שלהם, הבירורים של המצוות המעשיות הם למעלה מהשורש של הנפש. ובלשון רבנו הזקן: **שֶׁבָּאֱמֶת הַבֵּרוּרִין שֶׁבִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה מֵרפ"ח,** — מ־288 הניצוצות של תהו, בירורים אלה מתבררים **עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּמַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה,** — על־ידי לימוד התורה במחשבה ודיבור ועל־ידי מעשה המצוות, ובירורים אלה **גְּבוֹהִין בְּשָׁרְשָׁן מִנֶּפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה שֶׁבָּאָדָם, כִּי** — הבירורים **הֵן מִ** — שם **ס"ג' שֶׁבְּפְנִימִית "אָדָם קַדְמוֹן", וְנֶפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה שֶׁבְּכָר נִתְּקְנוּ עַל־יְדֵי** — שם **"מַ"ה", הוּא** — השם "מ"ה" **יוֹצֵא מֵהַ"מְּצַח"** — של "א"ק", **הֶאָרָה בְּעָלְמָא.** — הארה בלבד מבחינת "א"ק" (אדם קדמון), לא פנימיות "א"ק". שם "ס"ג" ושם "מ"ה" הם שניהם מארבעת השמות היוצאים מארבעת האופנים והגימטריאות של שם הוי': כששם הוי' הוא במילוי וא"ו"ין הוא בגימטריא "ס"ג", והוא שם "ס"ג", וכששם הוי' הוא במילוי אל"פ"ין הוא בגימטריא "מ"ה", והוא שם "מ"ה"; וכידוע בקבלה, שהשם "ס"ג" שייך ל"תהו" שלמעלה מ"תיקון", ושם "מ"ה" — ל"תיקון". וזה מה שרבנו הזקן אומר, שהבירורים של המצוות המעשיות — שרשם בשם "ס"ג" שבפנימיות "א"ק" (אדם קדמון), שהיא המחשבה הראשונה הכוללת כל סדר ההשתלשלות, אך הנפש או הרוח או הנשמה של האדם, שנשמות ישראל הן הרי מ"עולם התיקון", הרי כבר נתקנו על־ידי שם "מ"ה" (ש"מ"ה" — מתקן), ושם "מ"ה" הוא הארה בלבד הבאה מה"מצח" של "אדם קדמון". **וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב**[35]**: "לִפְנֵי מֶלֶךְ מָלָךְ כּוֹ".** — לבני ישראל" — ש"ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום", על־פי קבלה, הכוונה: ה"מלכים" והספירות של

קונטרס אחרון

ועוד זאת שבאמת

הבירורין שבבי"ע מרפ"ח ע"י תורה ומצות במחשבה דבור ומעשה גבוהין בשרשן מנר"ן שבאדם כי הן מס"ג שבפנימית א"ק ונר"ן שכבר נתקנו ע"י מ"ה הוא יוצא מהמצח הארה בעלמא. וז"ש לפני מלוך מלך כו'

---

33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בנדו"ז - משא"כ בהשגת מציאות האתרוג שהיא הקדמה להשגת מהותה - לא לבד שאינה מביאה להשגה בגשמיות - שהרי המדובר (גם) בעולם העשי' הגשמי - (ובמילא גם במהות), כ"א להיפך ענינה התפשטות הגשמיות והאפשרות להשיג מהות. [עפ"ז - מובן שייכות "והשגת... כו'" כאן]". **34.** ראה לקו"ש חט"ו ע' 42 ואילך. ובכ"מ. **35.** וישלח לו, לא.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

"עולם התהו", שהם "לפני" ולמעלה מ"מְלָךְ מֶלֶךְ לבני ישראל" המוסב על עולם התיקון. שכן, עולם התיקון הוא הארה בלבד מ"א"ק", ואילו 'תהו' (שמ'תהו' בא ענין הניצוצות והבירורים) הוא משם "ס"ג" שמפנימיות "א"ק".

קונטרס אחרון

וה"ט שהאדם חי במזונות דצ"ח ומבררן במ"ה שבו וחי בהם לפי שהם מס"ג. ועוד זאת כמ"ש ופני לא יראו שפנימית העליון אינו יכול לירד למטה רק חיצוניותו ובחי' אחוריים שהוא נובלות חכמה עילאה ועוד זאת שהרי הדבור מדברי חכמה עילאה אינו מוליד והטפה שנמשכה מהכלי דח"ע יש בה כח המוליד ומהווה יש מאין וגם המשכת ח"ע כלולה בה והטעם מפני שבה נמשך מהותה ועצמותה דח"ע. משא"כ בדבור ומחשבה ואפי' בהשכלת השכל באיזו חכמה הרי חכמה זו רק הארה מתפשטת ממהות השכל שבנפש ועצמותו והארה זו היא רק לבוש למהותו ועצמותו של השכל והשכל הוא הארה ולבוש

וְהַיְנוּ טַעֲמָא — וזה הטעם, **שֶׁהָאָדָם חַי בְּמִזּוֹנוֹת דּוֹמֵם־צוֹמֵחַ־חַי, וּמְבָרְרָן בְּ'מַ"ה' שֶׁבּוֹ,** — כיוון שהנשמה באה מעולם התיקון ויש בה שם "מ"ה", ובכוח זה היא מברר הבירורים של הניצוצות שבדומם, צומח וחי, **וְחַי בָּהֶם,** — לאחרי שהאדם מברר הניצוצות שבדומם־צומח־חי וממשיך עליהם מעליונות שרשם שב'תהו' — הוא "חי" בהם, הם מוסיפים לו תוספת חיות ברוחניות, **לְפִי שֶׁהֵם** — הבירורים והניצוצות שבדומם צומח חי **מִ'ס"ג'.** — שהרי באופן כללי לא מובן, מדוע שהאדם, שהוא "מדבר" ולמעלה מעלה מ"דומם" ו"צומח" ואפילו מ"חי" — יצטרך להזדקק עבור חיותו, למזונות שהוא מקבל מדומם־צומח־חי? אלא הפירוש הוא: ש"לא על הלחם לבדו יחי' האדם כי על כל מוצא פי ה' יחי' האדם"[36], שלא מעצמיות הלחם (שהוא צומח) חי האדם, אלא מצד "מוצא פי הוי" שבלחם. ברם, עדיין הדבר טעון הסבר: הרי האדם עצמו יש בו גם כן ה"מוצא פי הוי'" מה"נעשה אדם"[37], מדוע, איפוא, עליו להזדקק ל"מוצא פי הוי'" שבלחם (ובדומם ובחי)? אלא, ה"מוצא פי הוי'" שבלחם הוא בשרשו למעלה מה"מוצא פי הוי'" שבאדם. שכן, האדם הוא מ"תיקון" ושורש המאכל הוא ב"תהו" שלמעלה מ"תיקון", ובשמות זה שם "ס"ג" שלמעלה משם "מ"ה". **וְעוֹד זֹאת,** — מצד עוד דבר ישנה עליונות במצוות המעשיות לגבי האהבה והיראה של הנפש, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[38]: "וּפָנַי** — הפנימיות שלי, **לֹא יֵרָאוּ"[39]** — **שֶׁפְּנִימִית הָעֶלְיוֹן אֵינוֹ יָכוֹל לֵירֵד לְמַטָּה,** — אי אפשר שתהיה בהתגלות למטה, **רַק חִיצוֹנִיּוּתוֹ** — של העליון, **וּבְחִינַת אֲחוֹרַיִם,** — בלבד, כנאמר לעיל "ופני לא יראו", **שֶׁהוּא נוֹבְלוּת חָכְמָה עִלָּאָה.** — חכמה עליונה. הרי שהאהבה והיראה של הנפש על־ידן האדם דבוק במדות העליונות, שהן הפנימיות והעצמיות של הספירות, אי אפשר שיומשך בנפש מפנימיות ועצמות המדות — כי־אם מחיצוניותן בלבד, ואילו מהמצוות המעשיות, הבאות מנצח־הוד־יסוד של הספירות, שהן החיצוניות והגילוי של הספירות — יכול להימשך מפנימיותן ועצמיותן במצוות המעשיות. **וְעוֹד זֹאת,** — קיימת מעלה במצוות המעשיות לגבי האהבה והיראה של הנפש. שכן, האהבה והיראה שהן ענין רוחני, הן למשל כמו דיבור והשפעה של שכל, שהרב משפיע לתלמידו, שנותן לו רק הארה משכלו ולא עצם השכל, ואילו מהשפעת הטיפה, שהיא גשמית — יש ממנה "הולדה" שכל ה"עצם" מתבטא בה, עד שגם יכול להיות "יפה כח הבן מכח האב"[40], שהענינים שלא היו בגילוי באב, יכולים להיות בגילוי בבן. על־דרך־זה יסביר רבנו הזקן, הוא ההבדל בין אהבה ויראה רוחניים למצוות מעשיות גשמיות, שהאהבה ויראה הן ענין של "אורות", כמו למשל השפע של אור השכל, ומצוות מעשיות הן ענין של "כלים", ובהארת הכלים מתבטא "עצמיות", כמו למשל בטיפה הגשמית מתבטא ה"עצם". **שֶׁהַרֵי הַדִּבּוּר מִדִּבְרֵי חָכְמָה עִלָּאָה** — חכמה עליונה, **אֵינוֹ מוֹלִיד,** — אינו בורא "יש מאין", כמו למשל מהשפעת השכל והחכמה לא נהיית שום הולדה של מציאות חדשה, **וְהַטִּפָּה שֶׁנִּמְשֶׁכָה מֵהַכְּלִי דְּחָכְמָה עִלָּאָה** — כמו למשל באדם הטיפה שהיא ממוח האב, **יֵשׁ בָּהּ כֹּחַ הַמּוֹלִיד וּמְהַוֶּה יֵשׁ מֵאַיִן. וְגַם הַמְשָׁכַת חָכְמָה עִלָּאָה** — מהאור של "חכמה עילאה", כמו למשל כוח החכמה שבאדם, **כְּלוּלָה בָּהּ.** — בטיפה הבאה מהכלי של "חכמה עילאה", **וְהַטַּעַם,** — טעמו של דבר, **מִפְּנֵי שֶׁבָּהּ** — בטיפה, **נִמְשָׁךְ מָהוּתָהּ וְעַצְמוּתָהּ דְּחָכְמָה עִלָּאָה.** — כל האמור הוא בקשר לטיפה הבאה מהכלים של "חכמה", **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּדִבּוּר וּמַחֲשָׁבָה,** — שבשכל שהוא מבטא בדיבור או מהרהר במחשבה — אין מעצמות ה"חכמה", **וַאֲפִלּוּ בְּהַשְׂכָּלַת הַשֵּׂכֶל בְּאֵיזוֹ חָכְמָה** — למרות שזו השכלה שלא "נשמעות" בה עדיין אותיות, גם לא אותיות המחשבה, שכן היא עדיין למעלה מאותיות, אף־על־פי־כן, **הֲרֵי חָכְמָה זוֹ** — היא, **רַק הֶאָרָה מִתְפַּשֶּׁטֶת מִמָּהוּת הַשֵּׂכֶל שֶׁבַּנֶּפֶשׁ וְעַצְמוּתוֹ, וְהֶאָרָה זוֹ הִיא רַק לְבוּשׁ לְמָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ שֶׁל הַשֵּׂכֶל, וְהַשֵּׂכֶל** — כשלעצמו, **הוּא הֶאָרָה וּלְבוּשׁ** — בלבד, **לְמָהוּת הַנֶּפֶשׁ.** — הרי שאין בהשכלת שכל זה ממהות הנפש, שלא כפי

---

36. עקב ח, ג. **37.** בראשית א, כו. **38.** תשא ל, כג. **39.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה בכ"ז גם לעיל אגה"ק סי"ט". **40.** שבועות מח, סע"א. וש"נ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שהדבר בטיפה, שלמרות שהיא גשמית, הרי יש בה ממהות ועצמות הנפש, כפי שיסביר להלן: **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַטִּפָּה, נִמְשָׁךְ בָּהּ גַּם מִמָּהוּת הַנֶּפֶשׁ וְעַצְמוּתָהּ הַמְלֻבֶּשֶׁת בַּמֹּחִין, וְלָכֵן מוֹלִידָה בְּדוֹמֶה לָהּ מַמָּשׁ.** — בדומה לנפש, שהרי יש בטיפה מעצמות הנפש. **וְזֶהוּ הַהֶפְרֵשׁ בֵּין עֲבוֹדַת הַמַּלְאָכִים הַיּוֹצְאִין מִ"נְּשִׁיקִין"** — ש"זיווג נשיקין" הוא זיווג רוחני, ובמילא עבודתם היא עבודה רוחנית, **לְהַנְשָׁמוֹת הַיּוֹצְאִין מֵהַכֵּלִים.** — שבכלים יש ענין של "עצם", והנשמות הבאות מהם, הן למשל כמו השפעת הטיפה שיש בה השפעה מה"עצם". ברם, בהתאם לכך היה צריך להסתבר, שגם באהבה ויראה של נשמות תהיה המשכה מה"עצם", כיוון שנשמות הרי באות מהכלים שבהם יש ענין של "עצם", ורבנו הזקן הסביר לעיל, שהאהבה ויראה של הנשמות הן כמו השפעת השכל מרב לתלמיד, שהיא השפעה של הארה בלבד ולא של "עצם"? יסביר על כך רבנו הזקן להלן, שכיוון שהכלים ד"אצילות" נעשים נשמה לבריאה־יצירה־עשיה, יש במילא מהנשמה שני סוגי השפעה: השפעה של "הארה" שהיא אהבה ויראה שכליים, והשפעה של "עצם", המתבטאת במצוות מעשיות. **אַךְ הַכֵּלִים דַּאֲצִילוּת נַעֲשׂוּ נְשָׁמָה לִבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה,** — ומהנשמה ישנם שני סוגי השפעה, **וְהֵלְכָךְ** — ולכן, **דְּחִילוּ וּרְחִימוּ** — יראה ואהבה **שֶׁכְּלִיִּים הֵן כְּמַלְאָכִים דְּ"נְשִׁיקִין"** — שהוא ענין רוחני והארה בלבד, **מֵהָאָרַת חִיצוֹנִית דְּחָכְמָה־בִינָה־דַּעַת** — המאירה **בִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה.** — ואין זה "עצם", למרות שזה בא מכלים ד"אצילות", **וְהַטַּעַם,** — טעמו של דבר הוא, **מִשּׁוּם דִּפְנִימִית חָכְמָה־בִינָה־דַּעַת וּמָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ שֶׁל אוֹר פְּנִימִי — אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְגַּלּוֹת אֶלָּא עַל־יְדֵי הֶאָרַת הַכֵּלִים דַּוְקָא, הַיּוֹרְדִים לְמַטָּה כְּטִפַּת הָאָדָם מִמֹּחִין, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּפָנַי** — הפנימיות שלי, **לֹא יֵרָאוּ".** — ולכן מן ההכרח שתבוא בהעלם, כמו הטיפה למשל.

קונטרס אחרון

למהות הנפש. משא"כ הטפה נמשך בה גם ממהות הנפש ועצמותה המלובשת במוחין ולכן מולידה בדומה לה ממש. וזהו ההפרש בין עבודת המלאכים היוצאין מנשיקין להנשמות היוצאין מהכלים אך הכלים דאצי' נעשו נשמה לבי"ע והלכך דחילו ורחימו שכליים הן כמלאכים דנשיקין מהארת חיצונית דחב"ד בבי"ע והטעם משום דפנימית חב"ד ומהותו ועצמותו של אור פנימי אינו יכול להתגלות אלא ע"י הארת הכלים דוקא היורדים למטה כטיפת האדם ממוחין וכמ"ש ופני לא יראו.

להלן יסביר רבנו הזקן, שגם מצד **עצם העבודה**, יש יתרון מעלה במצוות מעשיות לגבי אהבה ויראה שכליים; שכן, אהבה ויראה שכליים הן ענין של "העלאה" בלבד, וזה "פועל" כך למעלה ענין של "העלאת האורות", שאין זו תכלית הכוונה, אלא תכלית הכוונה היא ענין של "המשכה", להמשיך אלקות למטה בעולם — דבר הנעשה על־ידי מצוות מעשיות. ובלשון רבנו הזקן:

~ יום שלישי ח' כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנז, ובר מן כל דין... עד עמ' 314, הלכותיהן.

וּבַר מִן כָּל דִּין[41], — מלבד כל האמור לעיל במעלות שישנן במצוות מעשיות לגבי אהבה ויראה שכליים, **אֲפִלּוּ בִּנְשָׁמָה דַּאֲצִילוּת, אַף שֶׁהִיא מִכֵּלִים דַּאֲצִילוּת, וְכֵן בְּנֶפֶשׁ־**

קונטרס אחרון

ובר מן כל דין אפי' בנשמה דאצי' אף שהיא מכלים דאצי' וכן בנפש רוח מכלים דיצי'

41. **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "בהבא לקמן - עיין אוה"ת אחרי תקמ"ט ואילך". תמצית הביאור שם ב"אור התורה" פרשה אחרי (עמוד תקמט ואילך) של הרבי ה"צמח צדק": ישנן שלש בחינות, שתי בחינות של העלאה, מלמטה למעלה, ובחינה אחת של המשכה, מלמעלה למטה: ישנה עליה והסתלקות של האורות המסתלקים מהכלים, עליה זו היא ענין של "שממה" לגבי הכלים, כמאמר (תקו"ז בהקדמה) "וכד אנת תסתלק מנייהו אשתארו כולהו שמהן כגופא בלא נשמתא", שבשעה שהאור מסתלק מהכלי, נשאר הכלי כגוף בלא נשמה. ענין שני של העלאה מלמטה למעלה - העליה של הכלים העולים לאורות העליונים, על דרך כפי שהדבר בעליית העולמות בשבת ויום הכפורים, שאז היא עליית העולמות, שכן הכלים אז בעליה אל האורות העליונים. וישנו ענין שלישי - המשכה מלמעלה למטה, להמשיך אורות עליונים למטה בעולם, כפי שהדבר נעשה על ידי מצוות מעשיות דוקא. והוא שואל שם ב"אור התורה": כיוון שעליית האורות היא חסרון, ענין של שממה לגבי הכלים, והרי הוא אומר ב"קונטרס אחרון" שנפש רוח ונשמה של האדם לגבי גופו,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

קונטרס אחרון

עשי' הנה רחימו [אולי צ"ל דו"ר] שכליי' שלהם מעוררים ג"כ בכלים דיצי' עשי' בחי' העלאה ממטה למעלה באתערותא דלתתא וזהו בחי' הסתלקות לבד ח"ו. אבל בחי' המשכה מלמעלה למטה הוא ע"י מצות מעשיות דוקא להמשיך אור בכלים ובחיצונית הכלים דוקא שחיצוניות העליון יורד למטה ופנימיות התחתון עולה למעלה וז"ש בזהר פ' פקודי הנ"ל דאית סדורא כו' ושתיהן צורך גבוה העלאה והמשכה ע"י העלאת מ"ן מס"ג בבחי' עובדא ומלולא וזהו תכלית ההשתלשלו' להתגלות אור עליון למטה ולא לעלות התחתון למעלה שזה אינו אלא לפי שעה ואף גם זאת דוקא עליות הכלים לאורות עליונים היא מעלת השבת ויוה"כ. אבל לא עליות והסתלקות האורות ח"ו כמ"ש בפע"ח ונר"ן של האדם לגבי גופו בעוה"ז חשיבי כאורות לגבי

רוּחַ מִכֵּלִים דִּיצִירָה־עֲשִׂיָּה[42] **– הִנֵּה רְחִימוּ** (אוּלַי צ"ל: **דְּחִילוּ וּרְחִימוּ**) – אהבה (אולי צריך לומר יראה ואהבה) **שִׁכְלִיִּים שֶׁלָּהֶם** – שהן ענין של "העלאה", **מְעוֹרְרִים גַּם־כֵּן בְּכֵלִים דִּיצִירָה־עֲשִׂיָּה בְּחִינַת הַעֲלָאָה מִמַּטָּה לְמַעְלָה בְּ"אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא"**, – בהתעוררות מלמטה, שהן עצמן ענין של "העלאה" – והן מעוררות למעלה בכלים ענין של "העלאה". **וְזֶהוּ בְּחִינַת הִסְתַּלְּקוּת לְבַד חַס־וְשָׁלוֹם.** – שמסתלק למעלה ענין ופעולה מהכלים, כמו אהבה ויראה עצמן כשהן אינן באות בענין של מצוות – הרי זה ענין של העלאה והסתלקות בלבד. ואילו כשזה בא בענין של מצוות, הרי להיפך – זה מוסיף ב"המשכה" שמהמצוות. **אֲבָל בְּחִינַת הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, הוּא עַל־יְדֵי מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת דַּוְקָא, לְהַמְשִׁיךְ אוֹר בַּכֵּלִים, וּבְחִיצוֹנִית הַכֵּלִים דַּוְקָא, שֶׁחִיצוֹנִיּוּת הָעֶלְיוֹן יוֹרֵד לְמַטָּה, וּפְנִימִיּוּת הַתַּחְתּוֹן עוֹלֶה לְמַעְלָה.** – שנמשכת אלקות בעולם וזה פועל תשוקה ועליה בנבראים לאלקות. **וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי הַנִּזְכָּר לְעֵיל**[43]**: "דְּאִית סִדּוּרָא כּוּ'".** – שישנו סדר של העלאה וסדר של המשכה, **וּשְׁתֵּיהֶן צֹרֶךְ גָּבוֹהַּ,** – לעבודת ה', **הַעֲלָאָה וְהַמְשָׁכָה, עַל־יְדֵי הַעֲלָאַת "מַיִן נוּקְבִין" מִ** – שם **"ס"ג",** – הנעשה על־ידי בירורי הניצוצות, **בְּבְחִינַת עוּבְדָא וּמִלּוּלָא.** – ע"י מעשים ודיבור, **וְזֶהוּ תַּכְלִית הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת,** – של העולמות, **לְהִתְגַּלּוּת אוֹר עֶלְיוֹן לְמַטָּה, וְלֹא לַעֲלוֹת הַתַּחְתּוֹן לְמַעְלָה, שֶׁזֶּה אֵינוֹ אֶלָּא לְפִי שָׁעָה.** – כל עליה היא ענין זמני בלבד, שכן לאחר מכן מן ההכרח שתומשך חזרה למטה, **וְאַף גַּם זֹאת,** – כשנדרשת עליה, אין זו עליה של האור, שהוא ענין של הסתלקות, אלא **דַּוְקָא עֲלִיּוֹת הַכֵּלִים לְאוֹרוֹת עֶלְיוֹנִים הִיא מַעֲלַת הַשַּׁבָּת וְיוֹם הַכִּפּוּרִים,** – שאז "עליית העולמות", שהכלים הם בעליה אל האורות, **אֲבָל לֹא עֲלִיּוֹת וְהִסְתַּלְּקוּת הָאוֹרוֹת חַס־וְשָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּ"פְרִי עֵץ חַיִּים"**[44]**, וְנֶפֶשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה שֶׁל הָאָדָם לְגַבֵּי גּוּפוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה חֲשִׁיבֵי** – נחשבות, **כְּאוֹרוֹת לְגַבֵּי כֵּלִים, וְכֵן דְּחִילוּ וּרְחִימוּ** – יראה ואהבה, **שִׁכְלִיִּים**

הן ענין של אור לגבי כלי, וכן גם אהבה ויראה, הרי שעל ידי אהבה ויראה של האדם שהן העלאת מ"ן לפעול העלאת האורות מהכלים הרי זה חסרון חס־ושלום; כיצד יכולים לומר כך - הרי אהבה היא "עמוד" לכל התורה והמצוות? ומסביר שם ב"אור התורה": למרות שבאופן זמני זה חסרון, שכן זו היא העלאה של האורות, אך על ידי העלאה נמשכים אחר־כך אורות עליונים יותר. למשל: אדם בשעת שינתו, הרי זה העלאה והסתלקות של המוחין והשכל שלו, אך על ידי זה נעשה שכלו מרוענן ומחודש, שהוא יכול להבין שכל יותר טוב מאשר לפני שינתו. ועל־דרך־זה העלאה שבראש השנה, הענין של "דורמיטא דז"א", ענין של דורמיטא ושינה, שעל ידי זה נמשך - על ידי תקיעת שופר והתפילות - אור עליון. אך זה דוקא על ידי הענין של תקיעת שופר שהיא מצוה מעשית, נמשך על ידה המשכה עליונה וגדולה יותר בגלל ההעלאה שהיתה לפני זה. כך הדבר בענין האהבה, כאשר אחרי האהבה ישנם העבודה וקיום המצוות, נמשך אז, על ידי עליית האורות של האהבה - אור עליון. אך, תכלית הכוונה האמיתית היא ענין של המשכה, להמשיך אלקות למטה, וזאת על ידי מצוות מעשיות. בכך הוא מסביר שם ב"אור התורה" ההבדל בין "כלות הנפש" כפי שהיה בנדב ואביהו "בקרבתם לפני ה'", שהיתה כלות הנפש, ונחשבה לחטא, מפני שלא זו היתה הכוונה העליונה - ולעומת זה מסירת נפש היא למעלה מתורה ומצוות, כפי שאנו רואים שה"מגיד" אמר ל"בית יוסף" שיזכה לענין של מסירת נפש בפועל, ולאחר מכן אמר לו, שבגלל ענין מסויים לא יזכה לכך. וה"בית יוסף" הרי היה "לא פסיק פומי' מגירסא" (כך הוא הלשון ב"אור התורה" שם), והרבי אמר פעם שזה היה לפני שה"בית יוסף" חיבר את ה'שולחן ערוך' וזיכה את כלל ישראל לכל הדורות הבאים - ובכל זאת מסירת נפש היא למעלה מכל זה. הרי ההבדל בין "כלות הנפש" ל"מסירת נפש" הוא, ש"כלות הנפש", כיוון שזאת כלותה של הנשמה, ולאחר מכן אין שום עבודה של קיום התורה ומצוות, "רצוא" בלי "שוב", הרי אין זה לפי הכוונה האמיתית, שכן הרצון העליון הוא הרי המשכה, להמשיך אלקות בעולם. ואילו במסירת נפש שבה ישנה הרי גם מסירת הגוף, שהוא מוסר גופו ונפשו, ומסירת הגוף היא ענין של מעשה הממשיך המשכות למטה - הרי זה לפי הכוונה האמיתית העליונה בזמנים ובענינים שנדרש בהם ענין של מסירת נפש. וכיוון שההעלאה שבזה היא העלאה כללית, שהוא מוסר את כל ישותו להקדוש ברוך הוא - הרי זה למעלה מהמשכה פרטית שישנה בענינים שונים של תורה ומצוות.

42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יש לחפש בכת"י דקו"א דלכאורה חסר כאן וצ"ל: וכן בנפש רוח נשמה וכלים דבי"ע כו' בכלים דבי"ע בחי'. אבל גם באוה"ת הוא כבהנדפס". **43.** רמט, א. **44.** פע"ח שער השבת בהקדמה פ"ז. ועוד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לְגַבֵּי מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת דַּוְקָא. — הן כאורות לגבי כלים. **וְלָכֵן הִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם תְּפִלּוֹת כְּמִנְיַן "וָאֶתְחַנַּן"**[45], — תקט"ו (515) תפלות, כמנין "ואתחנן", שיכנס לארץ ישראל, **עַל קִיּוּם מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת דַּוְקָא.** — כי שלימות קיום המצוות היא בארץ ישראל, ולכן התפלל תפלות רבות אלו כדי לזכות לקיום מצוות מעשיות בארץ ישראל. שכן, קיום המצוות המעשיות הוא תכלית כל ההשתלשלות, כי על ידן ממשיכים אלקות למטה בעולם, **וְהוּא־הַדִּין לְדִבּוּר גַּשְׁמִי שֶׁל הֲלָכוֹתֵיהֶן.** — שכן גם על־ידי לימוד ההלכות של המצוות שלומדים בדיבור גשמי, ממשיכים אור למטה.

קונטרס אחרון

כלים וכן דו"ר שכליים לגבי מצות מעשיות דוקא ולכן התפלל משרע"ה תפלות כמנין ואתחנן על קיום מצות מעשיות דוקא וה"ה לדבור גשמי של הלכותיהן.

~ יום רביעי ט' כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 314, אך להבין איך... עד עמ' קנח, וכה"ג.

אַךְ לְהָבִין, אֵיךְ הָאֶתְרוֹג שֶׁהוּא מֵרפ"ח — 288 הניצוצות, **שֶׁלֹּא נִבְרְרוּ עֲדַיִן,** — שכן, האתרוג כפרי גשמי הרי חיותו מ"נוגה", שבזה יש מרפ"ח הניצוצות של תהו, וזה באופן כמו "קודם הבירור", לפני שנתברר להיות אלקות, **וְכֵן קְלַף הַתְּפִלִּין,** — עליו נכתבות פרשיות התפילין, שהוא קלף גשמי והוא מרפ"ח הניצוצות — **יַמְשִׁיךְ אוֹר בְּכֵלִים דְ'זְעִיר־אַנְפִּין וְנוּקְבָא' דַּאֲצִילוּת, שֶׁכְּבָר** — הכלים של הספירות, **נִבְרְרוּ וְנִתְקְנוּ עַל־יְדֵי שֵׁם "מַ"ה" לִהְיוֹת בְּחִינַת אֲלָקוּת** — ששם "מ"ה" מברר, **הִנֵּה הַמָּשָׁל לָזֶה הִיא** — ענין **הַזְּרִיעָה וְהַנְּטִיעָה, שֶׁהַגְּרָעִין** — שזורעים או נוטעים, **מְעוֹרֵר כֹּחַ הַצּוֹמֵחַ שֶׁבָּאָרֶץ, שֶׁהוּא דְּבַר ה': "תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ כּוֹ'** — דשא, **עֵץ פְּרִי כּוֹ'",** — שהצמיחה היא הרי לא מהגרעין, כי־אם מ"כח הצומח" (כפי שהוסבר ב"אגרת הקודש" סימן כ'), הגרעין משמש כ"העלאת מ"ן" והתעוררות של הפרט המסויים של כוח הצומח שהתבטא באותו גרעין, הרי כוח זה נכלל ב"כח הצומח" הכללי שבארץ (אחרי שהגרעין נרקב ונפסד), שאז זה מעורר ומפעיל את כוח הצומח שבארץ שאכן יצמיח אותו עץ פרי מסוגו של הגרעין שזרע, והכוח הצומח העצמי, **עצם** כוח הצומח, הוא המאמר "תדשא הארץ דשא" וכו' שהוא מקור כל סוגי הצמיחה. מה שהגרעין מעורר את כוח הצומח שהוא כוח רוחני וכוח אלקי, הרי זה **עַל־יְדֵי הַעֲלָאַת "מַיִן נוּקְבִין" לְשָׁרְשׁוֹ,** — שהגרעין ששרשו הוא מכוח הצומח, נעשה "העלאת מ"ן", התעוררות מדבר נמוך יותר לענין עליון יותר, התעוררות מהמקבל אל המשפיע. הרי הגם שהגרעין הנזרע אין לו כל ערך לגבי כוח הצומח, בכל זאת הוא מהווה "העלאת מ"ן" לעורר את כוח הצומח, כיוון שהוא השורש שלו. **כָּכָה מְעוֹרְרִים הַקְּלָף** — של התפילין, **וְהָאֶתְרוֹג** — מד' המינים, **עַד רוּם הַמַּעֲלוֹת,** — והמדריגות, **שֶׁהוּא שֵׁם "ס"ג" שֶׁלְּפָנֵי** — ולמעלה מ־**הַשְּׁבִירָה,** — של שבירת הכלים, **שֶׁהוּא** — שם "ס"ג" הוא **מָהוּת וְעַצְמוּת אוֹרוֹת שֶׁבְּ"אָדָם קַדְמוֹן",** — שהוא הפרצוף הראשון, המחשבה הקדומה, המחשבה הראשונה, של "אין סוף", הכולל כל סדר ההשתלשלות, ובפרצוף זה ישנן המהות וה'עצמות' של הפרצוף ואין זה הארה בלבד; הרי ששם "ס"ג" הוא ממהות ו'עצמות' האורות של "א"ק", **וְלֹא הֶאָרָה בְּעָלְמָא כְּמוֹ שֵׁם "מַ"ה" שֶׁ** — בא **מִמְּצָחוֹ.** — של "א"ק". כל האמור הוא בקיום מצות תפילין או מצות אתרוג, כשמקיימים אותן במעשה, **וְכֵן בִּלְמוּד וְעִיּוּן הֲלָכוֹתֵיהֶן** — ההלכות של מצות תפילין ושל מצות אתרוג, **מְעוֹרֵר בְּחִינַת חָכְמָה־בִינָה־דַּעַת שֶׁבְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּכֵלִים דְ'זְעִיר־אַנְפִּין וְנוּקְבָא', וְעַד רוּם הַמַּעֲלוֹת גַּם־כֵּן בְּחִינַת חָכְמָה־בִינָה־דַּעַת שֶׁבְּ**— שם "ס"ג"

קונטרס אחרון

אך להבין איך האתרוג שהוא מרפ"ח שלא נבררו עדיין וכן קלף התפילין ימשיך אור בכלים דזו"ן דאצי' שכבר נבררו ונתקנו ע"י שם מ"ה להיות בחי' אלקות. הנה המשל לזה היא הזריעה והנטיעה שהגרעין מעורר כח הצומח שבארץ שהוא דבר ה' תדשא הארץ כו' עץ פרי כו' ע"י העלאת מ"ן לשרשו ככה מעוררי' הקלף והאתרוג עד רום המעלות שהוא שם ס"ג שלפני השבירה שהוא מהות ועצמות אורות שבא"ק ולא הארה בעלמא כמו שם מ"ה שממצחו וכן בלימוד ועיון הלכותיהן מעורר בחי' חב"ד שבע"ס דכלים דזו"ן ועד רום המעלות ג"כ בחי' חב"ד שבס"ג דפנימית

---

45. ראה דב"ר פי"א, ט.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

דְּפְנִימִית "אָדָם כַּדְּמוּן", הַיּוֹצֵא דֶּרֶךְ הָ"עֵינַיִם" כו'. — של "א"ק", "עינים" כמו ענין הראיה, הן ענין של פנימיות, שלא כמו המצח שהוא ענין של חיצוניות. על־כל־פנים, הרי שענין מעשה המצוות, מה שהוא עושה מצוה בדבר גשמי, מעורר גבוה מאד בשורש עד בשם "ס"ג" שלמעלה משבירת הכלים, וכן גם בלימוד ההלכות של המצוות מעוררים בפנימיות של המדריגה העליונה מאד, שכן כשלומדים אודות המצוה הרי "מעלה עליו כאילו קיים בפועל ממש"; אך, כיצד הדבר כשלומדים פרטי ההלכות של איסור לא־תעשה, שבכך הרי לא שייך הענין של "כאילו קיים", ובמיוחד בדברים שאינם שכיחים כלל, שבהם לא שייך אפילו הענין כפי שהוא ב"לא תעשה" שיכול להיות שההימנעות ממנה יש בה ענין חיובי — שכן "ישב ולא עבר עבירה" נותנים לו שכר "כאילו עשה מצוה"[46] — גם ענין חיובי זה לא שייך בדברים אלה שאינם שכיחים כלל, ובכל זאת אנו אומרים, שיש להרבות בלימוד ההלכות יותר מאשר בלימוד סדר ההשתלשלות המביא לאהבה ולירא? יסביר רבנו הזקן להלן, שיש ענין בלימוד התורה המשתווה גם ב"מצוות־עשה" וגם ב"מצוות לא־תעשה", שלימוד הענין בלבד, גם כשאינו יכול להביא לידי מעשה של קיום מצוה־עשה או להישמר מלא־תעשה — ובכל זאת לימוד ההלכה עצמו יש בו המעלה העליונה ביותר, מה שעל־ידי הלימוד נעשה האדם מקושר ל"חכמה עילאה" (עליונה), שכן, כל פרטי ההלכות הם המשכות מ"חכמה עילאה" של המאציל ברוך־הוא. ובלשון רבנו הזקן: **וְכָל הַנִּזְכָּר לְעֵיל** — שמעשה המצוה או לימוד ההלכה של המצוה, מעוררים למעלה מעלה עד בשם "ס"ג" שלפני השבירה, **הוּא בְּמִצְוֹת־עֲשֵׂה, אֲבָל לֹא בְּלִמּוּד פְּרָטֵי הֲלָכוֹת אִסּוּרֵי לֹא־תַעֲשֶׂה לִכְאוֹרָה, וּבִפְרָט בִּדְלָא שְׁכִיחֵי כְּלָל** — בפרטי דיני לא־תעשה שאינם שכיחים כלל שיהיו במעשה, הרי במילא גם לא שייך שם הענין של "ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כאילו עשה מצוה", שההימנעות עצמה יהיה בה ענין חיובי, **כְּמוֹ פְּרָטֵי הֲלָכוֹת פִּגּוּל וּכְהַאי גַּוְנָא.** — וכדומה, שאינם שכיחים כלל, מדוע, איפוא, יש להרבות גם בלימוד הלכות אלו יותר מאשר בלימוד סדר ההשתלשלות המביא לאהבה ויראה?

קונטרס אחרון

א"ק היוצא דרך העינים כו' וכל הנ"ל הוא במ"ע אבל לא בלימוד פרטי הלכות איסורי ל"ת לכאורה ובפרט בדלא שכיחי כלל כמו פרטי הלכות פיגול וכה"ג.

~ יום חמישי י' כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנח, אך עוד זאת... עד עמ' 316, אלקות.

אַךְ עוֹד זֹאת הַשָּׁוָה בַּכֹּל[47], — ישנו עוד דבר השווה בלימוד כל ההלכות, גם של מצוות־עשה וגם של מצוות לא־תעשה, כולל גם כאלו שאינן שכיחות כלל, **כִּי כָּל דְּחִילוּ וְרַחֲמוּ** — יראה ואהבה, **שֶׁכְּלִיִּים שֶׁל הַמַּלְאָכִים** — **הֵן נִבְרָאִים מֵאַיִן לְיֵשׁ, וְהֵן בְּחִינוֹת נֶפֶשׁ רוּחַ דִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה,** — לא ענין של "נשמה" ואלקות, כי־אם "נפש רוח" שהן נברא. מה שהוא מדייק לומר האהבה ויראה של מלאכים, למרות שברצונו לומר גם על האהבה ויראה של נשמות, שאינן משתוות ללימוד ההלכות — הרי זה מפני שבאהבה ויראה של נשמות, (א) הנשמות עצמן אינן נבראים ממש, כי־אם כפי שאלקות בא בענין של נברא ונשמה, ו(ב) באהבה ויראה של נשמות ישנו הרי ענין של מצוה, מה־שאין־כן באהבה ויראה של מלאכים שאינן ענין של מצוה, הרי שם מודגש יותר איך אהבה ויראה הן ענין של נברא בלבד, וזה מביא שגם בנשמות, **עצם** הענין של אהבה ויראה הוא ענין של נברא, אך פרטי ההלכות הם ענין של אלקות, **אֲבָל פְּרָטֵי הַהֲלָכוֹת** — הענינים השונים של הלכות המצוות, **הֵן הַמְשָׁכוֹת חָכְמָה עִלָּאָה** — עליונה, **דְּהַמְאַצִּיל בָּרוּךְ־הוּא הַמְלֻבֶּשֶׁת בְּגַשְׁמִיּוּת,** — בענינים גשמיים בהם דנה ההלכה, כמו "המחליף פרה בחמור" וכדומה, **וְהַלְּבָשָׁה זוֹ,** — מה ש"חכמה עילאה" (עליונה) מלובשת בענינים גשמיים של ההלכות, **אֵינָהּ**

קונטרס אחרון

אך עוד זאת השוה בכל כי כל דחילו ורחימו שכליים של המלאכים הן בחי' נבראים מאין ליש והן בחי' נפש רוח דבי"ע. אבל פרטי ההלכות הן המשכות ח"ע דהמאציל ב"ה המלובשת בגשמיות

46. קידושין לט, ב. **47.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אוה"ת שמיני תסב ואילך".

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כְּהַלְבָּשַׁת חָכְמָה עִלָּאָה בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ — ביראה ובאהבה **שִׁכְלִיִּים,** — שבכל מה שנברא הרי ישנה מ"חכמה עילאה", שהרי "כולם בחכמה עשית", ובמיוחד באהבה וביראה שכליים ישנו הרי הענין מה שהן באות משכל ומחכמה, ושורש כל עניני החכמה הוא "חכמה עילאה", ואילו שם ההלבשה היא אחרת, **דְּהַתָּם** — שם, ב"חכמה עילאה" המלובשת באהבה וביראה שכליים, **הַלְבּוּשׁ הוּא מַעֲלִים וּמַסְתִּיר לְגַמְרֵי,** — על ה"חכמה עילאה", **כְּהֶסְתֵּר וְהֶעְלֵם הָאָרֶץ הַחָמְרִית** — המסתירה ומעלימה לגמרי, **לְגַבֵּי חָכְמָה עִלָּאָה הַמְלֻבֶּשֶׁת בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[48]**: "כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ",** — שכל הנבראים נתהוו ב"חכמה", הרי ש"חכמה עילאה" מלובשת גם בארץ הגשמית והחומרית, אלא שהארץ מכסה ומסתירה לגמרי על ה"חכמה עילאה" המלובשת בה, כך גם מכסות האהבה והיראה השכליות על "חכמה עילאה", **וְהַיְינוּ חִיצוֹנִיּוּת דְּחִיצוֹנִיּוּת דְּכֵלִים דְּמַלְכוּת דַּאֲצִילוּת שֶׁבַּעֲשִׂיָּה, שֶׁהִיא** — "מלכות דאצילות" עם החיצוניות דחיצוניות של הכלים שלה, **מְסֻתֶּרֶת לְגַמְרֵי בְּרוּחַ נֶפֶשׁ דַּעֲשִׂיָּה,** — "מלכות דאצילות" כשלעצמה, אפילו החיצוניות דחיצוניות של הכלים שלה, הן ענין של נשמה ואלקות, וזה מוסתר לגמרי בנפש רוח שהן ענין של **נברא,** שזה כמו "חכמה עילאה", שהיא בהתכללות, בהתאם לסדר התכללות הספירות ש"חכמה עילאה" באה בהתכללות ב"מלכות דאצילות", ו"מלכות דאצילות" מאירה ב"עשיה" ועשר ספירותיה, שבהן יש הרי ענין ה"חכמה", הרי כל זה מוסתר ונעלם בארץ החומרית, **וְכֵן בִּבְרִיאָה הִיא מְסֻתֶּרֶת לְגַמְרֵי בְּרוּחַ נֶפֶשׁ,** — של "בריאה", **שֶׁהֵם** — רוח ונפש של "בריאה", הן **בְּחִינוֹת נִבְרָאִים** — המתהווים **בְּהֶסְתֵּר וְהֶעְלֵם הַבּוֹרֵא מֵהַנִּבְרָא,** — שהבורא מתעלם ומסתתר מהנברא, הרי זה ההעלם וההסתר מה ש"חכמה עילאה" מוסתרת באהבה וביראה **שכליים** ששרשן בעולם ה"בריאה", עולם ההשגה.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַהֲלָכוֹת, הֲרֵי הָאָרַת הַחָכְמָה מְאִירָה בָּהֶן בְּגִלּוּי, — הן אינן מעלימות על הארת ה"חכמה" שבהן, **וּלְבוּשׁ הָעֲשִׂיָּה** — שההלכות הרי באו בענינים של עולם הזה ויש עליהן לבוש מעולם ה"עשיה", אך הלבוש של "עשיה", **הוּא דֶּרֶךְ מַעֲבָר לְבַד,** — הן רק עוברות דרך לבוש ה"עשיה", אך אין זה אומר שלבוש ה"עשיה" פועל שינוי במהותן, כפי שהדבר בדרך של התלבשות, שהמלביש פועל על המלובש להיות כמו המהות של המלביש. **כְּמוֹ בְּ'יוֹם טוֹב',** שֶׁחֶסֶד דַּאֲצִילוּת הַמְלֻבָּשׁ לְגַמְרֵי בְּחֶסֶד דִּבְרִיאָה מְחַיֶּה עוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי — וזאת — **עַל־יְדֵי מַעֲבַר חֶסֶד דִּיצִירָה וַעֲשִׂיָּה, הַנִּקְרָא גַּם־כֵּן הִתְלַבְּשׁוּת**[49]**,** — שחסד ד"בריאה" מתלבש בחסד ד"יצירה" ובחסד ד"עשיה", למרות שאין זו התלבשות ממש, **שֶׁאִם לֹא כֵּן, לֹא הָיָה פּוֹעֵל בְּגַשְׁמִיּוּת עוֹלָם הַזֶּה.** — הרבי הרש"ב נשמתו־עדן, מסביר בקונטרס "ומעין"[50] דיוק לשון רבנו הזקן כאן, שהכוונה היא שכדי שתהיה פעולה של גשמיות ממש בעולם הזה, לא מספיק ה"יש" של עולם ה"בריאה" הנקרא "יש" לגבי "אצילות" (אך לגבי "יצירה" זה עדיין רוחני), ואף כשאור החסד ד"בריאה" יעבור "דרך מעבר" הספירות של "יצירה" ו"עשיה" — לא תהיה עדיין השפעה גשמית ממש, אלא זה צריך להיות על־ידי **התלבשות** בכלים ובלבושים של "יצירה" המסתירים במדה מרובה יותר על האור האלקי של החסד העליון, והוא נעשה על־ידי־זה בבחינה של מציאות, ולאחר מכן הוא מתלבש בכלים ובלבושים של "עשיה" המסתירים **עוד יותר** מאשר הכלים והלבושים של "יצירה", ואור זה נעשה יותר בבחינה של "יש", ובכוחו לבוא בהשפעה גשמית של עולם הזה. על־כל־פנים, כשם שהדבר ביום־טוב, שמבלי הבט על ענין ההתלבשות ב"יצירה" ו"עשיה", נחשב האור המאיר ביום־טוב כאור של חסד ד"בריאה", כך גם בהלכות, שההתלבשות בהלכות היא רק באופן של "מעבר" והיא נשארת הארה של "חכמה עילאה", **וְאַף שֶׁגַּשְׁמִיּוּת עוֹלָם הַזֶּה וַדַּאי מַסְתִּיר לְגַמְרֵי אֲפִלּוּ** — על **הַחֶסֶד דַּעֲשִׂיָּה,** — ובודאי שהיא מסתירה על הארת ה"חכמה עילאה", כלומר, שהדבר הגשמי אודותיו דנה התורה, כפי שיזכיר להלן, למשל הפרה והחמור הגשמיים אודותם דנה ההלכה של "המחליף פרה בחמור", הרי הפרה והחמור הגשמיים (של בעל הפרה ובעל החמור הבאים לדין תורה בגין ענין של "מחליף פרה בחמור") מסתירים בודאי על ענין של חסד ד"עשיה", **מִכָּל־מָקוֹם הַהֲלָכָה עַצְמָהּ אֵינָהּ גַּשְׁמִיּוּת מַמָּשׁ, שֶׁהִיא** — ההלכה

קונטרס אחרון

והלבשה זו אינה כהלבשת ח"ע בדו"ר שכליים דהתם הלבוש הוא מעלים ומסתיר לגמרי כהסתר והעלם הארץ החומריית לגבי ח"ע המלובשת בה כמ"ש כולם בחכמה עשית והיינו חיצוניות דחיצוניות דכלים דמל' דאצי' שבעשיה שהיא מסותרת לגמרי ברוח נפש דעשיה וכן בבריאה היא מסותרת לגמרי ברוח נפש שהם בחי' נבראים בהסתר והעלם הבורא מהנברא. משא"כ ההלכות הרי הארת החכמה מאירה בהן בגילוי ולבוש העשי' הוא דרך מעבר לבד כמו ביום טוב שחסד דאצי' המלובש לגמרי בחסד דבריאה מחיה עוה"ז הגשמי ע"י מעבר חסד דיצי' ועשי' הנק' ג"כ התלבשות שאל"כ לא הי' פועל בגשמיות עוה"ז ואף שגשמיות עוה"ז ודאי מסתיר לגמרי אפילו החסד דעשיה מ"מ ההלכה עצמה אינה גשמיות ממש שהיא

48. תהלים קד, כד. 49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אוה"ת שמיני תע ואילך". 50. עמוד 123.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

קונטרס אחרון

בחי' רצון הנמשך מח"ע להקל או להחמיר רק שיורד ומאיר בבחי' גילוי בגשמיות כמים היורדים ממקום גבוה כו' והדבר הגשמי עצמו שבו מדברת ההלכה באמת הוא מסתיר לגמרי כמו המחליף פרה בחמור וכן בשר הפיגול או לא פיגול וכשר רק ההלכה בעצמה עם הטעם הנגלה היא מבחי' מלכות דבריאה ויצי' דבחי' נשמה שהוא אלקות המחיה ומהוה נפש רוח דבי"ע שהן דחילו ורחימו של המלאכים והנשמות וחב"ד שלהם מאין ליש ולכן היא מרוה צמאונם קודם שירדה לעוה"ז כמים היורדים כו' וגם אחר שירדה לעשי' היא למעלה מעלה מבחי' חב"ד דעשי' אפי' דבחי' נשמה שהיא אלקות

והפסק, **בְּחִינַת רָצוֹן הַנִּמְשָׁךְ מֵחָכְמָה עִלָּאָה לְהָקֵל אוֹ לְהַחֲמִיר,** — שכך מחייבת חכמתו של הקדוש־ברוך־הוא שיהיה רצונו יתברך ופסק ההלכה להקל או להחמיר, **רַק שֶׁ**— הרצון יוֹרֵד וּמֵאִיר **בִּבְחִינַת גִּלּוּי בְּגַשְׁמִיּוּת,** — הרצון העליון מתבטא בהתגלות בענין גשמי, **כְּמַיִם הַיּוֹרְדִים מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ כו',** — שאותם המים שהיו בתחלה במקום הגבוה נמצאים עתה במקום הנמוך, **וְהַדָּבָר הַגַּשְׁמִי עַצְמוֹ שֶׁבּוֹ מְדַבֶּרֶת הַהֲלָכָה, בֶּאֱמֶת הוּא מַסְתִּיר לְגַמְרֵי, כְּמוֹ** — ההלכה של "הַמַּחֲלִיף פָּרָה בַּחֲמוֹר"[51], **וְכֵן** — ההלכה של **בְּשַׂר הַפִּגּוּל אוֹ לֹא פִּגּוּל וְכָשֵׁר.** — שהפרה והחמור הגשמיים והבשר הגשמי אודותיו דנים אם הוא פיגול או לא — מסתירים באמת לגמרי על הארת ה"חכמה עילאה". מה שרבינו אומר שהדבר הגשמי עצמו אודותו דנה ההלכה, מסתיר בודאי לגמרי — למרות שלעיל (קנו, ב) אמר לגבי מצוות שבאחיזת האתרוג הגשמי של מצוה, תופסים מהות האלקות ד"אצילות" — הרי זה, מפני שלגבי מצוה, הרי האתרוג הגשמי הוא חלק מן המצוה, לכן אין גשמיות האתרוג מסתירה, אלא זה בטל לגמרי באלקות, ואילו כאן לגבי ההלכה הרי הפרה הגשמית או החמור הגשמי אינם חלק של ההלכה, לכן הם מסתירים, אך השכל הגשמי בו התלבשה ההלכה, כיוון שהוא חלק מן ההלכה, שההלכה **התלבשה** בשכל גשמי זה — אכן אינו מסתיר. **רַק הַהֲלָכָה בְּעַצְמָהּ** — הפסק **עִם הַטַּעַם הַנִּגְלֶה,** — מדוע הפסק הוא כך וכך, **הִיא מְבְּחִינַת מַלְכוּת דִּבְרִיאָה** — חלק השכל והטעם של הגמרא, **וְיִצִירָה** — חלק פסק ההלכה של המשנה, **דִּבְחִינַת נְשָׁמָה, שֶׁהוּא אֱלֹקוּת, הַמְחַיֶּה וּמְהַוֶּה נֶפֶשׁ רוּחַ דִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה,** — שנפש־רוח הן ענין של נברא, **שֶׁהֵן דְּחִילוּ וּרְחִימוּ** — יראה ואהבה, **שֶׁל הַמַּלְאָכִים וְהַנְּשָׁמוֹת וְחָכְמָה־בִינָה־דַּעַת שֶׁלָּהֶם,** — ההשגה וההתבוננות בגדלות ה' המביאות לאהבה ולירא. כל זה מתהווה ומקבל חיות **מֵאַיִן לְיֵשׁ.** — כפי שכל נברא מתהווה מ"אין" ל"יש", **וְלָכֵן** — ההארה מ"חכמה" הבאה על־ידי מלכות ד"בריאה" ו"יצירה", שהיא הענין של תורה כפי שהיא ב"בריאה" ו"יצירה" לפני שהיא באה למטה בעולם, כמו המים היורדים ממקום גבוה לנמוך, **הִיא מַרְוָה צִמְאוֹנָם** — של המלאכים והנשמות שבעולם ה"בריאה" ו"יצירה" **קֹדֶם שֶׁיָּרְדָה לָעוֹלָם הַזֶּה, כַּמַּיִם הַיּוֹרְדִים** — ממקום גבוה לנמוך **כו'**[52]. **וְגַם אַחַר שֶׁ**— ההארה מ"חכמה עילאה", **יָרְדָה לַעֲשִׂיָּה, הִיא לְמַעְלָה מַעֲלָה מִבְּחִינַת חָכְמָה־בִינָה־דַּעַת דַּעֲשִׂיָּה, אֲפִלּוּ דִּבְחִינַת נְשָׁמָה שֶׁהִיא אֱלֹקוּת.** — שכן, זה אלקות של "עשיה", ואילו ההארה של "חכמה עילאה" שבהלכות היא האלקות של "אצילות". למדנו לעיל, שבמלכות ד"בריאה" ו"יצירה" של נשמה, מלובשת מהות "חכמה עילאה דאצילות", ואור הנשמה של "מלכות דבריאה ויצירה" אינו מעלים על אור ה"חכמה עילאה" שבה, שכן (כפי שהרבי רש"ב נ"ע מסביר במאמר דיבור־המתחיל "כה אמר ה'" תרס"ז[53]) בהתלבשות קיים הבדל אם ההתלבשות היא במדריגה שהיא כמו המהות של המדריגה העליונה יותר שהיא מתלבשת בה — או שהיא מהות אחרת מהמדריגה העליונה. כלומר, בשעה שהאור האלקי מתלבש במדריגה שאיננה אלקות, מתעלם ומסתתר האור האלקי בהתלבשות זו, ואילו בשעה שגם המלביש הוא אלקות (אלא במדריגה קטנה יותר) — אין המדריגה העליונה מתעלמת ומסתתרת, אלא המהות ממש של המדריגה העליונה — מאירה במדריגה התחתונה. זהו ההפרש בין התלבשות אור הנשמה של בריאה־יצירה־עשיה שהוא אלקות בג' ראשונות (חכמה־בינה־דעת) של "בי"ע" (בריאה־יצירה־עשיה) שהם נבראים, שאור הנשמה הוא בהעלם והסתר מהם כמו ההעלם וההסתר שבורא מתעלם ומסתתר מנברא, כלומר, שלא מאירה מהות אור הנשמה, כי־אם מציאותו בלבד — לבין התלבשות בחינת "חכמה עילאה" (עליונה) באור הנשמה ד"בי"ע" שבהלכות, שכיוון שאור הנשמה הוא הרי גם אלקות, לכן מאירה מהות "חכמה עילאה" ממש בגילוי באור הנשמה, ואור הנשמה אינו מסתתר ומתעלם. ולכן, למרות שמה שמאיר בגילוי בהלכות הערוכות לפנינו, הוא בחינת אור הנשמה של "מלכות דבריאה ויצירה", אף־על־פי־כן מלובשת בו (באור הנשמה של "מלכות דבריאה ויצירה") מהות "חכמה עילאה דאצילות", שאינה מסתתרת ומתעלמת. כלומר, שאור ה"אצילות" מאיר בגילוי ממש לגבי אור הנשמה, ולכן בהלכות שאנו לומדים, הרי למרות שלא מאירה בגילוי ממש בחינת "חכמה עילאה", אף־על־פי־כן אין זה בבחינת העלם והסתר, כי־אם בבחינת מיעוט בלבד, שביכלתה לבוא לבחינה של גילוי ממש.

---

51. ב"מ ק, א. וש"נ. 52. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: תענית ז, א. 53. המשך תרס"ו ע' תכד ואילך.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ יום שישי י"א כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 316, והטעם משום דחב"ד... עד עמ' 316, וגמרא.

וְהַטַּעַם, — מדוע גם אחרי שהארת "חכמה עילאה" ירדה ב"עשיה", היא עדיין למעלה גם מ"חב"ד דעשיה" של בחינת הנשמה? — **מִשּׁוּם דְּחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת דַּעֲשִׂיָּה דִּבְחִינַת נְשָׁמָה, הוּא מְקוֹר הַחַיּוּת דְּחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת דְּנֶפֶשׁ רוּחַ וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן,** — של נפש רוח, **וְהִתְהַוּוּתָן מֵאַיִן לְיֵשׁ עִם תּוֹלְדוֹתֵיהֶן, עַד סוֹף הָעֲשִׂיָּה, הִיא הָאָרֶץ וְכָל צְבָאָהּ.** — הרי, ש"חב"ד דעשיה" של הנשמה, היא מקור לנבראים. **אֲבָל חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת דַּהֲלָכוֹת בְּטַעֲמֵיהֶן שֶׁבְּמַלְכוּת דִּבְרִיאָה וִיצִירָה,** — המקום והמדריגה של ההלכות וטעמיהן — שם אין "חב"ד" אלו מקור לנבראים, כי־אם — **עִנְיַן הַחָכְמָה** — שבהן, **הִיא בְּתִקּוּן פַּרְצוּפֵי הָאֲצִילוּת, שֶׁבָּהֶן** — בפרצופים של "אצילות", **תְּלוּיִין כָּל טַעֲמֵי הַמִּצְוֹת, מִצְוֹת־עֲשֵׂה בָּהּ' חֲסָדִים,** — של "ז"א דאצילות", **וּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה בָּהּ' גְּבוּרוֹת.** — של "ז"א דאצילות", **וּמִשּׁוּם הָכֵי** — ולכן, **נָמֵי,** — גם **כְּשֶׁיָּרְדוּ לְהִתְלַבֵּשׁ בַּנִּבְרָאִים,** — כשטעמי ההלכות, שבעצם הם הפרצופים של "אצילות" — ירדו להיות טעמים של הלכות לנבראים, **הֵן בְּמַלְכוּת דִּבְרִיאָה וִיצִירָה דִּבְחִינַת נְשָׁמָה דַּוְקָא,** — שנשמה היא אלקות, **שֶׁהוּא** — הנשמה היא **מִכֵּלִים דַּאֲצִילוּת,** — ל' הכלים של "זו"ן דאצילות" נעשים נשמה ל"בי"ע", **וְלֹא בִּבְחִינַת נֶפֶשׁ רוּחַ.** — והן לא התלבשו בבחינת רוח ונפש שהן "נברא". **וְאַף דְּחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת דִּבְרִיאָה יְצִירָה דִּבְחִינַת נְשָׁמָה, שֶׁנִּבְחָה מְאֹד מַעֲלָתָן עַל בְּחִינַת מַלְכוּת דִּבְרִיאָה יְצִירָה דִּנְשָׁמָה,** — שכן, זו חב"ד, העליונות בספירות עולם זה, וזו מלכות, התחתונה בספירות עולם זה, **וְאַף־עַל־פִּי־כֵן** — "חב"ד דבריאה יצירה", **הֵן מָקוֹר לְחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת דִּבְרִיאָה יְצִירָה שֶׁל בְּחִינוֹת נֶפֶשׁ רוּחַ שֶׁהֵן הַמַּלְאָכִים** — כיצד, איפוא, אומרים אנו לעיל, שאי אפשר ל"מלכות דבריאה יצירה" דנשמה, להיות מקור לנבראים — בשעה ש"חב"ד דבריאה יצירה" דנשמה, שהיא למעלה מעלה ממנה, היא מקור לנבראים? **לֹא קָשֶׁה מִידִּי,** — לא קשה כלל, **דְּבֶאֱמֶת הַמַּלְאָכִים וְהַנִּשְׁמוֹת** — המתהווים מ"חב"ד דבריאה יצירה", **אֵינָן אֶלָּא מִטִּיפָּה הַנִּמְשֶׁכֶת מֵחָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת דִּנְשָׁמָה לְ"יסוֹד זְעֵיר אַנְפִּין", וְנִיתַּן לְ"נוּקְבָא",** — ונמשך ל"מלכות", — **וּמִשָּׁם יָצְאוּ** — המלאכים והנשמות, **בִּבְחִינַת "לֵידָה".** — שנולדה מציאות חדשה, הרי שאין זה התפשטות של חב"ד כפי שהדבר הוא בהלכות, שמהתפשטות כזו אי־אפשר באמת שיהיה מקור לנבראים, כי־אם באופן של טיפה ולידה, יכול להיות מחב"ד דבריאה יצירה, אפילו של נשמה, ענין של נבראים, **כִּי אַף אִם תִּמְצֵי לוֹמַר שֶׁנִּבְרְאוּ מֵהָאֶרֶת הַכֵּלִים דְּנוּקְבָא** — "מלכות" **דַּאֲצִילוּת, הֲרֵי הֵם הַיּוֹרְדִים** — בבריאה־יצירה־עשיה, **וְנַעֲשִׂים נְשָׁמָה.** — לבריאה־יצירה־עשיה. **אֲבָל עַצְמוּת חָכְמָה־בִּינָה־דַּעַת דִּנְשָׁמָה מִתְפַּשֵּׁט בּוֹ' קְצָווֹת דִּזְעֵיר־אַנְפִּין וְנוּקְבָא, וְשָׁם הֵם שִׁיתָא** — ששה **סִדְרֵי מִשְׁנָה וּגְמָרָא.** — ענין ההלכות של תורה, הרי, שעצמות חב"ד באה דוקא בהלכות של תורה שהיא אלקות, ותורה באה בבחינת נשמה שהיא אלקות.

קונטרס אחרון

והטעם משום דחב"ד

דעשי' דבחי' נשמה הוא מקור החיות דחב"ד דנפש רוח ותולדותיהן והתהוותן מאין ליש עם תולדותיהן עד סוף העשיה היא הארץ וכל צבאה. אבל חב"ד דהלכות בטעמיהן שבמל' דבריאה ויצי' ענין החכמה היא בתיקון פרצופי האצי' שבהן תלוין כל טעמי המצות מ"ע בה' חסדים ומל"ת בה"ג ומשו"ה נמי כשירדו להתלבש בנבראים הן במל' דבריאה ויצי' דבחי' נשמה דוקא שהוא מכלים דאצי' ולא בבחי' נפש רוח. ואף דחב"ד דבריאה יצירה דבחי' נשמה שגבהה מאד מעלתן על בחי' מלכות דבריאה יצירה דנשמה ואעפ"כ הן מקור לחב"ד דבריאה יצירה של בחי' נפש רוח שהן המלאכים. לק"מ דבאמת המלאכים והנשמות אינן אלא מטפה הנמשכת מחב"ד דנשמה ליסוד ז"א וניתן לנוק' ומשם יצאו בבחי' לידה כי אף את"ל שנבראו מהארת הכלים דנוק' דאצי' הרי הם היורדים ונעשים נשמה. אבל עצמות חב"ד דנשמה מתפשט בו"ק דזו"ן ושם הם שיתא סדרי משנה וגמרא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ שבת קודש י"ב כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 316, ומ"ש בע"ח (ושער... עד עמ' קנט, וד"ל:

קונטרס אחרון

ומ"ש בע"ח (ושער היחודים) שע"י הכוונה נעשה לבוש נשמה וע"י התורה לבוש רוח דרוח ע"י משנה דיצי' ורוח דנשמה דבריאה ע"י הגמ' י"ל דהיינו דוקא ע"י תורת האדם בעוה"ז העולה למעלה. אבל התלמוד עצמו שניתן בסיני הוא בנשמה ולכן הוא מברר הרוח וכן במשנה דיצי' ואף את"ל שגם הניתן מסיני הוא ברוח דבריאה יצירה הרי נודע שכל מלאך שהוא שליח מלמעלה אזי נק' בשם ה' ממש השוכן בקרבו משא"כ כשאינו שליח יש לו שם אחר כפי עבודתו ואזי קורא קדוש ק' ק' ה' כו' כלומר ששם ה' מובדל ממנו וכן הוא ממש בבחי' התלבשות התלמוד בבחי' רוח דבריאה והמשנה ברוח דיצי' הם שלוחי ה' דהיינו כלים דנוק' דאצי' החיצונים בתלמוד והאמצעי' במשנה אשר המשנה והתלמוד שבהם נמשכים מיסוד אבא המקבל מח"ס דא"א שבו מלובש אור א"ס ב"ה ונמצא שאור א"ס הוא שם ה' שוכן ברוח דבי"ע במקרא ומשנה ותלמוד וכשהאדם לומד ממשיך אור א"ס ב"ה בעוה"ז להיות נכלל ובטל באורו ית' כי זה כל האדם וזאת היתה עבודת רשב"י וכל התנאים ואמוראים בנגלה להמשיך אורו ית' ולברר בירורי נוגה כל משך זמן הגלות דשלטא אילנא דטו"ר כמ"ש עת אשר שלט האדם באדם כו' כי זהו תכלית ההשתלשלות שירד העליון

וּמַה שֶּׁכָּתוּב בְּ'עֵץ חַיִּים'[54] **(וְ'שַׁעַר הַיִּחוּדִים'**[55]**) שֶׁעַל־יְדֵי הַכַּוָּנָה נַעֲשָׂה לְבוּשׁ נְשָׁמָה, וְעַל־יְדֵי הַתּוֹרָה** – נעשה **לְבוּשׁ רוּחַ דְּרוּחַ דִּיצִירָה עַל־יְדֵי מִשְׁנָה,** – על־ידי לימוד המשנה שהיא ב"יצירה" נעשה לבוש רוח דרוח, **וְרוּחַ דִּנְשָׁמָה דִּבְרִיאָה עַל־יְדֵי הַגְּמָרָא** – שגמרא היא ב"בריאה". הרי, שעל־ידי תורה נעשה לבוש של "רוח", שהיא הרי "נברא"? **יֵשׁ לוֹמַר דְּהַיְינוּ דַוְקָא עַל־יְדֵי תּוֹרַת הָאָדָם** – שהוא לומד, **בָּעוֹלָם הַזֶּה הָעוֹלֶה לְמַעְלָה,** – נעשה אז לבוש של תורה, כיוון שזה בא מהאדם שהוא נברא. **אֲבָל הַתַּלְמוּד עַצְמוֹ שֶׁנִּתַּן בְּסִינַי** – כפי שהתורה ניתנה מלמעלה למטה, **הוּא בַּנְּשָׁמָה,** – שהיא אלקות, **וְלָכֵן הוּא** – לימוד ה"תלמוד", **מְבָרֵר הָרוּחַ, וְכֵן בְּמִשְׁנָה דִּיצִירָה.** – שכפי שהיא ניתנת מלמעלה מסיני, היא בבחינת נשמה. **וְאַף אִם תִּמְצֵי לוֹמַר, שֶׁגַּם הַנִּיתָּן מִסִּינַי** – מלמעלה למטה, **הוּא בְּרוּחַ דִּבְרִיאָה יְצִירָה** – אבל הרי זה באופן כזה שאין זה שום מציאות של נברא, אלא באופן של "שליח" שאיננו מציאות לעצמו, אלא מציאותו היא כוח המשלח, כך שאין זה כמו מציאות הנברא של נבראים אחרים, ובלשון רבנו הזקן: **הֲרֵי נוֹדַע שֶׁכָּל מַלְאָךְ שֶׁהוּא שָׁלִיחַ מִלְּמַעְלָה, אֲזַי** – בשעת השליחות, **נִקְרָא בְּשֵׁם ה' מַמָּשׁ הַשּׁוֹכֵן בְּקִרְבּוֹ, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כְּשֶׁאֵינוֹ שָׁלִיחַ יֵשׁ לוֹ שֵׁם אַחֵר כְּפִי עֲבוֹדָתוֹ,** – שמו נגזר מתוכן העבודה שעליו לבצע, שאז הוא מציאות של מלאך ופועל לפי אופן עבודתו, **וַאֲזַי קוֹרֵא "קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ ה' כו'", כְּלוֹמַר שֶׁשֵּׁם ה'** – קדוש ו – **מֻבְדָּל מִמֶּנּוּ,** – הרי, שיכול להיות נברא שאינו שום מציאות של נברא אלא נקרא בשם הוי' שהוא אלקות, **וְכֵן הוּא מַמָּשׁ בְּבְחִינַת הִתְלַבְּשׁוּת הַתַּלְמוּד בְּבְחִינַת רוּחַ דִּבְרִיאָה,** – ורוח היא הרי ענין של נברא, **וְהַמִּשְׁנָה בְּרוּחַ דִּיצִירָה, הֵם שְׁלוּחֵי ה', דְּהַיְינוּ כֵּלִים דְּנוּקְבָא** – "מלכות" **דַּאֲצִילוּת, הַחִיצוֹנִים** – הכלים החיצונים, **בְּתַלְמוּד, וְ** – הכלים **הָאֶמְצָעִים בַּמִּשְׁנָה, אֲשֶׁר הַמִּשְׁנָה וְהַתַּלְמוּד שֶׁבָּהֶם** – ב"רוח דבריאה ויצירה", **נִמְשָׁכִים מִ"יסוֹד אַבָּא",** – מ"יסוד" שבחכמה, **הַמְקַבֵּל מֵ"חָכְמָה סְתִימָאָה"** – חכמה 'סתומה', **דְ"אַרִיךְ אַנְפִּין",** – מ"חכמה" שבכתר, **שֶׁבּוֹ** – ב"אריך אנפין" **מְלֻבָּשׁ אוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, וְנִמְצָא שֶׁאוֹר אֵין־סוֹף, הוּא שֵׁם ה', שׁוֹכֵן בְּרוּחַ דִּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, בְּמִקְרָא וּמִשְׁנָה וְתַלְמוּד, וּכְשֶׁהָאָדָם לוֹמֵד** – מקרא, או משנה, או תלמוד, **מַמְשִׁיךְ אוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה לִהְיוֹת נִכְלָל וּבָטֵל בְּאוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ, כִּי זֶה כָּל הָאָדָם**[56]**.** – כל תכלית האדם היא להביא את העולם להיות נכלל ובטל באורו יתברך, דבר הנעשה על־ידי לימוד התורה, **וְזֹאת הָיְתָה עֲבוֹדַת רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי וְכָל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים** – שעסקו **בַּנִּגְלֶה,** – דתורה, **לְהַמְשִׁיךְ אוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ,** – בעולם, **וּלְבָרֵר בֵּרוּרֵי** – קליפת **נֹגַהּ כָּל מֶשֶׁךְ זְמַן הַגָּלוּת דְּשָׁלְטָא אִילָנָא** – כששולט האילן **דְּטוֹב וָרָע,** – חיות העולם היא מקליפת "נוגה" המעורבת טוב ורע, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[57]**: "עֵת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם** – בליעל של קליפה, **בָּאָדָם** – של קדושה, **כו'",** – שזה כפי סיום הפסוק "לרע לו", כדי לברר ולהעלות ניצוצות הקדושה הנמצאים ב"אדם

54. שמ"ט פ"ה. 55. פ"ב. 56. ל' הכתוב - קהלת יב, יג. 57. שם ח, ט. וראה לעיל סכ"ה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בליעל" — בקליפת "נוגה", **כִּי זֶהוּ תַּכְלִית הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת** — של העולמות, **שֶׁיֵּרֵד הָעֶלְיוֹן לְמַטָּה** — שהקב"ה ירד ויתגלה בעולם, **וְיִהְיֶה לוֹ דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים, כְּדֵי לְהַעֲלוֹתָן לְמֶהֱוֵי** — להיות **אֶחָד בְּאֶחָד.** — שה"אחד" של "יחודא תתאה", של עולמות בריאה־יצירה־עשיה, יהיה כמו ה"אחד" של "יחודא עילאה". **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן עֲבוֹדַת הַמַּלְאָכִים דְּחִילוּ וְרַחִימוּ** — יראה ואהבה **שֶׁכְּלִיִּים, אֵינָהּ בְּבְחִינַת הַמְשָׁכָה כְּלָל וּכְלָל,** — שעל־ידי זה יומשך אלקות בעולם, **רַק הִסְתַּלְּקוּת כו'.** — שהם עומדים ב"רצוא" ובביטול לאלקות. הרי, שאין זה אמיתת הכוונה העליונה בהשתלשלות, שהכוונה היא המשכה ולא הסתלקות. **וּבָזֶה יוּבָן מַה שֶּׁנִּבְרָאִים מַלְאָכִים מֵאַיִן לְיֵשׁ עַל־יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, שֶׁהוּא** — לימוד התורה שלא בכוונה, **בְּחִינַת רוּחַ בִּלְבַד שֶׁאֵינָהּ אֶלְקוּת כְּלָל,** — שכן הכוונה היא ענין של נשמה שהיא אלקות, אך בלי כוונה — כשזה בחינה של רוח בלבד — כיצד נבראים מ"אין" ל"יש"; הרי הבריאה מ"אין" ל"יש" היא דוקא רק מאלקות? **אֶלָּא לְפִי שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן** — למרות שזה שלא בכוונה, **שֵׁם ה' שׁוֹכֵן וְכו',** — בדברי תורה, **וְדַי לַמֵּבִין:** — כפי שהוסבר לעיל, שאפילו מלאך, נברא, בשעת השליחות, נקרא בשם "ה'", מפני ש"ה' שוכן בו", כך גם בדברי תורה — כיוון שה' שוכן בדברי תורה, לכן יכולה להיות מהם התהוות המלאכים מ"אין" ל"יש".

קונטרס אחרון

למטה ויהיה לו דירה בתחתונים כדי להעלותן למהוי אחד באחד. משא"כ עבודת המלאכים דו"ר שכליים אינה בבחי' המשכה כלל וכלל רק הסתלקות כו'. ובזה יובן מה שנבראים מלאכים מאין ליש ע"י עסק התורה אפי' שלא בכוונה שהוא בחי' רוח בלבד שאינה אלקות כלל אלא לפי שאעפ"כ שם ה' שוכן וכו' וד"ל:

אגרות קודש

ב"ה, ז' כסלו, תשט"ו
ברוקלין.

הוו"ח אי"א נו"נ כו' מוה"ר אברהם שי' שו"ב

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מא' כסלו. אין להתפעל ממה שלא כל אלו שהבטיחו לבוא לשיעור תורה באים, וכבר ידוע פסק רז"ל (ברכות ה' ע"א) אשר שלשה דברים באים ע"י יסורים ואחד מהם תורה, אבל חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם ובתעמולה המתאימה בודאי יתרבו המשתתפים בשיעורים.

בודאי למותר לעוררו על ההכנה המתאימה ליום הבהיר י"ט כסלו הוא יום גאולתנו ופדות נפשנו, היציאה לחפשי של רבנו הזקן ואתו עמו נצחון תורת החסידות הכללית ותורת חב"ד. וכיון שההשגחה עליונה הביאתו למקום שהוא לע"ע אחד מחסידי חב"ד עליו גם למלאות התפקיד דהפצת המעיינות חוצה. ובודאי נודע לו האמור מהבעש"ט שזהו הכנה וכלי לגאולת כל ישראל גאולה השלימה והאמיתית. ויה"ר שתהי' ההתועדות בהצלחה ובקבלת החלטות טובות מר"ה לחסידות על כל השנה כולה.

בפ"ש כל הנמצאים אתו וביחוד הוו"ח אי"א נו"נ מוה"ר חיים שי' הערמאן שו"ב (אשר שתיקתו בודאי סימן הוא שהכל שלום אצלו).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לוח היום יום...

יום ראשון

יום שישי — ו כסלו — ה׳תש״ד

שיעורים. חומש: ויצא, ששי עם פירש״י.
תהלים: לה־לח.
תניא: ועוד זאת . . . קנז לא יראו.

אאמו״ר אמר: קריאת שמע שעל המטה איז, אין זעיר אנפין, ווי דער ווידוי וואָס קודם צאת הנפש מהגוף. נאָר יעמאָלט גייט מען שוין אינגאַנצען אוועק פון יריד, און עס ענדיגט זיך שוין דער מסחר פון היום לעשותם, און אין קשעהמ״ט פון יעדער נאַכט האלט מען נאָך אין מיטן יריד, און מען קען נאָך אויפטאָן.

תרגום

אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ״בּ] אָמַר: קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה הִיא בִּ׳זְעֵיר אַנְפִּין׳ [=בְּאוֹפֶן קָטָן] כְּהַוִּדּוּי שֶׁבְּטֶרֶם צֵאת הַנֶּפֶשׁ מֵהַגּוּף. אֶלָּא שֶׁאָז עוֹזְבִים לְגַמְרֵי אֶת הַ׳יָּרִיד׳, וּכְבָר מִסְתַּיֵּם הַמִּסְחָר שֶׁל ״הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם״, וּבִקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה שֶׁל כָּל לַיְלָה, עֲדַיִן נִמְצָאִים בְּעִיצּוּמוֹ שֶׁל הַיָּרִיד, וְאֶפְשָׁר עֲדַיִן לִפְעֹל.

יום שני

שבת — ז כסלו — ה׳תש״ד

הַפְטוֹרָה: וְעַמִּי – תַּלְמֵי שָׂדִי. וַיִּבְרַח יַעֲקֹב – וּבְאִשָּׁה שָׁמָר. וּבְנָבִיא הֶעֱלָה – וּבְנָבִיא נִשְׁמָר.

שיעורים. חומש: ויצא, שביעי עם פירש״י.
תהלים: לט־מג.
תניא: ובר מן . . . 314 הלכותיהן.

שָׁלֹשׁ חָכְמוֹת הֵן: חָכְמַת בִּטּוּל הַחֹמֶר, עַל יְדֵי הוֹרָאַת שִׁקּוּץ וְתִעוּב כָּל עִנְיָנִים הַגּוּפָנִיִּים וְהַחֻמְרִיִּים – חָכְמַת הַמּוּסָר.

חָכְמַת הַכָּרַת מַעֲלַת הַצּוּרָה וְהָרוּחָנִי בַּמִּדּוֹת וּבַמַּשְׂכָּלוֹת וְהוֹרָאַת אָפְנֵי הַקֵּרוּב אֲלֵיהֶם – חָכְמַת הַחֲקִירָה.

חָכְמַת הַגְּבָרַת הַצּוּרָה עַל הַחֹמֶר, הוֹרָאָה בְּמַעֲלַת חֹמֶר מְזֻכָּךְ וּבְמַעֲלַת הַצּוּרָה כְּשֶׁנִּקְבְּעָה בְּהַחֻמְרִי, וְהִתְכַּלְּלוּתָם יַחַד מִבְּלִי אֲשֶׁר יִמָּצֵא רֹאשׁ וָסוֹף, לִהְיוֹת כִּי נָעוּץ תְּחִלָּתָן בְּסוֹפָן וְסוֹפָן בִּתְחִלָּתָן, אֵל אֶחָד בְּרָאָם, וּלְכַוָּנָה אַחַת לְגַלּוֹת אוֹר קְדֻשַּׁת חֶבְיוֹן עֲזוֹ יִתְבָּרֵךְ נִבְרָאוּ וּשְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד דַּוְקָא מַשְׁלִימִים אוֹתָהּ הַשְּׁלֵמוּת, אֲשֶׁר עָלָה בִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ – חָכְמַת תּוֹרַת הַחֲסִידוּת.

יום שלישי

יום ראשון — ח כסלו — ה׳תש״ד

שיעורים. חומש: וישלח, פ׳ ראשונה עם פירש״י.
תהלים: מד־מח.
תניא: אך להבין . . . קנח וכה״ג.

א מענש זאָל זיך מתבונן זיין, ווי גרויס חסדי הבורא ב״ה זיינען, אז אזא קטן שבקטנים ווי דער מענש איז, קען ער מאַכען א נחת רוח גדול צום גדול הגדולים וכמ״ש ולגדולתו אין חקר, דארף דער מענש זיין תמיד באגייסטערט און טאָן די עבודה בלב ונפש חפצה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תרגום

יִתְבּוֹנֵן הָאָדָם עַד כַּמָּה גְּדוֹלִים חַסְדֵּי הַבּוֹרֵא בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁכָּזֶה קָטָן שֶׁבַּקְּטַנִּים כְּפִי שֶׁהוּא הָאָדָם, יָכוֹל לִגְרֹם נַחַת רוּחַ גָּדוֹל לִגְדוֹל הַגְּדוֹלִים, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר". עַל הָאָדָם לִהְיוֹת תָּמִיד נִלְהָב וּלְבַצֵּעַ אֶת הָעֲבוֹדָה בְּלֵב וְנֶפֶשׁ חָפֵצָה.

יום רביעי

יום שני — ט כסלו — ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישלח, שני עם פירש"י.
תהלים: מט־נד.
תניא: אך עוד . . . קנח מהנברא.

יוֹם הֵלֶדֶת אֶת אַדְמוֹ"ר הָאֶמְצָעִי – תקל"ד – וְיוֹם הִסְתַּלְּקוּתוֹ – תקפ"ח. וּמְנוּחָתוֹ כָּבוֹד בְּנִיעֶזְשִׁין.

ט' בְּכִסְלֵו תקנ"ד אָמַר רַבֵּנוּ הַזָּקֵן מַאֲמָר – וְהוּא חֵלֶק פֶּרֶק נ"ג מִסֵּפֶר שֶׁל בֵּינוֹנִים (תַּנְיָא) הַמְדַבֵּר עַל־דְּבַר בֵּית רֵאשׁוֹן. לְמָחֳרָתוֹ אָמַר חֲסִידוּת עוֹד הַפַּעַם – סִיּוּם פֶּרֶק הַנַּ"ל עַד גְּמִירָא [סוֹפוֹ]. כִּי הַמַּאֲמָרִים מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה תק"ן עַד י כִּסְלֵו תקנ"ד (אֲשֶׁר בָּהֶם נִכְלְלוּ לִקּוּטֵי עֵצוֹת מִשָּׁנִים הַקּוֹדְמוֹת) מֵהֶם נִסְדְּרוּ נ"ג פִּרְקֵי סֵפֶר שֶׁל בֵּינוֹנִים.

יום חמישי

יום שלישי — י כסלו — ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישלח, שלישי עם פירש"י.
תהלים: נה־נט.
תניא: משא"כ ההלכות . . . 316 אלקות.

אַדְמוֹ"ר הָאֶמְצָעִי יָצָא לְחֵרוּת – תקפ"ז – מִמַּאֲסָרוֹ בָּעִיר וִויטֶעבְּסְק. בְּחֹל הַמּוֹעֵד סֻכּוֹת נוֹדַע אֲשֶׁר הִלְשִׁינוּ אֶת אַדְמוֹ"ר הָאֶמְצָעִי. בְּיוֹם א' פָּרָשַׁת נֹחַ כח תִּשְׁרֵי נָסַע בְּלִוְיַת פְּקִידִים מִלִּיוּבַאוִוִיטְשׁ, בַּצָּהֳרַיִם בָּא לְדָאבְּרָאמִיסְל, אָמַר שָׁם דאַ"ח [=חֲסִידוּת, דִּבְרֵי אֱלוֹקִים חַיִּים] "מַיִם רַבִּים גּוֹ'", יוֹם ב' נָסַע מִשָּׁם עַד לִיאָזְנָא, אָמַר שָׁם דאַ"ח "רְשָׁפֶיהָ רִשְׁפֵּי גּוֹ'", יוֹם ג' נָסַע מִשָּׁם לְוִויטֶעבְּסְק, וְיָשַׁב שָׁם תָּפוּס עַד יוֹם א' וַיִּשְׁלַח י כִּסְלֵו.

יום שישי

יום רביעי — יא כסלו — ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישלח, רביעי עם פירש"י.
תהלים: ס־סה.
תניא: והטעם . . . 316 וגמרא.

מֵהַגָּהוֹת אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַּׁ"ב] עַל הַסִּדּוּר "סֵדֶר הַתְּפִלָּה" (עִם הַדאַ"ח) : חֵלֶק א' דִּבּוּר־הַמַּתְחִיל "בָּרוּךְ עוֹשֶׂה בְרֵאשִׁית" (צט. א) : "מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּחִינַת רדל"א" [=רֵישָׁא דְּלָא אִתְיַדַּע] – נִתְקַן: "וּמֵעַתָּה יוּבָן פֵּרוּשׁ וְעִנְיָן בְּחִינַת רדל"א".

חֵלֶק ב' דִּבּוּר־הַמַּתְחִיל "עַד הַגַּל" (פח, ד) : "לְרַבָּנָן וַהֲלָכָה כר"י שֶׁבַּיֶּרֶךְ" – נִתְקַן: "לְרַבָּנָן אִם בַּיֶּרֶךְ".

שָׁם: "דַּעַת ר"י וְכֵן הָאֱמֶת" – הֶעֱבִיר קוֹלְמוֹס עַל "וְכֵן הָאֱמֶת".

שָׁם (פט. א) : "הַתּוֹהוּ דִנְקוּדִים" – נִתְקַן: "הַתּוֹהוּ דַּעֲקוּדִים".

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שבת קודש

יום חמישי — יב כסלו — ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישלח, חמישי עם פירש"י.
תהלים: סו־סח.
תניא: ומ"ש בע"ח . . . שוכן וכו' וד"ל.

בְּרִכַּת "שֶׁפְּטָרַנִי" מְבָרְכִים בְּלֹא שֵׁם וּמַלְכוּת, וּמְבָרְכִים אוֹתָהּ גַּם בְּיוֹם ב', ה', בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְלַאו דַּוְקָא בְּשַׁבָּת.

מְקַבָּל בְּיָדֵינוּ בְּשֵׁם מוֹרֵנוּ הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב: כְּשֶׁשּׁוֹמְעִים דָּבָר לֹא טוֹב עַל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, גַּם אִם אֵין מַכִּירִים אוֹתוֹ, צָרִיךְ לְהִצְטַעֵר צַעַר רַב, כִּי אֶחָד מֵהֶם הוּא בְּוַדַּאי לֹא טוֹב: אִם אֱמֶת הַדָּבָר שֶׁמְּסַפְּרִים עַל פְּלוֹנִי, הֲלֹא הוּא לֹא טוֹב; וְאִם אֵינוֹ אֱמֶת, הֲלֹא הַמְסַפֵּר נִמְצָא בְּמַצָּב לֹא טוֹב.

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום ראשון עמ' ב

אפילו חֲצִי נֶזֶק נַמִּי לֹא לְשַׁלֵּם.
חָדַר אָמַר רָבָא לְעוֹלָם יש לומר שלדעת חכמים כחו בְּגוּפוֹ דָּמֵי, ומעיקר הדין היה על הבעלים לשלם נזק שלם, וַחֲצִי נֶזֶק צְרוּרוֹת חִלְבְּתָא גְּמִירֵי לָהּ – אלא שנאמרה הלכה למשה מסיני שאין משלמים על כך אלא חצי נזק בלבד.
רבא מבאר כלל בדיני צרורות: אָמַר רָבָא, כָּל אופן שֶׁבְּזָב הנוגע בטהור יהא הלה טָמֵא, דהיינו, אם נגע הזב עצמו בטהור, אזי באופן כזה בְּנִזְקִין של בהמה מְשַׁלֵּם הבעלים נֶזֶק שָׁלֵם מדין רגל, שאם הזיקה הבהמה בגופה יש בזה חיוב נזק שלם. וכָּל אופן שֶׁבְּזָב הנוגע בטהור יהא הלה טָהוֹר, דהיינו, אם זרק הזב איזה חפץ על הטהור, אזי באופן כזה בְּנִזְקִין של בהמה מְשַׁלֵּם הבעלים חֲצִי נֶזֶק, שאם הזיקה הבהמה בכוחה ולא בגופה, וכגון שהתיזה צרורות על כלי ושברתו, אין הבעלים משלמים אלא חצי נזק, וכדעת חכמים, שהלכה היא למשה מסיני שעל נזקי צרורות משלמים הבעלים חצי נזק.
מקשה הגמרא: וְרָבָא צְרוּרוֹת אָתָא לְאַשְׁמוּעִינָן – וכי רבא בא להשמיענו שעל נזקי צרורות משלמים חצי נזק, הלא דין זה כבר נשנה במשנתינו.
ומתרצת: לֹא, רָבָא עֶגְלָה מוּשֶׁכֶת בְּקָרוֹן קָא מַשְׁמַע לָן – כוונת רבא להשמיענו דין חדש, שאם היה קרון קשור לְעֶגְלָה, ומשכתו בדרך הילוכה על גבי הכלים ונשברו, חייבים הבעלים לשלם נזק שלם מדין רגל, ואין דנים נזק זה כצרורות, שהלא אף בזב שהיה יושב בקרון הדין כן, שאם דרס הקרון על גבי כלים הרי הם טמאים משום מדרס הזב.
הגמרא מביאה ברייתא כדברי רבא: תַּנְיָא כְּוָתֵיהּ דְּרָבָא, בְּהֵמָה מוּעֶדֶת לְשַׁבֵּר בְּדֶרֶךְ הִלּוּכָהּ, כֵּיצַד, בְּהֵמָה שֶׁנִּכְנְסָה לַחֲצַר הַנִּיזָּק וְהִזִּיקָה בְּגוּפָהּ דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ, וּבְשַׁעֲרָהּ דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ, בְּאוּכָּף שֶׁעָלֶיהָ, וּבְשִׁלִּיף [– משא] שֶׁעָלֶיהָ, וּבְפִרוּמְבִּיָא [– רסן] שֶׁבְּפִיהָ, וּבְזוֹג [– שעמון] שֶׁבְּצַוָּארָהּ, וַחֲמוֹר שהזיק בְּמַשָּׂאוֹ, וְעֶגְלָה המוֹשֶׁכֶת בְּקָרוֹן על גבי כלים ושיברתם, בכל אחד מאופנים אלו מְשַׁלֵּם הבעלים נֶזֶק שָׁלֵם משום תולדות רגל. ולמדים אנו מברייתא זו כדברי רבא, שעֶגְלָה המושכת קרון על גבי כלים ושיברתם, משלמים הבעלים נזק שלם.
ברייתא נוספת העוסקת בדין נזקי רגל: תָּנוּ רַבָּנַן, תַּרְנְגוֹלִים שֶׁהָיוּ מְחַטְּטִין [– מנקרים] בְּחֶבֶל שהיה קשור בו דְּלִי, וְעל ידי ניקורם נִפְסַק [– נחתך] הַחֶבֶל וְנִשְׁבַּר הַדְּלִי, מְשַׁלְּמִין הבעלים נֶזֶק שָׁלֵם כדין נזקי רגל, שכן דרך התרנגולים לנקר, ואין דנים את שבירת הדלי כנזקי צרורות.
ספק בדין נזקי רגל: בָּעֵי רָבָא, בהמה שדָּרְסָה עַל כְּלִי וְלֹא שִׁבְּרַתּוּ, וְנִתְגַּלְגֵּל הכלי על ידי דריסתה לְמָקוֹם אַחֵר וְנִשְׁבַּר שם, מַהוּ – כ"יצד יש לדון נזק זה, כָּתַר מֵעֵיקָּרָא אָזְלִינָא וְגוּפֵיהּ הוּא – האם יש לדון לפי תחילת המעשה שדרסה הבהמה על הכלי בגופה, ולפיכך יש לחייב הבעלים נזק שלם מדין רגל, אוֹ דִּלְמָא כָּתַר תְּבַר מָנָא אָזְלִינָא וּצְרוּרוֹת נִינְהוּ – או שמא יש לדון לפי שעת שבירת הכלי, ובאותה שעה לא נשבר הכלי על ידי גוף הבהמה אלא מכוחה, ולפיכך יש לדונו כצרורות ואין הבעלים משלמים אלא חצי נזק.
הגמרא מנסה לפשוט ספק זה מדברי רבה: תִּפְשׁוֹט לֵיהּ לספק זה מִדְּרַבָּה, דְּאָמַר רַבָּה אדם שזָרַק כְּלִי של חבירו מֵרֹאשׁ הַגַּג, וּבָא אדם אַחֵר וּשְׁבָרוֹ לכלי זה בְּמַקֵּל קודם שהגיע לקרקע, פָּטוּר השובר וחייב הַזּוֹרֵק, דְּאַמְּרִינַן לֵיהּ לבעל הכלי, מָנָא תְּבִירָא תָּבַר – כלי שבור שבר, שמשעה שנזרק הכלי מראש הגג כבר נידון הוא כשבור, ולפיכך יש לחייב את הזורק ולא את השובר. ומוכח מדברי רבה, שיש לדון את סוף המעשה באילו נעשה כבר בתחילתו, ואם כן אף לענין ספיקו של רבא יש לומר כן, שמשעה שדרס התרנגול על הכלי נידון הוא כשבור, ולפיכך יש לחייב הבעלים נזק שלם כדין רגל, ולא חצי נזק כדין צרורות.
דוחה הגמרא, לְרַבָּה פְּשִׁיטָא לֵיהּ לְרָבָא מִבַּעְיָא לֵיהּ – לרבה אכן היה פשוט הדבר שיש לדון את סוף המעשה כאילו נעשה כבר בתחילתו, ולדבריו, כשזרק התרנגול את הכלי ונשבר לאחר מכן יש לחייב הבעלים נזק שלם, אך רבא נסתפק בענין זה.
הגמרא מנסה לפשוט את ספיקו של רבא מדברי הברייתא: תָּא שְׁמַע, הִידּוּם – אם שבר התרנגול כלי על ידי רקידתו, אֵינוֹ מוּעָד לכך ואינו משלם נזק שלם, וְיֵשׁ אוֹמְרִים חֲרֵי זֶה מוּעָד.
מבררת הגמרא: הִידּוּם סַלְקָא דַּעְתָּךְ – וכי תעלה על דעתך שאם רקד התרנגול על כלי ושברו לא ישלמו הבעלים נזק שלם, הלא אין זה שינוי ונזקי רגל ממש הוא. אֶלָּא לְאו כוונת הברייתא היא לְהִידּוּם וְהָתֵּיז – שרקד התרנגול על הכלי, ועל ידי כך ניתז הכלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר שם. וּבְהָא קָמִפַּלְגִי, דְּמַר סָבַר כָּתַר מֵעֵיקָּרָא אָזְלִינָן – דעת היש אומרים הסוברים שמועד הוא לשלם נזק שלם היא, שיש לדון את סוף המעשה כאילו נעשה כבר בתחילתו, ולפיכך משעה שהתיז התרנגול את הכלי נידון הוא כשבור, ונמצא ששברו בגופו ומשלם בעליו נזק שלם, וּמַר סָבַר כָּתַר תְּבַר מָנָא אָזְלִינָן – ודעת תנא קמא הסובר שאינו מועד היא, שיש לילך לפי שעת שבירת הכלי, ומאחר שבשעה זו לא דרס עליו התרנגול בגופו, אין לדונו כנזקי רגל אלא כנזקי צרורות, ולפיכך אינו מועד לשלם נזק שלם אלא חצי נזק בלבד.
דוחה הגמרא: לֹא – אין הברייתא עוסקת באופן שהתיז התרנגול את הכלי עצמו,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ו' כסלו ~

ביטול ציפור מצורע שנשחטה

הלכות טומאת צרעת פרק יא, הלכה ז: הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה, אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה; וּמֵאֵימָתַי תֵּאָסֵר? מִשְּׁעַת שְׁחִיטָתָהּ.

לדעת רש"י (קדושין נז, א ד"ה משעת שחיטה) רק הציפור השחוטה נאסרת משעת שחיטה, אבל הציפור המשולחת מותרת, ואילו לדעת התוספות (שם, ד"ה משעת) משעת שחיטת הציפור השניה, גם הציפור המשולחת נאסרת עד שילוחה (ואי אפשר לקדש בה את האשה), ומוכיחים זאת מלשון המשנה (שם) "המקדש... בציפורי מצורע... אינה מקודשת", היינו ששתי הציפורים אסורות בהנאה (משנה למלך לעיל ה"א).

והנה, בהלכות מאכלות אסורות (פט"ז ה"ז) כתב הרמב"ם "בעלי חיים חשובין הן ואינן בטלין, לפיכך... צפור מצורע השחוטה [שנתערבה] באלף צפרים... כולן אסורין בהנאה". וצריך להבין: הרי לדברי הרמב"ם כאן, ציפור מצורע אינה אסורה אלא משעת שחיטתה, ואז כבר איננה בעל־חי ומדוע אינה בטלה?

ומבאר הגרי"ש נתנזון (שו"מ תליתאה, ב, סי' מד):

כתב בספר 'איסור והיתר הארוך' (הביאו הרמ"א יו"ד סי' קי ס"ב) שבעלי־חיים שהם במידה הראויה להתכבד אינם בטלים אף לאחר שחיטתם, ולפי זה יש לומר שלדעת הרמב"ם ציפור מצורע אינה בטילה כי היא 'חתיכה הראויה להתכבד', ולענין זה אין הבדל אם היא בחיים או לאחר שחיטה (ולא כדברי הט"ז (שם סק"ב) שחשיבות בעלי חיים היא מצד חיותם ואף שהם קטנים ואינם 'ראויים להתכבד' אינם בטלים).

וה'אחיעזר' נקט שלשיטת הרמב"ם, חשיבות ציפורי המצורע היא מצד היותם בעלי חיים (כדברי הט"ז הנ"ל). ומה שכתב הרמב"ם שציפור מצורע שנתערבה באלף ציפורים כולם אסורות בהנאה, מדובר שהציפור נתערבה כשהיתה בחיים ואף שאחר כך שחטוה (במזיד), אינה בטילה, כי בתחילה כשנתערבה היתה בחיים.

~ יום שני ז' כסלו ~

האם בתי ירושלים חייבים במזוזה?

הלכות טומאת צרעת פרק יד, הלכה יא: יְרוּשָׁלַיִם וְחוּצָה לָאָרֶץ, אֵין מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים – שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם", וִירוּשָׁלַיִם לֹא נִתְחַלְּקָה לִשְׁבָטִים.

מהפסוק "ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם" למדים שרק בית המיוחד לבעליו נטמא, ומאחר וירושלים לא התחלקה לשבטים, הרי היא בבעלות כל ישראל ואין הבתים שבה מיוחדים לבעליהם ולכן אינם מטמאים.

והנה, בגמרא (יומא יא, ב) מבואר שדיני בית לעניין חיוב מזוזה, שווים לדיני בית לעניין נגעי בתים. ולכן, לדעת הסוברים שבית הכנסת פטור ממזוזה משום שאין לו בעלים מיוחדים –אף אינו מטמא בנגעים.

ולפי זה עולה לכאורה, כי כל הבתים שבירושלים אינם חייבים במזוזה, כשם שאינם מטמאים בנגעים משום שאינם מיוחדים לבעליהם. אך דבר זה נסתר מדברי הרמב"ם בהל' מזוזה (פ"ו ה"ו) שבשערי בית המקדש לא היו מזוזות, ומכאן ששאר בתי ירושלים חייבים במזוזה!

והביאור:

מאחר וירושלים לא התחלקה לשבטים, הרי הקרקעות שבירושלים אינן בבעלות פרטית אלא בבעלות כלל ישראל, אולם הבתים עצמם הם בבעלות בעל הבית ואינם פטורים ממזוזה שהרי הם בכלל 'ביתך' (ואין זה דומה לבית הכנסת שהמבנה עצמו הוא בבעלות הציבור), ורק לגבי נגעים נלמד דין מיוחד מהכתוב "בבית ארץ אחוזתכם" שאם הקרקע אינה בבעלותו הפרטית של בעל הבית, אין הבית מטמא בנגעים (חלקת יעקב ג עניינים שונים סי' כב).

ויש שכתבו כי מה שאמרו חז"ל "ירושלים לא נתחלקה לשבטים" היינו שהקרקעות שבה לא ניתנו לבעלות פרטית שיהא לבעלים קנין בגוף הקרקע כמו בשאר ערי ישראל אלא 'קניין פירות' בלבד, היינו שזכות השימוש בקרקע קנויה להם, ולכן באפשרותם למכור את הקרקעות או הבתים וכן להשכירם. ואף שנאמר בגמרא (מגילה כו, א) שבזמן הרגלים אין בעלי בתים בירושלים יכולים להשכיר את הבית לעולי הרגלים אלא הם מתאכסנים בהם בחינם, הרי זה משום שזכות זו נשארה שמורה לכלל הציבור בשעה שהם צריכים לה – בעת העלייה לרגל (עיר הקודש והמקדש, חלק ג, י).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ יום שלישי ח' כסלו ~

טומאת בנות כותים

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ב, הלכה י: הַגּוֹיִם אֵין מְטַמְּאִין, לֹא בְּזִיבָה וְלֹא בְּנִדּוֹת וְלֹא בְּלֵדָה – דִּין תּוֹרָה... וַחֲכָמִים גָּזְרוּ עַל כָּל הַגּוֹיִם שֶׁיִּהְיוּ מְטַמְּאִים כְּזָבִים לְכָל דִּבְרֵיהֶם.

שנינו במשנה (נדה לא, ב): "בנות כותים נדות מעריסתן" (מיום שנולדו) שגזרו חכמים שמא ראו דם, כי הכותים אינם מודים להלכה שגם תינוקת הרואה דם טמאה, ואין הם מפרישים אותה מטהרות כאשר היא רואה דם. ואף שרק מיעוט בנות רואות דם בקטנותן – המשנה היא כדעת רבי מאיר הסובר שיש לחשוש למיעוט.

וכתבו התוספות (שם ד"ה רבי מאיר): לדעת רבי מאיר שחוששים למיעוט, חשש זה הוא מדאורייתא. ועם זאת, טומאת בנות כותים מעריסתן היא גזירה מדרבנן, כי גם אם יש לחשוש שמא הקטנה רואה דם, מן הסתם אינה רואה מיד אחר הלידה ונמצא שיש לה חזקת טהרה, וחזקה זו מצטרפת לרוב שאינן רואות בקטנותן, ואם כן המיעוט שכן רואות הן 'מיעוטא דמיעוטא' שמדאורייתא אין חוששים לו, וחכמים גזרו לחשוש גם למיעוט זה.

ועוד כתבו התוספות: גזירת טומאה על בנות כותים מעריסתן אינה רק לדעת רבי מאיר החושש למיעוט אלא אף לדעת חכמים הסוברים שאין חוששים למיעוט, והטעם הוא – "לפי שהיו מקולקלין במעשיהם הרחיקום, כדי שלא יטמעו בהם" (ר"ת בתוס' הרא"ש שם).

וכתב ה'צמח צדק' (על הש"ס, נדה פ"ד מ"א): הרמב"ם השמיט הלכה זו, ולדעתו אין בנות הכותים נדות מעריסתן כי בזמן הזה גזרו חכמים על הכותים שיהא דינם כגויים לכל דבריהם (הל' עבדים פ"ו ה"ו), ובנות הגויים אינן מטמאות מעריסתן. וכן נקט ה'עצי אלמוגים' (סי' שפה סק"א) בדעת הרמב"ם כי לאחר שגזרו חכמים ועשו את הכותים כנכרים גמורים – דין בנות כותים כדין שאר נכרים ואינן מטמאות אלא מבת שלוש שנים ויום אחד.

~ יום רביעי ט' כסלו ~

אין מסיחים דעת מקדושה

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ה, הלכה ד: יוֹלֶדֶת שֶׁטָּבְלָה אַחַר שִׁבְעָה שֶׁל זָכָר, וְאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁל נְקֵבָה... הֲרֵי הִיא בְּכָל יְמֵי טֹהַר שֶׁלָּהּ, כְּטָמֵא שֶׁטָּבַל וַעֲדַיִן לֹא הֶעֱרִיב שִׁמְשׁוֹ. וַהֲרֵי הִיא כִּטְבוּל יוֹם, בְּכָל אוֹתָן הַיָּמִים. וְאֵינָהּ צְרִיכָה טְבִילָה אַחֶרֶת בְּסוֹף יְמֵי טֹהַר.

לאחר שעברו ימי טומאת היולדת (שבעה ימים בלידת זכר וארבעה עשר יום בלידת נקבה), עליה לטבול והיא מותרת לבעלה, אולם היא עדיין אסורה באכילת קדשים ותרומה, עד סיום ה'ימי טוהר' שלאחר ימי הטומאה (שלושים ושלושה ימים לזכר וששים וששה לנקבה), בדומה לטמא שטבל ועדיין הוא אסור בתרומה ובקדשים עד גמר היום ('טבול יום').

ונחלקו תנאים (נדה עא, ב) האם בסיום ימים אלו, עליה לטבול שוב כדי לאכול בתרומה. בית שמאי מחייבים טבילה מחשש שמא במהלך ה'ימי טוהר' לא נזהרה ממגע בטומאה (שהרי בלאו־הכי היתה אסורה באכילת תרומה). ואילו בית הלל אינם חוששים לכך ואינם מצריכים טבילה נוספת, וכך פוסק הרמב"ם.

ויש לעיין בזה מדברי המשנה (טהרות פ"ז מ"ח) "מי שהיה טהור והסיע את לבו מלאכול (כלומר, גמר בדעתו שלא לאכול תרומה אלא חולין בלבד)... חכמים מטמאים", כי מאחר ואינו מתכוון לאכול תרומה, יש לחשוש שלא שמר עצמו מטומאה. והנה, יולדת זו הרי גמרה בדעתה שלא לאכול תרומה במהלך ימים אלו (שהרי היא אסורה בכך) ואם כן, מדוע אינה צריכה טבילה?

ויש שביארו כי דברי המשנה אמורים במי שהסיח דעתו משמירת גופו מטומאה ולכן יש לחשוש שנטמא, אולם אם יודע בעצמו שנזהר, אינו צריך טבילה (תוספות יו"ט טהרות שם), וכאן מדובר באשה שנזהרה מטומאה במהלך כל ה'ימי טוהר' ולכן אינה צריכה טבילה.

אולם יש שהוכיחו מדברי הרמב"ם (הל' שאר אבות הטומאות פי"ג ה"ג) שאף אם סבור שנזהר ממגע בטומאה, מכל־מקום חוששים שהסיח דעתו מכך וטעון טבילה. ולפי זה עדיין יש להבין: מדוע היולדת אינה צריכה טבילה (ראה קרן אורה, זבחים צט, א ד"ה אונן)?

ויש לומר כי דברי המשנה אמורים רק במי שהסיח דעתו מאכילת תרומה לזמן בלתי מוגבל, אולם היולדת אסורה באכילת תרומה רק עד סיום ה'ימי טוהר' והיא יודעת שעם סיומם תשוב לאכול בתרומה, ועל כן אינה מסיחה דעתה ונזהרת ממגע טומאה ולפיכך אינה צריכה טבילה (מקדש דוד טהרות סי' לט, ג).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ יום חמישי י' כסלו ~

מתי נטמא משכב הזב

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ז, הלכה ד: זָב שֶׁהָיָה מֻטָּל עַל חֲמִשָּׁה סַפְסָלִין שֶׁהֵן מֻנָּחִין לְאָרְכָּן – טְמֵאִין, שֶׁהֲרֵי נִשָּׂא רֻבּוֹ עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן; הָיוּ מֻנָּחִין לְרָחְבָּן – טְהוֹרִין, שֶׁהֲרֵי לֹא נִשָּׂא רֻבּוֹ עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן. וְאִם יָשֵׁן עֲלֵיהֶם – בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ טְמֵאִים; שֶׁמָּא נִתְהַפֵּךְ עֲלֵיהֶם, וְנִמְצָא רֻבּוֹ עַל כָּל אֶחָד.

אם הזב שוכב לאורך הספסלים, הרי הם טמאים טומאת משכב כי בשכיבתו הוא מתנועע מספסל לספסל, כך שרוב גופו נישא על כל אחד מהם.

ומפירוש הר"ש והרא"ש (זבים פ"ד מ"ד) משמע שזו טומאה וודאית, כי דרך השוכב להתנועע ולשכב על כל אחד מהספסלים. אך רש"י ותוספות (שבת צג, א) נקטו שהספסלים טמאים מספק שמא שכב הזב על כולם.

ומהמשך ההלכה – שאם הזב ישן על הספסלים הרי הם טמאים גם כשהם מונחים לרוחבם – יש להוכיח שטומאת הספסלים ששכב עליהם הזב ומונחים לאורכם, היא טומאה וודאית:

אם זהו רק ספק שמא התנעע הזב מספסל לספסל – מדוע אם ישן לרוחבם הם טמאים טומאה וודאית ושורפים את התרומה שנגעה בהם, הרי זה 'ספק ספיקא'. שמא לא התהפך לאורכם, ואף אם התהפך – שמא לא נישא רובו על כל אחד מהספסלים; וב'ספק ספיקא' כאשר לא הוחזקה טומאה, 'תולין' ואין שורפים את התרומה שנגעה בה (טהרות פ"ד מ"ה)!

ובהכרח לומר שאם הזב שוכב לאורך הספסלים, בוודאי הוא נשען ברובו על כל אחד מהם, כי דרך השוכב להתנענע. ואכן, לגבי זב שהיה מוטל לאורך הספסלים, כתב הרמב"ם שטמאים משום ש"נישא רובו על כל אחד מהן", ולא "שמא נישא...", כפי שכתב בהמשך לגבי זב שישן עליהם – "שמא נתהפך עליהם"!

(משנה אחרונה זבים פ"ד מ"ד)

~ יום שישי י"א כסלו ~

טהרת התרומה ביין שהביא עם־הארץ

הלכות מטמאי משכב ומושב, פרק יא הלכה ד: הֵבִיא לוֹ עַם הָאָרֶץ חָבִית שֶׁל תְּרוּמָה בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, וְאָמַר: 'בְּתוֹכָהּ קֹדֶשׁ', אֲפִלּוּ רְבִיעִית – מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמָן עַל טָהֲרַת הַקֹּדֶשׁ, נֶאֱמָן עַל הַכֹּל.

עם־הארץ שהביא חבית יין של תרומה בשאר ימות השנה (לא בשעת הגתות) אינו נאמן על טהרתה והיא בחזקת טומאה, אך אם אמר שהפריש מתוכה רביעית הלוג ל'קודש' (לניסוך ע"ג המזבח) – מתוך שנאמן על טהרת הקודש (כל השנה), נאמן על טהרת כל החבית.

והקשו התוספות(חולין לה, ב ד"ה ואם): איך ישתמש הכהן בתרומה זו, הרי מעורב בה 'קודש'? ותירצו: מדובר שעדיין לא הפריש את הקודש אלא אמר 'רביעית שאני עתיד להפריש יהא קודש', ומדין 'ברירה' יתברר למפרע כי רביעית זו שיפריש לקודש, היא זו שהקדיש עם־הארץ בתחילה.

וב'תפארת ישראל' (חגיגה פ"ג מ"ד בועז סק"א) תמה:

להלכה, בדבר של תורה אין ברירה, כפי שפסק הרמב"ם (הל' מעשר פ"ד ה"א) "מי שהיו לו מאה לוג של יין ואמר 'שני לוגין שאני עתיד להפריש מהן הן תרומה' – אסור לשתות מהחבית כל זמן שלא הפריש "ואין אומרין זה שהניח בסוף כאילו נברר בתחילה, מפני שחיוב תרומות ומעשרות מן התורה ואין אומרין בשל תורה נחשוב כאילו נברר, עד שיברר". ואם כן, איך ישתה הכהן מחבית התרומה שמעורב בה קודש?

וביאר ה'מרומי שדה' (חגיגה כה, ב):

כדי להתיר לכהן להשתמש ביין של תרומה שהביא עם־הארץ ואמר ש'בתוכה קודש', לא צריך להגיע לדין 'ברירה', כי אין הכוונה באמירתו שכבר הפריש יין ל'קודש' אלא שיש בחבית רביעית שאחר כך יפריש אותה ל'קודש', ולכן יכול הכהן להשתמש עכשיו ביין התרומה ("מתוך שנאמן על טהרת הקודש"). ואין זה דומה להלכה (בהל' מעשר) שאינו יכול לשתות מהיין שבחבית לפני שהפריש תרומה, כי שם כדי שהתרומה תחול למפרע בהכרח צריך להגיע לדין 'ברירה', ובלעדיה היין בחבית הוא 'טבל', וכיון שאין דין 'ברירה' בשל תורה והתרומה לא חלה למפרע, אינו יכול לשתות ממנה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ שבת קודש י"ב כסלו ~

איזו שחיטה מטהרת מידי נבילה?

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ב, הלכה ו: מָצָא בָּהּ בֶּן שְׁמוֹנָה חַי נִטְרַף – אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁחַט אַחַר שֶׁנִּטְרַף, אֵין שְׁחִיטָתוֹ מְטַהֲרַתּוּ מִידֵי נְבֵלָה; לְפִי שֶׁאֵין לְמִינוֹ שְׁחִיטָה.

עובר בן שמונה חדשים שנמצא חי במעי אמו – בשחיטת אמו נטהר העובר, ואף הותר באכילה (הל' מאכלות אסורות פ"ה הי"ד). וכאן מדובר שהאם לא נשחטה וכיוון שעובר הנולד לשמונה חדשים הוא 'נפל', דינו כנבילה ולא מועילה לו שחיטה לטהרו מידי נבילה. ואינו דומה לטריפה שנשחטה שאף שאסורה באכילה מועילה השחיטה לטהרה מטומאת נבילה, כי "יש במינה שחיטה", היינו הטריפה היא מהמינים הטהורים שיש בהם דין שחיטה, מה שאין כן עובר בן שמונה חדשים שהוא 'נפל' ואינו בר קיימא, לא נאמר בו דין שחיטה כלל, ולכן אין השחיטה מוציאה אותו מידי נבילה (ראה כס"מ).

וה'כסף משנה' דייק בלשון הרמב"ם שכתב "מצא בה בן שמונה חי נטרף – אין שחיטתו מטהרתו" והקשה: הרי גם אם העובר לא נטרף אין שחיטה מועילה לו כלל, כי הוא 'נפל' ואין במינו שחיטה, כמו בהמה טמאה שאין השחיטה מטהרתה מטומאת נבילה כיון שהיא מופקעת מדין שחיטה? ותירץ:

לבן שמונה חי, אכן לא תועיל שחיטה אף אם לא נטרף כי 'אין למינו שחיטה', אך הרמב"ם משמיענו שבן שמונה חי שנמצא במעי אמו 'נטרף', היינו דינו כטריפה, ולכן כל זמן שהוא חי, אף שאסור באכילה (שהרי הוא טריפה) אינו מטמא כי אינו נבילה, אבל אם יישחט הוולד, כיוון 'שאין למינו שחיטה' אין זו שחיטה ואינה מטהרת מטומאת נבילה.

וה'בכור שור' (חולין עב, ב) תירץ באופן אחר:

כוונת הרמב"ם ב'מצא בה בן שמונה חי נטרף' היא שנטרף על ידי אמו, כלומר שאמו היתה טריפה, ואף ששחיטתה מטהרת את עצמה מידי נבילה – את וולדה בן השמונה אינה מטהרת. ודין זה הוא רק בוולד חי בן שמונה ('נפל'), כי בן תשעה יש לו תקנה בשחיטת עצמו, אבל בן שמונה 'שאין למינו שחיטה' – אין לו תקנה.

אגרות קודש

ב"ה, י"ב מ"ח, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מבדר"ח חשון, נהניתי לקרות בו ע"ד הטבת מצב בריאותו וכיון שכבר נכנס לבית הבראה הרי בטח יתנהג בזה כהוראת רופא מומחה והתורה נתנה רשות לרופא לרפאות, ומ"ש שצר לו על הזמן, הרי לפלא הדבר כי הרי נמצא הוא בין יהודים אשר אין כל ספק אשר בתעמולה המתאימה יתקרבו יותר לתורה ומצותי'.

ואם בשביל טובה אחת ליהודי אחד בגשמיות או ברוחניות כדאית ירידת הנשמה למטה למשך 70-80 שנה, וכפתגם הבעל שם טוב הידוע, הרי עאכו"כ שבאם ירצה באמת יצליח בתעמולתו בין אלו הנמצאים אתו בבית הבראה שיבריאו ג"כ ברוחניות, וגדול זכות זה להגדיל הסייעתא דשמיא בעבודתו בעצמו, עבודה מלשון עורות עבודים, כמבואר בדא"ח בכמה מקומות.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל ולבשו"ט מבריאותו ההולך וטוב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ יום ראשון ו' כסלו ~

הִלְכוֹת טֻמְאַת צָרַעַת

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר[1]

1) יבאר שטהרת המצורע ותגלחתו מצוות־עשה וכיצד מטהרים אותו, ודין שחיטת הצפור והתגלחת והזייה, ושאר מעשיו אם כשרים בלילה, ודין טהרת מצורע איפה ומתי נוהגת, והכשרים לטהר מצורע, ואם מטהרים שנים כאחת, צפור השחוטה והמשתלחת אם הן מותרות בהנאה וכל דיניהן.

א. טָהֳרַת מְצֹרָע מִצְוַת עֲשֵׂה[2], וְתִגְלַחְתּוֹ כְּשֶׁיִּטְהַר מִצְוַת עֲשֵׂה[3]. כֵּיצַד מְטַהֲרִין אֶת הַמְּצֹרָע? מֵבִיא מִזְרָק[4] שֶׁל חֶרֶשׂ חָדָשׁ, וְקַבָּלָה הִיא[5] שֶׁיִּהְיֶה [חָדָשׁ], וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ רְבִיעִית[6] מַיִם חַיִּים[7] הָרְאוּיִין לְקַדֵּשׁ אוֹתָן מֵי חַטָּאת[8], וְשִׁעוּר זֶה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וּמֵבִיא שְׁתֵּי צִפֳּרִים דְּרוֹר[9] טְהוֹרוֹת[10] לְשֵׁם טָהֳרַת צָרַעַת[11], שֶׁנֶּאֱמַר: וְלָקַח לַמְּטַהֵר. וְשׁוֹחֵט אֶת הַבְּרוּרָה[12] שֶׁבִּשְׁתֵּיהֶן עַל הַמַּיִם שֶׁבִּכְלִי חֶרֶס, וּמְמַצֶּה עַד שֶׁיִּהְיֶה הַדָּם נִכָּר בַּמַּיִם, וְחוֹפֵר וְקוֹבֵר הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה בְּפָנָיו[13]. וְדָבָר זֶה קַבָּלָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. וְנוֹטֵל עֵץ אֶרֶז, וּמִצְוָתוֹ שֶׁיִּהְיֶה אָרְכּוֹ אַמָּה וְעָבְיוֹ כִּרְבִיעַ כֶּרַע מִכַּרְעֵי הַמִּטָּה[14], וְאֵזוֹב שֶׁאֵין לוֹ שֵׁם לְוַי[15], כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ, אֵין פָּחוֹת מִטֶּפַח[16], וּשְׁנֵי תּוֹלַעַת[17], מִשְׁקָלוֹ שֶׁקֶל. וְאִם טְעָמוֹ[18] - פְּסָלוֹ[19], כִּצְבִיעַת הַתְּכֵלֶת[20]. וְכָל הַשְּׁעוּרִים - הֲלָכָה[21]. וְלוֹקֵחַ עִם שְׁלָשְׁתָּן הַצִּפּוֹר הַחַיָּה. וְאַרְבָּעָה מִינִין אֵלּוּ[22] מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. וְעֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב שֶׁנִּתְקַלְּפוּ[23] - פְּסוּלִין. וְכוֹרֵךְ הָאֵזוֹב עִם הָאֶרֶז בְּלָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית[24], וּמַקִּיף[25] לָהֶן רָאשֵׁי אֲגַפַּיִם וְרֹאשׁ הַזָּנָב שֶׁל צִפּוֹר הַחַיָּה, וְטוֹבֵל אַרְבַּעְתָּן בַּמַּיִם שֶׁבַּכְּלִי וּבַדָּם שֶׁעֲלֵיהֶן, וּמַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים עַל אַחַר יָדוֹ שֶׁל מְצֹרָע, וּמְשַׁלֵּחַ אֶת הַצִּפּוֹר. וְכֵיצַד מְשַׁלְּחָהּ? עוֹמֵד בָּעִיר וְזוֹרְקָהּ חוּץ לַחוֹמָה. וְאֵינוֹ הוֹפֵךְ פָּנָיו לֹא לַיָּם וְלֹא לָעִיר וְלֹא לַמִּדְבָּר[26], שֶׁנֶּאֱמַר: מִחוּץ לָעִיר אֶל פְּנֵי הַשָּׂדֶה. שִׁלְּחָהּ וְחָזְרָה - חוֹזֵר וּמְשַׁלְּחָהּ, אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים[27]. וְאַחַר כָּךְ מְגַלֵּחַ הַכֹּהֵן אֶת הַמְּצֹרָע. כֵּיצַד מְגַלְּחוֹ[28]? מַעֲבִיר תַּעַר עַל כָּל בְּשָׂרוֹ הַנִּרְאֶה, אֲפִלּוּ בֵּית הַשֶּׁחִי וּבֵית הָעֲרָוָה שֵׂעָר שֶׁעַל כָּל הַגּוּף, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה כִּדְלַעַת. שֶׁנֶּאֱמַר: אֶת כָּל שְׂעָרוֹ[29]. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר רֹאשׁוֹ וּזְקָנוֹ וְגַבּוֹת עֵינָיו[30]? לְרַבּוֹת כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן, וּלְמַעֵט שֵׂעָר שֶׁבְּתוֹךְ הַחֹטֶם, לְפִי שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה[31]. וְאַחַר כָּךְ מְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטוֹבֵל, וְיִטְהַר מִלְּטַמֵּא בְּבִיאָה וּמִלְּטַמֵּא מִשְּׁכָב וּמוֹשָׁב, וְיִכָּנֵס לִפְנִים מִן הַחוֹמָה, וּמוֹנֶה שִׁבְעַת יָמִים. וְאָסוּר בָּהֶן בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: מִחוּץ לְאָהֳלוֹ[32] - מְלַמֵּד שֶׁאָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. וְהַמְּצֹרַעַת מֻתֶּרֶת[33] בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.

2) מצוה זו כוללת כל האמור בתורה (ויקרא יד, ד - ח) וגם תגלחת ראשונה בכלל. 3) בפני עצמה. והכוונה לתגלחת שנייה שהכהן מגלחו ביום השביעי לתגלחתו הראשונה. כן כתב רבינו במפורש בספר המצוות עשה קיא. [בספר המצוות שם מבאר רבינו למה תגלחת שנייה אינה כלולה במצוה של הבאת הקרבנות, ואף על פי שזו וזו הן גמר הטהרה: "...תכלית תגלחתו היא טהרתו מלטמא ... ואילו תכלית הבאת קרבנותיו היא להשלים כפרתו"]. 4) ספל גדול. 5) אמנם בגמרא סוטה טו, ב דרשו "מה מים חיים שלא נעשתה בהם מלאכה אף כלי שלא נעשתה בו מלאכה" סובר רבינו שדרשה זו "אסמכתא" ואינה דרשה גמורה. 6) רביעית הלוג - שמונים גרם בערך. 7) מי מעיין או נהרות שוטפים. 8) לתת בהם אפר פרה אדומה להזאה על אדם שנטמא במת. 9) מין צפרים חפשיות, שאינן מקבלות תרבות. 10) כשרות לאכילה. 11) שיקח אותן הכהן בכוונה לשם טהרת צרעת, אבל אינו צריך לקבוע, שלוקח לטהרת מצורע זה. דין זה שנינו בתורת כהנים מצורע פרשתא א הלכה ו: "ולקח למיטהר" לשם מיטהר, בין איש בין אשה בין קטן, מיכן אמרו: לקח לאיש כשרות לאשה, לאשה כשרות לאיש, לבית כשר למצורע, למצורע כשר לבית. 12) הבריאה יותר. 13) בפני המצורע. 14) נגעים פרק י"ד משנה ו. ולא נתפרש שיעור כרע המטה. 15) אלא קוראים לו "איזוב" סתם והוא שיח ראוי למאכל אדם. 16) נדה כו, א תני רבי חייא: איזוב - טפח. 17) צמר צבוע במיץ גרגירים אדומים שבתוכם כמו יתוש ומכאן השם "תולעת". ויש מפרשים צמר צבוע בדם תולעת או בנוזל המתמצה מביצי תולעת. 18) פירוש, אם טבל בנוזל זה צמר אחר. 19) פסול לצבוע בו הצמר לטהרת צרעת. 20) תכלת הוא צמר צבוע בדם ברייה שבים, ששמה חילזון. וגם בה פוסלת טעימה. 21) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו, שקיבלה מסיני (עירובין ד, א ובכמה מקומות בתלמוד). 22) צפרים, ארז, איזוב ושני תולעת. 23) שהורדה קליפתם. 24) היא תולעת השני שנאמרה למעלה, ומפני שהיא ארוכה וכתבנית של לשון נקראה: לשון של זהורית. 25) מקרב, אבל אינו קושר אותה. וכן במסכת ביצה לב, ב "אין מקיפים שתי חביות", בעירובין ל, ב "שלא מן המוקף", בחולין מו, ב אין מקיפין בבועי, ועוד. 26) בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ב הלכה ה אנו שונים: שלא יעמוד ביפו וישלחנה לים, שלא יעמוד בגבת וישלחנה למדבר, שלא יעמוד חוץ לעיר וישלחנה לעיר. 27) תוספתא נגעים פרק ח הלכה ד. שם

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אמרו: "חמש ושש פעמים" ומובן שהכוונה הרבה פעמים בלי הגבלה, והמדובר, כשלא הגיעה עדיין אל השדה, אבל כשהגיעה לשדה דינה ככל הצפרים והיא מותרת באכילה ולטהרת מצורע אחר. 28) תגלחת ראשונה. 29) לרבות מקומות שאינם גלויים. 30) פסוק זה נכתב בתגלחת שנייה, ולמדו ראשונה משנייה. 31) כלל, ואינו דומה לשיער של בית השחי, שנגלה לפעמים כשהאדם מגביה זרועו (כסף משנה). 32) "וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים" ודרשו (בגמרא מועד קטן ז, ב) אהלו זו אשתו. 33) כריתות ח, ב "מחוץ לאהלו" ולא מחוץ לאהלה. לא ביאר רבינו אם אסור בתשמיש המטה בימי חלוטו (לפני ריפויו). במועד קטן ז, ב נחלקו בזה רבי יוסי ברבי יהודה ורבי ושם אמרו שהמלך יותם נולד לעוזיהו בימי צרעתו, ומזה למד רבי שמותר בתשמיש המטה, שהרי עוזיהו שמר על המצוות כמו שכתוב (מלכים־ב טו, ג): "ויעש הישר בעיני ד'". ונכשל רק בהקרבת קרבנות.

ב. כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים[34] הָאֵלּוּ עֲדַיִן הוּא אַב הַטֻּמְאָה. מְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע, לֹא בְּמַשָּׂא. שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֵּס אֶת בְּגָדָיו וְגוֹמֵר - מִלַּמֵּד שֶׁהָיָה מְטַמֵּא בְּגָדִים. וּכְשֵׁם שֶׁהָיָה מְטַמֵּא בְּגָדִים בְּמַגָּע, כָּךְ מְטַמֵּא אָדָם בְּמַגָּע; שֶׁכָּל הַמְטַמֵּא בְּגָדִים - מְטַמֵּא אָדָם. וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְגַלְּחוֹ הַכֹּהֵן תִּגְלַחַת שְׁנִיָּה רִאשׁוֹנָה, וּמְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטוֹבֵל, וְיִטְהַר מִלְּטַמֵּא אֲחֵרִים, וַהֲרֵי הוּא כְּכָל טְבוּלֵי יוֹם[35] וְאוֹכֵל בְּמַעֲשֵׂר. הֶעֱרִיב שִׁמְשׁוֹ - אוֹכֵל בִּתְרוּמָה[36]; הֵבִיא כַּפָּרָתוֹ - אוֹכֵל בַּקֳּדָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[37].

34) נגעים פרק י"ד משנה ב: "מטמא כשרץ", ושרץ מטמא אדם וכלים במגע ולא במשא. 35) טמא שטבל ביום נקרא טבול יום עד שקיעת השמש ואסור לאכול תרומה וקדשים ומותר באכילת מעשר שני. 36) אף על פי שלא הקריב עדיין קרבנותיו, שמחוסרי כפרה מותרים באכילת תרומה. 37) בפרק א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א.

ג. כְּשֶׁהוּא מְגַלֵּחַ בִּשְׁתֵּי הַתִּגְלְחוֹת אֵינוֹ מְגַלֵּחַ אֶלָּא בְּתַעַר. וְאִם גִּלַּח שֶׁלֹּא בְּתַעַר אוֹ שֶׁהִנִּיחַ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְאֵינוֹ מְגַלְּחוֹ אֶלָּא כֹּהֵן. וְאִם שִׁיֵּר שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת בְּתִגְלַחַת רִאשׁוֹנָה וְגִלְּחָן בַּשְּׁנִיָּה - לֹא עָלְתָה לוֹ אֶלָּא תִּגְלַחַת אַחַת בִּלְבַד, וַהֲרֵי הִיא רִאשׁוֹנָה[38]. וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לְטָהֲרַת הַמְּצֹרָע.

38) וצריך תגלחת שנייה אחר שבעת ימים.

ד. תִּגְלַחַת[39] הַמְּצֹרָע וּטְבִילָתוֹ וְהַזָּאָתוֹ אֵינָן מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, וּשְׁאָר כָּל מַעֲשָׂיו מְעַכְּבִים.

39) בתוספתא שם הלכה ו אמרו: "תגלחת של (מצוה) מצורע, טבילתו והזאתו מעכבים ושאר כל מעשיו אינם מעכבים". ובתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ב הלכה ד למדו, שדברים הנעשים בגופו של המצורע - מעכבים, והנעשים שלא בגופו, כגון שליחת הציפור החיה וכיבוס בגדים, אינם מעכבים.

ה. שְׁחִיטַת הַצִּפּוֹר וְהַתִּגְלַחַת וְהַהַזָּיָה - בַּיּוֹם, וּשְׁאָר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. אֵלּוּ - בָּאֲנָשִׁים, וּשְׁאָר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בָּאֲנָשִׁים בֵּין בְּנָשִׁים. אֵלּוּ - בְּכֹהֲנִים, וּשְׁאָר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בְּכֹהֲנִים בֵּין בְּיִשְׂרָאֵל.

ו. טָהֲרַת מְצֹרָע זוֹ נוֹהֶגֶת בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת. וְכֹהֵן שֶׁטִּמְּאוֹ מִצְוָה לְטַהֲרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ. וְהַכֹּל כְּשֵׁרִין[40] לְטַהֵר אֶת הַמְּצֹרָע, אֲפִלּוּ זָב[41] וַאֲפִלּוּ טְמֵא מֵת. וְאֵין מְצֹרָע מְטַהֵר מְצֹרָע. וְאֵין מְטַהֲרִין שְׁנֵי מְצֹרָעִין כְּאַחַת, שֶׁאֵין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת.

40) כל הכהנים. 41) בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא א, ה, דרשו שטהרת מצורע היא בכהן שמותר לו להיכנס למחנה, אשר המצורע אסור להיכנס לה, ולפיכך כהן מצורע אינו כשר לטהרת מצורע, ומכאן נלמד שזב וטמא מת, שאינם משתלחים מחוץ לערים מוקפות חומה כמצורע - כשרים לטהרה.

ז. עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנִי תּוֹלַעַת שֶׁטְּהֵר בָּהֶן מְצֹרָע זֶה - מְטַהֵר בָּהֶן מְצֹרָעִים אֲחֵרִים. וְכֵן צִפּוֹר הַמִּשְׁתַּלַּחַת מֵתָּר לְטַהֵר בָּהּ מְצֹרָעִים אֲחֵרִים מֵאַחַר שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה, וּמֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה[42]. אֲבָל הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה. וּמֵאֵימָתַי תֵּאָסֵר? מִשְּׁעַת שְׁחִיטָתָהּ. שְׁחָטָהּ וְאֵין שָׁם אֵזוֹב וְלֹא עֵץ אֶרֶז וְלֹא שְׁנִי תּוֹלַעַת[43] - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה, שֶׁשְּׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה[44]. וְהָאוֹכֵל כְּזַיִת מִצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה - עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה. שֶׁנֶּאֱמַר: וְזֶה אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלוּ מֵהֶם. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזֶּה לְרַבּוֹת הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה. וְנֶאֱמַר: טְהוֹרָה תֹּאכֵלוּ - הָא אַחֶרֶת לֹא תֹאכֵלוּ; וְלָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה.

42) והמדובר כשהגיעה לשדה וחזרה, אבל אם חזרה תיכף אחר שילוחה ולא הגיעה כלל לשדה, כתב רבינו למעלה בהלכה א שצריך לשלחה אפילו מאה פעמים. 43) ואמרנו למעלה בהלכה א שהבאתם מעכבת ואם כן השחיטה לא נעשתה כהלכתה. 44) מחלוקת תנאים שם ורבינו פוסק בכל מקום ששחיטה שאינה ראוייה שמה שחיטה (פרט לכיסוי הדם).

ח. אֵין לוֹקְחִין שְׁתֵּי הַצִּפֳּרִים מִצִּפֳּרֵי עִיר הַנִּדַּחַת, וְלֹא מִצִּפֳּרִים שֶׁהֻחֱלִיפָן בַּעֲבוֹדָה זָרָה, וְלֹא מִצִّפֳּרִים שֶׁהָרְגוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ. וּמִצְוָתָן[45] שֶׁיִּהְיוּ שְׁתֵּיהֶן שָׁווֹת בְּמַרְאֶה, בְּקוֹמָה וּבְדָמִים, וּלְקִיחָתָן כְּאַחַת. אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן שָׁווֹת אוֹ שֶׁלָּקַח אַחַת הַיּוֹם וְאַחַת לְמָחָר - כְּשֵׁרוֹת. לָקַח שְׁתֵּי הַצִּפֳּרִים לְשֵׁם אִישׁ - כְּשֵׁרוֹת לְטַהֵר בָּהֶן אִשָּׁה; לְשֵׁם אִשָּׁה - כְּשֵׁרוֹת לְטַהֵר בָּהֶן אִישׁ; לְטַהֵר בָּהֶן בַּיִת מְנֻגָּע - כְּשֵׁרוֹת לְטַהֵר אָדָם;

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לְקָחָן לְאָדָם - כְּשֵׁרוֹת לְבֵית מְנֻגָּע. שֶׁנֶּאֱמַר: וְלָקַח לַמְטַהֵר.

45) לכתחילה.

ט. שָׁחַט[46] אַחַת מֵהֶן וְנִמְצֵאת שֶׁלֹּא הָיְתָה דְרוֹר - יִקַּח זוּג לַשְׁנִיָּה, וְהָרִאשׁוֹנָה מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה. שָׁחַט הָאַחַת וְנִמְצֵאת טְרֵפָה - יִקַּח זוּג לַשְׁנִיָּה, וְהָרִאשׁוֹנָה מֻתֶּרֶת בַּהֲנָאָה.

46) לשון המשנה שם, ובתוספתא שם פרק ח הלכה ח ישנן גירסאות שונות. ראה ראב"ד וכסף משנה ולחם משנה, ולהלכה: אם השחוטה אינה דרור יקח זוג לשנייה, שהרי לא נקבע לה עדיין בן זוג דרור, והראשונה מותרת באכילה, מפני שאינה ציפור מצורע: ואם רצה המצורע רשאי הוא להביא שתי ציפורים אחרות ואז שתיים הראשונות מותרות באכילה (לפי התוספתא), שציפור אחת אינה נקבעת אלא זוג; אם שחט אחת ונמצאת טריפה מותרת בהנאה ואסורה באכילה מפני הטריפות. ואף על פי שרבינו פסק למעלה בהלכה ז ששחיטה שאינה ראוייה שמה שחיטה, אין שחיטת הטריפה מועילה לקבוע את השנייה כבת זוגה, מפני שהתורה כתבה "חיות טהורות" ולמדו מזה בתורת כהנים פרשת מצורע א, יב, שטריפות אינן כשרות לטהרת מצורע. וכל אלו הדינים כוחם יפה גם כשהשנייה אינה דרור או שנולדה בה טריפות לפני שחיטת הראשונה.

י. נִשְׁפַּךְ הַדָּם[47] - מַנִּיחִין אֶת הַמִּשְׁתַּלַּחַת עַד שֶׁתָּמוּת[48]. מֻתָּה הַמִּשְׁתַּלַּחַת - יִשְׁפֹּךְ הַדָּם[49] וְיִקַּח שְׁתַּיִם אֲחֵרוֹת.

47) לפני ההזאות. 48) ואסור לקחת לה בת זוג, מפני ששחיטת הראשונה קבעה אותה לבת זוגה ואינה ראוייה לזוג אחר, מה שאין כן כשנטרפה לפני השחיטה, ששחיטה פסולה אינה קובעת. מובן שגם השחוטה אסורה בהנאה. 49) המדובר, כשמתה לפני ההזאות, שהזאות מעכבות, אבל אם מתה המשתלחת אחר ההזאות - נטהר המצורע והשילוח אינו מעכב.

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר[1]

1) יבאר שיעור צרעת בגדים וכמה סימני טומאה יש בהם ואם מצטרפין, וכל דיניהם, קרחת וגבחת הבגדים, ואם הם צבועים או שתיו צבוע וערבו לבן, ודין כמה שיעור בגד מטמא בנגעים.

א. צָרַעַת בְּגָדִים - כְּגְרִיס[2], כְּצָרַעַת אָדָם; אֲבָל פָּחוֹת מִכְּגְרִיס - טָהוֹר. וּשְׁלֹשָׁה סִימָנֵי טֻמְאָה יֵשׁ בָּהֶן: יְרַקְרַק, אֲדַמְדַּם, וְהַפִּשְׁיוֹן. וּשְׁלָשְׁתָּן מְפֹרָשִׁין בַּתּוֹרָה[3]. יְרַקְרַק הוּא הַיָּרֹק שֶׁבַּיְּרַקִּין[4], שֶׁהוּא יָרֹק הַרְבֵּה, כִּכְנַף הַטָּוָס וּכְהוּצֵי הַדֶּקֶל[5]; וַאֲדַמְדַּם הוּא אָדֹם שֶׁבָּאֲדָמִים, שֶׁהוּא אָדֹם הַרְבֵּה, כִּזְהוֹרִית[6] יָפָה. וּשְׁנֵי מַרְאוֹת אֵלּוּ מִצְטָרְפִין[7] זֶה עִם זֶה. בְּמַרְאֵה יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם מַסְגִּירִין אֶת הַבֶּגֶד, וְאִם עָמַד בְּמַרְאֵה זֶה שְׁנֵי[8] - מַחְלִיטִין וְשׁוֹרְפִין[9]. וְכֵן אִם פָּשָׂה[10] - מַחְלִיטִין וְשׁוֹרְפִין[11]. כֵּיצַד? בֶּגֶד שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם - מַסְגִּירוֹ שִׁבְעַת יָמִים, וּבַשְּׁבִיעִי רוֹאֶה: אִם פָּשָׂה - מַחְלִיטוֹ וְשׁוֹרֵף אֶת כָּל הַבֶּגֶד[12]; וְאִם עָמַד בְּמַרְאֵהוּ וְלֹא פָּשָׂה, אוֹ שֶׁפָּשָׂה וְכָהָה[13] מִשְּׁנֵי הַמַּרְאוֹת שֶׁהֻסְגַּר בָּהֶן, אוֹ שֶׁהוֹסִיף הַמַּרְאֶה לְהַאְדִּים וּלְהוֹרִיק וְלֹא פָּשָׂה - יְכַבֵּס מְקוֹם הַנֶּגַע וַיַּסְגִּיר שִׁבְעַת יָמִים שֵׁנִית[14]. וּבְסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, שֶׁהוּא יוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר, רוֹאֶה: אִם כָּהָה לְמַרְאֶה שְׁלִישִׁית[15] - הֲרֵי זֶה טָעוּן כִּבּוּס וְטָהוֹר[16]; וְאִם נִשְׁתַּנָּה הַנֶּגַע מִמַּה שֶׁהָיָה, כְּגוֹן שֶׁהָיָה יְרַקְרַק וְנַעֲשָׂה אֲדַמְדַּם אוֹ אֲדַמְדַּם וְנַעֲשָׂה יְרַקְרַק - קוֹרֵעַ מְקוֹם הַנֶּגַע וְשׁוֹרֵף[17] מַה שֶּׁקָּרַע, וְתוֹפֵר מַטְלִית[18] בַּמָּקוֹם שֶׁקָּרַע, וּפוֹטֵר שְׁאָר הַבֶּגֶד, וּמְכַבְּסוֹ כֻּלּוֹ כִּבּוּס שֵׁנִי וּמַטְבִּילוֹ וְטָהֵר; וְאִם עָמַד בַּמַּרְאֶה שֶׁהֻסְגַּר בּוֹ בַּתְּחִלָּה - יַחְלִיטוֹ וְיִשְׂרֹף אֶת כֻּלּוֹ[19].

2) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פרק יד, ה"ד. ראה למעלה פ"א ה"ז. 3) ויקרא יד, מט. 4) שם ה"ב. 5) עלים של עץ התמר. 6) צמר צבוע אדום. פסק כסומכוס, בתוספתא נגעים פ"א ה"ג. 7) 'תורת כהנים' שם ה"ב. 8) שני הסגרים בני שבוע ימים. 9) את כל הבגד. 10) בשבוע ראשון. 11) מיד, בלי הסגר שני. 12) מפורש בתורה (שם יג, נב). 13) ומראהו ירוק בינוני או אדום בינוני. 14) שני המקרים הראשונים, היינו: א. עמד במראהו אבל לא פשה, ב. פשה וכהה - מבוארים בנגעים פי"א מ"ה, אבל הדין השלישי: או שהוסיף המראה וכו', קשה לפרשו, ולכאורה דומה לגמרי לדין הראשון. והמבי"ט בקרית־ספר פירש, שהאדמימות או הירקות נתחזקו עוד יותר ממה שהיו לפני ההסגר. 15) אבל מירקרק לאדמדם או להיפך - יבואר דינו בפיסקה הבאה. 16) ב'תורת כהנים' נגעים פרק טו ה"ו, אמרו: "והנה כהה הנגע" למראה שני ולא למראה שלישי. פסוק זה מדבר אחרי הסגר שני, ומצריך קריעת מקום הנגע, ומשמע מזה שאם נשתנה למראה שלישי אינו צריך קריעה. 17) דין זה למד רבינו מדרשת ה'תורת כהנים' המובאה בהערה הקודמת, שהכתוב "והנה כהה" מדבר במראה שני, היינו מירקרק לאדמדם ולהיפך. דעת רבינו, שכל מה שאינו ירקרק או אדמדם, אפילו הוא ירוק או אדום - נקרא מראה שלישי, וכן כל מראה אחר שהוא. ו"מראה שני" היינו מירקרק לאדמדם ומאדמדם לירקרק. ובכסף־משנה מבאר, שרבינו מפרש את הכתוב (שם, נה) "והנה לא הפך הנגע את עינו והנגע לא פשה טמא הוא באש תשרפנו" שלא הפך אפילו למראה שני, ורק אז הוא טמא. ומכאן, שאם הפך למראה שני אינו טמא, ודינו כמו אם כהה. הראב"ד משיג על הלכה זו בצורה חריפה, וראה כסף־משנה. 18) טלאי. "ומנין שהוא טולה עליו מטלית? תלמוד לומר: ואם תראה עוד (ויקרא יג, נז), ואין עוד אלא מקומו" (תורת כהנים שם ה"ד). פירוש, ואם יישאר חור

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

במקום שהיה בו הנגע - אין אפשרות שייראה שם נגע שנית. 19) שם משנה ה: העומד בשני - יישרף.

ב. נֶגַע[20] שֶׁהָיָה יָרֵקְרַק וּפָשָׂה אֲדַמְדַּם אוֹ שֶׁהָיָה אֲדַמְדַּם וּפָשָׂה יָרֵקְרַק - הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן[21].

20) שם משנה ד. 21) ב'תורת כהנים' נגעים פרק יד, ב, דרשו מהכתוב "והיה" בלשון יחיד, מלמד שמצטרפים זה עם זה.

ג. נֶגַע שֶׁהָיָה בְּאֶמְצָעוֹ מָקוֹם נָקִי בְּלֹא נֶגַע וּפָשָׂה לוֹ הַנֶּגַע - אֵינוֹ פִּשְׁיוֹן, עַד שֶׁיִּפְשֶׂה לַחוּץ[22]. שֶׁאֵין פִּשְׁיוֹן הַנֶּגַע לְתוֹכוֹ פִּשְׁיוֹן בֵּין בְּאָדָם בֵּין בִּבְגָדִים וּבָתִּים.

22) "מה נתק שאין הפשיון לתוכו, כך נגע שאין הפשיון לתוכו". 'תורת כהנים' שם פרק ח ה"ד, ראה למעלה פ"ד ה"א.

ד. הַפִּשְׁיוֹן[23] הַסָּמוּךְ[24] בִּבְגָדִים - כָּל שֶׁהוּא[25], וְהָרָחוֹק אוֹ הַחוֹזֵר - כִּגְרִיס. כֵּיצַד? בֶּגֶד שֶׁהֶסְגֵּר וְנוֹלַד בּוֹ נֶגַע אַחֵר כִּגְרִיס רָחוֹק מִן הַנֶּגַע שֶׁהֶסְגֵּר בּוֹ - הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן וְיִשָּׂרֵף; וְאִם הָיָה פָּחוֹת מִכִּגְרִיס - אֵין מַשְׁגִּיחִין בּוֹ. וְכֵן בֶּגֶד שֶׁקָּרַע מִמְּנוּ הַנֶּגַע בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְחָזַר בּוֹ נֶגַע כִּגְרִיס - יִשָּׂרֵף. וְכֵן בֶּגֶד שֶׁפָּשָׂה בּוֹ הַנֶּגַע אַחַר שֶׁנִּפְטַר[26] - יִשָּׂרֵף.

23) נגעים פי"א מ"ז. 24) לנגע העיקרי = לאום. 25) אפילו פשה פחות מכגריס - טמא. 26) שטיהרו אותו.

ה. מִי שֶׁמְּכַבֵּס[27] אֶת הַנֶּגַע בְּשָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, צָרִיךְ לְכַבֵּס מְעַט מִן הַבֶּגֶד שֶׁחוּצָה לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: אֵת אֲשֶׁר בּוֹ הַנָּגַע[28]. וְכָל נִגְעֵי בְּגָדִים שֶׁמְּכַבְּסִין אוֹתָן - מַעֲבִירִין עֲלֵיהֶן שִׁבְעָה סַמְמָנִין[29] שֶׁמַּעֲבִירִין עַל הַכֶּתֶם, כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּעֲבִירִין עַל הַכְּתָמִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[30] בְּעִנְיַן נִדָּה.

27) 'תורת כהנים' שם פט"ו ה"ה. 28) ולא נאמר "את הנגע", משמע המקום שהנגע בו. 29) זבחים צה, א. 30) בפרק ט מהלכות איסורי ביאה, הלכה לו.

ו. בֶּגֶד[31] שֶׁקָּרַע מִמְּנוּ מָקוֹם הַנֶּגַע וְתָפַר מַטְלִית, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְחָזַר נֶגַע כִּגְרִיס עַל הַבֶּגֶד - מַתִּיר[32] אֶת הַמַּטְלִית וּמַצִּילָהּ[33], וְשׁוֹרֵף שְׁאָר הַבֶּגֶד. חָזַר הַנֶּגַע עַל הַמַּטְלִית - שׁוֹרֵף אֶת הַכֹּל[34].

31) נגעים שם מ"ו. 32) מפרידה מן הבגד. 33) מן הטומאה, מפני שבאה מבגד טהור. 34) במשנה, הגירסא: "שורף את הבגד". ומפרש רבינו שהכוונה לכל הבגד עם המטלית, שהוא עכשיו חלק מן הבגד (קרית ספר). והר"ש במשנה שם מפרש, שהמטלית נידונה כבגד בפני עצמו, ואם יש בה שלוש על שלוש (מרובע של שלוש אצבעות) מסגירה כדין כל נגע, ואם אין בה כשיעור זה אינה מיטמאה בנגעים כלל. ובתוספתא נגעים פ"ו ה"ו משמע כדברי הר"ש, אבל רבינו הסתמך על המשנה, שנאמר בה סתם: שורף את הבגד.

ז. הַטּוֹלֶה[35] מִן הַמֶּסְגָּר[36] בְּטָהוֹר[37] וְחָזַר נֶגַע עַל הַבֶּגֶד - שׁוֹרֵף אֶת הַמַּטְלִית[38]. חָזַר עַל הַמַּטְלִית - הַבֶּגֶד הָרִאשׁוֹן הַמֶּסְגָּר יִשָּׂרֵף[39], וְהַמַּטְלִית תְּשַׁמֵּשׁ אֶת הַבֶּגֶד שֶׁהִיא תְּפוּרָה בּוֹ בְּסִימָנִין[40]: אִם עָמַד בְּעֵינָיו שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת אוֹ פָּשָׂה - שׁוֹרְפִין הַכֹּל[41].

35) משנה שם. 36) חתך מבגד שהיה בו נגע ונסגר ונטהר. 37) תפר את החתיכה הזו בבגד שלא נראה בו נגע מעולם. 38) מכיון שהיה לה זיקה לבגד מנוגע, אין זיקה זו נפקעת ממנה ע"י חיבורה לבגד טהור, ודינה כאילו חזר בה הנגע. מובן מאליו, שהבגד הראשון יישרף. 39) מפני שלא פקעה זיקתו למטלית, והריהו כאילו חזר לבגד עצמו. 40) פירוש, צריך להסגיר את הבגד השני, שהרי נולד בו נגע, וסימני הטומאה או הטהרה שיולדו במטלית, כוחם יפה לגבי כל הבגד. יוצא מזה, שלמטלית יש זיקה בשני הבגדים. 41) ואם עבר הנגע נטהר הבגד, אבל המטלית תישרף, שהרי הוצרכה שריפה כשחזר לה הנגע ואין לה טהרה עולמית (קרית ספר. וראה ברטנורא).

ח. בֶּגֶד שֶׁבָּא כֻּלּוֹ בַּתְּחִלָּה יָרֵקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם - מַסְגִּירוֹ[42] שָׁבוּעַ אַחַר שָׁבוּעַ. אִם עָמַד בּוֹ שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת - יִשָּׂרֵף. אֲבָל בֶּגֶד שֶׁהִסְגִּירוֹ וּפָשָׂה הַנֶּגַע בְּכֻלּוֹ וְנַעֲשָׂה יָרֵקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם, אוֹ שֶׁפְּטָרוֹ וְאַחַר שֶׁפְּטָרוֹ בָּא כֻּלּוֹ יָרֵקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם - הֲרֵי זֶה טָהוֹר[43]. כָּנָס וּפָשָׂה - יִשָּׂרֵף.

42) כדין נגע קטן. ראה למעלה פ"ז ה"ב. 43) ברייתא סנהדרין פז, ב: "ר' נתן בן אבטולמוס אומר: מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה? נאמר קרחת וגבחת באדם, ונאמר קרחת וגבחת בבגדים. מה להלן פרח בכולו טהור, אף כאן פרח בכולו טהור". והשווה רבינו דין פריחה בבגדים לדין נתקים, שהפריחה מטהרת בהם אפילו אחר הפיטור (למעלה פ"ח הי"ב), ולא כבהרת שהפריחה מטמאה רק מתוך החלט או מתוך הסגר (ראה פ"ז ה"א). ראה ראב"ד ומשנה־למלך.

ט. בֶּגֶד[44] שֶׁמּוֹכִין יוֹצְאִין עַל פָּנָיו מִן הָאָרִיג, כְּגוֹן סָגוֹס[45] שֶׁל צֶמֶר, וְנִרְאָה בּוֹ נֶגַע - אֵינוֹ מִתְטַמֵּא, עַד שֶׁיֵּרָאֶה הַנֶּגַע בַּמּוֹכִין וּבָאָרִיג עַצְמוֹ[46]. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בִּבְגָדִים: בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְּגַבַּחְתּוֹ, קָרַחְתּוֹ - אֵלּוּ הַשְּׁחָקִים[47], גַּבַּחְתּוֹ - אֵלּוּ הַחֲדָשִׁים[48].

44) נגעים פי"א מי"א. 45) באדיש - פליש, שחוטים יוצאים מהאריג ובולטים על פניו. 46) בשניהם יחד. 47) אריג ישן שנקרחו המוכין שיצאו ממנו. 48) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פט"ו ה"ט. גבחתו = גבהתו, שחי"ת וה"א מתחלפים (קרבן אהרן בשם פסיקתא זוטרתא).

י. הַבְּגָדִים[49] הַצְּבוּעִים אֵינָן מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בֵּין שֶׁצְּבוּעִין בִּידֵי אָדָם בֵּין שֶׁצְּבוּעִין בִּידֵי שָׁמַיִם[50], עַד שֶׁיִּהוּ לְבָנִים[51]. בֶּגֶד שֶׁשְּׁתִיוֹ[52] צָבוּעַ וְעֶרְבּוֹ[53] לָבָן, עֶרְבּוֹ צָבוּעַ וְשְׁתִיוֹ לָבָן - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַנִּרְאֶה[54]. פָּחוֹת מִשָּׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת עַל שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת מִן הָאָרִיג[55] אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים[56].

49) שם מ"ג. 50) בטבע, כגון צמר מטלאים שחורים. 51) ב'תורת כהנים' שם פי"ג ה"ד דרשו מהכתוב לפשתים ולצמר (ויקרא יג, מח) מה פשתים לבנה, אף צמר לבנה. הפשתן הוא לבן מטבעו, ושם דרשו: "מה פשתים כברייתו, אף צמר כברייתו", פירוש, אין דרך העולם לצבוע פשתן. 52) חוטי האורך. 53) חוטי הרוחב המעורבים בשתי. 54) מה שבולט ונראה יותר לעין. זה תלוי בסוג האריגה. תוספתא נגעים פ"ה ה"ג. 55) וחוטי צמר ופשתים, נאמר שיעורם בפרק הבא. 56) מפני שאינו ראוי לכלום. משנה נגעים פי"ב, ב.

יא. בֶּגֶד[57] שֶׁאָרַג בּוֹ פָּחוֹת מִשָּׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ וְנִרְאָה בּוֹ נֶגַע וְאַחַר כָּךְ הִשְׁלִימוֹ לְשָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ - טָהוֹר[58].

57) שם. 58) שאין הנגע מטמא אלא אם נולד במקום ובזמן הראויים לטמא. ראה למעלה פ"ו ה"ד.

יב. הַתּוֹפֵר[59] מַטְלִיּוֹת שֶׁאֵין בְּכָל אַחַת מֵהֶן שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ וְעָשָׂה מֵהֶן בֶּגֶד - הֲרֵי זֶה מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים; שֶׁהַתָּפוּר כְּאָרוּג, וְכֻלּוֹ בֶּגֶד אֶחָד הוּא.

59) דין זה נלמד מהמשנה המובאת בהלכה הבאה.

יג. בֶּגֶד[60] שֶׁהוּא מַטְלִיּוֹת מַטְלִיּוֹת[61], מֵהֶן צְבוּעִין וּמֵהֶן לְבָנִים[62], וְנִרְאָה נֶגַע בַּלָּבָן שֶׁבּוֹ[63] - מַסְגִּירִין אוֹתוֹ. אִם עָמַד שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת - נִטְמָא כֻּלּוֹ וְיִשָּׂרֵף[64]. וְכֵן אִם פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּמַטְלִית לְבָנָה אַחֶרֶת - הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם צָבוּעַ[65]. הָיָה כֻּלּוֹ צָבוּעַ וּבוֹ פַּס אֶחָד לָבָן, אֲפִלּוּ כִּגְרִיס[66], וְנִרְאָה בּוֹ נֶגַע[67] - יַסְגִּיר; שֶׁאִם עָמַד בְּעֵינָיו וְלֹא הוֹסִיף וְלֹא כָּהָה שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת - יִשָּׂרֵף[68].

60) שם פי"א משנה ז. 61) כל הבגד תפור מחתיכות קטנות. 62) "קייטא" בלשון המשנה. 63) אם נראה בצבוע אינו מטמא כלל, כמו שנתבאר למעלה ה"י. 64) כמו בגד שכולו לבן, שמקום הנגע קובע. 65) מפני שבבגדים מטמא פשיון הרחוק מן הנגע. והמדובר כשהפשיון הוא כגריס, אבל בפחות מגריס אין פשיון רחוק מטמא. ראה למעלה ה"ד. 66) פירוש, אפילו כל הפס הלבן אינו גדול יותר מכגריס, ואם כן אין לנגע הגדול כגריס אפשרות של פשיון, שהרי הפשיון לצבוע אינו מטמא. 67) כגריס, שפחות משיעור זה אינו טעון הסגר. 68) ואם כן, אפשר שיטמא בלא פשיון. כר' יהודה בן בתירה במשנה שם.

פֶּרֶק שְׁלִשָׁה עָשָׂר[1]

1) יבאר מין הבגדים שמטמאים בנגעים, בגד מוסגר שצבעו או מכרו לגוי או נתערב באחרים, בגד מוחלט שנתערב באחרים, ובגדים המנוגעים שמשלחים אותם חוץ לעיר.

א. אֵין מִטַּמֵּא[2] בִּנְגָעִים אֶלָּא בִּגְדֵי צֶמֶר וּפִשְׁתִּים בִּלְבַד, אוֹ הַשְּׁתִי אוֹ הָעֵרֶב[3] שֶׁל צֶמֶר וּפִשְׁתִּים, וְכָל כְּלֵי הָעוֹר, בֵּין קָשֶׁה בֵּין רַךְ. אַף הָעוֹר הַצָּבוּעַ בִּידֵי שָׁמַיִם[4] מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. וְהַלְּבָדִים[5] - כִּבְגָדִים, וּמִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים. וְהָאֹהָלִים[6] מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים, בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל צֶמֶר וּפִשְׁתִּים בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל עוֹר.

2) בתורה (ויקרא יג, מז – מח) נמנו רק אלה המפורשים כאן. 3) בצמר, השתי הם חוטים דקים והערב יותר עבים, אבל בפשתן אין הבדל ניכר (רבינו בפירושו על המשנה, נגעים פי"א, מ"ח). 4) עור בעל גוון לא לבן מטבעו, אבל הצבוע בידי אדם אינו מטמא. בפרק הקודם אמרנו שצמר ופשתים מטמאים רק לבנים ולא בעלי גוון אחר ואפילו הם מטבעם כך, אבל עור מטמא אף הצבוע, בתנאי שהוא כך בידי שמים. פסק כרבי שמעון (שם מ"ג) נגד רבי יהודה, מפני שגם רבי מאיר סובר כמותו בצבוע בידי אדם (כסף־משנה). 5) צמר שאינו טווי, אלא דופקים עליו בכוח עד שהוא מתחבר. 6) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פי"ג, הי"ב.

ב. כָּל הַבְּגָדִים[7] שֶׁל צֶמֶר וּפִשְׁתִּים מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים, חוּץ מִבִּגְדֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. הַלּוֹקֵחַ בְּגָדִים מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - יֵרָאוּ בַּתְּחִלָּה[8]. בֶּגֶד שֶׁהוּא כִּלְאַיִם[9] מִן הַצֶּמֶר וּמִן הַפִּשְׁתִּים - מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים[10].

7) שם מ"א. אפילו של נשים ועבדים וקטנים (רבינו בפירושו על המשנה). ראה למעלה פ"ט ה"א. 8) אם נולד בהם נגע לפני שקנה אותם הישראל, דנים את הנגע כאילו נולד עכשיו בידי ישראל. ואין זה דומה לגוי שנתגייר או עובר ונולד שנגעם אינו מטמא כלל (למעלה פ"ו ה"ד), מפני שבגד זה ראוי היה לטמא בנגעים גם לפני כן, אלא שבעליו אינם ראויים, אבל שם אותו הגוף עצמו לא היה ראוי (הר"ש בפירושו שם). ומדובר כשראה הכהן את הנגע לפני שקנאה ישראל, והסגירה או החליטה בטעות, כגון שחשב שהבגד של ישראל, שאם לא כן - גם בבגד של ישראל אין מביאין בחשבון את הימים שקדמו לראיית הכהן (משנה־למלך לקמן פי"ד הי"ב). 9) מעורב. 10) 'תורת כהנים' שם פי"ג ה"ב. ואע"פ שאסור ללבשו.

ג. צֶמֶר גְּמַלִּים[11] וְצֶמֶר רְחֵלִים שֶׁטָּוָאן זֶה עִם זֶה: אִם רֹב מִן הַגְּמַלִּים - אֵינוֹ מִטַּמֵּא[12] בִּנְגָעִים, וְאִם רֹב מִן הָרְחֵלִים - מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים[13]; מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה - מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. וְהוּא הַדִּין בְּפִשְׁתָּן וְקַנְבּוֹס[14] שֶׁטָּרְפָן זֶה בָּזֶה. וְרָחֵל בַּת עֵז[15] - אֵין הַצֶּמֶר שֶׁלָּהּ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. בֶּגֶד שֶׁהָיָה שְׁתִיוֹ פִּשְׁתָּן וְעֶרְבּוֹ קַנְבּוֹס אוֹ שְׁתִיוֹ קַנְבּוֹס וְעֶרְבּוֹ פִּשְׁתָּן - אֵינוֹ מִטַּמֵּא[16] בִּנְגָעִים.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְכֵן אִם הָיָה שִׁתְּיוֹ אוֹ עֵרְבּוֹ פִּשְׁתָּן אוֹ צֶמֶר וְהַשְּׁאָר נוֹצָה שֶׁל עִזִּים וְכַיּוֹצֵא בָּהּ - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים.

11) שם מ"ב. 12) שהצמר בטל ברוב. 13) מפני שהצמר לא נתבטל ברוב (בתוספתא פ"ה מטהר רבי שמעון בן יהודה, מפני שזה כספק, וספק נגעים להקל. ראה 'תפארת ישראל' כאן). 14) גדל בשדה ודומה לפשתן (האנף בלע"ז). 15) בכורות יז, א. 16) ואין הולכים בזה אחר הנראה כמו בערבו לבן ושתיו צבוע (ראה למעלה פי"ב ה"י). תוספתא נגעים פ"ה ה"ג: "בגד ששתיו סריקין ועירבו צמר, שתיו צמר ועירבו סריקין - אינם מטמאין בנגעין". ומפרש רבינו שסריקין הוא מין משי. והר"ש במשנה נגעים פי"א מ"ד פירש – צמר צבוע.

ד. הָעוֹר[17] שֶׁאֵינוֹ מְעֻבָּד - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים[18]. וְכֵן הָעוֹר שֶׁהוּא גֹּלֶם קֹדֶם שֶׁעָשָׂה מִמֶּנּוּ כֵּלִים - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים; שֶׁנֶּאֱמַר: כְּלִי הָעוֹר[19]. וְכָל כְּלֵי הָעוֹר, בֵּין פְּשׁוּטֵיהֶן[20] בֵּין מְקַבְּלֵיהֶן[21] כָּל שֶׁהֵן - מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים.

17) כדי שהעור יהיה ראוי לשימוש רצוי, מעבדים אותו ע"י שרייה ממושכת במים שנותנים בהם מלח, קמח ועפצים. 18) 'תורת כהנים' פי"ג ה"ט וה"י. 19) שם. 20) דברים שאין להם בית קיבול, כגון לוחות, כסאות וכדומה. 21) כלים שיש להם בית קיבול, כגון נאדות. (בהל' כלים פ"א ה"י כותב רבינו, שפשוטי כלי עור אינם מקבלים טומאה, וברור שהוא מחלק בין קבלת טומאה ובין טומאת נגעים, והסתמך בזה על ה'תורת כהנים' שם הי"ב שמרבה עורות אוהלים מן הכתוב (ויקרא יג, נא) "לכל אשר יעשה העור למלאכה", ראה משנה־למלך כאן).

ה. עוֹרוֹת חַיָּה שֶׁבַּיָּם[22] - אֵין מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים. חִבֵּר לָהֶן מִן הַגָּדֵל בָּאָרֶץ, אֲפִלּוּ חוּט אוֹ מִשִּׁיחָה שֶׁל צֶמֶר אוֹ פִּשְׁתִּים אוֹ עוֹר בְּהֵמָה וְחַיָּה הַמְעֻבָּדִין כָּל שֶׁהוּא[23], וְעָשָׂה מֵהֶן כֵּלִים - מִטַּמְּאִין[24] בִּנְגָעִים. וְהוּא שֶׁיְּחַבְּרֵנוּ לוֹ כְּדֶרֶךְ חִבּוּרֵי בְּגָדִים לְטֻמְאָה[25].

22) משנה, נגעים פ"א, מ"א. 23) שם. ב'תורת כהנים' שם ה"ט למדו זה מן הכתוב "או בעור". בין שהמשיחה מצמר ופשתים ובין שהיא מעור – מטמאה בכל שהיא. 24) גם העור הימי. ראה 'תוספות יום־טוב' כאן. 25) היינו לא פחות משתי תפירות, שלגבי קבלת טומאה מועיל חיבור זה לדון שני החלקים כבגד אחד, שאם נגעה טומאה באחד מהם נטמא כל הבגד.

ו. כָּל כְּלִי[26] הָרָאוּי לְהִתְטַמֵּא בִּשְׁאָר הַטֻּמְאוֹת[27], אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְטַמֵּא בְּמִדְרַס הַזָּב[28] מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב - הֲרֵי זֶה מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. כְּגוֹן קֶלַע[29] שֶׁל סְפִינָה, וְהַפָּרֹכֶת, וְשָׁבִיס[30] שֶׁל שְׁבָכָה[31], וּמִטְפְּחוֹת סְפָרִים[32], וְהָאַבְנֵט, וּרְצוּעוֹת מִנְעָל וְסַנְדָּל שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן רֹחַב כְּגְרִיס[33] - הֲרֵי אֵלּוּ וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁאָר הַכֵּלִים, כְּגוֹן כָּרִים וּכְסָתוֹת. הַחֵמֶת[34] וְהַתֶּרְמֶל[35] נִרְאִין כְּדַרְכָּן[36], וּפוֹשֶׁה הַנֶּגַע מִתּוֹכָן לַאֲחוֹרֵיהֶן וּמֵאַחוֹרֵיהֶן לְתוֹכָן[37]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מִכְּלֵי הָעוֹר[38] הַכְּפוּלִין.

26) שם מי"א. 27) כגון נגיעה בשרץ או בטמא מת. 28) הזב מטמא את הדבר שדרס ("דרס" כולל שכב, ישב ורכב) עליו אפילו לא נגע בו, כגון שאבן מונחת על הדבר הראוי לטמא מדרס (פרטי דיני מדרס, מבוארים בהל' מטמאי משכב ומושב). 29) מפרש. 30) הצעיף הדק שהנשים משלשלות על פניהן ('תפארת ישראל'). 31) הכיפה שהן חובשות על הראש (רבינו בפירושו למשנה, כלים פכ"ד מט"ז). 32) שאינן מצוירות ואינן מיוחדות לספרים בלבד, אבל מצוירות ראויות רק לספרים. ולפיכך אינן מקבלות טומאה כלל, מפני שאינן בגד, אלא חומר גלם (ראה פכ"ב מהל' כלים ה"ו). 33) שהרי בפחות מכגריס אין נגע מטמא כלל. 34) נאד. 35) ילקוט, שהרועים שמים בהם חפציהם. 36) הנאד והילקוט דרכם להיות קשורים תמיד מצד אחד, והכפלים שבמקום הקשר אינן נראים. והנגע שבכפלים אלה אינו מטמא מפני שאינו נראה אלא־אם־כן מתירים את הקשר. 37) אם נולד נגע בצד זה ופשה מצד שני, הרי זה פשיון ומטמא מפני שלפעמים מהפכים אותם ומשתמשים בהם כשהם מהופכים. 38) משמע שבבגדים אין הנגע פושה מצד לצד. וכן משמע בתוספתא נגעים פ"ה הי"ג.

ז. סָדִין[39] הַמְקַמָּט - מַפְשִׁיטִין אֶת קְמָטָיו וְרוֹאִין אֶת נִגְעוֹ.

39) תוספתא שם פ"א ה"ה.

ח. הַשְּׁתִי וְהָעֵרֶב[40], בֵּין שֶׁל צֶמֶר בֵּין שֶׁל פִּשְׁתָּן, מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִין מִיָּד מִשֶּׁיִּטְווּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא לִבֵּן הַפִּשְׁתָּן[41] וְלֹא שָׁלַק הַצֶּמֶר[42]. וְכַמָּה יִהְיֶה[43] בִּפְקַעַת[44] שֶׁל טָוִי וְתִטַּמֵּא בִּנְגָעִים? כְּדֵי לֶאֱרֹג מִמֶּנּוּ שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ שְׁתִי וָעֵרֶב, בֵּין שֶׁהָיְתָה כֻּלָּהּ שְׁתִי בֵּין שֶׁהָיְתָה כֻּלָּהּ עֵרֶב[45]. הָיְתָה הַפִּקְעַת מְקֻבֶּצֶת מִחוּטִים פְּסוּקִין[46] - אֵינָהּ מִטַּמְּאָה בִּנְגָעִים.

40) חוטים טווים, המיוחדים לשתי או לערב. 41) את הפשתן מבשלים במים חמים ומתלבן. 42) את הצמר אין מבשלים אלא שורים אותו במים חמים, כדי לרככו (רבינו בפירושו על המשנה). פסק כחכמים, בנגעים פי"א מ"ח. 43) שם. 44) חוטים כרוכים על קנה חלול. 45) כל החוט היה מסוג אחד. 46) ולא קשרם, אלא הם מונחים זה על זה, אבל אם קשרם – מטמאים ('ברטנורא', וכן משמע גם מלשונו של רבינו בפירושו שם, שכתב: יחובר חוט "על" חוט).

ט. שְׁתֵּי פַּקְעִיּוֹת[47] הַמְעֹרוֹת זוֹ לְזוֹ בְּחוּט[48], וְכֵן הַשְּׁתִי שֶׁמִּקְצָתוֹ לָפוּף[49] עַל הַכֹּבֶד הָעֶלְיוֹנָה[50] וּמִקְצָתוֹ לָפוּף עַל הַכֹּבֶד הַתַּחְתּוֹנָה, וְכֵן שְׁנֵי דַפֵּי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

חָלוּק[51] שֶׁמְּעֹרוֹת בְּחוּט אֶחָד, וְנִרְאָה הַנֶּגַע בְּאֶחָד מֵהֶן - הַשְּׁנֵי טָהוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁחוּט אֶחָד מְחַבֵּר בֵּינֵיהֶן. נִרְאָה הַנֶּגַע בְּנֶפֶשׁ הַמַּסֶּכֶת[52] וּבַשְּׁתִי הָעוֹמֵד[53], אַף עַל פִּי שֶׁמִּקְצָת הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד[54] וּמִקְצָתוֹ בַּשְּׁתִי[55] - הֲרֵי זֶה טָמֵא. נִרְאָה הַנֶּגַע בַּשְּׁתִי הָעוֹמֵד לְבַדּוֹ[56] - הָאָרוּג טָהוֹר[57]; נִרְאָה בָּאָרוּג לְבַדּוֹ[58] - הַשְּׁתִי הָעוֹמֵד טָהוֹר[59]. נִרְאָה בַּסָּדִין - שׁוֹרֵף אֶת הַנִּימִין[60]; נִרְאָה בַּנִּימִין - הַסָּדִין טָהוֹר[61]. פָּשָׁה מִן הַנִּימִין לַסָּדִין - הַסָּדִין טָמֵא[62].

47) משנה, שם פי"א, מ"ט. 48) מחוברות זו לזו בחוט הכרוך על שתיהן. 49) כרוך. 50) בכסא האריגה קבועות שתי קורות עגולות, העליונה בראש האריג ועליה כרוכים חוטי השתי שטרם נארגו והם מחוברים לחוטים שנארגו כבר המונחים על הקורה התחתונה. 51) משנה, שם. בתקופת המשנה היו החלוקים עשויים משני חלקים (ועל שם כך נקרא "חלוק") אחד תלוי לאדם מלפניו, והשני מגבו, וקושרים את שני החלקים בחוט או ברצועה, והאורג עושה שני החלקים במחובר ומשאיר ביניהם רצועה של חוטי שתי לבדם, והקונה גוזר במקום זה ומפרידם. 52) האריג שיש בו שתי וערב נקרא "מסכת", ונפש המסכת הוא חוט הערב שהאורג הכניסו כבר לתוך השתי אלא שאינו צמוד עדיין לאריג, והאורג מכה עליו בכלי המיוחד לכך ונצמד לאריג. ונקרא נפש, מפני שהוא נמצא בשתי ומחזקו, כנפש היושבת בתוך הגוף ומחזקת אותו. 53) חוטי השתי המתוחים בכסא האריגה מוכנים לאריגה. 54) כלומר, בנפש המסכת שהיא כבר חלק מהבגד הנארג. 55) העומד. במשנה שם שנינו: "בנפש המסכת ובשתי העומד, הרי אלו מיטמאים בנגעים מיד", ומפרש רבינו כגון שהנגע היה מקצתו בשתי, ומקצתו בנפש המסכת. 56) ובנפש לא נראה. 57) כל האריג, ואפילו נפש המסכת, טהורה. אם מקצת הנגע בשתי ומקצתו בנפש, הנגע מצרפם. ואם לאו משתייך חוט הנפש לאריג בלי כל זיקה לחוט השתי. ודוגמה לכך אתה מוצא בסוף הלכה זו בדין נימים. 58) אפילו בנפש המסכת. 59) מאותו הנימוק עצמו שנאמר בנראה בחוט העומד לבדו. וכתב הר"ש, שמדובר כשדעתו לקצצו ולא לארוג יותר וטהור חלק החוט שייפרד מן האריג, אבל אם בדעתו לארוג - לא גרע החוט מנימין שבסדין שבסוף הלכה זו (פירוש זה, מסלק כל הקשיים שהתלבטו בהם רבים). 60) נגעים פי"א מ"י. נימין הם החוטים שמשאירים בקצות הסדין או הטלית לנוי והם טפלים לסדין, ולפיכך הנגע שבסדין מטמא גם אותם. 61) שהסדין אינו טפל לנימין. 62) תוספתא נגעים פ"ה ה"י. (גירסת הגר"א שם: הסדין טהור. וראה ר"ש במשנה כאן, שהביא תוספתא זו בגירסת אחרת).

י. חָלוּק[63] שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע - מַצִּיל אֶת הָאִמְרִיּוֹת[64] שֶׁבּוֹ. אֲפִלּוּ הָיְתָה הָאִמְרָה צֶמֶר אוֹ פִּשְׁתִּים[65] - מַצִּילָה וְאֵינָהּ נִשְׂרֶפֶת.

63) משנה, שם. 64) על שפת החלוק תופרים חתיכת בד עבה או פס זהב שתופרים על שפת החלוק לקישוט. 65) צבוע שאינו מיטמא בנגעים (רא"ש בפירושו למשנה), אבל אימרות מצמר לבן טמאות. ב'תורת כהנים' נגעים פט"ו ה"ג, דרשו דין זה מן הכתוב (ויקרא יג, נז) "אשר בו הנגע", היינו דבר המיטמא בנגעים. [במשנה: "אפילו הן ארגמן", ונדחק שם ה'תוספות יום־טוב' לפרש את ה"אפילו". ולפי מה שאמרנו, שאינו מציל את הלבן, מובנת המילה "אפילו", היינו לא רק מין שאינו מטמא כלל בנגעים, כגון מתכת או צמר גמלים וכדומה, אלא אפילו ארגמן שהוא צמר מציל אותו מפני שהוא צבוע, ואף־על־פי שבבגד עצמו שמקצתו צבוע ונולד נגע בחלק הלבן הכל טמא (למעלה פי"ב הי"ג), גזירת הכתוב היא באמריות. וכן משמע ב'תורת כהנים' שם).

יא. בֶּגֶד[66] מֻסְגָּר שֶׁצְּבָעוֹ אוֹ מְכָרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים - טָהוֹר[67]. וְכֵן אִם נִתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים[68] - כֻּלָּן טְהוֹרִים[69]. קִצְּצוֹ[70] וְעָשָׂהוּ מוֹכִין[71] פָּחוֹת מִשָּׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ - טָהוֹר[72], וּמֻתָּר בַּהֲנָיָתוֹ[73]. הָיְתָה בָּהֶן אַחַת שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ וְנִרְאָה בָּהּ נֶגַע - הִיא לְבַדָּהּ טְמֵאָה.

66) שם מי"ב. 67) נתבאר למעלה (ה"א), שבגדי גויים אינם מטמאים בנגעים, וכן צבועים, ומפני שאינם ראויים לטומאה עכשיו אינם מיטמאים, אף־על־פי שבשעה שנולד הנגע היו ראויים, תוספתא שם פ"ה ה"י. 68) ואי אפשר להכיר את המנוגעים, כגון אם המוסגר פשה וכהה וצריך להסגירו שנית (למעלה פי"ב ה"א) ונתערב במנוגעים כהים כמותו מתחילה. 69) שכל אחד הוא ספק מנוגע לפני שנזקק לטומאה (= לפני שנחלט) וספק נגעים כגון זה – להקל. וישנה עוד אפשרות של תערובת, כגון שנתערב בבגדי גויים מנוגעים. מס' נגעים פי"א מי"ב. 70) לבגד מוסגר. שם. 71) חתיכות דקות מאוד. 72) שאין הטומאה חלה על מטליות קטנטות. 73) בגד מנוגע אסור בהנאה, שהרי התורה מצווה לשורפו. ומשמיענו, שלא רק הטומאה אינה חלה עליהם אלא גם איסור הנאה לא חל.

יב. בֶּגֶד מֻחְלָט[74] שֶׁנִּתְעָרֵב[75] בַּאֲחֵרִים - כֻּלָּן טְמֵאִין וְיִשָּׂרְפוּ, אֲפִלּוּ אֶחָד בְּכַמָּה אֲלָפִים[76]. וְכֵן אִם קִצְּצוֹ וְעָשָׂהוּ מוֹכִין - הֲרֵי הֵן טְמֵאִין[77], וְאָסוּר בַּהֲנָיָתָן.

74) שם. 75) ואינו מכירו, כגון בבגדי גויים או כגון שקרע מטלית מן הבגד שהיה מנוגע ונטהר, ותפר במקום החור מטלית אחרת ואח"כ חזר הנגע למטלית שקרע ונטמא הבגד (למעלה פי"ב ה"ז) ונתערב בבגדים מטולאים כמותו. 76) כיון שנזקק לטומאה, ספיקו טמא. ולמה אינו בטל ברוב? הרא"ש במשנה מפרש, שמוסגר אינו חמור כל כך, ולכן בטל ברוב, אבל מוחלט החמור - אינו בטל. ב'תורת כהנים' נגעים פי"ד הלכה י"א, דרשו: "צרעת ממארת" (ויקרא יג, נא) תן בו מאירה שלא תהנה ממנו. 77) טומאת החלט אינה נפקעת ע"י השינוי.

יג. אֶחָד בֶּגֶד[78] אוֹ כְּלִי עוֹר אוֹ שְׁתִי אוֹ עֵרֶב הַמֻּסְגָּר אוֹ הַמֻּחְלָט לְעִנְיַן טֻמְאָה. הֲרֵי הוּא אָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאָה, כְּאָדָם מְצֹרָע[79] לְכָל דָּבָר. מְטַמֵּא בְּמַגָּע

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וּבְמַשָּׂא וּבְבִיאָה, וְעוֹשֶׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב אֲפִלּוּ מִתַּחַת הָאֶבֶן[80]. כֵּיצַד? בֶּגֶד מְנֻגָּע אוֹ שְׁתִי אוֹ עֵרֶב אוֹ כְּלִי עוֹר הַמְנֻגָּעִין שֶׁהִכְנִיס מֵהֶן אֲפִלּוּ כְּזַיִת[81] לְבֵית טָהוֹר - נִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בַּבַּיִת, בֵּין אָדָם בֵּין כֵּלִים, וְנַעֲשׂוּ כֻּלָּן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. וְכֵן מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב הַמֻּנָּח תַּחַת הָאֶבֶן, וְהִנִּיחַ כְּזַיִת מֵהֶן לְמַעְלָה מִן הָאֶבֶן - נִטְמָא הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמּוֹשָׁב.

78) ב'תורת כהנים' שם פט"ז, למדו זה מהיקש לבית המנוגע. 79) ראה למעלה פ"י הי"א והי"ב. 80) ראה ראב"ד וכסף־משנה. 81) נגעים פי"ג מ"ח.

יד. מַטְלִית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שָׁלֹשׁ[82] עַל שָׁלֹשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ כְּזַיִת - כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס רֻבָּהּ לְבֵית טָהוֹר טִמְּאַתּוּ[83]. הָיוּ בָהּ כַּמָּה זֵיתִים[84] - כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס מִמֶּנָּה כְּזַיִת לְבֵית טָהוֹר נִטְמָא. אַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַשִּׁעוּרִין הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי[85], הֲרֵי הוּא אוֹמֵר[86]: לְכָל נֶגַע הַצָּרַעַת וְלַנָּתֶק, וּלְצָרַעַת הַבֶּגֶד וְלַבָּיִת - הִקִּישׁ נִגְעֵי אָדָם לְנִגְעֵי בְּגָדִים וּבָתִּים. וְהִשְׁוָה הַמִּצְרָע לְמֵת[87], שֶׁנֶּאֱמַר: אַל נָא תְּהִי כַּמֵּת. מָה הַמֵּת בִּכְזַיִת, אַף אֵלּוּ בִּכְזַיִת.

82) אצבעות. 83) תוספתא נגעים פ"ז ה"ו. פסק כתנא־קמא. 84) ברייתא יבמות קג, ב. 85) עירובין ד, ב. 86) בהקדמתו לפירוש המשנה מבאר רבינו, שכמה הלכות שנאמרו למשל בעל־פה, יש להן רמז במקרא, ואומר רבינו כאן, שזו אחת מהן. 87) 'ספרי' בהעלותך, פיסקא קה.

טו. בְּגָדִים הַמְנֻגָּעִים[88] - מְשַׁלְּחִין אוֹתָן חוּץ לָעִיר, בֵּין שֶׁהָיְתָה מֻקֶּפֶת חוֹמָה בֵּין שֶׁאֵינָהּ מֻקֶּפֶת. וְזֶה חֹמֶר בִּבְגָדִים מִבָּאָדָם[89].

88) תוספתא שם פ"ז הי"ג. 89) שאדם המנוגע משתלח מערים מוקפות חומה בלבד (למעלה פ"י ה"ז).

~ יום שני ז' כסלו ~

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר[1]

1) יבאר שיעור צרעת בתים וכמה סימני טומאה יש בהם ומה בין זה לזה, ודין כשיראה נגע בתוך הבית איך יאמר האומר לכהן, ובית אפל אם פותחים בו חלונות, התנאים שיהיו בבית לטמא בנגעים, וירושלים וחוצה לארץ אם מטמאים, בתי גויים שבארץ ישראל והלוקח בתים מגוים.

א. צָרַעַת בָּתִּים - כִּשְׁנֵי גְרִיסִין[2] זֶה בְּצַד זֶה. נִמְצָא רֹחַב הַנֶּגַע כְּמוֹ מְקוֹם צְמִיחַת שֵׁשׁ שְׂעָרוֹת[3] בַּגּוּף, וְאָרְכּוֹ כִּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שְׂעָרוֹת בְּרִבּוּעַ[4]. וְהַפָּחוֹת מִשִּׁעוּר זֶה בְּבָתִּים - טָהוֹר. וְכָל הַשִּׁעוּרִין הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי[5].

2) נגעים פרק י"ב משנה ג. נגעי אדם ובגדים שיעורם כגריס (למעלה פרק א הלכה ז) ונאמר בנגעי בתים: וראה את הנגע והנה הנגע (ויקרא יד, לז) הרי זה בא ללמד ששיעורם כשני נגעים. 3) שיעור הגריס. 4) לא כגריס מעוגל. 5) דעת רבינו, שהדרשה שהבאנו למעלה אינה דרשה גמורה אלא אסמכתא לשיעור שקיבל משה מסיני בעל פה.

ב. שְׁלֹשָׁה סִימָנֵי טֻמְאָה[6] יֵשׁ בְּבָתִּים: מַרְאֵה יְרַקְרַק, וַאֲדַמְדַּם, וְהַפִּשְׁיוֹן. וְכֻלָּן מְפֹרָשִׁין בַּתּוֹרָה. וּשְׁנֵי הַמַּרְאוֹת מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה[7]. וּפִשְׁיוֹן הַסָּמוּךְ[8] - כָּל שֶׁהוּא, וְהָרָחוֹק[9] - כִּגְרִיס. אֲבָל הַחוֹזֵר אַחַר הִטּוֹחַ - כִּשְׁנֵי גְרִיסִין.

6) לא הובהר למה קרא רבינו למראות אלה "סימני טומאה", הלא בנגעי אדם אין ארבעת המראות נקראים סימני טומאה אלא "נגע", ומראות אחרים אינם נגע כלל, וסימני הטומאה הם: פשיון, ושיער לבן ומחייה. 7) למד דין זה מבגדים (למעלה יב, א). 8) נוגע באום (אום = נגע העיקרי). 9) אם יש הפסק בינו לבין האום.

ג. אֵין נִגְעֵי בָּתִּים מְטַמְּאִין עַד שֶׁיִּהְיֶה מַרְאֵה הַנֶּגַע שָׁפָל מִן הַקִּיר[10]; שֶׁנֶּאֱמַר: שְׁקַעֲרוּרֹת - שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹקְעִין בַּקִּירוֹת. וּכְשְׁנֵי הַמַּרְאוֹת[11] מַסְגִּירִין אוֹ מַחְלִיטִין[12], וּבְפִשְׁיוֹן נוֹתְצִין[13], וְאִם פָּשָׂה אַחֲרֵי הִטּוֹחַ - נוֹתֵץ אֶת כָּל הַבַּיִת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

10) כמו בנגעי אדם שצריכים להיות עמוק מן העור. 11) ירקרק או אדמדם. 12) כלומר, אין מחליטים לעולם אלא באחד משני המראות האלה. 13) את המקום המנוגע.

ד. כְּשֶׁיִּרְאֶה נֶגַע בַּבַּיִת - אֲפִלּוּ חָכָם, שֶׁיּוֹדֵעַ וַדַּאי שֶׁזֶּה נֶגַע, לֹא יִגְזֹר וְיֹאמַר: נֶגַע נִרְאָה לִי בַּבַּיִת, אֶלָּא אוֹמֵר לַכֹּהֵן[14]: כְּנֶגַע נִרְאָה לִי בַּבַּיִת. וְצִוָּה הַכֹּהֵן וּפִנּוּ אֶת הַבַּיִת, אֲפִלּוּ חֲבִילֵי עֵצִים וַחֲבִילֵי קָנִים[15], וְאַחַר כָּךְ יָבוֹא הַכֹּהֵן וְיִכָּנֵס וְיִרְאֶה הַנֶּגַע.

14) משום כבודו של כהן. בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ה הלכה ז אמרו: יאמר לו הכהן דברי כבושים (תוכחת מוסר): "בני, אין הנגעים באים אלא על לשון הרע שנאמר (דברים כד, ח־ט): "השמר בנגע הצרעת וכו' זכור את אשר עשה ד' למרים". מה עניין זה לזה? אלא ללמד שלא נענשה אלא על לשון הרע (שדיברה במשה)". מטרת התוכחה הזו היא לעוררו לתשובה ושיישמר מלשון הרע. 15) שאינם מקבלים טומאה במקום אחר, גזרה התורה שייטמאו בבית המנוגע. ומפני שהתורה חסה על ממונם של ישראל ציוותה לפנותם לפני שיבוא הכהן ויסגיר את הבית. בירורנו כבר כמה פעמים, שטומאת נגעים תלוייה בדברי הכהן וכל זמן שלא הסגיר או החליט הכל טהור.

ה. בַּיִת אָפֵל - אֵין פּוֹתְחִין בּוֹ חַלּוֹנוֹת לִרְאוֹת אֶת נִגְעוֹ[16]; אֶלָּא אִם אֵין הַנֶּגַע נִרְאֶה בּוֹ - טָהוֹר. וְאַחַר שֶׁיִּרְאֶה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע יֵצֵא וְיַעֲמֹד עַל פֶּתַח הַבַּיִת בְּצַד הַמַּשְׁקוֹף וְיַסְגִּיר אוֹ יַחְלִיט[17] אוֹ יִפְטֹר; שֶׁנֶּאֱמַר: וְיָצָא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת וְהִסְגִּיר אֶת־הַבַּיִת. -

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לֹא שֶׁיַּסְגִּיר וְהוּא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת הַמְנֻגָּע, אוֹ תַּחַת הַמַּשְׁקוֹף, אֶלָּא בְּצַד פִּתְחוֹ[18]. וְאִם עָמַד תַּחַת הַמַּשְׁקוֹף אוֹ שֶׁהָלַךְ לְבֵיתוֹ וְהִסְגִּיר - הֲרֵי זֶה מֻסְגָּר.

16) שם פרק ב משנה ג. תורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ה, הלכה י"א: "כנגע נראה לי" - ולא לאורי. 17) במשנה אמרו דין זה בהסגר בלבד וכן בתורת כהנים. ודעת רבינו שאין הבדל בזה בין החלט ופיטור ובין הסגר. 18) עומד על יד פתח הבית המנוגע מבחוץ ואומר: הבית מוסגר, אבל אינו צריך לסוגרו ממש (משנה למלך. ודעת רש"י ור"ן בנדרים נו, ב שסגירה ממש אמרו).

ו. אֵין הַבַּיִת מְטַמֵּא בִּנְגָעִים עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ יָתֵר, וְיִהֵא לוֹ אַרְבָּעָה כְּתָלִים, וְהוּא בָּנוּי בָּאָרֶץ בַּאֲבָנִים וְעָפָר וְעֵצִים, שֶׁנֶּאֱמַר: אֶת אֲבָנָיו וְאֶת עֵצָיו וְאֶת עֲפָרוֹ. אֲבָל אִם הָיָה בּוֹ פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, אוֹ שֶׁהָיָה עָגֹל, אוֹ שֶׁהָיָה בַּעַל שְׁלֹשָׁה כְּתָלִים אוֹ בַּעַל חֲמִשָּׁה, אוֹ שֶׁהָיָה בָּנוּי בִּסְפִינָה אוֹ תָּלוּי עַל אַרְבַּע קוֹרוֹת[19] - אֵינוֹ מְטַמֵּא בִּנְגָעִים. הָיָה בָּנוּי עַל אַרְבָּעָה עַמּוּדִים[20] - מְטַמֵּא בִּנְגָעִים.

19) הבולטות מתקרת בית, ועליהן בנוי הבית המנוגע. 20) בארבע זויותיו והגג נשען עליהם.

ז. כַּמָּה אֲבָנִים יִהְיוּ בּוֹ? אֵין פָּחוֹת מִשְּׁמוֹנֶה, שְׁתֵּי אֲבָנִים בְּכָל כֹּתֶל, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה כָּל כֹּתֶל רָאוּי לְנֶגַע; שֶׁאֵין הַבַּיִת מְטַמֵּא בִּנְגָעִים עַד שֶׁיֵּרָאֶה בּוֹ כִּשְׁנֵי גְרִיסִין עַל שְׁתֵּי אֲבָנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: אֶת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֵן הַנָּגַע. וְכַמָּה עֵצִים[21] יִהְיוּ בּוֹ? כְּדֵי לִתֵּן תַּחַת הַמַּשְׁקוֹף[22]. וְעָפָר? כְּדֵי לָתֵת בֵּין פַּצִּים[23] לַחֲבֵרוֹ. אֲבָל אִם הָיָה בּוֹ פָּחוֹת מִשֶּׁעוּרִים אֵלּוּ - אֵינוֹ מְטַמֵּא בִּנְגָעִים.

21) שם משנה ד. רבינו בפירושו למשנה אומר שצריך שיהיו שני עצים. ונראה שכוונתו כאן לשיעור גושם של שני העצים. 22) הכוונה לעץ שהנגרים מחברים באמצע המשקוף, כדי שהדלת תתעכב על ידו. 23) הסדקים שבין נדבכי האבנים או בין הקורות והאבנים.

ח. הַלְּבֵנִים וְהַשַּׂיִשׂ אֵינָן חֲשׁוּבִין כַּאֲבָנִים. בַּיִת שֶׁאֶחָד מִצִּדָּיו מְחֻפֶּה בְּשַׂיִשׂ וְאֶחָד בְּסֶלַע וְאֶחָד בִּלְבֵנִים וְאֶחָד בְּעָפָר - אֵינוֹ מְטַמֵּא בִּנְגָעִים.

ט. בַּיִת שֶׁלֹּא הָיוּ בּוֹ אֲבָנִים וְעֵצִים כַּשִּׁעוּר וְנִרְאָה בּוֹ נֶגַע וְאַחַר כָּךְ הֵבִיא לוֹ אֲבָנִים וְעֵצִים וְעָפָר - טָהוֹר[24].

24) מפני שבשעת ראיית הנגע לא היה הבית ראוי לטמא בנגעים.

י. בַּיִת שֶׁסִּכְּכוֹ בִּזְרָעִים - בִּטְלָן[25]. הוֹאִיל וּמְשַׁמְּשִׁין תַּשְׁמִישׁ עֵץ - הֲרֵי הֵן כְּעֵץ, וְאִם נִטְמָא הַבַּיִת - נִטְמְאוּ עִמּוֹ טֻמְאָה חֲמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

25) ביטל את הזרעים לגבי הבניין ואין עליהם דין אוכלים שאינם מטמאים טומאה חמורה.

יא. יְרוּשָׁלַיִם וְחוּצָה לָאָרֶץ אֵין מְטַמְּאִין בִּנְגָעִים; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם, וִירוּשָׁלַיִם לֹא נִתְחַלְּקָה לַשְּׁבָטִים[26]. וּבָתֵּי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל[27] אֵין מְטַמְּאִין בִּנְגָעִים.

26) ואינה אחוזתכם, מגילה כו, א. ופסוק זה ממעט גם חו"ל, מפני שאינה אחוזתם של עם ישראל. 27) אפילו שבארץ ישראל.

יב. הַלּוֹקֵחַ בָּתִּים מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - יֵרָאֶה בַּתְּחִלָּה[28].

28) כאילו נולד הנגע כשהבית ביד ישראל. אם נולד בהם נגע לפני שקנה אותם הישראל דנים את הנגע כאילו נולד עכשיו בידי ישראל. ואין זה דומה לגוי שנתגייר או עובר ונולד שנגעם אינו מטמא כלל (למעלה פרק ו הלכה ד), מפני שבית זה ראוי היה לטמא בנגעים גם לפני כן, אלא שבעליו אינם ראויים, אבל שם אותו הגוף עצמו לא היה ראוי. והמדובר כשראה הכהן את הנגע לפני שקנאה ישראל, והסגירה או החליטה בטעות, כגון שחשב שהבית של ישראל, שאם לא כן גם בבית של ישראל אין מביאין בחשבון את הימים שקדמו לראיית הכהן.

יג. בַּיִת שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְצִדּוֹ אֶחָד יִשְׂרָאֵל, צִדּוֹ אֶחָד בָּאָרֶץ וְצִדּוֹ אֶחָד בְּחוּצָה לָאָרֶץ - אֵינוֹ מְטַמֵּא בִּנְגָעִים. וּשְׁאָר כָּל הַבָּתִּים שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְטַמְּאִין בִּנְגָעִים בֵּין צְבוּעִים בִּידֵי אָדָם בֵּין צְבוּעִים בִּידֵי שָׁמַיִם[29].

29) ולא כבגדים שרק הלבנים מיטמאים.

יד. בֵּית הָאִשָּׁה[30], בֵּית הַשֻּׁתָּפִין, בֵּית הַכְּנֶסֶת אוֹ בֵּית הַמִּדְרָשׁ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן דִּירָה לַחַזָּנִין אוֹ לַתַּלְמִידִים - מְטַמְּאִין בִּנְגָעִים.

30) יומא יא, ב מפרש שם בגמרא, מפני שנאמר (ויקרא יד, לה): "ובא אשר לו הבית" אפשר יעלה על דעתך לדרוש: לו ולא לה, לו ולא להם (בית השותפים), משמיענו שמיטמאים, מפני שנאמר (שם, לד): "בבית ארץ אחוזתכם" משמע כל בית שהוא בארץ ישראל.

טו. קִירוֹת הָאֵבוּס[31] וְקִירוֹת הַמְּחִיצָה[32] שֶׁבַּבַּיִת - אֵין מְטַמְּאִין בִּנְגָעִים.

31) אם בנה קיר בבית, כדי לתלות עליו את האבוס להאכיל בו את בהמתו. 32) בפירושו על המשנה מפרש רבינו שהכוונה לתקרה שנעשתה לצל להגן על בהמותיו מפני השמש ואפילו היא בבית ממש אינה מיטמאה בנגעים.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר[1]

1) יבאר הסגר נגעי בתים ואיך חולץ האבנים שבהם הנגע כשחולץ, ודין בית ועלייה על גביו שנראה בו נגע, והבונה אבנים מסוגרות בבית טהור, כיצד מטהרים בית המנוגע אחר חליצה וטיחה.

א. נִגְעֵי בָּתִּים יֵשׁ בָּהֶן הֶסְגֵּר שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת[2], שֶׁהֵן תִּשְׁעָה עָשָׂר יוֹם; שֵׁיּוֹם שְׁבִיעִי עוֹלֶה לְכָאן וּלְכָאן, וְיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר עוֹלֶה לְכָאן וּלְכָאן. נִמְצֵאתָ אַתָּה לָמֵד, שֶׁאִם צָרִיךְ לִשְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת - רוֹאֵהוּ בַּשְּׁבִיעִי, וּבְיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר, וּבְיוֹם תִּשְׁעָה עָשָׂר. וְהֶסְגֵּר בָּתִּים שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת אֵינוֹ מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה. וְכֵן רֹב דִּינֵי נִגְעֵי בָּתִּים דִּבְרֵי קַבָּלָה הֵן.

2) נגעים פ"ג מ"ז.

ב. וְכָל הַדִּינִין הַמְפֹרָשִׁין בָּהֶן בַּתּוֹרָה וּבְדִבְרֵי קַבָּלָה כָּךְ הֵם: כְּשֶׁיָּבוֹא הַכֹּהֵן וְיִרְאֶה הַנֶּגַע שׁוֹקֵעַ יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ, יַסְגִּיר שִׁבְעַת יָמִים. וַאֲפִלּוּ מְצָאוֹ כֻּלּוֹ[3] בַּתְּחִלָּה יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם - יַסְגִּיר[4]. וּבַשְּׁבִיעִי רוֹאֵהוּ: אִם כָּהָה הַנֶּגַע, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הָלַךְ - קוֹלֵף מִקּוֹם הַנֶּגַע בִּלְבַד, וְהַבַּיִת טָהוֹר; מְצָאוֹ שֶׁעָמַד בְּעֵינָיו וְלֹא פָּשָׂה - מַסְגִּיר שָׁבוּעַ שֵׁנִי. וְרוֹאֵהוּ בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר: אִם כָּהָה הַנֶּגַע אוֹ הָלַךְ לוֹ - קוֹלֵף מִקּוֹם הַנֶּגַע וּמְטַהֵר אֶת הַבַּיִת בְּצִפֳּרִים; וְאִם מָצָא הַנֶּגַע שֶׁפָּשָׂה בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי אוֹ שֶׁעָמַד בְּעֵינוֹ - חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים שֶׁבָּהֶן הַנֶּגַע וּמַסְקָאָה[5] הֶעָפָר אֶל מִחוּץ לָעִיר[6] וְטָח אֶת כָּל הַבַּיִת וּמַסְגִּירוֹ שָׁבוּעַ שְׁלִישִׁי. וּבְיוֹם תִּשְׁעָה עָשָׂר רוֹאֵהוּ: אִם חָזַר בּוֹ נֶגַע כִּשְׁנֵי גְרִיסִין - הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן אַחֲרֵי הִטּוֹחַ, וְנוֹתֵץ אֶת כָּל הַבַּיִת; וְאִם לֹא חָזַר בּוֹ נֶגַע - מְטַהֲרוֹ בְּצִפֳּרִים. וְכָל זְמַן שֶׁיַּחֲזֹר בּוֹ הַנֶּגַע קֹדֶם שֶׁיְּטַהֲרוֹ בְּצִפֳּרִים - הֲרֵי זֶה יִנָּתֵץ; וְאִם נִרְאָה בּוֹ נֶגַע אַחֵר שֶׁטְּהָרוֹ בְּצִפֳּרִים - יֵרָאֶה בַּתְּחִלָּה. וְכֵן אִם פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן - חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים שֶׁבָּהֶן הַנֶּגַע וְקוֹצֶה הֶעָפָר חוּץ לָעִיר וְטָח אֶת כָּל הַבַּיִת וּמַסְגִּירוֹ שָׁבוּעַ שֵׁנִי. וְרוֹאֶה: אִם מָצָא בּוֹ נֶגַע כִּשְׁנֵי גְרִיסִין - הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן אַחֲרֵי הִטּוֹחַ, וְנוֹתֵץ אֶת כָּל הַבַּיִת; וְאִם לֹא חָזַר בּוֹ נֶגַע - מְטַהֲרוֹ בְּצִפֳּרִים. וְכָל זְמַן שֶׁיֵּרָאֶה בּוֹ נֶגַע קֹדֶם טָהֳרָה בְּצִפֳּרִין - יִנָּתֵץ; וְאִם נִרְאָה בּוֹ אַחֵר שֶׁטְּהָרוֹ בְּצִפֳּרִים - יֵרָאֶה בַּתְּחִלָּה.

3) כל הבית. 4) כמו בנגעי אדם ונגעי בגדים. 5) קולף.
6) פירוש, שופכו מחוץ לעיר. כל הדינים שבהלכה זו, מפורשים במשנה שם פי"ג, א.

ג. כְּשֶׁהוּא חוֹלֵץ[7] אֶת הָאֲבָנִים שֶׁבָּהֶן הַנֶּגַע - אֵינוֹ חוֹלֵץ פָּחוֹת מִשְּׁתֵּי אֲבָנִים[8]. וְאֵינוֹ נוֹטֵל אֲבָנִים מִצַּד זֶה וּמִבִּיאָן לְצַד זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלָקְחוּ אֲבָנִים אֲחֵרוֹת. וְלֹא עָפָר מִצַּד זֶה וּמֵבִיא לְצַד זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָפָר אַחֵר יִקַּח וְטָח אֶת הַבָּיִת. וְאֵינוֹ טָח בְּסִיד, אֶלָּא בְּעָפָר, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָפָר אַחֵר יִקַּח וְגוֹמֵר. אֵינוֹ מֵבִיא אֶבֶן[9] אַחַת תַּחַת שְׁתַּיִם[10] שֶׁחָלַץ, וְלֹא שְׁתֵּי אֲבָנִים תַּחַת אֶבֶן אַחַת חֲלוּצָה[11], אֶלָּא מֵבִיא שְׁתַּיִם תַּחַת שְׁתַּיִם. וְיֵשׁ לוֹ לְהָבִיא שְׁתַּיִם תַּחַת שָׁלֹשׁ[12].

7) שם פי"ב מ"ו. 8) שנאמר (ויקרא יד, מ): "וחלצו את האבנים" בלשון רבים. 9) גדולה. 10) קטנות. 11) אין לפרש שהמדובר כשחלץ רק אבן אחת, שהרי אמרנו בראש הלכה זו, שאינו חולץ פחות משתיים. ובעל־כרחינו לומר, שהכוונה, שאסור להביא שתי אבנים תחת אבן אחת שחלץ, ואפילו אם חלץ כמה אבנים, ואע"פ שמותר להביא פחות ממספר החולצות. ראה תפארת ישראל שם, יכין אות נא, ו'תוספות יום טוב'. 12) אם הוציא שלוש, מותר להביא במקומן שתים גדולות, שלא הקפידה אלא שיחלוץ יותר מאחת, ושיביא יותר מאחת (ראה בהערה הקודמת שאין להביא שתים במקום חלוצה אחת, אפילו אם חלץ יותר מאחת).

ד. הָיָה הַכֹּתֶל[13] בֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ - שְׁנֵיהֶן חוֹלְצִין וּשְׁנֵיהֶן קוֹצִים אֶת הֶעָפָר וּשְׁנֵיהֶם מְבִיאִין אֲבָנִים אֲחֵרוֹת[14], אֲבָל בַּעַל הַבַּיִת[15] מֵבִיא לְבַדּוֹ אֶת הֶעָפָר; שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָפָר אַחֵר יִקַּח וְטָח[16] - אֵין חֲבֵרוֹ מְסַיֵּעַ עִמּוֹ בְּטִיחָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הָיָה הַכֹּתֶל בֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ - שְׁנֵיהֶן חוֹלְצִין כו'".

מדבריו משמע שחולצין כל האבנים שבינו לבין חברו, גם כאלו שאינן אבני זווית. אבל לדעת רש"י (חולין קכ"ח, ב.) שמה ש"שניהם חולצין" הוא רק "באבן שבמקצוע" וכמו שפירש את דברי המשנה בנגעים (פי"ג, ב.) "אבן שבזוית כשהוא חולץ, חולץ את כולו" "אבן המנוגעת שבזוית שנראה בבית זה ובבית זה, שכן דרך הזויות לתת שם אבנים גדולות המחזיקים את כל עובי הכותל ונראה משני הצדדים שאבן זו יש עליה חיוב לחלוץ את כולה" (גם הצד שלא נראה בו הנגע).

ויש לומר שהרמב"ם ורש"י נחלקו בפירוש מאמר חז"ל "אוי לרשע ואוי לשכנו", שלדעת הרמב"ם השכנות היא סימן על מהותם האמיתית של השכנים שבמהותם שייכים זה לזה. אבל לשיטת רש"י "אוי לרשע ואוי לשכנו" פירושו שיש לשכן השפעה פנימית על שכנו. ולכן צריך לחלוץ את כל האבן שבזוית הבית גם לצד החלק של השכן, אבל לא את האבנים של השכן בעצמו.

(על־פי לקו"ש חלק לג עמוד 12
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

13) שם. 14) שכל המעשים האלה כתובים בלשון רבים: וחלצו, העפר אשר הקצו, ולקחו אבנים אחרות. 15) שהנגע בו. 16) בלשון יחיד.

ה. אֶבֶן שֶׁבְּזֵרִית[17], בִּזְמַן שֶׁהוּא חוֹלֵץ - חוֹלֵץ אֶת כֻּלָּהּ, וּבִזְמַן[18] שֶׁהוּא נוֹתֵץ - נוֹתֵץ אֶת שֶׁלּוֹ[19] וּמַנִּיחַ אֶת שֶׁל חֲבֵרוֹ[20]. וְיֵשׁ בַּדָּבָר סָפֵק, אִם תִּהְיֶה זוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ כְּמוֹ יָד לְאֶבֶן שֶׁלּוֹ[21].

17) וחלק ממנה בבית המנוגע, וחלקה השני נכנס לבית אחר. 18) שנאמר "וחלצו". 19) את הבית המנוגע. 20) שנאמר "ונתץ" בלשון יחיד. 21) פירוש, אם חלק האבן שבבית חבירו נידון כבית־יד לחלק שלו, ומביאה את הטומאה לבית חבירו, שהרי אבן המנוגעת מטמאה באוהל. בעיא שלא נפשטה בחולין קכח, ב.

ו. בַּיִת[22] שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע וְהָיְתָה עֲלִיָּה עַל גַּבָּיו[23] - נוֹתֵן אֶת הַקּוֹרוֹת לָעֲלִיָּה[24]; נִרְאָה בָּעֲלִיָּה - נוֹתֵן אֶת הַקּוֹרוֹת לַבַּיִת. לֹא הָיְתָה עֲלִיָּה עַל גַּבָּיו - אֲבָנָיו וְעֵצָיו וַעֲפָרוֹ כֻּלָּן נִתָּצִין עִמּוֹ[25]. וּמַצִּיל אֶת הַמַּלְבְּנִין[26] וְאֶת סְרִיגֵי הַחַלּוֹנוֹת[27].

22) נגעים פי"ג מ"ג. 23) ובה אין נגע. 24) כלומר, הקורות נחשבו כאילו הן מן העליה והן טהורות, וכשהוא נותץ את הבית מעמיד עמודים תחת התקרה לתמוך את העליה. 25) מכיוון שאין בנין אחר לצרפן אליו, הרי הן חלק מבנין המנוגע. 26) במשנה שם, מפרש רבינו שהם "ממעל לשטח הקורה". 27) שבכות שבחלונות, העשויות לשמירה על התינוקות שלא יפלו מן החלון.

ז. הַלּוֹקֵחַ אֲבָנִים[28] מִבַּיִת מְסִגָּר[29] וּבְנָאָן בְּבַיִת טָהוֹר: חָזַר הַנֶּגַע לַמְּסִגָּר[30] - חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים[31] שֶׁבַּטָּהוֹר; נִרְאָה נֶגַע עַל הָאֲבָנִים שֶׁבָּנָה - הַמְּסִגָּר יִנָּתֵץ[32], וְהַבַּיִת הַשֵּׁנִי מַסְגִּירִין אוֹתוֹ[33] בְּנֶגַע זֶה, כְּדִין כָּל בַּיִת שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע בַּתְּחִלָּה.

28) שם מ"ה. 29) אחרי שחלצן (ראה למעלה ה"ב). 30) לבית שממנו לקח את האבנים, וצריך לנתצו. 31) את האבנים שלקח מאותו בית ובנאן בבית הטהור, שהרי הן חלק מהבית הטעון נתיצה. 32) מפני שחזר הנגע לאבנים השייכות לבית. 33) ואין חולצים אותן מיד, מפני שצריכים לראות את הנגע בשביל הבית השני (ראה למעלה פי"ב ה"ז בדין בגדים).

ח. כֵּיצַד מְטַהֲרִין[34] אֶת הַבַּיִת הַמְנֻגָּע? אַחַר הַחֲלִיצָה וְהַטִּיחָה מֵבִיא מַיִם חַיִּים בִּכְלִי חֶרֶס וּשְׁתֵּי צִפֳּרִים וְעֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנִי תּוֹלַעַת, כִּטְהֲרַת אָדָם שֶׁבֵּאַרְנוּ לְכָל דָּבָר. אֶלָּא שֶׁבְּאָדָם מַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים לְאַחַר יָדוֹ שֶׁל מְצֹרָע, וּבְבַיִת מַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים עַל הַמַּשְׁקוֹף שֶׁל בַּיִת מִבַּחוּץ. וּשְׁאָר כָּל מַעֲשֵׂיהֶן שָׁוִין.

34) כל הדינים שבהלכה זו, מפורשים בתורה (ויקרא יד) ומבוארים במשנה (שם פי"ד).

פֶּרֶק שִׁשָּׁה עָשָׂר[1]

1) יבאר שבית המנוגע אב מאבות הטומאות, ואם אסור בהנאה, ודין בית מוסגר ואבניו אם מטמאים מאחוריהם, והמוסגר והמוחלט אם מטמא בביאה, אם צריך הכנסת רוב בבית המנוגע, וכמה ישהה וייטמאו בגדיו, מי שהיה עומד בבית המנוגע ופשט ידיו חוץ לבית או בהיפך, המציל מכוסה באוהל המת אם מציל מכוסה בבית המנוגע כו', שינוי האמור בבגדים ובבתים שקראוהו תורה צרעת שהיא אות ופלא בישראל.

א. בַּיִת הַמְנֻגָּע - אָב[2] מֵאֲבוֹת הַטֻּמְאוֹת[3], כָּל הַנּוֹגֵעַ בּוֹ נִטְמָא. וְכֵן אֲבָנִים שֶׁחוֹלְצִין מִמֶּנּוּ אַחַר הֶסְגֵּר אוֹ אֲבָנִים וְעֵצִים וְעָפָר שֶׁל בַּיִת כְּשֶׁנּוֹתְצִין אוֹתוֹ - כֻּלָּן אֲבוֹת טֻמְאוֹת, וְכָל כְּזַיִת מֵהֶם מְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא[4] וּבְבִיאָה. כֵּיצַד? אִם נִכְנַס כְּזַיִת[5] מֵהֶן לְבַיִת טָהוֹר - נִטְמָא כֹּל אֲשֶׁר בַּבַּיִת מֵאָדָם וְכֵלִים, שֶׁכֻּלָּן מְטַמְּאִין בְּבִיאָה כְּאָדָם מְצֹרָע. וְכֻלָּן אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה. וְאִם שְׂרָפָן וְעָשָׂה מֵהֶן סִיד - הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּהֲנָאָה. שֶׁנֶּאֱמַר: צָרַעַת מַמְאֶרֶת - תֵּן בּוֹ מְאֵרָה[6] וְאַל תֵּהָנֶה בּוֹ. וְכֻלָּן מְשַׁלְּחִין אוֹתָן חוּץ לָעִיר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מֻקֶּפֶת חוֹמָה[7].

2) נגעים פי"ג מ"ד. 3) ראה למעלה פי"ג הי"ג. 4) תוספתא נגעים פ"ו ה"ח. מטמאים במשא אפי' לא נגע בהם, כגון שהיו מונחים על עץ, שאינו מקבל טומאה והגביה את העץ. 5) שם מ"ח. 6) ב'תורת כהנים' (פ' נגעים יד, יא) נאמרה דרשה זו גבי בגדים המנוגעים, שגם בהם נאמר "צרעת ממארת". 7) שם פ' מצורע פ"ד ה"ד. נמצא, שהם חמורים יותר ממצורע. ראה למעלה פי"ג הט"ו בדין בגדים מנוגעים.

ב. בַּיִת מֻסְגָּר[8] אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא מִתּוֹכוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַבָּא אֶל הַבַּיִת כָּל יְמֵי הִסְגִּיר אֹתוֹ יִטְמָא עַד הָעָרֶב. אֲבָל הַמַּחְלָט מְטַמֵּא מִתּוֹכוֹ וּמֵאַחוֹרָיו, שֶׁהַנּוֹגֵעַ בּוֹ מֵאַחוֹרָיו - טָמֵא. שֶׁנֶּאֱמַר: צָרַעַת מַמְאֶרֶת בַּבַּיִת טָמֵא הוּא. וְכִי טָהוֹר הָיָה?! אֶלָּא לְהוֹסִיף לוֹ טֻמְאָה עַל טֻמְאָתוֹ, שֶׁיְּהֵא כֻּלּוֹ טָמֵא[9] וִיטַמֵּא מֵאַחוֹרָיו. וְכֵן אֲבָנִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הַנֶּגַע בְּמֻסְגָּר מְטַמְּאִין מֵאַחוֹרֵיהֶן[10].

8) משנה, שם יג, ה. 9) דרשה זו נאמרה ב'תורת כהנים' שם פ"ד הי"ג. 10) תוספתא נגעים פ"ז ה"ד. והאבנים האחרות מתוכן בלבד, כאמור בראש ההלכה.

ג. אֶחָד הַמֻּסְגָּר וְהַמַּחְלָט[11] מְטַמֵּא בְּבִיאָה[12]. כֵּיצַד? בַּיִת שֶׁהָיָה מֵסֵךְ[13] עַל גַּבֵּי בַּיִת מְנֻגָּע[14], בֵּין מַחְלָט בֵּין מֻסְגָּר, אוֹ אֵילָן שֶׁהוּא מֵסֵךְ עָלָיו - הָעוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן אוֹ הַנִּכְנָס לַבַּיִת הַחִיצוֹן טָמֵא, שֶׁהֲרֵי הוּא וְהַבַּיִת הַטָּמֵא תַּחַת אֹהֶל אֶחָד[15]. וְכֵן אֶבֶן מְנֻגַּעַת הַנִּכְנֶסֶת לְאֹהֶל וְהֻנְּחָה שָׁם - נִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בְּאֹהֶל. הָיְתָה מֻנַּחַת תַּחַת הָאֵילָן וְהַטָּהוֹר עוֹבֵר - נִטְמָא. הָיָה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הַטָּהוֹר עוֹמֵד תַּחַת הָאִילָן וְעָבַר אָדָם בְּאֶבֶן מְנֻגַּעַת - לֹא טִמְּאָהוּ; וְאִם הִנִּיחָהּ שָׁם - טִמְּאָהוּ. שֶׁמּוֹשַׁב הַמְּנֻגָּע כָּמוֹהוּ, בֵּין אָדָם בֵּין כֵּלִים בֵּין אֲבָנִים וְעֵצָיו וַעֲפָרוֹ[16].

11) דינם שווה בענינים האמורים למטה. 12) אם כל הבית נכנס לאוהל אחר. 13) מכסה מלמעלה. 14) כגון שהבית המנוגע היה בנוי בתוך בית טהור, שתקרתו מכסה גגו של בית המנוגע. 15) כדעת רבי אלעזר, במס' נגעים שם מ"ו. 16) שם מ"ז. ראה למעלה פ"י הי"ב בהערות.

ד. הַמַּאֲהִיל[17] בְּיָדוֹ עַל אֶבֶן מְנֻגַּעַת אוֹ שֶׁהֶאֱהִילָה עָלָיו - טָהוֹר, עַד שֶׁיִּגַּע[18].

17) תוספתא נגעים פ"ז ה"ג. 18) ומה שאמרנו בה"ג שאבן המנוגעת מטמאה באוהל, היינו כשדבר אחר מאהיל על האבן ועל האדם או הכלי (הגר"א בביאור ה'תוספתא' שם).

ה. טָהוֹר[19] שֶׁנִּכְנַס לְבַיִת מְנֻגָּע דֶּרֶךְ אֲחוֹרָיו, אֲפִלּוּ נִכְנַס כֻּלּוֹ חוּץ מֵחָטְמוֹ - טָהוֹר; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַבָּא אֶל הַבַּיִת - דֶּרֶךְ בִּיאָה טִמְּאָה תּוֹרָה[20].

19) גמרא שבועות יז, ב. 20) וכשנכנס כולו דרך אחוריו נטמא, ולא מפני הכניסה לבית, אלא מפני שהוא נמצא בתוך הבית, כמו הכלים הנמצאים בבית מלפני שנטמא, שהם טמאים. שם.

ו. טָהוֹר שֶׁהִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ לְבַיִת טָמֵא - נִטְמָא[21]. וְכֵן טַלִּית[22] טְהוֹרָה שֶׁהִכְנִיס מִמֶּנָּה שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ לְבַיִת טָמֵא - נִטְמֵאת. וְכֵן כְּלִי חֶרֶס[23] שֶׁהִכְנִיס אֲוִירוֹ לְבַיִת טָמֵא - נִטְמָא[24]. אֲבָל שְׁאָר כֵּלִים - עַד שֶׁיַּכְנִיס רֹב הַכְּלִי[25], מִשֶּׁיַּכְנִיס רֻבּוֹ נִטְמָא מִיָּד[26]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכֵלִים שֶׁנִּכְנְסוּ חֲלוּצִין[27]; אֲבָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁנִּכְנַס לְבַיִת מְנֻגָּע וְהוּא לָבוּשׁ בִּבְגָדָיו וְסַנְדָּלָיו בְּרַגְלָיו וְטַבְּעוֹתָיו בִּידָיו[28] - הֲרֵי הָאָדָם טָמֵא מִיָּד, וּבְגָדָיו טְהוֹרִים עַד שֶׁיִּשְׁהֶה שָׁם כְּדֵי שֶׁיָּסֵב[29] אָדָם וְיֹאכַל כְּשָׁלֹשׁ בֵּיצִים[30] פַּת חִטִּים בִּלְפִתָּן[31]. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַשֹּׁכֵב בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו, וְהָאֹכֵל בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו. וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁאֵין בְּגָדָיו מִתְטַמְּאִין עַד שֶׁיֹּאכַל שָׁם?! אֶלָּא לִתֵּן שִׁעוּר לַשּׁוֹכֵב כְּאוֹכֵל. וְאֶחָד הַשּׁוֹכֵב אוֹ הַיּוֹשֵׁב אוֹ הָעוֹמֵד, אִם שָׁהָה כְּדֵי לֶאֱכֹל שִׁעוּר אֲכִילָה הָאֲמוּרָה - נִטְמְאוּ בְּגָדָיו.

21) כשנכנס דרך ביאה, ועל זה אמרה תורה: "והבא אל הבית וכו' יטמא עד הערב" (נגעים פי"ג מ"ח). 22) שם. 23) תוספתא פ"ז ה"ז. 24) כלי חרס מיטמא אם נגעה טומאה באויר שבתוכו, ואפילו לא נגעה בכלי עצמו, ולפיכך כשנגע אוירו באויר הבית — נטמא. 25) ורובו ככולו. 26) ואפילו הוציאם ללא כל שהיה. 27) שאין אדם מלובש בהם. 28) כלומר, באצבעותיו.

29) בתקופת המשנה ולפניה, נוהגים היו לאכול את הסעודות הקבועות בהסיבה, היינו נשענים על גבי בגדים רכים לשמאלם. 30) פחות מזה היא אכילת עראי. במשנה (שם מ"ט) אמרו: "כדי אכילת פרס (פרס = חצי ככר)". ודעת רבינו שחצי ככר הוא כשלוש ביצי תרנגולת בינוניות. 31) מכיון שפת חטים טעים, והלפתן מוסיף לו טעימות - הוא נאכל מהרה.

ז. מִי שֶׁנִּכְנַס[32] לְבַיִת מְנֻגָּע וְכֵלָיו עַל כְּתֵפָיו וְסַנְדָּלוֹ וְטַבַּעְתּוֹ בְּכַפָּיו - הוּא וְהֵן טְמֵאִין מִיָּד; שֶׁאֵינוֹ מַצִּיל מִלְּטַמֵּא מִיָּד אֶלָּא כֵּלִים שֶׁהוּא לָבוּשׁ בָּהֶן. וְכֵן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהַבְּהֵמָה שֶׁהָיוּ לְבוּשִׁין בְּכֵלִים וְנִכְנְסוּ לַבַּיִת הַמְּנֻגָּע - נִטְמְאוּ הַכֵּלִים מִיָּד[33]. אֲבָל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, כַּבְּהֵמָה.

32) שם מ"ט. דין זה הוא ביאור מורחב למה שנאמר בהלכה הקודמת: "בכלים שנכנסו חלוצים". 33) ככלים חלוצים. 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י: "יכול (אתה לחשוב) הבהמה והגוי יהו מצילים בגדים בבית המנוגע (שלא ייטמאו מיד), תלמוד־לומר: "וכבס בגדיו" (מכאן אתה למד) המטמא בגדים מציל בבית המנוגע, יצאו הבהמה והגוי שאין מטמאים בגדים (שהרי אינם מקבלים טומאה כלל) — אין מצילים בגדים בבית המנוגע.

ח. מִי שֶׁהָיָה[34] עוֹמֵד בְּבַיִת מְנֻגָּע וּפָשַׁט יָדוֹ[35] חוּץ לַבַּיִת וְטַבְּעוֹתָיו בְּיָדָיו[36], אִם שָׁהָה כְּדֵי אֲכִילַת הַשִּׁעוּר - נִטְמְאוּ הַטַּבָּעוֹת אַף עַל פִּי שֶׁהֵם בַּחוּץ[37]. וְכֵן הָעוֹמֵד בַּחוּץ וּפָשַׁט יָדוֹ לְבַיִת מְנֻגָּע - נִטְמְאוּ יָדָיו בִּלְבַד מִיָּד[38]. וְאִם נִשְׁתַּהוּ שָׁם כְּדֵי אֲכִילַת הַשִּׁעוּר - נִטְמְאוּ טַבְּעוֹתָיו, וְאִם לָאו - טְהוֹרוֹת[39].

34) משנה, שם. 35) לפני ששהה כשיעור. 36) על אצבעות ידיו. 37) מפני שהידים נגררות אחרי הגוף הנמצא בפנים. 38) טומאת ידים מדרבנן. 39) כחכמים, שם. ונימוקם, מכיוון שהכניסן דרך מלבוש אינן טמאות אלא אם שהו כשיעור, ואף־על־פי שגוף האדם נשאר בחוץ.

ט. כָּל הַמַּצִּיל[40] בְּצָמִיד פָּתִיל[41] בְּאֹהֶל הַמֵּת - מַצִּיל מְכֻסֶּה[42] בְּבַיִת מְנֻגָּע; וְכָל הַמַּצִּיל מְכֻסֶּה בְּאֹהֶל הַמֵּת[43], אֲפִלּוּ הָיָה מְגֻלֶּה בַּבַּיִת הַמְּנֻגָּע - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. כֵּיצַד? כְּלֵי חֶרֶס אוֹ כְּלֵי אֲבָנִים וּכְלֵי אֲדָמָה וְכַיּוֹצֵא בָהֶן שֶׁהָיוּ אֲכָלִין וּמַשְׁקִין וְכֵלִים בְּתוֹכָן וְהָיוּ מְכֻסִּין בַּבַּיִת הַמְּנֻגָּע, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מֻקָּפִין צָמִיד פָּתִיל - הֵן וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכָן טָהוֹר. הַבּוֹר וְהַדּוּת[44] שֶׁבַּבַּיִת הַמְּנֻגָּע[45], אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְגֻלִּין - כֵּלִים שֶׁבְּתוֹכָן טְהוֹרִין.

40) שם מי"ב. 41) כל הכלים שאינם מקבלים טומאה כלל, כגון כלי אבנים וכלי אדמה וכן כלי חרס שהם מקבלים טומאה מתוכם ולא מגבם (אם נגעה טומאה בדופן הכלי מבחוץ) מצילים את מה שבתוכם מליטמא באוהל המת אם הם מכוסים ב"צמיד פתיל". פירוש, בכיסוי מהודק

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ומחובר יפה (ראה הל' טומאת מת פכ"א ה"א). 42) אפילו אין הכיסוי מחובר. כרבי יהודה שם. 43) מבואר לקמן. 44) בור – חפורה באדמה. דות – בנויה על הקרקע. 45) המצילים באוהל המת על מה שבתוכם כשהם מכוסים.

י. הַצָּרַעַת הוּא שֵׁם הָאָמוּר בְּשֶׁתָּפוּת, כּוֹלֵל עִנְיָנִים הַרְבֵּה שֶׁאֵין דּוֹמִין זֶה לָזֶה. שֶׁהֲרֵי לֹבֶן עוֹר הָאָדָם קָרוּי צָרַעַת, וּנְפִילַת קְצָת שְׂעַר הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן קָרוּי צָרַעַת, וְשִׁנּוּי עֵין הַבְּגָדִים אוֹ הַבָּתִּים קָרוּי צָרַעַת. וְזֶה הַשִּׁנּוּי הָאָמוּר בִּבְגָדִים וּבְבָתִּים, שֶׁקְּרָאתִּוּ תּוֹרָה צָרַעַת בְּשֶׁתָּפוּת הַשֵּׁם, אֵינוֹ מִמִּנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֶלָּא אוֹת וָפֶלֶא הָיָה בְּיִשְׂרָאֵל כְּדֵי לְהַזְהִירָן מִלָּשׁוֹן הָרָע. שֶׁהַמְסַפֵּר בְּלָשׁוֹן הָרָע - מְשֻׁתָּנוֹת קִירוֹת בֵּיתוֹ[46]. אִם חָזַר בּוֹ - יִטְהַר הַבַּיִת; אִם עָמַד בְּרִשְׁעוֹ עַד שֶׁהֵתַּץ הַבַּיִת - מִשְׁתַּנִּין כְּלֵי הָעוֹר שֶׁבְּבֵיתוֹ שֶׁהוּא יוֹשֵׁב וְשׁוֹכֵב עֲלֵיהֶן. אִם חָזַר בּוֹ - יִטְהָרוּ; וְאִם עָמַד בְּרִשְׁעוֹ עַד שֶׁיִּשָּׂרְפוּ - מִשְׁתַּנִּין הַבְּגָדִים שֶׁעָלָיו. אִם חָזַר בּוֹ - יִטְהָרוּ; וְאִם עָמַד בְּרִשְׁעוֹ עַד שֶׁיִּשָּׂרְפוּ - מִשְׁתַּנֶּה עוֹרוֹ וְיִצְטָרַע, וְיִהְיֶה מֻבְדָּל וּמְפֻרְסָם לְבַדּוֹ, עַד שֶׁלֹּא יִתְעַסֵּק בְּשִׂיחַת הָרְשָׁעִים, שֶׁהוּא הַלִּיצָנוּת וְלָשׁוֹן הָרָע. וְעַל עִנְיָן זֶה מַזְהִיר בַּתּוֹרָה וְאוֹמֵר: הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת. זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בַּדֶּרֶךְ. הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: הִתְבּוֹנְנוּ מָה אֵרַע לְמִרְיָם הַנְּבִיאָה! שֶׁדִּבְּרָה בְּאָחִיהָ, שֶׁהָיְתָה גְּדוֹלָה מִמֶּנּוּ בְּשָׁנִים וְגִדַּלְתּוֹ עַל בִּרְכֶּיהָ וְסִכְּנָה בְּעַצְמָהּ לְהַצִּילוֹ מִן הַיָּם, וְהִיא לֹא דִּבְּרָה בְּגִנּוּתוֹ אֶלָּא טָעֲתָה שֶׁהִשְׁוַתּוּ לִשְׁאָר נְבִיאִים, וְהוּא לֹא הִקְפִּיד עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד, וְאַף עַל פִּי כֵן מִיָּד נֶעֱנְשָׁה בְּצָרַעַת; קַל וָחֹמֶר לִבְנֵי אָדָם הָרְשָׁעִים הַטִּפְּשִׁים, שֶׁמַּרְבִּים לְדַבֵּר גְּדוֹלוֹת וְנִפְלָאוֹת. לְפִיכָךְ רָאוּי לְמִי שֶׁרוֹצֶה לְכַוֵּן אֹרְחוֹתָיו לְהִתְרַחֵק מִישִׁיבָתָן וּמִלְּדַבֵּר עִמָּהֶן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפֹּס אָדָם בְּרֶשֶׁת רְשָׁעִים וְסִכְלוּתָם. וְזֶה דֶּרֶךְ יְשִׁיבַת הַלֵּצִים הָרְשָׁעִים: בַּתְּחִלָּה מַרְבִּין בִּדְבָרֵי הֲבַאי, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: וְקוֹל כְּסִיל בְּרֹב דְּבָרִים. וּמִתּוֹךְ כָּךְ בָּאִין לְסַפֵּר בִּגְנוּת הַצַּדִּיקִים, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: תְּאַלֵּמְנָה שִׂפְתֵי שֶׁקֶר הַדֹּבְרוֹת עַל צַדִּיק עָתָק. וּמִתּוֹךְ כָּךְ יִהְיֶה לָהֶן הֶרְגֵּל לְדַבֵּר בַּנְּבִיאִים וְלָתֵת דֹּפִי בְּדִבְרֵיהֶם, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּהְיוּ מַלְעִבִים בְּמַלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים וּבוֹזִים דְּבָרָיו וּמִתַּעְתְּעִים בִּנְבִיאָיו. וּמִתּוֹךְ כָּךְ בָּאִין לְדַבֵּר בֵּאלֹהִים וְכוֹפְרִין בָּעִקָּר, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּחַפְּאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כֵן עַל יְיָ אֱלֹהֵיהֶם. וַהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: שָׁתוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם וּלְשׁוֹנָם תִּהֲלַךְ בָּאָרֶץ. מִי גָּרַם לָהֶם לָשִׁית בַּשָּׁמַיִם פִּיהֶם? לְשׁוֹנָם שֶׁהִלְּכָה תְּחִלָּה בָּאָרֶץ. זוֹ הִיא שִׂיחַת הָרְשָׁעִים, שֶׁגּוֹרֶמֶת לָהֶן יְשִׁיבַת קְרָנוֹת וִישִׁיבַת כְּנֵסִיּוֹת שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ וִישִׁיבַת בָּתֵּי מִשְׁתָּאוֹת עִם שׁוֹתֵי שֵׁכָר. אֲבָל שִׂיחַת כְּשֵׁרֵי יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ אֶלָּא בְּדִבְרֵי תּוֹרָה וְחָכְמָה. לְפִיכָךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹזֵר עַל יָדָן וּמְזַכֶּה אוֹתָן בָּהּ. שֶׁנֶּאֱמַר: אָז נִדְּבְרוּ יִרְאֵי יְיָ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וַיַּקְשֵׁב יְיָ וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְיָ וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ.

סְלִיקוּ לְהוּ הִלְכוֹת טֻמְאַת צָרַעַת

~ נקודות משיחות קודש ~

"...אֶלָּא אוֹת וָפֶלֶא הָיָה בְּיִשְׂרָאֵל... כו'".

ההבדל בין נס ובין פלא הוא, שנס זה עניין שלמעלה מהטבע לגמרי ומתגלה תוך שידוד מערכות הטבע, אבל פלא הוא נס המלובש בטבע. וזה שכותב הרמב"ם כאן "אות ופלא" כי נגע הצרעת מצד אחד בא כנגע טבעי בבית או בבגד, אבל מצד שני הוא פלא שאחרי שמופיע בבית ולא עשה תשובה יופיע בבגד, ואם לא עשה תשובה יופיע בעור וכו'

(על פי לקו"ש חלק ל"ג עמוד 165 הערה 13
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

46) מקורות סיום נאה ומלבב זה הם: מדרש רבה ויקרא פרשה טז, גמרא ערכין טו ב, וטז, א. ותוספתא נגעים פ"ו ה"ו.

~ יום שלישי ח' כסלו ~

הִלְכוֹת מְטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב

יֵשׁ בִּכְלָלָן אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְזֶהוּ פְּרָטָן: א) דִּין טֻמְאַת נִדָּה. ב) דִּין טֻמְאַת יוֹלֶדֶת. ג) דִּין טֻמְאַת זָבָה. ד) דִּין טֻמְאַת זָב.
וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

1) יבאר שזב וזבה נידה ויולדת כל אחת מארבעתן אב מאבות הטומאה, ודין קטן וקטנה וסריס אדם וסריס חמה טומטום ואנדרוגינוס, ודין דם הנידה ודם היולדת ושאר משקין היוצאים ממנה, ואם יצא הוולד מדופנה, ודין מקור האשה שנעקר או שהזיע, וזוב הזב וראייה ראשונה שלו ושל מצורע, משקין היוצאים מהם, ואם היה מוצץ ורוקק דם.

א. הַזָּב[2] וְהַזָּבָה[3] וְהַנִּדָּה[4] וְהַיּוֹלֶדֶת[5] - כָּל אֶחָד מֵאַרְבָּעְתָּן אָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת[6]. מְטַמֵּא כֵּלִים בְּמַגָּע, וּמְטַמֵּא אָדָם בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא, וּמְטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וּמֶרְכָּב מִתַּחְתָּיו וְעוֹשֶׂה אוֹתָן אַב טֻמְאָה[7], וּמְטַמֵּא מַדָּף[8] עַל גַּבּוֹ[9].

2) כתוב בתורה (ויקרא טו, ב): "איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא". "בשרו" היינו אבר כלי הזרע

(ספורנו). במסכת נדה לה, ב מוסר רב הונא סימני היכר בין זרע האדם הטבעי ובין זוב חולני. 3) שם כה: ואשה כי יזוב דמה, ימים רבים בלא עת נדתה ... טמאה היא. 4) האשה הרואה דם בהתאם לטבעה נקראת נדה וטמאה שבעת ימים. 5) יולדת זכר טמאה שבעת ימים כנידה ויולדת נקבה טמאה ארבעה עשר יום. 6) ראשי טומאות, שמטמאים גם אדם וכלים מה שאין כן בוולד הטומאה, שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. ארבעה אלו נמנו במסכת כלים פרק א בין אבות הטומאות. ורבינו בהקדמתו לספר טהרות מונה אחד עשר חלקי אבות הטומאות. 7) דינים אלה כתובים בתורה (ויקרא פרק טו) ומפורשים במשנה זבים פרק ה ופרטיהם מבוארים לקמן. 8) זבים פרק ד משנה ו. רבינו מפרש שם שזה מלשון "ריחו נודף" שמורגש מרחוק בלי נגיעה. 9) דברים הנמצאים על גבי הזב ואינם נוגעים בו, כגון שכלים חוצצים בינם לבין הזב, טמאים מדף (שם), כלומר, טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין, אבל לא אדם וכלים. ולפיך מסיים רבינו דיני משכב ומושב באמרו: "ועושה אותם אב הטומאה" ולאחר מכאן מוסיף: ומטמא מדף (פירוש, טומאה קלה) על גבו.

ב. אֶחָד[10] זָבָה קְטַנָּה וְאֶחָד זָבָה גְּדוֹלָה, וְאֶחָד זָבָה מֵחֲמַת עַצְמָהּ[11] אוֹ מֵחֲמַת אֹנֶס[12], וְאֶחָד זָב בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת[13] אוֹ בַּעַל שָׁלֹשׁ - טֻמְאַת כֻּלָּן שָׁוָה לְטַמֵּא אֲחֵרִים[14].

10) נקדים דינים יסודיים אחדים, שידיעתם תקל הבנת ההלכות שלפנינו: א. איש הרואה ראייה אחת אין עליו דין זב אלא בעל קרי וטמא יום אחד ואינו מטמא משכב ומושב. ב. ראה שתי ראיות, בין ביום אחד בין בשני ימים בזה אחר זה, הרי הוא זב גמור לכל דבר מחוץ להבאת קרבנות, ואם ראה שלוש ראיות מחוייב הוא להביא קרבנות אחרי טהרתו. ג. אשה שראתה דם יום אחד, אפילו כמה ראיות, בתקופה שבין נידה לנידה (לדעת רבינו בפרק ו מהלכות איסורי ביאה כל ימי חיי האשה, החל מראיית דם ראשונה, מחולקים לתקופת נידה הנמשכת שבעת ימים ולתקופת זיבה של אחד עשר יום ולאחריהם מתחילה שנית תקופת נידה וכן לעולם) טמאה יום אחד ושומרת כל היום שלאחריו, ואם עבר בטהרה - טהורה אחר טבילה במקווה. ד. אם ראתה גם ביום השני, טמאה כל אותו היום ושומרת היא כל יום השלישי, ואם עבר בטהרה - טהורה. מובן שצריכה טבילה. ובשני המקרים האלה היא נקראת "שומרת יום כנגד יום", מפני שהיא שומרת יום טהרה נגד יום הטומאה, או "זבה קטנה". ה. אם תראה דם גם ביום השלישי תיקרא זבה גדולה וצריכה לספור שבעה ימים בטהרה וטובלת בליל שמיני, ולמחרת היום מביאה קרבנות. 11) בלי כל סיבה חיצונית. 12) על ידי השפעה של איזה מקרה שהוא, כגון שנבהלה או שקפצה וכדומה, אבל זב אינו מטמא באונס. 13) פרט לבעל ראייה אחת. 14) לעניין זה בלבד כולם שווים. אבל יש הבדלים שונים ביניהם ויבוארו בהלכות הבאות.

ג. קְטַנָּה בַּת יוֹם אֶחָד מְטַמְּאָה בְּנִדָּה; בַּת עֲשָׂרָה יָמִים - בְּזִיבָה[15]; בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד מְטַמְּאָה אֶת בּוֹעֲלָהּ[16], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

15) שבעת ימים הראשונים הם תקופת הנידה ואפילו ראתה דם בכולם דינה כנידה ולא כזבה. ואם תראה שלושה ימים בזה אחר זה, היינו, שמיני, תשיעי ועשירי תהיה זבה. 16) להיות אב הטומאה וליטמא שבעת ימים ככתוב בתורה (ויקרא טו, כד): "ואם שכוב ישכב איש אותה ... וטמא שבעת ימים". קטנה למטה מגיל זה אין בעילתה בעילה ודין בועלה כנוגע בה.

ד. קָטָן בֶּן יוֹם אֶחָד מְטַמֵּא בְּזִיבָה. וְאֶחָד גֵּרִים וַעֲבָדִים וְאֶחָד[17] יִשְׂרָאֵל מְטַמְּאִין בְּנִדָּה וּבְזִיבָה.

17) בין ובין.

ה. סְרִיס אָדָם[18], סְרִיס חַמָּה[19] מְטַמְּאִין בְּזִיבָה כִּשְׁאָר הַבְּרִיאִין.

18) שנסתרס על ידי אדם. 19) נולד סריס. מיום שראה את החמה הוא סריס (רבינו בפירושו למשנה יבמות פרק ח).

ו. אֵין הָאִשָּׁה מְטַמְּאָה בְּלֵבֶן[20], וְלֹא הָאִישׁ בְּאֹדֶם[21]; אֶלָּא הָאִשָּׁה בְּאֹדֶם, וְהָאִישׁ בְּלֵבֶן.

20) אם הזיבה היא לבנה. 21) בזיבה אדומה.

ז. טֻמְטוּם[22] וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס[23] - נוֹתְנִין עֲלֵיהֶם חֲמָרֵי הָאִישׁ וְחֲמָרֵי הָאִשָּׁה[24]: מְטַמְּאִין בְּלֵבֶן כְּאִישׁ, וּבְאֹדֶם כְּאִשָּׁה. וְטֻמְאָתָן בְּסָפֵק[25]. לְפִיכָךְ אֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים[26], וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו[27]. רָאָה לֵבֶן וְאֹדֶם כְּאֶחָד - שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה וְאֶת הַקָּדָשִׁים[28], אֲבָל אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו; שֶׁנֶּאֱמַר: מִזָּכָר עַד נְקֵבָה תְּשַׁלֵּחוּ[29] - עַד שֶׁיִּהְיֶה הַטֻּמְאָה טֻמְאַת זָכָר וַדַּאי אוֹ טֻמְאַת נְקֵבָה וַדָּאִית[30]. וְכֵן הַנּוֹגֵעַ בְּלֵבֶן וְאֹדֶם שֶׁלּוֹ[31] כְּאַחַת[32] - אֵינוֹ חַיָּב עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו. נָגַע הוּא בְּעַצְמוֹ בְּלֵבֶן וְאֹדֶם שֶׁרָאָה - הֲרֵי זֶה חַיָּב עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ.

22) שאיננו יודעים אם הוא איש או אשה. 23) ישנם בו סימנים הן של איש והן של אשה. 24) מפני שהם ספק איש ספק אשה וכל ספק איסור תורה - לחומרא. 25) אם ראו לובן, שמא הם זכרים, ואם ראו אודם, שמא הם נקיבות. 26) אם ראו זיבה ונגעו בתרומה, או קדשים ונטמאו, אין שורפים אותם כדין תרומה וקדשים טמאים, שמא הם טהורים ואסור לשרוף תרומה וקדשים טהורים. 27) אם נכנסו לבית המקדש או אכלו בשר קדשים בשוגג פטורים מקרבן, ובמזיד פטורים ממלקות אפילו התרו בהם למלקות. 28) שהרי טומאתם וודאית. 29) והכוונה להרחיק טמאים מבית המקדש. 30) ובנידון זה אין אנו יודעים אם טומאת זכר עליו או טומאת נקיבה. 31) של הטומטום ואנדרוגינוס. 32) ונטמא וודאי.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ח. דַּם הַנִּדָּה אוֹ דַם הַזָּבָה אוֹ דַם הַיּוֹלֶדֶת מְטַמֵּא בְּכָל שֶׁהוּא בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַדָּוָה בְּנִדָּתָהּ וְהַזָּב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה[33] לָמְדוּ, שֶׁמַּדְוֶהָ כָּמוֹהָ. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ בְּעִנְיַן אִסּוּר נִדָּה, שֶׁחֲמִשָּׁה דָמִים טְמֵאִים בְּאִשָּׁה; אֲבָל אִם רָאַתָה דָם יָרֹק - הֲרֵי הוּא טָהוֹר. וְאֵינוֹ כְּמוֹ רֵקָהּ וּשְׁאָר מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מִמֶּנָּהּ[34], שֶׁהָרֹק מִתְעַגֵּל וְיוֹצֵא וְזֶה שׁוֹתֵת וְיוֹרֵד[35].

33) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו. 34) שהם טמאים ומטמאים. 35) טומאת משקים היוצאים מזב וזבה למדנו מרוקם, שנאמר (ויקרא טו, ח): "וכי ירוק הזב בטהור וכו' וטמא עד הערב" ולפיכך מטמאים את הדומה לרוק בלבד.

ט. אִשָּׁה שֶׁיָּצָא הַוָּלָד מִדְּפְנָהּ וְיָצָא עִמּוֹ דָם מִן הַדֹּפֶן - הֲרֵי אוֹתוֹ דָם אָב מֵאֲבוֹת הַטֻּמְאוֹת כְּדַם הַנִּדָּה וְהַלֵּדָה וְהַזִּיבָה, שֶׁהַמָּקוֹר[36] מְקוֹמוֹ טָמֵא[37]; וְהָאִשָּׁה טְהוֹרָה[38] עַד שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנָּה דָם דֶּרֶךְ הָרֶחֶם.

36) המקום בגוף שבו נקווים דמיה לצרכי תפקידיה הטבעיים המיוחדים לאשה. 37) והדמים הנקווים בו טמאים טומאה חמורה, לטמא אדם וכלים. 38) פירוש, אינה טמאה טומאת שבעה כנידה או יולדת, אבל טמאה יום אחד מפני שנגעה בדם הטמא.

י. מְקוֹר הָאִשָּׁה שֶׁנֶּעֱקַר[39] וְנָפַל לָאָרֶץ - הָאִשָּׁה טְמֵאָה טֻמְאַת עֶרֶב[40]. וְכֵן מָקוֹר שֶׁהֵזִיעַ כִּשְׁתֵּי טִפֵּי מַרְגָּלִיּוֹת[41] - הָאִשָּׁה טְמֵאָה טֻמְאַת עֶרֶב[42]. אֲבָל אֵינָהּ נִדָּה[43] עַד שֶׁתִּרְאֶה אֶחָד מֵחֲמִשָּׁה דָמִים הַמְטַמְּאִין אוֹתָהּ.

39) נעקרה ממנו חתיכת בשר. 40) מפני שנגעה בבשר המקור הטמא. 41) נוזל לבן, ויצאו דרך הרחם. 42) שכל מה שנמצא במקור הוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים טומאת ערב (יום הנגיעה עד הערב). 43) ליטמא שבעת ימים.

יא. הֵזִיעָה טִפָּה אַחַת - הֲרֵי הָאִשָּׁה טְהוֹרָה, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא מִחוּץ לַמָּקוֹר[44].

44) והנוזלים הבאים מחוץ למקור שלא בימי טומאתה - טהורים.

יב. זוֹבוֹ שֶׁל זָב - אָב מֵאֲבוֹת הַטֻּמְאוֹת כְּזָב, שֶׁנֶּאֱמַר: זוֹבוֹ טָמֵא הוּא. וּמְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא בְּכָל שֶׁהוּא. רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁל זָב אֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא וַהֲרֵי הִיא כִּשְׁכָבַת זֶרַע[45], בֵּין מֵאִישׁ גָּדוֹל בֵּין מֵאִישׁ קָטָן. וְכֵן הַמִּשְׁכָּבוֹת וְהַמּוֹשָׁבוֹת שֶׁיָּשַׁב עֲלֵיהֶם מִשֶּׁרְאָה רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה עַד שֶׁרָאָה הַשְּׁנִיָּה - טְהוֹרִים. שֶׁאֵינוֹ קָרוּי זָב אֶלָּא אַחַר רְאִיָּה שְׁנִיָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מְחִסְּרֵי כַּפָּרָה. רָאָה אַחַת מְרֻבָּה כִּשְׁתַּיִם[46] - אֵין טָמֵא אֶלָּא הַמֵּסִיט[47] טִפָּה אַחֲרוֹנָה[48].

45) טבעית שמטמאה במגע אבל לא במשא. 46) זיבה רצופה כשיעור טבילה וניגוב אחריה. היינו, כדי הילוך חמשים אמה של אדם בינוני. 47) מזיזה ממקומה על ידי דבר אחר ואינו נוגע בה. 48) שהרי טיפה זו עושה אותו זב, אבל הקודמות דינן כשכבת זרע.

יג. רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁל מְצֹרָע מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא. שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל צָרוּעַ וְכָל זָב וְכֹל טָמֵא לָנָפֶשׁ. הֲרֵי הַצָּרוּעַ כְּזָב גָּמוּר: מַה זָּב גָּמוּר - זוֹבוֹ מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא, אַף מְצֹרָע - רְאִיָּתוֹ הָרִאשׁוֹנָה מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא.

יד. רֹק הַזָּב וְשִׁכְבַת זַרְעוֹ וּמִימֵי רַגְלָיו - כָּל אֶחָד מִשְּׁלָשְׁתָּן אַב טֻמְאָה דִּין תּוֹרָה, וּמְטַמֵּא בְּכָל שֶׁהוּא בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא[49]. הֲרֵי הוּא אוֹמֵר בְּרֹק: וְכִי יָרֹק הַזָּב בַּטָּהוֹר. וּמִימֵי רַגְלָיו וְשִׁכְבַת זַרְעוֹ אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהֶם צִחְצוּחֵי זִיבָה[50] כָּל שֶׁהוּא.

49) כזוב. 50) טיפות זעירות.

טו. אֶחָד זָב וְאֶחָד נִדָּה וְיוֹלֶדֶת וְזָבָה - כָּל אֶחָד מֵהֶן רֵקוֹ וּמִימֵי רַגְלָיו אַב טֻמְאָה כְּזָב. וְכֵן כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּהֲלָכוֹת אֵלּוּ הַזָּב - אֶחָד הַזָּב וְאֶחָד שְׁאָר הָאַרְבָּעָה[51].

51) כלומר, השאר של הארבעה.

טז. תִּשְׁעָה מַשְׁקִין בְּזָב. שְׁלֹשָׁה מֵהֶן אַב טֻמְאָה. וְהֵן: רֵקוֹ, וְשִׁכְבַת זַרְעוֹ, וּמִימֵי רַגְלָיו. כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ מְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בְּכָל שֶׁהוּא, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. שְׁלֹשָׁה מֵהֶן כְּזֶרַע הַטֻּמְאָה. וְאֵלּוּ הֵן: דִּמְעַת עֵינוֹ, וְדַם מַגֵּפָתוֹ[52], וַחֲלֵב הָאִשָּׁה. כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ כְּמַשְׁקִין טְמֵאִין, שֶׁאֵין מְטַמְּאִין אָדָם[53] אֲבָל מְטַמְּאִין כֵּלִים מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וּשְׁלֹשָׁה מֵהֶן טְהוֹרִין. וְאֵלּוּ הֵן: זֵעָתוֹ, וְלֵחָה סְרוּחָה הַיּוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, וְהָרְעִי. הֲרֵי אֵלּוּ שְׁלֹשָׁה מִן הַזָּב וַחֲבֵרָיו[54] כְּמוֹתָן[55] מִשְּׁאָר הָאָדָם[56]. כִּיחוֹ וְנִיעוֹ[57] וְרִירוֹ[58] וּמֵי הָאַף שֶׁלּוֹ - הֲרֵי הֵן כְּרֹקוֹ לְכָל דָּבָר, וּבִכְלַל הָרֹק הֵן חֲשׁוּבִין. דַּם הַיּוֹצֵא מִפִּי אַמָּה[59] וְדַם הַשּׁוֹתֶת מִפִּיו - הֲרֵי הֵן בִּכְלַל דַּם מַגֵּפָתוֹ. הָיָה מוֹצֵץ וְרוֹקֵק דָּם - הֲרֵי זֶה מְטַמֵּא כְּרֹק; שֶׁהַדָּם שֶׁמּוֹצֵץ אִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּלֹא צִחְצוּחֵי רֹק.

52) דם הזב מפצע שבגופו. 53) על ידי נגיעה, אבל מטמאים כששתה רביעית. 54) זבה נידה ויולדת. 55) דינם כמו משקין אלו. 56) מאנשים טהורים. 57) הליחה שהאדם מוציא על ידי שיעול או חרחור בגרון. 58) נוזל הזב מן הפה מאליו. 59) אבר הזכר.

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

1) יבאר דם נידה זבה ויולדת וזובו של זב אם מטמא לח

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ויבש, ודין המסיט כוס ששתה ממנה הזב או פשתן שטווהו נידה וכיוצא בזה, ודין דם או רוק טמא שנתערב במים או מי רגליו שנתערבו במי רגלים של גויים, אם שואלין כלי מי רגלים מכל מקום, וזבה או גויה שנתגיירה שנעקרו מימי רגליהן וטבלו והטילו, ודין מי היא המטמאה בזיבה ובנידה ובלידה.

א. דַּם נִדָּה[2] וְזָבָה וְיוֹלֶדֶת מְטַמֵּא לַח וְיָבֵשׁ, אֲבָל זוֹבוֹ שֶׁל זָב וְרֻקּוֹ וְשִׁכְבַת זַרְעוֹ אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא כָּל זְמַן שֶׁהוּא לַח, אֲבָל יָבֵשׁ יוֹתֵר מִדַּאי אֵינוֹ מְטַמֵּא. וְעַד כַּמָּה? אִם שׁוֹרִין אוֹתָן בְּפוֹשְׁרִין מֵעֵת לְעֵת וְחוֹזֵר לְכְמוֹת שֶׁהָיָה - הֲרֵי זֶה מְטַמֵּא בְּלַח[3]. אִם הָיוּ הַמַּיִם פּוֹשְׁרִין בְּתִחִלָּתָן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן פּוֹשְׁרִין בְּסוֹפָן[4]. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ דִּבְרֵי קַבָּלָה הֵן.

2) נדה נד, א. 3) ואם לא חזר, אלא נשאר יבש - טהור. 4) ואפשר שאם היו המים פושרים במשך כל המעת־לעת היה חוזר לכמות שהיה, אעפ"כ - טהור. כר' יהודה בן נקוסה שם נו, א (ראה כסף־משנה, ומדבריו משמע שגירסא אחרת היתה לפניו בהלכה זו, וראה משנה־למלך).

ב. פִּשְׁתָּן[5] שֶׁטָּוָאתוּ נִדָּה[6] - הַמְּסִיטוֹ[7] טָהוֹר[8]. וְאִם הָיָה לַח[9] - מְטַמֵּא, מִפְּנֵי רֹק פִּיהָ.

5) תוספתא טהרות פ"ד ה"ו. 6) ודרכן של נשים להרטיב את החוטים ברוקן אגב טוויה. 7) מזיזו ממקומו בלי נגיעה ישירה. והוא־הדין לנוגע, ונקט "המסיטו" מפני הבבא הבאה, להשמיענו שלח מטמא גם בהיסט. 8) מפני שהרוק נתייבש, ואמרנו בהלכה הקודמת שרוק אינו מטמא אלא כשהוא לח. 9) כלומר, שהרוק לא נתייבש (בתוספתא שם חולק ר' יהודה ואומר, שאפילו נתייבש הרוק ונתלחלח הפשתן ע"י מים - טמא. ורבינו נקט לשונו של תנא־קמא, ולפיכך יש להניח שהתכוון לדעתו. עיין שם).

ג. זָב שֶׁהִנִּיחַ פִּיו עַל פִּי הַכּוֹס וְנִמְלַךְ שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹתוֹ - הַמְּסִיט אֶת הַכּוֹס טָהוֹר[10]. שָׁתָה מִמֶּנּוּ הַזָּב כָּל שֶׁהוּא - הַמְּסִיטוֹ טָמֵא, מִפְּנֵי מַשְׁקֵה פִּי הַזָּב[11].

10) ואין חוששים שמא נשאר רוק על הכוס. 11) כשהאדם שותה אי־אפשר שלא יתערב קצת רוק שבפיו עם המשקה. תוספתא טהרות פ"ה ה"ג.

ד. זָב שֶׁנָּשַׁךְ[12] אֶת הַפַּת וְאֶת הַבָּצָל - הַמְּסִיטָן[13] טָהוֹר[14]. נָשַׁךְ אֶת הַקִּישׁוּת וְהַמְּלָפְפוֹן[15] - הַמְּסִיטָן טָמֵא, מִפְּנֵי מַשְׁקֵה פִּי הַזָּב הַמִּתְעָרֵב בָּהֶן.

12) שם. 13) את הפת או את הבצל. 14) שאין הרוק מתערב עם דבר יבש. 15) שיש בהם הרבה לחות.

ה. קִלְפֵּי פּוּלִין[16] וּקְלִפֵּי תּוּרְמוֹסִין[17] שֶׁקְּצָצָן[18] הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים - הַמְּסִיטָן טָמֵא; שֶׁכָּל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כְּזָבִים לְכָל דִּבְרֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[19]. הַקְּלִפִּין שֶׁבַּשְּׁוָקִין[20] - הוֹלְכִין בָּהֶן אַחַר הָרֹב[21].

16) שם. 17) מין קטנית שטעמו מר, ושולקים אותו שבע פעמים להפיג מרירותו ואח"כ אוכלים אותו לקינוח סעודה (ביצה כד, ב). 18) בתוספתא, הגירסא "שפסקן". ופירש הגר"א שקלפם בפיו. 19) לקמן ה"ז. 20) ואין אנו יודעים אם הם של ישראל או של גויים. 21) אם רוב מביאי הקליפים לשוק הם גויים — טמאים, ואם רובם יהודים - טהורים.

ו. דָּם[22] טָמֵא שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמַיִם, אִם בָּטְלוּ מַרְאָיו - הַכֹּל טָהוֹר. נִתְעָרֵב בְּדָם טָהוֹר וּבְיַיִן[23] - רוֹאִין אוֹתוֹ[24] כְּאִלּוּ הוּא מַיִם[25]. וְכֵן רֹק טָמֵא שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמַיִם: אִם הָיָה קָרוּשׁ[26] כְּבְרִיָּתוֹ - הֲרֵי זֶה טָמֵא; וְאִם נִמְחָה בַּמַּיִם, אִם בָּטְלוּ מַרְאָיו - הַכֹּל טָהוֹר. נִתְעָרֵב בְּרֹק אַחֵר - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא מַיִם. וְכֵן מֵי רַגְלָיו שֶׁל טָמֵא שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּמַיִם: אִם בָּטְלוּ מַרְאֵיהֶן - הַכֹּל טָהוֹר, וְאִם לָאוּ - טָמֵא. נִתְעָרֵב בְּיַיִן אוֹ בְּמֵי רַגְלַיִם טְהוֹרִין - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא מַיִם. נִתְעָרְבוּ בְּמֵי רַגְלַיִם שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב[27]. כֵּיצַד? כְּלִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל וְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מְטִילִין שָׁם מֵי רַגְלֵיהֶם: אִם רֹב עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - הַכֹּל טָמֵא, וְאִם רֹב יִשְׂרָאֵל - הַכֹּל טָהוֹר; מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה - הַכֹּל טָמֵא. וְכֵן אִם נִתְעָרֵב מֵי רַגְלֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים זֶה בְּמֵי רַגְלֵי יִשְׂרָאֵל זֶה - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב.

22) שם ה"ב. 23) יין אדום, ואין מראה הדם מתבטל בהם. 24) את הדם הטהור והיין. 25) אם היה מראה הדם בטל אלמלא נפל לכמות מים שכזו - טהור. 26) כלומר, סמיך (בכתב־יד תימן - "קשור"). 27) מפני שטומאת גויים מדרבנן - הקלו בתערובתם.

ז. שׁוֹאֲלִין[28] [כְּלֵי] מֵי רַגְלַיִם מִכָּל מָקוֹם[29] וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא שֶׁל נִדּוֹת הֵן, שֶׁלֹּא נֶחְשְׁדוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְכַנֵּס אֶת מֵי רַגְלֵיהֶן כְּשֶׁהֵן נִדּוֹת.

28) שם. 29) מיהודים.

ח. חֶרֶס[30] שֶׁהָיָה הַזָּב אוֹ הַזָּבָה מְטִילִין בּוֹ מֵי רַגְלֵיהֶן וְכִבְּסוֹ[31] פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה - הֲרֵי הַמַּשְׁקִין שֶׁכִּבְּסוֹ בָּהֶן טְמֵאִין, וּפַעַם שְׁלִישִׁית - טְהוֹרִין, בֵּין שֶׁכִּבְּסוֹ בְּמַיִם בֵּין שֶׁכִּבְּסוֹ בְּמֵי רַגְלַיִם[32], שֶׁהֲרֵי לֹא נִשְׁאַר בָּהּ לַחְלוּחִית מֵימֵי רַגְלַיִם[33].

30) עביט של חרס. 31) שטפו. 32) טהורים. 33) של הזב.

ט. זָבָה[34] שֶׁנֶּעֱקְרוּ מֵימֵי רַגְלֶיהָ[35] בְּסוֹף שִׁבְעַת יְמֵי הַסְּפִירָה, וְיָרְדָה וְטָבְלָה, וְהֵטִילָה מַיִם אַחַר הַטְּבִילָה - הֲרֵי הֵן סָפֵק, אִם אַחַר עֲקִירָה הוֹלְכִין[36] וְזָבָה הָיְתָה[37], אוֹ אַחַר הַיְצִיאָה[38] שֶׁהִיא טְהוֹרָה. וְכֵן[39] עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים[40] שֶׁנֶּעֱקְרוּ מֵימֵי רַגְלֶיהָ, וְנִתְגַּיְּרָה וְטָבְלָה, וְהֵטִילָה מַיִם אַחַר שֶׁטָּבְלָה - הֲרֵי זֶה סָפֵק,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אִם אַחַר עֲקִירָה הוֹלְכִין וַהֲרֵי הֵן כְּמֵי רַגְלֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הַטְּמֵאִים, אוֹ אַחַר יְצִיאָה וַהֲרֵי הֵם כְּמֵימֵי רַגְלֵי יִשְׂרָאֵל הַטְּהוֹרִים.

34) נדה מג, א. בעיא שנשארה בתיקו. 35) נעקרו ממקומם, והזבה עיכבה אותם בגופה. 36) העקירה קובעת. 37) ומימי רגליה טמאים. 38) ההטלה. 39) שם. 40) שדינה כזבה מדרבנן.

י. הָעֲבָדִים[41] מִטַּמְּאִין בְּזִיבָה וּבְנִדָּה וּבְלֵדָה[42] כְּיִשְׂרָאֵל, אֲבָל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֵין מִטַּמְּאִין לֹא בְּזִיבָה וְלֹא בְּנִדּוֹת וְלֹא בְּלֵדָה דִּין תּוֹרָה. שֶׁנֶּאֱמַר: דַּבֵּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַרְתֶּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב - בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטַּמְּאִין בְּזִיבָה, וְלֹא הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. וַחֲכָמִים גָּזְרוּ עַל כָּל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁיִּטַּמְּאוּ כְּזָבִים לְכָל דִּבְרֵיהֶן, זְכָרִים וּנְקֵבוֹת[43]. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַזָּכָר בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים[44] וְיוֹם אֶחָד וּלְמַעְלָה, וְהַנְּקֵבָה בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים[45] וְיוֹם אֶחָד וָמַעְלָה; אֲבָל הַקְּטַנִּים לְמַטָּה מִזְּמַן זֶה - לֹא גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן טֻמְאָה. שֶׁעִקַּר הַגְּזֵרָה הִיא, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא תִּינוֹק יִשְׂרָאֵל רָגִיל אֵצֶל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּמִשְׁכַּב זְכוּר, וּפָחוֹת מִזְּמַן זֶה אֵין בִּיאָתָן בִּיאָה. בְּעֵת שֶׁגָּזְרוּ עֲלֵיהֶן - לֹא גָּזְרוּ עַל שִׁכְבַת זֶרַע[46] שֶׁלָּהֶן, אֶלָּא שִׁכְבַת זַרְעוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים טְהוֹרָה כְּדִין תּוֹרָה. וּמִפְּנֵי מָה לֹא גָּזְרוּ עָלֶיהָ טֻמְאָה? כְּדֵי לְהוֹדִיעַ שֶׁטֻּמְאָתָן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. שֶׁהֲרֵי הַכֹּל יוֹדְעִין, שֶׁאִלּוּ הָיוּ זָבִין דִּין תּוֹרָה - הָיְתָה שִׁכְבַת זַרְעָם אַב הַטֻּמְאָה כְּשִׁכְבַת זֶרַע הַזָּב. וּמֵאַחַר שֶׁיּוֹדְעִין בְּטֻמְאָתָם שֶׁהָיְתָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, לֹא יָבוֹאוּ לִשְׂרֹף עָלֶיהָ תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים[47]. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁזּוֹבוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְדַם נִדָּה אוֹ דַם זִיבָה וְלֵדָה שֶׁל בַּת עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים, וּבַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עַצְמָן אַף עַל פִּי שֶׁהֵם נְקִיִּים מִן הַתּוֹרָה[48] מִדַּם הַזָּב, וְרֹק הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִימֵי רַגְלֵיהֶן, וּמִשְׁכָּבָן וּמֶרְכָּבָן, וּבוֹעֵל עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים - כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ אַב טֻמְאָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים[49]. לְפִיכָךְ אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו[50], וְאֵין שׂוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה. וְכֻלָּן מְטַמְּאִין אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע, וּמְטַמְּאִין אָדָם בְּמַשָּׂא, כְּזָב לְכָל דָּבָר; אֶלָּא שֶׁהַטֻּמְאָה מִדִּבְרֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְדַם הַנָּכְרִית - כְּרֶקָּהּ וּכְמֵימֵי רַגְלֶיהָ, מְטַמֵּא לַח וְאֵינוֹ מְטַמֵּא יָבֵשׁ[51].

~ נקודות משיחות קודש ~

"הָעֲבָדִים מִטַּמְּאִין בְּזִיבָה וּבְנִדָּה וּבְלֵדָה כְּיִשְׂרָאֵל, אֲבָל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֵין מִטַּמְּאִין כו'".

וטעם הדבר הוא, שכל עניין הטומאה שייך רק במקום הקדושה כי "רוח הטומאה... אינה מתאוה לשרות אלא במקום הקדושה" כדי שתוכל לקבל תוספת יניקה וחיות, ולכן אין שייך אצל אומות העולם עניין הטהרה האמיתית כי אין רוח הטומאה מתאווה לשרות עליהם, שהרי לא תוכל לקבל מהם תוספת יניקה וחיות, ונמצא תוכנה של הלכה זו שבח ומעלה לישראל.

והוראה יש מזה לעבודת האדם: כתיב "רק אתכם אהבתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם" כי התכלית ב"עוונותיכם" הוא רק כדי שיהיה "זדונות נהפכו לו כזכויות" ויתווסף בו עילוי של סוג זכויות נעלה יותר שאינו שייך כלל מצד הבריאה כשלעצמה אלא רק מצד עבודת האדם. ופשיטא שמדובר כאן על "חטא" מלשון חסרון כמו "והייתי אני ובני שלמה חטאים" היינו חסרים, שגם אחר עבודתו ומעלתו – צדיק גמור, עדיין חסר לו העילוי של עבודת התשובה וצועק אל ה' "אלקים אל דמי לך" שיבוא כבר משיח ואז יתמלא חסרונו שהרי "משיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא".

(על פי יין מלכות ספר טהרה סימן ט"ו
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

41) זבים פ"ב מ"א, ו'תורת כהנים' פרק זבים פרשתא א, א. 42) שם, פרשת תזריע פרשתא א, א. 43) נדה לד, א. 44) עבודה זרה לו, ב. 45) שם לז, א. 46) טבעית. 47) תרומה וקדשים שנטמאו טומאה דאורייתא צריך לשרפם, וכשנטמאו מדרבנן אסור לשרפם ולאבדם בידיים. 48) המלים "מן התורה" אינן אלא בדפוס רומא (ר"מ), ולא בכת"י תימן. והגירסא הנכונה היא זו שבכת"י הנד': "אע"פ שהם נקיים מדם וזוב", פירוש, שלא ראו דם (הגויה) וזוב (הגוי). הכל כאן ברור, וביאור מיותר. [כנראה טעה המעתיק בפירוש המלה "נקיים", וחשב שהכוונה אינם טמאים, ולפיכך הוסיף את המלים "מן התורה", שהרי מדרבנן מטמאים, אולם הפירוש הנכון הוא כמו שכתבנו, שהם נקיים ולא ראו דם או זוב]. 49) כאן הכוונה גזירת חכמים. 50) ראה למעלה פ"א ה"ז. 51) שלא כדם ישראלית שמטמא לח ויבש. כבית־הלל במשנה שם.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

1) יבאר הבועל נידה אם הוא כנידה, והבא על הזבה או שומרת יום או יולדת, הנשים הטמאות למפרע ומה דינן.

א. בּוֹעֵל נִדָּה - כְּנִדָּה[2], שֶׁהוּא אָב מְאָבוֹת הַטֻּמְאָה שֶׁל תּוֹרָה. מְטַמֵּא כֵּלִים בְּמַגָּע, וּמְטַמֵּא אָדָם בְּמַשָּׂא[3] וּבְמַגָּע, וּמְטַמֵּא בְּהֶסֵּט[4], וּמְטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב כְּנִדָּה[5].

2) שנאמר (ויקרא טו, כד): "ואם שכוב ישכב איש אותה ותהי נדתה עליו". פירוש, הבועל טמא כנדה, 'תורת כהנים' פרשת זבים פ"ז, ה"ג. 3) אם הטהור נשא את בועל הנדה, או להיפך, נטמא אע"פ שלא נגע בו. 4) ולא נשא אותו – נטמא (מכאן יש ללמוד, שלדעת רבינו טומאת משא

פירושה אפילו לא הניד את הטומאה, שאם לא כן, אין לך משא שאינן היסט. ראה 'תפארת ישראל' בהקדמתו לטהרות, אות ו). 5) לא כנדה ממש, שהרי משכב ומרכב של נדה הוא אב הטומאה, ושל בועל נדה דינו כראשון לטומאה, כמו שמבאר רבינו בה"ב, והתכוון רק ללמדנו, שמטמא משכב ומרכב אע"פ שלא נגע בהם כדין נדה, מה־שאין־כן בטמאים אחרים. לקמן פרק ששי יתבאר מה בין משכב למרכב (ראה משנה־למלך כאן).

ב. אֵין מִשְׁכַּב בּוֹעֵל נִדָּה וּמֶרְכָּבוֹ כְּמִשְׁכַּב נִדָּה וּמֶרְכָּבָהּ. שֶׁהַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמֶּרְכָּב שֶׁדָּרְסָה עָלָיו נִדָּה - אָב מֵאֲבוֹת הַטֻּמְאָה, וּמִשְׁכַּב בּוֹעֵל נִדָּה וּמֶרְכָּבוֹ - וְלַד טֻמְאָה[6], כְּכֵלִים שֶׁנּוֹגְעֵי בָּהֶן, שֶׁאֵינָן מְטַמְּאִין אָדָם וְלֹא כֵּלִים אֶלָּא אֲכָלִין וּמַשְׁקִין בִּלְבַד. וְלָמָּה נִגְרְעָה טֻמְאַת מִשְׁכָּבוֹ מִטֻּמְאַת מִשְׁכָּבָהּ?[7] מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר בְּבוֹעֵל נִדָּה: וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים; וְנֶאֱמַר בּוֹ: כָּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא. מֵאַחַר שֶׁנֶּאֱמַר: וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו, אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא מְטַמֵּא מִשְׁכָּב?! וְלָמָּה נֶאֱמַר? מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁהַכָּתוּב נִתְּקוֹ[8] מִטֻּמְאָה חֲמוּרָה, מִלְּטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים, וּתְלָאוֹ בְּטֻמְאָה קַלָּה, שֶׁיִּהְיֶה מִשְׁכָּבוֹ וָלָד, וְלֹא יְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים אֶלָּא אֲכָלִין וּמַשְׁקִין בִּלְבַד, כִּשְׁאָר וַלְדוֹת הַטֻּמְאוֹת.

6) נדה לב, ב. 7) הלא כתבה תורה: "ותהי נדתה עליו", ומשמע שדינו כנידה ממש? 8) שם לג, א.

ג. אֶחָד הַבָּא עַל הַנִּדָּה אוֹ עַל שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם[9] אוֹ עַל הַיּוֹלֶדֶת. [בֵּין כְּדַרְכָּן בֵּין שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּן.] אֶחָד הַמַּעֲרֶה[10] וְאֶחָד הַגּוֹמֵר. בֵּין גָּדוֹל שֶׁבָּא עַל הַקְּטַנָּה בֵּין קָטָן שֶׁבָּא עַל הַגְּדוֹלָה - מִתְטַמֵּא מִשּׁוּם בּוֹעֵל נִדָּה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה הַבּוֹעֵל בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד[11], וְהַנִּבְעֶלֶת הָיְתָה בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד[12]; אֲבָל פָּחוֹת מִכָּאן - אֵינוֹ מִתְטַמֵּא מִשּׁוּם בּוֹעֵל נִדָּה, אֶלָּא מִשּׁוּם נוֹגֵעַ בְּנִדָּה בִּלְבַד, שֶׁהוּא וָלָד וְאֵינוֹ אָב. וְכֵן בּוֹעֵל הַזָּב - הֲרֵי הוּא כְּנוֹגֵעַ בּוֹ[13]. וְאֶחָד הַנּוֹגֵעַ בַּזָּב אוֹ הַנִּבְעֶלֶת מִן הַזָּב[14].

9) ראה למעלה פ"א ה"ב בהערות דין ג, וד. 10) 'תורת כהנים' שם ה"א. ראה פ"א מהל' איסורי ביאה ה"י. 11) נדה מה, א. 12) שם מד, ב. 13) שם עג, א. 14) שם דרשו: היא מטמאה את בועלה, ואין הזב מטמא מה שהוא בועל.

ד. הַנִּדָּה וְהַזָּבָה וְשׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם וְהַיּוֹלֶדֶת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאֲתָה דָּם - כֻּלָּם מְטַמְּאוֹת לְמַפְרֵעַ מֵעֵת לְעֵת אוֹ מִפְּקִידָה לִפְקִידָה[15]. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא מֵעֵת לְעֵת שֶׁבַּנִּדָּה. כֵּיצַד? אִשָּׁה שֶׁהָיְתָה טְהוֹרָה וְאֵין לָהּ וֶסֶת[16], וּבָדְקָה עַצְמָהּ בְּשַׁחֲרִית וּמָצְאָה טְהוֹרָה, וּבַחֲצִי הַיּוֹם בָּדְקָה עַצְמָהּ וּמָצְאָה דָּם - הֲרֵי כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁעָשְׂתָה מִשְׁעַת פְּקִידָה רִאשׁוֹנָה עַד שְׁעַת פְּקִידָה שְׁנִיָּה טְמֵאוֹת לְמַפְרֵעַ[17]. וְכֵן אִם בָּדְקָה הַיּוֹם וּמָצְאָה טְהוֹרָה, וּלְאַחַר שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים בָּדְקָה וּמָצְאָה דָּם - כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁעָשְׂתָה מֵעֵת שֶׁבָּדְקָה וּמָצְאָה דָּם עַד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת[18] לְמַפְרֵעַ טְמֵאוֹת. וְעַד[19] שֶׁלְּאַחַר הַבַּשְׁמִישׁ - הֲרֵי הוּא כִּפְקִידָה, וְשֶׁלִּפְנֵי הַבַּשְׁמִישׁ - אֵינוֹ כִּפְקִידָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ בּוֹדֶקֶת בּוֹ יָפֶה[20].

15) מבדיקה לבדיקה. 16) זמן קבוע לראיית דם. רוב הנשים רואות דם אחת לחודש ביום מסוים. ואם ראתה שלוש פעמים באותו יום בחודש בשלושה חדשים רצופים, נקבע לה וסת ביום זה. 17) חוששים שמא בא הדם תיכף אחרי הבדיקה הראשונה ולא הרגישה בו. 18) אבל הטהרות שנגעה בהן לפני מעת לעת — טהורות, אף־על־פי שלא בדקה עצמה זמן רב. כחכמים במשנה, נדה ב, א. 19) המטלית שבדקה בו. 20) שם ה, א.

ה. אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת וְרָאֲתָה דָּם בִּשְׁעַת וִסְתָּהּ - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ[21] וְאֵינָהּ טְמֵאָה לְמַפְרֵעַ[22]. הִגִּיעַ שְׁעַת וִסְתָּהּ וְלֹא בָּדְקָה עַצְמָהּ, וּלְאַחַר יָמִים בָּדְקָה עַצְמָהּ וּמָצְאָה דָּם - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה לְמַפְרֵעַ וַהֲרֵי הִיא בְּחֶזְקַת נִדָּה מִשְּׁעַת וִסְתָּהּ. וְזוֹ הִיא טֻמְאַת וִסָּתוֹת הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם. וְאִם מָצְאָה עַצְמָהּ טְהוֹרָה כְּשֶׁבָּדְקָה אַחַר הַוֶּסֶת - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה[23].

21) מטמאת רק את הטהרות שנגעה בהן משעת וסתה ואילך. משנה, שם ב, א. 22) משנה, שם לט, א. והטעם, שאנו מניחים שהדם בא בזמן הקבוע. 23) שם טז, א - מחלוקת רב ושמואל, ופסק כרב בהתאם למקובל שהלכה כרב נגד שמואל באיסורים. נימוקו של רב הוא: הבדיקה הוכיחה שלא בא דם ביום הוסת.

ו. כָּל אִשָּׁה[24] שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת[25] - תַּרְגִּישׁ בְּעַצְמָהּ: מְפַהֶקֶת, אוֹ מִתְעַטֶּשֶׁת, אוֹ חוֹשֶׁשֶׁת[26] פִּי כְּרֵסָהּ[27] וְשִׁפּוּלֵי מֵעֶיהָ[28], אוֹ אוֹחֲזָתָהּ צַמְרוּרִית[29], אוֹ רֹאשָׁהּ כָּבֵד עָלֶיהָ אוֹ אֵיבָרֶיהָ כְּבֵדִין וְכַיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ. וְיֵשׁ אִשָּׁה שֶׁדַּרְכָּהּ לִרְאוֹת בְּעֵת שֶׁיַּתְחִיל בָּהּ מִקְרֶה אֶחָד מֵאֵלּוּ מִיָּד בִּתְחִלָּתוֹ, וְיֵשׁ אִשָּׁה שֶׁתַּמְתִּין[30] בְּמִקְרֶה זֶה שָׁעָה אוֹ שְׁתַּיִם וְאַחַר כָּךְ תִּרְאֶה הַדָּם בְּסוֹף הַוֶּסֶת. הָיְתָה לְמוּדָה[31] לִהְיוֹת רוֹאָה בִּתְחִלַּת הַוֶּסֶת - כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁעָשְׂתָה בְּתוֹךְ הַוֶּסֶת טְמֵאוֹת[32]; הָיְתָה לְמוּדָה לִהְיוֹת רוֹאָה בְּסוֹף הַוֶּסֶת - כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁעָשְׂתָה בְּתוֹךְ הַוֶּסֶת טְהוֹרוֹת[33], וְאֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת אֶלָּא מִשָּׁעָה שֶׁדַּרְכָּהּ לִרְאוֹת עַד עֵת שֶׁמָּצְאָה דָּם.

24) משנה, שם סג, א. 25) כשם שקובעת וסת לימים (ראה הלכה ד), כך קובעת וסת למקרים, והמשנה הנ"ל

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מתפרשת בגמרא שם בווסתות למקרים (״וסתות דגופא״), אולם מלשונו של רבינו כאן משמע שמדובר באשה שיש לה וסת קבוע איזה שהוא, ומטבען של הנשים שתופעות המנויות כאן קודמות לראיית הדם. 26) מרגישה כבדות וכאב. 27) מקום הטבור. 28) אותו מקום. 29) צמרמרות. 30) שתמשיך ותשאר במצב זה. 31) רגילה בכך. 32) אם בדקה בסוף הווסת ומצאה דם, אבל אם לא מצאה — טהורות, כמו שנתבאר בה״ה. 33) משנה, שם.

ז. הָרוֹאָה כֶּתֶם[34] - טְמֵאָה לְמַפְרֵעַ עַד עֵת הַפְּקִידָה[35]. וְכֵן הַבֶּגֶד שֶׁנִּמְצָא עָלָיו הַכֶּתֶם טָמֵא לְמַפְרֵעַ[36]. וְעַד כַּמָּה? עַד שֶׁתֹּאמַר: בָּדַקְתִּי הֶחָלוּק הַזֶּה וְלֹא הָיָה עָלָיו כֶּתֶם. אֲפִלּוּ כִּבְסָתוּ וְלֹא בְּדָקַתּוּ[37] - טָמֵא מִקֹּדֶם הַכִּבּוּס לְמַפְרֵעַ עַד שְׁעַת בְּדִיקָה. וַאֲפִלּוּ נִמְצָא הַכֶּתֶם לַח[38] - הֲרֵי זֶה מְטַמֵּא לְמַפְרֵעַ עַד שְׁעַת הַבְּדִיקָה; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: מִיָּמִים הָיָה שָׁם[39] וְעַתָּה נָפְלוּ עָלָיו מַיִם וְנַעֲשָׂה לַח.

34) שם ד, ב - אם מצאה כתם של דם על גופה או על בגדה (דיני כתם מבוארים בהל׳ איסורי ביאה פ״ט). 35) אפילו אם עבר יותר ממעת לעת משעת הפקידה (רבינו בפירושו למשנה). יוצא מזה חומרא בכתם יותר מבראיית דם ממש, שהרי בראייה קובע הזמן הקצר יותר: או מעת לעת או שעת הבדיקה (ראה למעלה ה״ד). וטעמו של דבר מבואר בכסף־משנה בשם הר״י קורקוס, מפני שאפשר לה שלא להרגיש בכתם זמן רב, אבל אם היא מוצאת עכשיו דם ממש - אין לחשוש שמא בא לפני זמן רב. 36) הטהרות שנגעו בבגד אחרי שנבדק — טמאות. 37) כשהיא אומרת שלא בדקתו, אבל בסתם אנו תולים שבדקה לפני הכביסה. שם נו, ב. 38) אין אנו אומרים שהלחות מוכיחה שהכתם טרי ולא הספיק להתייבש. כתנא־קמא במשנה שם נו, א. 39) ונתייבש.

ח. וְכָל הַנָּשִׁים שֶׁדַּיָּן שְׁעָתָן[40] - כִּתְמָן כִּרְאִיָּתָן[41], וְאֵינוֹ מְטַמֵּא אוֹתָן לְמַפְרֵעַ. כָּל אֵלּוּ הַנָּשִׁים הַטְּמֵאוֹת לְמַפְרֵעַ, בֵּין רָאָתָה דָּם בֵּין מָצְאָה כֶּתֶם - מְטַמְּאוֹת מִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב לְמַפְרֵעַ לְטַמֵּא אָדָם וּבְגָדִים. וְכֵן רֶקֶן וּמֵימֵי רַגְלֵיהֶן טְמֵאִין לְמַפְרֵעַ. וַאֲפִלּוּ כְּלִי חֶרֶשׂ הַמֻּקָּף צָמִיד פָּתִיל[42] מְטַמְּאוֹת אוֹתוֹ לְמַפְרֵעַ. אֲבָל אֵינָן מְטַמְּאוֹת אֶת הַבּוֹעֵל לְמַפְרֵעַ מִשּׁוּם בּוֹעֵל נִדָּה, אֶלָּא מִשּׁוּם נוֹגֵעַ בִּלְבַד[43]. אֲבָל הָרוֹאָה כֶּתֶם - הַבּוֹעֵל אוֹתָהּ מֵאַחַר שֶׁנִּמְצָא הַכֶּתֶם טָמֵא מִשּׁוּם בּוֹעֵל נִדָּה[44].

40) אשה שיש לה וסת קבוע, וארבע נשים המנויות לקמן פ״ד ה״א. 41) דין הכתם כדין ראיית דם, כרבי חנינא בן אנטיגנוס שם ה, א. 42) כיסוי צמוד ומהודק לכלי. כלי חרס שכזה אינו מיטמא בטומאת מת וכדומה אלא בהיסט ע״י נדה וזב וזבה. 43) ואינו מטמא משכב ומושב. שם ו, א. כתנא־קמא בברייתא. 44) משנה, שם יד, א. ״ומודים חכמים לרבי עקיבא ברואה כתם שמטמאה את בועלה״.

ט. מְעֻבֶּרֶת שֶׁהוֹצִיא הָעֻבָּר אֶת יָדוֹ וְהֶחֱזִירָהּ - אִמּוֹ טְמֵאָה לֵדָה[45]. וְטַמְּאַת יוֹלֶדֶת יָד[46], וְטַמְּאַת מֵעֵת לְעֵת[47] אוֹ מִפְּקִידָה לִפְקִידָה לְמַפְרֵעַ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[48], וְטַמְּאַת וְסָתוֹת[49], וְטַמְּאַת כְּתָמִים[50] - הַכֹּל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְטַמְּאָתָן מִסָּפֵק. לְפִיכָךְ אֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים[51], אֶלָּא תּוֹלִין[52]. וְכֵן חֵלֵּין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טָהֲרַת הַקֹּדֶשׁ[53] שֶׁנִּטְמְאוּ בְּאֵלּוּ - תּוֹלִין. אֲבָל הַנַּעֲשִׂים עַל טָהֲרַת הַתְּרוּמָה, וְחֵלֵּין הַטְּבוּלִין לְחַלָּה[54] - אֵין מִתְטַמְּאִין[55] בְּכָל אֵלּוּ הַטֻּמְאוֹת שֶׁהֵן מִדִּבְרֵיהֶן. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר, שֶׁכָּל אַחַת מֵאֵלּוּ הַנָּשִׁים, וּמִשְׁכָּבָן וּמֶרְכָּבָן וְרֶקָן וּמֵימֵי רַגְלֵיהֶן, וּבוֹעֵל רוֹאָה כֶּתֶם מֵאַחַר שֶׁנִּמְצָא הַכֶּתֶם, וּבוֹעֵל יוֹלֶדֶת מֵאַחַר שֶׁיָּצָא הָאֵיבָר[56] וְחָזַר - כֻּלָּן אֲבוֹת טֻמְאוֹת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

45) מימרא של רב הונא, שם כח, א. 46) בספרים שלפנינו, הקיפו בטעות בסוגריים את המלה ״יד״. הכוונה לדין שנאמר למעלה: ״שהוציא העובר את ידו״. ומשמיענו רבינו שטומאתה מדברי סופרים כמו הטומאות האחרות המנויות כאן. בדפוס רומא (ר״מ) ובכת״י תימן, אין סוגריים. 47) ראה למעלה ה״ד. נדה טו, א: ״מעת לעת דרבנן״. 48) המעתיק שמחק את המילה ״יד״, העמיד כאן נקודה ויש למחקה. 49) אשה שיש לה וסת קבוע ובדקה עצמה זמן מסויים אחרי שעת וסת ומצאה דם — טמאה למפרע עד שעת הוסת (ראה למעלה ה״ה). וטומאה למפרע זו היא מדרבנן. כרב נחמן בר יצחק לדעת רב, שם טז, א. 50) שם טו, א: ״וכתמים דרבנן״. 51) ראה למעלה פ״ב ה״י. 52) לא אוכלים אותם ולא שורפים. נשארים ועומדים בספק. 53) חסידים הראשונים הקפידו שחוליהם ייעשו באותה הזהירות וההרחקה מכל טומאה המחייבות בקדשים, ויש מהם הקפידו רק כטהרת תרומה שהיא נמוכה מטהרת קודש. 54) עיסה שלא הפרישו ממנה חלה, נקראת ״טבל״. 55) שם. ודף ז, א כלשון אחרון. 56) של העובר.

~ יום רביעי ט׳ כסלו ~

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

1) יבאר הנשים שדיין שעתן ואינן מטמאות למפרע, תקנת חכמים שבכל יום בודקות עצמן שחרית וערבית, כל הכתמים הבאים מבין ישראל או מהגויים, הכשר כתמים המטמאים, והאשה שמתה ויצאה ממנה דם.

א. אַרְבַּע נָשִׁים דַּיָּן שְׁעָתָן[2] וְאֵינָן מְטַמְּאוֹת לְמַפְרֵעַ. וְאֵלּוּ הֵן: מְעֻבֶּרֶת וּמְנִיקָה, וּבְתוּלָה וּזְקֵנָה. אֵי זוֹ הִיא מְעֻבֶּרֶת? מִשֶּׁיֵּבַשׁ עֻבָּרָהּ[3]. הָיְתָה בְּחֶזְקַת מְעֻבֶּרֶת וְרָאָתָה דָּם, וְאַחַר כָּךְ הִפִּילָה רוּחַ[4] אוֹ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ וָלָד - הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקָתָהּ[5] וְדַיָּהּ שְׁעָתָהּ. רָאָתָה דָּם וְאַחַר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כָּךְ הֵכַּר עֲבָרָהּ[6] - הֲרֵי זוֹ מְטַמְּאָה לְמַפְרֵעַ כְּכָל הַנָּשִׁים. אִי זוֹ הִיא מְנִיקָה? כָּל עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ מִיּוֹם הַלֵּדָה. אֲפִלּוּ מֵת בְּנָהּ בְּתוֹךְ זְמַן זֶה אוֹ שֶׁגְּמַלַתְּהוּ אוֹ נְתָנַתְּהוּ לְמֵנִיקָה - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ. אֲבָל אַחַר עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מְנִיקָה וְהוֹלֶכֶת - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה לְמַפְרֵעַ כְּכָל הַנָּשִׁים. אֵי זוֹ הִיא בְּתוּלָה? כֹּל שֶׁלֹּא רָאֲתָה דָּם מִיָּמֶיהָ. בְּתוּלַת דָּמִים[7] אָמְרוּ, לֹא בְּתוּלַת בְּתוּלִים[8]. כֵּיצַד? אֲפִלּוּ נִשֵּׂאת וְרָאֲתָה דָּם מֵחֲמַת נִשּׂוּאִין[9], אוֹ יָלְדָה וְרָאֲתָה דָּם מֵחֲמַת לֵדָה - עֲדַיִן הִיא בְּתוּלָה לְעִנְיַן טֻמְאָה וְדַיָּהּ שְׁעָתָהּ. אֵי זוֹ הִיא זְקֵנָה? כֹּל שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים סָמוּךְ לְזִקְנוּתָהּ וְלֹא רָאֲתָה דָּם. וְאֵי זוֹ הִיא סָמוּךְ לְזִקְנוּתָהּ? כֹּל שֶׁחַבְרוֹתֶיהָ קוֹרְאוֹת לָהּ זְקֵנָה בְּפָנֶיהָ וְאֵינָהּ מַקְפֶּדֶת[10]. עָבְרוּ עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת[11] וְרָאֲתָה, וְחָזְרוּ וְעָבְרוּ עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת אֲחֵרוֹת אוֹ פָּחוֹת אוֹ יָתֵר[12] וְרָאֲתָה - הֲרֵי הִיא כְּכָל הַנָּשִׁים וּמְטַמְּאָה לְמַפְרֵעַ.

2) אינן טמאות למפרע (ראה למעלה פרק ג הלכה ה). 3) שם ה, ב אמר סומכוס בשם רבי מאיר, שהכרת העובר היא שלושה חדשים אחר תחילת העיבור. 4) שלפוחית מליאה רוח. 5) בחזקת מעוברת ואין אנו אומרים שההפלה הפסיקה את העיבור. 6) סמוך לראייתה. 7) שלא ראתה דם לפני כן. 8) שלא נבעלה. 9) מחמת בעילה, והדמים הם דם בתולים. 10) ואף על פי שהיא מתביישת. 11) עונה היא שלושים יום. 12) ימי העונות לא היו מכוונות בדיוק לימי העונות הראשונות.

ב. בְּתוּלָה[13] שֶׁרָאֲתָה דָּם אֲפִלּוּ שׁוֹפַעַת[14] כָּל שִׁבְעָה אוֹ דוֹלֶפֶת[15] - הֲרֵי זוֹ פַּעַם אַחַת[16]. רָאֲתָה דָּם וּפָסְקָה וְחָזְרָה וְרָאֲתָה - הֲרֵי זוֹ שְׁתֵּי פְּעָמִים.

13) בתולת דמים. 14) בלי הפסק. 15) טיפה אחר טיפה בלי הפסק ניכר. 16) ודיה שעתה.

ג. תִּינֹקֶת שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ[17] לִרְאוֹת וְרָאֲתָה דָּם פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ; רָאֲתָה פַּעַם שְׁלִישִׁית - מְטַמְּאוֹת לְמַפְרֵעַ[18]. [עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים[19] וְאַחַר כָּךְ רָאֲתָה - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ][20]; עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אֲחֵרִים וְאַחַר כָּךְ רָאֲתָה - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ; עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אֲחֵרִים וְרָאֲתָה - מְטַמְּאָה לְמַפְרֵעַ[21].

17) בגיל למטה משתים עשרה שנה ויום אחד או טרם שצמחו לה שתי שערות במקום מסוים. הרשב"א בתורת הבית הארוך (מביאו הכסף משנה כאן) מפרש טעם דינים אלה ואומר: סתם תינוקת שלא הגיע זמנה לראות אין לה דמי נידות ואם ראתה פעם אחת הרי זה מקרה שאינו מעיד על שינוי טבעה, ולפיכך ראיה שנייה נידונה כראשונה ואינה מחזקת את כוחה של הראשונה, אבל כשראתה פעם שלישית מעידות השתיים על הראשונה שקדמה להן שאינה מקרה והוחזקה תינוקת זו בדם נידות. 18) מעת לעת או מפקידה לפקידה. והמדובר בראיה שלישית, אבל שתי הראיות הראשונות נשארו כדינן ודיין שעתן אף על פי שהובדר הדבר שלא היו מקריות, וטעמו של דבר, מפני שהטומאה למפרע אינה מן התורה הקילו בה בתינוקת. 19) בלי ראיה, אנו אומרים נסתלקו דמיה. 20) נידונה כראיה ראשונה. 21) בראיה השלישית, אבל שתי הראיות הראשונות אינן מטמאות למפרע.

ד. תִּינֹקֶת שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת וְרָאֲתָה פַּעַם רִאשׁוֹנָה - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ; שְׁנִיָּה - מְטַמְּאָה לְמַפְרֵעַ[22]. עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים[23] וְאַחַר כָּךְ רָאֲתָה - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ[24]; עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אֲחֵרִים וְאַחַר כָּךְ רָאֲתָה - מְטַמְּאָה לְמַפְרֵעַ[25].

22) אם הגיע זמנה לראות, היינו כשגילה משתים עשרה שנים ויום אחד ולמעלה וצמחו לה שתי שערות, דמי נידה מצויים בה ולפיכך ראיה שנייה מעידה על בגרותה לדבר זה וזו היא בתולת דמים שבהלכה א בפרק זה. 23) ללא ראיה. 24) ההפסק הזה מוכיח שלא הגיעה עדיין לנידות קבועה. 25) אומרים אנו שכך הוא וסת שלה.

ה. מְעֻבֶּרֶת וּמְנִיקָה וּזְקֵנָה וּבְתוּלָה שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּם לִרְאוֹת שֶׁרָאוּ רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה - דַּיָּן שְׁעָתָן; רָאוּ פַּעַם שְׁנִיָּה - מְטַמְּאוֹת לְמַפְרֵעַ כְּכָל הַנָּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְאִם רָאוּ הָרִאשׁוֹנָה בְּאֹנֶס[26] - אַף בַּשְּׁנִיָּה דַּיָּן שְׁעָתָן.

26) כגון שקפצה או נבהלה. אף על פי שראייה באונס מטמאה, אינה מועילה להוציאה מחזקת סילוק דמים.

ו. מְעֻבֶּרֶת אוֹ מְנִיקָה שֶׁרָאֲתָה דָּם וְעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וְאַחַר כָּךְ רָאֲתָה - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ; עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אֲחֵרִים וְרָאֲתָה פַּעַם שְׁנִיָּה, שֶׁהִיא שְׁלִישִׁית לִרְאִיָּה רִאשׁוֹנָה - מְטַמְּאוֹת לְמַפְרֵעַ[27]. הָרוֹאָה דָּם אַחַר דַּם טֹהַר[28] בְּתוֹךְ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת[29] - דַּיָּהּ שְׁעָתָהּ. וְכֹל שֶׁדַּיָּהּ שְׁעָתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מְטַמְּאָה לְמַפְרֵעַ - צְרִיכָה שֶׁתִּבְדֹּק עַצְמָהּ תָּמִיד. וְכָל אִשָּׁה הַמַּרְבָּה לִבְדֹּק - מְשֻׁבַּחַת; חוּץ מִן הַנִּדָּה וְיוֹשֶׁבֶת עַל דַּם טֹהַר, שֶׁאֵין הַבְּדִיקָה מוֹעֶלֶת לָהֶן כְּלוּם[30].

27) במשנה שם (ז, ב) שנינו: "רבי יוסי אומר, מעוברת או מניקה שעברו עליהן שלוש עונות (ולא ראו) דיין שעתן". ומפרש רבינו שהמדובר, כשראתה דם ואחרי כן עברו עליה שלוש עונות ולא ראתה, ורבי יוסי ממשיך ואומר: בראייה ראשונה, אבל בשנייה מטמאה מעת לעת, וזה לא כפירוש רש"י. 28) דם של יולדת מיום שמיני ללידת זכר עד יום ארבעים ומיום חמישה עשר ללידת נקיבה עד שמונים נקרא דם טוהר ואינו מטמא. 29) משעה שנגמרו ימי דם טוהר. 30) בימי נידות אפילו אם לא תמצא כלום היא נשארת בטומאתה, ובימי דם טוהר אפילו אם תמצא דם היא טהורה ולפיכך הבדיקה מיותרת.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ז. חֲכָמִים תִּקְּנוּ לָהֶן לִבְנוֹת יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת בּוֹדְקוֹת עַצְמָן בְּכָל יוֹם, בְּשַׁחֲרִית[31] מִפְּנֵי טְהָרוֹת שֶׁל עַרְבִית[32], וּבְעַרְבִית[33] מִפְּנֵי טְהָרוֹת שֶׁל שַׁחֲרִית[34]. וְכָל אוֹכֶלֶת תְּרוּמָה[35] בּוֹדֶקֶת בְּשָׁעָה שֶׁאוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה[36], וְכָל אִשָּׁה בּוֹדֶקֶת בְּשָׁעָה שֶׁעוֹבֶרֶת[37] לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתָהּ מִפְּנֵי הַטְּהָרוֹת[38]. אֲבָל אִם לֹא הָיְתָה עוֹסֶקֶת בִּטְהָרוֹת - אֵינָהּ צְרִיכָה בְּדִיקָה לְבַעְלָהּ; שֶׁכָּל הַנָּשִׁים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן וֶסֶת[39] - בְּחֶזְקַת טָהֳרָה לְבַעְלֵיהֶן[40], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּעִנְיַן נִדָּה.

31) צריכה לבדוק. 32) הערב שעבר, אם לא תבדוק שחרית ותראה דם במשך היום ייטמאו למפרע כל הטהרות שעשתה אחר הבדיקה האחרונה. 33) בודקת. 34) שנגעה בהן במשך היום. 35) בת כהן שלא נישאה לישראל או ללוי, אשת כהן ושפחתו הכנענית. 36) וטמא אסור לאכול תרומה. 37) כלומר, לפני תשמיש. 38) שם יא, ב. פירוש, מפני שהיא צריכה לבדוק עצמה אחר תשמיש מפני הטהרות, שמא ראתה דם מחמת תשמיש חייבוה לבדוק גם לבעלה, היינו לפני תשמיש. 39) זמן קבוע לראיית דם נידות. 40) משמע, שאשה שאין לה וסת קבוע חייבת לבדוק לבעלה אף על פי שאינה עוסקת בטהרות וכן פסק רבינו בפירוש בפרק ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ט.

ח. חֶזְקַת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְפִרְקָן[41] בְּחֶזְקַת טָהֳרָה[42], וְאֵין הַנָּשִׁים בּוֹדְקוֹת אוֹתָן; אֲבָל מִשֶּׁהִגִּיעוּ לְפִרְקָן צְרִיכוֹת בְּדִיקָה[43], וְנָשִׁים בּוֹדְקוֹת אוֹתָן.

41) שלא הגיע זמנן לראות דם נידות. ראה למעלה הלכה ד. 42) מניחים אנו שלא ראו והן טהורות לכל דבר. 43) מניחים אנו, שכבר זב ממנה דם נידות ולא הבחינה בדבר מחוסר ידיעה ואין לסמוך על בדיקתה כל זמן שאינה בקיאה בבדיקה ולפיכך נשים מבוגרות בודקות אותה.

ט. הַחֵרֶשֶׁת[44] וְהַשּׁוֹטָה וּמִי שֶׁנִּטְרְפָה דַּעְתָּהּ בְּחֹלִי, אִם יֵשׁ לָהֶן פִּקְחוֹת מְתַקְּנוֹת אוֹתָן[45] - הֲרֵי אֵלּוּ אוֹכְלוֹת בִּתְרוּמָה.

44) אינה שומעת ואינה מדברת ודינה כשוטה. 45) בודקות ומטבילות אותן אם היא צריכה טבילה.

י. כָּל הַכְּתָמִים[46] הַבָּאִים מִבֵּין יִשְׂרָאֵל[47] - בְּחֶזְקַת טֻמְאָה, וְהַבָּאִים מִבֵּין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - בְּחֶזְקַת טְהוֹרִין[48]. וְהַנִּמְצָאִים בְּעָרֵי יִשְׂרָאֵל - טְהוֹרִים, שֶׁלֹּא נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁלִיךְ כִּתְמֵיהֶן, אֶלָּא מַצְנִיעִין אוֹתָם[49]. לְפִיכָךְ, כָּל הַכְּתָמִים הַנִּמְצָאִים בְּכָל מָקוֹם - טְהוֹרִין, חוּץ מִן הַנִּמְצָאִים בְּחוּרִים[50] וּסְבִיבוֹת בֵּית הַטֻּמְאָה[51]. וְכֻלָּן טֻמְאָתָן בְּסָפֵק, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[52].

46) בגדים שעליהם כתמי דם. 47) ראינו שבאו מבין ישראל. 48) לא גזרו טומאה על כתמיהן, אף על פי שגזרו על דמן (ראה למעלה פרק ג הלכה ט). 49) ולפיכך יש להניח שכתמי גויות הם. 50) שהם מקום מוצנע.

51) חדר מיוחד לנשים בימי טומאתן (רש"י שם). 52) בפרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה א. הספק הוא, שמא דם זה אינו מן החדר שדמיו טמאים אלא מן הפרוזדור, שדמיו טהורים.

יא. כָּל הַכְּתָמִים הַטְּמֵאִין מַעֲבִירִין עֲלֵיהֶן[53] שִׁבְעָה סַמְמָנִין, וְאַחַר כָּךְ - בֵּין עָבַר הַכֶּתֶם בֵּין לֹא עָבַר - מַטְבִּילוֹ וְטָהוֹר[54]. שֶׁאִם לֹא עָבַר כְּלָל - הֲרֵי הוּא צָבַע; וְאִם עָבַר אוֹ כָּהָה - הֲרֵי זֶה כֶּתֶם, וּמֵאַחַר שֶׁעָבְרוּ עָלָיו הַסַּמְמָנִין כְּבָר בָּטֵל, אַף עַל פִּי שֶׁרִשּׁוּמוֹ נִכָּר. וַאֲפִלּוּ כֶּתֶם שֶׁל דַּם נִדּוֹת וַדַּאי - כֵּיוָן שֶׁהֶעֱבִיר עָלָיו שִׁבְעָה סַמְמָנִים בָּטֵל[55], וּמַטְבִּילוֹ וְעוֹשֶׂה טְהָרוֹת עַל גַּבָּיו.

53) מכבסים את מקום הכתם. 54) פליאה, שהרי במשנה כתוב בפירוש, שאם לא עבר "הרי זה צבע וכו' ואינו צריך להטביל". ורבינו עצמו כותב כאן: "הרי הוא צבע" ואם כן למה צריך טבילה? ופירש בכסף משנה, שמפני שהיה על הבגד ספק טומאה טעון טבילה, ומה שאמרו במשנה אינו צריך להטביל פירושו, אינו צריך טבילה שניה, אחר הכביסה כשהטבילו לפני הכביסה. ובמשנה המדובר כשהטביל לפני הכביסה, ואם עבר צריך להטבילו שנית. [וקשה להבין מה מועילה הטבילה לפני הכביסה, הלא הכתם קיים ומטמא גם אחרי הטבילה?]. 55) אפילו אם ניכר רושם הכתם רואים אותו כאילו אינו, מפני שאין דרכם של אנשים להקפיד על הרושם שנשאר אחרי כביסה יסודית שכזו (רב אשי שם בראש העמוד).

יב. בֶּגֶד שֶׁאָבַד[56] בּוֹ כֶּתֶם - מַעֲבִירִין עַל כָּל הַבֶּגֶד שִׁבְעָה סַמְמָנִים וּמַטְבִּילוֹ. אָבְדָה בּוֹ שִׁכְבַת זֶרַע: אִם הָיָה חָדָשׁ[57] - בּוֹדְקוֹ בְּמַחַט[58]; וְאִם הָיָה שָׁחוּק[59] - בּוֹדְקוֹ בַּחַמָּה[60].

56) מקום הכתם אינו ידוע, אבל ברור הדבר שיש בו כתם. 57) אם הבגד חדש. 58) עובר בחודו של מחט על שטח הבגד וכשיגיע למקום הזרע יתעכב המחט. 59) בגד ישן שנשחק. 60) מעמידו נגד השמש וקרניה חודרות לעיני המסתכל מפני שהבגד שחוק, אבל המקום שנבלע בו הזרע הוא סתום, ואין אור השמש נראה. ובגד חדש כולו עבה ואין האור עובר בו.

יג. בֶּגֶד[61] שֶׁהָיָה עָלָיו כֶּתֶם וְהִטְבִּילוֹ וְעָשָׂה עַל גַּבָּיו טְהָרוֹת, וְאַחַר כָּךְ הֶעֱבִיר עַל הַכֶּתֶם שִׁבְעַת הַסַּמְמָנִים וְלֹא עָבַר - הֲרֵי זֶה צָבַע, וְהַטְּהָרוֹת שֶׁעָשָׂה טְהוֹרוֹת, וְאֵין צָרִיךְ לְהַטְבִּילוֹ פַּעַם אַחֶרֶת. וְאִם עָבַר הַכֶּתֶם אוֹ כָּהָה עֵינוֹ - הֲרֵי זֶה כֶּתֶם, וְהַטְּהָרוֹת טְמֵאוֹת[62], שֶׁהֲרֵי הִקְפִּיד עַל הַכֶּתֶם לַהֲסִירוֹ, וְצָרִיךְ לְהַטְבִּילוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה לְטַהֲרוֹ.

61) עיקרי הדינים שבהלכה זו נאמרו כבר בהלכה יא והוכפלו כאן מפני דיני הטהרות שנעשו על גבו לפני הכיבוס, שלא נאמרו שם. 62) מלשונו משמע שהמדובר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בטהרות שנעשו לפני הכביסה, אבל ברור שגם אלה שנעשו אחר הכביסה לפני הטבילה - טמאות.

יד. כֵּיצַד? שֶׁהֶעֱבִיר עָלָיו שִׁשָּׁה סַמְמָנִים וְלֹא עָבַר, וְאַחַר כָּךְ הֶעֱבִיר עָלָיו צַפּוּן[63] וְעָבַר - הֲרֵי הַטְּהָרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גַּבָּיו טְמֵאוֹת. אַף עַל פִּי שֶׁהַצַּפּוּן מַעֲבִיר הַצֶּבַע[64], הוֹאִיל וְלֹא הֶעֱבִיר עָלָיו שִׁבְעַת הַסַּמְמָנִין - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת כֶּתֶם[65], וְשֶׁמָּא אִלּוּ הֶעֱבִיר הַשִּׁבְעִי הָיָה עוֹבֵר. הֶעֱבִיר עָלָיו שִׁבְעַת הַסַּמְמָנִים וְלֹא עָבַר, וְחָזַר וְהֶעֱבִירָן עָלָיו פַּעַם שְׁנִיָּה וְעָבַר[66] - כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גַּבָּיו בֵּין תִּכְבֹּסֶת רִאשׁוֹנָה לִשְׁנִיָּה טְהוֹרוֹת[67], וְכָל הַטְּהָרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גַּבָּיו אַחַר תִּכְבֹּסֶת שְׁנִיָּה טְמֵאוֹת; הוֹאִיל וְגִלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהוּא מַקְפִּיד עָלָיו וְרוֹצֶה לְהוֹצִיא רִשּׁוּמוֹ - הֲרֵי זֶה טָמֵא עַד שֶׁיִּטְבֹּל[68] וְיַטְבִּילוֹ. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי בִּיאָה שִׁבְעַת הַסַּמְמָנִין שֶׁמַּעֲבִירִין עַל הַכֶּתֶם מָה הֵן וְהֵיאַךְ מַעֲבִירִין אוֹתָן.

63) רש"י מפרש: "שאבון בלעז", פירוש, סבון. 64) ואם כן אפשר שאין כאן דם כלל (ראה פרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה לו ומגיד משנה שם). 65) מכיוון שחכמים הצריכו בדיקה אין לטהרו בלי אותה הבדיקה. 66) ברייתא שם: "העביר עליו שבעה סימנין ולא עבר, שנאן (חזר והעבירם) ועבר, טהרותיו טהורות". ופירשה רבי זירא שהכוונה לטהרות שנעשו בין תכבוסת ראשונה לשנייה אבל אלה שנעשו אחר תכבוסת שנייה - טמאות. 67) עבר דווקא, שהועילו מעשיו, אבל אם לא עבר אין הקפדתו מועילה לטמא. [והטהרות שלפני כיבוס ראשון טהורים מפני שכיבוס זה אינו מוכיח הקפדה לנקות הבגד, שהרי הוא רוצה שהכיבוס לא יועיל]. 68) שיבטל גם את הרישום שנשאר.

טו. הָאִשָּׁה שֶׁמֵּתָה וְיָצְאָה מִמֶּנָּה דָּם[69] - מְטַמֵּא מִשּׁוּם כֶּתֶם[70], שֶׁהַמָּקוֹר מְקוֹמוֹ טָמֵא[71]. אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא הַדָּם[72] אַחַר שֶׁמֵּתָה וְאֵין כָּאן נִדָּה, הוֹאִיל וּמִמָּקוֹם טָמֵא יָצָא - מְטַמֵּא טֻמְאַת כְּתָמִים[73]. וְאִם הָיָה בּוֹ רְבִיעִית - מְטַמֵּא בְּאֹהֶל[74] וּמְטַמֵּא מִשּׁוּם כֶּתֶם[75].

69) אפילו כל שהוא. 70) כלומר, משום דם נידות. 71) וכל הנמצא בו הוא אב הטומאה. 72) פירוש, שנעקר ממקומו במקור אחר מיתה, אבל אם נעקר מחיים ויצא לבית החיצון, אף על פי שלא יצא חוץ לגופה הרי זו נידה ממש (ראה פרק ה מהלכות איסורי ביאה הלכה ב). 73) טומאת נידות. 74) טומאת מת. כל דבר הראוי לקבל טומאה הנמצא באוהל שהמת בתוכו טמא שבעת ימים וטעון הזיית אפר פרה אדומה. ורביעית דם מן המת דינו לעניין זה כמת שלם. 75) לטמא משכב ומושב ומרכב כנידה ממש. מת חמור מנידה שהוא מטמא באוהל, ונידה חמורה שהיא מטמאה משכב ומושב ומרכב.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

1) יבאר שנידה זבה ויולדת והזב לעולם הם בטומאתם עד שיטבלו, ודין יולדת שירדה לטבול מטומאה לטהרה ונעקר דם ממנה בירידתה, ודין יולדת שטבלה אחר שבעה של זכר או י"ד של נקבה, ואם היא מצורעת מה דינה, זבה קטנה שטבלה בימי שימור שלה או בליל השימור, הרואה דם ביום י"א וטבלה לערב ליל שנים עשר או ביום שנים עשר.

א. הַזָּב וְהַזָּבָה וְהַיּוֹלֶדֶת לְעוֹלָם הֵם בְּטֻמְאָתָן וּמְטַמְּאִין אָדָם וְכֵלִים וּמִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב עַד שֶׁיִּטְבְּלוּ[2]. אֲפִלּוּ נִתְאַחֲרוּ כַּמָּה שָׁנִים בְּלֹא רְאִיַּת טֻמְאָה וְלֹא טָבְלוּ - הֲרֵי הֵן בְּטֻמְאָתָן.

2) שבת סד, ב "בנדתה תהא עד שתבוא במים" (ראה פ"ד מהלכות איסורי ביאה ה"ג, והגהות מיימוניות שם).

ב. יוֹלֶדֶת[3] שֶׁלֹּא טָבְלָה אַחַר שִׁבְעָה לְזָכָר וְאַרְבָּעָה עָשָׂר לִנְקֵבָה, כָּל דָּם שֶׁתִּרְאֶה אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ יְמֵי טֹהַר - הֲרֵי הוּא כְּדַם הַנִּדּוּת וּמְטַמֵּא לַח וְיָבֵשׁ[4]. לֹא תָּלָה הַכָּתוּב בְּיָמִים בִּלְבַד, אֶלָּא בְּיָמִים וּטְבִילָה[5].

3) משנה, נדה לה, א. 4) למעלה בפ"ה ה"א למדנו, שדם נידות מטמא בין כשהוא לח ובין כשנתייבש, ושאר הנוזלים של זבה ויולדת מטמאים כשהם לחים בלבד. ונחלקו בית־שמאי ובית־הלל בדין דם יולדת שלא טבלה אחר שבעת ימים ללידת זכר או אחר ארבעה עשר ללידת נקיבה. בית־שמאי אומרים, מכיוון שהתורה מטהרת דמיה בתוך ימי טוהר (ראה למעלה פ"ד ה"ו), הרי דם זה הוא כנוזלים אחרים ומטמא רק כשהוא לח. ובית־הלל סוברים, שהתורה טיהרה את דמי היולדת רק אחר שעברו שבעה ימים לזכר או ארבעה עשר לנקבה וגם טבלה, וכל זמן שלא טבלה, דמה טמא כדם נידות ומטמא גם כשהוא יבש. 5) בלשון הגמרא שם: "ביומי וטבילה תלה רחמנא". כלומר, דם טוהר מתחיל אחר טבילת היולדת. ואף־על־פי־כן נגמרים ימי טוהר אחרי ארבעים לזכר ושמונים לנקבה מיום הלידה.

ג. יוֹלֶדֶת[6] שֶׁיָּרְדָה לִטְבֹּל מִטֻּמְאָה לְטָהֳרָה[7] וְנֶעֱקַר מִמֶּנָּה[8] דָּם בִּירִידָתָהּ[9] וְיָצָא חוּץ לְבֵין הַשְּׁנַיִם[10] - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה[11], וְאֵין הַטְּבִילָה מוֹעֶלֶת לְדָם זֶה[12], וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן הִיא בִּבְשָׂרָהּ. וְאִם נֶעֱקַר מִמֶּנָּה בַּעֲלִיָּתָהּ[13] מִן הַמִּקְוֶה - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דַּם טֹהַר, וְהַטְּבִילָה מוֹעֶלֶת לְכָל הַדָּם הַמֻּבְלָע בָּאֵיבָרִים[14] וּמְשִׁימָה אוֹתוֹ דַּם טֹהַר.

6) מימרא של רב, שם מב, א. 7) אחרי שבעת ימים ללידת זכר או ארבעה־עשר יום ללידת נקבה. 8) מן המקום שדם נידות מכונס בו. 9) לפני שטבלה. 10) מקום מסויים ברחם (ראה פ"ה מהלכות איסורי ביאה ה"ב), וממנו ולחוץ נקרא בית החיצון. 11) כל זמן שהדם נמצא בבית החיצון, וכשיֵצא תטבול שנית ותיטהר אחר שקיעת החמה. ואע"פ שטומאה בלועה אינה מטמאה (חולין עא, א) דעת רבינו שבית החיצון אינו בלוע אלא בית הסתרים, כרבא שם, ובית

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הסתרים אינו מטמא במגע אבל מטמא במשא (ראה הלכות טומאת מת פ"א ה"ג וה"ח). ולפיכך טמאה האשה טומאת יום אחד, שהרי נשאה את הדם, וטעונה טבילה והערב שמש. ולדעת רבינו, כל הסוגיא שם נאמרה לפי דעת אביי (שם), שבית החיצון דינו כבלוע, והטומאה הנמצאת בו אינה מטמאה לא במגע וגם לא במשא, ולפיכך אמרו שאינו מטמא עד שיצא לחוץ. ראה תוספות שם ד"ה אמאי. 12) טבילת היולדת מועילה אמנם לטהר את כל הדם המכונס במקור, אבל אינה מטהרת את הדם שנעקר לפני הטבילה, ודם זה מטמא את האשה טומאת משא אבל אינו מטמאה טומאת ראיה שבעת ימים, מפני שתקופת דם טוהר מפסיקה את כל טומאות הראיות. 13) אחר שטבלה. 14) ודם המכונס במקומו במקור נקרא "מובלע", מה־שאין־כן הדם שנעקר ממנו ויצא לבית החיצון.

ד. יוֹלֶדֶת[15] שֶׁטָּבְלָה אַחַר שִׁבְעָה שֶׁל זָכָר וְאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁל נְקֵבָה, אוֹ אַחַר סְפִירַת שִׁבְעָה יָמִים נְקִיִּים אִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת בְּזוֹב[16] - הֲרֵי הִיא בְּכָל יְמֵי טֹהַר שֶׁלָּהּ כְּטָמֵא שֶׁטָּבַל וַעֲדַיִן לֹא הֶעֱרִיב שִׁמְשׁוֹ, וַהֲרֵי הִיא טְבוּלַת יוֹם[17] בְּכָל אוֹתָן הַיָּמִים[18]. וְאֵינָהּ צְרִיכָה טְבִילָה אַחֶרֶת בְּסוֹף יְמֵי טֹהַר, אֶלָּא בְּמִשְׁלַם הַיָּמִים[19] הֲרֵי הִיא כְּטְבוּל יוֹם שֶׁהֶעֱרִיב שִׁמְשׁוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהִיא כְּטְבוּל יוֹם? לְעִנְיַן תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר[20]; אֲבָל לְקָדָשִׁים הֲרֵי הִיא כְּרִאשׁוֹן לְטֻמְאָה[21] שֶׁעֲדַיִן לֹא טָבַל, אֶלָּא[22] כְּמִי שֶׁנָּגַע בְּנִדָּה אוֹ בִּטְמֵא מֵת שֶׁעֲדַיִן לֹא טָבַל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. נִמְצֵאתָ אַתָּה לָמֵד, שֶׁהַיּוֹלֶדֶת בְּתוֹךְ יְמֵי טֹהַר אוֹכֶלֶת בְּמַעֲשַׂר[23] וּפוֹסֶלֶת אֶת הַתְּרוּמָה[24] כְּטְבוּל יוֹם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאִם נָפַל מֵרֶקָּהּ וּמִדַּם טָהֳרָתָהּ עַל כִּכַּר שֶׁל תְּרוּמָה - הֲרֵי הוּא בְּטָהֳרָתוֹ, שֶׁמַּשְׁקֶה טְבוּל יוֹם טָהוֹר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[25]. וּמְטַמְּאָה אֶת הַקָּדָשִׁים כְּוֹלֶד הַטֻּמְאוֹת[26] עַד שֶׁתַּשְׁלִים יְמֵי טֹהַר וְתִהְיֶה טְהוֹרָה לַכֹּל[27]. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁמֵּאַחַר שֶׁהִיא מְטַמְּאָה אֶת הַקֹּדֶשׁ - שֶׁהִיא צְרִיכָה טְבִילָה אַחֶרֶת בַּסּוֹף[28] וְאַחַר כָּךְ תִּגַּע בַּקֹּדֶשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה טְבִילָה אַחֶרֶת לַאֲכִילַת הַתְּרוּמָה.

15) משנה שם עא, ב. 16) בהלכות איסורי ביאה פ"ז ביאר רבינו, שיולדת בזוב (שילדה בזמן שהיתה זבה) צריכה לספור שבעה ימים נקיים מראיית דם ואחר־כן טובלת, וימי טוהר מתחילים אחר יום טבילתה. 17) טמא שטבל ביום האחרון לטומאתו, נקרא "טבול יום" עד שקיעת החמה. 18) בלשון התלמוד: "טבולת יום ארוך". 19) כשיושלמו שלושים ושלושה יום לזכר וששים וששה ימים לנקבה מיום טבילתה. 20) לקמן יתבאר. 21) כבית־הלל במשנה שם. כבר ביארנו שראשון לטומאה עושה שני בחולין, שני עושה שלישי בתרומה (אבל לא בחולין), ותרומה שלישית עושה רביעי בקודש. 22) נראה שתיבה זו נשתרבבה לכאן בטעות. 23) במסכת נגעים פי"ד, ג, שנינו: "טבול יום אוכל במעשר, העריב שמשו אוכל בתרומה". 24) עושה את התרומה שלישי לטומאה. 25) שם ה"ד.

26) וקדשים שנגעה בהם נעשו שני לטומאה. 27) פירוש, טהורה מטומאת טבול יום, שבה אנו עוסקים. ויוצא מזה שלתרומה תהיה טהורה ממש, ולקדשים תיטהר מטומאת ראשון לטומאה, אולם עדיין תפסול (ולא תטמא) את הקודש עד שתביא קרבנותיה, מפני שמחוסר כיפורים פוסל את הקודש בנגיעה. וכן כתב רבינו בפירושו למשנה חגיגה (פ"ג מ"א), וכן בהלכות אבות הטומאות פ"י ה"ג וה"ט (ופליאה היא, למה לא הביא הכסף־משנה מקורות אלה). ודומה לכך אנו מוצאים לקמן (פי"ב וה"ה): "המשכבות והמרכבות טהורים", והכוונה - טהורים מטומאת משכב ומושב שהיא טומאה חמורה, אבל טמאים טומאת נגיעה (רבינו בפירושו למשנה טהרות פ"ז ה). ודומה לכך כתב רבינו גם בפ"ה מהלכות טומאת מת הי"ב, בדין אשה שהפילה "טמאה שבעה ימים" כנוגע במת, ואף־על־פי שהיא טמאה ארבעה עשר יום אם הפילה נקבה, אלא שם עוסק רבינו בדיני טומאת מת, ולא נגע כלל בטומאת יולדת שדיניה מבוארים במקומם. 28) בסוף ממש, היינו אחר הבאת קרבנותיה. [כך משמע מלשונו של רבינו בפי"ב מהלכות אבות הטומאות הט"ו. כסף־משנה]. ואפילו אם טבלה אחר ששלמו ימי טוהר. ומה שאמרו בית־הלל (נדה עא, ב) "אינה צריכה טבילה באחרונה", הכוונה לתרומה, שהרי המדובר שם בכיכר של תרומה, אבל לנגיעת קודש צריכה טבילה. וכן פירש רש"י שם. (ראה השלמות).

ה. יוֹלֶדֶת שֶׁהִיא מְצֹרַעַת[29] וְטָבְלָה אַחַר שִׁבְעָה שֶׁל זָכָר אוֹ אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁל נְקֵבָה - הֲרֵי דַּם טֹהַר שֶׁלָּהּ טָמֵא[30] כְּרֶקָּהּ וּכְמִימֵי רַגְלֶיהָ. וְכֻלָּן[31] כְּמַשְׁקִין טְמֵאִין[32]. שֶׁכָּל הַמַּשְׁקִין הַטְּמֵאִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן כְּמַשְׁקִין שֶׁהֵן נוֹגְעִין בָּהֶן[33]; חוּץ מִזָּב וְכַיּוֹצֵא בּוֹ[34], שֶׁהֲרֵי שְׁלֹשָׁה מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מִמֶּנּוּ[35] אֲבוֹת טֻמְאוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[36].

29) משנה שם לד, א. 30) כבית־הלל שם. 31) דם טוהר, רוק ומימי רגלים. 32) שהם ראשון לטומאה. 33) שנינו במסכת טבול יום פ"ב מ"א: "משקין היוצאין מהן, כמשקין שהן נוגעין בהן, אלו ואלו תחילה" (תחילה - ראשון לטומאה). [ראה בהשלמות, מקור דין זה מהכתוב]. 34) נדה, יולדת וזבה. 35) שכבת זרע, רוק ומימי רגלים. 36) למעלה פ"א הי"ד.

ו. זָבָה קְטַנָּה[37] שֶׁטָּבְלָה בַּיּוֹם הַשְּׁמוּר שֶׁלָּהּ אַחַר הָנֵץ[38], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּעִנְיַן אִסּוּר נִדָּה[39] - הֲרֵי מַגָּעָהּ[40] וּבְעִילָתָהּ[41] תְּלוּיִים[42]: אִם נִגְמַר הַיּוֹם וְלֹא רָאֲתָה - כֹּל שֶׁנָּגְעָה בּוֹ טָהוֹר, וּבוֹעֲלָהּ טָהוֹר וּפָטוּר[43]; וְאִם רָאֲתָה דָּם אַחַר שֶׁטָּבְלָה - כָּל טְהָרוֹת שֶׁעָשְׂתָה טְמֵאוֹת, וְעוֹשָׂה מִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב, וּבוֹעֲלָהּ חַיָּב חַטָּאת. טָבְלָה בְּלֵיל הַשְּׁמוּר קֹדֶם שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר - הֲרֵי זוֹ כְּמִי שֶׁלֹּא טָבְלָה, וַעֲדַיִן עוֹשָׂה מֶרְכָּב וּמוֹשָׁב[44].

37) נדה עב, א. אשה שראתה בתקופת הזיבה פעם אחת או

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

פעמיים, בין ביום אחד בין בשני ימים בזה אחר זה, נקראת זבה קטנה וצריכה לשמור כל יום המחרת, ויום זה נקרא יום השימור, ואם עבר בטהרה וטבלה - טהורה. 38) עם נצנוץ השמש, שאז מותר לה לטבול, אלא שאסורה לבעלה ולעשות טהרות כל היום, שמא תראה בו ביום ותיטמא למפרע. 39) בפ"ו מהלכות איסורי ביאה ה"ט. 40) אם נגעה בטהרות. 41) אם נבעלה. 42) עומדים בספק. 43) מלהביא קרבן חטאת. 44) אפילו אם לא תראה דם ביום השמור, כי טבילת לילה אינה מטהרת אותה. משכב ומושב דינם שוה לכל דבר, ולפיכך כותב רבינו לפעמים משכב ולפעמים מושב. אבל מרכב דין אחר לו, כמו שיתבאר לקמן בפ"ו.

ז. הָרוֹאָה[45] דָּם בְּיוֹם אַחַד עָשָׂר וְטָבְלָה לָעֶרֶב לֵיל שְׁנֵים עָשָׂר - הֲרֵי זוֹ מְטַמְּאָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב[46], אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לִהְיוֹת זָבָה גְּדוֹלָה[47], כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ[48] בְּעִנְיַן אִסּוּר נִדָּה.

45) משנה שם עא, ב. 46) אבל פטורים מן הקרבן, כבית־הלל שם. 47) אפילו אם תראה דם ביום י"ב וי"ג, שהרי יום י"ב הוא תחילת תקופת נדה, ודם נידות אינו מצטרף לזיבה, אעפ"כ אין טבילת לילה מועילה לטהרה. 48) שם.

ח. טָבְלָה בְּיוֹם שְׁנֵים עָשָׂר[49] אַחַר הָנֵץ הַחַמָּה, אַף עַל פִּי שֶׁאֲסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ [עַד] לָעֶרֶב[50], אִם שִׁמְּשָׁהּ - בּוֹעֲלָהּ טָהוֹר, וּמִשְׁכָּבָהּ וּמֶרְכָּבָהּ טְהוֹרִין, אַף עַל פִּי שֶׁרָאָתָה דָּם בְּיוֹם שְׁנֵים עָשָׂר אַחַר הַטְּבִילָה. מִפְּנֵי שֶׁהוּא תְּחִלַּת נִדָּה, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ שָׁם בְּאִסּוּר נִדָּה, וְאֵינוֹ מִצְטָרֵף לְיוֹם אַחַד עָשָׂר[51], לְפִיכָךְ אֵינָהּ צְרִיכָה לִשְׁמֹר יוֹם שְׁנֵים עָשָׂר[52], אֶלָּא טוֹבֶלֶת וְעוֹסֶקֶת בִּטְהָרוֹת. אֲבָל הָרוֹאָה דָּם בָּעֲשִׂירִי - טוֹבֶלֶת בְּיוֹם אַחַד עָשָׂר וּמְשַׁמֶּרֶת אוֹתוֹ, שֶׁאִם תִּרְאֶה בּוֹ דָּם אַחַר טְבִילָה - נִטְמְאוּ כָּל טְהָרוֹת שֶׁעָשְׂתָה וְנִטְמָא בּוֹעֲלָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לִהְיוֹת זָבָה גְּדוֹלָה[53], כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ בְּעִנְיַן נִדָּה.

49) הלכה זו היא המשך ההלכה הקודמת. והמדובר, באשה שראתה ביום אחד עשר. 50) מדרבנן, גזירה שמא יעשה כך כשתראה ביום עשירי או לפניו. 51) לטמא למפרע. 52) ואם תראה בו תטמא בטומאת נדה משעת ראייתה ואילך. 53) שהרי ראייה שלישית תהיה ביום שנים עשר, אחר גמר תקופת זיבה. והטעם, מפני שכל זמן שלא עבר עליה יום בטהרה בתקופת הזיבה, דינה כזבה קטנה.

ט. זָב וְזָבָה גְּדוֹלָה שֶׁטָּבְלוּ בְּיוֹם שְׁבִיעִי[54] שֶׁלָּהֶן, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ[55] - לֹא יִתְעַסְּקוּ בִּטְהָרוֹת[56] עַד לָעֶרֶב; שֶׁמָּא יִרְאוּ טֻמְאָה וְיִסְתְּרוּ שִׁבְעַת יְמֵי הַסְּפִירָה, וְנִמְצְאוּ אוֹתָן הַטְּהָרוֹת טְמֵאוֹת לְמַפְרֵעַ[57]. אַף עַל פִּי שֶׁהֵן עוֹשִׂין מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב לְמַפְרֵעַ[58] - אֵין מְטַמְּאִין כְּלֵי חֶרֶס בְּהֶסֵּט[59] מֵאַחַר שֶׁטָּבְלוּ, אַף עַל פִּי שֶׁחָזְרוּ וְרָאוּ טֻמְאָה וְסָתְרוּ הַכֹּל, וְכָל כְּלֵי חֶרֶס שֶׁהֵסִיטוּ עַד שֶׁלֹּא רָאוּ טָהוֹר.

54) משבעה נקיים. 55) בפ"ו מהלכות איסורי ביאה פי"א, שזבה מותרת לטבול ביום שביעי. 56) 'תורת כהנים' פרשת מצורע ט, ב. 57) פסחים פא, א. 58) שם. 59) אם הזיזוהו מבלי לנגוע בתוכו. זב וזבה מטמאים כלי חרס בהיסט, ואפילו אם הכלי מכוסה בכיסוי מהודק (לקמן פ"ח ה"ג). ומשמיענו רבינו, שאם ראו זיבה ביום השביעי אחר טבילתם אינם מטמאים למפרע בהיסט, אע"פ שמטמאים משכב ומושב למפרע, ולפיכך הכלים שהסיטו בין טבילה לראייה - טהורים. במסכת מגילה ח, ב למדו דין זה מהכתוב.

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

1) יבאר למה נאמר בתורה משכב ומושב ומה בין מרכב למושב, ודין מדף, והזב והזבה והנידה והיולדת ומצורע או נכרי שמתו, ודין כל מקום שאתה שומע טומאת מרכב ומושב אם צריך שיגע בהן הזב, ודין אוכלין ומשקין וכלים שאינם עשויים למשכב ומושב שישב עליהם הזב למעלה, כל שהוא למעלה מן הזב ואינו נוגע בו או למטה ממנו.

א. כְּבָר בֵּאַרְנוּ[2], שֶׁהַזָּב וַחֲבֵרָיו מְטַמְּאִין מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וּמֶרְכָּב. וְהַמִּשְׁכָּב וְהַמּוֹשָׁב אֶחָד הוּא. וְלָמָּה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב? שֶׁהַמִּשְׁכָּב - הָרָאוּי לִשְׁכִיבָה, וְהַמּוֹשָׁב - הָרָאוּי לִישִׁיבָה. וּבֵין שֶׁיָּשַׁב עַל הַמִּשְׁכָּב אוֹ שֶׁשָּׁכַב עַל הַמּוֹשָׁב - טִמְּאָהוּ[3]. לְפִיכָךְ אֲנִי אוֹמֵר בְּכָל מָקוֹם מִשְׁכָּב לְבַד, וְהוּא הַדִּין לְמוֹשָׁב. וְאֵי זֶהוּ מֶרְכָּב? זֶה הָרָאוּי לִרְכִיבָה[4], כְּגוֹן מַרְדַּעַת הַחֲמוֹר[5] וְטַפִּיטַן[6] הַסּוּס.

2) למעלה פ"א ה"א. 3) ב'תורת כהנים' פרשת מצורע פ"ב ה"ז, שנינו: "אין לי אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב, מנין שב על המושב וישב על המשכב? ת"ל יטמא – ריבה". 4) מיוחד לרכיבה. 5) מניחים אותה על גב החמור. 6) מין שטיח שרגילים להניחו על גב הסוס כשרוכבים עליו (כלים פכ"ג מ"ב). דעת רבינו, שכל דבר שיושבים עליו בפיסוק רגליים נקרא מרכב ולא מושב (ראה 'תוספות יום־טוב' כלים פ"א מ"ג, ד"ה מרכב). וכן כתב בפירושו למס' כלים פ"א מ"ג. ואפילו אותו חלק שהאדם יושב עליו ממש אינו מטמא משום מושב, אבל דעת רש"י (עירובין כז, א ובפירושו על התורה פרשת מצורע), שמרכב פירושו הדברים המסייעים לרכיבה, כגון החגורה, שמכניסים בטבעות שבאוכף וקושרים אותה תחת בטן הסוס ומחזיקה את האוכף, או העץ שהרוכב אוחז בו, או משעין עליו גבו, אבל המקום שהוא יושב עליו ממש בשעת רכיבה טמא משום מושב, וכן דעת הר"ש והרא"ש. (ויש לתמוה על רבינו שמנה (בפירושו למשנה הנ"ל) אוכף בין המטמאים טומאת מרכב, הלא התוספתא מס' כלים בבא־בתרא פ"ב אומרת: "האוכף טמא מושב, והתפוס שלו טמא מרכב". אולי מדובר באוכף המיוחד לנשים שדרכן

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לירכב, כששתי רגליהן נמצאות בצד אחד של הסוס, וסובר רבינו שדינו כמושב).

ב. הַמִּשְׁכָּב וְהַמֶּרְכָּב - כָּל אֶחָד מֵהֶן אָב מְאַבּוֹת הַטֻּמְאוֹת שֶׁל תּוֹרָה. מְטַמְּאִין אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע, וּמְטַמְּאִין אֶת הָאָדָם בְּמַשָּׂא[7]. וּמַה בֵּין מִשְׁכָּב לְמֶרְכָּב? שֶׁהַנּוֹגֵעַ בְּמִשְׁכָּב, אִם הָיָה אָדָם וְנָגַע בִּבְגָדִים וּבִשְׂאָר כֵּלִים עַד שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מִמְּטַמְּאָיו - הֲרֵי זֶה טְמְאָם[8] וַעֲשָׂאָן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה; וְהַנּוֹגֵעַ בְּמֶרְכָּב - אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּגָדִים וְלֹא כֵּלִים אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת מַגָּעוֹ. אֲבָל הַנּוֹשֵׂא אֶת הַמִּשְׁכָּב אוֹ אֶת הַמֶּרְכָּב - הֲרֵי זֶה מְטַמֵּא בְּגָדִים וּשְׂאָר כֵּלִים בִּשְׁעַת נְשִׂיאָתוֹ עַד שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מִמְּטַמְּאָיו. וּמִנַּיִן שֶׁבְּטֻמְאַת מֶרְכָּב חֵלֶק מַגָּעוֹ מַמַּשָּׂאוֹ וּבְמִשְׁכָּב לֹא חֵלֶק? שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר בְּמִשְׁכָּב: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו. וּבְמֶרְכָּב הוּא אוֹמֵר: וְכָל הַמֶּרְכָּב אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו וְכָל הַנֹּגֵעַ בְּכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַחְתָּיו יִטְמָא עַד הָעָרֶב, וְלֹא נֶאֱמַר בּוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו. מְלַמֵּד, שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּגָדִים בִּשְׁעַת מַגָּעוֹ. וְנֶאֱמַר: וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו. אֶחָד הַנּוֹשֵׂא אֶת הַמֶּרְכָּב אוֹ הַנּוֹשֵׂא מִשְׁכָּב מְטַמֵּא בְּגָדִים בִּשְׁעַת נְשִׂיאָתוֹ. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁהַזָּב וְהַזָּבָה וְהַנִּדָּה וְהַיּוֹלֶדֶת, וּמִשְׁכָּבָן וְרֶקָן וּמֵימֵי רַגְלֵיהֶן, וְדַם נִדָּה וְזָבָה וְיוֹלֶדֶת וְזוֹבוֹ שֶׁל זָב - כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ אָב. וְאָדָם שֶׁנָּגַע בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ אוֹ נְשָׂאָן - מְטַמֵּא בְּגָדִים וּשְׂאָר כֵּלִים בִּשְׁעַת נְגִיעָתוֹ אוֹ בִּשְׁעַת נְשִׂיאָתוֹ, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא כְּלֵי חֶרֶשׂ[9]; שֶׁכָּל הַמְטַמֵּא אָדָם - מְטַמֵּא כְּלֵי חֶרֶשׂ[10], וְכֹל שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא אָדָם - אֵינוֹ מְטַמֵּא כְּלֵי חֶרֶשׂ. הִנֵּה לָמַדְתָּ, שֶׁכָּל טָמֵא שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו - הֲרֵי זֶה מְטַמֵּא בְּגָדִים שֶׁיִּגַּע בָּהֶם[11] כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מִמְּטַמְּאָיו, וְעוֹשֶׂה אוֹתָן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה כָּמוֹהוּ. וּמְטַמֵּא שְׂאָר כֵּלִים כִּבְגָדִים, חוּץ מִכְּלֵי חֶרֶשׂ, שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא כְּלֵי חֶרֶשׂ אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא פֵּרֵשׁ. וְכָל טָמֵא שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו - הֲרֵי הוּא עַד שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ כְּאַחַר שֶׁפֵּרֵשׁ, שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּגָדִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וָלָד, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא אָדָם וְלֹא כְּלֵי חֶרֶשׂ. וּלְפִיכָךְ, הַנּוֹגֵעַ בְּמֶרְכָּב[12] אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּגָדִים בִּשְׁעַת מַגָּעוֹ, וְהַנּוֹשֵׂא אֶת הַמֶּרְכָּב מְטַמֵּא בְּגָדִים בִּשְׁעַת נְשִׂיאָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

7) אע"פ שלא נגע, כגון שהרים קרש שטומאה מונחת עליו, וכן אם הניח כלי כבד על קצה הקרש מזה, ומפני כובדו עלה למעלה קצהו השני, שהטומאה עליה. ראה לקמן פ"ח ה"ב. 8) משנה, כלים שם. 9) 'תורת כהנים' פרשת מצורע פ"ב פרשתא ב הי"א: "בגד הוא מטמא ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס". כלים אחרים למדו שם מהכתוב, שמיטמאים כבגדים שעל הזב. 10) זבים פ"ה מ"א. 11) ולא רק את הבגדים שהוא לבוש, ואע"פ שהנוגע הוא ראשון לטומאה, וראשון אינו מטמא כלים, גזרה התורה שיטמא "בחיבורים", פירוש, בשעה שהוא נוגע בטומאה וגופו מחבר את הטומאה ואת הכלים. 12) שלא נאמר בו "יכבס בגדיו".

ג. כָּל הַכֵּלִים[13] שֶׁיִּנָּשְׂאוּ לְמַעְלָה מִן הַזָּב - הֵם הַנִּקְרָאִין מַדָּף[14], וְהֵם כֻּלָּם כְּכֵלִים שֶׁהוּא נוֹגֵעַ בָּהֶם, שֶׁהֵם רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה, וְאֵינָן מְטַמְּאִין לֹא אָדָם וְלֹא כֵּלִים אֲבָל מְטַמְּאִין אֲכָלִין וּמַשְׁקִין, כִּשְׂאָר וַלְדוֹת הַטֻּמְאָה. וְטֻמְאַת מַדָּף מִדִּבְרֵיהֶם[15].

13) בהלכות הקודמות, מדובר בדברים שהם תחת הזב, אפילו מאה בגדים זה על זה ושכב על העליון, כולם אב הטומאה, ובהלכה זו מדובר בדברים שהם למעלה מן הזב, בלשון התלמוד: "עליונו של זב"). מן התורה טמא רק הבגד שנגע בזב ונעשה ראשון לטומאה, ואינו מטמא את הבגדים שעליו שלא נגעו בזב עצמו. 14) זבים פ"ד מ"ו. ופירש רבינו שם מלשון "ריחו נודף". והכוונה, כמו שריח נודף מרחוק, כך גם כאן מטמא את הבגדים המרוחקים מן הזב. 15) דברי חכמים, גזירותיהם. נדה ד, ב. וסובר רבינו, שהדרשה בגמרא שם לב, ב מהכתוב (ויקרא טו, י): "וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו" היא אסמכתא, כלומר, חכמים הסמיכו גזירתם על המקרא הזה (כסף־משנה).

ד. הַזָּב[16] וְהַזָּבָה וְהַנִּדָּה וְהַיּוֹלֶדֶת וְהַמְּצֹרָע שֶׁמֵּתוּ - הֲרֵי הֵן מְטַמְּאִין מִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב אַחַר מִיתָתָן כְּשֶׁהָיוּ כְּשֶׁהֵן חַיִּין עַד שֶׁיִּמּוֹק הַבָּשָׂר. וְטֻמְאָה זוֹ מִדִּבְרֵיהֶם[17], גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְעַלֵּף אֶחָד מֵאֵלּוּ וִיתַמּוּ שֶׁמֵּת וְהוּא עֲדַיִן לֹא מֵת. נִמְצָא מִשְׁכָּבוֹ וּמֶרְכָּבוֹ[18] שֶׁל אַחַר מִיתָה אַב טֻמְאָה שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים. אֲבָל נָכְרִי שֶׁמֵּת - אֵינוֹ עוֹשֶׂה מִשְׁכָּב[19], שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁהוּא חַי אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם[20], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[21].

16) משנה, נדה סט, ב. 17) גמרא, שם. 18) שלא נגע בהם, אבל כשנגע בהם טמאים טומאת מת מן התורה. 19) פירוש, אינו מטמא משכב שאינו נוגע בו. שם. 20) ואין גוזרים גזירה לגזירה, ברייתא שם. 21) למעלה פ"ב ה"י.

ה. כָּל מָקוֹם[22] שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ טֻמְאַת מִשְׁכָּב וּמֶרְכָּב - אֵינוֹ שֶׁיִּגַּע הַטָּמֵא בַּמִּשְׁכָּב אוֹ בַּמֶּרְכָּב כְּשֶׁיִּנָּשֵׂא עֲלֵיהֶן, אֶלָּא אֲפִלּוּ הָיוּ אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת לְמַעְלָה מִן הַכֵּלִי הֶעָשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמֶרְכָּב וְנִשָּׂא הַזָּב עַל הָאֲבָנִים מִלְּמַעְלָה[23] - נִטְמָא הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמֶּרְכָּב וְנַעֲשָׂה אַב טֻמְאָה. אֲפִלּוּ אֶלֶף מִשְׁכָּב אוֹ מֶרְכָּב זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה וְאֶבֶן עַל הָעֶלְיוֹן, וְיָשַׁב אֶחָד מִמְּטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב לְמַעְלָה מִן הָאֶבֶן - נִטְמְאוּ הַכֹּל[24]. וְאֶחָד הַמִּשְׁכָּב הַנּוֹגֵעַ בָּאָרֶץ אוֹ הַמִּשְׁכָּב שֶׁל מַעְלָה אִם נָגַע בּוֹ[25] בִּשְׁעַת שְׁכִיבָתוֹ - כָּל אֶחָד מֵהֶן אַב הַטֻּמְאָה. וְכֵן אִם הָיָה אֶחָד מִמְּטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב לְמַטָּה וְאֶבֶן עַל גַּבָּיו, וַאֲכָלִין וּמַשְׁקִין וְכֵלִים וְאָדָם

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עַל גַּבֵּי הָאֶבֶן זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה - כֻּלָּן טְמֵאִין[26] וְרִאשׁוֹן לְטֻמְאָה[27]. וְאֶחָד כְּלִי אוֹ אֹכֶל וּמַשְׁקֶה אוֹ אָדָם הַנּוֹגֵעַ בַּזָּב, אוֹ כְּלִי אוֹ אֹכֶל וּמַשְׁקֶה אוֹ אָדָם שֶׁהוּא לְמַעְלָה עַל הָאֶבֶן שֶׁעַל גַּבָּיו - הַכֹּל וְלַד טֻמְאָה, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא כֵּלִים; חוּץ מִן הָאָדָם שֶׁעַל גַּבֵּי הַזָּב, שֶׁעַד שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מִמְּטַמְּאָיו מְטַמֵּא שְׁאָר כֵּלִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[28].

22) כלים פ"א מ"ג. 23) ומפני כובדן הרב, אין כובדו של הזב מורגש על המשכב. 24) טומאת זו נקראת "אבן מסמא" (שם). ופירש רבינו שם: כמו (דניאל ו, יח): והיתית אבן חדה ושמת על פום גובא (ראה 'תפארת ישראל' בהקדמתו לסדר טהרות, אות ו). 25) באבן. פיסקא זו באה ללמדנו, שלא תטעה לומר: כשם שאבן אינה חוצצת בפני הטומאה והיא חודרת לכל המשכבות שתחתיה, כך אויר אינו חוצץ וכשהזב שוכב על גבי סדין תלויה באויר למעלה מהם – נטמאו. ורבינו מוסיף וכותב "בשעת שכיבתו" להשמיענו, שהכוונה לנגיעה דרך שכיבה או ישיבה, אבל נגיעה באחד מאיבריו אינו מטמא אלא זה שנגע בו ונעשה ראשון. 26) זבים פ"ה מ"ב: כל הנישא על גבי הזב – טמא. 27) כדין עליונו של זב. (ראה למעלה ה"ג, וראה 'תוספות יום־טוב' זבים פ"ה מ"ב, שמקיים את הגירסה: "מלמעלן, מטמאים אחד ופוסלים אחד". פירוש, אלה שהיו למעלה מן הזב מטמאים אוכלין ועושים אותם שני, והם פוסלים את התרומה שנעשית שלישי). 28) למעלה ה"ב.

ו. הָאָכָלִים וְהַמַּשְׁקִין וְהַכֵּלִים שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיִים לֹא לְמִשְׁכָּב וְלֹא לְמוֹשָׁב וְלֹא לְמֶרְכָּב שֶׁהָיוּ לְמַטָּה, וְיָשַׁב הַזָּב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ[29] עֲלֵיהֶם לְמַעְלָה וְלֹא נָגְעוּ בָּהֶן - כֻּלָּן טְהוֹרִין[30]. אֲבָל אִם הָיָה הָאָדָם לְמַטָּה וְהַזָּב לְמַעְלָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נוֹגֵעַ בּוֹ - הֲרֵי זֶה טָמֵא מִשּׁוּם נוֹשֵׂא זָב[31], כְּכָל נוֹשֵׂא דָּבָר שֶׁמְּטַמֵּא בְּמַשָּׂא, שֶׁהַנּוֹשֵׂא רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה[32]. הָא לָמַדְתָּ, שֶׁכֹּל שֶׁיִּהְיֶה לְמַעְלָה מִן הַזָּב - טָמֵא. בֵּין אָדָם, בֵּין כֵּלִים הָעֲשׂוּיִין לְמִשְׁכָּב וּלְמוֹשָׁב וּלְמֶרְכָּב בֵּין שְׁאָר כָּל הַכֵּלִים, בֵּין אֳכָלִים בֵּין מַשְׁקִין. הַכֹּל רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. וְכֹל שֶׁיִּהְיֶה לְמַטָּה מִן הַזָּב וְלֹא יִגַּע בּוֹ - טָהוֹר, חוּץ מִן הָאָדָם אוֹ כְּלִי הֶעָשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב אוֹ לְמֶרְכָּב; אֶלָּא שֶׁהָאָדָם רִאשׁוֹן, וְהַכֵּלִים הָעֲשׂוּיִים לְמוֹשָׁב אוֹ לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמֶרְכָּב אַב הַטֻּמְאָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[33].

29) זבה, נדה ויולדת. 30) שבת נט, א: יכול כפה סאה וישב עליה וכו' יהא טמא? תלמוד־לומר (ויקרא טו, ו): "אשר ישב עליו הזב וכו' יטמא" מי שמיוחד לישיבה. 31) אבל כלים אינם מיטמאים במשא. 32) אם פירש מן הטומאה, אבל כל זמן שלא פירש - דינו כאב הטומאה ומטמא כלים (ראה למעלה ה"ב). 33) כמה פעמים בפרק זה.

~ יום חמישי י' כסלו ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

1) יבאר שבחמישה דברים הזב מטמא מרכב משכב ומושב, וכיצד. שמרכב ומושב מטמאים את האדם בשבעה דברים, וכיצד. זב שדרס על כלי שלא נעשה למרכב משכב ומושב.

א. הַזָּב[2] מְטַמֵּא אֶת הַמִּשְׁכָּב וְהַמּוֹשָׁב וְהַמֶּרְכָּב בְּחָמֵשׁ דְּרָכִים: עוֹמֵד, יוֹשֵׁב, שׁוֹכֵב, נִתְלֶה וְנִשְׁעָן[3]. כֵּיצַד? כְּלִי הֶעָשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב אוֹ לְמֶרְכָּב, אֲפִלּוּ הָיָה תַּחַת הָאֶבֶן, אִם עָמַד אֶחָד מִמְּטַמְּאֵי מִשְׁכָּב עַל הָאֶבֶן אוֹ יָשַׁב עָלֶיהָ אוֹ שָׁכַב אוֹ נִשְׁעַן עָלֶיהָ אוֹ נִתְלָה בָּהּ, הוֹאִיל וְנִתְנַשֵּׂא עַל הַכְּלִי הַזֶּה מִכָּל מָקוֹם - נִטְמָא וְנַעֲשָׂה אַב טֻמְאָה. וְכָל אֶחָד מֵחֲמִשָּׁה דְּרָכִים אֵלּוּ הוּא הַנִּקְרָא מִדְרָס[4] בְּכָל מָקוֹם.

2) משנה זבים פרק ב ד. ושם שנינו משכב בלבד, ורבינו הוסיף מושב ומרכב. בנוגע למושב השמיענו למעלה בפרק ו הלכה א, שדינו כמשכב. וכאן משמיענו רבינו שגם מרכב מטמא בחמש דרכים אלו, מפני שגם במרכב כתוב "יטמא" מיותר, שהרי כתוב שם אחר כך "יטמא". ולמה השמיטה המשנה את המרכב? מפני שבה המדובר "לטמא אדם לטמא בגדים" ומרכב אינו מטמא בגדי הנוגע בו. אבל רבינו השמיט את המלים "לטמא בגדים" ולפיכך מנה גם מרכב. 3) בתורת כהנים פרשת זבים פרק ב הלכה ז שנינו: אין לי אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב, שכב על המושב וישב על המשכב, עמד, נשען ונתלה מנין? תלמוד לומר "יטמא יטמא" - ריבה. 4) רבינו בפירושו על המשנה אומר: והשם הכולל לאלה החמשה פנים הוא: מדרס.

ב. וְכֵן הַמִּשְׁכָּב וְהַמֶּרְכָּב[5] מְטַמְּאִין אֶת הָאָדָם בְּשִׁבְעָה דְּרָכִים: בַּחֲמִשָּׁה דְּרָכִים אֵלּוּ שֶׁמָּנִינוּ, וּבְמַגָּע וּבְמַשָּׂא. כֵּיצַד? מִשְׁכָּב אוֹ מֶרְכָּב שֶׁדָּרַס[6] עָלָיו הַזָּב וְנִטְמָא בְּמִדְרָסוֹ - הַנּוֹגֵעַ בּוֹ אוֹ הַנּוֹשְׂאוֹ טָמֵא. וְכֵן הַיּוֹשֵׁב עָלָיו אוֹ הָעוֹמֵד אוֹ הַשּׁוֹכֵב אוֹ הַנִּתְלֶה אוֹ הַנִّשְׁעָן, אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה אֶבֶן מַבְדֶּלֶת בֵּין הַטָּהוֹר וּבֵין הַמִּדְרָס - הֲרֵי זֶה נִטְמָא. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַיֹּשֵׁב עַל הַכְּלִי אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו הַזָּב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁמָּקוֹם שֶׁהַזָּב יוֹשֵׁב וּמְטַמֵּא[7], אִם יָשַׁב שָׁם הַטָּהוֹר - נִטְמָא[8]. מָה הַזָּב מְטַמֵּא מֶרְכָּב וּמוֹשָׁב שֶׁתַּחַת הָאֶבֶן, אַף הַטָּהוֹר מִתְטַמֵּא מִן הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמֶּרְכָּב שֶׁהוּא מִתַּחַת הָאֶבֶן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַזָּב שָׁם[9] עַל הַמִּשְׁכָּב. וְאָדָם זֶה שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַמִּדְרָס מְטַמֵּא בְּגָדִים כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מִמְּטַמְּאָיו, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

5) גם כאן הוסיף רבינו מרכב, שאינו במשנה. 6) "דרס" הוא שם כולל לחמש הדרכים שנמנו בהלכה א. 7) את הכלי שישב, ששכב או שרכב עליו. 8) תורת כהנים שם פרק ג הלכה א. נראה לרבינו, שזו אינה דרשה גמורה לדונה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כאילו נכתב בפירוש, אלא תורה שבעל פה היא ולפיכך מגדירה "מפי השמועה". 9) שלא תטעה לומר, שאינו מטמא אלא כל זמן שהזב דורס עליו (תורת כהנים שם).

ג. אֵין הַזָּב מְטַמֵּא אֶת הַמִּשְׁכָּב עַד שֶׁיִּנָּשֵׂא רֻבּוֹ[10] עַל הַמִּשְׁכָּב אוֹ עַל הַמּוֹשָׁב אוֹ עַל הַמֶּרְכָּב. וְכֵן הַטָּהוֹר שֶׁדָּרַס עַל מִדְרַס הַזָּב אֵינוֹ מִתְטַמֵּא מֵחֲמַת הַמִּדְרָס עַד שֶׁיִּנָּשֵׂא רֻבּוֹ עָלָיו. אֲבָל אִם נִשָּׂא מִעוּטוֹ[11], הוֹאִיל וְלֹא נָגַע[12] - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. כֵּיצַד? מִקְצָת טָמֵא עַל הַמִּשְׁכָּב[13] וּמִקְצָת הַטָּהוֹר עַל אוֹתוֹ מִשְׁכָּב[14] - הַמִּשְׁכָּב טָהוֹר, וְהַטָּהוֹר שֶׁנִּשָּׂא מִקְצָתוֹ עָלָיו טְהוֹרִין. הַטָּמֵא שֶׁנִּשָּׂא רֻבּוֹ עַל מִקְצָת הַמִּשְׁכָּב[15] אוֹ הַמֶּרְכָּב - נִטְמָא הַמִּשְׁכָּב כֻּלּוֹ אוֹ הַמֶּרְכָּב כֻּלּוֹ. וְכֵן הַטָּהוֹר שֶׁנִּשָּׂא רֻבּוֹ עַל מִקְצָת הַמִּדְרָס - נִטְמָא, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשָּׂא אֶלָּא מִקְצָת הַמּוֹשָׁב[16].

10) רוב גופו. 11) מיעוט הגוף של הטמא או של הטהור. 12) כלומר, אם לא נגע כגון שאבן מפסיקה בין הזב בין המשכב או בין הטהור ובין המשכב. 13) שאבן מפסיקה בינו לבין הזב. 14) על משכב שכזה שלא נגע בו הזב. ולא התכוון לומר על אותו משכב עצמו שמיעוט הזב נישא עליו, שהרי אפילו אם רובו של הטהור נישא עליו - טהור. 15) המשנה שם מסיימת: נמצאת טומאה נכנסת לו ויוצאת ממנו (לטמא אחרים) במיעוטו. 16) חסר: על.

ד. זָב שֶׁהָיָה מֻטָּל עַל חֲמִשָּׁה סַפְסָלִין שֶׁהֵן מֻנָּחִין לְאָרְכָּן[17] - טְמֵאִים, שֶׁהֲרֵי נִשָּׂא רֻבּוֹ עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן[18]. הָיוּ מֻנָּחִין לְרָחְבָּן[19] - טְהוֹרִין, שֶׁהֲרֵי לֹא נִשָּׂא רֻבּוֹ עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן[20]. וְאִם יָשֵׁן עֲלֵיהֶם - בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ טְמֵאִים, שֶׁמָּא נִתְהַפֵּךְ[21] עֲלֵיהֶם וְנִמְצָא רֻבּוֹ עַל כָּל אֶחָד. הָיָה מֻטָּל עַל שִׁשָּׁה כֵּלִים הָעֲשׂוּיִים לְמִשְׁכָּב, שְׁתֵּי יָדָיו עַל שְׁנַיִם, וּשְׁתֵּי רַגְלָיו עַל שְׁנַיִם, וְרֹאשׁוֹ עַל אֶחָד, וְגוּפוֹ עַל אֶחָד - אֵין טָמֵא מִשּׁוּם מִשְׁכָּב[22] אֶלָּא זֶה שֶׁתַּחַת גּוּפוֹ, שֶׁהֲרֵי נִשָּׂא רֻבּוֹ עָלָיו. עָמַד עַל שְׁנֵי מִשְׁכָּבוֹת, רַגְלוֹ אַחַת עַל אֶחָד וְרַגְלוֹ שְׁנִיָּה עַל הַשֵּׁנִי - שְׁנֵיהֶן טְמֵאִין[23].

17) והוא שוכב לרוחבן. 18) שהרי כל ספסל תומך כל רוחב גופו. 19) והוא שוכב לאורכן. 20) אם רוחב גופו תופס את רוחבם של כל הספסלים, הרי רק חלק החמישי מגופו מונח על כל ספסל. 21) ואף על פי שפסק בפרק י"ח מאבות הטומאות הלכה י"ד, שכל הטומאות כשעת מציאתן, כאן אין אומרים כן, מפני שדרכו של ישן להתהפך והמלה "שמא" נמשכת לסופה של הפיסקא: "ונמצא רובו על כל אחד". 22) אבל מיטמאים משום מגע הזב ונעשו ראשון לטומאה וזה שתחת גופו מטמא משום משכב ונעשה אב הטומאה. 23) שם שנינו: "עומד על שני כיסאות, רבי שמעון אומר, אם רחוקין זה מזה - טהורים". ורבינו בפירושו שם כתב: ואין הלכה כרבי שמעון וכן פסק כאן "טמאים" סתם ומשמע בין קרובים ובין רחוקים.

ה. הָיָה יוֹשֵׁב עַל גַּבֵּי הַמִּטָּה וְאַרְבָּעָה מִשְׁכָּבוֹת תַּחַת אַרְבַּע רַגְלֵי הַמִּטָּה - כֻּלָּן טְמֵאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמֹד עַל שָׁלֹשׁ[24].

24) ולפיכך כל רגל המיטה נושאת את כל גופו של הזב. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון. דין זה דומה לדין עומד על שני משכבות רחוקים זה מזה שבסוף ההלכה הקודמת. ונראה שעל דעת חכמים כאן הסתמך רבינו והכריע נגד דעת רבי שמעון בהלכה הקודמת. ומסולקת בזה השגת הראב"ד שם.

ו. הָיָה רוֹכֵב עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה[25] וְאַרְבָּעָה מִשְׁכָּבוֹת תַּחַת אַרְבַּע רַגְלֶיהָ - כֻּלָּן טְהוֹרוֹת. מִפְּנֵי שֶׁהַבְּהֵמָה יְכוֹלָה לַעֲמֹד עַל שָׁלֹשׁ, וְנִמְצֵאת הָרְבִיעִית מְסַיַּעַ, וּמְסַיַּעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ[26]; וְהוֹאִיל וְכָל אַחַת רְאוּיָה לִהְיוֹת מְסַיַּעַ וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים[27] אֵי זוֹ יָד וְאֵי זוֹ רֶגֶל הִיא שֶׁלֹּא הָיְתָה נִשְׁעֶנֶת עָלֶיהָ - הֲרֵי לֹא הֶחֱזִקָה טֻמְאָה בְּאַחַת מֵהֶן, וּלְפִיכָךְ כֻּלָּן טְהוֹרוֹת[28]. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה מִשְׁכָּב אֶחָד תַּחַת שְׁתֵּי יְדֵי הַבְּהֵמָה אוֹ תַּחַת שְׁתֵּי רַגְלֶיהָ אוֹ תַּחַת יָדָהּ וְרַגְלָהּ - הֲרֵי זֶה טָמֵא, שֶׁהֲרֵי וַדַּאי נִשָּׂא הַזָּב עַל מִשְׁכָּב זֶה, שֶׁאֵין הַבְּהֵמָה יְכוֹלָה לַעֲמֹד עַל שְׁתַּיִם.

25) בין סוס ובין חמור. ולא כדעת רבי יוסי שמחלק בין סוס לחמור. 26) וכל רגל נידונה כמסייע. ואין זה דומה לזב ישן על חמשה ספסלים שבהלכה ד. נימוק זה אמרו במסכת שבת צג, א. 27) מלשונו משמע שאנו מטהרים מפני הספק, אולם בגמרא שם דחה את נימוק הספק ופירשו משום מסייע. וצריך עיון. 28) אילמלי הוחזקה טומאה היינו מטמאים כולם מפני הספק או מפני התערובת, אבל כאן אף אחת אינה מטמאה, מפני שכולן הן מסייע בלבד. [מסגנונו של רבינו אפשר להבין, שיש כאן שני נימוקים, אבל נראים הדברים, שהסתמך בעיקר על הנימוק שכל רגל היא מסייע שאין בו ממש].

ז. יָשַׁב הַטָּמֵא עַל קוֹרַת בֵּית הַבַּד[29] - כָּל הַכֵּלִים שֶׁבָּעֵקֶל[30] טְמֵאִים, שֶׁהֲרֵי הֵם רְצוּצִים תַּחַת הַקּוֹרָה[31]. אֲבָל אִם יָשַׁב עַל מַכְבֵּשׁ[32] שֶׁל כּוֹבֵס - הֲרֵי הַכֵּלִים שֶׁתַּחַת לוּחַ הַמַּכְבֵּשׁ[33] טְהוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָפוּי, וְנִמְצֵאת מִשְׁעֶנֶת הַמַּכְבֵּשׁ עַל רַגְלָיו[34], לֹא עַל הַכֵּלִים שֶׁתַּחְתָּיו; שֶׁאִם יִרְצֶה אָדָם לְהַכְנִיס סַכִּין וְכַיּוֹצֵא בָהּ בֵּין הַכֵּלִים שֶׁתַּחַת הַמַּכְבֵּשׁ וּבֵין הַמַּכְבֵּשׁ - מַכְנִיס, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא קָשׁוּר.

29) מעבדה לסחיטת שמן מזיתים או מגרעינים שמנים על ידי לחץ של קורה כבידה. 30) סל של נצרים קלוע כעין שבכה שמניחים בו הזיתים העומדים לסחיטה. ויש מפרשים שנותנים בו את פסולת הזיתים, אחר שהוציאו מהם מיטב שמנם ועל ידי לחיצת הקורה נפלט קצת שמן. 31) והזב נישא עליהם. 32) שנותן הכובס על הבגדים, כדי ליישר את קמטיהם. 33) הכסף משנה מפרש, שהכובס מניח לוח

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

על הבגדים והמכבש עליו. והמדובר כאן, כשהזב לא ישב על הלוח אלא על קצה המכבש שלא כנגד הבגדים. והלוח עצמו אינו מהודק ביותר לבגדים. 34) רגלי המכבש.

ח. זָב שֶׁדָּרַס[35] עַל כְּלִי שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב אוֹ לְמֶרְכָּב, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רָאוּי לְמִשְׁכָּב, הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בּוֹ - חֲרֵי זֶה טָהוֹר; שֶׁחֲרֵי אוֹמְרִים לוֹ: עֲמֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ בִּכְלִי זֶה. כֵּיצַד? כָּפָה סְאָה[36] וְיָשַׁב עָלֶיהָ, כָּפָה עֲרֵבָה[37] וְיָשַׁב עָלֶיהָ, אוֹ שֶׁיָּשַׁב עַל פָּרֹכֶת אוֹ עַל קֶלַע[38] שֶׁל סְפִינָה וְכַיּוֹצֵא בָהֶן - חֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִים. שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו - הַמְיֻחָד לִישִׁיבָה, לֹא שֶׁאוֹמְרִים לוֹ: עֲמֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ. מִפְּנֵי שֶׁכְּלִי זֶה לֹא נַעֲשָׂה לִישִׁיבָה. הָיָה הַכְּלִי מְשַׁמֵּשׁ לִישִׁיבָה עִם מְלַאכְתּוֹ שֶׁעוֹשֶׂה לָהּ - חֲרֵי זֶה מִתְטַמֵּא בְּמִדְרָס. כְּגוֹן הָרְדִיד[39] וְהֶחָלוּק[40] וְהַטַּלִּית[41] וְהַתֶּרְמָל[42] וְהַחֵמֶת[43], אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן לֹא נַעֲשָׂה מִתְּחִלָּה לְמִשְׁכָּב - חֲרֵי הוּא מְשַׁמֵּשׁ אֶת הַמִּשְׁכָּב עִם מְלַאכְתּוֹ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ. וּבְהִלְכוֹת כֵּלִים[44] אֲבָאֵר כָּל הַכֵּלִים הַמִּטַּמְּאִין בְּמִדְרָס וְכֵלִים שֶׁאֵין מִטַּמְּאִין בְּמִדְרָס. וְאִי זֶה כְּלִי רָאוּי לִישִׁיבָה, וְאִי זֶה רָאוּי לִשְׁכִיבָה, וְאִי זֶה רָאוּי לִרְכִיבָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"זָב שֶׁדָּרַס עַל כְּלִי שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב אוֹ לְמֶרְכָּב, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רָאוּי לְמִשְׁכָּב, הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בּוֹ - חֲרֵי זֶה טָהוֹר; שֶׁחֲרֵי אוֹמְרִים לוֹ: עֲמֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ".

הנה יש בזה הוראה ועצה נפלאה בעבודת ה': כשבא היצר הרע אל יהודי, "אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו" כי הרי הוא טוען שבא בשליחותו של הקב"ה ולהיותו "ירא שמים" הרי הוא ממלא את תפקידו, אומרים לו הן אמת שיש לך תפקיד ושליחות, אבל מכיון שגם לנו יש תפקיד ושליחות "אני נבראתי לשמש את קוני" אומרים אנו לך "עמוד ונעשה מלאכתנו" ואינך יכול להפריענו. כי כשיהודי חי עם הרגש תמידי ש"אני נבראתי לשמש את קוני" אין יצה"ר יכול להפריע לו, שהרי אומר לו "עמוד ונעשה מלאכתנו" וכפסק הדין "הרי זה טהור". ויש להוסיף שאין אומרים לו "רד" או "הסתלק" וכד' אלא "עמוד" כי שלילה זו היא באופן של עמידה ועליה גם אצל היצה"ר עצמו, שהרי תכליתו אינו לבלבל את היהודי מעבודתו אלא שיתגבר עליו וינצחו, וזוהי העליה בשבילו.

(על־פי "יין מלכות" ספר המדע סימן לד
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

35) ולא נגע. ראה למעלה פרק ו הלכה ו. כאן הוסיף ביאור והדגשה, שאפילו דבר הראוי למשכב אם לא נעשה לשם כך אינו מטמא משום משכב. 36) כלי מיוחד למדוד בו תבואה וקטניות. 37) עשוייה ללוש בה בצק. 38) מפרש. 39) בגד דק. "וירקעו את פחי הזהב" (שמות לט, ג) מתרגם אונקלוס "ורדידו". ובהלכות סנהדרין פרק כ"ג הלכה ג כותב רבינו: מעשה באחד שהעביר נוצה של עוף מעל רדיד הדיין. ויש מפרשים צעיף של אשה מלשון נשאו את רדידי (שיר השירים ה, ז). ואם נקבל פירוש זה, יהיה המדובר בצעיף גדול העוטף גם חלק מהגוף. 40) בגד עם שרוולים. 41) כמו טליתות של מצוה שלנו. 42) ילקוט גדול מחזיק חמשה קבים (הקב אחד משש בסאה) והרועה נותן שם חפציו ולפעמים הוא שוכב עליו. 43) ילקוט מחזיק שבעה קבים. 44) מפרק כב ואילך.

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

1) יבאר אם הסיטה הטומאה את האדם וחומר בהיסט הזב ממגעו, ודין זב שהכניס ידו לאויר כלי חרס, ואם היה קנה אחוז בקמטו והסיט, אם היה הקנה בקמטו של טהור והסיט, הזב בכף מאזנים וכלי משכב ומושב בכף שנייה, הזב והטהור שישבו על הספסל או עלו באילן או שהגיפו שניהם הדלת, ודין העלו זה את זה מהבור או שהיו מפשילים בחבלים, וטהור שהיכה זב או איפכא, זב שנישא מקצתו על הטהור או בהיפך.

א. כְּבָר בֵּאַרְנוּ[2] בִּתְחִלַּת סֵפֶר זֶה, שֶׁאִם הֵסִיט[3] הָאָדָם אֶת הַטֻּמְאָה שֶׁהִיא מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא - נִטְמָא מִשּׁוּם נוֹשֵׂא; אֲבָל אִם הֵסִיטָה הַטֻּמְאָה אֶת הָאָדָם - לֹא נִטְמָא[4].

2) בהלכות טומאת מת פ"א ה"ו. 3) הזיז ממקומו. 4) בכל הטומאות חוץ לזב וחבריו. ראה הלכה ב.

ב. אֵין בְּכָל אֲבוֹת הַטֻּמְאוֹת כֻּלָּן טֻמְאָה, שֶׁאִם תָּסִיט אֶת הָאָדָם הַטָּהוֹר אוֹ אֶת הַכְּלִי הַטָּהוֹר תְּטַמֵּא אוֹתָן, אֶלָּא הַזָּב אוֹ חֲבֵרָיו[5] בִּלְבַד. וְזוֹ הִיא הַטֻּמְאָה הַיְתֵרָה בַּזָּב שֶׁלֹּא מָצִינוּ כְּמוֹתָהּ בְּכָל הַתּוֹרָה[6], שֶׁאִם הֵסִיט אֶת הַטְּהוֹרִין - טְמֵאִין. כֵּיצַד? הָיְתָה קוֹרָה מֻטֶּלֶת עַל רֹאשׁ הַגָּדֵר, וְאָדָם טָהוֹר אוֹ כֵּלִים, אֲפִלּוּ כְּלֵי חֶרֶס[7], עַל קְצָתָהּ, וְהֵנִיד הַזָּב אֶת הַקָּצֶה הַשֵּׁנִי, הוֹאִיל וְנִתְנַדְנְדוּ מֵחֲמַת הַזָּב - חֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁנָּגַע בָּהֶן וּטְמֵאִין וְנַעֲשׂוּ רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה דִּין תּוֹרָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁאִם נָשָׂא הַזָּב אֶת הָאָדָם אוֹ אֶת הַכֵּלִים - שֶׁטִּמְאָן. וְאֶחָד זָב וְזָבָה נִדָּה וְיוֹלֶדֶת בְּכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ. הִנֵּה לָמַדְתָּ, שֶׁהָאָדָם הַטָּהוֹר שֶׁהֵסִיט אֶת הַזָּב - נִטְמָא מִשּׁוּם נוֹשֵׂא זָב; וְהַזָּב שֶׁהֵסִיט אֶת הַטָּהוֹר, בֵּין אָדָם בֵּין כֵּלִים, אֲפִלּוּ כְּלֵי חֶרֶס - טְמֵאִין, מִפְּנֵי שֶׁהַנָּדַת הַזָּב לַאֲחֵרִים כְּאִלּוּ נָגַע בָּהֶן[8].

5) זבה, נדה ויולדת מן התורה. וגוי וגויה מדרבנן. שבת פג, א. 6) שם: "שלא מצינו לו חבר בכל התורה". 7) שאינו מטמא בנגיעה בדפנו החיצון, אלא בנגיעה בתוכו באוירו, אע"פ שלא נגע בדופנו כלל. ב'תורת כהנים' פרשת זבים פרק ד פרשתא ג ה"ב, שנינו: מאחר שלמדנו שאין מטמאים

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אותו (את כלי חרס) אלא מאוירו, מה תלמוד לומר (ויקרא טו, יב): "וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר"? מגע שהוא ככולו, הוי אומר זה היסטו. והטעם, שכל הכלי, לרבות תוכו, זז ממקומו. 8) כלומר, אע"פ שהסיטו בלי נגיעה, דינו כאילו נגע והסיט ומטמא כנושא.

ג. חֹמֶר בְּהֶסֵּט הַזָּב מִמַּגָּעוֹ: שֶׁאִם נָגַע בִּכְלִי חֶרֶס הַמֻּקָּף צָמִיד פָּתִיל[9] - טָהוֹר[10], וְאִם הֶסִיטוֹ - טִמְּאָהוּ. וְכֵן כְּלִי חֶרֶס שֶׁהוּא נָבוּב[11] כְּכַדּוּר וַעֲדַיִן לֹא נַעֲשָׂה לוֹ פֶּה, כְּמוֹ אִלְּפָסִין אִירְנִיּוֹת[12], אִם הֶסִיטָן הַזָּב - טְמֵאִים, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן טְהוֹרִין בְּאֹהֶל הַמֵּת, שֶׁהֲרֵי הֵן כִּכְלֵי חֶרֶס הַמֻּקָּף צָמִיד פָּתִיל שֶׁפִּתְחוֹ סָתוּם. וְכֵן מַחַט שֶׁהָיְתָה בְּלוּעָה[13] בְּתוֹךְ הָעֵץ וְטַבַּעַת הַבְּלוּעָה בְּתוֹךְ הַלְּבֵנָה, וְהֵסִיט הַזָּב אֶת הָעֵץ אוֹ הַלְּבֵנָה - נִטְמְאוּ הַכֵּלִים הַבְּלוּעִים שֶׁבְּתוֹכָן. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

9) כיסוי מצומד, ואין בו מקום פתוח לאויר. 10) שם. 11) חלול באמצעו. 12) עדיות פ"ב מ"ה: "שהן טהורות באוהל המת, ומטמאות במשא הזב". ופירש שם רבינו: מחבתות כפולות, וכך הן נעשות: עושים כדור חלול מטיט, ואחרי שריפתו חותכים אותו באמצעו ומתחלק לשתי מחבתות. והמדובר כאן לפני שנחתכו ואינן פתוחות לאויר. 13) כלים פ"ט מ"ו. הכסף־משנה מעיר, שאלה טמאים גם באוהל המת, ורק בלוע בגוף חי בלבד אינו מיטמא, ואם־כן אין דינו דומה לדין אלפסין אירניות.

ד. זָב שֶׁהִכְנִיס יָדוֹ[14] אוֹ רַגְלוֹ לַאֲוִיר כְּלִי חֶרֶס, הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בּוֹ מִתּוֹכוֹ וְלֹא הֱנִידוֹ - הֲרֵי זֶה טָהוֹר; שֶׁאֵין הַנִּדָּה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ מְטַמְּאִין לְאֵיבָרִים.

14) הכסף־משנה מציין מקור דין זה בשבת פב, ב: "נדה אינה מטמאה לאיברים" (ראה הלכות אבות הטומאות פ"ו ה"ג, והשגת הראב"ד כאן).

ה. זָב[15] שֶׁהָיָה קָנֶה אָחוּז בְּתוֹךְ קֻמְטוֹ[16], וְהֵסִיט וְהוֹצִיא בִּקְצֵה הַקָּנֶה אָדָם אוֹ כְּלִי - הֲרֵי הֵן טְהוֹרִין. שֶׁנֶּאֱמַר: וְכֹל אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הַזָּב וְיָדָיו לֹא שָׁטַף בַּמָּיִם. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁהַכָּתוּב הַזֶּה מְדַבֵּר בְּהֶסֵּט הַזָּב[17], וְהוֹצִיאוֹ בִּלְשׁוֹן נְגִיעָה[18] לוֹמַר: מַה נְּגִיעָה - בְּיָדָיו וְהַדּוֹמֶה לְיָדָיו מִשְּׁאָר גּוּפוֹ הַגָּלוּי אֵצֶל הַנְּגִיעָה, אַף הֶסֵּטוֹ - עַד שֶׁיָּסִיט בַּגָּלוּי שֶׁבְּגוּפוֹ, לֹא שֶׁיָּסִיט בְּבֵית הַסְּתָרִים. הָיָה הַקָּנֶה בְּקֻמְטוֹ שֶׁל טָהוֹר וְהֵסִיט בּוֹ אֶת הַזָּב - טָמֵא; שֶׁהַמַּסִּיט אֶת הַטֻּמְאָה כְּנוֹשֵׂא אוֹתָהּ, וּכְשֵׁם שֶׁהַנּוֹשֵׂא בְּבֵית הַסְּתָרִים - טָמֵא, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּתְחִלַּת סֵפֶר זֶה[19], כָּךְ הַמַּסִּיט בְּבֵית הַסְּתָרִים - טָמֵא.

15) מימרא של ריש לקיש, נדה מג, א. 16) בקמטים שבעור הגוף, במקום שאינו מגולה לאויר. 17) שלא נגע בטהור אלא הזיזו ממקומו באמצעות משהו אחר. 18) שהרי אי־אפשר לנגוע במקומות הבלתי גלויים. 19) בפרק א מהלכות טומאת מת הלכה ח.

ו. הַזָּב[20] בְּכַף מֹאזְנַיִם, וּכְלִי הֶעָשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמֵרְכָּב בְּכַף שְׁנִיָּה כְּנֶגְדּוֹ: כָּרַע[21] הַזָּב - הֲרֵי הֵן כְּכֵלִים שֶׁנָּגַע בָּהֶן[22], שֶׁהֲרֵי הֶסִיטָן; כָּרְעוּ הֵן - טְמֵאִין מִשּׁוּם מִשְׁכָּב וְנַעֲשׂוּ אָב, שֶׁהֲרֵי נָשְׂאוּ הַזָּב וּכְאִלּוּ עָמַד עֲלֵיהֶן. הָיָה בְּכַף שְׁנִיָּה שְׁאָר הַכֵּלִים[23] אוֹ אֲכָלִין וּמַשְׁקִין אוֹ אָדָם, בֵּין שֶׁכָּרְעוּ הֵן בֵּין שֶׁכָּרַע הַזָּב - כֻּלָּן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה[24].

20) זבים פ"ג מ"ה. 21) הכריע, ומתוך כך עלתה הכף שהכלי עליה. 22) ולא כמשכב ומושב, שהם אב הטומאה. והנימוק, מפני שהם למעלה מן הזב (ראה למעלה פ"ז ה"ג). במשנה שם, כתוב: "טהורים". ופירש רבינו, וכן כל מפרשי המשנה שהם טהורים מטומאת מדרס, אבל טמאים כעליונו של זב. 23) שאינם ראויים למשכב ומושב (ראה למעלה פ"ו ה"ו). 24) מדין היסט או מדף, במשנה (שם מ"ז) כתוב רק "אוכלין ומושקין", ויובן שהוא־הדין לאדם וכלים.

ז. הַזָּב וְהַטָּהוֹר[25] שֶׁיָּשְׁבוּ עַל הַסַּפְסָל אוֹ עַל הַגֶּשֶׁר[26] בִּזְמַן שֶׁהֵן מַחְגִּירִין[27], אוֹ שֶׁעָלוּ בְּאֵילָן שֶׁכֹּחוֹ רַע, וְהוּא הָאֵילָן שֶׁאֵין בָּעֲבִי עִקָּרוֹ כְּדֵי לָחֹק רֹבַע הַקָּב[28], אוֹ שֶׁעָלוּ בְּסֵכָּה[29] שֶׁכֹּחָהּ רַע, וְהוּא שֶׁנֻּחְבָּא בָּהּ[30] וְדוֹחֵק אוֹתָהּ תָּזוּז בּוֹ, אוֹ שֶׁעָלוּ בְּסֻלָּם מִצְרִי[31] שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ בְּמַסְמֵר, אוֹ שֶׁעָלוּ עַל הַכֶּבֶשׁ[32] וְעַל הַקּוֹרָה וְעַל הַדֶּלֶת בִּזְמַן שֶׁאֵינָן מְחֻבָּרִין בְּטִיט - הֲרֵי זֶה טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִתְנַדְנְדִין בָּהֶן, וּכְאִלּוּ הֵסִיט הַזָּב אֶת הַטָּהוֹר[33] שֶׁעִמּוֹ. אֲבָל אִם יָשְׁבוּ[34] בְּסִפִּינָה גְּדוֹלָה שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהָסִיט בְּאָדָם[35], אוֹ עַל הַגֶּשֶׁר אוֹ עַל הַסַּפְסָל בִּזְמַן שֶׁאֵינָם מַחְגִּירִין, אוֹ שֶׁעָלוּ בְּאִילָן וּבְסֵכָּה שֶׁכֹּחָן יָפֶה, אוֹ בְּסֻלָּם מִצְרִי הַקָּבוּעַ בְּמַסְמֵר, אוֹ בְּכֶבֶשׁ וּבְקוֹרָה וּבְדֶלֶת שֶׁמְּחֻבָּרִים בְּטִיט, אֲפִלּוּ עָלוּ מִצַּד אֶחָד - הֲרֵי זֶה טָהוֹר.

25) שם פ"ג מ"א. 26) קרש. 27) מתנדנדים כאדם חיגר. 28) אם יחקקו תוכו עד שיישאר דופן דק מאוד, לא יגיע חללו לגודל רובע הקב (בבא מציעא קה, ב). 29) ענף, מלשון הכתוב (שופטים ט, מט): איש שוכה. 30) בגמרא שם אמרו: שנחבאת באחוזינה (הגהות הב"ח שם), ופירשו רש"י ו'תוספות' כשאוחזים אותה בכף היד כולה נחבאת בה ואינה נראית. ורבינו מפרש "כשאוחז בה והיא נחבאת בתוך ידו וכופף אותה, היא מזזת אותו" (לשון הכסף־משנה), פירוש, היד מזיזה את הענף. 31) סולם קטן, ואם אינו קבוע במסמר הוא מתנועע אילך ואילך. 32) קרש שמניחים ראשו אחד על הספינה וראשו השני נוגע בחוף, והוא משמש גשר לעבור עליו מן הספינה ליבשה. 33) כלומר, אפילו אם הכריע הזב ומתוך כך התרומם הצד שהטהור יושב עליו, גם כן טמא משום היסט, ומכל־שכן אם כרע הטהור, שאז בגדיו נעשו אב הטומאה כמדרס הזב,

כמבואר בהלכה ו. [בזה מסולקת תמיהת בעל החזון־איש שהקשה למה כתב רבינו: "וכאילו הסיט הזב את הטהור" ולא להיפך, ולא מצא יישוב מניח דעתו]. 34) זבים פ"ג מ"ג. 35) כלומר, ע"י אדם, אינה זזה כשאדם עולה עליה.

ח. זָב וְטָהוֹר[36] שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד מְגִיפִין[37] אֶת הַדֶּלֶת אוֹ פּוֹתְחִין - הֲרֵי זֶה טָהוֹר[38]. הָיָה אֶחָד מֵגִיף וְאֶחָד פּוֹתֵחַ - נִטְמָא[39]. הֶעֱלוּ זֶה אֶת זֶה מִן הַבּוֹר: אִם הַטָּמֵא הֶעֱלָה אֶת הַטָּהוֹר - טִמְּאָהוּ מִפְּנֵי שֶׁהֶסִיטוֹ[40]; וְאִם הַטָּהוֹר הֶעֱלָה אֶת הַטָּמֵא - נִטְמָא בְּמַשָּׂאוֹ[41], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

36) שם מ"ב. 37) סוגרים. 38) כחכמים שם, ונימוקם: מפני שהגפת הדלת או סגירתה היא מלאכה קלה, אין האחד נתלה בחבירו (הרא"ש בפירושו למשנה). 39) מפני שזה מושך לכאן והשני לכאן, נתלים זה על זה. 40) הזיז את הטהור. 41) סתם טומאת משא היא כשהטהור נושא את הטומאה, ואפילו לא הזיזה ממקומה, אלא היתה מנוחת עליו (כך היא דעת רבינו, אולם רש"י ור"ש חולקים עליו), או כשהגביה אותה אפילו כל שהוא (ראה הלכות טומאת מת פ"א ה"ו), והיסט פירושו הזזה ממקומו, ובשניהם חמור זב משאר טומאת המטמאות במשא, שהן מטמאות רק אם הטהור הסיט את הטמא ולא להיפך, וזב מטמא גם כשהוא הסיט או נשא את הטהור.

ט. זָב וְטָהוֹר[42] שֶׁהָיוּ מַפְשִׁילִין[43] בַּחֲבָלִים, אִם הָיָה זֶה מוֹשֵׁךְ אֵילַךְ וְזֶה מוֹשֵׁךְ אֵילַךְ - נִטְמָא[44]. הָיוּ אוֹרְגִין[45], בֵּין בְּעוֹמְדִין בֵּין בְּיוֹשְׁבִין, אוֹ טוֹחֲנִין, אוֹ פּוֹרְקִין מִן הַחֲמוֹר אוֹ טוֹעֲנִין: בִּזְמַן שֶׁמַּשָּׂאָן כָּבֵד - הֲרֵי זֶה טָמֵא; וְאִם הָיָה מַשּׂוֹי קַל - טָהוֹר[46].

42) שם. 43) שוזרים. 44) ובגדיו טמאים טומאת מדרס, שהרי הטמא נשען על הטהור. 45) שם. 46) כשהמשא קל אין האחד נשען על השני, אבל כשהמשא כבד הם נשענים זה על זה באמצעות המשא.

י. טָהוֹר[47] שֶׁהָיָה מַכֶּה אֶת הַזָּב - הֲרֵי זֶה טָהוֹר[48], וְזָב שֶׁהִכָּה אֶת הַטָּהוֹר - טִמְּאָהוּ; שֶׁאִם יִמְּשֵׁךְ[49] הַטָּהוֹר - וַהֲרֵי הַטָּמֵא נוֹפֵל[50], וְנִמְצָא כְּאִלּוּ נִשְׁעָן עָלָיו[51]. וּלְפִיכָךְ אַף בִּגְדֵי הַטָּהוֹר טְמֵאִין.

47) שם. 48) פירוש, טהור מטומאת מדרס, אבל הוא עצמו ובגדיו נעשו ראשון לטומאה מדין משא (הרא"ש בפירושו שם). ראה לקמן הערה מט. 49) יעזוב את מקומו, והמכה לא תגיע לגופו. 50) מעוצמת תנופת ידו. 51) על הטהור העומד ומקבל את המכה. וכשהטהור מכה את הטמא, הרי הטהור נשען על הטמא, ודינו כנושא את הזב שאין בגדיו טמאים.

יא. זָב שֶׁנִּשָּׂא[52] מִקְצָתוֹ עַל הַטָּהוֹר אוֹ טָהוֹר שֶׁנִּשָּׂא מִקְצָתוֹ עַל הַזָּב - נִטְמָא[53]. כֵּיצַד? אֶצְבָּעוֹ שֶׁל זָב שֶׁהִנִּיחָהּ לְמַעְלָה מִן הַטָּהוֹר אוֹ הַטָּהוֹר שֶׁהִנִּיחַ אֶצְבָּעוֹ לְמַעְלָה מִן הַזָּב, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶן אֶבֶן אוֹ קוֹרָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם - הֲרֵי זֶה טָמֵא[54]. וְכֵן חִבּוּרֵי הַזָּב[55] שֶׁנִּשְׂאוּ עַל הַטָּהוֹר אוֹ חִבּוּרֵי טָהוֹר שֶׁנִּשְׂאוּ עַל הַזָּב - הֲרֵי זֶה טָמֵא, וּכְאִלּוּ נָשָׂא כָּל אֶחָד מֵהֶם עַצְמוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ. וְאֵלּוּ הֵם הַחִבּוּרִים: הַשְּׁנַיִם הַצְּפָרְנַיִם וְהַשֵּׂעָר שֶׁלָּהֶן[56]. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁטֻּמְאָה זוֹ מִדִּבְרֵיהֶם.

52) שם פרק ה, מ"ב. 53) למדנו למעלה בפרק ז הלכה ג, שמשכב ומושב אינם מיטמאים ואינם מטמאים אלא כשנישא עליהם רוב גופו של האדם. ומשמיענו רבינו כאן, שאדם מיטמא, אפילו בחלק קטן מן הגוף של הזב ושל הטהור. 54) טומאת אבן מסמא. 55) הדברים המחוברים לגוף. לקמן מבואר מה הם חיבורים. 56) תוספתא זבים פ"ה ה"ג.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי[1]

1) יבאר דבר שהיה מחובר בארץ או מסומר במסמרים והקיש עליו הזב והניד כלי, ודין כל דבר שנפל מכח הסיטו או מכוח הרעדה, ושאין מרכב ומושב מטמא אלא בנגיעה, ודין הזב והטהור שישבו בספינה או רכבו על החמור, הנדחק ברחיים שהגוי בתוכה.

א. דָּבָר שֶׁהָיָה מְחֻבָּר[2] בָּאָרֶץ אוֹ מְסֻמָּר בְּמַסְמְרִים: אִם הָיָה כֹּחוֹ[3] יָפֶה וְחָזָק, וְהִקִּישׁ[4] עָלָיו הַזָּב, וּבְעֵת שֶׁהִקִּישׁ הֵנִיד כְּלִי אוֹ אֲכָלִין וּמַשְׁקִין מִכֹּחַ הַכָּאָתוֹ אוֹ שֶׁהִפִּילָן - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִים[5]; וְאִם לֹא הָיָה כֹּחוֹ יָפֶה וְחָזָק אֶלָּא מִתְנַדְנֵד, וְהִקִּישׁ עָלָיו הַזָּב, וְהִפִּיל אוֹ הֵנִיד בְּכֹחַ הַכָּאָתוֹ כֵּלִים אוֹ אֲכָלִים וּמַשְׁקִין - הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִין, וּכְאִלּוּ הֶסִיטָן, שֶׁהֲרֵי מִכֹּחוֹ נָפְלוּ[6]. זֶה הַכְּלָל[7]: כֹּל שֶׁנָּפַל מִכֹּחַ הֶסֵּטוֹ - טָמֵא; מִכֹּחַ הַרְעָדָה - טָהוֹר. כֵּיצַד? הִקִּישׁ עַל אִילָן אוֹ סֻכָּה[8] שֶׁכֹּחָן רַע, אוֹ עַל סֶלָּם מִצְרִי שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ בְּמַסְמֵר, אוֹ עַל קוֹרָה וְדֶלֶת וָכֶבֶשׁ שֶׁאֵינָם מְחֻבָּרִים בְּטִיט, אוֹ שֶׁהִקִּישׁ עַל הַגֶּגֶר[9] עַל הַמַּנְעוּל[10] וְהַמָּשׁוֹט[11], וּבְשָׁעָה שֶׁהִקִּישׁ הִפִּיל אֲכָלִין וּמַשְׁקִין אוֹ כֵּלִים, אֲפִלּוּ הֵנִידָן וְלֹא נָפְלוּ - הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִים. אֲבָל אִם הִקִּישׁ עַל אִילָן אוֹ עַל סֻכָּה שֶׁכֹּחָן יָפֶה, אוֹ עַל סֶלָּם מְסֻמָּר, אוֹ עַל כֶּבֶשׁ אוֹ עַל דֶּלֶת אוֹ קוֹרָה הַמְחֻבָּרִין בְּטִיט, אוֹ עַל הַמָּרִישׁ[12], אוֹ עַל הַתַּנּוּר, וּבְשָׁעָה שֶׁהִקִּישׁ הֵנִיד כֵּלִים אוֹ אֲכָלִין וּמַשְׁקִין, אֲפִלּוּ הִפִּילָן - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ.

2) זבים פ"ד מ"ב. 3) של הדבר המחובר ואינו מתנדנד. 4) דפק. 5) מפני שההנדה נגרמה בעקיפין ע"י רעידת הקרקע, וזה נקרא כוח כוחו ואינו מטמא (רש"י עירובין לה, א. ראה פירוש רבינו למשנה שם, ויש להניח שגם הוא התכוון לדברי רש"י). 6) הדפיקה הנידה ישירות את הכלים שלא היו מחוברים יפה. 7) תוספתא, זבים פ"ד ה"ה. 8) ראה למעלה פ"ח הערה כז. 9) יתד התקועה באסקופה אחורי הדלת. 10) של הדלת. 11) של ספינה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כל אלה אינם מחוברים יפה, ודפיקה קלה מרעידה אותם ישירות. 12) קורה עבה שעליה מונחים ראשי קורות הבית.

ב. תַּנּוּר[13] שֶׁהָיְתָה הַפַּת דְּבוּקָה בּוֹ, וְהִקִּישׁ עַל הַתַּנּוּר וְנָפַל כֹּכָר, אֲפִלּוּ הָיָה תְּרוּמָה[14] - הֲרֵי זֶה טָהוֹר[15]. וְאִם הָיָה חֶרֶס מִן הַתַּנּוּר מְדֻבָּק בַּכִּכָּר[16] שֶׁנָּפַל, אֲפִלּוּ הָיָה חֵלִין - הֲרֵי זֶה טָמֵא[17].

13) תוספתא, שם. התנורים שבזמניהם היו עשויים כעין סיר חרס גדול, ומסיקים אותם בפנים ואח"כ מדביקים שם את הפת. 14) שמחמירים בטהרתה. 15) מפני שהתנור כבד, לא הונד הככר ישר מן הדפיקה. 16) הגר"א בתוספתא שם, שהחרס היה מודבק בתנור, והזב דפק בחרס זה, וזה לא כפירוש רבינו כאן. 17) במקרה זה, הרי נפל החרס, וביחד עמו גם הככר, מכוח הדפיקה.

ג. אֵין הַמִּשְׁכָּב[18] אוֹ הַמֶּרְכָּב מְטַמֵּא כֵּלִים אוֹ אֳכָלִין וּמַשְׁקִין אֶלָּא בְּמַגָּע בִּלְבַד; אֲבָל אִם הָיוּ כֵּלִים אוֹ אֳכָלִים וּמַשְׁקִין לְמַעְלָה מִן הַמִּדְרָס[19] אוֹ שֶׁהָיָה הַמִּדְרָס לְמַעְלָה מֵהֶן, אֲפִלּוּ לֹא הִפְסִיק בֵּינֵיהֶם אֶלָּא גְּיָר, הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בָּהֶן - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין[20]. וְכֵן אִם הֵסִיט[21] הַמִּשְׁכָּב אֶת הַכֵּלִים אוֹ אֶת הָאֳכָלִים וְהַמַּשְׁקִין - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין.

18) בזבים פ"ה מ"ג, שנינו: "כל הנושא ונישא על המשכב טהור, חוץ מן האדם". 19) מונח כולל משכב מושב ומרכב. 20) שם מ"ה. 21) כגון שהמדרס והטהור היו על כפי המאזניים והכריע המדרס. ראה פ"ח ה"ו. נתבאר כבר, שמסיט דינו כנושא.

ד. הַזָּב וְהַטָּהוֹר[22] שֶׁיָּשְׁבוּ בִּסְפִינָה קְטַנָּה הֵיכוֹלָה לְהָמִיט בְּאָדָם אֶחָד[23], אוֹ בְּאַסְדָּא[24], אוֹ שֶׁרָכְבוּ עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה[25], אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בִּגְדֵיהֶן נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה - הֲרֵי בִּגְדֵי הַטָּהוֹר טְמֵאִים מִדְּרָס, וְטֻמְאָתָן בְּסָפֵק, שֶׁמָּא דָּרַס[26] הַזָּב עֲלֵיהֶן. וְכֵן נִדָּה שֶׁיָּשְׁבָה עִם הַטָּהוֹר[27] בְּמִטָּה - בִּגְדִים טְמֵאִין מִדְּרָס[28], חוּץ מִכַּפָּה שֶׁבְּרֹאשָׁהּ[29]. וְכֵן הַבְּגָדִים שֶׁבְּרֹאשׁ הַגֵּס[30] שֶׁבַּסְּפִינָה טְהוֹרִין[31].

22) שם פ"ג מ"א. 23) כשאדם אחד עולה עליה, הוא מטה אותה ונכפפת תחתיו. 24) רפסודה (קורות מחוברות יחד, ומשיטים אותן בנהרות). 25) דרכה של בהמה לכופף את גבה תחת רוכביה. 26) פירוש, שמא הכריע הטהור והגביה את הזב. ראה למעלה פ"ח ה"א וה"ב. 27) צ"ל "הטהורה" (כת"י תימן). 28) שמא דרסה עליהם. 29) של הטהורה, שאין לחשוש שמא דרסה עליה. 30) התורן. 31) מדובר בזב וטהור שישבו בספינה קטנה, שאמרנו למעלה שבגדי הטהור טמאים מדרס מספק, אבל אלה שבראש התורן אין הזב יכול לדרוס עליהם, ולפיכך טהורים. מקור דין זה במשנה שם בראש פרק ד: "רבי יהושע אומר, נדה שישבה עם הטהורה במיטה, כיפה שבראשה טמאה מדרס, ישבה בספינה, כלים שבראש הנס שבספינה טמאין מדרס". וסובר רבינו, שרבי יהושע חולק על המשנה שבפ"ג מ"א, שאינה מטמאת אלא את הבגדים הנמצאים בצידו של הטמא בלבד, אבל לא את הנמצאים במקום גבוה, ופסק כ'סתם משנה' (כסף־משנה).

ה. הַנִּדְחָק[32] בְּרֵחַיִם שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּתוֹכָם[33] אוֹ זָב[34] וְכַיּוֹצֵא בּוֹ[35] - הֲרֵי בִּגְדָיו טְמֵאִין מִדְּרָס. בְּאֵי זֶה רֵחַיִם אָמְרוּ? בְּרֵחַיִם שֶׁמְּנַדְנְדִין אֶת הַקַּרְקַע עַד שֶׁעוֹקְרִין אֶת הָעוֹמֵד כָּאן[36] וְדוֹחֲפִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ. וְדָבָר בָּרוּר הוּא, שֶׁטֻּמְאָה זוֹ בְּסָפֵק, שֶׁמָּא נֶעֱקַר הַטָּמֵא[37] וְדָרַס עַל בִּגְדֵי הַטָּהוֹר.

32) תוספתא, טהרות פ"ו ה"ח. הלכה זו שנויה גם בתוספתא, אהלות פ"ט ה"ג, אבל שם הגירסה "שאין עוקרים". 33) וחכמים גזרו שגויים מטמאים כזבים. 34) בתוספתא שם, הגירסה: והנדה בתוכה. 35) זבה, נדה ויולדת. 36) האדם העומד על יד הריחיים. 37) מכוחו של הנדנוד.

~ יום שישי י"א כסלו ~

פֶּרֶק עֲשִׂירִי[1]

1) יבאר עם הארץ אם הוא בחזקת טמא ומה היא טומאתו ועד מתי הוא בחזקה זו, הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד, ודין מי הוא הצריך לקבל דברי חבירות. ועם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות והיו לו טהרות כשהיה עם הארץ, ודין אם נשאל החבר על טהרותיו, וחבר שנעשה מוכס או גבאי למלך, עם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות ונחשד לדבר אחד או חבר שנחשד על הטהרות.

א. עַם הָאָרֶץ[2], אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל וְיֵשְׁנוֹ בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת[3] - הֲרֵי הוּא בְּחֶזְקַת טָמֵא, וּבְגָדָיו מִדְּרָס לִטְהָרוֹת[4]. וְאִם נָגְעוּ בְּגָדָיו בָּאֳכָלִין וּמַשְׁקִין - הֲרֵי הֵן טְמֵאִין. וְאִם נָגַע בִּכְלִי חֶרֶס מֵאֲוִירוֹ[5] - טִמְּאָהוּ. וְשׁוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה עַל מַגָּעָן, אַף עַל פִּי שֶׁטֻּמְאָתָן בְּסָפֵק[6]. וְאֵינָן נֶאֱמָנִין עַל הַטְּהָרוֹת[7], לְפִי שֶׁאֵינָן בְּקִיאִין בִּדְקְדּוּקֵי טְהָרוֹת וְטֻמְאוֹת. וּלְעוֹלָם הוּא בַּחֲזָקָה זוֹ וְאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַטְּהָרוֹת עַד שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו דִּבְרֵי חֲבֵרוּת[8]. וּמָה הֵן דִּבְרֵי חֲבֵרוּת שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו? שֶׁיְּהֵא נִזְהָר בְּטֻמְאוֹת שֶׁלֹּא יִטַּמֵּא בָּהֶן[9], וּבִטְהָרוֹת שֶׁלֹּא יְטַמֵּא אוֹתָם[10], וְיִזָּהֵר בִּנְטִילַת יָדַיִם וּבְטָהֳרָתָן, וְשֶׁלֹּא יִקַּח מֵעַם הָאָרֶץ דָּבָר לַח[11], וְלֹא יִתְאָרַח אֶצְלוֹ[12], וְלֹא יְאָרְחוֹ אֶצְלוֹ בִּכְסוּתוֹ[13].

2) בתקופת המשנה הגדירו תלמידי חכמים את עצמם כ"חברים" המשתייכים לחברה נאמנה (רבינו בפירושו לדמאי פרק ב משנה ג) והיו מתרחקים מאנשים ריקים מתורה שלא נזהרו ביותר בדקדוקי מצוות שונים, וקראו להם "עם הארץ". 3) מקיים כל המצוות אפילו אותן שנחשדו עליהן עמי הארץ. 4) בחגיגה יח, ב שנינו: "בגדי

עם הארץ מדרס לפרושים" (שנזהרים מלאכול חולין שנטמאו, אף על פי שאין בזה כל איסור). ובחולין לה, ב נימקו: שמא ישבה עליהם אשתו נידה. 5) כלומר, מתוכו (ראה למעלה פרק ח הלכה ד). אבל אם נגע בגבו לא טימאהו, שכלי חרס אינו מיטמא מגבו (מצידו החיצון). 6) וכלל בידינו שאין שורפים תרומה וקדשים שנפסלו או נטמאו מספק, בבגדי עם הארץ החמירו. מקור הדין במסכת טהרות פרק ד משנה ה: "על שישה ספיקות שורפים את התרומה וכו' ועל ספק בגדי עם הארץ" פירוש, על בגדי עם הארץ שנגעו וודאי בתרומה ונטמאה מספק, שמא ישבה עליהם אשתו נידה. 7) לומר שלא נטמאו. 8) להיזהר בכל הדברים שחבר (תלמיד חכם) נזהר בהם. 9) שלא לצורך. 10) שלא יגע בהן כשהוא טמא. 11) שהוכשר לקבל טומאה ואולי נטמא, אבל אוכל שלא הורטב מעולם אינו מקבל טומאה. ונאמן עם הארץ לומר שפירות אלו לא נתלחלחו מעולם. משנה דמאי פרק ב, ג. ושם שנינו שלא ימכור לעם הארץ לח ויבש. ורבינו השמיט דין זה מפני שמשנה זו נוקטת שיטת בית שמאי, שאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל, אבל דעת בית הלל (שם פרק ו משנה ו) שמותר. ורבינו בפירושו שם כתב: "וזו היא משנה אחרונה והלכה כן". וכן פסק בפרק ט"ז מהלכות טומאת אוכלים הלכה ט. 12) שמא יגע בו או בבגדיו ויטמאהו. 13) שלפעמים יושבים עליה ושמא ישבה עליה אשתו נידה, כאמור למעלה.

ב. הַבָּא לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת חוּץ מִדָּבָר אֶחָד מֵהֶן - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. רְאִינוּהוּ שֶׁנּוֹהֵג[14] בְּצִנְעָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ[15] - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ וְאַחַר כָּךְ מְלַמְּדִין אוֹתוֹ עִסְקֵי טֻמְאָה וְטָהֳרָה; וְאִם לֹא רְאִינוּהוּ שֶׁנּוֹהֵג בְּצִנְעָה בְּבֵיתוֹ - מְלַמְּדִין אוֹתוֹ וְאַחַר כָּךְ מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. וּמְקַבְּלִין אוֹתוֹ תְּחִלָּה לְטָהֲרַת הַיָּדַיִם[16], וְאַחַר כָּךְ מְקַבְּלִין אוֹתוֹ לִטְהָרוֹת[17]. וְאִם אָמַר: אֵינִי מְקַבֵּל אֶלָּא לְטָהֲרַת הַיָּדַיִם[18] - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. קִבֵּל לִטְהָרוֹת וְלֹא לַיָּדַיִם - אַף לִטְהָרוֹת אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. כְּשֶׁמְּקַבְּלִין אוֹתוֹ, חוֹשְׁשִׁין לוֹ[19] כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם עַד שֶׁיִּלְמַד וְיִהְיֶה רָגִיל בִּטְהָרוֹת; וְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם מִשֶּׁיְּקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת הֲרֵי בְּגָדָיו טְהוֹרִין, וְכָל אֲכָלָיו וּמַשְׁקָיו טְהוֹרִין, וְנֶאֱמָן עַל כָּל הַטְּהָרוֹת, כִּשְׁאָר כָּל הַחֲבֵרִים, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ תַּלְמִיד חָכָם.

14) מנהגי חבירות. 15) במקום שאנשים מן החוץ אינם מתבוננים במעשיו ואין לחשוד בו שכוונתו לרמות. 16) שיטול ידיו לסעודה לפני נגיעה בתרומה. שסתם ידים הן שניות לטומאה ופוסלות את התרומה. 17) להחזיק כל טהרותיו כטהרות של חברים. 18) מפני שעיקר אכילת חולין בטהרה היא נטילת הידים ואם קיבל עליו נטילתן, הרי לא השאיר דבר שלם. ומה שאמרנו למעלה שאם שייר דבר אחד אין מקבלים אותו, המדובר, כששייר דבר שלם. 19) אין סומכים עליו מפני שטרם התרגל לשמור כהלכה.

ג. תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקַת טָהֳרָה, נֶאֱמָנִין וְאֵינָן צְרִיכִין לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת. אֲבָל מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נָהֲגוּ כֹּהֲנִים סִלְסוּל[20] בְּעַצְמָן, שֶׁלֹּא יְהוּ מוֹסְרִין טָהֳרוֹת אֲפִלּוּ לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים עַד שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו דִּבְרֵי חֲבֵרוּת.

20) מעלה יתירה.

ד. זָקֵן[21] וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה[22] אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַבֵּל, שֶׁכְּבָר קִבֵּל בְּשָׁעָה שֶׁיָּשַׁב[23].

21) תלמיד חכם. 22) בישיבת חכמי תורה. 23) שאין מכניסים אדם לישיבה שלא קיבל עליו דברי חבירות ולפיכך אפילו אחר חורבן בית המקדש לא הצריכוהו קבלה.

ה. הַמְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת - צָרִיךְ לְקַבֵּל בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה חֲבֵרִים. וּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ אֵינָן צְרִיכִין לְקַבֵּל בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלַמְּדָן וּמַרְגִּילָן בְּדֶרֶךְ טָהֳרָה. וְאִשֶּׁת חָבֵר וּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ וַעֲבָדָיו - הֲרֵי הֵן כֶּחָבֵר. וְחָבֵר שֶׁמֵּת - אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ בְּחֶזְקַת חֲבֵרִים עַד שֶׁיֵּחָשְׁדוּ[24].

24) שיפול עליהם חשד מבוסס שאינם זהירים בטהרות.

ו. אִשֶּׁת עַם הָאָרֶץ אוֹ בִּתּוֹ שֶׁנִּשֵּׂאת לְחָבֵר, וְכֵן עַבְדּוֹ שֶׁנִּמְכַּר לְחָבֵר - הֲרֵי אֵלּוּ צְרִיכִין לְקַבֵּל עֲלֵיהֶן דִּבְרֵי חֲבֵרוּת כְּבַתְּחִלָּה[25]. אֲבָל אִשֶּׁת חָבֵר אוֹ בִּתּוֹ שֶׁנִּשֵּׂאת לְעַם הָאָרֶץ, וְכֵן עַבְדּוֹ שֶׁנִּמְכַּר לְעַם הָאָרֶץ - אֵין צְרִיכִין לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת כְּבַתְּחִלָּה[26].

25) בגמרא שם וכן בתוספתא דמאי פרק ב הלכה ב הגירסה "בתחילה" כלומר, לפני שמוסרים להם טהרות צריכים לקבל דברי חבירות, שהרי מעולם לא נזהרו בזה. 26) גם כאן הגירסה בתוספתא ובגמרא: בתחילה. ובתוספתא מסתיימת הלכה זו: "הרי הן בחזקתן עד שיחשדו", כמו באשת חבר שמת ובניו ועבדיו.

ז. עַם הָאָרֶץ שֶׁקִּבֵּל עָלָיו דִּבְרֵי חֲבֵרוּת, וְהָיוּ לוֹ טָהֳרוֹת כְּשֶׁהָיָה עַם הָאָרֶץ, וְאָמַר: אֲנִי יוֹדֵעַ וַדַּאי שֶׁלֹּא נִטְמְאוּ, בִּזְמַן שֶׁנִּתְעַסְּקוּ בָּהֶן אֲחֵרִים[27] - הֲרֵי הֵן אֲסוּרוֹת כְּמִקְדָּם[28]; וְאִם הוּא בְּעַצְמוֹ נִתְעַסֵּק בָּהֶן - הֲרֵי הֵן מֻתָּרוֹת לוֹ[29] וַאֲסוּרוֹת לְכָל אָדָם[30]. וְנִשְׁאָל הֶחָבֵר עַל טָהֳרוֹתָיו וּמוֹרֶה בָּהֶן טָהֳרָה לְעַצְמוֹ, וְאֵין חוֹשְׁדִין אוֹתוֹ בְּכָךְ[31].

27) לא חברים והוא סומך על דבריכם שלא נטמאו. 28) אינו יכול לסמוך עליהם. 29) לעצמו נאמן. 30) אינו נאמן להתיר לאחרים טהרות שנגע בהם לפני שקיבל דברי חבירות. 31) שיטהר את הטמא.

ח. חָבֵר שֶׁנַּעֲשָׂה גַּבַּאי[32] לַמֶּלֶךְ אוֹ מוֹכְסָן[33] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - דּוֹחִין אוֹתוֹ מֵחֲבֵרוּתוֹ. פֵּרֵשׁ מִמַּעֲשָׂיו הָרָעִים - הֲרֵי הוּא כְּכָל אָדָם, וְצָרִיךְ לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת כְּבַתְּחִלָּה[34].

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

32) לגבות מסים. 33) גובה מכס. 34) "חזרו לומר, פירש (מגבאותו ומוכסנותו) הרי הוא ככל אדם".

ט. עַם הָאָרֶץ שֶׁקִּבֵּל עָלָיו דִּבְרֵי חֲבֵרוּת וְנֶחְשַׁד לְדָבָר אֶחָד - אֵינוֹ חָשׁוּד אֶלָּא לְאוֹתוֹ דָּבָר. וְכָל הֶחָשׁוּד לֶחָמוּר - נֶחְשָׁד עַל הַקַּל; לַקַּל - לֹא נֶחְשָׁד לֶחָמוּר.

י. חָבֵר שֶׁנֶּחְשָׁד[35] עַל הַטְּהָרוֹת, כְּגוֹן שֶׁמָּכַר אָכָלִין טְמֵאִין בְּחֶזְקַת שֶׁהֵן טְהוֹרִין - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן לְעוֹלָם, עַד שֶׁיְּוַדַּע שֶׁחָזַר בִּתְשׁוּבָה גְּמוּרָה[36].

35) רבינו מדמה זה לדין טבח שמכר בשר טריפה ואמר שהוא כשר. 36) רבינו שם מבאר מה היא תשובה גמורה: "שילך למקום שאין מכירים אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב או יוציא טריפה לעצמו (בבהמה שלו) בדבר חשוב".

יא. הֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית אוֹ עַל הַתְּרוּמָה שֶׁמְּכָרָן לְשֵׁם חֵלִין - הֲרֵי זֶה חָשׁוּד עַל הַטְּהָרוֹת; שֶׁהֶחָשׁוּד עַל דָּבָר שֶׁל תּוֹרָה - הֲרֵי הוּא חָשׁוּד עַל דִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְהָאֲכָלִין הַטְּמֵאִין אֵין מְטַמְּאִין אֲחֵרִים אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶן[37], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְכָל הֶחָשׁוּד עַל דָּבָר - נֶאֱמָן לְהָעִיד בּוֹ לַאֲחֵרִים וְלָדוּן בּוֹ לַאֲחֵרִים. חֲזָקָה הִיא, שֶׁאֵין אָדָם חוֹטֵא כְּדֵי שֶׁיֵּהָנוּ בּוֹ אֲחֵרִים.

37) אפילו אוכלים שנגעו באב הטומאה ונעשו ראשון לטומאה אינם מטמאים אחרים מן התורה, אבל אדם וכלים ראשונים מטמאים אוכלין ומשקין מן התורה.

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר[1]

1) יבאר הדברים שעם הארץ נאמן עליהם, ואם הביא חבית של תרומה ואמר שבתוכו קודש, דין כלי שהיה בתוכו יין או שמן וראינו עם הארץ יושב ומשמרו להוציא ממנו נסכים, המקומות שהם נאמנים על הכלים, וטומאת עם הארץ ברגל מה דינה, טבילת כל כלי המקדש במוצאי יום טוב, ועם הארץ שאמר טהור אני מטומאת מת אם נאמן.

א. כְּבָר בֵּאַרְנוּ[2], שֶׁעַמֵּי הָאָרֶץ נֶאֱמָנִים הֵן עַל טָהֲרַת פֶּרַת הַחַטָּאת. מִפְּנֵי חֲמָרָתָהּ אֵין מְזַלְזְלִין בָּהּ. וְכֵן נֶאֱמָנִים הֵן עַל טָהֲרַת יַיִן וְשֶׁמֶן שֶׁל נְסָכִים[3]. אִם אָמַר: טָהוֹר הוּא[4] - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת טָהֳרָה[5]. מִפְּנֵי חֲמָרָתוֹ נִזְהָרִין בּוֹ. וְכֵן נֶאֱמָנִים הֵן עַל הַתְּרוּמָה בִּשְׁעַת הַגִּתּוֹת[6] וְהַבַּדִּים[7], מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָעָם מְטַהֲרִין עַצְמָן וּכְלֵיהֶן כְּדֵי לַעֲשׂוֹת יֵינָם וְשַׁמְנָם בְּטָהֳרָה. עָבְרוּ הַגִּתּוֹת וְהַבַּדִּים - אֵינָן נֶאֱמָנִים.

2) בפי"ג מהלכות פרה הי"ב. 3) יין לנסכו על המזבח ושמן למנחות. 4) לנסכים. 5) משנה חגיגה כד, ב. רש"י שם מפרש, שהמדובר, כשהקדישו לנסכים, וכן משמע גם מלשונו של רבינו בפירושו שם. ויוצא מזה, שאסור לקנות ממנו יין ושמן של חולין לצרכי נסכים. ויש עוד מקום לעיין בדין זה. ראה לקמן ה"ד. במשנה שם אמרו, שרק בארץ יהודה נאמנים, אבל לא בשאר חלקי ארץ ישראל (ראה שם בגמרא (כה, א) טעמו של דבר. וראה פירוש רבינו שם, וצ"ע). 6) בזמן דריכת הענבים בגת. 7) כתישת הזיתים בבתי הבד להוציא שמנם.

ב. כֹּהֵן[8] שֶׁהֵבִיא לוֹ עַם הָאָרֶץ חָבִית יַיִן אוֹ שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה[9] - לֹא יְקַבְּלֶנָּה מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּחֶזְקַת טֻמְאָה. הִנִּיחָהּ עַם הָאָרֶץ אֶצְלוֹ עַד גַּת הַבָּאָה וְהֵבִיאָהּ לוֹ[10] - יְקַבְּלֶנָּה מִמֶּנּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהִיא שֶׁל אֶשְׁתָּקֵד; שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עֲלֵיהֶם טֻמְאָה בִּשְׁעַת הַגִּתּוֹת וְהַבַּדִּים.

8) שם. 9) לא בשעת הגיתות. 10) בשעת הגיתות.

ג. עַם הָאָרֶץ[11] שֶׁנָּעַל בֵּית בַּדּוֹ אוֹ גִּתּוֹ בְּשָׁעָה שֶׁגָּמְרוּ הָעָם לִדְרֹךְ[12] וְהוֹלִיךְ אֶת הַמַּפְתֵּחַ מִיָּד לַכֹּהֵן, אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁהָה[13] כַּמָּה יָמִים אַחַר שֶׁעָבְרוּ הַגִּתּוֹת - הֲרֵי הַכֹּהֵן בָּא וּפוֹתֵחַ בְּפָנָיו וּמַטְבִּילוֹ[14] וְדוֹרֵךְ וְנוֹטֵל תְּרוּמָה בְּטָהֳרָה[15]. וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן - לֹא יִטֹּל תְּרוּמָה מֵעַם הָאָרֶץ אֶלָּא זֵיתִים וַעֲנָבִים שֶׁאֵינָן מֵכְשָׁרִין[16], שֶׁאֵינָן מְקַבְּלִין טֻמְאָה.

11) טהרות פ"ט, מ"ד. 12) ואז היה עדיין נאמן על טהרת היין. 13) הכהן. 14) את עם הארץ. 15) אבל אם לא הביא את המפתח מיד אחר שנגרמה הדריכה - אינו נאמן. פסק כר' יהודה, במשנה טהרות פ"ט, ד. 16) אוכלין אינם מקבלים טומאה אלא אם נתלחלחו באחד משבעת המשקין המפורטים במסכת מכשירין פ"ו מ"ד.

ד. הֵבִיא לוֹ[17] עַם הָאָרֶץ חָבִית שֶׁל תְּרוּמָה בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה וְאָמַר: הִפְרַשְׁתִּי בְּתוֹכָהּ קֹדֶשׁ, אֲפִלּוּ רְבִיעִית[18] - מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמָן עַל טָהֲרַת הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמָן עַל הַכֹּל[19]. אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת הַגִּתּוֹת וְהַבַּדִּים, שֶׁעַמֵּי הָאָרֶץ נֶאֱמָנִין עַל הַתְּרוּמָה, אֵינָן נֶאֱמָנִין עַל הַכְּלֵי הֲרֵיקָם[20] לוֹמַר שֶׁהוּא טָהוֹר לִתְרוּמָה. וְכֵן אֵין נֶאֱמָנִין לְעוֹלָם עַל כְּלֵי רֵיקָם לוֹמַר שֶׁהוּא טָהוֹר לְקֹדֶשׁ[21].

17) משנה חגיגה כד, ב. 18) חלק רביעי מלוג, מחזיק ביצה ומחצה. 19) בתוספות חולין לה, ב ד"ה ואם פירשו, שלא הקדיש רביעית מסויימת אלא אמר: ורביעית שאני עתיד להפריש מחבית זו תהיה קודש. שאם לא כן, כיצד ישתה הכהן את היין, הלא מעורב בו יין של קידוש (ראה תוספות זבחים פח, א ד"ה מן). 20) פירוש, אחר שעירו ממנו את היין, אסור להשתמש בו לטהרות, מפני שהאמינוהו רק על היין עצמו ולא על הכלי. למד זה מגמרא שם כה, ב שאמרו: מלאים דתרומה אינו נאמן. [ורש"י שם מבאר, שהאמינוהו על התרומה משום הפסד הכהנים, אבל בכלים הריקנים אין להם הפסד, ואולי גם רבינו סובר כך]. 21) דקדק רבינו בלשונו, וכתב כאן "כלי ריקם" בלי ה"א הידיעה, כי המדובר בסתם כלי ריקם של עם הארץ, שהוא מעיד על טהרתו. אבל אם הביא יין קודש בכלי, ועירו ממנו את היין, נשאר הכלי בחזקת טהור כל זמן שחבר רואה אותו שלא נטמא. וברש"י שם מבאר, שגנאי הוא לקודש שהכלי

שעירוהו ממנו יהיה טמא. ולמעלה בתרומה כתב "הכלי הריקם" בה"א הידיעה, מפני שהמדובר באותו הכלי שהביא בו את התרומה והוא נאמן עליה. עיין שם. ובזה מסולקת תמיהתם של הר"י קורקוס והכסף־משנה על רבינו.

ה. כְּלִי שֶׁהָיָה בְּתוֹכוֹ יַיִן אוֹ שֶׁמֶן וְרָאִינוּ עַם הָאָרֶץ יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְּרוֹ כְּדֵי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ נְסָכִים - הֲרֵי הוּא נֶאֱמָן עַל טָהֳרַת הַכְּלִי, וַאֲפִלּוּ קֹדֶם לַגִּתּוֹת וְלַבַּדִּים בְּשִׁבְעִים יוֹם[22]; אֲבָל קֹדֶם לְשִׁבְעִים - אֵינָן נֶאֱמָנִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁאָר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל בִּירוּשָׁלַיִם נֶאֱמָנִים[23] עַל כְּלִי חֶרֶס הָרֵיקָם לוֹמַר שֶׁהוּא טָהוֹר לְקֹדֶשׁ לְעוֹלָם, בֵּין כֵּלִים דַּקִּים[24] בֵּין כֵּלִים גַּסִּים, בֵּין מְלֵאִין בֵּין רֵיקָנִים[25] - הֲרֵי הוּא נֶאֱמָן עַל הַכְּלִי, אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכוֹ[26] טְמֵאִין. אֲפִלּוּ הָיָה בִּגְדוֹ, שֶׁהוּא מִדְרָס[27], בְּתוֹךְ הַכְּלִי - הֲרֵי הַכְּלִי בְּחֶזְקַת טָהֳרָה לְקֹדֶשׁ. וּמִפְּנֵי מָה הֵקֵלּוּ בָּהֶם?[28] מִפְּנֵי שֶׁאֵין עוֹשִׂין כִּבְשׁוֹנוֹת[29] בִּירוּשָׁלַיִם[30].

22) שנינו שם כד, ב "כדי יין וכדי שמן המדומעות, נאמנים עליהן בשעת הגיתות והבדים, וקודם לגיתות שבעים יום" (רגילים היו לטהר את הכלים שבעים יום לפני תקופת הדריכה). ובגמרא (שם כה, ב) אמרו שהמדובר "במטהר את טבלו ליטול ממנו נסכים". ומפרש רבינו, שלא הקדיש עדיין כלום לנסכים אלא ייחדו לנסכים כשיצטרך לכך (וכן פירשו 'תוספות' שם ד"ה במטהר, ולא כפירוש רש"י) שהרי אם הקדישו נאמן כל השנה. 23) משנה שם כו, א. 24) קטנים. ברייתא שם כו, ב: "נאמנים על כלי חרס גסים לקודש" וכל־שכן על הדקים. ובברייתא אחרת שם אמרו, שעל דקים נאמנים מן המודיעים ולפנים (ראה ה"ו). 25) כר' יוחנן שם. 26) משקין חולין. 27) כלומר, שגזרו עליו טומאת מדרס (למעלה פ"י ה"א). בגמרא שם אמר ר' יוחנן: "אפילו אפיקורסותו בתוכו" ומפרש רבינו - בגדו (ראה רש"י שם). 28) סיום הברייתא הנזכרת. 29) לייצור כלי חרס. 30) ומוכרחים להשתמש בכלים המובאים ברובם בידי עמי הארץ מחוץ לירושלים.

ו. מִן הַמּוֹדִיעִית[31] וְלִפְנִים - נֶאֱמָנִים עַל כְּלִי חֶרֶס[32]; מִן הַמּוֹדִיעִית וְלַחוּץ - אֵינָן נֶאֱמָנִין. וְהַמּוֹדִיעִית עַצְמָהּ[33] - פְּעָמִים כְּלַחוּץ וּפְעָמִים כְּלִפְנִים. כֵּיצַד? הָיָה חָבֵר נִכְנָס[34] וְעַם הָאָרֶץ יוֹצֵא[35] וּכְלִי חֶרֶס בְּיָדוֹ - הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן בַּמּוֹדִיעִית לוֹמַר שֶׁהוּא טָהוֹר[36] לְקֹדֶשׁ[37]; הָיוּ שְׁנֵיהֶן נִכְנָסִין[38] אוֹ שְׁנֵיהֶן יוֹצְאִין[39] - אֵינוֹ נֶאֱמָן עַד שֶׁיְּהֵא לִפְנִים מִן הַמּוֹדִיעִית.

31) משנה שם כה, ב. ושם כתוב "המודיעים" (שם עיר רחוקה חמשה עשר מיל מירושלים - פסחים צג, ב). 32) משמע בין גסים ובין דקים, אולם בברייתא שם כתוב: "נאמנים בכלי חרס הדקים". ורש"י מפרש, מפני שכל אדם צריך לכלים קטנים, הקלו בהם וטיהרום מן המודיעים ולפנים, אבל בגסים משתמשים רק אלה המספקים יין לנסכים, ולפיכך טיהרו רק בירושלים עצמה. ודעת הראב"ד כרש"י. ראה כסף־משנה. [החזון־איש כותב שצ"ל "כלי חרס הדקים", ובטעות נשמטה המלה "הדקים", ורבינו מחלק בין ירושלים עצמה ובין לפנים מן המודיעים, וגסים טהורים רק בירושלים בלבד. וראיה חזקה לדבריו, מאריכות הלשון בהלכה ו, שהיה לו לכתוב בקיצור: מן המודיעים ולפנים - כירושלים. ומוכח מזה שמחולקים בדין כלים גסים]. 33) ברייתא שם. 34) בא מחוץ למודיעים, ונכנס לתוכה על־מנת להמשיך וללכת לירושלים. 35) מצד ירושלים. 36) מפני שהקדר לא יחזור לירושלים, ורצוי הדבר לקנות כליו ולהכניסם לירושלים. 37) אבל לא לתרומה. 38) יכול החבר לחכות עד שיגיעו לפנים מן המודיעים ולקנותם שם. 39) יכול היה לקנותם לפני שנכנסו לעיר, ואם לא עשה כך - אין מתירין לו (כסף־משנה), ונימוק שני: החבר אינו חוזר לירושלים אלא הולך לביתו, ואם כן אינו קונה לצרכי ירושלים, והתירו משום צרכי רבים בירושלים בלבד, וכל־שכן אם קדר נכנס וחבר יוצא.

ז. קַדָּר[40] שֶׁהֵבִיא קְדֵרוֹת וְהִנִּיחָן לִפְנִים מִן הַמּוֹדִיעִית, וּבָאוּ הַלּוֹקְחִין וְהוּא אוֹמֵר לָהֶן שֶׁטְּהוֹרוֹת הֵן: לָקַח קְדֵרָה וְנִכְנַס בָּהּ - הֲרֵי הִיא טְהוֹרָה לְקֹדֶשׁ אֲבָל לֹא לִתְרוּמָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[41]; לָקַח קְדֵרָה וְיָצָא בָּהּ חוּץ לַמּוֹדִיעִית - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין לִתְרוּמָה. אַף עַל פִּי שֶׁהֵן הֵם הַקְּדֵרוֹת וְהוּא הַקַּדָּר עַצְמוֹ, אֵינוֹ נֶאֱמָן אֶלָּא לִפְנִים מִן הַמּוֹדִיעִית.

40) משנה שם כה, ב. 41) כמה פעמים בפרק זה.

ח. הַלּוֹקֵחַ[42] כְּלִי חֶרֶס מִן הַכִּבְשָׁן בְּכָל מָקוֹם - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין לִתְרוּמָה, וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁמָּא נָגַע בָּהֶן עַם הָאָרֶץ. וַאֲפִלּוּ לָקַח מִן הַסִּדֶּר הָרִאשׁוֹן[43], וְאַף עַל פִּי שֶׁהַכִּבְשָׁן פָּתוּחַ וּכְבָר נִלְקַח חֶצְיוֹ; שֶׁלֹּא גָּזְרוּ טֻמְאָה עַל כֵּלִים שֶׁבַּכִּבְשָׁן[44].

42) הלכה זו שנויה במחלוקת תנאים במסכת פרה פ"ה מ"א, אולם בתוספתא שם פ"ה ה"א מסיים: "זו משנה הראשונה, רבותינו אמרו: פותח ונוטל ואינו נמנע, והחבר (גירסת הכסף־משנה "שהחבר") בא אפילו לאחר שלושה ימים ונוטל". ופסק רבינו כרבותינו בתוספתא (ראה כסף־משנה). 43) השורה הראשונה. 44) כל זמן שלא הוצאו ממנו, ולפיכך מותר לחבר להשתמש בכלים שהוא עצמו מוציאם מן הכבשן.

ט. טֻמְאַת עַם הָאָרֶץ[45] בָּרֶגֶל[46] כִּטְהוֹרָה הִיא חֲשׁוּבָה, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל חֲבֵרִים הֵן בָּרְגָלִים[47], וּכְלֵיהֶם כֻּלָּם וְאָכְלֵיהֶם וּמַשְׁקֵיהֶן טְהוֹרִים בָּרֶגֶל, מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל מְטַהֲרִין עַצְמָן וְעוֹלִים לָרֶגֶל. לְפִיכָךְ הֵן נֶאֱמָנִים כָּל יְמוֹת הָרֶגֶל בֵּין עַל הַקֹּדֶשׁ בֵּין עַל הַתְּרוּמָה. מִשֶּׁעָבַר הָרֶגֶל חוֹזְרִין לְטֻמְאָתָן.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

45) משנה חגיגה כו, א. 46) בפסח, שבועות וסוכות, והמדובר בירושלים. 47) ר' יהושע בן לוי, דורש שם את הכתוב (שופטים כ, יא): "ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים" - הכתוב עשאן כולם חברים.

י. הַפּוֹתֵחַ[48] חָבִיתוֹ[49] בָּרֶגֶל וְהַמַּתְחִיל בְּעִסָּתוֹ[50] וְעָבַר הָרֶגֶל - הֲרֵי שְׁאָר הַחָבִית וּשְׁאָר הָעִסָּה בְּחֶזְקַת טֻמְאָה[51], שֶׁהֲרֵי נָגְעוּ בּוֹ עַמֵּי הָאָרֶץ. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָגַע בָּהּ אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהוּא כְּחָבֵר[52] - אֵינָהּ טְהוֹרָה אֶלָּא בִּימֵי הָרֶגֶל בִּלְבַד[53].

48) משנה שם. 49) חבר שפתח חבית יין למכור בקימעונות, והקונים - וביניהם גם עמי הארץ - נוגעים בחבית ובכלים. 50) למכור לכל הבא. 51) פסק כחכמים. 52) כלומר, ברגל. 53) ולאחר הרגל, טמאים למפרע הטהרות שנגע בהם ברגל. ראה הלכה הבאה. בגמרא שם, שאלו אם מותר להניח את החבית לרגל הבא. ובמסקנא אמרו שמותר להניח. ורבינו סתם, ומשמע שאין להניחה. [קשה להבין מה בין זה להלכה ב. ראה כסף־משנה כאן].

יא. אַחַר הָרֶגֶל[54] בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָיוּ מַטְבִּילִין כָּל הַכֵּלִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, מִפְּנֵי שֶׁנָּגְעוּ בָּהֶן עַמֵּי הָאָרֶץ בָּרֶגֶל בִּשְׁעַת הֶחָג[55]. וּלְפִיכָךְ הָיוּ אוֹמְרִים לָהֶן: אַל תִּגְּעוּ בַּשֻּׁלְחָן, בְּשָׁעָה שֶׁמַּרְאִין אוֹתוֹ לְעוֹלֵי רְגָלִים[56], כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה טָמֵא בְּמַגָּעוֹ אַחַר הָרֶגֶל, וְנִמְצָא צָרִיךְ טְבִילָה[57] וְהֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ, וְנֶאֱמַר בְּלֶחֶם הַפָּנִים: לְפָנַי תָּמִיד[58]. וְכָל הַכֵּלִים הָיוּ טְעוּנִים טְבִילָה וְהֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ, חוּץ מִמִּזְבַּח הַזָּהָב וּמִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת[59], מִפְּנֵי שֶׁצִּפּוּיֵיהֶן כִּבְטֵלִין לְגַבֵּיהֶן[60].

54) משנה שם. 55) ראה הלכה הקודמת, ובהערה שם. 56) בגמרא שם עמוד ב: "מלמד שמגביהים אותו ומראים בו לעולי רגלים לחם הפנים, ואומרים להם: ראו חיבתכם לפני המקום, סילוקו כסידורו". פירוש, הלחם היה טרי בשעת סילוקו מן השולחן כמו ביום שסידרוהו על השולחן לפני שבוע ימים, ומראים לעולי רגל את הנס הזה המעיד שישראל חביבים אצל הקדוש־ברוך־הוא ועושה להם נסים. 57) וצריך להוריד ממנו את הלחם. 58) ואסור להסירו מן השולחן לפני השבת הבאה. במשנה שם נאמר: "ואומרים להם הזהרו שלא תגעו בשולחן". ופירש"י, לכהנים עמי הארץ אמרו, שהרי לוים וישראלים אסורים בכניסה להיכל שבו עמד השולחן. ורבינו מפרש "להם" לעולי רגל. שהרי כתב "שמראין אותו", וכהנים בלאו־הכי רואים אותו כשנכנסים להיכל להשתחוות (ראה 'תוספות' שם). 59) שנעשו מעץ, וכלי עץ העומד בקביעות על מקום אחד ואין מזיזים אותו ממקומו, נקרא "כלי עץ העשוי לנחת" ואינו מקבל טומאה, ואע"פ שהמזבחות היו מצופים מתכת, העץ עיקר, כמו שמסיים רבינו כאן. 60) גמרא שם כז, א.

יב. עַם הָאָרֶץ שֶׁאָמַר[61]: טָהוֹר אֲנִי מִטֻּמְאַת מֵת, אוֹ שֶׁאָמַר: כְּלִי זֶה טָהוֹר מִטֻּמְאַת מֵת - נֶאֱמָן[62], וּמַטְבִּילִין אוֹתוֹ מִשּׁוּם טֻמְאַת עַם הָאָרֶץ בִּלְבַד, וְצָרִיךְ הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ וְאֵינוֹ צָרִיךְ הַזָּאָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁשְּׁאֵלוֹ וְאָמַר טָהוֹר הוּא; אֲבָל הַלּוֹקֵחַ כְּלִי סְתָם מֵרְשׁוּת עַם הָאָרֶץ - חוֹשְׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא טְמֵא מֵת הוּא, וּמַזִּין עָלָיו שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי כְּכָל הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִים בְּכָל מָקוֹם חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; שֶׁלֹּא גָּזְרוּ טֻמְאָה עַל הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִים בִּירוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[63] בְּטֻמְאַת הַסְּפֵקוֹת.

61) חגיגה כב, ב. 62) לא האמינו אותם בטומאת זיבה, והאמינום בטבילת טומאת מת. ראה גמרא שם. 63) בפי"ג מהלכות אבות הטומאות ה"ד וה"ה.

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר[1]

1) יבאר המפקיד כלי אצל עם הארץ או הנותן כלי לאומן עם הארץ, שכח כליו בבית המרחץ או הניחם במרחץ, והמוסר מפתח בית לעם הארץ, ודין המניח עם הארץ בתוך ביתו לשומרו, ועם הארץ ששאל מחבר מיטה לישן עליה, ודין חבר שאמר לעם הארץ שמור לי פרה זו שלא תיכנס לבית, גבאי מלכות שנכנסו לתוך הבית למשכן, והגבאים והגנבים שעשו תשובה ואמרו לא נגענו רק בזה, ודין המניח ביתו פתוח ומצאו נעול או איפכא, והדר עם עם הארץ בחצר, קדר שהכניס קדירותיו למכור ויצא לשתות.

א. הַמַּפְקִיד[2] כֵּלִים אֵצֶל עַם הָאָרֶץ[3] אוֹ שֶׁנָּתַן כְּלִי לְאֻמָּן עַם הָאָרֶץ - הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִים טְמֵא מֵת[4] וּטְמֵאִין מִדְּרָס. וְאִם מַכִּירוֹ[5] שֶׁהוּא אוֹכֵל בִּתְרוּמָה - טְהוֹרִים מִטְּמֵא מֵת[6] אֲבָל טְמֵאִים מִדְּרָס, מִפְּנֵי שֶׁאִשְׁתּוֹ נִדָּה יוֹשֶׁבֶת עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין נִזְהָרִין מִן הַטֻּמְאוֹת בְּבָתֵּי עַמֵּי הָאָרֶץ.

2) טהרות פ"ח מ"ד. 3) תוספתא, שם. 4) ואינם נטהרים עד שיזו עליהם מי אפר פרה אדומה ביום השלישי והשביעי. ומדובר, כשלא אמר שהם טהורים, אבל אם אמר שלא נטמאו — נאמן, כמבואר בסוף הפרק הקודם. 5) הנפקד מכיר את המפקיד, ויודע שהוא כהן ואוכל תרומה. 6) מפני שהנפקד נזהר שלא יטמאו בטומאת מת. ונראה, שאפילו לא אמר כלום, הכלים בחזקת טהרה, שהרי אם אמר שלא נטמאו, אמרנו למעלה שאפילו אם אינו מכירו נאמן. (ויש לתמוה על דברי רבינו בפירושו למשנה הנ"ל שכתב: "והוא נאמן באמרו לא נטמאו במת", ומשמע שאם לא אמר כלום — טמאים. וצ"ע).

ב. הַמַּנִּיחַ[7] כֵּלָיו בִּפְנֵי עַם הָאָרֶץ וְאָמַר לוֹ: שְׁמֹר לִי אֶת אֵלּוּ - הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִין מִדְּרָס וּטְהוֹרִין מִטְּמֵא מֵת[8]. הִנִּיחָן עַל כְּתֵפוֹ[9] - טְמֵאִין מִדְּרָס וּטְמֵא מֵת. שָׁכַח כֵּלָיו בְּבֵית הַכְּנֶסֶת - הֲרֵי הֵן טְהוֹרִין, שֶׁאֵינוֹ רְשׁוּת עַם הָאָרֶץ גְּמוּרָה. הִנִּיחַ כֵּלָיו בַּמֶּרְחָץ וּבָא וּמְצָאָן כְּמוֹת שֶׁהֵן - טְהוֹרִין. וּמְלַמְּדִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כֵּן. הִנִּיחַ גִּתּוֹ וּבוֹרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּכְנַס לָעִיר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וּבָא וּמָצָא עַם הָאָרֶץ בְּצִדּוֹ - טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת שֶׁיִּכָּנֵס.

7) כל הלכה זו, מקורה בתוספתא שם ה"ז. 8) כך היא גירסת רבינו שם (ראה ראב"ד וכסף־משנה). ומשמע אפילו לא אמר "טהורים הם". ואין זה דומה למפקיד ומוסר לאומן שבהלכה א, מפני ששם מסר את הכלים לרשות עם־הארץ, אבל כאן רק את השמירה הטיל עליו ולא יותר. ואעפ"כ מטמא מדרס, מפני שהם קצת ברשותו. 9) הרי מסרם לרשותו.

ג. הַמּוֹסֵר[10] מַפְתֵּחַ בֵּיתוֹ לְעַם הָאָרֶץ - כֹּל שֶׁבַּבַּיִת טָהוֹר, שֶׁלֹּא מָסַר לוֹ אֶלָּא שְׁמִירַת הַמַּפְתֵּחַ.

10) משנה, טהרות פ"ז מ"ב.

ד. הַמַּנִּיחַ[11] כֵּלָיו בְּחַלּוֹנוֹת שֶׁל מֶרְחָץ[12] וְנָעַל עֲלֵיהֶם[13], אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן הַמַּפְתֵּחַ לְעַם הָאָרֶץ - כֵּלָיו טְהוֹרִין[14]. וְכֵן אִם חָתַם עַל הַחַלּוֹן אוֹ עָשָׂה לוֹ סִימָן, אֲפִלּוּ מָצָא הַחוֹתָם מְקֻלְקָל - הֲרֵי כָּל אֵלּוּ טְהוֹרִין[15].

11) שם, מ"ז. 12) במרחצאות שלהם היו כעין חלונות סתומות מבחוץ, ולהם דלתות מבפנים, והבלן מסר לכל מתרחץ חלון להניח שם בגדיו. 13) במפתח. 14) ואפי' אם מסרו לבלן, לא יעיז לפתוח ולנגוע בבגדי המתרחצים, שהרי לא מסר לו אלא שמירת מפתח, כמו שאמרנו בהלכה הקודמת, אבל אם לא נעל במפתח, הרי סמך על שמירתו של הבלן שהוא עם־הארץ ולפיכך כליו טמאים. פסק כחכמים במשנה, שם. 15) תוספתא, שם פ"ח ה"ו.

ה. הַמַּנִּיחַ[16] עַם הָאָרֶץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ לְשָׁמְרוֹ וְיָשַׁב הוּא מֶרְחוֹק: בִּזְמַן שֶׁהוּא[17] רוֹאֶה אֶת הַנִּכְנָסִין וְאֶת הַיּוֹצְאִין - הֲרֵי כֹּל שֶׁבַּבַּיִת מִן הָאֳכָלִין וְהַמַּשְׁקִין וּכְלֵי חֶרֶס שֶׁאֵינוֹ מֻקָּף צָמִיד פָּתִיל טְמֵאִין[18], אֲבָל הַמִּשְׁכָּבוֹת וְהַמֻּרְכָּבוֹת[19] וּכְלֵי חֶרֶס הַמֻּקָּף צָמִיד פָּתִיל[20] טְהוֹרִין[21]; וְאִם אֵינוֹ רוֹאֶה לֹא אֶת הַנִּכְנָסִין וְלֹא אֶת הַיּוֹצְאִין - כֹּל שֶׁבַּבַּיִת טָמֵא. אֲפִלּוּ הָיָה כָּפוּת אוֹ כְּרוּת יָדַיִם וְרַגְלַיִם[22] - הַכֹּל טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בִּרְשׁוּת עַם הָאָרֶץ[23].

16) שם, מ"ה. 17) השומר. 18) כדין מוסר לעם־הארץ שמירת כליו (ראה ה"ב), ואפילו כלי חרס שאינו מיטמא מגבו, שמא הכניס ידו לתוכו, ומובן שכל־שכן כלי שטף המיטמאים מגבם. 19) שנעשים אב הטומאה, אם ישב עליהם זב וכיוצא בו. 20) מהודק יפה. 21) המשכבות והמרכבות טהורים מטומאת משכב ומושב, שלא גזרו על עם־הארץ שיטמא טומאה חמורה זו, ואין חוששים שמא נכנסה אשה נדה וישבה עליהם, אבל טמאים משום נגיעת עם־הארץ בכלים האחרים שבבית (ראה הי"ג והערות שם). וכלי חרס מוקפים צמיד פתיל טהורים ממש, מפני שאי־אפשר לו לנגוע בתוכם והם אינם מיטמאים מגבם. ואע"פ שהזב מטמא כלי חרס מוקפים צמיד פתיל (ראה למעלה פ"ח ה"ג) טומאת היסט, לא גזרו על עם־הארץ טומאה זו (ראה 'תפארת ישראל' שם 'יכין' אות כא). 22) במשנה כתוב: ואפילו היה "מובל", פירוש, אדם שמובילים אותו. 23) ולא חילקו חכמים בין אדם שיכול לנגוע לשאינו יכול.

ו. חָבֵר[24] שֶׁהָיָה יָשֵׁן בְּבֵיתוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ, וְהָיוּ כֵּלִים[25] מְקֻפָּלִים וּמֻנָּחִין תַּחַת רֹאשׁוֹ, וְסַנְדָּלוֹ וְחָבִיתוֹ לְפָנָיו - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֶזְקַת שְׁמִירַת בַּעֲלֵיהֶן, וְלֹא יִגַּע בָּהֶן עַם הָאָרֶץ, שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: עַתָּה יֵעוֹר וְיַבִּיט בִּי.

24) תוספתא, טהרות פ"ח ה"ב. 25) של החבר.

ז. עַם הָאָרֶץ[26] שֶׁשָּׁאַל מֵחָבֵר מִטָּה שֶׁיִּישַׁן עָלֶיהָ וְיָשֵׁן עָלֶיהָ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חָבֵר - אֵין טָמֵא אֶלָּא אוֹתָהּ הַמִּטָּה וְעַד מָקוֹם שֶׁהוּא יָכוֹל לִכְּשֹׁט אֶת יָדוֹ מֵאוֹתָהּ הַמִּטָּה וְלִגַּע[27].

26) שם. 27) ואין חוששים שמא ירד מן המיטה ונגע בדברים המרוחקים, מפני שהחבר מסר לרשותו רק את המיטה הזו, ירא הוא לרדת ממנה ולנגוע בכלים המרוחקים.

ח. חָבֵר[28] שֶׁאָמַר לְעַם הָאָרֶץ: שְׁמֹר לִי פָּרָה זוֹ שֶׁלֹּא תִּכָּנֵס לַבַּיִת אוֹ שֶׁלֹּא תְּשַׁבֵּר אֶת הַכֵּלִים - הֲרֵי הַבַּיִת וְהַכֵּלִים טְהוֹרִים, שֶׁלֹּא מָסַר לוֹ אֶלָּא שְׁמִירַת הַפָּרָה. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: שְׁמֹר לִי בַּיִת זֶה שֶׁלֹּא תִּכָּנֵס בּוֹ הַפָּרָה, וְכֵלִים אֵלּוּ שֶׁלֹּא תְּשַׁבְּרֵם - הֲרֵי הֵן טְמֵאִין[29].

28) תוספתא, שם. 29) מפני שמסר לעם־הארץ את שמירתם.

ט. הַמַּנִּיחַ[30] עַם הָאָרֶץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְיָצָא: הִנִּיחוֹ עֵר וּמְצָאוֹ עֵר, יָשֵׁן וּמְצָאוֹ יָשֵׁן, אוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ עֵר וּמְצָאוֹ יָשֵׁן - כֹּל שֶׁבַּבַּיִת טָהוֹר[31]; הִנִּיחוֹ יָשֵׁן וּמְצָאוֹ עֵר - כָּל מָקוֹם הַקָּרוֹב מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא יָכוֹל לִכְּשֹׁט אֶת יָדוֹ וְלִגַּע בּוֹ טָמֵא[32]. וְכֵן הַמַּנִּיחַ אֲמָנִין[33] בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - אֵין טָמֵא אֶלָּא עַד מָקוֹם שֶׁיְּכוֹלִין לִכְּשֹׁט אֶת יְדֵיהֶן וְלִגַּע[34], וְאֵין אוֹמְרִים: שֶׁמָּא עָלוּ עַל גַּבֵּי כִּסֵּא אוֹ עַל סֻלָּם וְנָגְעוּ בַּכְּלִי אוֹ בָּאֳכָלִין הַתְּלוּיִין לְמַעְלָה בַּכֹּתֶל[35].

30) משנה, שם פ"ז מ"ב. 31) ואפילו הדברים שיכול לנגוע בהם כשהוא שוכב על מקומו. והטעם, מפני שכבר ראה את הכלים לפני השינה, אינו מעוניין למשמש בהם אחרי שהתעורר. [ה'חזון איש' מקשה, מה בין דין זה לדין של מיטה שבה"ז. ראה שם]. ואם הניחו ישן ומצאו ישן אין חוששים שמא התעורר בינתיים ונגע בכלים. 32) יש לחשוש שמא נגע בדברים שלא ראה אותם לפני כן, כדי להתבונן בהם, אבל אין חוששים שמא ירד מן המיטה ונגע בדברים המרוחקים, ופסק כחכמים. 33) שם, מ"ג. 34) כשהם עומדים על הקרקע בכל מקום שבבית, שאומנים אינם עומדים על מקום אחד כמו טוחנת (ראה ה"י). 35) כחכמים, נגד דעת רבי מאיר.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

י. אֵשֶׁת חָבֵר[36] שֶׁהִנִּיחָהּ אִשָּׁה עַם הָאָרֶץ טוֹחֶנֶת בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ, אֲפִלּוּ פְּסָקָהּ[37] הָרִחַיִם וַאֲפִלּוּ הָיוּ שְׁתַּיִם[38] - אֵין טָמֵא אֶלָּא מָקוֹם שֶׁיְּכוֹלִין לִפְשֹׁט אֶת יָדָן וְלִגַּע, וְאֵין אוֹמְרִין: שֶׁמָּא הָאַחַת טוֹחֶנֶת וְהַשְּׁנִיָּה בָּלְשָׁה כֹּל שֶׁבַּבַּיִת וְשֶׁמָּא נִתְלָת וְעָלְתָה בַּמְּקוֹמוֹת הַגְּבוֹהוֹת.

36) שם, מ"ד. 37) הפסיקה את הטחינה, אין חוששין שמא בזמן שלא טחנה הסתובבה בבית הריחיים ומשמשה בכלים. ולפיכך טהורים גם הכלים שיכולה לנגוע בהם מבלי לעלות על כסא, משא"כ באומנים. 38) שתי נשים טוחנות.

יא. הָאִשָּׁה[39] שֶׁנִּכְנְסָה לְהוֹצִיא פַּת לְעָנִי, יָצָאת וּמְצָאַתּוּ[40] עוֹמֵד בְּצַד כִּכָּרוֹת[41], אֲפִלּוּ תְּרוּמָה - הֲרֵי הֵן טְהוֹרוֹת, שֶׁאֵין חֶזְקָתוֹ לִגַּע שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת. וְכֵן הָאִשָּׁה[42] שֶׁיָּצְאָה וּמָצְאָה אִשָּׁה עַם הָאָרֶץ חוֹתָה גֶּחָלִים מִתַּחַת הַקִּדְרָה - הֲרֵי הַקִּדְרָה טְהוֹרָה[43].

39) שם, מ"ט. 40) את עם־הארץ שהיה לפני כן במקום מרוחק מן הכיכרות. 41) ששינה את מקומו. 42) שם. 43) ואפילו היא של תרומה. מחלוקת רבי עקיבא וחכמים שם, ופסק כרבים.

יב. גַּבָּאֵי[44] מַלְכוּת[45] שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת לְמַשְׁכֵּן - כֹּל שֶׁבַּבַּיִת טָמֵא[46]. אִם יֵשׁ עִמָּהֶם עוֹבֵד כּוֹכָבִים - נֶאֱמָנִים לוֹמַר לֹא נָגַעְנוּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵימַת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים עֲלֵיהֶן[47]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[48] בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ שָׁם עֵדִים שֶׁנִּכְנְסוּ אוֹ שֶׁהָיָה הַמַּשְׁכּוֹן בְּיָדָם; אֲבָל אִם אָמְרוּ הֵן מֵעַצְמָן: נִכְנַסְנוּ אֲבָל לֹא נָגַעְנוּ - נֶאֱמָנִין, שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר[49] הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר[50].

44) שם, פ"ז מ"ו. 45) גובי מס, ואפילו חברים שביניהם דינם כעמי־הארץ (ראה למעלה פ"י ה"ח). 46) מפני שרגילים למשמש כל מה שאפשר למשכן. 47) תוספתא, שם פ"ח ה"ד. במשנה שם מפרש רבינו, שהגבאים מפחדים למשמש כשהגוי עמהם, וגם כאן הוא מקיים פירושו זה, אבל קשה מאוד להבין למה מפחדים מפני הגוי (ראה השלמות). 48) נמשך לבבא ראשונה "כל שבבית טמא". 49) שאמר נכנסנו. 50) באמרו לא נגענו, כי אלמלא אמרו לא נכנסנו היו נאמנים. בלשון התלמוד והפוסקים "מיגו" (מתוך, מפני).

יג. הַגַּנָּבִים[51] שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת - אֵין טָמֵא אֶלָּא מָקוֹם רַגְלֵי הַגַּנָּבִים[52], מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְפַחֲדִין מִלְּבָלֵשׁ אֶלָּא (דָּבָר) שֶׁנּוֹטְלִין בִּמְזֻמָּן. וּמָה הֵן מְטַמְּאִין בִּמְקוֹם הֲלִיכָתָן? הָאֲכָלִין וְהַמַּשְׁקִין וּכְלֵי חֶרֶס הַפְּתוּחִים[53]; אֲבָל הַמִּשְׁכָּבוֹת וְהַמֶּרְכָּבוֹת וּכְלֵי חֶרֶס הַמְּקֻפִּין צָמִיד פָּתִיל - טְהוֹרִין[54]. וְאִם יֵשׁ עִמָּהֶן עוֹבֵד כּוֹכָבִים[55] אוֹ אִשָּׁה - הַכֹּל טָמֵא[56].

51) משנה, שם. 52) הרא"ש מפרש: בחדר שממנו גנבו הכל טמא, אבל אין חוששים שמא נכנסו לחדרים אחרים, מפני שהם מפחדים שמא יש שם אדם. 53) והוא־הדין בכלי שטף בין פתוחים ובין מוקפים צמיד פתיל. 54) משכבות ומושבות טהורים מטומאת מדרס. ראה ה"ה ובהערות שם. 55) שטמא מדרבנן כזב. 56) משכבות ומושבות נעשו אב הטומאה. ואין זה דומה לגנב משכב וישב עליו שאינו מטמא (רבינו בפכ"ד מהל' כלים ה"ז, ומקורו בבבא־קמא סו, ב) מפני שכאן לא גנב את המשכב, והתורה מיעטה רק גנוב וגזול, אבל שאינו שלו לא מיעטה (ראה משנה־למלך שם, ו'תפארת ישראל' 'בועז' אות ו).

יד. הַגַּבָּאִים[57] וְהַגַّנָּבִים שֶׁעָשׂוּ תְּשׁוּבָה וְהֶחֱזִירוּ מֵעַצְמָן, לֹא מֵחֲמַת יִרְאָה, וְאָמְרוּ: לֹא נָגַעְנוּ בְּכָל מַה שֶׁהָיָה בַּבַּיִת כְּשֶׁנִּכְנְסוּ - הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִים וַאֲפִלּוּ עַל מְקוֹם רַגְלֵיהֶן.

57) משנה וגמרא, חגיגה כו, א.

טו. הַמַּנִּיחַ[58] אֶת בֵּיתוֹ פָּתוּחַ וּמְצָאוֹ פָּתוּחַ אוֹ שֶׁמְּצָאוֹ נָעוּל, אֲפִלּוּ הִנִּיחוֹ נָעוּל וּמְצָאוֹ פָּתוּחַ, וְלֹא נִגְנַב מִמֶּנּוּ כְּלוּם - כֹּל שֶׁבַּבַּיִת טָהוֹר[59]; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: הַגַּנָּבִים פִּתְּחוּהוּ וְנִמְלְכוּ וְהָלְכוּ לָהֶם וְלֹא נִכְנְסוּ.

58) משנה, טהרות פ"ח, ד. 59) בנעול ומצאו פתוח, מטמא רבי מאיר, ורבינו פסק כחכמים.

טז. קֵרְדֹּם[60] שֶׁאָבַד בַּבַּיִת, אוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ בְּזָוִית זוֹ וּבָא וּמְצָאוֹ בְּזָוִית אַחֶרֶת - הַבַּיִת טָמֵא; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: אָדָם טָמֵא נִכְנַס לְשָׁם וּנְטָלוֹ.

60) פסחים י, ב. כתב 'כסף משנה' ששאלו את רבינו, מה בין זה לכיכר של תרומה (במס' נדה ד, א) שהניחו למעלה ומצאו במקום אחר (ואפילו אם דבר טמא מונח למטה ממנו) טהור, שאני אומר טהור נכנס לשם והעביר את הכיכר למקום אחר, כדי שלא יפול על הטמא המונח תחת הדף. והשיב, שבקורדום אנו אומרים שאדם נכנס ולקח את הקורדום והשתמש בו והחזירו למקומו, ושואל שלא מדעת, דינו כגזלן ואין לתלות שחבר עשה זאת, אבל שם אין דרכו של אדם לקחת כיכר ולהחזירו, ולפיכך אנו תולים שטהור עשה זאת כדי שלא יפול (השאלה ותשובת רבינו, נדפסו במילואן ב'תשובות רבינו', הוצאת פריימן סי' קמט).

יז. הַדֹּר[61] עִם עַם הָאָרֶץ בְּחָצֵר וְשָׁכַח כֵּלִים בֶּחָצֵר, אֲפִלּוּ חֲבִיּוֹת מְקֻפּוֹת צָמִיד פָּתִיל אוֹ תַּנּוּר מְקֻף צָמִיד פָּתִיל - הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִין[62], עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לַתַּנּוּר מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים[63], כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא בִּרְשׁוּת עַם הָאָרֶץ.

61) שם פ"ח מ"א. 62) ואין זה דומה לדינים שלמעלה ה"ה וה"ט, שמוקפים צמיד פתיל טהורים, מפני שכאן דירתו הקבועה של עם־הארץ ומעיז להסיר את הכיסוי ולהחזירו ולהדביקו. כך מפרש רבינו במשנה, והר"ש שם מפרש מפני שאשתו מסיטתו, ונדה מטמאה בהיסט גם מוקפים צמיד פתיל. ואפילו תנור מחובר שאי־אפשר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

להסיטו, גזרו עליו טומאה משום שאינו מחובר. וכן פירש גם ה'ברטנורא'. 63) פסק כרבי יוסי.

יח. חָבֵר[64] שֶׁהָיְתָה לוֹ מְחִיצָה אוֹ סֵכָּה לִפְנֵי פִּתְחוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ, אוֹ שֶׁהָיְתָה מְחִיצָה אוֹ סֵכָּה שֶׁל עַם הָאָרֶץ לִפְנֵי פִּתְחוֹ שֶׁל חָבֵר - כֵּלִים שֶׁבַּסֻּכָּה אוֹ כֵּלִים שֶׁבַּמְּחִיצָה טְמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לְעַם הָאָרֶץ בְּסֻכָּה זוֹ אוֹ בְּמְחִיצָה זוֹ רְשׁוּת[65].

64) תוספתא, טהרות פ"ט ה"א. 65) להיכנס שם, ושמא נגע בכלים.

יט. חָבֵר[66] שֶׁהָיָה גַּגּוֹ לְמַעְלָה מִגַּגּוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ - הֲרֵי זֶה שׁוֹטֵחַ שָׁם כֵּלִים וּמַנִּיחַ טְהָרוֹת וְהֵן בְּחֶזְקָתָן, אַף עַל פִּי שֶׁעַם הָאָרֶץ יָכוֹל לִפְשֹׁט יָדוֹ וְלִגַּע[67]. וְכֵן בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשּׁוּם טֻמְאָה וְלֹא מִשּׁוּם יֵין נֶסֶךְ[68]. הָיוּ הַגַּגּוֹת זֶה בְּצַד זֶה אוֹ שֶׁהָיָה גַּגּוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ לְמַעְלָה, וְשָׁטַח הֶחָבֵר כֵּלִים אוֹ הִנִּיחַ טְהָרוֹת בְּגַגּוֹ - הֲרֵי כָּל מָקוֹם שֶׁיָּכוֹל עַם הָאָרֶץ לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ וְלִגַּע בְּחֶזְקַת טֻמְאָה[69].

66) שם. 67) מפני שאם יפשוט ידו ויגע, ייתפס כגנב. 68) עבודה זרה ע, ב. 69) שאם ייתפס, יאמר שנפל לו משהו והתגלגל לגג החבר והושיט ידו, כדי לחפש אותו ולקחתו.

כ. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת[70] זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ, הַפְּנִימִית שֶׁל חָבֵר וְהַחִיצוֹנָה שֶׁל עַם הָאָרֶץ - חָבֵר מַנִּיחַ שָׁם כֵּלִים וְשׁוֹטֵחַ שָׁם פֵּרוֹת אַף עַל פִּי שֶׁיַּד עַם הָאָרֶץ מַגַּעַת לְשָׁם, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְפָּשׂ עָלָיו כְּגַנָּב[71].

70) עבודה זרה, שם. 71) שהרי אין לו רשות להיכנס שם.

כא. חָצֵר[72] הַחֲלוּקָה בְּמִסִּיפָס[73], וְחָבֵר בְּצַד זֶה וְעַם הָאָרֶץ בְּצַד זֶה - טָהֳרוֹתָיו טְהוֹרוֹת אַף עַל פִּי שֶׁיַּד עַם הָאָרֶץ מַגַּעַת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם בִּרְשׁוּת הֶחָבֵר[74].

72) שם. 73) מחיצה נמוכה. 74) ועם־הארץ ייתפס כגנב כשיושיט ידו לשם.

כב. חָבֵר[75] שֶׁנָּפַל דָּלְיוֹ לְתוֹךְ בּוֹרוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ[76] וְהָלַךְ לְהָבִיא בַּמֶּה יַעֲלֶנּוּ - הֲרֵי זֶה טָמֵא[77], מִפְּנֵי שֶׁהֲנַח בִּרְשׁוּת עַם הָאָרֶץ שָׁעָה אַחַת.

75) טהרות פ"ח מ"ג. 76) ואע"פ שהדלי בתוך הבור ואין עם־הארץ יכול ליגע בו. והטעם, מפני שלא חילקו חכמים וטימאו את כל הכלים שהם ברשות עם־הארץ (רבינו, שם). 77) טומאת מת, וטעון הזאת מי פרה בשלישי ובשביעי (רבינו בפירושו למשנה, שם).

כג. אֵשֶׁת עַם הָאָרֶץ[78] שֶׁנִּכְנְסָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חָבֵר לְהוֹצִיא בְּנוֹ אוֹ בִּתּוֹ אוֹ בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל חָבֵר - כֹּל שֶׁבַּבַּיִת טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנְסָה שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת[79]. קַדֵּר חָבֵר[80] שֶׁהִכְנִיס קְדֵרוֹתָיו לְמִכֹּר וְיָרַד לִשְׁתּוֹת - הֲרֵי הַפְּנִימִיּוֹת טְהוֹרוֹת וְהַחִיצוֹנוֹת טְמֵאוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִנִּיחָן[81] סָמוּךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹבְרִים וְהַשָּׁבִים נוֹגְעִים בַּחִיצוֹנוֹת בִּשְׁעַת הֲלִיכָה[82]; אֲבָל הָיוּ רְחוֹקוֹת מֵרְשׁוּת הָרַבִּים: אִם הָיוּ כְּלֵי אֻמָּנוּתוֹ בְּיָדוֹ[83] - הַכֹּל טְמֵאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁכֵּלָיו מוֹכִיחִין שֶׁהֲנִחוּ לִמְכֹּר וְיַד הַכֹּל[84] מְמַשְׁמֶשֶׁת בָּהֶן; אֵין כְּלֵי אֻמָּנוּתוֹ בְּיָדוֹ - הַכֹּל טְהוֹרוֹת, חֶזְקָתָן שֶׁלֹּא נָגַע בָּהֶן אָדָם[85]. חָבֵר שֶׁהִנִּיחַ[86] אֲכָלִין וּמַשְׁקִין עַל פְּתַח חֲנוּתוֹ וְנִכְנַס - הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹבְרִים וְהַשָּׁבִים מְמַשְׁמְשִׁין בָּהֶן[87].

78) שם, מ"ה. 79) רבינו שם מפרש: "אם נכנסה שלא ברשות אלא להוציא הענין הפלוני וכו' אימת בעל הבית עליה ולא תשלח ידה לדבר". 80) שם פ"ז מ"א. 81) כתובות כד, ב. 82) שלא בכוונה. 83) כגון המחק למחוק את המידות. 84) שמעוניינים לקנות. 85) מפני שחושבים שאינם עומדים למכירה, וייזהרו מלנגוע בהם. 86) תוספתא, טהרות פ"ט ה"ב. 87) מקומם מוכיח שלמכירה הם עומדים.

~ שבת קודש י"ב כסלו ~

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר[1]

1) יבאר כהן שטיהר כליו לגת זו והניחם לגת הבאה, הרוצה לעשות יינו או שמנו בטהרה באומנים עמי הארץ, הבדדים והבוצרים שנמצאת טומאה לפניהם אם נאמנים לומר לא נגענו, המטהר הבדדים והכניסם לבית הבד ונעל בפניהם, חמריו ופועליו טעונים טהרות ועברו לפניו והפליגו ממנו, חבר שהיה לבוש חלק ועטוף בטלית ומהלך ואמר בדעתי היה לשמור החלוק ולא הטלית, ודין היה משתמש מן החבית בטהרה בחזקת שהיה חולין ונמצאת תרומה, נתחלפו לה כלים של חול בכלים של שבת ולבשם, חבר שהניח טהרות או כלים ומת, ומי שאמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך, ודין היה עושה עמו בטהרות ולאחר זמן אמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו.

א. כֹּהֵן[2] שֶׁטִּהֵר כֵּלָיו לְגַת זוֹ וְהִנִּיחָן לַגַּת הַבָּאָה - הֲרֵי אֵלּוּ בְּחֶזְקָתָן[3]; שֶׁאֵין עַמֵּי הָאָרֶץ נוֹגְעִין בְּכֵלִים שֶׁל כֹּהֵן זֶה שֶׁהֵן בְּתוֹךְ גִּתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹכֵל טְהָרוֹת[4]. אֲבָל שֶׁל יִשְׂרָאֵל[5] טְמֵאוֹת, עַד שֶׁיֹּאמַר: בְּלִבִּי הָיָה לִשְׁמֹר[6] עַם הָאָרֶץ שֶׁיִּכָּנֵס לַגַּת שֶׁלֹּא יִגַּע בַּכֵּלִים.

2) טהרות פרק ז משנה ז ושם כתוב סתם "המניח" ורבינו מפרש שהמדובר, בכהן המקבל לתוך כליו יין תרומה מעם הארץ והשאיר כליו בגיתו של עם הארץ, אולם הר"ש והרא"ש גורסים: "בגוי כליו טהורים". ופירשו שאין חוששים ליין נסך, אבל לטומאה חוששים. 3) בחזקת טהרה. 4) עם הארץ יודע שהכהן אוכל טהרות וייזהר, שלא לנגוע בכליו. 5) חבר. 6) שמתי לב ושמרתי.

ב. הָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת יֵינוֹ בְּטָהֳרָה בְּאֻמָּנִין עַמֵּי הָאָרֶץ

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

- הֲרֵי זֶה מַטְבִּיל אֶת הַבּוֹצְרִים[7]. וְכֵן אִם הָיָה עוֹשֶׂה שָׁמָּן - מַטְבִּיל אֶת הַבַּדָּדִין[8]. וְצָרִיךְ לַעֲמֹד עַל הָאֻמָּנִים עַד שֶׁיִּטְבְּלוּ בְּפָנָיו, שֶׁהֲרֵי אֵינָן יוֹדְעִים[9] הִלְכוֹת טְבִילָה וַחֲצִיצָה[10]. יָצְאוּ חוּץ לְפֶתַח בֵּית הַבַּד וְנִפְנוּ אֲחוֹרֵי הַגָּדֵר וְחָזְרוּ - הֲרֵי אֵלּוּ בְּטָהֳרָתָן. עַד כַּמָּה יַרְחִיקוּ וְהֵם טְהוֹרִין? עַד כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסָּתְרוּ מֵעֵינָיו. אֲבָל אִם נִסְתְּרוּ מֵעֵינָיו - חָזְרוּ לְטֻמְאָתָם, עַד שֶׁיִּטְבְּלֵם פַּעַם אַחֶרֶת וְיַעֲרִיב שִׁמְשָׁן.

7) הקוטפים את הענבים מן הגפנים, שהענבים מקבלים טומאה משעת בצירתם מפני שהוכשרו במשקה היוצא מעצמו מן הענבים. 8) שדורכים את הזיתים בבית הבד ואז כבר הוכשרו, אבל מוסקי (קוטפי) הזיתים אינם צריכים טבילה, שהרי הזיתים לא הוכשרו ומעט המוהל הנסחט בסלים אינו מכשיר. לקמן יתבאר שאוכלין אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא הורטבו באחד משבעת המשקין (הלכות טומאת אוכלין פרק א הלכה א). 9) אבל אם היו בקיאים היינו מאמינים להם שטבלו שלא בפני החבר. 10) מה הם הדברים החוצצים בין הטובל ובין המים והטבילה אינה מועילה, כגון אם משהו דבוק בבשרו וכדומה.

ג. הַבַּדָּדִין וְהַבּוֹצְרִים שֶׁנִּמְצֵאת טֻמְאָה לִפְנֵיהֶן - נֶאֱמָנִין לוֹמַר לֹא נָגַעְנוּ. וְכֵן בַּתִּינוֹקוֹת שֶׁלָּהֶם[11].

11) נאמנים לומר התינוקות לא נגעו ביין ובשמן.

ד. הַמְטַהֵר אֶת הַבַּדָּדִין וְהִכְנִיסָן לְבֵית הַבַּד וְנָעַל עֲלֵיהֶן, אִם הָיוּ שָׁם כֵּלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמִדְרָס - הֲרֵי בֵּית הַבַּד כֻּלּוֹ טָמֵא, שֶׁמָּא נָגְעוּ בְּאוֹתָן הַכֵּלִים[12]. וַאֲפִלּוּ רָאָה אוֹתָם מִקֹּדֶם נִזְהָרִין מֵאוֹתָם הַכֵּלִים מִפְּנֵי טֻמְאָתָן - הֲרֵי בֵּית הַבַּד טָמֵא, שֶׁמָּא הִסִּיטוּ[13] וְהֵן מְדַמִּין שֶׁאֵין הַמַּסִּיט טָמֵא, שֶׁאֵין עַמֵּי הָאָרֶץ בְּקִיאִין בְּטֻמְאַת הֶסֵּט[14].

12) ואחר כן נגעו בזיתים ובשמן. 13) הזיזו אותם ממקומם בלי נגיעה. 14) ולפיכך גם הכלים שבבית הבד טמאים, שמא נגעו בהם לפני שפירשו מהטומאה שאם נגעו בהם אחר שפירשו אינם מטמאים אותם, שהרי הם ראשון לטומאה ואין ראשון מטמא כלים.

ה. הָיוּ חַמָּרָיו[15] וּפוֹעֲלָיו טוֹעֲנִין טְהָרוֹת וְעוֹבְרִין לְפָנָיו, אַף עַל פִּי שֶׁהִכְפִּילוּ[16] יָתֵר מִמִּיל[17] - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא שׁוֹמְרָן, וְהֵן מְפַחֲדִין לְגַע וְאוֹמְרִים: עַכְשָׁו יָבוֹא[18], שֶׁהֲרֵי הוּא אַחֲרֵינוּ. אֲבָל אִם אָמַר לָהֶם: צְאוּ וַאֲנִי אָבוֹא אַחֲרֵיכֶם[19] - כֵּיוָן שֶׁנִּתְכַּסּוּ מֵעֵינָיו הֲרֵי הֵן טְמֵאוֹת[20].

15) נוהגי חמורים. 16) שהרחיקו. 17) מיל הוא אלפיים אמה ואין בעל הבית יכול לראות אם הם נוגעים. 18) שהרי הוא הולך אחריהם והם אינם יודעים, שמרחק רב כזה מפריד ביניהם (כסף משנה). 19) אחר זמן מה. 20) בטוחים הם שלא יבוא כל כך מהר ואינם מפחדים לנגוע.

ו. חָבֵר שֶׁהָיָה לָבוּשׁ בְּחָלוּק וְעָטוּף בְּטַלִּית וּמְהַלֵּךְ, וְאָמַר: בְּלִבִּי הָיָה לִשְׁמֹר אֶת הֶחָלוּק וְהָייתִי נִזְהָר בּוֹ, וְהִסַּחְתִּי דַעְתִּי מִן הַטַּלִּית - הֲרֵי הֶחָלוּק בְּטָהֳרָתוֹ וְהַטַּלִּית טְמֵאָה, שֶׁמָּא נָגַע בָּהּ עַם הָאָרֶץ. הָיָה סַל[21] עַל כְּתֵפוֹ וּמַגְרֵפָה[22] בְּתוֹךְ הַסַּל, וְאָמַר: בְּלִבִּי הָיָה לִשְׁמֹר אֶת הַסַּל[23], וְלִשְׁמֹר אֶת הַמַּגְרֵפָה מִדָּבָר הַמְטַמְּאָהּ[24] אֲבָל לֹא מִדָּבָר הַפּוֹסְלָהּ[25] - הַסַּל טָהוֹר[26], וְהַמַּגְרֵפָה טְמֵאָה[27], וְכָל תְּרוּמָה שֶׁבַּסַּל פְּסוּלָה, מִפְּנֵי הַמַּגְרֵפָה שֶׁפּוֹסֶלֶת הָאֳכָלִין שֶׁבַּסַּל. הָיָה מִשְׁתַּמֵּשׁ מִן הֶחָבִית בְּטָהֳרָה בְּחֶזְקַת שֶׁהִיא חֵלִין וְאַחַר כָּךְ נִמְצֵאת תְּרוּמָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא טְהוֹרָה - הֲרֵי הִיא אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה, שֶׁמָּא נָגַע בָּהּ טְבוּל יוֹם[28], שֶׁהוּא פּוֹסֵל בִּתְרוּמָה וְטָהוֹר בְּחֵלִין כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה מְשַׁמֵּר תְּרוּמָה לְמְשַׁמֵּר חֵלִין. וְאִם אָמַר: בְּלִבִּי הָיָה לְשָׁמְרָהּ אֲפִלּוּ מִדָּבָר הַפּוֹסְלָהּ - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה. נִתְחַלְּפוּ לוֹ כֵּלִים שֶׁל שַׁבָּת בְּכֵלִים שֶׁל חֹל וּלְבֵשָׁן - נִטְמְאוּ, שֶׁאֵינוֹ מְשַׁמֵּר כֵּלִים שֶׁל חֹל כְּכֵלִים שֶׁל שַׁבָּת[29]. מַעֲשֶׂה בִּשְׁתֵּי נָשִׁים חֲבֵרוֹת שֶׁנִּתְחַלְּפוּ לָהֶן כְּלֵיהֶן בְּבֵית הַמֶּרְחָץ, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים וְטִמְּאוּ הַכֹּל[30]. אֲפִלּוּ נָפְלָה מַעֲפָרְתָּהּ[31] מִמֶּנָּה וְאָמְרָה לְחָבֵר: תְּנֵהָ לִי, וּנְתָנָהּ לָהּ - נִטְמֵאת. גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְּנֶנָּה לָהּ עַם הָאָרֶץ, אוֹ שֶׁלֹּא יִהְיֶה הֶחָבֵר מְשַׁמְּרָהּ; שֶׁאֵין אָדָם מְשַׁמֵּר כֵּלִים שֶׁאֵינָן שֶׁלּוֹ כְּכֵלָיו, אֶלָּא אִם כֵּן הוֹדִיעַ שֶׁסָּמַךְ עָלָיו.

21) ובו תאנים. 22) כלי ברזל שמשתמשים בו להפריד את התאנים המודבקות זו בזו. 23) מכל טומאה. 24) פירש בכסף משנה, מדבר הנותן לה כוח טומאה לטמא אוכלין שיפסלו אוכלין אחרים שיגעו בהם. 25) שנותן לה כוח לפסול את הנוגע בה (פסול אינו פוסל אחרים). 26) שהרי שמר עליו מכל דבר טמא. 27) פירוש, לפסול אוכלין אבל לא לטמאם (פירוש זה דחוק, שהרי פתח ב"הפוסלה" וסיים ב"טמאה", אולם לא מצאתי פירוש אחר להלכה זו). 28) טמא שטבל ביום וטרם שקעה השמש, טהור לחולין ופוסל את התרומה והוא שמר רק שמירת חולין. 29) ומכיוון שהסיח דעתו מהשמירה הדייקנית הרי זה כאילו הסיח דעתו לגמרי משמירה (רש"י שם). 30) מפני שלא שמרה על כליה של השנייה כמו על כליה. ואפשר לפרש שהמדובר, כשלא ידעה האחת אם האחרת היא חבירה ולפיכך לא שמרה כל כך על כליה. 31) סודר שלה. כל דינים אלה הם מעלות יתירות לטהרות.

ז. חָבֵר שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ טְהָרוֹת[32] - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרוֹת[33]. הִנִּיחַ כֵּלִים - הֲרֵי הֵן טְמֵאִים[34]; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא[35] נִטְמְאוּ וְהִזָּה עֲלֵיהֶם בַּשְּׁלִישִׁי וְלֹא הִזָּה עֲלֵיהֶן בַּשְּׁבִיעִי[36], אוֹ שֶׁמָּא הִזָּה עֲלֵיהֶם בַּשְּׁבִיעִי וַעֲדַיִן לֹא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הִטְבִּיל[37], אוֹ שֶׁמָּא לֹא הִזָּה עֲלֵיהֶן בַּשְּׁבִיעִי[38] כָּל עִקָּר.

32) אוכלין ומשקין. 33) חבר אינו משהה בביתו אוכלין טמאים, כדי שלא יבוא לידי מכשול. 34) בכלים החמירו מפני שאפשר לטהרם על ידי הזאה וטבילה ולא חילקו בין כלי לכלי ולפיכך טימאו אף כלי חרס, שאין להם טהרה כלל. 35) כל הספיקות הללו נאמרו בתוספתא שם. 36) וטעונים הזאה ארבעת הימים הראשונים, שכל אחד הוא ספק שביעי. 37) וטעונים טבילה אחר כל ההזאות. 38) המלה בשביעי לכאורה מיותרת.

ח. מִי שֶׁאָמַר לוֹ עֵד אֶחָד: נִטְמְאוּ טָהֳרוֹתֶיךָ, וְהַלָּה שׁוֹתֵק - הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן וַהֲרֵי הֵן טְמֵאוֹת. וְאִם הִכְחִישוֹ וְאָמַר: לֹא נִטְמְאוּ - הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקָתָן, עַד שֶׁיָּעִידוּ שְׁנַיִם. הָיָה עוֹשֶׂה עִמּוֹ[39] בִּטְהָרוֹת אוֹ בִּזְבָחִים, וּלְאַחַר זְמַן מְצָאוֹ וְאָמַר לוֹ בְּשָׁעָה שֶׁפָּגַע בּוֹ: טְהָרוֹת שֶׁעָשִׂיתִי עִמְּךָ נִטְמְאוּ וּזְבָחִים שֶׁעָשִׂיתִי עִמְּךָ נִתְפַּגְּלוּ - הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן. אֲבָל אִם פָּגַע בּוֹ וְלֹא אָמַר לוֹ כְּלוּם, וְאַחַר כָּךְ פָּגַע בּוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה וְאָמַר לוֹ - אֵינוֹ נֶאֱמָן, אֶלָּא הֲרֵי זְבָחָיו בְּחֶזְקַת כַּשְׁרוּת וְטָהֳרוֹתָיו בְּחֶזְקַת טָהֳרָה.

39) והמדובר, בעושה עימו חינם, אבל אם הוא מקבל שכר נאמן אפילו בפגישה שנייה מפני שהוא מפסיד את שכרו ולפיכך אנו אומרים מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן גם לטמא את הטהרות, כמו סופר שכתב ספר תורה בשכר ואמר שהקלף לא היה מעובד לשמו והספר פסול.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעַן

הִלְכוֹת שְׁאָר אֲבוֹת הַטֻּמְאוֹת[1]

יֵשׁ בִּכְלָלָן שָׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה[2], וְזֶה הוּא פִּרְטָן: א) דִּין טֻמְאַת נְבֵלָה. ב) דִּין טֻמְאַת שֶׁרֶץ. ג) דִּין טֻמְאַת שִׁכְבַת זֶרַע. וַעֲבוֹדָה זָרָה מְטַמְּאָה כַּשֶּׁרֶץ, וְטֻמְאָתָהּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפְרָקִים אֵלּוּ:

1) רבינו בהקדמתו לפירוש המשנה סדר טהרות מונה אחד עשר סוגי אב הטומאות, והם: טומאת מת, טומאת מי חטאת (מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה), חטאות (בספרים שבידינו כתוב "חטאת", וצ"ל "חטאות", והכוונה לחטאות שמזים דמם בהיכל), טומאת צרעת, זב, זבה, נדה, יולדת, נבילה, שרץ ושכבת זרע. דיניהם של שמונת הראשונים נתבארו בארבע ההלכות הקודמות, ודיני שלושת אב הטומאות הנשארים יתבארו בהלכה זו, ומכאן השם "שאר אבות הטומאות". 2) כשאנו קוראים בתורה (ויקרא, יא) נמצא ציוויים רבים, אולם רבינו ב'ספר המצוות' כלל שביעי, מודיע לנו שיטתו במנין המצוות, וקובע שאין למנות את פרטי המצוות כמצוות בפני עצמן, אלא כולן נמנות כמצוה אחת הכוללת דינים הרבה, והשיג על 'בעל הלכות גדולות' שמנה פרטים במספר תרי"ג המצוות. בהתאם לשיטתו זו, יצאו לו כאן רק שלוש מצוות־עשה.

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

1) יבאר שהנבילה אב מאבות הטומאות, ומה מטמאה, ואי זו היא נבילה. ודין אם שחיטה מועילה בבהמה וחיה טמאה, ואם הנבלות מצטרפות לטמא בכזית. מוח וחלב ודם בהמה טהורה שמתה או חלב בהמה טמאה. חלב הכוי והדברים שאין מטמאין מן הנבילות והבהמות שעורותיהן כבשרן. ודין אם עיבדן או הלך בהם כדי עיבוד או עשה מעשה שבטלם. ודין עד כמה יהיה העור חיבור ועור שיש עליו כזית נבילה. ודין עור שיש עליו שני חצאי זיתים, ובשר נבילה יבש או שהיה סרוח מעיקרו. ודין שיליא וקיבה וחלב של נבילה, ובהמה ששפעה חררת דם, ונבילה שנתערבה בשחוטה.

א. הַנְּבֵלָה - אָב[2] מֵאֲבוֹת הַטֻּמְאוֹת. כְּזַיִת[3] מִבְּשָׂרָהּ[4] מְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע[5], וּכְלֵי חֶרֶס בָּאֲוִיר[6]. וּמְטַמֵּא אֶת הָאָדָם בְּמַשָּׂא[7] לְטַמֵּא בְּגָדִים, כְּמֻרְכָּב הַזָּב[8]. כֵּיצַד? אָדָם שֶׁנָּגַע בִּנְבֵלָה - נִטְמָא, וַהֲרֵי הוּא רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. וְאִם נָגַע בְּכֵלִים אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת מַגָּעוֹ בַּנְּבֵלָה - הֲרֵי הֵן טְהוֹרִין[9]. וְכֵן כֵּלִים שֶׁעָלָיו טְהוֹרִין. לְפִי שֶׁהוּא וָלָד[10], וְאֵין וָלָד מְטַמֵּא כֵּלִים. אֲבָל הַנּוֹשֵׂא אֶת הַנְּבֵלָה מְטַמֵּא כֵּלִים בִּשְׁעַת נְשִׂיאָתוֹ[11], שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַנּוֹשֵׂא אֶת נִבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו. וְאוֹתָן הַבְּגָדִים רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. וְאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא כְּלֵי חֶרֶס וַאֲפִלּוּ בִּשְׁעַת נְשִׂיאָתוֹ[12], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּמְטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב[13].

2) כלים פ"א מ"ב. 3) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא יוד, ה"ו: "למה נאמר (ויקרא יא, מ) האוכל מנבלתה? ליתן שיעור לנוגע ונושא, מה האוכל — כזית, אף הנוגע והנושא כזית" (סתם אכילה - כזית). 4) ולא עצמות — 'תורת כהנים' שם פרק י: "מנבלתם" ולא מן העצמות. 5) כתוב בתורה (שם, כז): כל הנוגע בנבלתם יטמא עד הערב. 6) אם נכנס כזית מן הנבילה לאוירו של כל חרס, נטמא הכלי וכל מה שבתוכו, אף־על־פי שלא נגע בדופניו. כתוב בתורה (שם, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו יטמא", ודרשו ב'תורת כהנים' (שם פרשתא ז ה"ה): "מתוכו הוא מטמא ואינו מטמא מאחוריו". 7) אם האדם נשא את הנבילה, אף־על־פי שלא נגע בה, כגון שהיה דבר מבדיל בין גופו ובין הנבילה, שנאמר (שם, כח): "והנושא את נבלתם יכבס בגדיו וטמא עד הערב". 8) שהנוגע בו אינו מטמא בגדים, והנושאו מטמא בגדים. ובזה נבדל מרכב ממשכב וממושב, שגם נגיעתם מטמאה בגדים (ראה הלכות מטמאי משכב ומושב פ"ו הלכה ב). 9) ב'תורת כהנים' (שם פ"ו הלכה ז): "הנוגע יטמא עד הערב", ואין הנוגע מטמא בגדים. 10) הנוגע באב הטומאה נעשה ולד (ראשון לטומאה). 11) ונעשים ראשון לטומאה כמו האדם, אבל כלים שנגע בהם אחרי שפירש מן הטומאה לא נטמאו. וכל זמן שלא פירש מן הטומאה, מטמא כל כלים שהוא נוגע בהם, ולא דוקא בגדים. שם, פרשתא ד, ה"ט: מנין לעשות שאר כלים כבגדים? (בתורה כתוב: יכבס

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בגדיו), תלמוד לומר "טמא" (צ"ל יטמא - הגר"א). 12) שם: "יכול יטמא אדם וכלי חרס? תלמוד לומר בגד, בגד הוא מטמא ואינו מטמא אדם וכלי חרס". 13) פרק ו.

ב. אֶחָד[14] בְּהֵמָה וְחַיָּה, בֵּין הַמַּתְּרִין בַּאֲכִילָה בֵּין הָאֲסוּרִין[15], אִם מֵתוּ - כֻּלָּן בְּשָׂרָן מְטַמֵּא בְּכַזַּיִת. וּשְׁחִיטַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְחַיָּה טְהוֹרָה מְטַהֲרָתָן[16] בְּכָל מָקוֹם. וַאֲפִלּוּ שָׁחַט חֵלִין בָּעֲזָרָה וְקָדָשִׁים בַּחוּץ[17] - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין. וְאִם אֵרַע פִּסּוּל בַּשְּׁחִיטָה - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה[18] וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא[19], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת שְׁחִיטָה[20].

14) בין בהמה ובין חיה. 15) בגמרא חולין ע, ב למדו זה מן הכתוב. 16) אפילו אם היא אסורה באכילה ע"י אחד משמונה־עשרה טריפות. שם עב, ב (ראה לקמן ה"ג). 17) שהם אסורים גם בהנאה (זבחים סח, א). 18) כר' יהושע, במשנה חולין לב, א. 19) השחיטה אינה מועילה אפילו לטהר מטומאת משא החמורה. 20) פ"ג הלכה יח.

ג. בְּהֵמָה טְמֵאָה וְחַיָּה טְמֵאָה אֵין הַשְּׁחִיטָה מוֹעֶלֶת בָּהּ[21], וְאֶחָד הַשּׁוֹחֵטָהּ אוֹ הַנּוֹחֲרָהּ אוֹ הַחוֹנְקָהּ אוֹ שֶׁמֵּתָה כְּדַרְכָּהּ - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה. וְכָל הַנְּבֵלוֹת מִצְטָרְפוֹת[22] לְעִנְיַן טֻמְאָה לִכְזַיִת, אֶחָד טְמֵאוֹת וְאֶחָד טְהוֹרוֹת[23].

21) משנה שם עב, ב. 22) משנה מעילה א, ב. 23) כחצי זית מטמאה מצטרף עם כחצי זית מטהורה לענין טומאה, אבל אין מצטרפים לחייב מלקות על אכילתם (ראה הלכות מאכלות אסורות פ"ד הלכה יז, והשלמות להלכה יב).

ד. מֹחַ הֲרֵי הוּא כְּבָשָׂר[24]. וְדַם הַנְּבֵלָה אֵינוֹ מְטַמֵּא[25] כִּנְבֵלָה, אֶלָּא הֲרֵי הוּא כְּמַשְׁקִין טְמֵאִים, שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא כֵּלִים[26] מִן הַתּוֹרָה[27].

24) חולין קכה, א. 25) עדיות פ"ח מ"א. העיד ר' יהושע בן בתירה על דם נבילות שהוא טהור. 26) כוונת רבינו ברורה, שאינו מטמא מן התורה כלל אפילו בשיעור רביעית הלוג שהוא גדול פי שלושה מכזית. וחזר בו מפירושו למשנה זו (וכן פירש גם הרע"ב שם) שטהור מלטמא בכזית כבשר אבל ברביעית מטמא, מפני שבברייתא (מנחות קג, ב) נאמרה עדות זו בשם ר' יהושע (בן חנניה) ור' יהושע בן בתירה, והוסיפו מעשה שהיה, שלא טימאו חכמים דם נבילה אפילו בשיעור גדול (ראה 'תוספות יום טוב' בעדויות שם, וראה הלכות טומאת אוכלין פ"י הלכה ג בהשלמות). 27) משמע שמדרבנן מטמא כלים כמשקין טמאים. אולם מלשונו בפ"י מטומאת אוכלין ה"ג, משמע שאינו משקה.

ה. חֵלֶב[28] בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁמֵּתָה - טָהוֹר. שֶׁנֶּאֱמַר: וְחֵלֶב נְבֵלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה יֵעָשֶׂה לְכָל מְלָאכָה[29] וְאָכוֹל לֹא תֹאכְלֻהוּ - מִי שֶׁאֲסוּרוֹ מְשׁוּם נְבֵלָה וּטְרֵפָה[30]. וְאִם הֻכְשַׁר בַּמַּשְׁקִין הַמַּכְשִׁירִין[31] - הֲרֵי הוּא כָּאֲכָלִין טְמֵאִין[32], וְאֵינוֹ כִּבְשַׂר נְבֵלָה. וְהַנּוֹגֵעַ בַּחֵלֶב הַחוֹפֶה אֶת הַכֵּלְיָא קֹדֶם הַפְּרָשָׁה[33] - הֲרֵי זֶה טָמֵא כְּנוֹגֵעַ בַּכֵּלְיָא עַצְמָהּ, שֶׁהֲרֵי כַּמָּה חוּטִין נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה[34] בַּחֵלֶב. אֲבָל בְּהֵמָה טְמֵאָה וְהַחַיָּה בֵּין טְהוֹרָה[35] בֵּין טְמֵאָה - אֶחָד בְּשָׂרָהּ וְאֶחָד חֶלְבָּהּ לְטֻמְאָה, וּמְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים כִּבְשַׂר הַנְּבֵלָה.

28) פסחים כג. 29) משמע אפילו למלאכת קודש שאסור לטמאו. 30) זה נימוק לטומאת חלב בהמה טמאה שנתנבלה, שנאמרה בסוף הלכה זו. 31) אוכלין אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא נרטבו באחד משבעת המשקין שמנאם רבינו בפ"א מהלכות טומאת אוכלין הלכה ב [חלב שחוטה אינו צריך הכשר, מפני ששחיטתו מכשירתו]. 32) ואפילו אם לא נגע בטומאה, הרי הוא מטמא טומאת אוכלין כראשון לטומאה (רבינו בפירושו, עוקצין פ"ג מ"ט. ראה השלמות). 33) לפני שהפרידו מן הכליה. 34) מן הכליה, וחוטים אלה בשר הם. 35) שחלבה מותר באכילה כשנשחטה.

ו. הַכּוּי[36] - חֶלְבּוֹ מְטַמֵּא כִּבְשָׂרוֹ, וְטֻמְאָתוֹ בְּסָפֵק[37]. לְפִיכָךְ אֵין שׁוֹרְפִין עָלָיו תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים, וְאֵין חַיָּבִין כָּרֵת עַל טֻמְאָתוֹ וְעַל[38] בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ[39] אוֹ עַל אֲכִילַת קָדָשָׁיו[40].

36) בברייתא חולין (פ, א) נחלקו תנאים במהותה של בריה זו, יש אומרים שהוא נולד מתיש וצביה (אביו בהמה, ואמו חיה). ור' יוסי אומר בריה בפני עצמה היא, ולא הכריעו בה חכמים אם היא מין חיה או מין בהמה. 37) שמא מין בהמה הוא, שחלבה טהור. 38) צ"ל "על". 39) פירוש, אם נטמא בחלב נבלת כוי ונכנס למקדש, אינו חייב כרת כמו טמא ודאי. 40) קדשי המקדש.

ז. וְאֵלּוּ דְּבָרִים[41] שֶׁאֵין מְטַמְּאִין מִן הַנְּבֵלוֹת: הָעֲצָמוֹת, וְהַקְּרָנַיִם וְהַטְּלָפַיִם, אֲפִלּוּ עִקָּרָן הָרַךְ שֶׁאִם יֵחָתֵךְ מִן הַחַי יוֹצֵא דָם, וְהָעוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְעֻבָּד, וְהָאֲלָל[42] וְהַגִּידִים, וְהַמָּרָק וְהַתַּבְלִין שֶׁמִּתְבַּשְּׁלִין עִמָּהּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁפֻּרְשׁוּ מִן הַנְּבֵלָה; אֲבָל הַנּוֹגֵעַ בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ כְּשֶׁהֵן מְחֻבָּרִין בַּבָּשָׂר - הֲרֵי זֶה טָמֵא[43]. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בַּבָּשָׂר כְּזַיִת, שֶׁאֵין אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ מִצְטָרֵף לִכְזַיִת[44].

41) משנה חולין קיז, ב. 42) חתיכות קטנות של בשר שנשארו דבוקות בעור אחר הפשטתו. 43) שם קיח, א. והטעם, מפני שהם כיד לבשר, שנוטלים אותו והבשר ניטל עמו. 44) שם.

ח. הָאֲלָל, בֵּין שֶׁפְּלָטָתוּ חַיָּה[45] בֵּין שֶׁפְּלָטָתוּ סַכִּין[46] - אֵינוֹ מִצְטָרֵף לִכְזַיִת. וְאִם כִּנְּסוֹ[47] וְהָיָה בּוֹ כְּזַיִת - מְטַמֵּא[48].

45) חיה אכלה את הבשר, והשאירה חתיכות קטנות דבוקות בעור. 46) כשהפריד בסכין את הבשר מהעור, נפלטו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

החתיכות מתחת חודו של סכין ונשארו במקומם בעור. 47) כנס את החתיכות הקטנות, והניחן יחד. 48) כרב הונא אליבא דרבי יהודה (שם קכא, א. ראה ראב"ד וכסף־משנה). והמדובר כשכנסו אדם בכוונה, וע"י מעשהו גילה דעתו שלא ביטלו לגבי העור. אבל אם כונס שלא בכוונה, כגון ע"י תינוקות, אינו מטמא (רש"י שם).

ט. וְאֵלּוּ[49] בְּהֵמוֹת שֶׁעוֹרוֹתֵיהֶם כִּבְשָׂרָם: עוֹר חֲזִיר שֶׁל יִשּׁוּב, וְעוֹר חֲטוֹטֶרֶת הַגָּמָל הָרַכָּה, וְעוֹר בֵּית הַבֹּשֶׁת, וְעוֹר הַשְּׁלִיל[50], וְעוֹר שֶׁתַּחַת הָאַלְיָה. הֲרֵי אֵלּוּ מְטַמְּאִין מִן הַנְּבֵלָה. וְאִם עִבְּדָן אוֹ הִלֵּךְ בָּהֶן[51] כְּדֵי עִבּוּדָהּ[52] - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִים. וְאִם עָשָׂה בָּהֶן מַעֲשֶׂה שֶׁבִּטְּלָן[53] - טְהוֹרִין אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִלֵּךְ בָּהֶן כְּדֵי עִבּוּדָהּ. כֵּיצַד? אֵזֶן חֲמוֹר שֶׁטְּלָאָהּ[54] לִכְפִיפָתוֹ - טְהוֹרָה. כַּמָּה הוּא כְּדֵי עִבּוּדָהּ? אַרְבָּעָה מִילִין[55]. וְאֵי זוֹ הִיא חֲטוֹטֶרֶת רַכָּה? כָּל זְמַן שֶׁלֹּא טְעָנָהּ[56]. הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִטְעֹן[57] וְלֹא טְעָנָהּ, אוֹ שֶׁטְּעָנָהּ קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ זְמַנָּהּ[58] - הֲרֵי זֶה סָפֵק[59].

49) משנה שם קכב, א. 50) העובר שבמעי אמו. רבינו השמיט עור הראש של עגל הרך, ועור הפרסות שנימנו (שם) בין אלה שעורותיהם כבשרם. וטעמו, מפני שר' יוחנן אמר (שם קכב, ב) שדעת יחיד היא, ואין הלכה כאותו יחיד. 51) יש שוטחים את העורות, כדי שידרסו עליהם, ועל־ידי־זה הם מתקשים ונעשים ראויים למלאכת עור. 52) אולי צריך להיות: עיבודם. 53) על־ידי מעשה זה, ביטל אותם מתורת בשר הראוי לאכילה. 54) השתמש בה כטלאי לסל וכדומה. 55) גמרא שם. 56) שלא הניחו עליה משא. 57) הגמל גדל, וכוחו אתו לישא משאות. 58) הטעינו משא בעודו צעיר וחלש. 59) ביא שם שלא נפשטה.

י. הַמַּפְשִׁיט[60] נְבֵלַת בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה, בֵּין טְמֵאָה בֵּין טְהוֹרָה, בֵּין דַּקָּה בֵּין גַּסָּה: אִם לִשְׁטִיחָה[61] הִפְשִׁיט - כֵּיוָן שֶׁהִפְשִׁיט מִן הָעוֹר כְּדֵי אֲחִיזָה, וְהוּא שֶׁנֵּי טְפָחִים[62], הַנּוֹגֵעַ בְּעוֹר זֶה שֶׁהֶפְשֵׁט טָהוֹר[63]; וְעַד שֶׁלֹּא הִפְשִׁיט שְׁנֵי טְפָחִים - הַנּוֹגֵעַ בָּעוֹר כְּנוֹגֵעַ בַּבָּשָׂר. הִפְשִׁיטָהּ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִן הָעוֹר חֵמֶת[64] - הֲרֵי הָעוֹר חִבּוּר[65] עַד שֶׁיַּפְשִׁיט אֶת כָּל הֶחָזֶה. וְאִם הִפְשִׁיטָהּ מֵרַגְלֶיהָ[66] בִּלְבַד - הֲרֵי הָעוֹר כֻּלּוֹ חִבּוּר, וְהַנּוֹגֵעַ בָּעוֹר כְּנוֹגֵעַ בַּבָּשָׂר, עַד שֶׁיַּפְרִישׁ הָעוֹר כֻּלּוֹ מֵעַל הַבָּשָׂר. וְכֵן הַמַּפְשִׁיט בַּשְּׂרָצִים[67] - חִבּוּר עַד שֶׁיַּפְשִׁיט כֻּלּוֹ. עוֹר שֶׁעַל הַצַּוָּאר - חִבּוּר[68] עַד שֶׁיַּפְשִׁיט כֻּלּוֹ. וְכָל עוֹר שֶׁהוּא חִבּוּר לְטַמֵּא[69] - כָּךְ הוּא חִבּוּר לְהִתְטַמֵּא, שֶׁאִם הָיְתָה שְׁחוּטָה וְנָגְעָה טֻמְאָה בְּעוֹר זֶה שֶׁהוּא חִבּוּר - נִטְמָא הַבָּשָׂר.

60) משנה שם קכג, א. 61) שהעור ישמש לו שטיח. בהפשט כזה, קורעים את העור מן הזנב עד הצואר ואחר־כך מפרידים אותו מן הבשר בסכין. 62) גמרא שם. 63) כרב שם. 64) כעין שק גדול, שהרועים נותנים בו חפציהם, ויש משתמשים בו גם למשקין. בהפשט זה אין קורעים את העור לאורך הבהמה, אלא מרגל לרגל, ומפשיט ממטה למעלה באופן שיצא העור שלם בהיקפו, ואחר־כך קושרים במשיחה את המקום הפתוח. 65) אם נגע בעור הנבילה נטמא, כאילו נגע בבשר. 66) כשרוצים לעשות נוד (נוד קטן מחמת) מעור כבש, מתחילים להפשיט מן הרגלים, וממשיכים באופן שיצא העור כולו שלם, וקושרים את מקום הרגליים וממלאים אותו מים ומשקין אחרים (על פי פירוש רבינו במשנה). 67) ברייתא שם קכג, ב. 68) אם הפשיט כל העור, והשאיר עור הצואר - העור מטמא. כחכמים במשנה. 69) שהנוגע בעור נבילה נטמא.

יא. עוֹר[70] שֶׁיֵּשׁ עָלָיו כְּזַיִת נְבֵלָה - הַנּוֹגֵעַ בַּצִּיב[71] הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ[72] וּבִשְׂעָרוֹ שֶׁכְּנֶגְדּוֹ[73] מֵאַחֲרֵי הָעוֹר נִטְמָא, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹר בִּשְׂעָרוֹ שׁוֹמֵר לַבָּשָׂר[74]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁפְּלָטָתוּ חַיָּה; אֲבָל פְּלָטָתוּ סַכִּין[75], אִם הָיָה מְרֻדָּד[76] - בָּטֵל אַגַּב הָעוֹר[77].

70) משנה שם קכד, א. 71) חוט דק. 72) מן העור, והוא נוגע בבשר (רבינו בפירושו. ורש"י מפרש, שיוצא מן הבשר). 73) שכנגד הכזית. 74) והשומר מטמא כבשר עצמו. לא נתבאר דין הנוגע בשער כנגד הציב, ויש פנים לכאן ולכאן. 75) אנו אומרים שביטלו אצל העור. 76) דק מאוד וארוך ורחב, שאם תצרפו יחד יהיה בו כזית (רש"י). 77) שאין דרכו של אדם לטרוח ולכנס שיכבה דקה של בשר ולפיכך בטלו, אבל פלטתו חיה לא ביטלו אדם.

יב. עוֹר[78] שֶׁיֵּשׁ עָלָיו כִּשְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים בְּשַׂר נְבֵלָה - הָעוֹר מְבַטְּלָן[79], וְאֵינָן מְטַמְּאִין לֹא בְּמַגָּע וְלֹא בְּמַשָּׂא[80]; שֶׁכֹּל שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא מִן הַנְּבֵלָה בְּמַגָּע - אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא[81]. אֲבָל שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים שֶׁתְּחָבָן בְּקֵיסָם[82] - הַנּוֹשֵׂאָן טָמֵא[83], שֶׁהֲרֵי נָשָׂא כְּזַיִת, וְהַנּוֹגֵעַ טָהוֹר, שֶׁאֵין חִבּוּרֵי אָדָם[84] חִבּוּר[85]. וְהוּא[86] שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶן מְרֻדָּדִין[87] וּדְבוּקִין זֶה בָּזֶה עַד שֶׁיִּנָּטְלוּ כְּאֶחָד[88]; אֲבָל אִם הָיָה חֲצִי זַיִת זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְזֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ בְּקֵיסָם אֶחָד, אֲפִלּוּ הוֹלִיךְ וְהֵבִיא כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ - טָהוֹר.

78) משנה שם. 79) כמות קטנה שכזו בטלה לגבי העור. 80) כר' עקיבא, שם. 81) נימוק זה נאמר בברייתא שם עמוד ב בשם ר' עקיבא, ופירושו: אף־על־פי שהוא נושא כזית שלם בבת אחת אינו טמא, מפני שהמגע אינו מטמא. ולמה אין המגע מטמא? מפני שאין כאן נגיעה אחת בכזית שלם אלא שתי נגיעות - כל אחת בחצי זית - ושתי נגיעות אינן מצטרפות. 82) הכוונה לכזית שלם שחתכו לשנים, או חתך חצאי זיתים מנתח גדול, ולא באותם החצאים שהיו על העור (ראה שם קכב, בגמרא, רש"י ותוספות ד"ה דאמר). 83) במשנה שם קכד, א: ומודה ר' עקיבא וכו'. 84) חיבור מלאכותי. 85) ודינם כשני חצאים נפרדים. ואפילו אם נגע בשניהם - טהור, מפני ששתי נגיעות הן

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ואינן מצטרפות, כמבואר למעלה (כסף־משנה. ראה השלמות). 86) בתנאי. זה נמשך לדין נושא, כלומר: אימתי טמא הנושאן? 87) ע"י דפיקות או לחץ חזק. 88) אם יגביה חלק אחד, יעלה השני עמו (ראה השלמות).

יג. בְּשַׂר[89] נְבֵלָה שֶׁנִּפְסַד וְהִבְאִישׁ וְנִפְסַל מִלֶּאֱכֹל הַכֶּלֶב - טָהוֹר[90]. לְפִיכָךְ, נֶצֶל[91] הַנְּבֵלָה - סָפֵק אִם מְטַמֵּא בִּכְזַיִת אִם לֹא[92]. בְּשַׂר נְבֵלָה שֶׁיָּבֵשׁ[93]: אִם יָכוֹל לִשָּׁרוֹת בְּפוֹשְׁרִין מֵעֵת לְעֵת לַחֲזֹר לַח וְרָאוּי לְכֶלֶב - מְטַמֵּא; וְאִם לָאו - טָהוֹר, וַאֲפִלּוּ כָּאֲכָלִין[94] טְמֵאִין אֵינוֹ מְטַמֵּא.

89) בכורות כג, א. 90) ואם הוא ראוי לכלב, אע"פ שאינו ראוי לאכילת אדם, מטמא בין במגע ובין במשא. פסק כר' יוחנן שם (כסף־משנה. וראה לקמן פ"ג הי"א ופ"ד הי"ב). 91) בשר שנימוח וקרש. 92) הלכה למשה מסיני, שכזית ניצל מן המת מטמא כבשר (משנה נזיר מט, ב), ובנבילה בעיא היא (שם נ, א) שלא נפשטה. ופסק רבינו, כדרכו בכל בעיא שלא נפשטה, שטמא מספק. [בגמרא שם משמע, שניצל אינו ראוי לאכילת אדם, אבל ראוי לאכילת כלב, ולפיכך אין מקום לבעיא זו לדעת בר פדא שנבילה שאינה ראויה לגר (לאכילת אדם) אינה מטמאה, ונשאלה לדעת ר' יוחנן, שהיא מטמאה, ופירשו ב'תוספות' שם (וכן גם בפירוש המיוחס (בטעות) לרש"י), שניצל, אע"פ שהוא ראוי לאכילת כלב אין דינו כבשר הנבילה, מפני שהוא כעפר ("עפרא בעלמא"), ושאל השואל, אם ניצל מנבילה כלול גם כן בהלכה שניצל מטמא אע"פ שהוא עפרא בעלמא או לא. ולפי פירושם, קשה להבין כוונת המילה "לפיכך" בדברי רבינו. ונראה שלדעת רבינו ניצל נפסל מאכילת כלב, ונמסרה הלכה שמטמא, ושאלו אם גם ניצל של בהמה נכללה בה]. 93) משנה נדה נד, ב. 94) צ"ל כאוכלין. פירוש שאינו מטמא אפילו במגע, ואפילו אוכלין ומשקין.

יד. בְּשַׂר[95] נְבֵלָה שֶׁהָיָה סָרוּחַ מֵעִקָּרוֹ וְאֵינוֹ רָאוּי לְמַאֲכַל אָדָם - הֲרֵי זֶה טָהוֹר; שֶׁנֶּאֱמַר: לַגֵּר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ - עַד שֶׁתִּהְיֶה תְּחִלָּתָהּ רְאוּיָה לַגֵּר.

95) בכורות כג, ב.

טו. שִׁלְיָא[96] שֶׁל נְבֵלָה - הֲרֵי הִיא כְּפֶרֶשׁ וְכִרְעֵי וְאֵינָהּ מְטַמֵּאָה כִּנְבֵלָה[97]. וְאִם חָשַׁב עָלֶיהָ לַאֲכִילָה - מִתְטַמְּאָה טֻמְאַת אֳכָלִין[98]. הַקֵּבָה[99] וְהַחֵלֶב[100] שֶׁל נְבֵלָה - טְהוֹרִין מִכְּלוּם[101].

96) העור שהעובר מונח בו. 97) משנה חולין עז, א. 98) אם נגעה בטומאה, שהמחשבה עושה אותה אוכל, אבל אין המחשבה מועילה שתטמא טומאת נבילות. 99) פירוש, חלב קרוש שנמצא בקיבת נבילה, אבל עור הקיבה מטמא. 100) חלב צלול שבקיבה. 101) חולין קטז, ב. רבינו קיבל גירסת הרי"ף שם: והילכתא . . . אבל מעמידין בקיבת נבילה וכו'. מאי טעמא? חלב המכונס בה פירשא בעלמא הוא (ראה פ"ד מהלכות מאכלות אסורות הט"ו והי"ט, ומגיד־משנה שם).

טז. בְּהֵמָה שֶׁשָּׁפְעָה[102] חֲרָרַת דָּם[103], אַף עַל פִּי שֶׁנִּפְטְרָה מִן הַבְּכוֹרָה[104] - אֵינָהּ מְטַמְּאָה[105] לֹא בְּמַגָּע וְלֹא בְּמַשָּׂא עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ צוּרַת נֵפֶל, לְפִי שֶׁהִיא בְּטֵלָה בָּרֹב הַיּוֹצֵא עִמָּהּ[106], לְפִיכָךְ הִיא טְהוֹרָה אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה רְאוּיָה לַגֵּר[107] אַגַּב אִמָּהּ[108].

102) הפילה. 103) חתיכה כעין דם קרוש, ויש בה בשר עובר שנימוק. 104) הוולד שתלד אחר־כך אינו קדוש כבכור, אפילו אם טרם ילדה בכלל (משנה בכורות כא, ב) מפני שאינו פטר רחם. 105) אף־על־פי שהחררה נידונת כוולד לענין בכורה. 106) הדם וגופים אחרים שאינם מגוף הנפל שנימוק (ר' יוחנן שם כב, א). ואם יש בה צורת ולד נפל, הרי אינו מעורב עם הגופים האחרים ואינם מבטלים אותו. 107) למעלה (בהלכה יד) אמרנו, שסרוחה מעיקרה ולא היתה ראויה לגר לפני הפלתה, ומטמאה עד שתיפסל מאכילת כלב (שם כג, ב). 108) כל זמן שהחררה היא במעי אמה אינה נמאסת על האדם אלא עם יציאתה, ואז חלה עליה הטומאה, ואם כן לא נפסלה לאכילה לפני חלות הטומאה.

יז. נְבֵלָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בִּשְׁחוּטָה, אִם רֹב מִן הַשְּׁחוּטָה - בָּטְלָה הַנְּבֵלָה בַּשְּׁחוּטָה[109], וְאֵין הַכֹּל מְטַמֵּא בְּמַגָּע; אֲבָל אִם נָשָׁא הַכֹּל - נִטְמָא[110]. שֶׁאִי אֶפְשָׁר[111] לַשְּׁחוּטָה שֶׁתַּחֲזֹר נְבֵלָה[112], אֲבָל הַנְּבֵלָה אֶפְשָׁר שֶׁתִּטְהַר כְּשֶׁתִּסְרַח, לְפִיכָךְ תִּבָּטֵל.

109) שם כג, א תני ר' חייא. 110) מפני שהטומאה ישנה כאן במציאות, והוא נשא אותה. ואין זה דומה לחררת דם (בהט"ז) מפני שנימוק הבשר ונתערב עם הגופים הטהורים ואינו בעין (הר"י קורקוס). 111) זהו נימוק לדין מגע. 112) בגמרא נאמר טעם זה לפי דעת ר' יהודה, שמין במינו אינו בטל, וכאן בטל מפני שאינו מין במינו ממש, שזו שחוטה, ולעולם לא תהיה נבילה שמטמאה במגע ובמשא (ראה השגת הראב"ד וכסף־משנה). והר"י קורקוס (מובא בכסף־משנה כאן) מסביר את ההבדל בין מגע למשא. במגע הרי כל חתיכה היא נגיעה בפני־עצמה בבשר טהור מפני הביטול ברובו, ואפילו אם נוגע בבת אחת הרי נגיעות אינן מצטרפות, אבל במשא נשיאה אחת היא. [ומה בין זה לשני חצאי זיתים (בהי"ב) שאינו מטמא במשא אלא במרודד, ואין אנו אומרים נשיאה אחת היא? חצי זית אינו מטמא כלל, ושני חצאי זיתים מצטרפים רק כשנישאו ביחד, והתורה אמרה (לפי דרשת עולא הנ"ל), שאם מגביה חלק מהכזית ואין כולו נישא עמו - אין זה נידון כנישאו ביחד, אבל כאן הוא נשא בבת אחת שיעור המטמא, אלא שאין אנו יודעים איזה כזית הוא הטמא ולכן הוא טמא, שהרי נשא כזית שלם בבת אחת, וחסרון ידיעה אינו מועיל לטהרו].

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

1) יבאר בהמה או חיה טמאה ששחטה או נחרה והיתה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מפרכסת אם מטמאה טומאת נבילה. ודין חלק הבהמה לשנים או שניטלה ירך וחלל שלה, ובהמה שמת עוברה במיעיה. בשר או אבר הפורש מבהמה כשהיא חיה. ואם יש שיעור לאיברים. הבשר או האבר המדולדלים בבהמה או חיה שאינם יכולים לחיות. טריפה שנשחטה שחיטה כשרה. והשוחט בהמה ומצא בה עובר מת או בן שמונה חי. ודין השוחט את הבהמה ומצא בה בן ט' חי קודם שיהלך על גבי קרקע. טריפה שנשחטה אם מטמאה קודש. ובהמה המקשה לילד והוציא העובר את ידו וחתכה וכו'. ודין שחיטת נכרי וישראל עומד על גביו. וקולית נבלה שניקבה או חישב לנוקבה.

א. בְּהֵמָה[2] אוֹ חַיָּה טְמֵאָה שֶׁנִּשְׁחֲטָה[3] - אֵינָהּ מְטַמְּאָה מִשּׁוּם נְבֵלָה כָּל זְמַן שֶׁהִיא מְפַרְכֶּסֶת[4], עַד שֶׁיַּתִּיז אֶת רֹאשָׁהּ[5], וַהֲרֵי הִיא כָּאֲכָלִין טְמֵאִין[6]. נְחָרָהּ[7] וַהֲרֵי הִיא מְפַרְכֶּסֶת - אֵין בָּהּ אֲפִלּוּ טֻמְאַת אֲכָלִין[8] כָּל זְמַן שֶׁהִיא מְפַרְכֶּסֶת. וְאֵיבָר[9] הַפּוֹרֵשׁ מִן הַמְּפַרְכֶּסֶת[10] - אָסוּר לִבְנֵי נֹחַ כְּפוֹרֵשׁ מִן הַחַי[11], וּבָשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנָּה - כְּפוֹרֵשׁ מִן הַחַי. וְכֵן טְהוֹרָה שֶׁנִּפְסְלָה בִּשְׁחִיטָתָהּ וַעֲדַיִן הִיא מְפַרְכֶּסֶת, אוֹ שָׁחַט בָּהּ אֶחָד[12] אוֹ רֹב אֶחָד - אֵין לָהּ טֻמְאָה כְּלָל עַד שֶׁתָּמוּת[13]. חֵלֶק בְּהֵמָה לִשְׁנַיִם[14] אוֹ שֶׁנִּטְּלָה[15] יֶרֶךְ וְחָלָל שֶׁלָּהּ[16] - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא וּבְמַגָּע, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא עֲדַיִן בַּחַיִּים. וְכֵן אִם קְרָעָהּ מִגַּבָּהּ אוֹ שֶׁנִּשְׁבְּרָה מִפְּרֶקֶת וְרֹב בָּשָׂר עִמָּהּ - הֲרֵי זוֹ כִּנְבֵלָה לְכָל דָּבָר[17].

2) משנה, חולין קיז, ב. 3) בידי ישראל, שחיטה המתירה בהמה טהורה לאכילה. 4) שם, קכא, ב - אמרו: "מפרכסת יצאה מכלל חיה, ולכלל מתה לא באה". 5) אם התיז את ראשה הרי היא כנבילה אף־על־פי שהיא מפרכסת. 6) אם נגעה באב הטומאה נטמאה ומטמאה אוכלין אחרים – אפילו של חולין – גם בעודה מפרכסת. ואם נגעה בוולד הטומאה פוסלת את התרומה, מפני ששחיטה כזו מתירה בהמה טהורה לאכילה לישראל, היא מועילה בבהמה טמאה לעשותה כאוכל המקבל טומאה ומטמא. 7) אפילו ישראל (שם קכא, ב). 8) מפני שנחירה אינה מתירה לאכילה את המפרכסת, לא לישראל אפילו בטהורה ולא לגוי, אין עליה תורת אוכל. וכן גוי ששחט שחיטה כדינה, שהרי שחיטתו נבילה והרי היא כנחירה. 9) שלם. 10) אפילו מטהורה שנשחטה ע"י ישראל (רבינו בהל' מלכים פ"ט הי"ג), אע"פ שהיא מותרת לישראל. וטעמו של דבר, מפני שהשחיטה מתירה לישראל גם את המפרכסת, אבל לגויים שלא ניתנה להם מצוות שחיטה, לא יצאה הבהמה מכלל חיה כל זמן שלא מתה. 11) שאבר מן החי וכן בשר מן החי, הם משבע המצוות שנצטוו עליהם הגויים. 12) סימן אחד, וושט או קנה. 13) בהמה אינה ניתרת באכילה בשחיטת סימן אחד, ולכן אין עליה תורת אוכל. [ראה הל' טומאת אוכלין פ"ג ה"ד, פרטי דינים נוספים בענין זה. ודילג עליהם רבינו כאן, מפני שאינם נוגעים לטומאת נבילות, שבה אנו עוסקים כאן]. 14) גיסטרא בלשון הגמרא (שם כא, א). 15) שם. 16) כל הבשר החופה את עצם הקולית. 17) שם.

ב. בְּהֵמָה[18] שֶׁמֵּת עֻבָּרָהּ בְּתוֹךְ מֵעֶיהָ וְהוֹשִׁיט הָרוֹעֶה אֶת יָדוֹ וְנָגַע בּוֹ, בֵּין בִּבְהֵמָה טְמֵאָה בֵּין בִּטְהוֹרָה - הֲרֵי זֶה הַנּוֹגֵעַ טָהוֹר[19], עַד שֶׁיֵּצֵא הַנֶּפֶל לַאֲוִיר הָעוֹלָם.

18) שם ע, ב. 19) בגמרא שם דרשו דין זה מהמקרא, אולם לדעת רבינו (בהל' טומאת מת פ"כ ה"א), שטומאה בלועה אינה מטמאה, דרשה זו מיותרת, ונאמרה שם אליבא דרבי עקיבא (שם עב, א) שעובר במעי אשה טמא. ולא נתברר לשם מה העתיק רבינו משנה זו.

ג. בָּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִבְּהֵמָה וְחַיָּה כְּשֶׁהֵן חַיִּין, בֵּין טְהוֹרִין בֵּין טְמֵאִין - טָהוֹר וְאֵינוֹ מְטַמֵּא כִּנְבֵלָה[20]. אֲבָל אֵיבָר מִן הַחַי הַפּוֹרֵשׁ מֵהֶן - מְטַמֵּא[21] כִּנְבֵלָה, אֶחָד אֵיבָר מִן הַחַי הַפּוֹרֵשׁ מִן הַבְּהֵמָה עַצְמָהּ אוֹ אֵיבָר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַשְּׁלִיל[22] שֶׁבְּבִטְנָהּ[23]. וְהָאֵיבָרִים אֵין לָהֶן שִׁעוּר[24], אֲפִלּוּ הָיָה כִּשְׁעוֹרָה אוֹ פָּחוֹת - מְטַמֵּא. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הָאֵיבָר כִּבְרִיָּתוֹ[25], בָּשָׂר וְגִידִין וַעֲצָמוֹת[26], וְיִהְיֶה עָלָיו בָּשָׂר כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה[27]; הָיָה הַבָּשָׂר פָּחוֹת מִהַעֲלוֹת אֲרוּכָה בַּחַי אוֹ חָסֵר עַצְמוֹ[28] - טָהוֹר[29].

20) ברייתא, חולין קכח, ב. 21) משנה, שם קכז, ב. 22) עובר. 23) משנה, שם עב, א. 24) אהלות פ"א מ"ז. 25) בשלימותו הטבעית. ראה 'כסף משנה' הל' טומאת מת פ"ב ה"ג. 26) חולין קכח, ב. 27) כדי שיתרפא הפצע (כלים פ"א מ"ה). 28) ניטל קצת מן העצם. 29) אהלות פ"ב מ"ה, בדין אבר מן האדם. ובתוספתא שם (פ"א ה"ב) אמרו שגם בבהמה הדין כך (ראה הל' טומאת מת פ"ב).

ד. הַכֵּלְיָא[30] וְהַלָּשׁוֹן וְהַשָּׂפָה וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן אֵיבָרִים וְאֵין עוֹשִׂין חֲלִיפִין[31], הוֹאִיל וְאֵין בָּהֶם עֶצֶם - הֲרֵי הֵן כְּבָשָׂר[32].

30) חולין קכח, ב. 31) אם נחתכו, אין אחרים גדלים במקומם. 32) מן החי שאינו מטמא כלל. פסק כרבי שם (ראה כסף־משנה).

ה. הַבָּשָׂר[33] אוֹ הָאֵיבָר הַמְּדֻלְדָּלִין בִּבְהֵמָה אוֹ חַיָּה שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לִחְיוֹת וּלְהִדָּבֵק בִּשְׁאָר הַגּוּף - אֵינָן מְטַמְּאִין כִּנְבֵלָה[34] כָּל זְמַן שֶׁהַבְּהֵמָה בַּחַיִּים; וַהֲרֵי הֵן כִּשְׁאָר אֲכָלִין, אִם הֻכְשְׁרוּ[35] - מְקַבְּלִין טֻמְאָה בִּמְקוֹמָן[36]. נִשְׁחֲטָה הַבְּהֵמָה - הֻכְשְׁרוּ בַּשְּׁחִיטָה[37] וְאֵינָן מְטַמְּאִין כִּנְבֵלָה[38], שֶׁאֵין הַשְּׁחִיטָה עוֹשָׂה אוֹתָן כְּמוֹ שֶׁפֵּרְשׁוּ מֵחַיִּים[39]. אֲבָל אִם מֵתָה הַבְּהֵמָה - הַבָּשָׂר שֶׁהָיָה מְדֻלְדָּל בָּהּ צָרִיךְ הֻכְשַׁר[40], וְהָאֵיבָר מְטַמֵּא מִשּׁוּם אֵיבָר מִן הַחַי[41] וְאֵינוֹ מְטַמֵּא מִשּׁוּם אֵיבָר מִן הַנְּבֵלָה[42]. וּמַה בֵּין אֵיבָר מִן הַחַי לְאֵיבָר מִן

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הַנְּבֵלָה? שֶׁהַבָּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מֵאֵיבָר מִן הַחַי - טָהוֹר, וְהַבָּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מֵאֵיבָר מִן הַנְּבֵלָה - מְטַמֵּא בִּכְזַיִת בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא. וְזֶה וָזֶה[43] שָׁוִין לַשְּׁעוּר[44].

33) משנה, חולין קכז, א. 34) בשר מן החי אפילו פירש לגמרי מן הבהמה אינו מטמא (למעלה ה"ג), ונכתב כאן במדולדל להשמיענו שמטמא טומאת אוכלין אף־על־פי שעודנו מדולדל בבהמה חיה (ר"י קורקוס). 35) הורטבו באחד משבעת המשקין (ראה הל' טומאת אוכלין פ"א ה"ב) אחרי שנידלדלו. 36) בכת"י תימן, וכן בדפוס רומא: "במקומן", פירוש, כשהם תלויים בבהמה. 37) כרבי מאיר במשנה שם, נגד דעת רבי שמעון [בעירובין מו, ב שאלו: רבי מאיר ורבי שמעון, הלכה כמי? ולא נפשטה הבעיה, ולפיכך פסק רבינו לחומרא]. 38) גמרא, שם. 39) בלשון התלמוד: "שחיטה אינה עושה ניפול" (חולין עג, ב). ואסורים באכילה, שהשחיטה מועילה להם רק לטהרם אבל לא להתירם לאכילה (שם). 40) אם לא הוכשר לפני שמתה. 41) שמיתה עושה ניפול, והרי הוא כאילו פורש לגמרי מן הבהמה רגע לפני מיתתה. 42) מובן מאליו, שהבשר המדולדל אינו מטמא כלל אם לא נגע בטומאה. 43) אבר מן החי ואבר מן הנבילה. 44) מטמאים בכל שהוא, אם יש בהם גידים ועצמות ובשר כדי להעלות ארוכה, כלמעלה בה"ג.

ו. טְרֵפָה שֶׁנִּשְׁחֲטָה[45] שְׁחִיטָה כְּשֵׁרָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה - הֲרֵי הִיא טְהוֹרָה. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה וּמָצָא בָּהּ עֻבָּר מֵת[46] - שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוּ מִידֵי נְבֵלָה[47]. מָצָא בָּהּ בֵּן שְׁמוֹנָה חַי[48] - נִטְרָף[49]. אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁחַט[50] אַחַר שֶׁנִּטְרַף - אֵין שְׁחִיטָתוֹ מְטַהַרְתּוּ מִידֵי נְבֵלָה, לְפִי שֶׁאֵין לְמִינוֹ שְׁחִיטָה[51]. לְפִיכָךְ, וְלַד בְּהֵמָה[52] שֶׁלֹּא שָׁהָה שִׁבְעָה יָמִים גְּמוּרִין, אִם שְׁחָטוֹ בְּתוֹךְ שִׁבְעָה - אֵין שְׁחִיטָתוֹ מְטַהַרְתּוּ מִידֵי נְבֵלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנֵפֶל[53].

45) משנה, שם עב, ב. 46) אפילו בן תשעה חדשים (בהמה גסה טהורה יולדת לתשעה — כאדם). 47) משנה, שם עד, א. רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ה הי"ג־י"ד פסק שמותר באכילה, וכתב כאן "מטהרתו מידי נבילה" משום סיפא: "מצא בה בן שמונה חי וכו' אין שחיטתו מטהרתו". ולא הקפיד רבינו להודיע שמותר באכילה, מפני שכאן אנו עוסקים בדיני טומאה וטהרה בלבד. 48) מדובר כשלא נשחטה אמו כדין, וקרעה והוציא ממנה עובר בן שמונה חדשים, אבל אם נשחטה אמו הותר העובר אפילו לאכילה, וכל־שכן שאינו מטמא. 49) פירש, נאסר באכילה כטריפה. 50) ואמרנו למעלה שטריפה שנשחטה — טהורה. 51) בן שמונה חדשים אין לו שחיטה כלל, אלא ניתר בשחיטת אמו. וזה שהוציאוהו לפני שחיטת אמו אין לו כל שחיטה, ולפיכך אינו דומה לטריפה ששחטה. 52) שנולד באופן טבעי. 53) כנולד לפני זמנו. [בשבת קלד, ב - אמרו שהוא ספק נפל. ונראה, שגם רבינו התכוון לכך]. ידעו חכמים, שנפל אינו חי שבעה ימים שלמים, ולכן אם עברו עליו שבעה ימים יצא מחשש נפל.

ז. הַשּׁוֹחֵט[54] אֶת הַבְּהֵמָה וּמָצָא בָּהּ בֵּן תִּשְׁעָה חַי, קֹדֶם שֶׁיְּהַלֵּךְ עַל הַקַּרְקַע, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין צָרִיךְ שְׁחִיטָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[55], שֶׁהֲרֵי שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוּ, אִם נִטְמֵאת אִמּוֹ[56] - לֹא נִטְמָא הוּא[57], וְאִם נִתְנַבְּלָה אִמּוֹ - הֲרֵי הוּא טָהוֹר[58]; שֶׁאֵין הַחַי מִתְטַמֵּא לֹא טֻמְאַת אֳכָלִין וְלֹא טֻמְאַת נְבֵלוֹת וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא כְּאֵיבָר מֵאֵיבְרֶיהָ[59]. וְאִם מֵת קֹדֶם שֶׁיַּפְרִיס[60] עַל גַּבֵּי קַרְקַע - הֲרֵי הוּא טָהוֹר[61], שֶׁשְּׁחִיטַת אִמּוֹ טְהַרַתּוּ.

54) משנה, שם עד, א. 55) בהל' מאכלות אסורות פ"ה הי"ד. 56) נגעה בדבר המטמא אוכלין לפני שהוציאו מתוכה את העובר. 57) מפני שהוא גוף בפני עצמו. כרבי יוחנן בדעת חכמים במשנה (כסף־משנה). 58) לגמרי טהור, אין דנים אותו כנבילה כחלק מגוף הבהמה, וגם לא נטמא בנגיעה באמו. 59) שהרי שחיטתה מתיר אותו באכילה בלי שחיטת עצמו. 60) שהעמיד פרסותיו. 61) שם עד, א. מדובר בבהמה שנשחטה, בין כשירה ובין טריפה, אבל לאכילה יש הבדל ביניהן. כשאמו כשירה הוא מותר באכילה, ובטריפה אסור (ראה כסף־משנה).

ח. טְרֵפָה שֶׁנִּשְׁחֲטָה[62], אַף עַל פִּי שֶׁהִיא טְהוֹרָה מִן הַתּוֹרָה, אִם נָגַע בָּהּ הַקֹּדֶשׁ - נִטְמָא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְזוֹ מַעֲלָה יְתֵרָה שֶׁעָשׂוּ בַּקֹּדֶשׁ.

62) שם עג, א.

ט. בְּהֵמָה[63] הַמְקַשָּׁה לֵילֵד, וְהוֹצִיא הָעֻבָּר אֶת יָדוֹ וַחֲתָכָהּ, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת אִמּוֹ - הָאֵיבָר שֶׁנֶּחְתַּךְ נְבֵלָה[64], וּשְׁאָר בְּשַׂר הָעֻבָּר טָהוֹר[65]. שָׁחַט אֶת אִמּוֹ וְאַחַר כָּךְ חֲתָכָהּ[66] - הָאֵיבָר כִּטְרֵפָה שֶׁנִּשְׁחֲטָה[67], וּשְׁאָר בְּשַׂר הָעֻבָּר מַגַּע טְרֵפָה שְׁחוּטָה[68], שֶׁהִיא מְטַמְּאָה אֶת הַקֹּדֶשׁ[69] אֲבָל לֹא אֶת הַתְּרוּמָה[70]. הוֹצִיא הָעֻבָּר אֶת יָדוֹ בֵּין שְׁחִיטַת סִימָן לִשְׁחִיטַת סִימָן[71] וַחֲתָכוֹ - מִצְטָרֵף[72] שְׁחִיטַת סִימָן לְסִימָן לְטַהֵר הָאֵיבָר מִידֵי נְבֵלָה.

63) ברייתא, שם סח, א. 64) כלומר, מטמא כנבילה מפני שהוא אבר מן החי (ראה למעלה ה"ג). 65) מפני שלא נגע אחר שחיטה באבר מן החי. 66) שם. ומשנה, שם עב, א. 67) שהשחיטה מטהרתה מטומאת נבילות אף־על־פי שהיא אסורה באכילה. שם סח, א - דרשו מהכתוב (שמות כב, ל): "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו", שהאבר שיצא לפני שחיטה, דינו כטריפה. המילה "בשדה" נדרשה חוץ למקומו הטבעי. 68) כחכמים, שם. 69) כמבואר בה"ח. 70) חכמים גזרו אחת־עשרה מעלות יתירות בקודש שלא גזרון בתרומה, ומנאן רבינו לקמן בפי"ב. 71) בעיה של אילפא שם סט, א. שאל, אם אפשר לצרף לענין טומאה שחיטת הסימן הראשון שבא להתיר באכילה, לשחיטת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הסימן השני שאינו מתיר באכילה את האבר היוצא. 72) כרבא, שם.

י. שְׁחִיטַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים[73] - נְבֵלָה וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא, וַאֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וְשָׁחַט[74] בְּסַכִּין יָפָה שְׁחִיטָה כָּרָאוּי. אֶחָד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאֶחָד הַכּוּתִי[75] אוֹ גֵּר תּוֹשָׁב[76] שְׁחִיטָתָן נְבֵלָה[77]. וְקָרוֹב בְּעֵינַי, שֶׁאַף זֶה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים[78]. שֶׁהֲרֵי טֻמְאַת עֲבוֹדָה זָרָה וְטֻמְאַת תִּקְרָבְתָּהּ מִדִּבְרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[79], וּבְגָלֶל עֲבוֹדָה זָרָה נִתְרַחֲקוּ הַכּוּתִים וְנֶאֶסְרָה שְׁחִיטָתָן. וְאִם תֹּאמַר: וַהֲלוֹא הִיא אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה דִּין תּוֹרָה! לֹא כָּל הָאָסוּר בַּאֲכִילָה מְטַמֵּא, שֶׁהֲרֵי הַטְּרֵפָה אֲסוּרָה וּטְהוֹרָה. וְאִי אֶפְשָׁר לְחַיֵּב כָּרֵת עַל טֻמְאָה זוֹ עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ וַאֲכִילַת קֳדָשָׁיו אֶלָּא בִּרְאָיָה בְּרוּרָה[80].

73) משנה, שם יג, א. 74) אפילו שחט. 75) הגויים שהושיב סנחריב במדינת אפרים, שקיבלו עליהם מצוות כישראל ולא קיימו אותן. וחכמים השוו דינם לדין גויים (שם, ו, א). 76) שקיבל עליו שבע מצוות בני נח, ואפילו אם הוא מקיימן. 77) לאכילה ולטומאה. 78) הכוונה לטומאה, אבל באכילה כותב רבינו לקמן שאסור מן התורה (ראה הל' שחיטה פ"ד הי"א, שלוקים על אכילתה). [בתוספתא חולין פ"א ה"א, למדו מן הכתוב (דברים יב, כא) "וזבחת . . . ואכלת" ולא שזבח הגוי ולא שזבח הקוף. ורבינו בהל' שחיטה, מביא דרשה אחרת מהמקרא (שמות לד טו): "וקרא לך ואכלת מזבחו". ונראה שרבינו הביא את הכתוב "ואכלת מזבחו", כדי לנמק למה לוקה על אכילתה, הלא על 'עשה' אין לוקים, אולם בשמות שם כתוב "פן", ו"פן" דינו כלא־תעשה]. 79) לקמן פ"ו. 80) מלשון זה יש ללמוד, שרבינו עצמו מפקפק בדבר אם טומאתו מן התורה או מדבריהם (ראה ראב"ד וכסף־משנה).

יא. קוּלִית הַנְּבֵלָה[81] - הַנּוֹגֵעַ בָּהּ אוֹ נוֹשְׂאָהּ טָהוֹר[82]; שֶׁכָּל דָּבָר[83] מִן הַנְּבֵלָה שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמַגָּע - אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא. נִקְּבָה כָּל שֶׁהוּא - הַנּוֹגֵעַ בָּהּ אוֹ נוֹשְׂאָהּ טָמֵא[84]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[85] כְּשֶׁהָיָה הַמֹּחַ שֶׁבָּהּ מִתְקַשְׁקֵשׁ[86], שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ מַעֲלָה אֲרוּכָה[87]; אֲבָל אִם הָיָה עוֹמֵד בִּמְקוֹמוֹ, אִם יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה לָעֶצֶם מִבַּחוּץ[88] - הֲרֵי זוֹ מְטַמְּאָה בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא כְּכָל הָאֵיבָרִים[89]. וּכְבָר פֵּרַשְׁנוּ, שֶׁהַקּוּלִית הִיא הָעֶצֶם הַסָּתוּם מִכָּל צְדָדָיו.

81) משנה, שם קכה, א. קולית = עצם הירך. 82) עצמות נבילה אינן מטמאות (שם עז, ב) ובמוח שבה אינו יכול ליגע, ולפיכך אינה מטמאה אפילו מדין שומר לטומאה. 83) נימוק למה אינה מטמאה במשא. 84) שם. ובברייתא (שם קכו, ב): "בנבלתה" ולא בקולית סתומה, יכול (יכול אתה לחשוב) אפילו ניקבה? תלמוד־לומר "הנוגע יטמא", את שאפשר ליגע — טמא, ואת שאי־אפשר ליגע — טהור. אם הקולית נקובה אפילו כל שהוא, אפשר להכניס שערה דרך הנקב ולנגוע במוח, ולפיכך גם הנגיעה בעצם הקולית מטמאה, שהרי היא כשומר לטומאה (ראה עוקצין פ"א מ"א). 85) שקולית שלא ניקבה טהורה. 86) המוח ניתק מחיבורו בעצם הקולית בפנים, ומקשקש כשמנדנדים את הקולית. 87) בחי. ידעו חכמינו ז"ל, שעצם שנקלף מעליה הבשר, ויש בו מוח בריא בפנים, היא מעלה ארוכה (מתרפאת), אבל מוח שניתק ממקומו בפנים העצם אינה מרפא את העצם. 88) כמותו ואיכותו מספיקות כדי לרפאות ולהעלות עליה בשר. 89) אפילו במגע, מפני שנגע באבר שלם. פסק כרבי יוחנן שם.

יב. קוּלִית[90] שֶׁחִשֵּׁב עָלֶיהָ לְנַקְּבָהּ וַעֲדַיִן לֹא נִקְּבָהּ - הֲרֵי הַנּוֹגֵעַ בָּהּ סְפֵק טָמֵא; שֶׁהֲרֵי יֵשׁ בַּדָּבָר סָפֵק, אִי מְחֻסַּר נְקִיבָה כִּמְחֻסַּר מַעֲשֶׂה אוֹ לֹא[91].

90) שם קכו, ב - בעיה של רבי אושעיא. 91) בספרים שלנו, הגירסא שם "הדר פשטה (חזר ופשט בעצמו את בעייתו) מחוסר נקיבה לאו כמחוסר מעשה", ובספרי רבינו אין הסיום הזה.

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון ו' כסלו ~

הִלְכוֹת אִישׁוּת

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

1) נתבארו בו דיני קידושין באיסורי הנאה, בהקדש, בטובת הנאה, בגזל ובגנבה ואבדה, בפקדון, במלוה, בהנאת מתנה שנתן לאחרים בפקודתה, או שקיבל מאחרים ברצונה, במשכון, במתנה על מנת להחזיר, שתיקה לאחר מתן מעות.

א. הַמְקַדֵּשׁ בְּדָבָר שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה, כְּגוֹן חָמֵץ בְּפֶסַח אוֹ בָּשָׂר בְּחָלָב[2] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִשְּׁאָר אִסּוּרֵי הֲנָאָה - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[3]. וַאֲפִלּוּ הָיָה אָסוּר בַּהֲנָאָה מִדִּבְרֵיהֶם, כְּגוֹן חָמֵץ[4] בְּשָׁעָה שִׁשִּׁית מִיּוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר[5] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

2) שנתבשל בחלב. 3) שהרי אינה יכולה ליהנות מכסף קידושיו, נמצא שלא נתן לה כלום. 4) היינו חמץ גמור שאסור בהנאה מן התורה ולפיכך אינה מקודשת, אף על פי שבשעה ששית אינו אסור אלא מדרבנן, אבל חמץ שאינו אסור אלא מדרבנן, קידושיו קידושין. 5) בניסן. שמן התורה אין החמץ אסור אלא מתחילת שעה שביעית ביום.

ב. עָבַר וּמָכַר דָּבָר הָאָסוּר בַּהֲנָאָה וְקִדֵּשׁ בְּדָמָיו - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; חוּץ מֵעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, שֶׁאִם קִדֵּשׁ בְּדָמֶיהָ - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁדְּמֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה כָּמוֹהָ. הַמְקַדֵּשׁ בְּפֵרֶשׁ עֶגְלֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁהַכֹּל מֵעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת אָסוּר בַּהֲנָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם. אֲבָל הַמְקַדֵּשׁ בְּפֵרֶשׁ שׁוֹר הַנִּסְקָל[6] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. אַף־עַל־פִּי שֶׁשּׁוֹר הַנִּסְקָל אָסוּר בַּהֲנָאָה - פִּרְשׁוֹ אֵינוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה, שֶׁאֵינוֹ דָּבָר חָשׁוּב לְגַבֵּי הַשּׁוֹר.

6) שור שהמית אדם, ודינו להיסקל ומשנגמר דינו אסור בהנאה.

ג. הַמְקַדֵּשׁ בְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית אוֹ בְּאֵפֶר פָּרָה אֲדֻמָּה אוֹ בְּמַיִם שֶׁמִּלְּאָן לַעֲשׂוֹתָן מֵי נִדָּה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. הַמְקַדֵּשׁ בְּהֶקְדֵּשׁ שֶׁל בֶּדֶק הַבַּיִת[7] בְּשׁוֹגֵג[8] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[9], וְהוּא יְשַׁלֵּם קֶרֶן וָחֹמֶשׁ לְהֶקְדֵּשׁ, וְיָבִיא אֲשָׁמוֹ, כְּדִין כָּל מוֹעֵל בִּשְׁגָגָה. וְאִם קִדֵּשׁ בּוֹ אִשָּׁה בְּמֵזִיד - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[10].

7) כסף הניתן לגזבר בית המקדש לצרכי תיקון הבית. 8) שלא ידע בו שהוא של הקדש. 9) כי על ידי מעילתו נתחללה קדושתו ויצא הכסף לחולין. 10) כי אין הקדש מתחלל אלא בשוגג שנאמר בו מעילה.

ד. קִדְּשָׁהּ בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי[11], בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; לְפִי שֶׁאֵין לוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ שְׁאָר חֲפָצָיו עַד שֶׁיִּתְחַלֵּל, שֶׁנֶּאֱמַר בְּמַעֲשֵׂר: לַיְיָ הוּא.

11) הוא החלק העשירי מהתבואה, הנאכל בירושלים בקדושה. —

ה. כֹּהֵן שֶׁקִּדֵּשׁ בְּחֶלְקוֹ[12] מִקָּדְשֵׁי קָדָשִׁים[13] אוֹ מִקָּדָשִׁים קַלִּים[14] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הֻתְּרוּ אֶלָּא לַאֲכִילָה בִּלְבַד[15]. אֲבָל כֹּהֵן שֶׁקִּדֵּשׁ בִּתְרוּמָה גְּדוֹלָה[16] וּבִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וּבְבִכּוּרִים[17], וְכֵן לֵוִי שֶׁקִּדֵּשׁ בְּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן[18], וְיִשְׂרָאֵל שֶׁקִּדֵּשׁ בְּמַעֲשַׂר עָנִי[19] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[20].

~ נקודות משיחות קודש ~

"כֹּהֵן שֶׁקִּדֵּשׁ בְּחֶלְקוֹ מִקָּדְשֵׁי קָדָשִׁים אוֹ מִקָּדָשִׁים קַלִּים – אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת כו'".

כבר נתבארה שיטת הרמב"ם בענין שמחה ביו"ט שיש בה שני קיומי מצות שמחה:

א) חיוב של קרבן שלמים – הבאת הקרבן ואכילתו. ב) אכילת בשר חולין ושתיית יין. אלא שאם נאמר בזה "בכלל מאתיים מנה" (ולא שבטלה המנה) אזי לדעת הרמב"ם יוצאים ידי מצות אכילת בשר סתם גם באכילת בשר שלמים. וצ"ע שהרי בשלמים, משולחן גבוה קאכיל (ב"ק יב, ב: אבל לאחר שחיטה כו'. פרש"י שם).

וצריך לומר שסבר הרמב"ם כתוס' ב"ק שם, שחלק הכהן בשלמים נחשב כממון גבוה, אבל חלק בעלים אפילו לאחר שחיטה הוי ממון בעלים.

וכבר שקו"ט בזה, שממה שכתב כאן, נראה דס"ל כהתוס' שם ולכן כהן שקידש בחלקו מקדשי קדשים או מקדשים קלים אינה מקודשת כיון שנחשב ממון גבוה.

(לקוטי שיחות חלק לג עמוד 66 והערה 39
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

12) שחולק עם אחיו הכוהנים. 13) כגון קרבנות החטאת והאשם. 14) כגון שלמים שקדושתם קלה. 15) כי אין הם ממונו הפרטי של הכהן, אלא משולחן גבוה (שולחנו של הקב"ה) זכה בהם לאכילה. 16) אחד מחמישים (לאדם ממוצע) בפירות ובתבואה שהישראל מפריש לכהן, ונקראת גדולה, שהיא ראשית כל ההפרשות אחרי מריחת הכרי, בניגוד לתרומת מעשר הניתנת לכהן מידי הלוי המפריש מעשר מן המעשר, שהוא [=הלוי] קיבל, ואינה אלא אחד ממאה. 17) הניתנים אף הם לכהן ונאכלים בירושלים. 18) שקיבל מהישראל ונקרא ראשון, בהבדל ממעשר שני הבא אחריו שהוא נאכל לבעליו בירושלים. 19) בשנה השלישית והשישית לשמיטה מפרישים מעשר עני. ובשנה הראשונה, השנייה הרביעית והחמישית – מעשר שני. 20) שכל אלה הם קניינו של המקבל וממונו.

ו. מַתָּנוֹת[21] שֶׁלֹּא הוּרְמוּ[22], הֲרֵי הֵם כְּמוֹ שֶׁהוּרְמוּ[23]. לְפִיכָךְ, יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּפְלוּ לוֹ[24] טְבָלִים[25] מִבֵּית אָבִי אִמּוֹ כֹּהֵן, וְהִפְרִישׁ[26] מֵהֶן תְּרוּמָה וּמַעְשְׂרוֹת - הֲרֵי הֵן כִּתְרוּמוֹת וּמַעְשְׂרוֹת שֶׁנָּפְלוּ לוֹ בִּירֻשָּׁה מֵאָבִי אִמּוֹ[27]. וְאִם קִדֵּשׁ בָּהֶן אִשָּׁה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינָן רְאוּיִן לוֹ לַאֲכִילָה[28], יֵשׁ לוֹ לְמָכְרָן לְמִי שֶׁהֵן רְאוּיִן לוֹ[29]. אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּדֵּשׁ בִּתְרוּמָה שֶׁהִפְרִישׁ מִגָּרְנוֹ[30] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ לְמָכְרָהּ[31], וְאֵין לוֹ בָּהּ אֶלָּא טוֹבַת הַנָּאָה, לְפִי שֶׁנּוֹתְנָהּ לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה[32], וְטוֹבַת הַנָּאָה אֵינָהּ מָמוֹן[33].

21) התרומות והמעשרות הנזכרות לעיל, הניתנות במתנה לכהן, ללוי ולעני. 22) שלא הופרשו על ידי בעליהן ועדיין מעורבות הן בין הפירות. 23) הואיל ועומדים להרים כמורמים הם. 24) בירושה. 25) תבואה שלא הופרשו ממנה מתנותיה הרי היא טבל ואסורה באכילה, ולשון טבל, טב־לא, מלה מורכבת. 26) הישראל, הנכד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

27) כי כבר זכה בהן זקנו הכהן בחייו שלא הוטל עליו אלא להפרישן ולקיימן לעצמו, ואף יורש זה יפרישן וימכרן לכוהנים. 28) כי תרומה אסורה באכילה לזר (ישראל). 29) והכסף הוא שלו. 30) שלא נפל לו בירושה מזקנו הכהן. 31) אלא לתיתה מתנה לכהן. 32) שרשאי ליטול דבר מועט מאוהבו [=הכהן] בשביל שיתנה לו [=ולא לכהן אחר]. 33) לקדש בו אשה.

ז. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה בְּגָזֵל אוֹ בִּגְנֵבָה אוֹ בְּחָמָס[34], אִם נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים וְנוֹדַע[35] שֶׁקָּנָה אוֹתוֹ דָּבָר בְּיֵאוּשׁ[36] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְאִם לַאו - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

34) שנתן דמי החפץ לבעליו ולקחו ממנו בעל כורחו. 35) לעדי הקידושין, בשעת מעשה הקידושין. כי אם לא ידעו עדי הקידושין את דבר היאוש (אפילו נתייאשו בעליו) הרי זה כמקדש ללא עדים שאינה מקודשת. 36) ואף על פי שהלכה היא: יאוש בלבד אינו קונה – אך מכיוון שהגיע החפץ ליד האשה, יש כאן יאוש ושינוי רשות וקנאתו האשה, וממילא קנה אותה הבעל.

ח. הַנִּכְנָס לְבֵית חֲבֵרוֹ וְלָקַח לוֹ כְּלִי אוֹ אֹכֶל וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן וְקִדֵּשׁ בּוֹ אִשָּׁה, וּבָא בַּעַל הַבַּיִת, אַף־עַל־פִּי שֶׁאָמַר לוֹ: לָמָּה לֹא נָתַתָּ לָהּ דָּבָר זֶה, שֶׁהוּא טוֹב מִמַּה שֶׁנָּתַתָּ לָהּ? - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ דָּבָר זֶה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהִתְבַּיֵּשׁ עִמּוֹ, וְהוֹאִיל וְקִדֵּשׁ בְּמָמוֹן חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ - הֲרֵי זֶה גָּזֵל וְאֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. וְאִם קִדְּשָׁהּ בְּדָבָר שֶׁאֵין בַּעַל הַבַּיִת מַקְפִּיד עָלָיו, כְּגוֹן תְּמָרָה אוֹ אֱגוֹז - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק[37].

37) כי שמא בכל זאת הקפיד בעל הבית.

ט. הָיְתָה סְחוֹרָה בֵּינוֹ וּבֵין חֲבֵרוֹ[38], וְחָלְקָהּ שֶׁלֹּא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ, וְקִדֵּשׁ בְּחֶלְקוֹ - הוֹאִיל וּצְרִיכָה שׁוּמַת בֵּית דִּין[39], אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁאֵין זֶה נוֹטֵל לְעַצְמוֹ מַה שֶּׁיִּרְצֶה וְיַנִּיחַ[40] מַה שֶּׁיִּרְצֶה[41].

38) בשותפות. 39) "של שלושה ואפילו הם הדיוטות ובלבד שיהו נאמנים ויודעים בשומא". 40) לשותף חברו. 41) ואפילו נתן לה שווה שתי פרוטות שמגיע לחלקו לפחות שוה פרוטה – אינה מקודשת, לפי שרצונה להתקדש בכל הסכום ולא בחציו, אלא אם כן פירש לה: "התקדשי לי במה שיש לי בו".

י. גָּזֵל אֶת הָאִשָּׁה אוֹ גָּנַב מִמֶּנָּה אוֹ חָמָסָהּ, וְחָזַר וְקִדְּשָׁהּ בַּגָּזֵל וּבַגְּנֵבָה וּבְחָמָס שֶׁלָּהּ, וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ - אִם קָדַם בֵּינֵיהֶן שִׁדּוּכִין[42], וְנָטְלָה וְשָׁתְקָה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[43]; וְאִם לֹא שִׁדֵּךְ אוֹתָהּ מֵעוֹלָם[44], אַף־עַל־פִּי שֶׁשָּׁתְקָה כְּשֶׁנָּתַן לָהּ דְּבָרִים אֵלּוּ בְּתוֹרַת קִדּוּשִׁין - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[45]; וְאִם אָמְרָה: הֵן[46] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

42) דברי שידול וריצוי להסכים להצעת נישואיו. ואפילו היו אלה לפני שגזל ממנה. 43) מתוך שנטלתו ושתקה סימן שמחלה לו וקבלתו לשם קידושין. 44) אפילו לפני הגזילה. 45) כי שלה לקחה, ולא לשם קידושין. 46) בשעת הקידושין.

יא. וְכֵן אִם נָתַן לָהּ פִּקָּדוֹן, וְאָמַר לָהּ: כִּנְסִי פִּקָּדוֹן זֶה, וְחָזַר וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בּוֹ - אִם אָמַר לָהּ קֹדֶם שֶׁנִּטְלַתּוּ, וּנְטָלַתּוּ וְשָׁתְקָה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[47]; וְאִם אַחַר שֶׁנִּטְלַתּוּ בְּתוֹרַת פִּקָּדוֹן אָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ, וְשָׁתְקָה - אֵין זֶה כְּלוּם, שֶׁכָּל שְׁתִיקָה שֶׁלְּאַחַר מַתַּן מָעוֹת אֵינָהּ מוֹעֶלֶת[48]; אֲבָל אִם אָמְרָה 'הֵן' אַחַר שֶׁנִּטְלָה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[49].

47) ואפילו לא קדם ביניהם שידוכין. כי קבלת הפיקדון הייתה לשם קידושין. 48) כי לא איכפת לה כלום באמירתו, הואיל ומתחילתו קיבלתו רק לשם פיקדון. 49) הואיל והפיקדון קיים, הרי זה כאומר התקדשי לי בפיקדון שיש לי בידך – שמקודשת.

יב. הֶחֱזִיר לָהּ חוֹב שֶׁהָיָה לָהּ אֶצְלוֹ, וְאָמַר לָהּ[50] 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ'[51] קֹדֶם שֶׁתִּטְּלֶנּוּ, וּנְטָלַתּוּ וְשָׁתְקָה: אִם הָיָה בֵּינֵיהֶן שִׁדּוּכִין[52] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[53], וְאִם לֹא שִׁדֵּךְ - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, עַד שֶׁתֹּאמַר 'הֵן'. וְאִם אָמַר לָהּ אַחַר שֶׁנָּטְלָה הַחוֹב שֶׁלָּהּ 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ' - אֲפִלּוּ אָמְרָה 'הֵן', אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[54]; שֶׁהֲרֵי לֹא הִגִּיעַ לְיָדָהּ מִמֶּנּוּ כְּלוּם, אֶלָּא שֶׁלָּהּ נָטְלָה, וּכְבָר נִפְרַע חוֹבוֹ מִשָּׁעָה שֶׁנָּטְלָה, וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לַחֲזֹר וּלְתָבְעוֹ בַּחוֹב פַּעַם אַחֶרֶת[55].

50) בשעת החזרת החוב. 51) ודעתו שתתקדש וגם תהיה נפרעת בכסף זה. 52) ונתרצית לו. 53) כי קבלתו לשם קידושין ואת החוב מחלה לו. 54) כי יכולה לומר: בתורת פירעון חובי קיבלתיו. ואם לא הזכיר לה בתחילה אודות הפירעון, אלא שהוא חייב לה כסף והגיע זמנו לפרוע, ואמר הרי את מקודשת לי בכסף זה ונטלתו ושתקה מקודשת אף על פי שלא שידך, ואפילו תאמר אחרי כן לא לקידושין נתכוונתי אלא לפירעון חובי קבלתי, אינה נאמנת. 55) נמצא שלא נתן לה כלום לשם קידושין.

יג. הַמְקַדֵּשׁ בְּמִלְוָה, אֲפִלּוּ הָיְתָה בִּשְׁטָר - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ אֶצְלָהּ חוֹב דִּינָר, וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּדִּינָר שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדֵךְ - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; מִפְּנֵי שֶׁהַמִּלְוָה לְהוֹצָאָה נִתְּנָה[56], וְאֵין כָּאן שׁוּם דָּבָר קַיָּם[57] לֵהָנוֹת בּוֹ מֵעַתָּה, שֶׁכְּבָר הוֹצִיאָה אוֹתוֹ דִּינָר[58] וְעָבְרָה הֲנָאָתוֹ[59].

56) הלווה רשאי להוציאה [=להשתמש בה] ואינו חייב להעמידה שתהא מצוייה בכל עת שיתבענו המלווה. 57) הנמצא מול עינינו. 58) ואפילו המעות עדיין בידה הרי הן כאילו כבר הוציאתן. 59) וקידושי כסף נלמדים מקניין שדה עפרון שנאמר בו: "נתתי כסף השדה קח ממני" הרי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שבשעת הקניין צריך ליתן הכסף. ואפילו החזיר לה השטר [=חוב] ויש בנייר שווה פרוטה, אינה מקודשת, מפני שעיקר דעתה על כסף המלווה.

יד. הָיָה לוֹ אֶצְלָהּ מִלְוָה עַל הַמַּשְׁכּוֹן[60], וְקִדְּשָׁהּ בְּאוֹתָהּ הַמִּלְוָה, וְהֶחֱזִיר לָהּ הַמַּשְׁכּוֹן - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁהֲרֵי הִיא נֶהֱנֵית בַּמַּשְׁכּוֹן מֵעַתָּה, וַהֲרֵי הִגִּיעַ הֲנָאָה לְיָדָהּ.

60) בין שמשכנה בשעת ההלוואה, בין שלא בשעת ההלוואה, אלא כשהגיע זמן הפירעון תבע מעותיו ומשכנה על ידי בית דין.

טו. הַמְקַדֵּשׁ בַּהֲנָאַת מִלְוָה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהִלְוָה אוֹתָהּ עַתָּה[61] מָאתַיִם זוּז, וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּהֲנָאַת זְמַן שֶׁאַרְוִיחַ[62] לָךְ בְּמִלְוָה זוֹ, שֶׁתְּהֵיֶה בְּיָדֵךְ כָּךְ וְכָךְ יוֹם, וְאֵינִי תּוֹבְעָהּ מִמֵּךְ עַד זְמַן פְּלוֹנִי - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לָהּ הֲנָאָה מֵעַתָּה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִלְוָה זוֹ עַד סוֹף זְמַן שֶׁקָּבַע. וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּרִבִּית[63]. וּפֵרְשׁוּ רַבּוֹתַי בַּהֲנָאַת מִלְוָה דְּבָרִים שֶׁאֵין רָאוּי לְשָׂמְעָן[64].

61) בשעת הקידושין. 62) שארחיב (כלומר שאאריך).
63) שבשכר המתנתו בגביית כספו מקדשה, אולם אין זו ריבית גמורה אלא "כריבית", שהרי כשנושא אשה נתחייב לה בעשרה דברים, נמצא שאין זו הנאה גמורה, והרי היא הערמת ריבית. והרב המאירי סובר, הואיל וההנאה מגעת לשניהם אין כאן ריבית גמורה. 64) הכוונה לרבנו יצחק אלפסי [=הרי"ף] המפרש: הנאת מלווה – כגון שהלווה לה מכבר, והגיע עכשיו זמן הפירעון, ואמר לה, התקדשי לי באותה הנאה שאסכים להאריך לך את זמן הפירעון עד יום פלוני. אולם רבינו דוחה פירושו הואיל ואינו נותן לה עכשיו כל כסף, אינה יכולה להתקדש כי הרווחת זמן הפירעון אינה עדיפה ממחילת המלווה גופא שכבר אמרנו שאינה מקודשת.

טז. אָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בִּפְרוּטָה זוֹ וּבְחוֹב שֶׁיֵּשׁ לִי אֶצְלֵךְ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ: בְּמִלְוָה שֶׁיֵּשׁ לִי אֶצְלֵךְ וּבִפְרוּטָה זוֹ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[65].

65) אף על פי שהקדים את דבר המלווה לנתינת הפרוטה אין זה נחשב כמקדש במלווה, הואיל ונתן לה פרוטה בשעת הקידושין – דעתה לפרוטה שהיא מקבלת כעת בזמן מעשה הקידושין.

יז. הָיָה לוֹ חוֹב בְּיַד אֲחֵרִים וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּחוֹב שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד זֶה בְּמַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּם[66] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[67].

66) 1) הלווה 2) המקדש 3) המתקדשת. 67) ההלכה היא שעל ידי מעמד שלושתן אפשר להקנות את החוב למקבל, ללא כל הקנאה נוספת.

יח. קִדְּשָׁהּ בַּפִּקָּדוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּיָדָהּ אוֹ בִּשְׁאֵלָה[68] שֶׁהִשְׁאִילָהּ, אִם הָיָה הַפִּקָּדוֹן וְהַשְּׁאֵלָה פְּרוּטָה אוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה בְּאֶחָד מֵהֶן קַיָּם בִּרְשׁוּתָהּ[69] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

68) שאלת כלים וכדומה, שאינם ניתנים להוצאה, אלא חוזרים לבעליהם בעינם. 69) שלא נגנב או אבד, כי אם אבד הרי זה כמו "מלווה" ואינה מקודשת.

יט. אָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בִּשְׂכָר שֶׁאֲדַבֵּר עָלַיִךְ[70] לַשִּׁלְטוֹן[71], וְדִבֵּר עָלֶיהָ לַשִּׁלְטוֹן, וְהִנִּיחַ הַשִּׁלְטוֹן וְלֹא תְּבָעָהּ[72] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, אֶלָּא אִם נָתַן לָהּ פְּרוּטָה מִשֶּׁלּוֹ; שֶׁהַהֲנָאָה שֶׁבָּאָה לָהּ מִדְּבָרָיו הֲרֵי הִיא כְּמִלְוָה, וְהַמְקַדֵּשׁ בְּמִלְוָה - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

70) לטובתך. 71) מושל. 72) למשפט.

כ. הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בִּמְלָאכָה זוֹ שֶׁאֶעֱשֶׂה עִמָּךְ[73], וְעָשָׂה - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, אֶלָּא אִם כֵּן נָתַן לָהּ פְּרוּטָה מִשֶּׁלּוֹ; לְפִי שֶׁהַשְּׂכִירוּת יִזְכֶּה בָּהּ הַפּוֹעֵל מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף, כָּל זְמַן שֶׁיַּעֲשֶׂה מִקְצָת מִן הַמְּלָאכָה זוֹכֶה בְּמִקְצָת מִן הַשָּׂכָר, וְנִמְצָא הַשָּׂכָר כֻּלּוֹ מִלְוָה אֶצְלָהּ, וְהַמְקַדֵּשׁ בְּמִלְוָה - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

73) למענך, וכגון שנתנה לו זהב ואמרה לו: עשה לי ממנו נזמים וטבעות.

כא. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: תֵּן דִּינָר לִפְלוֹנִי מַתָּנָה וְאֶתְקַדֵּשׁ אֲנִי לָךְ, וְנָתַן, וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּהֲנָאַת מַתָּנָה זוֹ שֶׁנָּתַתִּי עַל פִּיךְ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לָהּ כְּלוּם - הֲרֵי נֶהֱנֵית בִּרְצוֹנָהּ שֶׁנַּעֲשָׂה, וְנֶהֱנֵית פְּלוֹנִי בִּגְלָלָהּ. וְכֵן אִם אָמְרָה לוֹ: תֵּן דִּינָר לִפְלוֹנִי מַתָּנָה וְאֶתְקַדֵּשׁ לוֹ, וְנָתַן לוֹ, וְקִדְּשָׁהּ אוֹתוֹ פְּלוֹנִי וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּהֲנָאַת מַתָּנָה זוֹ שֶׁקִּבַּלְתִּי בִּרְצוֹנֵךְ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

כב. אָמַר לָהּ: הֵילָךְ דִּינָר זֶה בְּמַתָּנָה וְהִתְקַדְּשִׁי לִפְלוֹנִי, וְקִדְּשָׁהּ אוֹתוֹ פְּלוֹנִי וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּהֲנָאָה זוֹ הַבָּאָה לִיךְ בִּגְלָלִי - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא נָתַן לָהּ הַמְקַדֵּשׁ כְּלוּם. אָמְרָה לוֹ: הֵילָךְ דִּינָר זֶה מַתָּנָה וְאֶתְקַדֵּשׁ לְךָ, וּלְקָחוֹ, וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּהֲנָאָה זוֹ שֶׁקִּבַּלְתִּי מִמֵּךְ מַתָּנָה - אִם אָדָם חָשׁוּב הוּא, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁהֲנָאָה יֵשׁ לָהּ בִּהְיוֹתוֹ נֶהֱנֶה מִמַּתָּנָה, וּבַהֲנָאָה זוֹ הִקְנַת עַצְמָהּ לוֹ.

כג. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּדִינָר, וַהֲרֵי זֶה הַמַּשְׁכּוֹן בְּיָדֵךְ עַד שֶׁאֶתֵּן הַדִּינָר - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת לוֹ; לְפִי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַדִּינָר לְיָדָהּ, וְלֹא הַמַּשְׁכּוֹן נָתַן

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לִהְיוֹתוֹ שֶׁלָּהּ. הָיָה בְּיָדוֹ מַשְׁכּוֹן עַל חוֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵצֶל אֲחֵרִים, וְקִדֵּשׁ בּוֹ אִשָּׁה - אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; לְפִי שֶׁבַּעַל חוֹב יֵשׁ לוֹ מִקְצָת קִנְיָן בְּגוּפוֹ שֶׁל מַשְׁכּוֹן.

כד. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה עַל מְנָת שֶׁתַּחֲזִירִיהוּ לִי - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, בֵּין הֶחֱזִירָה בֵּין לֹא הֶחֱזִירָה; שֶׁאִם לֹא הֶחֱזִירַתּוּ - לֹא נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי, וְאִם הֶחֱזִירַתּוּ - הֲרֵי לֹא נֶהֱנֵית וְלֹא הִגִּיעַ לְיָדָהּ כְּלוּם.

כה. נָתַן לָהּ אֲגַדָּה שֶׁל הֲדַס וְכִיּוֹצֵא בָהּ וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּזוֹ, וְקִבְּלָהּ אוֹתוֹ, אָמְרוּ לוֹ: וַהֲלֹא אֵין בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה, וְאָמַר: תִּתְקַדֵּשׁ בְּאַרְבָּעָה זוּזִים הַמֻּחְבָּאִים בְּתוֹךְ הָאֲגַדָּה - אִם אָמְרָה ׳הֵן׳ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְאִם שָׁתְקָה - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת בְּמָעוֹת אֵלּוּ, שֶׁהַשְּׁתִיקָה שֶׁלְּאַחַר מַתַּן מָעוֹת אֵינָהּ מוֹעֶלֶת כְּלוּם; וְתִהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק מִפְּנֵי הָאֲגַדָּה, שֶׁמָּא שָׁוֶה פְּרוּטָה בְּמָקוֹם אַחֵר.

כו. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הִתְקַדְּשִׁי לִי בִּתְמָרָה זוֹ, הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּזוֹ, הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּזוֹ - אִם יֵשׁ בְּאַחַת מֵהֶן שָׁוֶה פְּרוּטָה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְאִם לַאו - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת אֶלָּא מִסָּפֵק, שֶׁמָּא תִּשָּׁוֶה תְּמָרָה אַחַת פְּרוּטָה בְּמָקוֹם אַחֵר.

כז. אָמַר לָהּ: הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּזוֹ וּבְזוֹ וּבְזוֹ - אִם יֵשׁ בְּכֻלָּם שָׁוֶה פְּרוּטָה - מְקֻדֶּשֶׁת[74], וְאִם לַאו - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת אֶלָּא מִסָּפֵק. הָיְתָה אוֹכֶלֶת רִאשׁוֹנָה רִאשׁוֹנָה אִם יֵשׁ בָּאַחֲרוֹנָה שָׁוֶה פְּרוּטָה - מְקֻדֶּשֶׁת, וְאִם לַאו - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת אֶלָּא מִסָּפֵק; שֶׁאוֹתָן תְּמָרִים שֶׁאָכְלָה הֲרֵי הֵן כְּמִלְוָה, וְהַמְקַדֵּשׁ בְּמִלְוָה - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, וְנִמְצָא שֶׁאֵין הַקִּדּוּשִׁין אֶלָּא בִּתְמָרָה אַחֲרוֹנָה.

74) כיוון שלא הזכיר בכל אחת מהן – קידושין – נתכוון לקדשה בכולן כאחת. ולפיכך מצטרפות לשווה פרוטה.

כח. אָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּאֵלּוּ, אִם יֵשׁ בְּכֻלָּן שָׁוֶה פְּרוּטָה - מְקֻדֶּשֶׁת; אַף־עַל־פִּי שֶׁהִיא אוֹכֶלֶת רִאשׁוֹנָה רִאשׁוֹנָה - שֶׁלָּהּ הִיא אוֹכֶלֶת, וּמְקֻדֶּשֶׁת.

כט. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּכוֹס זֶה - אִם הָיָה מָלֵא מַיִם - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ וּבְמַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ, וְאִם הָיָה מָלֵא יַיִן - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ וְלֹא בְּמַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ, וְאִם הָיָה מָלֵא שֶׁמֶן - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בְּמַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ וְלֹא בּוֹ. לְפִיכָךְ: אִם לֹא הָיָה בַּשֶּׁמֶן שָׁוֶה פְּרוּטָה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק, וְאִם הָיָה בַּשֶּׁמֶן שָׁוֶה פְּרוּטָה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת וַדַּאי. וְאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל הַכּוֹס.

~ יום שני ז' כסלו ~

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

1) כלל בו רבינו דיני תנאי וארבעה דברים הצריכים לו, המתנה על מה שכתוב בתורה, דין תנאי שבממון, דין "מעכשיו" ו"על מנת".

א. הַמְקַדֵּשׁ עַל, תְּנַאי[2] אִם נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי - מְקֻדֶּשֶׁת, וְאִם לַאו - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. בֵּין שֶׁיִּהְיֶה הַתְּנַאי מִן הָאִישׁ[3], בֵּין שֶׁיִּהְיֶה מִן הָאִשָּׁה[4]. וְכָל תְּנַאי שֶׁבָּעוֹלָם - בֵּין בִּקְדוּשִׁין, בֵּין בְּגֵרוּשִׁין[5], בֵּין בְּמִקָּח, בֵּין בְּמִמְכָּר[6], בֵּין בִּשְׁאָר דִּינֵי מָמוֹן[7] - צָרִיךְ לִהְיוֹת בַּתְּנַאי אַרְבָּעָה דְּבָרִים[8].

2) כגון שאמר לאשה: אם תתני לי מאתיים זוז, הרי את מקודשת לי בדינר זה. 3) לטובת האיש (׳פרישה׳ סי׳ לח אות א). 4) לטובת האשה (׳פרישה׳ שם). 5) כגון שאמר לה הרי זה גיטך על־מנת שתתני לי מאתים זוז. 6) בנוסח כת"י התימנים: "בין במקח וממכר". 7) כגון מתנות. השווה דברי רבינו הל׳ זכיה ומתנה פ"ג ה"ז. 8) לענין תנאי כפול בממון. ראה להלן הי"ד.

ב. וְאֵלּוּ הֵן הָאַרְבָּעָה דְּבָרִים שֶׁל כָּל תְּנַאי: שֶׁיִּהְיֶה כָּפוּל[9], וְשֶׁיִּהְיֶה הֵן שֶׁלּוֹ קוֹדֵם לַשֶּׁלָּו[10], וְשֶׁיִּהְיֶה הַתְּנַאי קוֹדֵם לַמַּעֲשֶׂה[11], וְשֶׁיִּהְיֶה הַתְּנַאי דָּבָר שֶׁאֶפְשָׁר לְקַיְּמוֹ[12]. וְאִם חָסַר הַתְּנַאי אֶחָד מֵהֶן - הֲרֵי הַתְּנַאי בָּטֵל, וּכְאִלּוּ אֵין שָׁם תְּנַאי כְּלָל; אֶלָּא תִּהְיֶה זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת אוֹ מְגֹרֶשֶׁת מִיָּד, וְיִתְקַיֵּם הַמִּקָּח אוֹ הַמַּתָּנָה מִיָּד, וּכְאִלּוּ לֹא הִתְנָה כְּלָל, הוֹאִיל וְחָסַר הַתְּנַאי אֶחָד מִן הָאַרְבָּעָה[13].

9) מפורש בסמוך ה"ה. 10) בסמוך ה"ו. 11) בסמוך ה"ד. 12) בסמוך ה"ז. 13) כל ארבעה דברים אלו, למדו חכמים מתנאי בני גד ובני ראובן (במדבר לב, כט-ל) שנאמר בו: "ויאמר משה אליהם, אם יעברו בני גד ובני ראובן אתכם את הירדן . . . ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחוזה, ואם לא יעברו אתכם ונאחזו בתוככם בארץ כנען", הרי שהוצרך משה לכפול ולומר: "אם יעברו" "ואם לא יעברו" . . . ונאחזו בתוככם, ואילו לא היה כופל את תנאו היו נוחלים את ארץ הגלעד אע"פ שלא היו עוברים, ואין אומרים מכלל "הן אתה שומע לאו". מכאן אומר רבי מאיר (קידושין סא.): כל תנאי שאינו כפול כתנאי בני גד ובני ראובן – אינו תנאי, והוא־הדין לשאר הדברים המעכבים בתנאי – כולם מתנאי בני גד ובני ראובן הם למדים, וכמבואר בסמוך כל דבר במקומו.

ג. כֵּיצַד? הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: אִם תִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאִם לֹא תִּתְּנִי לִי לֹא תִּהְיִי מְקֻדֶּשֶׁת, וְאַחַר שֶׁהִתְנָה תְּנַאי זֶה נָתַן לָהּ הַדִּינָר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

- הֲרֵי הַתְּנַאי קַיָּם, וַהֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת עַל תְּנַאי; וְאִם נָתְנָה לוֹ מָאתַיִם זוּז - תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת, וְאִם לֹא נָתְנָה לוֹ - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

ד. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְנָתַן הַדִּינָר בְּיָדָהּ, וְהִשְׁלִים הַתְּנַאי[14] וְאָמַר: אִם תִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז תִּהְיִי מְקֻדֶּשֶׁת, וְאִם לֹא תִּתְּנִי לִי לֹא תִּהְיִי מְקֻדֶּשֶׁת - הֲרֵי הַתְּנַאי בָּטֵל, מִפְּנֵי שֶׁהִקְדִּים הַמַּעֲשֶׂה[15] וְנָתַן בְּיָדָהּ וְאַחַר כָּךְ הִתְנָה[16]. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהַכֹּל בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִיָּד, וְאֵינָהּ צְרִיכָה לִתֵּן לוֹ כְּלוּם[17].

14) אחרי נתינתו. 15) מעשה הקידושין [וראה להלן הערה נד]. 16) בבא־מציעא צד, א. וגיטין עה, א. כי גם בתנאי בני גד ובני ראובן, הודגש התנאי קודם למעשה "אם יעברו" – זהו התנאי, "ונתתם להם" – זהו המעשה, וכן כתוב ביעקב אבינו (בראשית ל, לא) "אם תעשה לי הדבר הזה, אשובה ארעה צאנך". הקדים התנאי למעשה (רש"י ב"מ צד.). 17) ולדעת הראב"ד (למעלה ה"א) אפילו לא הקדים את המעשה בפועל ממש, אלא גמר את כל תנאו ואח"כ נתן הדינר, כל שהקדים בניסוח תנאו את אמירת המעשה לאמירת התנאי, הרי תנאו בטל, כי אין זה דומה לתנאי בני גד ובני ראובן, שנאמר בו: אם יעברו . . . ונתתם להם, הרי שאמירת התנאי קדמה לאמירת המעשה. ולדבריו, אם יאמר: הרי את מקודשת לי בדינר זה, אם תתני לי מאתים זוז. ואם לא תתני לי, לא תהיי מקודשת. ואח"כ נתן לה הדינר, הרי זו מקודשת מיד, כי כך הוא מפרש את דברי המשנה (בבא־מציעא צד.): "כל תנאי שיש מעשה בתחילתו, תנאו בטל" וכן פירשו הרמב"ן והרשב"א ז"ל. וכן דעת ה'תוספות' בקידושין סב, א. אולם לשון המשניות והתלמוד מכמה מקומות בדיני תנאי, מסייעת לדברי רבינו, שהרי שנינו: הרי זה גיטך אם תתני לי מאתים זוז (גיטין עד.), וכן הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש (שם עו:) תנאו קיים. הרי שאפילו הקדים אמירת המעשה להתנאת תנאו, התנאי קיים – ואין זה בכלל: "כל תנאי שיש מעשה בתחילתו" (מגיד־משנה).

ה. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ: אִם תִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאַחַר כָּךְ נָתַן הַדִּינָר בְּיָדָהּ - הֲרֵי הַתְּנַאי בָּטֵל, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא כְּפָל תְּנָאוֹ[18]; שֶׁהֲרֵי לֹא אָמַר לָהּ: וְאִם לֹא תִּתְּנִי לֹא תִּהְיִי מְקֻדֶּשֶׁת. וַהֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִיָּד, וְאֵינָהּ צְרִיכָה לִתֵּן לוֹ כְּלוּם.

18) קידושין סא, א. גיטין עו, א. שאינו דומה לתנאי בני גד וראובן שהיה כפול, כמפורש לעיל ה"ב.

ו. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ: אִם לֹא תִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז לֹא תִּהְיִי מְקֻדֶּשֶׁת לִי, וְאִם תִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאַחַר כָּךְ נָתַן הַדִּינָר בְּיָדָהּ - הֲרֵי הַתְּנַאי בָּטֵל, לְפִי שֶׁהִקְדִּים לַאו לְהֵזֶן[19]. וַהֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִיָּד, וְאֵינָהּ צְרִיכָה לִתֵּן לוֹ כְּלוּם.

19) ובתנאי בני גד וראובן, הקדים משה הן ללאו, שאמר תחילה: אם יעברו – ונתתם, ואח"כ: ואם לא יעברו וגו' (גיטין עה: וברש"י שם). וכתב הר"ן שם: "צריך שלא יסיים דבריו ב"הן", הואיל ובגמר דבריו אדם נתפס – והרי גמר ב"הן".

ז. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ: אִם תַּעֲלִי לָרָקִיעַ אוֹ תִּרְדִּי לַתְּהוֹם הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאִם לֹא תַּעֲלִי לָרָקִיעַ וְלֹא תִּרְדִּי לַתְּהוֹם לֹא תִּהְיִי מְקֻדֶּשֶׁת, וְאַחַר כָּךְ נָתַן הַדִּינָר בְּיָדָהּ - הֲרֵי הַתְּנַאי בָּטֵל[20] וַהֲרֵי הִיא מְקֻדֶּשֶׁת מִיָּד; שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהּ לְקַיֵּם תְּנַאי זֶה, וְאֵין זֶה אֶלָּא כְּמַפְלִיגָה[21] בִּדְבָרִים דֶּרֶךְ שְׂחוֹק וְהִתּוּל.

20) שאין תנאו קיים אא"כ היה כתנאי בני גד וראובן, שאפשר היה להם לעבור חלוצים למלחמה. 21) בבא־מציעא צד, א. וגיטין פד, א. שאין בלבו לשום תנאי אלא להקניטה בדברי הבאי (רש"י שם).

ח. הֲרֵי שֶׁהִתְנָה בְּדָבָר שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתוֹ אֶלָּא שֶׁהַתּוֹרָה אָסְרָה אוֹתוֹ, כְּגוֹן שֶׁאָמַר לְאִשָּׁה: אִם תֹּאכְלִי חֵלֶב וָדָם הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאִם לֹא תֹּאכְלִי לֹא תִּהְיִי מְקֻדֶּשֶׁת; אִם תֹּאכְלִי בְּשַׂר חֲזִיר הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ, וְאִם לֹא תֹּאכְלִי לֹא יְהֵא גֵּט[22]; וְאַחַר שֶׁהִתְנָה נָתַן הַדִּינָר אוֹ הַגֵּט בְּיָדָהּ - הֲרֵי הַתְּנַאי קַיָּם; וְאִם עָבְרָה וְאָכְלָה - תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת אוֹ מְגֹרֶשֶׁת, וְאִם לֹא אָכְלָה - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת. וְאֵין אוֹמְרִים בָּזֶה: הֲרֵי הִתְנָה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה[23], שֶׁהֲרֵי בְּיָדָהּ שֶׁלֹּא תֹּאכַל וְשֶׁלֹּא תִּתְקַדֵּשׁ וְלֹא תִּתְגָּרֵשׁ[24].

22) גיטין פד, א. 23) ותנאו בטל. 24) ואין כאן עקירה ודאית (שם).

ט. וּבַמָּה אָמְרוּ חֲכָמִים[25]: כָּל הַמַּתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה - תְּנָאוֹ בָּטֵל, חוּץ מִדָּבָר שֶׁבְּמָמוֹן שֶׁתְּנָאוֹ קַיָּם?[26] כְּגוֹן שֶׁקִּדֵּשׁ אוֹ גֵּרַשׁ אוֹ נָתַן אוֹ מָכַר עַל תְּנַאי, שֶׁהוּא רוֹצֶה בִּתְנָאוֹ שֶׁיִּזְכֶּה עַצְמוֹ בְּדָבָר שֶׁלֹּא זִכְּתָה לוֹ תּוֹרָה וּמְנָעָה מִמֶּנּוּ[27], אוֹ יִפְטֹר עַצְמוֹ בִּתְנָאוֹ מִדָּבָר שֶׁחִיְּבָה אוֹתוֹ בּוֹ הַתּוֹרָה[28]; שֶׁאוֹמְרִין לוֹ: תְּנָאֲךָ בָּטֵל, וּכְבָר נִתְקַיְּמוּ מַעֲשֶׂיךָ, וְאֵין אַתָּה נִפְטָר מִדָּבָר שֶׁחִיְּבָה אוֹתְךָ בּוֹ הַתּוֹרָה, וְלֹא תִּזְכֶּה בְּדָבָר שֶׁמָּנְעָה אוֹתְךָ מִמֶּנּוּ.

25) קידושין יט, ב. 26) כגון שקידש אשה על תנאי שאין לה עליו כסות, כמבואר בסמוך ה"א. 27) כגון להתעמר ביפת תואר, כמבואר בסמוך. 28) כגון עונה.

י. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁקִּדֵּשׁ אִשָּׁה עַל תְּנַאי שֶׁאֵין לָהּ עָלָיו שְׁאָר[29] כְּסוּת וְעוֹנָה[30]; שֶׁאוֹמְרִין לוֹ: בִּכְסוּת וּשְׁאָר, שֶׁהוּא תְּנַאי שֶׁבְּמָמוֹן - תְּנָאֲךָ קַיָּם[31], אֲבָל בְּעוֹנָה -

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תְּנָאֶךָ בָּטֵל[32], שֶׁהַתּוֹרָה חִיְּבָה אוֹתְךָ בְּעוֹנָה, וַהֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְאַתָּה חַיָּב בְּעוֹנָתָהּ, וְאֵין בְּיָדְךָ לְפָטֹר עַצְמְךָ בִּתְנָאֶךָ[33]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ יְפַת תֹּאַר[34] עַל תְּנַאי שֶׁיִּתְעַמֵּר בָּהּ[35] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְאֵין לוֹ לְהִתְעַמֵּר בָּהּ; שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה מָנְעָה אוֹתוֹ מִלְּהִשְׁתַּעְבֵּד בָּהּ[36] אַחַר שֶׁנִּבְעֲלָהּ[37], וְלֹא מִפְּנֵי תְּנָאוֹ יִזְכֶּה בְּדָבָר שֶׁמָּנְעָה אוֹתוֹ תּוֹרָה, אֶלָּא תְּנָאוֹ בָּטֵל[38]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה[39].

29) מזונות. 30) חיי אישות, והתורה אמרה (שמות כא, י): שארה כסותה ועונתה לא יגרע. 31) לפי שדבר בממון ניתן למחילה. 32) שהוא צער הגוף ואינו ניתן למחילה (רש"י לקידושין יט:). 33) רש"י בב"מ צד, א כתב: "המקדש את האשה, משאמר לה התקדשי לי – הרי היא מקודשת. וכשאמר לה על־מנת שאין לך עלי מתנה על מה שכתוב בתורה כי אין אישות לחצאין, וכשתפסו הקידושין לגמרי תפסו". 34) שהביאה לביתו משבי־המלחמה ונתגיירה. ככתוב בתורה (דברים כב, יב). 35) שישתמש בה כשפחה. 36) שנאמר (שם שם, יד): לא תתעמר בה תחת אשר עניתה. 37) בגיותה, בשעת השביה, ראה הל' מלכים פ"ח ה"ח. 38) שאם מחיוב עונה אינה יכולה להפטר ותנאו בטל, כל־שכן זה שבא לזכות במה שאינו רשאי (מגיד־משנה). 39) כגון המוכר את בתו ופסק על האדון על־מנת שלא לייעד אותה (להלן פ"ד מהל' מלכים הט"ז).

יא. הִתְנָה עַל הָאִשָּׁה בִּשְׁעַת קִדּוּשִׁין אוֹ בִּשְׁעַת גֵּרוּשִׁין שֶׁתִּבָּעֵל לְאָבִיהָ וּלְאָחִיהָ אוֹ לִבְנָהּ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁהִתְנָה עָלֶיהָ שֶׁתַּעֲלֶה לָרָקִיעַ אוֹ שֶׁתֵּרֵד לִתְהוֹם, וּתְנָאוֹ בָּטֵל; שֶׁאֵין בְּיָדָהּ שֶׁיַּעַבְרוּ אֲחֵרִים וְיָבוֹאוּ עַל הָעֶרְוָה[40], וְנִמְצָא שֶׁהִתְנָה עִמָּהּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ בְּיָדָהּ לְקַיְּמוֹ[41]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

40) שאפילו היא מסכימה לחטוא, הם לא יסכימו לבוא עליה בעבירה. 41) גיטין פד, א.

יב. אֲבָל אִם הִתְנָה עָלֶיהָ שֶׁיִּתֵּן לִי פְּלוֹנִי חֲצֵרוֹ אוֹ שֶׁיַּשִּׂיא בִּתּוֹ לִבְנִי וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה - תְּנָאוֹ קַיָּם; שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר בְּיָדָהּ לְקַיְּמוֹ, וְתִתֵּן לִפְלוֹנִי מָמוֹן רַב[42] עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ חֲצֵרוֹ וְעַד שֶׁיַּשִּׂיא בִּתּוֹ לִבְנוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן עֲבֵרָה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

42) גיטין, שם. "פלוני אפשר לשחדו בממון", וכביאור הגר"א אהע"ז סי' לח ס"ק ח.

יג. שִׂים כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁל תְּנָאִים לְנֶגֶד עֵינֶיךָ תָּמִיד, וְכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ: הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי כָּךְ וָכָךְ, אוֹ הַנּוֹתֵן גֵּט עַל תְּנַאי כָּךְ וָכָךְ, אוֹ הַמּוֹכֵר אוֹ הַנּוֹתֵן עַל תְּנַאי - תֵּדַע, שֶׁהַתְּנַאי יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה דְּבָרִים אֵלּוּ שֶׁבֵּאַרְנוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא נִהְיֶה צְרִיכִין לְפָרֵשׁ אוֹתָן בְּכָל מָקוֹם[43], וְאִם חָסֵר אֶחָד מֵהֶן - אֵין כָּאן תְּנַאי[44].

43) כעין זה לעיל פ"ב הכ"ז. 44) ויש להעיר, כי יש דברים שאין תנאי מועיל בהם לגמרי, כגון במעשה שאי־אפשר לקיימו על ידי שליח, דוגמא לכך: מצות חליצה שאין התנאי מועיל בה, ואם אמר ליבמתו הריני חולץ לך על־מנת שתתני לי מאתים זוז, חליצתה כשרה אע"פ שלא נתנה (ראה הל' חליצה ויבום פ"ד הכ"ד), מפני שמצות חליצה אי אפשר לקיים על־ידי שליח, כי רק היבם בעצמו צריך לחלוץ, לפיכך אין התנאי מועיל בה, כי אינה דומה לתנאי בני גד ובני ראובן, שמעשה נתינת ארץ הגלעד אפשר לקיים ע"י שליח, שהרי משה ציוה ליהושע שליחו לתת להם את הארץ, והדבר מפורש בכתובות עד, א. ורבינו כאן אינו עוסק אלא בדברים שהתנאי מועיל בהם, לפרש מה הם הדינים המעכבים ביסוד התנאי (מגיד־משנה ה"ב).

יד. יֵשׁ מִקְצָת גְּאוֹנִים אַחֲרוֹנִים[45] שֶׁאָמְרוּ, שֶׁאֵין צָרִיךְ אָדָם לִכְפֹּל תְּנָאוֹ אֶלָּא בְּגִטִּין וְקִדּוּשִׁין בִּלְבַד, אֲבָל בְּדִינֵי מָמוֹן - אֵינוֹ צָרִיךְ לִכְפֹּל[46]. וְאֵין רָאוּי לִסְמֹךְ עַל דָּבָר זֶה, שֶׁכְּפִילַת הַתְּנַאי עִם שְׁאָר הָאַרְבָּעָה דְּבָרִים מִתְּנַאי בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לָמְדוּ אוֹתָן חֲכָמִים: אִם יַעַבְרוּ בְּנֵי גָד וְגוֹ' וְאִם לֹא יַעַבְרוּ, וּתְנַאי זֶה לֹא הָיָה לֹא בְּגִטִּין וְלֹא בְּקִדּוּשִׁין. וְכָזֶה הוֹרוּ גְּדוֹלֵי הַגְּאוֹנִים הָרִאשׁוֹנִים[47], וְכֵן רָאוּי לַעֲשׂוֹת[48].

45) רבינו אלפסי בתשובותיו סי' לא (הובאת בר"ן קידושין פ"ג) וכן רבינו שמואל בן חפני הכהן. 46) וגם הרשב"ם בבבא־בתרא קלז: סובר כן, ולדעתו אין הלכה כרבי מאיר (קידושין סא.) המצריך תנאי כפול בכל מקום, אלא כחכמים החולקים עליו ואינם לומדים כלל מתנאי בני גד ובני ראובן כמפורש במשנה שם, אלא שבגיטין וקידושין החמירו חכמים להצריך בהם תנאי כפול משום גזירה, כי אם לא יכפול תנאו, אולי יש בית־דין הסובר כרבי מאיר, ולדעתו אין זה תנאי והמעשה קיים, נמצא שהגט כשר ויתיר אשת־איש להנשא לאחרים, בעוד שמעיקר הדין התנאי קיים אע"פ שאינו כפול, וממילא אם לא נתקיים התנאי הגט בטל ועדיין אשת איש היא, לפיכך החמירו להצריך בו תנאי כפול, שהתנאי יהא קיים אפילו לרבי מאיר, ואז אם לא יתקיים התנאי לא תינשא, ואם לא כפל תנאו בגירושין או בקידושין חוששים לה ואינה לא מגורשת ודאי, לא מקודשת ודאי, כל עוד שלא קויים התנאי, כי הולכים בזה להחמיר (מגיד־משנה). 47) בעל ה"שאילתות" פרשת מטות וכן ב'הלכות גדולות', ולדעתם הלכה כרבי מאיר (קידושין שם) להצריך תנאי כפול בכל מקום. 48) וכן דעת ה'תוספות' בקידושין מט, ב. והרא"ש בבא־בתרא פ"ח אות מח, ובתשובותיו כלל פא. ורבינו בהל' זכיה ומתנה פ"ג ה"ט, כותב: "ורבותי הורו שאין צריך לכפול התנאי ולהקדים הן ללאו אלא בגיטין וקידושין בלבד, ואין לדבר זה ראיה", והראב"ד שם מעיר: אע"פ שאין ראיה לדבר –

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

זכר לדבר, כי איך יתכן שזה מוכר קרקעו או נותנה, ומתנה איני מוכרה אלא בתנאי זה, ואע"פ שלא כפלו, איך נוציא הקרקע ממנו כל עוד שלא עשה הלוקח כפי שהותנה עליו, אבל בגיטין וקידושין אומדנא היא, מכיון שנתן דעתו לגרש או לקדש אינו אלא כמפליג בדברים, ואין התנאי מועיל בהן אלא אם חזקו בכפילו ובשאר הדברים המעכבים בו כי כולם חיזוק לתנאיהם, ואל תשיבני מנחלת בני גד ובני ראובן כי לא היתה מוחזקת ביד ישראל, ואינה דומה לקרקע המוחזקת לו לאדם בירושתו או ממקחו.

טו. הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי - כְּשֶׁיִּתְקַיֵּם הַתְּנַאי, תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת מִשָּׁעָה שֶׁנִּתְקַיֵּם הַתְּנַאי, לֹא מִשָּׁעָה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה. כֵּיצַד? הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: אִם אֶתֵּן לִיךְ מָאתַיִם זוּז בְּשָׁנָה זוֹ הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאִם לֹא אֶתֵּן לִיךְ לֹא תִּהְיִי מְקֻדֶּשֶׁת, וְנָתַן הַדִּינָר לְיָדָהּ בְּנִיסָן, וְנָתַן לָהּ הַמָּאתַיִם זוּז שֶׁהִתְנָה עִמָּהּ בְּאֱלוּל - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מֵאֱלוּל. לְפִיכָךְ, אִם קִדְּשָׁהּ אַחֵר קֹדֶם שֶׁיִּתְקַיֵּם הַתְּנַאי שֶׁל רִאשׁוֹן - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי[49]. וְכֵן הַדִּין בְּגִטִּין[50] וּבְמָמוֹנוֹת[51]: בְּשָׁעָה שֶׁיִּתְקַיֵּם הַתְּנַאי, הוּא שֶׁיִּהְיֶה גֵּט אוֹ יִתְקַיֵּם הַמִּקָּח אוֹ הַמַּתָּנָה.

49) קידושין ס, א. וממילא אין קידושי הראשון תופסים בה אפילו כשהראשון יקיים תנאו אח"כ, כי הרי אשת־איש היא מהשני ואין קידושין תופסין באשת איש. 50) ראה לקמן הל' גירושין פ"ח, ה"א. 51) כל זה במתנה שבעל־פה, אבל במתנה בשטר ויש תאריך בשטר, זמנו של השטר מוכיח עליו, והרי זה כאומר מהיום או מעכשיו, בבא־בתרא קלו, א. וכן פסק רבינו בהל' זכיה ומתנה פי"ב הט"ו, ויש אומרים שאפילו בגט אם יש בו זמן, זמנו מוכיח עליו והרי מגורשת למפרע (מגיד־משנה), וראה לקמן הל' גירושין פ"ח ה"א, שבגיטין אין רבינו מסכים להם.

טז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה שָׁם תְּנַאי וְלֹא אָמַר 'מֵעַכְשָׁו'; אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁיו בְּדִינָר זֶה אִם אֶתֵּן לִיךְ מָאתַיִם זוּז, וּלְאַחַר זְמַן נָתַן לָהּ מָאתַיִם זוּז - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לְמַפְרֵעַ מִשְׁעַת הַקִּדּוּשִׁין[52], אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה תְּנָאוֹ אֶלָּא לְאַחַר זְמַן מְרֻבֶּה. לְפִיכָךְ, אִם קִדְּשָׁהּ הַשֵּׁנִי קֹדֶם שֶׁיֵּעָשֶׂה הַתְּנַאי[53] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. וְכֵן הַדִּין בְּגִטִּין וּבְמָמוֹן.

52) קידושין ס, ב. 53) ואח"כ הראשון תנאו.

יז. כָּל הָאוֹמֵר 'מֵעַכְשָׁיו', לֹא יִצְטָרֵךְ לְכִפֹּל תְּנָאוֹ[54] וְלֹא לְהַקְדִּים הַתְּנַאי עַל הַמַּעֲשֶׂה, אֶלָּא אַף־עַל־פִּי שֶׁהִקְדִּים הַמַּעֲשֶׂה[55] - תְּנָאוֹ קַיָּם. אֲבָל צָרִיךְ לְהַתְנוֹת בְּדָבָר שֶׁאִפְשָׁר לְקַיְּמוֹ, וְאִם הִתְנָה בְּדָבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַיְּמוֹ - הֲרֵי זֶה כְּמַפְלִיג בְּדְבָרִים, וְאֵין שָׁם תְּנַאי[56]. וְכָל הָאוֹמֵר 'עַל מְנָת' - כְּאוֹמֵר 'מֵעַכְשָׁו'[57], וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְכִפֹּל הַתְּנַאי וְלֹא לְהַקְדִּימוֹ לַמַּעֲשֶׂה.

54) דעת רב האי גאון הובאה ברא"ש לגיטין פ"ו אות ט, וכן ברי"ף שם פ"ז, וראייתם מלשון המשניות בגיטין פ"ז, ה־ו שהוזכר בהם תנאי בלשון "על מנת" – שהוא כאומר "מעכשיו" – כמבואר בסמוך, ולא הוזכר בהם כפל התנאי, מכאן – שב"על מנת" ו"מעכשיו" אין צורך בכפל התנאי (ראה במוספנו "תשובות רבינו"), והטעם יתבאר בהלכה יח בסמוך. וה'תוספות' בגיטין עה, א חולקים על זה. ולדעתם כל המשניות הללו עוסקות בתנאי כפול אע"פ שלא הוזכר בהן. וכן דעת רבינו חננאל והרא"ש בגיטין פ"ו אות ט' ובתשובותיו כלל פא. 55) [לפי דעת רבינו (למעלה ה"ד) שמעשה קודם לתנאי, היינו שהקדים ונתן הקידושין בידה ואחר־כך התנה – קשה מאד כאן באומר מעכשיו, היאך מועיל התנאי לאחר המעשה, והרי אמרו בנדרים פז, א – שבקידושין לא אמרו "תוך כדי דבור כדיבור" ואי אפשר לחזור בו. והרגיש בזה הרמ"ך בהגהותיו לרמב"ם (למעלה שם) כת"י אוקספורד]. 56) שכן שנינו בגיטין פד, א – הרי זה גיטך על־מנת שתעלי לרקיע, רבי יהודה בן תימא אומר הרי זה גט, ופסקו שם הלכה כרבי יהודה, הרי שאפילו ב"על מנת" צריך להתנות בדבר שאפשר לקיימו. 57) שכוונתו, מעכשיו יהא המעשה קיים על־מנת שתקיים התנאי (גיטין עד.) וכן פסקו רבינו אלפסי (גיטין פז) ורב האי גאון הובא ברא"ש הנ"ל.

יח. כֵּיצַד? הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז, הֲרֵי זֶה גִּטִּיךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז, הֲרֵי חָצֵר זוֹ נְתוּנָה לִיךְ בְּמַתָּנָה עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז - הֲרֵי תְּנָאוֹ קַיָּם, וְנִתְקַדְּשָׁה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה וְזָכְתָה זוֹ בֶּחָצֵר, וְהֵם יִתְּנוּ הַמָּאתַיִם זוּז; וְאִם לֹא נָתְנוּ - לֹא תִּהְיֶה זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת וְלֹא מְגֹרֶשֶׁת וְלֹא תִּזְכֶּה זוֹ בֶּחָצֵר. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא כָּפַל תְּנָאוֹ, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהִקְדִּים הַמַּעֲשֶׂה לַתְּנַאי וְנָתַן הַקִּדּוּשִׁין אוֹ הַגֵּט בְּיָדָהּ וְהֶחֱזִיקָה זוֹ בֶּחָצֵר וְאַחַר כָּךְ הִשְׁלִים תְּנָאוֹ; שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁיִּתְקַיֵּם הַתְּנַאי, תִּזְכֶּה זוֹ בֶּחָצֵר וְתִתְקַדֵּשׁ זוֹ וְתִתְגָּרֵשׁ מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁבָּהּ נַעֲשָׂה הַמַּעֲשֶׂה כְּאִלּוּ לֹא הָיָה שָׁם תְּנַאי כְּלָל[58].

58) שהרי כל דיני תנאי, אנו לומדים מתנאי בני גד ובני ראובן, ושם המדובר בתנאי של "אם" (רי"ף בגיטין פ"ז) ופירש הראב"ד ז"ל (הובא ברשב"א גיטין עה. ובר"ן שם פ"ז, וברא"ש שם פ"ו ס"ט). שתנאי בעל־מנת או של מעכשיו, כיון שישנה אפשרות שהמעשה יתקיים עכשיו, כגון אם תקיים התנאי, נמצא שאין התנאת התנאי מבטלת לגמרי את המעשה, ולכן אין צריך לכפילות התנאי וליתר פרטי התנאי, אבל בתנאי של "אם" שהתנאת התנאי באה לבטל לגמרי את המעשה – שהרי הוא אומר "הרי את מקודשת לי" ונותן לה הקידושין והם צריכים לחול מיד, ובתנאו הוא עוקר את דבריו הראשונים, שהרי הוא אומר "אם תתני לי מאתים זוז", שלפי־זה אף אם תתן לו – לא יחולו הקידושין מעכשיו אלא משעה שתתן – באופן זה של

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביטול המעשה, צריך לחזק את התנאי בכפילות ובכל יתר הפרטים.

~ יום שלישי ח' כסלו ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

1) נתבארו בו המשך דיני תנאי: המקדש על מנת שירצה אביו, שיש לו ממון, שאין עליה נדרים או מומין, מעכשיו לאחר שלושים יום, המקדש חוץ מפלוני, המקדש אשתו לאחר שיגרשנה, המקדש אשה שאסורה לו עכשיו לכשתותר לו, או אשה שלא באה לעולם, דברים הצריכים שומא, דין ודברים בינם בסכום כסף הקידושין, שליח ותנאי, חזרה בקידושין.

א. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי עַל מְנָת שֶׁיִּרְצֶה אָבִי[2]: רָצָה הָאָב[3] - מְקֻדֶּשֶׁת; לֹא רָצָה, אוֹ שֶׁשָּׁתַק[4], אוֹ שֶׁמֵּת קֹדֶם שֶׁיִּשְׁמַע הַדָּבָר[5] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[6]. עַל מְנָת שֶׁלֹּא יְמַחֶה אָבִי[7]: שָׁמַע וּמִחָה - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; לֹא מִחָה[8], אוֹ שֶׁמֵּת[9] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. מֵת הַבֵּן וְאַחַר כָּךְ שָׁמַע הָאָב[10] - מְלַמְּדִין הָאָב שֶׁיֹּאמַר: אֵינִי רוֹצֶה[11], כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ קִדּוּשִׁין וְלֹא תִּפֹּל לִפְנֵי יָבָם[12].

2) שיאמר בפירוש: "הן" כשישמע. 3) שאמר "הן" כששמע. 4) בשעה ששמע. 5) והרי לא יוכל לעולם לומר: "הן", ואם כן לא נתקיים תנאו. 6) שהכל תלוי בשעת השמיעה, ואם אמר אז "הן" נתקיימו הקידושין. אבל אם שתק באותה שעה אע"פ שנתרצה אחר־כך או שלא שמע ומת, שלא יתקיים התנאי לעולם – אינה מקודשת (כסף־משנה). 7) בשעת השמיעה. 8) בשעת השמיעה, ואפילו מיחה אחר־כך (כסף־משנה). 9) קודם ששמע. 10) שאם שמע לפני שמת ולא מיחה, הרי זו מקודשת כנ"ל. 11) כל זמן שעסוקים בשמיעת דבר הקידושין, או בתוך כדי דיבור, אבל אם בשעת השמיעה שתק – לא תועיל לו מחאתו אח"כ (כסף־משנה). 12) קידושין סג, א. ולדעת הראב"ד, שמע קודם שמת הבן ולא מיחה, יוכל אח"כ למחות כשמת בנו, הואיל ולא קבע זמן למחאתו יוכל למחות לעולם, ולפיכך כשמת הבן – מלמדים אותו למחות אפילו אם שמע קודם מיתת הבן.

ב. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁיֵּשׁ לִי מָאתַיִם זוּז אוֹ בֵּית כּוֹר עָפָר[13]: אִם יֵשׁ שָׁם עֵדִים[14] שֶׁיֵּשׁ לוֹ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם אֵין לוֹ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק, שֶׁמָּא יֵשׁ לוֹ, וְהוּא אוֹמֵר 'אֵין לִי' כְּדֵי לְקַלְקְלָהּ[15].

13) קרקע הראוי לזרוע עליו "כור", שהוא שלושים סאה תבואה, וזהו שטח של מאתים ושבעים וארבע אמות על מאתים ושבעים וארבע אמות בקירוב, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהל' ערכין ה"ד. 14) כן כתב הרא"ש (קידושין פ"ג סימן ד) על־פי ה'תוספתא' שם (שצריך עדים במתנה על־מנת שאדבר עליך לשלטון, והוא־הדין כאן).

15) להכשילה, כי בינתיים היא תינשא לאחרים ותלד בנים, והוא יטען אח"כ שיש לו כסף או קרקע, נמצא שאסרה על הבעל השני ובניה ממנו ממזרים, כי היתה אשת איש בשעת נישואיה (קידושין ס, ב – אלא ששם לא נאמר הטעם: "כדי לקלקלה"). ואחרים מפרשים הטעם, שמא נתחרט אח"כ, ולפיכך הוא אומר: אין לי, כי מאחר שקידש מתחילה על דעת כן, חזקה היא שיש לו, ועכשיו הוא מתחרט (ר"ן ורא"ש שם) והשווה דברי רבינו בהל' גירושין פ"י, הי"ג.

ג. הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁיֵּשׁ לִי מָאתַיִם זוּז אוֹ בֵּית כּוֹר עָפָר בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי, אִם יֵשׁ לוֹ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[16]; וְאִם אֵין לוֹ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁאוֹמֵר - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק, שֶׁמָּא יֵשׁ לוֹ שָׁם, וְהוּא מִתְכַּוֵּן לְקַלְקְלָהּ[17].

16) קידושין ס, ב. ודין מאתים זוז במקום פלוני, מקורו ב'תוספתא' שם, פ"ג. ויש סוברים שבנוגע לכסף אין קפידא, שאפילו אינם באותו מקום ונמצאים במקום אחר, הרי זו מקודשת קידושי ודאי, כי בקל אפשר להעבירם ממקום למקום (רא"ש שם). 17) בגמרא שם, לא מפורש דין זה. ורבינו למדו ממה שאמרו בעל־מנת שיש לי בית כור עפר (למעלה ה"ב). והרא"ש (שם) חולק, וסובר שאפילו קידושי ספק אין כאן, כי אילו היה לו בית כור במקום פלוני, היה הדבר ידוע, כי קרקע אי אפשר להטמין, ויש קול לדבר. וכן נראה ב'תוספתא' שם גם בענין מאתים זוז (וראה ב'תוספות' המיוחסות לר"י שם).

ד. הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁאַרְאֶךָּ מָאתַיִם זוּז אוֹ בֵּית כּוֹר עָפָר - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְיַרְאֶנָּה[18]. הֶרְאָה הַזּוּזִים בְּיַד אֲחֵרִים, אוֹ שֶׁהֶרְאָה בֵּית כּוֹר עָפָר בִּשְׂדֵה אֲחֵרִים - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, עַד שֶׁיַּרְאֶנָּה מִשֶּׁלּוֹ[19]. לָקַח הַמָּעוֹת בְּהַלְוָאָה אוֹ בְּשֻׁתָּפוּת, אוֹ שֶׁשָּׂכַר הַשָּׂדֶה אוֹ לְקָחָהּ בַּאֲרִיסוּת[20], וְהֶרְאָהּ - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, עַד שֶׁיַּרְאֶנָּה מִשֶּׁלּוֹ; שֶׁמַּשְׁמַע 'שֶׁאַרְאֶךָּ' - שֶׁאַרְאֶךָּ מִשֶּׁל עַצְמִי דָּבָר זֶה שֶׁאָמַרְתִּי לָךְ[21].

18) ואפילו יביא עדים שיש לו, אינה מקודשת עד שיראנה ('טור' אהע"ז סי' לח). 19) ואם לא הראה לה, אינה מקודשת אפילו מספק ('טור', שם). 20) שמעבד שדה אחרים לקבל ממנה חלק בפירותיה, שליש או רביע, כפי מנהג המדינה. 21) קידושין ס, ב.

ה. הָיָה לוֹ בֵּית כּוֹר עָפָר, וְהָיָה בוֹ נְקָעִים[22] עֲמֻקִּים עֲשָׂרָה טְפָחִים, אוֹ סְלָעִים[23] גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה טְפָחִים, אִם הָיוּ הַנְּקָעִים מְלֵאִים מַיִם - הֲרֵי הֵן כִּסְלָעִים, וְאֵין נִמְדָּדִין עִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לִזְרִיעָה[24]; וְאִם אֵינָן מְלֵאִין מַיִם - נִמְדָּדִין עִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לִזְרִיעָה[25].

22) חפירות, יתקבצו שם המים (רבינו בפירושו למשנה כלאים פ"ה, מ"ד). 23) אדמה קשה כאבן ואינה ראויה לזריעה. 24) קידושין סא, א. אבל אם אין הנקעים עמוקים

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עשרה טפחים, אפילו הם מלאים מים נמדדים עמו, מפני שהם נקראים "אגנות הקרקע" שהמים מתמצים לתוכם ובטלים הם לגבי השדה (שם). והוא־הדין בסלעים שאינם גבוהים עשרה טפחים – שהם נקראים "שדראות הקרקע" והם בטלים על גבה. 25) שם, והשווה דברי רבינו הל' ערכין פ"ד, הי"ג. ולענין רוחב הנקעים לא נתפרש השיעור, וברשב"ם לבבא־בתרא קב, ב – פירש: שיש ברחבם ארבעה טפחים על ארבעה. וכתב הרשב"א: בור מלא מים אע"פ שאינו בר זריעה, הואיל ומשקים ממנו את השדה, הריהו משמש צורך השדה ונמדד עמו (מגיד־משנה).

ו. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלַיִךְ נְדָרִים, וְנִמְצָא עָלֶיהָ אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה נְדָרִים אֵלּוּ: שֶׁלֹּא תֹּאכַל בָּשָׂר, אוֹ שֶׁלֹּא תִּשְׁתֶּה יַיִן, אוֹ שֶׁלֹּא תִּתְקַשֵּׁט בְּמִינֵי צִבְעוֹנִין[26] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[27]. נִמְצָא עָלֶיהָ נֶדֶר חוּץ מֵאֵלּוּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר: מַקְפִּיד אֲנִי אֲפִלּוּ עַל זֶה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[28]. וְאִם אָמַר לָהּ: עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלַיִךְ כָּל נֶדֶר - אֲפִלּוּ נִמְצֵאת שֶׁנָּדְרָה שֶׁלֹּא תֹּאכַל חָרוּבִין, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[29].

26) "והוא־הדין לשאר המינים שדרך כל נשי המקום להתקשט בהן" (לשון רבינו לקמן פכ"ה, ה"א). 27) כתובות עב, ב. כי אלו הם דברים שיש בהם עינוי נפש (כי אם לא תתקשט, גנאי הוא לה ומתגנה עליו) והמקדש מקפיד עליהם. 28) שם. הואיל ואין אנשים רגילים להקפיד על זה, אין קפידתו קפידא. 29) 'ירושלמי' כתובות פ"ז, ה"ז. רמז רבינו לדבריו (הל' דעות פ"ד, הי"א): "והחרובים רעים לעולם", והייתי סבור שאין הבעל מקפיד על נדר זה, ואדרבה מרוצה הוא שלא תאכל דברים המזיקים לגופה – לפיכך משמיענו שכיון שאמר "כל נדר", אף זה בכלל ('מעשה רוקח').

ז. הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁאֵין בָּךְ מוּמִין, וְנִמְצָא בָּהּ אֶחָד מִן הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בַּנָּשִׁים - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. נִמְצָא בָּהּ מוּם אַחֵר חוּץ מֵאוֹתָן הַמּוּמִין, אַף־עַל־פִּי שֶׁאָמַר: מַקְפִּיד אֲנִי אֲפִלּוּ עַל זֶה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[30]. וּמָה הֵן הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בַּנָּשִׁים? כָּל הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בְּכֹהֲנִים[31] פּוֹסְלִין בַּנָּשִׁים. וּבְהִלְכוֹת בִּיאַת מִקְדָּשׁ[32] יִתְבָּאֲרוּ כָּל מוּמִין שֶׁל כֹּהֲנִים. וְיוֹתֵר עֲלֵיהֶן בְּנָשִׁים: רֵיחַ רָע[33]. וְזִיעָה[34]. וְרֵיחַ הַפֶּה[35]. וְקוֹל עָבֶה[36]. וְדַדִּין גַּסִּין מֵחַבְרוֹתֶיהָ טֶפַח. וְטֶפַח בֵּין דַּד לְדַד. וּנְשִׁיכַת כֶּלֶב וְנַעֲשָׂה הַמָּקוֹם צַלֶּקֶת[37]. וְשׁוּמָא[38] שֶׁעַל הַפַּדַּחַת[39] - אֲפִלּוּ הָיְתָה קְטַנָּה בְּיוֹתֵר, וַאֲפִלּוּ קְרוּבָה לִשְׂעַר רֹאשָׁהּ[40], וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין בָּהּ שֵׂעָר. וְזוֹ הִיא[41] הַשּׁוּמָא שֶׁיִּתְרָה אִשָּׁה עַל הַכֹּהֲנִים. אֲבָל אִם הָיְתָה שׁוּמָא שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שֵׂעָר בִּשְׂאָר הַפָּנִים, אוֹ שׁוּמָא גְּדוֹלָה כְּאִיסָּר[42] אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין בָּהּ שֵׂעָר - הֲרֵי זֶה מוּם בֵּין בְּכֹהֲנִים בֵּין בְּנָשִׁים[43].

30) כתובות עב, ב. 31) שלא יכנסו למקדש מן המזבח ולפנים, כשהם בעלי מום, וכן אם עבדו במקדש, עבודתם פסולה כמפורש בתורה (ויקרא כא, כג). 32) פ"ח, הי"ז: "נמצאו כל המומים הפסולים בכהנים מאה וארבעים". 33) מגופה. 34) שמזיעה תמיד. 35) כתובות עה, א. וכגירסת הרי"ף שם המוסיף: "ריח רע". ובנוסח כת"י (הובא בספר 'מעשה רוקח') כתוב: "ריח החוטם". במקום "ריח רע" (ועי' בשו"ע אהע"ז סי' לט ס"ד). 36) שהרי הכתוב משבחה בקול ערב (שיר השירים ב, יד): "כי קולך ערב ומראך נאוה". 37) שאחרי שנתרפאה המכה, נשאר רושם בעור. 38) בליטה בעור כעין יבלת. 39) המצח. 40) שפעמים נראית ופעמים אינה נראית. 41) הקטנה ואין בה שיער. 42) מטבע קטן איטלקי, ונזכר במשנה (קידושין א, א). ורבינו מפרש שם: שזהו הנקרא דרה"ם בערבית, ומשקלו ארבעה גרעיני שעורה. 43) כתובות עה, א. אלא שלענין מומי נשים הנמצאים על הפנים, יש לומר שהיא מקודשת, שהרי ראה ונתפייס, אם לא במקום שהבנות יוצאות ופניהן רעולות, ואז אפילו היתה השומא בשאר הפנים – אינה מקודשת. וכן אמרו שם במשנה: "במה דברים אמורים, במומים שבסתר. אבל במומים שבגלוי, אינו יכול לטעון", שידע ונתפייס. והשווה דברי רבינו לקמן פכ"ה ה"ב.

ח. הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה סְתָם[44], וְנִמְצָא עָלֶיהָ אֶחָד מִן הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בְּנָשִׁים, אוֹ נִמְצָא עָלֶיהָ אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה נְדָרִים[45] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק[46]. קִדְּשָׁהּ עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלֶיהָ נְדָרִים, וְהָיוּ עָלֶיהָ נְדָרִים, וְהָלְכָה אֵצֶל חָכָם וְהִתִּיר לָהּ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[47].

44) שלא התנה עמה כלום. 45) האמורים לעיל ה"ו. 46) ולא תוכל להנשא לאחרים עד שתקבל הימנו גט (כתובות עג:). ספק בידינו אם סתם אדם מקפיד על כך, ואי אפשר לו באשה נדרנית או בעלת מום – או אינו מקפיד. 47) שהחכם עוקר את הנדר למפרע כאילו לא היה מעולם, כמבואר בהל' נדרים פ"ד, ה"ה.

ט. קִדְּשָׁהּ עַל מְנָת שֶׁאֵין בָּהּ מוּמִין, וְהָיוּ בָּהּ מוּמִין, וְהָלְכָה אֵצֶל רוֹפֵא וְרִפְּא אוֹתָהּ - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[48]. אֲבָל אִם הִתְנָה הָאִישׁ שֶׁאֵין עָלָיו נְדָרִים וְשֶׁאֵין בּוֹ מוּמִין, וְהָיוּ עָלָיו נְדָרִים וְהָיוּ בּוֹ מוּמִין, וְהָלַךְ אֵצֶל חָכָם וְהִתִּירוּ, אֵצֶל רוֹפֵא וְרִפְּאוֹ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁאֵין גְּנַאי לְאִישׁ בְּמוּמִין שֶׁכְּבָר נִרְפְּאוּ, וְהָאִשָּׁה אֵינָהּ מַקְפֶּדֶת עַל זֹאת[49].

48) כתובות עד, ב: "ומה בין חכם לרופא, חכם עוקר את הנדר מעיקרו (והרי זה כאילו לא נדרה כלל ולא הטעתו בשעת קידושיה), ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא" (ונמצא שבשעת תנאו הטעתו, רש"י שם). ולדעת ה'תוספות' שם, הטעם: כי גם לאחר שנתרפאה היא מאוסה בעיניו כשזוכר שהיו בה מומים, וכן נראה מדברי רבינו בסמוך. 49) שם עה, א: "טב למיתב טן דו, מלמיתב ארמלו". משל הדיוט הוא: טוב לשבת עם גופים שנים, משבת אלמנה (רש"י, שם).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

י. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁאֶתֵּן לִיךְ מָאתַיִם זוּז מִכָּן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם: אִם נָתַן לָהּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - מְקֻדֶּשֶׁת, וְאִם עָבְרוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֹא נָתַן לָהּ - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[50]. הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּזוּזִים אֵלּוּ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם[51], אַף־עַל־פִּי שֶׁנִּתְאַכְּלוּ הַמָּעוֹת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם[52]. וְאִם חָזַר בּוֹ בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים אוֹ חָזְרָה הִיא - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[53].

50) ואפילו יתן לה אח"כ, כי לא קיים תנאו. ואין אומרים לא נתכוין זה אלא לזרז עצמו, ואין זה תנאי ממש, אלא הרי זה תנאי כשאר כל התנאים (קידושין ס:). 51) שלא יחולו הקידושין עכשיו, אלא לאחר שלושים יום. 52) ואין זה דומה למקדש במלוה שאינה מקודשת, כי כאן קיבלה את הכסף מתחילה לא בתורת הלואה אלא לשם קידושין, ולא ניתנו לה להוציאן אלא על־מנת שתתקדש בהן, נמצא כשאכלה — שלו אכלה, ובהגיע הזמן המדובר מתקדשת באותה הנאה, שאינה צריכה להחזיר לו הכסף (קידושין נט. וברש"י שם, וב'פרישה' לאהע"ז סי' מ). 53) כי כל זמן שלא חלו הקידושין, אין כאן מעשה אלא 'דיבור' בלבד, ובא הדיבור השני (חזרתם) ומבטל הדיבור הראשון (שם).

יא. בָּא שֵׁנִי וְקִדְּשָׁהּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי לְעוֹלָם. לְפִי שֶׁבַּשָּׁעָה שֶׁקִּדְּשָׁהּ הַשֵּׁנִי לֹא הָיְתָה מְקֻדֶּשֶׁת, וְתָפְסוּ בָּהּ קִדּוּשֵׁי שֵׁנִי, וְנַעֲשָׂת אֵשֶׁת אִישׁ; וּלְאַחַר הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם, כְּשֶׁיָּבוֹאוּ קִדּוּשֵׁי רִאשׁוֹן, יִמְצְאוּ אוֹתָהּ אֵשֶׁת אִישׁ, וְנִמְצָא הָרִאשׁוֹן כְּמִי שֶׁקִּדֵּשׁ אֵשֶׁת אִישׁ[54], שֶׁאֵין הַקִּדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ[55].

54) קידושין נט, ב. ומדברי רבינו משמע שאם גירשה השני בתוך שלשים יום או מת, חלו קידושי ראשון לאחר שלושים יום, שהרי לא מצאו אותה "אשת־איש" באותה שעה. וכן מבואר ב'ירושלמי' קידושין פ"ג, ה"א. והרשב"א והרא"ש חולקים, ולדעתם כל שקיבלה קידושיה משני, הרי הוכיחה שחזרה בה מקידושי ראשון (כמו שאמרו (יבמות קח.): "קידושיה הן־הן מיאוניה") ובאותה שעה נפקעו לגמרי קידושי ראשון, ושוב אינן חלין. ולדעת הרא"ש יש שיבוש ב'ירושלמי' הנ"ל, ועי' בשו"ע אהע"ז סי' מ ס"ב. 55) כמבואר לעיל פ"ד, יב.

יב. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁיו וּלְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּדִינָר זֶה, וּבָא אַחֵר וְקִדְּשָׁהּ בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק לִשְׁנֵיהֶם[56]. לְפִיכָךְ שְׁנֵיהֶם נוֹתְנִין גֵּט[57], בֵּין בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם[58] בֵּין לְאַחַר הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם. הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁיו וּלְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּבָא אַחֵר וְאָמַר: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁיו וּלְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם, וּבָא אַחֵר וְאָמַר: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁיו וּלְאַחַר עֲשָׂרָה יָמִים, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה עַל הַסֵּדֶר הַזֶּה[59] - קִדּוּשֵׁי כֻּלָּן תּוֹפְסִין בָּהּ, וּצְרִיכָה גֵּט מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סָפֵק מְקֻדֶּשֶׁת לְכֻלָּן[60].

56) מסופקים אנו בדברי הראשון: "מעכשיו ולאחר שלשים יום" מה משמעותם? — אם "תנאי" הם, כלומר אם לא אחזור בי בתוך שלושים, יחולו הקידושין מעכשיו, נמצא שאם לא חזר בו בתוך ל', הרי היא מקודשת מעכשיו, וקידושי השני מתבטלים למפרע, או "חזרה" הם, שחזר בו המקדש הראשון ממה שאמר: "מעכשיו" אלא דעתו לקדשה לאחר ל' יום (כי אולי דעתו על אחרת וימלך בתוך ל', רש"י שם) ועד אז הרי היא כפנויה וקידושי השני בתוך ל' יום חלים כדין. לפיכך היא מקודשת לשניהם מספק (קידושין נט:). 57) אם רוצה להנשא לאחרים או שאחד מהם יתן גט ותהא מותרת לשני ('טור' אהע"ז סי' מ). 58) ואף הראשון יכול לגרשה אף־על־פי שעדיין לא נתקדשה לו. ואין זה דומה לדבר שלא בא לעולם, כיון שאינו מחוסר מעשה, והזמן של שלושים יום ממילא הוא בא (משנה־למלך בפ"ו מהלכות גירושין ה"ג). 59) שקדושי האחרון כלים בתוך זמנו של קידושי קודמו. 60) כי לשון "מעכשיו ולאחר שלושים יום" ספק הוא, אם הוא 'תנאי' או 'חזרה' כנ"ל בהערה נה, שאם היא 'חזרה', חלים קידושי שני. ואם 'תנאי', אין קידושי שני חלים כלל. ומספק הרי היא מקודשת לשניהם, וכן לכולם. אבל אם קידשה האחרון "מעכשיו ולאחר ארבעים יום" שזמנו כלה לאחר זמן הראשון, אז אינה מקודשת לאחרון אפילו מספק, כי אפילו אם נניח שלשון המקדש הראשון משמעו 'חזרה' הרי כשגמרו שלושים יום נתקדשה לו ואין קידושי האחרון תופסים בה. ורבינו פסק כאן כרבי יוחנן בקידושין ס. (כסף־משנה).

יג. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי חוּץ מִפְּלוֹנִי, כְּלוֹמַר, שֶׁלֹּא תֵּאָסֵר עָלָיו, אֶלָּא תִּהְיֶה אֵשֶׁת אִישׁ עַל כָּל הָעוֹלָם וְלִפְלוֹנִי כִּפְנוּיָה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק[61]. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי עַל מְנָת שֶׁתִּהְיִי מֻתֶּרֶת לִפְלוֹנִי - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[62], וְתִהְיֶה אֲסוּרָה עָלָיו כִּשְׁאָר הָעָם[63], מִפְּנֵי שֶׁהִתְנָה בְּדָבָר שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְקַיְּמוֹ[64].

61) אם אפשר לקדש אשה ולהשאיר שיור בקנינה, או עלינו להקיש קידושין לגירושין, שנאמר (דברים כד, ב): "ויצאה . . . והיתה לאיש אחר", השווה הכתוב הויה (קידושין) ליציאה (גירושין), מה גירושין אינם ניתנים לשיור, שהרי כתוב בהם "ספר כריתות", וכל ששייר בגיטו אין זה "כריתות" — אף קידושין אינם ניתנים לשיור (גיטין סב:). ואין זה דומה ל"מקדש מעכשיו ועד שלושים" האמור לעיל הי"ב, כי שם אין השיור אלא עד שלושים יום, וכאן נעשה השיור בעצם מהות הקידושין (ה'מאירי'). 62) כאן לא שייר בעצם הקידושין כלום, אלא שהתנה עמה תנאי מסויים, והרי זה כשאר תנאי בקידושין שאפשר להתנות (גיטין, שם). 63) שאין אשה ראויה לשני אנשים כאחד

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(לעיל פ"ג, ה"ט). 64) מחמת איסור תורה, והמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל והמעשה קיים, כמבואר לעיל פ"ו ה"ט־י.

יד. הַנּוֹתֵן שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת לְאִשָּׁה וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי הַיּוֹם בְּאַחַת, וּבְאַחַת לְאַחַר שֶׁאֲגָרְשֵׁךְ[65] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[66], וּכְשֶׁיְּגָרֵשׁ אוֹתָהּ תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת, עַד שֶׁיְּגָרֵשׁ אוֹתָהּ פַּעַם שְׁנִיָּה מִן קִדּוּשֵׁי פְּרוּטָה שְׁנִיָּה. אֲבָל אִם אָמַר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה לְאַחַר שֶׁאֶתְגַּיֵּר[67], לְאַחַר שֶׁתִּתְגַּיְּרִי, לְאַחַר שֶׁאֶשְׁתַּחְרֵר[68], לְאַחַר שֶׁתִּשְׁתַּחְרְרִי, לְאַחַר שֶׁיָּמוּת בַּעְלִיךְ, לְאַחַר שֶׁתָּמוּת אֲחוֹתִיךְ[69] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, לְפִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל עַתָּה לְקַדְּשָׁהּ[70].

65) אחרי קידושין אלו. 66) בעיה היא בקידושין סב, ב –אם יכול לקדשה עכשיו לאחר שיגרשנה, ולא נפשטה, אלא שרבינו למדה מדין הש"ס (כתובות נט.): "האומר שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תיקדש (תימסר לרשות ההקדש) הרי זו מקודשת כשיקחנה, שהרי עתה בידו להקדישה (ראה הל' ערכין פ"ו, ה"ט) ואף בקידושי אשה הדין כן (מגיד־משנה בשם רשב"א, וכן כתב ה'מאירי' בדעת רבינו). ויש מפרשים מה שכתב רבינו מקודשת – מקודשת מספק (כסף־משנה ותוס' ר"י שם). וכן נראה ממה שכתב רבינו בסמוך: "וכשיגרש אותה תהיה מקודשת עד שיגרש אותה פעם שניה", הרי שאין הקידושין ודאיים (כסף־משנה). 67) ועכשיו הוא גוי ואין לו קידושין. 68) ועכשיו הוא עבד כנעני ואין קידושיו תופסין, כמבואר לעיל פ"ד, הט"ו. 69) היא אשתי. ואין קידושין תופסין באחות אשתו בחייה. 70) והרי אלו כדברים שלא באו עדיין לעולם, ואין אדם קונה או מקנה דבר שלא בא לעולם (קידושין סב.).

טו. הָאוֹמֵר לִיבָמָה[71]: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה לְאַחַר שֶׁיֵּחָלֵץ לִיךְ יְבָמִיךָ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[72]; הוֹאִיל וְאִלּוּ קִדְּשָׁהּ עַתָּה, הָיוּ קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ מִסָּפֵק[73].

71) אשה שמת בעלה בלא בנים ולו אח, הרי היא זקוקה ליבם (אחי בעלה) ואסור לה להנשא לאחרים עד שיבמה יחלוץ לה. 72) בנוסח כת"י התימנים וב'מעשה רוקח', נוספה כאן המילה: "מספק". 73) כמבואר לעיל פ"ד, הי"ד ובביאורנו שם, ע"פ הסוגיא ביבמות צב, ב.

טז. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: אִם יָלְדָה אִשְׁתְּךָ נְקֵבָה הֲרֵי הִיא מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה - לֹא אָמַר כְּלוּם[74]. וְאִם הָיְתָה אֵשֶׁת חֲבֵרוֹ מְעֻבֶּרֶת וְהֵכַּר הָעֻבָּר - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[75]. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וּלְקַדֵּשׁ אוֹתָהּ אַחַר שֶׁתֵּלֵד עַל יְדֵי אָבִיהָ[76], כְּדֵי שֶׁיַּכְנִיס אוֹתָהּ[77] בְּקִדּוּשִׁין שֶׁאֵין בָּהֶן דֹּפִי[78].

74) שעדיין לא נתעברה האשה, והרי זה דבר שלא בא לעולם. 75) קידושין סב, ב. והרי זה כמזכה לעובר שלו – שקנה, הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו (פכ"ב מהל' מכירה ה"י) והוא־הדין כאן דעתו של האב קרובה אצל בתו וגמר ומקנה (תוס' המיוחסות לר"י קידושין סג. בדעת רבינו). 76) בנוסח כת"י התימנים: "מאביה אחר שתולד". 77) ישאנה ויכניסה לביתו. 78) חסרון ופגם. מלשון הכתוב (תהלים נ, כ): "בבן אמך תתן דופי". ורבינו בפירוש המשנה (קידושין פ"ג, ה) אומר: "ומה שמתחזק אצלי, שצריך שיקדש אותה אחר שנולדה ואז מותר לבוא עליה, לפי שמן העיקרים שבידינו אין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם, ואמנם אמרנו: דבריו קיימים, להחמיר שהיא נעשית כאשת־איש".

יז. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּמֵאָה דִינָרִין, וְנָתַן לָהּ אֲפִלּוּ דִינָר אֶחָד - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת[79] מִשֶּׁלֶּקְחָה הַדִּינָר. וְהוּא[80], שֶׁיְּשַׁלִּים לָהּ הַשְּׁאָר. שֶׁזֶּה כְּמִי שֶׁאָמַר: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה עַל מְנָת שֶׁאַשְׁלִים לִיךְ מֵאָה דִינָרִים, שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לוֹ מֵעַכְשָׁיו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁאָמַר לָהּ 'בְּמֵאָה דִינָרִים' סְתָם; אֲבָל אִם פֵּרֵשׁ וְאָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּמֵאָה דִינָרִין אֵלּוּ, וְהִתְחִיל לִמְנוֹת לְתוֹךְ יָדָהּ - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת עַד שֶׁיַּשְׁלִים [לָהּ מֵאָה[81]], וַאֲפִלּוּ בַּדִּינָר הָאַחֲרוֹן שְׁנֵיהֶם יְכוֹלִים לַחֲזֹר זֶה בָּזֶה[82]. וְכֵן אִם נִמְצָא מָנֶה חָסֵר דִּינָר[83], אוֹ נִמְצָא מֵהֶן דִּינָר נֶחְשָׁשׁ[84] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[85]. נִמְצָא בָּהֶם דִּינָר רַע[86]: אִם יְכוֹלָה לְהוֹצִיאוֹ עַל יְדֵי הַדְּחָק - יַחֲלִיפֶנּוּ[87], וְאִם לַאו - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

79) ואין אחד מהם יכול לחזור בו. 80) ובלבד. 81) כיון שראתה אותו מונה והולך – דעתה על כל הסכום המדובר (קידושין ח. וברש"י). 82) שעדיין לא חלו הקידושין. 83) כגון שנתן לה הכסף בלילה, ולא הרגישה בחסרון הדינר. 84) וסתם דינר הוא של כסף. 85) שהרי הטעה אותה, ואפילו אם יחליפנו אינה מקודשת, שהרי סמכה דעתה על־מנת שהראה לה והריהו חסר ('תוספות' שם). 86) שנשחק וחסר ממשקלו. 87) חייב להחליפו מדין חוב, אבל אין זה מעכב את הקידושין, ואפילו לא החליפו לה מקודשת, הואיל ויוצא ע"י הדחק אינה מקפדת (קידושין שם, ובר"ן).

יח. אָמַר לָהּ: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בִּבְגָדִים אֵלּוּ שֶׁהֵן שָׁוִין חֲמִשִּׁים דִּינָרִים, וְהָיוּ שֶׁל מֶשִׁי וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן שֶׁהָאִשָּׁה מִתְאַוָּה לָהֶן[88]: אִם הָיוּ שָׁוִין חֲמִשִּׁים - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִשְּׁעַת לְקִיחָה, וְאֵינָן צְרִיכִין שׁוּמָא בַּשּׁוּק וְאַחַר כָּךְ תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת, כְּדֵי שֶׁתִּסְמֹךְ דַּעְתָּהּ, אֶלָּא הוֹאִיל וְהֵן שָׁוִין כְּמוֹ שֶׁאָמַר לָהּ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה[89]; וְאִם אֵינָן שָׁוִין - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[90].

88) הערכה ע"י שמאים. 89) קידושין ז, ב. וכן אמרו שם (ט.): "שיראי (משי) אינם צריכים שומא". וסובר רבינו, דוקא משי וכיוצא בו שהאשה מתאוית להם. אבל יש

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

סובבים, דוקא משי אינו צריך שומא לפני הקידושין הואיל ושומתו ידועה במקצת, ואין רגילים לטעות בו טעות גדולה, אבל שאר דברים כגון אבנים טובות ומרגליות, שיש שאינן טובות אלא מעט, ורגילים לטעות בהן בהרבה יותר משווין – צריכות שומא לפני הקידושין, כי אין האשה סומכת דעתה עליהם בלא שומא. ומכאן נהגו לקדש בטבעת שאין בה אבן (רבינו־תם שם. וכן בשו"ע אהע"ז סי' לא ס"ב).
90) קידושין ז, ב.

יט. אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁהָיוּ עֲסוּקִין בְּדִבְרֵי אֵרוּסִין, הוּא אוֹמֵר: בְּמֵאָה דִינָרִים אֲקַדֵּשׁ אוֹתָךְ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: אֵינִי מִתְקַדֶּשֶׁת לְךָ אֶלָּא בְּמָאתַיִם, וְהָלַךְ זֶה לְבֵיתוֹ וְזוֹ לְבֵיתָהּ[91], וְאַחַר כָּךְ תָּבְעוּ זֶה אֶת זֶה וְקִדְּשׁוּ סְתָם[92]: אִם הָאִישׁ תָּבַע אֶת הָאִשָּׁה - יַעֲשׂוּ דִּבְרֵי הָאִשָּׁה[93], וְאִם הָאִשָּׁה תָּבְעָה אֶת הָאִישׁ - יַעֲשׂוּ דִּבְרֵי הָאִישׁ[94].

91) ולא הסכימו ביניהם. 92) ונתן לה מעות צרורות, ולא ידעה כמה. 93) שהיא סברה מאתים הן, וכל שאין שם מאתים אינה מקודשת. 94) ואפילו אין שם אלא מאה הרי זו מקודשת, כי על דעת הצעתו הקודמת היא תבעתו לקדש (תוספתא קידושין פ"ב הי"א. וכפירוש ה'מאירי' לקידושין ח, א. והשווה דברי רבינו הל' מכירה פ"ב, ה"א).

כ. הָעוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה[95], וְהָלַךְ הַשָּׁלִיחַ וְקִדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ לְקַדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי, וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ סְתָם, אוֹ עַל תְּנַאי אַחֵר, אוֹ שֶׁשִּׁנָּה אֶת הַתְּנַאי - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[96].

95) ללא כל תנאי. 96) כלל הוא: "שליח שעבר על דברי משלחו, לא עשה כלום" (לשון רבינו הל' שלוחין פ"א, ה"ב. ומקורו בכתובות צט:).

כא. אָמַר לוֹ: קַדְּשָׁהּ לִי בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי, וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ בְּמָקוֹם אַחֵר - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[97]. קַדְּשָׁהּ לִי וַהֲרֵי הִיא בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי, וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ בְּמָקוֹם אַחֵר - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁמַּרְאֶה מָקוֹם הוּא לוֹ[98]. וְכֵן הִיא שֶׁאָמְרָה לִשְׁלוּחָהּ: קַבֵּל לִי קִדּוּשַׁי בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי, וְקִבְּלָם לָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. הֲרֵי הַבַּעַל בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי, וְקִבֵּל לָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁמַּרְאֶה מָקוֹם הִיא לוֹ[99].

97) הקפיד המקדש לומר במקום פלוני שיש לו שם אוהבים, ואם מישהו יאמר עליו דברים בפניה – ימחו בידו (קידושין נ. וברש"י). 98) "שם תמצאנה", ואין זו הקפדה (שם).
99) נלמד מדין האיש עם שליחו, שלשניהם דין אחד. וכן מוכח בקידושין מח, ב: "שאמרה היא לשלוחה צא וקבל לי קידושי מפלוני, שאמר לי התקדשי לי בדינר של כסף, והלך ונתן לו דינר של זהב . . . מראה מקום היא לו" (הגר"א לאהע"ז סי' לו ס"ק ז).

כב. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה וְחָזְרוּ בּוֹ מִיָּד הוּא אוֹ הִיא, אַף־עַל־פִּי שֶׁחָזְרוּ בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר[100] - אֵין חֲזָרָתָם כְּלוּם, וַהֲרֵי הִיא מְקֻדֶּשֶׁת[101].

100) שאילת תלמיד לרב: "שלום עליך רבי" (הל' שבועות פ"ב, יז ע"פ הסוגיא בנזיר כ:). 101) נדרים פז, א: "והלכה תוך כדי דיבור כדיבור, חוץ מעובד ע"ז ומקדש ומגרש". ופירש הר"ן שם: בכל דבר רגיל שאדם עושה, לא בגמר דעתו הוא עושה אלא בהסכמה גמורה מראש, ולפיכך לא מועילה בהם חזרה.

כג. הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי, וְחָזַר אַחַר כַּמָּה יָמִים וּבִטֵּל הַתְּנַאי, אַף־עַל־פִּי שֶׁבִּטְּלוֹ בֵּינוֹ לְבֵינָהּ שֶׁלֹּא בִּפְנֵי עֵדִים - בָּטֵל הַתְּנַאי, וַהֲרֵי הִיא מְקֻדֶּשֶׁת סְתָם[102]. וְכֵן אִם הָיָה הַתְּנַאי[103] מִן הָאִשָּׁה, וּבִטְּלָה אוֹתוֹ אַחַר כָּךְ בֵּינָהּ וּבֵינוֹ - בָּטֵל הַתְּנַאי. לְפִיכָךְ, הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי, וְכָנַס סְתָם[104] אוֹ בָּעַל[105] סְתָם - הֲרֵי זוֹ צְרִיכָה גֵּט[106], אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי; שֶׁמָּא בִּטֵּל הַתְּנַאי כְּשֶׁבָּעַל אוֹ כְּשֶׁכָּנַס[107]. וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה אוֹ בְּמִלְוָה[108], וְחָזַר וּבָעַל סְתָם בִּפְנֵי עֵדִים[109] - צְרִיכָה גֵּט; שֶׁעַל בְּעִילָה זוֹ סָמַךְ[110], וְלֹא עַל אוֹתָן הַקִּדּוּשִׁין הַפְּסוּלִין[111]. חֲזָקָה הִיא, שֶׁאֵין אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל הַכְּשֵׁרִים עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת[112], וַהֲרֵי בְּיָדוֹ עַתָּה לַעֲשׂוֹתָהּ בְּעִילַת מִצְוָה[113].

102) כתובות עג, א. וסובר רבינו שביטול התנאי אינו צריך עדים כל שהקידושין עצמם היו בעדים, וכמו שגילה דעתו לעיל פ"ג, טז: שליח הבעל לקדש לו אשה אינו צריך לעשותו בעדים. "שאין מקום לעדים בשליחות הבעל". והוא־הדין לביטול התנאי או קיומו, כל שהקידושין עצמם היו בעדים. 103) כנסה לביתו לשם נישואין, כמבואר לקמן פ"י, ה"א. 104) ולא דיבר כלום אודות התנאי.
105) כתובות עד, א. 106) מספק. 107) והראב"ד מצריך שיכניסנה בעדים, ואז הריהו כביטל התנאי בעדים. וכשיטתו לעיל פ"ג הט"ז, שגם שליח הבעל צריך להעשות בעדים. ע"פ הכלל: כל דבר שבערוה, אינו פחות משנים.
108) שאינה מקודשת בהן. 109) שנתייחד עמה בעדים "שכל המקדש בביאה, אינו צריך לבעול בפני עדים אלא יתייחד בפניהם ויבעול" ש"הן הן עדי יחוד, הן הן עדי ביאה" (מלשון רבינו להלן הל' גירושין פ"י הי"ח, וכן נראה למעלה פ"ג ה"ה). 110) לקדשה בה. 111) כתובת עד, א. ומובן שבשני הדינים האחרונים: מקדש בפחות משוה פרוטה, ומקדש במלוה, צריך שהבעילה (כלומר היחוד) תהיה בעדים, שהוא עיקר קידושיו, אבל במקדש על תנאי אין צריך לבעול בעדים, כי אם רק ביטל תנאו כשבעל, אזי מתקיימים קידושיו הראשונים שהיו בעדים (מגיד־משנה).
112) הילכך ודאי בעל לשם קידושין ומקודשת ודאי, אבל במקדש על תנאי אפילו כשבעל אינה אלא מקודשת מספק, כי שמא בעל על סמך תנאו, וסבור היה שתנאו נתקיים ואין ביאתו ביאת זנות (מגיד־משנה). 113) וכתב רבינו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בתשובתו: "ולעולם כל ישראל בחזקה זו, עד שיתבאר שנאף דרך זנות. ואין אנו אומרים בו חזקה, שאם־כן נמצא כל מי שזנה עם פנויה בעדים צריכה ממנו גט". השווה דברי רבינו לקמן הל' גירושין פ"י, הי"ט. וראה במוספנו 'תשובות רבינו'. וב'מעשה רוקח' דקדק מזה, אם בבעילתו זו הוא עושה איסור אחר, כגון שהיתה נדה, או שבעל ביום־הכיפורים (שאסור בביאה) לא נאמרה בו חזקה זו, – שאין זה מישראל הכשרים.

~ יום רביעי ט' כסלו ~

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

1) כולל המשך תנאים בקידושין ואם נתגלה שלא קוים התנאי.

א. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּכוֹס זֶה שֶׁל יַיִן, וְנִמְצָא שֶׁל דְּבַשׁ; שֶׁל דְּבַשׁ, וְנִמְצָא שֶׁל יַיִן[2]; בְּדִינָר זֶה שֶׁל כֶּסֶף, וְנִמְצָא שֶׁל זָהָב; שֶׁל זָהָב, וְנִמְצָא שֶׁל כֶּסֶף[3]; עַל מְנָת שֶׁאֲנִי כֹּהֵן, וְנִמְצָא לֵוִי; לֵוִי, וְנִמְצָא כֹּהֵן; נָתִין, וְנִמְצָא מַמְזֵר; מַמְזֵר, וְנִמְצָא נָתִין; בֶּן עִיר, וְנִמְצָא בֶּן כְּרַךְ; בֶּן כְּרַךְ, וְנִמְצָא בֶּן עִיר; עַל מְנָת שֶׁאֲנִי עָנִי, וְנִמְצָא עָשִׁיר; עָשִׁיר, וְנִמְצָא עָנִי; עַל מְנָת שֶׁבִּיתִי קָרוֹב לַמִּרְחָץ, וְנִמְצָא רָחוֹק; רָחוֹק, וְנִמְצָא קָרוֹב; עַל מְנָת שֶׁיֵּשׁ לִי שִׁפְחָה אוֹ בַּת גּוֹדֶלֶת[4] אוֹ אוֹפֶה, וְאֵין לוֹ; עַל מְנָת שֶׁאֵין לוֹ, וְיֵשׁ לוֹ[5]; עַל מְנָת שֶׁיֵּשׁ לִי אִשָּׁה וּבָנִים, וְאֵין לוֹ; עַל מְנָת שֶׁאֵין לִי, וְיֵשׁ לוֹ - בְּכָל אֵלּוּ וְכָל הַדּוֹמֶה לָהֶן[6] אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. וְכֵן הִיא שֶׁהִטְעַתּוּ.

~ נקודות מישיחות קודש ~

"הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּכוֹס זֶה שֶׁל יַיִן, וְנִמְצָא שֶׁל דְּבַשׁ; שֶׁל דְּבַשׁ, וְנִמְצָא שֶׁל יַיִן . . בְּכָל אֵלּוּ וְכָל הַדּוֹמֶה לָהֶן אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. וְכֵן הִיא שֶׁהִטְעַתּוּ".

הלכה זו יש לפרשה בפנימיות הענינים, שענין האישות בכלל שייך לגאולה, ע"פ המבואר במדרשי חז"ל שהנישואין של הקב"ה וכנסת ישראל ("המקדש עמו ישראל") לאמיתו ובשלימותו יהיה לימות המשיח, "של העוה"ז היו אירוסין . . אבל לימות המשיח יהיו נישואין".

וזהו הרמז בדוגמאות שהביא מכוס יין או דבש שכידוע "יין" ו"דבש" מורים על רזין דאורייתא שבזה מרומזים הנישואין דלעתיד־לבוא, גילוי פנימיות התורה שלעתיד־לבוא.

(יין מלכות ספר נשים סימן ח
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

2) כגון שהיה מכוסה ולא הכירה עד אחרי הקידושין.
3) כתוב ב"הגהות מיימוניות": אחד קידש בטבעת שהייתה נראית באותה שעה בפני עדי הקידושין שהיא של זהב וגם בעיני הצורף נראתה כן, ואחרי כן קרוב לחצי שנה נמצאת של נחושת – הרי זה דומה להתקדשי לי במנה ונמצא חסר דינר, או נמצא בו דינר נחושת שאינה מקודשת, ואף על פי שהמקדש עצמו לא אמר שהוא של זהב אלא העדים אמרוהו, אלא שלמעשה יש להחמיר לא להתירה בלי גט. ומטעם זה "נוהגין תחת החופה לשאול לעדים אם הטבעת שווה פרוטה, כדי שתדע הכלה שאינו מקדשה אלא בשווה פרוטה".
4) קולעת שערות. 5) כי לפעמים אם יש לו גודלת זהו חיסרון, כי הגודלת מתוך שהיא מצוייה בבתי שכינותיה תלך לספר עליה דברים שהם נגד רצונה. וכן הדין באופה שמצוייה אצל הרבה אנשים. 6) בין למעלה בין לחיסרון. כי אפילו בשבח אחרים אינה מרוצה, שאומרת: "מנעל הגדול ממידת רגלי איני חפצה בו".

ב. וּבְכֻלָּם, אַף־עַל־פִּי שֶׁאָמְרָה: בְּלִבִּי הָיָה לְהִתְקַדֵּשׁ לוֹ אַף־עַל־פִּי שֶׁהִטְעָנִי וְאֵין הַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁאָמַר, וְכֵן אִם אָמַר הוּא: בְּלִבִּי הָיָה לְקַדְּשָׁהּ אַף־עַל־פִּי שֶׁהִטְעַתְנִי - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, לְפִי שֶׁהַדְּבָרִים שֶׁבַּלֵּב אֵינָם דְּבָרִים[7].

7) כי היה לה לפרש בפה בשעת הקידושין.

ג. הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי עַל מְנָת שֶׁאֲנִי בַּסָּם[8], וְנִמְצָא בַּסָּם וּבְרִסִי[9]; עַל מְנָת שֶׁאֲנִי בֶּן עִיר, וְנִמְצָא בֶּן עִיר וּבֶן כְּרַךְ; עַל מְנָת שֶׁשְּׁמִי יוֹסֵף, וְנִמְצָא שְׁמוֹ יוֹסֵף וְשִׁמְעוֹן - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: עַל מְנָת שֶׁאֵין שְׁמִי אֶלָּא יוֹסֵף, וְנִמְצָא שְׁמוֹ יוֹסֵף וְשִׁמְעוֹן; שֶׁאֵינִי אֶלָּא בַּסָּם, וְנִמְצָא בַּסָּם וּבְרִסִי; שֶׁאֵינִי אֶלָּא בֶּן עִיר, וְנִמְצָא בֶּן כְּרַךְ וּבֶן עִיר - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

8) מוכר בשמים. 9) מעבד עורות וריחו רע.

ד. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי עַל מְנָת שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ לִקְרוֹת, צָרִיךְ שֶׁיִּקְרָא הַתּוֹרָה וִיתַרְגֵּם אוֹתָהּ תַּרְגּוּם אֲנְקְלוֹס הַגֵּר. וְאִם אָמַר לָהּ: עַל מְנָת שֶׁאֲנִי קוֹרֵא, צָרִיךְ לִהְיוֹת יוֹדֵעַ לִקְרוֹת תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים בְּדִקְדּוּק יָפֶה. עַל מְנָת שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ לִשְׁנוֹת, צָרִיךְ לִהְיוֹת יוֹדֵעַ לִקְרוֹת הַמִּשְׁנָה. וְאִם אָמַר: עַל מְנָת שֶׁאֲנִי תַּנָּאָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת יוֹדֵעַ לִקְרוֹת הַמִּשְׁנָה וְסִפְרָא[10] וְסִפְרֵי[11] וְתוֹסֶפְתָּא[12] שֶׁל רַבִּי חִיָּא[13].

10) תורת כהנים, וחיברו רב. 11) מדרשי הלכה לספרים: במדבר ודברים. 12) תוספת למשנה לבאר ענייניה השנויים בלשון קצרה. 13) שהיא מוסמכת ביותר.

ה. עַל מְנָת שֶׁאֲנִי תַּלְמִיד - אֵין אוֹמְרִין: כְּבֶן עַזַּאי וּבֶן זוֹמָא, אֶלָּא כֹּל שֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ דָּבָר אֶחָד בְּתַלְמוּדוֹ וְאוֹמְרוֹ; וַאֲפִלּוּ בְּהִלְכוֹת הֶחָג, שֶׁמְּלַמְּדִין אוֹתָן בָּרַבִּים מִדְּבָרִים הַקַּלִּים סָמוּךְ לֶחָג, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ כָּל הָעָם בְּקִיאִין בָּהֶן. עַל מְנָת שֶׁאֲנִי חָכָם - אֵין אוֹמְרִין: כְּרַבִּי עֲקִיבָא וַחֲבֵרָיו, אֶלָּא כֹּל שֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם דְּבַר חָכְמָה[14] וְאוֹמֵר. עַל מְנָת שֶׁאֲנִי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

גִּבּוֹר - אֵין אוֹמְרִין: כְּאַבְנֵר בֶּן נֵר[15] וּכְיוֹאָב[16], אֶלָּא כֹּל שֶׁחֲבֵרָיו מִתְיָרְאִים מִמֶּנּוּ מִפְּנֵי גְבוּרָתוֹ. עַל מְנָת שֶׁאֲנִי עָשִׁיר - אֵין אוֹמְרִין: [כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חַרְסוֹם[17]] וּכְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה[18], אֶלָּא כֹּל שֶׁבְּנֵי עִירוֹ מְכַבְּדִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי עָשְׁרוֹ. עַל מְנָת שֶׁאֲנִי צַדִּיק - אֲפִלּוּ רָשָׁע גָּמוּר, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק, שֶׁמָּא הִרְהֵר תְּשׁוּבָה בְּלִבּוֹ[19]. עַל מְנָת שֶׁאֲנִי רָשָׁע - אֲפִלּוּ צַדִּיק גָּמוּר, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק, שֶׁמָּא הִרְהֵר בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בְּלִבּוֹ; שֶׁעָוֹן עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת גָּדוֹל הוּא, וּמִשֶּׁיְּהַרְהֵר לַעֲבֹד בְּלִבּוֹ נַעֲשָׂה רָשָׁע, שֶׁנֶּאֱמַר: פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְכָתוּב: לְמַעַן תְּפַשׁ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם.

14) דבר התלוי בסברא. 15) שר צבא של שאול המלך. 16) בן צרויה, שר צבא של דוד המלך. 17) היה עשיר גדול ואביו הניח לו אלף עיירות ביבשה וכנגדן אלף ספינות בים. 18) אף הוא היה עשיר גדול והיה מפריש מעשר מעדרו שנים עשר אלף עגל בכל שנה ושנה. 19) ובכל זאת, המקדש בפסולי עדים [=רשעים] אינה מקודשת ואין חוששים שמא הרהרו תשובה בליבם, כי רק כאן שאומר בפירוש לפנינו: "על מנת שאני צדיק", יש לחוש שמא הרהר בליבו, אבל כאשר אין העדים אומרים כלום למה נחוש להם.

ו. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה, וְאָמַר: הָיִיתִי סָבוּר שֶׁהִיא כֹּהֶנֶת, וַהֲרֵי הִיא לְוִיָּה; לְוִיָּה, וַהֲרֵי הִיא כֹּהֶנֶת; עֲנִיָּה, וַהֲרֵי הִיא עֲשִׁירָה; עֲשִׁירָה, וַהֲרֵי הִיא עֲנִיָּה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִטְעָתוּ[20]. וְכֵן הִיא שֶׁאָמְרָה: סְבוּרָה הָיִיתִי שֶׁהוּא כֹּהֵן, וַהֲרֵי הוּא לֵוִי; לֵוִי, וַהֲרֵי הוּא כֹּהֵן; עָשִׁיר, וַהֲרֵי הוּא עָנִי; עָנִי, וַהֲרֵי הוּא עָשִׁיר - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִטְעָה אוֹתָהּ.

20) אלא הוא הטעה את עצמו ודברים שבלב אינם דברים.

~ יום חמישי י' כסלו ~

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי[1]

1) נתבארו בו דין קדושין שלא נמסרו לביאה, שליח שמת בדרך, קידש אחת מבנותיו סתם, נאמנות האב על בתו בקידושין, האומר לאשה קידשתיך והיא כופרת, ושליח שקידש האשה לעצמו, ביטול השליחות, קול בקידושין, והכחשות בהם.

א. הַמְקַדֵּשׁ שְׁתֵּי נָשִׁים, שֶׁאָסוּר לִשָּׂא שְׁתֵּיהֶן מִשּׁוּם עֶרְוָה, כְּאַחַת[2] - אֵינָן מְקֻדָּשׁוֹת. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁקִּדֵּשׁ אִשָּׁה וּבִתָּהּ אוֹ שְׁתֵּי אֲחָיוֹת כְּאַחַת - אֵין אַחַת מֵהֶן מְקֻדֶּשֶׁת[3].

2) שאמר: הרי שתיכן מקודשות לי. 3) קידושין ג, ב. כלל הוא: "כל שאינו בזה אחר זה – אפילו בבת אחת אינו", והואיל ואין קידושין תופסין באחות אשתו, שנאמר בה (ויקרא יח, יח): "ואשה אל אחותה לא תקח" (=לא תקדשנה, עי' קידושין סז:) – אף כשקידשן כאחת, אין קידושין תופסין אף באחת מהן.

ב. קִדֵּשׁ נָשִׁים רַבּוֹת כְּאַחַת, וְאָמַר: הֲרֵי כֻּלְּכֶם מְקֻדָּשׁוֹת לִי[4], וְהָיוּ בָהֶן שְׁתֵּי אֲחָיוֹת אוֹ אִשָּׁה וּבִתָּהּ וְכֵיוֹצֵא בָהֶן - אֵין אַחַת מִכֻּלָּן מְקֻדֶּשֶׁת[5]. וְאִם אָמַר לָהֶן: הָרְאוּיָה מִכֶּם לִי לְבִיאָה מְקֻדֶּשֶׁת לִי - הֲרֵי כֻּלָּן מְקֻדָּשׁוֹת לוֹ, חוּץ מֵאֲחָיוֹת אוֹ אִשָּׁה וּבִתָּהּ[6] וְכֵיוֹצֵא בָהֶן. וְכֵן אִם אָמַר לָהֶן: הֲרֵי כֻּלְּכֶם מְקֻדָּשׁוֹת לִי, וְהָיְתָה בָהֶן שִׁפְחָה אוֹ עַכּוּ"ם אוֹ אִשָּׁה אַחַת עֶרְוָה, כְּגוֹן אֵשֶׁת אִישׁ אוֹ בִּתּוֹ אוֹ אֲחוֹתוֹ וְכֵיוֹצֵא בָהֶן - אֵין אַחַת מִכֻּלָּם מְקֻדֶּשֶׁת. וְאִם אָמַר: הָרְאוּיָה מִכֶּם לִי לְבִיאָה תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת לִי - הֲרֵי כֻּלָּן מְקֻדָּשׁוֹת לוֹ[7], חוּץ מֵאוֹתָהּ אִשָּׁה שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ.

4) ונתן לאחת מהן כסף קידושין עבור כולן. 5) קידושין נא, א. הואיל ואמר "כולכן" והדבר ידוע שהאחיות אינן מקודשות – לא חלו הקידושין גם על האחרות, שהרי כלל כולן בדיבור אחד, ומתוך שלא קנה את האחיות – לא קנה גם את הנכריות. דוגמא לכך: "קנה אתה וחמור (אתה ובהמה זו תקנו נכסי) לא קנה כלום" (בבא־בתרא קמג.) כיון שבקנין אחד שיתף שניהם – מתוך שהחמור לא קנה, אף הוא לא קנה. 6) שאי־אפשר לו לבוא על אחת מהן, כמבואר בסמוך ה"ג. 7) כאן לא נתכוין מתחילה לקדש אלא את הנשים הכשרות לו, ואלה שאינן ראויות לו לא נכללו באמירתו (קידושין נא:).

ג. אָמַר לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת: הֲרֵי אַחַת מִכֶּם מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה, וְנָתַן לָהֶן פְּרוּטָה[8] אוֹ שֶׁקִּבְּלַתָּה אַחַת עַל יַד חֲבֵרְתָּהּ; וְכֵן הָאוֹמֵר לְאָב: אַחַת מִבְּנוֹתֶיךָ מְקֻדֶּשֶׁת לִי, וְקִבֵּל הָאָב קִדּוּשֶׁיהָ[9] - כֻּלָּן צְרִיכוֹת גֵּט מִמֶּנּוּ, וְאָסוּר לוֹ לָבוֹא עַל אַחַת מֵהֶן[10], מִפְּנֵי שֶׁהַקִּדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהֶן אַף־עַל־פִּי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא עַל אַחַת מֵהֶן[11].

8) שנתן לשתיהן יחד (לשון רבינו בפירושו למשנה, קידושין פ"ב, מ"ז). 9) שהאב זכאי לקבל את קידושי בתו עד שתיבגר, כמפורש לעיל פ"ג, הי"א. 10) הואיל ולא פירש איזו מהן קידש, אינו יכול לישא אף אחת מהן, שמא הוא פוגע באחות אשתו. 11) קידושין נא, א. נב, א.) כאביי לגבי רבא, האומר: קידושין שאינן מסורין לביאה הם קידושין. והיא אחת מההלכות המסומנות ביע"ל קג"ם שהלכה כאביי. ואם שידך אחת מבנותיו תחילה, ואח"כ בשעת קידושין אמר המשודך לאב: "בתך מקודשת לי", ולא פירש: "פלונית בתך", אומר רבינו־תם שהמשודכת מקודשת, כיון שחל עליו חרם ותקנת הקהילות (לא לחזור בו משידוכו) לא עזב זו ומקדש אחרת, ואפילו במקום שאין בו תקנת הקהילות – שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ('הגהות מיימוניות', אולם ראה 'תוספות' לקידושין נב. ובשו"ע אהע"ז סי' לז, סט"ז).

ד. הָעוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה פְּלוֹנִית, וְהָלַךְ

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְקִדְּשָׁהּ[12] לוֹ, וְקִדֵּשׁ הַמְשַׁלֵּחַ בְּעַצְמוֹ לְאִמָּהּ אוֹ לְבִתָּהּ אוֹ לַאֲחוֹתָהּ, וְאֵין יָדוּעַ אִי זוֹ מֵהֶן נִתְקַדְּשָׁה רִאשׁוֹנָה - שְׁתֵּיהֶן צְרִיכוֹת גֵּט, וַאֲסוּרוֹת עָלָיו[13]. וְכֵן אִשָּׁה שֶׁעָשְׂתָה שָׁלִיחַ לְקַדְּשָׁהּ, וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ, וְהָלְכָה וְקִדְּשָׁה הִיא עַצְמָהּ לְאַחֵר, וְאֵין יָדוּעַ אִי זוֹ מֵהֶן קוֹדֶם[14] - שְׁנֵיהֶן נוֹתְנִין לָהּ[15] גֵּט. וְאִם רָצוּ, אֶחָד נוֹתֵן גֵּט וְאֶחָד כּוֹנֵס[16].

12) בכת"י התימנים: "לקדשה". 13) כי אסור לו לקחת קרובות גרושתו. 14) שאם קידושיה קדמו, הרי ביטלה את מעשה שלוחה, והיתה מקודשת לאחר. 15) אם רוצה להנשא לאחר. 16) כי אינה עוד אשת איש מהאחד, וממילא מותרת לו (קידושין עט.).

ה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[17] בִּרְחוֹקִין; אֲבָל אִם קִדְּשָׁהּ הַשָּׁלִיחַ לָאָב, וְקִדְּשָׁהּ הִיא עַצְמָהּ לַבֵּן אוֹ לָאָח וְכַיּוֹצֵא בָהֶן - שְׁנֵיהֶם נוֹתְנִין גֵּט, וְהִיא אֲסוּרָה לִשְׁנֵיהֶם[18].

17) שמותרת להנשא לשני, לאחר הגט. 18) שהרי גרושת האב אסורה על הבן, וגרושת הבן אסורה על האב, וגרושת האח – על אחיו (להלן פ"ב מהל' איסורי ביאה ה"א).

ו. הָאוֹמֵר לִשְׁלוּחוֹ: צֵא וְקַדֵּשׁ לִי אִשָּׁה, וּמֵת הַשָּׁלִיחַ, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם קִדֵּשׁ אִם לֹא קִדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת שֶׁקִּדֵּשׁ, שֶׁחֶזְקַת שָׁלִיחַ לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתוֹ[19]. וְהוֹאִיל וְאֵין יָדוּעַ אֵי זוֹ אִשָּׁה קִדֵּשׁ לוֹ[20] - הֲרֵי זֶה אָסוּר בְּכָל אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ קְרוֹבוֹת שֶׁהֵן עֶרְוָה עִמָּהּ[21], כְּגוֹן אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ בַּת אוֹ אֵם אוֹ אָחוֹת וְכַיּוֹצֵא בָהֶן; שֶׁאִם תֹּאמַר יִשָּׁא זוֹ, שֶׁמָּא אִמָּהּ קִדֵּשׁ לוֹ שְׁלוּחוֹ אוֹ אֲחוֹתָהּ אוֹ בִּתָּהּ. וּמִתָּר בְּאִשָּׁה שֶׁאֵין לָהּ קְרוֹבוֹת כְּגוֹן אֵלּוּ[22]. הָיְתָה לָהּ קְרוֹבָה, כְּגוֹן אֵם אוֹ אָחוֹת וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, וְהָיְתָה הַקְּרוֹבָה אֵשֶׁת אִישׁ בְּשָׁעָה שֶׁעָשָׂה הוּא שָׁלִיחַ, אַף־עַל־פִּי שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה קֹדֶם שֶׁיָּמוּת הַשָּׁלִיחַ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר בָּהּ; וְאֵין אוֹמְרִים: שֶׁמָּא קִדֵּשׁ הַשָּׁלִיחַ אֶת קְרוֹבָתָהּ אַחַר שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה רְאוּיָה בַּשָּׁעָה שֶׁעָשָׂה הַשָּׁלִיחַ, וְאֵין אָדָם עוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אֶלָּא אִשָּׁה שֶׁיָּכוֹל הוּא לְקַדְּשָׁהּ בִּשְׁעַת הַשְּׁלִיחוּת[23].

19) ובוודאי קידש (נזיר יב.). 20) שלא פירש לו איזו אשה רוצה לקדש. 21) שהמקדש את האשה, הרי זה אוסר עליו שבע עריות: אמה, אם אמה, ואם אביה, בתה ובת בנה ובת בתה ואחותה בזמן שהיא קיימת (מסכת דרך ארץ, א, א). 22) נזיר, שם. 23) שם. ומכאן יש להוכיח שהשליח יכול לקדש קרובתו למשלחו אע"פ שאינו יכול לקדשה לעצמו, שאם לא כן למה לא אמרו שמותר המשלח בקרובות השליח (מגיד־משנה).

ז. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ חֲמִשָּׁה בָּנִים, וְעָשׂוּ כֻּלָּן שָׁלִיחַ אֶת אֲבִיהֶם לְקַדֵּשׁ לָהֶם אִשָּׁה[24], וְאָמַר אֲבִי הַבָּנִים לְאִישׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲמִשָּׁה בָּנוֹת: אַחַת מִבְּנוֹתֶיךָ מְקֻדֶּשֶׁת לְאֶחָד מִבָּנַי[25], וְקִבֵּל הָאָב[26] הַקִּדּוּשִׁין[27] - כָּל אַחַת מֵהֶן צְרִיכָה חֲמִשָּׁה גִּטִּין מִכָּל הָאַחִין, הוֹאִיל וְכֻלָּן[28] נָתְנוּ רְשׁוּת לָאָב לְקַדֵּשׁ לָהֶן אִשָּׁה[29]. מֵת אֶחָד מֵהֶם - כָּל אַחַת מֵהֶן צְרִיכָה אַרְבָּעָה גִּטִּין[30], וַחֲלִיצָה מֵאֶחָד מֵהֶם[31].

24) וכגון שהם גדולים הראויים לעשות שליח ולקדש אשה (קידושין נב.). 25) ולא פירש איזה בן, והלה לא פירש איזו בת. 26) אבי הבנות. 27) אפילו לא עשאוהו הבנות שליח, יכול הוא לקבל קידושיהן, הואיל ועדיין לא בגרו ורשותן בידו, כמבואר לעיל פ"ג הי"א. 28) כל הבנים. 29) ואינו ידוע מי הוא המקדש ומי זאת המקודשת. 30) מארבעת האחים הנשארים. 31) שמא ארוסת המת היא וזקוקה ליבום. ואינה יכולה להנשא לאחרים עד שתחלוץ (קידושין נב.) ולהתייבם אינה ראויה כי שמא היא ארוסה לאחד האחים החיים, ונמצא זה נושא אשת אחיו החי.

ח. הָאָב שֶׁהָיְתָה לוֹ בַּת קְטַנָּה אוֹ נַעֲרָה, שֶׁהִיא בִּרְשׁוּתוֹ, וּבַת בּוֹגֶרֶת[32], וְנָתְנָה לוֹ הַבּוֹגֶרֶת רְשׁוּת לְקַדְּשָׁהּ, וְקִדֵּשׁ בִּתּוֹ סְתָם לְאֶחָד - אֵין הַבּוֹגֶרֶת בִּכְלָל, עַד שֶׁיְּפָרֵשׁ וְיֹאמַר: בִּתִּי הַבּוֹגֶרֶת שֶׁעָשָׂת אוֹתִי שָׁלִיחַ. לְפִיכָךְ אֵין הַבּוֹגֶרֶת מְקֻדֶּשֶׁת[33] (וַאֲחוֹתָהּ מְקֻדֶּשֶׁת).

32) בת י"ב שנה עד י"ב וששה חדשים נקראת נערה, ומתחילת יום גמר הששה חדשים ומעלה נקראת בוגרת, כמפורש לעיל פ"ב ה"ב. 33) קידושין נא, ב: "אין אדם עוזב מצוה המוטלת עליו (קידושי בתו הנערה) ועושה מצוה שאינה מוטלת עליו", וראה שם סד, ב וברש"י.

ט. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי כִּתְּיוֹת[34] בָּנוֹת מִשְׁתֵּי נָשִׁים, וְכֻלָּן בִּרְשׁוּתוֹ[35], וְקִדֵּשׁ אַחַת מֵהֶן, וּבִשְׁעַת הַקִּדּוּשִׁין אָמַר לַבַּעַל: קִדַּשְׁתִּי לְךָ אֶת בִּתִּי הַגְּדוֹלָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר: שֶׁמָּא גְּדוֹלָה שֶׁבַּגְּדוֹלוֹת[36] קִדֵּשׁ לוֹ אוֹ גְּדוֹלָה שֶׁבַּקְּטַנּוֹת[37], אוֹ קְטַנָּה שֶׁבַּגְּדוֹלוֹת שֶׁהִיא גְּדוֹלָה מִן הַגְּדוֹלָה שֶׁבַּקְּטַנּוֹת[38] - הֲרֵי כֻּלָּן מֻתָּרוֹת[39] חוּץ מִן הַגְּדוֹלָה שֶׁבַּגְּדוֹלוֹת, שֶׁהִיא לְבַדָּהּ הַמְקֻדֶּשֶׁת. וְכֵן אִם קִדֵּשׁ בִּתּוֹ הַקְּטַנָּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר: שֶׁמָּא קְטַנָּה שֶׁבַּקְּטַנּוֹת אוֹ קְטַנָּה שֶׁבַּגְּדוֹלוֹת, אוֹ גְּדוֹלָה שֶׁבַּקְּטַנּוֹת שֶׁהִיא קְטַנָּה מִן הַקְּטַנָּה שֶׁבַּגְּדוֹלוֹת - הֲרֵי כֻּלָּן מֻתָּרוֹת חוּץ מִן הַקְּטַנָּה שֶׁבַּקְּטַנּוֹת, וְהִיא לְבַדָּהּ הַמְקֻדֶּשֶׁת. שֶׁמַּשְׁמַע בִּתּוֹ הַגְּדוֹלָה - שֶׁאֵין בִּבְנוֹתָיו גְּדוֹלָה מִמֶּנָּה, וּמַשְׁמַע בִּתּוֹ הַקְּטַנָּה - שֶׁאֵין בָּהֶן קְטַנָּה מִמֶּנָּה[40].

34) קבוצות. 35) שעדיין לא בגרו ויכול לקדשן שלא מדעתן. 36) מהאשה הראשונה שילדה לו תחילה. 37) מאשתו השניה שילדה לו אח"כ. 38) שהיא נולדה לו טרם שילדה אשתו השניה את בתה הראשונה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

39) להנשא לאחרים. 40) שם. אין אדם עשוי לדבר בלשון המביאה לידי ספק (קידושין סד: כרבי יוסי).

י. נֶאֱמָן הָאָב לוֹמַר עַל בִּתּוֹ קֹדֶם שֶׁתִּבְגַּר שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת, וְאוֹסְרָהּ עַל הַכֹּל[41].

41) ואע"פ שאינה כל־כך בידו לקדשה, כי שמא לא ימצא אדם שיסכים לקדשה – בכל זאת נאמן מחמת הכתוב (דברים כב, טז): "את בתי נתתי לאיש הזה". באמרו "לאיש" – אסרה לכל העולם, שאין אנו יודעים למי קדשה, ובאמרו "הזה" – התירה לזה (קידושין סד.) ובנערה הכתוב מדבר.

יא. הָאָב שֶׁאָמַר: קִדַּשְׁתִּי אֶת בִּתִּי וְאֵינִי יוֹדֵעַ לְמִי קִדַּשְׁתִּיהָ - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה לְעוֹלָם עַל כָּל אָדָם, עַד שֶׁיֹּאמַר הָאָב: נוֹדַע לִי שֶׁלִּפְלוֹנִי קִדַּשְׁתִּיהָ, וְתִהְיֶה צְרִיכָה מִמֶּנּוּ גֵּט בִּלְבַד[42]. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁנּוֹדַע לוֹ אַחַר שֶׁבָּגְרָה[43].

42) כלומר, רק ממנו תתגרש ואז תהיה מותרת לכל אדם. 43) ואז כבר אינה ברשותו. בכל זאת נאמן משום "שהפה שאסר הוא הפה שהתיר", ונימוק זה מועיל אפילו כשהדיבור השני בא לאחר כדי דיבור של האמירה הראשונה, כיון שהאיסור אינו אלא מפי האב, הוא נאמן להתירה אפילו לאחר מכאן. כי אין הדיבור האחרון סותר כלום את הדיבור הראשון, כי יתכן שמתחילה לא ידע מי קידשה, ועכשיו נודע לו (מגיד־משנה, הל' גירושין פי"ב ה"א) והרי אפילו אדם אחר נאמן להתירה, כמבואר בסמוך – כל־שכן שהאב בעצמו נאמן לכך (מגיד־משנה).

יב. אָמַר הָאָב: אֵינִי יוֹדֵעַ לְמִי קִדַּשְׁתִּיהָ, וּבָא אֶחָד וְאָמַר: אֲנִי הוּא שֶׁקִּדַּשְׁתִּיהָ - נֶאֱמָן[44] אַף לִכְנֹס[45], וְאֵינוֹ צָרִיךְ קִדּוּשִׁין אֲחֵרִים.

44) שאינו חצוף לומר לפני האב שקידשה, כי מתיירא הוא שמא יכחישנו האב ויאמר: "לא ממך קבלתי כסף הקידושין". 45) ואין אומרים שמא יצרו תקפו (קידושין סג:).

יג. בָּאוּ שְׁנַיִם, זֶה אוֹמֵר: אֲנִי קִדַּשְׁתִּיהָ, וְזֶה אוֹמֵר: אֲנִי קִדַּשְׁתִּיהָ - שְׁנֵיהֶן נוֹתְנִין גֵּט[46]. וְאִם רָצוּ, אֶחָד נוֹתֵן גֵּט וְאֶחָד כּוֹנֵס[47]. כְּנָסָהּ, וְאַחַר כָּךְ בָּא אַחֵר וְאָמַר: אֲנִי הוּא שֶׁקִּדַּשְׁתִּיהָ - אֵינוֹ נֶאֱמָן, וְאֵינוֹ אוֹסְרָהּ עַל בַּעְלָהּ[48].

46) להתירה להנשא לאחרים. 47) שם. ואפשר שיצטרך לקדשה קידושין אחרים כשיכנסנה, שהרי הראשון טען שהיא מקודשת לו, ושמא באמת לא נתקדשה לשני העומד לכנסה עכשיו (רשב"א). 48) כי מאחר שכנסה בהיתר ובהסכמת החכמים, אין השני הבא יחידי נאמן לאסרה עליו. ולדעת הרשב"א אפילו עדיין לא כנסה, אלא כיון שהתירוה לכונסה – אין השני נאמן להוציאה מהיתרה הראשון, והשווה כתובות כג, א.

יד. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: נִתְקַדַּשְׁתִּי וְאֵינִי יוֹדַעַת לְמִי נִתְקַדַּשְׁתִּי, וּבָא אֶחָד וְאָמַר: אֲנִי הוּא שֶׁקִּדַּשְׁתִּיךְ - נֶאֱמָן לִתֵּן גֵּט, וְתִהְיֶה מֻתֶּרֶת לְכָל אָדָם חוּץ מִמֶּנּוּ[49]; אֲבָל אֵינוֹ נֶאֱמָן לִכְנֹס, שֶׁמָּא יִצְרוֹ תְּקָפוֹ וְהִיא תַּרְגִּיל[50] לוֹ כְּדֵי לְהַתִּירָהּ[51].

49) אפילו אחר שיגרשנה, כי אם תתירנה לו לאחר הגירושין, יש לחוש לקנוניא והערמה מצד שניהם. 50) תחפה עליו ותשדלנו אחריה. 51) ואינו מתיירא ממנה שתכחישנו, ואפילו אם יבוא עוד אחר לומר אני קדשתיה, היא תכחישנו (קידושין סג: וברש"י).

טו. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: קִדַּשְׁתִּיךְ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא קִדַּשְׁתַּנִי - הוּא אָסוּר בִּקְרוּבוֹתֶיהָ[52], וְהִיא מֻתֶּרֶת בִּקְרוּבָיו[53]. קִדַּשְׁתַּנִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא קִדַּשְׁתִּיךְ - הוּא מֻתָּר בִּקְרוּבוֹתֶיהָ, וְהִיא אֲסוּרָה בִּקְרוּבָיו[54]. קִדַּשְׁתִּיךְ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא קִדַּשְׁתָּ אֶלָּא בִּתִּי - הוּא אָסוּר בִּקְרוּבוֹת גְּדוֹלָה[55], וּגְדוֹלָה מֻתֶּרֶת בִּקְרוּבָיו; וּמֻתָּר בִּקְרוּבוֹת הַבַּת, וְהַבַּת מֻתֶּרֶת בִּקְרוּבָיו[56]. קִדַּשְׁתִּי אֶת בִּתֵּךְ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא קִדַּשְׁתָּ אֶלָּא אוֹתִי - הוּא אָסוּר בִּקְרוּבוֹת הַבַּת, וְהַבַּת מֻתֶּרֶת בִּקְרוּבָיו; וּמֻתָּר בִּקְרוּבוֹת הָאֵם, וְהָאֵם אֲסוּרָה עַל קְרוּבָיו[57].

52) שבהודאתו עשה אותן עליו כחתיכת איסור, ש"כיון שקידש אדם אשה, נאסרו עליו מקרובותיה שש נשים . . . בין בחיי אשתו בין לאחר מותה, ואלו הן: אמה ואם אמה ואם אביה, ובתה ובת בתה ובת בנה . . . וכן אחות אשתו ערוה עליו עד שתמות אשתו" (הל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ז־ט). 53) שהיא מכחישתו. 54) אביו, אבי אביו, בנו, בנו ובן בנו, אחיו ובן אחיו (יבמות מ:), שעשאתם עליה כחתיכת איסור בהודאתה (כנ"ל הערה נא). 55) האם. 56) ואין האם נאמנת על בתה. 57) קידושין סה, א.

טז. וְכָל אֵלּוּ שֶׁטּוֹעֲנִין הַקִּדּוּשִׁין[58], בְּשֶׁטָּעַן הַטּוֹעֵן שֶׁהָיוּ שָׁם קִדּוּשִׁין בִּפְנֵי עֵדִים וְהָלְכוּ לִמְדִינָה אַחֶרֶת אוֹ מֵתוּ; אֲבָל אִם הוֹדוּ שֶׁהָיוּ הַקִּדּוּשִׁין בְּלֹא עֵדִים - אֵין כָּאן קִדּוּשִׁין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[59]. וְכָל מָקוֹם שֶׁתֹּאמַר אִשָּׁה לְאִישׁ: קִדַּשְׁתַּנִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא קִדַּשְׁתִּיךְ - מְבַקְּשִׁים מִמֶּנּוּ שֶׁיִּכְתֹּב לָהּ גֵּט לְהַתִּירָהּ לִשְׁאָר הָעָם[60], שֶׁאֵין לוֹ בָּזֶה הֶפְסֵד[61]. וְאִם נָתַן לָהּ גֵּט מֵעַצְמוֹ - כּוֹפִין אוֹתוֹ לִתֵּן כְּתֻבָּה[62].

58) בין הוא בין היא. 59) לעיל פ"ד, ה"ו. 60) כי אם לא תקבל גט, הרי נאסרה להנשא לכל העולם – ע"פ דבריה. 61) הפסד ממון, כי לא יצטרך לתת לה כתובה, ואע"פ שאם יגרשנה יאסר בקרובותיה – אין בזה הפסד גדול, כי הרבה נשים יוכל לישא חוץ מקרובותיה (מגיד־משנה) אבל לכופו אי אפשר, שיוכל לטעון כי אינו רוצה להאסר בקרובותיה. 62) קידושין סה, א. כי גילה דעתו שקידשה, ואע"פ שרבינו סובר אין לארוסה כתובה אלא־אם־כן כתב לה (ראה לקמן פ"י הי"א) ואם כן היאך יכול

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לטעון שמעולם לא קידשה – הרי כתובתה בידה?! אולם כאן ידובר במקום שכותבים כתובה קודם שמקדשים (ראה לקמן הכ"ט), ואם כן אין כל הוכחה מכתובתה שאולי לא נתקיימו הקידושין אח"כ (מגיד־משנה).

יז. הָעוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ לְעַצְמוֹ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לַשָּׁלִיחַ[63]. וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן[64]. וְכָל הָעוֹשֶׂה דָּבָר זֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ בִּשְׁאָר דִּבְרֵי מִקָּח וּמִמְכָּר - נִקְרָא רָשָׁע[65].

63) ודוקא אם קידשה בכוונה, אבל אם רצה לקדשה למשלחו וטעה ואמר: "הרי את מקודשת לי" אינה צריכה גט מהשליח, כי קידושין בטעות אינם קידושין ('הגהות מיימוניות' ושו"ע אהע"ז סי' לה, ס"ט). 64) קידושין נח, ב: "מה שעשה עשוי – אלא שנהג בו מנהג רמאות". 65) שם נט, א: "עני המהפך בחררה (עוגה דקה), ובא אחר ונטלה הימנו – נקרא רשע" שיורד לחיי חבירו. השווה הל' מכירה פ"ז, ה"י.

יח. הָעוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ, הַשָּׁלִיחַ אוֹמֵר: לְעַצְמִי קִדַּשְׁתִּיהָ[66], וְהָאִשָּׁה אוֹמֶרֶת: לָרִאשׁוֹן שֶׁשְּׁלָחוֹ נִתְקַדַּשְׁתִּי[67] - אִם לֹא עָשָׂה הַשָּׁלִיחַ בְּעֵדִים[68] - הֲרֵי הַשָּׁלִיחַ אָסוּר בִּקְרוּבוֹתֶיהָ[69], וְהִיא מֻתֶּרֶת בִּקְרוּבָיו; וְהָאִשָּׁה אֲסוּרָה בִּקְרוּבֵי הַמְשַׁלֵּחַ[70], וְהַמְשַׁלֵּחַ מֻתָּר בִּקְרוּבוֹתֶיהָ[71]; וְאִם הֶחֱזִיק הַשָּׁלִיחַ בְּעֵדִים[72] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לָרִאשׁוֹן[73].

66) כגון שאמר לה השליח מתחילה: "פלוני שלחני לקדשך בשבילו", ולאחר שעה קידשה סתם. 67) הוא אומר: לעצמי נתכוונתי. והיא אומרת: למשלח נתכוונתי. 68) רבינו לשיטתו לעיל פ"ג, הט"ו: "האיש שעשה שליח לקדש לו אשה אין צריך לעשותו בעדים, שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא להודיע אמיתת הדבר". 69) כי לדבריו הרי היא מקודשת לו, ועשאן עליו חתיכת איסור בהודאתו, כמבואר לעיל הט"ו. 70) שלדבריה נתקדשה לו. 71) שהרי שלוחו צווח שלא קידשה למשלח. 72) שעשאו המשלח שליח במעמד שני עדים. 73) והוא אסור בקרובותיה ('ירושלמי' קידושין פ"ג, ה"א) ובכל זאת גם השליח אסור בקרובותיה (מגיד־משנה).

יט. אָמְרָה: אֵינִי יוֹדַעַת לְמִי נִתְקַדַּשְׁתִּי, אִם לַשּׁוֹלֵחַ אוֹ לִשְׁלוּחוֹ: אִם לֹא הֶחֱזִיק הַשָּׁלִיחַ בְּעֵדִים - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי[74], וְאִם הֶחֱזִיק שֶׁהוּא שְׁלוּחוֹ - שְׁנֵיהֶן נוֹתְנִין גֵּט[75]; וְאִם רָצוּ, אֶחָד נוֹתֵן גֵּט וְאֶחָד כּוֹנֵס[76].

74) הואיל ואין כאן עדות, וגם המשלח אינו כאן בשעת קידושין, אין האשה סומכת כל־כך על שליחות זו, שהרי המשלח יכול לכפור בכל, ואין עדים לדבר. 75) כאן סמכה דעתה על שליחותו, שהרי המשלח לא יוכל לכפור במקום עדים אלא מכיון שאומרת "איני יודעת" הרי היא בספק קידושין לשניהם. 76) 'ירושלמי' שם. ולדעת הראב"ד אי אפשר לעשות שליח לקדש אשה – בלי עדים, כמפורש לעיל פ"ג, הט"ו. והוא מפרש: הוחזק השליח בעדים – שהיתה השליחות מפורסמת במקום האשה – ולפיכך אף הראשון אסור בקרובותיה, שאין מחאת השליח מועילה לבטל שליחות מפורסמת. לא הוחזק השליח – שלא היתה השליחות מפורסמת – כאן אם השליח מוחה וצווח שלעצמו קידשה מועלת מחאתו והראשון מותר בקרובותיה.

כ. הָאִשָּׁה שֶׁעָשְׂתָה שָׁלִיחַ לְקַדְּשָׁהּ, וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ, וּבְעֵת הַלִּיכָתוֹ בִּטְּלָה הַשְּׁלִיחוּת וְחָזְרָה בָּהּ[77], וְאֵין יָדוּעַ אִם קֹדֶם שֶׁקִּבֵּל לָהּ הַקִּדּוּשִׁין חָזְרָה אוֹ אַחַר הַקִּדּוּשִׁין - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק[78]. וְכֵן הָאִישׁ שֶׁעָשָׂה שָׁלִיחַ וְחָזַר בּוֹ[79].

77) וחזרתה מועילה, כי בא הדיבור השני ומבטל הדיבור הראשון (קידושין נט:) ואפילו שלא בפני השליח, כמפורש ברש"י שם. 78) וצריכה גט (שם עט.). 79) שם עח, ב.

כא. הַמְקַדֵּשׁ אַחַת מֵחָמֵשׁ נָשִׁים וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵי זוֹ מֵהֶן קִדֵּשׁ, וְכָל אַחַת וְאַחַת אוֹמֶרֶת: אוֹתִי קִדֵּשׁ - אָסוּר בִּקְרוּבוֹת כֻּלָּן[80], וְנוֹתֵן גֵּט לְכָל אַחַת וְאַחַת[81], וּמַנִּיחַ כְּתֻבָּה[82] אַחַת בֵּינֵיהֶן וּמִסְתַּלֵּק[83]. וְאִם קִדֵּשׁ בְּבִיאָה[84] - קָנְסוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים[85], שֶׁיִּתֵּן כְּתֻבָּה לְכָל אַחַת וְאַחַת[86]. וְהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁכְּתֻבָּה שֶׁכָּתַב לְאַחַת מֵהֶן אָבְדָה, וְכָל אַחַת וְאַחַת אוֹמֶרֶת: אֲנִי הִיא שֶׁקִּדַּשְׁתַּנִי וְכָתַבְתָּ לִי כְּתֻבָּה וְאָבְדָה כְּתֻבָּתִי[87].

80) שלכן אסורות עליו מספק. 81) אם אינו רוצה לישא את כולן. 82) סכום כתובה. 83) ואינו חייב לשלם לכל אחת ואחת מספק. 84) עשה בה מעשה וגינה אותה (רש"י ליבמות קיח:). 85) על שעבר על דבריהם שלא לקדש בביאה כמבואר לעיל פ"ג הכ"א. 86) יבמות קיח, ב: "רבי עקיבא אומר, אין זו דרך מוציאתו מידי עבירה עד שיתן גט וכתובה לכל אחת ואחת". השווה הל' גזילה פ"ד, ה"ט. 87) כלומר, דין זה לא יתואר אלא כשכתב לאחת מהן כתובה, כי אם לא כתב כלל, הלכה היא: "אין לארוסה כתובה כלל" כמבואר לקמן פ"י, הי"א. אבל באשה נשואה, אפילו לא כתב לה כתובה אלא נשאה סתם, חייב לתת לה כתובתה מתנאי בית־דין כמפורש לקמן פי"ב, ה"ה.

כב. הָאִשָּׁה שֶׁיָּצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לִפְלוֹנִי - הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת מְקֻדֶּשֶׁת, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין שָׁם רְאָיָה בְּרוּרָה. וְכָל קוֹל שֶׁלֹּא הֶחֱזִיק בְּבֵית דִּין, אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ[88]. וְכֵיצַד הוּא הַקּוֹל שֶׁתֵּחָזֵק זוֹ בּוֹ שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת? כְּגוֹן שֶׁבָּאוּ שְׁנַיִם וְהֵעִידוּ, שֶׁרָאוּ הַגְּרוֹת דּוֹלְקוֹת[89], וּמִטּוֹת מֻצָּעוֹת, וּבְנֵי אָדָם נִכְנָסִין וְיוֹצְאִין, וְנָשִׁים שְׁמֵחוֹת לָהּ וְאוֹמְרוֹת: נִתְקַדְּשָׁה פְּלוֹנִית הַיּוֹם. שָׁמְעוּ אוֹתָן אוֹמְרוֹת: פְּלוֹנִית תִּתְקַדֵּשׁ הַיּוֹם - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ, שֶׁמָּא נִזְדַּמְּנוּ לְקַדֵּשׁ וְלֹא נִתְקַדְּשָׁה, עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה[90]. וְכֵן אִם בָּאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ: רָאִינוּ כְּמוֹ שִׁמְחַת אֵרוּסִין, וְשָׁמַעְנוּ קוֹל הֲבָרָה[91],

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְשָׁמַעְנוּ מִפְּלוֹנִי שֶׁשָּׁמַע מִפְּלוֹנִי שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה פְּלוֹנִית בִּפְנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וְהָלְכוּ לָהֶם הָעֵדִים לְמְדִינָה אַחֶרֶת אוֹ מֵתוּ - הֲרֵי זֶה קוֹל שֶׁמַּחֲזִיק אוֹתָהּ מְקֻדֶּשֶׁת[92].

88) גיטין פט, ב: "שהרבה אומרים: פלוני שמע מפלוני, והם אומרים: שמענו מפלוני ופלוני שהלכו למדינת הים, ואילו יבואו לבית־דין ויחקרו, יאמרו: לא שמענו ולא ראינו" (ר"ן שם). 89) נוהגים היו להדליק נר בשעת שמחה, כמו שמצינו (סנהדרין לב:): "אור הנר ב"ברור־חיל" משתה שם". 90) גיטין פט, א. 91) המולה ושאון. 92) אע"פ שאלו השנים לא שמעו אלא מפי עד אחד – הואיל והקול מוליך וגומר בשנים שהלכו, הרי זה קול (גיטין פט.). אבל לפנינו בגמרא: "פלוני מהיכן שמע – מפלוני, ופלוני מפלוני, והלכו להם למדינת הים", היינו שראובן שמע מלוי, ושמעון שמע מיהודה, ולוי ויהודה הלכו להם, ולפנינו באו ראובן ושמעון ואישרו את הקול, יוצא שגם העדים שלפני האחרונים שנים הם, וכל אחד מהם מעיד בשם אחד, ולא מפי שנים, וביחד הם מצטרפין לשנים. ורבינו היתה לו גירסא אחרת בגמרא: "פלוני מהיכן שמע? מפלוני ופלוני והלכו להם", ולפי זה מעידים שבאו לפנינו על אחד ששמע מפי אחד ששמע מפי שנים.

כג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[93] שֶׁלֹּא הָיְתָה שָׁם אֲמַתְּלָא[94]; אֲבָל אִם הָיְתָה שָׁם אֲמַתְּלָא, וְשָׁמְעוּ הָאֲמַתְּלָא כְּשֶׁשָּׁמְעוּ שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה - לֹא הֶחֱזְקָה מְקֻדֶּשֶׁת. כֵּיצַד הִיא הָאֲמַתְּלָא? פְּלוֹנִית נִתְקַדְּשָׁה עַל תְּנַאי[95], אוֹ קִדּוּשֵׁי סָפֵק[96] - לֹא הֶחֱזְקָה, אֶלָּא שׁוֹאֲלִין אוֹתָהּ, וְסוֹמְכִין עַל דְּבָרֶיהָ, הוֹאִיל וְאֵין שָׁם רְאָיָה בְּרוּרָה וְלֹא קוֹל חָזָק[97].

93) שהוחזקה מקודשת. 94) משל וטעם השובר את הקול (רש"י שם פח:) = תירוץ לשם התנצלות. 95) ושמא לא נתקיים התנאי, והרי זה קול ושוברו עמו. 96) שלא ידוע אם היו בקידושין שוה פרוטה או לא. או שמא קטן היה בעת שקידש. או זרק לה קידושיה ברשות הרבים, ספק קרובים לו, ספק קרובים לה (לעיל פ"ד, הכ"ב). 97) גיטין פח, ב.

כד. יָצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לִפְלוֹנִי, וּלְאַחַר יָמִים אָמְרוּ אֲמַתְּלָא[98], אִם נִרְאִין הַדְּבָרִים לְבֵית דִּין שֶׁהוּא כֵּן[99] - סוֹמְכִין עַל הָאֲמַתְּלָא, וְלֹא תֶּחֱזַק מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם לַאו - הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁמְעָה הָאֲמַתְּלָא בְּעֵת שֶׁנִּשְׁמְעוּ הַקִּדּוּשִׁין, אֵין חוֹשְׁשִׁין לָאֲמַתְּלָא.

98) שמתחילה יצא הקול: "פלוני זרק קידושין לפלונית", ולאחר ימים אמרו: "שהקידושין היו קרובים לו". 99) שרגלים לדבר שהאמתלא אמת היא, שהרי מתחילה אמרו שזרק לה הקידושין, ואחר־כך אמרו שנפלו קרובים לו, והרי כמה פעמים קורה דבר כזה (שם פט: וכדעת רב זביד).

כה. מַעֲשֶׂה בְּאַחַת, שֶׁיָּצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לִבְנוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי, וּלְאַחַר זְמַן שָׁאֲלוּ לְאָבִיו וְאָמַר: עַל תְּנַאי כָּךְ נִתְקַדְּשָׁה לוֹ וְלֹא נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי. וְלֹא סָמְכוּ חֲכָמִים עַל דְּבָרָיו, אֶלָּא אָמְרוּ: הֲרֵי זוֹ סֵפֵק מְקֻדֶּשֶׁת, וּכְאִלּוּ אֵין שָׁם אֲמַתְּלָא[100].

100) כיון שמתחלה יצא הקול בלי אמתלא בצדו, ורק אחר־כך נשמעה האמתלא (שם פט.). ואין אמתלא זו דומה לזו שלמעלה בהלכה כד (ראה הערה הקודמת).

כו. יָצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לִפְלוֹנִי, וּבָא שֵׁנִי וְקִדְּשָׁהּ בְּפָנֵינוּ[101] - בּוֹדְקִין עַל קִדּוּשֵׁי רִאשׁוֹן שֶׁהֵן בְּקוֹל: אִם בָּאוּ עֵדִים בִּרְאָיָה בְּרוּרָה שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לָרִאשׁוֹן - אֵין קִדּוּשֵׁי שֵׁנִי כְּלוּם[102]; וְאִם לַאו - מְגָרֵשׁ רִאשׁוֹן שֶׁקִּדּוּשָׁיו בְּקוֹל, וְנוֹשֵׂא הַשֵּׁנִי שֶׁקִּדּוּשָׁיו וַדַּאי. וְאִם גֵּרֵשׁ הַשֵּׁנִי - לֹא יִכְנֹס הָרִאשׁוֹן, שֶׁמָּא יֹאמְרוּ: הֶחֱזִיר גְּרוּשָׁתוֹ מִן הָאֵרוּסִין[103] אַחַר שֶׁנִּתְאָרְסָה לְאַחֵר[104].

101) קידושי ודאי. 102) ואינה צריכה ממנו גט. 103) שם פט, ב וכרב הונא. שאנו חששים שיטעו לומר: "על ידי שגירשה ראשון תחילה, קידשה שני, ועכשיו הוא מחזירה" (רש"י שם). 104) ואסורה עליו, כמבואר לקמן הל' גירושין פי"א, הי"ב.

כז. יָצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לִפְלוֹנִי, וְיָצָא קוֹל אַחֵר כְּמוֹתוֹ שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לְאַחֵר - אֶחָד כּוֹתֵב גֵּט וְאֶחָד כּוֹנֵס, בֵּין רִאשׁוֹן בֵּין אַחֲרוֹן[105].

105) גיטין, שם. כיון שגם קידושי שני אינם ברורים, לא חששו שמא יאמרו: "החזיר גרושתו מן האירוסין" וכו', כי לא יגיעו לטעות זו אלא־אם־כן יאמרו ששני הקולות אמת הם, וכל־כך לא החמירו ('תוספות' שם צ.).

כח. מְקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ[106] לִשְׁלֹחַ סִבְלוֹנוֹת[107] לַאֲרוּסָה אַחַר שֶׁתִּתְאָרֵס, וּבָאוּ עֵדִים שֶׁרָאוּ סִבְלוֹנוֹת שֶׁהוּבְלוּ לָהּ - חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא נִתְקַדְּשָׁה, וּצְרִיכָה גֵּט מִסָּפֵק, אַף־עַל־פִּי שֶׁרֹב אַנְשֵׁי הָעִיר אֵין מְשַׁלְּחִין סִבְלוֹנוֹת אֶלָּא קֹדֶם הָאֵרוּסִין[108]. וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ כֻּלָּן לִשְׁלֹחַ סִבְלוֹנוֹת בַּתְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מְקֻדָּשִׁין, וְרָאוּ סִבְלוֹנוֹת - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ[109].

106) מיעוט אנשי העיר. 107) מתנות. וראה למעלה פ"ד ה"כ. 108) עלינו לחוש למיעוט אנשי העיר המארסים ואח"כ מסבלים (קידושין ג: וכגירסת רבינו חננאל והרי"ף שם), ושמא גם זה נהג כמוהם. ומכיון ששלח לה סבלונות – כבר קידשה מקודם. ואין הולכים בזה אחר הרוב, כי אין זו רוב קבוע ומחוייב מצד טבע העולם, אלא מצד המנהג, והמנהג עשוי להשתנות (ר"ן שם, וראה 'תוספות' ר"י הזקן לקידושין שם). 109) כי בוודאי עדיין לא הוקדשה.

כט. הֶחֱזִיק שְׁטַר כְּתֻבָּתָהּ[110]: אִם דֶּרֶךְ מִקְצָת אַנְשֵׁי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הַמָּקוֹם שֶׁמְּקַדְּשִׁין וְאַחַר כָּךְ כּוֹתְבִין - חוֹשְׁשִׁין לָהּ[111]; וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין שָׁם סוֹפֵר, אֵין אוֹמְרִין: שֶׁמָּא מִפְּנֵי הַסּוֹפֵר שֶׁמָּצָא הִקְדִּים וְכָתַב[112]; וְאִם דֶּרֶךְ כָּל אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין הַכְּתֻבָּה קֹדֶם הַקִּדּוּשִׁין - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ[113].

110) ראו שטר כתובתה אע"פ שלא הגיע לידה. 111) להצריכה גט אם רוצה להנשא לאחרים. מכיון שהמיעוט מקדשים ואחר־כך כותבים הכתובה, שמא גם זה נהג כן, וקידשה לפני כתיבת הכתובה. 112) ועדיין לא קידש. 113) שבוודאי עדיין לא נתקדשה (קידושין נ:).

ל. שְׁנַיִם אוֹמְרִין: רְאִינוּהָ שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה בְּיוֹם פְּלוֹנִי, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִין: לֹא רְאִינוּהָ - אַף־עַל־פִּי שֶׁכֻּלָּם שְׁכֵנִים בְּחָצֵר אַחַת, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁאֵין [טַעֲנַת] 'לֹא רְאִינוּהָ' רְאָיָה, שֶׁדֶּרֶךְ הָעָם לְקַדֵּשׁ בְּצִנְעָה[114].

114) ואפשר שנתקדשה ולא ראו (כתובות כג.).

לא. אָמַר עֵד אֶחָד: מְקֻדֶּשֶׁת הִיא זוֹ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא נִתְקַדַּשְׁתִּי - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת[115]. אֶחָד אוֹמֵר: מְקֻדֶּשֶׁת, וְאֶחָד אוֹמֵר: אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת - לֹא תִּנָּשֵׂא[116]; וְאִם נִשֵּׂאת - לֹא תֵּצֵא, שֶׁהֲרֵי הִיא אוֹמֶרֶת: לֹא נִתְקַדַּשְׁתִּי. אָמְרָה: מְקֻדֶּשֶׁת אֲנִי, וּלְאַחַר זְמַן עָמְדָה וְקִדְּשָׁה עַצְמָהּ: אִם נָתְנָה אֲמַתְּלָא[117] לִדְבָרֶיהָ, וְאָמְרָה: מִפְּנֵי כָךְ וָכָךְ אָמַרְתִּי בַּתְּחִלָּה שֶׁאֲנִי מְקֻדֶּשֶׁת, וְרָאִינוּ בִּדְבָרֶיהָ מַמָּשׁ - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת לַשֵּׁנִי[118]; וְאִם לֹא נָתְנָה אֲמַתְּלָא, אוֹ שֶׁנָּתְנָה וְאֵין בָּהֶן מַמָּשׁ - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה, וְקִדּוּשֵׁי שֵׁנִי קִדּוּשֵׁי סָפֵק. לְפִיכָךְ נוֹתֵן לָהּ גֵּט, וְתִהְיֶה אֲסוּרָה עָלָיו וְעַל הַכֹּל עַד שֶׁיָּבוֹא אֲרוּסָהּ[119]. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁבָּאת וְאָמְרָה: אֵשֶׁת אִישׁ אֲנִי, וְחָזְרָה וְאָמְרָה: פְּנוּיָה אֲנִי - אִם נָתְנָה אֲמַתְּלָא לִדְבָרֶיהָ וְיֵשׁ בִּדְבָרֶיהָ מַמָּשׁ, הֲרֵי זוֹ נֶאֱמֶנֶת[120].

115) להנשא לאחרים (קידושין סה:), כי עד אחד אינו נאמן לומר שנתקדשה, במקום שהאשה מכחישה אותו – חזקה היא בידינו שלא תעיז פניה בפני העד להכחישו (מגיד־משנה). 116) אפילו כשאומרת לא נתקדשתי, שמכיון שיש עד המסייע לדבריה, היא מעיזה לכפור להכחיש את העד, ואין כל ערך להכחשתה. 117) טעם למה אמרה תחילה: "מקודשת אני". 118) כתובות כב, א: "מעשה באשה אחת גדולה שהיתה גדולה בנוי, וקפצו עליה בני אדם לקדשה, ואמרה: מקודשת אני, לימים עמדה וקידשה את עצמה. אמרו לה חכמים: מה ראית לעשות כן? אמרה: בתחילה שבאו עלי אנשים שאינם מהוגנים, אמרתי: מקודשת אני, עכשיו שבאו עלי אנשים מהוגנים – עמדתי וקידשתי את עצמי". 119) הראשון. וגם לו אינה מותרת עד שיגרשנה השני שקידשה קידושי ספק (מגיד־משנה). 120) להתירה לשני, ואף־על־פי שלא נתקדשה עוד – סומכים עליה להתירה להתקדש לו (כתובות, שם).

~ יום שישי י"א כסלו ~

פֶּרֶק עֲשִׂירִי[1]

1) כלל בו רבינו איסור ביאה על ארוסתו, נישואין, ברכת חתנים, כתובה, ימי המשתה ושמחת הנישואין, באיזה יום האשה נשאת ובאיזה ימים אסורה להנשא וקביעת זמן הנישואין.

א. הָאֲרוּסָה[2] אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים[3] כָּל זְמַן שֶׁהִיא בְּבֵית אָבִיהָ[4]. וְהַבָּא עַל אֲרוּסָתוֹ בְּבֵית חָמִיו - מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת[5]. וַאֲפִלּוּ אִם קִדְּשָׁהּ בְּבִיאָה - אָסוּר לוֹ לָבוֹא עָלֶיהָ בִּיאָה שְׁנִיָּה בְּבֵית אָבִיהָ[6], עַד שֶׁיָּבִיא אוֹתָהּ[7] לְתוֹךְ בֵּיתוֹ[8] וְיִתְיַחֵד עִמָּהּ וַיַּפְרִישֶׁנָּהּ[9] לוֹ. וְיִחוּד זֶה הוּא הַנִּקְרָא כְּנִיסָה לְחֻפָּה[10] וְהוּא הַנִּקְרָא נִשּׂוּאִין בְּכָל מָקוֹם[11]. וְהַבָּא עַל אֲרוּסָתוֹ לְשֵׁם נִשּׂוּאִין אַחַר שֶׁקִּדְּשָׁהּ[12] - מְשֻׁיַּעֲרֵה בָּהּ[13] קְנָאָה, וַנַּעֲשֵׂית נְשׂוּאָה[14], וַהֲרֵי הִיא אִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר[15].

2) המקודשת לבעלה באחד משלשה דברים המנויים למעלה (פ"א ה"ב), נקראת מקודשת או מאורסת, כמפורש שם. 3) מדברי חכמים. 4) כתובות ז, ב: "ואסר לנו את הארוסות". ושנינו במסכת כלה בהתחלתה: "כלה בלא ברכה (ברכת חתנים) אסורה לבעלה כנדה". ו"בלא ברכה" פירושו בלי חופה, לפי שהברכות נאמרות בשעת החופה, והברכות אינן מעכבות, ראה להלן הלכה ו. וכבר כתב רבינו בתשובתו (מובאת במוספסנו): "וכלה בלא ברכה, אסורה לבעלה מדרבנן, וזה שאמרו "כנדה" לחזק הדבר בלבד". 5) 'ירושלמי' פסחים פ"י, ה"א. 6) אם אין כוונתי לשם נישואין. ועל־ידי ביאה ראשונה אינה אלא מאורסת בלבד, כי ביאה אינה עושה נישואין. וכן דעת אביי ורבא בקידושין י, א. 7) מבית אביה. 8) לדור עמו בקביעות. 9) להיות עמו בביתו כל הימים, "אבל הביאה לביתו לפי שעה ובא עליה שלא לשם נישואין ואח"כ שלחה לבית אביה – אין אלו נישואין" ('חלקת מחוקק' לאהע"ז סי' נה, ס"א). 10) ראה סוכה כה, ב. 11) ובאהע"ז סי' נה, מביא הרמ"א כמה דעות בענין זה, ומסיים: "והמנהג פשוט עכשיו לקרות חופה מקום שמכניסים יריעה פרוסה על גבי כלונסות, ומכניסים תחתיה החתן והכלה ברבים . . . ואח"כ מוליכין אותם לביתם ואוכלים ביחד במקום צנוע". ובסוטה מט, ב – אמרו: "מאי חופת חתנים – זהורית המוזהבת", ומפרש רש"י: "טלית צבועה שני, ובה קבועים טסי זהב עד שמעמידים אותה כמין כיפה". 12) נוסף על קידושיה מכבר, יבוא עליה כעת לשם נישואין. 13) "המכניס ראש העטרה בלבד, הוא הנקרא מערה, מלשון את מקורה הערה" (לשון רבינו הל' איסורי ביאה פ"א, ה"י). 14) אפילו בלא כניסה לחופה. שאם חופה שאינה אלא מפני צורך ביאה – קונה, ביאה עצמה לא כל־שכן (ר"ן לקידושין פ"א). ומה שכתב רבינו למעלה (פ"ג, ה"ה): "וכשיגמור ביאתו תהיה מקודשת" – שם מדובר בביאה של קידושין, שלא היו שם קידושין אחרים אלא ביאה, וכאן מדובר בביאה של נישואין

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שאחר הקידושין. וכך אמרו ביבמות נה, ב: "אשה לבעלה, מניין שנקנית בהעראה? אתיא קיחה־קיחה". ופירש ה'אלפסי' שם, שהכוונה לביאה שאחר הקידושין. הואיל ויש לו בה קנין מכבר, ביאה כל שהיא גומרת בה. וראה לעיל פ"ג ה"ה בביאורנו. 15) לירושה (אם מתה), ולהטמא לה אם כהן הוא, וכן להפרת נדריה. שאשתו ארוסה אינו יורשה ואינו מיטמא לה וכו' כמבואר ביבמות כט, ב וקידושין י, א.

ב. כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסָה הָאֲרוּסָה לְחֻפָּה - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת לָבוֹא עָלֶיהָ בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה, וַהֲרֵי הִיא אִשְׁתּוֹ גְּמוּרָה לְכָל דָּבָר[16]. וּמִשֶּׁתִּכָּנֵס לְחֻפָּה נִקְרֵאת נְשׂוּאָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה[17]. וְהוּא, שֶׁתִּהְיֶה רְאוּיָה לִבְעִילָה; אֲבָל אִם הָיְתָה נִדָּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁנִּכְנְסָה לְחֻפָּה וְנִתְיַחֵד עִמָּהּ - לֹא גָּמְרוּ הַנִּשּׂוּאִין, וַהֲרֵי הִיא כַּאֲרוּסָה עֲדַיִן[18].

16) כתובות מח, ב. וכן בקידושין ה, ב. אלא שצריך לכתוב לה כתובה קודם כניסה לחופה, כמבואר בסמוך ה"ז. 17) כתובות נו, א. 18) שם, כדעת הרי"ף המסיים: "הלכך אינה קונה". ויש חולקים על זה. ראה בשו"ע אהע"ז סי' סא ס"א. ובסעיף ב שם, מסיים הרמ"א: "ועכשיו המנהג שלא לדקדק ואין ממתינים, ומ"מ טוב להודיע לחתן תחילה שהיא נדה".

ג. וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת חֲתָנִים[19] בְּבֵית הֶחָתָן קֹדֶם הַנִּשּׂוּאִין. וְהֵן שֵׁשׁ בְּרָכוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַכֹּל בָּרָא לִכְבוֹדוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, יוֹצֵר הָאָדָם. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצֶלֶם דְּמוּת תַּבְנִיתוֹ, וְהִתְקִין לוֹ מִמֶּנּוּ בִּנְיַן עֲדֵי עַד. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, יוֹצֵר הָאָדָם. שׂוֹשׂ תָּשִׂישׂ וְתָגֵל עֲקָרָה בְּקִבּוּץ בָּנֶיהָ לְתוֹכָהּ בְּשִׂמְחָה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ[20]. שַׂמֵּחַ תְּשַׂמַּח רֵעִים הָאֲהוּבִים[21], כְּשַׂמֵּחֲךָ יְצִירְךָ בְּגַן עֵדֶן מִקֶּדֶם. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׂמֵּחַ חָתָן וְכַלָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּרָא שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה, חָתָן וְכַלָּה, גִּילָה רִנָּה דִּיצָה וְחֶדְוָה, אַהֲבָה אַחֲוָה שָׁלוֹם וְרֵעוּת. מְהֵרָה יְיָ אֱלֹהֵינוּ יִשָּׁמַע בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם קוֹל שָׂשׂוֹן קוֹל שִׂמְחָה קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה, קוֹל מְצָהֲלוֹת חֲתָנִים מֵחֻפָּתָם וּנְעָרִים מִמִּשְׁתֵּה מַנְגִּינָתָם. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׂמֵּחַ הֶחָתָן עִם הַכַּלָּה[22].

19) נוסף לברכת אירוסין שמברכים קודם הקידושין, כמבואר לעיל פ"ג, הכ"ג־כד. 20) ובכת"י התימנים, הנוסח: משמח עמו ובונה ירושלים. 21) בנוסח כת"י התימנים, ובדפוס שונצינו: "ואהובים". 22) ובסוף ברכה חמישית, הוא חותם: "משמח חתן וכלה" לפי שהברכה הקודמת אינה עוסקת בשמחת חתונה אלא תפילה היא שמתפללים ומברכים שיהיו שמחים בהצלחה כל ימיהם, לפיכך אין לחתום בה משמח חתן עם הכלה שמשמעה שמחת איש באשה, אלא ברוך ה' משמח את שניהם לעולם בסיפוק מזונות וכל טוב, ואילו בברכה האחרונה הוא משבח את ה' שברא חתונת דיבוק איש באשה ע"י שמחה וחדוה, לפיכך חותם בה: משמח חתן עם הכלה – לשון שמחת איש באשה (כתובות ח. וברש"י שם). וראה בביאורנו בהל' ברכות פ"ב, הי"א.

ד. וְאִם יִהְיֶה שָׁם יַיִן - מֵבִיא כּוֹס שֶׁל יַיִן, וּמְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן[23] תְּחִלָּה, וּמְסַדֵּר אֶת כֻּלָּן עַל הַכּוֹס, וְנִמְצָא מְבָרֵךְ שֶׁבַע בְּרָכוֹת. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת, שֶׁנָּהֲגוּ לְהָבִיא הֲדַס[24] עִם הַיַּיִן, וּמְבָרֵךְ עַל הַהֲדַס אַחַר הַיַּיִן[25], וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ הַשֵּׁשׁ[26].

23) "שהיין גורם ברכה לעצמו" (ברכות מב.). פירש רש"י: "בכמה מקומות הוא בא ומברכים עליו, ואע"פ שלא היו צריכים לשתייתו", ואם אין לו יין מברך על השכר כמו שמבואר בתשובת רבינו המובאת במוספנו. והשווה לעיל פ"ג, כד. 24) להריח בו. וכן מצינו (שבת קי.): כשנפטר רב, גזרו שלא להביא הדס לחופה, שימעטו בשמחה כל אותה שנה, הרי שהיו רגילים להביא הדס לחופה. 25) שהיין תדיר יותר, והוא קודם [וכן כתב רבינו למעלה פ"ז מהל' ברכות הי"ד]. 26) אבל אין היין וההדס מעכבים ברכת חתנים, ואפילו אין לו יין והדס מברכים אותה. וראה 'טור' אהע"ז סי' סב.

ה. וְאֵין מְבָרְכִין בִּרְכַּת חֲתָנִים אֶלָּא בַּעֲשָׂרָה גְּדוֹלִים[27] וּבְנֵי חוֹרִין[28], וְחָתָן מִן הַמִּנְיָן[29].

27) כתובות ז, ב: שנאמר (רות ד, ב): "ויקח עשרה אנשים מזקני העיר". אנשים ולא קטנים. 28) פרט לעבדים כנענים (כמבואר בברכות מז:). 29) מגילה כג, ב. כתובות ח, ב.

ו. הַמְאָרֵס אֶת הָאִשָּׁה וּבֵרֵךְ בִּרְכַּת חֲתָנִים וְלֹא נִתְיַחֵד עִמָּהּ בְּבֵיתוֹ - עֲדַיִן אֲרוּסָה הִיא; שֶׁאֵין בִּרְכַּת חֲתָנִים עוֹשָׂה הַנִּשּׂוּאִין, אֶלָּא כְּנִיסָה לְחֻפָּה[30]. אֵרֵס וְכָנַס לְחֻפָּה וְלֹא בֵּרֵךְ בִּרְכַּת חֲתָנִים - הֲרֵי זוֹ נְשׂוּאָה גְּמוּרָה[31], וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ אֲפִלּוּ אַחַר כַּמָּה יָמִים[32]. וְלֹא תִּנָּשֵׂא נִדָּה עַד שֶׁתִּטְהַר, וְאֵין מְבָרְכִין לָהּ בִּרְכַּת חֲתָנִים עַד שֶׁתִּטְהַר[33]. וְאִם עָבַר וְנָשָׂא וּבֵרֵךְ - אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ[34].

30) כתובות ז, ב: "אמר אביי, וביהודה שנו (שמברכים ברכת חתנים בבית האירוסין) מפני שמתייחד עמה". אבל בלי יחוד, דהיינו חופה, אין לברך ברכת חתנים, הרי שהייחוד עושה הנישואין, ואין הברכות עושות את הנישואין. 31) כי אין הברכה מעכבת את הנישואין. ומה שאמרו (מסכת כלה): "כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה" הכוונה בלא חופה, כי עיקר הברכה היא בשעת חופה. 32) כי "כל מצוה שעדיין עשייתה קיימת, מברך אחר עשייה" (הל' ברכות פי"א, ה"ה) ועדיין זה נקרא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

"עובר לעשייתן" כי מצות נישואין היא כל הימים אשר הוא דבוק באשתו (ב"ח לאהע"ז סי' סב). 33) שתטבול במי מקוה, או במעיין או בימים שהם כמעיין (הל' איסורי ביאה פי"א, הט"ד) דכיון שאסור לו להתייחד עמה – אין ראוי שתיכנס לחופה, שהיא משום ביאה. 34) אף־על־פי שלא גמרו הנישואין, והרי היא כארוסה עדיין (למעלה ה"ב). ועיין בשו"ע אבן־העזר סי' סא ס"א בהגהה, ובביאורי הגר"א שם סק"ז.

ז. וְצָרִיךְ לִכְתֹּב כְּתֻבָּה[35] קֹדֶם כְּנִיסָה לַחֻפָּה[36], וְאַחַר כָּךְ יִהְיֶה מֻתָּר בְּאִשְׁתּוֹ[37]. וְהֶחָתָן נוֹתֵן שְׂכַר הַסּוֹפֵר[38]. וְכַמָּה הוּא כּוֹתֵב לָהּ? אִם הָיְתָה בְּתוּלָה - אֵין כּוֹתְבִין לָהּ פָּחוֹת מִמָּאתַיִם דִּינָרִים; וְאִם בְּעוּלָה - אֵין כּוֹתְבִין לָהּ פָּחוֹת מִמָּאָה דִּינָרִים. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא עִקַּר כְּתֻבָּה. וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף לָהּ, אֲפִלּוּ כִּכַּר[39] זָהָב - מוֹסִיף[40]. וְדִין הַתּוֹסֶפֶת וְדִין הָעִקָּר אֶחָד הוּא לְרֹב הַדְּבָרִים. לְפִיכָךְ, כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ כְּתֻבָּה סְתָם, הוּא הָעִקָּר וְהַתּוֹסֶפֶת כְּאֶחָד[41]. וַחֲכָמִים הֵם שֶׁתִּקְּנוּ כְּתֻבָּה לְאִשָּׁה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ[42].

35) סכום כסף שחייב ליתן לה אם יגרשנה. 36) כדי שתהא חופה הראויה לביאה, כמבואר בסמוך ה"ט־י. 37) כי בלי כתובה, בעילתו זנות. ונוסח הכתובה, הביאו רבינו בהל' יבום וחליצה פ"ד, הל"ג. וראה במוספנו: נוסח הכתובה שבזמננו. 38) בבא־בתרא קסז, ב. שהרי הוא קונה וגם מרויח בקבלת הנדוניא ('נמוקי יוסף'). 39) משקל עתיק לזהב, מלשון (שמות כה, לט) "ככר זהב טהור יעשה אותה". 40) כתובות נד, ב: ואין אומרים שאינו רשאי, כדי שלא לבייש את מי שאין לו (שם). ובלשון המשנה שם: "אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה – יוסיף". 41) כתובות, שם. לדוגמה: התובעת כתובתה בבית־דין אין לה מזונות (לקמן פי"ח, ה"א). הוא־הדין אם לא תבעה אלא תוספת – אין לה מזונות. 42) (כתובות יא, א. פב, ב. והעיר הרמ"א (אהע"ז סי' סו, ס"ג): "בזמן הזה במדינות אלה שאין מגרשים בעל־כרחה של אשה משום 'חרם רבינו גרשום', היה אפשר להקל בכתיבת הכתובה. אבל אין המנהג כן". אמנם יש פוסקים כרבן שמעון בן גמליאל שכתובה היא מן התורה, והוא מסתמך על הפסוק (שמות כב, טז): "כסף ישקול כמוהר הבתולות", משמע שהתורה קבעה מוהר לבתולה. ובהתאם לזה אנו קוראים בנוסח הכתובה שכותבים לבתולה: "ויהיבנא ליכי כסף זוזי מאתן דחזי ליכי מדאורייתא" (ואתן לך כסף מאתים זוז הראויים לך מן התורה). ראה ב'תוספות' לכתובות י, א. וכדאי להעיר שגם בנוסח הכתובה לרבינו בפ"ד מהל' יבום וחליצה, כתוב: "דחזי ליכי מדאורייתא". אלא שבכמה מקורות חסרה שם המילה "מדאורייתא". ובכת"י אחד כתוב: "מדרבנן". וזהו כשיטתו כאן שכתובה מדרבנן.

ח. דִּינָרִים אֵלּוּ לֹא תִּקְּנוּ אוֹתָם מִן הַכֶּסֶף הַטָּהוֹר, אֶלָּא מִמַּטְבֵּעַ שֶׁהָיָה בְּאוֹתָן הַיָּמִים, שֶׁהָיָה שִׁבְעָה חֲלָקִים נְחֹשֶׁת וְאֶחָד כֶּסֶף, עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּסֶלַע[43] חֲצִי זוּז כֶּסֶף[44]. וְנִמְצָא מָאתַיִם דִּינָרִים שֶׁל בְּתוּלָה - חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים זוּזִין שֶׁל כֶּסֶף טָהוֹר, וּמֵאָה דִּינָרִים שֶׁל בְּעוּלָה - שְׁנֵים עָשָׂר זוּזִים וּמֶחֱצָה[45]. וּמִשְׁקַל כָּל זוּז - שֵׁשׁ וְתִשְׁעִים שְׂעוֹרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרְנוּ בִּתְחִלַּת עֵרוּבִין[46]. וְהַדִּינָר הוּא הַנִּקְרָא זוּז בְּכָל מָקוֹם, בֵּין שֶׁיִּהְיֶה מִן הַכֶּסֶף הַטָּהוֹר בֵּין שֶׁיִּהְיֶה מִמַּטְבֵּעַ אוֹתָן הַיָּמִים.

43) שהוא ארבעים דינרים. 44) טהור. 45) מקור דברים אלו הוא מה שאמרו (בקידושין יא.): "כל כסף האמור בתורה כסף צורי, ושל דבריהם כסף מדינה". וכסף מדינה הוא שמינית שבכסף צורי, והרי חיוב כתובה אינו אלא מדבריהם כמו שכתב רבינו למעלה ה"ז. 46) פ"א הי"ב, "מנה האמור בכל מקום – מאה דינר, והדינר שש מעות, והמעה משקל ט"ז שעורות".

ט. אֵין פּוֹחֲתִין לִבְתוּלָה מִמָּאתַיִם וְלִבְעוּלָה מִמֵּאָה, וְכָל הַפּוֹחֵת - בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת[47]. אֶחָד הַכּוֹתֵב אֶת הַכְּתֻבָּה בִּשְׁטָר וְאֶחָד שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו עֵדִים[48] וְקָנוּ מִיָּדוֹ[49] שֶׁהוּא חַיָּב לָהּ מֵאָה אוֹ מָאתַיִם - הֲרֵי זֶה מֻתָּר[50]. וְכֵן אִם נָתַן לָהּ מִטַּלְטְלִין כְּנֶגֶד כְּתֻבָּתָהּ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לִבְעֹל עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ פְּנַאי לִכְתֹּב[51].

47) כי כל מה שהיא קלה בעיניו להוציאה, אין דעתה סומכת על קשר נישואיה, וחוששת שמחר יכעס עליה ויוציאנה, ומתוך שאין בטחון באישותה – בעילתה כבעילת זנות (כתובות נו:). 48) שהתחייב בפניהם לתת לה כתובה. 49) בקנין חליפין "ועיקר הדרך הזו, שיתן הקונה למקנה כלי כל שהוא, ויאמר לו קנה כלי זה חלף החצר או היין . . . שמכרת לי בכך וכך, כיון שהגביה המוכר את הכלי וקנהו, קנה הלוקח אותה הקרקע או אותן המטלטלין אע"פ שעדיין לא משכן ולא נתן הדמים . . . וזהו הנקרא קנין" (מדברי רבינו הל' מכירה פ"ה, ה"ה). 50) כתובות נה, א. סתם קנין לכתיבה עומד, ועל סמך הקנין יכולים העדים לכתוב כתובה ואינם צריכים להמלך בו שנית. 51) כתובות ז, א. אבל כשיהיה לו פנאי חייב לכתוב, כי חכמים תיקנו שיהא כותב לה: "כל נכסי אחראין לכתובתך" – ולא ייחד לה מטלטלין לכתובתה, כדי שלא יאמר לה (לכשיכעס) טלי כתובתך וצאי (כתובות פב:).

י. הַכּוֹנֵס אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא כָּתַב לָהּ כְּתֻבָּה, אוֹ שֶׁכָּתַב וְאָבַד שְׁטַר הַכְּתֻבָּה[52], אוֹ שֶׁמָּחֲלָה כְּתֻבָּתָהּ לְבַעְלָהּ, אוֹ שֶׁמָּכְרָה לוֹ כְּתֻבָּתָהּ - חוֹזֵר וְכוֹתֵב לָהּ עִקַּר כְּתֻבָּה[53], אִם רָצָה לְקַיְּמָהּ, לְפִי שֶׁאָסוּר לוֹ לְאָדָם לִשְׁהוֹת עִם אִשְׁתּוֹ אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת בְּלֹא כְּתֻבָּה. אֲבָל הַמּוֹכֶרֶת כְּתֻבָּתָהּ לַאֲחֵרִים בְּטוֹבַת הֲנָאָה[54] - אֵינוֹ צָרִיךְ לִכְתֹּב לָהּ כְּתֻבָּה אַחֶרֶת; שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ כְּתֻבָּה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ, וְאִם הוֹצִיא זֶה[55] - מְשַׁלֵּם כְּתֻבָּתָהּ לַלּוֹקֵחַ כְּדֶרֶךְ שֶׁהָיָה מְשַׁלֵּם לָהּ אִם לֹא מָכְרָה[56].

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

52) כתובות נז, א. 53) ולא התוספת. וזה מוסב על מחלה או מכרה כתובתה. אבל אם אבד שטר הכתובה, צריך לכתוב לה גם התוספת, ככל הכתוב בכתובה הראשונה ('בית שמואל' סי' סו סק"י). 54) אם ימות הוא או יגרשנה, יגבו הם את הכתובה. ואם תמות היא – בעלה יורשה, וכספם אבוד. ולכן אינה יכולה למכור את הכתובה לפי שוויה אלא בפחות מזה, וזוהי "טובת הנאה" שכתב רבינו. 55) את אשתו. 56) בבא־קמא פט, ב.

יא. הַמְאָרֵס אֶת הָאִשָּׁה, וְכָתַב לָהּ כְּתֻבָּה, וְלֹא נִכְנְסָה לַחֻפָּה - עֲדַיִן אֲרוּסָה הִיא, וְאֵינָהּ נְשׂוּאָה; שֶׁאֵין הַכְּתֻבָּה עוֹשָׂה נְשׂוּאִין[57]. וְאִם מֵת אוֹ גֵּרְשָׁהּ - גּוֹבָה עִקַּר כְּתֻבָּתָהּ מִבְּנֵי חוֹרִין[58], וְאֵינָהּ גּוֹבָה תּוֹסֶפֶת כְּלָל, הוֹאִיל וְלֹא כְּנָסָהּ[59]. אֲבָל אִם אֵרַס אִשָּׁה וְלֹא כָּתַב לָהּ כְּתֻבָּה, וּמֵת אוֹ גֵּרְשָׁהּ וְהִיא אֲרוּסָה - אֵין לָהּ כְּלוּם, וַאֲפִלּוּ הָעִקָּר; שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ לָהּ עִקַּר כְּתֻבָּה עַד שֶׁתִּנָּשֵׂא אוֹ עַד שֶׁיִּכְתֹּב[60]. וְהַמְאָרֵס אֶת בִּתּוֹ, וְכָתַב לָהּ[61] כְּתֻבָּה, וּמֵת אוֹ גֵּרְשָׁהּ כְּשֶׁהָיְתָה נַעֲרָה - כְּתֻבָּתָהּ לְאָבִיהָ[62], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ [לְמַעְלָה בְּפֶרֶק שְׁלִישִׁי][63].

57) כתובות נד, ב: "שלא כתב לה אלא על־מנת לכנסה". ומפרש רבינו שהכתובה אינה כלום כל זמן שלא כנסה (רא"ש, שם). 58) מנכסים שיש לו תחת ידו, ולא מנכסיו שמכר, ואפילו אחרי שכתב לה אינם משועבדים לה (שם, מג:): "מאימת גובה – אחד זה ואחד זה (בין עיקר בין תוספת) מן הנישואין". כלומר אינה טורפת ממשועבדים כלל. וכן דעת רב שרירא גאון. 59) כדעת רבי אלעזר בן עזריה (כתובות נד:): שלא כתב לה ממונו חנם אלא משום חיבת ביאה (רש"י שם נה.). 60) כתובות פט, ב. בבא־מציעא יז, ב־יח, א. 61) הבעל. 62) כתובות מג, ב. 63) הי"א.

יב. וְכֵן תִּקְּנוּ חֲכָמִים, שֶׁכָּל הַנּוֹשֵׂא בְּתוּלָה יִהְיֶה שָׂמֵחַ עִמָּהּ שִׁבְעַת יָמִים[64]. אֵינוֹ עוֹסֵק בִּמְלַאכְתּוֹ, וְלֹא נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בַּשּׁוּק, אֶלָּא אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וְשָׂמֵחַ. בֵּין שֶׁהָיָה בָּחוּר, בֵּין שֶׁהָיָה אַלְמוֹן. וְאִם הָיְתָה בְּעוּלָה[65] - אֵין פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה יָמִים. שֶׁתַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא לִבְנוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁיִּהְיֶה שָׂמֵחַ עִם הַבְּעוּלָה שְׁלֹשָׁה יָמִים, בֵּין בָּחוּר בֵּין אַלְמוֹן[66].

64) כתובות ז, ב. וב'ירושלמי' שם, פ"א ה"א): "משה תיקן שבעת ימי המשתה". 65) אבל אלמנה מן האירוסין, שאינה בעולה – ישמח עמה שבעה ימים ('בית שמואל' סי' סד סק"ג). 66) כתובות ז, ב: "שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים". ויש אומרים שבבחור שנשא אלמנה כיון שמברכים שבע ברכות כל שבעת ימי המשתה (למעלה פ"ב מהל' ברכות ה"ט) – אינו בדין שיברכו לו ברכות חתנים כל שבעה והוא יעסוק במלאכתו (מגיד־משנה).

יג. יֵשׁ לוֹ[67] לְאָדָם לִשָּׂא נָשִׁים רַבּוֹת כְּאַחַת בְּיוֹם אֶחָד, וּמְבָרֵךְ בִּרְכַּת חֲתָנִים לְכֻלָּן כְּאַחַת[68]. אֲבָל לְשַׁמְּחָה - צָרִיךְ לִשְׂמֹחַ עִם כָּל אַחַת שִׂמְחָה הָרְאוּיָה לָהּ: עִם בְּתוּלָה - שִׁבְעָה, עִם בְּעוּלָה - שְׁלֹשָׁה; וְאֵין מְעָרְבִין שִׂמְחָה בְּשִׂמְחָה[69].

67) רשאי. 68) תוספתא ברכות פ"ט: "היו עושים כולם מצוה אחת, אחד מברך לכולם" (הגר"א לאהע"ז סי' סב ס"ק ו). 69) שמחתה של זו בזו (מועד קטן ח:). והטעם יתבאר להלן הי"ד. וב'הגהות מיימוניות' הורו שלא לברך לשני חתנים כאחד משום עין רעה. וראה שו"ע אהע"ז סי' סב ס"א ש"אין לעשות שתי חופות כאחת משום איבה, שמא יכבדו אחת יותר מחברתה, ואין נזהרין מזה. ואדרבה יש מכוונים לעשות חופות עניות עם חופות עשירות משום מצוה".

יד. מֻתָּר לְאָרֵס בְּכָל יוֹם חוֹל[70], אֲפִלּוּ בְּתִשְׁעָה בְּאָב[71], בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. אֲבָל אֵין נוֹשְׂאִין נָשִׁים לֹא בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְלֹא בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי חִלּוּל שַׁבָּת בְּתִקּוּן הַסְּעֻדָּה, שֶׁהֶחָתָן טָרוּד בַּסְּעֻדָּה[72]. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאָסוּר לִשָּׂא אִשָּׁה בְּשַׁבָּת[73]. וַאֲפִלּוּ בְּחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד אֵין נוֹשְׂאִין נָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[74], לְפִי שֶׁאֵין מְעָרְבִין שִׂמְחָה בְּשִׂמְחָה, שֶׁנֶּאֱמַר: מַלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת וְנִתְּנָה לְךָ גַּם אֶת זֹאת[75]. וּשְׁאָר הַיָּמִים מֻתָּר לִשָּׂא אִשָּׁה בְּכָל יוֹם שֶׁיִּרְצֶה. וְהוּא, שֶׁיִּטְרַח בִּסְעֻדַּת נִשּׂוּאִין שְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם הַנִּשּׂוּאִין[76].

~ נקודות משיחות קודש ~

"... לְפִי שֶׁאֵין מְעָרְבִין שִׂמְחָה בְּשִׂמְחָה, שֶׁנֶּאֱמַר: מַלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת".

ואף שאין למדין מקודם מתן־תורה, הנה במפרשים נאמרו בזה כמה תירוצים, יש שאמרו שבדבר שיש בו טעם וסברא למדים גם מקודם מתן תורה ומה שאין למדים היינו מצוה בלי טעם וגזירת הכתוב, ויש שכתבו שלימודים שהם בתורת "גילוי מילתא" כן למדים מקודם מתן תורה.

(לקוטי שיחות כ"ה עמוד 124
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

70) ואפילו בחול המועד (למעלה פ"ז מהל' יום־טוב הט"ז). אבל בשבתות וימים טובים אסור לקדש, שמא יבוא לכתוב שטר אירוסין (ביצה לז. והשווה דברי רבינו בהל' שבת פכ"ג, הי"ד). 71) 'ירושלמי' כתובות פ"א, ה"א: "שלא יקדמנו אחר בתפילה". 72) כתובות ה, א. ובשו"ע אהע"ז סי' סד ס"ג, פוסק: "ויש מתירים. וכן פשט המנהג לישא נשים בערב שבת והוא שיטרח בסעודת הנישואין שלושה ימים קודם הנישואין". 73) שבחופתה הוא קונה אותה, ואין קונים קנין בשבת (ירושלמי כתובות פ"א, ה"א). 74) פ"ז מהל' יום־טוב שם, מהגמרא במועד קטן ח, ב. 75) ולא נתן לו שתיהן בשבוע אחד, שאין מערבין שמחה בשמחה ('ירושלמי' מועד קטן פ"א, ה"ז). וכתבו ה'תוספות'

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

במועד קטן ח, ב – שצריך שיהא לבו פנוי למצוה אחת ולא יפנה עצמו הימנה – ולפיכך אין עושין מצוות חבילות־חבילות – וכך יהא לבו פנוי לשמחה זו. 76) כתובות ג, ב.

טו. מִקּוֹם שֶׁאֵין בֵּתֵּי דִינִים יוֹשְׁבִין בּוֹ אֶלָּא בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי בִּלְבַד[77], בְּתוּלָה נִשֵּׂאת בְּיוֹם רְבִיעִי; שֶׁאִם הָיְתָה לוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים[78], יַשְׁכִּים לְבֵית דִּין[79]. וּמִנְהַג חֲכָמִים, שֶׁהַנּוֹשֵׂא אֶת הַבְּעוּלָה יִשָּׂאֶנָּה בַּחֲמִישִׁי, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה שָׁמֵחַ עִמָּהּ חֲמִישִׁי וְעֶרֶב שַׁבָּת וְשַׁבָּת, וְיוֹצֵא לְמְלַאכְתּוֹ יוֹם רִאשׁוֹן[80].

77) כתקנת עזרא שיהא בית־דין יושב בכל עיר ועיר בימים אלו שיש בהם קריאת התורה, שאז העם מתכנס מהכפר לעיר לשמוע קריאת התורה (בבא־קמא פב.). 78) שלא מצאה בתולה, כמבואר לקמן פי"א ה"ט. 79) בעוד כעסו עליו, ואם יש שהות בינתיים, יש לחוש שמא יתפייס ותתקרר דעתו ויקיימנה ושמא זינתה תחתיו ונאסרה עליו (לשון רש"י לכתובות ב.) ואינה נשאת ביום ראשון, כי "שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא (החתן) טורח בסעודה שלושה ימים, אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת, וברביעי כונסה" (שם). 80) שם, ה. שמכיון שבאלמן שנשא אלמנה אין מברכים שבע ברכות אלא ביום ראשון (למעלה פ"ב מהל' ברכות ה"ט) חששו שמא יעזבנה ויצא למלאכתו למחר (רש"י שם).

טז. הַמְאָרֵס אֶת בִּתּוֹ קְטַנָּה, וּתְבָעָהּ הַבַּעַל לְנִשּׂוּאִין - בֵּין הִיא בֵּין אָבִיהָ יְכוֹלִין לְעַכֵּב שֶׁלֹּא תִּנָּשֵׂא עַד שֶׁתַּגְדִּיל[81] וְתֵעָשֶׂה נַעֲרָה. וְאִם רָצָה לְכָנְסָהּ[82] - כּוֹנֵס[83]. וְאֵין רָאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן[84].

81) כתובות נז, ב: שאף אביה יכול לעכב בטענה שמא תמרוד בבעלה ותחזור לבית אביה. 82) כלומר אם כנסה, על אף ההתנגדות שלה ושל אביה – הנישואין קיימים (ועי' 'חלקת מחוקק' סי' נו סק"ו). 83) אפילו בעודה קטנה. 84) מאחר שהם מתנגדים לנישואין. ובקידושין אסור אפילו שניהם רוצים – "עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה" (קידושין מא. ולעיל פ"ג, הי"ט).

יז. אֵרְסָהּ[85] וְשָׁהָה כַּמָּה שָׁנִים וּתְבָעָהּ לְנִשּׂוּאִין וַהֲרֵי הִיא נַעֲרָה - נוֹתְנִין לָהּ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ מִיּוֹם הַתְּבִיעָה לְפַרְנֵס אֶת עַצְמָהּ[86] וּלְתַקֵּן מַה שֶּׁהִיא צְרִיכָה לָהּ, וְאַחַר כָּךְ תִּנָּשֵׂא. תְּבָעָהּ אַחַר שֶׁבָּגְרָה - נוֹתְנִין לָהּ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ מִיּוֹם הַבֶּגֶר[87]. וְכֵן אִם קִדְּשָׁהּ בְּיוֹם הַבֶּגֶר - נוֹתְנִין לָהּ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ מִיּוֹם הַקִּדּוּשִׁין, שֶׁהוּא יוֹם הַבֶּגֶר. קִדְּשָׁהּ אַחַר שֶׁבָּגְרָה, אִם עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ בִּבְגִרוּתָהּ וּלְאַחַר כָּךְ נִתְקַדְּשָׁה - אֵין נוֹתְנִין לָהּ אֶלָּא שְׁלֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם הַתְּבִיעָה. וְכֵן הַמְאָרֵס אֶת הַבְּעוּלָה[88] - נוֹתְנִין לָהּ שְׁלֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם הַתְּבִיעָה[89].

85) כשהיא קטנה. 86) במלבושים ותכשיטים (כתובות נז:). 87) שמיום שבגרה מתחילה להכין לה תכשיטיה. 88) אלמנה מן הנישואין (שם, וב'ירושלמי' כתובות פ"ה, ה"ג). 89) שאינה צריכה לטרוח הרבה בתכשיטין שכבר יש בידה (רש"י שם עמ' א).

יח. כְּשֵׁם שֶׁנּוֹתְנִין זְמַן לָאִשָּׁה מִשֶּׁתְּבָעָהּ הַבַּעַל לְפַרְנֵס אֶת עַצְמָהּ וְאַחַר כָּךְ תִּנָּשֵׂא, כָּךְ נוֹתְנִין זְמַן לָאִישׁ לְפַרְנֵס אֶת עַצְמוֹ[90] מִשֶּׁתְּבָעָה הָאִשָּׁה אוֹתוֹ. וְכַמָּה נוֹתְנִין לוֹ? כְּמוֹ שֶׁנּוֹתְנִין לָהּ: אִם שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ - שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְאִם שְׁלֹשִׁים יוֹם - שְׁלֹשִׁים יוֹם[91].

90) בצרכי סעודה וחופה. 91) כתובות נז, א. ואין משגיחין בו אם הוא בחור או אלמן – אלא בה, אם היא בתולה נותנין לה י"ב חודש, ואפילו הוא אלמן. ואם היא בעולה אין לו אלא ל' יום, ואפילו הוא בחור. וב'ירושלמי' כתובות פ"ה ה"ג, משמע שנותנים לו זמן לפי מה שהוא: לבחור – י"ב חודש, לאלמן – ל' יום (מגיד־משנה).

יט. הִגִּיעַ זְמַן שֶׁנָּתְנוּ לָאִישׁ וְלֹא נִשָּׂאָהּ - נִתְחַיֵּב בְּמְזוֹנוֹתֶיהָ, אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא כָּנַס[92]. וְאִם הִגִּיעַ הַזְּמַן בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת אוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת - אֵינוֹ מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִכְנֹס[93]. וְכֵן אִם חָלָה הוּא אוֹ הִיא אוֹ שֶׁפֵּרְסָה נִדָּה כְּשֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן - אֵינוֹ מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת; שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ רְאוּיָה לְהִנָּשֵׂא עַד שֶׁתִּטְהַר אוֹ עַד שֶׁתַּבְרִיא, וְכֵן הוּא אֵינוֹ יָכוֹל לִשָּׂא אִשָּׁה עַד שֶׁיַּבְרִיא[94].

92) כתובות נז, א. 93) כמבואר לעיל הי"ד. 94) כתובות ב, א. שכל זמן שעיכוב הנישואין הוא מחמת אונס – אינה אוכלת משלו.

~ שבת קודש י"ב כסלו ~

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר[1]

1) ביאר בו רבינו כמה היא כתובת בתולה, אלמנה וגרושה, בעולה, ומוכת עץ, בוגרת, אילונית, סומא חרשת ושוטה, וחרש שוטה וקטן שנשאו נשים, גר וגיורת, טענת בתולים או פתח פתוח.

א. הַנּוֹשֵׂא בְּתוּלָה שֶׁנִּתְאַלְמְנָה אוֹ שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה אוֹ נֶחְלְצָה. אִם מִן הָאֵרוּסִין נִתְאַלְמְנָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה אוֹ נֶחְלְצָה - כְּתֻבָּתָהּ[2] מָאתַיִם, וְאִם מִן הַנִּשּׂוּאִין - כְּתֻבָּתָהּ מֵאָה, שֶׁמִּשֶּׁנִּשֵּׂאת הֲרֵי הִיא כִּבְעוּלָה[3]. וְכֵן הַנּוֹשֵׂא בְּתוּלָה מְשֻׁחְרֶרֶת[4] אוֹ גִּיּוֹרֶת אוֹ שְׁבוּיָה: אִם נִשְׁתַּחְרְרָה הַשִּׁפְחָה וְנִתְגַּיְּרָה הַכּוּתִית וְנִפְדֵּית הַשְּׁבוּיָה וְהֵן פְּחוּתוֹת מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - כְּתֻבָּתָן מָאתַיִם[5], וְאִם הָיוּ בְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וָמַעְלָה - כְּתֻבָּתָן מֵאָה.

2) מהבעל השני. 3) אפילו יש עדים שלא נסתרה (נתייחדה) עם הראשון או שנכנסה לחופה ומת בעלה מייד.

מוקדשת להדפסה ושימוש אישי בלבד

4) שהייתה שפחה כנענית ושוחררה. 5) שאפילו נבעלו, סופן שיחזרו להיות בתולות כשאר הבתולות.

ב. וּמִפְּנֵי מָה תִּקְּנוּ חֲכָמִים לְאֵלּוּ כְּתֻבָּה מֵאָה וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהֵן בְּתוּלוֹת? הוֹאִיל וְחֶזְקַת הַנִּשּׂוּאָה שֶׁתִּבָּעֵל, וְחֶזְקַת הַשִּׁפְחָה וְהַכּוּתִית וְהַשְּׁבוּיָה שֶׁתִּבָּעֵל[6], תִּקְּנוּ לְאֵלּוּ מֵאָה בֵּין נִבְעֲלוּ בֵּין לֹא נִבְעֲלוּ, וַהֲרֵי הֵן כִּבְעוּלוֹת לְכָל דָּבָר.

6) כיוון שראויות לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בנכריותן והשבוייה בשבייתה.

ג. מֵכַת עֵץ[7] - כְּתֻבָּתָהּ מֵאָה. אֲפִלּוּ נִשֵּׂאת עַל מְנָת שֶׁהִיא בְּתוּלָה שְׁלֵמָה, וְנִמְצֵאת מֵכַּת עֵץ - כְּתֻבָּתָהּ מֵאָה. קְטַנָּה מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וּלְמַטָּה שֶׁנִּבְעֲלָה, אֲפִלּוּ בָּא עָלֶיהָ אָדָם גָּדוֹל - כְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם; סוֹפָהּ שֶׁתַּחֲזֹר בְּתוּלָה כְּשֶׁאָר הַבְּתוּלוֹת. וְכֵן גְּדוֹלָה שֶׁבָּא עָלֶיהָ קָטָן מִבֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וּלְמַטָּה - כְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם, כְּאִלּוּ לֹא נִבְעֲלָה כְּלָל; שְׁבִיאַת בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - בִּיאָתוֹ בִּיאָה, פָּחוֹת מִזֶּה - אֵין בִּיאָתוֹ בִּיאָה.

7) שנפלה והכה אותה עץ והלכו בתוליה.

ד. בְּתוּלָה שֶׁהִיא בּוֹגֶרֶת אוֹ סוֹמָא אוֹ אֵילוֹנִית[8] - כְּתֻבָּתָן מָאתַיִם. אֲבָל הַחֵרֶשֶׁת וְהַשּׁוֹטָה לֹא תִּקְּנוּ לָהֶן כְּתֻבָּה. הַשּׁוֹטָה - לֹא תִּקְּנוּ לָהּ נִשּׂוּאִין כְּלָל; וְהַחֵרֶשֶׁת, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ נִשּׂוּאִין מִדִּבְרֵיהֶם - לֹא תִּקְּנוּ לָהּ כְּתֻבָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּנְעוּ מִלְּשֵׂאת אוֹתָהּ. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין לָהּ כְּתֻבָּה, כָּךְ אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת וְלֹא תְּנַאי מִתְּנָאֵי כְּתֻבָּה[9]. וְאִם כָּנַס הַחֵרֶשֶׁת וְנִתְפַּקְּחָה[10] - יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה[11] וּתְנָאֵי כְּתֻבָּה, וּכְתֻבָּתָהּ מֵאָה.

8) וכגון שידע בה, ומתחילה נשאה לשם איילונית, אבל לא הכיר בה שהיא איילונית אין לה כתובה. 9) כגון רפואה או פדיונה אם נשבית. 10) שחזרה לשמוע ולדבר. 11) אם רוצה לקיימה אחר שנתפקחה, שאיך תשב עם בעלה – והיא בת דעת – בלא כתובה.

ה. נָשָׂא חֵרֶשֶׁת אוֹ שׁוֹטָה וְכָתַב לָהֶן מֵאָה מָנֶה - כְּתֻבָּתָן קַיֶּמֶת, מִפְּנֵי שֶׁרָצָה לְהַזִּיק נְכָסָיו[12].

12) אף על פי שלא תקנו לה חכמים כתובה הרי הוא כתב לה, הואיל ורצה להפסיד ולהיות נזוק מנכסיו – תנאו קיים.

ו. חֵרֵשׁ אוֹ שׁוֹטֶה שֶׁנָּשְׂאוּ נָשִׁים פִּקְחוֹת, אַף־עַל־פִּי שֶׁנִּתְפַּקֵּחַ הַחֵרֵשׁ וְנִשְׁתַּפְּכָה[13] הַשּׁוֹטֶה - אֵין לִנְשֵׁיהֶם עֲלֵיהֶם כְּלוּם. רָצוּ לְקַיְּמָן אַחַר שֶׁהִבְרִיאוּ - יֵשׁ לָהֶן כְּתֻבָּה, וּכְתֻבָּתָן מֵאָה. וְאִם בֵּית דִּין הֵם שֶׁהִשִּׁיאוּ הַחֵרֵשׁ וְכָתְבוּ לָהּ כְּתֻבָּתָהּ עַל נְכָסָיו - נוֹטֶלֶת כָּל מַה שֶׁכָּתְבוּ לָהּ בֵּית דִּין. אֲבָל הַשּׁוֹטֶה אֵין בֵּית דִּין מַשִּׁיאִין אוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם. וּמִפְּנֵי שֶׁאֵין תַּקָּנַת חֲכָמִים עוֹמֶדֶת בּוֹ, לֹא תִּקְּנוּ לוֹ נִשּׂוּאִין. וְכֵן הַקָּטָן לֹא תִּקְּנוּ לוֹ חֲכָמִים נִשּׂוּאִין, הוֹאִיל וְסוֹפוֹ לָבוֹא לִידֵי נִשּׂוּאִין גְּמוּרִין. וּמִפְּנֵי מָה תִּקְּנוּ נִשּׂוּאִין לִקְטַנָּה וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהִיא בָּאָה לִידֵי נִשּׂוּאִין גְּמוּרִין? כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְהַגּוּ בָּהּ מִנְהַג הֶפְקֵר[14]. וְאֵין מַשִּׁיאִין אֶת הַקָּטָן[15] עַד שֶׁבּוֹדְקִין אוֹתוֹ וְיוֹדְעִים שֶׁהֵבִיא סִימָנִין[16].

13) נצטללה דעתו. 14) אם לא תינשא אין מי שישמרנה וינהגו בה מנהג הפקר בזנות. 15) שזוהי כביאת זנות. 16) סימני בגרות המפורשים למעלה.

ז. קָטָן, אֲפִלּוּ בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד[17], שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה - אֵין לָהּ כְּתֻבָּה[18]. וְאִם הִגְדִּיל וְקִיְּמָהּ אַחַר שֶׁהִגְדִּיל[19] - יֵשׁ לָהּ עִקַּר כְּתֻבָּה. וְכֵן גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר הוּא וְאִשְׁתּוֹ - כְּתֻבָּתָהּ מָנֶה, שֶׁעַל מְנָת כֵּן קִיְּמָהּ[20].

17) שביאתו ביאה. 18) "שאין קניין קטן כלום עד שיביא שתי שערות". 19) ובא עליה כשהגדיל. 20) כתובתה מנה – שהרי עכשיו בעולה היא.

ח. כָּל בְּתוּלָה שֶׁכְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם - יֵשׁ לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים[21]; וְכָל שֶׁכְּתֻבָּתָהּ מֵאָה[22], אוֹ שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ לָהּ חֲכָמִים כְּתֻבָּה[23] - אֵין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים[24]. וְהַמִּתְיַחֵד עִם אֲרוּסָתוֹ קֹדֶם נִשּׂוּאִין - אֵין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים[25].

21) שאם טען לא מצאתיה בתולה הפסידה כל כתובתה. 22) כגון אלמנה מן הנישואין שאף על פי שעדיין לא נתייחדה עם בעלה הראשון – הרי היא כבעולה. 23) כגון חרשת ושוטה והוא כתב להן כתובה. 24) שאין טענת בתולים אלא להפסידה ממה שהוא תנאי בית דין (=מאתיים לבתולה) אבל במה שהוא עצמו כתב להן אין לו טענה כלל. 25) שמא בא עליה ושכח.

ט. וּמַה הִיא טַעֲנַת בְּתוּלִים? זֶה שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה שֶׁחֲזָקָתָהּ שֶׁהִיא בְּתוּלָה, וְטוֹעֵן וְאוֹמֵר: לֹא מְצָאתִיהָ בְּתוּלָה. וּשְׁנֵי סִימָנִין הֵן לִבְתוּלָה: הָאֶחָד - דָּמִים שֶׁשּׁוֹתְתִין מִמֶּנָּה בְּסוֹף בִּיאָה רִאשׁוֹנָה. וְהַשֵּׁנִי - הַדַּחַק שֶׁיִּמְצָא בָּהּ בְּבִיאָה רִאשׁוֹנָה בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ[26].

26) וכל הטענה [=היא רק כדי] להפסידה כתובתה. אבל לבעלה מותרת אם אינה אשת כהן שיש כאן שני ספיקות שמא נבעלה לפני הקידושין ואפילו אם נבעלה לאחר הקידושין – שמא באונס.

י. הַנּוֹשֵׂא אֶת הַבְּתוּלָה שֶׁכְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם, וְטָעַן וְאָמַר: לֹא מְצָאתִיהָ בְּתוּלָה - שׁוֹאֲלִין אוֹתָהּ: אִם אָמְרָה: אֱמֶת הוּא, לֹא מְצָאנִי בְּתוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁנָּפַלְתִּי וְהִכַּנִי עֵץ אוֹ קַרְקַע וְהָלְכוּ בְּתוּלַי - הֲרֵי זוֹ נֶאֱמֶנֶת, וְתַחֲזֹר כְּתֻבָּתָהּ לְמָנֶה[27]. אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא טוֹעֵן וְאוֹמֵר: שֶׁמָּא אִישׁ בָּא עָלַיִךְ וְאֵין לָךְ כְּלוּם[28] - אֵין מַשְׁגִּיחִין בְּטַעֲנָתוֹ[29]. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים סְתָם שֶׁלֹּא בָּא עָלֶיהָ אִישׁ, שֶׁאֵין הַדָּבָר יָדוּעַ לוֹ[30].

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

27) קידשה בחזקת בתולה ונמצאת מוכת עץ כתובתה מנה. 28) נמצאת בעולה מקחה טעות. 29) כי טענתה – וודאי, וטענתו – ספק, וברי ושמא ברי עדיף. 30) כלומר, אינו יכול להשביעה מספק, אבל יכול להחרים סתם ולומר בחרם יהיה מי שמוציא ממני ממון שאיני חייב בו.

יא. אָמְרָה הִיא: אֶמֶת אָמַר, שֶׁלֹּא מְצָאַנִי בְּתוּלָה, וְאִישׁ בָּא עָלַי בְּאֹנֶס אַחַר שֶׁנִּתְאָרַסְתִּי לוֹ[31] - הֲרֵי זוֹ נֶאֱמֶנֶת, וּכְתֻבָּתָהּ מָאתַיִם כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה. וְאִם טָעַן וְאָמַר: שֶׁמָּא עַד שֶׁלֹּא אֲרַסְתִּיךְ נֶאֱנַסְתְּ וּמִקָּחִי מִקַּח טָעוּת[32], אוֹ אַחַר שֶׁאֲרַסְתִּיךְ נִבְעַלְתְּ בִּרְצוֹנֵךְ - הֲרֵי זֶה מַחֲרִים סְתָם עַל מִי שֶׁטּוֹעֵן שֶׁקֶר כְּדֵי לְחַיְּבֵנִי מָמוֹן שֶׁאֵינִי חַיָּב בּוֹ[33].

31) וכתובתי מאתיים שהרי בתולה נתארסתי ומזלך גרם שנתקלקלתי. 32) ואין לך כלום. 33) אבל להשביעה אינו יכול כי היא טוענת – וודאי, והוא טוען – שמא, וגם יש לכל אשה חזקת הגוף המסייעת לה, שהרי בתולה נולדה ונעמידנה על חזקתה ובתולה נתארסה ואחרי כן נאנסה.

יב. טָעַן וְאָמַר: לֹא מְצָאתִיהָ בְּתוּלָה, וְהִיא אוֹמֶרֶת: לֹא בָּא עָלַי וַעֲדַיִן אֲנִי בְּתוּלָה - בּוֹדְקִין אוֹתָהּ[34], אוֹ חוֹזֵר וּבוֹעֵל בִּפְנֵי עֵדִים[35]. אָמְרָה: בָּא עָלַי וּבְתוּלָה מְצָאַנִי כְּכָל הַבְּתוּלוֹת, וְשֶׁקֶר הוּא טוֹעֵן - שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ: מֶה הָיָה הַדָּבָר עַד שֶׁאָמַרְתָּ שֶׁאֵינָהּ בְּתוּלָה? אִם אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מְצָאתִי לָהּ דָּם - בּוֹדְקִין בְּמִשְׁפַּחְתָּהּ, שֶׁמָּא אֵין לָהֶם דָּם כְּלָל, לֹא דַּם נִדָּה וְלֹא דַּם בְּתוּלִים. אִם נִמְצְאוּ כֻּלָּן כֵּן - הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקָתָהּ; לֹא נִמְצְאוּ בְּנוֹת מִשְׁפַּחְתָּהּ כֵּן - בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, שֶׁמָּא חֹלִי גָּדוֹל יֵשׁ בָּהּ שֶׁיִּבֵּשׁ לַחְלוּחִית הָאֵיבָרִים, אוֹ שֶׁהָיְתָה מִתְעַנֵּית בְּרָעָב. מַרְטִיבִין אוֹתָהּ[36] וּמַאֲכִילִין אוֹתָהּ וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתַּבְרִיא, וְתִבְעַל שֵׁנִית, וְנִרְאֶה אִם תּוֹצִיא דָּם אִם לָאו. וְאִם אֵין שָׁם חֹלִי וְלֹא רָעָב וְלֹא כַּיּוֹצֵא בּוֹ - הֲרֵי זוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁמָּצָא דֹּחַק בְּעֵת תַּשְׁמִישׁ - הוֹאִיל וְלֹא יָצָא דָּם, אֵין כָּאן בְּתוּלִים; שֶׁכָּל בְּתוּלָה יֵשׁ לָהּ דָּם - בֵּין קְטַנָּה בֵּין גְּדוֹלָה, בֵּין נַעֲרָה בֵּין בּוֹגֶרֶת - אֶלָּא מִפְּנֵי הַחֹלִי, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְאִם אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מָצָאתִי דֹּחַק, אֶלָּא פֶּתַח פָּתוּחַ מָצָאתִי - שׁוֹאֲלִין עַל שְׁנוֹתֶיהָ, שֶׁמָּא בּוֹגֶרֶת הִיא; שֶׁרֹב הַבּוֹגְרוֹת אֵין לָהֶן דֹּחַק שֶׁמַּרְגִּישִׁין בּוֹ הַרְבֵּה, שֶׁהֲרֵי גָּדְלָה וְנִתְרַפּוּ אֵיבָרֶיהָ וְכָלוּ בְּתוּלֶיהָ. וְאִם לֹא בָּגְרָה עֲדַיִן - אוֹמְרִין לוֹ: שֶׁמָּא הִטִּיתָהּ אוֹ בְּעַלְתָּהּ בְּנַחַת וּלְפִיכָךְ לֹא הִרְגַּשְׁתָּ בְּדֹחַק? אִם אָמַר: לֹא כִּי, אֶלָּא וַדַּאי פֶּתַח פָּתוּחַ הָיָה - הֲרֵי זוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים לְכָל בְּתוּלָה שֶׁלֹּא בָּגְרָה, בֵּין קְטַנָּה בֵּין נַעֲרָה, בֵּין בְּרִיאָה בֵּין חוֹלָה; שֶׁכָּל נַעֲרָה בְּתוּלָה - פִּתְחָהּ סָתוּם הוּא.

וְאַף־עַל־פִּי שֶׁיָּצָא הַדָּם - הוֹאִיל וּמָצָא פֶּתַח פָּתוּחַ, אֵין כָּאן בְּתוּלִים.

34) "אמר רבן גמליאל בר רבי הביאו לי שתי שפחות אחת בתולה ואחת בעולה, הושיבן על פי חבית של יין, בעולה ריחה נודף (מפיה מריחים ריח יין) בתולה – אין ריחה נודף, אף זו הושיבה ולא היה ריחה נודף, אמר לו: לך זכה במקחך". 35) שרק מתייחד בפני עדים ומכינים לה מפה לראות טיפי דמים שאחר הביאה. אבל לבעול ממש בפניהם אסור. 36) מכניסים אותה למרחץ.

יג. יֵשׁ גְּאוֹנִים שֶׁהוֹרוּ, שֶׁהַבּוֹגֶרֶת אֵין לָהּ טַעֲנַת דָּמִים וְיֵשׁ לָהּ טַעֲנַת פֶּתַח פָּתוּחַ. וְאֵין דֶּרֶךְ הַגְּמָרָא מַרְאֶה דָּבָר זֶה, וְטָעוּת הָיָה בַּנֶּסְחָאוֹת שֶׁלָּהֶם. וּכְבָר בָּדַקְתִּי עַל סְפָרִים רַבִּים וְקַדְמוֹנִים, וּמְצָאתִי שֶׁהַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, שֶׁאֵין לַבּוֹגֶרֶת אֶלָּא טַעֲנַת דָּמִים בִּלְבַד.

יד. חֲכָמִים הֵם שֶׁתִּקְּנוּ עִקַּר כְּתֻבָּה לָאִשָּׁה, וְהֵם הִתְקִינוּ וְאָמְרוּ, שֶׁכָּל הַטּוֹעֵן טַעֲנַת בְּתוּלִים וְהָאִשָּׁה מַכְחֶשֶׁת אוֹתוֹ - נֶאֱמָן[37], וְעָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה, לֹא עַל הָאִישׁ; שֶׁחֲזָקָה הִיא, שֶׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ בִּסְעֻדָּה וּמַפְסִידָהּ[38], וְהוֹפֵךְ שִׂמְחָתוֹ אֵבֶל.

37) להפסידה כתובתה. 38) "שאם היה שונא אותה מתחילה לא היה טורח בסעודה וכונסה ומפסיד סעודתו חינם אלא היה מגרשה תחילה". משמע מזה אילו לא טרח בסעודה אינו נאמן. ואף על פי שיש לו חזקת ממון (הממון נמצא אצלו), אך חזקת גופה עדיפא, שהרי בתולה נולדה.

טו. וְעַד מָתַי יֵשׁ לוֹ לִטְעֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים? אִם נִסְתְּרָה - מִיָּד[39], וְאִם לֹא נִסְתְּרָה - אֲפִלּוּ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם.

39) אבל אינו יכול לטעון לאחר זמן, כי מכיוון שנתייחד איתה בוודאי בעל אותה ומכיוון ששתק עד עכשיו ודאי מצאה בתולה ולפיכך שתק ורק עכשיו הוא כועס ומעליל עליה.

טז. הוֹרוּ כָּל הַגְּאוֹנִים, שֶׁזֶּה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁהוּא נֶאֱמָן אִם הִכְחִישַׁתּוּ אִשְׁתּוֹ - לְהַכְסִידָהּ עִקַּר הַכְּתֻבָּה[40], אֲבָל הַתּוֹסֶפֶת - יֵשׁ לָהּ[41]; אֶלָּא אִם כֵּן נוֹדַע בִּרְאָיָה בְּרוּרָה שֶׁהָיְתָה בְּעוּלָה, אוֹ שֶׁהוֹדָת לוֹ שֶׁהִיא בְּעוּלָה קֹדֶם שֶׁתִּתְאָרֵס וְהִטְעַתּוּ[42]. לְפִיכָךְ[43] יֵשׁ לוֹ לְהַשְׁבִּיעָהּ בִּנְקִיטַת חֵפֶץ[44], כְּדִין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין, וְאַחַר כָּךְ תִּגְבֶּה הַתּוֹסֶפֶת. וְאֵין לָהּ לְהַשְׁבִּיעוֹ שֶׁלֹּא מְצָאָהּ בְּתוּלָה וְאַחַר כָּךְ תַּכְסִיד עִקַּר כְּתֻבָּה, שֶׁחֲזָקָה הִיא שֶׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ בִּסְעֻדָּה וּמַפְסִידָהּ; וְיֵשׁ לָהּ לְהַחֲרִים סְתָם עַל מִי שֶׁטָּעַן עָלֶיהָ שֶׁקֶר.

40) שהוא תקנת חכמים והם אמרו שיהיה נאמן.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

41) שאינה מחמת תקנה אלא שנתחייב מרצונו והרי הוא כשאר החייבים שאינם יכולים להפקיע את חיובם בלי ראייה ברורה. 42) וכל שכינסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה הרי זה מקח טעות. 43) הואיל וכל כוח גבייתה הוא מחמת השטר שכתב לה תוספת זו. 44) באחיזת חפץ קדוש.

יז. חֲרֵי שֶׁרָצָה לְקַיְּמָהּ אַחַר שֶׁהִפְסִידָהּ עִקַּר הַכְּתֻבָּה[45] - חוֹזֵר וְכוֹתֵב לָהּ מֵאָה, לְפִי שֶׁאָסוּר לְאָדָם לִשְׁהוֹת עִם אִשְׁתּוֹ שָׁעָה אַחַת בְּלֹא כְּתֻבָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

45) ויש שאסור לו לקיימה אפילו כשירצה כגון אם אשת כהן היא ובעלה טוען שמצאה בעולה נאסרה עליו.

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון ו' כסלו ~

מצות עשה קיא.

הַמִּצְוָה הַקִּי"א —— הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוָּה הַמְּצֹרָע לְהִתְגַּלֵּחַ, וְהִיא לוֹ הַטָּהֲרָה הַשְּׁנִיָּה (שלב שני. אחרי מה שמבואר במצוה קי — שיעור קטז), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוֹף נְגָעִים (פרק יד), וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלֵּחַ" (ויקרא יד, ט). וּכְבָר הִזְכַּרְנוּ מִקֹּדֶם (מצות עשה צג) אֶת־דִּבְרֵיהֶם (ספרא ויקרא יד, ט): "שְׁלֹשָׁה מְגַלְּחִין וְתִגְלַחְתָּן מִצְוָה: הַנָּזִיר וְהַמְּצֹרָע וְהַלְוִיִּם". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף נְגָעִים. וְכָאן אֲבָאֵר לְךָ מֵאֵיזֶה טַעַם מָנִינוּ תִּגְלַחַת מְצֹרָע מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וַהֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ (מצות עשה עז), וְלֹא עָשִׂינוּ כֵּן בַּנָּזִיר אֶלָּא קָבַעְנוּ תִּגְלַחְתּוֹ וַהֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו כְּמִצְוָה אַחַת (מצות עשה צג) —— שֶׁהַמְּצֹרָע, אֵין קֶשֶׁר בֵּין תִּגְלַחְתּוֹ לַהֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו, וְהַתַּכְלִית הַמַּשֶּׂגֶת מִתִּגְלַחְתּוֹ אֵינָהּ הַתַּכְלִית הַמַּשֶּׂגֶת מֵהֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו לְפִי שֶׁהַמְּצֹרָע, טָהֳרָתוֹ תְּלוּיָה בְּתִגְלַחְתּוֹ (והבאת קרבנותיו למטרה שונה — לאכול קדשים). וּבְפֶרֶק ו' מִנְּזִירוּת (מד:) אָמְרוּ: "מַה בֵּין נָזִיר לִמְצֹרָע? אֶלָּא שֶׁזֶּה טָהֳרָתוֹ תְּלוּיָה בְּיָמָיו (בימי נזרו), כְּלוֹמַר: הַנָּזִיר, וּמְצֹרָע טָהֳרָתוֹ תְּלוּיָה בְּתִגְלַחְתּוֹ": אִם גִּלַּח הַמְּצֹרָע וְנִשְׁלְמָה תִּגְלַחְתּוֹ הַשְּׁנִיָּה —— טָהַר מִלְּטַמֵּא כַּשֶּׁרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוֹף נְגָעִים, וְיִשָּׁאֵר מְחֻסַּר כִּפּוּרִים עַד שֶׁיָּבִיא קָרְבְּנוֹתָיו כִּשְׁאָר מְחֻסְּרֵי כִּפּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. לָכֵן, תַּכְלִית תִּגְלַחְתּוֹ הִיא טָהֳרָתוֹ מִלְּטַמֵּא כַּשֶּׁרֶץ, בֵּין שֶׁהֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו וּבֵין שֶׁלֹּא הֵבִיא; וְאִלּוּ תַּכְלִית הֲבָאַת קָרְבְּנוֹתָיו הִיא לְהַשְׁלִים כַּפָּרָתוֹ כִּשְׁאָר מְחֻסְּרֵי כַּפָּרָה, כְּלוֹמַר: זָב וְזָבָה וְיוֹלֶדֶת (שאף שנטהרו אין מושלמת כפרתן לאכול בקדשים וכדומה, עד שיביאו קרבנותיהם). וּכְבָר הִזְכַּרְנוּ קֹדֶם לָכֵן (מצות עשה עה) אֶת־דִּבְרֵיהֶם: "אַרְבָּעָה מְחֻסְּרֵי כַּפָּרָה", וְשָׁם נִתְבָּאֵר, שֶׁאֵין הַנָּזִיר מְחֻסַּר כַּפָּרָה, אֶלָּא אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים בִּכְלָלוּתָם (ביחד), כְּלוֹמַר: הַתִּגְלַחַת וַהֲבָאַת קָרְבָּן —— מַתִּירִים לוֹ לִשְׁתּוֹת יָיִן. וְאֵין אֶחָד מֵהֶם מַסְפִּיק בִּלְעֲדֵי הַשֵּׁנִי, אֶלָּא הַתִּגְלַחַת קְשׁוּרָה בַּקָּרְבָּן וְהַקָּרְבָּן קָשׁוּר בַּתִּגְלַחַת, וּבְכֻלָּם יַחַד תֵּשֵׁג הַתַּכְלִית הָאַחַת, וְהִיא: שֶׁיֵּתֵּרוּ לוֹ דְּבָרִים שֶׁהָיוּ אֲסוּרִים עָלָיו בִּימֵי נְזִירוּתוֹ. וּבְפֶרֶק ו' מִנְּזִירוּת (מו.) אָמְרוּ: "גִּלַּח עַל הַזֶּבַח וְנִמְצָא פָּסוּל —— תִּגְלַחְתּוֹ פְּסוּלָה וּזְבָחָיו לֹא עָלוּ לוֹ". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְךָ, שֶׁהַתִּגְלַחַת הִיא מִתְּנָאֵי הַזֶּבַח וְהַזֶּבַח מִתְּנָאֶיהָ. וְנִתְבָּאֵר עוֹד בַּתּוֹסֶפְתָּא (נזיר טו.): "שֶׁנָּזִיר שֶׁכָּלוּ (שהסתיימו) יָמָיו אָסוּר לְגַלֵּחַ וְלִשְׁתּוֹת יַיִן וּלְהִטַּמֵּא לַמֵּתִים" עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה כָּל־אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים וְהֵם (הקרבנות, נקראים) תִּגְלַחַת טָהֳרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ו' מִנְּזִירוּת, וְהוּא שֶׁיְּגַלֵּחַ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְיִזְרוֹק שְׂעָרוֹ תַּחַת הַדּוּד וַיַּקְרִיב אֶת־הַקָּרְבָּנוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּכָּתוּב. וְאַתָּה תִּמְצָאֵם (שחז"ל) בְּרֹב הַמְּקוֹמוֹת קוֹרְאִים לַהֲבָאַת הַקָּרְבָּנוֹת 'תִּגְלַחַת'. וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ בִּמְקוֹמוֹת בַּמִּשְׁנָה (נזיר פרק ב משנה ה — יא:) (מי שמתבטא בלשון) "הֲרֵינִי נָזִיר וְעָלַי לְגַלֵּחַ נָזִיר (אחר)", הַכַּוָּנָה בָּזֶה: שֶׁיָּבִיא קָרְבְּנוֹת נָזִיר וְיַקְרִיבֵם בַּעֲדוֹ (הנזיר האחר). הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְךָ שֶׁהַתִּגְלַחַת הִיא בִּטּוּי לַהֲבָאַת הַקָּרְבָּנוֹת. וְהַטַּעַם בְּכָךְ, שֶׁהֵם חֵלֶק מִמֶּנָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְעַל־יְדֵי הַכֹּל יַחַד יִסְתַּלֵּק דִּין הַנְּזִירוּת וְיִשְׁתֶּה הַנָּזִיר יָיִן. אֲבָל תִּגְלַחַת טֻמְאָה חֲרֵי הִיא מֵהִלְכוֹת הַמִּצְוָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְעֵיל (מצות עשה צג).

~ יום שני ז' כסלו ~

מצות עשה קב. קג.

הַמִּצְוָה הַקְ"ב —— הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת בֶּגֶד מְנֻגָּע טָמֵא [מְטַמֵּא]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי צָרַעַת בְּגָדִים: אֵיךְ מְטַמְּאִים וְאֵיךְ מְטַהֲרִים, מַה מֵּהֶם צָרִיךְ הֶסְגֵּר אוֹ קְרִיעָה אוֹ שְׂרֵפָה אוֹ רְחִיצָה וְטָהֳרָה וְזוּלַת זֶה, מִכֹּל

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מה־שֶּׁנֶּאֱמַר בַּכָּתוּב וּמִמַּה שֶּׁבָּא בַּקַּבָּלָה (מסכת נגעים פרק יא).

הַמִּצְוָה הַק"ג — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת בַּיִת מְנֻגָּע טָמֵא [מְטַמֵּא] וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טֻמְאַת בָּתִּים: אֵיזֶה מֵהֶם צָרִיךְ הֶסְגֵּר אוֹ נְתִיצַת הַקִּירוֹת אוֹ נְתִיצַת כֻּלּוֹ, בַּמֶּה מְטַמֵּא וְאֵיךְ מְטַמֵּא.

~ יום שלישי ח' כסלו ~

מצות עשה צט.

הַמִּצְוָה הַצ"ט — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת הַנִּדָּה טְמֵאָה [מְטַמְּאָה]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טֻמְאַת נִדָּה וְכָל־דִּינֶיהָ.

~ יום רביעי ט' כסלו ~

מצות עשה ק.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלֶמֶת מֵאָה — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת הַיּוֹלֶדֶת טְמֵאָה. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי הַיּוֹלֶדֶת.

~ יום חמישי י' כסלו ~

מצות עשה קו.

הַמִּצְוָה הַק"ו — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת זָבָה מְטַמְּאָה, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת הִלְכוֹת הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הִיא נַעֲשֵׂית זָבָה, וְאֵיךְ מְטַמְּאָה זוּלָתָהּ אַחַר שֶׁנַּעֲשְׂתָה זָבָה.

~ יום שישי י"א כסלו ~

מצות עשה קד.

הַמִּצְוָה הַק"ד — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת הַזָּב מְטַמֵּא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הוּא נַעֲשֶׂה זָב, וּבְאֵיזֶה אֹפֶן הוּא מְטַמֵּא לְזוּלָתוֹ.

~ שבת קודש י"ב כסלו ~

מצות עשה קד. צו.

מצות עשה קד.

הַמִּצְוָה הַק"ד — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת הַזָּב מְטַמֵּא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הוּא נַעֲשֶׂה זָב, וּבְאֵיזֶה אֹפֶן הוּא מְטַמֵּא לְזוּלָתוֹ.

הַמִּצְוָה הַצ"ו — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת הַנִּבְלָה מְטַמְּאָה, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טֻמְאַת נְבֵלָה וְכָל־דִּינֶיהָ. וְהִנְנִי מַזְכִּיר לְךָ עַתָּה הַקְּדָמָה, אֲשֶׁר רָאוּי שֶׁתִּזְכְּרֶנָּה בְּכֹל מַה־שֶּׁיִּזָּכֵר לְקַמָּן מִמִּינֵי הַטֻּמְאוֹת, וְהוּא: זֶה שֶׁאָנוּ מוֹנִים כָּל־מִין וָמִין מִן־הַטֻּמְאוֹת כְּמִצְוֹת עֲשֵׂה, אֵין עִנְיָנוֹ שֶׁאָנוּ חַיָּבִים לְהִטַּמֵּא בְּטֻמְאָה זוֹ, וְגַם לֹא שֶׁאָנוּ מֻזְהָרִים מִלְּהִטַּמֵּא בָּהּ, עַד שֶׁיִּהְיוּ (אז בכלל) מִצְוַת לֹא־תַעֲשֶׂה, אֶלָּא זֶה שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה כִּי הַנּוֹגֵעַ בְּמִין זֶה נִטְמָא, אוֹ שֶׁדָּבָר זֶה מְטַמֵּא בְּאֹפֶן כָּזֶה, לְמִי שֶׁנָּגַע בּוֹ — מִצְוַת עֲשֵׂה, כְּלוֹמַר: דִּין זֶה שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בּוֹ הוּא מִצְוָה, הַיְנוּ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים שֶׁהַנּוֹגֵעַ בְּדָבָר פְּלוֹנִי בְּאֹפֶן כָּזֶה נִטְמָא; וְאִם הוּא בְּמַצָּב אַחֵר, אֵינוֹ נִטְמָא. אַךְ עֶצֶם הַהִטַּמְּאוּת הוּא דָּבָר שֶׁל רְשׁוּת: אִם רוֹצֶה מִטַּמֵּא וְאִם לָאו אֵינוֹ מִטַּמֵּא. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת שמיני): "וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגָּעוּ" (ויקרא יא, ח) — "יָכוֹל אִם נָגַע אָדָם בִּנְבֵלָה יִלְקֶה אַרְבָּעִים? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּלְאֵלֶּה תִּטַּמְּאוּ" (שם יא, כד); יָכוֹל אִם רָאָה אָדָם נְבֵלָה יֵלֵךְ וְיִטַּמָּא לָהּ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגָּעוּ", הָא כֵּיצַד? הֲרֵי אוֹמֵר: רְשׁוּת". אִם כֵּן הַמִּצְוָה הִיא — הַדִּין אֲשֶׁר נִצְטַוִּינוּ בְּדִינִים אֵלּוּ וְנֶאֱמַר לָנוּ שֶׁהַנּוֹגֵעַ בָּזֶה נִטְמָא וְנַעֲשָׂה טָמֵא וְחַיָּב בְּכָל־חִיּוּבֵי הַטְּמֵאִים: לָצֵאת חוּץ לְמַחֲנֵה שְׁכִינָה (מ"עזרת ישראל" שבמקדש ופנימה) וְשֶׁלֹּא לֶאֱכֹל קֹדֶשׁ וְלֹא לִנְגֹּעַ בּוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה — וְזֶהוּ הַצִּוּוּי, כְּלוֹמַר: שֶׁנַּעֲשָׂה טָמֵא אִם נָגַע בְּדָבָר זֶה, אוֹ אִם הָיָה בְּקִרְבָתוֹ בְּאֹפֶן כָּךְ. וּזְכוֹר עִנְיָן זֶה בְּכָל־מִין מִמִּינֵי הַטֻּמְאָה.

חכמת תורת החסידות – חכמת הגברת הצורה על החומר . . א-ל אחד בראם . . ושניהם כאחד דווקא משלימים אותה השלמות, אשר עלה ברצונו יתברך

היום יום ז כסלו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

נביאים

יחזקאל פרק־מא יד־טז

יד וְרֹחַבְ פְּנֵי הַבַּיִת וְהַגִּזְרָה לַקְּדָמִים מֵאָה אַמָּה: טו וּמִדַּד אֹרֶךְ־הַבִּנְיָן אֶל־פְּנֵי הַגִּזְרָה אֲשֶׁר עַל־אַחֲרֶיהָ (ואתוקיהא) וְאַתִּיקֶיהָא מִפּוֹ וּמִפּוֹ מֵאָה אַמָּה וְהַהֵיכָל הַפְּנִימִי וְאֻלַמֵּי הֶחָצֵר: טז הַסִּפִּים וְהַחַלּוֹנִים הָאֲטֻמוֹת וְהָאַתִּיקִים | סָבִיבְ לִשְׁלָשְׁתָּם נֶגֶד הַסַּף שְׁחִיף עֵץ סָבִיב | סָבִיב וְהָאָרֶץ עַד־הַחַלֹּנוֹת וְהַחַלֹּנוֹת מְכֻסּוֹת:

רש"י

(יד) ורוחב פני הבית והגזרה לקדים מאה אמה. הגזרה והתא שמאחריו היא הבנויה כמו בנין ועובי הכתלים הכל ק׳ אמה הוא שפירשתי למעלה שהבית עודף לפניו רחב שלשים אמה שהאולם מרחיב מן ההיכל ומן התאים ט״ו אמה לצפון וט״ו אמה לדרום ולא שחלל האולם רחב מחלל ההיכל אלא כי בית החליפות מחובר לאולם מכאן ומכאן: **(טו)** ומדד אורך הבנין אל פני הגזרה אשר על אחריה. עכשיו חוזר ומודד אורך הבית לדרום כמו שמדד לצפון, מצאתי, והיינו על אחריה כלומר אחורנית שחזר ומדד על עקיבו כלפי מערב: **ואתיקיהא.** ת״י זויות כלומר עם משך בית החליפות שבזויות הבית: **וההיכל הפנימי ואולמי החצר.** סופו של מקרא זה אינו מוסב כלפי ראשו אלא מחובר למקרא של אחריו וכן פירושו וההיכל הפנימי שהוא בית קדשי הקדשים וכן אולמי החצר המפורשין למעל׳ ואולמות סביב סביב לכל אלו הספים והחלונות האטומות והאתיקים סביב לשלשתן בין לגזרה הוא ההיכל בין לאולמות בין לבית קדשי הקדשים לשלשתן היו הסיפים מזוזות לפתחיהן ולשלשתן היו חלונות אטומות ולשלשתן היו אתיקים ולא ידעתי מה הם ואומר אני שהם כמין עמודים מרובעים בולטין בחומה לחיזוק וקורין להם פיליר״ש בלע״ז: **(טז)** נגד הסף שחיף עץ. ת״י נסר של ארז נגד הסף נגד מזוזות הפתח בתוך חלל עובי הפתח חיפה בעץ (סא״א) מצאתי: **סביב סביב.** כלומר מזה ומזה בשני צדי חלל הפתח: **והארץ עד החלונות.** מקרקעית החומה עשוי כותל נסרי ארז כנגדו ועולה למעלה עד החלונו׳ וגם החלונות מכוסות בו, מצאתי שאף החלונות היו אטומות מבפנים כענין שנאמר (כאן) וחלונות אטומות אל הבי׳ (סא״א) וכל זה מבפנים לפי שהיו טחין עליו צפוי זהב שכל הבית טוח בזהב ואין יכולין לטוח זהב על גבי אבנים:

מצודת דוד

(יד) ורוחב פני הבית. ר״ל רוחב בתי החליפות שהם בפני הבית עם בנין הגזרה הוא אולם הבית העומד בין בתי החליפות שמזה ומזה בפאת הקדים היה ק׳ אמה כי בית החליפות נמשך ט״ו אמה להלן מיסוד כותלי המסיבה מזה ומזה: **(טו) ומדד אורך הבנין.** עתה מדד אורך הצלעות שלפני הבית ברוח דרומי: **אשר על אחריה.** ר״ל אשר חזר על עקבו ללכת לאחור כלפי מערב כי מתחילה מדד פאת המערב ואח״ז הלך ממערב למזרח למדוד פאת הצפון ואח״ז מדד פאת המזרח ועתה חזר ללכת לאחור כלפי המערב ומדד פאת הדרום: **ואתיקיהא מפו ומפו.** ר״ל מדד את הצלעות עם רוחב בית החליפות העומד בזויות מזה ומזה ובין שניהם ר״ל הצלעות ובית החליפות היו ק׳ אמה: **וההיכל וכו׳.** מחובר הוא למקרא שלאחריו לומר בנין ההיכל וכן בנין הפנימי הוא בית קה״ק וכן אולמי החצר הפנימי כמ״ש ואלמות סביב סביב (לעיל מ) לכל אלה היו הספים וכו׳: **(טז) סביב לשלשתם.** לכל שלשת הבניינים הנזכרים במקרא שלפניו היו מזוזות וחלונות אטומות ואתיקים ר״ל לכולם היה דמות וצורה אחת (ואתיקי ההיכל ובית קה״ק היו בחללי הצלעות והחלונות היו בגובה ממעל להצלעות): **נגד הסף.** על המזוזה היה מחופה לוח עץ ארז למען יהיה נוח לצפותו זהב כי על האבן קשה לצפות זהב: **סביב סביב.** בכל סביבות המזוזה: **והארץ.** וכן מקרקע הבית עד החלונות וגם ממעל להחלונות היו מכוסות בלוחי ארז:

מצודת ציון

(טו) ואתיקיהא. ת״י זויתהא ועל בית החליפות יאמר שעמדו בזויות הבית מזה ומזה נשען לבנין האולם: **(טז) הסיפים.** מזוזות הפתחים: **האטומות.** הסתומות במחיצה בהירה וזכה: **והאתיקים.** הם כעין עמודים מרובעים בולטים מחוץ לכותל רחבים מלמטה והולכים וכלים כלפי מעלה ועשויות לחוזק וכן אתיק אל פני אתיק (לקמן מב): **שחיף.** ענין לוח וכן ת״י נסרין דארזא:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כתובים

דברי הימים ב פרק־ד כא־כב

כא וְהַפֶּרַח וְהַנֵּרוֹת וְהַמֶּלְקָחַיִם זָהָב הוּא מִכְלוֹת זָהָב: כב וְהַמְזַמְּרוֹת וְהַמִּזְרָקוֹת וְהַכַּפּוֹת וְהַמַּחְתּוֹת זָהָב סָגוּר וּפֶתַח הַבַּיִת דַּלְתוֹתָיו הַפְּנִימִיּוֹת לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים וְדַלְתֵי הַבַּיִת לַהֵיכָל זָהָב:

דברי הימים ב פרק־ה א־ג

א וַתִּשְׁלַם כָּל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר־עָשָׂה שְׁלֹמֹה לְבֵית יְהוָה (ס) וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת קָדְשֵׁי | דָוִיד אָבִיו וְאֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הַזָּהָב וְאֶת כָּל הַכֵּלִים נָתַן בְּאֹצְרוֹת בֵּית הָאֱלֹהִים: (פ) ב אָז יַקְהִיל שְׁלֹמֹה אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת נְשִׂיאֵי הָאָבוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־יְרוּשָׁלִַם לְהַעֲלוֹת אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה מֵעִיר דָּוִיד הִיא צִיּוֹן: ג וַיִּקָּהֲלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בֶּחָג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִעִי:

רש"י

(כא) והפרח. פירשו רבותינו הוא כנגד אותו פרח שהוסיף משה בפרשה בהעלותך עד ירכה עד פרחה וגו׳ שלא נאמר בתרומה: והמלקחים זהב. שמגביהים הפתילה מן הנר שיש בו השמן: הוא מכלות זהב. מזוקק וצרוף פיי״ן בלע״ז ובמנחות מפורש מכל זהב שהיה לו לשלמה מרוב הזהב שנכנס במנורה לזוקקה ולקיים מנורת זהב טהור: **(כב)** והמזמרות. כלי זמר: והמזרקות. לזרוק בהם דם על המזבח: והכפות. לבזיכי לבונה: והמחתות. לחתות בהם תרומת הדשן להרים מעל המזבח ולקח מלא המחתה וגומר:

(א) ויבא שלמה את קדשי. כל מה שבפסוק לפי פשוטו מה שנשאר לו מן הקדשות שהקדיש דוד כדכתיב למעלה גם אותם הקדיש המלך דוד לה׳ עם הכסף והזהב אשר נשא מכל הגוים וגו׳ ומה שהותיר לו נתן באוצרות בית האלהים, ומדרש אגדה יש מחכמים אומרים לפי שהיה יודע שסופו ליחרב ושלא יהו אומרים העובדי כוכבים קשה יראתנו שלקחה נקמתה מן הבית הזה שנבנה מן הגזילות וחמסים שגזל דוד מבתי עבודת כוכבים שלה ויש אומרים כך אמר (הקב״ה) צ״ל שלמה, רעב היה בימי דוד (אבי) שלש שנים שנה אחר שנה והיה לו לבזבז ההקדשו׳ הללו להחיות בהן עניי ישראל ואני מביא סיוע שהרי בכל ההקדשות שדוד הקדיש כמו שכתוב למעלה (שם) לא נאמר בהן עשה שלמה דבר פלוני זה כאשר נאמר בנחושת שנאמר (שם) ומטבחת ומכון ערי הדדעזר לקח דוד נחשת רבה מאד בה עשה שלמה את ים הנחשת וגו׳ אבל מכסף ומזהב שלא נאמר בו עשה שלמה מהן שום דבר מכלל שלא עשה וזהו שאין כתיב כאן שום נחושת כי אם כסף וזהב ולפי פשוטו נראה לי מה שלא אמר נחושת לפי שהנחושת בזול ואינו ראוי וכדי והגון להביא נחשת באוצרות בית ה׳: **(ב)** אז יקהל שלמה את זקני ישראל. נהג במדת חכמה שהקהיל הזקנים ולא הבחורים, יותר מדוד שהקהיל הוא אף הבחורים כדכתיב ויקהל דוד את כל ישראל ירושלים וגומר (לעיל כ״ח): **(ג)** בחג. הוא חג הסוכות:

מצודת דוד

(כא) והפרח. קבוצת הפרח: זהב. היו מזהב: הוא מכלות זהב. היה כליל זהב מבלי תערובות סיג: **(כב)** דלתותיו. בין דלתותיו הפנימיות ולתוספת ביאור אמר לקדש הקדשים ובין דלתות ההיכל היה מצופים זהב:

(א) את קדשי. מה שהקדיש דוד אביו כי כל הבנין וכליו עשה שלמה משלו ממה שקבץ הוא (לבד כלי נחושת עשה ממה שלקח אביו מערי הדדעזר כמ״ש בדה״א יח): **ואת הכסף וכו׳.** יפרש מה הם קדשי אביו והוי״ו יתירה: **נתן.** כמו ונתן ר״ל שהביא קדשי אביו ונתן אותם באוצרות העשויות בבית ה׳:

מצודת ציון

(כא) והפרח. כעין פרחי אילן הנעשים במנורה כמ״ש בתורה: **והמלקחים.** הצבתים שבהם לוקחים הפתילה למושכה ולהושיבה במקומה: **מכלות.** מל׳ כל: **(כב)** והמזמרות. כלי הזמר: **והכפות.** הבזיכין שבהם הלבינה הנתון על מערכת לחם הפנים: **והמחתות.** הכלים העשוים לחתות ולשאוב בו האש על הקטורת:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

משניות מסכת יבמות

ד הָעֻבָּר, וְהַיָּבָם, וְהָאֲרוּסִין, וְהַחֲרֵשׁ, וּבֶן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד — פּוֹסְלִין וְלֹא מַאֲכִילִין. סָפֵק שֶׁהוּא בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, סָפֵק שֶׁאֵינוֹ; סָפֵק הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, סָפֵק שֶׁלֹּא הֵבִיא. נָפַל הַבַּיִת עָלָיו וְעַל בַּת אָחִיו, וְאֵין יָדוּעַ אֵי זֶה מֵת רִאשׁוֹן — צָרָתָהּ חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת.

ה הָאוֹנֵס, וְהַמְפַתֶּה, וְהַשּׁוֹטֶה — לֹא פּוֹסְלִים וְלֹא מַאֲכִילִים. וְאִם אֵינָם רְאוּיִין לָבֹא בְּיִשְׂרָאֵל — הֲרֵי אֵלּוּ פּוֹסְלִין.

פירוש ברטנורא

ד העובר והיבם וכו'. האי עובר אי בת כהן לישראל היא, פוסל, דכתיב בנעוריה, פרט למעוברת. אי בת ישראל לכהן היא, לא מאכיל, דשאינו ילוד אינו מאכיל: **והיבם.** אי בת כהן לישראל היא, פוסל לה, ושבה אל בית אביה כתיב (שם) פרט לשומרת יבם שאינה יכולה לשוב שהיא אגודה ביבמה. ואי בת ישראל לכהן, לא מאכיל לה, קנין כספו אמר רחמנא וזו קנין אחיו היא: **והארוסין.** אי בת כהן לישראל היא, פסיל לה, דקני לה בהויה, ומשעת הויה אפסילה לה, כדכתיב (שם) ובת כהן כי תהיה לאיש זר. אי בת ישראל לכהן, לא מאכיל לה, גזירה שמא ימזגו לה כוס יין של תרומה בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחיותיה: **והחרש.** אי בת כהן לישראל היא, פסל לה, דהא קנאה בתקנתא דרבנן. ואי בת ישראל לכהן היא, לא מאכיל לה, דקנין כספו אמר רחמנא וחרש מדאורייתא לא קני: **ובן תשע שנים ויום אחד וכו'.** אחד מן הפסולים לכהונה שהוא בן תשע שנים ויום אחד ובא על הכהנת או על הלויה או על בת ישראל, פסלה מלאכול בתרומה, שבן תשע שנים ויום אחד ביאתו ביאה ונתחללה בבעילתו. ואי בת ישראל נישאת לכהן בן תשע שנים ויום אחד, אינו מאכילה בתרומה, שאין קנינו קנין גמור: **וכן ספק בן תשע שנים וכו'.** דינו כבן תשע ודאי ופוסל: **ספק הביא שתי שערות ספק לא הביא.** קטן שקידש את האשה, ספק הביא שתי שערות ספק לא הביא וקדושיה קדושי ספק, אשתו חולצת ולא מתיבמת: **נפל הבית עליו ועל בת אחיו.** שהיא אשתו. ספק הוא מת ראשון ונפלו שתיהן ליבום לפני אחיו ופטורה צרתה משום צרת הבת, ספק היא מתה ראשונה ובשעת נפילה ליבום לא הואי צרתה צרת ערוה כדתנן וכולן אם מתו או מיאנו וכו' צרותיהן מותרות. צרתה חולצת ולא מתיבמת. ואידי דאיירי בספיקי לחומרא תני להא בהדייהו:

ה והשוטה. אפילו ע"י חופה וקידושין לא פוסל ולא מאכיל, שאין קנינו קנין: **נחתך העובר שבמעיה תאכל.** מיד. והוא הדין אם ילדתו ומת: **עיברה לא**

משניות מבוארות – קהתי

~ יום ראשון ~

באור משנה ד

הָעֻבָּר – כמבואר במשנה הקודמת, שנישאה בת ישראל לכהן או בת כהן לישראל, ומת בעלה והניחה מעוברת; **וְהַיָּבָם** – שהוא ישראל, וזקוקה לו בת כהן; או שהוא כהן וזקוקה לו בת ישראל, **וְהָאֲרוּסִין** – שנתארסה, ועדיין לא נישאה, **וְהַחֵרֵשׁ** – שנישאה לחרש, שאינו שומע ואינו מדבר, ואין קידושיו מן התורה אלא מדברי סופרים, **וּבֶן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד** – שמאותה שעה ביאתו ביאה; כל אלו **פּוֹסְלִין** – את בת כהן מאכילת תרומה, **וְלֹא מַאֲכִילִין** – תרומה את בת ישראל. – העובר כיצד? בת כהן שנישאה לישראל ומת והניחה מעוברת, העובר פוסל אותה מאכילת תרומה בבית אביה, שנאמר (**ויקרא כב, יג**): "ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה, ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל", ודרשו: כנעוריה – פרט למעוברת. ואם נישאה בת ישראל לכהן ומת והניחה מעוברת, אין העובר מאכיל אותה בתרומה, מהטעם שבארנו במשנה הקודמת: ילוד מאכיל, שאינו ילוד אינו מאכיל. – היבם כיצד? בת כהן שנזדקקה ליבם ישראל, היבם פוסל אותה מאכילת תרומה, שנאמר (**שם**): "ושבה אל בית אביה" – פרט לשומרת יבם. בת ישראל שנזדקקה ליבם כהן, אין היבם מאכיל אותה בתרומה, שנאמר (**שם שם, יא**): "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו", ושומרת יבם אינה קניין כספו אלא קניינו של אחיו. – האירוסין כיצד? בת כהן שנתארסה לישראל, אסורה לאכול בתרומה, שהרי יש לו בה קניין. בת ישראל שנתארסה לכהן, אינה אוכלת בתרומה; ואמנם מן התורה מותר לה לאכול בתרומה, שהרי קניין כספו היא, שנקנתה לו בכסף הקידושין, אבל אסרו חכמים על הארוסה לאכול בתרומה עד שתיכנס לחופה, גזירה שמא תאכיל תרומה לאחיה ולאחותה, הואיל ודרך ארוסה לשבת בבית אביה עד זמן נישואיה. – החרש כיצד? בת כהן שנישאה לישראל חרש, פסולה מלאכול בתרומה, שהרי קנאה בתקנת חכמים. בת ישראל שנישאה לכהן חרש, אינה אוכלת בתרומה, שנאמר: "קניין כספו", וחרש אינו בר קניין מן התורה, שאינו בן דעת. – בן תשע שנים ויום אחד כיצד? אשה שנבעלה לבן תשע שנים ויום אחד, והוא אסור לה, כגון שהוא נתין או חלל או ממזר, נפסלה מן הכהונה ואסורה לאכול בתרומה, מפני שנעשתה זונה או חללה. ובת ישראל שנישאה לכהן בן תשע שנים ויום אחד, אף על פי שביאתו ביאה אינו מאכילה בתרומה, לפי שאין קניינו קניין גמור. וכן **סָפֵק שֶׁהוּא בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, סָפֵק שֶׁאֵינוֹ** – הולכים בו לחומרה ודינו כבן תשע שנים ויום אחד; ואפילו בן שלש עשרה שנה ויום אחד, אלא שהוא **סָפֵק הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, סָפֵק שֶׁלֹּא הֵבִיא** – הרי הוא פוסל ואינו מאכיל, היינו שאם הוא ישראל וקידש בת כהן, אף על פי שספק אם הביא שתי שערות וקידושיו קידושין, הרי זו פסולה מלאכול בתרומה; ואם הוא כהן וקידש בת ישראל, כיון שספק אם הביא שתי שערות בשעת הקידושין, אסורה לאכול בתרומה. **נָפַל הַבַּיִת עָלָיו וְעַל בַּת אָחִיו** – שהיתה אשתו, **וְאֵין יָדוּעַ אֵי זֶה מֵת רִאשׁוֹן** – ספק הבעל מת ראשון, ונפלו לפני אחיו בתו וצרתה לייבום, והרי שתיהן פטורות מן הייבום משום ערווה וצרתה, ספק בת אחיו מתה ראשונה, וכשנפלה צרתה לייבום, לא היתה צרת ערווה, והיא מותרת להתייבם, כמו ששנינו (א, א): "וכולן אם מתו... צרותיהן מותרות", **צָרָתָהּ חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת** – מספק.

באור משנה ה

הָאוֹנֵס, וְהַמְפַתֶּה, וְהַשּׁוֹטֶה, לֹא פּוֹסְלִים וְלֹא מַאֲכִילִים – ישראל שאנס או פיתה בת כהן, אינו פוסל אותה מלאכול בתרומה; וכהן שאנס או פיתה בת ישראל, אינו מאכילה בתרומה. השוטה שהוא ישראל ונשא בת כהן, אינו פוסלה מלאכול בתרומה, ואם הוא כהן ונשא בת ישראל אינו מאכילה בתרומה, שאין קניינו קניין. **וְאִם אֵינָם רְאוּיִין לָבֹא בְּיִשְׂרָאֵל** – אם המאנס או המפתה או השוטה אינו ראוי לבוא בקהל ישראל, כגון שהוא ממזר, **הֲרֵי אֵלּוּ פּוֹסְלִין** –

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כֵּיצַד? יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּא עַל בַּת כֹּהֵן — תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה; עֵבְרָה — לֹא תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה; נֶחְתַּךְ הָעֻבָּר בְּמֵעֶיהָ — תֹּאכַל. כֹּהֵן שֶׁבָּא עַל בַּת יִשְׂרָאֵל — לֹא תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה; עֵבְרָה — לֹא תֹּאכַל; יָלְדָה — תֹּאכַל. נִמְצָא כֹּחוֹ שֶׁל בֵּן גָּדוֹל מִשֶּׁל אָב. הָעֻבָּד פּוֹסֵל מִשּׁוּם בִּיאָה, וְאֵינוֹ פּוֹסֵל מִשּׁוּם זֶרַע. כֵּיצַד? בַּת יִשְׂרָאֵל לַכֹּהֵן, בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל, וְיָלְדָה הֵימֶנּוּ בֵּן, וְהָלַךְ הַבֵּן וְנִכְבַּשׁ עַל הַשִּׁפְחָה, וְיָלְדָה הֵימֶנּוּ בֵּן — הֲרֵי זֶה עֶבֶד, הָיְתָה אֵם אָבִיו בַּת יִשְׂרָאֵל לַכֹּהֵן — לֹא תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה; בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל — תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה. כֵּיצַד? בַּת יִשְׂרָאֵל לַכֹּהֵן, וּבַת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל, וְיָלְדָה הֵימֶנּוּ בַּת, וְהָלְכָה הַבַּת וְנִשֵּׂאת לָעֶבֶד, אוֹ לַגּוֹי, וְיָלְדָה הֵימֶנּוּ בֵּן — הֲרֵי זֶה מַמְזֵר, הָיְתָה אֵם אִמּוֹ בַּת יִשְׂרָאֵל לַכֹּהֵן — תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה; בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל — לֹא תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה.

ו כֹּהֵן גָּדוֹל פְּעָמִים שֶׁהוּא פּוֹסֵל. כֵּיצַד? בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל, וְיָלְדָה הֵימֶנּוּ בַּת, וְהָלְכָה הַבַּת וְנִסֵּת לַכֹּהֵן, וְיָלְדָה הֵימֶנּוּ בֵּן — הֲרֵי זֶה רָאוּי לִהְיוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, מַאֲכִיל אֶת אִמּוֹ וּפוֹסֵל אֶת אֵם אִמּוֹ; וְזֹאת אוֹמֶרֶת: לֹא כִּבְנֵי כֹּהֵן גָּדוֹל, שֶׁהוּא פּוֹסְלֵנִי מִן הַתְּרוּמָה.

פרק שמיני

א הֶעָרֵל וְכָל הַטְּמֵאִים — לֹא יֹאכְלוּ בַּתְּרוּמָה. נְשֵׁיהֶן וְעַבְדֵיהֶן — יֹאכְלוּ בַּתְּרוּמָה. פְּצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה, הֵן

פירוש ברטנורא

תאכל. שהעובר אינו מאכיל: **גדול משל אב.** שהבועל אינו מאכיל לפי שלא בא עליה לשם קדושין ולאו קנינו היא, ובנו מאכיל: **העבד פוסל משום ביאה.** אם בא על הכהנת פסלה מלאכול בתרומה: **ואינו פוסל משום זרע.** אם יש לה זרע לבת כהן מישראל כשר: **נכבש.** נדחק ובא עליה: **הרי זה עבד.** שולד שפחה כמוה: **היתה אם אביו בת כהן לישראל תאכל בתרומה.** אם מת אביו, אף על גב דהולד קיים ובעלמא ולד פוסל, האי לא פסיל, דלאו בתר אבוה שדינן ליה דלאו זרע הוא:

ו ופוסל את אם אמו. דאי לאו הוא, היתה אם אמו חוזרת לתרומה דבית אביה לאחר מיתת בתה. וכל זמן שזה קיים אינה חוזרת לתרומה דכתיב (ויקרא כ"ב) וזרע אין לה, עיין עליה, או בת בת הבת, או בן בן הבן, או בת בת הבן עד סוף כל הדורות: **לא כבני כהן גדול.** כלומר לא ירבו כמותו בישראל שהוא פוסלני מן התרומה:

ח א הערל. כהן ערל שמתו אחיו מחמת מילה: **אינו אוכל בתרומה.** דילפינן מפסח דכתיב ביה (שמות י"ב) וכל ערל לא יאכל בו: **נשיהם ועבדיהם**

משניות מבוארות – קהתי

בביאתם את בת כהן מן הכהונה, שהרי נבעלה לפסול לה ונעשתה זונה. **כֵּיצַד? יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּא עַל בַּת כֹּהֵן** – באונס או בפיתוי, או כשהוא שוטה, **תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה** – שפנוי הבא על הפנויה לא עשאה זונה (המאירי); **עֵבְרָה, לֹא תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה** – שהעובר פוסל (כמו ששנינו במשנה הקודמת); **נֶחְתַּךְ הָעֻבָּר בְּמֵעֶיהָ** – והוא הדין אם ילדתו ומת, **תֹּאכַל** – מיד. **כֹּהֵן שֶׁבָּא עַל בַּת יִשְׂרָאֵל** – באונס או בפיתוי, או כשהוא שוטה, **לֹא תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה** – שלא נעשתה קניינו; **עֵבְרָה, לֹא תֹּאכַל** – שהעובר אינו מאכיל, כמבואר במשנה הקודמת; **יָלְדָה, תֹּאכַל** – שהבן הוא כהן, והוא מאכיל את אמו תרומה. **נִמְצָא כֹּחוֹ שֶׁל בֵּן גָּדוֹל מִשֶּׁל אָב** – שהאב לא האכילה, לפי שלא בא עליה לשם קידושין, ואינה קניינו, ואילו הבן שנולד מאותה ביאה הוא מאכילה. **הָעֻבָּד פּוֹסֵל מִשּׁוּם בִּיאָה** – שאם בא על בת כהן, פסלה מן הכהונה ומן התרומה, **וְאֵינוֹ פּוֹסֵל מִשּׁוּם זֶרַע** – כמו שהוא מפרש והולך: **כֵּיצַד? בַּת יִשְׂרָאֵל** שנישאה **לַכֹּהֵן,** או **בַּת כֹּהֵן** שנישאה **לְיִשְׂרָאֵל, וְיָלְדָה הֵימֶנּוּ בֵּן, וְהָלַךְ הַבֵּן וְנִכְבַּשׁ עַל הַשִּׁפְחָה** – כלומר שבא עליה (נכבש לשון גנאי הוא – **רש"י**), **וְיָלְדָה הֵימֶנּוּ בֵּן, הֲרֵי זֶה עֶבֶד** – שולד שפחה כמותה, כמו שבארנו כבר (לעיל ב, ה). **הָיְתָה אֵם אָבִיו** – של עבד זה, **בַּת יִשְׂרָאֵל לַכֹּהֵן** – בת ישראל שנישאה לכהן, ומתו הבעל והבן, אף על פי שקיים בן בנה, **לֹא תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה** – לפי שבן בנה אינו כהן אלא עבד; **בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל** – היתה אם אביו של עבד זה בת כהן שנישאה לישראל, ומתו הבעל והבן, **תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה** – של בית אביה, שאין העבד פוסלה משום זרע. לפי שאין הוא זרעו של בנה. **מַמְזֵר פּוֹסֵל וּמַאֲכִיל. כֵּיצַד? בַּת יִשְׂרָאֵל** שנישאה **לַכֹּהֵן, וּבַת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל** – או בת כהן שנישאה לישראל, **וְיָלְדָה הֵימֶנּוּ בַּת, וְהָלְכָה הַבַּת וְנִשֵּׂאת לָעֶבֶד, אוֹ לַגּוֹי, וְיָלְדָה הֵימֶנּוּ בֵּן, הֲרֵי זֶה מַמְזֵר** – משנתנו היא כדעת האומר, שגוי או עבד הבא על בת ישראל הולד ממזר, אבל ההלכה היא שהוולד כשר (עיין גמרא יבמות מה, א; משנה קידושין ג, יב; ועיין תוספות רבי עקיבא איגר על משנתנו); **הָיְתָה אֵם אִמּוֹ בַּת יִשְׂרָאֵל לַכֹּהֵן** – אף על פי שמתו בעלה ובתה, **תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה** – מחמת אותו הנכד שנולד לבתה מן הגוי או מן העבד, שהממזר מאכיל בתרומה. **בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל** – היתה אם אמו בת כהן שנישאה לישראל, ומתו הבעל והבת, **לֹא תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה** – של בית אביה, לפי שנכדה הממזר מעכבה מלאכול בתרומה, וזהו ששנינו שהממזר פוסל.

~ יום שני ~

באור משנה ו

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שבת ישראל שנתאלמנה מכהן, אם יש לה ממנו זרע שהוא קיים, ואפילו זרע פסול, הרי היא אוכלת על ידו בתרומה, ובת כהן שנתאלמנה מישראל נפסלת מאכילת תרומה של בית אביה על ידי כל זרע שיש לה מבעלה, באה משנתנו ללמד, שלפעמים אפילו כהן גדול פוסל את אם אמו מלאכול בתרומה של בית אביה.

כֹּהֵן גָּדוֹל פְּעָמִים שֶׁהוּא פּוֹסֵל – את אם אמו מאכילת תרומה. **כֵּיצַד? בַּת כֹּהֵן** שנישאה **לְיִשְׂרָאֵל, וְיָלְדָה הֵימֶנּוּ בַּת, וְהָלְכָה הַבַּת וְנִסֵּת לַכֹּהֵן, וְיָלְדָה הֵימֶנּוּ בֵּן, הֲרֵי זֶה רָאוּי לִהְיוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ,** ואותו בן **מַאֲכִיל אֶת אִמּוֹ** – בתרומה לאחר מיתת אביו, **וּפוֹסֵל אֶת אֵם אִמּוֹ** – אפילו כשמתה אמו, לחזור לתרומת בית אביה, שאילולא הנכד היתה אם אמו חוזרת לאחר מיתת בתה לאכול תרומה בבית אביה, אבל כל זמן שהנכד קיים, אינה חוזרת לתרומת בית אביה; **וְזֹאת אוֹמֶרֶת** – ולכן אם אמו מתרעמת ואומרת: **לֹא כִּבְנֵי כֹּהֵן גָּדוֹל** – לא ירבו בישראל כבן בתי כהן גדול (בני בנים הרי הם כבנים), **שֶׁהוּא פּוֹסְלֵנִי מִן הַתְּרוּמָה** – ובגמרא מובאת ברייתא, שהיא אומרת: "הריני כפרת בן בתי כוזא (כלי קטן, כלומר ממזר), שמאכילני תרומה, ואיני כפרת בן בתי כדא (כלי חשוב, כלומר כהן גדול), שפוסלני מן התרומה".

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְעַבְדֵיהֶן — יֹאכְלוּ; וּנְשֵׁיהֶן — לֹא יֹאכְלוּ. וְאִם לֹא יָדְעָה מִשֶּׁנַּעֲשָׂה פְּצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה — הֲרֵי אֵלּוּ יֹאכֵלוּ.
ב אֵיזֶהוּ פְּצוּעַ דַּכָּא? כָּל שֶׁנִּפְצְעוּ הַבֵּיצִים שֶׁלּוֹ, וַאֲפִלּוּ אַחַת מֵהֶן. וּכְרוּת שָׁפְכָה? כָּל שֶׁנִּכְרַת הַגִּיד. וְאִם נִשְׁתַּיֵּר מֵהָעֲטָרָה אֲפִלּוּ כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה — כָּשֵׁר. פְּצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה — מֻתָּרִין בַּגִּיּוֹרֶת וּבַמְשֻׁחְרֶרֶת; וְאֵינָן אֲסוּרִין אֶלָּא מִלְּבֹא בַּקָּהָל, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כג, ב): "לֹא־יָבֹא פְצוּעַ־דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה בִּקְהַל ה' ".
ג עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי אֲסוּרִים, וְאִסּוּרָן אִסּוּר עוֹלָם, אֲבָל נְקֵבוֹתֵיהֶם מֻתָּרוֹת מִיָּד. מִצְרִי וַאֲדוֹמִי אֵינָם אֲסוּרִים אֶלָּא עַד שְׁלִשָּׁה דּוֹרוֹת, אֶחָד זְכָרִים וְאֶחָד נְקֵבוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר אֶת הַנְּקֵבוֹת מִיָּד. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: קַל וָחֹמֶר

פירוש ברטנורא

יאכלו. דהא משום ערלה וטומאה לא נפקי מכלל כהנים אלא דאינהו גופייהו מחוסרים תקנה: **נשיהם לא יאכלו.** דשויה חללה בביאתו, דנבעלה לפסול לה: **ואם לא ידעה.** שהיתה נשואה לו קודם לכן ולא בא עליה לאחר שנעשה פצוע דכא:
ב ואם נשתייר מהעטרה. שנחתך מהעטרה ואילך, כשר, שאין גיד אלא מהעטרה ולמעלה לצד הגוף. עטרה היא שורת בשר המקפת במקום המילה. ובין שנפצע הגיד כמין מכת חרב וסכין, בין שנתמעך והוקטן מאליו, בין שנכרת, בין בגיד בין בביצים בין בחוטי הביצים, כולם פסולים. והני מילי בידי אדם, אבל מחמת חולי הכל כשר:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

משנתנו מוסיפה ללמד בדיני אכילת תרומה.

הֶעָרֵל – כהן ערל, שלא נימול מפני שמתו אחיו מחמת מילה (**רש"י**), **וְכָל הַטְּמֵאִים** – וכל כהן שנטמא, **לֹא יֹאכְלוּ בַּתְּרוּמָה** – אסורים לאכול בתרומה; בברייתא בגמרא מבואר הטעם של ערל, שלמדים בגזירה שווה מקרבן פסח, שכן בקרבן פסח נאמר (**שמות יב, מה**): "תושב ושכיר לא יאכל בו", ובתרומה נאמר (**ויקרא כב, י**): "תושב כהן ושכיר לא יאכל קודש", מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל אסור בו, שנאמר (**שמות יב, מח**): "וכל ערל לא יאכל בו" אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בה; וטעם הטמאים, שנאמר (**ויקרא כב, ד-ז**): "איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע. או איש אשר יגע בכל שרץ אשר יטמא לו, או באדם אשר יטמא לו... ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים, ובא השמש וטהר, ואחר יאכל מן הקדשים כי לחמו הוא"; **נְשֵׁיהֶן וְעַבְדֵיהֶן** – של הערל ושל כל הטמאים, **יֹאכְלוּ בַּתְּרוּמָה** – שהרי בעליהם כהנים הם, ולא יצאו משום ערלות וטומאה מן הכהונה, אלא שחסרים הם תיקון, שהערל צריך לימול והטמא צריך לטבול, הלכך נשיהם ועבדיהם שאינם חסרים תיקון אוכלים בתרומה. **פְּצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה** – כהן שהוא פצוע דכא או כרות שפכה, כמפורש להלן משנה ב, **הֵן וְעַבְדֵיהֶן, יֹאכְלוּ** – בתרומה, **וּנְשֵׁיהֶן, לֹא יֹאכְלוּ** – הואיל ונבעלו לפסול להן, שנאמר (**דברים כג, ב**): "לא יבוא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה'", לפיכך נפסלו מאכילת תרומה. **וְאִם לֹא יָדְעָה** – אם לא בא על אשתו (מלשון "והאדם ידע את חוה אשתו" – בראשית ד, א; ועיין שם כד, טז), **מִשֶּׁנַּעֲשָׂה פְּצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה** – כלומר שנישאה לו קודם שנעשה פצוע דכא או כרות שפכה, וכבר אכלה בתרומה, ולאחר שנעשה פצוע דכא או כרות שפכה לא בא עליה, **הֲרֵי אֵלּוּ יֹאכֵלוּ** – שהואיל וכבר אכלו בתרומה, הרי הן מוסיפות לאכול. ברם, אם היה פצוע דכא בשעה שקידשה, אף על פי שלא בא עליה, הרי היא אסורה לאכול בתרומה, לפי שהיא ממתנת לביאה פסולה, כדעת תנא קמא (לעיל ו, ג).

~ יום שלישי ~

באור משנה ב

אֵיזֶהוּ פְּצוּעַ דַּכָּא? כָּל שֶׁנִּפְצְעוּ הַבֵּיצִים שֶׁלּוֹ, וַאֲפִלּוּ אַחַת מֵהֶן – ואינו יכול להוליד. **וּכְרוּת שָׁפְכָה** – ואיזהו כרות שפכה? **כָּל שֶׁנִּכְרַת הַגִּיד** – אבר הזכר. **וְאִם נִשְׁתַּיֵּר מֵהָעֲטָרָה אֲפִלּוּ כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה** – מסביב לגיד (העטרה היינו השפה הגבוהה המקפת את הגיד סביב, וממנו משתפע ויורד לראשו), **כָּשֵׁר** – לבוא בקהל ה'. בגמרא למדים, שאין פצוע דכא וכרות שפכה פסולים אלא כשנפצע או נכרת בידי אדם, אבל פצוע דכא וכרות שפכה בידי שמים, כגון שנולד כך או שנפצע על ידי רעם וכדומה, ולדעת רוב הפוסקים אף על ידי מחלה, הריהו כשר לבוא בקהל ה'. **פְּצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה, מֻתָּרִין בַּגִּיּוֹרֶת וּבַמְשֻׁחְרֶרֶת** – מותר להם לישא גיורת או שפחה כנענית משוחררת; **וְאֵינָן אֲסוּרִין אֶלָּא מִלְּבֹא בַּקָּהָל** – בישראל הקרויים "קהל ה'", **שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא־יָבֹא פְצוּעַ־דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה בִּקְהַל ה'"** – אבל גרים ומשוחררים אינם בכלל "קהל", שקהל גרים אינם קרויים "קהל".

הערה: בתורה כתוב "פצוע דכה" (בה"א). וכותב בעל "מנחת שי": "נפוגותי ונדכיתי עד מאד לדעת... אם כתוב "דכא" באל"ף או בה"א, ואשאל אל הסופרים ואין מגיד לי. ובספרי הדפוס וגם בכמה ספרים קדמונים כתבי יד כתוב "דכא" באל"ף"... (עיין שם, שמרחיב את הדיבור בענין זה).

באור משנה ג

אגב פצוע דכא וכרות שפכה באה משנתנו ללמד גם בשאר הפסולים לבוא בקהל ה', שכן אחרי הפסוק "לא יבוא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה'" נאמר שם (דברים כג, ג-ט): "לא יבוא ממזר בקהל ה'. גם דור עשירי לא יבוא לו בקהל ה'. לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'. גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה' עד עולם... לא תתעב אדומי כי אחיך הוא. לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו. בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבוא להם בקהל ה'".

עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי אֲסוּרִים – לבוא בקהל ישראל, שנאמר (**דברים כג, ד**): "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'". כלומר שאסור לבת ישראל להינשא להם, **וְאִסּוּרָן אִסּוּר עוֹלָם** – לכל דורותיהם, שנאמר בהם: "גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה' עד עולם". **אֲבָל נְקֵבוֹתֵיהֶם מֻתָּרוֹת מִיָּד** – כשהן מתגיירות, לבוא בקהל ישראל, שנאמר (**שם שם, ד-ה**): "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'... על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים"... וטעם זה אינו שייך בנשים, שכן דרכו של איש לקדם ואין דרכה של אשה לקדם (**גמרא יבמות עח, א**). וכן למדים זה מן הדרשה: "עמוני" ולא עמונית, "מואבי" ולא מואבית. **מִצְרִי וַאֲדוֹמִי אֵינָם אֲסוּרִים** – לבוא בקהל ישראל, **אֶלָּא עַד שְׁלִשָּׁה דּוֹרוֹת** – שנאמר בהם: "בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבוא להם בקהל ה'", **אֶחָד זְכָרִים וְאֶחָד נְקֵבוֹת** – בין זכרים ובין נקבות, שהרי לא תלה הכתוב איסורם בשום טעם. **רַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר אֶת הַנְּקֵבוֹת** – המצריות והאדומיות, **מִיָּד** – לאחר שנתגיירו, לבוא בקהל ישראל. **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: קַל וָחֹמֶר הַדְּבָרִים: וּמָה אִם בִּמְקוֹם שֶׁאָסַר** – הכתוב, **אֶת הַזְּכָרִים אִסּוּר**

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הַדְּכָרִים: וּמָה אִם בִּמְקוֹם שֶׁאָסַר אֶת הַזְּכָרִים אִסּוּר עוֹלָם, הִתִּיר אֶת הַנְּקֵבוֹת מִיָּד — מְקוֹם שֶׁלֹּא אָסַר אֶת הַזְּכָרִים אֶלָּא עַד שְׁלֹשָׁה דּוֹרוֹת, אֵינוֹ דִּין שֶׁנַּתִּיר אֶת הַנְּקֵבוֹת מִיָּד? אָמְרוּ לוֹ: אִם הֲלָכָה — נְקַבֵּל, וְאִם לַדִּין — יֵשׁ תְּשׁוּבָה. אָמַר לָהֶם: לֹא כִּי, הֲלָכָה אֲנִי אוֹמֵר! מַמְזֵרִין וּנְתִינִין אֲסוּרִין, וְאִסּוּרָן אִסּוּר עוֹלָם, אֶחָד זְכָרִים וְאֶחָד נְקֵבוֹת.

ד אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: שָׁמַעְתִּי שֶׁהַסָּרִיס חוֹלֵץ, וְחוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, וְהַסָּרִיס לֹא חוֹלֵץ, וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ; וְאֵין לִי לְפָרֵשׁ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲנִי אֲפָרֵשׁ: סְרִיס אָדָם חוֹלֵץ, וְחוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהָיְתָה לוֹ שָׁעַת הַכֹּשֶׁר. סְרִיס חַמָּה לֹא חוֹלֵץ וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ שָׁעַת הַכֹּשֶׁר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא כִּי, אֶלָּא סְרִיס חַמָּה חוֹלֵץ, וְחוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְפוּאָה. סְרִיס אָדָם לֹא חוֹלֵץ וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ רְפוּאָה. הֵעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן בְּתֵירָא עַל בֶּן מְגוּסַת, שֶׁהָיָה בִּירוּשָׁלַיִם סְרִיס אָדָם, וְיִבְּמוּ אֶת אִשְׁתּוֹ; לְקַיֵּם דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא.

ה הַסָּרִיס לֹא חוֹלֵץ, וְלֹא מְיַבֵּם. וְכֵן אֵילוֹנִית לֹא חוֹלֶצֶת, וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת. הַסָּרִיס שֶׁחָלַץ לִיבַּמְתּוֹ — לֹא פְּסָלָהּ;

פירוש ברטנורא

ג ואם לדין. שאתה דורש קל וחומר מעצמך: **יש תשובה.** להשיב, מה לעמון ומואב שכן נתפרש טעמן, על דבר אשר לא קדמו והאשה אין דרכה לקדם, תאמר במצרי ואדומי שלא נתפרש טעמן: **לא כי.** אפילו אם הייתי דן קל וחומר אין לכם תשובה. ומכל מקום הלכה אני אומר. ואין הלכה כרבי שמעון: **נתינים.** גבעונים שנתגירו בימי יהושע ונתונים לחוטבי עצים ושואבי מים:

ד שהסרים. יש סרים שחולץ וחולצין לאשתו: **והסרים לא חולץ וכו'.** דכתיב (דברים כ"ה) ולא ימחה שמו, פרט לזה ששמו מחוי: **אין לי לפרש.** איני יודע לפרש איזה סרים בן חליצה ואיזה פטור: **סריס אדם.** שנסתרס לאחר שנולד: **סריס חמה.** ממעי אמו שלא ראה חמה אלא כשהוא סרים. וסימניו מפורשין, כל שאין לו זקן ושערו לקוי ובשרו מחליק ואין מימי רגליו מעלין רתיחה וכשמטיל מים אינו עושה כיפה שאין קילוח השתן הולך למרחוק עד שיעשה עגול כמין כיפה ושכבת זרעו דיהה ואין מימי רגליו מחמיצין ורוחץ בימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל וקולו לקוי ואינו ניכר בין איש לאשה. והלכה כר"ע שאומר סרים אדם חולץ וחולצין לאשתו ומיבמין לאשתו. אבל הוא אינו מיבם שהרי פסול לבוא בקהל:

ה סרים. חמה, אינו לא חולץ ולא מיבם, ולא חולצין ומיבמין לאשתו: **אילונית.** סימניה פירשנו בפ"ק: **בעלוה פסלוה.** שהואיל והיא פטורה מן היבום

משניות מבוארות – קהתי

עוֹלָם – היינו בעמוני ומואבי, **הִתִּיר אֶת הַנְּקֵבוֹת מִיָּד** – כמו ששנינו לעיל, **מְקוֹם שֶׁלֹּא אָסַר אֶת הַזְּכָרִים אֶלָּא עַד שְׁלֹשָׁה דּוֹרוֹת** – היינו במצרי ואדומי, **אֵינוֹ דִּין שֶׁנַּתִּיר אֶת הַנְּקֵבוֹת מִיָּד** – כלום אינו קל וחומר? **אָמְרוּ לוֹ** – חכמים לרבי שמעון: **אִם הֲלָכָה** – אם כך קבלת מרבותיך, **נְקַבֵּל** – את דבריך, **וְאִם לַדִּין** – אבל אם אתה בא לדון קל וחומר מעצמך, **יֵשׁ תְּשׁוּבָה** – שכן בעמון ומואב נתפרש הטעם "על דבר אשר לא קדמו", והאשה אין דרכה לקדם, אבל במצרי ואדומי לא נתפרש טעמם (**רמב"ם; המאירי; ברטנורא**). ובגמרא מביאים תשובה אחרת כיצד לפרוך את הקל וחומר (**עיין יבמות עז, ב**). **אָמַר לָהֶם** – רבי שמעון לחכמים: **לֹא כִּי, הֲלָכָה אֲנִי אוֹמֵר!** – כלומר אף אם הייתי דן מקל וחומר אין לכם תשובה, ומכל מקום הלכה אני אומר. שכך קיבלתי מרבותי. ואין הלכה כרבי שמעון. **מַמְזֵרִין** – כמבואר לעיל (ד, יג), **וּנְתִינִין** – מן הגבעונים שנתגיירו בימי יהושע, וכבר בארנו שנקראים "נתינים" על שם הכתוב (**יהושע ט, כז**): "ויתנם יהושע... חוטבי עצים ושואבי מים", **אֲסוּרִין** – לבוא בקהל ישראל, שנאמר (**דברים כג, ג**): "לא יבוא ממזר בקהל ה'"; וטעם הנתינים, שגזר עליהם יהושע ואחר כך דוד שלא יבואו בקהל ישראל (**עיין גמרא יבמות עט, א**), **וְאִסּוּרָן אִסּוּר עוֹלָם** – שנאמר בממזר (**שם**): "גם דור עשירי לא יבוא לו בקהל ה'", ולמדים בגזירה שווה "דור עשירי, דור עשירי", מעמוני ומואבי, מה שם "עד עולם" כמפורש בפסוק, אף "דור עשירי" הכתוב בממזר עד עולם (**ספרי**); ואף על הנתינים גזרו שלא להתחתן עמהם לעולם (**עיין תוספות יבמות שם; ועיין "תוספות יום טוב"**). **אֶחָד זְכָרִים וְאֶחָד נְקֵבוֹת** – בין זכרים ובין נקבות.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: שָׁמַעְתִּי שֶׁהַסָּרִיס חוֹלֵץ, וְחוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, וְהַסָּרִיס לֹא חוֹלֵץ, וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ – כלומר שמעתי הלכה שיש סריס שחולץ וחולצים לאשתו ויש סריס שאינו חולץ ואין חולצים לאשתו, **וְאֵין לִי לְפָרֵשׁ** – ואיני יודע לפרש איזה סריס הוא בן חליצה ואיזה לא. **אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲנִי אֲפָרֵשׁ** – את הדברים: **סְרִיס אָדָם** – מי שנסתרס על ידי אדם, **חוֹלֵץ** – לאשת אחיו, אבל לא מייבם, שהרי הוא פסול לבוא בקהל, כדין פצוע דכא וכרות שפכה, **וְחוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ** – או מייבמים, **מִפְּנֵי שֶׁהָיְתָה לוֹ שָׁעַת הַכֹּשֶׁר** – שקודם שנסתרס היה ראוי להוליד ולקיים מצוות ייבום וחליצה, הלכך אף על פי שנסתרס, הוא חולץ, וחולצים לאשתו. **סְרִיס חַמָּה** – סריס ממעי אמו, ומכונה כך על שם שלא ראתה אותו חמה אפילו שעה אחת בכושר (**ירושלמי**), **לֹא חוֹלֵץ** – לאשת אחיו, **וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ שָׁעַת הַכֹּשֶׁר** – וכתוב בפרשת הייבום (**דברים כה, ו**): "ולא ימחה שמו מישראל" – פרט לסריס ששמו מחוי, ומאחר שאין ייבום אין חליצה. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא כִּי** – לא כן הדין, **אֶלָּא סְרִיס חַמָּה חוֹלֵץ, וְחוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְפוּאָה** – שאפשר לרפאותו, שיהא מסוגל להוליד, **סְרִיס אָדָם לֹא חוֹלֵץ וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ רְפוּאָה** – הואיל והוא סריס שאין סיכוי לרפאותו, אף על פי שהיתה לו פעם שעת כושר, אינו חולץ ואין חולצים לאשתו. **הֵעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן בְּתֵירָא עַל בֶּן מְגוּסַת, שֶׁהָיָה בִּירוּשָׁלַיִם סְרִיס אָדָם, וְיִבְּמוּ אֶת אִשְׁתּוֹ** – וכבא רבי יהושע בן בתירא להעיד דבר זה, כדי **לְקַיֵּם דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא** – שסריס אדם חולצים לאשתו או מייבמים אותה. וכן הלכה.

~ יום רביעי ~

באור משנה ד

משנתנו חוזרת לדיני חליצה וייבום, וכהמשך למשניות הקודמות היא דנה בסריס, היינו מי שניטלו אשכיו, ואינו מסוגל להוליד, מה הוא לענין חליצה וייבום.

באור משנה ה

הַסָּרִיס – היינו סריס חמה (**גמרא**), **לֹא חוֹלֵץ, וְלֹא מְיַבֵּם** – כדעת רבי עקיבא במשנה הקודמת. **וְכֵן אֵילוֹנִית** – אשה שאינה מסוגלת לילד מטבע ברייתה, **לֹא חוֹלֶצֶת, וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת** – שנאמר (**דברים**

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בְּעָלָהּ — פְּסָלָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּעִילַת זְנוּת. וְכֵן אֵילוֹנִית שֶׁחָלְצוּ לָהּ אַחִין — לֹא פְּסָלוּהָ; בְּעָלוּהָ — פְּסָלוּהָ, מִפְּנֵי שֶׁבְּעִילָתָהּ בְּעִילַת זְנוּת.

ו סְרִיס חַמָּה כֹּהֵן שֶׁנָּשָׂא בַּת יִשְׂרָאֵל — מַאֲכִילָהּ בַּתְּרוּמָה. רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: אַנְדְּרוֹגִינוֹס כֹּהֵן שֶׁנָּשָׂא בַּת יִשְׂרָאֵל — מַאֲכִילָהּ בַּתְּרוּמָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: טֻמְטוּם שֶׁנִּקְרַע וְנִמְצָא זָכָר — לֹא יַחֲלֹץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כַּסָּרִיס. אַנְדְּרוֹגִינוֹס נוֹשֵׂא, אֲבָל לֹא נִשָּׂא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אַנְדְּרוֹגִינוֹס חַיָּבִים עָלָיו סְקִילָה כַּזָּכָר.

פ ר ק ת ש י ע י

א יֵשׁ מֻתָּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן וַאֲסוּרוֹת לְיִבְמֵיהֶן, מֻתָּרוֹת לְיִבְמֵיהֶן וַאֲסוּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן, מֻתָּרוֹת לָאֵלּוּ וְלָאֵלּוּ, וַאֲסוּרוֹת לָאֵלּוּ וְלָאֵלּוּ. וְאֵלּוּ מֻתָּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן וַאֲסוּרוֹת לְיִבְמֵיהֶן: כֹּהֵן הֶדְיוֹט שֶׁנָּשָׂא אֶת הָאַלְמָנָה, וְיֵשׁ לוֹ אָח כֹּהֵן גָּדוֹל; חָלָל שֶׁנָּשָׂא כְּשֵׁרָה, וְיֵשׁ לוֹ אָח כָּשֵׁר; יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּשָׂא בַּת יִשְׂרָאֵל, וְיֵשׁ לוֹ אָח מַמְזֵר; מַמְזֵר שֶׁנָּשָׂא מַמְזֶרֶת, וְיֵשׁ לוֹ אָח יִשְׂרָאֵל — מֻתָּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן וַאֲסוּרוֹת לְיִבְמֵיהֶן.

פירוש ברטנורא

עומדת עליהם באיסור אשת אח:

ו רבי יוסי ור"ש אומרים כו'. דסבירא להו אנדרוגינוס כזכר. והדר ביה ר"י ואמר בברייתא שאנדרוגינוס בריה בפני עצמו ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה, הלכך אינו מאכיל בתרומה: **רבי יהודה אומר כו'.** ולית הלכתה כותיה, דהא קיי"ל לעיל סרים אדם חולץ וחולצים לאשתו, וטומטום שנקרע הוי כסרים אדם: **אנדרוגינוס נושא אבל לא נישא.** מפני שהוא כזכר, והשוכב עמו הוי בא על הזכור בין בזכרות שלו בין בנקבות שלו: **ר"א אומר חייבין עליו סקילה כזכר.** דוקא במקום זכרות שלו ולא בנקבות שלו. והלכה כר"א:

ט א יש מותרות. כהן הדיוט שנשא אלמנה. והוא הדין בתולה, שהרי כשמת נעשית אלמנה. ונקט אלמנה משום דבעי למיתני סיפא כהן גדול שנשא אלמנה:

משניות מבוארות – קהתי

כה, ו): "והיה הבכור אשר תלד", פרט לאיילונית שאינה יולדת. ואף על פי שפסוק זה מתפרש לפי הקבלה על היבם, שהבכור אשר תלד אֶם האחים מצוה עליו לייבם, מכל מקום הואיל וכתוב "אשר תלד" ולא "אשר ילדה" דורשים מפסוק זה גם על היבמה, שאם היא איילונית אינה בת ייבום, וכיון שאינה בת ייבום, פטורה היא גם מן החליצה. **הַסָּרִיס שֶׁחָלַץ לִיבְמָתוֹ, לֹא פְּסָלָהּ** – לכהונה, שאין חליצתו חליצה. **בְּעָלָהּ** – בא הסריס על יבמתו, **פְּסָלָהּ** – מן הכהונה, **מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּעִילַת זְנוּת** – שהרי אסורה היא לו משום אשת אח שלא במקום מצוה. **וְכֵן אֵילוֹנִית שֶׁחָלְצוּ לָהּ אַחִין, לֹא פְּסָלוּהָ** – מן הכהונה, שאין חליצתם חליצה; **בְּעָלוּהָ** – אבל אם בעלוה אחים, **פְּסָלוּהָ** – מן הכהונה, **מִפְּנֵי שֶׁבְּעִילָתָהּ בְּעִילַת זְנוּת** – מהטעם שבארנו לעיל, שהואיל והיא פטורה מן הייבום, נמצא שבאו על אשת אח שלא במקום מצוה.

~ יום חמישי ~

באור משנה ו

סְרִיס חַמָּה כֹּהֵן – כהן שהוא סריס ממעי אמו (כמו שבארנו לעיל משנה ד), **שֶׁנָּשָׂא בַּת יִשְׂרָאֵל** – אף על פי שאינו מוליד, **מַאֲכִילָהּ בַּתְּרוּמָה** – מפני שהוא כשר לבוא בקהל. **רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: אַנְדְּרוֹגִינוֹס כֹּהֵן שֶׁנָּשָׂא בַּת יִשְׂרָאֵל** – אנדרוגינוס היינו מי שיש לו סימני זכר וסימני נקבה, וסוברים רבי יוסי ורבי שמעון שהוא כזכר, ולכן אם הוא כהן ונשא בת ישראל, **מַאֲכִילָהּ בַּתְּרוּמָה** – בגמרא מובא, שרבי יוסי חזר בו, שכן בברייתא אומר רבי יוסי: "אנדרוגינוס בריה בפני עצמה הוא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה" (עיין ביכורים ד, ה), לפיכך אם הוא כהן הוא אוכל בתרומה, אבל אינו מאכיל את אשתו בתרומה. וכן הלכה. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: טֻמְטוּם** – שאין ניכרים בו לא סימני זכר ולא סימני נקבה, **שֶׁנִּקְרַע** – העור המכסה את אברי המין שלו, **וְנִמְצָא זָכָר** – שיש לו אבר המין של זכר, אף על פי כן **לֹא יַחֲלֹץ** – אם נפלה לפניו אשת אחיו לייבום, לא יחלוץ לה, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא כַּסָּרִיס** – שאינו מייבם ואינו חולץ. ואין הלכה כרבי יהודה (**עיין ברטנורא; ועיין תוספות רבי עקיבא איגר**). **אַנְדְּרוֹגִינוֹס נוֹשֵׂא, אֲבָל לֹא נִשָּׂא** – נושא אשה ואינו נישא לאיש, מפני שהוא כזכר. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אַנְדְּרוֹגִינוֹס חַיָּבִים עָלָיו סְקִילָה כַּזָּכָר** – הבא על אנדרוגינוס חייב סקילה כדין הבא על הזכר (**ויקרא כ, יג**); ובגמרא מבואר, דווקא כשבא עליו דרך זכרותו, אבל הבא עליו דרך נקבותו, פטור ממיתת בית דין, וכן הלכה (**רמב"ם, הל' איסורי ביאה א, טו**).

באור משנה א

"דרך התנא לאחר שפירש הלכות המסכת, חוזר ושונה אותם בלשון קצרה, כדי שיהיו מסודרים בידך, ושמורים בפה ובלב" (תוספות).

יֵשׁ מֻתָּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן וַאֲסוּרוֹת לְיִבְמֵיהֶן – יש נשים שמותרות לבעליהן, ואם מתו בעליהן בלא בנים, אסורות הן ליבמיהן; ויש נשים שהן **מֻתָּרוֹת לְיִבְמֵיהֶן וַאֲסוּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן**, ויש נשים שהן **מֻתָּרוֹת לָאֵלּוּ וְלָאֵלּוּ** – לבעליהן וליבמיהן, **וַאֲסוּרוֹת** – ויש שאסורות, **לָאֵלּוּ וְלָאֵלּוּ** – לבעליהן וליבמיהן. **וְאֵלּוּ מֻתָּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן וַאֲסוּרוֹת לְיִבְמֵיהֶן: כֹּהֵן הֶדְיוֹט שֶׁנָּשָׂא אֶת הָאַלְמָנָה, וְיֵשׁ לוֹ אָח כֹּהֵן גָּדוֹל** – הרי זו היתה מותרת לבעלה, אבל אסורה ליבמה, שהרי אלמנה אסורה לכהן גדול; והוא הדין בכהן הדיוט שנשא בתולה, שהרי כשמת היא נעשית אלמנה, ואסורה לכהן גדול, אלא שנקט התנא אלמנה אגב הסיפא (משנה ב), ששונה שם דין כהן גדול שקידש אלמנה; **חָלָל** – כהן שנולד מאשה הפסולה להינשא לכהן, כגון שהיתה אמו גרושה כשנישאה לאביו, **שֶׁנָּשָׂא כְּשֵׁרָה** – אשה הכשרה לכהונה, **וְיֵשׁ לוֹ אָח כָּשֵׁר** – כהן כשר; נמצא שהיתה מותרת לבעלה, שלא הוזהרו כשרות להינשא לפסולים, אבל אסורה היא להתייבם לאחיו, לפי שנתחללה לכהונה בביאת חלל (**עיין "תוספות יום טוב" שמובאת שם גירסה אחרת**); **יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּשָׂא בַּת יִשְׂרָאֵל, וְיֵשׁ לוֹ אָח מַמְזֵר** – שאסורה היא להתייבם לו (כמו ששנינו לעיל ב, ד); **מַמְזֵר שֶׁנָּשָׂא מַמְזֶרֶת, וְיֵשׁ לוֹ אָח יִשְׂרָאֵל** – שאסור לו לייבם ממזרת; כל אלו **מֻתָּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן וַאֲסוּרוֹת לְיִבְמֵיהֶן** – כמו שבארנו בכל אחד ואחד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ב וְאֵלּוּ מֻתָּרוֹת לְיִבְמֵיהֶן וַאֲסוּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן: כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁקִּדֵּשׁ אֶת הָאַלְמָנָה, וְיֵשׁ לוֹ אָח כֹּהֵן הֶדְיוֹט; כָּשֵׁר שֶׁנָּשָׂא חֲלָלָה, וְיֵשׁ לוֹ אָח חָלָל; יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּשָׂא מַמְזֶרֶת, וְיֵשׁ לוֹ אָח מַמְזֵר; מַמְזֵר שֶׁנָּשָׂא בַּת יִשְׂרָאֵל, וְיֵשׁ לוֹ אָח יִשְׂרָאֵל — מֻתָּרוֹת לְיִבְמֵיהֶן וַאֲסוּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן. אֲסוּרוֹת לָאֵלּוּ וְלָאֵלּוּ: כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנָּשָׂא אֶת הָאַלְמָנָה, וְיֵשׁ לוֹ אָח כֹּהֵן גָּדוֹל, אוֹ כֹּהֵן הֶדְיוֹט; כָּשֵׁר שֶׁנָּשָׂא חֲלָלָה, וְיֵשׁ לוֹ אָח כָּשֵׁר; יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּשָׂא מַמְזֶרֶת, וְיֵשׁ לוֹ אָח יִשְׂרָאֵל; מַמְזֵר שֶׁנָּשָׂא בַּת יִשְׂרָאֵל, וְיֵשׁ לוֹ אָח מַמְזֵר — אֲסוּרוֹת לָאֵלּוּ וְלָאֵלּוּ. וּשְׁאָר כָּל הַנָּשִׁים מֻתָּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן וּלְיִבְמֵיהֶן.

ג שְׁנִיּוֹת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים: שְׁנִיָּה לַבַּעַל וְלֹא שְׁנִיָּה לַיָּבָם — אֲסוּרָה לַבַּעַל וּמֻתֶּרֶת לַיָּבָם. שְׁנִיָּה לַיָּבָם וְלֹא שְׁנִיָּה לַבַּעַל — אֲסוּרָה לַיָּבָם וּמֻתֶּרֶת לַבַּעַל. שְׁנִיָּה לָזֶה וְלָזֶה — אֲסוּרָה לָזֶה וְלָזֶה. אֵין לָהּ לֹא כְּתֻבָּה, וְלֹא פֵּרוֹת, וְלֹא מְזוֹנוֹת, וְלֹא בְּלָאוֹת, וְהַוָּלָד כָּשֵׁר, וְכוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא. אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, מַמְזֶרֶת

פירוש ברטנורא

ב כהן גדול שקידש את האלמנה. אבל נשאה נתחללה בביאתו ואסורה לבעל וליבם:

ג שניה לבעל ולא שניה ליבם. אם אמו של בעל ולא של יבם, כגון אחים מן האב ולא מן האם: **אין לה כתובה.** מנה ומאתים שהם עיקר כתובה הוא דלית לה לשניה, אבל תוספת יש לה: **ולא פירות.** אין משלם לה פירות נכסי מלוג שאכל שלה, ואע"ג דפירות תקינו רבנן תחת פרקונה וזו אין חייב לפדותה דלא קרינן בה ואותבינך לי לאינתו ולפיכך היה ראוי שישלם לה מה שאכל מפירות נכסי מלוג שלה, אפילו הכי קנסוה רבנן דלא תגבי מיניה פירות שאכל בתנאי כתובה, כי היכי דקנסוה דלא תגבי מיניה עיקר כתובה, דתנאי כתובה ככתובה דמי: **ולא מזונות.** אין צריך לומר שאינו חייב לזון אותה בעודה תחתיו, דהא בעמוד והוצא קאי, אלא אפילו הלך למדינת הים ולותה ואכלה לא משלם, דאילו באשה כשרה אם לותה ואכלה חייב הבעל לשלם, שהמלוה תובע אותה מה שהלוה לה והיא תובעת לבעלה, דדוקא במי שפרנסה שלא בדרך הלוואה אמרינן בכתובות הלכה כחנן דאמר מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו הניח מעותיו על קרן הצבי דכיון שבשביל בעלה פרנסה ולא הלוה לה כלום למאן קא תבע, היא לא לותה והבעל לא ביקש ממנו שיפרנסה הלכך מצוה הוא דעבד, אבל אם הלוה לה, חייב הבעל לשלם אם היא כשרה, ואם היא מן השניות אינו חייב לשלם: **ולא בלאות.** אם נשתמש הבעל בנכסי מלוג שלה עד שבלו אינו חייב לשלם, דסד"א הואיל ואין לה כתובה אם אכל הבעל נכסי מלוג שלה חייב לשלם מה שאבד ובלה מהם, קמ"ל דקנסוה רבנן שלא ישלם הבעל הבלאות. אבל מה שימצא מהן קיימים נוטלתן: **אלמנה לכהן גדול וכו'.** יש להן כתובה ופירות

משניות מבוארות – קהתי

~ יום ששי ~

באור משנה ב

וְאֵלּוּ מֻתָּרוֹת לְיִבְמֵיהֶן וַאֲסוּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן: כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁקִּדֵּשׁ אֶת הָאַלְמָנָה, וְיֵשׁ לוֹ אָח כֹּהֵן הֶדְיוֹט – הרי שאסורה היתה לבעלה, אבל מותר לאחיו לייבמה. ודווקא כשלא נשאה הכהן הגדול אלא קידשה בלבד, כפי שנקטה משנתנו, מותרת היא לאחר מיתתו להתייבם לאחיו כהן הדיוט, אבל אם נשאה, נתחללה בביאתו, ואסורה היא אף לכהן הדיוט; **כָּשֵׁר, שֶׁנָּשָׂא חֲלָלָה** – והרי היא אסורה לו, **וְיֵשׁ לוֹ אָח חָלָל** – שמותרת היא להתייבם לו; **יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּשָׂא מַמְזֶרֶת** – האסורה לו, **וְיֵשׁ לוֹ אָח מַמְזֵר** – ומותר לממזר לייבם ממזרת; **מַמְזֵר שֶׁנָּשָׂא בַּת יִשְׂרָאֵל** – באיסור, **וְיֵשׁ לוֹ אָח יִשְׂרָאֵל**– ומותרת היא להתייבם לו; כל אלו **מֻתָּרוֹת לְיִבְמֵיהֶן וַאֲסוּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן** – כמו שבארנו. **אֲסוּרוֹת לָאֵלּוּ וְלָאֵלּוּ** – ואלו אסורות לבעליהן וליבמיהן: **כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנָּשָׂא אֶת הָאַלְמָנָה, וְיֵשׁ לוֹ אָח כֹּהֵן גָּדוֹל, אוֹ כֹּהֵן הֶדְיוֹט** – שאף לכהן הדיוט אסורה משום שנתחללה, כמו שהזכרנו ברישא; **כָּשֵׁר** – כהן כשר, **שֶׁנָּשָׂא חֲלָלָה** – באיסור, **וְיֵשׁ לוֹ אָח כָּשֵׁר** – שאסור לייבם חללה; **יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּשָׂא מַמְזֶרֶת** – באיסור, **וְיֵשׁ לוֹ אָח יִשְׂרָאֵל** – שאסור לו לייבם ממזרת; **מַמְזֵר שֶׁנָּשָׂא בַּת יִשְׂרָאֵל** – באיסור, **וְיֵשׁ לוֹ אָח מַמְזֵר** – שאסורה היא להתייבם לו; כל אלו **אֲסוּרוֹת לָאֵלּוּ וְלָאֵלּוּ** – גם לבעליהן וגם ליבמיהן, כמו שבארנו. **וּשְׁאָר כָּל הַנָּשִׁים מֻתָּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן וּלְיִבְמֵיהֶן** – בגמרא מבואר, שמה שנקטה המשנה "ושאר כל הנשים" לאו דווקא, שכן יש עוד נשים המותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן, כגון אם היבם פצוע דכא, או חמש עשרה העריות שנישנו בתחילת מסכתנו (**ירושלמי**); ואם הבעל פצוע דכא, הרי אסורה לבעלה ומותרת לייבם וכו' (**עיין יבמות פד, ב**).

באור משנה ג

שְׁנִיּוֹת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים – נשים האסורות מדין "שניות לעריות", כגון אם אמו, אם אביו, כלת בנו, כלת בתו, בת בת בנו, בת בן בנו, בת בת בתו וכו' (**עיין רמב"ם הל' אישות א, ו**), שאיסורן מדברי סופרים, אם היא **שְׁנִיָּה לַבַּעַל וְלֹא שְׁנִיָּה לַיָּבָם** – כגון שהיא אם אמו של הבעל ולא של היבם, שהם אחים מן האב ולא מן האם, **אֲסוּרָה לַבַּעַל וּמֻתֶּרֶת לַיָּבָם** – כלומר אף על פי שהיתה אסורה לבעל, מכל מקום אם מת הבעל בלא בנים, ונפלה לפני היבם, שאינה שנייה עליו, מותרת היא להתייבם לו. **שְׁנִיָּה לַיָּבָם וְלֹא שְׁנִיָּה לַבַּעַל, אֲסוּרָה לַיָּבָם וּמֻתֶּרֶת לַבַּעַל** – וכבר שנינו, שאם היבמה אסורה על היבם מדין "שניות לעריות", חולצת ולא מתייבמת (לעיל ב, ג-ד). **שְׁנִיָּה לָזֶה וְלָזֶה** – לבעל וליבם, **אֲסוּרָה לָזֶה וְלָזֶה** – אסורה היא לבעל ואסורה היא ליבם. ואם עבר אדם על דברי חכמים ונשא שנייה, **אֵין לָהּ** – לאשתו זו, **לֹא כְּתֻבָּה, וְלֹא פֵּרוֹת** – כבר הזכרנו, שבשעת הנישואין כותב הבעל "כתובה" לאשתו, שעיקרה היא התחייבות כספית על מאתיים דינר כסף לבתולה או על מאה דינר לאלמנה, שהיא תקבל אם יגרשנה או ימות; אבל זו האסורה על בעלה מדין "שניות לעריות" אינה מקבלת כסף הכתובה, משום שקנסוה חכמים, ולא פירות – שאין הבעל משלם לה בעד הפירות שאכל מנכסי מלוג שלה; ואף על פי שזכותו של הבעל על פירות נכסי מלוג של אשתו אינה אלא משום שחייב לפדותה כשהיא נשבית לבין הנכרים, והרי אשתו זו האסורה עליו אינו חייב לפדותה, ולכן היה ראוי שישלם לה מה שאכל מפירות נכסי מלוג שלה, מכל מקום קנסוה חכמים, שלא תגבה ממנו את הפירות שאכל, כשם שאינה גובה כתובתה (**רש"י; ברטנורא**); ויש מפרשים, שאין לה דין פירות, כלומר שאינו חייב לפדותה כשהיא נשבית, אף על פי שהוא אוכל פירות נכסי מלוג שלה (**רש"י גיטין עט, ב; תוספות בסוגייתנו**), **וְלֹא מְזוֹנוֹת** – שאינו חייב במזונותיה, לא בחייו ולא לאחר מותו (**עיין ברטנורא ו"תוספות יום טוב"**); **וְלֹא בְּלָאוֹת** – אם השתמש הבעל בנכסי מלוג שלה עד שבלו, אינו חייב לשלם לה את דמיהם, ואין אומרים שהואיל ואין לה כתובה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, בַּת יִשְׂרָאֵל לַנָּתִין וְלַמַּמְזֵר — יֵשׁ לָהֶן כְּתֻבָּה.

ד בַּת יִשְׂרָאֵל מְאֹרֶסֶת לַכֹּהֵן, מְעֻבֶּרֶת מִכֹּהֵן, שׁוֹמֶרֶת יָבָם לַכֹּהֵן, וְכֵן בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל — לֹא תֹאכַל בַּתְּרוּמָה. בַּת יִשְׂרָאֵל מְאֹרֶסֶת לַלֵּוִי, מְעֻבֶּרֶת מִלֵּוִי, שׁוֹמֶרֶת יָבָם לַלֵּוִי, וְכֵן בַּת לֵוִי לְיִשְׂרָאֵל — לֹא תֹאכַל בַּמַּעֲשֵׂר. בַּת לֵוִי מְאֹרֶסֶת לַכֹּהֵן, מְעֻבֶּרֶת מִכֹּהֵן, שׁוֹמֶרֶת יָבָם לַכֹּהֵן, וְכֵן בַּת כֹּהֵן לַלֵּוִי — לֹא תֹאכַל לֹא בַּתְּרוּמָה וְלֹא בַּמַּעֲשֵׂר.

ה בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּסֵּת לַכֹּהֵן — תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה; מֵת, וְלָהּ הֵימֶנּוּ בֵּן — תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה. נִסֵּת לַלֵּוִי — תֹּאכַל

פירוש ברטנורא

דמשלם להן הבעל פירות שאכל מנכסי מלוג שלהן. ומזונות יש להן שניזונות מנכסיו, ודוקא לאחר מיתה, אבל בחייו אין כופין אותו לזונן, דהא קיימי עליה בעמוד והוצא. ואם לותה אחת מהן למזונותיה בחיי בעלה, אין חייב הבעל לשלם למלוה. ובלאות נמי יש להן, שחייב להחזיר מה שבלה ואבד מנכסי מלוג שלהן. והני מילי כשהכיר בהן, אבל לא הכיר בהן אין להן לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות, אבל יש להן תוספת ובלאות דאיתנהו בעינייהו. והאי דשניות אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ואלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וכו' יש להן כתובה ופירות ומזונות ובלאות, לפי שהללו מדברי סופרים וצריכים חזוק, והללו מדברי תורה ואין צריכים חזוק. ובפרק אלו הן הלוקין מוכח דחלוצה לכהן גדול דאורייתא היא. ואע"ג דחלוצה לכהן הדיוט היא מדברי סופרים, עשאוה כשל תורה לדין זה:

ד לא תאכל בתרומה. כדתנן בפרק אלמנה לכהן גדול, העובר והיבם והאירוסין פוסלין ולא מאכילין: **לא תאכל במעשר.** כולה מתניתין ר"מ היא דאמר מעשר ראשון אסור לזרים, ואינה הלכה: **בת כהן ללוי לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר.** הכי קאמר, אין חולקין תרומה ולא מעשר בבית הגרנות לא לבת כהן ולא לבת לוי, גזירה משום גרושה בת ישראל שהיא אסורה לאכול במעשר, ואם יחלקו לאשה מעשר בבית הגרנות יבואו לחלוק לבת ישראל אחר שנתגרשה מלוי שאין הכל יודעין שבשביל בעלה היו מחלקין לה, לפיכך גזר ר"מ שלא תחלוק אשה בבית הגרנות אפילו בת כהן ובת לוי. והא דתנן בת לוי המאורסת לכהן וכו' לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר, הוא הדין אפילו נשואה, ומשום רישא דתני בת ישראל המאורסת לכהן דהתם דוקא מאורסת שאם היתה נשואה תאכל, תנא נמי בסיפא גבי בת לוי מאורסת:

ה מת ולה ממנו בן תאכל בתרומה. דכתיב (ויקרא כ"ב) ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו, קרי ביה יאכילו. וכל זמן שבנה קיים מאכילה בתרומה: **נשאת**

משניות מבוארות – קהתי

חייב הוא לשלם לה דמי בלאות, שכן קנסוה חכמים שלא ישלם לה הבלאות, אלא היא נוטלת מה שקיים מהנכסים הללו; **וְהַוָּלָד כָּשֵׁר** – אפילו לכהונה. **וְכוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא** – לגרשה. **אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל** – אבל אלמנה שנישאה לכהן גדול באיסור, או **גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט**, או **מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל**, או **בַּת יִשְׂרָאֵל לַנָּתִין וְלַמַּמְזֵר, יֵשׁ לָהֶן כְּתֻבָּה** – וכן שאר הדברים המנויים לעיל, היינו פירות ומזונות ובלאות; ומבואר הטעם בגמרא, לפי שאיסורים אלו מן התורה הם, ודברי תורה אינם צריכים חיזוק, אבל "שניות לעריות" איסורן מדברי סופרים, ודברי סופרים צריכים חיזוק. ואף על פי שחלוצה לכהן הדיוט אף היא אינה אסורה אלא מדברי סופרים, מכל מקום עשאוה כדין גרושה לענין זה. ויש סוברים, שאמנם חלוצה דינה כדין שנייה, אלא שדרכו של התנא לנקוט חלוצה יחד עם גרושה (**עיין "תוספות יום טוב"**).

בענין שאמרנו שאלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וכו' יש לה מזונות, היינו דווקא לאחר מיתתו של הבעל, אבל בחייו אין כופים אותו לתת לה מזונות, שהרי מחייבים אותו לגרשה (גמרא).

מלבד עיקר הכתובה, שהוא מאתיים דינר לבתולה ומאה לאלמנה רגיל הבעל להוסיף עוד סכום הנקרא "תוספת כתובה", ודין התוספת הוא לרוב הדברים כדין עיקר הכתובה. ברם, בענין ששנינו שאין ל"שנייה" כתובה, מבואר במפרשים (לפי הגמרא במסכת כתובות קא, א) שדווקא עיקר כתובה אין לה, אבל תוספת כתובה יש לה, שאינה אלא מתנה בלבד משום חיבה.

~ שבת קודש ~

באור משנה ד

בַּת יִשְׂרָאֵל מְאֹרֶסֶת לַכֹּהֵן, מְעֻבֶּרֶת מִכֹּהֵן, שׁוֹמֶרֶת יָבָם לַכֹּהֵן – שמת בעלה הכהן בלא בנים והיא ממתנת ליבמה הכהן שייבמנה, **וְכֵן בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל** – בת כהן מאורסת לישראל או מעוברת מישראל או שומרת יבם לישראל, **לֹא תֹאכַל בַּתְּרוּמָה** – כמו ששנינו (לעיל ז, ד): "העובר והיבם והאירוסין... פוסלין ולא מאכילין". **בַּת יִשְׂרָאֵל מְאֹרֶסֶת לַלֵּוִי, מְעֻבֶּרֶת מִלֵּוִי, שׁוֹמֶרֶת יָבָם לַלֵּוִי, וְכֵן בַּת לֵוִי לְיִשְׂרָאֵל** – בת לוי מאורסת לישראל, או מעוברת מישראל, או שומרת יבם לישראל, **לֹא תֹאכַל בַּמַּעֲשֵׂר** – ראשון. בגמרא מבואר, שמשנתנו היא לדעת רבי מאיר הסובר, שמעשר ראשון אסור לזרים, וטעמו משום שנאמר (**במדבר יח, כד**): "כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה" – הוקש מעשר לתרומה, מה תרומה אסורה לזרים אף מעשר ראשון אסור לזרים. ברם, אין הלכה כרבי מאיר אלא כחכמים הסוברים שמעשר ראשון מותר לזרים, והם דורשים את ההיקש שבפסוק דלעיל לענין טבל, מה תרומה טובלת, שכל זמן שלא הופרשה תרומה מן התבואה הרי היא אסורה משום טבל, וחייבים עליה מיתה בידי שמים, אף מעשר ראשון טובל, שאף לאחר שכבר הופרשה ממנה תרומה, כל זמן שלא הופרש ממנה מעשר, עדיין תורת טבל עליה. **בַּת לֵוִי מְאֹרֶסֶת לַכֹּהֵן, וְכֵן בַּת כֹּהֵן לַלֵּוִי** – בת כהן מאורסת ללוי, או מעוברת מלוי, או שומרת יבם ללוי, **לֹא תֹאכַל לֹא בַּתְּרוּמָה וְלֹא בַּמַּעֲשֵׂר** – בגמרא מבואר, שכוונת הסיפא של משנתנו, שאין מחלקים לא תרומה ולא מעשר בבית הגרנות לא לבת כהן ולא לבת לוי, גזירה שמא יבואו לחלק תרומה אף לבת ישראל שנתגרשה מכהן או מעשר לבת ישראל שנתגרשה מלוי, שלא ידעו שבשביל בעלה היו מחלקים לה קודם. והוא הדין שאין מחלקים בבית הגרנות אפילו לנשואות מאותה גזירה, אלא שמשום הרישא, שמדובר בה דווקא במאורסת, נקטה המשנה מאורסת גם בסיפא.

באור משנה ה

בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּסֵּת לַכֹּהֵן, תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה – שהרי היא קניינו של בעלה הכהן, וכתוב (**ויקרא כב, יא**): "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו". **מֵת** – בעלה הכהן, **וְלָהּ הֵימֶנּוּ בֵּן** – כלומר זרע, ואפילו יש לה ממנו בת, **תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה** – שנאמר (**שם**): "ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו", ודרשו "יאכלו" – יאכילו. ומכאן שזרע כהן מאכיל את אמו בתרומה. **נִסֵּת לַלֵּוִי** – נישאה אלמנת הכהן ללוי, **תֹּאכַל בַּמַּעֲשֵׂר** – ראשון, משום אשת לוי, אבל לא בתרומה, אף על פי שבנה מן הכהן קיים, לפי שהיא עכשיו זרה, הואיל ונישאה ללוי. **מֵת** – בעלה הלוי, **וְלָהּ הֵימֶנּוּ בֵּן** – ויש לה בן גם מבעלה הלוי, **תֹּאכַל בַּמַּעֲשֵׂר** – משום בנה מן הלוי, אבל לא בתרומה, אף

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בַּמַּעֲשֵׂר; מֵת, וְלָהּ הֵימֶנּוּ בֵּן — תֹּאכַל בַּמַּעֲשֵׂר. נִסַּת לְיִשְׂרָאֵל — לֹא תֹּאכַל לֹא בַּתְּרוּמָה וְלֹא בַּמַּעֲשֵׂר; מֵת, וְלָהּ הֵימֶנּוּ בֵּן — לֹא תֹּאכַל לֹא בַּתְּרוּמָה וְלֹא בַּמַּעֲשֵׂר. מֵת בְּנָהּ מִיִּשְׂרָאֵל — תֹּאכַל בַּמַּעֲשֵׂר. מֵת בְּנָהּ מִלֵּוִי — תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה. מֵת בְּנָהּ מִכֹּהֵן — לֹא תֹּאכַל לֹא בַּתְּרוּמָה וְלֹא בַּמַּעֲשֵׂר.

פירוש ברטנורא

ללוי. אחר שילדה מכהן: **אוכלת במעשר.** ולא בתרומה, ואף על גב דיש לה בן מכהן, דהדרא הויא לה זרה: **מת ולה ממנו בן אוכלת במעשר.** בשביל בנה מלוי, אבל לא בתרומה בשביל בנה מכהן, שהרי יש לה זרע מן הזר:

משניות מבוארות – קהתי

על פי שזרעה מן הכהן קיים, לפי שהזרע שיש לה מן הלוי פוסלה מן התרומה. **נִסַּת לְיִשְׂרָאֵל** – נישאה אחר כך לישראל, **לֹא תֹּאכַל לֹא בַּתְּרוּמָה וְלֹא בַּמַּעֲשֵׂר** – משנתנו היא כדעת רבי מאיר, שמעשר ראשון אסור באכילה לישראל, כמו שבארנו טעמו במשנה הקודמת. **מֵת** – גם בעלה הישראל, **וְלָהּ הֵימֶנּוּ בֵּן** – ויש לה זרע ממנו, **לֹא תֹּאכַל לֹא בַּתְּרוּמָה וְלֹא בַּמַּעֲשֵׂר** – שזרעה מישראל פוסל אותה מן התרומה וממעשר ראשון, אף על פי שזרעה מן הכהן וזרעה מן הלוי קיימים. **מֵת בְּנָהּ מִיִּשְׂרָאֵל, תֹּאכַל בַּמַּעֲשֵׂר** – משום זרעה מן הלוי. **מֵת בְּנָהּ מִלֵּוִי** – ולא נשאר לה אלא בנה מן הכהן בלבד, **תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה** – חוזרת היא לאכול בתרומה. **מֵת בְּנָהּ מִכֹּהֵן, לֹא תֹּאכַל לֹא בַּתְּרוּמָה וְלֹא בַּמַּעֲשֵׂר** – שהרי זרה היא עכשיו. וכבר הזכרנו לעיל, שמשנתנו היא כרבי מאיר הסובר, שאף מעשר ראשון אסור באכילה לישראל.

אגרות קודש

ב״ה, ז׳ כסלו, תשט״ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מג׳ פ׳ וירא, בו כותב אשר נמצא כבר... והתחיל במלאכתו. הרי יה״ר מהשי״ת שיהי׳ הכל כשורה ובהצלחה, ובודאי למותר לעוררו על המבואר בשו״ע רבנו הזקן ושו״ת הצמח צדק אשר שו״ב בזמן הזה צריך להיות ירא שמים ביותר וביותר.

בודאי הראה לו הוו״ח אי״א נו״נ מוה׳... שי׳ את המכתב אשר כתבתי לו אודות ההכרח לעשות בהפצת היהדות בכלל ובהפצת החסידות בפרט במקומם עתה. ובודאי ראה מכתב כ״ק מו״ח אדמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע בתוכן הכתוב מד׳ מצעדי גבר כוננו, ודרכו יחפץ ולפום גמלא שיחנא, וכיון שעל פי מכתבו שלשה הם במקומם עתה אשר זכו לטעום מתורת חסידות חב״ד, ע״פ שלשה עדים יקום דבר, דבר התורה הזאת אם רק יעשו בזה במרץ הראוי.

ובהלכות המועד לפני המועד להיכון בעוד מועד, ובאופן המתאים לימי י״ט כסלו וימי חנוכה הבע״ל, נצחון וגילוי המאור שבתורה זוהי פנימיות התורה כמבואר בדרושי חנוכה בכמה מקומות.

בפ״ש כל הנמצאים אתם ולהתועד כולם יחד ביום הבהיר יום גאולתנו ופדות נפשנו י״ט כסלו הבע״ל.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

דף יב עמוד ב. ממשיכים חכמים לבאר מקראות נוספים כשיטתם: **אַבְרָם הוּא אַבְרָהָם** – אף שנשתנה שמו מאברם לאברהם, כמו שנאמר (בראשית יז ה) 'וְלֹא יִקָּרֵא עוֹד אֶת שִׁמְךָ אַבְרָם וְהָיָה שִׁמְךָ אַבְרָהָם', מכל מקום לא נעקר שמו הראשון, אלא שבַּתְּחִלָּה נקרא שמו 'אברם' על שם שנַּעֲשָׂה **אָב** [־מורה ומנהיג] **לַאֲרָם,** שהם אנשי מדינתו, **וּלְבַסּוֹף** – לאחר שנימול, **נַעֲשָׂה אָב לְכָל הָעוֹלָם כּוּלוֹ,** כמו שנאמר (בראשית יז ד) 'וְהָיִיתָ לְאָב הֲמוֹן גּוֹיִם', נמצא שאין שמו הראשון סותר לשמו האחרון, שהלא גם כאשר נעשה אב לכל העולם עדיין הינו אב לארם שבכלל מאתיים מנה, וכשם שלא נעקר השם 'אברם', כמו כן מה שנאמר 'ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים', אין משמעו שתיעקר הזכרת יציאת מצרים לגמרי.

רש"י

בתחלה אב לארם. לאנשי מדינתו שמארץ ארם היה שנאמר בעבר הנהר ישבו אבותיכם (יהושע כד) ואומר אל ארם נהרים אל עיר נחור (בראשית כד): **אב לכל העולם.** אב המון גוים (שם יז): **שרי.** לשון יחיד משמע שרתי: **מסדר שבחיה.** דמעיקרא אשר בחרת בו בהיות שמו אברם ושמת שמו אברהם:

הוכחה נוספת: **שָׂרַי הִיא שָׂרָה** – גם שרה שנשתנה שמה מ'שרי' ל'שרה', כמו שנאמר (שם יז טו) 'וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם שָׂרַי אִשְׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שָׂרָי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ', לא נעקר שמה הראשון, אלא שבַּתְּחִלָּה נקראה 'שרי' על שם שנַּעֲשֵׂית שָׂרַי **לְאוּמָּתָהּ** – רק לבני מקומה [שכך הוא משמעות השם 'שרי' בלשון יחיד, כמו שרתי], **וּלְבַסּוֹף נַעֲשֵׂית שָׂרָה לְכָל הָעוֹלָם כּוּלוֹ.**

הגמרא מביאה תנאים החולקים על חכמים וסוברים שהשם 'אברם' נעקר לגמרי: **תָּנֵי בַּר קַפָּרָא, כָּל הַקּוֹרֵא** ומכנה **לְאַבְרָהָם** אבינו **'אַבְרָם', עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה,** כי לדעתו נעקר ממנו שמו הראשון, **שֶׁנֶּאֱמַר** (שם יז ה) **'וְהָיָה שִׁמְךָ אַבְרָהָם'**, ומאחר שדבר זה נאמר על ידי הקב"ה, הרי זה כמצות עשה שיש לקרותו בשם זה דווקא ולא בשמו הקודם.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, עוֹבֵר בְּלָאו, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) **'וְלֹא יִקָּרֵא עוֹד [אֶת] שִׁמְךָ אַבְרָם'.**

הגמרא מבררת את דברי בר קפרא ורבי אליעזר. שואלת הגמרא: **אֶלָּא מֵעַתָּה** לדברי תנאים אלו שאמרו שאמירתו של הקב"ה לאברהם 'ולא יקרא עוד את שמך' וגו' וכן 'והיה שמך' וגו' יש בה משום לאו ועשה, **וכי הַקּוֹרֵא לְשָׂרָה שָׂרַי, הָכִי נַמִּי** – כמו כן יהיה עובר בעשה ולאו, שהרי גם בה נאמר (בראשית יז טו) 'וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם שָׂרַי אִשְׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שָׂרַי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ'. מתרצת הגמרא: **הָתָם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר** וצוה **לְאַבְרָהָם** בלבד, **'שָׂרַי אִשְׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שָׂרַי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ'**, שהרי נאמר הציווי בלשון נוכח לאברהם, 'לא תקרא', מה שאין כן בשינוי שמו של אברהם, נאמר הציווי בלשון סתמית 'ולא יקרא', משמע שאיסור זה נאמר לכל העולם.

הגמרא שואלת שאלה נוספת: **אֶלָּא מֵעַתָּה, הַקּוֹרֵא לְיַעֲקֹב יַעֲקֹב הָכִי נַמִּי** – וכי כך נאמר שעובר בעשה ולא תעשה, שהרי נאמר בו (שם לה י) 'לֹא יִקָּרֵא שִׁמְךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ'. משיבה הגמרא: **שַׁאנִי הָתָם** – שונה הדבר שם, **דַּהֲדַר אַהֲדְרֵיהּ קְרָא** – שהכתוב עצמו חזר וקרא לו בשם 'יעקב', **דִּכְתִיב** – שכתוב לאחר מכן (שם מו ב) **'וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמַרְאֹת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב יַעֲקֹב'**, הרי שלאחר שכבר נקרא שמו ישראל קרא לו 'יעקב'.

הגמרא מקשה קושיא נוספת: **מֵתִיב** – הקשה **רַבִּי יוֹסֵי בַּר אֲבִין וְאִיתֵימָא** – ויש אומרים **רַבִּי יוֹסֵי בַּר זְבִידָא,** נאמר (נחמיה ט ז) **'אַתָּה הוּא ה' הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם'**, הרי מוכח מכאן שנקרא 'אברם' גם לאחר שניתן לו השם 'אברהם'. מתרצת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ, הָתָם** – שם, **הַנָּבִיא הוּא דְּקָא מְסַדֵּר לִשְׁבָחֵיהּ דְּרַחֲמָנָא** [־של הקב"ה], **מַאי דַּהֲוָה מֵעִיקָּרָא** – מה שהיה בתחילה, שה' בחר בו עוד כשנקרא 'אברם' בטרם שנשתנה שמו ל'אברהם', שכבר אז היה חשוב בעיני ה'.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְחַד אָמַר שִׁבְעָה ימים **וְאָמְרֵי לֵהּ** – ויש אומרים **שְׁלֹשִׁים** יום.

תָּנוּ רַבָּנַן, נאמר (דברי הימים ב׳ לב לג) ׳**וְכָבוֹד עָשׂוּ לוֹ בְּמוֹתוֹ**׳, ומבארת הברייתא, **זֶה חִזְקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה שֶׁיָּצְאוּ לְפָנָיו** – לפני מיטתו **שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אֶלֶף חֲלוּצֵי כָתֵף** – קרועי בגדים עד שנראה כתפיהם, **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי נְחֶמְיָה, וַהֲלֹא לִפְנֵי אַחְאָב עָשׂוּ כֵּן** ואין זה כבוד מיוחד לחזקיה. **אֶלָּא** אמר רבי נחמיה, **שֶׁהִנִּיחוּ סֵפֶר תּוֹרָה עַל מִטָּתוֹ וְאָמְרוּ קַיִּים זֶה** – חזקיה **מַה שֶּׁכָּתוּב בָּזֶה** – בתורה.

מקשה הגמרא: **וְהָאִידְּנָא נַמִּי עָבְדִינָן הָכִי** – והרי גם עכשיו בזמנינו עושים כן, שמוציאים ספר תורה לפני מיטתו של אדם גדול, ובמה מיוחד הכבוד שעשו לחזקיה. מתרצת הגמרא: **אַפּוּקֵי מַפְּקִינָן** – אמנם מוציאים אנו ספר תורה בהלוויתו של אדם גדול, אבל **אַנּוּחֵי לָא מַנְּחִינָן** – אין מניחים אותו על מיטתו, ורק אצל חזקיה הניחו על המטה. **וְאִיבָּעֵית אֵימָא, אַנּוּחֵי נַמִּי מַנְּחִינָן** – גם מניחים בזמנינו את הספר על מיטת אדם גדול, אבל ׳**קַיִּים** זה מה שכתוב בזה׳ **לָא אַמְרִינָן**, ורק על חזקיה אמרו כן.

הגמרא מביאה תירוץ אחר: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, הָוָה אָזִילְנָא כַּהֲדֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן** – הייתי מהלך עם רבי יוחנן כדי **לְמִשְׁאַל שְׁמַעְתָּא** – לשאול ממנו הלכות. פעם אחת **כִּי הָוָה עָיֵיל** – כאשר היה נכנס רבי יוחנן **לְבֵית הַכִּסֵּא** ויצא **וַהֲוָה בְּעֵינָא מִינֵּיהּ מִלְּתָא** – ושאלתי אותו את פירוש שמועה **זוּ לָא פָּשִׁיט לָן** – לא ענה לי **עַד דְּמָשֵׁי יָדֵיהּ** – עד שרחץ ידיו **וּמַנַּח תְּפִילִין וּמְבָרֵךְ** ברכת התפילין, **וַהֲדַר אָמַר לָן** – ואחר כך אמר לי שבזמנינו **אֲפִילּוּ קַיִּים אַמְרִינַן** בהלוויתו של אדם גדול, אך **לִימֵּד** לאחרים שהוא חשוב מ׳קיים **לָא אַמְרִינַן**, ורק על חזקיה אמרו שאף לימד לאחרים.

הגמרא מקשה על העולה מתשובתו של רבי יוחנן שללמד תורה לאחרים הוא מעלה יותר מקיום המצוות. מקשה הגמרא: **וְהָאָמַר מַר** בברייתא, **גָּדוֹל לִמּוּד תּוֹרָה שֶׁהַלִּמּוּד מֵבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה**, ומאחר שחשיבות הלימוד הוא משום שמביא לידי מעשה נמצא שהמעשה דהיינו קיום המצוות שהוא תכלית הלימוד, חשוב יותר מהלימוד. מתרצת הגמרא: **לָא קַשְׁיָא, הָא לְמִינְמַר** – כאשר לומד לעצמו, תכלית לימודו היא המעשה ולכן המעשה חשוב יותר, **הָא לְאַגְמוּרֵי** – אבל ללמד לאחרים חשוב יותר מקיום המצוות, כיון שבזה מביא את הרבים לידי מעשה.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, מַאי דִּכְתִיב – מה שכתוב (ישעיה לב כ) ׳**אַשְׁרֵיכֶם זֹרְעֵי עַל כָּל מָיִם מְשַׁלְּחֵי רֶגֶל הַשּׁוֹר וְהַחֲמוֹר**׳, מלמד שכָּל **הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים, זוֹכֶה לְנַחֲלַת שְׁנֵי שְׁבָטִים** – יוסף ויששכר שנמשלו לשור וחמור. ומפרש רבי יוחנן, גמילות חסדים מרומז במה **שֶׁנֶּאֱמַר ׳אַשְׁרֵיכֶם זֹרְעֵי׳, וְאֵין זְרִיעָה אֶלָּא צְדָקָה, שֶׁנֶּאֱמַר** (הושע י יב) ׳**זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה וְקִצְרוּ לְפִי חֶסֶד**׳, ומה שנאמר ׳על כל מים׳ מרמז על עסק התורה, לפי **שאֵין מַיִם אֶלָּא תּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר** (ישעיה נה א) ׳**הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם**׳ דהיינו לתורה, **וְזוֹכֶה לְנַחֲלַת שְׁנֵי שְׁבָטִים**, היינו **שזוֹכֶה לְכִילָה** – לחֵן **כְּיוֹסֵף, דִּכְתִיב** בברכת יעקב (בראשית מט כב) ׳**בֵּן פֹּרָת** – בן חן **יוֹסֵף** וגו׳ **בָּנוֹת צָעֲדָה עֲלֵי שׁוּר** – שבנות מצרים היו צועדות על החומה כדי להסתכל ביופיו. **וְזוֹכֶה לְנַחֲלַת יִשָּׂשכָר** שהיא עושר ונכסים, **דִּכְתִיב** (בראשית מט יד) ׳**יִשָּׂשכָר חֲמֹר גָּרֶם**׳.

הגמרא מביאה גירסא אחרת לשכר שהוא זוכה: **אִית דְּאָמְרֵי, אוֹרְבָיו נוֹפְלִין לְפָנָיו כְּפִי** שנפלו לפני שבט **יוֹסֵף, דִּכְתִיב** בברכת משה לשבט יוסף (דברים לג יז) ׳**בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רְאֵם קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יְנַגַּח יַחְדָּו אַפְסֵי אָרֶץ**׳ – בקרניו ינגח וישמיד את כל האויבים עד קצות הארץ, **וְזוֹכֶה לְבִינָה** [–להיות מבין דבר מתוך דבר] **כְּיִשָּׂשכָר, דִּכְתִיב** (דברי הימים א׳ יב לג) ׳**וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים לָדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל**׳:

הדרן עלך ארבעה אבות:

נתבאר בדברי המשנה לעיל (טו:), שישנם חמשה סוגי מזיקים שהינם מועדים לשלם נזק שלם: שן, רגל, קרן לאחר שנגח בה השור שלש פעמים, קרן ברשות הניזק לדעת רבי טרפון, ואדם המזיק. בפרק זה יתבארו הדינים של כל אחד מחמשת המועדים הללו. המשנה הראשונה פותחת בדיני הרגל.

משנה

כֵּיצַד הֶרֶגֶל מוּעָדֶת – לאיזה ענין נידונית הרגל כמועדת, **לְשַׁבֵּר בְּדַרְכָּהּ הֲלוּכָהּ** – שאם משברת ברגליה בתוך כדי הילוכה, הרי היא מועדת לשלם נזק שלם.

הַבְּהֵמָה מוּעֶדֶת לְהַלֵּךְ בְּדַרְכָּהּ וּלְשַׁבֵּר – שאם שיברה בדרך הילוכה הרי היא מועדת לשלם נזק שלם.

המשנה מונה שני אופנים שהבהמה מזיקה ברגליה, ואף על פי כן אינה משלמת אלא חצי נזק:

הָיְתָה הַבְּהֵמָה מְכֻעֶטֶת בכלים, **אוֹ שֶׁהָיוּ צְרוֹרוֹת מְנֻתָּזִין מִתַּחַת רַגְלָיָהּ** – שהלכה כדרכה על גבי אבנים וניתזו מתחת רגליה **וְעַל יְדֵי כָּךְ שָׁבְרָה אֶת הַכֵּלִים**, בשני אופנים אלו בעל הבהמה **מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק** בלבד.

ובטעם הדבר יש חילוק בין שני האופנים. באופן הראשון אינה משלמת משום ׳רגל׳ אלא משום ׳קרן׳, ואף שהזיקה ברגליה, מכל מקום מאחר שאין דרכה לבעוט שינוי הוא, ותולדת קרן, ולפיכך אין הבעלים משלם אלא חצי נזק כדין קרן. אמנם באופן השני שהתיזה צרורות, היה זה כשהלכה כדרכה, ותולדת רגל הוא, ומכל מקום הלכה היא למשה מסיני שאם לא הזיקה הבהמה בגופה אלא בדבר הניתז מכוחה, אין הבעלים משלמים אלא חצי נזק.

ולפיכך, בהמה שדָּרְכָּהּ **עַל הַכֵּלִי וּשְׁבָרַתּוּ, וְנָפַל** שבר ממנו **עַל כְּלִי** אחר **וּשְׁבָרוֹ**, הדין הוא **שעַל הכלי הָרִאשׁוֹן מְשַׁלֵּם** הבעלים **נֶזֶק שָׁלֵם**, שהרי שברתו ברגליה ממש, **וְעַל הכלי הָאַחֲרוֹן מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק**, מאחר שלא שברתו בגופה אלא מכוחה נשבר.

מוסיפה המשנה, שדין זה שהרגל מועדת היא אינו רק בבהמה, אלא אף **הַתַּרְנְגוֹלִין מוּעָדִין לְהַלֵּךְ בְּדַרְכָּן וּלְשַׁבֵּר** בדרך הילוכן, ומשלמים הבעלים נזק שלם.

אך אם **הָיָה דִּלֵּל** – חפץ כלשהו, **קָשׁוּר בְּרַגְלָיו** של התרנגול, וזרק התרנגול חפץ זה על הכלים ונשברו, **אוֹ שֶׁהָיָה** התרנגול **מְהַדֵּם** – מרקד, ועל ידי כך היה מתיז צרורות **וּמְשַׁבֵּר אֶת הַכֵּלִים, מְשַׁלֵּם** בעל התרנגול **חֲצִי נֶזֶק**, מאחר שלא שברם התרנגול בגופו, אלא מכוחו נשברו:

למותר לעוררו להכנה בעריכת התוועדות מתאימה ביום הבהיר י"ט כסלו הוא יום גאולת רבנו הזקן וגאולתנו ופדות נפשנו

ממכתב ז׳ כסלו, תשט"ו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

וְחַד אָמַר שִׁבְעָה. יָמִים: **זֶה חִזְקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה.** לִישְׁנָא דְּשׁ"ס הוּא וְלֹא לְאִשְׁמוּעִינָן דְּזֶהוּ חִזְקִיָּה דְּהַאי קְרָא בְּחִזְקִיָּה כְּתִיב אֶלָּא אַגַּב אוֹרְחֵיהּ דְּמִקְרָשׁ מֵאִי כְּבוֹד עָשׂוּ לוֹ בְּמוֹתוֹ נְקִיט וְאָמַר הָכִי: **חֲלוּצֵי כָתֵף.** כְּמוֹ וְחָלְצָה נַעֲלוֹ (דברים כה) שֶׁקְּרָעוּ בִּגְדֵיהֶם עַד שֶׁנִּרְאוּ כִּתְפֵיהֶם: **וְהָאִידְּנָא מַפְּקִינָן.** סֵפֶר תּוֹרָה קַמֵּי גְּבָרָא רַבָּה: **אֲנוּחֵי.** עַל מִטָּתוֹ לֹא מְנָחִינָן: **כִּי הֲוָה עָיֵיל לְבֵית הַכִּסָּא.** כְּלוֹמַר זִימְנָא חָדָא כִּי הֲוָה עָיֵיל לְבֵית הַכִּסָּא אָמַר לָן הָכִי קַיְּים אַמְרִינָן לְזִמְנָא לֹא אַמְרִינָן וְלִזִּמְנָא לֹא מִשּׁוּם דְּבוֹדוֹ דְּחִזְקִיָּה דְּלִזִּמְנָא עָדִיף מִקַּיְּים: **מַבִּיא לִידֵי מַעֲשֶׂה.** אַלְמָא מַעֲשֶׂה עָדִיף: **לְמִינְמַר.** לְעַצְמוֹ מַעֲשֶׂה עָדִיף אֲבָל לְאַגְמוּרֵי לְאַחֲרִינִי עָדִיף מִמַּעֲשֶׂה הִלְכָּךְ לִזִּמְנָא לֹא אַמְרִינָן: **זוֹרְעֵי.** הַיְינוּ צְדָקָה וְחֶסֶד כְּדִמְפָרֵשׁ לְקַמִּיהּ: **לְנַחֲלַת שְׁנֵי שְׁבָטִים.** דְּהָכִי מִשְׁמַע רַגְלֵיכֶם יְשׁוּלְחוּ בְּנַחֲלַת הַשּׁוֹר וְהַחֲמוֹר יוֹסֵף וְיִשָּׂשכָר: **בְּנוֹת צְעָדָה עָלֵי שׁוּר.** הַיְינוּ כִּילֹה: **חֲמוֹר גֶּרֶם.** מְתַרְגְּמָא עַתִּיר בְּנִיכְסִין: יוֹסֵף אִיקָּרֵי שׁוֹר בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ (דברים לג):

תוספות

שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אֶלֶף. לוֹ בְּגִימַטְרִיָּא הָכִי הָוֵי: **וַהֲלֹא** לִפְנֵי אַחְאָב עָשׂוּ כֵּן. שֶׁעָשׂוּ לוֹ הֶסְפֵּד גָּדוֹל כִּדְאַמְרִינָן בְּמַגִּילָה (דף ג. רשב) כְּמִסְפַּד הַדְּרִימוֹן בֶּן טַבְרִימוֹן כְּדִמְתַרְגְּמִינָן כְּמִסְפַּד אַחְאָב בֶּן עֻמְרִי דְּקָטִיל יְתִיהּ הַדְּרִימוֹן בֶּן טַבְרִימוֹן וּבְמִלְחֶמֶת הָיְתָה שָׁהִיוּ שָׁם עִם רַב וְכוּלָּן סָפְדוּ עָלָיו וְאע"ג דִּכְתִיב (מלכים א כב) וַיַּעֲבוֹר הָרִינָּה בַּמַּחֲנֶה וְאָמְרִינָן (סנהדרין דף לט): בְּאַבּוֹד רְשָׁעִים רִינָּה בְּאַבּוֹד אַחְאָב בֶּן עִמְרִי רִינָּה הָיְינוּ לְצַדִּיקִים שֶׁבְּדוֹר אֲבָל עֲבָדָיו וְאוֹהֲבָיו הָיוּ מְסַפְּדִין אוֹתוֹ:

אֶלָּא שֶׁהִנִּיחוּ ס"ת עַל מִטָּתוֹ. וְאע"ג דִּבְפ' בְּתֵרָא דְמ"ק (כה.) גַּבֵּי רַב הוּנָא מַשְׁמַע דְּאָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן מִשּׁוּם דְּאָסוּר לַיְּשֵׁב ע"ג מִטָּה שֶׁס"ת מוּנָּחַת עֲלֶיהָ וּבְהַקּוֹמֵץ רַבָּה (מנחות דף לב:) אֵיבָא פְּלוּגְתָּא דְּאַמּוֹרָאֵי לֵיבָא לְמִיפְּרַךְ מִדְּ' נְחַמְיָה דְּהָכָא דִּשְׁאנֵי חִזְקִיָּה דְּהֲוָה גָּדוֹל בְּתוֹרָה וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּיוֹתֵר:

וְהָאָמַר מַר גָּדוֹל לְמוּד תּוֹרָה שֶׁמֵּבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה. פִּי' בְּקוּנְטְרֵס אַלְמָא מַעֲשֶׂה עָדִיף וְקָשֶׁה לְר"ת דְּאִדְּרַבָּה מֵהָכָא דְּדַיְיק סִפְ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דף מ: רשב) לְמוּד גָּדוֹל מִמַּעֲשֶׂה גַּבֵּי זְקֵנִים שֶׁהָיוּ מְסוּבִּין בַּעֲלִיַּית בֵּית נִתְזָה בְּלוֹט וְנִשְׁאֲלָה שְׁאֵילָה זוּ בִּפְנֵיהֶם לְמוּד גָּדוֹל אוֹ מַעֲשֶׂה גָּדוֹל וְנִמְנוּ כּוּלָּם וְאָמְרוּ לְמוּד גָּדוֹל שֶׁמֵּבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה וְאוֹמֵר ר"ת דְּה"פ וְהָאָמַר מַר שֶׁלְּמוּד מֵבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה וְכֵיוָן שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים קַיְּים חֲרֵי אָנוּ אוֹמְרִים שֶׁלְּמַד דְּאִי לֹא שֶׁלָּמַד הֵיאַךְ קַיְּים שֶׁהַלְּמוּד מֵבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה וְלֹא מַסִּיק אַדַּעְתִּיהּ הַשְׁתָּא לְחַלֵּק בֵּין לָמַד לְלִימֵּד וּמִשְׁנֵי הָא לְאַגְמוּרֵי (דְּלִימּוּד) וַדְּאִי לֹא אֲמְרִינָן דְּהָא וַדְּאִי עָדִיף שֶׁמֵּבִיא אֶת הָרַבִּים לִידֵי מַעֲשֶׂה כְּשֶׁמְּלַמְּדָם וּבִשְׁאֲלוֹתוֹת דְּרַב אַחְאִי גָּאוֹן ל"ג קַיְּים אֲמְרִינָן לִימֵּד לֹא אֲמְרִינָן אֶלָּא גֶּרֶם וּמְנַח תְּפִילִין וְהָדֵר אָמַר לָן וְתוּ לֹא וּפְרִיךְ גְּמָרָא וְהֵיאַךְ הֲוָה מְנַח תְּפִילִין תְּחִלָּה קוֹדֶם שֶׁהָיָה אוֹמֵר לָהֶם הַשְׁמַעְתָּתָא וְהֲלֹא לְמוּד גָּדוֹל מִמַּעֲשֶׂה וּמְשַׁנֵּי הָא לְמִגְמַר הָא לְאַגְמוּרֵי דְּלֵיגְמַר נַפְשֵׁיהּ לְמוּד גָּדוֹל שֶׁמֵּבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה אֲבָל לְאַגְמוּרֵי לְאֲחֵרִים לֹא עָדִיף כֵּן מִנִּיחַ תְּפִילִין תְּחִלָּה:

הַדְּרָן עֲלָךְ אַרְבָּעָה אָבוֹת

כֵּיצַד הֶרֶגֶל מוּעָדֶת. כְּלוֹמַר בְּמָה הֶרְגֵּל מוּעָדֶת: לְשַׁבֵּר בְּדֶרֶךְ הִלּוּכָהּ. כְּלוֹמַר בְּכָךְ הִיא מוּעָדֶת שֶׁמִּשְׁבֶּרֶת דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ: הַבְּהֵמָה מוּעָדֶת כו'. קָפְרִיךְ בְּגְמ' הַיְינוּ רֶגֶל הַיְינוּ בְּהֵמָה הָא תָּנָא לֵיהּ לְשַׁבֵּר דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ: הָיְתָה מְבַעֶטֶת. שִׁינּוּי הוּא זֶה וְתוֹלְדָה דְּקָרֵן הִלְכָּךְ חֲצִי נֵזֶק וְתוּ לֹא: אוֹ שֶׁהָיוּ צְרוֹרוֹת מְנַתְּזִין כו'. אע"ג דְּלֵאו שִׁינּוּי הוּא אֶלָּא אוֹרְחֵיהּ הוּא אפ"ה ח"נ וְתוּ לֹא דְּהִלְכְתָא גְּמִירִי לְהוּ וּבְרִאשׁוֹת הַנִּיזָּק קָאָמַר דְּבְרֵה"ר פָּטוּר כְּדַאוּקִימְנָא בְּרֵישׁ פ"ק (דף ג) דִּצְרוֹרוֹת תּוֹלְדָה דְּרֶגֶל לְפוֹטְרוֹ בְּר"ה: **וְנָפַל עַל כְּלִי.** אַחֵר: **רֵאשׁוֹן.** נֵזֶק רֶגֶל הַן וּמִשְׁלֶמֶת כּוּלָּהּ וְאַחֲרוֹן ע"י צְרוֹרוֹת נִשְׁבַּר הַלְּכָךְ חֲצִי נֵזֶק: דְּלִיל קָשׁוּר בְּרַגְלוֹ. כָּל דָּבָר הַנִּקְשָׁר בְּרֶגֶל הַתַּרְנְגוֹל קְרֵי דְּלִיל וְאִית דְּגַרְסִי דְּלִי: **טְהֹרִים.** מְרַקֵּד: **מְשַׁלֵּם חֲצִי נֵזֶק.** דִּדְלִיל הַיְינוּ צְרוֹרוֹת כְּדִמְפָרֵשׁ בְּגְמ' דְּאַדַּיְיהּ אַדּוּיֵי הַיְדּוּס נַמִּי כְּגוּן שֶׁהִתִּיז וְהִצְרוֹרוֹת שִׁבְּרוּ אֶת הַכֵּלִים: גמ'

וְחַד אָמַר שִׁבְעָה וְאַמְרֵי לָהּ שְׁלֹשִׁים ת"ר וְכָבוֹד עָשׂוּ לוֹ בְּמוֹתוֹ זֶה חִזְקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה שֶׁיָּצְאוּ לְפָנָיו שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אֶלֶף חֲלוּצֵי כָתֵף דִּבְרֵי ר' יְהוּדָה א"ל ר' נְחֶמְיָה וַהֲלֹא לִפְנֵי אַחְאָב עָשׂוּ כֵּן אֶלָּא שֶׁהִנִּיחוּ ס"ת עַל מִטָּתוֹ וְאָמְרוּ קַיְּים זֶה מַה שֶּׁכָּתוּב בְּזֶה וְהָאידְּנָא נַמִּי עָבְדִינָן הָכֵי אַפּוּקֵי מַפְקִינָן אֲנוּחֵי לֹא מְנַחְינָן וְאִיבָּעֵית אֵימָא אֲנוּחֵי נַמִּי מְנַחְינָן קַיְּים לֹא אַמְרִינָן אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה הֲוָה אָזְלָא בַּהֲדֵיהּ דְּר' יוֹחָנָן לְמִשְׁאַל שְׁמַעְתָּא כִּי הֲוָה עָיֵיל לְבֵית הַכִּסֵּא וַהֲוָה בְּעָיְנָא מִינֵּיהּ מִלְּתָא לֹא פָּשִׁיט לָן עַד דְּמָשֵׁי יְדֵיהּ וּמְנַח תְּפִילִין וּמְבָרֵךְ וְהָדַר אָמַר לָן אֲפִילּוּ קַיְּים אַמְרִינָן לִימֵּד לֹא אַמְרִינָן וְהָאָמַר מַר גָּדוֹל לִמּוּד תּוֹרָה שֶׁהַלִּמּוּד מֵבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה ל"ק הָא לְמִיגְמַר הָא לְאַגְמוּרֵי א"ר יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר"ש בֶּן יוֹחַאי מַאי דִּכְתִיב אַשְׁרֵיכֶם זוֹרְעֵי עַל כָּל מָיִם מְשַׁלְּחֵי רֶגֶל הַשּׁוֹר וְהַחֲמוֹר כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים זוֹכֶה לְנַחֲלַת שְׁנֵי שְׁבָטִים שֶׁנֶּאֱמַר אַשְׁרֵיכֶם זוֹרְעֵי וְאֵין זְרִיעָה אֶלָּא צְדָקָה שֶׁנֶּאֱמַר זְרוּעוּ לָכֶם לְצְדָקָה וְקִצְרוּ לְפִי חֶסֶד וְאֵין מַיִם אֶלָּא תּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמַּיִם וְזוֹכֶה לְנַחֲלַת שְׁנֵי שְׁבָטִים זוֹכֶה לְכִילָה כְּיוֹסֵף דִּכְתִיב בֵּן פּוֹרָת יוֹסֵף בְּנוֹת צָעֲדָה עָלֵי שׁוּר וְזוֹכֶה לְנַחֲלַת יִשָּׂשכָר דִּכְתִיב יִשָּׂשכָר חֲמוֹר גֶּרֶם אית דְּאַמְרֵי אוֹיְבָיו נוֹפְלִין לְפָנָיו כְּיוֹסֵף דִּכְתִיב בָּהֶם עַמִּים יְנַגֵּח יַחְדָּו אַפְסֵי אָרֶץ וְזוֹכֶה לְבִינָה כְּיִשָּׂשכָר דִּכְתִיב וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לַעִתִּים לָדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל:

הַדְּרָן עֲלָךְ אַרְבָּעָה אָבוֹת

כֵּיצַד הֶרֶגֶל מוּעָדֶת לְשַׁבֵּר בְּדֶרֶךְ הִלּוּכָהּ הַבְּהֵמָה מוּעָדֶת לְהַלֵּךְ כְּדַרְכָּהּ וּלְשַׁבֵּר הָיְתָה מְבַעֶטֶת אוֹ שֶׁהָיוּ צְרוֹרוֹת מְנַתְּזִין מִתַּחַת רַגְלֶיהָ וְשִׁבְּרָה אֶת הַכֵּלִים מְשַׁלֵּם חֲצִי נֵזֶק דָּרְסָה עַל הַכְּלִי וְשִׁבַּרְתּוֹ וְנָפַל עַל כְּלִי וְשִׁבְּרוֹ עַל הָרִאשׁוֹן מְשַׁלֵּם נֵזֶק שָׁלֵם וְעַל הָאַחֲרוֹן מְשַׁלֵּם חֲצִי נֵזֶק הַתַּרְנְגוֹלִין מוּעָדִין לְהַלֵּךְ כְּדַרְכָּן וּלְשַׁבֵּר הָיָה דְּלִיל קָשׁוּר בְּרַגְלָיו אוֹ שֶׁהָיָה מְהַדֵּס וּמְשַׁבֵּר אֶת הַכֵּלִים מְשַׁלֵּם חֲצִי נֵזֶק: גמ'

דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ פִּי' דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ הִיא הַעֲדָאָתָהּ וְכֵן בְּסִיפָא גַּבֵּי שֵׁן אֲבָל קָשֶׁה לְר"י מַה חִידֵּשׁ כָּאן שֶׁלֹּא שְׁנָאָהּ בְּפֶרֶק קַמָּא וְנִרְאֶה לְר"י דְּל"ג בְּוי"ו וְה"פ כֵּיצַד הֶרֶגֶל מוּעָדֶת לְשַׁבֵּר דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ וְאָמַר בְּפֶרֶק קַמָּא (דף טו:) הַבְּהֵמָה מוּעָדֶת כו' וּמ"מ דְּיַיְיק בְּגְמָרָא שֶׁפִּיר הַיְינוּ רֶגֶל הַיְינוּ בְּהֵמָה דְּהֶרֶגֶל מוּעָדֶת וְהַבְּהֵמָה מוּעָדֶת הַכֹּל אֶחָד: **הָיְתָה** מְבַעֶטֶת. אַגַּב דְּשָׁוֶה לְצְרוֹרוֹת נָקֵט לָהּ הָכָא: **דָּרְסָה** עַל הַכְּלִי. אוֹר"י דְּאִיצְטְרִיךְ לְאִשְׁמוּעִינָן דְּסִד"א דְּמִשּׁוּנָּה הוּא כֵּיוָן דְּדָרְסָה כ"כ בְּחוֹזֶק שֶׁנִּיתֵּז הַשֵּׁבֶר עַל כְּלִי אַחֵר וְשִׁבְּרוֹ וְהַסְתָּמָא לְהַזִּיק נִתְכַּוְּנוּהָ:

סד"א

לגרוע מהסדר נגלה שלו המתאים לסדרי הישיבה – מובן אשר לא יעשה כן. וילמוד בכל זמנים הפנויים תורת החסידות. ויצליח בנגלה ובחסידות

ממכתב י"ח כסלו, תשי"ט

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

סד"א וְשׁלח אֶת בְּעִירה כְּתִיב. אע"ג דִּכְבָר אִשְׁמוּעִינָן בְּרִישָׁא דְּאֲפִי' תִּרְנְגוֹלִין מוּעָדִין מ"מ נִיחָה לֵיה לְאִשְׁמוּעִינָן גַּבֵּי שֵׁן וְקָשֶׁה קָצָת אַמַּאי לא תְּנָא נַמִּי תּוֹלֶדָה בְּשֵׁן כְּמוֹ בְּרֶגֶל:

קמ"ל דְּחִיָּה בִּכְלַל בְּהֵמָה. לא מֵהֵהִיא דְּרִישָׁה דִּבְהֵמָה הַמִּקַּשֶּׁה (דולין דף עא.) קָאָמַר הָכָא דְּחִיָּה בִּכְלַל בְּהֵמָה דְּהָא הָכָא אֲפִילּוּ עוֹף נַמִּי הֲוֵי בִּכְלַל בְּהֵמָה כְּדִקְתָנֵי הַתַּרְנְגוֹלֶת מוּעֶדֶת אֶלָּא יְלִפִינָן בְּהֵמָה מִשֹּׁבֶת כְּדַאֲמַרִינָן בְּס"פ הַפָּרָה (לקמן דף נד:) דִּבְעִירה וּבְהֵמָה הַכֹּל אֶחָד דִּמְתַרְגְּמִינָן בְּהֵמָה בְּעִירה:

וַחֲמוֹר בְּמִשְׁאוֹ. אע"ג דִּכְבָר שְׁנָה בְּשָׁלִיחַ שֶׁעָלֶיהָ אִצְטְרִיךְ לְאִשְׁמוּעִינָן לְפִי שֶׁאֵין מִשְׁאוֹי שֶׁל חֲמוֹר מְהֹדֶק וּמְחוּבָּר בּוֹ כְּבִשְׁאָר בְּהֵמָה וְס"ד דִּלְא הֲוֵי כְּבוּפוֹ:

נוֹבֵר בְּאַשְׁפָּה. יְבַרְסְמָנָה חֲזִיר מְיֻעָר (תהלים פ) מִתַּרְגְּמִינָן יְנוֹבְרִינֵיהּ וְאע"ג דְּתְנָא צְרוֹרוֹת אִשְׁמוּעִינָן צְרוֹרוֹת דְּשֵׁן דְּלֵהֲנָאתוֹ קָעֲבִיד: **כָּל** שֶׁכְּזֵב טָהוֹר. אֵין זֶה הַכְּלָל דַּוְקָא דְּהָא קָנָה בְּקוּמְטוֹ שֶׁל זָב וְהַסִּיט בּוֹ הַטָּהוֹר טָהוֹר וּלְעִנְיָן נְזָקִין אֵין חִילּוּק וְכָל עִיקַּר הַאי כְּלָלָא לא בָּא אֶלָּא לְמַעַט זוֹרֵק: **בָּתַר** מַעִיקָּרָא אַזְלִינָן כּוֹ. וּמִדְּתָנֵן דָּרְסָה עַל הַכְּלִי וְשִׁבַּרְתּוֹ דְּמַשְׁמַע הָא נִתְגַּלְּגֵל לְמָקוֹם אַחֵר וְנִשְׁבַּר שָׁם חַיָּיב ח"נ לִיכָּא לְמִידַק דְּאַדְּרַבָּה מִדְּמִפְלֵיג בֵּין רִאשׁוֹן לְשֵׁנִי וְלא מִפְלֵיג בָּרִאשׁוֹן גּוּפֵיהּ אִיכָּא לְמִידַק אִיפְכָּא:

זָרַק כְּלִי מֵרֹאשׁ הַגַּג כּוֹ'. נִרְאֶה דְּאִם זָרַק אֶבֶן אוֹ חֵץ עַל הַכְּלִי וּבָא אַחַר וְקִדֵּם וְשִׁבְּרוֹ דִּפְשִׁיטָא דְּחַיָּיב וְלא שַׁיָּיךְ כָּאן מְנָא תְּבִירָא תְּבַר דְּאִי אַזְלִינָן נַמִּי הָכָא בָּתַר מַעִיקָּרָא לא מִשְׁכַּחַת בְּצְרוֹרוֹת ח"נ וְסָבְרָא פְּשׁוּטָא הִיא לְחַלֵּק בֵּין זוֹרֵק אֶבֶן לְזוֹרֵק כְּלִי עַצְמוֹ:

והא

גמ' א"ל רַבִינָא לְרָבָא הֵיכִינוּ רֶגֶל הֵיכִינוּ בְּהֵמָה א"ל תָּנָא אָבוֹת וְקָתָנֵי תּוֹלְדוֹת אֶלָּא מַעַתָּה סֵיפָא דְּקָתָנֵי הַשֵּׁן מוּעֶדֶת הַבְּהֵמָה מוּעֶדֶת מַאי אָבוֹת וּמַאי תּוֹלְדוֹת אִיכָּא הָוָה קָמַהֲדַר לֵיהּ בְּבִדִּיחוּתָא וְא"ל אֲנָא שְׁנָאֵי חָדָא וְאַתְּ שְׁנֵי חָדָא וַטַעֲמָא מַאי אָמַר רַב אַשֵּׁי תָּנָא שֵׁן דְּחַיָּה וְקָתָנֵי שֵׁן דְּבְהֵמָה ס"ד אֲמַרְנָא וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירה כְּתִיב בְּהֵמָה אֵין חַיָּה לא קמ"ל דְּחַיָּה בִּכְלַל בְּהֵמָה אִי הָכִי הָא מִבְּעֵי לֵיהּ לְמִיתְנֵי בְּרִישָׁא הַאי דְּאַתְיָא לֵיהּ מִדְּרָשָׁא חֲבִיבָא לֵיהּ אִי הָכִי רִישָׁא נַמִּי לִיתְנֵי הַהִיא דְּלֵא כְּתִיבָא בְּרִישָׁא הָתָם אִידֵי וְאִידֵי אָבוֹת נִינְהוּ הַךְ דְּאַתְיָא לֵיהּ מִדְּרָשָׁא חֲבִיבָא לֵיהּ הָכָא שָׁבִיק אַב וְתָנֵי תּוֹלֶדָה אִיבָּעֵית אֵימָא אַיְידֵי דְּסַלִּיק מֵרֶגֶל פָּתַח בְּרֶגֶל תָּנוּ רַבָּנַן בְּהֵמָה מוּעֶדֶת לְהַלֵּךְ כְּדַרְכָּהּ וּלְשַׁבֵּר כֵּיצַד בְּהֵמָה שֶׁנִּכְנְסָה לְחַצַר הַנִּזָּק וְהִזִּיקָה בְּגוּפָהּ דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ וּבְשַׁעֲרָה דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ בְּאוּפָן שֶׁעָלֶיהָ וּבְשָׁלִיחַ שֶׁעָלֶיהָ וּבִפְרוּמְבְּיָא שֶׁבְּפִיהָ וּבְזוּג שֶׁבְּצִוָּאתָהּ וַחֲמוֹר בְּמִשָּׂאוֹ מִשֶּׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם סוּמְכוֹס אוֹמֵר צְרוֹרוֹת וַחֲזִיר שֶׁהָיָה נוֹבֵר בָּאַשְׁפָּה וְהִזִּיק פְּשִׁיטָא נוֹבֵר בָּאַשְׁפָּה אֶלָּא מֵעַתָּה הַתִּיז בְּהֵמָה מוּעֶדֶת לְהַלֵּךְ כְּדַרְכָּהּ וּלְשַׁבֵּר כֵּיצַד בְּהֵמָה שֶׁנִּכְנְסָה לְחַצַר הַנִּזָּק וְהִזִּיקָה בְּגוּפָהּ דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ בְּאוּפָן שֶׁעָלֶיהָ וּבְשָׁלִיחַ שֶׁעָלֶיהָ וּבִפְרוּמְבְּיָא שֶׁבְּפִיהָ וּבְזוּג שֶׁבְּצִוָּאתָהּ וַחֲמוֹר בְּמִשָּׂאוֹ מִשֶּׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם צְרוֹרוֹת מַאן דְּכַר שְׁמֵיהּ חִסּוּרֵי מָחְסְרָא וְהָכֵי קָתָנֵי צְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחַיְהוּ חֲצִי נֶזֶק וַחֲזִיר שֶׁהָיָה נוֹבֵר בָּאַשְׁפָּה וְהִתִּיז מִשֶּׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק וְהִזִּיק מִשֶּׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם סוּמְכוֹס אוֹמֵר צְרוֹרוֹת וַחֲזִיר שֶׁהָיָה נוֹבֵר בָּאַשְׁפָּה וְהִתִּיז וְהִזִּיק מִשֶּׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם: ת"ר תַּרְנְגוֹלִין שֶׁהָיוּ מַפְרִיחִין מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְשִׁבְּרוּ כֵּלִים בְּכַנְפֵיהֶן מִשֶּׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם בְּרוּחַ שֶׁבְּכַנְפֵיהֶן מִשֶּׁלְּמִין חֲצִי נֶזֶק סוּמְכוֹס אוֹמֵר נֶזֶק שָׁלֵם תַּנְיָא אִידָּךְ תַּרְנְגוֹלִין שֶׁהָיוּ מְהַדְּסִין ע"ג עִיפָּה וְעַל גַּבֵּי פֵּירוֹת וְטִינְּפוּ אוֹ נִיקְּרוּ מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם הֶעֱלוּ עָפָר אוֹ צְרוֹרוֹת מְשַׁלְּמִין חֲצִי נֶזֶק סוּמְכוֹס אוֹמֵר נֶזֶק שָׁלֵם תַּנְיָא אִידָּךְ תַּרְנְגוֹל שֶׁהָיָה מַפְרִיחַ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְיָצְתָה רוּחַ מִתַּחַת כְּנָפָיו וְשִׁבְּרָה אֶת הַכֵּלִים מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק סְתָמָא כְּרַבָּנָן אֲמַר רָבָא בִּשְׁלָמָא סוּמְכוֹס קָסָבַר כֹּחוֹ כְּגוּפוֹ דְּמֵי אֶלָּא רַבָּנָן אִי כְּגוּפוֹ דְּמֵי כּוּלֵּיהּ נֶזֶק בָּעֵי לְשַׁלֵּם וְאִי לָאו כְּגוּפוֹ דְּמֵי חֲצִי נֶזֶק נַמִּי לא לְשַׁלֵּם הָדַר אָמַר רָבָא לְעוֹלָם כְּגוּפוֹ דְּמֵי וַחֲצִי נֶזֶק צְרוֹרוֹת הִלְכְתָא גְּמִירֵי לַהּ: אָמַר רָבָא כָּל שֶׁבְּזָב טָמֵא בְּנִזְקִין מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם כָּל שֶׁבְּזָב טָהוֹר בְּנִזְקִין מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק וְרָבָא צְרוֹרוֹת אָתָא לְאַשְׁמוּעִינָן לא רָבָא עֲגָלָה מוֹשֶׁכֶת בְּקָרוֹן קָא מַשְׁמַע לָן תַּנְיָא כַּוָּתֵיהּ דְּרָבָא בְּהֵמָה מוּעֶדֶת לְשַׁבֵּר בְּדַרְכָּהּ הִלּוּכָהּ כֵּיצַד בְּהֵמָה שֶׁנִּכְנְסָה לְחַצַר הַנִּזָּק וְהִזִּיקָה בְּגוּפָהּ דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ וּבִשְׁעָרָה דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ בְּאוּפָן שֶׁעָלֶיהָ וּבְשָׁלִיחַ שֶׁעָלֶיהָ וּבִפְרוּמְבְּיָא שֶׁבְּפִיהָ וּבְזוּג שֶׁבְּצִוָּאתָהּ וַחֲמוֹר בְּמִשָּׂאוֹ בְּקָרוֹן מוֹשֶׁכֶת בְּקָרוֹן מִשֶּׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם תָּנוּ רַבָּנַן תַּרְנְגוֹלִים שֶׁהָיוּ מְחַטְּטִין בְּחֵכֶל דְּלִי וְנִפְסַק הַחֵכֶל וְנִשְׁבַּר הַדְּלִי מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שָׁלֵם בָּעֵי רָבָא דָּרְסָה עַל כְּלִי וְלא שִׁבַּרְתּוֹ וְנִתְגַּלְּגֵל לְמָקוֹם אַחֵר וְנִשְׁבַּר מַהוּ בָּתַר מֵעִיקָּרָא אַזְלִינָא וְגוּפֵיהּ הוּא אוֹ דִּלְמָא בָּתַר תְּבַר מְנָא אַזְלִינָא וּצְרוֹרוֹת נִינְהוּ תִּפְשׁוֹט לֵיהּ מִדְּרָבָה דְּאָמַר רַבָּה זָרַק כְּלִי מֵרֹאשׁ הַגַּג וּבָא אַחֵר וְשִׁבְּרוֹ בְּמַקֵּל פָּטוּר דְּאַמְרִינָן לֵיהּ מָנָא תְּבִירָא תָּבַר לְרַבָּה פְּשִׁיטָא לֵיהּ לְרָבָא מִבְּעֵיָא לֵיהּ ת"ש הִידּוּם אֵינוֹ מוּעָד וי"א ה"ז מוּעָד הִידּוּם ס"ד אֶלָּא לָאו הִידּוּם וְהִתִּיז וּבְהָא קָמִפְּלְגֵי דְּמַר סָבַר בָּתַר מֵעִיקָּרָא אַזְלִינָן וּמַר סָבַר בָּתַר תְּבַר מְנָא אַזְלִינָן לא

בהתיז

גמ' הֵיכִינוּ רֶגֶל הֵיכִינוּ בְּהֵמָה. מַאי רֶגֶל וּמַאי בְּהֵמָה דְּתָנֵי תַּרְתֵּי בְּמִתְנֵי' הָא חָדָא הִיא וְאַמַּאי הָדֵר תָּנֵי הַבְּהֵמָה מוּעֶדֶת: **תָּנָא אָבוֹת.** רֶגֶל מַמָּשׁ שֶׁדַּרְכָּהּ בְּרַגְלֶיהָ וְסֵיפָא קָתָנֵי תּוֹלְדוֹת הַבְּהֵמָה מוּעֶדֶת לְהַלֵּךְ כְּדַרְכָּהּ וּלְשַׁבֵּר בְּגוּפָהּ וּבִשְׁעָרָה וּבִשְׁלִיחַ שֶׁעָלֶיהָ דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ דְּתוֹלְדוֹת דְּרֶגֶל הַן דְּהַזִּיקָה מְצוּי וְאֵין כַּוָּנָתָהּ לְהַזִּיק: **מַאי אָבוֹת וּמַאי תּוֹלְדוֹת אִיכָּא.** (וְהָא) לְיָבֵא לְמִימַר דְּהַאי דְּתָנָא בְּהֵמָה מוּעֶדֶת לְאָכוֹל פֵּירוֹת וּיְרָקוֹת הֲוֵי לְהוּ תּוֹלְדָה דְּהֵיכִינוּ שֵׁן מִמָּשׁ וְתוֹלְדָה דְּשֵׁן הֵיכִינוּ נִתְחַבְּכָה בְּבוֹתֶל לְהַנְאָתָהּ: **הָוָה קָמַהֲדַר לֵיהּ.** רָבָא לְרַבִּינָא: **בְּבִדִּיחוּתָא.** בִּשְׂחוֹק: **וא"ל אֲנָא שְׁנָאֵי חָדָא.** רֵישָׁא וְאַתְּ שְׁנֵי סֵיפָא: **וַטַעֲמָא מַאי.** אסֵיפָא קָאֵי: **בְּעֵירה.** הֵיינוּ תַּרְגּוּם שֶׁל בְּהֵמָה: קמ"ל. מִתְּנֵי' דְּאִשֵּׁן דַּחֲיָה נַמִּי מִיחַיַּיב: **דַּחֲיָה בִּכְלַל בְּהֵמָה.** דִּכְתִיב (דברים יד) זאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ וּמְפָרֶשׁ בְּתַרְיָיהוּ אֵיזֶל צְבִי וַיַּחְמוֹר: **אי הָכִי הָא.** שֵׁן בְּהֵמָה מִבְּעֵי לֵיהּ לְמִיתְנֵי בְּרִישָׁא וְהָדֵר שֵׁן דַּחֲיָה: **רֵישָׁא נַמִּי לִיתְנֵי.** בְּהֵמָה דְּהֲוֵי תּוֹלְדָה בְּרִישָׁא דְּלא כְּתִיבָא: **אידי ואידי.** שֵׁן דַּחֲיָה וְשֵׁן דִּבְהֵמָה: **הָכָא.** גַּבֵּי רֶגֶל: **שָׁבִיק אב וְתָנֵי תוֹלָדָה.** בְּתַמְיָיהּ: **דְּסַלִּיק מֵרֶגֶל.** בְּפ"ק (דף טו) תָּנוּ רַבָּנַן מוּעֶדֶת וְלא תָּנוּ הַבְּהֵמָה: **אוּכְּוָ.** שול"א בְּלַע"ז: **שְׁלִיחַ.** מִשֹּׁאוֹי שֶׁבָּאַמְתַּחַת וּבְמַרְצוּפִין: **הַתִּיז.** דַּהֲוָה צְרוֹרוֹת: **סוּמְכוֹס.** לית לֵיהּ הִלְכְתָא דַּחֲצִי נֶזֶק צְרוֹרוֹת אֶלָּא נֶזֶק שָׁלֵם ס"ל: **נוֹבֵר.** בְּחוֹטְמוֹ וּבְלַע"ז פורי"ר: **צְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחַיְהוּ.** כְּלוֹמַר אע"ג דְּאוּרְחַיְהוּ לְהַתִּיז צְרוֹרוֹת מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק כְּדִמְפָרֵשׁ לְקַמִּיהּ דְּהִלְכְתָא גְּמִירֵי לַהּ וְכֵן חֲזִיר הַנּוֹבֵר וּמַתִּיז צְרוֹרוֹת בְּחוֹטְמוֹ הֲוֵי נַמִּי כִּצְרוֹרוֹת דְּרֶגֶל דְּכָל מַה שֶּׁהוּא כֹּחוֹ וְלא גּוּפוֹ קְרֵי צְרוֹרוֹת: **בְּכַנְפֵיהֶם.** שְׁנָגְעוּ בְּכַנְפֵיהֶם בְּכֵלִי: **רוּחַ שֶׁבְּכַנְפֵיהֶם.** הֵיינוּ צְרוֹרוֹת דִּכֹחוֹ הוּא: **מְהַדְּסִין.** מְרַקְּדִין: **וְנִקְּרוּ.** בְּחַרְטוֹם שֶׁלָּהֶם שְׁקוֹרִין בי"ק: **הֶעֱלוּ עָפָר.** מן הָאָרֶץ לְעִיסָה: **חֲצִי נֶזֶק נַמִּי לא.** דְּלא אַשְׁכְּחָן חֲצִי נֶזֶק אֶלָּא בְּמִשּׁוּנָּה אֲבָל בְּמִידֵּי דְּאוּרְחַיְהוּ לא: **שֶׁבְּזָב טָמֵא.** מַשְׁמַע נְגִיעָה מַמָּשׁ: **שֶׁבְּזָב טָהוֹר.** כְּגוּן שֶׁזָּרַק חֵפֶץ עַל אָדָם הֲוֵי טָהוֹר וּבִנְזָקִין כְּעֵין צְרוֹרוֹת חֲצִי נֶזֶק: **צְרוֹרוֹת אָתָא לְאַשְׁמוּעִינָן.** בְּתַמְיָיהּ: **עֲגָלָה מוֹשֶׁכֶת בְּקָרוֹן.** אָתָא לְאַשְׁמוּעִינָן דְּבָזָב טָמֵא אם הֶחְלִבָה עָלֶיהָ עַל גַּבֵּי כֵּלִים טְמֵאִים מִשּׁוּם מִדְרַס הֶזֵּב וּבִנְזָקִין נַמִּי עֲגָלָה שְׁמִשְׁכָה בְּקָרוֹן ע"ג כֵּלִים כְּגוּפָהּ הֲוֵי וְלא בְּצְרוֹרוֹת וְאִם הִתִּיז צְרוֹרוֹת מִתַּחַת הַקָּרוֹן דִּבְזָב טָהוֹר בִּנְזָקִין נַמִּי צְרוֹרוֹת נִינְהוּ: **בִּפְרוּמְבְּיָא.** רָסָן: זוּג. אישקליט"א: **מְחַטְּטִין.** מְנַקְּרִין בְּחַרְטוֹמֵיהֶן: **בָּתַר מֵעִיקָּרָא.** שֶׁדַּחְפָּתוֹ וּבְגוּפָהּ תְּבַר מְנָא: **וְשִׁבְּרוֹ בְּמַקֵּל.** קוֹדֶם שֶׁנָּח: **פָּטוּר.** הַמְשַׁבְּרוֹ וְחַיָּיב הַזּוֹרֵק אֵלְמָא בָּתַר מֵעִיקָּרָא אַזְלִינָן וְהוֹאִיל וְסוֹפוֹ לִישָׁבֵר לְכִשֶּׁינּוּחַ כְּמִי שֶׁשִּׁבְּרוֹ הוּא דְּמִי: **הִידּוּם.** רְקִידַת הַתַּרְנְגוֹלִים: **הִידּוּם ס"ד.** אַמַּאי לא לֵיהֲוֵי מוּעָד הָא אוּרְחַיְהוּ הוּא: **הִידּוּם וְהִתִּיז.** שֶׁגִּלְגֵּל הַכֵּלִי בְּרַקְּדוּתוֹ לְמָקוֹם אַחֵר וְנִשְׁבַּר מ"ד מוּעָד לְקַנֵּן שָׁלֵם סָבַר בָּתַר מֵעִיקָּרוֹ אַזְלִינָן:

בהתיז

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

גמרא

אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרָבָא, הַיְינוּ רֶגֶל הַיְינוּ בְּהֵמָה – מדוע הוצרכה המשנה לכפול ולומר 'הרגל מועדת לשבר בדרך הילוכה', ולאחר מכן 'הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר', הלא ענין אחד הוא.

מתרצת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רבא לרבינא, תָּנָא אָכוֹת וְקָתָנֵי תּוֹלְדוֹת – המשנה משמיעה תחילה את עיקר החיוב של רגל, שהוא אחד מאבות נזיקין, ולאחר מכן משמיעה את הדברים שחייבים עליהם משום תולדה של רגל. דהיינו, תחילת דברי המשנה 'הרגל מועדת לשבר בדרך הילוכה', הוא עיקר דין רגל שמזיקה הבהמה ברגליה בדרך הילוכה, והמשך דברי המשנה 'הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר', היינו כשהזיקה הבהמה דרך הילוכה בגופה או בשערה, שבאופן זה חיובם של הבעלים הוא משום תולדה של רגל.

שב רבינא והקשה לרבא על תירוצו: אֶלָּא מֵעַתָּה לפי דבריך שתחילה מבארת המשנה את אב המזיק ולאחר מכן את תולדותיו, כיצד ניתן לבאר את הַסֵּיפָא – המשנה להלן (יט:), דְּקָתָנֵי – שבה נאמר 'הַשֵּׁן מוּעֶדֶת לאכול את הראוי לה, הַבְּהֵמָה מוּעֶדֶת לאכול פירות וירקות', הרי שם לא ניתן לבאר ש'השן מועדת' היינו אב המזיק, ואילו 'הבהמה מועדת' הכוונה לתולדות שן, דְּמַאי אָכוֹת וּמַאי תּוֹלְדוֹת אִיכָּא, הלא בכל ענייני אכילה החיוב הוא משום שן עצמה ולא משום תולדותיה.

חָזֵה קָמְהַדַּר לֵיהּ בְּבַרְיְיחוּתָא – השיב רבא לרבינא בשחוק, וְאָמַר לֵיהּ, אֲנָא שַׁנַּאי חֲדָא וְאַתְּ שַׁנַּי חֲדָא – אני ביארתי משנה אחת, דהיינו את משנתינו העוסקת בדיני רגל, ואף אתה עליך ליישב משנה אחת, דהיינו את המשנה להלן העוסקת בדיני שן.

מבררת הגמרא: וְטַעְמָא מַאי – כיצד באמת ניתן לבאר את כפילות הדברים במשנה להלן. אָמַר רַב אַשֵּׁי, תָּנָא בתחילה שֵׁן דְּחַיָּה, וְלאחר מכן קָתָנֵי שֵׁן דְּבְהֵמָה. דהיינו, בתחילה פותחת המשנה 'השן מועדת לאכול את הראוי לה', והכוונה בזה לשן של חיה, ולאחר מכן ממשיכה המשנה 'הבהמה מועדת לאכול פירות וירקות', ללמדנו חיוב זה בשן של בהמה. והטעם שהוצרך התנא להשמיענו דין זה הן בשן בהמה והן בשן חיה, משום דסַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא 'וְשִׁלַּח אֶת בְּעֵירָה' (שמות כב ד) כְּתִיב – שמאחר והכתוב העוסק בדין חיוב שן נקט את תיבת 'בעירה' שהיא תרגום של תיבת 'בהמה', לפיכך יש לומר בְּהֵמָה אֵין חַיָּה לֹא – שאין אדם חייב על נזקי שן של חיה, קָא מַשְׁמַע לָן התנא דְּחַיָּה בְּכְלָל בְּהֵמָה.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי ששן בהמה הוא מפורש בפסוק ושן חיה אינו נלמד אלא מדרשה, הָא מִבַּעֵי לֵיהּ לְמִיתְנֵי בְּרִישָׁא – היה לתנא לשנות תחילה דין שן בהמה.

ומתרצת: הַאי – שן חיה, דְּאָתְיָא לֵיהּ מִדְּרָשָׁא חֲבִיבָא לֵיהּ לתנא, ולפיכך הקדים לשנותו קודם דין שן בהמה.

שבה הגמרא ומקשה: אִי הָכִי שדין הנלמד מדרשה חביב הוא לשנותו תחילה, רֵישָׁא נַמִּי – אף במשנתינו העוסקת בדיני רגל, לִיתְנֵי הַהִיא דְּלֵא כְּתִיבָא בְּרֵישָׁא – היה לו לתנא להשמיענו תחילה 'הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר', בגופה או בשערה וכיוצא בזה, שחייב משום תולדה של רגל, וחיוב זה אינו מפורש במקרא, ורק לאחר מכן להשמיענו את עיקר דין רגל כשהזיקה הבהמה ברגליה ממש.

מתרצת הגמרא: הָכִי הַשְׁתָּא – וכי ניתן לדמות המשניות זו לזו, הָתָם – לגבי שן, אִידֵי וְאִידֵי אָכוֹת נִינְהוּ – בין שן חיה ובין שן בהמה חיובם משום אב המזיק של שן, ולפיכך הַךְ דְּאָתְיָא לֵיהּ מִדְּרָשָׁא חֲבִיבָא לֵיהּ – התנא מקדים את שן חיה שחביבה לו משום שנלמדת מדרשה, מאחר שאף היא חיובה משום אב המזיק, הָכָא – לגבי רגל, שָׁכִיחַ אָב וְתָנֵי תּוֹלְדָה – וכי ניתן לעזוב את עיקר דין אב המזיק של רגל ולפתוח בדברים שחיובם הוא רק משום תולדה.

תירוץ נוסף. אִיבָּעֵית אֵימָא, אַיְידֵי דְּסָלִיק מֵרֶגֶל פְּתַח בְּרֶגֶל – מאחר שלעיל (טו:) במשנה האחרונה של הפרק הקודם שנה התנא 'הרגל מועדת', לפיכך אף במשנה זו פתח במה שסיים בפרק הקודם, דהיינו ב'כיצד הרגל'.

הגמרא מביאה ברייתא באיזה אופן יש לחייב משום תולדה של רגל: תָּנוּ רַבָּנַן, דין זה ששנינו במשנה שהבְּהֵמָה מוּעֶדֶת לְהַלֵּךְ כְּדַרְכָּהּ וּלְשַׁבֵּר, כֵּיצַד, בְּהֵמָה שֶׁנִּכְנְסָה לַחֲצַר הַנִּיזָּק וְהִזִּיקָה בְּגוּפָהּ דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ, וּבְשֶׁעֲרָהּ דֶּרֶךְ הִלּוּכָהּ, בְּאוּפָן שֶׁעָלֶיהָ, וּבְשֶׁלִּיחַ [– משא] שֶׁעָלֶיהָ, וּבִפְרוּמְבָּיָא [– רסן] שֶׁבְּפִיהָ, וּבְזוֹג [– פעמון] שֶׁבְּצַוָּארָהּ, וְחָמוּר שהזיק בְּמַשָּׂאוֹ, בכל אחד מאופנים אלו מְשַׁלֵּם הבעלים נֶזֶק שָׁלֵם, שאופני היזק אלו תולדה של רגל הם, שכשם שרגל הזיקה מצוי ואין כוונתה להזיק, אף אלו כן. סוּמְכוֹס אוֹמֵר, בהמה שהתיזה צְרוֹרוֹת [– אבנים] בדרך הילוכה והזיקה, וַחֲזִיר שֶׁהָיָה נוֹבֵר [– מחטט בחוטמו] בָּאַשְׁפָּה וְהִזִּיק, מְשַׁלֵּם בעליו נֶזֶק שָׁלֵם.

מקשה הגמרא: הִזִּיק פְּשִׁיטָא שחייב בנזק שלם. ומתרצת: אֶלָּא אֵימָא חזיר שהיה נובר באשפה והתיז צרורות וְהִזִּיק על ידי כוחו, מְשַׁלֵּם בעליו נֶזֶק שָׁלֵם, שכן דעת סומכוס לחייב נזק שלם אף בצרורות.

שבה הגמרא ומקשה: צְרוֹרוֹת מַאן דְּכַר שְׁמַיְיהוּ – וכי מי הזכיר מקודם לכן את ענין צרורות, שבא סומכוס לחלוק בזה ולומר שצרורות משלם נזק שלם.

ומתרצת: חַסּוּרֵי מְחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי, בנזק צְרוֹרוֹת כִּי אוֹרְחַיְיהוּ – שהלכה הבהמה כדרכה והתיזה צרורות, משלם הבעלים חֲצִי נֶזֶק, וְכֵן חֲזִיר שֶׁהָיָה נוֹבֵר בחוטמו בָּאַשְׁפָּה וְהִתִּיז צרורות וְהִזִּיק מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק, מדין צרורות של רגל. זו היא דעת תנא קמא. סוּמְכוֹס אוֹמֵר, בהמה שהיתה מהלכת והתיזה צְרוֹרוֹת והזיקה, וַחֲזִיר שֶׁהָיָה נוֹבֵר בָּאַשְׁפָּה וְהִתִּיז וְהִזִּיק, מְשַׁלֵּם הבעלים נֶזֶק שָׁלֵם, שכן לדעת סומכוס דין הצרורות כדין כל נזקי רגל לשלם נזק שלם.

הגמרא מביאה ברייתות נוספות העוסקות בדין צרורות: תָּנוּ רַבָּנַן, תַּרְנְגוֹלִין שֶׁהָיוּ מַפְרִיחִין [– פורחים, עפים] מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְשִׁבְּרוּ כֵּלִים בְּכְנָפֵיהֶן – על ידי שנגעו בכנפיהם בכלים, מְשַׁלֵּם הבעלים נֶזֶק שָׁלֵם כדין נזקי רגל, אך אם שברו הכלים בְּרוּחַ שֶׁבְּכְנָפֵיהֶן – שעל ידי הרוח שנשבה מכנפיהם נפלו הכלים ונשברו, מְשַׁלְּמִין הבעלים חֲצִי נֶזֶק כדין צרורות, שהרי לא הזיקו הכלים בגופם אלא בכוחם. סוּמְכוֹס אוֹמֵר משלמין נֶזֶק שָׁלֵם, מאחר שלשיטתו דין צרורות כדין רגל לשלם נזק שלם.

תַּנְיָא אִידָךְ, תַּרְנְגוֹלִין שֶׁהָיוּ מְהַדְּסִין [– מרקדים] עַל גַּבֵּי עִיפָּה וְעַל גַּבֵּי פֵּירוֹת וְטִינְּפוּ אוֹתם אוֹ נִיקְּרוּ בהם, מְשַׁלֵּם הבעלים נֶזֶק שָׁלֵם כדין נזקי רגל. אך אם היו מרקדים על הארץ בסמוך לעיסה או לפירות, ועל ידי כך הֶעֱלוּ עָפָר אוֹ צְרוֹרוֹת [– אבנים] מן הארץ על העיסה או הפירות וטינפום והזיקום, מְשַׁלְּמִין הבעלים חֲצִי נֶזֶק כדין צרורות. סוּמְכוֹס אוֹמֵר משלמין נֶזֶק שָׁלֵם.

תַּנְיָא אִידָךְ, תַּרְנְגוֹל שֶׁהָיָה מַפְרִיחַ [– פורח, עף] מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְיָצְתָה רוּחַ מִתַּחַת כְּנָפָיו וְשִׁיבְּרָה אֶת הַכֵּלִים, מְשַׁלֵּם בעליו חֲצִי נֶזֶק כדין צרורות. ומבארת הגמרא, סְתָמָא כְּרַבָּנַן – שבברייתא זו מבואר בסתם כדברי חכמים, שעל התזת צרורות משלם הבעלים חצי נזק בלבד.

רבא מבורר את טעמם של חכמים בדין צרורות: אָמַר רָבָא, בִּשְׁלָמָא סוּמְכוֹס קָסָבַר כֹּחוֹ כְּגוּפוֹ דָּמֵי – שיטת סומכוס הסובר שעל התזת צרורות משלמים נזק שלם מבוארת היא, מאחר שסובר שנזק הנעשה על ידי כוחה של הבהמה הרי הוא כאילו נעשה בגופה, ולפיכך יש לחייב בזה נזק שלם כדין נזקי הרגל, אֶלָּא רַבָּנַן הסוברים שבצרורות משלם חצי נזק, אין מבוארת שיטתם, דְּאִי כְּגוּפוֹ דָּמֵי – אם סוברים הם שנזק הנעשה בכוח הבהמה דינו כנזק הנעשה בגופה, אם כן כּוּלֵּיהּ נֶזֶק בָּעֵי לְשַׁלֵּם, וְאִי לַאו כְּגוּפוֹ דָּמֵי, אם כן

המשך בעמוד 87

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אלא בְּהִתִּיז צְרוֹרוֹת על הכלי ושברו, וּבִפְלוּגְתָּא דְּסוּמְכוֹס וְרַבָּנַן קָמִיפְּלְגֵי, האם על נזקי צרורות משלמים הבעלים נזק שלם או חצי נזק.

הגמרא מנסה לפשוט את ספיקו של רבא מברייתא נוספת: תָּא שְׁמַע, תַּרְנְגוֹלִים שֶׁהָיוּ מְחַטְּטִין [– מנקרים] בְּחֶבֶל שהיה קשור בו דְּלִי, וְעל ידי ניקורם נִפְסַק [– נחתך] הַחֶבֶל וְנִשְׁבַּר הַדְּלִי, מְשַׁלְּמִין הבעלים נֶזֶק שָׁלֵם. שְׁמַע מִינָּהּ כָּתַר מֵעֵיקָּרָא אַזְלִינָן – שיש לדון את סוף המעשה כאילו נעשה כבר בתחילתו, ומשעה שניקרו התרנגולים את החבל וחתכוהו הרי זה כאילו שברו הדלי בגופם, ולפיכך חייבים נזק שלם כדין נזק שעושה הבהמה בגופה, ולא חצי נזק כדין צרורות.

דוחה הגמרא: תַּרְגְּמָא אַחֶבֶל – יש לתרגם ולפרש את דברי הברייתא 'משלמין נזק שלם', על הנזק שגרמו לחבל בכך שחתכוהו, שנזק זה עשאוהו בגופם, אך לגבי הנזק בשבירת הדלי יתכן שאינם משלמים אלא חצי נזק, ולפיכך אין להוכיח מכאן לענין ספיקו של רבא.

מקשה הגמרא: וְהָא חֶבֶל מְשׁוּנֶה הוּא – והרי דבר משונה הוא שתרנגולים מנקרים חבל, ואם כן יש לחייבם חצי נזק בלבד כדין תולדות קרן.

ומתרצת: דְּמָאוּם בְּלִישָׁה – הברייתא עוסקת באופן שהיה החבל מלוכלך בעיסה הדבוקה בו, שבאופן זה דרך התרנגולים לנקר החבל כדי לאכול העיסה, ואין זה דבר משונה.

שבה הגמרא ומקשה: וְהָא נִשְׁבַּר דְּלִי קָתָנֵי – הרי בברייתא מבואר שנשבר הדלי על ידי שנחתך החבל, ובהכרח שכוונת הברייתא 'משלמין נזק שלם' היינו על הדלי, ואם כן יש לפשוט משם את ספיקו של רבא.

ומחמת קושיא זו דוחה הגמרא את הראיה מהברייתא באופן אחר: אֶלָּא ברייתא זו בשיטת סוּמְכוֹס הִיא, דְּאָמַר שעל נזקי צְרוֹרוֹת נֶזֶק שָׁלֵם מְשַׁלֵּם, ולפיכך לא ניתן לפשוט את ספיקו של רבא מן הברייתא, מאחר שאף אם סובר סומכוס שיש לילך לפי שעת שבירת הכלי, ולפיכך יש לדון את שבירת הדלי כנזקי צרורות, מכל מקום חייבים הבעלים לשלם נזק שלם, מאחר שסובר שאף על נזקי צרורות יש לשלם נזק שלם.

מקשה הגמרא, אִי כְּסוּמְכוֹס אֵימָא סֵיפָא – כיצד ניתן לבאר את הסיפא של הברייתא, ששם נאמר שאם נִיתֵּז מִמֶּנּוּ [– מן הדלי] שֶׁבֶר, וְנָפַל עַל כְּלִי אַחֵר וּשְׁבָרָהּ, הדין הוא שעל הכלי הָרִאשׁוֹן [– הדלי], מְשַׁלֵּם הבעלים נֶזֶק שָׁלֵם כדין נזק שעושה הבהמה בגופה, וְעַל הכלי הָאַחֲרוֹן שנשבר מחמת שבר הדלי שניתז עליו מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק כדין נזקי צרורות. וְאִי סוּמְכוֹס, מִי אִית לֵיהּ חֲצִי נֶזֶק – האם לדעת סומכוס ישלם הבעלים חצי נזק בלבד, הרי לשיטתו אף על נזקי צרורות יש לשלם נזק שלם.

וְכִי תֵּימָא דִּשְׁאִי לֵיהּ לְסוּמְכוֹס בֵּין נֶזֶק הנעשה בכֹּחוֹ שמשלם נזק שלם, לְבֵין נזק הנעשה בכֹּחַ כֹּחוֹ שמשלם חצי נזק, ולפיכך סובר שעל הדלי שנשבר מכוחה של הבהמה משלמים הבעלים נזק שלם, בעוד שעל הכלי שנשבר מחמת הדלי, דהיינו, מכוח כוחה של הבהמה, משלמים חצי נזק, אי אפשר לומר כן, וְאֶלָּא הָא דְּבָעֵי רַב אַשִׁי (להלן יט.), מה ידא הדין בכֹּחַ כֹּחוֹ לְדעת סוּמְכוֹס, האם כְּכֹחוֹ דְּמֵי ומשלם נזק שלם, אוֹ לָאו כְּכֹחוֹ דְּמֵי ומשלם חצי נזק, תִּפְשׁוֹט לֵיהּ מברייתא זו דְּלָאו כְּכֹחוֹ דְּמֵי, שהרי על נזקי הדלי משלמים הבעלים נזק שלם, ועל הכלי שנשבר מחמתו רק חצי נזק.

ומחמת קושיא זו מוכח שלא ניתן להעמיד את הברייתא כדעת סומכוס, אֶלָּא לָאו רַבָּנַן הִיא, ואם כן שְׁמַע מִינָּהּ כָּתַר מֵעִיקָּרָא אַזְלִינָן – יש להוכיח מכאן שדנים לפי תחילת המעשה, ולפיכך סוברים חכמים שיש לדון את שבירת הדלי כנזקי גופו ולא כנזקי צרורות.

דוחה הגמרא: אָמַר רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי, דְּקָאָזֵיל דלי מִינֵּיהּ מִינֵּיהּ. דהיינו, הברייתא עוסקת באופן שדחפו התרנגולים את הדלי בגופם הלאה והלאה עד שנשבר. ולפיכך, אף אם יש לדון לפי שעת שבירת הכלי, מכל מקום הרי זה נזקי גופו ולא נזקי צרורות, שהרי בגופם ממש שברוהו.

ספק בדין תשלום צרורות: בָּעֵי רָבָא, כיצד משלמים את הַחֲצִי נֶזֶק עבור נזקי צְרוֹרוֹת, האם מִגּוּפוֹ של בעל החיים המזיק מְשַׁלֵּם הבעלים, כדין שור תם, ואם אין בגופו של המזיק כדי תשלום חצי הנזק פטורים הבעלים משאר התשלום, אוֹ מֵעֲלָיֶיהָ מְשַׁלֵּם – או שחייב הבעלים לשלם מביתו את החצי נזק כדין שאר המזיקים, אף אם אין הבהמה עצמה שוה כל כך.

צדדי הספק: מִגּוּפוֹ מְשַׁלֵּם, דְּלֵא אַשְׁכְּחָן בשום מקום תשלום חֲצִי נֶזֶק דְּמְשַׁלֵּם מֵעֲלָיֶיהָ, שהרי שור תם שמשלם חצי נזק, אינו משלם אלא מגופו, אוֹ דִּלְמָא מֵעֲלָיֶיהָ מְשַׁלֵּם, דְּלֵא אַשְׁכְּחָן כְּאוֹרְחֵיהּ דְּמְשַׁלֵּם מִגּוּפֵיהּ – שהרי לא מצינו תשלום מגוף הבהמה על נזק שמזיקה הבהמה כדרכה, שהלא נגיחה משונה היא, ואין ללמוד מכך לנזקי צרורות.

הגמרא מנסה לפשוט ספק זה מדברי הברייתא: תָּא שְׁמַע, הֵידִּיס – אם שבר התרנגול כלי על ידי רקידתו, אֵינוֹ מוּעָד לכך ואינו משלם נזק שלם, וְיֵשׁ אוֹמְרִים הֲרֵי זֶה מוּעָד.

מבררת הגמרא: הֵידִּיס סַלְקָא דַּעְתָּךְ – וכי תעלה על דעתך שאם רקד התרנגול על כלי ושברו לא ישלמו נזק שלם, הלא כך דרכו של התרנגול לעשות ואין זה שינוי ונזקי רגל ממש הוא. אֶלָּא לַאו בהכרח צריכים אנו לומר שכוונת הברייתא היא להֵידִּיס וְהִתִּיז – שרקד התרנגול על צרורות, וניתזו הצרורות על כלים ושברום.

וּבְהָא קָמִיפְּלְגֵי – ובדין זה נחלקו התנאים בברייתא, דְּמַאן דְּאָמַר אֵינוֹ מוּעָד קָסָבַר שעל נזקי צרורות מִגּוּפוֹ מְשַׁלֵּם, ונמצא שדינו כשור תם לכל דבר, הן לגבי תשלום חצי נזק והן לגבי שמשלם מגופו בלבד. וּמַאן דְּאָמַר הרי זה מוּעָד קָסָבַר מֵעֲלָיֶיהָ מְשַׁלֵּם, ולענין זה דינו כשור המועד שמשלם הבעלים מביתו, אך מודה הוא שאינו משלם אלא חצי נזק בלבד. ואם כן יש לפשוט שספיקו של רבא מחלוקת תנאים היא.

דוחה הגמרא, לֹא, בִּפְלוּגְתָּא דְּסוּמְכוֹס וְרַבָּנַן קָמִיפְּלְגֵי – נחלקו התנאים במחלוקת סומכוס ורבנן האם על נזקי צרורות משלמים נזק שלם או חצי נזק, מאן דאמר 'הידוס אינו מועד' סובר כדעת חכמים שמשלם חצי נזק כשור תם, ומאן דאמר 'הרי זה מועד' סובר כדעת סומכוס שדינו כשור המועד ומשלם נזק שלם.

הגמרא מנסה לפשוט את ספיקו של רבא מדברי המשנה להלן: תָּא שְׁמַע, שנינו במשנה (להלן כא:), הַכֶּלֶב שֶׁנָּטַל חֲרָרָה – עוגה שנאפית על גבי גחלים, ונטל הכלב את העוגה עם הגחלים וְהָלַךְ לַגְּדִישׁ – המקום בו מונחות אלומות התבואה לאחר קצירתן, וְאָכַל שם את הַחֲרָרָה וְהִדְלִיק אֶת הַגָּדִישׁ על ידי הגחלים, הדין הוא שעַל נזק הַחֲרָרָה שנאכלה מְשַׁלֵּם בעליו של הכלב נֶזֶק שָׁלֵם כדין נזקי שן, וְעַל נזק הַגָּדִישׁ שנשרף מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק.

מבררת הגמרא: מַאי טַעְמָא – מהו הטעם שמשלם על הגדיש חצי נזק בלבד, לַאו – האם אין הטעם מִשּׁוּם דְּהַוְיָא לְהוּ נזקי צְרוֹרוֹת, שהרי אינו שורף את כל הגדיש בגופו, אלא מניח הגחלת במקום אחד, ומשם מתפשטת האש מכוחו לכל הגדיש.

וְתָנֵי עֲלָהּ – ושנינו על כך בתוספתא, שמְשַׁלֵּם בעל הכלב את הַחֲצִי נֶזֶק מִגּוּפוֹ של הכלב, כדין שור תם המשלם חצי נזק מגופו. ויש להוכיח מכאן, שאין הבעלים מחויב לשלם על נזקי צרורות מביתו, אלא רק מגוף הבהמה שהזיקה.

הגמרא מקשה על ראיה זו: וְתִסְבְּרָא, והרי מצינו לְרַבִּי אֶלְעָזָר שחולק על דברי תנא קמא, וסובר שאף על נזק שריפת הגדיש חייב בעל הכלב לשלם נזק שלם, אך גם לשיטתו אינו משלם אלא מגופו של הכלב, ואם החיוב בזה משום צרורות של רגל, יש

המשך בעמוד 36

מוגה ברורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

בְּהַתִּיז צְרוֹרוֹת. וְהַצְּרוֹרוֹת שִׁבְּרוּ הַכֵּלִים וְהוּא לֹא נָגַע בַּכֵּלִי מֵאן דְּאָמַר מוּעָד סָבַר לָהּ כְּסוּמְכוּס אֵינוֹ מוּעָד סָבַר לָהּ כְּרַבְּנָן: **וְנִשְׁבַּר** הַדֵּלִי. קס"ד דְּעַל יְדֵי שֶׁהִיָּה הִתְרַגְּגוּל מְנַקֵּר אֶת הַחֶבֶל נִתְגַּלְגֵּל הַדֵּלִי וְנִשְׁבַּר: **תְּרַנְמָא אַחֲבָל.** הָא דְּקָתָנֵי נָזֵק שָׁלֵם אַחֲבָל: **מִשּׁוּנָּה הוּא.** שֶׁאֵין דֶּרֶךְ שֵׁן לֶאֱכוֹל אֶת שֶׁאֵין רָאוּי לָהּ וְחַצִּי נָזֵק לִשְׁלֹם: **דְּמָאוּם בְּלִישָׁה.** שְׁמַדּוּבֶּקֶת בּוֹ עִיסָּה דְּמָאוּם לְשׁוֹן לִכְלוּךְ: **אֶלָּא סוּמְכוּס הִיא.** וּלְעוֹלָם בְּתַר תְּבֵר מָנָא אַזְלִינָן וּצְרוֹרוֹת הֵן וְסוּמְכוּס הִיא: **בֵּין כֹּחוֹ לְכֹחַ כֹּחוֹ.** דְּלֵי שֶׁנִּתְגַּלְגֵּל הָוֵי כֹּחוֹ וְהָאַחֵר שֶׁנִּשְׁבַּר בִּצְרוֹרוֹת הַדֵּלִי הָוֵי כֹּחַ כֹּחוֹ: **דְּבָעֵי רַב אַשֵּׁי.** לְקַמָּן בְּשַׁמְעָתִין: **דְּקָא אָזִיל.** דְּלֵי: **מִינַיְהוּ מִינַיְהוּ.** דְּתַרְגְּגוּל וְלֵא נִשְׁבַּר עַל יְדֵי גִּלְגּוּל לְמָקוֹם אַחֵר אֶלָּא הוּא דּוֹחֲפוֹ כָּל שָׁעָה וּבְשֵׁעַת שְׁבִירָה נָמִי: **קָסָבַר מְגוּפוֹ מְשַׁלֵּם.** וְהֵיכָן אֵינוֹ מוּעָד דְּדֵינוֹ כְּתַם לְכָל מִילֵּי: **קָסָבַר מַעֲלֶיָּה מְשַׁלֵּם.** וְהָאי מוּעָד דְּקָאָמַר לָאו לְנָזֵק שָׁלֵם אֶלָּא לְעִנְיַן עֲלִיָּה לְחֵצִי נָזֵק: **לֹא בִּפְלוּגְתָּא דְּסוּמְכוּס וְרַבָּנַן.** וּמוּעָד לְנָזֵק שָׁלֵם קָאָמַר: **וְעַל הַחֲרָרָה נ"ש.** דְּהֵיכָן שֵׁן וְהַדְלָקַת פְּרִישׁ הָוֵי צְרוֹרוֹת דְּאֵינוֹ אֶלָּא כֹּחוֹ שֶׁהוּא מַנִּיחַ כָּאן הַנַּחֲלֶת וְהוּא הוֹלֵךְ וְדוֹלֵק לְמָקוֹם אַחֵר וְהָא מְתַנְּיִתִין הִיא בִּפְרִיקִין: **וְתָנֵי עֲלָהּ.** בְּתוֹסְפְתָּא מְגוּפוֹ מְשַׁלֵּם לְהָאי חֲצִי נָזֵק: **וְתַסְבְּרָא.** מִשּׁוּם צְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחַיְיהוּ מְחַיֵּב לֵהּ: **לֹ' אֶלְעָזָר.** דְּאָמַר בְּבְרַיְיתָא נָזֵק שָׁלֵם וַאֲפִילּוּ אִי סְבִירָא לֵיהּ כְּסוּמְכוּס דְּאָמַר צְרוֹרוֹת נ"ש מְגוּפֵיהּ מִי אִשְׁכְּחָן נָזֵק שָׁלֵם וְכָל אוּרְחֵיהּ כְּגוֹן צְרוֹרוֹת רָבָא גּוּפֵיהּ לֹא קַמְיַבְעֵי לֵיהּ אֶלָּא אֲלִיבָּא דְּרַבָּנַן דְּאַמְרֵי חֲצִי נָזֵק מִבְּעֵינָא לֵיהּ אִי הֲוֵאִי הַאִי כִּשְׁאָר חֲצִי נָזֵק וּמְגוּפוֹ אוֹ דִּלְמָא בְּתַר כְּאוּרְחֵיהּ אֲזִלִינָן וְכָל כִּי אוּרְחֵיהּ מַעֲלֶיָּה הוּא אֲבָל אֲלִיבָּא דְּסוּמְכוּס פְּשִׁיטָא לֵיהּ לְרָבָא דְּמַעֲלֶיָּה מְשַׁלֵּם דָּהָא לְכָל מִילֵּי כְּמוּעָד מְשַׁוֵּי לֵהּ: **אֶלָּא בְּגוֹן דְּשַׁנְיָי בְּנַחֲלָת.** שְׁנָטְלָה בְּפִיו וְהִנִּיחָהּ דְּהֵיכָנוֹ שִׁינּוּי אֶלָּא בְּעֵינָן מְהָכָא לֹא תִּפְשׁוּט דְּאִי בְּצְרוֹרוֹת כְּאוּרְחֵיהוּ דְּכוּלֵּי עֲלִמָא מַעֲלֶיָּה מְשַׁלֵּם וְהָכָא בִּצְרוֹרוֹת שֶׁשִּׁנּוּהָ בְּהֵן קָמִיפַּלְגֵי וּבִצְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחֵיְיהוּ בֵּין ר' אֶלְעָזָר בֵּין תַּנָּא קַמָּא סְבִירָא לֵהּ כְּסוּמְכוּס דְּנָזֵק שָׁלֵם מְשַׁלֵּם הִלְכָּךְ הָכָא דְּשַׁנְיָי בִּצְרוֹרוֹת קָאָמַר ת"ק חֲצִי נָזֵק וּמְגוּפוֹ מְשַׁלֵּם דְּמִשּׁוּנָּה הוּא וְתוֹלְדָה דְּקֶרֶן: **וְרַבִּי אֶלְעָזָר סָבַר כְּרַבִּי טַרְפוֹן דְּאָמַר מְשׁוּנָּה קֶרֶן בַּחֲצַר הַנִּיזָּק** הוּא אע"ג דְּנָזֵק שָׁלֵם מְשַׁלֵּם מְגוּפוֹ הוּא דְּמִשְׁלַם כִּדְאַמְרִינָן לְקַמָּן (דף בד:) בִּשְׁמַעְתִּין לְרַבִּי טַרְפוֹן מְשׁוּנָּה קֶרֶן בַּחֲצַר הַנִּיזָּק מְגוּפוֹ מְשַׁלֵּם: **וְלֹא הִיא.** הָאִי וְתִסְבְּרָא דְּקָפַרְכָּא וּבְעֵית לְמִידַּק מִדְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּלֵאו בִּצְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחֵיְיהוּ מְצִינָן לְאוֹקְמֵיהּ לֵאו דְּוַקָּא וּדְחֵיָיה הוּא דְּמָצִי לְדַחוּיֵי וּלְמֵימַר דְּלֵאו בְּכִי אוּרְחֵיהּ פְּלִיגֵי אֶלָּא בְּדַשְׁנֵי אֲבָל מְגוּפֵיהּ לֹא תִּידוֹק הָכִי דְּהָא שַׁפִּיר מְצִית לְאוֹקְמָא בִּצְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחֵיְיהוּ וּתְפְשׁוּט דְּצְרוֹרוֹת מְגוּפוֹ מְשַׁלֵּם דְּמַאי טַעְמָא מוֹקְמִת לֵהּ בְּשִׁינּוּי וְרַבִּי טַרְפוֹן מְשׁוּם דְּנָזֵק שָׁלֵם בְּמִידֵּי דְּאוּרְחֵיהּ לֹא אִשְׁכְּחָן מְגוּפוֹ בִּצְרוֹרוֹת פְּלִיגֵי וְרַבִּי אֶלְעָזָר כְּסוּמְכוּס: **וּמ"ל כְּרַ"י דְּאָמַר.** לְקַמָּן בְּמוּעָד צַד תַּמּוּת בְּמִקּוֹמוֹ עוֹמֶדֶת לְקַמָּן בְּפֶרֶק שׁוֹר שֶׁנָּגַח אַרְבָּעָה (דף מה:) וְהִלְכָּךְ גַּבֵּי צְרוֹרוֹת נָמֵי לְסוּמְכוּס דְּחָשִׁיב לֵיהּ מוּעָד מְשַׁלֵּם הַחֲצִי מְגוּפוֹ וְכִי קָתָנֵי מְגוּפוֹ אַצַּד תַּמּוּת: **בְּמוּעָד מִתְּחִילָּתוֹ.** כְּגוֹן צְרוֹרוֹת דְּאוּרְחֵיְיהוּ:

מי

תוספות

וְהָא חֵבֶל מְשׁוּנָּה הוּא. בְּשִׁלְמָא אִי אִדְּלִי קָאֵי אִיכָּא לְאוֹקְמֵי בְּחֵבֶל גָּרוּעַ וְקָשֶׁן וּבְלוּי דְּאוּרְחֵיהּ הוּא לִיפָּסֵק בְּחַטִּטִיטָה מוּרְעֶשֶׁת שֶׁמִּחְטִטְטִין לְמִצְוֹת הַמִּים שֶׁבַּחֵבֶל אֲבָל הַשְׁתָּא דְּקָאֵי אַחֵבֶל ע"כ אֵיירֵי בְּחֵבֶל חָזָק דְּשַׁיְיכָא בֵּהּ תִּשְׁלוּם אי נמי אִי אִדְּלִי קָאֵי מְצִינוּ לְפָרֵשׁ דְּנִפְסַק הַיְינוּ שֶׁהוּתַּר הַקֶּשֶׁר שֶׁהָיָה בֵּיהּ הַדִּלִּי קְשׁוּר בְּחֵבֶל:

תִּפְשׁוּט דְּלֵאו כִּכֹּחוֹ דְּמִי. הָנָה מְצִי לְמֵימַר דְּזִיל הָכָא קָמְדַחֵי לֵיהּ וְזִיל הָכָא קָמְדַחֵי לֵיהּ אֶלָּא דִּבְלֵאו הָכִי מְשַׁנֵּי שַׁפִּיר:

וְעַל הַגְּדִישׁ מְשַׁלֵּם ח"נ. לְקַמָּן (דף כב.) מְפָרֵשׁ לְמ"ד אִשּׁוֹ מְשׁוּם חִצָּיוּ עַל כָּל הַגְּדִישׁ מְשַׁלֵּם חֲצִי נָזֵק דְּחִצָּיוּ דְּכֻלָּם הֵן וְהָוֵי צְרוֹרוֹת לְבַד מִמְּקוֹם גַּחֶלֶת וּלְמ"ד אִשּׁוֹ מְשׁוּם מְמוֹנוֹ עַל כָּל הַגְּדִישׁ פָּטוּר וְעַל מְקוֹם גַּחֶלֶת חֲצִי נָזֵק בְּדַאדְּיֵיהּ אַדְּיֵיהּ:

נָזֵק שָׁלֵם מְגוּפוֹ מִי אִשְׁכְּחָן. פֵּירוּשׁ בְּכִי אוּרְחֵיהּ: **בְּמוּעָד** מִתְּחִילָּתוֹ מִי שְׁמָעַת לֵיהּ אֶלָּא בְּגוֹן דְּשַׁנֵּי וַאֲיֵיעֵד. זוֹ גִּירְסַת הַקּוּנְטְרֵס וּמְפָרֵשׁ כֵּיוָן דַּאֲיֵיעֵד הָדַר ה"ל כִּי אוּרְחֵיהּ וְכִי הֵיכִי דְּבִצְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחַיְיהוּ שֶׁמּוּעָדִים מִתְּחִילָּתָן ח"נ וְתוּ לֵא הָא נָמֵי דְּשַׁנֵּי וַאֲיֵיעֵד לֵא חָמוּר מִמּוּעָד מִתְּחִילָּתוֹ וְאֵין הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת שֶׁשִּׁנָּה בָהֶן וּמִדְּקָתָנֵי דְּמִשְׁלַם מְגוּפוֹ אֲלִמָּא דִּצְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחֵיהּ נָמֵי מְגוּפוֹ וְתִפְשׁוּט דְּרָבָא וְקָשֶׁה דְּהֵיכִי פָּשִׁיט הָא דְּרָבָא דִּלְמָא צְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחֵיהּ מַעֲלֶיָּה אֲבָל הֵיכָא דְּשַׁנֵּי אע"ג דַּאֲיֵיעֵד מְשַׁלֵּם מְגוּפוֹ דְּצַד תַּמּוּת וְאֵין לוֹמַר דְּאֵין הֵכִי נָמֵי דִּלְא אָתֵי לְמִפְשַׁט בְּעֵינָא דְּרָבָא אֶלָּא בָּא לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ לְיַישֵׁב הַבְרַיְיתָא בְּע"א דְּאֵין זֶה סוּגְיַת הַשַּׁ"ס וְנִרְאֶה כִּגְרִסָא דְּגַרְס אֶלָּא כְּגוֹן דַּאֲיֵיעֵד וּלְעוֹלָם מְצִי לְמִפְשַׁט בְּעֵינָן וְלֹא תִּקְשֶׁה מִידֵּי דְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּלֵא פְּלִיגֵי בִּפְלוּגְתָּא דְּסוּמְכוּס וְרַבָּנַן וְלֹא בְּדִשְׁנֵי כְּדִקָאמְרִינָן וּבִפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי טַרְפוֹן וְרַבָּנַן אֶלָּא תְּרַוַיְיהוּ כְּרַבָּנַן דְּסוּמְכוּס וְהָכָא בִּצְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחַיְיהוּ וּבְדַאֲיֵיעֵד וְהַשְׁתָּא פָּשִׁיט בְּעֵינָא דְּרָבָא דְּיֵשׁ הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת דְּאִיתְרֵי בְּצְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחַיְיהוּ וּבֵן מִשְׁמַע מִדְּקָאָמַר אוֹ דִּלְמָא תּוֹלְדָה דְּרֶגֶל הִיא מִשְׁמַע דְּאִיתְרֵי בְּלֵא שִׁינּוּי וְכֵן מִדְּמַיְיתִי עֲלָהּ הִידּוּס אֵינוֹ מוּעָד דְּאַבֵּי אוּרְחֵיהּ מַיְיתִי לָהּ לְעֵיל וְתִימְהּ דִּלְקַמָּן (דף יט.) מוּכָח דְּמַיְיתִי עַל יְדֵי שִׁינּוּי גַּבֵּי הָא דְּבָעֵי רַב אַשֵּׁי יֵשׁ שִׁינּוּי בִּצְרוֹרוֹת וְקָאָמַר וְתִפְשׁוּט מִדְּבָעֵי רָבָא יֵשׁ הַעֲדָאָה מִכְּלָל דְּאִין שִׁינּוּי פֵּירוּשׁ דְּאִי יֵשׁ שִׁינּוּי הֵיכִי אָתֵי מְרַבִּיעַ נָזֵק לְנָזֵק שָׁלֵם וְכֵן לְקַמָּן פָּרִיךְ וְהָא מְשׁוּנָּה הוּא מִשְׁמַע דְּאִי הָוָה מוֹקְמָא פְּלוּגְתַּיְיהוּ בְּהַעֲדָאָה נִיחָא מִשְׁמַע דִּבְעֵינָא דְּרָבָא עַל יְדֵי שִׁינּוּי אֵיירֵי וְנִרְאֶה דִּבְתַרְוַיְיהוּ מִבְּעֵינָא לֵיהּ אִם יֵשׁ הַעֲדָאָה אוֹ לֵאו דְּאִי יֵשׁ הַעֲדָאָה בִּצְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחַיְיהוּ גַּם עַל יְדֵי שִׁינּוּי יֵשׁ הַעֲדָאָה דְּעִיקַּר הַעֲדָאָה בְּקֶרֶן כְּתִיבָה וְאִי אֵין הַעֲדָאָה בְּכִי אוּרְחַיְיהוּ גַּם ע"י שִׁינּוּי אֵין הַעֲדָאָה דְּע"י הַעֲדָאָה לֵא הָוֵי טָפֵי מִכִּי אוּרְחַיְיהוּ וּמַה שֶּׁפ"ה דִּבְעֵי' דְּיֵשׁ הַעֲדָאָה לֵא שַׁיְיךְ לְאוֹקְמָא בְּכִי אוּרְחַיְיהוּ דְּכֵיוָן דְּהָוֵי אוּרְחַיְיהוּ מַה לִּי פַּעַם רִבִּיעִית לֵאו פִּירְכָּא הוּא כֵּיוָן דְּדַמְיֵיהּ רַחְמָנָא לְקֶרֶן בַּחֲצִי נָזֵק שַׁיְיכָא בֵּיהּ הַעֲדָאָה:

אלא

בְּהַתִּיז צְרוֹרוֹת וּבִפְלוּגְתָּא דְּסוּמְכוּס וְרַבָּנַן קָמִיפַּלְגֵי ת"ש תַּרְנְגוֹלִין שֶׁהָיוּ מְחַטְּטִין בְּחֶבֶל דְּלִי וְנִפְסַק הַחֶבֶל וְנִשְׁבַּר הַדֵּלִי מְשַׁלְּמִין נָזֵק שָׁלֵם שְׁמַע מִינָּהּ בְּתַר מַעִיקָּרָא אַזְלִינָן תְּרַנְגְּמָא אַחֲבֶל וְהָא חֶבֶל מְשׁוּנָּה הוּא דְּמָאוּם בְּלִישָׁה וְהָא נִשְׁבַּר דְּלִי קָתָנֵי אֶלָּא סוּמְכוּס הִיא דְּאָמַר צְרוֹרוֹת נָזֵק שָׁלֵם מְשַׁלֵּם אִי סוּמְכוּס אֵימָא סֵיפָא נִיתֵּז מִמֶּנּוּ שֶׁבֶר וְנָפַל עַל כְּלִי אַחֵר וְשִׁבְּרָהּ עַל הָרִאשׁוֹן מְשַׁלֵּם נָזֵק שָׁלֵם וְעַל הָאַחֲרוֹן מְשַׁלֵּם חֲצִי נָזֵק וְאִי סוּמְכוּס מִי אִית לֵיהּ חֲצִי נָזֵק וְכִי תֵּימָא שַׁאנִי לֵיהּ לְסוּמְכוּס בֵּין נָזֵק כֹּחוֹ לְכֹחַ כֹּחוֹ וְאֶלָּא הָא דְּבָעֵי רַב אַשֵּׁי כֹּחַ כֹּחוֹ לְסוּמְכוּס כְּכֹחוֹ דָּמֵי אוֹ לָאו כְּכֹחוֹ דָּמֵי תִּפְשׁוּט לֵיהּ דְּלֵאו כְּכֹחוֹ דָּמֵי אֶלָּא לָאו רַבָּנַן הִיא ש"מ בָּתַר מַעִיקָּרָא אַזְלִינָן אָמַר רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי דְּקָאָזִיל מִינַּיְהוּ מִינַּיְהוּ בָּעֵי רָבָא חֲצִי נָזֵק וְצְרוֹרוֹת מְגוּפוֹ מְשַׁלֵּם אוֹ מַעֲלֶיָּה מְשַׁלֵּם מְגוּפוֹ מְשַׁלֵּם דְּלֵא אַשְׁכְּחָן חֲצִי נָזֵק דְּמִשַּׁלֵּם מַעֲלֶיָּה אוֹ דִּלְמָא מַעֲלֶיָּה מְשַׁלֵּם דְּלֵא אַשְׁכְּחָן כְּאוּרְחֵיהּ דְּמִשַּׁלֵּם מְגוּפֵיהּ ת"ש הִידּוּס אֵינוֹ מוּעָד וְיֵשׁ אוֹמְרִים הֲרֵי זֶה מוּעָד הִידּוּס סַלְקָא דַּעְתָּךְ אֶלָּא לָאו הִידּוּס וְהִתִּיז וּבְהָא קָמִיפַּלְגֵי מַאן דְּאָמַר אֵינוֹ מוּעָד קָסָבַר מְגוּפוֹ מְשַׁלֵּם וּמַאן דְּאָמַר מוּעָד קָסָבַר מַעֲלֶיָּה מְשַׁלֵּם לֹא בִּפְלוּגְתָּא דְּסוּמְכוּס וְרַבָּנַן קָמִיפַּלְגֵי ת"ש הַכֶּלֶב שֶׁנָּטַל חֲרָרָה וְהָלַךְ לַגְּדִישׁ וְאָכַל הַחֲרָרָה וְהִדְלִיק אֶת הַגְּדִישׁ עַל הַחֲרָרָה מְשַׁלֵּם נָזֵק שָׁלֵם וְעַל הַגְּדִישׁ מְשַׁלֵּם חֲצִי נָזֵק מַאי טַעְמָא לָאו מִשּׁוּם דְּהַוְיָא לְהוּ צְרוֹרוֹת וְתָנֵי עֲלָהּ מְשַׁלֵּם חֲצִי נָזֵק מִגּוּפוֹ וְתִסְבְּרָא לֹ' אֶלְעָזָר נָזֵק שָׁלֵם מִגּוּפֵיהּ מִי אַשְׁכְּחָן אֶלָּא בְּגוֹן דְּשַׁנֵּי בְּהָא בְּגַחֲלֶת וְרַבִּי אֶלְעָזָר סָבַר לָהּ כְּר' טַרְפוֹן דְּאָמַר מְשׁוּנָּה קֶרֶן בַּחֲצַר הַנִּיזָּק נָזֵק שָׁלֵם מְשַׁלֵּם וְלֹא הִיא מַאי טַעְמָא מוֹקְמַת לָהּ כְּרַבִּי טַרְפוֹן מִשּׁוּם נ"ש רַבִּי אֶלְעָזָר סָבַר כְּסוּמְכוּס דְּאָמַר צְרוֹרוֹת נָזֵק שָׁלֵם מְשַׁלֵּם וְסָבַר לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר צַד תַּמּוּת בְּמִקּוֹמָהּ עוֹמֶדֶת וְכִי קָתָנֵי מְגוּפוֹ אַצַּד תַּמּוּת אָמַר לֵיהּ רַב סַמָּא בְּרֵיהּ דְּרַב אַשֵּׁי לְרָבִינָא אֵימוֹר דְּשַׁמְעָת לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה בְּתַם וְנַעֲשָׂה מוּעָד בְּמוּעָד מִתְּחִילָּתוֹ

מי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

אֶלָּא הָא דְּבָעֵי רָבָא יֵשׁ הַעֲדָאָה לֹא הָוָה יָדַע הַבְרַיְיתָא מִדְּבָעֵי מִגּוֹפוֹ מְשֻׁלָּם נ"מ דַּיֵּיק גְּמָרָא דְּנִפְשׁוּט מִינֵּהּ לֹא נִפְשׁוּט מִינֵּהּ לֹא הֵיא וְלֹא הָא:

בֵּין לְרַבָּנָן בֵּין לְרַבִּי אֶלְעָזָר כְּסוּמְכוֹס ס"ל. וְהַיְינוּ דִּיחוּי דִּלְמַעְלָה וְתִסְבְּרָא [אֶלָּא שֶׁלֹּא הָאֲרִיךְ לְמַעְלָה כָּל כָּךְ] וְא"ת וְלָמָּה דָּחֵק לוֹמַר כְּסוּמְכוֹס ס"ל וְי"ל מִשּׁוּם דְּאִי כְּרַבָּנָן א"כ תִּפְשׁוּט דְּאֵין שִׁינּוּי לְצְרוֹרוֹת לְרַבִּי אֶלְעָזָר גַּם וְעוֹד דְּאִי בִּצְרוֹרוֹ כִּי אוֹרְחַיְיהוּ יִסְבּוֹר רַבִּי אֶלְעָזָר ח"נ כְּרַבָּנָן בִּצְרוֹרוֹת ע"י שִׁינּוּי לֹא יִתְחַיֵּב נָזֵק שָׁלֵם אע"ג דְּסָבַר כְּרַבִּי טַרְפוֹן דְּלֵיכָא ק"ו דְּסִיגִּין דְּבִצְרוֹרוֹת שֵׁן וְרָגֵל בְּחֵצֵר הַנִּיזָּק אֵין מְשַׁלֵּם אֶלָּא ח"נ גַּם צְרוֹרוֹת דְּקָרֵן לֹא יְשַׁלֵּם כ"א ח"נ וְלֹא רָצָה לְהַעֲמִיד כְּרַבָּנָן וּבְמָקוֹם גְּחֶלֶת וּבְגוֹן דְּאִנְּחָה אִנּוּחֵי עַל הַגְּדִישׁ בְּשִׁינּוּי דִּנִיחָא לֵיהּ לְמִימַר דְּמְשַׁלֵּם ח"נ עַל כָּל הַגְּדִישׁ כְּרַבִּי יוֹחָנָן:

הֵיכָא דְּלֹא מִפְּרִיךְ ק"ו אית לֵיהּ דִּיּוּ. וְא"ת וְנִימָא אִיפְּכָא ק"ו לְשַׁלֵּם מִן הָעֲלִיָּיה וְדִיּוּ לַח"נ וְי"ל דְּתָכֵי שַׁפִּיר דְּכִי אָמַר דִּיּוּ לְעִנְיָן מִגּוֹפוֹ לא מְשַׁנְּיָנן מַח"נ בְּכָל מִכְּמוֹ שֶׁהִיָּה אֶלָּא שֶׁאָנוּ מוֹסִיפִין עָלָיו עוֹד ח"נ אַחֵר אֲבָל אִי אִמְרַת דִּיּוּ לַח"נ עִקָּרָא לֵיהּ לְגַמְרֵי מַח"נ קָמָא דְּמִפְּקָא לֵיהּ מִתַּשְׁלוּמֵי גּוּפוֹ וּמוֹקְמִינָן אַתַּשְׁלוּמֵי עֲלִיָּיה וּבְכָל צַד שֶׁאָנוּ יְכוֹלִין לַעֲקוֹר קַל וָחוֹמֶר וּלְקַיֵּים דִּיּוּ יֵשׁ לָנוּ לְקַיֵּים:

ובהא

מִי שַׁמְעַת לֵיהּ אֶלָּא כִּי קָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר נָזֵק שָׁלֵם כְּגוֹן דַּאֲיַיעֵד וּבְהָא קָמִיפְּלְגֵי מַר סָבַר יֵשׁ הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת וּמַר סָבַר אֵין הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת אֶלָּא הָא דְּבָעֵי רָבָא יֵשׁ הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת אוֹ אֵין הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת אִי לְרַבָּנָן אֵין הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת אִי לְרַבִּי אֶלְעָזָר יֵשׁ הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת אָמַר לְךָ רָבָא כִּי מִיבְּעָיָא לִי לְדִידִי אַלִּיבָּא דְּרַבָּנָן דְּפְלִיגֵי עֲלֵיהּ דְּסוּמְכוֹס אֲבָל הָכָא בֵּין לְרַבָּנָן בֵּין לְרַבִּי אֶלְעָזָר כְּסוּמְכוֹס סְבִירָא לְהוּ דְּאָמַר צְרוֹרוֹת נָזֵק שָׁלֵם מְשַׁלֵּם וְטַעְמָא מַאי אָמוּר רַבָּנָן חֲצִי נָזֵק דְּשֵׁנִי וְלֹא אֲיַיעֵד וּבְכָלוּגְתָּא דְּרַבִּי טַרְפוֹן וְרַבָּנָן קָמִיפְּלְגֵי אֵימוּר דְּשַׁמְעַת לֵיהּ לְר' טַרְפוֹן נָזֵק שָׁלֵם מִגּוֹפוֹ מִי שַׁמְעַת לֵיהּ אֵין מֵהֵיכָא מַיְיתֵי לָהּ מִקֶּרֶן מֵרְשׁוּת הָרַבִּים דַּיּוּ לְבָא מִן הַדִּין לְהִיוֹת כְּגִדּוּן וְהָא רַבִּי טַרְפוֹן לֵית לֵיהּ דַּיּוּ כִּי לֵית לֵיהּ דַּיּוּ הֵיכָא דְּמַפְּרִיךְ קַל וָחוֹמֶר הֵיכָא דְּלֹא מַפְּרִיךְ ק"ו אִית לֵיהּ דַּיּוּ גּוּפָא בְּעֵי רָבָא יֵשׁ הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת אוֹ אֵין הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת לְקֶרֶן מְדַמְּיָנָן לֵיהּ אוֹ דִּלְמָא תּוֹלְדָה דְּרֶגֶל הוּא ת"ש הִידּוּם אֵינוֹ מוּעָד וְיֵשׁ אוֹמְרִים הֲרֵי זֶה מוּעָד הִידּוּם ס"ד אֶלָּא הִידּוּם וְהִתִּיז מַאי לַאו כְּגוֹן דְּעָבַד תְּלָתָא זִימְנֵי וּבְהָא קָמִיפְּלְגֵי מַר סָבַר יֵשׁ הַעֲדָאָה וּמַר סָבַר אֵין הַעֲדָאָה לֹא בְּחַד זִימְנָא וּבְכָלוּגְתָּא דְּסוּמְכוֹס וְרַבָּנָן קָמִיפְּלְגֵי ת"ש בְּהֵמָה שֶׁהִטִּילָה גְּלָלִים לְעִיסָה רַב יְהוּדָה אוֹמֵר מְשַׁלֵּם נָזֵק שָׁלֵם וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר חֲצִי נָזֵק מַאי לַאו כְּגוֹן דְּעָבַד תְּלָתָא זִימְנֵי וּבְהָא קָמִיפְּלְגֵי מַר סָבַר יֵשׁ הַעֲדָאָה וּמַר סָבַר אֵין הַעֲדָאָה לֹא בְּחַד זִימְנָא וּבְכָלוּגְתָּא דְּסוּמְכוֹס וְרַבָּנָן קָמִיפְּלְגֵי וְהָא מְשׁוּנֶּה הוּא דְּדָחִיק לֵיהּ עַלְמָא וְלֵימָא רַב יְהוּדָה הֲלָכָה כְּסוּמְכוֹס וְלֵימָא רַבִּי אֶלְעָזָר דְּלֵית לֵיהּ דַּיּוּ הֵיכָא דְּמַפְּרִיךְ ק"ו כו'. כְּגוֹן אִי הָוָה אָמְרִינָן דִּיּוּ דְּלֹא מְשַׁלֵּם אֶלָּא פְּלָגָא מַאי אַהֲנֵי לָן ק"ו דְּהָא מִקֶּרֶן נַמִּי שְׁמָעִינָן דְּבְרֵשׁוּת הַנִּיזָּק לֹא גָּרַע וְדָהָא בְּקֶרֶן דְּנִגְיַחַת תָּם לֹא כְּתִיב רה"ר אֲבָל הֵיכָא דְּלֹא מַפְּרִיךְ ק"ו אִית לֵיהּ דִּיּוּ לְמִגּוּפוֹ: לְקֶרֶן מְדַמְּיָנָן לֵיהּ. הוֹאִיל (וּמְשׁוּנֶּה הוּא) חֲצִי נָזֵק הוּא דְּמְשַׁלֵּם כִּי קֶרֶן: **אוֹ דִּלְמָא.** מְעִיקָּרָא כִּי עֲבַדָּא כִּי אוֹרְחַיְיהוּ תּוֹלְדָה דְּרֶגֶל הֵיא דְּהָא אוֹרְחָהּ הוּא וְהַזִּיקָא מְצוּי וְאפ"ה ח"נ הוּא דְּמְשַׁלֶּמֶת הַלְכָּךְ זוּ הִיא הַעֲדָאָתָהּ וְאֵין לָהּ הַעֲדָאָה אַחֶרֶת: **גְּלָלִים.** הַיְינוּ צְרוֹרוֹת: **וְהָא מְשׁוּנֶּה הוּא.** דְּאִין דַּרְכָּהּ לְהַטִּיל גְּלָלִים לְעִיסָה וְתוֹלְדָה דְּקֶרֶן הִיא: דְּדָחִיק לֵהּ עַלְמָא. שֶׁעוֹמֶדֶת בְּמָקוֹם קָבוּעַ וְאֵין לָהּ מָקוֹם לְזוּז מִשָּׁם וּבְשֵׁלֹא לְהַנָּאָתָהּ עִסְקִינָן כְּגוֹן בְּמִשְׁלֶשֶׁלֶת דְּאִי לְהַנָּאָתָהּ תּוֹלְדָה דְּשֵׁן הִיא וְנִרְאֶה בְּעֵינֵי דְּכָל גְּלָלִים לְהַנָּאָתָהּ הוּא וְאפ"ה לָאו תּוֹלְדָה דְּשֵׁן הַזִּיקָא דְּגוּפָהּ הוּא וְהַנֵּי צְרוֹרוֹת נִינְהוּ וְהָא דְּאַמְרִינָן בְּפ"ק (דף ג.) טִנָּפָה פִּירוֹת לְהַנָּאָתָהּ הֲוֵי תּוֹלְדָה דְּשֵׁן הַיְינוּ כְּגוֹן שֶׁנִּתְגַּלְגְּלָה עֲלֵיהֶן כְּדֶרֶךְ סוּסִים וַחֲמוֹרִים שֶׁקּוֹרִים בּוֹלְטֵר וְכֵן עִיקָּר וְאִי קַשְׁיָא דְּר"א אַדְּר' אֶלְעָזָר דְּלֵעֵיל אָמַר נָזֵק שָׁלֵם בְּצְרוֹרוֹת גַּבֵּי כֶּלֶב שֶׁנָּטַל חֲרָרָה וְהָכָא תָּנֵי ח"נ בְּעֵל כּוֹרַחְיְיהוּ הַהִיא דְּלֵעֵיל מוֹקְמֵי' דְּבַאוֹקִימְנָא בְּרֵישָׁא כְּדַשְׁנֵי בְּגִחֶלֶת וּבְפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי טַרְפוֹן וְרַבָּנָן וּבְמָקוֹם גְּחֶלֶת וְלֹא בִּשְׁאָר הַגְּדִישׁ וְהָא דְּשַׁנֵּי רָבָא בֵּין ר"א בֵּין רַבָּנָן כְּסוּמְכוֹס סְבִירֵי לְהוּ דְּחוּיֵי הוּא דְּקָא מַדְחֵי מִפּוֹ מוֹרֵי וּבְעֵינֵי נִרְאֶה בְּהֵמָה שֶׁהִטִּילָה גְּלָלִים אָמוֹרָאֵי נִינְהוּ וְרַב יְהוּדָה גָּרְסִינָן וְר"א הַיְינוּ ר"א בֶּן פְּדָת וְלֹא תִּקְשֵׁי דְּר"א אַדְּרַבִּי אֶלְעָזָר וְנִרְאִין הַדְּבָרִים דְּהָא פְּרֵכִינָן וְלֵימָא רַב יְהוּדָה הֲלָכָה כְּסוּמְכוֹס וְר"א הֲלָכָה כְּרַבָּנָן וְאִי תֵּנָאִי נִינְהוּ הֵיכִי פְּרֵכִינָן הָכֵי הָא אֵין דֶּרֶךְ תַּנָּאִים לְחַלּוֹק בְּלָשׁוֹן זֶה וְעוֹד דְּלֵעֵיל גַּבֵּי הִידּוּם מוּעָד אַמַּאי לֹא פְּרֵכִינָן הָכֵי: **וּכְתַר נוּפָּה** גְּרִירִין. דְּבְגוּפָהּ דְּמִיְּין קַמ"ל: **וְתָקַע בּוֹ וְשִׁבְּרוֹ.** שֶׁנִּבְקַע הַכֵּלִי מֵחֲמַת הַקּוֹל: **סוּם שֶׁצָּנַף וְשִׁיבֵּר כֵּלִים.** בְּקוֹלוֹ וְכָל הַנֵּי צְרוֹרוֹת נִינְהוּ דְּכוֹחוֹ הוּא:

רש"י

מִי שַׁמְעַת לֵיהּ. הָא לֹא הֲוֵי לָהּ תְּמוּת מֵעוֹלָם וְאִי בִּצְרוֹרוֹת כִּי אוֹרְחַיְיהוּ מוֹקְמַת לָהּ וּלְמִפְשַׁט דְּצְרוֹרוֹת מִגּוּפוֹ מְשֻׁלָּם דְּר' אֶלְעָזָר תִּיקְשֵׁי: **אֶלָּא.** אִי בְּעֵית לְאוֹקְמָא בִּצְרוֹרוֹת כִּי אוֹרְחַיְיהוּ וּלְמִפְשַׁט בְּעֵיא דְּרָבָא דְּמִגּוּפוֹ מְשֻׁלָּם לֹא תּוֹקְמָא בִּצְרוֹרוֹת דְּאִם כֵּן דְּר' אֶלְעָזָר לֹא מְשַׁבַּחַת לָהּ אֶלָּא בְּדַשְׁנֵי בִּצְרוֹרוֹת וְאַיְיעֵד שְׁלִשָׁה זִימְנֵי בְּהֵכִי דְּהָדְר הָוָה לֵיהּ כְּאוֹרְחַיְיהוּ וְאָמְרֵי רַבָּנָן חֲצִי נָזֵק כִּשְׁאָר צְרוֹרוֹת דְּמוּעָדִין מִתְּחִילָּתָן וְאפ"ה חֲצִי נָזֵק וְתוּ לֹא הַאי נַמִּי דְּשַׁנֵּי וְאַיְיעֵד לֹא חָמוּר מִמּוּעָד מִתְּחִילָּתוֹ וְאֵין הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת שֶׁשִּׁינָּה בָּהֶן וּמִדְּקָתָנֵי מִגּוּפוֹ אֶלָּמָא צְרוֹרוֹת כִּי אוֹרְחַיְיהוּ נַמִּי מִגּוּפוֹ וְרַבִּי אֶלְעָזָר סָבַר דְּצְרוֹרוֹת כִּי אוֹרְחַיְיהוּ כְּרַבָּנָן דְּפְלִיגֵי אַסּוּמְכוֹס וְשֵׁנֵי וְאַיְיעֵד נָפְקָא מִתּוֹלְדָה דְּרֶגֶל וְנַעֲשָׂה תּוֹלְדָה דְּקֶרֶן וְיֵשׁ לָהֶן הַעֲדָאָה לְשַׁלֵּם נ"ש הַחֲצִי מִגּוּפוֹ דְּצַד תְּמוּת בְּמָקוֹמָהּ עוֹמֶדֶת וְחֲצִי מִן הָעֲלִיָּיה לִישְׁנָא אַחֲרִינָא אֶלָּא בְּדַאֲיַיעֵד בִּצְרוֹרוֹת כִּי אוֹרְחַיְיהוּ תִּלְתָא זִימְנֵי וּבְהָא פְּלִיגֵי רַבִּי אֶלְעָזָר סָבַר יֵשׁ הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת כְּשֶׁאֵר חֲצִי נָזֵק שֶׁבָּאִין עַל יְדֵי הַעֲדָאָה לְכָלָל נ"ש הַאי נַמִּי שֶׁהִתְחִילָתוֹ ח"נ כִּי אֲיַיעֵד תִּלְתָא זִימְנֵי מְשֻׁלָּם נָזֵק שָׁלֵם וּמִגּוּפוֹ אֵצֶל תְּמוּת כֹּחַ שֶׁמַּעְתִּי וְעִיקָּר אֲבָל קָשֶׁה לִי כֵּיוָן דְּמַעִיקָּרָא הֲוֵי אוֹרְחַיְיהוּ וְאַפ"ר הָכֵי ח"נ מְשֻׁלָּם מָה לִי חַד זִימְנָא מָה לִי מְאָה זִימְנֵי: **אֶלָּא הָא דְּבָעֵי רָבָא יֵשׁ הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת.** כִּי אוֹרְחַיְיהוּ אִם עָשׂוּ פָּעֲמִים מִי אֲמַרִינָן כֵּיוָן דְּבִזִּימְנָא קַמִּיְּיתָא מְשֻׁלָּם חֲצִי נָזֵק כִּי קֶרֶן לְקֶרֶן מְדַמְּינָן לֵיהּ (וּלְגִיר' קַמִּיְּיתָ' אֶלָּא הָא דְּבָעֵי רָבָא יֵשׁ הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת אִם שִׁנּוּי ע"י שִׁינּוּי ג' פָּעֲמִים מִי אֲמַרִינָן כֵּיוָן דְּשִׁינּוּי הוּא נַפְקָא מִדִּין צְרוֹרוֹת דְּרֶגֶל וְחָל עֲלֵיהוּ דִּין קֶרֶן וְכִי אַיְיעֵד מְשֻׁלָּם נָזֵק שָׁלֵם וְכִי גְּמִיר הִלְכְּתָא אֲצְרוֹרוֹת כִּי אוֹרְחַיְיהוּ שֶׁהֵן תּוֹלְדָה דְּרֶגֶל גְּמִיר) א"ד כֵּיוָן דְּתוֹלְדָה דְּרֶגֶל הִיא דְּהָא אוֹרְחַיְיהוּ הוּא אֵין לָהֶם הַעֲדָאָה דְּהָא מִזִּימְנָא קַמִּיְּיתָא אַיְיעֵד לֵיהּ וְאַפ"ר הָכֵי אֵינוֹ מְשֻׁלָּם אֶלָּא חֲצִי נָזֵק: **אָמַר לְךָ רָבָא כִּי קַמִּבַּעְיָא לִי אַלִּיבָּא דְּרַבָּנָן דְּפְלִיגֵי עֲלֵיהּ דְּסוּמְכוֹס.** וְכִדְפַרְשִׁינָן וְהָכָא ס"ד דְּבֵין רַבָּנָן וּבֵין רַבִּי אֶלְעָזָר כְּסוּמְכוֹס וּבִזִּימְנָא קַמִּיְּיתָא קַמִּיפְּלְגֵי דְּקָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר נ"ש וְרַבָּנָן אֲמָרֵי חֲצִי נָזֵק וּבִדְשַׁנֵּי בִּצְרוֹרוֹת כְּגוֹן שֶׁזְּרָק הַכֶּלֶב הַגִּחֶלֶת בְּיָדוֹ עַל הַגְּדִישׁ דְּכֵיוָן דְּלֹאו הַנֵּי צְרוֹרוֹת כִּי אוֹרְחַיְיהוּ הֲווּ תּוֹלְדָה דְּקֶרֶן הִלְכָּךְ לְרַבָּנָן ח"נ וּמִגּוּפוֹ וְר"א כְּרַבִּי טַרְפוֹן דְּמִשְׁנֶה נ"ש וְנִיחָא לֵיהּ לְרָבָא לְאוֹקְמִינְהוּ לְרַבָּנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר כְּסוּמְכוֹס דְּאִילּוּ לְרַבָּנָן לֹא פְּסִיקָא לֵיהּ לְאוֹקְמֵי לָהֶא בִּצְרוֹרוֹת ע"י שִׁינּוּי דְּכֵיוָן דְּבְכוּ אוֹרְחַיְיהוּ סְבִירָא לְהוּ לְרַבָּנָן דְּפְלִיגֵי עֲלֵיהּ דְּסוּמְכוֹס דְּח"נ הוּא דְּמְשַׁלֵּם וְתוּ לֹא דְּלִמְא בִּצְרוֹרוֹת ע"י שִׁינּוּי סְבִירָא לְהוּ דַּיֵּשׁ שִׁינּוּי לְרַבִּיעַ נָזֵק וְכִדְבָעֵי רַב אַשֵׁי לְקַמָּן יֵשׁ שִׁינּוּי לְרַבִּיעַ נָזֵק כו': **מַהֵיכָא קַמַּיְיתֵי לֵיהּ.** רַבִּי טַרְפוֹן לְמִשְׁנוּפָּה בְּחֵצֵר הַנִּיזָּק: מִקֶּרֶן **בְּרֵה"ר.** כְּדִמְפָרֵשׁ בְּמַתְנִיתִין הִלְכָּךְ דַּיּוּ לָבָא מִן הַדִּין לְהִיוֹת כְּבִדּוּן וּמִזֶּה שֶׁהִטִּילָה גְּלָלִים אִית לֵיהּ דַּיּוּ. דְּאִי אִית לֵיהּ דַּיּוּ לֹא יְשַׁלֵּם אֶלָּא חֲצִי נָזֵק כְּקֶרֶן בְּרֵה"ר: **כִּי לֵית לֵיהּ דַּיּוּ הֵיכָא דְּמַפְּרִיךְ** ק"ו כו'. כְּגוֹן אִי הָוָה אָמְרִינָן דַּיּוּ דְּלֹא מְשַׁלֵּם אֶלָּא פְּלָגָא מַאי אַהֲנֵי לָן ק"ו דְּהָא מִקֶּרֶן נַמִּי שְׁמָעִינָן דְּבְרֵשׁוּת הַנִּיזָּק לֹא גָּרַע וְדָהָא בְּקֶרֶן דְּנִגְיַחַת תָּם לֹא כְּתִיב רה"ר אֲבָל הֵיכָא דְּלֹא מַפְּרִיךְ ק"ו אִית לֵיהּ דַּיּוּ לְמִגּוּפוֹ: לְקֶרֶן מְדַמְּינָן לֵיהּ. הוֹאִיל (וּמְשׁוּנֶּה הוּא) חֲצִי נָזֵק הוּא דְּמְשַׁלֵּם כִּי קֶרֶן: **אוֹ דִּלְמָא.** מְעִיקָּרָא כִּי עֲבַדָּא כִּי אוֹרְחַיְיהוּ תּוֹלְדָה דְּרֶגֶל הֵיא דְּהָא אוֹרְחָהּ הוּא וְהַזִּיקָא מְצוּי וְאפ"ה ח"נ הוּא דְּמְשַׁלֶּמֶת הַלְכָּךְ זוּ הִיא הַעֲדָאָתָהּ וְאֵין לָהּ הַעֲדָאָה אַחֶרֶת: **גְּלָלִים.** הַיְינוּ צְרוֹרוֹת: **וְהָא מְשׁוּנֶּה הוּא.** דְּאִין דַּרְכָּהּ לְהַטִּיל גְּלָלִים לְעִיסָה וְתוֹלְדָה דְּקֶרֶן הִיא: דְּדָחִיק לֵהּ עַלְמָא. שֶׁעוֹמֶדֶת בְּמָקוֹם קָבוּעַ וְאֵין לָהּ מָקוֹם לְזוּז מִשָּׁם וּבְשֵׁלֹא לְהַנָּאָתָהּ עִסְקִינָן בְּמִשְׁלֶשֶׁלֶת דְּאִי לְהַנָּאָתָהּ תּוֹלְדָה דְּשֵׁן הִיא וְנִרְאֶה בְּעֵינֵי דְּכָל גְּלָלִים לְהַנָּאָתָהּ הוּא וְאפ"ה לָאו תּוֹלְדָה דְּשֵׁן הַזִּיקָא דְּגוּפָהּ הוּא וְהַנֵּי צְרוֹרוֹת נִינְהוּ וְהָא דְּאַמְרִינָן בְּפ"ק (דף ג.) טִנָּפָה פִּירוֹת לְהַנָּאָתָהּ הֲוֵי תּוֹלְדָה דְּשֵׁן הַיְינוּ כְּגוֹן שֶׁנִּתְגַּלְגְּלָה עֲלֵיהֶן כְּדֶרֶךְ סוּסִים וַחֲמוֹרִים שֶׁקּוֹרִים בּוֹלְטֵר וְכֵן עִיקָּר וְאִי קַשְׁיָא דְּר"א אַדְּר' אֶלְעָזָר דְּלֵעֵיל אָמַר נָזֵק שָׁלֵם בְּצְרוֹרוֹת גַּבֵּי כֶּלֶב שֶׁנָּטַל חֲרָרָה וְהָכָא תָּנֵי ח"נ בְּעֵל כּוֹרַחְיְיהוּ הַהִיא דְּלֵעֵיל מוֹקְמֵי' דְּבַאוֹקִימְנָא בְּרֵישָׁא כְּדַשְׁנֵי בְּגִחֶלֶת וּבְפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי טַרְפוֹן וְרַבָּנָן וּבְמָקוֹם גְּחֶלֶת וְלֹא בִּשְׁאָר הַגְּדִישׁ וְהָא דְּשַׁנֵּי רָבָא בֵּין ר"א בֵּין רַבָּנָן כְּסוּמְכוֹס סְבִירֵי לְהוּ דְּחוּיֵי הוּא דְּקָא מַדְחֵי מִפּוֹ מוֹרֵי וּבְעֵינֵי נִרְאֶה בְּהֵמָה שֶׁהִטִּילָה גְּלָלִים אָמוֹרָאֵי נִינְהוּ וְרַב יְהוּדָה גָּרְסִינָן וְר"א הַיְינוּ ר"א בֶּן פְּדָת וְלֹא תִּקְשֵׁי דְּר"א אַדְּרַבִּי אֶלְעָזָר וְנִרְאִין הַדְּבָרִים דְּהָא פְּרֵכִינָן וְלֵימָא רַב יְהוּדָה הֲלָכָה כְּסוּמְכוֹס וְר"א הֲלָכָה כְּרַבָּנָן וְאִי תֵּנָאִי נִינְהוּ הֵיכִי פְּרֵכִינָן הָכֵי הָא אֵין דֶּרֶךְ תַּנָּאִים לְחַלּוֹק בְּלָשׁוֹן זֶה וְעוֹד דְּלֵעֵיל גַּבֵּי הִידּוּם מוּעָד אַמַּאי לֹא פְּרֵכִינָן הָכֵי: **וּכְתַר נוּפָּה** גְּרִירִין. דְּבְגוּפָהּ דְּמִיְּין קַמ"ל: **וְתָקַע בּוֹ וְשִׁבְּרוֹ.** שֶׁנִּבְקַע הַכֵּלִי מֵחֲמַת הַקּוֹל: **סוּם שֶׁצָּנַף וְשִׁיבֵּר כֵּלִים.** בְּקוֹלוֹ וְכָל הַנֵּי צְרוֹרוֹת נִינְהוּ דְּכוֹחוֹ הוּא:

משונה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מִי שָׁמְעַתְּ לֵיהּ – בשור שהוא מועד מתחילתו, כגון נזקי צרורות רגילים לדעת סומכוס, האם אף בזה שמעת שסובר רבי יהודה שמשלמים חצי נזק מגוף הבהמה, הלא מאחר שעל צרורות אלו לא היה מעולם דין תמות, אי אפשר לומר בהם "צד תמות במקומה עומדת".

ומחמת קושיא זו מבארת הגמרא את מחלוקת התנאים באופן אחר: אלא אם ברצונך להעמיד את מחלוקת התנאים בדין נזקי צרורות רגילים, ולהוכיח משם שיש לשלם נזקי צרורות מגוף הבהמה, אין להעמיד באופן שהזיק הכלב על ידי צרורות פעם אחת, **אֶלָּא כִּי קָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר** שמשלם בעל הכלב **נֶזֶק שָׁלֵם** מגופו משום נזקי צרורות, **כְּגוֹן דְּאִיַּיעַד** – באופן שהזיק הכלב על ידי צרורות שלש פעמים ונעשה מועד לענין נזק זה. **וּבְהָא קָמִיפַּלְגִי** – ובדין זה נחלקו חכמים ורבי אלעזר, **מַר** [– רבי אלעזר] **סָבַר יֵשׁ הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת** – יש דין מועד בנזקי צרורות, שאם עשה כן שלש פעמים משלם נזק שלם. **וּמַר** [– חכמים] **סָבַר אֵין** דין **הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת**, שהרי החיוב על נזקי צרורות הוא משום תולדה של רגל, וכשם שאין דין העדאה בנזקי רגל, שהרי מועדים הם מתחילתם, אף בנזקי צרורות הדין כן. ומאחר שסוברים חכמים שיש לשלם את חצי הנזק של הצרורות מגוף הבהמה, ניתן לפשוט מכאן את ספיקו של רבא, שכל תשלום נזקי צרורות הוא מגוף הבהמה בלבד.

הגמרא מקשה על ספק אחר של רבא, על פי ביאור זה במחלוקת התנאים: **אֶלָּא הָא דְּבָעֵי רָבָא** האם **יֵשׁ** דין **הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת אוֹ אֵין** דין **הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת**, מה מקום יש לספק זה, **אִי לְרַבָּנַן** – אם נסתפק לדעת חכמים, הרי נתבאר שסוברים שאין **הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת**, **וְאִי לְרַבִּי אֶלְעָזָר**, הרי נתבאר שסובר שיֵּשׁ **הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת**.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לָךְ רָבָא, כִּי מִיבַּעְיָא לִי לְדִידִי** – ספק זה שנסתפקתי אם יש דין העדאה בצרורות, אינו אלא **אַלִּיבָּא דְּרַבָּנַן דְּפָלְגֵי עֲלֵיהּ דְּסוּמְכוֹס** וסוברים שעל נזקי צרורות יש לשלם חצי נזק, שלשיטתם יש מקום לספק, האם לאחר שהתיזה הבהמה צרורות שלש פעמים יתחייבו הבעלים לשלם נזק שלם או לא, **אֲבָל הָכָא** – אך מחלוקת התנאים השנויה כאן בדין הכלב שנטל חררה והלך לגדיש, אינה כדעת חכמים, אלא **בֵּין לְרַבָּנַן בֵּין לְרַבִּי אֶלְעָזָר כְּשִׁיטַת סוּמְכוֹס סְבִירָא לְהוּ, דְּאָמַר** שעל נזקי **צְרוֹרוֹת נֶזֶק שָׁלֵם מְשַׁלֵּם** בעל הבהמה, **וְטַעְמָא מַאי אָמוּר רַבָּנַן חֲצִי נֶזֶק** – ואם כך, מדוע סוברים חכמים שמשלם בעל הכלב חצי נזק בלבד, **דְּשַׁנֵּי וְלֹא אִיַּיעַד** – מאחר שהברייתא עוסקת באופן שהזיק הכלב נזקי צרורות בשינוי, ולא עשה כך שלש פעמים, ונמצא שחייב לשלם רק חצי נזק כדין שור תם, **וּבְפָלוּגְתָּא דְּרַבִּי טַרְפוֹן וְרַבָּנַן קָמִיפַּלְגִי** – ונחלקו במחלוקת רבי טרפון וחכמים בדין שור תם שנגח ברשות הניזק, שדעת רבי אלעזר היא כרבי טרפון הסובר שחייב בנזק שלם, ואילו דעת חכמים שדינו כשור תם הנוגח ברשות הרבים, ואינו משלם אלא חצי נזק.

ונמצא, שיתכן לומר שלא נחלקו התנאים בדין נזקי צרורות רגילים אלא בדין נזקי קרן, ולפיכך לא ניתן לפשוט מכאן את הספק האם יש דין העדאה בצרורות, ואף לא ניתן לפשוט את הספק האם על נזקי צרורות משלמים רק מגוף הבהמה או לא.

לפי ביאור זה יש ללמוד, שאף שלדעת רבי טרפון שור תם הנוגח ברשות הניזק משלם נזק שלם כדין שור מועד, מכל מקום אינו משלם אלא מגופו כדין שור תם. ועל כך מקשה הגמרא: **אֵימּוּר דְּשָׁמְעַתְּ לֵיהּ לְרַבִּי טַרְפוֹן** שחייב בעל השור לשלם **נֶזֶק שָׁלֵם** על נגיחה ברשות הניזק, אבל **מִגּוּפוֹ מִי שָׁמְעַתְּ לֵיהּ** – האם שמעת שמשלם זאת מגוף הבהמה, הלא מאחר שדינו כשור המועד לשלם נזק שלם, מוטל על הבעלים לשלם הנזק מביתם.

מתרצת הגמרא: **אֵין** – אכן כך, אף לדעת רבי טרפון אינו משלם אלא מגופו, שהרי **מֵהֵיכָא מַיְיתֵי לָהּ** – מהיכן לומד רבי טרפון בקל וחומר ששור תם שנגח ברשות הניזק משלם נזק שלם, **מִקֶּרֶן מֵרְשׁוּת הָרַבִּים** – שמאחר שקרן משלמת חצי נזק ברשות הרבים, יש להחמיר עליה ברשות הניזק לשלם נזק שלם, ולפיכך יש לומר בזה, **דַּיּוֹ לַבָּא מִן הַדִּין לִהְיוֹת כַּנִּדּוֹן** – די לדבר הנלמד להיות חמור כדבר המלמד, וכשם שעל נזקי קרן ברשות הרבים אין משלמים אלא מגוף הבהמה, אף בנזקי קרן ברשות הניזק הדין כן.

שבה הגמרא ומקשה: **וְהָא רַבִּי טַרְפוֹן לֵית לֵיהּ דַּיּוֹ** – הרי רבי טרפון אינו סובר לכלל זה של "דיו", שהרי קרן ברשות הרבים אינה משלמת אלא חצי נזק, ומכל מקום לומד ממנה רבי טרפון שקרן ברשות הניזק משלמת נזק שלם.

מתרצת הגמרא: **כִּי לֵית לֵיהּ דַּיּוֹ הֵיכָא דְּמִפְרִיךְ קַל וָחוֹמֶר** – רבי טרפון אינו סובר לכלל זה של "דיו" רק במקום שנפרך הקל וחומר משום כך, וכגון לענין תשלום חצי נזק, שאם נאמר שקרן ברשות הניזק אינה משלמת אלא חצי נזק כקרן ברשות הרבים, נמצא שלא הועיל הקל וחומר מאומה, אבל **הֵיכָא דְּלָא מִפְרִיךְ קַל וָחוֹמֶר אִית לֵיהּ דַּיּוֹ**, ולפיכך, מאחר שהועיל הקל וחומר לחייב קרן ברשות הניזק בנזק שלם, ניתן לומר את הכלל של "דיו" לענין שאין משלם אלא מגופה של הבהמה כדין נזקי שור תם.

עתה דנה הגמרא בהרחבה בספיקו של רבא שהוזכר לעיל: **גּוּפָא, בָּעֵי רָבָא**, האם **יֵשׁ** דין **הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת** לשלם נזק שלם, **אוֹ** אֵין דין **הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת**, ואף אם התיזה הבהמה צרורות והזיקה שלש פעמים אינה משלמת אלא חצי נזק.

צדדי הספק: **לְקַרֶן מְדַמֵּינָן לֵיהּ** – האם יש לדמות את דין הצרורות לדין נזקי קרן שיש בהם העדאה, שהלא דינם שוה לענין תשלום חצי נזק, **אוֹ דִּלְמָא תּוֹלְדָה דְּרֶגֶל הוּא** – או שמא מאחר וצרורות תולדה של רגל הם, שהרי ניתזים כשהולכת הבהמה כדרכה, יש להשוותם לדין נזקי רגל שאין בהם דין העדאה.

הגמרא מנסה לפשוט את ספיקו של רבא מדברי הברייתא: **תָּא שְׁמַע, הִידּוּם** – אם שבר התרנגול כלי על ידי רקידתו, **אֵינוֹ מוּעָד** – אין משלמים בעליו נזק שלם, **וְיֵשׁ אוֹמְרִים הֲרֵי זֶה מוּעָד** לשלם נזק שלם.

מבררת הגמרא, **הִידּוּם סַלְקָא דַּעְתָּךְ** – וכי תעלה על דעתך שאם רקד התרנגול על כלי ושברו שלא ישלמו הבעלים אלא חצי נזק, הלא כך דרכו של התרנגול לעשות ואין זה שינוי ונזקי רגל ממש הוא, **אֶלָּא** בהכרח צריכים אנו לומר שהברייתא עוסקת **בְּהִידּוּם וְהִתִּיז** – שרקד התרנגול והתיז ברקידתו צרורות על הכלי ושברו, **מַאי לַאו כְּגוֹן דְּעָבַד תְּלָתָא זִימְנֵי** – באופן שעשה התרנגול כן והזיק בהתזת צרורות שלש פעמים, **וּבְהָא קָמִיפַּלְגִי, מַר סָבַר** [– יש אומרים] **יֵשׁ הַעֲדָאָה** לצרורות, ולפיכך נעשה התרנגול מועד לשלם נזק שלם, **וּמַר סָבַר** [– תנא קמא] **אֵין הַעֲדָאָה** לצרורות, ולעולם אין משלמים הבעלים אלא חצי נזק.

דוחה הגמרא: **לֹא, יתכן שהברייתא עוסקת בְּחַד זִימְנָא** – שלא הזיק התרנגול בצרורות אלא פעם אחת, **וּבִפְלוּגְתָּא דְּסוּמְכוֹס וְרַבָּנַן קָמִיפַּלְגֵי** – ונחלקו התנאים במחלוקת סומכוס וחכמים בדין נזקי צרורות, האם יש לשלם עליהם נזק שלם או חצי נזק בלבד. ועל כן אין לפשוט את ספיקו של רבא מברייתא זו.

הגמרא מנסה לפשוט את ספיקו של רבא מברייתא אחרת: **תָּא שְׁמַע, בְּהֵמָה שֶׁהִטִּילָה גְּלָלִים לְעִיסָּה** וטינפה אותה והזיקתה, והזיק זה אינו נעשה בגוף הבהמה אלא מכוחה, ולפיכך נידון כנזקי צרורות, **רַב יְהוּדָה אוֹמֵר מְשַׁלֵּם** בעל הבהמה **נֶזֶק שָׁלֵם, וְרַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר חֲצִי נֶזֶק.**

מבררת הגמרא, **מַאי לַאו כְּגוֹן דְּעָבַד תְּלָתָא זִימְנֵי** – שהטילה הבהמה גללים לעיסה שלש פעמים, **וּבְהָא קָמִיפַּלְגֵי, מַר** [– רב יהודה] **סָבַר יֵשׁ** דין **הַעֲדָאָה** לצרורות, ולפיכך משלמים הבעלים נזק

המשך בעמוד 24

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וּבְהָא קְמִיפְּלְגֵי, מַר [– רמי בר יחזקאל] **סָבַר יֵשׁ** דין **הַעֲדָאָה** לצרורות לשלם נזק שלם, **וּמַר** [– רב] **סָבַר אֵין** דין **הַעֲדָאָה** לצרורות, ואינו משלם אלא חצי נזק.

דוחה הגמרא: **לֹא,** יתכן שנחלקו **בְּחַד זִימְנָא** – שלא הזיקו באופן זה אלא פעם אחת, **וּבִפְלוּגְתָּא דְּסוּמְכוֹס וְרַבָּנָן קָמִיפְּלְגֵי** – ונחלקו במחלוקת סומכוס וחכמים בדין נזקי צרורות, האם משלם נזק שלם או חצי נזק בלבד.

מקשה הגמרא: **וְהָא מְשׁוּבֶּה הוּא** שיכניס התרנגול ראשו לתוך כלי ויצעק בקול, ואף לדעת סומכוס אין צריך לשלם אלא חצי נזק כדין נזקי קרן, ומדוע חייב רמי בר יחזקאל את בעל התרנגול לשלם נזק שלם.

מתרצת הגמרא: **דְּאִית בֵּיהּ כִּזְרֵנִי** – הברייתא עוסקת באופן שהיו זרעים בתוך הכלי, שדרך התרנגול להכניס את ראשו לכלי כדי לאכלם, ולאחר שמכניס ראשו דרכו לצעוק שם בקול, ואין זה משונה.

ספק בדיני צרורות: **בָּעֵי רַב אַשִׁי, יֵשׁ** דין **שִׁנּוּי לִצְרוֹרוֹת לְשַׁלֵּם רְבִיעַ נֶזֶק, אוֹ אֵין** דין **שִׁנּוּי לִצְרוֹרוֹת לְשַׁלֵּם רְבִיעַ נֶזֶק.** דהיינו, יש להסתפק לדעת חכמים הסוברים שכאשר התיזה הבהמה צרורות כדרכה משלם בעליה חצי נזק, מה יהא הדין כאשר התיזה הצרורות בשינוי, כגון שבעטה בקרקע ומחמת כך ניתזו צרורות, האם גם באופן כזה עליו לשלם חצי מן הנזק, או שדי בתשלום רבע הנזק.

צדדי הספק: האם יש לדון את הבהמה המתיזה צרורות כדרכה כמועדת לנזק זה, ומאחר שעל העדאתה משלמים הבעלים חצי נזק, יש לומר שאם התיזה בשינוי ואינה מועדת לכך אינו משלם אלא רבע נזק, כדין שור תם המשלם מחצית מחיובו של שור המועד, או שאין לומר דין תמות והעדאה לענין צרורות, מאחר שלא מצינו תם המשלם פחות ממחצית הנזק.

הגמרא מנסה לפשוט ספק זה מדברי רבא: **תִּפְשׁוּט לֵיהּ מִדְּרָבָא, דְּבָעֵי רָבָא** (לעיל יח:), **יֵשׁ** דין **הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת** לשלם נזק שלם אחר שלש פעמים, **אוֹ שֵׁאֵין** דין **הַעֲדָאָה לִצְרוֹרוֹת, מִכְּלָל** – ויש ללמוד מתוך דבריו, שסובר **דְּאֵין שִׁנּוּי** לצרורות לשלם רביע נזק, שאילו היה סובר שעל צרורות משונים יש לשלם בפעם הראשונה רבע נזק, כיצד יתכן לומר שלאחר שהועדה הבהמה בכך שלש פעמים ישלם נזק שלם, הלא מאחר שהתם משלם רבע נזק על המועד לשלם חצי נזק. ובהכרח, שלדעת רבא דין תשלום חצי נזק של צרורות שמתיזה הבהמה כדרכה הוא מדין תמות ולא מדין העדאה, ולפיכך נסתפק שמא לאחר שהועדה להזיק שלש פעמים בצרורות עליו לשלם נזק שלם.

דוחה רב אשי: **דִּלְמָא רָבָא אִם תִּמְצֵי לוֹמַר קָאָמַר** – יתכן שרבא הסתפק האם יש העדאה לצרורות בדרך 'אם תרצה לומר', דהיינו, שהסתפק בין לענין שינוי בצרורות ובין לענין העדאה בצרורות, ולפיכך אמר **שאִם תִּמְצֵי לוֹמַר שֵׁאֵין** דין **שִׁנּוּי** בצרורות לרבע נזק, ונמצא שחצי נזק צרורות הוא מדין תמות, אזי יש מקום להסתפק האם לאחר שהתיזה הבהמה שלש פעמים **יֵשׁ** דין **הַעֲדָאָה** לצרורות לשלם נזק שלם, **אוֹ אֵין** דין **הַעֲדָאָה** ולעולם אינו משלם אלא חצי נזק. **תֵּיקוּ.**

ספק נוסף בדין צרורות: **בָּעֵי רַב אַשִׁי, כֹּחַ כֹּחוֹ לְסוּמְכוֹס כְּכֹחוֹ דְּמֵי אוֹ לָא.** דהיינו, בהמה שהזיקה בכח כחה, כגון, שהתיזה צרורות על כלי ונשבר, וניתז שבר מן הכלי על כלי אחר ושברו. האם לדעת סומכוס יש לדון כאילו הזיקה הבהמה את הכלי השני בכחה ממש, וכשם שלשיטתו יש לשלם על נזקי צרורות נזק שלם, כך יסבור אף לגבי נזק זה, או שמודה סומכוס שבאופן כזה אינו משלם אלא חצי נזק בלבד.

צדדי הספק: **מִי גָּמִיר הֲלָכָה וּמוֹקֵי לָהּ בְּכֹחַ כֹּחוֹ** – האם קיבל סומכוס מרבותיו שישנה הלכה למשה מסיני שעל נזקי צרורות משלמים חצי נזק, אלא שסובר שיש להעמיד הלכה זו רק באופן שהזיקה הבהמה בכח כחה, אך כשהזיקה בכחה משלם נזק שלם, **אוֹ דִּלְמָא לֹא גָּמִיר הֲלָכָה כְּלָל** – או שמא לא קיבל סומכוס כלל הלכה זו מרבותיו, ולפיכך סובר שיש לחייב את בעל הבהמה לשלם נזק שלם אף על נזקי כח כחה. **תֵּיקוּ:**

שנינו במשנה, **הָיְתָה** הבהמה **מְבַעֶטֶת, אוֹ שֶׁהָיוּ צְרוֹרוֹת מְנַתְּזִין מִתַּחַת רַגְלֶיהָ וְשָׁבְרָה אֶת הַכֵּלִים, מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק:**

אִיבַּעְיָא לְהוּ, הֵיכִי קָאָמַר – כיצד היא כוונת דברי המשנה, האם כוונתה לומר שאם **הָיְתָה** הבהמה **מְבַעֶטֶת** בכלים **וְהִזִּיקָה** אותם **בְּכִיעוּטָהּ** בלא התזת צרורות, **אוֹ** שהתיזה **צְרוֹרוֹת כְּאוֹרְחֵייהוּ** – על ידי שהלכה כדרכה, בשני אופנים אלו **מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק,** באופן הראשון משום נזקי קרן, שהרי בעיטה דבר משונה הוא בבהמה, ובאופן השני, אף שדרכה הוא, כן הוא הדין בנזקי צרורות שאין משלם אלא חצי נזק, **וְנִמְצָא** לפי זה שהמשנה כדעת **רַבָּנָן הִיא,** הסוברים שעל נזקי צרורות משלם חצי נזק, **אוֹ דִּלְמָא** – או שמא יש לבאר את המשנה באופן כזה, **הָיְתָה** הבהמה **מְבַעֶטֶת וְהִזִּיקָה בְּכִיעוּטָהּ, אוֹ** שהיתה מבעטת בקרקע וניתזו **צְרוֹרוֹת מֵחֲמַת הִכִּיעוּט** והזיקו את הכלים, **מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק,** ובשני האופנים החיוב הוא משום נזקי קרן, וניתן לדייק מכך, **הָא כִּי אוֹרְחֵייהּ** – שאם התיזה הבהמה צרורות כשהלכה כדרכה, **מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם, וּמַנִּי סוּמְכוֹס הִיא** – ונמצא שמשנתינו סוברת כדעת סומכוס, שעל נזקי צרורות רגילים יש לשלם נזק שלם.

הגמרא מנסה לפשוט ספק זה מן הסיפא של המשנה: **תָּא שְׁמַע מִסֵּיפָא,** שבה שנינו שאם **דָּרְסָה** הבהמה **עַל הַכְּלִי וּשְׁבָרַתּוּ, וְנָפַל הַשֶּׁבֶר עַל כְּלִי אַחֵר וּשְׁבָרוֹ,** הדין הוא שעל הכלי **הָרִאשׁוֹן מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם** כדין נזקי רגל, **וְעַל הכלי הָאַחֲרוֹן** משלם **חֲצִי נֶזֶק** כדין נזקי צרורות. **וְאִי** משנתינו סוברת **כסוּמְכוֹס, מִי אִית לֵיהּ** – האם הוא סובר לדין תשלום **חֲצִי נֶזֶק** על נזקי צרורות. ומאחר שהסיפא היא כדעת חכמים, בהכרח יש להעמיד אף את הרישא בנזקי צרורות רגילים, וכדעת חכמים.

וְכִי תֵּימָא שאף הסיפא של המשנה היא כדברי סומכוס, וכוונת המשנה באומרה שעל **הָרִאשׁוֹן** משלם נזק שלם, אינה על הכלי שדרסה עליו הבהמה ברגליה, אלא על הכלי **הָרִאשׁוֹן לְהַתָּזָה** – שנשבר מחמת שברי הכלי שהתיזה הבהמה ברגליה, ועל כך משלם נזק שלם בסומכוס, וְכוונת המשנה באומרה שעל הכלי **הַשֵּׁנִי** משלם חצי נזק, היינו הכלי **הַשֵּׁנִי לְהַתָּזָה** – שנשבר מחמת השבר שניתז מן הכלי הראשון, **וְהַטַּעַם** שמודה סומכוס בזה שמשלם רק חצי נזק, משום **דְּשַׁאנִי לֵיהּ לְסוּמְכוֹס בֵּין כֹּחוֹ לְכֹחַ כֹּחוֹ** – סומכוס מחלק בין נזק שעושה הבהמה בכחה, שבזה הוא מחייב בתשלום נזק שלם, לבין נזק הנעשה בכח כחה שאינו מחייב אלא בתשלום חצי הנזק, ומאחר שהסיפא בסומכוס ניתן לבאר אף את הרישא בצרורות משונים דוקא, כדבריו.

אמנם אי אפשר לומר כן, **אֶלָּא הָא דְּבָעֵי רַב אַשִׁי** – שאם כן, ספק זה שנסתפק בו רב אשי לעיל, האם **כֹּחַ כֹּחוֹ** לדעת **סוּמְכוֹס כְּכֹחוֹ דְּמֵי** ומשלם נזק שלם, **אוֹ לָאו כְּכֹחוֹ דְּמֵי** ואינו משלם אלא חצי נזק, **תִּפְשׁוּט לֵיהּ דְּלָאו כְּכֹחוֹ דְּמֵי** – היה לו לרב אשי לפושטו מן הסיפא של המשנה, שממנה מוכח שעל הכלי השני שנשבר בכח כחה של הבהמה מודה סומכוס שאינו משלם אלא חצי נזק.

דוחה הגמרא, שלא ניתן לפשוט מכך את ספיקו של רב אשי, מאחר **שרַב אַשִׁי כְּרַבָּנָן מוֹקֵי לָהּ** – רב אשי מעמיד את כל המשנה כדעת חכמים, **וּבָעֵי לָהּ הָכִי** – והסתפק בהבנת דברי המשנה באופן אחר, האם יש לבאר את המשנה כך, **הָיְתָה** הבהמה **מְבַעֶטֶת וְהִזִּיקָה בְּכִיעוּטָהּ, אוֹ** שהתיזה **צְרוֹרוֹת כְּאוֹרְחֵייהוּ** – בהליכתה כדרכה, משלם **חֲצִי נֶזֶק,** וניתן לדייק מכך, **הָא מֵחֲמַת כִּיעוּט** – שאם התיזה צרורות שלא בדרך הילוכה, אלא על ידי שבעטה ברגליה בקרקע

המשך בעמוד 204

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

מְשׁוּנֶה הוּא. הַתַּרְנְגוֹל שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לִתְקוֹעַ בִּכְלִי: **דְּשָׁרוּ בֵּיהּ בִּזְרָנֵי.** שֵׁשׁ זְרָעִים בִּכְלִי: דְּאוּרְחֵיהּ לְהַכְנִיס רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ וְלָאֲכוֹל וְכֵיוָן דְּאוּרְחֵיהּ לֶאֱכוֹל אוּרְחֵיהּ נַמִּי לְצַעוּק: **יֵשׁ שְׁנוּי לְצֵרוֹרוֹת לְרִבִּיעַ גָּזָק.** לְרַבָּנָן דְּפִלִּיגֵי אַסּוּמְכוּס וְאָמְרֵי צְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחֵיהּ חֲצִי גָּזָק הַיְינוּ דְּשִׁינָּיָה בְּהֶן כְּגוֹן בְּעָטָה בְּרַגְלָהּ וּמְחֻמֶּת בִּיעוּט הַתִּיזָה צְרוֹרוֹת וְשִׁבְרָה כֵּלִים מִי חָשִׁיב שְׁנוּי וְהֲוֵי כְּתֹם וּמִשְׁלַם רְבִיעַ גָּזָק דְּהָא אַהַעְדָּאתָן חֲצִי גָּזָק הִלְכָּךְ תְּמוּתָן רְבִיעַ גָּזָק: **אוֹ אֵין שְׁנוּי.** לְשָׁלֵם רְבִיעַ דְּלְעוֹלָם חֲצִי גָּזָק שֶׁאִין תְּמוּת וְהַעְדָּאָה בָּהֶם דְּלֵא אִשְׁכְּחָן תֹּם דְּמִשְׁלַם בְּציר מִפַּלְגָא: **מִכְּלַל דְּאֵין שְׁנוּי.** דְּאִי יֵשׁ שְׁנוּי לְרִבִּיעַ הֲוֵי ח"נ לְהַעְדָּאתָן וְאַמַּאי אִצְטְרִיכָא לְרִבָּא לְמִיבְּעֵי וְדְאִי אֵין הַעְדָּאָה לְשָׁלֵם גָּזָק שָׁלֵם דְּהָא תְּמוּת רְבִיעַ גָּזָק וְהַעְדָּאָה חֲצִי גָּזָק: **וּמִשְׁנֵי רַב אַשִׁי דִּלְמָא רָבָא אם תִּמְצֵי לוֹמַר קָאָמַר.** וְתַרְוַיְיהוּ מִסְפַּקֵי לֵיהּ וְהָכֵי קָא מְבָעֵיָא לֵיהּ יֵשׁ שְׁנוּי אוֹ אֵין שְׁנוּי וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר אֵין שְׁנוּי זוּז הִיא צַד תְּמוּרוֹתוֹ יֵשׁ הַעְדָּאָה לְתְמוּת זוּז אוֹ אֵין הַעְדָּאָה: **מִי גָּמִיר הֲלָכָה.** לְמֹשֶׁה מִסִּינַי דְּחֲצִי גָּזָק צְרוֹרוֹת וּמוֹקִים לָהּ בְּכֹחַ כֹּחוֹ אוֹ לֹא גָּמִיר: **וְהוּזְקָה בִּבְעִיטָה.** בְּלֹא צְרוֹרוֹת וְתוֹלְדָה דְּקָרֵן הִיא: **ת"ש.** דְּקָתָנֵי סִיפָא דְּמַתְנִי': **דְּרָסָה עַל הַכֵּלִים כו'.** מִדְּחַיֵּיב לְצֵרוֹרוֹת חֲצִי גָּזָק ש"מ מַתְנִי' לְאוֹ סוּמְכוּס הִיא: **רִאשׁוֹן לְהַתְּזָה.** אוֹתוֹ כְּלִי שֶׁנִּשְׁבַּר מַחֲמַת הַתָּזַת שִׁבְרֵי כֵּלִים שֶׁדָּרְסָה עָלָיו קְרֵי רִאשׁוֹן וְאע"ג דְּצְרוֹרוֹת נִינְהוּ מִשְׁלַם גָּזָק שָׁלֵם דְּסוּמְכוּס הִיא: **אַחֲרוֹן לְהַתְּזָה.** כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁאוֹתוֹ כְּלִי שֶׁנִּשְׁבַּר ע"י צְרוֹרוֹת הַתִּיזוּ שְׁבָרִים וְשִׁבְרוּ כְּלִי שְׁלִישִׁי דַּהֲוֵי כֹּחַ כֹּחוֹ וּמשו"ה מִשְׁלַם חֲצִי גָּזָק: **תִּפְשׁוּם.** בַּעְיָא דְּרַב אַשִׁי: **רַב אַשִׁי בְּרַבָּנָן מוֹקֵי לָהּ.** וְהָכִי בַּעְיָא דְּבָעֵי רַב אַשִׁי לְעִיל יֵשׁ שְׁנוּי לְצֵרוֹרוֹת אוֹ אֵין שְׁנוּי אַהֲא מַתְנִיתִין בְּעֵי לָהּ וְהָכֵי קָבְעֵי הֵיתָה מְבַעֲטָת כו': **הֵיתָה מְחֻלֶּכֶת.** בְּחָצֵר הַנִּיזָּק מְלֵאָה צְרוֹרוֹת וְא"א שֶׁלֹּא תְּהֵא מְנַתֶּזֶת כו': **אוּרְחֵיהּ הוּא.** וְכִצְרוֹרוֹת דְּעִלְּמָא הוּא וּמִשְׁלַם ח"נ: **אוֹ דִּלְמָא הַשְׁתָּא מִיהָא מְחֻמֶּת בִּיעוּט הוּא.** וְא"ת יֵשׁ שְׁנוּי לְצְרוֹרוֹת לְרִבִּיעַ גָּזָק הָא רְבִיעַ גָּזָק מְשַׁלְּמַת: לִישְׁנָא אַחֲרִינָא אוּרְחֵיהּ הוּא וּצְרוֹרוֹת נִינְהוּ וְתוֹלְדָה דְּרֶגֶל אֲפִילּוּ אֲיֵידַע בְּבִיעוּט וְהַתִּיזָה הָא לֹא מְשַׁלֵּם אֶלָּא חֲצִי גָּזָק דְּהָא בְּלֹאוֹ הָכֵי הֲוָאי מְנַתְּזָה אוֹ דִּלְמָא בִּיעוּט אָתֵי וְאִם הוֹעֲדָה בְּכֹחַ מְשַׁלֶּמֶת גָּזָק שָׁלֵם דְּכֵיוָן דְּמִשּׁוּנָּה הוּא הֲוֵי תּוֹלְדָה דְּקֶרֶן מִפּוֹ הַמּוֹרֵ"ה אֲבָל הָרִאשׁוֹן עִיקָּר: לְקֶרֶן מְדַמֵּינָן לֵיהּ. הוֹאִיל (וּבְעִיטָה) וְחַיֶּיבֶת ח"נ כִּי קֶרֶן: **אוֹ דִּלְמָא.** כָּל צְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחֵיהּוּ תּוֹלְדָה דְּרֶגֶל נִינְהוּ וּפָטוּר בְּרֹאשׁוֹת: **הַתִּיזָה בְּרֶה"ר.** כִּי אוּרְחֵיהּ וְהָכְלוּ צְרוֹרוֹת בְּרֹאשׁוֹת הַנִּיזָּק וְשִׁבְרוּ כֵּלִים: **הַנָּחָה יֵשׁ כָּאן.** בְּתַמְיָה כְּלוֹמַר פָּטוּר הוֹאִיל וְעַקִּירָה הֲוָאי בְּמָקוֹם פָּטוּר: **וְהִזִּיקָה בְּרֶה"ר.** חַיֶּיבֶת אִי אֲמֶרֶת בְּשִׁלְמָא צְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחֵיהוּ לְקֶרֶן מְדַמֵּינָן לְהוּ לְחַיֵּיב בְּרֶה"ר כִּי קֶרֶן דְּהָא דָּמֵי לְקֶרֶן דְּמִשְׁלְמַת חֲצִי גָּזָק כִּי קֶרֶן וְאע"ג דְּקֶרֶן מְשׁוּנָּה הוּא וּצְרוֹרוֹת אוּרְחָהּ הוּא הִלְכָּךְ בְּרֹאשׁוֹת הָרַבִּים חַיֶּיבֶת חֲצִי גָּזָק אֶלָּא לְדִידָךְ דְּאֲמֶרֶת כָּל צְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחֵיהּ לְרֶגֶל מְדַמֵּינָן לְהוּ מִשּׁוּם דַּהֲוֵי תּוֹלְדָה דְּרֶגֶל וְאע"ג דְּהָתָם גָּזָק שָׁלֵם וּצְרוֹרוֹת אֵין חֲצִי גָּזָק אַמַּאי תְּנֵי בְּרֶה"ר חַיֶּיב מִאי לְאוֹ כו': **וּהא"ר**

תוספות

וּבְהָא קָמִיפַּלְגִי. תֵּימָה מִנַּלְיֵה דִּפְלִיגֵי דִּלְמָא רָמִי בַּר יְחֶזְקֵאל בְּדְאַיְידַע וְאָמְרֵי בֵּי רַב בְּדִלְא אַיְידַע וְי"ל דְּא"כ מַאי קָמ"ל אָמְרֵי בֵּי רַב וְאֵין לְתַמּוֹהַּ הֵיכִי פְּלִיג אַבְרַיְיתָא דִּסְתָם אָמְרֵי בֵּי רַב מִשְׁמֵיהּ דְּרַב וְרַב תַּנָּא וּפְלִיג א"נ מִשּׁוּם דְּלֵא מִיתְנֵי בֵּי ר' חִיָּיא וְר' אוֹשַׁעְיָא לֹא מוֹתְבִינָן מִינַּיְיהוּ תִּיוּבְתָּא:

וְכִי תֵּימָא רִאשׁוֹן לְהַתְּזָה. וְאע"ג דְּלֵא שַׁיְיכָ לְפָרֵשׁ הָכֵי בְּרִיְיתָא דִּקְמָן דְּתָנֵי עֲלֵה בד"א בְּרֹאשׁוֹת הַנִּיזָּק אֲבָל בְּרֶה"ר עַל הָרִאשׁוֹן פָּטוּר וְעַל הָאַחֲרוֹן חַיֶּיב וְאִי רִאשׁוֹן לְהַתָּזָה כַּף יְכוֹל לִהְיוֹת רִאשׁוֹן לְהַתָּזָה אוֹ בְּרֹאשׁוֹת הַנִּיזָּק אוֹ בְּרֶה"ר כְּמוֹ שֶׁנִּי לְהַתָּזָה מִכָּל מָקוֹם מַתְנִיתִין מְצֵי שַׁפִּיר מִיפַּרְשָׁא הָכִי:

רַב אַשִׁי בְּרַבָּנָן מוֹקֵי לָהּ וּבְעֵי לָהּ הָכִי. הֲוָה מְצֵי לְמִימַר דְּאִתְּ"ל קָאָמַר אַתְּ"ל לְאוֹ כְּכֹחוֹ דָּמֵי מַתְנִיתִין רַבָּנָן הִיא אוֹ סוּמְכוּס הִיא אֶלָּא עֲדִיפָא לֵיהּ לְמִיבְּעֵי בִּיֵּשׁ שְׁנוּי וְאֵין שְׁנוּי וְנִרְאֶה דִּבְעֵיָא דִּלְעֵיל לֹא הֵיתָה אֶלָּא אִי מַתְנִיתִין אַיְירֵי בִּצְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחֵיהּ אוֹ ע"י שְׁנוּי וְתוֹ לֹא וְהַשְׁ"ס הוֹסִיף מִדְּעִתּוֹ רַבָּנָן הִיא אוֹ סוּמְכוּס הִיא וְרַב אַשִׁי מְפָרֵשׁ דְּאִיבְּעֵיָא לְהוּ אִי יֵשׁ שְׁנוּי לְרִבִּיעַ אוֹ אֵין שְׁנוּי וּבְה"ג אֵיפָא פ' הַמְּקַבֵּל (ב"מ דף קיב. ושם ד"ה אומן) גַּבֵּי בְּעֵיָא דְּרַב שֵׁשֶׁת דְּקַבְּלָן עוֹבֵר בְּבַל תִּלִּין אוֹ אֵין עוֹבֵר שְׁהוֹסִיף הַשְׁ"ס לוֹמַר אוּמָּן קוֹנֶה בִּשְׁבַח כְּלֵי כו' וְרַב שֵׁשֶׁת שְׁאָלוֹ סְתָם וּבְהַגּוֹזֵל קַמָּא (לקמן דף צט. ושם ד"ה בשליחא) מוּכַח דְּמַיְירֵי בִּשְׁלִיחָא דְּאַגְרַתָּא:

בְּמָקוֹם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהּ אֶלָּא א"כ וכו'. אֵין לְפָרֵשׁ דְּאַיְירֵי בְּרֶה"ר וּמִיבְּעֵיָא לֵיהּ דְּאִם אוּרְחֵיהּ פָּטוּר מִדֵּי דַּהֲוָה אַרְגֶּל מִדְּלֵא קָאָמַר הֵיתָה מְחֻלֶּכֶת בְּרֹאשׁוֹת הָרַבִּים כְּמוֹ בְּבַעְיָא דִּבְסָמוּךְ וּפ"ה עִיקָּר:

אבל

1 **מְשׁוּנֶה הוּא.** הַתַּרְנְגוֹל שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לִתְקוֹעַ בִּכְלִי: **דְּשָׁרוּ בֵּיהּ בִּזְרָנֵי.** שֵׁשׁ זְרָעִים בִּכְלִי:
2 דְּאוּרְחֵיהּ לְהַכְנִיס רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ וְלָאֲכוֹל וְכֵיוָן דְּאוּרְחֵיהּ לֶאֱכוֹל אוּרְחֵיהּ נַמִּי לְצַעוּק: **יֵשׁ**
3 **שְׁנוּי לְצֵרוֹרוֹת לְרִבִּיעַ גָּזָק.** לְרַבָּנָן דְּפִלִּיגֵי אַסּוּמְכוּס וְאָמְרֵי צְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחֵיהּ חֲצִי גָּזָק
4 הַיְינוּ דְּשִׁנָּיָה בְּהֶן כְּגוֹן בְּעָטָה בְּרַגְלָהּ וּמְחֻמֶּת בִּיעוּט הַתִּיזָה צְרוֹרוֹת וְשִׁבְרָה כֵּלִים מִי חָשִׁיב
5 שְׁנוּי וְהֲוֵי כְּתֹם וּמִשְׁלַם רְבִיעַ גָּזָק דְּהָא אַהַעְדָּאתָן
6 חֲצִי גָּזָק הִלְכָּךְ תְּמוּתָן רְבִיעַ גָּזָק: **אוֹ אֵין שְׁנוּי.**
7 לְשָׁלֵם רְבִיעַ דְּלְעוֹלָם חֲצִי גָּזָק שֶׁאִין תְּמוּת
8 וְהַעְדָּאָה בָּהֶם דְּלֵא אִשְׁכְּחָן תֹּם דְּמִשְׁלַם בְּציר
9 מִפַּלְגָא: **מִכְּלַל דְּאֵין שְׁנוּי.** דְּאִי יֵשׁ שְׁנוּי לְרִבִּיעַ
10 הֲוֵי ח"נ לְהַעְדָּאתָן וְאַמַּאי אִצְטְרִיכָא לְרִבָּא
11 לְמִיבְּעֵי וְדְאִי אֵין הַעְדָּאָה לְשָׁלֵם גָּזָק שָׁלֵם דְּהָא
12 תְּמוּת רְבִיעַ גָּזָק וְהַעְדָּאָה חֲצִי גָּזָק: **וּמִשְׁנֵי רַב אַשִׁי**
13 **דִּלְמָא רָבָא אם תִּמְצֵי לוֹמַר קָאָמַר.** וְתַרְוַיְיהוּ
14 מִסְפַּקֵי לֵיהּ וְהָכֵי קָא מְבָעֵיָא לֵיהּ יֵשׁ שְׁנוּי אוֹ אֵין
15 שְׁנוּי וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר אֵין שְׁנוּי זוּז הִיא צַד
16 תְּמוּרוֹתוֹ יֵשׁ הַעְדָּאָה לְתְמוּת זוּז אוֹ אֵין הַעְדָּאָה: **מִי**
17 **גָּמִיר הֲלָכָה.** לְמֹשֶׁה מִסִּינַי דְּחֲצִי גָּזָק צְרוֹרוֹת
18 וּמוֹקִים לָהּ בְּכֹחַ כֹּחוֹ אוֹ לֹא גָּמִיר: **וְהוּזְקָה**
19 **בִּבְעִיטָה.** בְּלֹא צְרוֹרוֹת וְתוֹלְדָה דְּקֶרֶן הִיא: **ת"ש.**
20 דְּקָתָנֵי סִיפָא דְּמַתְנִי': **דְּרָסָה עַל הַכֵּלִים כו'.**
21 מִדְּחַיֵּיב לְצֵרוֹרוֹת חֲצִי גָּזָק ש"מ מַתְנִי' לְאוֹ
22 סוּמְכוּס הִיא: **רִאשׁוֹן לְהַתְּזָה.** אוֹתוֹ כְּלִי שֶׁנִּשְׁבַּר
23 מַחֲמַת הַתָּזַת שִׁבְרֵי כֵּלִים שֶׁדָּרְסָה עָלָיו קְרֵי
24 רִאשׁוֹן וְאע"ג דְּצְרוֹרוֹת נִינְהוּ מִשְׁלַם גָּזָק שָׁלֵם
25 דְּסוּמְכוּס הִיא: **אַחֲרוֹן לְהַתְּזָה.** כְּגוֹן
26 שֶׁנִּשְׁאוֹתוֹ כְּלִי שֶׁנִּשְׁבַּר ע"י צְרוֹרוֹת הַתִּיזוּ שְׁבָרִים
27 וְשִׁבְרוּ כְּלִי שְׁלִישִׁי דַּהֲוֵי כֹּחַ כֹּחוֹ וּמשו"ה מִשְׁלַם
28 חֲצִי גָּזָק: **תִּפְשׁוּם.** בַּעְיָא דְּרַב אַשִׁי: **רַב אַשִׁי בְּרַבָּנָן**
29 **מוֹקֵי לָהּ.** וְהָכִי בַּעְיָא דְּבָעֵי רַב אַשִׁי לְעִיל יֵשׁ שְׁנוּי
30 לְצֵרוֹרוֹת אוֹ אֵין שְׁנוּי אַהֲא מַתְנִיתִין בְּעֵי לָהּ
31 וְהָכֵי קָבְעֵי הֵיתָה מְבַעֲטָת כו': **הֵיתָה מְחֻלֶּכֶת.**
32 בְּחָצֵר הַנִּיזָּק מְלֵאָה צְרוֹרוֹת וְא"א שֶׁלֹּא תְּהֵא
33 מְנַתֶּזֶת כו': **אוּרְחֵיהּ הוּא.** וְכִצְרוֹרוֹת דְּעִלְּמָא הוּא
34 וּמִשְׁלַם ח"נ: **אוֹ דִּלְמָא הַשְׁתָּא מִיהָא מְחֻמֶּת**
35 **בִּיעוּט הוּא.** וְא"ת יֵשׁ שְׁנוּי לְצְרוֹרוֹת לְרִבִּיעַ גָּזָק
36 הָא רְבִיעַ גָּזָק מְשַׁלְּמַת: לִישְׁנָא אַחֲרִינָא אוּרְחֵיהּ
37 הוּא וּצְרוֹרוֹת נִינְהוּ וְתוֹלְדָה דְּרֶגֶל אֲפִילּוּ אֲיֵידַע
38 בְּבִיעוּט וְהַתִּיזָה הָא לֹא מְשַׁלֵּם אֶלָּא חֲצִי גָּזָק
39 דְּהָא בְּלֹאוֹ הָכֵי הֲוָאי מְנַתְּזָה אוֹ דִּלְמָא
40 בִּיעוּט אָתֵי וְאִם הוֹעֲדָה בְּכֹחַ מְשַׁלֶּמֶת גָּזָק שָׁלֵם
41 דְּכֵיוָן דְּמִשּׁוּנָּה הוּא הֲוֵי תּוֹלְדָה דְּקֶרֶן מִפּוֹ
42 הַמּוֹרֵ"ה אֲבָל הָרִאשׁוֹן עִיקָּר: לְקֶרֶן מְדַמֵּינָן לֵיהּ.
43 הוֹאִיל (וּבְעִיטָה) וְחַיֶּיבֶת ח"נ כִּי קֶרֶן: **אוֹ דִּלְמָא.**
44 כָּל צְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחֵיהוּ תּוֹלְדָה דְּרֶגֶל נִינְהוּ
45 וּפָטוּר בְּרֶה"ר: **הַתִּיזָה בְּרֶה"ר.** כִּי אוּרְחֵיהּ וְהָכְלוּ
46 צְרוֹרוֹת בְּרֹאשׁוֹת הַנִּיזָּק וְשִׁבְרוּ כֵּלִים: **הַנָּחָה יֵשׁ**
47 **כָּאן.** בְּתַמְיָה כְּלוֹמַר פָּטוּר הוֹאִיל וְעַקִּירָה הֲוָאי
48 בְּמָקוֹם פָּטוּר: **וְהִזִּיקָה בְּרֶה"ר.** חַיֶּיבֶת אִי אֲמֶרֶת
49 בִּשְׁלִמָא צְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחֵיהוּ לְקֶרֶן מְדַמֵּינָן לְהוּ
50 לְחַיֵּיב בְּרֶה"ר כִּי קֶרֶן דְּהָא דָּמֵי לְקֶרֶן דְּמִשְׁלְמַת
51 חֲצִי גָּזָק כִּי קֶרֶן וְאע"ג דְּקֶרֶן מְשׁוּנָּה הוּא וּצְרוֹרוֹת
52 אוּרְחָהּ הוּא הִלְכָּךְ בְּרֹאשׁוֹת הָרַבִּים חַיֶּיבֶת חֲצִי גָּזָק
53 אֶלָּא לְדִידָךְ דְּאֲמֶרֶת כָּל צְרוֹרוֹת כִּי אוּרְחֵיהּ
54 לְרֶגֶל מְדַמֵּינָן לְהוּ מִשּׁוּם דַּהֲוֵי תּוֹלְדָה דְּרֶגֶל
55 וְאע"ג דְּהָתָם גָּזָק שָׁלֵם וּצְרוֹרוֹת אֵין חֲצִי גָּזָק אַמַּאי תְּנֵי בְּרֶה"ר חַיֶּיב מִאי לְאוֹ כו': **וּהא"ר**

1 **וּבְהָא** קָמִיפַּלְגִי. תֵּימָה מִנַּלְיֵה דִּפְלִיגֵי דִּלְמָא רָמִי בַּר יְחֶזְקֵאל בְּדְאַיְידַע וְאָמְרֵי בֵּי רַב בְּדִלְא
2 אַיְידַע וְי"ל דְּא"כ מַאי קָמ"ל אָמְרֵי בֵּי רַב וְאֵין לְתַמּוֹהַּ הֵיכִי פְּלִיג אַבְרַיְיתָא דִּסְתָם
3 אָמְרֵי בֵּי רַב מִשְׁמֵיהּ דְּרַב וְרַב תַּנָּא וּפְלִיג א"נ מִשּׁוּם דְּלֵא מִיתְנֵי בֵּי ר' חִיָּיא וְר' אוֹשַׁעְיָא לֹא
4 מוֹתְבִינָן מִינַּיְיהוּ תִּיוּבְתָּא:
5 **וְכִי** תֵּימָא רִאשׁוֹן לְהַתְּזָה. וְאע"ג דְּלֵא שַׁיְיכָ
6 לְפָרֵשׁ הָכֵי בְּרִיְיתָא דִּקְמָן דְּתָנֵי עֲלֵה
7 בד"א בְּרֹאשׁוֹת הַנִּיזָּק אֲבָל בְּרֶה"ר עַל הָרִאשׁוֹן פָּטוּר
8 וְעַל הָאַחֲרוֹן חַיֶּיב וְאִי רִאשׁוֹן לְהַתָּזָה כַּף יְכוֹל
9 לִהְיוֹת רִאשׁוֹן לְהַתָּזָה אוֹ בְּרֹאשׁוֹת הַנִּיזָּק אוֹ בְּרֶה"ר
10 כְּמוֹ שֶׁנִּי לְהַתָּזָה מִכָּל מָקוֹם מַתְנִיתִין מְצֵי שַׁפִּיר
11 מִיפַּרְשָׁא הָכִי:
12 **רַב** אַשִׁי בְּרַבָּנָן מוֹקֵי לָהּ וּבְעֵי לָהּ הָכִי. הֲוָה מְצֵי
13 לְמִימַר דְּאִתְּ"ל קָאָמַר אַתְּ"ל לְאוֹ כְּכֹחוֹ דָּמֵי
14 מַתְנִיתִין רַבָּנָן הִיא אוֹ סוּמְכוּס הִיא אֶלָּא עֲדִיפָא
15 לֵיהּ לְמִיבְּעֵי בִּיֵּשׁ שְׁנוּי וְאֵין שְׁנוּי וְנִרְאֶה דִּבְעֵיָא
16 דִּלְעֵיל לֹא הֵיתָה אֶלָּא אִי מַתְנִיתִין אַיְירֵי בִּצְרוֹרוֹת
17 כִּי אוּרְחֵיהּ אוֹ ע"י שְׁנוּי וְתוֹ לֹא וְהַשְׁ"ס הוֹסִיף
18 מִדְּעִתּוֹ רַבָּנָן הִיא אוֹ סוּמְכוּס הִיא וְרַב אַשִׁי מְפָרֵשׁ
19 דְּאִיבְּעֵיָא לְהוּ אִי יֵשׁ שְׁנוּי לְרִבִּיעַ אוֹ אֵין שְׁנוּי
20 וּבְה"ג אֵיפָא פ' הַמְּקַבֵּל (ב"מ דף קיב. ושם ד"ה
21 אומן) גַּבֵּי בְּעֵיָא דְּרַב שֵׁשֶׁת דְּקַבְּלָן עוֹבֵר בְּבַל תִּלִּין
22 אוֹ אֵין עוֹבֵר שְׁהוֹסִיף הַשְׁ"ס לוֹמַר אוּמָּן קוֹנֶה
23 בִּשְׁבַח כְּלֵי כו' וְרַב שֵׁשֶׁת שְׁאָלוֹ סְתָם וּבְהַגּוֹזֵל
24 קַמָּא (לקמן דף צט. ושם ד"ה בשליחא) מוּכַח
25 דְּמַיְירֵי בִּשְׁלִיחָא דְּאַגְרַתָּא:
26 **בְּמָקוֹם** שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהּ אֶלָּא א"כ וכו'. אֵין
27 לְפָרֵשׁ דְּאַיְירֵי בְּרֶה"ר וּמִיבְּעֵיָא לֵיהּ
28 דְּאִם אוּרְחֵיהּ פָּטוּר מִדֵּי דַּהֲוָה אַרְגֶּל מִדְּלֵא קָאָמַר
29 הֵיתָה מְחֻלֶּכֶת בְּרֹאשׁוֹת הָרַבִּים כְּמוֹ בְּבַעְיָא דִּבְסָמוּךְ
30 וּפ"ה עִיקָּר:

אבל

כדאי להשתדל כפי האפשרי שתהיה החתונה בחודש גאולתנו ופדות
נפשנו ירחא תליתאי מתחילת השנה
ממכתב יו"ד כסלו, תשט"ו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

אבל קשרו אדם חייב. פי׳ בתר דנייח ומשום בור ולאו דוקא קשרו אלא כל היכא דלא אצנעיה בקשרו דמי כדקאמר אי דלא אצנעיה פושע הוא:

אלא מתני׳ בדאדייה אדויי. ואיירי בדליל הפקר או דחבריה ואצנעיה: **וכי** אתמר דרב הונא בעלמא אתמר. דלא מתוקמא אמתני׳ דקשרו אדם חייב משמע הכל ובדאדייה אדויי נמי חייב בעל תרנגול ובקונטרס פי׳ דלא מתוקמא אמתניתין משום שהקושר היה פטור כיון דאדייה אדויי שלא נתקל אדם בבורו וקשה לפי׳ מ״מ ליחייב משום אשו דהוי כאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו בהדי דאזלי דהאי תרנגול הוי ברוח מצויה מדפריך אי דלא אצנעיה פושע הוא:

נקשר מאליו פטור. דאיש בור ולא שור בור: **קשרו** אדם חייב. לאו דוקא קשרו דה״ה אם היה במקום המוצנע והניחו במקום התורפה שפשע בו ואפי׳ לא הגביהו ולא קנאו ודלא כמו שפירש הקונטרס דקני בהגבהה כשקשרו ויש לו להאי דליל בעלים דכל הקלה שהניחה ברה״ר מיחייב ביה משום בור אע״ג שלא נזכה בה דעד כאן לא פליגי רב ושמואל (לקמן ד׳ כח:) אלא בדלא אפקרי׳ אבל בדאפקרי׳ בין לרב בין לשמואל הויינו בור:

וחזיר שאכל תחיכה של בשר. אכילה ע״י הדחק היא כדמסיק והא דתנן גבי מדורות הנכרים ומיירתי לה בפרק קמא דפסחים (דף ט.) כל מקום שחזיר וחולדה יכולין להלך אין צריכין בדיקה אומר ר״ת דשאני נפלים דרכיבי: מתגלגל

1 **אבל** קשרו אדם חייב. פי׳ בתר דנייח ומשום בור ולאו דוקא קשרו אלא כל היכא דלא
2 אצנעיה בקשרו דמי כדקאמר אי דלא אצנעיה פושע הוא:
3 **אלא** מתני׳ בדאדייה אדויי. ואיירי בדליל הפקר או דחבריה ואצנעיה: **וכי** אתמר דרב
4 הונא בעלמא אתמר. דלא מתוקמא אמתני׳ דקשרו אדם חייב משמע הכל ובדאדייה
5 אדויי נמי חייב בעל תרנגול ובקונטרס פי׳ דלא
6 מתוקמא אמתניתין משום שהקושר היה פטור כיון
7 דאדייה אדויי שלא נתקל אדם בבורו וקשה לפי׳
8 מ״מ ליחייב משום אשו דהוי כאבנו וסכינו ומשאו
9 שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו בהדי
10 דאזלי דהאי תרנגול הוי ברוח מצויה מדפריך אי
11 דלא אצנעיה פושע הוא:
12 **נקשר** מאליו פטור. דאיש בור ולא שור בור:
13 **קשרו** אדם חייב. לאו דוקא קשרו דה״ה אם
14 היה במקום המוצנע והניחו במקום
15 התורפה שפשע בו ואפי׳ לא הגביהו ולא קנאו
16 ודלא כמו שפירש הקונטרס דקני בהגבהה
17 כשקשרו ויש לו להאי דליל בעלים דכל הקלה
18 שהניחה ברה״ר מיחייב ביה משום בור אע״ג שלא
19 נזכה בה דעד כאן לא פליגי רב ושמואל (לקמן ד׳
20 כח:) אלא בדלא אפקרי׳ אבל בדאפקרי׳ בין לרב
21 בין לשמואל הויינו בור:
22 **וחזיר** שאכל תחיכה של בשר. אכילה ע״י
23 הדחק היא כדמסיק והא דתנן גבי
24 מדורות הנכרים ומיירתי לה בפרק קמא דפסחים
25 (דף ט.) כל מקום שחזיר וחולדה יכולין להלך אין
26 צריכין בדיקה אומר ר״ת דשאני נפלים דרכיבי:
מתגלגל

1 **ורשי״**
1 **והא״ר יוחנן.** לקמן בהאי פירקין (דף כו:) **כי קאמר רבי יוחנן.** אין חצי נזק חלוק על חצי
2 נזק דקרן קאמר דכתיב יחצון וחצו תרי דימני לאמפוקי מאמאן דפריך לקמן ולא תהא קרן
3 ברה״ר חייבת כלום מק״ו אבל חצי נזק דצרורות לעולם פטור ברה״ר: **אקילעא.** פרק״א
4 שלפני הבית: **כשכשה בזנבה מהו.** אורחה הוא ופטורה ברה״ר או לא: **וכי יאחזנה.**
5 בזנבה וילך ודאי פטור ברה״ר: **הא אורחה היא.**
6 ותולדה דרגל היא: **כשכוש יתירא קמבעיא ליה.**
7 אי אורחיה הוא או לא: **לא שנו.** דחצי נזק ותו
8 לא: **אלא שנקשר מאליו.** הדליל ברגל התרנגול:
9 **אבל קשרו אדם חייב.** הקושר נזק שלם דהוי בור
10 ואם נתקל בו אדם חייב בנזקו: **נקשר מאליו.**
11 דמתניתין: **מאן חייב.** לשלומי חצי נזק: **אי בעל**
12 **הדליל.** שאין התרנגול שלו: **פושע הוא.** וכולהו
13 נזק בעי לשלומי שהרי בורו הוא שהשליכו
14 לרה״ר: **אלא דאצנעיה.** בביתו והוציאו תרנגול
15 מביתו וחייב בעל התרנגול: **איש בור ולא שור**
16 **בור.** כי יברה איש בור אמר רחמנא ולא כי יברה
17 שור בור והאי דליל תרנגול כרה: **אלא מתני׳.**
18 לא מתוקמא אלא בדאדייה אדויי שזרק התרנגול
19 הדליל ושבר בזרקו׳ כלים דהוו צרורות
20 ואפילו קשרו אדם נמי לא משלם אלא ח״ב בעל
21 התרנגול והקושר פטור שלא נתקל אדם בבורו
22 ודרב הונא לא מתוקמא אמתני׳ אלא בעלמא
23 אתמר והכי אתמר דליל הפקר כו׳: **נקשר מאליו.**
24 בתרנגול ונתקל בו אדם פטור דמאן ליחייב
25 דליל ליה בעלים בעל התרנגול נמי איש
26 בור אמר רחמנא ולא שור בור: **קשרו אדם חייב.**
27 הקושר דקניה בהגבהה ויש לו להאי דליל
28 בעלים: **משום מאי מחייב.** דהא לאו בור מעליא
29 הוא שהרי לא הזיק במקום שקשרו שם
30 שהתרנגול גררו למקום אחר: **בורו המתגלגל.**
31 דמייתינן ליה בפ״ק (ד׳ ו.) בהצד השוה:
32 **מתני׳** כיצד השן מועדת. ומשני לאכול את
33 הראוי לה: **משלמת ח״נ.** דמשונה היא: **אבל**
34 **ברה״ר פטור.** דבעינן ובער בשדה אחר ואכסות
35 וכלים נמי פטור בגמרא מפרש לה: **מה שנהגית.**
36 לאו תשלומין מעליא נינהו כדמפרש בגמ׳: **מצדי**
37 **הרחוב משלמת מה שהזיקה.** כדין קרן תם חצי
38 נזק ומועד נזק שלם ובגמ׳ מפרש לה: **גמ׳ ופרה**
39 **שאכלה שעורין.** שהן מאכל חמור: **וחמור שאכל**
40 **כרשינין.** שהן מאכל פרה וכן חזיר וכלב ואע״ג
41 דאינן רגילין בכך הואיל ואורחייהו למיכלינהו
42 ע״י הדחק כשהן רעבין ראויין להן קרינן ביה: **כל**
43 **מידי דלאו אורחיה.** למיכל כל שעה: **ואכלה ע״י**
44 **הדחק.** כלומר ואורחיה למיכל ע״י הדחק כי הני:
45 **שמיה אכילה.** ואפילו שלא ע״י הדחק: **שונרא**
46 **דאכל תמרי.** אורחיה למכלינהו ע״י הדחק אבל
47 כסות וכלים אפילו ע״י הדחק לאו אורחיה
48 למכלינהו אלא מתכוין לחזיק: **ופלסיה.** לעסו
49 לישנא אחרינא פלסיה סדקו ולא שמעתי: **אם לא**
50 **חצי נזק.** דמשונה הוא וכגון דתפס ניזק דאין
51 דנין דיני קנסות בבבל ופלגא נזקא קנסא:
52 **אורחיה לפלוסי מלא.** כשהוא לועס הפת לועס
53 הסל עמו: **בחיה.** שאין דרכה בפת אפילו ע״י הדחק אבל חמור דרכו בכך: **דמטוי.** צבי אי אש: **בטביא.** צבי אין דרכו בפת ובשר: **ובפתורא.** שעל השלחן אכלו שאין דרכו בכך:
ההוא

1 **והא״ר יוחנן.** לקמן בהאי פירקין (דף כו:) **כי קאמר רבי יוחנן.** אין חצי נזק חלוק על חצי
2 נזק דקרן קאמר דכתיב יחצון וחצו תרי דימני לאמפוקי מאמאן דפריך לקמן ולא תהא קרן
3 ברה״ר חייבת כלום מק״ו אבל חצי נזק דצרורות לעולם פטור ברה״ר: **אקילעא.** פרק״א
4 שלפני הבית: **כשכשה בזנבה מהו.** אורחה הוא ופטורה ברה״ר או לא: **וכי יאחזנה.**
5 בזנבה וילך ודאי פטור ברה״ר: **הא אורחה היא.**
6 ותולדה דרגל היא: **כשכוש יתירא קמבעיא ליה.**
7 אי אורחיה הוא או לא: **לא שנו.** דחצי נזק ותו
8 לא: **אלא שנקשר מאליו.** הדליל ברגל התרנגול:
9 **אבל קשרו אדם חייב.** הקושר נזק שלם דהוי בור
10 ואם נתקל בו אדם חייב בנזקו: **נקשר מאליו.**
11 דמתניתין: **מאן חייב.** לשלומי חצי נזק: **אי בעל**
12 **הדליל.** שאין התרנגול שלו: **פושע הוא.** וכולהו
13 נזק בעי לשלומי שהרי בורו הוא שהשליכו
14 לרה״ר: **אלא דאצנעיה.** בביתו והוציאו תרנגול
15 מביתו וחייב בעל התרנגול: **איש בור ולא שור**
16 **בור.** כי יברה איש בור אמר רחמנא ולא כי יברה
17 שור בור והאי דליל תרנגול כרה: **אלא מתני׳.**
18 לא מתוקמא אלא בדאדייה אדויי שזרק התרנגול
19 הדליל ושבר בזרקו׳ כלים דהוו צרורות
20 ואפילו קשרו אדם נמי לא משלם אלא ח״ב בעל
21 התרנגול והקושר פטור שלא נתקל אדם בבורו
22 ודרב הונא לא מתוקמא אמתני׳ אלא בעלמא
23 אתמר והכי אתמר דליל הפקר כו׳: **נקשר מאליו.**
24 בתרנגול ונתקל בו אדם פטור דמאן ליחייב
25 דליל ליה בעלים בעל התרנגול נמי איש
26 בור אמר רחמנא ולא שור בור: **קשרו אדם חייב.**
27 הקושר דקניה בהגבהה ויש לו להאי דליל
28 בעלים: **משום מאי מחייב.** דהא לאו בור מעליא
29 הוא שהרי לא הזיק במקום שקשרו שם
30 שהתרנגול גררו למקום אחר: **בורו המתגלגל.**
31 דמייתינן ליה בפ״ק (ד׳ ו.) בהצד השוה:
32 **מתני׳** כיצד השן מועדת. ומשני לאכול את
33 הראוי לה: **משלמת ח״נ.** דמשונה היא: **אבל**
34 **ברה״ר פטור.** דבעינן ובער בשדה אחר ואכסות
35 וכלים נמי פטור בגמרא מפרש לה: **מה שנהגית.**
36 לאו תשלומין מעליא נינהו כדמפרש בגמ׳: **מצדי**
37 **הרחוב משלמת מה שהזיקה.** כדין קרן תם חצי
38 נזק ומועד נזק שלם ובגמ׳ מפרש לה: **גמ׳ ופרה**
39 **שאכלה שעורין.** שהן מאכל חמור: **וחמור שאכל**
40 **כרשינין.** שהן מאכל פרה וכן חזיר וכלב ואע״ג
41 דאינן רגילין בכך הואיל ואורחייהו למיכלינהו
42 ע״י הדחק כשהן רעבין ראויין להן קרינן ביה: **כל**
43 **מידי דלאו אורחיה.** למיכל כל שעה: **ואכלה ע״י**
44 **הדחק.** כלומר ואורחיה למיכל ע״י הדחק כי הני:
45 **שמיה אכילה.** ואפילו שלא ע״י הדחק: **שונרא**
46 **דאכל תמרי.** אורחיה למכלינהו ע״י הדחק אבל
47 כסות וכלים אפילו ע״י הדחק לאו אורחיה
48 למכלינהו אלא מתכוין לחזיק: **ופלסיה.** לעסו
49 לישנא אחרינא פלסיה סדקו ולא שמעתי: **אם לא**
50 **חצי נזק.** דמשונה הוא וכגון דתפס ניזק דאין
51 דנין דיני קנסות בבבל ופלגא נזקא קנסא:
52 **אורחיה לפלוסי מלא.** כשהוא לועס הפת לועס
53 הסל עמו: **בחיה.** שאין דרכה בפת אפילו ע״י הדחק אבל חמור דרכו בכך: **דמטוי.** צבי אי אש: **בטביא.** צבי אין דרכו בפת ובשר: **ובפתורא.** שעל השלחן אכלו שאין דרכו בכך:
ההוא

1 **וְהָאָמַר** ר׳ יוֹחָנָן אֵין חֲצִי נֶזֶק חָלוּק לֹא לִרְשׁוּת הַיָּחִיד
2 **וְלֹא** לִרְשׁוּת הָרַבִּים מַאי לָאו הַתִּיזָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים
3 **וְהִזִּיקָה** בִּרְשׁוּת הָרַבִּים לֹא הַתִּיזָה בִּרה״ר וְהִזִּיקָה
4 **בִּרְשׁוּת** הַיָּחִיד וְהָאַמְרַת עֲקִירָה אֵין כָּאן הַנָּחָה יֵשׁ כָּאן
5 א״ל הַדְּרִי בִּי אִיבְּעֵית אֵימָא כִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אַקֶּרֶן
6 **יָתֵיב** רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא אַקִּילְעָא דְּרַבִּי
7 **יְהוּדָה** נָפַק מִילְתָא מִבֵּינֵיהוּ כִּשְׁכִּשָׁה בִּזְנָבָהּ מַהוּ א״ל
8 **אִידָךְ** וְכִי יְאַחֲזֶנָּה בִּזְנָבָהּ וְיֵלֵךְ אִי הָכִי קֶרֶן נַמִּי נֵימָא
9 **וְכִי** יְאַחֲזֶנָּה בַּקֶּרֶן וְיֵלֵךְ הָכִי הַשְׁתָּא קֶרֶן לָאו אוֹרְחֵיהּ
10 **הָא** אוֹרְחֵיהּ וְכִי מַאֲחַר דְּאוֹרְחֵיהּ מַאי מִבָּעְיָא לֵיהּ
11 **כִּשְׁכּוּשׁ** יְתֵירָא מִבָּעְיָא לֵיהּ: בָּעֵי רַב עֵינָא כִּשְׁכִּשָׁה
12 **בְּאַמָּתָה** מַהוּ מִי אֲמַרְינָן מִידֵּי דַּהֲוָה אַקֶּרֶן קֶרֶן לָאו
13 **יְצֵרָא** קָתָקֵיף לֵיהּ הָכָא נַמִּי לֹא שְׁנָא אוֹ דִּלְמָא קֶרֶן
14 **כַּוְּוָנָתוֹ** לְהַזִּיק הָא אֵין כַּוְּוָנָתָהּ לְהַזִּיק תֵּיקוּ: הַתַּרְנְגוֹלִין
15 **מוּעָדִין** לְהַלֵּךְ כְּדַרְכָּן וּלְשַׁבֵּר וְכוּ׳: אָמַר רַב הוּנָא לֹא
16 **שָׁנוּ** אֶלָּא שֶׁנִּקְשַׁר מֵאֵלָיו אֲבָל קָשְׁרוֹ אָדָם חַיָּיב נִקְשַׁר
17 **מֵאֵלָיו** מַאן חַיָּיב אִילְּמָא בַּעַל הַדְּלִיל הֵיכִי דָּמֵי אִי
18 **דְּאַצְנְעֵיהּ** אָנוּס הוּא וְאִי לֹא אַצְנְעֵיהּ פּוֹשֵׁעַ הוּא אֶלָּא
19 חַיָּיב בַּעַל תַּרְנְגוֹל מַאי שְׁנָא כּוּלֵּיהּ נֶזֶק דִּלְמָא כִּי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר וְלֹא שׁוֹר בּוֹר חֲצִי
20 נֶזֶק נַמִּי אִישׁ בּוֹר וְלֹא שׁוֹר בּוֹר אֶלָּא מַתְנִי׳ בְּדְאַדְיֵיהּ אַדּוּיֵי וְכִי אִתְּמַר דְּרַב הוּנָא בְּעַלְמָא
21 אִתְּמַר דְּלִיל הֶפְקֵר אָמַר רַב הוּנָא נִקְשַׁר מֵאֵלָיו פָּטוּר קָשְׁרוֹ אָדָם חַיָּיב מִשּׁוּם מַאי חַיָּיב
22 אָמַר רַב הוּנָא בַּר מָנוֹחַ מִשּׁוּם בּוֹרוֹ הַמִּתְגַּלְגֵּל בְּרַגְלֵי אָדָם וּבְרַגְלֵי בְּהֵמָה: **מתני׳** כֵּיצַד
23 הַשֵּׁן מוּעֶדֶת לֶאֱכוֹל אֶת הָרָאוּי לָהּ הַבְּהֵמָה מוּעֶדֶת לֶאֱכוֹל פֵּירוֹת וִירָקוֹת אָכְלָה כְּסוּת אוֹ
24 כֵּלִים מְשַׁלֶּמֶת חֲצִי נֶזֶק בְּמֶה דְּבָרִים אֲמוּרִים בִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק אֲבָל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים פָּטוּר וְאִם
25 נֶהֱנֵית מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית כֵּיצַד מְשַׁלֶּמֶת אָכְלָה מִתּוֹךְ הָרְחָבָה מְשַׁלֶּמֶת מַה
26 שֶּׁנֶּהֱנֵית מִצִּדֵּי הָרְחָבָה מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁהִזִּיקָה מִפְּתַח הַחֲנוּת מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית מִתּוֹךְ
27 הַחֲנוּת מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁהִזִּיקָה: **גמ׳** תָּנוּ רַבָּנַן הַשֵּׁן מוּעֶדֶת לֶאֱכוֹל אֶת הָרָאוּי לָהּ כֵּיצַד בְּהֵמָה
28 שֶׁנִּכְנְסָה לַחֲצַר הַנִּיזָּק וְאָכְלָה אוֹכְלִין הָרְאוּיִין לָהּ וְשָׁתְתָה מַשְׁקִין הָרְאוּיִין לָהּ מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם
29 וְכֵן חַיָּה שֶׁנִּכְנְסָה לַחֲצַר הַנִּיזָּק וְטָרְפָה בְּהֵמָה וְאָכְלָה בָּשָׂר מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם וּפָרָה שֶׁאָכְלָה
30 שְׂעוֹרִין וַחֲמוֹר שֶׁאָכַל כַּרְשִׁינִין וְכֶלֶב שֶׁלִּיקֵּק אֶת הַשֶּׁמֶן וַחֲזִיר שֶׁאָכַל חֲתִיכָה שֶׁל בָּשָׂר מְשַׁלְּמִין
31 נֶזֶק שָׁלֵם אָמַר רַב פַּפָּא הַשְׁתָּא דְּאָמְרַת כָּל מִידֵּי דְּלֵאו אוֹרְחֵיהּ וְאָכְלָה לֵיהּ ע״י הַדְּחָק
32 שְׁמֵיהּ אֲכִילָה הַאי שׁוּנְרָא דְּאָכַל תַּמְרֵי וְחַמְרָא דְּאָכִיל בֵּינֵיתָא מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם הַהוּא חַמְרָא
33 דְּאָכַל נַהֲמָא וּפַלְסֵיהּ לְסָלָא חַיְּיבֵיהּ רַב יְהוּדָה לְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם אַנַּהֲמָא וְאַסָּלָא חֲצִי נֶזֶק
34 וְאַמַּאי כֵּיוָן דְּאוֹרְחֵיהּ לְמִיכַל נַהֲמָא אוֹרְחֵיהּ נַמִּי לְפַלּוּסֵי סָלָא דְּאָכַל וְהָדַר פָּלֵיס וּפַת אוֹרְחֵיהּ
35 הוּא וּרְמִינְהוּ אָכְלָה פַּת וּבָשָׂר וְתַבְשִׁיל מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק מַאי לָאו בְּבַהֲמָה לֹא בְּחַיָּה חַיָּה
36 בָּשָׂר אוֹרְחֵיהּ הוּא דְּמִטֵּוִי וְאִיבְּעֵית אֵימָא בְּטַבְיָא וְאִיבְּעֵית אֵימָא לְעוֹלָם בְּבַהֲמָה וּבִפְתוֹרָא
ההוא

קריאת-שמע שעל המטה היא ב׳זעיר אנפין׳ כהווידוי שבטרם צאת הנפש מהגוף

היום יום ו׳ כסלו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן (להלן כו.) **אֵין** דין תשלום **חֲצִי נֶזֶק חָלוּק לֹא לִרְשׁוּת הַיָּחִיד וְלֹא לִרְשׁוּת הָרַבִּים**, דהיינו, שבמקום שישנו חיוב לשלם חצי נזק, חייב בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים, ויש להוכיח מדבריו שחייב אף על נזקי צרורות ברשות הרבים.

מבררת הגמרא, **מַאי לַאו** – האם אין כוונת רבי יוחנן לומר שחייב אף באופן **שֶׁהִתִּיזָה** הבהמה צרורות **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְהִזִּיקָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים**, ושלא כדברי רבי זירא.

משיב רבי זירא, **לֹא**, אין רבי יוחנן מחייב אלא כשהִתִּיזָה צרורות **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְהִזִּיקָה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד** – שניתזו הצרורות עד לרשות היחיד והזיקו שם, ולפיכך חייבים הבעלים בתשלום חצי הנזק, אך כשהזיקו ברשות הרבים פטור לגמרי.

שב רבי ירמיה והקשה לרבי זירא, **וְהָאָמְרַתְּ** שמאחר **וְעַקִּירָה אֵין כָּאן** וכי **הַנָּחָה יֵשׁ כָּאן**, דהיינו, שאף באופן שהתיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד פטורים הבעלים מתשלום.

אָמַר לֵיהּ רבי זירא, **הַדְרֵי בִּי** – חוזרני בי מדין זה, וסובר אני שאין לפטור את בעל הבהמה אלא באופן שהיה הנזק עצמו ברשות הרבים, אך אם התיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד, חייב.

תירוץ נוסף על הקושיא מדברי רבי יוחנן: **וְאִיבָּעֵית אֵימָא, כִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אַקֶּרֶן** – שלא אמר רבי יוחנן שאין חצי נזק חלוק בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים, אלא לענין תשלום חצי נזק על נזקי קרן, אך לענין חצי נזק צרורות אף הוא מודה שפטור ברשות הרבים.

ספק בדין נזקי בהמה: **יָתִיב** – יושבים היו **רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא, אַקִּילְעָא** – בכניסת ביתו **דְּרַבִּי יְהוּדָה נשיאה, נָפַק מִילְּתָא מִבֵּינֵיהוּ** – יצא דבר מביניהם, דהיינו, ששאל אחד מהם לחבירו, בהמה **שכִּשְׁכְּשָׁה** [– טילטלה וניערה] **בְּזָנְבָהּ** ברשות הרבים, ושיברה את הכלים, **מַהוּ** – האם חייב בעל הבהמה בתשלום הנזק או לא.

צדדי הספק: האם דרך הבהמה לעשות כן, ולפיכך יש לפטור את בעליה כדין נזקי רגל ברשות הרבים, או שאין דרכה לעשות כן, ותולדת קרן הוא, ויש לחייב על כך אף ברשות הרבים.

אָמַר לֵיהּ **אִידָךְ** – ענה לו חבירו, **וְכִי יֹאחֲזֶנָּה בְּזָנְבָהּ וְיֵלֵךְ** – וכי מחויב בעל הבהמה לאחוז בזנב בהמתו כשהולך עמה ברשות הרבים, ודאי אין הדבר כן, ומאחר שאינו מחויב לשומרה בזה, יש לפוטרו אם הזיקה.

חזר השואל והקשה, **אִי הָכִי** שיש לפטור הבעלים משום שאינו מחויב לאחוז בזנבה, **קֶרֶן נַמִּי נֵימָא** – אף לגבי נזקי קרן ברשות הרבים יש לומר כן, **וְכִי יֹאחֲזֶנָּה בְּקֶרֶן וְיֵלֵךְ** – האם חייב אדם לאחוז בקרן בהמתו כשהולך עמה ברשות הרבים, ודאי שלא, ואם כן יש לפטור אף על נזקי קרן ברשות הרבים, והלא אין הדין כן.

השיב לו רעהו, **הָכִי הַשְׁתָּא** – כיצד הנך מדמה נזקי קרן לכשכוש בזנב, הרי **קֶרֶן לַאו אוֹרְחֵיהּ** – אין דרך בהמה ליגח בקרניה, **הָא אוֹרְחֵיהּ** – אבל דרכה לכשכש בזנבה, ולפיכך יש לדון נזק זה כתולדת הרגל שפטורה ברשות הרבים.

מקשה הגמרא, **וְכִי מֵאַחַר דְּאוֹרְחֵיהּ** לכשכש בזנבה, **מַאי מִבַּעְיָא** לֵיהּ – אם כן במה נסתפק השואל, הרי ודאי תולדת רגל היא ופטורה ברשות הרבים.

מתרצת הגמרא, **כִּשְׁכּוּשׁ יְתֵירָא מִבַּעְיָא** לֵיהּ – אכן לא הסתפק השואל אלא לגבי כשכוש מרובה מן הרגיל, שבזה יש לדון אם משונה הוא ותולדת קרן וחייב ברשות הרבים, או שדרכה בכך ותולדת רגל הוא ופטור ברשות הרבים.

ספק נוסף: **בָּעֵי רַב עֵינָא, כִּשְׁכְּשָׁה** הבהמה **בְּאַמָּתָהּ** – בגיד שלה, והזיקה כלים ברשות הרבים, **מַהוּ** – האם יש לחייב את הבעלים בנזק זה.

צדדי הספק: **מִי אַמְּרִינַן מִידִּי דַּהֲוָה אַקֶּרֶן** – האם יש לדון נזק זה כדין נזקי קרן החייבים ברשות הרבים, והטעם לדמותו להם, מאחר שקֶרֶן **לַאו יְצִרָא קָתָקִיף לֵיהּ** – וכי אין הבהמה נוגחת בקרניה אלא משום שיצרה תקיף בקרבה, **הָכָא נַמִּי לֹא שְׁנָא** – אף זה כן, שדרך הבהמה לכשכש באמתה כאשר יצרה תקיף בקרבה, **אוֹ דִּלְמָא** – או שיש לומר שאין לדמות נזק זה לקרן, מאחר ששור הנוגח בקֶרֶן **כַּוָּנָתוֹ** היא **לְהַזִּיק**, אבל **הָא** – בהמה המכשכשת באמתה **אֵין כַּוָּנָתָהּ לְהַזִּיק**, **תֵּיקוּ**:

שנינו במשנה, **הַתַּרְנְגוֹלִין מוּעָדִין לְהַלֵּךְ כְּדַרְכָּן וּלְשַׁבֵּר וְכוּ'**, היה דליל [– חפץ כלשהו] קשור ברגליו, או שהיה מהדס ומשבר את הכלים, משלם חצי נזק:

מתחילה סברה הגמרא, שכוונת המשנה היא שאם היה דליל קשור ברגל התרנגול, והיה התרנגול מוליכו ברשות הרבים ממקום למקום, ונתקל אדם בדליל זה וניזוק, יש בזה חיוב תשלומים משום נזקי בור. ועל כך מביאה הגמרא: **אָמַר רַב הוּנָא, לֹא שָׁנוּ** – שאין חיוב לשלם אלא חצי נזק בלבד, **אֶלָּא** באופן **שֶׁנִּקְשַׁר** הדליל **מֵאֵלָיו** ברגל התרנגול, **אֲבָל** אם **קְשָׁרוֹ אָדָם, חַיָּיב** הקושר בתשלום הנזק במלואו, כדין החופר בור ברשות הרבים, שעליו לשלם את כל הנזק שנגרם מבורו.

מבררת הגמרא: באופן **שנִּקְשַׁר** הדליל **מֵאֵלָיו** ברגל התרנגול, **מַאן חַיָּיב** בתשלום חצי הנזק, **אִילֵימָא שבַּעַל הַדְּלִיל** הוא החייב, על אף שנקשר הדליל מאיליו ברגל התרנגול, לא יתכן לומר כן, **דְּהֵיכִי דָּמֵי** – יש לברר באיזה אופן שמר על הדליל שברשותו, **אִי דְּאַצְנְעֵיהּ** – אם הצניעו במקום המשתמר, ואף על פי כן נטלו התרנגול, אם כן **אָנוּס הוּא** בנזק זה, ואין מוטל עליו לשלם מאומה, **וְאִי לֹא אַצְנְעֵיהּ** – ואם לא הצניעו במקום המשתמר, אם כן **פּוֹשֵׁעַ הוּא**, ועליו לשלם את מלוא הנזק, שהרי בורו הוא שהזיק, ומדוע מבואר במשנה שאינו משלם אלא חצי נזק.

אֶלָּא בהכרח צריך לומר, שה**חַיָּיב** בתשלום הוא **בַּעַל הַתַּרְנְגוֹל**, שהרי התרנגול שלו הוא זה שיצר את התקלה. אך גם על כך יש להקשות, **מַאי שְׁנָא כּוּלֵּיהּ נֶזֶק דְּלֹא** משלם, משום **דְּכְתִיב** (שמות כא לג) 'כִּי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר', ודרשו חכמים (להלן נא.) 'איש בור **וְלֹא שׁוֹר בּוֹר**', שחייב אדם רק על נזקי בור שחפר הוא עצמו, ולא על נזקי בור שחפר שורו, ולפיכך אין לחייב את הבעלים לשלם את מלוא הנזק על נזקי הבור שיצר התרנגול, ואם כן **חֲצִי נֶזֶק נַמִּי** לא ישלם, שהרי יש לדרוש אף לגבי זה 'אִישׁ בּוֹר **וְלֹא שׁוֹר בּוֹר**'.

ומחמת קושיות אלו, חוזרת בה הגמרא ממה שסברה בתחילה, ומבארת שאין כוונת המשנה שנתקל אדם בדליל והחיוב הוא משום בור, **אֶלָּא מַתְנִיתִין בְּדַאֲדַיֵּיהּ אַדּוּיֵי** – המשנה עוסקת באופן שזרק התרנגול את הדליל ושבר בזריקתו כלים, שבאופן זה יש לחייב את בעל התרנגול בתשלום חצי הנזק מדין צרורות, **וְכִי אִתְּמַר דְּרַב הוּנָא בְּעָלְמָא אִתְּמַר** – ודברי רב הונא לא על משנתינו נאמרו, אלא כדין בפני עצמו. תרנגול שהיה קשור ברגלו דְּלִיל **הֶפְקֵר** ונתקל בו אדם וניזוק, מה דינו, **אָמַר רַב הוּנָא**, אם **נִקְשַׁר** הדליל **מֵאֵלָיו** ברגל התרנגול **פָּטוּר** בעליו מלשלם, משום 'איש בור ולא שור בור', אך אם **קְשָׁרוֹ אָדָם** ברגל התרנגול, **חַיָּיב** הקושר בתשלום מלוא הנזק, שהרי בורו הוא שהזיק.

מקשה הגמרא, **מִשּׁוּם מַאי חַיָּיב** – מדוע יש לחייב את הקושר משום בור, הרי לא הזיק הדליל במקום שבו קשרו, אלא התרנגול נטלו למקום אחר והזיק שם, ואין זה דומה לבור רגיל שחייבה התורה שבמקום שבו כרה הבור שם אירע הנזק.

מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב הוּנָא בַּר מְנוּחַ**, יש לחייב הקושר אף באופן כזה **מִשּׁוּם בּוֹרוֹ הַמִּתְגַּלְגֵּל בְּרַגְלֵי אָדָם וּבְרַגְלֵי בְּהֵמָה**. שהרי שנינו לעיל (ו.) שיש לחייב את המניח תקלה ברשות הרבים משום נזקי בור, אף באופן שלא הזיק הבור במקום שבו הניחו, אלא נתגלגל למקום אחר ברגלי אדם או בהמה והזיק שם:

המשך בעמוד 40

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מעשה נוסף לגבי בהמה שהזיקה בדרך אכילתה: **הַהוּא בַּרְחָא** – מעשה היה בעז, **דְּחָזָא לִיפְתָּא אַפּוּמָא דְּדָנָא** – שראתה לֶפֶת [– מין ירק] המונחת על פי החבית, **סָרִיךְ סָלִיק** – נאחזה העז בחבית ברגליה וטיפסה ועלתה עליה, **אָכְלָה לְלִיפְתָּא וְתַבְרֵיהּ לְדָנָא** – אכלה את הלפת ושברה את החבית, **חַיְיבֵיהּ רָבָא** – חייב רבא את בעל העז לשלם **אַלִּיפְתָּא וְאַדָּנָא** – גם על הלפת וגם על החבית נֶזֶק **שָׁלֵם**.

מבררת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** חייבו רבא אף על החבית נזק שלם, הרי אין דרכה של עז לשבור חביות ומשונה הוא, והיה לו לחייבו חצי נזק משום קרן. ומבארת, **דִּכְיָון דְּאוֹרְחֵיהּ לְמֵיכַל לִיפְתָּא** – כיון שדרכה של עז לאכול לפת, **אוֹרְחֵיהּ נַמִּי לְסָרוּכֵי וּלְמִסְלַק** – דרכה גם כן להאחז בחבית ולטפס עליה כדי להגיע ללפת, ולפיכך אין זה משונה.

דין בהמה האוכלת מעל גבי חברתה: **אָמַר אִילְפָא, בְּהֵמָה** שעמדה **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּפָשְׁטָה** את **צוּאָרָהּ וְאָכְלָה** דבר מאכל שהיה מונח **מֵעַל גַּבֵּי חֲבֵרְתָּהּ, חַיֶּיבֶת** בנזק שלם כדין שן ברשות הניזק, **מַאי טַעְמָא,** משום **שֶׁגַּבֵּי חֲבֵרְתָּהּ כַּחֲצַר הַנִּיזָּק דָּמֵי,** שרשותו של בעל הבהמה היא, והמזיקו שם חייב נזק שלם.

לֵימָא מְסַיֵּיעַ לֵיהּ – לבאורה ניתן להביא הוכחה לדינו של אילפא מן הברייתא, שבה שנינו, שאם **הָיְתָה קוּפָּתוֹ** [– תיבה שמניח בה את חפציו] **מוּפְשֶׁלֶת לַאֲחוֹרָיו,** דהיינו, שנשאה מאחורי גבו, **וּפָשְׁטָה** בהמה את **צַוָּארָהּ וְאָכְלָה מִמֶּנּוּ, חַיֶּיבֶת,** ומוכח כאילפא, שאף שהנזק היה ברשות הרבים, מכל מקום מאחר שאוכלת הבהמה מתוך כליו הרי זה נידון כשן ברשות הניזק, ומשלם בעל הבהמה נזק שלם.

דוחה הגמרא, **כִּדְאָמַר רָבָא בְּקוֹפֶצֶת, הָכָא נַמִּי בְּקוֹפֶצֶת** – כשם שמצינו במקום אחר שהעמיד רבא בבהמה קופצת, כך ניתן להעמיד אף בברייתא זו, שעוסקת באופן שקפצה הבהמה ואכלה מתוך קופתו, ומאחר ששינוי הוא זה משלם בעל הבהמה חצי נזק, כדין קרן שחייבת אף ברשות הרבים, אך אין להוכיח מכאן שאם אכלה הבהמה כדרכה ישלם בעליה נזק שלם כדין שן ברשות הניזק.

מבררת הגמרא: **וְהֵיכָא אִיתְּמַר דְּרָבָא** – היכן נאמרה מימרא זו של רבא שהעמיד בקופצת, ומבארת, **אַהָא דְּאָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא** – על דין זה שאמר רבי אושעיא, **שֶׁבְּהֵמָה** האוכלת **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים,** אם **הָלְכָה וְאָכְלָה, פְּטוּרָה,** כדין שן ברשות הרבים, אך אם **עָמְדָה וְאָכְלָה, חַיֶּיבֶת.**

מקשה הגמרא: **מַאי שְׁנָא הָלְכָה** – מדוע אם הלכה הבהמה ואכלה תוך כדי הליכתה פטורה, **דְּאוֹרְחֵיהּ הוּא** – מאחר שדרכה של בהמה לאכול תוך כדי הילוכה, ושן ברשות הרבים פטורה, **עָמְדָה נַמִּי אוֹרְחֵיהּ הוּא** – אם כן, אף כשעמדה ואכלה יש לפוטרה מטעם זה, שהרי דרך הבהמות לאכול אף בשעת עמידתן.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רָבָא, בְּקוֹפֶצֶת.** דהיינו, אין כוונת רבי אושעיא לבהמה העומדת ואוכלת כדרכה, שבאופן כזה ודאי יש לפטור הבעלים כדין שן ברשות הרבים, אלא כוונתו 'עמדה ואכלה' היינו שקפצה ונעמדה על רגליה האחוריות, שאין דרכה לעשות כן, ולפיכך יש לחייב הבעלים בתשלום חצי הנזק כדין קרן, החייבת אף ברשות הרבים.

ספק לגבי דבר מאכל המתגלגל מרשות לרשות: **בָּעֵי רַבִּי זֵירָא, מִתְגַּלְגֵּל מַהוּ** – מה דין הבהמה שגילגלה דבר מאכל מרשות אחת לאחרת ואכלתו שם, האם יש לדונה כפי המקום שממנו נטלה את המאכל, או כפי המקום שבו אכלה אותו.

מבררת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי** – באיזה אופן יש להסתפק, ומבארת, **כְּגוֹן דְּקַיְימָא עָמִיר** – שעמדה חבילת קש או תבן **בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְהַבְהֵמָה** עמדה ברשות הרבים, **וְקָא מִתְגַּלְגֵּל וְאָתֵי מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים** – וגילגלה הבהמה עמיר זה מרשות היחיד לרשות הרבים ואכלתו שם, **מַאי,** האם יש לדון לפי רשות היחיד שממנו נטלתו וחייבת, או לפי רשות הרבים שבו אכלתו ופטורה.

הגמרא מנסה לפשוט ספק זה מדברי הברייתא: **תָּא שְׁמַע, דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּיא, מַשּׁוֹ** – חבילה של דבר מאכל, כגון שק מלא גרעיני שעורים, שהיה **מִקְצָתוֹ** עומד **בִּפְנִים** – ברשות היחיד, **וּמִקְצָתוֹ** עומד **בַּחוּץ** – ברשות הרבים, הדין הוא שאם **אָכְלָה** בהמה ממנו **בִּפְנִים חַיֶּיבֶת,** ואם **אָכְלָה בַּחוּץ פְּטוּרָה.**

מבררת הגמרא, **מַאי לָאו** – האם אין הברייתא עוסקת באופן שהיה **מִתְגַּלְגֵּל וְאָתֵי** – שגילגלה הבהמה את השק מרשות לרשות, וכוונת הברייתא כך היא, אכלתו בפנים, דהיינו שגילגלתו מרשות הרבים לרשות היחיד ואכלתו שם, חייבת, מאחר שאכלתו ברשות היחיד, אף על פי שנטלתו מרשות הרבים, אך אם אכלתו בחוץ, דהיינו שגילגלתו מרשות היחיד לרשות הרבים, פטורה, מאחר שאכלתו ברשות הרבים, ואם כן, ניתן לפשוט מברייתא זו את ספיקו של רבי זירא, שיש לדון הבהמה לפי המקום שבו אכלה.

דוחה הגמרא: **לֹא** – לא ניתן לפשוט ספק זה מדברי הברייתא, **דַּאֵימָא** – מאחר שיתכן לומר בכוונת הברייתא להיפך, שאם גילגלה הבהמה מרשות לרשות **וְאָכְלָה, אזי הדין כך הוא, עַל מַה שֶּׁבִּפְנִים** – על מה שהיה מונח בתחילה ברשות היחיד ונטלתו משם, **חַיֶּיבֶת** אף שאכלתו ברשות הרבים, ואילו **עַל מַה שֶּׁבַּחוּץ** – שנטלתו מרשות הרבים, **פְּטוּרָה** אף כשאכלתו ברשות היחיד, מאחר שיש לדון לפי המקום שממנו נטלה, ולא לפי המקום שבו אכלה בפועל.

אִיבָּעֵי אֵימָא – ואם תרצה לומר ניתן לדחות ראיה זו באופן אחר, **כִּי קָאָמַר רַבִּי חִיָּיא כִּפְתִילָה דְּאַסְפַּסְתָּא** – חבילת עלי שחת ארוכים. דהיינו, הברייתא שהביא רבי חייא אינה עוסקת בשק מלא גרעיני שעורים שגילגלתו הבהמה מרשות לרשות, אלא בחבילת שחת שעליה ארוכים, שהיתה מונחת מקצתה ברשות היחיד ומקצתה ברשות הרבים, וכאשר אוכלת הבהמה מצד אחד של העלים נמשך ממילא אף הצד השני אחריו, ולפיכך נידונית כל החבילה כמונחת במקום שבו אוכלת הבהמה, אך אין להוכיח מכאן לגבי גרעיני שעורים שאינם נמשכים מעצמם זה אחר זה, אלא הבהמה היא זו שמגלגלתם מרשות לרשות.

שנינו במשנה, שהשן מועדת לאכול את הראוי לה, ומשלם בעליה נזק שלם, ואם **אָכְלָה** הבהמה **כְּסוּת** או כלים הרי זה משונה, ומשלם הבעלים חצי נזק, **וְכוּ'**, במה דברים אמורים ברשות הניזק אבל ברשות הרבים פטור:

הגמרא מבררת באיזה אופן יש לפטור את השן האוכלת ברשות הרבים:

אַהַיְיא – על איזה אופן השנוי במשנה נאמר שיש לפטור את השן ברשות הרבים, האם רק על האופן השנוי ברישא לגבי שן האוכלת כדרכה, או אף על האופן המבואר בסיפא לגבי שן שאכלה כסות או כלים.

אָמַר רַב, אַכּוּלְּהוּ – דין זה נאמר על כל האופנים השנויים במשנה, שאף האוכלת כסות או כלים ברשות הרבים פטורה. **מַאי טַעְמָא** – ומהו טעם הדבר, הרי בהמה האוכלת כסות או כלים דבר משונה הוא, וחייבת מתורת קרן, ומדוע יש לפוטרה ברשות הרבים. משום **שכָּל הַמְּשַׁנֶּה וְכָא אַחֵר וְשִׁנָּה בּוֹ פָּטוּר.** דהיינו, כל העושה דבר משונה ברשות הרבים, כגון אדם המניח שם כסות או כלים, שאין דרך לעשות כן, ובא אדם או בהמה ושינה בהם, כגון באופן זה שאכלתם בהמה, פטור הבעלים מלשלם את דמי הנזק, מאחר שאף הראשון עשה שלא כהוגן.

וּשְׁמוּאֵל אָמַר לֹא שָׁנוּ שהשן פטורה ברשות הרבים, **אֶלָּא** באופן המבואר ברישא שאכלה **פֵּירוֹת וִירָקוֹת, אֲבָל** אם אכלה **כְּסוּת**

המשך בעמוד 205

מוגדרת להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

הַהוּא בְּרֵהָא. עַז: **בְּקוֹפֶצֶת.** שֶׁקְּפָצָה וְאָכְלָה עַל צַוָּארָהּ שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ בְּכָךְ וְתוֹלֶדָה דְּקָרָן הוּא וְחַיֶּיבֶת חַצִּי נֶזֶק קָאָמַר: **כְּגוֹן דְּקַיְימָא עָמִיר בִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק.** וּבְהֵמָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּמִגְלְגֶלֶת וְאָתֵי מִרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים: **מַאי.** בְּתַר אֲכִילָה אִזְלִינָן וּפְטוּרָה אוֹ בְּתַר דְּשִׁקְלָה לֵיהּ אִזְלִינָן וְחַיֶּיבֶת וְהוּא הַדִּין נַמִּי אִי בְּהֵמָה בִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק וְעָמִיר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְגִילְגְּלוּתוֹ מִרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד אִי בְּתַר אֲכִילָה אִזְלִינָן וְחַיֶּיבֶת דְּשִׁקְלָה לֵיהּ אִזְלִינָן פְּטוּרָה: **מַשּׁוֹ.** קס"ד אַמְתַּחַת מִלְּאָה שְׂעוֹרִין וְאָכְלָה בְּפָנִים חַיֶּיבֶת: **מַאי לָאו.** בְּגוּן שֶׁאֲכָלוּתוֹ בּוֹלוֹ וְהָכֵי קָאָמַר אֲכִילָתוֹ בְּפָנִים בְּגוּן שֶׁגִּלְגְּלָה אֶת כּוּלּוֹ בְּפָנִים חַיֶּיבֶת גִּילְגְּלוּתוֹ לְחוּץ פְּטוּרָה אִלְמָא בְּתַר אֲכִילָה אִזְלִינָן: **אִימָא** אֲכִילָה עַל מַה שֶּׁבַּחוּץ **פְּטוּרָה.** עַל מַה שֶׁהָיָה מוּנָּח בְּתַחִילָּה בַּחוּץ פְּטוּרָה וְעַל הַמּוּנָּח בְּתַחִילָּה בְּפָנִים חַיֶּיבֶת דְּבְתַר דְּשִׁקְלָה לֵיהּ אִזְלִינָן בֵּין הֵיא בְּפָנִים בֵּין הֵיא בַּחוּץ: **וְאִיבָּעֵית אִימָא.** לְעוֹלָם דִּדְקָתָנֵי אֲכִילָתוֹ בְּפָנִים חַיֶּיבֶת עַל כּוּלּוֹ אֲכִילָתוֹ בַּחוּץ פְּטוּרָה עַל כּוּלּוֹ וְלֹא תִּפְשׁוֹט דְּגִלְגּוּל מִלְּתָא הוּא דְּכִי א"ר חִייָא בְּפַתִּילָה דְּאַסְפַסְתָּא מִשּׁוֹ שֶׁל שַׁחַת שֶׁעָלָיו אֲרוּכִּין וּרֹאשׁוֹ אֶחָד בְּפָנִים וּרֹאשׁוֹ אֶחָד בַּחוּץ דְּכֵיוָן דְּהַאי רֵישָׁא כִּי גָּרִיר לֵיהּ אָזִיל אִידָּךְ בְּתַרֵיהּ כְּמַאן דְּמָנַח כּוּלּוֹ בְּחַד דּוּכְתָּא דָּמֵי הִלְכָּךְ אִזְלִינָן בְּתַר בְּהֵמָה כִּי קָמִיבָּעֵיָא לָן בְּגוֹן שְׂעוֹרִין דְּבוּלֵיהּ גְּרָעִין קָאֵי בְּפָנִים אוֹ בַּחוּץ וְכִי אֲכִילָה הַאי לֵא אָזִיל הַאי בְּתַרֵיהּ אִי לֹא מְגִלְגְּלָה לֵיהּ: **פְּתִילָה.** עַל שֵׁם דְּאָרוֹךְ הוּא קְרֵי לֵיהּ פְּתִילָה: **אֲכוּלֵהוּ.** הָא דְּקָתָנֵי מַתְנִיתִין בְּרה"ר פְּטוּרָה אֲכוּלֵהוּ קַאֵי וַאֲפִילּוּ אַכְסוֹת וְכֵלִים דְּשִׁינּוּי הֶזֵּק וְתוֹלְדָה דְּקָרָן: **כָּל הַמִּשְׁנָה.** בְּגוּן זֶה שֶׁהַנִּיזָּק כְּסוּתוֹ וְכֵלָיו בְּרה"ר: **וּבָא אַחֵר וְשִׁנָּהּ בּוֹ.** בְּגוּן זוֹ שֶׁאֲכָלוּתוֹ: **בְּעָטָה מְהַלֶּכֶת בְּרִבּוּצָה פְּטוּרָה.** וְאַף עַל גַּב דִּבְרה"ר חַיֶּיבֶת הָכָא פְּטוּרָה דְּכָל הַמִּשְׁנָה בְּגוּן זוֹ שֶׁרְבָצָה בְּרה"ר וּבָא אַחֵר וּשְׁנָהּ: **מִתְפַּחֵי.** עוֹמְדִין לְפוּשׁ: **בְּהֵמָה לָאו אוֹרְחָהּ.** לִרְבּוֹץ: **דְּמֵי עָמִיר.** שֶׁאִם אֲכָלָה שְׂעוֹרִין כְּדֵי שְׁבִיעָתָהּ אֵינוֹ מְשַׁלֵּם לוֹ אֶלָּא דָּמִים שֶׁהָיָה צָרִיךְ לִיתֵּן בְּקֶשֶׁן וּבְתֶבֶן לְהַאֲכִילָהּ דְּאָמַר לֵיהּ אִי אֲפָשִׁי לְהַאֲכִילָהּ שְׂעוֹרִין אֶלָּא קֶשֶׁן וְתֶבֶן: **דְּמֵי שְׂעוֹרִין בְּזוּל.** כְּפִי שֶׁהָיָה צָרִיךְ לִיקַּח שְׂעוֹרִין לְמַאֲכָלָהּ אִם הָיָה רוֹצֶה לְהַאֲכִילָהּ שְׂעוֹרִין וְלֹא יִתֵּן לוֹ כְּשֵׁעַר שֶׁבַּשּׁוּק דְּלְמָא אִיהוּ לֹא מַאֲכִיל לָהּ שְׂעוֹרִין אֶלָּא בְּזוּל יִתֵּן כְּדַאֲמַרִינָן בְּפֶרֶק מִי שֶׁמֵּת (ב"ב קמו:) וְכָל זוּזָא דְּחָשִׁיב בְּאַרְבַּע דִּנְקֵי דְּהַיְינוּ שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַדָּמִים: **אע"פ שֶׁאֵינוֹ רָגִיל.** לְהַאֲכִילָהּ שְׂעוֹרִין אֶלָּא עָמִיר מְשַׁלֵּם לוֹ דְּמֵי שְׂעוֹרִין כְּפִי מַה שֶּׁאָדָם אַחֵר רָגִיל לִיתֵּן לִבְהֵמָתוֹ קַב אוֹ קַבַּיִים: **לְפִיכָךְ.** כֵּיוָן דְּמִשֵּׁעַרִינָן בְּדָבָר הָרָאוּי לָהּ: **אֲכָלָה חֲטִים אוֹ כָּל דָּבָר הָרָע לָהּ.** דְּלֹא נָזְקָנִית פְּטוּרָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים: **בְּתַחוּמָא.** לֹא הָיִיתָ קָרוֹב אֶצְלֵנוּ שֶׁתּוּכַל לְבֹא. ל"א בְּתַחוּמָא בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ. רַאשׁוֹן שָׁמַעְתִּי: **ה"נ אי נַיְימָא בְּחָצֵר דְּלֹא קַיְימָא לְאַגְרָא וְנַבְרָא דְּלֹא עָבִיד לְמֵיגַר זֶה לֹא נֶהֱנָה וְזֶה לֹא חָסֵר.** דְּלֹא עָבִיד לְמֵיגַר זֶה שֶׁדָּר בְּאוֹתָהּ חָצֵר אֵינוֹ עָשׂוּי לִשְׁכּוֹר חֲצֵרוֹת לְפִי שֶׁמְּצוּיִין לוֹ בָּתִּים לְהִשָּׁאֵיל אוֹ יֵשׁ לוֹ בַּיִת אַחֵר: זֶה לֹא נֶהֱנָה. דְּהָא שְׁכִיחֵי לֵיהּ בָּתִּים בְּחִנָּם: וְזֶה לֹא חָסֵר. דְּהָא לֹא קַיְימָא לְאַגְרָא וּפְשִׁיטָא דְּפָטוּר: שֶׁהָרֵי הָיָה לוֹ לִשְׁכּוֹר בַּיִת אַחֵר: וְזֶה חָסֵר. דְּחֲצֵרוֹ קַיְימָא לְהִשְׁכִּיר וְהָוָה מוֹגֵר לְאַחֲרִינִי: **דְּלֹא קַיְימָא לְאַגְרָא וְנַבְרָא דְּעָבִיד לְמֵיגַר.** דְּהָוָה לֵיהּ זֶה נֶהֱנָה וְזֶה לֹא חָסֵר: **מַאי חִסְרַתִּיךְ.** הָא בְּלֵאוֹ הָכֵי לֹא מוֹגַרְתְּ:

תוספות

מִתְגַּלְגֵּל מַהוּ. פ"ה דִּמְסַפְּקָא לֵיהּ אִי בְּתַר אֲכִילָה אִזְלִינָן וְאִי בְּתַר לְקִיחָה וְקָשֶׁה דִּלְקַמָּן (דף כא:) גַּבֵּי כֶּלֶב שֶׁנָּטַל חֲרֵרָה וְהָלַךְ לְגָדִישׁ פְּשִׁיטָא לָן דְּאִי אֲכִילָה בְּגָדִישׁ דְּעַלְמָא דְּפָטוּר וְעוֹד דִּלְשׁוֹן מִתְגַּלְגֵּל לֹא מַשְׁמַע הָכִי וְנִרְאֶה לְר"י כְּגוֹן דְּקַיְימֵי פִּירוֹת בִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק וּמִגְלְגְּלֵי וְאָתוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים דְּאִי לָאו שֶׁהִבְהֵמָה מְעַכְּבְתָן בְּפִיהָ וְאָכְלָתָן שָׁם הָיָה סוֹפָן לְהָנִיחַ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְקָמְבַעְיָא לֵיהּ אִי חֲשִׁיבֵי כְּמוּנָּחִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ לָאו וְקָאָמַר ת"ש מִשּׁוֹ מִקְצָתוֹ בְּפָנִים כו' מַאי לָאו בְּמִתְגַּלְגֵּל דְּאוֹרְחֵיהּ דְּמִילְּתָא כָּךְ הִיא בְּמִקְצָתוֹ בְּפָנִים וּמִקְצָתוֹ מְבֹרוּר וְקָתָנֵי אֲכָלָה בְּפָנִים חַיֶּיבֶת מִן אֲכָלָה בְּחוּץ אִם לֹא שֶׁאֲכָלָתָן וְאֲכָלָה בְּחוּץ פְּטוּרָה תָּנֵא אַגַּב רֵישָׁא דְּמִילְּתָא דְּפִשִׁיטָא הִיא אֵימָא עַל מַה שֶׁבְּפָנִים חַיֶּיבֶת פִּירוּשׁ עַל מַה שֶׁרָאוּי לִהְיוֹת בְּפָנִים שֶׁאֵין סוֹפוֹ לְהִתְגַּלְגֵּל בְּחוּץ חַיֶּיבֶת וְאִיבָּעֵית אֵימָא בְּפַתִּילָה דְּאַסְפַסְתָּא שֶׁעָלָיו אֲרוּכִּים וְסד"א נַיְזוּל בְּתַר רוֹב עֲלֶה שֶׁבְּפָנִים אוֹ בְּחוּץ:

וְאַזְדָּא רֵישׁ לָקִישׁ לְטַעְמֵיהּ. תְּרוַיְיהוּ צְרִיכֵי הַךְ דְּהָכָא צְרִיכָא דְּלֹא נַיְימָא כְּסוּת עַבְדֵי אִינְשֵׁי דְּמִנְּחֵי גְּלִימָא וּמִתְפַּחֵי וְהַהִיא דְּב' פְּרוֹת אִשְׁמוּעִינָן דְּזָקָא בְּעָטָה רִבּוּצָה בְּמְהַלֶּכֶת חַיֶּיבֶת הָא הוּזְקָה פְּטוּרָה כִּדְדַיְיקִ לְקַמָּן פֶּרֶק הַמַּנִּיחַ (דף לב.) דְּאִבְעֵי לֵהּ לְסַגּוּיֵי בְּאִידָּךְ גִּיסָא:

זֶה אֵין נֶהֱנָה וְזֶה אֵין חָסֵר הוּא. אֲפִילּוּ בְּחָצֵר דְּקַיְימָא לְאַגְרָא וְנַבְרָא דְּלֹא עָבִיד לְמֵיגַר הוּ"מ לְמֵימַר דְּפָטוּר כֵּיוָן שֶׁלֹּא נֶהֱנָה אע"פ שֶׁגָּרַם הֶפְסֵד לְחֲבֵירוֹ דְּאֲפִילּוּ גִּירְשׁוֹ לְחֲבֵירוֹ מִבֵּיתוֹ וְנָעַל דֶּלֶת בְּפָנָיו אֵין זֶה אֶלָּא גְּרָמָא בְּעַלְמָא: **זֶה** נֶהֱנָה וְזֶה חָסֵר הוּא. דְּכָל זְמַן שֶׁרוֹאִין אֶת זֶה עוֹמֵד בְּבֵיתוֹ אֵין מְבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ לְהִשְׂכִּיר:

הא

בְּהֵמָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּמִגְלְגֶלֶת וּבְהֵמָה בִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק וְעָמִיר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְגִילְגְּלוּתוֹ מִרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים אִי בְּתַר אֲכִילָה אִזְלִינָן וְאִי בְּתַר דְּשִׁקְלָה לֵיהּ אִזְלִינָן וְחַיֶּיבֶת חַצִּי נֶזֶק קָאָמַר: **כְּגוֹן דְּקַיְימָא עָמִיר בִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק.** וּבְהֵמָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּמִגְלְגֶלֶת וְאָתֵי מִרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְגִילְגְּלוּתוֹ אוֹ בְּתַר דְּשִׁקְלָה לֵיהּ אִזְלִינָן וּפְטוּרָה אוֹ בְּתַר דְּשִׁקְלָה לֵיהּ אִזְלִינָן וְחַיֶּיבֶת נַמִּי אִי בְּהֵמָה בִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק וְעָמִיר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְגִילְגְּלוּתוֹ מִרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד אִי בְּתַר אֲכִילָה אִזְלִינָן וְחַיֶּיבֶת דְּשִׁקְלָה לֵיהּ אִזְלִינָן וּפְטוּרָה אוֹ בְּתַר דְּשִׁקְלָה לֵיהּ אִזְלִינָן וְחַיֶּיבֶת אֶת כּוּלּוֹ בְּפָנִים גִּילְגְּלוּתוֹ לְחוּץ פְּטוּרָה אֶלְמָא בְּתַר אֲכִילָה אִזְלִינָן: **אִימָא** אֲכִילָה עַל מַה שֶּׁבַּחוּץ פְּטוּרָה. עַל מַה שֶׁהָיָה מוּנָּח בְּתַחִילָּה בַּחוּץ פְּטוּרָה וְעַל הַמּוּנָּח בְּתַחִילָּה בְּפָנִים חַיֶּיבֶת דְּבְתַר דְּשִׁקְלָה לֵיהּ אִזְלִינָן בֵּין הֵיא בְּפָנִים בֵּין הֵיא בַּחוּץ: **וְאִיבָּעֵית אִימָא.** לְעוֹלָם דִּדְקָתָנֵי אֲכִילָתוֹ בְּפָנִים חַיֶּיבֶת עַל כּוּלּוֹ אֲכִילָתוֹ בַּחוּץ פְּטוּרָה עַל כּוּלּוֹ וְלֹא תִּפְשׁוֹט דְּגִלְגּוּל מִלְּתָא הוּא דְּכִי א"ר חִייָא בְּפַתִּילָה דְּאַסְפַסְתָּא גְּרָעִין קָאֵי בְּפָנִים אוֹ בַּחוּץ וְכִי אֲכִילָה הַאי לֵא אָזִיל הַאי בְּתַרֵיהּ אִי לֹא מְגִלְגְּלָה לֵיהּ: **פְּתִילָה.** עַל שֵׁם דְּאָרוֹךְ הוּא קְרֵי לֵיהּ פְּתִילָה: **אֲכוּלֵהוּ.** הָא דְּקָתָנֵי מַתְנִיתִין בְּרה"ר פְּטוּרָה אֲכוּלֵהוּ קַאֵי וַאֲפִילּוּ אַכְסוֹת וְכֵלִים דְּשִׁינּוּי הֶזֵּק וְתוֹלְדָה דְּקָרָן: **כָּל הַמִּשְׁנָה.** בְּגוּן זֶה שֶׁהַנִּיזָּק כְּסוּתוֹ וְכֵלָיו בְּרה"ר: **וּבָא אַחֵר וְשִׁנָּהּ בּוֹ.** בְּגוּן זוֹ שֶׁאֲכָלוּתוֹ: **בְּעָטָה מְהַלֶּכֶת בְּרִבּוּצָה פְּטוּרָה.** וְאַף עַל גַּב דִּבְרה"ר חַיֶּיבֶת הָכָא פְּטוּרָה דְּכָל הַמִּשְׁנָה בְּגוּן זוֹ שֶׁרְבָצָה בְּרה"ר וּבָא אַחֵר וּשְׁנָהּ: **מִתְפַּחֵי.** עוֹמְדִין לְפוּשׁ: **בְּהֵמָה לָאו אוֹרְחָהּ.** לִרְבּוֹץ: **דְּמֵי עָמִיר.** שֶׁאִם אֲכָלָה שְׂעוֹרִין כְּדֵי שְׁבִיעָתָהּ אֵינוֹ מְשַׁלֵּם לוֹ אֶלָּא דָּמִים שֶׁהָיָה צָרִיךְ לִיתֵּן בְּקֶשֶׁן וּבְתֶבֶן לְהַאֲכִילָהּ דְּאָמַר לֵיהּ אִי אֲפָשִׁי לְהַאֲכִילָהּ שְׂעוֹרִין אֶלָּא קֶשֶׁן וְתֶבֶן: **דְּמֵי שְׂעוֹרִין בְּזוּל.** כְּפִי שֶׁהָיָה צָרִיךְ לִיקַּח שְׂעוֹרִין לְמַאֲכָלָהּ אִם הָיָה רוֹצֶה לְהַאֲכִילָהּ שְׂעוֹרִין וְלֹא יִתֵּן לוֹ כְּשֵׁעַר שֶׁבַּשּׁוּק דְּלְמָא אִיהוּ לֹא מַאֲכִיל לָהּ שְׂעוֹרִין אֶלָּא בְּזוּל יִתֵּן כְּדַאֲמַרִינָן בְּפֶרֶק מִי שֶׁמֵּת (ב"ב קמו:) וְכָל זוּזָא דְּחָשִׁיב בְּאַרְבַּע דִּנְקֵי דְּהַיְינוּ שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַדָּמִים: **אע"פ שֶׁאֵינוֹ רָגִיל.** לְהַאֲכִילָהּ שְׂעוֹרִין אֶלָּא עָמִיר מְשַׁלֵּם לוֹ דְּמֵי שְׂעוֹרִין כְּפִי מַה שֶּׁאָדָם אַחֵר רָגִיל לִיתֵּן לִבְהֵמָתוֹ קַב אוֹ קַבַּיִים: **לְפִיכָךְ.** כֵּיוָן דְּמִשֵּׁעַרִינָן בְּדָבָר הָרָאוּי לָהּ: **אֲכָלָה חִטִּים אוֹ כָּל דָּבָר הָרָע לָהּ.** דְּלֹא נָזְקָנִית פְּטוּרָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים: **בְּתַחוּמָא.** לֹא הָיִיתָ קָרוֹב אֶצְלֵנוּ שֶׁתּוּכַל לְבֹא. ל"א בְּתַחוּמָא בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ. רַאשׁוֹן שָׁמַעְתִּי: **ה"נ אי נַיְימָא בְּחָצֵר דְּלֹא קַיְימָא לְאַגְרָא וְנַבְרָא דְּלֹא עָבִיד לְמֵיגַר זֶה לֹא נֶהֱנָה וְזֶה לֹא חָסֵר.** דְּלֹא עָבִיד לְמֵיגַר זֶה שֶׁדָּר בְּאוֹתָהּ חָצֵר אֵינוֹ עָשׂוּי לִשְׁכּוֹר חֲצֵרוֹת לְפִי שֶׁמְּצוּיִין לוֹ בָּתִּים לְהִשָּׁאֵיל אוֹ יֵשׁ לוֹ בַּיִת אַחֵר: זֶה לֹא נֶהֱנָה. דְּהָא שְׁכִיחֵי לֵיהּ בָּתִּים בְּחִנָּם: וְזֶה לֹא חָסֵר. דְּהָא לֹא קַיְימָא לְאַגְרָא וּפְשִׁיטָא דְּפָטוּר: שֶׁהָרֵי הָיָה לוֹ לִשְׁכּוֹר בַּיִת אַחֵר: וְזֶה חָסֵר. דְּחֲצֵרוֹ קַיְימָא לְהִשְׁכִּיר וְהָוָה מוֹגֵר לְאַחֲרִינִי: **דְּלֹא קַיְימָא לְאַגְרָא וְנַבְרָא דְּעָבִיד לְמֵיגַר.** דְּהָוָה לֵיהּ זֶה נֶהֱנָה וְזֶה לֹא חָסֵר: **מַאי חִסְרַתִּיךְ.** הָא בְּלֵאוֹ הָכֵי לֹא מוֹגַרְתְּ:

הא

"והנה סולם מוצב ארצה" – תפילה היא סולם ההתקשרות של הנשמה באלוקות

היום יום ה' כסלו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

הָא איתְהַנִּית. אַפִּילּוּ לְמ"ד בְּפ"ק דְּב"ב (דף יב:) כּוֹפִין אוֹתוֹ עַל מִדַּת סְדוֹם וְיַהֲבִינָן לֵיהּ אַחַד מִצְרָא שֶׁאנִי הָכָא שֶׁהָיָה יָכוֹל לְמוֹנְעוֹ מִתְּחִילָּה מִלְּדוּר בְּבֵיתוֹ וּלְמ"ד הָתָם מַעֲלִינָן לֵיהּ בְּנִכְסֵי דָּבָר תּוֹרִיוֹן מִשּׁוּם דְּדָמֵי לְמוֹנֵעַ חֲבֵירוֹ מִתְּחִילָּה לְדוּר בְּבֵיתוֹ אֲבָל הָכָא כְּבָר דָּר וְאִם תֹּאמַר הַהוּא דְּתָחֵב לוֹ חֲבֵירוֹ בְּבֵית הַבְּלִיעָה דְּרֵישׁ אַלּוּ נְעָרוֹת (כתובות דף ל:) אַמַּאי חַיֵּיב הָאוֹכֵל זֶה נֶהֱנָה וְזֶה לֹא חָסַר הוּא שֶׁאם הָיָה מַחֲזִיר הָיְתָה נִמְאֶסֶת וְאֵין שָׁוֶה כְּלוּם וְי"ל דְּלָא דָּמֵי הוֹאִיל וְנֶהֱנָה מֵחֲמַת הַחִסָּרוֹן שֶׁהָיָה מִתְּחִילָּה מִידֵּי דַּהֲוֵי אַהָא דְּתָנֵן מִתּוֹךְ הָרְחָבָה מְשֻׁלָּם מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית דְּאִלְעֵיסָה לֹא מְחַיֵּיב דַּהֲוֵי שֵׁן בְּרֹה"ר אֶלָּא אַהֲנָאַת מְעָיו מְחַיֵּיב אע"פ שֶׁאם מַחֲזִירוֹ אֵין שָׁוֶה כְּלוּם:

אַפְקוּרֵי מַפְקַר לְהוּ. לא לְגַמְרֵי דְּא"כ אֲפִילּוּ מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית לא מְשֻׁלָּם אֶלָּא מִתְיַיאֵשׁ מֵהֶם שֶׁסָּבוּר שֶׁיִּתְקַלְקְלוּ מֵחֲמַת שֶׁרַבִּים דּוֹרְסִים עֲלֵיהֶם עַד שֶׁלֹּא יְבוֹאוּ לְדָמֵי מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית:

אַתְּ גְּרָמַת לִי הַקִּיפָא יְתִירָא. מִתּוֹךְ פֵּירוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס מִשְּׁמַע דְּמַיְירֵי בְּגָדֵר שֶׁבֵּין שָׂדֵהוּ לְשָׂדֵה נִיקָּף וְקָשֶׁה דְּהֵיכִי חָשִׁיב לֵיהּ זֶה נֶהֱנָה וְזֶה אֵין חָסֵר הוֹאִיל שֶׁכָּל אוֹתוֹ הַגָּדֵר לא נַעֲשָׂה אֶלָּא לְהַפְסִיק בֵּין שְׂדוֹתָיו לִשְׂדֵה נִיקָּף וְעוֹד דַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר אַתְּ גְּרָמַת לִי כָּל זֶה הַהֵיקֵּף דְּהַקִּיפָא יְתִירְתָא מִשְּׁמַע שֶׁגָּרַם לֵיהּ לְהַרְבּוֹת אֶלָּא נִרְאֶה שֶׁמִּבַּחוּץ סָבִיב לד' רוּחוֹת הַקִּיף וְהַקִּיפָא יְתִירָא מִשּׁוּם שֶׁמַּחֲמַת שֶׁדָּה הָאֶמְצָעִי הַהֵיקֵּף גָּדוֹל יוֹתֵר מִדַּאי:

אִם עָמַד נִיקָּף. בְּסֵדֶר הַמִּשְׁנָה ל"ג בְּהַדְיָא נִיקָּף אֶלָּא לְלִשְׁנָא דְּמִקְפַּרְשׁ הָתָם דְּקָאֵי אֲנִיקָּף דַּיֵּיק הָכָא:

טַעְמָא דְּנִיקָּף הָא מַקִּיף פָּטוּר. וְאֲפִילּוּ רַבָּנַן לא פְּלִיגֵי אֶלָּא מִשּׁוּם דְּא"ל אַתְּ גְּרָמַת לִי הַקִּיפָא יְתִירָא וְא"ת וְאִי זֶה נֶהֱנָה וְזֶה לא חָסֵר פָּטוּר אֲפִילּוּ עָמַד נִיקָּף נַמִּי וְי"ל שֶׁאנִי עָמַד נִיקָּף דְּגִלֵּי אַדַּעְתֵּיהּ דְּנִיחָא לֵיהּ בְּהוֹצָאָה וְלא דָּמֵי לְדָר בְּחֲצַר חֲבֵרוֹ דְּלא גְּלֵי אַדַּעְתֵּיהּ אֶלָּא בְּחִנָּם: **ת"ש** ר"י אוֹמֵר. וַאֲפִילּוּ רַבָּנַן לא פְּלִיגֵי אֶלָּא מִשּׁוּם דְּבִיתָא לְעֵלִיָּיה מִשְׁתַּעְבַּד: **גָּתָנָה** לְחֲבֵירוֹ כו'. בְּפ"ק דְּחַגִּיגָה (דף י:) פְּרִיחַ מִכְּדֵי מִגְזַל גְּזֵלֵיהּ מַה לִּי הוּא מַה לִּי חֲבֵירוֹ וּמִשֶּׁנֵּי בְּאַבְנֵי בִּנְיָן הַמְּסוּרוֹת לְגִזְבּוֹר עִסְקִינָן וְא"ת מ"מ לְמִעוּטֵי דְּהָנֵי מִתְכַּוְּוִין לְקִנּוֹת וַאֲפִילּוּ לְמ"ד (ב"מ דף מא.) שֶׁלֹּחוּת יַד צְרִיכָה חִסָּרוֹן ה"מ כְּשֶׁאֵין מִתְכַּוְּוִין לְקִנּוֹת הַכֹּל וְי"ל דְּאֵין אָדָם מוֹעֵל אֶלָּא בְּמִתְכַּוְּוִין לְהוֹצִיאוֹ מֵרְשׁוּת מִי שֶׁהוּא וְהָכָא הוּא סָבוּר שֶׁלּוֹ הוּא: **וְהוּא** שֶׁהִנִּיחָהּ ע"פ אֲרוּבָּה. פ"ה דְּלא קָבְעָה בְּבִנְיָן דְּלא הָיֵי שִׁינּוּי הִלְכָּךְ לא מָעֵיל עַד שֶׁיְּדוּר תַּחְתֶּיהָ וְתֵימָה כִּי קָבְעָה נַמִּי לא קָנֵי דְּשִׁינּוּי הַחוֹזֵר לְבִרְיָיתוֹ הוּא כִּדְאָמַר בְּהֲגוּזֵל קַמָּא (לקמן צו:) הָאי דְּגִזֵּל נִסְכָּא מֵחַבְרֵיהּ עֲבִדֵיהּ זוּזֵי לא קָנֵי בְּשִׁינּוּי מ"ט דְּהָדְדֵי עָבִיד לְהוּ נִסְכָּא: **אַשְׁגּוּחֵי** לא אִשְׁגַּח בֵּיהּ. וּשְׁמוּאֵל עַצְמוֹ הָדֵר בֵּיהּ כִּדְאַמְרִינָן בְּפֶרֶק הַשּׁוֹאֵל (ב"מ דף צט:): כהדיוט

1 הָא אִיתְהַנִּית אֵין מַתְנִיתִין הִיא הֵי מַתְנִיתִין א"ל
2 לְכִי תְּשַׁמֵּשׁ לִי שָׁקָל סוּדְרֵיהּ פָּרַךְ לֵיהּ א"ל אִם
3 נֶהֱנִית מְשֻׁלֶּמֶת מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית אָמַר רָבָא כַּמָּה לא
4 חָלֵי וְלא מַרְגִּישׁ גַּבְרָא דְּמָרֵיהּ סַיְיעֵיהּ דְּאִיע"ג דְּלא
5 דָּמֵי לְמַתְנִיתִין קִבְּלָהּ מִינַּיהּ הַאי זֶה נֶהֱנָה וְזֶה חָסֵר
6 וְהַאי זֶה נֶהֱנָה וְזֶה לא חָסֵר הוּא וְרָמֵי בַּר חָמָא
7 סְתָם פֵּירוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אַפְקוּרֵי מַפְקַר לְהוּ תְּנַן
8 הַמַּקִּיף חֲבֵירוֹ מִשְּׁלֹשׁ רוּחוֹתָיו וְגָדַר אֶת הָרִאשׁוֹנָה
9 וְאֶת הַשְּׁנִיָּה וְאֶת הַשְּׁלִישִׁית אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ הָא
10 רְבִיעִית מְחַיְּבִין אוֹתוֹ ש"מ זֶה נֶהֱנָה וְזֶה לא חָסֵר
11 חַיָּיב שַׁאנִי הָתָם דְּאָמַר לֵיהּ אַתְּ גְּרַמְתָּ לִי הֶקִּיפָא
12 יְתֵירָא ת"ש א"ר יוֹסֵי אִם עָמַד נִיקָּף וְגָדַר אֶת
13 הָרְבִיעִית מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל טַעְמָא דְּגָדַר נִיקָּף
14 הָא מַקִּיף פָּטוּר ש"מ זֶה נֶהֱנָה וְזֶה לא חָסֵר פָּטוּר
15 שַׁאנִי הָתָם דְּאָמַר לֵיהּ לְדִידִי סַגִּי לִי בִּנְטִירָא בַּר
16 זוּזָא ת"ש הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּיה שֶׁל שְׁנַיִם שֶׁנָּפְלוּ אָמַר בַּעַל
17 הָעֲלִיָּיה לְבַעַל הַבַּיִת לִבְנוֹת וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה הֲרֵי בַּעַל
18 הָעֲלִיָּיה בּוֹנֶה בַּיִת וְיוֹשֵׁב בָּהּ עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ יְציאוֹתָיו
19 יְציאוֹתָיו הוּא דְּמְחַיֵּיב לֵיהּ בַּעַל הַבַּיִת הָא שְׁכָרוֹ
20 לא ש"מ זֶה נֶהֱנָה וְזֶה לא חָסֵר פָּטוּר שַׁאנִי הָתָם
21 דְּבֵיתָא לְעֵלִיָּיה מִשְׁתַּעְבַּד ת"ש רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אַף
22 זֶה הַדָּר בַּחֲצַר חֲבֵירוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת
23 לוֹ שָׂכָר ש"מ זֶה נֶהֱנָה וְזֶה לא חָסֵר חַיָּיב שַׁאנִי
24 הָתָם מִשּׁוּם שַׁחְרוּרֵיהּ דְּאִשְׁתֵּיהּ שַׁלְחוּהָ בֵּי רַבִּי
25 אַמֵּי אָמַר וְכִי מָה עָשָׂה לוֹ וּמַה חִסְּרוֹ וּמַה הִזִּיקוֹ
26 רַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא אָמַר נִתְיַישֵּׁב בַּדָּבָר הָדָר שַׁלְחוּהָ
27 קַמֵּיהּ דְּרַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא אָמַר כּוּלֵּיהּ הַאי שַׁלְחוּ
28 לִי וְאַזְלִי אִילּוּ אַשְׁכְּחִי בָּהּ טַעְמָא לא שָׁלַחְנָא לְהוּ
29 אִתְּמַר רַב כַּהֲנָא א"ר יוֹחָנָן אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ
30 שָׂכָר רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ
31 שָׂכָר אָמַר רַב פַּפָּא הָא דְּרַבִּי אַבָּהוּ לָאו בְּפֵירוּשׁ
32 אִתְּמַר אֶלָּא מִכְּלָלָא אִתְּמַר דִּתְנַן נָטַל אֶבֶן אוֹ קוֹרָה
33 שֶׁל הֶקְדֵּשׁ הֲרֵי זֶה לא מָעַל נְתָנָהּ לַחֲבֵירוֹ הוּא
34 מָעַל וַחֲבֵירוֹ לא מָעַל בְּנָאָהּ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ הֲרֵי זֶה לא
35 מָעַל עַד שֶׁיְּדוּר תַּחְתֶּיהָ שָׁוֶה פְּרוּטָה וְאָמַר שְׁמוּאֵל
36 וְהוּא שֶׁהִנִּיחָהּ עַל פִּי אֲרוּבָּה וְיָתִיב רַבִּי אַבָּהוּ קַמֵּיהּ
37 דְּר' יוֹחָנָן וְקָאָמַר מִשְּׁמֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל זֹאת אוֹמֶרֶת הַדָּר
38 בַּחֲצַר חֲבֵירוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שָׂכָר וְשָׁתַק לֵיהּ אִיהוּ סָבַר מִדְּשָׁתִיק
39 מוֹדֶה לֵיהּ וְלא הִיא אַשְׁגּוּחֵי לא אַשְׁגַּח בֵּיהּ כִּדְרַבָּה דְּאָמַר רַבָּה הֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא מִדַּעַת כהדיוט

רש"י

1 הָא אִיתְהַנִּית. דְּאִי לָאו חֲצַר דִּידִי הֲוָת אוֹגֵר אַחֲרִינִי: לְכִי תְּשַׁמֵּשׁ לִי. כְּשֶׁתְּשַׁמְּשֵׁנִי שִׁימּוּשׁ
2 אֶחָד אוֹמֵר לָךְ: קָרַךְ לֵיהּ סוּדְרֵיהּ. קִיפֵל לוֹ סוּדָר שֶׁלּוֹ: מְשֻׁלֶּמֶת מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית. אֵלְמָא בְּחַר
3 הַנְּהָנֶה אוֹזְלִינָן: גַּבְרָא דְּמָרֵיהּ סַיְיעֵיהּ. רְמִי בַּר חָמָא: דְּאִע"ג דְּלא דָּמֵיָא. הַהִיא בְּעָיָא
4 לְמַתְנִיתִין: קִיבְּלָהּ. רַב חִסְדָּא מִינַּיהּ וְלא אוֹתְבֵיהּ מִידֵּי: מַפְקַר לְהוּ. וְלא חִישׁ מִידֵּי דְּהָא
5 סוֹפֵן לְאִיבּוּד: מְשֻׁלָּשׁ רוּחוֹתָיו. שֶׁהָיָה לוֹ לְרָאוּבֵן
6 שְׁלֹשׁ שְׂדוֹת אֵצֶל שָׂדֶה שִׁמְעוֹן מְשֻׁלָּשׁ רוּחוֹתָיו:
7 וְגָדַר. רְאוּבֵן אֶת הָרִאשׁוֹנָה סָמוּךְ לִשְׂדֵה שִׁמְעוֹן
8 לְבַד מֵחִיצוֹת חִיצוֹנוֹת שֶׁהָיוּ לוֹ בֵּינוֹ לִשְׁאָר
9 הַבְּקָעוֹת: וְאֶת הַשְּׁנִיָּה וְהַשְּׁלִישִׁית כָּזֶה: אֵין
10 מְחַיְּבִין אוֹתוֹ. אֵין
11 מְחַיְּבִין אֶת שִׁמְעוֹן
12 כְּלוּם דְּמַאי אַהֲנֵי
13 לֵיהּ הֲרֵי שָׂדֵהוּ
14 פְּתוּחָה מִצַּד רְבִיעִית:

15 הָא רְבִיעִית. הָא אם הָיָה לוֹ לְרָאוּבֵן ד' שְׂדוֹת
16 מֵאַרְבַּע רוּחוֹת שֶׁל שִׁמְעוֹן וְגָדְרָן מְחַיְּבִין אֶת
17 שִׁמְעוֹן לָתֵת אֶת חֶלְקוֹ בְּמֵחִיצוֹת הַפְּנִימִיּוֹת
18 שֶׁבֵּינוֹ לְרָאוּבֵן: זֶה נֶהֱנָה. שִׁמְעוֹן: וְזֶה לא חָסֵר.
19 רְאוּבֵן שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לוֹ לְגִדּוֹר שָׂדֵהוּ: הֶקִּיפָא יְתֵירָא.
20 דְּאִי לָאו שָׂדֵה שֶׁל שִׁמְעוֹן בֵּין שְׂדוֹתָיו הֲוֵי סַגִּי
21 לֵיהּ מֵחִיצוֹת חִיצוֹנוֹת וְהָווּ כָּל שְׂדוֹתָיו גְּדוּרִים
22 וְהִלְכָּךְ חָסֵר הוּא בִּשְׁבִילוֹ: אם עָמַד נִיקָּף וְגָדַר
23 אֶת הָרְבִיעִית. גְּלֵי אַדַּעְתֵּיהּ דְּנִיחָא לֵיהּ בְּהֶקִּיפוֹ
24 שֶׁל רְאוּבֵן וּמְגַלְגְּלִים עָלָיו אֶת הַכֹּל לִתֵּת אֶת
25 חֶלְקוֹ בְּג' מֵחִיצוֹת פְּנִימִיּוֹת שֶׁל רְאוּבֵן: הָא
26 מַקִּיף. הָא אם קָנָה מַקִּיף עוֹד שָׂדֶה רְבִיעִית
27 אֵצֶל שִׁמְעוֹן וְגָדְרָהּ פָּטוּר שִׁמְעוֹן: לְדִידִי סַגִּי לִי
28 בִּנְטִירָא בַּר זוּזָא. לא הָיָה יְכוֹלֶת בְּיָדִי לְגַדֵּר
29 גָּדֵר שֶׁל אֲבָנִים וְסַגִּי לִי בְּגָדֵר קוֹצִים בַּר זוּזָא
30 לְהַבְדִּיל בֵּינִי וּבֵינְךָ: הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּיה. בַּיִת שֶׁל זֶה
31 וְהָעֲלִיָּיה שֶׁעַל גַּבָּהּ הַוְיָא שֶׁל אַחֵר: יְציאוֹתָיו.
32 מָה שֶׁהוֹצִיא עַל הַבַּיִת אֶלְמָא מִדַּיְּהִיב לֵיהּ כָּל
33 יְציאוֹתָיו וְאֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ שֶׁכַּר מָה שֶׁעָמַד בַּבַּיִת
34 אֶלְמָא זֶה נֶהֱנָה שֶׁהָיָה לוֹ לִשְׂכּוֹר אַחֶרֶת וְזֶה לא
35 חָסֵר דִּבְלֵאוֹ הָכִי לא בָּעֵי אִיהוּ לְמִבְנֵייהּ פָּטוּר
36 הַנֶּהֱנֶה: דְּבַיִת לְעֲלִיָּיה מִשְׁתַּעְבַּד. שֶׁעַל הַבַּיִת
37 לִסְבּוֹל הָעֲלִיָּיה הִלְכָּךְ הַדִּין עִם זֶה לְדוּר בּוֹ: רַבִּי
38 יְהוּדָה אוֹמֵר כו'. אַתְּנָא קַמָּא פְּלִיג דְּבַעַל הַבַּיִת:
39 הָעֲלִיָּיה צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת שָׂכָר לְבַעַל הַבַּיִת:
40 שַׁחְרוּרֵיהּ דְּאִשְׁתֵּיהּ. שֶׁמִּשְׁחִיר לוֹ הַכְּתָלִים
41 הִלְכָּךְ חָסֵר הוּא אֲבָל בַּיִת יָשָׁן לא: שַׁלְחוּהָ בֵּי
42 רַבִּי אַמֵּי. לְהָא בְּעָיָא דִּלְעֵיל זֶה נֶהֱנָה וְזֶה לא
43 חָסֵר מֵהוּ: מַה חִסְּרוֹ. זֶה עָמַד בְּבַיִת דְּלא קַיְּימָא
44 לְאַגְרָא: נִתְיַישֵּׁב בַּדָּבָר. נֶעְיַין בָּהּ: לָאו בְּפֵירוּשׁ
45 אִתְּמַר. לָאו בְּהָדְיָא שְׁמָעָהּ רַבִּי אַבָּהוּ מִינַּיהּ דְּר'
46 יוֹחָנָן: נָטַל אֶבֶן אוֹ קוֹרָה. מִפְּרֹשׁ בְּמַסֶּכֶת מְעִילָה
47 דִּבְגוּזֵל עִסְקִינָן: לא מָעַל. דְּמַעִיקָּרָא נַמִּי
48 בִּרְשׁוּתֵיהּ הֲוֵי כִּי הַשְׁתָּא וְלא שִׁינּוּי הוּא: נְתָנָהּ
49 לַחֲבֵירוֹ. קְנָיֵיהּ חֲבֵירוֹ דְּגוּזֵל יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לִיתֵּן
50 וְזֶה שֶׁהוֹצִיאוֹ לְחוּלִין מָעַל: בְּנָאָהּ. גִּזְבֵּר בְּתוֹךְ
51 בֵּיתוֹ לא מָעַל כו': וְהוּא שֶׁהִנִּיחָהּ ע"פ אֲרוּבָּה.
52 וְלא קָבְעָהּ בַּבִּנְיָן דְּלא הֲוֵי שִׁינּוּי הִלְכָּךְ לא מָעַל
53 עַד שֶׁיְּדוּר תַּחְתֶּיהָ: זֹאת אוֹמֶרֶת. מִדְּקָתָנֵי דְּכִי דָּר
54 תַּחְתֶּיהָ הַיְּיבָ וְאע"ג דְּשֶׁלֹּא מִדַּעַת הֶקְדֵּשׁ עֲבַד:
55 בְּהֶקְדֵּשׁ לֵיכָּא לְמֵימַר שֶׁלֹּא מִדַּעַת דְּדַעַת
56 שְׁכִינָה אִיכָּא הִלְכָּךְ כְּהַדְיוֹט מִדַּעַת דְּמִי:

אין

התחלת התפילה היא בהודאה לבד, אבל "וראשו מגיע השמימה", בבחינת ביטול עצמי

היום יום ה' כסלו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הָא אִיתְּהֲנִית – הרי נהנית מממוני, ועליך לשלם על ההנאה. **אָמַר** **לֵיהּ** רמי בר חמא, **מַתְנִיתִין הֵיא** – יש ראיה לזה ממשנה. שאל אותו רב חסדא, **הֵי מַתְנִיתִין** – איזו משנה. **אָמַר** **לֵיהּ** רמי בר חמא, **לְכִי תְּשַׁמֵּשׁ לִי** – כשתשמשני שימוש אחד אבאר לך את תשובתי. **שָׁקַל סוּדְרֵיהּ כָּרַךְ לֵיהּ** – לקח רב חסדא את סודרו של רמי בר חמא וקיפלו. **אָמַר** **לֵיהּ** רמי בר חמא, שיש להוכיח מהמשנה לגבי בהמה שאבלה פירות ברשות הרבים, שבעל הבהמה נהנה שפרתו אבלה ואילו בעל הפירות לא חסר, כמבואר להלן, ואף על פי כן **אִם נֶהֱנִית מְשֻׁלֶּמֶת מַה שֶּׁנֶּהֱנִית,** ומוכח שזה נהנה וזה לא חסר חייב.

רבא דוחה את ראיית רמי בר חמא: **אָמַר רָבָא, כַּמָּה לֹא חָלֵי וְלֹא מַרְגִּישׁ גַּבְרָא דְּמָרֵיהּ סַיְיעֵיהּ** – כמה סמוך ומובטח [ואינו צריך לחלות ולדאוג מכל רעה] רמי בר חמא, שהקדוש ברוך הוא בעזרו, **דְּאַף עַל גַּב דְּלֹא דָּמֵי לְמַתְנִיתִין קַבְלָהּ מִינֵּיהּ** – שאף שהנידון שבו הסתפקו אינו דומה למשנתינו, קיבל ממנו רב חסדא את ראייתו. אבל באמת אין הנידון דומה לראיה, משום **שֶׁהַאי** – דין זה שהבהמה חייבת על פירות שאכלה ברשות הרבים, הוא משום **שׁוֹר** [בעל הבהמה] **נֶהֱנָה, וְזֶה** [בעל הפירות] **חָסֵר, וְהַאי** – הספק לגבי הדר בחצר שאינה עומדת להשכרה, **זֶה** [השוכר] **נֶהֱנָה, וְזֶה** [בעל החצר] **לֹא חָסֵר הוּא,** ויתכן שהוא פטור. מתרצת הגמרא: **וְרָמִי בַּר חָמָא** סובר, **שִׁמְתָּם פֵּירוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אַפְקוּרֵי מַפְקַר לְהוּ** – בעליהם מפקירם, כלומר מתייאש מהם וחושב שיהיו שוים פחות מדמי מה שנהנית, ונמצא שאינו חסר באכילת הבהמה.

הגמרא מביאה משנה לפשוט ממנה את הספק: **תְּנַן, הַמַּקִּיף** את שדה **חֲבֵירוֹ מִשָּׁלֹשׁ רוּחוֹתָיו,** כגון שהיה לראובן שלש שדות משלש רוחותיה של שדה שמעון, **וְגָדַר** ראובן **אֶת הָרִאשׁוֹנָה וְאֶת הַשְּׁנִיָּה וְאֶת הַשְּׁלִישִׁית** בגבול שבין שדותיו לשדהו של שמעון, מלבד הגדרות החיצונות שבין שדותיו לשאר הבקעות, **אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ** – את שמעון לשלם כלום, משום שהוא לא נהנה בגדירה זו, שהרי שדהו נשארה פתוחה מהצד הרביעי. מדייקת הגמרא: **הָא** – אבל אם היה לראובן ארבע שדות מארבע רוחות שדה שמעון, וגדר גם את **הָרְבִיעִית,** שאז נמצא שמעון נהנה ששדהו גדורה מכל רוחותיה, **מְחַיְּבִין אוֹתוֹ** לשלם את חלקו, **שְׁמַע מִינָּהּ** ש**זֶה נֶהֱנֶה וְזֶה לֹא חָסֵר' חַיָּיב,** שהרי שמעון נהנה ששדהו גדורה וראובן לא חסר כלום בהנאת שמעון, וכן הדר בחצר חבירו שאינה עומדת להשכרה חייב לשלם. דוחה הגמרא: **שַׁאנִי הָתָם** – שונה הדבר שם, **דְּאָמַר** **לֵיהּ** ראובן לשמעון, **אַתְּ גָּרַמְתְּ לִי הֶקֵּיפָא יְתֵירָא** – היקף מיותר, שאילו לא היתה שדך בין שדותי היה די לי בגדרות חיצוניות בלבד, וכעת ששדך באמצע, אני צריך להקיף את שדותי גם בגדר פנימית, ומשום כך זה נחשב ש'זה נהנה וזה חסר', וחייב.

הגמרא מוכיחה מדברי רבי יוסי באותה משנה, שפטור: **תָּא שְׁמַע, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אִם** לאחר שגדר ראובן משלש רוחות, **עָמַד הִיקִּיף וְגָדַר אֶת הָרוּחַ הָרְבִיעִית, מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל** – מחייבים אותו להשתתף בשלושת המחיצות הפנימיות של ראובן, משום שגילה דעתו שנח לו בגדרות. מדייקת הגמרא: **טַעְמָא דְּגָדַר נִיקַּף** וגילה דעתו שנח לו, **הָא** – אבל אם **הִקִּיף** קנה שדה רביעית הסמוכה לשדה שמעון, וגדרה, שמעון **פָּטוּר, שְׁמַע מִינָּהּ שֶׁזֶּה נֶהֱנֶה וְזֶה לֹא חָסֵר פָּטוּר.** דוחה הגמרא: **שַׁאנִי הָתָם** – שונה הדבר שם, **דְּאָמַר** **לֵיהּ** שמעון לראובן, לא היתה יכולת בידי לגדור גדר של אבנים, **וּלְדִידִי סַגִּי לִי בִּנְטִירָא בַּר זוּזָא** – ועבורי די בגדר קוצים השוה זוז אחד, להבדיל ביני וביניך, ונמצא שלא נהנה שמעון אלא זוז, ועל יותר מזה נחשב 'זה לא נהנה'.

הגמרא מביאה משנה לפשוט ממנה את הספק: **תָּא שְׁמַע, הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּיה שֶׁל שְׁנַיִם,** כלומר, הבית שעל הקרקע שייך לאחד, והעליה מעל הבית שייכת לאחר, **שֶׁנָּפְלוּ** ונחרבו [הבית והעליה], **אָמַר** **בַּעַל הָעֲלִיָּיה לְבַעַל הַבַּיִת לִבְנוֹת** את ביתו, כדי שהוא יוכל לבנות את עלייתו על גביו, **וְהוּא** – ובעל הבית **אֵינוֹ רוֹצֶה** לבנות, **הֲרֵי בַּעַל הָעֲלִיָּיה בּוֹנֶה בַּיִת** באותה קרקע, **וְיוֹשֵׁב בָּהּ עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ** בעל הבית את **יְצִיאוֹתָיו** שהוציא על בניית הבית, ואז יצא מן הבית ויבנה את עלייתו על גביו. מדייקת הגמרא: **יְצִיאוֹתָיו הוּא דְּמַחַיֵּיב** **לֵיהּ** – חייב **בַּעַל הַבַּיִת** לשלם לבעל העלייה, **הָא** – אבל את **שְׂכָרוֹ** עבור מה שדר בביתו, **לֹא** מנכה לו מהתשלום, **שְׁמַע מִינָּהּ שֶׁזֶּה נֶהֱנֶה וְזֶה לֹא חָסֵר פָּטוּר,** שהרי בעל העליה נהנה, שלא היה צריך לשכור מקום אחר, ובעל הבית לא חסר, שהרי לא רצה לבנות את הבית. דוחה הגמרא: **שַׁאנִי הָתָם** – שונה הדבר שם, **דְּכִיתָא לַעֲלִיָּיה מִשְׁתַּעְבַּד** – שהבית משועבד לסבול את העליה על גביו, וכיון שיש זכות לבעל העליה על בעל הבית לסבול את עלייתו, יש לו גם זכות לדור בבית עד שיתן לו את יציאותיו, ואינו 'נהנה מממון חבירו', אלא הוא נוטל את שלו בזכות.

הגמרא מוכיחה מדברי רבי יהודה באותה משנה, שחייב: **תָּא שְׁמַע, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף זֶה** – בעל העליה **הַדָּר בַּחֲצַר חֲבֵירוֹ** – בעל הבית **שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שָׂכָר** על המגורים. מדייקת הגמרא: **שְׁמַע מִינָּהּ שֶׁזֶּה נֶהֱנֶה וְזֶה לֹא חָסֵר חַיָּיב,** שהרי בעל העליה נהנה ובעל הבית אינו חסר. דוחה הגמרא: **שַׁאנִי הָתָם** – שונה הדבר שם שמדובר בבית חדש, וחייב לשלם **מִשּׁוּם שַׁחְרוּרֵיתָא דְּאַשְׁיְיתָא** – השחרת הכתלים בעשן שהוא עושה כשדר בבית, וממילא הרי 'זה נהנה וזה חסר', ולכן חייב.

שְׁלָחוּהָ – שלחו בני הישיבה את הספק בעניין 'זה נהנה וזה לא חסר' **בֵּי** – לבית **רַבִּי אַמִּי, אָמַר** רבי אמי, **וְכִי מַה עָשָׂה לוֹ** הדר לבעל הבית, **וּמַה חִסְּרוֹ, וּמַה הִזִּיקוֹ,** והדר פטור מלשלם. ושלחו את הספק גם לפני **רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, אָמַר** רבי חייא בר אבא, **נְתַיְּישֵׁב בַּדָּבָר** – נעיין בשאלה זו עד שתתיישב דעתנו להשיב. **הָדַר** – שוב **שְׁלָחוּהָ קַמֵּיהּ** – לפני **דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, אָמַר, כּוּלֵּיהּ הַאי שָׁלְחוּ לִי וְאָזְלִי** – כל כך הרבה פעמים שולחים לי והולכים כמה פעמים, **אִילּוּ אַשְׁכְּחֵי** – מצאתי **בָּהּ טַעְמָא** – טעם לפטור או לחייב, **לֹא שְׁלַחְנָא לְהוּ** – וכי לא הייתי שולח להם תשובה.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים מה דעת רבי יוחנן בענין זה: **אִתְּמַר, רַב כַּהֲנָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שָׂכָר, וְרַבִּי אַבָּהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שָׂכָר. אָמַר רַב פָּפָּא, הָא דְּרַבִּי אַבָּהוּ, לַאו בְּפֵירוּשׁ אִתְּמַר אֶלָּא מִכְּלָלָא אִתְּמַר** – לא שמעם בפירוש מרבי יוחנן אלא שמע ממנו דברים אחרים ומהם דייק שכך דעתו, ואין לסמוך על הדברים. **דְּתַנְיָא, נָטַל** הגזבר הממונה על ההקדש **אֶבֶן אוֹ קוֹרָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ** לעצמו, **חֲרֵי זֶה לֹא כָּעֵל,** שהרי לא שינה את רשותה, שגם קודם לכן היתה ברשותו. אך אם **נְתָנָהּ** במתנה **לַחֲבֵירוֹ,** [וחבירו קנה, מכיון שיש לגזבר רשות לתת], **הוּא** – הגזבר **כָּעֵל,** שכיון שנתנה לחבירו הוציאה מיד הקדש לחולין, **וַחֲבֵירוֹ לֹא כָּעֵל,** שאחר שהוציאה הגזבר לחולין הרי היא שלו. ואם הגזבר לא הוציא את האבן מרשות ההקדש אלא **בְּנָאָהּ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, חֲרֵי זֶה לֹא כָּעֵל עַד שֶׁיְּרוּר תַּחְתֶּיהָ** וידהנה ממנה בשיעור **שָׁוֶה פְּרוּטָה. וְאָמַר שְׁמוּאֵל,** מה ששנינו שאם דר תחתיה שוה פרוטה מעל, **וְהוּא שֶׁהִנִּיחָהּ עַל פִּי אֲרוּבָּה** ולא קבעה בבניין, שאין זה שינוי, אבל אם קבעה בבניין מעל מיד, שעל ידי השינוי הוציאה מרשות הקדש.

וְיָתִיב – וישב **רַבִּי אַבָּהוּ קַמֵּיהּ** – לפני **דְּרַבִּי יוֹחָנָן, וְקָאָמַר מִשְּׁמֵיהּ** – ואמר בשמו **דִּשְׁמוּאֵל, זֹאת אוֹמֶרֶת שֶׁהָדַר בַּחֲצַר חֲבֵירוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שָׂכָר,** שהרי כשדר בתחתיה שוה פרוטה היה זה שלא מדעת ההקדש, וחייב. **וְשָׁתַק** רבי יוחנן **לֵיהּ** – לשמע דברי רבי אבהו. ומבאר רב פפא מדוע אין לסמוך על הדברים, **אִיהוּ** – הוא, רבי אבהו **סָבַר, מִדְּשָׁתִיק מוֹדֶה לֵיהּ** – מתוך ששתק רבי יוחנן מוכח שהוא מודה לדברים, **וְלֹא הִיא** – ואין זה נכון, אלא **אַשְׁגּוּחֵי לֹא אַשְׁגַּח בֵּיהּ** – לא השגיח רבי יוחנן בדבריו, משום שהדמיון אינו נכון, כי בהקדש אין לומר 'שלא מדעת', שתמיד יש דעת שכינה, והרי זה כהדיוט מדעת. **כִּדְרַבָּה, דְּאָמַר רַבָּה, הֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא מִדַּעַת**

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כְּהֶרְיוֹט מִדַּעַת דְּמִי – נחשב, ובהקדש לעולם יש דעת שכינה, שבשעה שמשתמש בנכסי הקדש השכינה יודעת שהוא עושה זאת.

שָׁלַח לֵיהּ רַבִּי אַבָּא בַּר זַבְדָּא לְמָרִי בַּר מַר, בְּעֵי מִינֵּיהּ – שאל מַרֵב הוּנָא, הַדָּר בַּחֲצַר חֲבֵירוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שָׂכָר אוֹ לֹא. אַדְּהָכִי – בינתיים נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַב הוּנָא – נפטר רב הונא. אָמַר לֵיהּ רַבָּה בַּר רַב הוּנָא, הָכִי – כך אָמַר אַבָּא מָרִי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שָׂכָר.

רבה אמר הוראה נוספת בשם אביו רב הונא: וְהַשּׂוֹכֵר בַּיִת מֵרְאוּבֵן מַעֲלֶה שָׂכָר לְשִׁמְעוֹן. שואלת הגמרא: שִׁמְעוֹן מַאי עֲבִידְתֵּיהּ – מה מעשיו, כלומר מדוע יטול שכר המגיע לראובן. מבארת הגמרא: הָכִי קָאָמַר, שכר בית מראובן מפני שחשב שהוא הבעלים, וּנְמְצָא הַבַּיִת שֶׁל שִׁמְעוֹן, מַעֲלֶה לוֹ שָׂכָר לשמעון. תמהה הגמרא: תַּרְתֵּי – שני דינים אלו סותרים, שהרי השוכר בית מראובן דר בו שלא מדעת שמעון, ואמר רב הונא שצריך להעלות לו שכר, ולגבי הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אמר שאינו צריך להעלות לו שכר. מיישבת הגמרא: הָא – הדין שמעלה שכר לשמעון הוא בחצר דְּקַיְּימָא לְאַגְרָא – העומדת להשכרה, ו'זה נהנה וזה חסר', וְהָא – הדין שאינו צריך להעלות לו שכר הוא בחצר דְּלֵא קַיְּימָא לְאַגְרָא – שאינה עומדת להשכרה, ו'זה נהנה וזה לא חסר'.

הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין זה: אִתְּמַר נַמִּי, אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אָבִין אָמַר רַב, וְאָמְרֵי לָהּ – ויש אומרים אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אָבִין אָמַר רַב הוּנָא, הַדָּר בַּחֲצַר חֲבֵירוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שָׂכָר, וְהַשּׂוֹכֵר בַּיִת מִבְּנֵי הָעִיר מַעֲלֶה שָׂכָר לַבְּעָלִים. שואלת הגמרא: בְּעָלִים מַאי עֲבִידְתֵּיהוּ – מה מעשיהם, כלומר מדוע לא ישלם לבני העיר. מבארת הגמרא: הָכִי קָאָמַר – כך אמר, אם שכרו את הבית מבני העיר בטעות, ואחר כך נִמְצְאוּ לוֹ לבית בְּעָלִים, השוכרים מַעֲלִין לָהֶן שָׂכָר לבעלים האמתי. תמהה הגמרא: תַּרְתֵּי – שני דינים אלו סותרים, שהרי השוכר בית מבני העיר דר בו שלא מדעת בעליו, ונאמר שצריך להעלות לו שכר, ולגבי הדר בחצר חבירו שלא מדעתו נאמר שאינו צריך להעלות לו שכר. מיישבת הגמרא: הָא – הדין המחייב הוא בחצר דְּקַיְּימָא לְאַגְרָא – העומדת להשכיר, וְהָא – הדין הפוטר הוא בחצר דְּלֵא קַיְּימָא לְאַגְרָא – שאינה עומדת להשכיר.

הגמרא מביאה אמוראים נוספים שדנו בענין זה: אָמַר רַב סְחוֹרָה אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, הַדָּר בַּחֲצַר חֲבֵירוֹ שאינה עומדת להשכיר, שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, אֵין צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שָׂכָר, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כד יב) 'וּשְׁאִיָּה יֻכַּת שָׁעַר', דהיינו, שד ששמו 'שאיה' מכתת שער בית שלא דרים בו, ונמצא שהדר בבית ההנה את הבעלים, שעל ידו לא נחרב ביתם, ולכן פטור מלשלם את שכר הדירה. אָמַר מַר בַּר רַב אַשֵּׁי, לְדִידִי חָזֵי לֵיהּ – אני ראיתי שד זה, וּמְנַנַּח – והוא נוגח בית כִּי תּוֹרָא – כמו שור. רַב יוֹסֵף אָמַר, בֵּיתָא מַיְתְבָא – בית מיושב שדרים בו, יָתִיב – ישובו קיימים, משום שרואים את הצריך תיקון ומתקנים אותו. שואלת הגמרא: מַאי בֵּינַיְיהוּ – מה ההבדל בין שני הטעמים. ומשיבה: אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ – יש הבדל ביניהם באופן דְּקָא מִשְׁתַּמֵּשׁ בֵּיהּ בְּצִיבֵּי וְתִיבְנָא – שבעל הבית היה מניח בו עצים ותבן, ובא אדם ודר בו, משום 'שאיה' אין לפוטרו, שהרי בעל הבית משתמש בו, ולא ההנהו, אבל משום יישוב הבית יש לפוטרו, שהרי בעל הבית לא היה רואה את הצריך תיקון.

הגמרא מבררת את דעת רב נחמן בענין זה: הַהוּא גַּבְרָא – מעשה באדם דְּבָנָה אַפַּדְנָא אַקַּיְּלְקַלְתָּא דְּיַתְמֵי – שבנה ארמון על אשפה של יתומים, אַגְּבֵיהּ רַב נַחְמָן לְאַפַּדְנֵיהּ מִינֵּיהּ – גבה רב נחמן את ארמונו, לשלם ליתומים את שכר המקום. אומרת הגמרא: לֵימָא – האם נאמר קָסָבַר – שסובר רַב נַחְמָן שהַדָּר בַּחֲצַר חֲבֵירוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שָׂכָר. דוחה הגמרא: הַהוּא, מֵעִיקָּרָא – מתחילה בני אומה הנקראת 'קַרְמָנָאֵי' הֲווּ דָּיְירֵי בֵּיהּ – היו דרים באשפה, וְיַתְמֵי לְהוּ לְיַתְמֵי – והיו משלמים ליתומים דָּבָר מוּעָט, ונמצא שאשפת היתומים עמדה להשכיר, ולכל הדעות חייב. אָמַר לֵיהּ רב נחמן, זִיל פַּיְּיסִינְהוּ לְיַתְמֵי – לך ופייס את היתומים, ותן להם דמים מועטים שיתרצו בכך, וְלֹא אַשְׁגַּח – ולא השגיח אותו אדם בדבריו, וּאַגְּבֵיהּ – גבה רַב נַחְמָן לְאַפַּדְנֵיהּ מִינֵּיהּ – את ארמונו ממנו כדי לשלם ליתומים:

שנינו במשנה, כֵּיצַד מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית וְכוּ', אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית, מצדי הרחבה משלמת מה שהזיקה.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בפירוש המשנה: אָמַר רַב, מה ששנינו שאכלה מצדי הרחבה משלמת מה שהזיקה, זה אפילו אם גוף הבהמה נמצא ברחבה, וּבְמַחֲזֶרֶת את ראשה לצדי הרחבה ואכלה פירות המונחים שם. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, אֲפִילּוּ מַחֲזֶרֶת נַמִּי פָּטוּר מלשלם מה שהזיקה, הואיל וגוף הבהמה עומד ברחבה, וזו שן ברשות הרבים. שואלת הגמרא: וְלִשְׁמוּאֵל הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ דְּמַחֲיֵיב – כיצד ימצא האופן שחייב, שעליו שנינו שמשלמת מה שהזיקה. משיבה הגמרא: כְּגוֹן דְּשַׁבְקָהּ לִרְחָבָה – שעזבה את הרחבה, וְאָזְלָה וְקָמָה – והלכה ועמדה כולה בְּצִידֵי הִרְחָבָה, שאין דרך שוורים ללכת שם, ואין מקום זה נחשב רשות הרבים. וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי לֵהּ שְׁמַעְתָּא בְּאַפֵּי נַפְשֵׁהּ – ויש השונים את מחלוקת רב ושמואל בפני עצמה, ולא כפירוש למשנה, ונחלקו מה דינה של מַחֲזֶרֶת, רַב אָמַר, חַיֶּיבֶת לשלם מה שהזיקה, וּשְׁמוּאֵל אָמַר, פְּטוּרָה מלשלם מה שהזיקה. שואלת הגמרא: וְלִשְׁמוּאֵל, מה ששנינו מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁהִזִּיקָה, הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ דְּמַחֲיֵיבָא – כיצד ימצא האופן שחייבת. ומשיבה: כְּגוֹן דְּשַׁבְקָהּ לִרְחָבָה – שעזבה הבהמה את הרחבה, וְאָזְלָה וְקָמָה – והלכה ועמדה כולה בְּצִידֵי הִרְחָבָה.

מָתִיב – הקשה רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק על דברי רב ממה ששנינו, מִפֶּתַח הַחֲנוּת מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית, הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ – כיצד ימצא אופן זה שהבהמה אכלה מפתח החנות, הלא פְּשִׁיטָא שמדובר בְּמַחֲזֶרֶת, שהרי פתח החנות אינו בתוך הרחבה, וְקָאָמַר (מר) – ואמר התנא שמשלמת רק מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית, ומשמע, שרק מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית אֵין – כן משלמת, אבל מַה שֶּׁהִזִּיקָה לֹא משלמת, ואיך אמר רב שמחזורת משלמת מה שהזיקה. הוּא מוֹתִיב לָהּ וְהוּא מְפָרֵק לָהּ – רב נחמן בר יצחק הקשה זאת והוא עצמו תירץ, שמשנתינו מדברת באופן דְּקַיְּימָא – שהחנות עומדת בְּקֶרֶן זָוִית. כגון מבוי קטן שקצהו במבוי גדול, והיתה החנות בקצה המבוי הקטן, וכשנכנסה הבהמה מהמבוי הגדול למבוי הקטן פגעה בפירות שבפתח החנות ואכלה אותם כדרכה, ומודה רב שזה נחשב שן ברשות הרבים, ומשלמת רק מה שנהנית.

הגמרא מביאה גירסא אחרת במחלוקת זו: אִיכָּא דְּאָמְרֵי – יש אומרים, שבְּמַחֲזֶרֶת כּוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגֵי – כולם מודים דְּחַיֶּיבֶת לשלם מה שהזיקה, כִּי פְּלִיגֵי – ונחלקו בְּמַקְּצָה – מייחד מָקוֹם מֵרְשׁוּתוֹ לְטובת רְשׁוּת הָרַבִּים, ושטח פירות באותה קרקע, ונכנסה לשם בהמה ואכלתם. וְהָכִי אִתְּמַר – וכך נאמרה מחלוקתם, אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ שחייבת לשלם מה שהזיקה אֶלָּא בְּמַחֲזֶרֶת, אֲבָל בְּמַקְּצָה מָקוֹם מֵרְשׁוּתוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, פְּטוּרָה מלשלם מה שהזיקה, משום שזה נחשב שן ברשות הרבים. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, אֲפִילּוּ בְּמַקְּצָה מָקוֹם מֵרְשׁוּתוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, חַיֶּיבֶת.

הגמרא מבארת את שורש מחלוקת רב ושמואל: לֵימָא – האם נאמר שבְּכוֹר בִּרְשׁוּתוֹ קָמִפְלְגִי – נחלקו, שנחלקו תנאים (לקמן מט:) בחופר בור ברשותו, והפקיר רשותו שמסביב לבור ולא הפקיר בורו, שרבי עקיבא מחייבו בנזקי הבור ורבי ישמעאל פוטר. רַב דְּאָמַר כאן שפָּטוּר, קָסָבַר שבּוֹר בִּרְשׁוּתוֹ חַיָּיב, ואף זה ששטח פירותיו במקום שהקצה לרשות הרבים, עשה בור, ושנינו (לקמן ל.) שכל המקלקלים ברשות הרבים שהזיקו חייבים לשלם, והמחזיק בהם לעצמו זכה, ולכן הבהמה פטורה. וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר חַיָּיב, קָסָבַר שבּוֹר בִּרְשׁוּתוֹ פָּטוּר, וברשות שטח את פירותיו שם, ולכן הבהמה חייבת. ואין לפוטרה משום שן ברשות הרבים, מפני שאין זה דרך הילוכה. דוחה הגמרא: אָמַר – יאמר לְךָ רַב, לְעוֹלָם אֵימָא – אומר לְךָ

מוגה ברורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

אין צריך להעלות לו שכר. ועוד אמר אבא מרי דהשוכר בית מראובן כו' ונמצאת בית של שמעון והוא שכרה מראובן מעלה שכר לשמעון: תרתי. בתמיה כלומר תרתי מילי קאמר דסתרן אהדדי דהאי דשכר בית שמעון מראובן הוה ליה דר בחצר שמעון שלא מדעת שמעון וקאמר צריך להעלות לו שכר ורישא קאמר אין צריך: **הא דקיימא לאגרא.** מעלה שכר לשמעון דהוה ליה זה נהנה וזה חסר: **הדר בחצר חבירו.** דלא קיימא לאגרא שלא מדעת אין צריך להעלות שכר: **שנאמר ושאיה יוכת שער.** שד ששמו שאיה מכתת שער בית שאין בני אדם דרין בו והלכך זה שעמד בו ההנהו לישנא אחרינא בית שהוא שאוי וריחד מאין אדם יוכת שער מזיקין מכתתין אותו: **ביתא מיתבא ריתי.** בית שהוא מיושב בדירת בני אדם יתיב ישובו קיים לפי שהדרין בתוכו רואין מה שהוא צריך ומתקנין אותו: **דקמשתמש בו.** בעל הבית בציבי ותיבנא שהיו עציו ותבנו בתוכו וזה הלך ודר בו משום שאיה ליכא הואיל ומשתמשין בו משום ביתא מיתבא איכא דאין זה ישוב וזה שדר בו יפה עשה והתנהו: **אגילקלתא.** אשפה דמתרגמינן אגילקלתא מאשפות ירם אביון (תהלים קיג): **קרמנאי.** שם אומה ל"א קדמונאי קדמונים היו יושבין בו ומעלים שכר ליתומים והוה ליה קיימא לאגרא: **אמר רב ובמחזרת.** ראשה מרחבה לצידה של רחבה ואבלה פירות קתני מתניתין דמשלמת מה שהוזיקה אע"ג דכולה קיימא ברחבה: **פטורה.** הואיל וגוף הבהמה קאי ברחבה דאורחה הוא להחזיר ראשה ושן ברה"ר היא: וקמה בצידי רחבה. שאין דרך שוורים ללכת שם הלכך לאו כר"ה דמי: **באפי נפשה.** לאו אמתניתין: מחזירת. שהחזירה ראשה ואכלה בצידי רחבה: **פשיטא במחזרת.** דהא פתח חנות בתוך הרחבה ליכא ולא משכחת לה אלא במחזרת וקתני מה שנהנית כו': דקיימא. חנות בקרן זוית כגון מבוי קטן הכלה במבוי גדול וקיימא חנות בראש מבוי קטן ומשוך קצת כלפי פנים וכשנכנסה בהמה ממבוי גדול לקטן פגעה בפירות מיד דרך הלוכה דלאו מחזרת היא: **כ"ע**

לא פליגי דחייב. דלא היה לה להחזיר ראשה לצידי רחבה: **במקצה מקום.** שכנס לתוך שלו ובנה והניח משקינו לרה"ר וששח שם פירות ונכנסה שם בהמה דרך הלוכה ואכלתן: **ליכא.** רב ושמואל בחופר בור ברשותו והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו קמפלגי ובפלוגתא דרבי ישמעאל ור"ע דפליגי בה לקמן בפרק שור שוגח את הפרה (דף מט:) דרב סבר חייב ומשום הכי פטורה הך בהמה דזה ששטח שם פירותיו הוה ליה כמו בור שאם הוחלקה בהן בהמה חייב שהרי הפקיר רשותו הלכך לא היה לו לעשות כן וקי"ל בהמניח את הכד (לקמן דף ל.) כל המקלקלין ברשות הרבים שהזיקו חייבין לשלם וכל המחזיק בהן זכה: **ושמואל סבר פטור.** הלכך בהמה שאכלתן חייבת שהרי ברשות עשה ורשות הרבים נמי לא הוי שאין זה דרך הילוכה: בעלמא

תוספות

כהדיוט מדעת דמי. פ"ה דדעת שכינה איכא וקשה דשלא מדעתו לאו דוקא אלא אורחיה דמילתא נקט וה"ה מדעתו אלא נראה כהדיוט מדעת דמי כלומר דדעת שכינה איכא שלא יהנה אדם בלא מעילה: **ויהבי** להו ליתמי דבר מועט. ומחמת כן חייב לשלם מה שנהנה אע"פ שלא חיסר כל כך וכן מוכח בובלה שמעתתין דראמרינן לעיל משום שהרויתיה דאשייתיה.

ובמחזרת. פי' בקונטרס דדוקא במחזרת אבל אכלה בלא חיזור כגון שצידי הרחבה בולטין ואכלה מאותה בליטה משלמת מה שנהנית בפי' אחר של רש"י פירש דמחזרת חייבת משום קרן דמשונה הוא וקשה לפירושו דלעיל אמרינן ביון דאורחיה למיכל ליפתא אורחיה נמי לסרוכי ולמיסק הכא נמי אורחיה לחזור ואפילו לעלות בצידי רחבה ועוד דמשלמת מה שהזיקה משמע נ"ש ועוד דמשמע בסמוך דחיובא דמקצה מקום לרה"ר בחיוב מחזרת ונראה לר"י דצידי רחבה חשיבי חצר הניזק שכל אחד יש לו רשות להניח פירותיו כנגד פתח ביתו בצידי רחבה ולרב אפילו במקום שיכול לאכול בחיזור חשיב חצר הניזק וחייבת נזק שלם משום שן ולשמואל מקום שיכולה לאכול בחזרה חשיב לה כרשות הרבים:

מפתח החנות. הן תריסי החנויות שמניחין לפני החנויות כשפותחין אותן ונותנין שם פירות: **מה** שנהנית. לא רצה להעמיד כגון שפתח החנות בולט לתוך הרחבה ויכולה לאכול בלא חיזור דמודה רב דפטור לפי שאין דרך החנות להיות בולט כל כך:

דקיימא בקרן זוית. כגון מבוי עקום וכשמגעת לעקמומיתה קודם שתפנה לצד אחר אוכלת מפתח החנות כנגדה בלא חיזור ובתוך החנות משלמת מה שהזיקה אע"פ שאוכלתן בלא חיזור דחצר הניזק ממש הוי ובירושלמי משני הך פירכא דמפתח החנות אליבא דרב כגון שהיה חמור טעון גדיים ובשעת עמידתו פשטו צוארייהן ואכלו לפ"ה אתי שפיר דלגבי חמור שאוכל בחיזור חשיב קרן ולגבי גדיים דאכלי כי אורחייהו חשיב שן ולפי' ר"י צ"ל דבל מה שהגדיים יכולין להגיע ולאכול חשיב רה"ר אפילו לחמור שאין יכול לאכול בלי חיזור כי זה דוחק לומר דגבי חמור חשיב חצר הניזק ולגבי גדיים שעל גביו חשיב רשות הרבים: **כי** פליגי במקצה מקום כו'. שכנס לתוך שלו והניח מקרקעו לבני רה"ר ולא שהפקיר רשותו דא"כ הוי רה"ר גמור אלא הניח לשטוח שם פירותיו אבל כ"ר שאין פירות שם יש רשות לבני רה"ר להלך שם ומסקינן פלוגתא דרב דאמר דחשיב שן ברה"ר אפילו אין יכולין לאכול בלא חיזור דלא דמי למחזרת בצידי הרחבה דחייב בצידי הרחבה הם גבוהים ורחבים ומובדלים ממנו וחשובים חצר הניזק אבל מקצה מקום שוה הוא לרשות הרבים ושמואל אמר חייבת משום שהפירות מונחין ברשותו והוי חצר הניזק אף על פי שיש רשות לבהמות לדרוס אצלה: **דרב** סבר בור ברשותו חייב. הלכך פטור דחשיב כמו כורה בור שאם הוחלקה בהמה באותה פירות חייב הלכך כל הקודם זכה כדין הקלה ברשות הרבים כדפירש בקונטרס ובהמה שאכלה פטורה ורב לטעמיה דאמר בפרק המניח (לקמן דף ל.) זכה בין בגופן בין בשבחן ואין לתמוה איך מפטר מפירות פנימיים

בעלמא

בעלמא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

פְּנִימִיִּים דְּלֵא הֲווּ תַּקָּלָה דְּכֵיוָן דְּיֵשׁ רְשׁוּת לִבְנֵי רה"ר לְלֶכֶת שָׁם כְּשֶׁאֵין שָׁם פֵּירוֹת א"כ כְּשֶׁיִּטְּלוּ חִיצוֹנִים נִמְצָא פְּנִימִיִּים סְמוּכִים לרה"ר לְפִיכָךְ כָּל הַמַּחֲזִיק בְּכוּלָּן זָכָה וְהָא דִּתְנַן מִתּוֹךְ הָרְחָבָה מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁנָּהֲנִית וְלֹא אָמַר דְּפִטּוּרָה מִשּׁוּם דְּכָל הַקּוֹדֵם זָכָה מְיֵרֵי שֶׁלֹּא נָתְנוּ בְּרה"ר כְּדֵי לְהַשְׁבִּיחַ דְּלֵא קָנְסוּ גּוּפוֹ בְּהַמְּנִיחַ (לקמן דף ל:) וְקָשֶׁה לְר"י עַל פִּי זֶה דָּחָה רַב אַמְּתְנִיתִין קַאי וְאָמַר לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּמַחֲזֶרֶת וְא"כ רַב נַמִּי אַיְּירֵי בְּשֶׁלֹּא נָתְנוּ לְהַשְׁבִּיחַ וְעוֹד דְּקָאָמַר אֶלָּא פֵּירוֹת הָא בְּחֵזֵי לֵיהּ וְאִי בּוֹר לֹאו אַדַּעְתֵּיהּ פֵּירוֹת נַמִּי לֹאו אַדַּעְתֵּיהּ וְנִרְאֶה לְר"י לְפָרֵשׁ דְּרַב בּוֹר בְּרִשּׁוּתוֹ חַיָּיב דְּכְשֶׁהִפְקִיר רְשׁוּתוֹ וְלֹא הִפְקִיר בּוֹרוֹ וְנָפַל בּוֹ שׁוֹר לֹא מָצֵי א"ל תּוֹרָה הָא בְּבִיקְרֵי מַאי בְּעֵי דְּאִין אָדָם יָכוֹל לְצַמְּצֵם כָּל כַּךְ כְּשֶׁעוֹבֵר בְּרה"ר שֶׁלֹּא יִבָּנֵס בְּרָשׁוּת אֲחֵרִים וּלְפִיכָךְ לֹא הָיָה לוֹ לְקָרֵב בּוֹרוֹ מִמָּשׁ לרה"ר וְהָא נַמִּי פְּטוּרָה שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ לְקָרֵב פֵּירוֹתָיו מִמָּשׁ לרה"ר שֶׁאִין בְּנֵי רה"ר יְכוֹלִין לְצַמְּצֵם עַצְמָן וּשְׁמוּאֵל מְחַיֵּיב דְּמִשּׁוּם שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ לְקָרֵב פֵּירוֹתָיו סְמוּךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים אֵין לְפִטּוּר שֶׁיָּכוֹל בַּעַל הַפֵּירוֹת לִסְמוֹךְ וְגַם בַּעַל הַבּוֹר יָכוֹל לִסְמוֹךְ וְדָחֵי דִּבְעַלְמָא פָּטַר רַב וְהָכָא אָמַר לֵיהּ נָדֵי דְּכִי מְתְחַזְקָה א"ל תּוֹרָה בְּבִיקְרֵי מַאי בְּעֵי מִכָּל מָקוֹם לֹאו כָּל כְּמִינֵיהּ לְחִיּוּבֵי לִי בְּמַאי דְּמִקָּרְבַת לְפֵירוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּשְׁמוּאֵל סָבַר נַמִּי דִּבְעַלְמָא לֹאו אַדַּעְתֵּיהּ כְּשֶׁנָּפַל לְבוֹר הָכָא לֹא מָצֵי לְמִימַר הָכִי לְמִפְטַר בְּהֵמָה שֶׁבְּכִוּנָּה אֲכָלָתְן: **אי** בְּרַב אִי כְּשְׁמוּאֵל. רַבִּי יוֹסֵי לֹא מָצֵי סָבַר כְּשְׁמוּאֵל דְּהָא מְחַיֵּיב בְּרה"ר אֶלָּא בְּלוֹמַר אִי בְּרַב דְּחָשִׁיב חָצֵר הַנִּיזָּק אִי כְּשְׁמוּאֵל דְּחָשִׁיב לֵיהּ רה"ר אע"ג דְּלֵר' יוֹסֵי אֵין נִפְקוּתָא וּלְפִ' הַקּוּנְטְרֵס נִיחָא טָפֵי אִי בְּרַב דְּחָשִׁיב לֵיהּ קָרֶן אִי כְּשְׁמוּאֵל דְּחָשִׁיב לֵיהּ שֵׁן: **וּמַר** סָבַר. פִּי' ר"א וּבְעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר וְלֹא בִּשְׂדֵה הַמּוּזִיק אֲבָל בְּרה"ר חַיָּיב וְא"ת דְּהָא לְעִיל (יח.) אָמַר דְּר"א ס"ל כְּרַבִּי טַרְפוֹן וְעַל כְּרֵחָךְ מְקָרֵן בְּרה"ר מְיֵירֵי לֵהּ וְא"כ שֵׁן וְרֶגֶל פְּטוּר בְּרה"ר וְי"ל דְּלְעִיל מְיֵירֵי לְפִי הַמַּסְקָנָא דְּהָכָא: **דְּאִילְּפָא** וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא. לֹאו מַעְנְיָן אֶחָד דְּרַבִּי אוֹשַׁעְיָא מְיֵירֵי בְּקוֹפֶצֶת דְּהַוֵּי קָרֶן וְאִילְּפָא אַיְּירֵי עַל גַּבֵּי חֲבֵירְתֵּהּ דְּחָשִׁיב שֵׁן: **הָא** נָפְלוּ פְּטוּרִין אֶלְּמָא קָסְבַר רַבִּי. וְא"ת הֵיכִי דְּמִי אִי מְקָרְבֵי כֵּלִים לְגַבֵּי כּוֹתֶל הֵיכִי מִיתְּבְרֵי בְּקַפְּיָצָה וְהָא אַמְּרִינָן בְּסָמוּךְ דְּכִי קַפְּצֵי מַאבְרֵאי קַפְּצֵי וְאִי מְרַחֲקֵי הֵיכִי מִשְׁתַּבְּרֵי בְּנַפִּילָה וְי"ל כְּגוֹן שֶׁהָיוּ לֹא מְרוּחָקוֹת וְלֹא מְקוֹרְבוֹת דְּמִיתְּבְרֵי בֵּין בְּנַפִּילָה בֵּין בְּקַפְּיָצָה אִי נַמִּי בְּכֵלֵי אָרוֹךְ דְּאִי נַפְלֵי לְצַד הַסָּמוּךְ לְכוֹתֶל מִיתְּבַר וְאִי קַפְּצֵי מִיתְּבַר לְצַד הַמְּרוּחָק: **אָדָם** וְתַרְנְגוֹל כו'. וְא"ת וּמַה חִידּוּשׁ בְּאָדָם דְּחַיָּיב וְי"ל דְּנִפְקָא מִינָּהּ אִם הִפְקִיד בֵּיתוֹ לְחֲבֵירוֹ לִשְׁמוֹר וְיֵשׁ שָׁם חֹשֶׁן שֶׁיֵּשׁ לוֹ לִיזָּהֵר שֶׁלֹּא יִדְלֹג מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה וְיִשְׁבְּרוּ כֵּלִים (וְאוֹמֵר ר"י) מִתּוֹךְ כָּךְ נִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּהָא דְּקָתָנֵי דְּהַכֶּלֶב וְהַגְּדִי שֶׁדִּלְגוּ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה דְּהַיְינוּ לְגַמְרֵי דְּחָשִׁיב אוֹנֹס לְהָכִי אִיצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוּעִינָן בְּאָדָם דְּחַיָּיב דְּאִי פְּטוּרִין ח"נ וְאֵינוֹ אֶלָּא מִשְׁנָה בְּעַלְמָא אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוּעִינָן בְּאָדָם דְּחַיָּיב וְאָתֵי שַׁפִּיר הָא דְּמַסִּיק וּמַאי פְּטוּרִין וְאֵית דְּגַרְסֵי אִי הָכֵי אַמַּאי פְּטוּרִין דְּמַעִיקָּרָא נִיחָא לֵיהּ פְּטוּרִין דְּס"ד פְּטוּרִין לְגַמְרֵי קָאָמַר מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה כְּמוֹ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה דְּלֵאו אוֹרְחֵיהּ לְמִיקְפֵּץ כְּלָל אֲבָל בֵּיוָן דְּמוֹקֵי בְּדַאפִּיךְ מִיפַּךְ דְּאֵינוֹ אֶלָּא מִשְׁנָה בְּעַלְמָא אַמַּאי פְּטוּרִין וְנִרְאֶה דְּגַם לְפִי הַמַּסְקָנָא מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה פְּטוּרִין לְגַמְרֵי דְּאָנוֹס הוּא דְּלְמָה יַחֲזוֹר מִסְּבָרָא רִאשׁוֹנָה:

רש"י

1 בְּעַלְמָא בּוֹר בִּרְשׁוּתוֹ פָּטוּר. דְּלֵא חַיְּיבָה תּוֹרָה אֶלָּא עַל בּוֹר בִּרה"ר וְכִדְרִילִיף רַבִּי יִשְׁמָעֵאל
2 טַעְמֵיהּ הָתָם: בְּעַלְמָא בּוֹר בִּרְשׁוּתוֹ חַיָּיב. הוֹאִיל וְהִפְקִירוֹ וְהָכָא מ"ט בְּהֵמָה שֶׁאֲכַלְתָּן
3 חַיָּיבֶת: דְּכִשֶּׁלָּמָא בּוֹר אִיכָּא לְמֵימַר לָאו אַדַּעְתֵּיהּ. דְּשׁוֹר לִנְטוּרֵי נִפְשֵׁיהּ מִבּוֹר וְכֵיוָן דְּבִרְשׁוּת
4 נִכְנַס דְּהָא הַפְקִיר רְשׁוּתוֹ חַיָּיב בַּעַל הַבּוֹר אֲבָל פִּירוֹת כו': הָא קָא חָזֵי לְהוּ. וְאֲפִילּוּ הוּחְלְקָה

1 בְּעַלְמָא בּוֹר בִּרְשׁוּתוֹ פָּטוּר וְשֶׁאנֵי הָכָא דְּאָמַר לָאו
2 כָּל כְּמִינָּךְ דְּמִקָּרְבַת לְהוּ לְפֵירוֹתָךְ לרה"ר וּמְחַיְּיבַת
3 לְהוּ לְתוֹרָאי וּשְׁמוּאֵל אָמַר בְּעַלְמָא בּוֹר בִּרְשׁוּתוֹ
4 חַיָּיב דְּכִשֶּׁלָּמָא בּוֹר אִיכָּא לְמֵימַר לָאו אַדַּעְתֵּיהּ אֶלָּא
5 פֵּירוֹת מִי אִיכָּא לְמֵימַר לָאו אַדַּעְתֵּיהּ הָא חָזֵי לְהוּ
6 לֵימָא מְחַזֶּרֶת תַּנָּאֵי הִיא דְּתַנְיָא אָכְלָה מִתּוֹךְ הָרְחָבָה
7 מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁנֶּהֱנִית מִצִּידֵי הָרְחָבָה מְשַׁלֶּמֶת מַה
8 שֶּׁהִזִּיקָה דִּבְרֵי ר"מ וְרַבִּי יְהוּדָה רַבִּי יוֹסֵי וְר"א אוֹמְרִים
9 אֵין דַּרְכָּהּ לֶאֱכוֹל אֶלָּא לְהַלֵּךְ ר' יוֹסֵי הֵיינוּ תַּנָּא
10 קַמָּא אֶלָּא מְחַזֶּרֶת אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ ת"ק סָבַר מְחַזֶּרֶת
11 נַמִּי מְשַׁלֵּם מַה שֶּׁנֶּהֱנִית וְרַבִּי יוֹסֵי סָבַר מְשַׁלֶּמֶת
12 מַה שֶּׁהִזִּיקָה לֹא דְּכוּלֵּי עָלְמָא מְחַזֶּרֶת אִי כְּרַב אִי
13 כִּשְׁמוּאֵל וְהָכָא בְּבִיעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר קָא מִיפְּלְגֵי מַר
14 סָבַר וּבְעַר בִּשְׂדֵה אַחֵר וְלֹא בְּרה"ר וּמַר סָבַר וּבְעַר
15 בִּשְׂדֵה אַחֵר וְלֹא בִּרְשׁוּת הַמַּזִּיק בִּרְשׁוּת הַמַּזִּיק לֵימָא
16 פֵּירֵדְ בִּרְשׁוּתִי מַאי בָּעֵי אֶלָּא דְּאִילְּפָא וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא
17 אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ: **מתני'** הַכֶּלֶב וְהַגְּדִי שֶׁקָּפְצוּ מֵרֹאשׁ
18 הַגַּג וְשִׁבְּרוּ אֶת הַכֵּלִים מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם מִפְּנֵי שֶׁהֵן
19 מוּעָדִין הַכֶּלֶב שֶׁנִּטַּל חֲרָרָה וְהָלַךְ לְגָדִישׁ אֹכֶל הַחֲרָרָה
20 וְהִדְלִיק הַגָּדִישׁ עַל הַחֲרָרָה מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם וְעַל
21 הַגָּדִישׁ מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק: **גמ'** טַעְמָא דְּקָפְצוּ הָא נָפְלוּ
22 פָּטוּר אֲלִמָּא קָסְבַר תְּחִלָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה וְסוֹפוֹ בְּאוֹנֹס
23 פָּטוּר תַּנְיָא נַמִּי הָכִי הַכֶּלֶב וְהַגְּדִי שֶׁקָּפְצוּ מֵרֹאשׁ
24 הַגַּג וְשִׁבְּרוּ אֶת הַכֵּלִים מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם נָפְלוּ פְּטוּרִין
25 הָנִיחָא לְמ"ד תְּחִלָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה וְסוֹפוֹ בְּאוֹנֹס פָּטוּר
26 אֶלָּא לְמ"ד חַיָּיב מַאי אִיכָּא לְמֵימַר כְּגוֹן דְּמִקָּרְבֵי
27 כֵּלִים לְגַבֵּי כּוֹתֶל דְּכִי קַפְצֵי בִּקְפִיצָה לֹא נָפְלֵי עֲלֵיהוּ
28 וַאֲפִילּוּ תְּחִלָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה לֵיכָּא אָמַר רַב זְבִיד מִשְּׁמֵיהּ
29 דְּרָבָא פְּעָמִים שֶׁאֲפִילּוּ נָפְלוּ נַמִּי חַיָּיב מִשַּׁכַּחַת לָהּ
30 בְּכוֹתֶל רָעוּעַ מַאי נִיהוּ דְּאִבְּעֵי לֵיהּ לַאֲסוּקֵי דַּעְתָּא
31 דְּנָפִיל אַרְחֵי סוֹף סוֹף לֹא נָפַל אַרְחֵי וְנָפוּל אֵינְהוּ
32 תְּחִלָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה וְסוֹפוֹ בְּאוֹנֹס הוּא לֹא צְרִיכָא בְּכוֹתֶל
33 צַר תָּנוּ רַבָּנָן הַכֶּלֶב וְהַגְּדִי שֶׁדִּלְגוּ מִמַּטָּה לְמַעְלָה
34 פְּטוּרִין מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה חַיָּיבִין אָדָם וְתַרְנְגוֹל שֶׁדִּלְגוּ
35 בֵּין מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה בֵּין מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה חַיָּיבִין
והתניא

בְּחֵן פְּטוּר וְאע"ג דְּכָל תַּקָּלָה בּוֹר הוּא הנ"מ בְּרה"ר דְּאִין לוֹ רְשׁוּת לְתַת שָׁם תַּקָּלָה: **ר' יוֹסֵי** הֵיינוּ ת"ק. דְּקס"ד דְּלֵאו אִתּוֹר הָרְחָבָה קָאֵי רַבִּי יוֹסֵי דְּלְבָעֵי לְחִיּוּבֵיהּ דְּהָא כְּתִיב וּבְעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר וְלֹא בְּרה"ר אֶלָּא אַצִּידֵי רְחָבָה קָאֵי דְּאִין דַּרְכָּהּ לֶאֱכוֹל אֶלָּא לְהַלֵּךְ וְזוּ שֶׁאֲכָלָה חַיָּיבֶת הִלְכָּךְ הֵיינוּ ת"ק: **מְחַזֶּרֶת אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ.** דְּשִׁמְעִינָן לִר"מ דְּאָמַר בְּצִידֵי הָרְחָבָה מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶׁהִזִּיקָה וּכְגוֹן דְּאִזְלָה וְקָמָה בְּצִידֵי רְחָבָה אֲבָל מְחַזֶּרֶת לֹא וְקָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי אִין דַּרְכָּהּ לְהַחֲזִיר רֹאשָׁהּ וְלֶאֱכוֹל אֶלָּא לְהַלֵּךְ וְזוּ שֶׁהֶחֱזִירָה וְאָכְלָה חַיָּיבֶת: **וְהָכָא בְּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר פְּלִיגִי.** וְאִתּוֹךְ הָרְחָבָה נַמִּי מְחַיֵּיב לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי: **וְלֹא בִּרְשׁוּת הַמַּזִּיק.** שֶׁאם הִכְנִיס פֵּירוֹתָיו לַחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת וְאָכְלָתְן בְּהֵמְתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת פָּטוּר: **לֵימָא לֵיהּ מַאי בָּעֵית בִּרְשׁוּתִי.** וְקָרֵא לְמַה לִּי: **דְּאִילְּפָא וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא.** דְּאָמַר אִילְּפָא לְעִיל בְּהֵמָה שֶׁפִּשְׁטָה צַוָּארָהּ וְאָכְלָה מֵעַל גַּבֵּי חֲבֵירְתָּהּ חַיָּיבֶת וּדְר' אוֹשַׁעְיָא דְּאָמַר בְּהֵמָה הִקּוֹפֶצֶת וְאָכְלָה מִתּוֹךְ הִקּוּפָה חַיָּיבֶת: **אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ.** ר"מ סָבַר מִתּוֹךְ הָרְחָבָה לְעוֹלָם פָּטוּר אֶלָּא לְפִי מַה שֶּׁנֶּהֱנִית וְאָפִילּוּ בִּדְאִילְּפָא וְר' אוֹשַׁעְיָא וְאָתְיָא רַבִּי יוֹסֵי לְמֵימַר אִין דַּרְכָּהּ לְפַשּׁוֹט צַוָּארָהּ עַל חֲבֵירְתָּהּ וְאִין דַּרְכָּהּ לְקַפּוֹץ מִדֶּרֶךְ וְלֶאֱכוֹל אֶלָּא לְהַלֵּךְ וְאִית לֵיהּ דְּאִילְּפָא וּדְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא: **מתני' מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוּעָדִין.** לְקַפּוֹץ וּבִרְשׁוּת הַנִּיזָּק קָאָמַר דְּתוֹלָדָה דְּרֶגֶל הִיא: **עַל הַחֲרָרָה מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם.** דְּהַוֵּי שֵׁן בִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק: **וְעַל הַגָּדִישׁ חֲצִי נֶזֶק.** מִפְּרֹשׁ בְּגִמ': **גמ' תְּחִלָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה.** דְּאִיבְּעֵי לַאֲסוּקֵי אֲדַעְתֵּיהּ דִּלְמָא קַפְצֵי דְּהָא אוֹרְחַיְּיהוּ לְקַפּוֹץ: **וְסוֹפוֹ בְּאוֹנֹס.** דְּהָא נָפְלוּ וּנְפִילָה לֹא הֲוָה לֵיהּ לַאֲסוּקֵי אֲדַעְתֵּיהּ: **הָנִיחָא לְמ"ד כו'.** אָמוֹרָאֵי פְּלִיגֵי בָּהּ בְּפֶרֶק (הַמְּפַקִּיד) (ב"מ ד' מב.): **דְּמִקָּרְבֵי כֵּלִים לְגַבֵּי כּוֹתֶל.** טוּבָא דְּלֵיכָא תְּחִלָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה דְּאִי הֲווּ קַפְצֵי לְבָרָא מִמַּאנִי הֲווּ קַפְצֵי וְכִי נָפוּל לְהַדֵּי כּוֹתֶל וְאִיתְּבִיר מָנָא אָנוֹס הוּא: **שֶׁאֲפִילּוּ נָפְלוּ חַיָּיבִין.** וְאֲפִילּוּ לְמ"ד תְּחִלָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה וְסוֹפוֹ בְּאוֹנֹס פָּטוּר: **מִשַּׁכַּחַת לָהּ בְּכוֹתֶל רָעוּעַ.** שֶׁמַּעֲקָה הַגַּג רָעוּעַ דְּאֲפִילּוּ לְגַבֵּי נְפִילָה הֲוֵי פְּשִׁיעָה: **דְּאִבְּעֵי לֵיהּ לַאֲסוּקֵי.** בְּתִמְיָה: **לֹא נָפַל אַרְחֵי וְנָפוּל אֵינְהוּ כו'.** כְּלוֹמַר כֵּיוָן דְּסוֹף סוֹף לֹא נָפַל אַרְחֵי אֵין סוֹפוֹ בִּפְשִׁיעָה: **בְּכוֹתֶל צַר.** שֶׁמַּעֲקָה הַגַּג צַר וְדָחוּק וְכִי הַנִּיחָם בְּרֹאשׁ הַגַּג הָוֶה לֵיהּ לַאֲסוּקֵי אֲדַעְתֵּיהּ דְּקַפְצֵי אֲמַעֲקָה בְּדִרְכָּן (וּמִן הַמַּעֲקָה שֶׁהוּא צַר נָפְלֵי) לִישְׁנָא אַחֲרִינָא צַר מְשׁוּפָּע: **מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה פְּטוּרִין.** מְנֻזָּק שָׁלֵם וְחַיָּיב בְּחֲצִי נֶזֶק דְּמִשּׁוּם הַן: **אָדָם וְתַרְנְגוֹל כו'.** אָדָם אִי נַמִּי לֹאו אוֹרְחֵיהּ לְקַפּוֹץ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה חַיָּיב דְּאִין בְּאָדָם צַד תַּמּוּת אֶלָּא בְּבְהֵמָה וְתַרְנְגוֹל דְּרֹבוֹ לְדַלֵּג אֲפִילּוּ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה:

בוקירא

והתניא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בְּעָלְמָא – במקום אחר **בּוֹר בִּרְשׁוּתוֹ פָּטוּר**, שלא חייבה התורה אלא בור ברשות הרבים, **וְשַׁאנִי הָכָא** – ושונה הדין כאן, שרב פוטר משום **דְּאָמַר** בעל הבהמה, **לַאו כָּל כְּמִינָךְ דִּמְקָרַבְתְּ לְהוּ לְפֵירוּתָךְ** – אין לך זכות לקרב את פירותיך **לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּמְחַיֵּיבְתְּ לְהוּ לְתוֹרַאי** – ולחייב את השוורים שלי על אכילתם. **וּשְׁמוּאֵל אָמַר, בְּעָלְמָא** – במקום אחר **בּוֹר בִּרְשׁוּתוֹ חַיָּיב**, הואיל והפקירו, ואולם שונה מקצה מקום והניח שם פירותיו, **דְּכִשְׁלְמָא** – מובן חיוב **בּוֹר**, שכן **אִיכָּא לְמֵימַר** – יש לומר **לַאו אַדַּעְתֵּיהּ** – שאין דעת השור להבחין בבור ולהישמר מליפול בו, וכיון שנכנס ברשות, בעל הבור חייב, **אֶלָּא פֵּירוֹת** המונחים במקום כזה, **מִי אִיכָּא לְמֵימַר לַאו אַדַּעְתֵּיהּ** – וכי יש לומר שהשור לא הבחין בהם, **הָא חָזֵי לְהוּ** – הרי בודאי הוא רואה אותם, והיה לו להיזהר, ולכן המניחם פטור.

הגמרא מביאה שכבר נחלקו תנאים בדין מחזורת: **לֵימָא** – נאמר שדין **מַחֲזֶרֶת תַּנָּאֵי הִיא** – תלוי במחלוקת תנאים, **דְּתַנְיָא, אֲכִלָה** הבהמה **מִתּוֹךְ הַרְחָבָה מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית**, כדין שן ברשות הרבים, ואם אכלה **מִצִּידֵי הַרְחָבָה מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁהִזִּיקָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה, רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר חוֹלְקִים וְאוֹמְרִים, אֵין דַּרְכָּהּ לֵאֱכוֹל אֶלָּא לְהַלֵּךְ**, והגמרא בסמוך תבאר את דבריהם. הבינה הגמרא שרבי יוסי מדבר על בהמה שאכלה מצידי הרחבה, ואומר, שכיון שאין דרכה לאכול מצידי הרחבה [אלא רק להלך], לכן חייבת לשלם מה שהזיקה, ולפי זה מקשה הגמרא, **רַבִּי יוֹסֵי הֵיינוּ תַּנָּא קַמָּא** – הלא דברי רבי יוסי הם ממש כדברי תנא קמא [רבי מאיר]. **אֶלָּא** צריך לפרש שדין **מַחֲזֶרֶת אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ** – יש בינידם, **תַּנָּא קַמָּא סָבַר** שבמַחֲזֶרֶת **נַמִּי** – גם **מְשַׁלֵּם** רק **מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית, וְרַבִּי יוֹסֵי סָבַר** שבמחזורת **מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁהִזִּיקָה**. ונמצא שנחלקו התנאים בדין מחזורת. משיבה הגמרא: **לֹא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא** – בין רבי מאיר ובין רבי יוסי סוברים **בְּמַחֲזֶרֶת אִי כְּרַב אִי כִּשְׁמוּאֵל** – או כרב שמחייב או כשמואל שפוטר, **וְהָכָא** – וכאן בברייתא לא דיברו במחזורת, אלא באכלה ברשות הרבים, שרבי מאיר פוטר ורבי יוסי מחייב, **וּבְּפִירוּשׁ הַפְּסוּק 'וּבִיעֵר בְּשָׂדֶה אַחֵר' קָא מִיפַּלְגֵי** – נחלקו, **מַר** [רבי מאיר] **סָבַר**, שממעטים **'וּבִעֵר בְּשָׂדֶה אַחֵר' וְלֹא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּמַר** [ורבי יוסי] **סָבַר**, שממעטים **'וּבִעֵר בְּשָׂדֶה אַחֵר' וְלֹא בִּרְשׁוּת הַמַּזִּיק.**

הגמרא מקשה על ביאור זה, ומבארת באופן אחר. מקשה הגמרא: וכי נצרך פסוק לפטור **בִּרְשׁוּת הַמַּזִּיק, לֵימָא** – יאמר המזיק לניזק, **פֵּירָךְ בִּרְשׁוּתִי מַאי בָּעֵי** – מה עושים פירותיך ברשותי. מסיקה הגמרא: **אֶלָּא** הדינים **דְּאִילְּפָא וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא** (לעיל כ.) **אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ**, אילפא אמר, שבהמה ברשות הרבים שפשטה צוארה ואכלה פירות שעל גבי חברתה, חייבת משום שגב חברתה נחשב רשות הניזק. ורבי אושעיא אמר, שבהמה ברשות הרבים שקפצה ואכלה מתוך הקופה, חייבת משום קרן, כיון שזה משונה. ובזה נחלקו התנאים, רבי מאיר סבר שאפילו באופנים אלו פטורה, וכך מתפרשים דבריו, 'אכלה מתוך הרחבה' בכל אופן, אפילו פשטה צוארה או קפצה, 'משלמת מה שנהנית'. ורבי יוסי סבר שבאופנים אלה חייבת, כדעת אילפא ורבי אושעיא, וכך מתפרשים דבריו, 'אין דרכה לאכול' בפישוט צואר ובקפיצה, 'אלא להלך', ולכן חייבת:

לאחר שנתבאר במשניות הקודמות דין העדאת שן ורגל, מתבאר במשנה זו האופנים שבהם יש לחייב כלב על נזקי שן ורגל.

משנה

הַכֶּלֶב וְהַגְּדִי שֶׁקָּפְצוּ מֵרֹאשׁ הַגַּג לרשות היחיד, **וְשָׁבְרוּ אֶת הַכֵּלִים** שהיו שם, **מְשַׁלֵּם** בעליהם **נֶזֶק שָׁלֵם** כדין נזקי רגל, **מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוּעָדִין** – רגילים הם לקפוץ, והיה עליו לשומרם.

דין נוסף. **הַכֶּלֶב שֶׁנָּטַל חֲרֶרָה** – עוגה הנאפית על גבי גחלים, ופעמים נדבקים בה מן הגחלים, **וְהָלַךְ** עמה **לַגְּרִיס** [–מקום שבו מכנסים את אלומות התבואה], **וְאָכַל** שם את **הַחֲרֶרָה, וְהִדְלִיק** את **הַגְּרִיס** על ידי הגחלים שהיו דבוקים בה, הדין הוא **שַׁעַל** נזק אכילת **הַחֲרֶרָה מְשַׁלֵּם** בעליו **נֶזֶק שָׁלֵם**, כדין נזקי שן, **וְעַל** נזק שריפת **הַגְּרִיס מְשַׁלֵּם** בעליו **חֲצִי נֶזֶק:**

גמרא

הגמרא מדייקת דין מדברי המשנה: **תַּנְיָא** שחייבים הבעלים נזק שלם, משום **דְּקָפְצוּ** – הכלב והגדי מראש הגג והזיקו, שדרכם לעשות כן, והיה עליו לשומרם שלא יקפצו, **הָא נָפְלוּ** מראש הגג ושברו כלים ברשות הניזק, **פָּטוּר** הבעלים מתשלום, מאחר שדבר שאינו מצוי הוא, ולא היה עליו לחשוש לכך. **אַלְּמָא קָסָבַר** התנא, שנזק **שֶׁתְּחִלָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה**, כגון באופן זה, שפשע הבעלים בשמירתם, שהיה צריך להעלות על דעתו שמא יקפצו מן הגג, **וְסוֹפוֹ בְּאוֹנֶס**, שנפלו מראש הגג, ואנוס הוא בזה שלא היה לו לחשוש לכך, **פָּטוּר**, ואין מחייבים אותו על כך שפשע מתחילה בשמירתם.

הגמרא מביאה ברייתא שבה נתבאר דין זה בפירוש: **תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, הַכֶּלֶב וְהַגְּדִי שֶׁקָּפְצוּ מֵרֹאשׁ הַגַּג וְשָׁבְרוּ אֶת הַכֵּלִים, מְשַׁלֵּם** הבעלים **נֶזֶק שָׁלֵם** כדין נזקי רגל, שהרי מועדים הם לקפוץ והיה לו לשמרם מכך. אך אם **נָפְלוּ** מן הגג ושברו את הכלים, **פְּטוּרִין** הבעלים מתשלום הנזק, שהרי דבר שאינו מצוי הוא, ולא היה להם לשמרם מכך.

ויש להוכיח אף מדברי הברייתא, שנזק שתחילתו בפשיעה וסופו באונס, פטור.

מקשה הגמרא, **הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר תְּחִלָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה וְסוֹפוֹ בְּאוֹנֶס פָּטוּר, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר** שתחילתו בפשיעה וסופו באונס **חַיָּיב, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – כיצד יוכל לפרש את דברי המשנה והברייתא.

מתרצת הגמרא, שהאמורא הסובר כן יעמיד את דברי המשנה והברייתא באופן כזה, **כְּגוֹן דְּמִקָּרְבֵי כֵּלִים לְגַבֵּי כּוֹתֶל** – שהיו הכלים עומדים בחצר הניזק בסמוך מאד לכותל שעליו עמדו הכלב והגדי, **דְּכִי קָפְצֵי בְּקָפִיצָה לֹא נָפְלֵי עֲלֵיהוּ** – שבאופן כזה אילו היו הכלב והגדי קופצים לחצר לא היו שוברים את הכלים, שכן דרך הקופץ לקפוץ במרחק מה מן הכותל, ועל כן, אם נפלו בסמוך לכותל ושיברו הכלים, **אֲפִילּוּ תְּחִלָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה לֵיכָּא** – לא פשעו הבעלים בשמירתם אפילו בתחילת המעשה, שהרי לא היה נגרם נזק בקפיצת הכלב והגדי, ולפיכך פטורים הם על האונס שבנפילה לדעת הכל.

הגמרא מביאה אופן שבו יש לחייב את הבעלים אף על נפילה: **אָמַר רַב זְבִיד מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא, פְּעָמִים שֶׁאֲפִילּוּ אִם נָפְלוּ הכלב והגדי** מראש הגג ושברו את הכלים, **נַמִּי חַיָּיב** הבעלים. **מַשְׁכַּחַת לָהּ בְּכוֹתֶל רָעוּעַ** – והיינו באופן שהיה מעקה הגג רעוע, שאף כלפי נפילה יש בכך פשיעה מצד הבעלים.

מקשה הגמרא, **מַאי נִיהוּ** – איזו פשיעה יש בכך, **דְּאַבְעֵי לֵיהּ לְאַסּוּקֵי דַּעְתָּא דְּנָפִיל אָרְחֵי** – שהיה עליו להעלות בדעתו שיפלו לְבֵנִים מן הכותל, וישברו את הכלים שבחצר, **סוֹף סוֹף לֹא נָפַל אָרְחֵי וְנָפוּל אִינְהוּ** – אך למעשה הרי לא נפלו הלְבֵנִים אלא הכלב והגדי, ונמצא שאף באופן זה **תְּחִלָּתוֹ** של הנזק היא **בִּפְשִׁיעָה** של הבעלים לגבי נפילת הלְבֵנִים, **וְסוֹפוֹ בְּאוֹנֶס הוּא** לגבי נפילת הכלב והגדי. ומחמת קושיא זו, חוזרת בה הגמרא מאוקימתא זו שהיה הכותל רעוע, ומבארת באופן אחר. **לֹא צְרִיכָא בְּכוֹתֶל צַר** – שהיה מעקה הגג צר, והיה על הבעלים לחוש לכך שיעלו הכלב והגדי על המעקה כדרכם, ומחמת שהוא צר יפלו לחצר וישברו כלים, ונמצא שאף כלפי נפילה יש בכך פשיעה.

הגמרא מביאה ברייתא המפרשת דינים שונים גבי קפיצה: **תָּנוּ**

המשך בעמוד 19

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הגמרא מקשה סתירה בין ברייתות: **וְהָתַנְיָא**, שה**כֶּלֶב וְהַגְּדִי שֶׁדִּלְגוּ** ושברו את הכלים, **בֵּין** אם דילגו **מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, בֵּין** אם דילגו **מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, פְּטוּרִין** הבעלים מתשלום הנזק, והרי זה סותר למה שנתבאר בברייתא לעיל, שאם דילגו מלמעלה למטה חייבים הבעלים בנזק שלם.

מתרצת הגמרא: **תַּרְגְּמָא רַב פָּפָא דְּאַפִּיךְ מֵיפַּךְ** – שהפכו הכלב והגדי את טבעם, ודילגו שלא כדרכם. שבאופן רגיל דרך הגדי לקפוץ בבת אחת, ודרך הכלב להיסרך ולהאחז בציפורניו ולקפוץ, ואילו כאן דילג **הַכַּלְבָּא בִּזְקִירָא** – בקפיצה כדרך הגדי, **וְגַדְיָא בִּסְרִיכָא** – ואילו הגדי נסרך ונאחז בציפורניו וקפץ כדרך הכלב, ולפיכך פטורים הבעלים, אך הברייתא לעיל עוסקת באופן שדילגו כדרכם, ולפיכך כשדילגו מלמעלה למטה חייבים הבעלים נזק שלם.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי אַמַּאי פְּטוּרִים** – מדוע פטורים הבעלים לגמרי, הרי דבר משונה הוא, והיה להם להתחייב בחצי נזק כדין קרן.

מתרצת הגמרא: שאכן כך היא כוונת הברייתא, **שְׁפָטוּר מִנֶּזֶק שָׁלֵם וְחַיָּיבִין בַּחֲצִי נֶזֶק**, כדין נזקי קרן:

שנינו במשנה, שה**כֶּלֶב** שֶׁנָּטַל חררה והלך לגדיש, ואכל את החררה ושרף את הגדיש, משלמים הבעלים על אכילת החררה נזק שלם כדין שן, ועל שריפת הגדיש חצי נזק:

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בגדרי חיוב אש: **אִתְּמַר** – נאמרה מחלוקת בבית המדרש, מאיזה טעם יש לחייב אדם על נזקי אש.

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אִשּׁוֹ מִשּׁוּם חִצָּיו – אדם המדליק אש ברשותו והלכה ושרפה ברשות חבירו, חייבתו התורה על כך מדין אדם המזיק, כאדם הזורק חץ ברשותו והלך החץ והזיק ברשות אחרת.

וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר אִשּׁוֹ מִשּׁוּם מָמוֹנוֹ – חיוב אדם בנזקי אש הוא מדין ממונו המזיק, שכשם שיש לחייב אדם על שורו או בורו שהזיקו, מאחר שפשע בכך שלא שמרם, כמו כן יש לחייבו על אישו שהלכה והזיקה, שפשע בכך שלא שמרה.

מבררת הגמרא: **וְרֵישׁ לָקִישׁ מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּרַבִּי יוֹחָנָן** שטעם החיוב הוא משום אדם המזיק כמו בזורק חץ.

אָמַר לָךְ ריש לקיש, אין לדמות אש לחיצים, מאחר שחִצָּיו **מִכֹּחוֹ קָאָזְלֵי** – החיצים הולכים ומזיקים מכוחו של האדם הזורקם, **הַאי לֹא מִכֹּחוֹ קָאָזֵיל** – ואילו האש אינה הולכת מכוחו של המדליק, אלא מעצמה היא מתפשטת למרחוק, ועל כן לא ניתן לחייב את המדליק אלא משום שפשע ולא שמר על ממונו.

שבה הגמרא ומבררת, **וְרַבִּי יוֹחָנָן מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּרֵישׁ לָקִישׁ** שטעם החיוב הוא משום שלא שמר על ממונו שלא יזיק.

אָמַר לָךְ רבי יוחנן, אין לדמות אש לממונו המזיק, מאחר שמָמוֹנָא **אִית בֵּיהּ מַמָּשָׁא** – ממונו המזיק יש בו ממשות, ולפיכך ניתן לחייב את בעליו על נזקיו, **הָא לֵית בֵּיהּ מַמָּשָׁא** – ואילו השלהבת השורפת אין בה ממשות, ועל כן לא ניתן לחייב את המדליק אלא משום אדם המזיק כזורק חץ.

הגמרא מקשה על דברי ריש לקיש מן המשנה: **תְּנַן, הַכֶּלֶב שֶׁנָּטַל חֲרָרָה** ושרף עמה את הגדיש, יש לחייב את בעליו חצי נזק על שריפת הגדיש **כו'**. **כִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר אִשּׁוֹ מִשּׁוּם חִצָּיו** – לדעת רבי יוחנן הסובר שחיוב האש הוא כזורק חץ, מבואר מדוע יש לחייב את הבעלים חצי נזק על הגדיש, מאחר שאש זו שהבעיר הכלב בגדיש **חִצָּיו דְּכֶלֶב הוּא** – הרי זה כמו שזרק הכלב חץ והזיק בו, שיש לחייב את בעליו חצי נזק כדין צרורות, **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר אִשּׁוֹ מִשּׁוּם מָמוֹנוֹ** – אך לדעת ריש לקיש הסובר שחיוב האש הוא משום ממונו המזיק, מדוע חייבים הבעלים לשלם על שריפת הגדיש, הרי **הַאי אֵשׁ לַאו מָמוֹנוֹ דְּבַעַל כֶּלֶב הוּא** – אש זו אינה ממונו של בעל הכלב אלא של בעל החררה, וכיצד ניתן לחייב את בעל הכלב על כך.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לָךְ** ריש לָקִישׁ, **הָכָא בְּמַאי עָסְקִינָן דְּאַדְּיֵיהּ אַדּוּיֵי** – המשנה עוסקת באופן שזרק הכלב את החררה על הגדיש, ואכלה שם, והציתה הגחלת את המקום שעליו נפלה, ומשם נתפשטה לכל הגדיש. ולפיכך הדין כך הוא, **דְּעַל** אכילת **הַחֲרָרָה מְשַׁלֵּם** בעל הכלב **נֶזֶק שָׁלֵם** כדין שן ברשות הניזק, **וְעַל** שריפת **הַמָּקוֹם** שבו נפלה **הַגַּחֶלֶת מְשַׁלֵּם** הבעלים **חֲצִי נֶזֶק** כדין נזקי צרורות, שמאחר ומקום זה נשרף מיד בהנחת הגחלת, יש לחייבו מדין נזקי רגל, אך מכיון שלא הניח הכלב את הגחלת בידו ממש, אלא זרקה מכוחו, לפיכך אינו חייב אלא חצי נזק. **וְעַל** נזק שריפת **הַגָּדִישׁ כּוּלָּהּ פָּטוּר** הבעלים, מאחר שנזק זה לא נעשה מיד על ידי הכלב, אלא האש התפשטה מעצמה ושרפה הגדיש, ומאחר שלדעת ריש לקיש חיוב אש הוא מדין ממונו המזיק, לא ניתן לחייב בזה את בעל הכלב, שהרי אין הגחלת ממונו.

ועתה מבארת הגמרא כיצד יבאר רבי יוחנן את דברי המשנה: **וְרַבִּי יוֹחָנָן** סובר שהמשנה עוסקת באופן **דְּאַנְּחָהּ אַנּוּחֵי** – שהניח הכלב את החררה עם הגחלת על הגדיש, והדין כך הוא, **עַל** נזק אכילת **הַחֲרָרָה וְעַל** נזק שריפת **הַמָּקוֹם** שבו הניח הכלב את **הַגַּחֶלֶת מְשַׁלֵּם** הבעלים **נֶזֶק שָׁלֵם**, על החררה משום שן ברשות הניזק, ועל מקום הגחלת משום רגל ברשות הניזק, שדרך הכלב ליטול חררה ממקומה ולהניחה בגדיש לאוכלה שם. **וְעַל** נזק שריפת שאר **הַגָּדִישׁ** שנתפשטה האש מעצמה, **מְשַׁלֵּם** בעל הכלב **חֲצִי נֶזֶק** כדין צרורות, שיש לדון נזק זה כחיצים שזרק הכלב והזיקו, שחייב בעליו בתשלום חצי הנזק, מדין צרורות.

הגמרא מקשה על ריש לקיש ממשנה: **תָּא שְׁמַע**, שנינו (להלן סב:), **גָּמָל** שהיה **טָעוּן פִּשְׁתָּן וְעָבַר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים**, ומאחר שהיה טעון בפשתן יותר מדאי **נִכְנְסָה פִּשְׁתָּנוֹ לְתוֹךְ הַחֲנוּת** שהיתה בצד רשות הרבים, **וְדָלְקוּ בְּנֵרוֹ שֶׁל חֲנָוְנִי** – ונדלק הפשתן על ידי נרו של החנוני שהיה בחנות, **וְעַל** ידי כך **הִדְלִיק אֶת הַבִּירָה** – שרף בית גדול שעמד שם. הדין הוא **שֶׁבַּעַל הַגָּמָל חַיָּיב** על נזק שריפת הבירה. אך אם **הִנִּיחַ הַחֲנָוְנִי** את **נֵרוֹ מִבַּחוּץ** – מחוץ לחנות, ברשות הרבים, **הַחֲנָוְנִי חַיָּיב** בנזק שריפת הבירה, מאחר שפשע בכך שהניח את נרו ברשות הרבים. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּנֵר חֲנוּכָּה פָּטוּר** – אם נר זה שהניח החנוני ברשות הרבים נר חנוכה היה, פטור החנוני על נזק שריפת הבירה, מאחר שברשות עשה, שהרי מצוה להניח נר חנוכה ברשות הרבים לפרסם הנס.

ועתה מבארת הגמרא כיצד יש להקשות מן המשנה על דברי ריש לקיש: **כִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר אִשּׁוֹ מִשּׁוּם חִצָּיו** – לדעת רבי יוחנן הסובר שחיוב אש הוא מדין אדם המזיק כאדם הזורק חץ, מבואר מדוע חייב בעל הגמל בנזק שריפת הבירה, שהרי **חִצָּיו דְּגָמָל הוּא** – הגמל הוא שהדליק את הבירה, והרי זה כאילו זרק חיצים, ויש לחייב את בעליו חצי נזק מדין צרורות, **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם מָמוֹנוֹ** – אך לדעת ריש לקיש הסובר שחיוב אש הוא משום ממונו המזיק, יש להקשות מדוע חייב בעל הגמל בנזק שריפת הבירה, הרי **הַאי אֵשׁ לַאו מָמוֹנָא דְּבַעַל גָּמָל הוּא** – אש זו אינה ממונו של בעל הגמל אלא של החנוני, ומדוע יש לחייב את בעל הגמל על נזקיה.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לָךְ** ריש לָקִישׁ, **הָכָא בְּמַאי עָסְקִינָן בִּמְסַכְּסֶכֶת** [–מדלקת] **כָּל הַבִּירָה כּוּלָּהּ** – יש להעמיד את המשנה באופן שלא התפשטה האש מעצמה כלל, אלא שהיה הגמל עובר עם הפשתן הדולק על פני כל הבית הגדול, וכך שרף את כולו, ולפיכך יש לדון את שריפת הבית כולו כמקום הנחת הגחלת, וחייב בעל הגמל משום נזקי רגל ברשות הניזק, ולא מדין נזקי אש.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** שהדליק הגמל בעצמו את כל הבירה, ממונו של בעל הכלב אלא של בעל החררה, וכיצד ניתן לחייב את בעל הכלב על כך.

המשך בעמוד 204

מוגדרת להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

בִּזְקִירָא. קְפִיצָה: סְרִיבָא. שֶׁנּוֹעֵץ צִפָּרְנָיו בְּבוֹתֶל שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ בְּכָךְ וּמִשְׁוּנִים הֵן: אֵשׁוּ. הִשּׁוֹלֵחַ אֶת הַבְּעֵרָה: מִשּׁוּם חִצָּיוּ. חִיּוּבוֹ הַכָּתוּב דְּאִיהוּ דְּהַנֵּי בְּזוֹרֵק חֵץ: מִשּׁוּם מְמוֹנוֹ. כְּשׁוֹרוֹ וּבוֹרוֹ שֶׁהִזִּיקוּ וְקֹסֵ"ד דְּאִיבָּא בֵּינַיְיהוּ כְּגוֹן שֶׁהִדְלִיק בְּגַחֶלֶת שֶׁאֵינוּ שָׁלוֹ דִּלְרַבִּי יוֹחָנָן חִיּוּב דְּחִצָּיוּ הָן וְלֹ"ל פָּטוּר דְּלֵאו מְמוֹנוֹ הוּא: הָאי לָאו מִכֹּחוֹ. דְּאֵשׁ מַאֲלִיהָ הוֹלֶכֶת וְדוֹלֶקֶת לְמַרְחוֹק: הָא לֵית בֵּיהּ מַמָּשָׁא. דְּשֹׁלְהֶבֶת הִיא הַמִּזְקֶקֶת דְּאֵין לָהּ מַמָּשׁ הִלְכָּךְ כִּי חִיּוּבֵיהּ רַחְמָנָא מִשּׁוּם חִצָּיוּ הוּא דְּחִיּוּבֵיהּ: חִצָּיוּ דְּכֻלָּם הָן. דְּהָוָה לֵיהּ צְרוֹרוֹת הִלְכָּךְ מִשְּׁלַם ח"נ וְאָדָם הַמַּדְלִיק מש"ה חַיָּב נ"ש שֶׁאֵין דִּין צְרוֹרוֹת בְּאָדָם: לֵאו מְמוֹנוֹ דְּבַעַל כֶּלֶב הוּא. אֶלָּא דְּבַעַל חֲרָרָה: דְּאַדְיֵיהּ אַדְיֵי. שֶׁזְּרָקוֹ: וְעַל פִּקּוּם גְּחֶלֶת. מָקוֹם שֶׁנִּפְלָה גַּחֶלֶת שָׁם: מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק. דִּצְרוֹרוֹת הֵן וְהַכֶּלֶב נ"ש שֶׁאֵין דִּין צְרוֹרוֹת בְּאָדָם: לֵאו מְמוֹנוֹ דְּבַעַל כֶּלֶב הוּא. אֶלָּא דְּבַעַל חֲרָרָה: דְּאִשּׁוֹ מִשּׁוּם מְמוֹנוֹ וְהַאי לָאו מְמוֹנוֹ הוּא וּצְרוֹרוֹת לֵיכָּא לְמִימַר דְּהָא מִמָּקוֹם גַּחֶלֶת וְאֵילֵךְ דְּלֵקָה אֵשׁ מַאֲלִיו וּמִשּׁוּם הָכִי אוֹקְמָהּ בְּדַאֲדֵיֵיהּ אַדְיֵי דְּאִי אִנְּחָהּ עִם הַחֲרָרָה כִּי אוּרְחֵיהּ לֹא מָצֵי לְמִיתְנֵי ח"נ אַמִּידֵי דְּאִמְּקוֹם גַּחֶלֶת חַיָּב נֶזֶק שָׁלֵם דְּאוּרְחֵיהּ הוּא לִיטּוֹל חֲרָרָה עִם הַגַּחֶלֶת: וְרִ' יוֹחָנָן. דְּאָמַר אִשּׁוֹ מִשּׁוּם חִצָּיוּ מוֹקִים לָהּ בְּדַאֲנִחָהּ כִּי אוּרְחֵיהּ דְּעַל חֲרָרָה נ"ש דֶּשֶׁן הִיא וְאִמְּקוֹם גַּחֶלֶת נ"ש דְּאוּרְחֵיהּ הִיא וּבְיָדִים עָבַד: וְאַגְּרִיס כּוּלֵּיהּ ח"נ . דְּחִצָּיוּ דְּכֻלָּם הוּא וְהַיְינוּ צְרוֹרוֹת: בִּירָה. בֵּית גְּדוֹל: בְּנַר חֲנוּכָּה פָּטוּר. שֶׁמְּנִיעָה לְהַנִּיחָהּ בְּרה"ר לְפַרְסוּמֵי נִיסָּא: לֵאו מְמוֹנוֹ דְּבַעַל גָּמָל הוּא. אֶלָּא דְּחִנָּוֹנִי: בְּמִסְכְּסֶכֶת אֶת כָּל הַבִּירָה. שֶׁהַגָּמָל עוֹבֵר בְּפִנֵּי כָּל הַבִּירָה וּמִסְכְּסֵכוּ דְּהָא וַדַּאי הָוֵי כּוּלֹּו בְּמִקּוֹם גַּחֶלֶת אֲבָל בְּעֵלְמָא שֶׁהָאִישׁ הוֹלֶכֶת מַאֲלִיהָ לֵאו חִצָּיוּ הָן: מְסַכְסֶכֶת. מִדְּלֶקֶת: בְּשֶׁעֲמָדָה. עָמַד הַגָּמָל בְּמִקּוֹמוֹ וְסִכְסֵךְ אֶת כָּל הַבִּירָה שֶׁהָיְתָה חֲבֵילוֹתָו גְּדוֹלָה כְּנֶגֶד כָּל הַבִּירָה וְהַגְּמָרָא לֹא שָׁבַק לְאָסוּקֵי לְמִילְּתֵיהּ וּפַרְכִיהּ: כָּל שֶׁכֵּן. שֶׁהָיָה לוֹ לְמַהֵר וּלְנַהֲגָהּ שֶׁלֹּא תִּסְכְּסֵךְ: בַּעֲמָדָה לְהָטִיל מֵימֶיהָ. דְּאָנוּס הוּא וְסִכְסֶכֶתָּה:

לאפושי

תוספות

וְהָתַנְיָא הַכֶּלֶב. אַמַּתְנִיתִין הוּר"מ לְמִפְרָךְ אֶלָּא נָטַר עַד דְּמַיְיתֵי בְּרִיְיתָא וּפָרִיךְ אַתַּרְוַיְיהוּ: דְּאַפֵּיךְ מֵיפַךְ. וְא"ת לְמ"ד תְּחִילָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה וְסוֹפוֹ בְּאוֹנֶס וַחַיָּיב) לְחַיֵּיב נ"ש דִּתְחִילָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה דְּאוּרְחֵיהּ וְסוֹפוֹ בְּאוֹנֶס דְּלֵאו אוּרְחֵיהּ וְי"ל דְּלֵא אָמַר מִשּׁוּם דְּתְחִילָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה לְגַבֵּי רֶגֶל לְחַיֵּיב נ"ש לְגַבֵּי קֶרֶן דְּאַפִּילּוּ פּוֹשֵׁעַ גָּמוּר לְעִנְיַן קֶרֶן לֵא חַיֵּיבְתּוּ תּוֹרָה אֶלָּא חֲצִי נֶזֶק דְּאִי לָאו הָכֵי אֲרֵי שְׁנִבְנֵס לְחַצֵּר הַנִּזְּקִין וְטָרַף וְאָכַל לְחַיֵּיב נ"ש דְּתְחִילָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה לְעִנְיַן דְּרִיסָה וְכֵן כָּל קֶרֶן בְּחַצֵּר הַנִּזְּקִין תְּחִילָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה לְעִנְיַן שֵׁן וְרֶגֶל: גַּדְיָא בְּסְרִיבָא. שֶׁנּוֹעֵץ צִפָּרְנָיו בְּאֶרֶץ וְקוֹפֵץ כְּמוֹ הַכֶּלֶב וְלֹא דָּמֵי לְסִרוּבֵי וְסִלּוּק שֶׁנִּסְרָךְ בְּחָבִית עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְלַפּוּת: וְעַל הַגְּדִיש ח"נ. וְאִע"ג דְּלְגַבֵּי שׁוֹלֵחַ בְּעֵירָה לֹא מְחַיֵּיב עַד דְּמָסַר לוֹ שֶׁלְּהֶבֶת לְר"ל וּלְר' יוֹחָנָן עַד דְּמָסַר לוֹ גּוּרְזָא פְּעָמִים שֵׁיּשׁ גַּחֶלֶת הַרְבֵּה בְּחֲרָרָה דְּהוּיָא כְּמוֹ מָסַר לוֹ גּוּרְזָא לְר"י וְשֶׁלְּהֶבֶת לְר"ל:

אִשּׁוֹ מִשּׁוּם חִצָּיוּ. לֹא שֶׁיְּבַעֵיר בְּעֵצְמוֹ הָאֵשׁ אֶלָּא כָּל מָקוֹם שֶׁפְּשָׁעוּ וְלֹא שָׁמַר גַּחֶלְתּוֹ חִצָּיוּ נִיהוּ:

אִשּׁוֹ מִשּׁוּם מְמוֹנוֹ. כְּלוֹמַר חִיּוּב מְמוֹנוֹ יֵשׁ בּוֹ וְלֹא שֶׁיְּהֵא הָאֵשׁ שֶׁלּוֹ דְּאַפִּילּוּ הִדְלִיק בְּאֵשׁ שֶׁל אַחֵר חַיָּיב כִּדְאִשְׁכַּחְן בְּפ' הַכּוֹנֵס (לקמן דף נו.) בְּכוֹפֵף קָמָתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ בְּפְנֵי הַדְּלִיקָה וּמַיְיתָא בְּרוּחַ מְצוּיָה וְגַבֵּי גֵּיעָ שֶׁיְּצָא מִתַּחַת הַפַּטִּישׁ אע"ג דְּמִסְתָּמָא מִפַּקִּיר לֵיהּ וְעוֹד דְּאִין לְךָ אָדָם שֶׁיִּתְחַיֵּיב בְּדְלִיקָה שֶׁיִּפַּקִּיר הַגַּחֲלִים וְיַדְלִיק גְּדִישׁ שֶׁל חֲבֵירוֹ וְלֹא בְּפ"ה בְּפִי' דְּאִיבָּא בֵּינַיְיהוּ דְּאַדְלִיק בְּגַחֶלֶת שֶׁאֵין שֶׁלּוֹ: רַבִּי יוֹחָנָן מ"ט לֹא אָמַר בְּר"ל. אע"ג דְּדָרִיש שֶׁנֶּעֱמָא דְּר' יוֹחָנָן מִקְּרָאֵי הָוָה לֵיהּ לְאוֹקְמֵי קְרָא לְדָרְשָׁה אַחֲרִיתִי דְּסִבְרָא בְּרִיש לָקִיש א"נ קס"ד הִשְׁתָּא דְּמָאן דְּאִית לֵיהּ מִשּׁוּם חִצָּיוּ לִית לֵיהּ מִשּׁוּם מְמוֹנוֹ וְקָבְעֵי הֵיכָא דְּכֻלּוֹ לוֹ חִצָּיוּ אֲמַאי לֹא מְחַיֵּיב מִשּׁוּם מְמוֹנוֹ:

מְמוֹנוֹ אִית בֵּיהּ מַמָּשָׁא. אע"ג דְּבוֹר לִית בֵּיהּ מַמָּשָׁא שְׁחִיֵּיבָה תּוֹרָה לְהִבָּלוֹ וְלֹא לְחָבְטוֹ מ"מ מְמוֹנוֹ כְּעִין חִצָּיוּ שֶׁדַּרְכּוֹ לֵילֵךְ וּלְהַזִּיק אִית בֵּיהּ מַמָּשׁוּת א"נ בּוֹר נַמִּי חָשִׁיב אִית בֵּיהּ מַמָּשָׁא דְּע"י בְּרִיֵּית הַבּוֹר מִשְׁתַּנֶּה מַמָּשׁוּת שֶׁל קַרְקַע וְנַעֲשֶׂה חָלָל אֲבָל מְקוֹם הִילּוּף שֶׁלְּהֶבֶת אֵינוֹ מִשְׁתַּנֶּה מַמָּשׁוּתוֹ אֶלָּא שֶׁנַּעֲשֶׂה דּוֹלֵק וְשׁוֹרֵף וְא"ת מְמוֹנוֹ נַמִּי לֵיהּ בֵּיהּ מַמָּשָׁא כְּגוֹן צְרוֹרוֹת בְּרוּחַ שֶׁבְּכַנְפֵיהֶם בְּרִיש פִּירְקִין דְּאִיבָּא לִסּוּמְכוּס נ"ש וְי"ל דְּמ"מ גּוּף הַמָּמוֹן שֶׁפָּשַׁע בּוֹ אִית בֵּיהּ מַמָּשָׁא שֵׁיֵּשׁ לוֹ לְשַׁמּוֹר מְמוֹנוֹ שֶׁלָּא בְּשׁוּם דָּבָר וְאִין שׁוּם מָמוֹן שֶׁלּוֹ יְהֵא בּוֹ מַמָּשָׁא בְּמָה שֶׁפָּשַׁע אֲבָל יֵשׁ חַץ שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁוּת כְּגוֹן שִׁיבֵר כְּלֵי בְּרוּחַ פִּיו וְיֵשׁ אֵשׁ שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁוּת כְּגוֹן שֶׁלְּהֶבֶת בְּלֹא גַּחֶלֶת כִּדְאַמְרִינָן בְּסוֹף בֵּיצָה (דף לט.) הִילְכָּךְ דְּמוּ לְהַדְדֵי שֶׁאֵין בְּשֶׁנֵּיהֶם מַמָּשׁוּת בְּהַמַּזִּיק שֶׁפָּשַׁע בּוֹ רַק בְּגוּף הָאָדָם:

דְּאַדְיֵיהּ אַדְיֵי. הוּר"מ לְאוֹקְמֵי בְּאֲנַח אֲנוּחֵי ע"י שִׁינּוּי כִּדְאַמְרִינָן בְּרִיש פִּירְקִין: וְרַבִּי יוֹחָנָן בְּדַאֲנִחָהּ אֲנוּחֵי. לא מָצֵי לְמִימַר בְּאַדְיֵיהּ אַדְיֵי וְעַל כָּל הַגְּדִישׁ ח"נ דְּאִי כֹּחַ כֹּחוֹ לֵאו כֹּחוֹ דְּמִי הָוֵי עַל כָּל שְׁאָר הַגְּדִישׁ פָּטוּר: לֵאו מְמוֹנוֹ דְּבַעַל כֶּלֶב הוּא. דְּהוּא לֹא הִדְלִיקוֹ וְעַל אֵשׁ שֶׁל כַּלְבּוֹ לֹא חִיְּיבְתּוּ תּוֹרָה וְאע"ג דְּלְגַבֵּי בּוֹר אַצְטְרִיךְ מִיעוּט אִישׁ בּוֹר וְלֹא שׁוֹר בּוֹר כִּדְאַמְרִינָן בְּשׁוֹר שֶׁנָּגַח אֶת הַפָּרָה (לקמן דף מח. ושם) תְּרֵי אִישׁ כְּתִיב מ"מ פְּשׁוּט לֵיהּ לַגְּמָרָא מִשּׁוּם (אֵיזֶהוּ) דְּרָשָׁה דְּפָטוּר עַל אֵשׁ בְּהֶמְתּוֹ דְּג' אָבוֹת נֶאֱמְרוּ בְּשׁוֹר וְלֹא יוֹתֵר:

בְּמִסְכְּסֶכֶת כָּל הַבִּירָה כּוּלָּהּ. דְּהָוֵי הַבִּירָה כּוּלָּהּ מְקוֹם גַּחֶלֶת: וְאי בְּמִסְכְּסֶכֶת אֲמַאי חַיָּיב. חֲנָוֹנִי הַכֹּל גַּם בְּעַל הַגְּמָל יְתַחַיֵּיב עִמּוֹ כְּיָן שֶׁגַּם הוּא פּוֹשֵׁעַ בִּסְכּוּסוֹ אֲבָל אִי בְּלֹא מְסַכְסֶכֶת נִיחָא לֵיהּ דְּלֵא הָוָה לֵיהּ לְאָסוּקֵי מִילְּתֵיהּ דְּאוֹקְמֵיהּ בְּמִסְכְּסֶכֶת אִי אֲפְשָׁר שֶׁלֹּא יִרְאֶה נַר מִבַּחוּץ אֲבָל כְּיָן דְּאוֹקְמֵיהּ בְּמִסְכְּסֶכֶת אִי אֲפְשָׁר שֶׁלֹּא יִרְאֶה הַדְּלִיקָה כְּיָן שֶׁדּוֹלֶקֶת כָּל כַּךְ שֶׁמְּסַכְסֶכֶת כָּל הַבִּירָה דֶּרֶךְ הִילּוּבָהּ וְהָיָה לוֹ לְהַרְחִיק וּלְמוֹנְעָה מִלְּהִילּוֹת וּמִסְכְּסֶכֶת אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ אִמַּאי חַיָּיב חֲנָוֹנִי בְּעַל הַגְּמָל יְתַחַיֵּיב הַכֹּל כְּלוֹמַר לוֹ בְּמִסְכְּסֶכֶת דֶּרֶךְ הִילּוּבָהּ אֶלָּא בְּעַמְּדָה בְּמָקוֹם אֶחָד וְהִרְבָּה כָּל כַּךְ בְּמִשְׁאוּי שֶׁמִּסְכְּסֶכֶת כָּל הַבִּירָה בַּעֲמִידָה וּפְרִיקָה הַגַּחֶלֶת יֵשׁ לוֹ לְהִתְחַיֵּיב שֶׁלֹּא שָׁמַר גַּחֶלְתּוֹ וּמִשֶּׁנִּי כְּשֶׁעָמְדָה כְּלוֹמַר לוֹ בְּמִשְׁאוּי שֶׁמִּסְכְּסֶכֶת כָּל הַבִּירָה בַּעֲמִידָה דְּכ"ש חֲנָוֹנִי פָּטוּר לְגַמְרֵי אֶלָּא כְּלוֹמַר פָּטוּר מֵחֲלָקוֹ שֶׁל בַּעַל הַגְּמָל דְּיוֹתֵר מִסְכְּסֶכֶת בַּעֲמִידָה מִשֶּׁאילּוּ הָיְתָה הוֹלֶכֶת וְעוֹבֶרֶת בְּלִי עִיכּוּב וּמִשֶּׁנִּי כְּשֶׁעָמְדָה לְהָטִיל מֵימֶיהָ דְּאָנוּס הוּא בַּעֲמִידָה זוֹ:

רישא

חַיָּיב וְאִי בְּמִסְכְּסֶכֶת אֲמַאי חַיָּיב כְּשֶׁעָמְדָה עָמְדָה וְסִכְסֶכָה כ"ש דְּחֲנָוֹנִי פָּטוּר וּבַעַל גָּמָל חַיָּיב אָמַר רַב הוּנָא בַּר מָנוֹחַ מִשֶּׁמֵּיהּ דְּרַב אִיקָא הָכָא בְּמַאי עַסְקִינָן כְּגוֹן שֶׁעָמְדָה לְהָטִיל מֵימֶיהָ

רישא

כְּלָבָא בִּזְקִירָא וְגַדְיָא בְּסְרִיבָא אִי הָכֵי אַמַּאי פְּטוּרִים פָּטוּר מִנֶּזֶק שָׁלֵם וְחַיָּיבִין בַּחֲצִי נֶזֶק: הַכֶּלֶב שֶׁנִּטַּל: אִתְּמַר ר' יוֹחָנָן אָמַר אִשּׁוֹ מִשּׁוּם חִצָּיוּ וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר אִשּׁוֹ מִשּׁוּם מְמוֹנוֹ וְרֵישׁ לָקִישׁ מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לְךָ חִצָּיוּ מִכֹּחוֹ קָאָזְלִי הַאי לֹא מִכֹּחוֹ קָאָזִיל וְרַבִּי יוֹחָנָן מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר לְךָ מְמוֹנָא אִית בֵּיהּ מַמָּשָׁא הָא לֵית בֵּיהּ מַמָּשָׁא תְּנַן הַכֶּלֶב שֶׁנִּטַּל חֲרָרָה כּוּ' בִּשְׁלָמָא לְמ"ד אִשּׁוֹ מִשּׁוּם חִצָּיוּ הוּא דְּכֻלָּם הוּא אֶלָּא לְמ"ד אִשּׁוֹ מִשּׁוּם מְמוֹנוֹ הַאי אֵשׁ לָאו מְמוֹנוֹ דְּבַעַל כֶּלֶב הוּא אָמַר לְךָ רֵישׁ לָקִישׁ הָכָא בְּמַאי עַסְקִינָן דְּאַדְיֵיהּ אַדְיֵי דְּעַל חֲרָרָה מִשְּׁלַם נֶזֶק שָׁלֵם וְעַל מְקוֹם גַּחֶלֶת מִשְּׁלַם ח"נ וְעַל חֲצִי נֶזֶק וְעַל גְּדִישׁ כּוּלֵּיהּ פָּטוּר וְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאַנְחָהּ אֲנוּחֵי עַל חֲרָרָה וְעַל מְקוֹם גַּחֶלֶת מִשְּׁלַם נ"ש וְעַל הַגְּדִישׁ מִשְּׁלַם חֲצִי נֶזֶק תָּא שְׁמַע גְּמָל טָעוּן פִּשְׁתָּן וְעָבַר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים נִכְנְסָה פִּשְׁתָּנוֹ לְתוֹךְ הַחֲנוּת וְדָלְקוּ בְּנֵרוֹ שֶׁל חֲנָוֹנִי וְהִדְלִיק אֶת הַבִּירָה בַּעַל גְּמָל חַיָּיב הַנִּיחַ חֲנָוֹנִי נֵרוֹ מִבַּחוּץ חֲנָוֹנִי חַיָּיב רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בְּנַר חֲנוּכָּה פָּטוּר בְּשְׁלָמָא לְמ"ד אִשּׁוֹ מִשּׁוּם חִצָּיוּ הוּא דְּגָמָל הוּא אֶלָּא לְמ"ד אִשּׁוֹ מִשּׁוּם מְמוֹנוֹ הַאי אֵשׁ לָאו מְמוֹנָא דְּבַעַל גָּמָל הוּא אָמַר לְךָ רֵישׁ לָקִישׁ הָכָא בְּמַאי עַסְקִינָן בְּמִסְכְּסֶכֶת כָּל הַבִּירָה כּוּלָּהּ אִי הָכֵי אֵימָא סֵיפָא אִם הִנִּיחַ חֲנָוֹנִי נֵרוֹ מִבַּחוּץ חֲנָוֹנִי

כמה פעמים קודם התפילה היה אדוני אבי מורי ורבי מחזר אחרי עני לתן לו לאכול
היום יום ב' כסלו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

ריש"א בעל גמל חייב וכו'. אע"ג דמעיקרא נמי הוי טעמא דרישא וסיפא הכי אלא דמעיקרא היה השטם פשוט יותר למאן דאמר אשו משום חציו דמתחייב בעל הגמל על תחילת הדלקת הפשתן ואע"פ שהאש הולכת מעצמה ע"י רוחו מצוה אבל למ"ד משום ממונו דלא מחייב אלא על שמסכסכה הבירה ובזה לא פשע כ"כ שלא ראה הדליקה עד שעמדה סמוך לבירה ואז לא היה יכול לסלקה לפי שעמדה להטיל מימיה ולכך הוצרך לפרש דאפ"ה חייב דלא איבעי ליה לאפושי בטעיניה דהוה ליה לאסוקי אדעתיה כשיבנס פשתנו לתוך החנות ותדליק בגר ותעמוד להטיל מימיה לא יוכל לסלקה משם:

והיה גדי כפות לו. תימה דליתני ברישא גדי ועבד סמוך ובסיפא גדי ועבד כפות דהוי רבותא טפי ופי' רשב"ם דגדי נמי היה לו לברוח ורישא דקתני גדי כפות ועבד סמוך דוקא בבה"ג חייב ובסיפא גדי סמוך ועבד כפות לו פי' או עבד כפות לו וה"פ גדי סמוך לו ועבד כמו שאמר ברישא שהיה סמוך לו פטור אע"ג דלא קם ליה בדרבה מינייה משום דהיה לו לברוח ועבד כפות לו ואגדי כמו כן כפות כמו שאמר ברישא פטור אע"ג דלא היה לו לברוח דקים ליה בדרבה מינייה וההנה דסוף פירקין (ד' כז.) עבדו בגופו שורו כממונו איירי בעבד ושור כפות והבעלים עומדים אצלם וכשהניח הגחלת על לב עבדו פטור שמחשב בלבו שהאדון יסירנה ולא יסמוך אתשלומין אבל כשהניח על לב שורו אינו חושש האדון להסירה לפי שישלם לו דמי שורו ור"ת מפרש דאיצטריך גדי כפות דחייב אע"ג דפטרינן טמון באש דדרשינן מה קמה בגלוי אף כל בגלוי וס"ד דכל דבר דלאו אורחיה הכי לאו כעין קמה הוא ופטור וגדי אין דרכו להיות כפות וס"ד למפטריה וקמ"ל השתא ברישא דאפ"ה חייב וסיפא קמ"ל דאע"ג דסמוך הוא דהוי כי אורחיה פטור לכך תניא הדיא מתניתין דהכונס (לקמן דף סא:) בתר פלוגתא דטמון דר' יהודה ורבנן ובתר היך בבא דגדי כפות קתני ומודים חכמים לר' יהודה במדליק הבירה שמשלם כל מה שבתוכה שכן דרך בני אדם להניח בבתים והפסיק התנא בהאי בבא בדפרישית לאשמועינן דאע"ג דלאו אורחיה בגדי להיות כפות חייב ואפילו למ"ד אשו משום חציו דלא שייך בדידיה למפטר טמון מ"מ אצטריך לאשמועינן דחייב היכא דכלו לו חציו לאחר שריפת העבד ואע"ג דשריפת העבד מחמת חציו ושריפת גדי מחמת ממונו שייך ביה קם ליה בדרבה מינייה הואיל וע"י מעשה אחד בא הכל ותדע דלמ"ד משום ממונו מוקי כשהצית בגופו של עבד ופטרינן ליה אע"ג דלא הצית בגופו של גדי ולפי' ר"ת ורשב"ם אתי שפיר קם ליה בדרבה ומינייה דמסקינן בגדי דחד ועבדא דחד ועבד לבעל הגדיש שאדם מניח עבדו לשמור גדישו ולפירושו צ"ל הא דפריך מאי דמימרא דהוה מצי למימרא תיקשה לר' יוחנן אמאי נקט גדי: **קטל** תוריה עבדא ה"נ דלא מיחייב. פ"ה הא כתיב כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו וקשה דאם רצה לומר דה"ה לגבי אשו דמשלם שלשים של עבד הא אי אפשר לומר כן דבפ"ק (דף ט:) אמרינן דהשור משלם שלשים של עבד משא"כ באש ואם ר"ל דכי היכי דהתם משלם קנס ה"נ משלם דמי הגדי הא לא גמרינן ממון מקנס ונר' לר"י דהכי פריך מ"ל דלא מחייב בממון שהזיק עם הריגת העבד והא בדבר שממונו עושה לא שייך קם ליה בדרבה מינייה: **בגדי** דחד ועבדא דחד. וכן נמי אמר רבא בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד.) רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו ושיבר הכלים בין של נרדף בין של כל אדם פטור וקשה דבפ"ק דסנהדרין (דף י. ושם) אמר ממון לזה ונפשות לזה חייב ותירץ הר"ר יצחק בר מרדכי דכל רודף אחר חבירו שתומין לאבדו משום דמחייב מיתה לכל אדם דהכל חייבין להורגו להציל הנרדף ור"ת מפרש דבכל מקום מיתה לזה פטור לבד מעדים זוממין דבעינן שיתקיים באשר זמם בכל אחד ואע"ג דבעדים זוממין נמי כשהוא משתה מיתה ותשלומין לזה אחד ואע"ג דבגמרא אסון נעשה הא אם יהיה אסון לא יענש יהרגם מיתה לאשה ותשלומין לבעל ומיהו אין זה ראיה דעל בדרך צ"ל דהא חשוב מיתה ותשלומין לאחד כיון שהן גוף אחד דאי לאו הכי למאי דבעי למימר מעיקרא בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד.) גבי רודף דמיתה לזה חייב היכי הוה משני ליה לקרא ועוד הביא ראיה דתנן במכילתין (דף לד:) דהוא שהדליק הגדיש או שחבל בחבירו בשבת פטור דקם ליה בדרבה מינייה אע"ג דהוי מיתה לשמים ותשלומין לחבירו ואין זה דיוקא דזה חשוב מיתה ותשלומין לחד וקצת קשה לר"י מה חידוש יש בגדי דחד ועבדא דחד טפי ממה שהיה של אחד הלא אין מתחייב מיתה לפי שהפסיד לו עבדו דאפילו הרג עבד של עצמו חייב רצריך לדרוק דמ"מ נ"ל חידוש יותר:

חציו דחרש הן. תימה לר"י אי חשוב מסירה לחרש כרוח מצויה לר' יוחנן נמי מחייב ואי לא חשוב כרוח מצויה א"כ מה קשה לר"ל הא לא דמי למסר שורו דהא כ"ע מודו דאין חייבין בכל על האש אלא ביכולה להזיק כרוח מצויה ואומר ר"י דלמ"ד אשו משום חציו הוא לא מחייב אלא באש שיכול להזיק ברוח מצויה הרבה וקרוב להדאי היזק כעין חציו והכא אין במעשה השולח קרוב לודאי היזק הלכך לא דמי לחציו דחרש הן אבל למ"ד משום ממונו אע"ג דלא מזומן כולי האי מחייב מידי דהוי אמסר שורו קשור בראוי לחרש דחייב דדרכו לנטורי ע"י עסקיו של חרש אע"ג דלא הוי קרוב לודאי דפטר ר' יוחנן אפילו במסר לו שלהבת לאו משום דאזיל לטעמיה דאית ליה אשו משום חציו דהא מסיק דאית ליה נמי משום ממונו דקסבר שלהבת לא בני הזיקא כמו שור כדאמרינן בפרק קמא (דף ט:):

טמון

רש"י

לאפושי. גמליה בטעינה עד שתכנס לתוך החנות: והיה גדי כפות לו. לגדיש: ועבד סמוך לו. לגדיש: ונשרף עמו חייב. אגדי ואגדיש לפי שאין לו דין מיתה בשביל העבד שהיה לו לברוח: עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרפו עמו פטור. אגדי ואגדיש דקם ליה בדרבה מיניה שההורג העבד נהרג דכתיב נקם ינקם (שמות כא) והאי דנקט גדי משום דמוקמינן לקמן בגדי דחד ועבד דחד דבגדיש ועבד ליכא לאוקמי הכי דאורחא דמלתא לשדורי אינש עבדיה לשמור גדישו ואידי דנקט גבי עבד כפות וסמוך ונקט גבי גדי כפות וסמוך ואע"ג דבגדי אין לומר היה לו לברוח אין בו דעת ואם אינו כפות וסמוך נמי חייב כדאמרינן בשילהי פרקין (דף כז.) שורו כממונו: אם קטל תוריה עבדא ה"נ דלא מיחייב. ממון הא כתיב כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו (שם): שהצית בגופו של עבד. דהא ודאי ממש הרגו: בגדי דחד ועבדא דחד. ואיצטריך לאשמועינן דאע"ג דאין חייב מיתה בשביל הגדי מפסיד בעל הגדי: אילו מסר שורו לחרש ה"נ דלא מיחייב. הא אמרינן בפ"ק (ד' י.) חומר בשור מבאש שאם מסרו לחרש חייב: נחלת ולי'בה. החרש דלא דמי לשור דשור ממונן להזיק אבל הא דגחלת חרש עביד ליה להיזק: כדי היזיקא. מזומן היזיקו והני כשורו: ור' יוחנן אמר אפילו שלהבת פטור. ור' יוחנן לטעמיה דאמר אשו משום חציו והכא חציו דחרש הן: נווזא. עצים יבשים: וסילתא. עצים קטנים דקים דהאי ודאי פושע הוא: תצא מעצמה. משמע וליבה לאוקמי קרא בשהדליק הוא עצמו גדישו של חבירו אלא בתוך שלו הדליק והאש הלכה מעצמה ואפילו הכי קרי מבעיר את הבערה באילו הדליקו בעצמו אלמא אשו משום חציו:

בנזקי

ר"מ אשו משום חציו דלא איבעי ליה לאפושי בטעינה סיפא חנווני חייב דלא איבעי ליה לאנוחי נרו מאברא תא שמע המדליק את הגדיש והיה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור אמאי פטור אילו קטל תוריה עבדא הכי נמי דלא מיחייב דחד ת"ש השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים בשלמא למ"ד אשו משום חציו דחרש הוא אלא למאן דאמר אשו משום ממונו אילו מסר שורו לחרש שוטה וקטן הכי נמי דלא מיחייב הא אתמר עלה אמר ריש לקיש משמיה דחזקיה לא שנו אלא כשמסר לו גחלת וליבה אבל מסר לו שלהבת חייב מאי טעמא ברי היזיקא ורבי יוחנן אמר אפילו שלהבת פטור קסבר צבתא דחרש קא גרים לא מיחייב עד דמסר ליה גווזא סילתא ושרגא אמר רבא קרא מבעיר ומתניתא מסייע ליה לרבי יוחנן קרא דכתיב כי תצא אש תצא מעצמה ישלם המבעיר את הבערה ש"מ אשו משום חציו מתניתא דתניא פתח הכתוב

בנזקי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

התפילה צריכה להיות בחיות, ועל-ידי שנותנים צדקה לעני קודם התפילה ומחיים אתו, ניתוסף חיות הרבה בתפילה
היום יום ב' כסלו

עתה מבארת הגמרא את טעם הדינים המפורשים בברייתא: בְּרֵישָׁא העוסקת באופן שנכנס הפשתן לתוך החנות ונדלק שם, הדין הוא שבַּעַל הַגָּמָל חַיָּיב בתשלום הנזק, משום דְּלֹא אִיבְּעֵי לֵיהּ לְאַפּוּשֵׁי בִּטְעִינָה – לא היה לו להרבות בטעינת הפשתן עד כדי שיכנס לתוך החנות. ובְּסֵיפָא העוסקת באופן שהניח החנוני את נרו מבחוץ, הדין הוא שהַחֲנָוֹנִי חַיָּיב בתשלום הנזק, משום דְּלֹא אִיבְּעֵי לֵיהּ לְאַנּוּחֵי נֵרוֹ מַאֲבָרַאי – לא היה לו להניח את נרו מבחוץ.

הגמרא מקשה על ריש לקיש מדברי המשנה להלן: תָּא שְׁמַע, שנינו במשנה (להלן סא:), שאדם הַמַּדְלִיק אֶת הַגַּדִּישׁ של חבירו, וְהָיָה גְּדִי כָּפוּת [– קשור] לוֹ – לגדיש, וכן היה עֵגֶל כנעני עומד סָמוּךְ לוֹ – לגדיש, וְנִשְׂרַף הגדי והעבד עִמּוֹ – עם הגדיש, חַיָּיב המדליק בתשלום נזקי הגדי והגדיש, אך פטור על הריגת העבד, מאחר שהיה לו לברוח מן הדליקה.

ואם היה הָעֶבֶד כָּפוּת לוֹ – לגדיש, וּגְדִי סָמוּךְ לוֹ, וְנִשְׂרַף העבד והגדי עִמּוֹ – עם הגדיש, פָּטוּר המדליק מתשלום נזקי הגדי והגדיש, מאחר שחייב הוא מיתה על הריגת העבד הכפות, והדין הוא שאדם המתחייב מיתה וממון על מעשה אחד, נהרג ואינו משלם.

ועתה מבארת הגמרא את הקושיא מן המשנה על ריש לקיש: בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר אִשּׁוֹ מִשּׁוּם חִצָּיו – לדעת רבי יוחנן הסובר שחיוב המדליק אש הוא כזורק חץ, מבואר היטב טעם המשנה, שמִּשּׁוּם הָכִי כשהיה העבד כפות פָּטוּר המדליק מתשלום הגדי והגדיש, שהרי זה כאילו זרק חץ עליו והרגו, ומתחייב הוא מיתה על מעשה זה, ולפיכך פטור מתשלום היזק הממון. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר אִשּׁוֹ מִשּׁוּם מָמוֹנוֹ – אך לדעת ריש לקיש הסובר שחיוב המדליק אש הוא משום שלא שמר על ממונו שלא יזיק, אַמַּאי פָּטוּר המדליק על נזקי הגדי והגדיש, הרי אינו חייב כלל מיתה על הריגת העבד, מאחר שלא הוא ההורגו אלא האש שהיא ממונו, וכי אִילּוּ קָטַל תּוֹרֵיהּ עָבְדָא – אילו היה שורו הורג אדם ובתוך כך גם מזיק ממון, הָכִי נַמִּי דְּלֹא מִיחַיַּיב – האם לא היה מתחייב הבעלים בנזק הממון, הרי מאחר שאינו חייב מיתה על כך ששורו הרג אדם אינו נפטר מתשלומי היזק ממון, וכמו כן כאשר הדליק גדיש ונשרף בו עבד כפות אינו חייב מיתה על כך, ועל כן אין לפוטרו מתשלום נזקי הגדי והגדיש.

מתרצת הגמרא, אָמַר לָךְ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ – יכול ריש לקיש ליישב הקושיא, ולומר שמשנה זו אינה עוסקת באופן שהדליק את הגדיש ונתפשטה האש ושרפה את העבד, אלא הָכָא בְּמַאי עָסְקִינָן כְּשֶׁהִצִּית את האש בְּגוּפוֹ שֶׁל הָעֶבֶד ממש, שבאופן כזה בודאי יש לדונו כהורג אדם בידים וחייב מיתה על כך, ועל כן יש לפוטרו מתשלום הממון על הגדי והגדיש, דְּקָם לֵיהּ בִּדְרַבָּה מִינֵּיהּ – מאחר שדי לו בעונש הגדול שחייב הוא מיתה, ואין להוסיף ולחייבו אף בתשלום ממון.

שבה הגמרא ומקשה, אִי הָכִי – אם כך שהמשנה עוסקת באופן שהצית בגופו של עבד, מַאי לְמֵימְרָא – מה חידוש יש בדין זה, הרי פשוט הדבר שיש לדונו כהורג נפש שחייב מיתה ופטור מן הממון.

מתרצת הגמרא, לֹא צְרִיכָא – לא הוצרכה המשנה לומר דין זה, אלא בְּאופן שהיה הגְּדֵי דְּחַד – של אדם אחד, וְהָעֶבֶד דְּחַד – של אדם אחר, שבאופן כזה היה מקום לומר שהמיתה שנתחייב על הריגת העבד לא תפטרנו מן התשלום על שריפת הגדי השייך לאדם אחר, ולפיכך הוצרכה המשנה להשמיענו שגם באופן כזה פטור, מאחר שדי לו בעונש המיתה החמור.

הגמרא מקשה על דברי ריש לקיש ממשנה נוספת: תָּא שְׁמַע, שנינו במשנה (להלן נט:), שאדם הַשּׁוֹלֵחַ אֶת הַבְּעֵירָה [– הדליקה] בְּיַד חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, והלכו הם ושרפו ממון של אדם אחר על ידי דליקה זו, פָּטוּר המשלח מִדִּינֵי אָדָם – שלא ניתן לחייבו על כך ממון בבית דין, וְחַיָּיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם – אך אינו יוצא ידי חובתו בדין שמים עד שישלם הנזק מכיסו.

ועתה מבארת הגמרא את הקושיא מן המשנה על ריש לקיש: בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר אִשּׁוֹ מִשּׁוּם חִצָּיו – לדעת רבי יוחנן הסובר שחיובו של המדליק אש הוא משום זורק חץ, מבואר מדוע אדם השולח בעירה ביד חרש שוטה וקטן פטור בדיני אדם, מאחר שחִצָּיו דְּחֵרֵשׁ הוּא – הרי זה כאילו זרק החרש חץ והזיק, שאין לחייב את השולחו על כך. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר אִשּׁוֹ מִשּׁוּם מָמוֹנוֹ – אך לדעת ריש לקיש הסובר שחיוב המדליק אש הוא על שלא שמר את ממונו שלא יזיק, יש להקשות מדוע פטור המוסר בעירה לחרש שוטה וקטן, הרי אִילּוּ מָסַר את שׁוֹרוֹ לְחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן והזיק השור, הָכִי נַמִּי דְּלֹא מִיחַיַּיב – האם אינו מתחייב בתשלום הנזק, הרי ממונו הוא שהזיק, ושנינו לעיל (י.) שחייב הוא בתשלום הנזק, ואם כן אף במוסר להם את האש שהיא ממונו יש לחייבו על ממונו המזיק.

מתרצת הגמרא, הָא אִתְּמַר עֲלָהּ – הרי נאמר בבית המדרש על דברי המשנה, אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מִשְּׁמֵיהּ דְּחִזְקִיָּה, לֹא שָׁנוּ במשנה שפטור המשלח את הדליקה ביד חרש שוטה וקטן, אֶלָּא כְּשֶׁמָּסַר לוֹ נַחֲלֶת [– גחלים עמומות] וְלִיבָּה – הבעיר אותם החרש עד שהפכו ללהבה ששרפה ממון של אחר, שבאופן כזה החרש הוא המזיק, ולא פשע המשלח בשמירת ממונו, אֲבָל אם מָסַר לוֹ שַׁלְהֶבֶת המזומנת לשרוף, חַיָּיב המשלח, מַאי טַעְמָא, בָּרֵי הֶיזֵּיקָא – היזק זה הוא ברור ומזומן לבוא, ולפיכך יש לחייב את המשלח על שפשע בשמירת ממונו המזיק, כשם שחייב על מסירת שורו ביד חרש שוטה וקטן.

עתה מבארת הגמרא כיצד מעמיד רבי יוחנן את המשנה: וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲפִילּוּ אם מסר המשלח ביד החרש שַׁלְהֶבֶת המזומנת להזיק, מכל מקום פָּטוּר הוא מתשלום הנזק, קָסָבַר צְבָתָא דְּחֵרֵשׁ קָא גָרִים – מאחר שסובר שאחיזת החרש היא שגרמה לנזק זה ולא מעשה המשלח, שהרי לשיטתו חיוב המדליק אש הוא כזורק חץ, ועל כן אף באופן זה יש לדון כאילו זרק החרש חץ והזיק, ופטור המשלח. לֹא מִיחַיַּיב – ואין המשלח חייב לדעת רבי יוחנן, עַד דְּמָסַר לֵיהּ לחרש, גַּוְוָזָא – עצים יבשים שנתפסת בהם האש בקלות, סִילְתָּא – עצים קטנים דקים המשמשים להבערת האש, וּשְׁרָגָא – ועמם מסר לו נר דולק, שבאופן כזה ודאי פשע המשלח, והרי זה כאילו זרק הוא עצמו חץ והזיק, ועל כן יש לחייבו בתשלום הנזק.

הגמרא מביאה ראיות לדברי רבי יוחנן: אָמַר רָבָא, קְרָא וּמַתְנִיתָא מְסַיְּיעָא לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן – יש להוכיח כדברי רבי יוחנן שחיוב המבעיר אש הוא כזורק חץ, בין מלשון הכתוב, ובין מברייתא.

קְרָא – הראיה מהמקרא היא, דִּכְתִיב (שמות כב ה) 'כִּי תֵצֵא אֵשׁ וּמָצְאָה קֹצִים וְנֶאֱכַל גָּדִישׁ אוֹ הַקָּמָה אוֹ הַשָּׂדֶה', ולשון הכתוב 'תֵּצֵא' משמע שמדובר שהאש יצאה מֵעַצְמָהּ, דהיינו שהדליק אש בתוך רשותו והלכה והזיקה בשל חבירו, ועל כך ממשיך הכתוב ואומר 'שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם הַמַּבְעִיר אֶת הַבְּעֵרָה', רואים אנו שהפסוק קורא לבעל האש 'מבעיר', כאילו הבעיר בעצמו את האש ברשות חבירו, אף על פי שהאש יצאה מעצמה, שְׁמַע מִינָּהּ – יש ללמוד מכאן שאִשּׁוֹ מִשּׁוּם חִצָּיו – שאדם המדליק אש ברשותו ונתפשטה למקום אחר, נידון כזורק חץ לרשות אחר ומזיק, ולפיכך קראו הכתוב 'מבעיר'.

והראיה מהמַתְנִיתָא היא, דְּתַנְיָא – שנינו בברייתא, פְּתַח הַכָּתוּב

כל הגילויים דלעתיד-לבוא תלויים במעשינו ועבודתנו עכשיו
ממאמר שבת פרשת ויצא, ה'תשמ"ו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ, שנאמר (שם) 'כִּי תֵצֵא אֵשׁ', שמשמע שהלכה האש שהיא ממונו מעצמה והזיקה, וְסַיֵּים הכתוב בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ, שנאמר 'שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם הַמַּבְעִר', שנידון כאילו הבעיר בעצמו, לוֹמַר לָךְ שחיוב אדם על אֶשּׁוֹ שהזיקה מְשׁוּם חִצָּיוֹ הוא, כאילו זרק חץ בעצמו והזיק.

הגמרא מקשה על סברת 'אשו משום חיציו': אָמַר רָבָא, קַשְׁיָא לֵיהּ לְאַבַּיֵי – אביי נתקשה בקושיא זו: לְמַאן דְּאָמַר שחיוב אֶשּׁוֹ מְשׁוּם חִצָּיוֹ הוא, אם כן, טָמוּן בָּאֵשׁ דְּפָטַר רַחֲמָנָא הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ – באיזה אופן ניתן למצוא שיהא אדם פטור על אשו ששרפה דבר טמון. דהיינו, מבואר בדברי המשנה להלן (סא:), שלדעת חכמים אם הדליק אדם את גדישו של חבירו, והיו כלים טמונים בו, פטור המדליק על נזקי הכלים. ודין זה מבואר, רק אם נאמר שחיובו של המדליק הוא משום ממונו המזיק, שבזה יש לפוטרו על הכלים הטמונים מאחר שלא ידע מקיומם ואנוס הוא, אך לדעת הסובר שחיוב המדליק הוא משום אדם המזיק, אם כן יש לחייבו אף באופן שלא ידע על המצאות הכלים בגדיש, שהרי אדם המזיק חייב אף אם אנוס היה, כמבואר לעיל בגמרא (כו:).

וממשיך רבא בדבריו: וְנִיחָא לֵיהּ – אביי תירץ הקושיא, שישנו אופן שפטור המדליק על נזקי הכלים אף לדעת הסובר 'אשו משום חיציו', כְּגוֹן שֶׁנִּפְלָה דְּלֵיקָה לְאוֹתוֹ חָצֵר – שהדליק אדם אש בחצירו, והיתה גדר בין חצירו לחצר חבירו, כך שבשעת ההדלקה לא היתה האש יכולה לילך לחצר חבירו, וְלאחר שהדליק האש נָפְלָה הַגֶּדֶר שבין החצירות מחמת איזו סיבה שֶׁלֹּא מֵחֲמַת הַדְּלֵיקָה, וְהָלְכָה האש וְהִדְלִיקָה וְהִזִּיקָה בְּחָצֵר אַחֶרֶת, דְּהָתָם כָּלוּ לֵיהּ חִצָּיוֹ – שבאופן כזה כלה ונגמר כוח החץ ששלח המדליק ולא ניתן לחייבו כזורק חץ, מאחר שבשעה שהדליק לא היתה האש יכולה להזיק בחצר חבירו, ועל כן יש לפוטרו אם היו כלים טמונים בגדיש חבירו.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם נעמיד באופן כזה שכלו לו חיציו, לְעָנְיַן הגדיש הַגָּלוּי נַמִּי כָּלוּ לֵיהּ חִצָּיוֹ. דהיינו, באופן כזה יש לפוטרו לא רק על הכלים הטמונים, אלא אף על הגדיש הגלוי, שמאחר וכלו חיציו אין לחייבו כלל על דליקה זו.

ומחמת קושיא זו חוזרת בה הגמרא ממה שסברה עד עתה, שלדעת רבי יוחנן ניתן לחייב אדם המדליק אש רק משום זורק חץ, ומבארת כך: אֶלָּא לְמַאן דְּאִית לֵיהּ מְשׁוּם חִצָּיוֹ אִית לֵיהּ נַמִּי מְשׁוּם מָמוֹנוֹ – רבי יוחנן הסובר שחיוב המדליק אש משום זורק חץ הוא, מודה לדעת ריש לקיש שניתן לחייבו אף משום ממונו שהזיק, ועל כן באופן זה שנפלה הגדר שלא מחמת הדליקה, שאי אפשר לחייב את המדליק משום זורק חץ, מכל מקום אפשר לחייבו משום ממונו המזיק, וּכְגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ לְגוֹדְרָהּ וְלֹא גְּדָרָהּ – והיינו באופן שיכול היה לשוב ולגדור את חצירו ולמנוע את מעבר האש לחצר חבירו ולא עשה כן, שאף שאינו חייב על הדלקת האש מתחילה מאחר שלא היה בכוחה להזיק, מכל מקום מתחייב הוא עתה על שאינו גודר בעדה, דְּהָתָם שׁוֹרוֹ הוּא וְלֹא טָפַח כְּאַפֵּיהּ – שבאופן כזה הרי הוא כמכניס שור לדיר ואינו נועל הדלת בפניו, שאם יצא השור והזיק חייב בעליו בתשלום הנזק, ואף כאן יש לחייבו על שלא שמר על האש שלא תזיק, אך מאחר שחיוב זה משום ממונו הוא ולא משום חיציו, חייב רק על הגדיש שהיה גלוי, ולא על הכלים שהיו טמונים בתוכו, שאנוס הוא.

שואלת הגמרא: וְכִי מֵאַחַר דְּמַאן דְּאִית לֵיהּ מְשׁוּם חִצָּיוֹ אִית לֵיהּ נַמִּי מְשׁוּם מָמוֹנוֹ – לאחר שנתבאר שרבי יוחנן המחייב את המדליק אש משום זורק חץ מודה לדעת ריש לקיש שניתן לחייבו אף משום ממונו שהזיק, אם כן מַאי בֵּינֵיהוּ – איזה חילוק דין ישנו ביניהם.

משיבה הגמרא: אִיכָּא בֵּינֵיהוּ לְחַיְּבוֹ בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים – ישנו חילוק ביניהם לענין אדם שהדליק אש והלכה ופצעה את חבירו. שלדעת ריש לקיש הסובר שחיוב אש הוא רק משום ממונו המזיק אינו חייב אלא בתשלום נזק בלבד, אך לדעת רבי יוחנן הסובר שניתן לחייבו אף משום חיציו, חייב בתשלום ארבעה דברים, נזק, צער, ריפוי ושבת, כדין אדם המזיק את חבירו:

שנינו במשנה, שהכלב שנטל חררה שיש בה גחלת והלך לגדיש, ואכל את החררה ושרף את הגדיש, הדין הוא שעַל הַחַרְרָה מְשַׁלֵּם בעל הכלב נזק שלם ועל הגדיש חצי נזק כו':

שואלת הגמרא: מַאן חַיָּיב בתשלום חצי הנזק על שריפת הגדיש, ודאי שבַּעַל הַכֶּלֶב, ומדוע, וְלִיחַיֵּיב נַמִּי בַּעַל גַּחֶלֶת שפשע בכך שלא שמר על גחלתו.

משיבה הגמרא: בְּשֶׁשִּׁימֵר גַּחַלְתּוֹ – המשנה עוסקת באופן ששמר בעל הגחלת כראוי על גחלתו, וכגון שהניחה בתוך ביתו ונעל הדלת כראוי, ולפיכך אנוס הוא בכך שנטל הכלב את גחלתו, ופטור מתשלום הנזק.

שבה הגמרא ומקשה: אִי כְּשֶׁשִּׁימֵר בעל הגחלת את גַּחַלְתּוֹ ונעל את ביתו, אם כן מַאי בָּעֵי כֶּלֶב הָתָם – מה עושה שם הכלב, וכיצד הצליח ליטול את הגחלת. מתרצת הגמרא, בְּשֶׁחָתַר – שחפר הכלב ברגליו עד שפתח הדלת ונטל הגחלת.

אָמַר רַב מָרִי בְּרֵיהּ דְּרַב כַּהֲנָא, זֹאת אוֹמֶרֶת – מכך שהמשנה מחייבת את בעל הכלב בתשלום מלא על החררה, אף על פי שנטל הכלב את הגחלת על ידי חתירה, יש ללמוד שסְתָם דְּלָתוֹת חֲתוּרוֹת הֵן אֵצֶל כֶּלֶב, דהיינו, שדרך הכלב לחתור דלתות ולהכנס, ואין זה דבר משונה, ולפיכך יש לחייב את בעל הכלב בנזק שלם כדין נזקי שן ורגל, ולא בחצי נזק כדין נזקי קרן.

הגמרא מבררת את הדין המבואר במשנה שבעל הכלב מחויב בתשלום נזק אכילת החררה: דַּאֲכָלָהּ הֵיכָא – היכן אכל הכלב לחררה זו, אִילֵימָא דַּאֲכָלָהּ בְּגִדִישׁ דְּעָלְמָא – אם אכלה בגדיש סתם שאינו של בעל החררה, כיצד ניתן לחייב את בעליו על כך, הָא בְּעֵינָן – הרי כדי לחייבו צריך שיתקיים התנאי שנאמר בפסוק (שמות כב ד) 'ושילח את בעירה וּבִעֵר בְּשָׂדֶה אַחֵר', דהיינו, שאין הבעלים חייב על נזקי שן של בהמתו אלא כשאכלה ברשות הניזק, וְלֵיכָּא – ולא התקיים תנאי זה, מאחר שאכל את החררה בחצר אחרת.

משיבה הגמרא: לֹא צְרִיכָא, דַּאֲכָלָהּ בְּגִדִישׁ דְּבַעַל חֲרָרָה – המשנה עוסקת באופן שאכל הכלב את החררה בגדיש השייך לבעל החררה, ולפיכך ניתן לחייב את בעליו משום שן ברשות הניזק.

הגמרא מנסה לפשוט ספק מן הדין המבואר במשנה לגבי כלב שאכל חררה: תִּפְשׁוֹט – מן הדין המבואר במשנה, שכלב שאכל חררה ברשות הניזק חייב בעליו משום נזקי שן, ניתן להוכיח דְּפִי פָּרָה

> אמר הקדוש-ברוך-הוא לדוד המלך (כשרצה לבנות בית-המקדש) לא תבנה בית לשמי כי איש מלחמות אתה, הגם שאז (כשרצה דוד לבנות בית-המקדש) היה במצב של מנוחה . . כי המנוחה דדוד באה על-ידי שניצח כל המלחמות, ולא שאויביו נתבטלו
>
> ממאמר שבת פרשת ויצא, ה'תשמ"ו

מוחדרה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

בְּנִזְקֵי מָמוֹנוֹ. דִּכְתִיב כִּי תֵצֵא אֵשׁ דְּמִשְׁמַע מַעֲצֻמָּה: בְּנִזְקֵי גּוּפוֹ. דְּקָרֵי לֵיהּ מַבְעִיר: הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ. אִילּוּ אָדָם זוֹרֵק חֵץ וְהוּזַק בְּטָמוּן לֹא מִיחַיֵּיב בְּנִזְקֵי הָא קַיְימָא לָן בְּהַאי פִּירְקִין (דף כו:) פָּצַע תֹּחַת פָּצַע וְלֹא מִיחַיֵּיב אֶת הַשּׁוֹגֵג כְּמְזִיד דִּכְתִיב פָּצַע תֹּחַת לְעוֹלָם בְּטָמוּן הוּא נִכְנַס וּמְזִיק וְלֹא שְׁמָעִתִּי: וְנִיחָא לֵיהּ. וּמִשְׁנֵי לֵהּ הָכִי: וְנַפְלָה גָּדֵר. שֶׁל חָצֵר: שֶׁלֹּא מֻחֶמֶת דְּלִיקָה. דְּאִי מֻחֶמֶת דְּלִיקָה. חִצְיוֹ הֵם: דְּכֻלּוֹ לוֹ חִצְיוֹ. שֶׁבִּשָּׁעָה שֶׁהִדְלִיק הָאֵשׁ דְּהַיְינוּ זְרִיקַת חֵץ לֹא הָיָה רָאוּי לְהַזִּיק בְּחָצֵר אַחֲרֶת: אִית לֵיהּ נַמִּי מִשּׁוּם מָמוֹנוֹ. וְהַיְינוּ דְּלִיבָּא לְחִיּוּבֵיהּ מִשּׁוּם מָמוֹנוֹ מִחִיּוּבֵיהּ לֵיהּ הִלְכָּךְ לְעִנְיַן גִּלּוּי אע"ג דְּכֻלּוֹ לוֹ חִצְיוֹ חַיָּיב מִשּׁוּם מָמוֹנוֹ: וּכְגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ לְגוּדְרָהּ. בְּטֶרֶם תֵּעָבוֹר הַדְּלִיקָה שָׁם הָיָה לוֹ שֶׁהוּת וְיָכוֹל לְגוּדְרָהּ: וְלֹא גְּדָרָהּ. דְּאע"ג דְּלִיבָּא לְחִיּוּבֵיהּ אֶהֱבַר רִאשׁוֹן מִתְחַיֵּיב עַל שֵׁם סוֹפוֹ שֶׁלֹּא שִׁימֵר גַּחֶלְתּוֹ לְגוּדוֹר בְּפָנָיהּ: שׁוֹרוֹ הוּא וְלֹא טָפַח בְּאַפַּיִיהּ. הֲרֵי זֶה כְּכוֹנֵס שׁוֹרוֹ לְדִיר וְלֹא נָעַל בְּפָנָיו וְיָצָא וְהִזִּיק: וְכִי מֵאַחַר דְּמָאן דְּאִית לֵיהּ מִשּׁוּם חָצִיוֹ אִית לֵיהּ נַמִּי מִשּׁוּם מָמוֹנוֹ מַאי בֵּינֵיהוּ: הֵיכָא דְּגַחֶלֶת שֶׁלּוֹ הָיְתָה מַאי אִיכָּא בֵּין ר' יוֹחָנָן דְּמְחַיֵּיב לֵיהּ מִשּׁוּם תְּרֵתֵי לְר"ל דְּלֵא מְחַיֵּיב לֵיהּ אֶלָּא מִשּׁוּם חָדָא דְּהָא עַל בְּרֵרָךְ הֵיכָא דְּגַחֶלֶת שֶׁלּוֹ נַמִּי פְּלִיגֵי דְּהָא אָמְרָן לְעֵיל לְרַבִּי יוֹחָנָן אִשּׁוֹ מִשּׁוּם חִצָּיוֹ אִלְּמָא בְּאִשּׁוֹ נַמִּי פְּלִיגֵי הֵיכָא דְּגַחֶלֶת שֶׁלּוֹ בִּשְׁלְמָא עַד הַשְּׁתָּא דְּשִׁמְעִינָן מִשּׁוּם חִצָּיוֹ דְּזָקָא וְלֹא מִשּׁוּם מָמוֹנוֹ וְכִדְאַמְרַתְּ מְמוֹן אִית בֵּיהּ מִשְּׁשָׁא הָא לֵית בֵּיהּ מִשְּׁשָׁא אִיכָּא בֵּינֵיהוּ הֵיכָא דְּאִיתֵיהּ מָמוֹנוֹ וְלֵיתֵיהּ חִצָּיוֹ כִּי הַך דְּנָפְלָה גָּדֵר דְּכֻלּוֹ לוֹ חִצָּיוֹ דִּלְמַ"ד מִשּׁוּם חִצָּיוֹ דְּזָקָא פָּטוּר אֲבָל הַשְּׁתָּא דִּלְתַרְוַיְיהוּ חַיָּיב מַאי בֵּינֵיהוּ: לְחַיֵּיבוֹ בַד' דְּבָרִים. לְמַ"ד מִשּׁוּם חִצָּיוֹ נַמִּי מְחַיְּיבִינָן לֵיהּ אִם שָׁרַף אִשּׁוֹ יַד אָדָם חַיָּיב בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים נֶזֶק וְצַעַר רִיפּוּי וְשֶׁבֶת אֲבָל בְּבוֹשֶׁת לֹא דְּאָמְרִינָן בְּשִׁילְהֵי פִּירְקִין אֵינוֹ חַיָּיב עַל הַבּוֹשֶׁת עַד שֶׁיְּהֵא מִתְכַּוֵּין אֲבָל ד' דְּבָרִים חַיָּיב דִּפְשִׁיעָה הִיא דַּהֲוָה לֵיהּ לְאַסּוּקֵי אַדַּעְתֵּיהּ שֶׁהָרוּחַ מוֹלִיכָתָהּ וְכִדְאַמְרִינָן בְּשִׁילְהֵי פִּירְקִין נָפַל מִן הַגַּג בְּרוּחַ מְצוּיָה חַיָּיב בַּד' דְּבָרִים וּפָטוּר עַל הַבּוֹשֶׁת לְמַ"ד מִשּׁוּם מָמוֹנוֹ פָּטוּר וְהוּא הַדִּין נַמִּי דְּאִיבָּא בֵּינֵיהוּ כָּל הַנֵּי דִּלְעֵיל כָּלֵב וְגָמָל דִּלְמַ"ד מִשּׁוּם חִצָּיוֹ חַיָּיב דְּהָא מָמוֹנוֹ אע"ג דְּלֵאו חִצָּיוֹ וְחִצָּיוֹ אע"ג דְּלֵאו מָמוֹנוֹ אִית לֵיהּ דְּלִמַאן דְּלֵית לֵיהּ חִצָּיוֹ פָּטוּר אא"כ מְסַכְּסֶכֶת כְּדַאוֹקִימְנָא לְעֵיל וְהַאי דְּנָקֵט ד' דְּבָרִים מִשּׁוּם דְּאֲפִילּוּ הֵיכָא דְּהַגַּחֶלֶת שֶׁלּוֹ מִשְּׁמַע לוֹ דְּיֵשׁ לוֹ: מַאן חַיָּיב בַּעַל הַבְּלֶב. אַמּוֹתֵנִיתִין מְהַדֵּר דְּקָתָנֵי עַל הַגְּדִישׁ מִשֶּׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק: ה"נ וְלִיחַיֵּיב נַמִּי בַּעַל הַגַּחֶלֶת. דְּהָא בֵּין מַר וּבֵין מַר מִשּׁוּם מָמוֹנוֹ אִית לְהוּ הִלְכָּךְ לְר' יוֹחָנָן דְּאָמַר לְעֵיל עַל הַגְּדִישׁ מִשֶּׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק דְּצַרּוֹרוֹת הֵן לְשֶׁלֶם בַּעַל הַגַּחֶלֶת חֲצִי הָאַחֵר דְּהָא מָמוֹנוֹ הוּא וְרִישׁ לָקִישׁ דְּאָמַר עַל הַגְּדִישׁ כּוּלּוֹ הֲוֵי פָּטוּר לְשֶׁלֶם בַּעַל הַגַּחֶלֶת כּוּלֵּיהּ וְקס"ד דְּגַחֶלֶת דְּחַד וְחַדְרָה וְגָדִישׁ דְּחַד: בְּשֶׁשִּׁימֵר גַּחֶלְתּוֹ. שֶׁנָּעַל דְּלֻתוֹת בֵּיתוֹ יָפֶה וְאוֹנֶס הוּא: וְאת אוֹמֶרֶת. מִדְּחַיֵּיב לְבַעַל כֶּלֶב שֶׁהֶחְרָה נֶזֶק שֶׁלֵּם אַלְמָא לֵאו שִׁינּוּי הוּא זֶה שֶׁתְּחַר אֶת הַדְּלֶת: דִּסְתַם דְּלֻתוֹת חֲתוּרוֹת הֵן אֵצֶל הַכֶּלֶב. וְלֹא תֵּימָא מִשּׁוּנָּה הוּא וּפִלְגָא נִזְקָא מִשֶּׁלֵּם: בְּגָדִישׁ דְּעַלְמָא. אַמּוֹאֵי מִשֶּׁלֵּם חֶחְרָה הָא שֵׁן הוּא וּבְעֵינָן שֵׁדֶה אַחֵר דְּנִיזֵּק וְלֵיכָּא: תִּפְשׁוֹט. דְּמִדְּקָא מְשַׁלֵּם חֶחְרָה: דְּפִי פָּרָתוֹ. שֶׁל מְזִיק הָאוֹכֶלֶת בְּחֲצַר הַנִּיזָּק:

כחצר

תוספות

טָמוּן בָּאֵשׁ דְּפָטֵר רַחְמָנָא הֵיכִי מִשְׁכַּחַת לָהּ. פִּי' בְּשֶׁלְּמָא לְמַ"ד אִשּׁוֹ מִשּׁוּם מָמוֹנוֹ אֵין תֵּימָה דְּפָטוּר טָמוּן וְאע"ג דִּבְכָל נִזְקֵי מָמוֹנוֹ כְּמוֹ קֶרֶן שֵׁן וְרֶגֶל חַיָּיב קָטוּן שֶׁבְּמָמוֹן מְצִינוּ חִילּוּקִים בֶּקֶרֶן שֵׁן וְרֶגֶל לְהַלְכוֹתֵיהֶן אֲבָל בְּאָדָם הַמְזִיק לֹא חִלֵּק הַכָּתוּב דִּכְתִיב פָּצַע תֹּחַת פָּצַע וְדַרְשִׁינָן בְּסוֹף פִּירְקִין (דף כו:) לְחַיֵּיב עַל הַשּׁוֹגֵג כְּמְזִיד וְאוֹנֶס בְּרֶצוֹן לְפִיכָךְ אֵין סְבָרָא לְדַרּוֹשׁ אִשּׁוֹ מִשּׁוּם חִצָּיוֹ: מַאי בֵּינֵיהוּ. הָנֵי מִלֵּי לְמִימַר אֵיכָא בֵּינֵיהוּ כָּל הָנֵי דִּלְעֵיל כֶּלֶב שַׁנְטַל חֲרָרָה וְאַנְחֵי בְּגָדִישׁ דִּלְרַבִּי יוֹחָנָן מְשַׁלֵּם עַל שְׁאָר הַגְּדִישׁ חֲצִי נֶזֶק וּלְר"ל עַל שְׁאָר הַגְּדִישׁ פָּטוּר וּלְרַבִּי יוֹחָנָן אֲפִילּוּ לֹא הִצִּית בְּגוּפוֹ שֶׁל עֵבֶד קָם לֵיהּ בְּדַרְבָּה מִינַּיְיהוּ וְטָמוּן הֵיכָא שֶׁלֹּא כֻּלּוֹ חִצָּיוֹ חַיָּיב לְרַבִּי יוֹחָנָן: וְלִיחַיֵּיב בַּעַל הַגַּחֶלֶת. פִּירוּשׁ גַּם בַּעַל הַגַּחֶלֶת וְלֹא שֶׁיִּפְטַר בַּעַל הַכֶּלֶב לְגַמְרֵי כְּדִפ"ל (דף כב. ד"ה ואי) גַּבֵּי חָנָנֵי אַמַּאי חַיָּיב וְעוֹד אִי בְּשֶׁלֹּא שָׁמַר גַּחֶלְתּוֹ וּמִפְּטַר בַּעַל הַכֶּלֶב אַמַּאי קָאָמַר (לעיל יט:) מְתָנֵי' בְּאַדְיֵיהוּ אַדְיֵיהוּ וּדְרַב חוּנָא בְּעִלְּמָא אִיתְּמַר לִימָא דְּרַב חוּנָא קָאֵי אַמַּתְנֵי' קְשָׁרוֹ אָדָם חַיָּיב הַקּוֹשֵׁר נ"ש וּבַעַל הַתַּרְנְגוֹל פָּטוּר כְּמוֹ הָכָא דְּפָטוּר בַּעַל הַכֶּלֶב אֶלָּא וְדַאי בְּשֶׁלֹּא שִׁימֵר גַּחֶלְתּוֹ חַיָּיב נַמִּי בַּעַל הַכֶּלֶב וּלְכָךְ לֹא מִיתּוֹקְמָא דְּרַב חוּנָא אַמַּתְנֵי' דְּקָשְׁרוֹ אָדָם חַיָּיב מִשְּׁמַע דְּחַיָּיב הַכֹּל הַקּוֹשֵׁר וּבַעַל הַתַּרְנְגוֹל יֵשׁ לוֹ לְהִתְחַיֵּיב כְּמוֹ כֵן:

וְלִיחַיֵּיב בַּעַל הַגַּחֶלֶת. הַאי לִישְׁנָא לֵאו דַּוְקָא דְּהָא מִיתּוֹקְמָא דְּאִבְלָה בְּגָדִישׁ דְּבַעַל הַחֲרָרָה אֶלָּא בְּלוֹמַר שֶׁיִּפְטַר בַּעַל הַכֶּלֶב מֵחֶלְקוֹ שֶׁל בַּעַל הַגַּחֶלֶת וְלֹא יְשַׁלֵּם כִּי אִם הָרְבִיעַ וְא"ת וְאַמַּאי לֹא פָּרִיךְ וְלִיפְטַר בַּעַל הַכֶּלֶב מִן הַחֲרָרָה וְנַרְאֶה מִכֹּאן לְדִקְדֵּק דְּיוֹתֵר יֵשׁ לְאָדָם לִיזָּהֵר עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יַזִּיק אֲחֵרִים מִשֶּׁלֹּא יוּזַק שֶׁמְּחוּיָּב לְשַׁמֵּר גַּחֶלְתּוֹ מִן הַכֶּלֶב אע"פ שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת לְיַבֵּשׁ לְבִיתוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיק אֲחֵרִים וְאָפְשַׁר לְשַׁמֵּר עַצְמוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יְכַנֵּס כֶּלֶב כְּדֵי לִיטּוֹל חֲרָרָתוֹ וְכֵן מִשְּׁמַע בְּהַמְּפִיחַ (לקמן דף לא.) בְּשִׁמְעָתִין דְּקִדְּרִין דְּפָרִיךְ אִי נִתְקַל פּוֹשֵׁעַ שֵׁנִי נַמִּי לִיחַיֵּיב אֶלְּמָא חָשִׁיב שֵׁנִי פּוֹשֵׁעַ לְחַיְּיבוֹ בְּנֶזֶק שְׁלִישִׁי וְאֵינוֹ פּוֹשֵׁעַ לְעִנְיַן שֶׁיִּפְטַר רִאשׁוֹן בְּנִזְקָיו: בְּשֶׁשִּׁימֵר גַּחֶלְתּוֹ. הֵיכָא זוּ כֵּיוָן שֶׁיְּכוֹל הַכֶּלֶב לִיכָּנֵס שָׁם בְּחֲתִירָה דִּסְתַם דְּלֻתוֹת חֲתוּרוֹת הֵן אֵצֶל הַכֶּלֶב וְי"ל כֵּיוָן דְּנָטַר בִּדְנִטְרֵי אִינְשֵׁי לֵא אִטְרְחוּהוּ רַבָּנַן שְׁפִי: בְּשֶׁחָתַר. וְאִם תֹּאמַר וְלִישָׁנֵי כְּגוֹן דְּנָפְלָה גּוּדָא בְּלֵילְיָא וְיָדַע בַּעַל הַכֶּלֶב וּבַעַל הַגַּחֶלֶת לֵא יָדַע וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאֵין זֶה רְגִילוּת דְּבַעַל הַכֶּלֶב יָדַע וּבַעַל הַגַּחֶלֶת לֵא יָדַע וּלְקַמָּן גַּבֵּי עִיזֵּי דִּבְשֵׁדוֹת רְגִילוּת הוּא לְפָעָמִים: סְתָם דְּלֻתוֹת חֲתוּרוֹת הֵן. תֵּימָה מִשּׁוּם חֲתוּרוֹת בִּפְשִׁיעָה וְסוֹפוֹ בְּאוֹנֶס תְּחִילָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה מִשּׁוּם פְּתִיחָה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּא"כ לֵא מִיחַיֵּיב בְּחֲתִירָה כ"א רְבִיעַ כִּי הֵיכִי דְּהָוָה מִתְחַיֵּיב בִּפְתִיחָה שֶׁהָיָה בַּעַל הַגַּחֶלֶת מִתְחַיֵּיב מֶחְצָה אֲבָל אֵין לְתַרֵּץ דְּלֵא אַמְרִינָן תְּחִילָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה בְּבָתִּים פְּתוּחִים וְסוֹפוֹ בְּאוֹנֹס בְּנִבְעוֹלִים כֵּיוָן דְּגַבֵּי נְעוּלִים לֵא הָוֵי שׁוּם פְּשִׁיעָה כְּדַאַמְרִינָן בְּהַמְּפָרֵק (לקמן דף נב:) דְּלֵא אַמְרִינָן מִגּוֹ דְּהָוֵי פּוֹשֵׁעַ לְעִנְיַן חֲרַשׁ הָוֵי פּוֹשֵׁעַ לְעִנְיַן פֹּקֵחַ כו' וּמִגּוֹ דְּהָוֵי פּוֹשֵׁעַ לְעִנְיַן גְּמַלִּים הָוֵי פּוֹשֵׁעַ לְעִנְיַן שְׁוָרִים דְּלֵא דָּמֵי דְּהָתָם וְדַאי לֵא אַמְרִינָן מִגּוֹ מִשּׁוּם דְּלִגְבֵּי פֹּקֵחַ אוֹ לְגַבֵּי שְׁוָרִים הַנִּיזָּקִין לֵא פָּשֵׁעַי כְּלָל אֲבָל הָכָא פּוֹשֵׁעַ הוּא בְּכֹלָּא זֶה לְעִנְיַן זֶה הַגְּדִישׁ לְהִיוֹת נִיזוֹק בְּגַחֶלְתּוֹ בִּפְשִׁיעָה הֵיכָא שֶׁלֹּא שָׁמַר גַּחֶלְתּוֹ לְכַך יֵשׁ לְהִתְחַיֵּיב אֲפִילּוּ נִזּוֹקִין בְּאוֹנֹס לְמַאן דְּמְחַיֵּיב תְּחִילָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה וְסוֹפוֹ בְּאוֹנֹס: תִּפְשׁוֹט דְּפִי פָּרָה כַּחֲצַר הַנִּיזָּק דָּמֵי. תֵּימָה דְּאַמּוֹאֵי לֵא פָּשִׁיט מִשְּׁאָר בְּבֵי דָּמְתָנֵי' תְּתָנֵן הַשֵּׁן מוּעֶדֶת לְאָכוֹל הָרְאוּי לָהּ וּמַהֵהִיא דְּאָכְלָה מִצִּידֵי הָרְחָבָה וּמִתּוֹךְ הַחֲנוּת וְעוֹד אוֹתָם שֶׁהָיוּ מְדַקְדְּקִין מִשִּׁיקָה בּוֹ אֶת הַכֶּלֶב לָמָּה לֹא הֵבִיאוּ מַתְנִיתִין כֶּלֶב שַׁנְטַל חֲרָרָה דְּדַיְיקִ מִינָּהּ הַשְּׁתָּא וְעוֹד מַאי קָאָמַר מַאי בְּעֵי רִיפְתָּךְ בְּפוּמָא דְּכַלְבָּאֵי כֵּיוָן שֶׁהֶכֶּלֶב לְקָחָהּ וְנַרְאֶה לְר"י דְּמִכֹּל הַנְּהוּ דְּמַתְנִיתִין לֵא מָצֵי לְמִפְשַׁט וְלֹא מֵהַהִיא דְּנָטַל חֲרָרָה מִשּׁוּם דְּס"ד דְּאִם לְקָחָהּ הַבְּהֵמָה פִּירוֹת בְּחֲצַר הַנִּיזָּק וְאָכְלָה בְּרְשׁוּת הָרַבִּים (אוֹ בְּחֲצַר הַמַּזִּיק) חַיָּיב דְּמִמְּחַיְּיבִינָן בְּלִקְיָחָה לְחוּדָא וְכֵן הִסְכָּרָא נוֹטָה דְּכֵיוָן דְּפָשֵׁע בְּלִקְיָחָה מַה לָּנוּ בְּאֲכִילָה וְהָא דְּמִמַּעֲטִינָן מִשְּׁדֵה אַחֵר רְשׁוּת הָרַבִּים הַיְינוּ לְקִיחָה וְקָמְבַעְיָא לֵיהּ כְּגוֹן אִם הוֹשִׁיט פִּירוֹת בְּפִי פָּרָה חש"ו וְעבר"ם דְּלֵאו בְּנֵי תִּשְׁלוּמִין נִינְהוּ וּכְגוֹן שֶׁהַבְּהֵמָה לֹא הָיְתָה יְכוֹלָה לִיקַּח אִם לֹא שֶׁהוֹשִׁיט לָהּ וְאִי בְּחֲצַר הַנִּיזָּק דָּמֵי חַיָּיב בַּעַל הַפָּרָה וְאִי בְּחֲצַר הַמַּזִּיק דָּמֵי פָּטוּר כֵּיוָן שֶׁנִּתְנוּ אַחֵר לְתוֹךְ פִּיהָ וְהָא דְּקָאָמַר תִּפְשׁוֹט לֵאו מִמַּתְנִי' אֶלָּא מִסּוּגְיָא דְּשִׁמְעָתִין דְּאוֹקְמָה אָכְלָה בְּגָדִישׁ דְּבַעַל הַחֲרָרָה שְׁמָע מִינָּהּ דְּבָעוּ לְקִיחָה וְאֲכִילָה בְּחֲצַר (וְהַנִּיזָּק) אַף עַל פִּי שֶׁאֵין טַעַם בְּדָבָר זֶה מַה צּוֹרֵךְ בְּאֲכִילָה אֶלָּא דְּגִזֵּרַת הַכָּתוּב הוּא וְתִפְשׁוֹט כְּשֶׁנְּתָנוּ אַחֵר לְתוֹךְ פִּיהָ דְּחַיָּיב כַּחֲצַר הַנִּיזָּק דָּמֵיא דְּאִי כַּחֲצַר הַמַּזִּיק דָּמֵיא וּמִנֵּי בְּעֵי רִיפְתָּךְ בְּפוּמָא דְּכַלְבָּאֵי וזה

עניין הפדייה בשלום הוא שהמנגד מתבטל, כמו שהיה בימי שלמה
ממאמר שבת פרשת ויצא, ה'תשמ"ו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

וזה הלשון לאו דוקא דהכא לא שייך לשון זה שהכלב לקח מעצמו אלא כלומר כיון דגזירת הכתוב דבעי׳ אכילה בחצר הניזק ואי פי׳ פרה בחצר המזיק אפילו כי אכלה בגרש דבעל הכלב חייב אכילה בחצר המזיק ואגב דשייך לשון זה בנתן יד חביריו בפי הכלב או הנחש והשיך היינו דתחב ודחק שיני הכלב ונחש בבשר חביריו וא״כ אמאי חייב בעל הכלב והלא ידו בחצר המזיק הוא ולימא ליה מאי בעי דך בפומא דכלבאי והא דקאמר שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה אף על גב דמשכחת לה שפיר כגון שהלקיחה היתה בחצר הניזק אלא משום דפשטיה דקרא משמע שהביעור היתה בחצר הניזק קבעי היכי משכחת לה וברישׁ מסכת שבת (דף ג:) איבא נמי תפשוט מסוגיא דשמעתין דקאמר תפשוט מדבעי רב ביבי בר אביי: **תא** שמע שיסה בו את הכלב. ותימה דאמאי לא משני לענין קטלא לא אמרינן דבראמרינן בסמוך דהך משנה היא רישא דהשיך בו את הנחש דמייתי בתר הכי בפ׳ אלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עו: ושם) ושמא משמע ליה רישא בין לענין מיתה בין לענין נזקין ולקמן נמי מייתי לה גבי בעיא משסה כלבו של חבירו: **דאפקיה** לניביה וסרטיה. הו״מ לשנויי כגון שלא הכניס יד חביריו אלא הכלב עצמו לקחה כששיסהו אלא דמשני לפי מה שפבור דמיירי כשהושיט לו ידו:

יכלי למימר לגדור מר גדיקא בארעיה. היה נשמט אביי שלא היה חפץ לילך לשם דתנן (לעיל דף יט:) אכלה מתוך החנות משלמת בו׳ ולא אמרינן היה לו לנעול חנותו וכן אכלה מצידי הרחבה ולעיל נמי לא פריך דליפטר בעל הכלב מן החרדה ורב אלפס פסק כרב יוסף וליתיה לדאביי דדחויא בעלמא הוא: **הנהו** עיזי דשוקא בו׳. דוקא בהנהו דקיימי לשחיטה ואע״ג ששלמו מה שהזיקו לא בעי למיקם בדייריה לדינא וזימנין נמי דליכא סהדי אבל עז לחלבה ורחקה לגיזתה יכול לומר כשיזיק ישלם כדאשכחן גבי עיזי דתרבו דאמר ליה זיל אצנעינהו ולא אמר ליה זיל שחטינהו: **איזהו** מועד בו׳. אומר ר״י דהא דאמרינן בהבא על יבמתו (יבמות דף סד:) דסתם לן תנא דשור המועד כרשב״ג דאמר בשלש זימנין הוי חזקה לא משום דתיהוי פלוגתייהו בשור המועד דמקראי דרשינן:

שיהו התינוקות בו׳. אף על גב דאדם אית ליה מזקא מ״מ כיון שנעשה שפל כל כך שהתינוקות ממשמשין בו ודאי חזר לקדמותו ולא בא ר״מ למעט שלא תועיל חזרה שלשה ימים אלא השמיענו דאפילו ביום אחד פעמים דאיבא חזרה כגון ע״ז תינוקות וג׳ פעמים ביום אחד נראה דאין מועיל לדידיה לחזרה אע״פ שמועיל להעדאה דה״נ אשכחן לר״ש דבשלשה פעמים הוי מועד ובחזרה בעי ג׳ ימים:

ולא ישמרנו האידנא חייב. פי׳ בקונטרס בפ׳ ראשונה דלרבא בפעם ג׳ חייב נ״ש צ״ל לפי׳ הא דקאמר לקמן דאתו ג׳ כיתי׳ סהדי בחד יומא דלמ״ד ליעידו תורא איעיד ומשלמין בעלים נ״ש אע״פ שלא יעדו תחלה ואינו נראה דודאעד בבעליו כתיב ואת״כ אם לא ישמרנו משלם נ״ש ובריתא דלקמן קתני דאין השור נעשה מועד עד שיעידו בפני בעלים וא״כ אפילו למ״ד ליעידו תורא צריך שיעידו הבעלים תחלה וכי אתו ג׳ כיתי׳ סהדי בחד יומא והעידו בבעלים לא ישלמו בעלים נ״ש עד גגיחה ד׳ ורש״י עצמו חזר בו משום דברישׁ חזקת הבתים (ב״ב דף כח. ושם) קאמר סתמא דגמרא אי מה שור המועד עד גגיחה ד׳ לא מיחייב כו׳ ופי׳ דמשמעות דורשין איכא בינייהו והר״ר

רש״י

כחצר הניזק דמיא. ושדה אחר קרינא ביה: **ואי אמרת כו׳.** גמרא קמהדר כלומר אמאי מסספקא לך פשיטא דכחצר הניזק דמי דאי כחצר המזיק דמי א״כ שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה: דחולדה דשן היא אבל שן ממש לא דאמר ליה פי׳ פרתי רשותי היא: **ונטפה פירות.** ע״ז גלגול בעין שעושין סוסים וחמורים ובלעו וולט״ר: **והא בעינן עד תומו.** דמכליא קרקע דהא ובער זה השן מיבער הגלל עד תומו נפקא לן בפ׳ קמא (דף ב:) והכא ליכא תומו שעדיין האבנים והפירות בעין: **דשף צלמי.** כשנתחכבה בבותל מחקה צורה שעליו דאיכא תומו: **דפסעי פסועי.** כשנתגלגלה על הפירות תחבתן בטיט ואי אפשר ללקטן. לישנא אחרינא דפסאי פסואי כמו׳ פסו אמונים (תהלים יב) כלומר ששיסבה משקה בגלגולה דכליא ופסיא קרנא: **פטור משסה.** דגרמא בנזקין פטור: **דאפקיה** לניביה. שהוציא שיניו וסרטו דלא הכניס ידו לתוך פיו: **השיך בו את הנחש.** שנטל את הנחש בידו והגיע פיו ליד חבירו עד שנבשה לתוכו ונשכו ומת: מחייב. מיתה: בין שיניו עד״מ. ובלא כונת הנחש יצא האורב: **לפיכך מכיש בסייף.** דהוה ליה כאילו הרגו בסייף שהורג ממש הוא ולא גורם: נחש בסקילה. כדין שור הורג אדם דכתיב השור יסקל (שמות כא): **לענין קטלא.** חריגת נחש: **לא אמרינן.** מאי בעי ידך כו׳ ואפילו בחצר המזיק דמיא אינו פטור אלא נהרג אלא לענין נזקין אמרינן מאי בעית ברשותי בדתנן בפ״ק (דף ט:) חוץ מרשות המיוחדת למזיק ומיבעיא לן פי׳ פרה אי בחצר המזיק דמי או לא עד דפשיטנא לה מכלב שנטל חררה: **בי תרבו.** שם משפחה: דסלקין לעילא. מבבל לארץ ישראל: ודנחתין לתחתא. מארץ ישראל לבבל הוו בקיאין בדין זה: עיזי דשוקא. דקצבי דקיימי לשחיטה אלא דמשהו להו עד יומא דשוקא: מתריגן במתריהו. אי מפסדן אפילו ברשות הרבים: **תיב אמסחתא.** מקום מעמד הקצבים: וקביל זוזך. אפילו ביומא דלאו דשוקא שחיט להו הואיל ולשחיטה קיימן: **מתני׳** משיחזור בו שלשה ימים. שרואה שזורים ואינו נוגח חוזר לתמותו: **שלשה פעמים.** ואפילו ביום אחד: **גמ׳** אתאן לגניחה רביעית. שאם לא שמרו ונגח גניחה רביעית משלם מעליה ש״ש אבל אשלישית פלגא נזקא הוא דמשלם: **ולא ישמרנו האידנא.** בגניחה שלישית חייב עליה נזק שלם:

ריחק

כחצר הניזק דמיא. ואי אמרת כו׳ מאי בעי רפתך בפומא דכלבאי דאיבעיא להו פי פרה כחצר הניזק דמי ואי אמרת כחצר המזיק דמי שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה אמר רב מרי ברי׳ דרב כהנא כגון שנתחכבה לה אמר רב מרי ברי׳ דרב כהנא כגון שנתחכבה בבותל להלנאתה וטנפה פירות להלנאתה מתקיף לה מר זוטרא והא בעינא כאשר יבער הגלל עד תומו וליכא רבינא אמר דשף צלמי רב אשי אמר דפסעי פסועי ת״ש שיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש פטור מאן פטור משסה פטור וחייב בעל כלב ואי אמרת כחצר המזיק דמי לימא ליה מאי בעי ידך בפומיה דכלבאי אימא פטור אף משסה ואיבעית אימא דאפקיה לניביה וסרטיה ת״ש הנחש רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרים ואמר רב אחא בר יעקב כשתימצי לומר לדברי ר׳ יהודה אדם נחש בין שיניו הוא עומד לפיכך מכיש בסייף ונחש פטור לדברי חכמים אדם נחש מעצמו מקיא לפיכך נחש בסקילה ומכיש פטור ואי אמרת פי פרה כחצר המזיק דמי לימא ליה מאי בעי ידך בפומא דחיוואי לענין קטלא לא אמרינן ומנא תימרא דתניא הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו שורו של בעל הבית ומת השור בסקילה ובעלים פטורים מן הכופר בעלים פטורין מן הכופר מ״ט דאמר ליה מאי בעית שורו נמי לימא ליה מאי בעית ברשותי אלא לענין קטלא לא אמרינן הנהו עיזי דבי תרבו דהוו מפסדי ליה לרב יוסף א״ל לאביי זיל אימא ליהו לקרייהו דליצנעינהו אמר ליה אמאי איזיל דאי אזילנא אמרי לי לגדור מר גדירא בארעיה ואי גדר שין דחייב רחמנא היכי משכחת לה כשחתרה אי נמי דנפיל גודא בליליא מכריז רב יוסף ואיתימא רבה דסלקין לעילא ודנחתין לתחתאה הני עיזי דשוקא דמפסדי מתרינן בקרייהו תרי ותלתא זמנין אי ציית ציית ואי לא אמרין ליה תיב אמסחתא וקבל זוזך: **מתני׳** איזהו תם ואיזו מועד מועד כל שהעידו בו שלשה ימים ותם משיחזור בו שלשה ימים דברי ר׳ יהודה רבי מאיר אומר מועד שהעידו בו שלשה פעמים ותם כל שיהו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח: **גמ׳** מאי טעמא דר׳ יהודה אמר אביי תמול חד מתמול תרי שלשום תלתא ולא ישמרנו בעליו אתאן לגניחה רביעית רבא אמר תמול מתמול חד שלשום תרי ולא ישמרנו האידנא חייב ור״מ מ״ט דתניא א״ר מאיר

ריחק

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כַּחֲצַר הַנִּיזָּק דָּמֵי – שפיה של הפרה האוכלת בחצר הניזק, נידון כרשות הניזק ולא כרשות בעליה, **דְּאִי כַּחֲצַר הַמַּזִּיק דָּמֵי**, אם כן מדוע חייב בעל הכלב נזק שלם על אכילת החררה, **לֵימָא לֵיהּ** לבעל החררה, **מַאי בָּעֵי רִפְתָּךְ בְּפוּמָא דְּכַלְבָּאי** – מדוע נמצא לחמך בפיו של כלבי. כלומר, שמאחר שהחיוב על שן הוא רק ברשותו של הניזק, אי אפשר לחייבו על אכילת החררה אם פיו נידון כרשות המזיק.

דְּאִיבַּעְיָא לְהוּ – שנסתפקו בני הישיבה בענין זה, האם **פִּי פָּרָה כַּחֲצַר הַנִּיזָּק דָּמֵי**, וחייב בעליה על אכילתה מדין שן, **אוֹ כַּחֲצַר הַמַּזִּיק דָּמֵי** ופטור, שהרי לא ברשות הניזק אכלה.

שואלת הגמרא: **וְאִי אָמְרַתְּ כַּחֲצַר הַמַּזִּיק דָּמֵי**, אם כן **שֵׁן דְּחַיֵּיב רַחֲמָנָא הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ**, הלא לעולם אוכלת היא ברשות בעליה. ובמה נסתפקו בני הישיבה.

מבארת הגמרא: **אָמַר רַב מָרִי בְּרֵיהּ דְּרַב כַּהֲנָא**, גם אם נאמר שפי הבהמה חצירו של המזיק הוא, יש אופנים שבהם ניתן לחייב משום שן, **כְּגוֹן שֶׁנִּתְחַכְּכָה** הבהמה **בְּכוֹתֶל לַהֲנַאתָהּ** והפילתו, וכן באופן **שֶׁנִּפָּה פֵּירוֹת** על ידי שנתגלגלה עליהם **לַהֲנַאתָהּ**, אך על אכילה בחצר הניזק יתכן שאין לחייבו משום שן, מאחר שיכול הוא לומר 'פי בהמתי רשותי הוא'.

מר זוטרא מקשה על דברי רב מרי: **מַתְקִיף לָהּ מַר זוּטְרָא**, כיצד ניתן לומר שהאופן שבו חייבה תורה משום נזקי שן, הוא בנתחככה הבהמה בכותל להנאתה והפילתו, או שטינפה פירות להנאתה, **וְהָא בְּעֵינָא** – והרי יש לקיים את דברי הכתוב (מלכים א' יד י) **'כַּאֲשֶׁר יְבַעֵר הַגֵּלֶל עַד תֻּמּוֹ'**, דהיינו, שהבהמה מכלה את הקרן לגמרי, **וְלֵיכָּא** – והרי באופנים אלו אין הבהמה מכלה את הכותל או הפירות עד תומם.

מתרצת הגמרא: **רַבִּינָא אָמַר**, יש אופן שהבהמה מכלה את הקרן, כגון **דְּשָׁף צַלְמֵי** – שפשפה צורות, שהיו צורות חקוקות בכותל, וכאשר נתחככה הבהמה בכותל מחקתן וכילתה את הצורות עד תומן. **רַב אַשִׁי אָמַר**, כגון **דְּפָסְעֵי פְּסוּעֵי** – כאשר נתגלגלה הבהמה על הפירות תחבה אותם בתוך טיט לח ונתייבש הטיט ואי אפשר להוציאם, ונמצא שכילתה הפירות עד תומם.

הגמרא מנסה להוכיח ממשנה שפי פרה כחצר הניזק: **תָּא שְׁמַע**, שנינו בסנהדרין (עו:), שאם **שִׁיסָּהּ** [–גירה] אדם **בּוֹ** [–בחבירו] **אֶת הַכֶּלֶב** של אדם אחר, או **שִׁשִּׁיסָּהּ בּוֹ אֶת הַנָּחָשׁ**, והרגו או פצעו, **פָּטוּר** המשסה, מאחר שלא הזיקו בידים, אלא רק גרם את הנזק. ומדייקת הגמרא, **מַאן פָּטוּר, הַמְשַׁסֶּה פָּטוּר וְחַיָּיב בַּעַל הַכֶּלֶב**, מאחר שכלבו הוא שהזיק. **וְאִי אָמְרַתְּ** שפי פרה **כַּחֲצַר הַמַּזִּיק דָּמֵי**, אם כן מדוע חייב בעל הכלב, **לֵימָא לֵיהּ** לניזק, **מַאי בָּעֵי יְדָךְ בְּפוּמֵיהּ דְּכַלְבָּאי** – מדוע נמצאה ידך בפי כלבי, הרי רשותי היא. אלא מוכח שפי פרה כחצר הניזק, ולפיכך חייב בעל הכלב בתשלום הנזק.

דוחה הגמרא: **אֵימָא פָּטוּר אַף מְשַׁסֶּה** – אין כוונת המשנה לפטור את המשסה בלבד, אלא כוונתה שאף המשסה פטור מאחר שאינו אלא גורם לנזק, אך יתכן שגם בעל הכלב פטור מאחר שפי כלבו נחשב רשותו. **וְאִיבַּעְיָא אֵימָא**, ניתן להעמיד המשנה באופן שלא היתה ידו של הניזק בתוך פי הכלב, אלא **דְּאַפְּקֵיהּ לְנִיבֵיהּ וְסָרְטֵיהּ** – שהוציא הכלב את שיניו וחבל באותו אדם, ובאופן זה אינו יכול לומר 'מאי בעי ידך בפומא דכלבאי'.

הגמרא מנסה לפשוט הספק מהסיפא של אותה משנה: **תָּא שְׁמַע, הִשִּׁיךְ בּוֹ אֶת הַנָּחָשׁ** – אחז אדם נחש של אחר בידו, והוליך את פיו לידו של חבירו עד שנכנסה היד לתוך פי הנחש והכישו ומת, **רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּיב** את המשיך מיתה כדין רוצח, **וַחֲכָמִים פּוֹטְרִים. וְאָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב** (שם עח.), **כְּשֶׁתִּימְצֵי לוֹמַר** – כשתדקדק בדבריהם לידע שורש מחלוקתם תמצא **שֶׁלְּדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה אֵרֶם הַנָּחָשׁ בֵּין שֶׁיָּנִיו הוּא עוֹמֵד**, ויוצא הוא בלא כוונת הנחש, ונמצא שכאשר הביא את שיני הנחש לידיו של חבירו הרי הוא כהורגו בחרב, **וּלְפִיכָךְ** דין **הַמַּכִּישׁ בְּמִיתַת סַיִף** כדין רוצח, **וְאִילּוּ הַנָּחָשׁ** אינו נידון כשור ההורג נפש **וּפָטוּר**, מאחר שהאדם הוא שהרג ולא הנחש. **וּלְדִבְרֵי חֲכָמִים אֵרֶם** של **נָחָשׁ מֵעַצְמוֹ** הוא **מֵקִיא** בשעת נשיכתו, ונמצא שהנחש הוא ההורג, **וְהַמְשִׁיך** רק גרם הנזק, **וּלְפִיכָךְ הַנָּחָשׁ בְּסִקִּילָה** כדין שור ההורג נפש, **וּמַכִּישׁ פָּטוּר**.

עתה מבארת הגמרא כיצד ניתן לפשוט מן המשנה את הספק: **וְאִי אָמְרַתְּ פִּי פָּרָה כַּחֲצַר הַמַּזִּיק דָּמֵי**, אם כן מדוע לחכמים הנחש בסקילה, **לֵימָא לֵיהּ** בעל הנחש, **מַאי בָּעֵי יְדָךְ בְּפוּמָא דְּחִיוָּואי** – מדוע נמצאה ידך בפי הנחש שלי, הרי רשותי היא. אלא מוכח שפי הנחש אינו כרשות המזיק.

דוחה הגמרא: **לְעָנְיָן קְטָלָא לֹא אַמְּרִינַן** – לגבי עונש מיתה לא אומרים 'מאי בעי ידך', שאף אם פי הנחש נידון כרשות המזיק לענין תשלומי נזיקין מכל מקום אינו נפטר בכך מעונש מיתה. **וּמִנָּא תֵּימְרָא** – ומנין לנו חילוק זה, **דְּתַנְיָא, הַנִּכְנָס לְחֲצַר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, וּנְגָחוֹ שׁוֹרוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וּמֵת, הַשּׁוֹר נִהְרָג בְּסִקִּילָה, וּבְעָלִים פְּטוּרִים מִן תַּשְׁלוּם הַכּוֹפֶר**. והלא **בְּעָלִים פְּטוּרִין מִן הַכּוֹפֶר מַאי טַעְמָא**, משום **דְּאָמַר לֵיהּ** בעל השור לניזק **בִּרְשׁוּתִי מַאי בָּעֵית** – מה אתה רוצה ברשותי, אם כן אף לגבי **שׁוֹרוֹ נַמִּי** מדוע השור נהרג, **לֵימָא לֵיהּ** בעל השור **מַאי בָּעֵית בִּרְשׁוּתִי. אֶלָּא** בהכרח צריך לומר, **דְּלְעָנְיָן קְטָלָא** – לגבי הריגת השור, **לֹא אַמְּרִינַן** 'מאי בעית ברשותי', ולפיכך אף לגבי נחש שהרג אדם הדין כן, שגם אם פי הנחש נידון כחצר המזיק, מכל מקום יש להרוג את הנחש.

מעשה בענין חיוב אדם בשמירת בהמתו: **הָנְהוּ עִיזֵּי דְּבֵי תַּרְבּוֹ** – אותם עיזים שהיו בבעלות משפחת 'תרבו', **דַּהֲווּ מַפְסְדֵי לֵיהּ לְרַב יוֹסֵף**, שהיו אוכלות משדותיו. **אָמַר לֵיהּ** רב יוסף **לְאַבָּיֵי** תלמידו, **זִיל אֵימָא לְהוּ לְמָרַיְיהוּ דְּלִיצְנְעִינְהוּ** – לך אמור לבעל העיזים שישמרם שלא יאכלו משל אחרים. **אָמַר לֵיהּ** אביי, **אַמַּאי אֵיזִיל** – מדוע אלך, הרי לא תהא בכך תועלת, **דְּאִי אֲזִילְנָא אָמְרֵי לִי לְגִדּוֹר מַר גְּדֵירָא בְּאַרְעֵיהּ** – יכולים הם לומר לי שעליך לגדור את שדותיך, ואין הם מחוייבים בשמירת בהמותיהם שלא יכנסו אצלך.

שואלת הגמרא: **וְאִי גָּדַר** – ואם אכן על הניזק לגדור שדותיו כדי שלא יוזק, **שֵׁן דְּחַיֵּיב רַחֲמָנָא הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ** – באיזה אופן חייב אדם על אכילת בהמתו. משיבה הגמרא: האופן שבו חייבה תורה הוא **כְּשֶׁחָתְרָה** הבהמה תחת הגדר ונכנסה ואכלה. **אִי נַמִּי, דְּנָפִיל גּוּדָא בְּלֵילְיָא** – או שנפל הגדר בלילה, ולפני שהיה ביד בעל השדה לתקנו נכנסה ואכלה.

דין נוסף בענין זה: **מַכְרִיז רַב יוֹסֵף** [–היה דורש דין זה לרבים], **וְאִיתֵּימָא** – ויש אומרים **שְׁרָבָה** דרש דין זה. **דְּסָלְקִין לְעֵילָא** – העולים מבבל לארץ ישראל, **וּדְנָחֲתִין לְתַחְתָּאָה** – והיורדים מארץ ישראל לבבל, כולכם היו בקיאים בדין זה, **הָנֵי עִיזֵּי דְּשׁוּקָא** – עיזים של הקצבים העומדות לשחיטה, ומתינים מלשחוטם עד יום השוק כדי שיוכלו למכור את בשרם ביוקר, **דְּמַפְסְדֵי** – שמפסידים הם עתה ממון אחרים על ידי שאוכלים את פירותיהם, **מַתְרִינָן בְּמָרַיְיהוּ תְּרֵי וּתְלָתָא זִמְנִין** – יש להתרות בבעליהם פעמיים ושלושה שישמרום כראוי, **אִי צָיְיתֵי צָיְיתֵי** – אם מצייתים הם מוטב, **וְאִי לֹא** – אם אינם מצייתים לשומרם, **אָמְרִין לֵיהּ** לבעל הבהמה, **תִּיב אַמַּסְחְתָּא וְקַבֵּל זוּזָךְ** – שב בחנותך וקבל המעות ממכירת הבשר. כלומר, עליך לשחטן אף קודם יום השוק כדי למנוע את הנזק משדות אחרים:

משנה

אֵיזֶהוּ תָם, וְאֵיזֶהוּ מוּעָד. מוּעָד הוּא כָּל שֶׁהֵעִידוּ בּוֹ על שלשה נגיחות **בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים**. וְחוזר להיות **תָּם מִשֶּׁיַּחֲזוֹר בּוֹ** מהרגלו **שְׁלֹשָׁה יָמִים,**

המשך בעמוד 205

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום שלישי עמ' א

ניתזו צרורות ושברו הכלים, אינו משלם אלא **רְבִיעַ נֶזֶק**, מאחר שצרורות משונים הם, **וְיֵשׁ** דין **שִׁנּוּי** בצרורות לשלם רביע נזק, **אוֹ דִּלְמָא** – או שיש לפרש כך, **הָיְתָה** הבהמה **מְבַעֲטַת וְהִזִּיקָה בְּבִיעוּטָהּ, אוֹ** שהתיזה **צְרוֹרוֹת מֵחֲמַת בִּיעוּט** משלם **חֲצִי נֶזֶק, וְאֵין** דין **שִׁנּוּי** לצרורות לשלם רביע נזק. **תֵּיקוּ:**

ספק נוסף בדיני צרורות: **בָּעֵי מִינֵּיהּ רַבִּי אַבָּא בַּר מַמָּל מֵרַבִּי אַמִּי, וְאָמְרֵי לָהּ** – ויש אומרים ששאל ספק זה **מֵרַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, הָיְתָה** הבהמה **מְהַלֶּכֶת בְּמָקוֹם** שיש בו צרורות רבים, **שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהּ** לילך בדרכה **אֶלָּא אִם כֵּן מְנַתֶּזֶת** צרורות, אך לא הלכה כדרכה אלא שינתה **וּבָעֲטָה** בקרקע, **וְהִזִּיקָה** צרורות את הכלים, **מַהוּ** – כיצד יש לדון נזק זה, האם כדין צרורות רגילים, או כדין צרורות על ידי שינוי.

צדדי הספק: **כֵּיוָן דְּאִי אֶפְשָׁר לָהּ** לילך כדרכה בלא להתיז, **אוֹרְחֵיהּ הוּא** להתיז צרורות, ולפיכך אף כשבעטה יש לדון את הנזק כנזקי צרורות רגילים, **אוֹ דִּלְמָא הַשְׁתָּא מִיהָא מֵחֲמַת בִּיעוּט קָמְנַתְּזָה צְרוֹרוֹת** – או שמא יש לומר, שמאחר ועתה לא הלכה כדרכה אלא בעטה והתיזה, יש לדון הנזק כצרורות על ידי שינוי. **תֵּיקוּ:**

ספיקות נוספים בדיני צרורות: **בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי יִרְמְיָה מֵרַבִּי זֵירָא, הָיְתָה** הבהמה **מְהַלֶּכֶת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, (וּבָעֲטָה) וְהִזִּיקָה** צרורות, **וְהִזִּיקָה** כלים שהיו מונחים ברשות הרבים, **מַהוּ** – האם יש לחייב את בעל הבהמה בנזק זה, או לא.

צדדי הספק: **לְקֶרֶן מַדְמִינָן לֵיהּ וְחַיֶּיבֶת** – האם יש לדמות את דין נזקי צרורות לדין נזקי קרן, מאחר שדינם שוה לענין תשלום חצי נזק, ולפיכך, כשם שקרן שהזיקה ברשות הרבים חייבת, אף בנזקי צרורות הדין כן, **אוֹ דִּלְמָא תּוֹלְדָה דְּרֶגֶל הוּא וּפְטוּרָה** – או שמא יש לומר, שמאחר וצרורות תולדת רגל הם, שהרי הבהמה מתיזה אותם כשהולכת כדרכה, לפיכך יש להשוותם לדין נזקי רגל, שאינה חייבת אלא ברשות הניזק בלבד.

אָמַר לֵיהּ רבי זירא לרבי ירמיה, **מִסְתַּבְּרָא תּוֹלְדָה דְּרֶגֶל הוּא** – מסתבר לומר שמאחר ותולדת רגל הם, יש לפוטרם ברשות הרבים.

לאחר שנתבאר שיש לפטור נזקי צרורות ברשות הרבים, שאל רבי ירמיה לרבי זירא שאלה נוספת: **הִתִּיזָה** הבהמה צרורות **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהִזִּיקָה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד** – בחצר הניזק, שניתזו הצרורות למרחוק עד לרשות הניזק ושברו כלים שהיו מונחים שם, **מַהוּ** – מה הדין באופן כזה, האם יש לדון לפי המקום שבו התיזה הבהמה את הצרורות ופטורה, או שיש לדון לפי המקום שבו אירע הנזק בפועל וחייבת.

אָמַר לֵיהּ רבי זירא, מאחר **שַׁעֲקִירָה אֵין כָּאן,** האם ניתן לומר **שֶׁהַנָּחָה יֵשׁ כָּאן.** כלומר, מאחר שלא ניתן לחייב על עקירת הצרורות מרשות הרבים, אי אפשר לחייב אף כאשר הנחתן היתה ברשות הניזק.

רבי ירמיה מקשה על דברי רבי זירא: **אֵיתִיבֵיהּ,** שנינו בברייתא, שאם **הָיְתָה** הבהמה **מְהַלֶּכֶת בַּדֶּרֶךְ וְהִתִּיזָה** צרורות **וְהִזִּיקָה, בֵּין בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד בֵּין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, חַיָּיב** בעליה בתשלום חצי הנזק.

מבררת הגמרא, **מַאי לַאו** – האם אין כוונת הברייתא, **שֶׁהִתִּיזָה** הבהמה צרורות **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְהִזִּיקָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים** – שאף הנזק בפועל היה ברשות הרבים, ומכל מקום חייב לשלם חצי נזק, ויש להוכיח מברייתא זו שחייב על נזקי צרורות ברשות הרבים.

משיב רבי זירא, **לָא** – אין הברייתא עוסקת באופן זה, אלא **כְּשֶׁהִתִּיזָה** צרורות **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְהִזִּיקָה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד** – שניתזו הצרורות עד לרשות היחיד והזיקו שם, ולפיכך חייבים הבעלים בתשלום חצי הנזק, אך כשהזיקו ברשות הרבים פטור לגמרי.

שב רבי ירמיה והקשה לרבי זירא, **וְהָאָמְרַתְּ** שמאחר **שַׁעֲקִירָה אֵין כָּאן** וכי **הַנָּחָה יֵשׁ כָּאן,** דהיינו, שאף באופן שהתיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד פטורים הבעלים מתשלום.

אָמַר לֵיהּ רבי זירא, **הַדְּרֵי בִּי** – חוזרני בי מדין זה, וסובר אני שאין לפטור את בעל הבהמה אלא באופן שהיה הנזק ברשות הרבים, אך אם התיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד, חייב.

רבי ירמיה מקשה קושיא נוספת על דברי רבי זירא: **אֵיתִיבֵיהּ,** שנינו במשנה, שאם **דְּרָסָה** בהמה **עַל הַכְּלִי וּשְׁבָרָתוּ, וְנָפַל הַשֶּׁבֶר עַל כְּלִי אַחֵר וּשְׁבָרוֹ,** הדין הוא **שֶׁעַל הַכְּלִי הָרִאשׁוֹן מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם** כדין נזקי רגל, **וְעַל הַכְּלִי הָאַחֲרוֹן מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק** כדין נזקי צרורות.

וְתָנֵי עֲלָהּ בברייתא, **בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים** שמשלם על הכלי הראשון נזק שלם ועל האחרון חצי נזק, כשהזיקה הבהמה **בִּרְשׁוּת הַנִּיזָּק, אֲבָל** כשהזיקה **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, עַל הַכְּלִי הָרִאשׁוֹן פְּטוּרָה** לגמרי, שהרי נזקי רגל ממש הוא ורגל פטורה ברשות הרבים, **וְעַל הַכְּלִי הָאַחֲרוֹן** שנשבר על ידי צרורות **חַיֶּיבֶת** חצי נזק.

מבררת הגמרא: **מַאי לַאו שֶׁהִתִּיזָה** הבהמה צרורות **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְהִזִּיקָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים,** ומכל מקום חייבת, ויש להוכיח מברייתא זו שחייב על נזקי צרורות אף כשנעשו ברשות הרבים.

משיב רבי זירא, **לָא,** אלא **כְּשֶׁהִתִּיזָה** צרורות **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְהִזִּיקָה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד** – שניתזו הצרורות עד לרשות היחיד והזיקו שם, אך כשהזיקו ברשות הרבים פטור לגמרי.

שב רבי ירמיה והקשה לרבי זירא, **וְהָאָמְרַתְּ** שמאחר **שַׁעֲקִירָה אֵין כָּאן** וכי **הַנָּחָה יֵשׁ כָּאן,** דהיינו, שאף באופן שהתיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד פטורים הבעלים מתשלום.

אָמַר לֵיהּ רבי זירא, **הַדְּרֵי בִּי** – חוזרני בי מדין זה, וסובר אני שאין לפטור את בעל הבהמה אלא באופן שהיה הנזק ברשות הרבים, אך אם התיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד, חייב.

רבי ירמיה מקשה קושיא נוספת על דברי רבי זירא: **אִינִי** – האם יתכן לומר כן, שאין לחייב על נזקי צרורות ברשות הרבים,

---

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום שישי עמ' א

אֵימָא סֵיפָא – כיצד ניתן לבאר את הסיפא של המשנה, שבה נאמר **שֶׁאִם הִנִּיחַ הַחֲנָוֹנִי** את **נֵרוֹ מְבֻחוּץ** ועל ידי כך נדלק הפשתן, **הַחֲנָוֹנִי חַיָּיב** על נזק שריפת הבירה, **וְאִי בְּמִסַּכְסֵכֶת** – ואם המשנה עוסקת באופן שהיה הגמל עובר על פני כל הבירה ומדליקה, אם כן **אַמַּאי חַיָּיב** החנוני ולא בעל הגמל, הרי פשע בעל הגמל בכך שלא מנע מהגמל לשרוף את הבירה כולה.

מתרצת הגמרא: **בְּשֶׁעָמְדָה** – המשנה עוסקת באופן שעמד הגמל על יד הבירה, והיה משא הפשתן שעליו גדול כנגד הבירה כולה, וכך שרף את הבירה, ולפיכך חייב החנוני באופן שהניח נרו מבחוץ.

שבה הגמרא ומקשה: אם **עָמְדָה וְסִבְסְבָה כָּל שֶׁכֵּן דְּחֲנָוֹנִי פָּטוּר וּבַעַל גָּמָל חַיָּיב,** שהרי פשע בעל הגמל בכך שנתן לגמל לעמוד במקומו ולשרוף את הבירה, ולא מיהר להוליכו משם.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב הוּנָא בַּר מָנוֹחַ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אִיקָא, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינָן כְּגוֹן שֶׁעָמְדָה לְהַטִּיל מֵימֶיהָ** – המשנה עוסקת באופן שעמד הגמל להטיל מימיו, ובשעה שעומד כך לא ניתן להזיזו ממקומו, ובאותה שעה נשרפה הבירה כולה מן המשא שעל הגמל שהיה כנגד כל הבירה, ולפיכך אם הניח חנוני נרו מבחוץ חייב בתשלום כל הנזק, מאחר שבעל הגמל אנוס הוא, שלא היה יכול להזיז את הגמל ממקומו.

מותרת להדפסה ושימוש אישי בלבד

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום רביעי עמ' א

וְכֵלִים חַיֶּבֶת, מאחר שחיובה מתורת קרן הוא, וקרן חייבת אף ברשות הרבים.

הגמרא מביאה את שיטת ריש לקיש בענין זה: **וְכֵן אָמַר** רֵישׁ לָקִישׁ כדברי רב, שפטור שן ברשות הרבים נאמר **אֲכוּלֵהוּ** – על כל הדינים המבוארים במשנה, ואף אם אכלה כסות או כלים.

וְאִזְדָּאר רֵישׁ לָקִישׁ **לְטַעְמֵיהּ** – וסובר ריש לקיש בזה כשיטתו, **דְּאָמַר** רֵישׁ לָקִישׁ (להלן כד:), **שְׁתֵּי פֵּרוֹת** השוהות **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אַחַת רְבוּצָה** [–רובצת] **וְאַחַת מְהַלֶּכֶת, וּבַעֲטָה** הפרה **הַמְהַלֶּכֶת בְּפֵרָה הָרְבוּצָה, פְּטוּרָה**, אף שחיוב בעיטה מתורת קרן הוא, וקרן חייבת ברשות הרבים, מאחר שהפרה הרובצת שינתה מן הדרך הרגילה ברשות הרבים, ו'כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור'. אך אם בעטה הפרה **הָרְבוּצָה בְּפֵרָה הַמְהַלֶּכֶת, חַיֶּבֶת**.

הגמרא מביאה את שיטת רבי יוחנן בענין זה: **וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, לֹא שָׁנוּ** חכמים במשנה שהשן פטורה ברשות הרבים, **אֶלָּא** באופן שאכלה **פֵּרוֹת וִירָקוֹת**, שחיובה מתורת שן הוא, **אֲבָל** אם אכלה **כְּסוּת וְכֵלִים**, שחיובה מתורת קרן, **חַיֶּבֶת** אף ברשות הרבים.

מבררת הגמרא, **לֵימָא** – לכאורה יש לומר, **שַׁרְבִּי יוֹחָנָן לֵית לֵיהּ דְּרֵישׁ לָקִישׁ** – אינו סובר כריש לקיש ש'כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור', **וְאֲפִילּוּ בִּשְׁתֵּי פֵּרוֹת** יסבור רבי יוחנן שאם בעטה המהלכת ברבוצה חייבת.

דוחה הגמרא, **לֹא** – אין הדבר כן, **לְעוֹלָם אִית לֵיהּ** – אף רבי יוחנן סובר לכלל זה, ומודה לריש לקיש שאם בעטה הפרה המהלכת בפרה הרבוצה חייבת, ומכל מקום סובר שאם אכלה הבהמה כסות המונחת ברשות הרבים חייבת. וטעם החילוק בזה, **דִּכְסוּת עֲבָדֵי אִינְשֵׁי דְּמַנְחֵי גְּלִימֵי וּמִתַּפְּחֵי** – מאחר שדרך בני אדם להניח את בגדם ברשות הרבים ולעמוד לנוח, ולפיכך אין זה נידון כמעשה משונה, ואם שינתה בהמה מדרכה ואכלה את הבגד חייבת, **אֲבָל בְּהֵמָה לַאו אוֹרְחָהּ** – אין דרך בהמה לרבוץ ברשות הרבים, ואם עשתה כן שינתה מדרכה, ולפיכך אם שינתה אף המהלכת מדרכה ובעטה ברבוצה הרי היא פטורה:

שנינו במשנה (לעיל יט:), שאף ששן פטורה ברשות הרבים, מכל מקום **וְאִם נֶחֱנֵית מְשַׁלֶּמֶת** מה שנהנית [**וְכוּ'**].

הגמרא מבררת מה השיעור של 'מה שנהנית'. מבררת הגמרא: **וְכַמָּה** השיעור של 'מה שנהנית'. **רַבָּה אָמַר, דְּמֵי עָמִיר** – קש ותבן שהם מאכל פשוט, ואפילו אם אכלה שעורים שהוא מאכל משובח לבהמה. **וְרָבָא אָמַר, דְּמֵי שְׁעוֹרִים בְּזוֹל**, כמו שאכלה, אלא שאינו משלם לפי השער שבשוק, מפני שאולי לא היה מאכילה שעורים, אלא משלם רק שני שליש ממחירם.

הגמרא מביאה סיוע לדברי האמוראים מברייתות: **תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבָּה** – שנינו ברייתא כרבה, **תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבָּה, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אָמַר**, בהמה שאכלה שעורים ברשות הרבים, **אֵין מְשַׁלֶּמֶת אֶלָּא דְּמֵי עָמִיר בִּלְבָד. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרָבָא, אִם נֶהֱנֵית מְשַׁלֶּמֶת מַה שֶּׁנֶּהֱנֵית, כֵּיצַד, אָכְלָה קַב אוֹ קַבַּיִם, אֵין אוֹמְרִים שֶׁתְּשַׁלֵּם** את **דְּמֵיהֶן** לפי המחיר בשוק, **אֶלָּא אוֹמְדִין כַּמָּה אָדָם רוֹצֶה** לשלם כדי **לְהַאֲכִיל לִבְהֶמְתּוֹ דָּבָר הָרָאוּי לָהּ** [– דמי שעורים בזול] במידה הראויה לה, ולא קב או קביים שזו מידה גדולה, **אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָגִיל** להאכילה שעורים אלא קש ותבן. **וּלְפִיכָךְ**, אם **אָכְלָה** ברשות הרבים **חִטִּין אוֹ דָּבָר אַחֵר הָרַע לָהּ, פְּטוּרָה** לגמרי, הואיל ולא נהנית.

הגמרא דנה לגבי הנהנה מרכוש חבירו, האם צריך לשלם לו עבור ההנאה: **אָמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרָמִי בַּר חָמָא, לֹא הֲוָיַת נָפֵן בְּאוּרְתָּא בְּתַחוּמָא** – לא היית קרוב אלינו אתמול בלילה, ולא יכולת לדון עמנו במה שהסתפקנו, **דְּאִיבַּעְיָא לָן מִילֵּי מְעַלְּיֵתָא** – שהסתפקנו בדברים חשובים. **אָמַר** לו רמי בר חמא, **מַאי מִילֵּי מְעַלְּיֵתָא** – מה הם הדברים החשובים שהסתפקתם בהם. **אָמַר לֵיהּ** רב חסדא, בדין זה הסתפקנו, **הַדֵּר בַּחֲצַר חֲבֵירוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ** של בעל החצר, האם הוא **צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ** – לבעל החצר **שָׂכָר, אוֹ אֵין צָרִיךְ**. מבררת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי, אִילֵימָא** – אם נאמר שמדובר **בְּחָצֵר דְּלֹא קַיְּימָא לְאַגְרָא** – שאינה עומדת להשכרה, **וְנַבְרָא דְּלֹא עָבִיד לְמֵינַר** – והאדם הדר בה אינו עשוי לשכור חצר אחרת, מפני שמצויים לו בתים לשאול בחינם או שיש לו בית אחר, אם כן ודאי שהוא פטור, שהרי **זֶה** [הדר] **לֹא נֶהֱנָה** מהחצר, שהרי הוא יכול לדור בחינם, **וְזֶה** [בעל החצר] **לֹא חָסַר** כלום במה שחבירו דר בה, שהרי החצר אינה עומדת להשכרה. **אֶלָּא** צריך לומר שמדובר **בְּחָצֵר דְּקַיְּימָא לְאַגְרָא** – העומדת להשכרה, **וְנַבְרָא דְּעָבִיד לְמֵינַר** – והאיש הדר עשוי לשכור בית כדי לדור, אלא שאי אפשר לומר כן מפני שבאופן זה ודאי חייב לשלם, שהרי **זֶה** [הדר] **נֶהֱנָה**, שהרויח את דמי השכירות שהיה משלם במקום אחר, **וְזֶה** [בעל החצר] **חָסַר**, שאילו לא דר אדם זה בחצירו היה משכירה לאחר, וכיון שבני אדם רואים שיש מי שדר בחצר, אינם מבקשים מבעל החצר שישכיר להם, ולא יתכן שרב חסדא הסתפק בזה. מסיקה הגמרא: **לֹא צְרִיכָא**, מדובר **בְּחָצֵר דְּלֹא קַיְּימָא לְאַגְרָא** – שאינה עומדת להשכרה, **וְנַבְרָא דְּעָבִיד לְמֵינַר** – והדר בה עשוי לשכור, מפני שאין לו מקום אחר לדור בו בחינם, דהיינו 'זה נהנה וזה לא חסר'. **מַאי** – מה דין הדר, **מָצֵי אָמַר לֵיהּ מַאי חִסַּרְתִּיךְ** – האם הוא יכול לומר לבעל החצר, מה חסרתיך, הלא אף אם לא הייתי דר בחצרך לא היית משכירה לאחר, ופטור מלשלם, **אוֹ דִּלְמָא** – שמא **מָצֵי אָמַר** – יכול בעל החצר לומר לו,

---

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום שבת קודש עמ' ב

על ידי שרואה שוורים ואינו נוגח, **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר**, השור נעשה **מוּעָד** על ידי **שֶׁהֶעֱידוּ בּוֹ** שנגח **שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים** ואפילו ביום אחד, **וְחוזרתו** להיות **תָּם** היא אפילו ביום אחד **כָּל שֶׁיִּהוּ הַתִּינוֹקוֹת מְמַשְׁמְשִׁין בּוֹ** בין קרניו **וְאֵינוֹ נוֹגֵחַ**.

גמרא

הגמרא מבארת טעמי המחלוקת: **מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה** שרק בשלשה ימים נעשה השור מועד. **אָמַר אַבָּיֵי**, רבי יהודה למד כן מהפסוק (שמות כא לו) 'אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נַגָּח הוּא מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם **וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ בְּעָלָיו**', שאילו אמר הכתוב 'תְּמוֹל' היה פירושו חַד – שכבר נגח יום אחד, 'מִתְּמוֹל' – בהוספת האות מ"ם מרמז הכתוב על יום נוסף, והרי תְּרֵי – שני ימים, והוסיף הכתוב עוד יום בתיבת **שִׁלְשֹׁם**, הרי **תְּלָתָא** – שלשה ימים נגח שור זה, ואם כן כשנאמר 'וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ בְּעָלָיו' **אֲתָאן** [–באנו] **לְגִנְיָחָה רְבִיעָיָה**, וממנה ואילך משלם נזק שלם. הרי מפורש בפסוק שהשור נעשה מועד על ידי שנגח שלשה ימים.

רָבָא אָמַר בדרך אחרת, בין אם אמר הכתוב תְּמוֹל ובין שאמר מִתְּמוֹל מורה הוא שהשור נגח **חַד** – יום אחד, וכשאמר הכתוב **שִׁלְשֹׁם** הרי **תְּרֵי** – שני ימים, והנאמר בהמשך 'וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ' מורה **שְׁהָאִידְּנָא** – עתה בנגיחה שלישית **חַיָּיב** המזיק לשלם נזק שלם.

הגמרא עוברת לבאר טעמו של רבי מאיר: **וְרַבִּי מֵאִיר** הסובר שגם בשלש נגיחות ביום אחד נעשה מועד, **מַאי טַעְמָא**. ומביאה הגמרא את דבריו בברייתא, **דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי מֵאִיר** דבר זה למדים מקל וחומר,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אגרות קודש

ב״ה, ג׳ כסלו, תשט״ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ׳ מ״ח (הוא יום הולדת כ״ק אדמו״ר מוהרש״ב נ״ע). הנה כבקשתו אזכירו ואת זוגתו וכב״ב שיחיו על הציון הק׳ של כ״ק מו״ח אדמו״ר זצוקללה״ה בעת רצון. ובפרט שנמצאים אנו בירחא תליתאי מהתחלת השנה, חדש הנסים והגאולה. ויה״ר אשר יקוים בכאו״א שיוכל לאמר שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה בשמחה ובטוב לבב.

נהניתי ממ״ש אודות פעולותיו במילוי מ״ש כי תראה ערום וכסיתו, ראי׳ בעין בשר או ראי׳ בעין השכל. ולכן בטח למותר לעוררו על סיום הכתוב ומבשרך לא תתעלם, היינו הוספה בלימוד תורת החסידות פנימיות התורה אשר בתורה גופא קרובה היא יותר לענין הלבושים שיש בתורה מאשר לענין המזון שבתורה (עיין תניא פרק ה׳ עפ״י המבואר בקונטרס לימוד החסידות לכ״ק מו״ח אדמו״ר אשר לימוד הנגלה מובן ומושג בתכלית. משא״כ לימוד פנימיות התורה שבמהות ענינים הרוחנים אין לאדם השגה, יעו״ש פרק י״א ואילך). ובטח לא יקפיד על הערתי זו המיוסדת על ציווי רז״ל אין מזרזין אלא למזורזין.

מ״ש שבקבלת השיחה בנוגע לדש״ן הנה הכניס הסכום לחברה מלביש ערומים. הנה אף כי יישר חילו על זה, בכ״ז כנראה לא עיין בהשיחה שם סעיף ב-ד. ואולי מפני זה הנה תרם גם לקופה הכללית אח״ז.

כהצעתו מוסג״פ המחאה מקופה הכללית לחברה הנ״ל.

נהניתי מהרמז על ויעש **דוד שם** ובפרט שדוד ושם שייכים להדדי והיינו הך, כי שניהם בספירת המלכות וכמבואר בכ״מ.

השמשים לנ״ח נתקבלו זה עתה, ות״ח. ומוסג״פ ע״פ זח״ב קכח, א.

בברכת הצלחה להפיץ תורת החסידות הדרכותי׳ והנהגותי׳ בסביבתו ובמושפעיו.

ב״ה, ו׳ כסלו, תשט״ו
ברוקלין.

הרה״ח וו״ח אי״א נו״נ עוסק בצ״צ מוה״ר שלמה שי׳

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ״ה מ״ח וג׳ כסלו והמוסגרים שבהם. ובטח קבל מכתבי מענה על מכתבו הקודם, וכן המכתבים להתלמידים המוסגרים בו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ב) בודאי צריך הי׳ להתבונן בהאפשריות לסדר, אשר בכל הכתות של התלמידים (ויש מקום לומר אפי׳ של התלמידות) ילמדו דינים והלכות הצריכות בחיי היום יומים. כיון שסוכ״ס זהו כל האדם ולא המדרש עיקר אלא המעשה. ומובן שכוונתי בזה לא רק לקסבלנקה אלא לכל המוסדות (אי איישר חילי, הייתי מנהיג זה בכל מוסדות חינוך בני ובנות ישראל אשר בכל העולם). ומהנכון שיתדברו בזה כולם יחד וינהיגו זה בבתי ספר דאהלי״י אשר במרוקה.

לדאבון אין עוד עדיין חוברת דינים מיוחדים כמו אלו. אבל יש לבחור סימנים מסוימים בהקיצור שו״ע, ובסימנים אלו גופא יש סעיפים שאפשר לדלגם. וכדי לחזק לימוד הנ״ל כדאי לערוך בחינות במיוחד בדינים הצריכים, ואל בינתם אשען.

ג) בהנוגע לעיר אגדיר, עדיין לא הגיעתני כל ידיעה בזה.

ד) בהנוגע לרשימת המאסר. נכונה סברתו לרשום למעלה ליקוט לד׳ לה׳ לו׳ ובאמצע השער חלק א׳ ב׳ ג׳. מובן מעצמו שההקדשה לזכות המנדב שנמצאה בהחוברת שנדפסה כאן אין לה מקום בהחוברות הנדפסות על ידו.

אינני יודע כמה חוברות יוצרך לו במרוקה. אבל כדאי שידפיס בכמות כזו שיוכל לשלוח 200 חוברות לאה״ק ת״ו - בתור מתנה ע״ש אגודת חב״ד, רחוב פיארברג 22, תל אביב, ועשרה אכסמפלרין לכאן.

בודאי עושים הכנות הדרושות להחגים יו״ד וי״ט כסלו הבאים עלינו ועל כל ישראל לטובה, והשי״ת יצליחם.

בברכה,

מ. שניאורסאהן

ב״ה, ז׳ כסלו, תשט״ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ״ו מ״ח, אשר נקודת תוכן התחלת המכתב - מדוע דרך רשעים צלחה, הרי בודאי למותר להאריך שזוהי קושיא ישנה מימות מתן תורה - סמוך לזה - וכמובא ברכות ז׳ ע״א. וכתב כ״ק מו״ח אדמו״ר לאחד התמימים: דו ליגסט אויך אין דער שאלה מדוע כו׳. ומסיים שם במכתבו, שצריך להתעסק במילוי תפקידו ולא בתירוץ שאלות, שהתירוץ בזה שייך להשי״ת. ובפרט שלע״ע לא ראינו אף אחד שההתבוננות בשאלה זו הועילה לו אם בגשמיות או בענינים רוחניים.

במענה על מכתבו שאין לו עם מי להתייעץ, כיון שלכל אחד יש פני׳ הרי יודע הוא שפני׳ לפב״פ בודאי יכול להביא גם את זה בחשבון. וגם בכגון דא נאמר ותשועה ברוב יועץ, כי הרי אין עליו לקבל העצה בתור קבלת עול...

בברכה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וציונים - הלכות שבת ~

ב וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְהַצִּילוֹ[יג] כִּי־אִם עַל־יְדֵי הוֹצָאָה לְכַרְמְלִית - יֵשׁ מַתִּירִין מִשּׁוּם בִּזְיוֹן הַמֵּת[יד] שֶׁלֹּא יִשָּׂרֵף, שֶׁגָּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת[טו] שֶׁדּוֹחֶה מִצְוַת לֹא־תַעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁהִיא[טז] "לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ וגו'", שֶׁבְּמִצְוָה זוֹ נִצְטַוִּינוּ לִשְׁמוֹעַ לְכָל דִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְאִסּוּר הַכַּרְמְלִית גַּם כֵּן אֵינוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, אִם יֵשׁ לוֹ דָּבָר הַמֻּתָּר בְּטִלְטוּל - צָרִיךְ לְהוֹצִיאוֹ עִמּוֹ כְּדֵי לְהָקֵל אִסּוּר הַטִּלְטוּל, שֶׁאַף שֶׁאִסּוּר הַכַּרְמְלִית נִדְחֶה מִפְּנֵי כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, מִכָּל־מָקוֹם אִסּוּר הַטִּלְטוּל, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לְתַקְּנוֹ עַל יְדֵי טִלְטוּל דָּבָר הַמֻּתָּר - צָרִיךְ לְתַקְּנוֹ בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר. וְאַף שֶׁמּוֹסִיף בְּאִסּוּר הַכַּרְמְלִית, שֶׁמּוֹצִיא עִמּוֹ גַּם הַדָּבָר הַמֻּתָּר בְּטִלְטוּל - אֵין בְּכָךְ כְּלוּם, שֶׁאִסּוּר הַכַּרְמְלִית נִדְחֶה כְּבָר לְגַמְרֵי בְּהוֹצָאַת הַמֵּת[יז]. אֲבָל אִסּוּר הַטִּלְטוּל, כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לְתַקְּנוֹ אֵין לָנוּ לִדְחוֹתוֹ, שֶׁמּוּטָב לְהַרְבּוֹת בְּאִסּוּר אֶחָד מִלִּדְחוֹת שְׁנֵי אִסּוּרִים:

חלק ב סימן שיא, דִּין מֵת בְּשַׁבָּת וּשְׁאָר טִלְטוּל מִן הַצַּד, סְעִיף ב:

ביאורי הלכה

יג] להצילו — מן הדליקה[12].

יד] בזיון המת — תינוק שמת בתוך שלשים יום ללידתו — אין בביזיונו משום 'כבוד הבריות'[13].

טו] כבוד הבריות — כבוד המת בכלל כבוד הבריות, ובכלל כבוד המת הוא שלא יישרף, שלא יסריח, וכן מניעת ניתוח שלאחר המיתה במקום שאסור על־פי תורה[14].

טז] שהיא — היינו מצוה מסוימת זו נדחית מפני כבוד הבריות אפילו ב'קום ועשה' (הוצאה לכרמלית), אבל שאר מצוות לא־תעשה שבתורה אינן נדחות מפני כבוד הבריות[15].

יז] בהוצאת המת — כי אין שום אפשרות לתקנו או אפילו למעט בו.

ציונים והוספות

12) ההיתר של 'כדי שלא יבוא לכבות' מתיר גם טלטול לכרמלית, אך מכל־מקום נקט כאן בהיתר נוסף של 'כבוד הבריות' שאז איסור כרמלית נדחה לגמרי (להלן מבוארת נפק"מ אם להוציאו עם דבר המותר), וכן היתר זה חל גם במקום שאינו בהול (נפק"מ לעניין מת המוטל בחמה שבסעיפים הבאים), אך מאידך 'כבוד הבריות' אינו מתיר טלטול מוקצה במקום שאין עמו דבר המותר, וכן אינו אלא 'יש מתירין' (כי לדעת המג"א (ס"ק ג) שריפת המת אינה בכלל 'ביזיון המת' ו'כבוד הבריות').

13) ראה סי' תקכו סעיף כ; ואם החיים מתבזים ממנו (ראה להלן סעיף ד) מותר לפנותו כדין גרף של רעי (ביאור הלכה סי' תקכו ס"י).

14) נמוקי אורח־חיים ס"ק א, ויתבאר עוד על הלכה הבאה; להעיר, שבנמוקי או"ח שם התיר גם להוציאו לרשות הרבים על ידי תינוק, וכן בשש"כ (פס"ד סי"ג) ועוד מלקטים התירו לטלטלו טלטול גמור במקום שאין תינוק או כיכר, אך בשוע"ר משמע שכל עוד אין חשש שיבוא לכבות דליקה אין להתיר טלטולו אפילו באותה רשות ללא כיכר או תינוק, ולעולם לא לרשות הרבים; ולעניין קבלת שכר שבת ויו"ט על שמירת המת משום כבודו עד שעת הקבורה, ראה המבואר לעיל (על סי' שו הערה קכ) בנידון קבלת שכר על אמירת תהלים.

15) אלא אם כן הוא ב'שב ואל תעשה' כדלעיל סי' יג ס"ד, וראה להלן סעיף ה.

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות יום־טוב ~

~ יום ראשון ~

חלק ד סימן תקטו דין דברים הבאים ביום טוב חוץ לתחום:

א נכרי שהביא דורון לישראל מיני פירות שיש מאותו המין במחובר לקרקע שיש לומר שאלו שהביא היו מחוברין לקרקע בתחילת כניסת יום טוב וכן אם הביא מיני בעלי חיים שיש מאותו המין מחוסר צידה שיש לומר שאלו שהביא היו מחוסרין צידה בתחלת כניסת יו"ט הרי אלו אסורין באכילה ובטלטול עד הערב ואפילו עבר או שכח ונתן לתוך פיו אסור לבלוע אלא יפלוט מיד כדין כל מאכלות אסורות.

ואפילו לערב אינן מותרין אלא לאחר שהמתין בכדי שיעשו (פירוש בכדי שילך הנכרי למקום שליקט או צד משם ויגמור המלאכה ויחזור לכאן כמו שיתבאר) דכיון שהביא הדורון לישראל בודאי ליקט או צד לשמו וכל המביא דורון הוא מתכוין להביא מן המשובח והמובחר ויביא מאותן שליקט וצד היום ונמצא שעשה הנכרי מלאכה גמורה ביו"ט לצורך הישראל לפיכך הצריכו חכמים להמתין בכדי שיעשו שלא יהנה כלום ממלאכת יו"ט הנעשית בשביל ישראל ומטעם זה אפילו אדם אחר שלא הובא בשבילו צריך להמתין בכדי שיעשו שלא יהנה ממלאכת יו"ט.

ולפי זה הטעם אם הביא ביו"ט ראשון מותרים באכילה ביו"ט שני של גליות לאחר שהמתין לערב כניסת יו"ט שני בכדי שיעשו ואע"פ שאי אפשר לעשות מלאכה זו בערב זה שהוא יו"ט ונמצא שנהנה ממה שהביא הנכרי ביו"ט מכל מקום ממה נפשך אם ערב זה הוא יו"ט הרי יו"ט ראשון שהובא בו היה חול ואינו צריך להמתין כלל ומכל מקום קודם שהמתין בכדי שיעשו אסורין ג"כ בטלטול כיון שהיום הוא יו"ט והן אין ראויין עדיין לאכילה וכל שאינו ראוי לאכילה אסור לטלטלו ביו"ט.

אבל אם הביא לו ביו"ט שחל להיות בערב שבת כיון ששני הימים הן קדושים בודאי צריך להמתין במוצאי שבת בכדי שיעשו שאם לא ימתין ויאכל מיד הרי נהנה ממלאכת יו"ט שהרי אם לא היה מביא לו ביו"ט לא היה יכול ליהנות מהן בהיתר אלא אם כן היה מביא לו במוצאי שבת לפיכך צריך להמתין בכדי שילך לשם ויביא והוא הדין ביו"ט שחל להיות אחר השבת והביא לו בשבת שאסורין עד שימתין במוצאי יו"ט בכדי שיעשו וכן הדין בשני ימים טובים של ראש השנה ששני הימים הן קדושים בודאי כמ"ש בסי' ת"ר לפיכך אם הביא לו ביו"ט ראשון צריך להמתין במוצאי יו"ט שני בכדי שיעשו שלא יהנה ממלאכת יו"ט.

~ יום שני ~

ויש אומרים שמה שהצריכו חכמים להמתין בכדי שיעשו אין הטעם מפני שאסור ליהנות ממלאכת יו"ט אלא שחששו חכמים אם נתיר לו ליהנות במוצאי יו"ט מיד מן המלאכה שנעשית בשבילו ביו"ט שמא יאמר להנכרי שיביא לו ביו"ט כדי למהר אכילתו בליל מוצאי יו"ט שאיסור אמירה לנכרי הוא קל בעיני הבריות לפיכך הצריכוהו להמתין בכדי שיעשו דאז כיון שלא ירויח כלום במה שהביא ביו"ט לא יעשה איסור בחנם.

ולפי דבריהם אין צריך להמתין בכדי שיעשו אלא מי שהנכרי הביא בשבילו וכן אנשי ביתו כמוהו אבל אדם אחר שלא הובא בשבילו מותר לאכול מהם במוצאי יו"ט מיד דכיון שלא הצריכו להמתין אלא כדי שלא יאמר להנכרי שיביא לו ביו"ט א"כ די לנו אם נאסור על מי שהובא בשבילו שהרי אם מי שהובא בשבילו דהיינו מי שיצוה את הנכרי שיביא ביו"ט יצטרך להמתין א"כ שוב אין לחוש שיאמר שום אדם לנכרי שיביא ביו"ט כדי שחבירו ימהר אכילתו בליל מוצאי יו"ט כיון שהוא בעצמו לא ירויח כלום באמירה זו אין אדם חוטא ולא לו.

ולפי סברא זו אם הביא לו ביו"ט ראשון צריכים הוא ואנשי ביתו להמתין במוצאי יו"ט שני בכדי שיעשו אף אם הוא יו"ט שני של גליות ואע"פ שממה נפשך אחד מהם הוא חול מכל־מקום כיון שעכשיו אסרו לנו חכמים לעשות מלאכה בשני הימים אם נתיר לו ביו"ט שני במה שהובא בשבילו ביו"ט ראשון יש לחוש שמא יאמר להנכרי שיביא לו ביו"ט ראשון כדי שימהר אכילתו בליל מוצאי יו"ט שני.

ומכל־מקום אין איסור אלא באכילה אבל לטלטל מותר מיד במוצאי יו"ט ראשון אפילו קודם שהמתין בכדי שיעשו ואפילו הוא שבת או יו"ט שני של ראש השנה דכיון שלאדם אחר מותר אפילו באכילה אין לזה דין מוקצה כלל ואף הוא בעצמו מותר לטלטל שהרי דבר זה ראוי לאכילה לכל בני אדם ואין איסור אלא לו ולאנשי ביתו.

ואם חל יו"ט בחמישי ובששי מותר לו לאכול בשבת שלאחריהן מה שהביא לו ביו"ט ראשון ובלבד שימתין בליל שבת בכדי שיעשו לפי סברא זו ואין לחוש שמא יאמר להנכרי שיביא ביו"ט ראשון כדי שיאכל מזה בשבת כיון שיש עדיין שני ימים עד השבת אבל אם הביא לו ביו"ט שני דהיינו בערב שבת צריך להמתין עד מוצאי שבת בכדי שיעשו אף לפי סברא הראשונה כמ"ש למעלה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ יום שלישי ~

ולענין הלכה כבר נהגו במדינות אלו להחמיר כסברא האחרונה ונוהגין להחמיר אפילו לאדם אחר שלא הובא בשבילו שימתין עד מוצאי יו"ט שני בכדי שיעשו אף ביו"ט שני של גליות ולפיכך נוהגין להחמיר אפילו בטלטול עד מוצאי יו"ט שני כיון שאינו ראוי לאכילה לשום אדם.

ואם מוצאי יו"ט שני הוא שבת (אין מטלטלין עד שימתין בליל שבת בכדי שיעשו, ומכל־מקום ביו"ט שני שהוא ערב שבת) מותר לבשלו ע"י נכרי (בענין שאין בו משום בישולי נכרים ועל דרך שנתבאר ביו"ד סי' קי"ג ע"ש) לצורך אכילת שבת לאחר שימתין בכדי שיעשו כיון שאיסור הטלטול ביו"ט שני אינו אלא חומרא בעלמא לפיכך יש להקל ע"י נכרי.

במה דברים אמורים כשיש לו ממין זה בתוך ביתו לכבוד שבת אבל אם אין לו ממין זה בתוך ביתו והוא צריך לו לכבוד השבת מותר לטלטלו ולבשלו בעצמו לכבוד השבת לאחר שהמתין במוצאי יו"ט ראשון בכדי שיעשו רק שיזהר מלטעום ממנו עד שימתין בליל שבת בכדי שיעשו.

ואם יש אורחים סמוכים על שלחנו ביו"ט בין שבאו אליו קודם יו"ט בין שזימן אותם ביו"ט לאחר שהביא הנכרי אליו את הדורון אם האורחין הן מעיר אחרת שיש כאן מצות הכנסת אורחים מותר להאכילם ביו"ט שני של גליות מה שהביא לו הנכרי ביו"ט ראשון ואף הוא עצמו שהובא בשבילו מותר לו לאכול עמהם דאין זה כבודם שלא יאכל עמהם וכיון שיש כאן מצות הכנסת אורחים יש לסמוך על סברא הראשונה.

במה דברים אמורים כשאין לו ממין זה בתוך ביתו והוא צריך לו לכבוד האורחים והוא הדין אם צריך לו לצורך שאר סעודות מצוה אבל אם יש לו ממין זה בתוך ביתו שמספיק לו לכל בני הסעודה אין ליתן לפניהם ממין זה כדי שיאכיל לאנשי ביתו ממה שיש לו בתוך ביתו.

וכל זה לאחר שהמתין במוצאי יו"ט ראשון בכדי שיעשו אבל קודם שיעור זה אסור בין באכילה בין בטלטול בין לו בין לאחרים שלא הובא בשבילם כמו שנתבאר למעלה לפי סברא הראשונה כי כן הסכמת רוב המורים:

~ יום רביעי ~

[**הגהה.** ואע"פ שבסי' שכה ביארנו דעיקר הטעם בכל מקום שהצריכו להמתין בכדי שיעשו הוא משום גזירה שמא יאמר לנכרי לעשות כמ"ש לפי סברא האחרונה, וא"כ היה ראוי שלא לאסור אלא על מי שהמלאכה נעשית בשבילו כמ"ש למעלה, מכל־מקום לא רצו חכמים לחלק בגזרתם ואסרו על הכל אף על מי שלא נעשית בשבילו עד לאחר בכדי שיעשו, לפי שראו חכמים להחמיר הרבה בדבר שנעשה בו מלאכה גמורה ע"י נכרי. ומכל־מקום לאחר שהמתין בליל מוצאי יו"ט א' כדי שיעשו ראוי להקל אף אם הוא יו"ט ב' של גליות כמ"ש בסברא הראשונה, ואע"פ שעדיין לא יצאנו מידי חשש שמא יאמר לנכרי שיביא לו ביו"ט א' כדי שיוכל ליהנות מהן ביו"ט ב' אחר המתנת בכדי שיעשו, מכל־מקום לא רצו להחמיר כל כך בהמתנה זו שימתין עד מוצאי יו"ט ב' בכדי שיעשו, כיון שהמתנה זו אינה אלא קנס בעלמא שלא יאמר להנכרי שיעשה כן פעם אחרת, א"כ כיון שקנסוהו ומנעוהו מליהנות מזה במוצאי יו"ט א' מיד עד לאחר שימתין בכדי שיעשו די בכך, כי בזה יהיה לו היכר זכרון שלא יאמר להנכרי שיעשה כן פעם אחרת (עד כאן הגהה)].

ב שיעור בכדי שיעשו הוא כדי שילך הנכרי במוצאי יו"ט משחשכה מביתו למקום שליקט הפירות או למקום שצד הדגים ויגמור המלאכה ויחזור לכאן ואם נסתפק לו מהיכן הביאן הנכרי אין צריך להמתין רק בכדי שיבואו מחוץ לתחום אם הביאן הנכרי רוכב על הסוס אין צריך להמתין רק בכדי ששהה הנכרי ברכיבה זו עד שהביאן לכאן:

ג וכל זה בנכרי שהביא דורון לישראל דמן הסתם ליקט או צד היום בשביל הישראל שהביא לו כמ"ש למעלה אבל אם הוא בענין שיש להסתפק שמא נלקט וניצוד מאתמול וגם יש להסתפק שמא ליקט וצד לצרכו או לצורך נכרי אחר ואח"כ נמלך והביאן לישראל כיון שיש כאן ב' ספיקות להקל הרי אלו מותרים באכילה במוצאי יו"ט מיד ואין צריך להמתין בכדי שיעשו אבל אם אין כאן אלא ספק אחד שמא נלקטו וניצודו מאתמול בשביל ישראל או שמא ליקט וצד היום ובשביל נכרי ואחר כך נמלך והביאן לישראל צריך להמתין בכדי שיעשו לפי שהוא דבר שיש לו מתירין דהיינו אחר שימתין בכדי שיעשו לפיכך אין אומרים כאן ספק דברי סופרים להקל:

~ יום חמישי ~

ד וכל זה לענין המתנת בכדי שיעשו במוצאי יו"ט אבל ביו"ט עצמו אפילו אם ידוע שליקט וצד לצורך נכרי אלא שיש להסתפק שמא ליקט וצד היום וכן פירות הנמצאים תחת האילן שיש להסתפק שמא נשרו מהאילן ביו"ט הרי אלו אסורים באכילה ובטלטול עד הערב אפילו אם הוא בענין שאין בהן משום מוקצה כגון דקל העומד בחצרו והיתה דעתו מערב יו"ט על התמרים שישיר הרוח מן הדקל ביו"ט או ששמע מנכרי בערב יו"ט שאמר למחר אתלוש פירות הללו ותלשן ביו"ט לצרכו הרי הן אסורים לישראל באכילה ובטלטול לפי שחכמים גזרו על כל דבר שנעקר מהמחובר בשבת או ביו"ט לאסרו באכילה בו ביום אם הוא דבר מאכל ולהשתמש בו אם אינו דבר מאכל משום גזרה שמא יתלוש בעצמו כמ"ש בסי' שכ"ב וכיון שאסור לאכלו ולהשתמש בו אסור ג"כ לטלטלו שהרי אינו ראוי לכלום בו ביום.

ואפילו בספק החמירו חכמים אף ביו"ט שני של גליות

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ואע"פ שיום טוב שני של גליות אינו אלא מחמת ספק ונמצא שיש כאן ב' ספיקות להקל, מכל־מקום כיון שכבר הנהיגו חכמים את כל בני הגולה לעשות שני ימים הרי הוא כודאי של דבריהם לענין זה שלא להתיר בו ספק מוקצה שעיקר איסור המוקצה בשבת הוא סייג לאיסורי תורה שלא יעלה ויתלוש כמ"ש בסימן שכ"ב או משום גדר להוצאה כמ"ש בסימן ש"ח לפיכך החמירו בספיקו אף ביו"ט שני כדי שלא לחלק בינו לראשון אבל לענין שאר דברים אין דינו כודאי של דבריהם אלא כספק וכמו שיתבאר:

ה אם הפירות ניכרים שלא נתלשו היום כגון שהן כמושין וכן אם ניכרים הדגים שניצודו מערב יו"ט כגון שנם ליחן ואדמומית שתחת לחייהן שבודקין אותן שם מותרין אף למי שהובאו בשבילו אם ידוע שבאו מתוך התחום והוא הדין אם הובאו לו בתחלת ליל יו"ט ראשון בענין שבודאי נלקטו וניצודו מערב יו"ט:

~ יום שישי ~

ו אפילו אם ידוע שנלקטו וניצודו היום אם ידוע שלא ליקט וצד בשביל ישראל מותרין לערב אפילו הוא יו"ט שני של גליות שהרי ממה נפשך אחד מהן הוא חול אבל אם הוא יו"ט שני של ראש השנה אפילו אם הוא ספק אם נתלש וניצוד ביום טוב ראשון אסור באכילה ובטלטול גם בשני עד הערב לפי ששני הימים הן קדושה אחת וכיום אחד ארוך הן:

ז וכן ספק שנתלש וניצוד ביום טוב אפילו הוא יום טוב שני של גליות אסור באכילה ובטלטול גם בשבת שלאחריו לפי שע"י תלישה זו או צידה זו הן מוכנין לאכילה ואין יו"ט מכין לשבת.

ואיסור הכנה זו אינה אלא מדברי סופרים שהרי מן התורה מותר לאכלן בו ביום שנתלשו וניצודו בו וא"כ יו"ט לעצמו הכין אלא כיון שמדברי סופרים אסור לאכלן ביום שנתלשו וניצודו בו אלא ביום שלאחריו נמצא שיום טוב הכין לשבת שלאחריו:

ח וכן הדין ביו"ט שלאחר השבת שהפירות שנתלשו בשבת אסורים גם ביו"ט שלאחריו ואיסורן אינו אלא מדברי סופרים כמו שנתבאר.

במה דברים אמורים בפירות הנאכלין חיין בלא בישול שיכול לאכלם בשבת עצמה מן התורה אבל בפירות שאינן נאכלין חיים כיון שאינן ראויים לאכילה בשבת עצמה שאסור לבשלן נמצא ששבת הכינה ליו"ט שלאחריו לפיכך הן אסורין מן התורה ביו"ט.

במה דברים אמורים בפירות שנתלשו בשבת אבל בדגים שניצודו בשבת אע"פ שאינן נאכלים חיים אעפ"כ אינן אסורים ביו"ט שלאחריו אלא מדברי סופרים לפי שהצידה בעצמה אינה נקראת הכנה כלל שהרי אין נעשה שום שינוי בגוף הדג ע"י הצידה אלא כיון שאם היה ניצוד ביו"ט עצמו לא היה אפשר לאכלם בו ביום מחמת גזרת חכמים ואם הניצוד בשבת יהא מותר ביו"ט נמצא שע"י הצידה שבשבת הותר לאכילה ביום טוב והרי זה דומה כאילו שבת הכינה ליו"ט ואסור מדברי סופרים:

~ שבת קודש ~

ט ראש השנה שחל להיות בחמישי ובששי פירות שנתלשו ודגים שניצודו בחמישי אפילו נתלשו וניצודו בשביל נכרי או שנתלשו וניצודו מאליהן הרי הן אסורים באכילה ובטלטול גם בשבת שלאחריהן כמו שאם היו נתלשין וניצודין בששי שהיו אסורין גם בשבת משום איסור הכנה שהרי שני ימים אלו הן כיום אחד ארוך אבל במוצאי שבת מותרין באכילה מיד אפילו נתלש וניצוד בחמישי בשביל ישראל אין צריך להמתין במוצאי שבת בכדי שיעשו מטעם שנתבאר למעלה אבל נתלש וניצוד בששי בשביל ישראל צריך להמתין במוצאי שבת בכדי שיעשו כמו שנתבאר למעלה:

י נכרי שהביא בשבת או ביו"ט שלאחר השבת פירות שאינן נאכלין חיים אפילו אם ידוע שנלקטו בשביל נכרי אלא שיש להסתפק שמא נתלשו בשבת ונכרי זה או אחר מסיח לפי תומו שנתלשו מערב שבת אין סומכין עליו לאכלם ביו"ט שלאחר השבת שהן אסורים בו ביום מן התורה ואין סומכים על נכרי מסיח לפי תומו אלא באיסור דברי סופרים כגון לאכלם ביו"ט שני שחל במוצאי שבת אפילו הוא יו"ט שני של ראש השנה שאיסורו אינו אלא מדברי סופרים או אפילו ביו"ט ראשון שחל במוצאי שבת אם הן פירות הנאכלים חיים או להתירן בו ביום שהביאן אם הביאן בשבת שאין יו"ט ראשון סמוך לו מלפניו או ביו"ט שאין שבת סמוך לו מלפניו שבכל אלו אין שום חשש הכנה של תורה ועיין בסי' תקי"ג אימתי סומכין על נכרי מסיח לפי תומו:

יא נכרי שהביא לעיר דבר שאין במינו במחובר ואינו מחוסר צידה דהיינו שהביא פירות יבשים או בהמות ועופות שאינן מחוסרין צידה כגון אווזים ותרנגולים אם מתוך התחום הביאם מותרים לכל אף למי שהובאו בשבילו כמ"ש למעלה אבל אם מחוץ לתחום הביאם דהיינו שבתחלת כניסת יו"ט היו עדיין חוץ לתחום הרי אסורין באכילה בו ביום למי שהובאו בשבילו ולכל אנשי ביתו הסמוכים על שולחנו שגם בשבילם נתכוין הנכרי בהבאתו ולערב צריכים להמתין בכדי שיעשו דהיינו שישהה כל כך כמו ששהה הנכרי בהבאתו אותם ממקום שהחשיך לו היום בערב יום טוב עד שהביא אותם לתוך עיבורה של עיר של הישראל דהיינו מקום שמשם מתחילין למדוד תחומי העיר כמו שנתבאר בסי' [ש]צ"ח ע"ש:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ 'תורה אור' פרשת ויצא - הפרשה החסידית ~

וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָנוֹת[1]

"וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָנוֹת וְגוֹ'" (פָּרָשְׁתֵּנוּ כט, טז):

הִנֵּה לֵאָה וְרָחֵל הֵם אוֹתִיּוֹת־הַמַּחְשָׁבָה וְאוֹתִיּוֹת־הַדִּבּוּר, שֶׁהֵם עָלְמָא־דְּאִתְכַּסְיָא וְעָלְמָא־דְּאִתְגַּלְיָא[2]. וְזֶהוּ עִנְיָן "בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים" (תְּהִלִּים קטז, ט) – ב' אֲרָצוֹת;

שֶׁבִּזְמַן שֶׁבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם, הָיוּ שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת מְאִירִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְהָעִיקָּר הָיָה בְּחִינַת רָחֵל (שֶׁנִּקְרֵאת "עֶקֶרֶת הַבַּיִת" (תְּהִלִּים קיג, ט)), כִּי הַמַּחְשָׁבָה מִתְלַבֶּשֶׁת בְּתוֹךְ הַדִּבּוּר, וְהַדִּבּוּר הָיָה מִתְגַּלֶּה. וּלְפִי שֶׁרָחֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַדִּבּוּר, הוּא עָלְמָא־דְּאִתְגַּלְיָא, לְכָךְ הָיָה אָז בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גִּילּוּי אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ. שֶׁהָיוּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים, בַּעֲלֵי רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ וּנְבִיאִים (וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י[3] גַּבֵּי יוֹנָה וִיחֶזְקֵאל, שֶׁאֵין הַנְּבוּאָה שׁוֹרָה אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל). וּבִכְּפָרָט: בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, וְהַשְּׁרָאַת הַשְּׁכִינָה בְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, וְאוּרִים וְתוּמִּים, וַעֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת – שֶׁהָיָה יוֹרֵד אֵשׁ שֶׁלְּמַעְלָה[4].

מַה שֶּׁאֵין כֵּן אַחַר חוּרְבַּן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל וְגָלְתָה עִמָּהֶם הַשְּׁכִינָה[5], שֶׁהִיא בְּחִינַת "רָחֵל", שֶׁהִיא בִּבְחִינַת גָּלוּת בְּע' שָׁרִים וְאֵינָהּ מְאִירָה כְּלָל מֵעֵרֶךְ הַגִּלּוּי שֶׁהָיְתָה מְאִירָה בִּזְמַן הַבַּיִת, שֶׁהָיָה הַדִּבּוּר מִתְגַּלֶּה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן עַכְשָׁיו כְּתִיב (יְשַׁעְיָה נג, ז): "כְּרָחֵל לִפְנֵי גֹזְזֶיהָ נֶאֱלָמָה", וְהָעֲבוֹדָה הִיא בְּדֶרֶךְ בֵּירוּרִים כו'[6].

וּמִכָּל מָקוֹם נִשְׁאָר מֵאִיר בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בְּחִינַת לֵאָה, וְהִיא מַדְרֵגָה יוֹתֵר גָּבוֹהַּ מִבְּחִינַת רָחֵל. וְכִמְשַׁל הַמַּחְשָׁבָה שֶׁהִיא רוּחָנִיּוּת וְנַעֲלֵית מִן הַדִּבּוּר. (שֶׁהִיא אֵינָהּ בַּגָּלוּת. כִּי רָחֵל נִקְרֵאת מֵ"ם פְּתוּחָה – שֶׁיֵּשׁ מִמֶּנָּה פֶּתַח וּמָבוֹא לִינִיקַת הַחִיצוֹנִים בִּזְמַן הַגָּלוּת; מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִבְּחִינַת מֵ"ם סְתוּמָה, וְשָׁם הוּא שֹׁרֶשׁ לֵאָה[7]).

אַךְ לְפִי שֶׁהוּא עָלְמָא־דְּאִתְכַּסְיָא וְהֶעְלֵם, לְכָךְ אֵין הַגִּילּוּי אֱלֹקוּת עַכְשָׁיו בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מֵעֵרֶךְ הַגִּילּוּי שֶׁהָיָה בִּזְמַן [שֶׁ]בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם.

וּמִכָּל מָקוֹם, הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ יְכוֹלִים לְהַשִּׂיג עַכְשָׁיו בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הַשָּׂגוֹת עֶלְיוֹנוֹת יוֹתֵר אֲפִילּוּ מִמַּה שֶּׁהִשִּׂיגוּ צַדִּיקִים כְּמוֹתָם בִּזְמַן הַבַּיִת[8]. (מֵאַחַר שֶׁהַהַשָּׂגָה הִיא בִּבְחִינַת מַחְשָׁבָה עֶלְיוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁהִיא עֲדַיִן לְמַעְלָה מֵהִתְלַבְּשׁוּת בְּעוֹלָם הַדִּבּוּר). וּכְמוֹ הָאַר"י זַ"ל, שֶׁהִשִּׂיג הַשָּׂגוֹת עֲצוּמוֹת, מַה שֶּׁלֹּא הִשִּׂיגוּ צַדִּיקִים גְּדוֹלִים בַּדּוֹרוֹת הַקַּדְמוֹנִים.

וּלְהָבִין מַה שֶּׁכָּתוּב (פָּרָשְׁתֵּנוּ כט, לא) "כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה כו'" – הֲרֵי יַעֲקֹב הִשִּׂיג וַדַּאי בְּעָלְמָא־דְּאִתְכַּסְיָא!

אַךְ הָעִנְיָן: כִּי יַעֲקֹב נִקְרָא: "בְּרִיחַ הַתִּיכוֹן"[9] הַ"מַּבְרִיחַ מִן הַקָּצֶה אֶל הַקָּצֶה". פֵּירוּשׁ: שֶׁהוּא הַמַּמְשִׁיךְ אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מִן הַקָּצֶה עֶלְיוֹנָה, (הַיְינוּ הַקַּו הַבּוֹקֵעַ הֶחָלָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר), מִבְּחִינַת כֶּתֶר – לְמַטָּה. וְלָכֵן נֶאֱמַר בּוֹ תּוֹסֶפֶת יָו"ד – "וַאלֹקֵי יַעֲקֹב" (שְׁמוֹת ג, ו); וְכֵן "וְהַגּוֹרָא" (עֵקֶב י, יז) – שֶׁמְּיַיחֵד וּמְחַבֵּר חֶסֶד וּגְבוּרָה עַל יְדֵי הַמִּשְׁכַּת וְהֶאָרַת הָאַיִן. וְהַיְינוּ עַל יְדֵי בְּחִינַת בִּטּוּל. וְכָל הַהַמְשָׁכוֹת שֶׁלּוֹ הוּא עַד הַקָּצֶה הַתַּחְתּוֹנָה, דְּהַיְינוּ בִּבְחִינַת מַלְכוּת – עָלְמָא־דְּאִתְגַּלְיָא.

וְזֶהוּ "וַיֶּאֱהַב (יַעֲקֹב) גַּם אֶת רָחֵל מִלֵּאָה" (פָּרָשְׁתֵּנוּ כט, ל):

שֶׁכָּל תְּשׁוּקָתוֹ הָיָה לִהְיוֹת גִּילּוּי אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה בְּעָלְמָא־דְּאִתְגַּלְיָא, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יוּכְלוּ הַכֹּל לְקַבֵּל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִבְּחִינַת עָלְמָא־דְּאִתְכַּסְיָא כו'. וְלָכֵן כְּתִיב (פָּרָשְׁתֵּנוּ כט, יא): "וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל", עַל דֶּרֶךְ שֶׁנָּקוּד עַל "וַיִּשָּׁקֵהוּ" (וַיִּשְׁלַח לג, ד), דְּהַיְינוּ שֶׁבְּחִינַת חַבַּ"ד, שֶׁהוּא "זִיווּג נְשִׁיקִין" וְ"אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא", עַל דֶּרֶךְ מְשַׁל הַנְּשִׁיקִין שֶׁבָּאִין מִפְּנִימִית הָאַהֲבָה[10], וְגַם בְּחִינָה זוֹ הִמְשִׁיךְ בְּרָחֵל.

---

1. (נֶאֱמַר בְּשַׁבָּת פָּרָשַׁת בַּמִּדְבָּר, ב' סיון תקע"א בְּהַתְחָלַת הַפָּסוּק (תְּהִלִּים קטז, ט): "אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה' בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים").

2. (עַיֵּן לְקַמָּן (כג, ד) בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "בְּכ"ה בְּכִסְלָיו", בְּפֵירוּשׁ "וְשֵׁם ה' קְטַנָּה רָחֵל").

3. (יוֹנָה א, ג: לִבְרֹחַ תַּרְשִׁישָׁה. יָם שֶׁשְּׁמוֹ תַּרְשִׁישׁ וְהוּא בְּחוּצָה לָאָרֶץ. אָמַר: אֶבְרַח לִי הַיָּם, שֶׁאֵין הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בְּחוּצָה לָאָרֶץ. יְחֶזְקֵאל א, ג: "הָיֹה הָיָה דְּבַר ה' אֶל יְחֶזְקֵאל". – "אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: הָיָה כָּבָר, לְפִי שֶׁאֵין הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה עַל נָבִיא בְּחוּצָה לָאָרֶץ אֶלָּא עַל יְדֵי שֶׁשָּׁרְתָה עָלָיו תְּחִלָּה בָּאָרֶץ").

4. (יוֹרֵד אֵשׁ שֶׁלְּמַעְלָה: רְאֵה יוֹמָא כא ב).

5. (מְגִילָּה כט א).

6. (וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר עַל פָּסוּק "בַּמִּדְבָּר סִינַי" (לִקּוּטֵי תּוֹרָה בַּמִּדְבָּר ב, ב)).

7. עַיֵּן בַּזֹּהַר רֵישׁ פָּרָשַׁת תְּרוּמָה, דַּף קכ"ו, ב'. וְדַף קכ"ז.

8. (רְאֵה אוֹר הַתּוֹרָה פָּרָשַׁת שְׁלַח עַמּוּד תטו).

9. (תְּרוּמָה כו, כח. זֹהַר חֵלֶק ב תְּרוּמָה קעה, ב. חֵלֶק ג בָּלָק קפו, א. וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת).

10. (עַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר: עַל פָּסוּק "יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת" (לִקּוּטֵי תּוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים א, ד). וְעַל פָּסוּק "אֶמְצָאֲךָ בַחוּץ אֶשָּׁקֶךָּ" (לִקְמָן תְּרוּמָה פּ, ג)).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (פְּרָשָׁתֵנוּ כט, יח) "אֶעֱבָדְךָ שֶׁבַע שָׁנִים בְּרָחֵל בִּתְּךָ הַקְּטַנָּה":

כִּי "לָבָן" הוּא בְּחִינַת "לוֹבֶן הָעֶלְיוֹן"[11], מִקּוֹר הַחֲסָדִים, שֶׁכּוּלוֹ רַחֲמִים פְּשׁוּטִים – דְ"לֵית שְׁמָאלָא בְּהַאי עַתִּיקָא"[12]. רַק שֶׁלְּמַטָּה נִשְׁפַּל בְּלָבָן גַּשְׁמִי. וּמִכָּל מָקוֹם כְּתִיב: (תַּזְרִיעַ יג, יג) "כֻּלּוֹ הָפַךְ לָבָן – טָהוֹר הוּא" – אֲפִילּוּ הַנֶּגַע כו'.

וְעַל לָבָן כְּתִיב (פְּרָשָׁתֵנוּ לב, א): "וַיַּשְׁכֵּם לָבָן בַּבֹּקֶר" – שֶׁבְּכָל יוֹם מִתְגַּבֵּר וְנִמְשָׁךְ אוֹר הַחֶסֶד עֶלְיוֹן. "וַיְנַשֵּׁק לְבָנָיו וּבְנוֹתָיו[13]" – שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּכָל פִּרְצוּפֵי הָאֲצִילוּת זְכָרִים וּנְקֵבוֹת.

וְאַחַר כַּךְ: וְלָבָן שָׁב לִמְקוֹמוֹ[14] – לְמַעְלָה מַעְלָה; "וְיַעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ" (שָׁם, ב) – לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת לוֹבֶן הָעֶלְיוֹן הַנַּ"ל לְמַטָּה מַטָּה, בְּרָחֵל בִּתּוֹ הַקְּטַנָּה[15], בְּחִינַת דִּבּוּר כו'.

וְלָכֵן הָיְתָה רָחֵל עֲקָרָה (פְּרָשָׁתֵנוּ כט, לא), כִּי הַהוֹלָדָה מִבְּחִינַת הַדִּבּוּר הוּא לִהְיוֹת הַגִּילּוּי בְּבִי"ע, וְאִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת הוֹלָדָה וְגִילּוּי בְּבִי"ע, שֶׁהֲרֵי הַנִּבְרָאִים הֵם נִפְרָדִים וְאִי אֶפְשָׁר לְהִתְגַּלּוֹת לָהֶם בְּחִינַת לוֹבֶן הָעֶלְיוֹן הַנַּ"ל[16].

אֲבָל לֵאָה, שֶׁהִיא הַמַּחְשָׁבָה, יָלְדָה שִׁשָּׁה בָנִים[17], שֶׁהֵם הַסְּפִירוֹת שֶׁבַּאֲצִילוּת[18] עַצְמוֹ, שֶׁשָּׁם הָיָה שֹׁרֶשׁ הַשְּׁבָטִים, וְלָכֵן נִקְרְאוּ (תְּהִלִּים קכב, ד) "שִׁבְטֵי יָהּ":

יְהוּדָה – "הַפַּעַם אוֹדֶה" (פְּרָשָׁתֵנוּ כט, לה), בְּחִינַת בִּטּוּל וְהוֹדָאָה, הֲרֵי הוּא נִמְשָׁךְ וּמִסְתָּעֵף מִן הַמַּחְשָׁבָה דַּיְּוָקָא.

וְכֵן רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן – רְאִיָּה[19] וּשְׁמִיעָה[20] – הוּא גַּם כֵּן לְמַעְלָה מִבְּחִינַת הַדִּבּוּר, אֶלָּא מִן הַמַּחְשָׁבָה הֵן נִמְשָׁכִים כו'[21].

וְגַם לֵוִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת הִתְקַשְּׁרוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "הַפַּעַם יִלָּוֶה כו'" (פְּרָשָׁתֵנוּ כט, לד), נִמְשָׁךְ וְנוֹלָד גַּם כֵּן מִן הַמַּחְשָׁבָה. כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ בְּמִי שֶׁהוּא בַּעַל מַחְשָׁבָה, שֶׁאֵינוֹ מַרְגִּישׁ כְּלָל בַּעֲסָקִים הַחוֹלְפִים לְפָנָיו מֵחֲמַת גּוֹדֶל הִתְקַשְּׁרוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּהַמַּחְשָׁבָה. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּמִּדְרָשׁ בְּעוּבְדָא דְּרַבִּי חִיָּיא רַבָּה[22]. וְכֵן גַּבֵּי רָבָא (בְּפֶרֶק "אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא"): דַּהֲוָה מְעַיֵּן בִּשְׁמַעְתֵּיהּ כו'[23].

וְלָכֵן יָצָא מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה, שֶׁהָיָה "כְּבַד פֶּה וּכְבַד לָשׁוֹן" (שְׁמוֹת ד, י), דְּהַיְינוּ שֶׁלְּגוֹדֶל הִתְקַשְּׁרוּתוֹ בִּבְחִינַת בִּטּוּל, "וַנַּחְנוּ מָה" (בְּשַׁלַּח טז, ז), לֹא הָיָה יָכוֹל לִהְיוֹת מַשְׁפִּיעַ כו', שֶׁהִיא בְּחִינַת הַדִּבּוּר כו'.

וְעִיקַּר הַהֶפְרֵשׁ בֵּין הִתְקַשְּׁרוּת דְּלֵוִי שֶׁהוּא בְּחִינַת בִּטּוּל, וּבֵין הוֹדָיָה דִּיהוּדָה שֶׁהוּא גַּם כֵּן בְּחִינַת בִּטּוּל, הוּא:

כִּי יְהוּדָה הוּא בְּחִינַת הַבִּטּוּל בְּגִילּוּי, כְּעִנְיָן "מוֹדִים" – שֶׁכּוֹרֵעַ וּמִשְׁתַּחֲוֶה. וְלָכֵן יָצְאוּ מִמֶּנּוּ מַלְכֵי בֵית־דָּוִד, שֶׁבִּטּוּלָם הוּא בְּחִינַת הַבִּטּוּל שֶׁבְּהִתְגַּלּוּת וְחִיצוֹנִיּוּת.

אֲבָל לֵוִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַהִתְקַשְּׁרוּת וְהַבִּטּוּל בִּפְנִימִיּוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ

– הֲגַם שֶׁבְּחִיצוֹנִיּוּת אֵינוֹ נִגְלֶה כְּלָל, וּכְעִנְיָן בִּטּוּל דְ"צְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים" (נְחֶמְיָה ט, ו), שֶׁהַהִשְׁתַּחֲוָאָה

11. (עֵץ חַיִּים שַׁעַר הָעֲקוּדִים פֶּרֶק א).

12. (זֹהַר חֵלֶק ג נָשֹׂא קכט, א).

13. (שָׁם: "וְלִבְנוֹתָיו").

14. (שָׁם: "וַיָּשָׁב לָבָן לִמְקֹמוֹ").

15. (פְּרָשָׁתֵנוּ כט, יח: "בְּרָחֵל בִּתְּךָ הַקְּטַנָּה").

16. (וּמַה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל דְּרָחֵל נִקְרָא עָלְמָא־דְּאִתְגַּלְיָא – מִכָּל מָקוֹם לִהְיוֹת הַגִּילּוּי עַל דֶּרֶךְ בְּחִינַת לִידָה הוּא קָשֶׁה בְּיוֹתֵר כו'. וְיֵשׁ חִילּוּק גָּדוֹל בֵּין שְׁאָרֵי הַשְׁפָּעוֹת לִבְחִינַת לִידָה שֶׁהוּא גִּילּוּי עֶלְיוֹן יוֹתֵר.

וְעַיֵּן מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת פִּנְחָס דַּף רמ"ט).

17. (פְּרָשָׁתֵנוּ ל, כ: "כִּי יָלַדְתִּי לוֹ שִׁשָּׁה בָנִים").

18. (לִקּוּטֵי תּוֹרָה לְהָארִיז"ל פָּרָשַׁת וַיֵּצֵא)

19. ("וַיִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי רָאָה ה' בְּעָנְיִי כִּי עַתָּה יֶאֱהָבֵנִי אִישִׁי". פְּרָשָׁתֵנוּ כט, לב).

20. ("וַתֹּאמֶר כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׂנוּאָה אָנֹכִי וַיִּתֶּן לִי גַּם אֶת זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן". שָׁם, לג).

21. (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר, עַל פָּסוּק "יְהוּדָה אַתָּה כו'" (לְקַמָּן מג, ג רֵישׁ פָּרָשַׁת וַיִּגַּשׁ)).

22. (יְרוּשַׁלְמִי כִּלְאַיִם, פֶּרֶק ט הֲלָכָה ג', דַּף מב, ב: רַבִּי הֲוָה מְתַנֵּי שִׁבְחֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא רוּבָּה קוֹמֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בִּי רַבִּי יוֹסֵי. חָד זְמַן חֲמִי גּוֹ בְּנֵי וְלָא אִיתְכְּנַע מִן קוֹמוֹי. אָמַר לֵיהּ אַהֲנוּ דְּאַתְּ מְתַנֵּי שִׁבְחֵיהּ? אָמַר לֵיהּ מַה עָבַד לָךְ? אָמַר לֵיהּ חֲמִתִּי גּוֹ בְּנֵי וְלָא אִיתְכְּנַע מִן קוֹמוֹי. אָמַר לֵיהּ לָמָּה עָבַדְתְּ כֵּן? אָמַר לֵיהּ יֵעוֹל עָלַי דְּאֵין סָחִית לָא יָדְעִית, בְּהַהִיא שַׁעְתָּא אַשְׁגָּרִית עֵינַי בְּכָל סֵפֶר תְּהִילִּים אַגָּדָה. בְּרֵאשִׁית רַבָּה לג, ג: רַבָּנוּ הֲוָה מְתַנֵּי שִׁבְחֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּא רַבָּה קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹסֵי, אָמַר לֵיהּ: אָדָם גָּדוֹל, אָדָם קָדוֹשׁ. חָד זְמַן חֲמִיתֵיהּ בֵּי בְנֵי וְלָא אִתְכְּנַע מִנַּיהּ. אָמַר לֵיהּ: הַהוּא תַּלְמִידָךְ דַּהֲוָת מִשְׁתַּבַּח בֵּיהּ, חֲמִיתֵיהּ בֵּי בְנֵי וְלָא אִתְכְּנַע מִנָּאי. אָמַר לֵיהּ: וְלָמָּה לָא אִתְכְּנַעַת מִנַּיהּ? אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּא: מִסְתַּכֵּל הֲוֵיתִי בְּאַגָּדַת תְּהִלִּים. כֵּיוָן דְּשָׁמַע כֵּן מְסַר לֵיהּ תֵּרֵין תַּלְמִידוֹי וַהֲווֹ עָיְלִין עִמֵּיהּ לַאֲשׁוּנָה, דְּלָא יִשְׁהֵי וְתִזְעַר נַפְשֵׁיהּ).

23. (שַׁבָּת פח, א וְרַשִׁ"י: "הַהוּא צְדוֹקִי דְּחַזְיֵיהּ לְרָבָא דְּקָא מְעַיֵּן בִּשְׁמַעְתָּא, וַיְתֵבָה אֶצְבְּעָתָא דִּידֵיהּ (אֶצְבָּעוֹת יָדָיו) תּוֹתֵי כַּרְעָא, וְקָא מַיֵּין בְּהוּ (הָיָה מְמַעֲכָן בְּרַגְלָיו וְאֵינוֹ מֵבִין מִתּוֹךְ טִירְדָּא), וְקָא מַבְּעָן אֶצְבְּעָתֵיהּ דְּמָא" [וְהָיוּ אֶצְבְּעוֹתָיו מוֹצִיאוֹת דָּם]).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שֶׁל הַמַּלְאָכִים אֵינוֹ עִנְיָן הִשְׁתַּחֲוָאָה גַּשְׁמִיּוּת אֶלָּא שֶׁמִּשְׁתַּחֲוֶה וּבָטֵל בְּהַשָּׂגָתוֹ בְּרוּחָנִיּוּת –

וְלָכֵן יָצָא מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה[24].

וְאַחַר כָּךְ (פְּרָשָׁתֵנוּ כט, לה): "וַתַּעֲמוֹד מִלֶּדֶת" – שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לִהְיוֹת בְּחִינַת גִּילוּי עוֹד.

(וְעַיֵּן מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר עַל פָּסוּק (שְׁלַח יד, ז) "טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד"[25]:

דְּעִנְיַן דּוֹר הַמִּדְבָּר – שֶׁהָיָה מִבְּחִינַת לֵאָה, עוֹלָם הַמַּחְשָׁבָה. וְטַעֲנוּ: לָמָּה צְרִיכִים לֵירֵד בִּבְחִינַת עוֹלָם הַדִּבּוּר שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת, אֶרֶץ־תַּתָּאָה, לְקַיֵּים הַמִּצְוֹת בְּדִבּוּר וּבְמַעֲשֶׂה, הֲלֹא זֶה אֶפְשָׁר לְקַיֵּים גַּם עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּרוּחָנִיּוּת, דְּהַיְינוּ עַל יְדֵי הַמַּחְשָׁבָה כו'!

אַךְ בֶּאֱמֶת הָיוּ בְּטָעוּת גָּדוֹל. דְּעַל יְדֵי דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה דַּוְקָא נִמְשָׁךְ גִּילוּי אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּיֶתֶר שְׂאֵת לְאֵין קֵץ, כִּי "נָעוּץ סוֹפָן בִּתְחִלָּתָן כו'"[26]. וּמֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם הִתְפַּלֵּל תקט"ו תְּפִלּוֹת[27] לִיכָּנֵס לָאָרֶץ כו'.

וְעַל פִּי זֶה יוּבַן עוֹד, עִנְיַן "וַיֶּאֱהַב יַעֲקֹב אֶת רָחֵל" דַּוְקָא, שֶׁהִיא בְּחִינַת דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, "כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה" – הַהֵפֶךְ מִכַּוָּנַת דּוֹר הַמִּדְבָּר.

וְאָמְנָם צָרִיךְ בֵּיאוּר מַה שֶּׁאָמְרָה לֵאָה: "הַפַּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלַי" דַּוְקָא, דְּוַדַּאי לֹא עָלָה עַל דַּעְתָּהּ לַאֲפוּקֵי מִבְּחִינַת דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה.

אֶלָּא הָעִנְיָן, כִּי בֶּאֱמֶת צָרִיךְ לִהְיוֹת ב' הַבְּחִינוֹת – מַחְשָׁבָה וְדִבּוּר וּמַעֲשֶׂה – דְּהָא בְּלֹא הָא לֹא סַגִּי[28], וְלֵאָה רָצְתָה שֶׁיִּהְיֶה הָעִיקָּר עַל יְדֵי בְּחִינָה זוֹ.

עַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמְרוּ בַּ"חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ שׁוֹהִין ט' שָׁעוֹת בְּכָל יוֹם בִּתְפִלָּה"[29], שֶׁהוּא כְּעִנְיָן בִּטּוּל וְהִתְקַשְּׁרוּת הַנַּ"ל דְּמַחְשָׁבָה כו'; "וְאֵימָתַי תּוֹרָתָן נַעֲשֵׂית? אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁחֲסִידִים הֵן כו'[30]" הֲרֵי רוֹב עִסְקָם הָיָה עַל דֶּרֶךְ זֶה[31].

וְאָמְנָם יַעֲקֹב יָדַע שֶׁזֶּה אִי אֶפְשָׁר רַק לִבְנֵי עֲלִיָּה שֶׁהֵן מוּעָטִים[32], אֲבָל כָּל יִשְׂרָאֵל – עִיקָּר רוֹב הָעֵסֶק הוּא עַל יְדֵי דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה. וְלָכֵן הָיָה "בְּאֹהֶל רָחֵל" (פְּרָשָׁתֵנוּ לא, לג) עִיקָּר קְבִיעוּתוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה. וּמִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם כֵּן מַחְשָׁבָה, שֶׁמִּזֶּה נִמְשָׁךְ רְאִיָּה וּשְׁמִיעָה "לְאִסְתַּכְּלָא בִּיקָרָא דְמַלְכָּא כו'"[33]. וְ"כָל הָאוֹמֵר אֵין לִי אֶלָּא תוֹרָה כו'"[34], אֶלָּא צָרִיךְ לִהְיוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב רַק, כִּי אָז "נָעוּץ סוֹפָן כו'"). :

24. (וְעַיֵּן מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר הַהֶפְרֵשׁ בֵּין מֹשֶׁה וְאַלִּיָּהוּ, שֶׁהוּא גַּם כֵּן עַל דֶּרֶךְ זֶה (רְאֵה סֵפֶר הַמַּאֲמָרִים תקס"ה חֵלֶק ב עַמּוּד תתקנד. וְעוֹד)).

25. (לִקּוּטֵי תּוֹרָה שְׁלַח לח, ב),

26. (סֵפֶר יְצִירָה פֶּרֶק א מִשְׁנָה ז).

27. (דְּבָרִים רַבָּה יא, ו).

28. וְעַיֵּן מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר (רְאֵה לִקּוּטֵי תּוֹרָה שְׁמִינִי יח, ב) בְּעִנְיָן לִוְיָתָן וְשׁוֹר הַבָּר, שֶׁהוּא גַּם כֵּן עִנְיָן ב' בְּחִינוֹת הַנַּ"ל – "לִוְיָתָן" לְשׁוֹן הִתְקַשְּׁרוּת, בְּחִינַת בִּטּוּל דְּנוּנֵי יַמָּא, כְּמוֹ "הַפַּעַם יִלָּוֶה כו'".

29. (בְּרָכוֹת לב, ב).

30. ("תּוֹרָתָם מִשְׁתַּמֶּרֶת. וּמִתְקַיֶּמֶת בְּיָדָם וְלֹא מִשְׁתַּכַּחַת מֵהֶם").

31. (וּמְבוֹאָר עִנְיָן זֶה לְקַמָּן, בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "שִׁשִּׁים הַמָּה מְלָכוֹת כו', אַחַת הִיא יוֹנָתִי כו'" (לִקּוּטֵי תּוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים מ, א)).

32. (סוּכָּה מה, ב וְרַשִּׁ"י: "אָמַר רַב יִרְמְיָה מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: רָאִיתִי בְּנֵי עֲלִיָּה (כַּת הַמִּקַּבְּלִין פְּנֵי שְׁכִינָה) וְהֵן מוּעָטִין . . אִם שְׁנַיִם הֵן אֲנִי וּבְנִי הֵן").

33. (רְאֵה זֹהַר מִקֵּץ קצט, א. בְּרֵאשִׁית לח, א־ב. פְּקוּדֵי רמז, ב. תְּרוּמָה קלד, א).

34. ("אֲפִילּוּ תּוֹרָה אֵין לוֹ". יְבָמוֹת קט, ב).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

(יד) **ומעתה** הנה יש להבין מהו ענין נייחא דרוחא זה שמן מי נח וענין השבת שהוא ענין מנוחה ממש וכתרגום וישבות ונח כו' כנ"ל והנה תחלה יש להקדי' בשרש ענין השבת ומה הם הב' מדרגות דשבת עילאה ושבת תתאה הנ"ל בהיות ידוע בענין ובחי' ו' ימי המעשה למעלה שזהו ענין ובחי' ירידת והמשכת אור ושפע האלקי' מאצילות לבי"ע למטה מטה עד עוה"ז השפל להחיות מאין ליש ע"י בחי' אותיות הדבור די' מאמרות וצרופיהן שזהו מבחי' מלכותו ית' כידוע וכמו שידוע שמחדש בכל יום מע"ב לאין ליש כמו מאמר יהי אור יהי רקיע בכל יום יורד ונמשך מלמעלה למטה ובכלל נחלקו לו' ימי המעשה ביום הא' מאמר יהי אור ביום הב' מאמר יהי רקיע כו' שהן ו' מדות

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

חג"ת כו' ולכך נק' ו' ימי המעשה דוקא כמו עד"מ העושה מלאכה ועבודה שכחו מתפשט ממנו למטה בדבר הפעולה הזאת שפועל ועושה כי כח הפועל נמשך בפעולתו וכאשר שובת ונח ממלאכתו חוזר כחו שנתפשט בפעולתו אל כח העצמות ונק' נייחא כו' וכך הוא במע"ב שנקראים מעשה ידיו של הקב"ה בכל ו' ימי המעשה כנ"ל שזהו כח הפועל האלקי בעולמות דבי"ע וכאשר שובת ונח בשבת הרי חוזר פנימי' כח אלקי שבעולמות אל העצמות דא"ס ב"ה שבאצילות ונק' נייחא דרוחא כמ"ש וישבות ביום הז' ותרגומו ונח לשון נייחא כו' (אך א"כ היו כל העולמות בטלים במקור חוצבם במקור כל החיים העליונים כו' והענין ידוע שעליי' זאת היא בבחי' הפנימי' לבד ולא בבחי' החיצוניות וע"כ מוריד גשמי' ומצמיח תבואות בשבת כמו בחול וכן כל ההשתלשלות דעולמות הרוחניים כו' וזהו ענין עליית העולמות בשבת מעשי' ליצירה ומיצי' לבריאה ומבריאה לאצילות וכן עד רום המעלות בעצמות א"ס ב"ה ממש והכל בבחי' הפנימי' כו' ולע"ל יהי' עליות העולמות גם בחצוניות כמ"ש במ"א בענין השביעית כו') והנה עליות העולמות בבחי' או"ח כנ"ל זהו בכל עולם ועולם לפי ערכו ומדרגתו דוקא יש בו בחי' נייחא דרוחא שנק' בחי' או"ח אל העצמות (וכמו ג' עולמות בי"ע שהן בבחי' נר"נ נפש בעשי' נק' נייחא דנפשא וביצירה נק' נייחא דרוחא ובבריאה נק' נייחא דנשמתא כו' עד"מ השובת ממלאכתו שינוח כח התנועה שבבחי' נפש ומדות שבלבו שהוא בבחי' רוח וגם השכל שבמוח שהוא בבחי' נשמה וכן גם הרצון והתענוג שלמעלה מן השכל כו') וכמ"כ יובן שיש בחי' שבת בכל עולם ועולם לפי ערכו עד רום המעלו' וז"ש עולת שבת בשבתו כו' וד"ל:

(טו) **והנה** ידוע שבתפלה וק"ש שבכל יום ויום יש בה מעין האור דשבת והוא בחי' או"ח הנ"ל להיות שהתפלה נק' סולם מוצב ארצה וראשו כו' שע"י התפלה עולה למעלה בשער השמים כל העלאות ובירור דרפ"ח כו' שזהו ע"י ענין טרדות הפרנסה שנק' מ"ר שעסק בכל נפשו ולבו ה"ז מעלין את הנפש ג"כ בבחי' העלאה למעלה עד שגורמים להיות בחי' נייחא דרוחא למעלה באצילות בתוס' אור גדול מן הראשון כנ"ל בענין ותלך התיבה כו' והוא ע"י התפלה דוקא מטעם שנק' סולם שבה עולים הכל כנ"ל וע"כ יש בתפלה מבחי' השבת שהוא בבחי' או"ח בפרט מאותו יום ונכללים כל התפלו' דו' ימי החול בשבת וד"ל אך הנה בחי' נייחא דרוחא הנ"ל בבחי' השבת אינו נק' רק בשם בחי' שבת תתאה לבד ולא שבת עילאה להיות ידוע שהשבית' מן המלאכה לבד הוא שנק' שבת תתאה כמו בליל שבת שכל אשר עשה בו' ימי המעשה עולה למעלה לפי שנק' שביתה מן המלאכה שהוא בבחי' או"ח בהעלאת הבירורים דרפ"ח כו' אבל בחי' שבת עילאה אינו ענין שביתה מן המלאכה כלל שהרי נק' יום שכולו שבת כו' שהוא בחי' מנוחה העצמי' והוא לע"ל באלף הז' שנק' מנוחה לחיי העולמים שלמעלה מבחי' הבירורים דרפ"ח כו' כי אז כבר נברר הכל ולא יצטרך לברר לעה"ד וכמ"ש ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ כו' (וכמ"ש בר"מ דאילנא דטו"ר יתעבר מעלמא כו' וע"כ נאמר לע"ל בלע המות לנצח כו' כידוע) והאות לזה הוא מה שנק' חיי עולם שלא יהי' עוד ירידות והמשכות למטה כמו עכשיו שאחר השבת נמשך ו' ימי החול כו' לפי שיהי' גילוי אא"ס עצמו למטה כמו שהוא ית' למעלה ממש (וע"כ לא יהי' עליות וירידות אז כלל שאין עלייה וירידה שייך רק בבחי' הקו"ח שנמשך מעליון לתחתון כו' כידוע) וא"כ לא יהי' נק' שבת דאלף הז' בשם נייחא דרוחא ע"ש השביתה כשבת דעכשיו אלא מצד בחי' מנוחה העצמית שבעצמות א"ס ב"ה ממש וזהו שנק' יום שכולו שבת שמאיר קצת הארה בעלמא ממנו גם בכל שבת דעכשיו ביום השבת (וכמ"ש במ"א בבאור ענין אלמלא שמרו בנ"י ב' שבתות כהלכתן שהוא מעלי שבתא ושבת דיומא שנא' וקראת לשבת עונג משבת עילאה הנ"ל וד"ל):

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - להבין ענין פסח ומצה

ג. **וביאור** ענין ידיעת המציאות והשגת המהות, הנה יובן עד"מ ממה שיש ב' ידיעות אלו גם בנפש האדם, הנה המדות והשכל שבאדם, הנה האדם יודע מציאותם, ועכ"ז אינו משיג מהותם ממש, עד"מ יש אדם שהוא ותרן בעצם שהוא מפני טבע רוחניות שהוטבע כן בלבו להיות מוותר משלו לזולתו ויש שהוא קמצן וקפדן

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שהוא טבע הדין והגבורה המוטבע בלבו, ובודאי שהאדם יודע בנפשו היטב מדות אלו איך ומה שהוא אם בטבע זו או בזו ויודע ומרגיש ממש מציאותם, ועכ"ז הרי אינו משיג ממש מהותם שאינו מכיר מהות החסד איך ומה הוא מהותו וכן מהות הקפדנות, ויותר יובן זה מענין המחשבה, אשר אנו רואים שיזכור האדם איזו שכל וסברא שלמדה כבר כמה שנים ולא עלתה על מוחו בינתיים רק אח"כ בעיונו בהלכה יזכור אותו השכל, וא"כ מוכרח שהיתה זו ההשכלה טמונה בשכלו גם קודם שנזכר עליה, שלכך מיד שיזכור עליה ימצאנה, והלא האדם אינו מרגיש מזה כלל, דהיינו שאינו מרגיש כלל ענין ההשכלה הטמונה אצלו בכח חכמתו בעידנא דלא עסיק בה, והיינו לפי שהשכל אינו דבר יש אלא רוחני ואינו משיג מהותו, ולכן אין כל אדם יכול להשיג איכות ומהות השכל שאנו רואים שזה חכם וזה טפש אף ששניהם יש להם מוח גשמי רק החסרון הוא מצד כח החכמה הרוחנית, ואין גוף גשמי יכול להשיג מהות רוחני רק שידע מציאותן שיודע בבירור שזה חכם או שזה סכל אבל לא יכיר מהות חכמה זו שבו. ומ"ש ב' רוחות מספרות זו עם זו היינו לאחר פרידתה מן הגוף אזי הנפש הרוחנית כשהיא אינה מסותרת ומלובשת בגוף גשמי אזי תשיג רוחני זולתו ולכן מספרות זע"ז, משא"כ כשהיא מסותרת בגוף גשמי, הנה הגוף הגשמי אינו יכול להשיג אפילו הרוחנית המלובש בו ממש רק מציאותן ולא מהותן ממש כנ"ל ממשל המדות והשכל כו', וגם בכללות הנפש כך הוא שהגוף יודע ומרגיש שיש בו נפש המחי' והמשכלת ואינו משיג מהותה כו' כמ"ש במ"א באריכות, אמנם כ"ז הוא בהמדות והשכל שמרגיש מציאותן ולא מהותן כנ"ל אבל הדבור שבאדם הנה האדם משיג מהותו ממש ג"כ, לפי שהוא בערכו להיות מושג מחמת שהוא גשמי כמוהו כי הנה הגם שנודע שהכ"ב אותיות הם מהנפש ואע"פ שיוצאים מן ה' מוצאות אחה"ע מהגרון כו' אין ר"ל שמתהוים ממש בהגרון רק שיוצא' מהנפש ומכים בגרון ועושים בו הקול וכן בומ"ף בשפתים כו' והרי אותיות שבנפש הם רוחניים, וא"כ איך יהי' בהן השגת המהות. אך באמת אין הכוונה שגשם האותיות הוא מהנפש כי גשם האותיות הוא הקול שהוא גשמי רק שכ"ב אותיות הנפש מתלבשים בו אחה"ע מתלבשים בקול שבגרון כו' ולהיות שיש להם עכ"פ חומר גשמי לכן נתפסים ומושגים מהותם ממש להאדם שהרי האדם המדבר משיג מהות קול הדברים שמוציא מפיו ואינן כמו המדות והשכל שאינו משיג מהותם ממש רק שיודע ומרגיש מציאותם כנ"ל:

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

שלש רגלים תחוג

ב) **אך** בנשמות יש עוד מעלה שהם נק' מהלכים וכמ"ש אם בחקתי תלכו, וכן באברהם כתי' התהלך לפני, והיינו כי הילוך הוא בחי' התבוננו' מעצמות אא"ס שהוא בחי' בכל מאדך בלי גבול, כי בכל לבבך ובכל נפשך הוא בחי' לפי שכלו יהולל איש, דהיינו השגה שע"פ שכל וטו"ד שהתבוננות זו היא רק מבחי' ממכ"ע, משא"כ בכל מאדך הוא בחי' התבוננו' מעצמות אא"ס איך שהוא למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית וכלא קמי' כלא, ולגדולתו אין חקר כו' שזהו בחי' תשובה שהוא בחילא יתיר. וזהו ענין רגל השלישי שהוא בחי' בריח התיכון המבריח מן הקצה כו' כי במלאכי' אין להם רק שתי רגלים וע"כ הם עומדים תמיד במדריגה אחת וכמ"ש ויעמידם לעד לעולם, אך בנש"י שיש להם שלשה רגלים עי"ז הם נעשים מהלכים בעילוי אחר עילוי עד אין שיעור.

והנה ע"י הילוך שמלמטה למעלה עי"ז נעשה מלמעלה ג"כ בחי' הילוך וכמ"ש והתהלכתי בתוככם היינו שנמשך גילוי תוס' אורות למעלה מן השתלשלות ועי"ז נעשה למטה ג"כ בחי' גילוי כי ע"פ השתלשלות נעשה למטה בחי' העלם והסתר וזהו ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור, משא"כ ע"י הילוך שהוא בחי' המשכה שלמעלה מסדר השתלשלות עי"ז נמשך למטה ג"כ שיהי' בחי' גילוי אלקות, וזהו ענין דילוג וכמ"ש קול דודי כו' מדלג על ההרים דדילוג נעשה ע"י הרגלים, והיינו שהדילוג הוא שלא בהדרגה, והיינו שהוא המשכה שלמעלה מסדר השתלשלות. וזהו מ"ש בנהר יעברו ברגל, נהר הוא בחי' נהר היוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והי' לד' ראשים, שמבחי' נהר נמשך אח"כ ומשם יפרד כו' בחי' עלמא דפרודא, והיינו לפי שהמשכה זו של בחי' נהר נמשך בכל עולם לפי ערכו ולכך למטה נעשה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

העלם והסתר גמור ומשם יפרד כו', אך בנהר יעברו ברגל והיינו שע"י הרגל השלישי ממשיכי' למעלה מבחי' הנהר וכמ"ש בעבר הנהר ישבו אבותיכם, עד יעבור עמך הוי' למעלה משם הוי', והיינו שנמשך המשכה מבחי' שם הוי' דלעילא וכמ"ש ויקרא הוי' הוי', ועי"ז נמשך המשכה זו למטה ג"כ שיהי' בבחי' גילוי כמו למעלה ממש, והיינו שיהי' בחי' וכל קומה לפניך תשתחוה, שיהי' למטה ג"כ בחי' השתחוואה כמו למעלה שנא' וצבא השמים לך משתחווי', וזהו שנא' נשמחה בו דהיינו בעצמותו ומהותו ממש, וזהו שלש רגלי' תחוג לי שע"י שלש רגלי' נמשך מבחי' לי עצמותו ומהותו ממש כו'. אך מתחלה צריך שיהי' בחי' עומדי' שהוא בחי' בכל לבבך ובכל נפשך דהיינו התבוננו מבחי' ממכ"ע ואז אח"כ נעשה בחי' מהלכים, וזהו מהלכי' בין העומדים שע"י שהוא בבחי' עומדי' שלא יפול למטה אז נעשה מהלכים כו'.

ומה שנק' מהלכי' דוקא כשירדה הנשמה למטה בגוף ונה"ב ולא קודם ירידתה שאז נק' בשם עומדים לבד וכמ"ש חי ה' אשר עמדתי לפניו, הענין הוא דהנה אנו רואי' שכח הצומח מלובש בארץ דוקא ולא בשמים שבשמים לא יהי' שום צמיחה כו' והיינו לפי שנעוץ תב"ם או ע"ד שאנו רואים שהמאכל שהוא צומח מחי' את האדם שהוא למעלה ממנו הרבה במדרגה, והיינו לפי שמה שהמאכל הוא למטה ממנו לפי שכל הגבוה יותר יכול להשפיל יותר ונפל בו ניצוץ היותר עליון כמ"ש במ"א, ע"כ יש בכחו להחיות את האדם לפי ששרשו הוא למעלה, כי קליפה קדמה לפרי ג"כ מטעם הנ"ל, וזהו שאין אדם רואה מתוך הלובן שבעין אלא מתוך השחור דוקא כי יתרון האור הוא מן החושך דוקא, וכן אנו רואים שהמים כשבוקעין את עפר הארץ אז נעשים מים חיים אבל מי הים אינו נק' מ"ח רק ע"י שבוקעין עפר הארץ דוקא אז נק' מים חיים, וכך עי"ז שירדה הנשמה למטה בגוף ונה"ב שהוא בחי' חשך והסתר ואתכפי' סט"א עי"ז נעשה יתרון האור, וזהו מ"ש נר הוי' נשמת אדם והיינו שכמו שהנר מאיר את החשך כך הנשמה שירדה למטה נק' בשם נר שמאירה את נה"ב ומהפך את החשך לאור, ולכך המלאכים ביקשו את התורה ולא ניתנה להם כי כלום יצה"ר יש ביניכם, והיינו אף שהמלאכי' בקשו את התורה מסתמא כמו שהיא ברוחניות אעפ"כ השיבו להם כלום יצה"ר יש ביניכם, והיינו לפי שיתרון האור הוא מתוך החשך דוקא. וזהו ענין שלש רגלים תחוג לי שיהי' שלש רגלים דוקא בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך כו' ונתתי לך מהלכי' בין העומדים האלה והגילוי הוא במועדים דוקא שבמועדים נמשך גילוי של בחי' שלש רגלים בחי' הילוך ודילוג כו'.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

והי' עקב תשמעון, שבת פרשת עקב, תער"ג

והי' עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם כו', ושמר ה' אלקיך לך את הברית כו', וצ"ל אחר שאו' והי' עקב תשמעון מהו עוד ושמרתם ועשיתם אותם, הלא כל לימוד התו' הוא בשביל העשי' כו', שהרי אין הכוונה השמיעה לבד כ"א העשי' דוקא, וא"כ מהו אומרו עוד ושמרתם ועשיתם כו'. גם צ"ל מ"ש ושמר ה"א לך את הברית ואת החסד אשר נשבע כו', דהשיב כאן ג' ענינים ברית וחסד ושבועה שכל אלו הענינים אינם באים על התנאי, דענין הברית הוא כמו שני אוהבים שכורתים ברית ביניהם, הרי ענין הכר"ב הוא שאפי' אם יהי' דבר המפריד ומפסיק את האה' מ"מ לא יגרע מאהבתם כלל כו', דכמו"כ הוא למע' ענין הכר"ב דגם אם ח"ו לא אכשיר דרא מ"מ לא יהי' שינוים כלל כו', וכמו ענין החסד הרי א"ז להשפיע להראוי דוקא כ"א להשפיע לכל גם למי שאינו ראוי כו', וכן ענין השבועה הוא שמכריח א"ע כו', הרי שכל אלו הענינים אינם באים על התנאי כו', וא"כ מהו"ע ושמר ה"א לך את הברית כו' אחר אומרו והי' עקב תשמעון כו' דמשמע דדוקא כאשר תשמעון ואז ושמר ה"א לך כו'. גם צ"ל מהו"ע השמירה כו'. גם מהו"ע אומרו והי' עקב תשמעון דהול"ל אם תשמעון כו'. ולהבין כ"ז ילה"ק משנת"ל דבתו' יש כלל ופרט דהפרט שבתו' זהו כמו שהתו' ירדה לאבי"ע שכל פרשה הוא המשכה פרטי' מאוא"ס ב"ה ונמשכת בפרטי המדרי' דאבי"ע ועי"ז הוא בנין ותיקון העולם כו', והכלל דתו' זהו התו' כמו שהי' בחכ' הקדומה דא"ק דכל הפרשיות וכל הענינים המה שם בבחי' כלל כו'. ונת' דזהו ב' המדרי' שבתו' בחי' זמירות היו לי חוקיך כו', ובחי' שעשועים העצמי' כו', דזמירות היו לי חוקיך זהו התו' כמו שהיא בהתגלות דנובלות חכ' שלמע' תו' כו', דלגבי מדרי' זו תופס מקום

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

האור והחיות של העולמות כו', ובזה הי' דוד משמח א"ע בעת שהי' לא טוב לו בגשמי' כו', שהרי כל חיות העולמות תלוי בדקדוק א' של תורה כו', וגם שע"י התו' נכרת היניקה שלהם כו', ובחי' שעשועים העצמי' שבתורה זהו התו' כמו שמיוחדת בעצמות אוא"ס כו', דכשם שלגבי עצמות אוא"ס אינו תופס מקום כל הגילוים שבעולמות כו', כמו"כ אינם תופסים מקום לגבי התו' כו'. נמצא שלגבי התו' כמו שהיא בהתגלות תופס מקום האור דס' השתל' כו', ולגבי התורה כמו שמיוחדת בעצמות אוא"ס והיינו התורה כמו שהיא למעלה מסדר השתל', כל הגילוים דסדר השתל' אינם תופסים מקום כלל כמו דכולא קמי' כל"ח כו'.

קעה) **והנה** באגה"ק הנ"ל ד"ה זמירות היו לי חוקיך מבו' דבחי' התו' כמו שהיא בבחי' שעשועים העצמים עז"נ ואהי' אצלו אמון א"ת אמון אלא אומן כו', וצ"ל איך התו' במדרי' זו נק' בש' אומן מאחר שזהו למע' לגמרי מהעולמות כו', דהנה בחי' חיצוניות התו' שבה וע"י הוא תיקון העולם שייך לקרוא בשם אומן כו', אבל בחי' פנימי' התו' שכל האור והגילוי דעולמות אינו תופס מקום כלל לגבי מדרי' זו איך שייך לקרוא בש' אומן כו'. וי"ל להיות דכללות ענין התו' הוא להיות התחברות אוא"ס עם עולמות בכלל ועם נש"י בפרט, דלא יש דבר שתוכל לקבל בחי' עצמות א"ס או שיוכל העצמות להתלבש בו כ"א התורה שבה דוקא יכול להיות התלבשות העצמות והיא יכולה לקבל כו', וזהו לפי שהתו' היא בחי' עצמות כו', דבאמת התו' גופא הוא בחי' עצמות א"ס כו', ואיך שנא' בענין התו' אם היא בחי' חכ' או בחי' תענוג ה"ה בחי' עצמות כו' וכמשי"ת, וע"כ ביכולתה לקבל בחי' העצמות כו'. וע"י התו' יש בכח נש"י לקבל בחי' עצמות א"ס כו', וכמ"ש בסש"ב פל"ו שהתו' נק' עוז שהיא הנותנת כח לצדיקים לקבל שכרם לע"ל שלא יתבטלו במציאותם לגמרי כו', דבהגילוי דלעתיד דבחי' עצמות א"ס יאיר בגילוי בפנימי' בנש"י שמצד זה יהיו בבחי' ביטול במציאות כו', הנה בכדי שלא יתבטלו במציאותם לגמרי להיות אין ואפס כו', זהו בכח התו' כו', מפני שהתו' ביכולתה לקבל בחי' עצמות א"ס כו', וכבר הי' לעולמים במ"ת דכתי' אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים שראו בחי' אחדות ה' בבחי' ראי' חושית ממש (דהיינו כמו בחי' ראיית העין ולא רק ראיית עין השכל כו', וכמו לעתיד שיהי' בחי' ראי' חושי' ממש וכמ"ש כי עין בעין יראו כו', וכתי' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר כו', וכן במ"ת הי' בבחי' ראי' חושי' כו'), וע"כ עכדו"ד פרחה נשמתן כו', והחזירן בטל תחי' שהוא בחי' טל תו' כו'. והיינו לפי שהתורה הוא כלי לקבל בחי' עצמות א"ס ב"ה ועש"ז נק' אמון אומן, לפי שע"י התו' הוא ההתחברות דעצמות א"ס עם העולמות בכלל ונש"י בפרט כו'. והענין הוא דהנה נת"ל פקס"ב דהאמצעי דתו' הוא בב' ענינים בהתהוות העולמות ובההתחברות דאוא"ס עם העולמות כו', וזהו בהב' מדרי' שבתו', דתו' כמו שהיא בהתגלות ה"ה ממוצע שע"י הוא התהוות העולמות כו', דג"ז הוא בחי' תוס' אור בעולמות וכמשי"ת, והתו' כמו שהיא בבחי' שעשועים העצמי' עי"ז נעשה ההתחברות דאוא"ס עם נש"י כו', שזהו תכלית הכוונה פנימי' להיות התחברות דאוא"ס עם נש"י ועש"ז נק' התו' אומן כו', ואו' ע"ז ואהי' אצלו אמון שזהו התו' כמו שהיא אצלו דוקא בבחי' שעשועים העצמי' דאורייתא וקוב"ה כולא חד כו'. וביאור הענין הוא, דהנה ידוע מאה"ז תלת קשרין מתקשרין דא בדא קוב"ה אורייתא וישראל, והנה התקשרות שייך בשני דברים שהם נבדלים זמ"ז דאם הם דבר א' אינו שייך התקשרות, וכמו אור ומאור אינו שייך בזה התקשרות מפני שהאור אינו דבר אחר מהמאור בבחי' מהות דבר בפ"ע רק גילוי מן העצם, ע"כ אינו שייך בזה התקשרות כ"א דבקות שהוא דבוק ומיוחד בהעצם כו' (וזהו בכללות בחי' האור כו', דבפרטי מדרי' באור יש שההתקשרות אינו בבחי' דבקות כ"א בבחי' התחדשות ממקורו כו' וכמ"ש במ"א, רק כללות האור בבחי' דבקות כו'), רק בשני דברים נבדלים שייך התקשרות כו' (ולפ"ז דבקות הוא למע' מהתקשרות, ובבה"ז פ' תרומה אי' דהתקשרות הוא יותר מדבקות כו', דדבקות הוא בבחי' מקיף והתקשרות בבחי' פנימי כו', וי"ל דשם מדבר בדבקות שמצד העליון דהיינו בבחי' מקיף לבד, וכמו כאשר ידבק האזור כו' כן הדבקתי אתכם כו', שז"ע וימינו תחבקני שהוא בבחי' מקיף, וכמו המחבק את חברו שמקיפו כו', והתקשרות הוא בבחי' פנימי כמ"ש ונפשו קשורה בנפשו כו', אבל מלמטלמ"ע הדבקות הוא בבחי' התאחדות יותר מהתקשרות, דדבקות הוא בדבר שאינו מהות בפ"ע והתקשרות הוא בדבר שהוא מהות בפ"ע כשמתחבר כו'). וזהו שישראל מתקשראין באורייתא, דהנה הנשמה כמו שירדה לבי"ע ה"ה בבחי' יש ומציאות דבר, דע"ה ששרשה הוא באצי' וכמש"א נשמה שנתת בי טהורה היא כו', וגם כמו שירדה לבי"ע ה"ה אלקות בעצם מהותה, ומ"מ הרי נעשית בבחי' יש עד שביכולתה להתחבר עם הגוף ונה"ב ונתפסת בגשם דאז ה"ה נעשית יותר בהגשמה כו' כנודע וכמשנת"ל בתחלת הדרוש, והתורה היא חכ' אלקית חכמתו ורצונו ית' כו', ומ"מ הרי בשעת עסקו בתו' שמשים כל שכלו ורוח בינתו בעסק זה הרי כל כחות נפשו מתאחדים ומתכללים באותה דבר הלכה שעוסק בה, וכמ"ש בסש"ב ח"א פ"ה שבעסק התו' נעשה מוקף ומקיף שמלבד ששכלו מוקף מהדבר הלכה הרי גם שכלו מקיף את הדבר הלכה שמבין אותה ומשיגה כו', והוא יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמי' להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופינה כו'. והגם שנפשו היתה בבחי' יש נפרד

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לעצמה קודם עסקה בתו', אך בעסקו בתו' מתאחדת ומתקשרת בד"ת, וה"ז כמו שצוררין דבר בדבר וקושרין אותן יחד עד שמתאחדין כו', כך הנפש צרורה בצרור החיים ומתאחדת בד"ת שעוסק בה בכל כח שכלו ורוח בינתו כו', וזהו הנק' קשר ויחוד שמחברים דבר נפרד כמו הנפש שמתאחדת בתו' כו', וזהו לפי שהנפש הוא אלקות בעצם ע"כ הוא מתאחד בעסקו בתו' בבחי' התאחדות ממש כו'. והנה בכל קשר צ"ל ב' קשרים זה עג"ז וא"ל אינו קשר של קיימא, והיינו שצ"ל לזה עבודה בבחי' אהוי"ר דאורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא ולא נקרא קשר כלל, כ"א צ"ל אהוי"ר ועי"ז בעסק התו' מתקשר נפשו בתו' ומתאחד בה כו'. וכמו"כ הוא בהקשר דאורייתא וקוב"ה, דהנה כמו שאין ערוך לנפש בע"ג עם התו' שהיא חכ' האלקית, כך יותר אין ערוך לתו' עם עצמות אלקות כי עצמות אוא"ס הרי חכים ולא בחכ' ידיעא ונבדל בערך מן החכ' עד שהחכ' נק' לגבי' עשי' וכמ"ש כולם בחכ' עשית כו' (וי"ל ע"פ משנת"ל פמ"ט בההפרש בין הרצון לכחות הנפש דהרצון אינו דבר לעצמו חוץ לעצמות הנפש, אבל הכחות כמו כח השכל ה"ה כח לעצמו חוץ להעצמות של הנפש כו', וכמו"כ הוא בדוגמא כזאת בבחי' חכ' למע' והיא בחי' חכ' דתו' שזהו בבחי' דבר מה היינו בבחי' חכ' כו', דעצמות אוא"ס אינו בגדר חכ' כו'), וכמ"ש והחכ' מאין תמצא שנמצאת מאין בבחי' מציאות יש כו', וכמא' אבא יונק ממזלא בחי' מזלות ושערות לבד כו', וז"ע לבנ"ח דהחכ' היא בבחי' נתיב כו'. וידוע ההפרש בין נתיב לדרך, דדרך הוא דבר רחב שהולכים בו בהתגלות כו', ונתיב הוא קצר ומצומצם שההולך בו הולך יחידי ובהעלם כו', וכ"ה למע' שהולכת והובאת אוא"ס בבחי' צמצום והעלם נק' בש' נתיב כו', וכ"ה המשכת בחי' העצמות לבאר הרצון דמצות והיא החכ' דתו' שהיא בחי' נתיב מצומצם ונעלם כו', הרי שהחכ' דתו' היא באין ערוך לגבי עצמות כו'. וזהו מה שהתו' נק' תושב"כ דאותיות הכתב ה"ה דבר נוסף על העצם כו', וכידוע ההפרש בין אותי' החקיקה לאותי' הכתיבה, דאותיות החקיקה הם מהות אחד שאינם דבר נוסף כו', משא"כ אותי' הכתיבה ה"ה דבר נוסף כו', והיינו דאותיות התו' וגם החכ' המלובשת בהאותיות ה"ז בבחי' דבר נוסף על העצם כו', הרי שהם נבדלים זמ"ז כו'. אך כמו שהנפש מתאחדת ומתקשרת בתו' כנ"ל, כך התו' הגם שהיא דבר בפ"ע מן העצמות ומ"מ נכללת ומתאחדת בעצמות כמו שצוררין דבר בדבר כדמיון קשר הנפש בתו' כו', והתקשרות זאת דתו' בהקב"ה נעשה עי"ז שישראל מתקשראין באורייתא וכמארז"ל דכל הקורא בתו' הקב"ה קורא ושונה כנגדו שע"י לימוד התו' כדבעי למהוי דהיינו בהקדמת אהוי"ר ובהתקשרות שכלו ומחשבתו בתורה כו', עי"ז ממשיך המשכת אוא"ם בתו' כו'.

קיצור. והנה מבו' באגה"ק דהתורה בבחי' שעשועים העצמיים הו"ע אמון אומן, וי"ל דהיינו התחברות העצמות עם נש"י ע"י התורה, דהתורה להיותה עצמית ה"ה כלי לעצמות א"ס, וע"י יכול להתקבל בנש"י, וכמו במ"ת אתה הראת בראי' ממש ע"י התורה, דלהיות שזהו עיקר הכוונה ע"כ נק' אומן, והענין דהנה תלת קשרין מתקשראין ישראל אורייתא וקוב"ה, התקשרות הוא בשני דברים, משא"כ אור ומאור הו"ע דבקות (ובבה"ז דדביקות מקיף והתקשרות פנימי י"ל שזהו מלמעלה, ומלמטלמ"ע דביקות התאחדות יותר), וזהו שהנשמה אם שנתהווה בבחי' יש ותורה היא חכמת אלקית ה"ה מתקשרים זע"ז, מקיף ומוקף, וצ"ל ב' קשרים זהו הקדמת אהוי"ר, וכן התורה שהיא חכ' כבי' כח שחוץ להעצמות, ואבא רק יונק ממזלא וז"ע נתיבות החכ' נתיב צמצום, וזהו תושב"כ דהאותיות והאור כמו דבר נוסף, וה"ה מתקשרת בעצמות, והוא ע"י התקשרות נש"י בתורה שממשיכים בזה עצמות א"ם בתורה.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

כל הנהנה - ש"פ וישלח, בסעודת שבע ברכות

י) **והנה** זאת היא תכלית הנדיבות והמסירת נפש של אאע"ה (נוסף על המס"נ בפועל כנודע) דהגם שהי' משכיל נפלא הנה התנדב עצמו ללמוד לאחרים שאינו מערכו כלל שזהו"ע תכלית הנדיבות, וכשם שבצדקה בגשמי' מה שנותן לעני להחיותו אמרז"ל שמונה מעלות זו למעלה מזו ומעלה הגדולה שאין למעלה ממנה הוא שנותן לו בהלואה או עושה עמו שותפות, כן בצדקה ברוחני' מה שלומד עם חברו, הגם אשר לעצמו הי' לומד ענינים עמוקים

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יותר ועם זולתו צריך ללמוד רק בענינים מה שלפי ערכו, הנה באמת צדקה זו תרומם שנעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה, ובפרט כאשר עוסק בפדיון שבוים, דכשם שבמצות הצדקה הרי פדיון השבוים, קודם לכל דבר, ואין מצוה גדולה כפדיון שבוים, הנה כמו"כ הוא גם ברוחני', דמצות פדיון שבוים היא המדרי' היותר עליונה, דהנה ענין השבוי הוא כמו עד"מ ל"ע היושב במאסר שהוא ככל האדם אלא שהוא אסור וקשור בבית הכלא ואינו יכול לזוז משם אפי' זיז כל שהוא, והעסק בפדיון שבוים הוא להשתדל בטובת השבוי להוציאו משביו ומספיקים לו מזונותיו, וכן הוא ברוחניות דרוב הבעלי עסקים והעוסקים במלאכה ה"ה כשבוים, שהם טרודים ומוטרדים ביותר בטרדת עסקיהם ופרנסתם ומלאכתם והם קשורים בזה כהשבוי בבית האסורים, וההתעסקות הוא להוציאם משבים, דהנה ארז"ל במשנה (נדרים פ"ט מ"ט) פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו, ואומרים לו אלו היית יודע כו' וידוע פי' וביאור משנה זו ע"פ קבלה, רבי מפי רבי דכבוד הוא בחי' מקיף וכבוד עצמו וכבוד בניו הם בחי' המקיפים דחי' יחידה שבנשמה ופותחין לאדם בכבוד כו' לעוררו ולהמשיך בו בחי' הדעת דבני ישראל יפים הם וכמ"ש אני ישינה ולבי ער, דהגם דאני ישנה בגלותא אבל לבי ער ואינו אלא רק מה שעניותן מנולתן, דאין עני אלא בדעת, אבל ע"י ההתעוררות, מתעוררים בהתעוררות עצמי היינו דאז מתעורר הנקודה הפנימי' ויוצאים משבים וקובעים עתים לתורה ע"מ לשמור כו' וידוע דענין הקביעות אינו רק בקביעות הזמן כ"א בקביעו' הנפש שבשעה שעוסק בתורה צריך להניח כל עסקיו וטרדותיו ויבטח בה' כי הוא ית' יתן לו פרנסתו, וכל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול ד"א ופי' הרמב"ם עול תורה התמדת הקריאה, עול ד"א, טורח הזמן, דהעיקר הוא הקב"ע של תורה, והיינו שלא יעבור עליו יום א' בלא תורה, דגם אם לפעמים הוא טרוד ביותר לרגלי עסקיו אשר אי אפשר לו בשום אופן לבא אל הקביעות זמן הקבוע ללמוד, הנה ילמוד השיעור לעצמו, היינו דישתדל בכל המיני השתדלות שישמור את זמני הקביעות בעתם ובזמנם וידע כי בנפשו ובנפש ב"ב הוא בפו"מ, ואם ע"י איזה ענין לא יוכל לבא אל זמן הקבוע אז ילמוד לעצמו כי קביעות זו צריכה להיות קבועה בנפשו בשעבוד, וזהו ואת הנפש אשר עשו, דשעבידו לאורייתא, דלימוד התורה צריך להיות בשעבוד, ועי"ז נעשה ברי' חדשה, וזהו שארז"ל (סנהדרין דצ"ט ע"ב) כל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו דזהו"ע הקביעות בלימוד התורה ברבים דוקא שעי"ז נעשה ברי' חדשה, ומקרא מלא דבר הכתוב תורת הוי' תמימה משיבת נפש ומה אם בצדקה גשמי' אי' במד"ת (משפטים פיסקא ט"ו) אמר הקב"ה נפשו של עני היתה מפרכסת לצאת מן הרעב ונתת לו פרנסה והחיית אותו, חייך שאני מחזיר לך נפש תחת נפש, למחר בנך או בתך באין (ח"ו) לידי חולי או (ר"ל) לידי מיתה, ואזכור אני להם את המצוה שעשית עם העני ומציל אני אותם מן המיתה ומכש"כ בתורה אור שהיא משיבת נפש, וכל העוסק בתורה נכסיו מצליחין, וזהו דאאע"ה הי' נדיב בממונו גופו ונפשו, הרי מצד עצם טבע הטוב שלו הי' בהתעוררות החסד גם כאשר לא הי' לו למי להשפיע, וכמ"ש והוא ישב פתח האהל, (לראות אם יש עובר ושב ויכניסם בביתו, רש"י), דכן הוא במדת החסד דישנה גם כשאין מי שיתפשט עליו, אבל מ"מ הנה המדה בפועל היינו פעולת המדה הוא דוקא כאשר ישנו מי שעליו יתפשט מדת החסד וההשפעה, וזהו הודו לה' כי טוב, הוי' הוא ל' מהוה, דבאמת התהוות העולמות הוא משם הוי' דהוי' הוא מהוה, אלא שההתהוות הוא ע"י שם אלקים, והוי' ואלקים כולא חד, וזהו כי לעולם חסדו, דבכדי שיהי' גילוי חסדו ית' הנה בשביל זה נברא העולם.

קיצור. תכלית הנדיבות דאאע"ה שהי' נדיב בנפשו דכשם שבצדקה בגשמיות המעלה היותר גדולה שעושה עמו שותפות, כן הוא ברוחניות, דכאשר לומד עם זולתו ובפרט פדיון שבויים שהם הבעלי עסקים ובעלי מלאכה אשר תורת ד' משיבת נפש, וכל העוסק בתורה נכסיו מצליחין.

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

חג הפסח, תרצ"ד

לה. כמאה שנה עברו מאז החל רבנו הזקן לגלות את תורת החסידות, עד לשנה בה החל אבי ללמוד חסידות – בשנת תרל"ג –, תקופה של מאה שנה בה נתגלתה תורת חסידות חב"ד על ידי כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בהתגלות מסודרת.

עשר שנים למד ועסק אבי בעבודת החסידות בחיי אביו הרבי מוהר"ש תרל"ג־תרמ"ג – משנת תרל"ה – בגיל 14 שנה – ישנם כבר כתבים משלו. הנחות ממאמרים ששמע מהסבא. ובמספר רב של מאמרים – משנת תרל"ו – רשומים ביאוריו. רשימת שאלות ששאל

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

את הסבא ותשובות הסבא וכן רשימות של "יחידות".

חיות של טוב־טעם מיוחד מורגשת במאמרי אבי שנכתבו בשנותיו הצעירות – תרל"ו־תרל"ז – אלה הם מאמרי עבודה, כל ענין חדור בהרגש של יראת שמים ובכל אימרה מורגשת העבודה שבלב.

קיץ תרס"ח במרינבאד – באחד הטיולים שטיילתי עם אבי – סיפר לי אבי, ששנה לפני הבר מצוה שלו שאל את הסבא, כיצד לומדים באופן שהלימוד ישפיע הלכה למעשה.

כשאמר לו הסבא איך לומדים, החליט ללמוד דיני "אורח חיים" הנוגעים לפועל ממש, ולאלף בהם את גופו, שהגוף עצמו יהיה מורגל לקיים דינים אלה, על דרך האמור במודים דמנפשיה כרע[42].

בשיחת־השכלה עמוקה מיוחדת, הסביר אז אבי את ההבדל שבין שעבוד הכוחות לשעבוד החושים. כדי להסביר זאת, דיבר על השוני המהותי בין כוחות וחושים, מהי מהות הכוחות ומהי מהות החושים.

אף שהמספר הכללי של כוחות הנפש הוא עשרה, עשרה כוחות הנפש, ג' שכליים וז' מדות, הרי הם עשר גדרים שבכל אחד מהם – כמה ענפים כוללים, סוגים רבים, כשלכל אחד מהם יש פרטיו וענפיו. החושים הם במספר חמשה, אבל הם רק כוללים. במשך ארבע שעות טיול דיבר אבי על ההבדל בין הכוחות והחושים במהותם העצמי.

אז, הסביר אבי את ההבדל הכללי בין כוח ליכולת, ואמר שהחוקרים בחקירה שכלית אינם יודעים היכן הגבול האמיתי בין כוח ליכולת, ורק שכל החסידות מסביר זאת היטב, שכן, חסידות מסבירה היטב ענין היכולת של העצמות ברוך הוא, שהיא למעלה מהיכולת של סדר ההשתלשלות, וממילא ישנה כבר הבנה מוגבלת בהפרש שבין כוח ליכולת.

לאחרי הסברת ההבדל שבין כוחות לחושים, הסביר אבי שזהו בכוחות וחושים במהותם העצמית, שהשם "כוח" או "חוש" הוא שם התואר. יש שמזכירים "כוח" או "חוש" ואין זה שם התואר כי אם שם המושאל, ש"כוח" שואל מה"חוש" את השם "חוש", וה"חוש" שואל מה"כוח" את השם "כוח". ויש גם שמשתמשים בשם "כוח" או "חוש" ואין זה אלא שם הכינוי בלבד.

שהיתי אז במריענבאד כעשרה ימים, ובכל טיול שטיילתי עם אבי, היתה שיחה. הטיולים הראשונים עברו בהסברה תוך דוגמאות של שני הענינים, שם המושאל ושם הכינוי ומה ההבדל בין מושאל לכינוי.

42) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סוף ה"ד.

43) ע"פ תהלים עג, כח.

לו. שעות הטיול, שהקיפו קרוב לאחת עשרה שעות, היו הקדמה בלבד לענין, שעיקר ותכלית העבודה הוא ההנחה העצמית בקבלת עול.

ברם, על קבלת העול להיות "בכן" ו"פועל יוצא" מהשגה אלקית בבחינת[43] "קרבת אלקים טוב", לא רק ש"לי טוב". "לי טוב" הוא הרגש עצמו, העובדה שלו טוב, אלא שהטוב בא מאלקות, ואף שזוהי מדריגה נכונה, הרי ישנו כאן הרגש עצמו. על ההרגשה להיות רק מאלקות, שאלקות – טוב.

הרגשה זו, שאלקות – טוב, צריכה להיות על פי השגה שכלית. אף שבביאורי וטעמי השכל, ההרגשה שאלקות טוב היא מושכל ראשון, כל מי שישאלו אותו, אם הוא רק קצת בר דעת, יאמר מיד שאלקות טוב, מכל מקום צריכה להיות בזה השגה שכלית עם ביאורים של שכל אנושי.

על שכל אנושי – אומר אבי – אסור להעמיד, שכן, במדה ידועה השכל האנושי הוא בבחינת דעת הנקנה, כדוגמת ה"דעת" של "ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו"[44], אלא שבבעלי חיים בא הדעת הנקנה על ידי האבוס ואילו במין המדבר בא הדעת הנקנה על ידי ענינים המתיחסים למעלת המדבר, אבל גם זה הוא רק דעת הנקנה. ולכן אסור להעמיד על השכל האנושי, אלא שמן ההכרח לעשות את השכל האנושי לכלי קיבול לשכל האלקי.

הסבר עמוק מיוחד נתן אבי בענין ההכרח שיש בעשיית השכל האנושי לכלי קיבול לשכל אלקי. הוא הסביר בהרחבה את טבע המהות של שכל אנושי וטבע המהות של שכל אלקי, איך רחוקים הם זה מזה, במה הם הפכיים זה מזה ובמה הם יכולים להתאחד. הוא הסביר לי בבהירות איך אפשר לעשות את השכל האנושי לכלי קבלה היפה ביותר לשכל אלקי, ואלו הן הדרכים להגיע לכך.

כשהשכל האנושי נעשה לכלי קיבול לשכל אלקי – שיש בזה עשרות אופנים ודרגות – מורגש אז בשכל האנושי שאלקות – טוב. וה"בכן" וה"פועל יוצא" מהבנה והרגשה זו היא, שנוצרת ההנחה העצמית של קבלת עול, לשעבד את הכוחות והחושים לעבודה אלקית.

שעבוד הכוחות – אומר אבי – הוא גם דרגא של חיי מנוחה, כשהשי"ת עוזר ויוצאים מעמק העכור הגשמי, לאחרי שמנצחים במלחמה הגופנית ומגיעים לשעבוד הכוחות, אז מתחילים חיי מנוחה. ברם, כל זה אין לו שום ערך כלל לדרגא של שעבוד החושים, שהיא לא רק חיי מנוחה אלא חיי עונג ממש.

44) ישעיה א, ג.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לז. במשך השנים – מבלי לחשב את שנת האבלות – בין הסתלקות הסבא – י"ג תשרי תרמ"ג – עד לקבלת הנשיאות על ידי אבי – ר"ה תרנ"ד – היה אבי בגדר של מתבודד. אף שהיה אומר חסידות ברבים, ומשנת תר"ן גם קיבל אנשים ב"יחידות" – היה מתבודד לעצמו. במשך עשר שנים אלו היו זמנים שונים, כפי שרשום ברשימות שונות, אך בדרך כלל נהג בהן בדרך של התבודדות, לעשות עם עצמו ובתוך עצמו.

מראש השנה תרנ"ד מתחיל סדר חדש של דרך עבודה בהתגלות. לא כעת הוא הזמן לספר פרטי אופני העבודה של אותו ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום כיפור וחג הסוכות, נדבר רק על דברים מיוחדים הנוגעים לענין המדובר כעת.

ביום ראשון של סוכות, היה מאמר על הפסוק[45] "ושאבתם מים בששון". את המאמר אמר אבי אחרי מנחה ונמשך שעה ארוכה. ל"שולחן" – של סעודת החג – באו נוסף לבני המשפחה, גם כמה אורחים, והחלה התוועדות עד אור הבוקר. כך התוועדו כמה פעמים בלילות חול המועד, וחגגו שמחת בית השואבה.

בשמיני עצרת היה מאמר "תורה צוה", והתוועדו כל הלילה. אבי דיבר אז ביחס להבדל שבין תשובה הבאה ממרירות לבין תשובה הבאה משמחה. קשה לתאר את סדר סעודת שמחת תורה כשאבי אמר המאמר הידוע "אין ערוך", וההתוועדות נמשכה משעה שלש אחרי הצהרים עד לחצות ליל מוצאי החג.

שנת תרנ"ד, נוסף על כך שמשבת בראשית עד תמוז (לאחר מכן נסע אבי למקום הבראה ללימאן שליד אודיסה) היה מאמר בכל שבת, שרובם פורסמו בכתב, היתה אחת השנים המאושרות בעבודת החסידות. היו הרבה "יושבים" שעסקו בלימוד החסידות ובעבודה שבלב, ואצלי בפרט היתה זו השנה הראשונה של חיות פנימית.

בסעודת שמחת תורה תרס"ה, אמר אבי מאמר חסידות על הפסוק[46] "ולא ידע איש את קבורתו" – עליונים נדמה להם למטה, תחתונים נדמה להם למעלה. זה אחד המאמרים הרבים שבעת ששמעו אותם ראו אור, ובאותה שעה חיו באוירה אחרת לגמרי.

באותה התוועדות אמר אבי: אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה[47], כשם שאסור לאדם לרמות את עצמו בחסרונותיו, כך אסור לו לרמות את עצמו במעלותיו. לבד מה שאדם מסודר צריך לדעת אלו מעלות יש לו, כך עליו לדעת גם את חסרונות עצמו. הידיעה עצמה יש בה משום תועלת בעבודה, שכן כשם שחסרון זקוק לתיקון, כך על מעלה להביא את התועלת הנרצה.

כל מעלה היא שלב לעליה ולהתעלות. אם נשארים באותה מעלה, הופכת המעלה לחסרון. המעלה היא מעלה כשהיא מביאה את האדם לעליה ולהתעלות, נוסף על כך אסור לקפח שכר כל בריה, על האדם לדעת שיש לו מעלה.

שנות העמל – אמר אבי – נתנו לי הכרה עמוקה והרגשה חריפה באימרתו של ר' שמשון מאוסטראפאליע: "טובה הפרישות עם הבריות והבדידות בתוך בני אדם".

בדרך זו – פרישות עם הבריות ובדידות בתוך בני אדם – כששקועים בהשכלה ועבודה חסידית, מרגישים וחשים את הכוונה האמיתית של מה שהרבי והרביים רצו, ומה שחסידות צריכה לפעול, הן בפרט והן בכלל.

45) ישעיה יב, ג.

46) דברים לד, ו. וראה סוטה יד, א.

47) בבא קמא לח, ב.

~ רשימת המאסר ~

הרבי הריי"צ

נוֹסְעִים אֲנַחְנוּ אָז בֵּין הָרֵי קְרִים, בֵּין סעוואַסטאָפּאָל לְיַאלְטָע[47] בְּמִרְכָּבָה עֶגְלַת צָב רְתוּמָה לְאַרְבָּעָה סוּסִים, כְּמִנְהַג הַמָּקוֹם הַהוּא.

הַנּוֹסְעִים, הוֹד כ"ק אַדְמוֹ"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"עַ, וְתִבָּדֵל לְחַיִּים טוֹבִים אֲרוּכִּים וּנְעִימִים בְּטוֹב רוּחָנִי וְגַשְׁמִי כְּבוֹד אִמִּי מוֹרָתִי הָרַבָּנִית הַכְּבוּדָה תִּחְיֶה לְאוֹרֶךְ יָמִים טוֹבִים אֲרוּכִּים[48], וְאֵצֶל הָעֶגְלוֹן יוֹשֶׁבֶת הַמְבַשֶּׁלֶת, הָאִשָּׁה הָאוֹמֶנֶת שֶׁלִּי.

47) אלול תרמ"ה. - ראה ספר השיחות תרפ"ז ע' 31 הערה 11

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הַמַּסָּע הוּא בֵּין הָרִים גְּבוֹהִים, גְּבוֹהִים מְאֹד, מְקוֹם סְלָעִים, וְהַדֶּרֶךְ סוֹבֶבֶת וְהוֹלֶכֶת מִתַּחַת לָהָרִים, מִיָּמִין – הָהָר וּמִשְּׂמֹאל – שְׂפַת הַיָּם.

עוֹבְרִים אֲנַחְנוּ דֶּרֶךְ תַּחֲנָה אַחַת אֲשֶׁר מְקוֹמָהּ בָּהָר, וּמִשָּׁם וְאֵילָךְ הַנְּסִיעָה בֵּין הֶהָרִים. בְּאֶחָד הַמְּקוֹמוֹת עָמַדְנוּ לָנוּחַ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה, כְּלוֹמַר, בֵּין תַּחֲנָה לְתַחֲנָה, אֲשֶׁר רְגִילִים הֵמָּה הָרַכָּבִים לִרְעוֹת אֶת בְּהֶמְתָּם שָׁמָּה.

יָשַׁבְנוּ עַל אֶחָד הַסְּלָעִים, הוֹד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"עַ, פָּנָה לוֹ הַצִּידָה, תַּחַת אֶחָד הַסְּלָעִים הַגְּבוֹהִים, אוֹ מְדוּיָּק יוֹתֵר, נִכְנַס בְּבִקְעָה קְטַנָּה בֵּין שְׁנֵי סְלָעִים גְּבוֹהִים, וַיִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, אִם כִּי הַשָּׁעָה עֲדַיִן שָׁעָה שְׁנִיָּה צָהֳרַיִם.

כְּבוֹד אִמִּי מוֹרָתִי הָרַבָּנִית הַכְּבוּדָה תִּחְיֶה לְאוֹרֶךְ יָמִים טוֹבִים אֲרוּכִּים, הֶעֱרִיכָה אֵיזֶה עִנְיְנֵי מַאֲכָל. כִּי עָלֵינוּ עוֹד לִנְסוֹעַ כְּחָמֵשׁ אוֹ שֵׁשׁ שָׁעוֹת בְּמֶרְכָּבָה זוֹ, אוֹ בְּמֶרְכָּבָה אַחֶרֶת.

וַאֲנִי, אִם כִּי חֶפְצִי הָיָה יוֹתֵר לִהְיוֹת בְּחֶבְרַת הָרַכָּב, הַמִּתְעַסֵּק עִם הָאַרְבָּעָה סוּסִים אֲשֶׁר לוֹ, אֲבָל אֶבֶן כָּבֵד מֵעִיק עַל לִבִּי, הוֹד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"עַ, הִגִּיד לִי אֲשֶׁר בְּבוֹאֵנוּ לְיַאלְטָע, יָבוֹא לְשָׁם אִישׁ מְיוּחָד, מְלַמֵּד אֲשֶׁר יִלְמוֹד עִמָּדִי.

וַאֲנִי לֹא יָדַעְתִּי מַרְאֵהוּ שֶׁל הָאִישׁ הַמְיוּעָד לָבוֹא, וְטֶרֶם אֵדַע אָרְחוֹתָיו וְהַנְהָגוֹתָיו אִם יִהְיוּ כְּאָרְחוֹתָיו שֶׁל מוֹרִי ר' יְקוּתִיאֵל זַ"ל[49].

* * *

ר' יְקוּתִיאֵל הַמְלַמֵּד – אִישׁ זָקֵן וּבָא בַּשָּׁנִים כְּבֶן שִׁבְעִים וְיוֹתֵר, אֲבָל מוּמְחֶה הוּא הָאִישׁ הַלָּזֶה לֵירֵד לְתוֹךְ אָרְחוֹת חַיֵּיהֶם שֶׁל תִּינוֹקוֹת בְּנֵי אַרְבַּע וְחָמֵשׁ שָׁנִים, לְהַמְשִׁיךְ לְבָבָם אֵלָיו לְאַהֲבָה אוֹתוֹ וְאֶת הַלִּימוּדִים אֲשֶׁר הוּא מוֹרֶה.

בַּר פּוֹעַל[50] גָּדוֹל הוּא ר' יְקוּתִיאֵל הַמְלַמֵּד. לֹא אֵדַע אִם בִּירוּשָׁה בָּאָה לוֹ נַחֲלָתוֹ זֹאת, כִּשְׁרוֹן הַמְּלַמְּדוּת, אוֹ אוֹתוֹ בִּלְבַד חָנַן הַשֵּׁם יִתְ' בְּכִשְׁרוֹן זֶה, אֲבָל בְּכָל אוֹפֶן, בַּר פּוֹעַל נִפְלָא הוּא, בַּר פּוֹעַל יוֹצֵא מִן הַכְּלָל.

הַדּוּגְמָאוֹת וְהַמְּשָׁלִים הַמְחוּכָּמִים שֶׁהָיָה ר' יְקוּתִיאֵל הַמְלַמֵּד מְבַאֵר וּמַסְבִּיר לְתַלְמִידָיו בִּתְמוּנוֹת הָאוֹתִיּוֹת, הָיוּ מוֹשְׁכִים אֶת לֵב הַתַּלְמִיד לִשְׁמוֹעַ, קוֹבְעִים אוֹתָם בַּמּוֹחַ וְחוֹתְמִים אוֹתָם בְּזִכָּרוֹן טוֹב:

דְּלִי מִכָּאן וּדְלִי מִכָּאן וּמַקֵּל נוֹשְׂאִים בָּאֶמְצַע הוּא אָלֶ"ף[51], אֲשֶׁר יוּ"ד לוֹ מֵעֵבֶר מִזֶּה וְיוּ"ד מֵעֵבֶר מִזֶּה וְקַו בָּאֶמְצַע[52].

וּבְכָל עֵת שֶׁהָיֵינוּ רוֹאִים נוֹשֵׂא מַיִם, הָיֵינוּ נִזְכָּרִים בָּאוֹת אָלֶ"ף. וְכֵן בִּשְׁאָרֵי תְּמוּנוֹת וְעִנְיָנִים בְּאוֹפֶן כָּזֶה, עַד אֲשֶׁר כָּל מִקְרֶה בְּחַיֵּינוּ הָיָה מַזְכִּיר לָנוּ אֵיזֶה עִנְיָן בַּלִּימוּד.

* * *

48) הרבנית הצדקנית מרת שטערנא שרה. - ראה אודותה ספר השיחות תרפ"ז ע' 13 הערה 12.

49) ראה אודותיו ספר השיחות תרצ"ו - חורף ה'ש"ת ע' 111. וש"נ.

50) "מלמד בר פועל" - נתבאר בהמשך תרס"ו ע' קעה. ספר המאמרים תרס"ח סוף עמוד ל"ה ואילך. תש"ח ע' 80. ובכמה מקומות.

51) ראה מאור עינים בליקוטים (דיבור־המתחיל וזהו שאמר דוד המלך ע"ה). וראה גם לקוטי שיחות חלק כה ע' 310.

52) ראה ספר השיחות תרצ"ו. וש"נ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כַּאֲשֶׁר הוּחְלְטָה נְסִיעַת יַאלְטָע, הִתְחִיל הוֹד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"עַ בְּעַצְמוֹ לִלְמוֹד עִמִּי, וּכְבָר הָיִיתִי לוֹמֵד סִידּוּר וְיוֹדֵעַ פֵּירוּשׁ כַּמָּה תֵּיבוֹת.

בִּנְסִיעָתֵנוּ הִתְעַכַּבְנוּ כִּשְׁבוּעַיִים בְּחַרְקוֹב, כִּי הַפְּרָאפֶעסָאר חָפְצוּ לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה בְּחִינוֹת בְּהַנּוֹגֵעַ לְמַצַּב בְּרִיאוּתוֹ וְאוֹפֶן הָרְפוּאָה שֶׁל הוֹד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"עַ.

בְּכָל מֶשֶׁךְ הַזְּמַן הַזֶּה לָמַד בְּעַצְמוֹ עִמִּי, וְלֹא נְתָנַנִי עַל יַד מוֹרֶה, וְהִבְטִיחַנִי שֶׁכַּאֲשֶׁר אֶתְנַהֵג כָּרָאוּי יִלְמוֹד עִמִּי בְּעַצְמוֹ, וּבִנְסִיעָתֵנוּ מֵחַרְקוֹב אָמַר לִי כִּי הַפְּרָאפֶעסָאר פָּקְדוּ עָלָיו כִּי לֹא יְדַבֵּר הַרְבֵּה, עַל כֵּן יַשִּׂיג עֲבוּרִי מְלַמֵּד, וּלְעֵת מִן הָעִתִּים יִלְמוֹד עִמִּי בְּעַצְמוֹ.

כְּבָר בַּנְתִּי לְדֵעָה חוֹבַת הַבֵּן לִדְאוֹג לַהֲטָבַת בְּרִיאוּת הָאָב, וּמְאֹד יִכְאַב לִי חֲלִישׁוּת בְּרִיאוּתוֹ שֶׁל אַבָּא, אֲבָל הַתְּשׁוּקָה וְהַחֵפֶץ אֲשֶׁר אַבָּא יִלְמוֹד בְּעַצְמוֹ עִמָּדִי מִתְגַּבֵּר עַל כֹּל, וְחוֹשֵׁב הִנְנִי אֲשֶׁר בְּאָרְחוֹתַי הַטּוֹבִים אֵטִיב בְּרִיאוּתוֹ שֶׁל אַבָּא.

כָּל כָּךְ הַנְהָגוֹתַי טוֹבִים הֵמָּה, אֲשֶׁר מֵאָז נָסַעְנוּ מֵחַרְקוֹב, לֹא הָיָה אַף הַנְהָגָה אַחַת אֲשֶׁר לֹא חָשַׁבְתִּי בָּהּ לַעֲשׂוֹתָהּ בְּאוֹפֶן הַמּוֹעִיל יוֹתֵר.

וְלָזֹאת, בַּשָּׁעָה הַהִיא לָקַחְתִּי הַסִּידּוּר וְיָשַׁבְתִּי עַל אֶחָד הַסְּלָעִים הַקְּטַנִּים וְחָזַרְתִּי עַל שִׁיעוּרִי, בַּמִּזְמוֹר[53] הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵ־ל.

* * *

יָשַׁבְנוּ לִסְעוֹד בְּמִינֵי מְזוֹנוֹת, וְהוֹד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"עַ מַרְאֶה לָנוּ עַל מָקוֹם אֶחָד בְּגוֹבַהּ הָהָר, גָּבוֹהַּ מְאֹד, וּמֵרָחוֹק, כְּלוֹמַר, מִמָּקוֹם שֶׁבְּתֵנוּ רוֹאִים אֲנַחְנוּ כְּעֵין חוֹר גָּדוֹל בַּסֶּלַע הָעוֹמֵד בְּרֹאשׁ הָהָר.

הוֹד כ"ק אאמו"ר מְסַפֵּר, כִּי בִּשְׁנַת תרמ"ד בְּעֵת נְסִיעָתוֹ עִם כְּבוֹד אָחִיו דּוֹדִי הרז"א נ"ע[54], נָסְעוּ מִן הַתַּחֲנָה שֶׁעָבַרְנוּ דֶּרֶךְ בָּהּ לְפֹה בַּלַּיְלָה, וּבְשָׁעָה הַשִּׁשִּׁית בֹּקֶר, עָמְדוּ לָנוּחַ בְּמָקוֹם זֶה, וַיֵּלְכוּ לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית בְּגוֹבַהּ הָהָר. תְּחִלָּה טֶרֶם בּוֹאָם לְשָׁם נִדְמֶה לָהֶם כִּי רַק חוֹר הוּא, וּבְבוֹאָם לְשָׁם רָאוּ כִּי מְעָרָה אֲרוּכָּה הִיא וַחֲלוּלָה וְשָׁם מוּנָחִים סְלָעִים קְטַנִּים, מָקוֹם טוֹב לָשֶׁבֶת.

אָז בִּיאֵר לִי כִּי הַשֵּׁם יִתְ' בָּרָא אֶת הָעוֹלָם בְּאוֹפֶן כָּזֶה אֲשֶׁר כָּל יְהוּדִי יָכוֹל לְקַיֵּים אֶת מִצְוֹת ד', וְהָיָה אִם יִסַּע אָדָם בַּדֶּרֶךְ וְיַגִּיעַ זְמַן תְּפִלָּה, וְאָסוּר לְהִתְפַּלֵּל עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּמָקוֹם פָּתוּחַ[55], לָזֹאת בָּרָא הַקָּבָ"ה סְלָעִים חֲלוּלִים כָּאֵלּוּ, אֲשֶׁר הֵם כְּמוֹ בָּתִּים לְמַעַן שֶׁיּוּכְלוּ לְהִתְפַּלֵּל שָׁם.

* * *

כֵּן, — חוֹשֵׁב הִנְנִי — אֶפְשָׁר אֶתְפַּלֵּל בְּחֶדֶר זֶה, וַעֲדַיִין אֵינִי יוֹדֵעַ מַה גּוֹרָלִי, וּמַה גּוֹרַל תְּפִילָּתִי הַיּוֹם, כִּי מִי הוּא הַיּוֹדֵעַ מַה שֶּׁגָּזְרָה הַהַשְׁגָּחָה הָעֶלְיוֹנָה. וּפִתְאוֹם וְהַפֶּתַח נִפְתַּח וְהַפָּקִיד אוֹמֵר: צְאוּ הֵנָּה.

הַזֶּה הוּא, הַיַּלְקוּט וְהַשְּׂמִיכָה שֶׁלָּכֶם? שׁוֹאֵל אוֹתִי בְּכַעַס וּבְהִתְרַגְּשׁוּת. הַפָּקִיד הַשֵּׁנִי אֵינֶנּוּ, רַק

53) תהלים יט.

54) ראה אודותיו ספר השיחות תרפ"ז ע' 41 הערה 16. וש"נ.

55) ראה טור־שולחן־ערוך ודאדמו"ר הזקן אורח־חיים סימן צ סעיף ה].

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אִישׁ חַיִל מְזוּיָּן עוֹמֵד הָכֵן אֵצֶל הַדֶּלֶת, חֶרֶב חַדָּה עִם בָּרָק מִתְנוֹצֵץ בְּיָדוֹ הַשְּׂמָאלִית, וּקְנֶה־רוֹבֶה בְּיָדוֹ הַיְמָנִית, וּשְׁנֵי סַכִּינִים אֲרוּכִּים תְּלוּיִם בַּחֲגוֹרָתוֹ.

כֵּן – עוֹנֶה הִנְנִי – אֵלֶּה שֶׁלִּי הֵמָּה וְאֶפְשָׁר תִּתְּנוּ לִי הָרְשִׁיּוֹן לְהִתְפַּלֵּל וּלְהָנִיחַ תְּפִילִּין בִּרְשׁוּתְכֶם, הָיִיתִי מִתְפַּלֵּל בְּחֶדֶר זֶה, בְּטוּבְכֶם – בְּמַעֲנֶה רַךְ – תַּרְשׁוּ לִי לְהִתְמַהְמֵהּ כַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר אוֹ עֶשְׂרִים מִינוּט תַּחַת הַשְׁגָּחָתוֹ שֶׁל שׁוֹמֵר לְהָנִיחַ – מוֹצִיא אָנֹכִי הַתְּפִילִּין מִיַּלְקוּטִי – תְּפִילִּין אֵלּוּ כְּחוֹק דָּתִי.

לֹא – עוֹנֶה בְּקֶצֶף גָּדוֹל – טשטאַ[56] זשע או נאַס טאָזשע חאָטיטיע אוסטראָאיט מאַלעלניע? ניעֶט, – מַה יֵּשׁ אֶצְלְכֶם, מָעוֹת, שָׁעוֹן, כְּלֵי כֶסֶף, וּכְלֵי זָהָב, כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ אֶצְלְכֶם תְּנוּ הֵנָּה, כִּי הָאָסִיר אֵין לוֹ הָרְשׁוּת לִהְיוֹת עִמּוֹ חֲפָצִים טוֹבִים. פֹּה יִהְיוּ שְׁמוּרִים, לְהַיּוֹצְאִים לְחָפְשִׁי נוֹתְנִים לָהֶם חֲפָצֵיהֶם. לְהַנִּשְׁלָחִים שׁוֹלְחִים גַּם חֲפָצֵיהֶם לְשָׁם, לְהַמּוּמָתִים, רַחֲמָנָא לִצְלָן – מוֹסְרִים אַחֲרֵי־כֵן לִבְנֵי בֵיתָם.

מָסַרְתִּי כָּל מַה שֶּׁהָיָה אֶצְלִי, וַיִּסְפּוֹר וַיִּמְנֶה וַיִּכְתּוֹב בַּסֵּפֶר וַיִּתֵּן עַל יְדֵי שׁוֹבָר בּוֹ כָּתוּב כָּל מַה שֶּׁלָּקַח אֶצְלִי: שָׁעוֹן פָּשׁוּט, וַחֲמִשִּׁים וּשְׁמוֹנָה רוּבֶּל.

וְעַתָּה – פּוֹנֶה לְהָאִישׁ חַיִל – הִנְנִי מוֹסֵר עַל יָדְךָ הַיָּארְלִיק 26818 וְתוֹלִיכֵהוּ אֶל רֹאשׁ הַמַּעֲרָכָה הַשִּׁשִּׁית, וְהוּא כְּבָר יוֹדֵעַ הַחֶדֶר אָנָּה לְהוֹשִׁיב אֶת הַיָּארְלִיק 26818. נִצְטַוֵּיתִי לְהַגִּיד לְךָ כִּי אַתָּה תִּשָּׂא אֶת הַיַּלְקוּט שֶׁלּוֹ, כִּי אֶזְרָח זֶה חוֹלֶה הוּא וְהִבְטִיחוּ לוֹ שֵׁירוּת.

כֵּן אֶעֱשֶׂה. – עוֹנֶה הָאִישׁ חַיִל – אֵיךְ יִהְיֶה עִם הַשְּׂמִיכָה?

הִנְנִי מַרְשֶׁה לְךָ – עוֹנֶה הַפָּקִיד – לְהַנִּיחַ הַחֶרֶב בְּתַעְרָהּ, וְהַקְּנֶה־רוֹבֶה בְּיַלְקוּטוֹ, כִּי הוּא בֶּטַח לֹא יִבְרַח מִיָּדְךָ. בָּטוּחַ הִנְנִי כִּי בִּשְׁנֵי אֶצְבָּעוֹת תּוּכַל לְמוֹלֵל פַּרְעוֹשִׁים כָּאֵלּוּ.

הַתְּפִילִּין נִשְׁאֲרוּ בְּיָדֵי וְהָאִישׁ חַיִל מַנִּיחַ אֶת תַּכְשִׁיטָיו, וּמַבִּיט עָלַי בְּגָאוֹן וּבְעוֹז נָמֵר, פּוֹתֵחַ לִי הַדֶּלֶת וְהוֹלְכִים אֲנַחְנוּ דֶּרֶךְ מָבוֹא, לֹא בָּהִיר וְלֹא חָשׁוּךְ, עַד בּוֹאֵנוּ לְשַׁעַר בַּרְזֶל.

שׁוֹמְרֵי הַשַּׁעַר, אַנְשֵׁי חַיִל מְזוּיָּנִים מִבִּפְנִים וּמִבַּחוּץ, עוֹמְדִים כִּפְסִילֵי שַׁיִּשׁ עִם כְּלֵי זַיֵּנָם. כּוּלָּם שׁוֹמְרִים אֶת הַיָּארְלִיקִים הַכְּלוּאִים בְּשִׁשֶּׁת הַמַּעֲרָכוֹת, אֲשֶׁר כָּל מַעֲרָכָה מְכִילָה – כְּפִי שֶׁאוֹמְרִים – מֵאָה חֲדָרִים.

לְמַרְאֵה תַּבְנִיתוֹ שֶׁל שׁוֹמְרֵי הַהוֹלֵךְ בְּגָאוֹן וּבְצַעֲדֵי גֶּבֶר בַּעַל תְּעוּדָה רָמָה, וּלְמַרְאֵה פְּנֵי אִישׁ יְהוּדִי בַּעַל זָקָן צָהוֹב וּמִצְנֶפֶת רַבָּנִית, שְׂחוֹק קַל מְרַחֵף עַל פְּנֵי בְּנֵי אָדָם הַלָּלוּ.

אַחֲרֵי קְרִיאָתוֹ שֶׁל רֹאשׁ הַשּׁוֹמְרִים אֶת פִּתְקַת הַסֵּתֶר הַנִּשְׁלָחָה אֶל רֹאשׁ מַעֲרָכָה הַשִּׁשִּׁית – וְהַנָּחָתוֹ אֶת חוֹתָמוֹ עָלֶיהָ וְעַל הַיָּארְלִיק, פָּתְחוּ אֶת הַשַּׁעַר וְנִכְנַסְנוּ לַמָּדוֹר הַשְּׁלִישִׁי".

56) מה זה? גם כאן ברצונכם לעשות בית תפילה?.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ אגרות קודש - אדמו"ר הריי"צ ~

ב"ה, יו"ד ניסן, ת"ש
לייקוואוד

ידידי ש"ב הנכבד והנעלה, וו"ח אי"א
מוהר"ש זלמן יצחק שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתב ידידי מי"ז לחודש העבר, נהניתי לשמוע משלומו, ובטח קיבל מכתבי העבר.

כחודש ימים שהננו בנויארק בהאטעל - כמו בדירה מסודרת - ומחפשים אחרי דירה בנויארק או בברוקלין, יזמין לנו השי"ת את הראוי' לנו ותהי' בהצלחה בגו"ר.

בריאות כבוד אמי הרבנית שליט"א ת"ל הוטבה, ישלח לה השי"ת רפואה ויחזקה ויאמצה בגו"ר.

מצב בריאותי כרגיל, ישלח לי השי"ת רפו"ש.

ת"ל בפורים ובשבתות וב' ניסן חזרתי דא"ח ברבים.

אחד מגזע אנ"ש שי', בעל מדות טובות הציע לי בית דירה - כארבע עשרה חדרים עם כלי בית הדרושים - באחת העיירות - קורארט - הסמוכות לנויארק לדור שם בזמני המנוחה בקיץ ובחורף, ובאנו לפה ביום ג' העבר ונחוג כאן את חג הפסח הבע"ל.

אבקשו לכתוב לי משלומו, והשי"ת יחזק בריאותו ויאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים בגו"ר.

בבקשה לפרוש גיני בשלום אנ"ש יחיו ולהגיד להם ברכתי שיעזר להם השי"ת בגו"ר.

אגרות קודש

ב"ה, ו' כסלו, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ג הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ בעל מרץ כו'
מוה"ר יואל שי'

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו, בו מודיע אודות עריכת המלוה מלכה בהימים שבין י"ט כסלו, יום ההילולא של הרב המגיד הגדול ונצחון תורת החסידות בגאולת רבנו הזקן בעל התניא והשו"ע, וימי החנוכה נצחון המאור שבתורה, וכדיוק הלשון להשכיחם **תורתך**.

הרי תשמש ההתעוררות בסעודתא דדוד מלכא אשר פדה בשלום נפשי כי ברבים היו עמדי. כפירוש הירושלמי שאפי' אנשי אבשלום הצד שכנגד באמית[יו]ת היו עמדי שכאו"א יעשה חלקו בהפצת מעיינות הבעל שם טוב חוצה בכל יכולתו. כי בהפנימיות הרי ברבים היו עמדי שאפילו אלו המנגדים בגלוי על זה, בפנימיות לבבם מכירים בפנימיות התורה נשמתא דאורייתא, וכשפותחים באיש הישראלי פתח אפי' כחודו של מחט הקב"ה עוזרו ופותח כפתחו של אולם.

בכבוד ובברכה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

נְקֻדָּה מְשִׂיחַת קֹדֶשׁ

הַשָּׁלִיחַ הַשָּׁמֵחַ

יַעֲקֹב אָבִינוּ עָשָׂה דֶּרֶךְ אֲרֻכָּה. הוּא יָצָא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לָמַד אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה שָׁנִים בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ שֶׁל שֵׁם וְעֵבֶר וְהִמְשִׁיךְ לְחָרָן, שָׁם הוּא הִתְחַתֵּן עִם בְּנוֹתָיו שֶׁל לָבָן וְעָבַד עִם הַצֹּאן, וְאָז הוּא זָכָה לְשָׂכָר עָצוּם, עַד שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו "וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד, וַיְהִי לוֹ צֹאן רַבּוֹת וּשְׁפָחוֹת וַעֲבָדִים וּגְמַלִּים וַחֲמֹרִים".

מַדּוּעַ אוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה פַּעֲמַיִם "מְאֹד, מְאֹד"? מַסְבִּיר עַל כָּךְ הַמִּדְרָשׁ: "מְאֹד" - יוֹתֵר מִיִּצְחָק, "מְאֹד" - יוֹתֵר מִלָּבָן. כְּלוֹמַר, יַעֲקֹב הִתְעַשֵּׁר עוֹד יוֹתֵר מִיִּצְחָק וּמִלָּבָן, גַּם מִבְּחִינַת מָמוֹן חָמְרִי וְגַם מִבְּחִינָה רוּחָנִית.

גַּם אֵצֶל אַבְרָהָם אָבִינוּ כָּתוּב: "וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד בַּמִּקְנֶה בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב", אַךְ אֶצְלוֹ מוֹפִיעָה הַמִּלָּה "מְאֹד" רַק פַּעַם אַחַת. אִם כֵּן, יַעֲקֹב הִגִּיעַ לְמַדְרֵגָה יוֹתֵר גְּבוֹהָה גַּם מֵאַבְרָהָם אָבִינוּ וְגַם מִיִּצְחָק. מַדּוּעַ?

אַבְרָהָם קֵרֵב אֶת אַנְשֵׁי חָרָן לַה', אַךְ הָיָה זֶה רַק בְּאוֹתוֹ זְמַן - אֲנַחְנוּ לֹא יוֹדְעִים מָה קָרָה בַּסּוֹף עִם אַנְשֵׁי חָרָן, הַאִם גַּם הַצֶּאֱצָאִים שֶׁלָּהֶם הָלְכוּ בְּדֶרֶךְ ה' - לָכֵן נֶאֱמַר בּוֹ רַק פַּעַם אַחַת "מְאֹד".

יִצְחָק נִקְרָא "עוֹלָה תְּמִימָה" וְלָכֵן לֹא יָצָא כְּלָל לְחוּץ־לָאָרֶץ, אֶלָּא רִבְקָה הִגִּיעָה אֵלָיו לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִם־כֵּן הוּא לֹא עָסַק בַּעֲבוֹדַת הַבֵּרוּרִים, לַהֲפֹךְ אֶת הָעוֹלָם הַחָמְרִי, חוּץ־לָאָרֶץ, לְדִירָה לַה'. לָכֵן לֹא נֶאֱמַר בּוֹ "מְאֹד".

יַעֲקֹב לְעֻמַּת זֹאת, יָצָא מִמְּקוֹם הַקְּדֻשָּׁה, מִבֵּית יִצְחָק וּמִבֵּית־הַמִּדְרָשׁ שֶׁל שֵׁם וְעֵבֶר, וְהָלַךְ לְחָרָן. מָה הוּא עָשָׂה שָׁם? הִתְעַסֵּק בְּ"שׁוֹר וַחֲמוֹר" - בְּחָמְרִיּוּת הָעוֹלָם, לְזַכֵּךְ אֶת הָעוֹלָם, וְלַהֲפֹךְ אוֹתוֹ לְדִירָה לַה'. לָכֵן הוּא זָכָה לְמַדְרֵגָה נַעֲלֵית יוֹתֵר מֵאַבְרָהָם וּמִיִּצְחָק וְלָכֵן נֶאֱמַר בּוֹ "מְאֹד מְאֹד".

אַדְמוֹ"ר הָאֶמְצָעִי - שֶׁהַשָּׁבוּעַ בְּט' בְּכִסְלֵו הוּא יוֹם הֻלַּדְתּוֹ וְיוֹם הִסְתַּלְּקוּתוֹ, וּבְיוּ"ד בְּכִסְלֵו חַג הַגְּאֻלָּה שֶׁלּוֹ - רָצָה לִשְׁלֹחַ שְׁלוּחִים לְאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ. בַּהַתְחָלָה הֵם סֵרְבוּ לִנְסֹעַ כִּי רָצוּ לְהִשָּׁאֵר לְיָדוֹ, לְיַד הָרַבִּי, וְלִשְׁמֹעַ מַאֲמְרֵי חֲסִידוּת... עַד שֶׁהוּא הִבְטִיחַ לִשְׁלֹחַ לָהֶם לָאָרֶץ אֶת מַאֲמְרֵי הַחֲסִידוּת. וְאָכֵן, הֵם הִסְכִּימוּ לִנְסֹעַ וְהוּא הָיָה שׁוֹלֵחַ לָהֶם מַאֲמָרִים בִּכְתַב־יָדוֹ (הַמְּכֻנִּים 'בִּיכְלַאךְ').

כְּשֶׁהֵם סֵרְבוּ לִנְסֹעַ הֵם חָשְׁשׁוּ לְהַפְסִיד אֶת הַ"מְאֹד" - אֶת הַקִּרְבָה לָרַבִּי, אַךְ הָרַבִּי הִתְעַקֵּשׁ לִשְׁלֹחַ אוֹתָם, כִּי דַּוְקָא כַּאֲשֶׁר הֵם נוֹסְעִים לִשְׁלִיחוּת, הֵם זוֹכִים לִ"מְאֹד, מְאֹד"... לְמַעֲלָה גְּדוֹלָה וְנִפְלָאָה הַרְבֵּה יוֹתֵר.

כַּאֲשֶׁר אֲנַחְנוּ, יוֹצְאִים בְּשְׁלִיחוּת הָרַבִּי, עָלֵינוּ לָדַעַת שֶׁזֶּה לֹא רַק עֲבוּר הַטּוֹבָה הָרוּחָנִית שֶׁל אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם, אֶלָּא לְטוֹבָתָם הָאִישִׁית שֶׁל הַשְּׁלוּחִים, שֶׁזּוֹכִים לִ"וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד" - לִפְרִיצַת כָּל הַהַגְבָּלוֹת, בִּזְכוּת הֲפָצַת הַחֲסִידוּת בְּשֶׁפַע.

(מעובד ע"פ שיחת פרשת ויצא תשי"ט. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

חומש לקריאה בציבור

פרשת ויצא

כח ׳ וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה:
יא וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם כִּי־בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח
מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם
הַהוּא: יב וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ
מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים
וְיֹרְדִים בּוֹ: (לוי) יג וְהִנֵּה יְהוָה נִצָּב עָלָיו וַיֹּאמַר
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק
הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְּנֶנָּה
וּלְזַרְעֶךָ: יד וְהָיָה זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ וּפָרַצְתָּ יָמָּה
וָקֵדְמָה וְצָפֹנָה וָנֶגְבָּה וְנִבְרְכוּ בְךָ כָּל־מִשְׁפְּחֹת
הָאֲדָמָה וּבְזַרְעֶךָ: טו וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ
בְּכֹל אֲשֶׁר־תֵּלֵךְ וַהֲשִׁבֹתִיךָ אֶל־הָאֲדָמָה הַזֹּאת
כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם־עָשִׂיתִי אֵת
אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ: טז וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר
אָכֵן יֵשׁ יְהוָה בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי:
יז וַיִּירָא וַיֹּאמַר מַה־נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי
אִם־בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם: (ישראל)
יח וַיַּשְׁכֵּם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן אֲשֶׁר־שָׂם
מְרַאֲשֹׁתָיו וַיָּשֶׂם אֹתָהּ מַצֵּבָה וַיִּצֹק שֶׁמֶן עַל־
רֹאשָׁהּ: יט וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־
אֵל וְאוּלָם לוּז שֵׁם־הָעִיר לָרִאשֹׁנָה: כ וַיִּדַּר
יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר אִם־יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי
וּשְׁמָרַנִי בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי
לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ: כא וְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם
אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לֵאלֹהִים: כב וְהָאֶבֶן
הַזֹּאת אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים
וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן־לִי עַשֵּׂר אֲעַשְּׂרֶנּוּ לָךְ:

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם (כח, יא) לְשׁוֹן תְּפִלָּה . . שֶׁקָּפְצָה לוֹ הָאָרֶץ (רש״י) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַה הַקֶּשֶׁר בֵּין שְׁנֵי הַפֵּרוּשִׁים בְּ״וַיִּפְגַּע״. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה ״תְּפִלַּת עַרְבִית רְשׁוּת״, וּבְטַעַם הַדָּבָר מְבֹאָר בַּחֲסִידוּת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בְּדַרְגָּה נַעֲלֵית כָּזוֹ שֶׁאֵינָהּ נִמְשֶׁכֶת עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם, אֶלָּא כְּאִלּוּ ׳מֵאֵלָיו וּמִמֵּילָא׳. וְלָכֵן נִרְמְזָה תְּפִלָּה זוֹ דַּוְקָא בְּתֵבַת ״וַיִּפְגַּע״, שֶׁכֵּן בְּיַחַס לַעֲבוֹדַת הָאָדָם הַהַמְשָׁכָה הִיא כְּאִלּוּ ׳לֹא בְּכַוָּנָה׳. וְאַף קְפִיצַת הָאָרֶץ בָּאָה מִלְּמַעְלָה, לֹא לְפִי הַסֵּדֶר הָרָגִיל וְלֹא עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם.

(לקוטי שיחות כרך כה עמ׳ 155)

שני **כט** א וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו וַיֵּלֶךְ אַרְצָה
בְּנֵי־קֶדֶם: ב וַיַּרְא וְהִנֵּה בְאֵר בַּשָּׂדֶה וְהִנֵּה־שָׁם
שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי־צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ כִּי מִן־הַבְּאֵר
הַהִוא יַשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְהָאֶבֶן גְּדֹלָה עַל־פִּי
הַבְּאֵר: ג וְנֶאֱסְפוּ־שָׁמָּה כָּל־הָעֲדָרִים וְגָלְלוּ אֶת־
הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וְהִשְׁקוּ אֶת־הַצֹּאן
וְהֵשִׁיבוּ אֶת־הָאֶבֶן עַל־פִּי הַבְּאֵר לִמְקֹמָהּ:
ד וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַחַי מֵאַיִן אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ
מֵחָרָן אֲנָחְנוּ: ה וַיֹּאמֶר לָהֶם הֲיְדַעְתֶּם אֶת־לָבָן
בֶּן־נָחוֹר וַיֹּאמְרוּ יָדָעְנוּ: ו וַיֹּאמֶר לָהֶם הֲשָׁלוֹם
לוֹ וַיֹּאמְרוּ שָׁלוֹם וְהִנֵּה רָחֵל בִּתּוֹ בָּאָה
עִם־הַצֹּאן: ז וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא־עֵת
הֶאָסֵף הַמִּקְנֶה הַשְׁקוּ הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ:
ח וַיֹּאמְרוּ לֹא נוּכַל עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל־
הָעֲדָרִים וְגָלְלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר
וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּאן: ט עוֹדֶנּוּ מְדַבֵּר עִמָּם וְרָחֵל |
בָּאָה עִם־הַצֹּאן אֲשֶׁר לְאָבִיהָ כִּי רֹעָה הִוא:
י וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל בַּת־לָבָן אֲחִי
אִמּוֹ וְאֶת־צֹאן לָבָן אֲחִי אִמּוֹ וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיָּגֶל
אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיַּשְׁקְ אֶת־צֹאן לָבָן
אֲחִי אִמּוֹ: יא וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל וַיִּשָּׂא אֶת־קֹלוֹ
וַיִּבְךְּ: יב וַיַּגֵּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא
וְכִי בֶן־רִבְקָה הוּא וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ: יג וַיְהִי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כִּשְׁמֹעַ לָבָן אֶת־שִׁמְעַ | יַעֲקֹב בֶּן־אֲחֹתוֹ וַיָּרָץ
לִקְרָאתוֹ וַיְחַבֵּק־לוֹ וַיְנַשֵּׁק־לוֹ וַיְבִיאֵהוּ אֶל־בֵּיתוֹ
וַיְסַפֵּר לְלָבָן אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: יד וַיֹּאמֶר
לוֹ לָבָן אַךְ עַצְמִי וּבְשָׂרִי אָתָּה וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ
יָמִים: טו וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב הֲכִי־אָחִי אַתָּה
וַעֲבַדְתַּנִי חִנָּם הַגִּידָה לִּי מַה־מַּשְׂכֻּרְתֶּךָ:
טז וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאָה וְשֵׁם
הַקְּטַנָּה רָחֵל: יז וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת וְרָחֵל הָיְתָה
יְפַת־תֹּאַר וִיפַת מַרְאֶה:

~ נקודות משיחות קודש ~

וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת וְרָחֵל הָיְתָה יְפַת תֹּאַר (כט, יז)

לֵאָה - שֶׁהָיוּ עֵינֶיהָ רַכּוֹת מִבֶּכִי, שֵׁיֶּכֶת לַעֲבוֹדַת בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה; וּבָנֶיהָ חָטְאוּ בִּמְכִירַת יוֹסֵף וְעָשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל כָּךְ. רָחֵל - שֶׁהָיְתָה יְפַת תֹּאַר, לְלֹא מוּם וּפְגָם, שֵׁיֶּכֶת לַעֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים, שֶׁלְּמוּת בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת; וּבָנֶיהָ (יוֹסֵף וּבִנְיָמִין) לֹא חָטְאוּ. לָכֵן הָיוּ הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרִים שֶׁרָחֵל מְיֻעֶדֶת לְיַעֲקֹב, כִּי הוּא "אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים", עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים; וְלֵאָה מְיֻעֶדֶת לְעֵשָׂו, כִּי בְּכֹחָהּ לְהַחֲזִירוֹ לְמוּטָב.

(לקוטי שיחות כרך לה עמ' 153)

שלישי יח וַיֶּאֱהַב יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבָדְךָ
שֶׁבַע שָׁנִים בְּרָחֵל בִּתְּךָ הַקְּטַנָּה: יט וַיֹּאמֶר לָבָן
טוֹב תִּתִּי אֹתָהּ לָךְ מִתִּתִּי אֹתָהּ לְאִישׁ אַחֵר
שְׁבָה עִמָּדִי: כ וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרָחֵל שֶׁבַע שָׁנִים
וַיִּהְיוּ בְעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ אֹתָהּ:
כא וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבָן הָבָה אֶת־אִשְׁתִּי כִּי
מָלְאוּ יָמָי וְאָבוֹאָה אֵלֶיהָ: כב וַיֶּאֱסֹף לָבָן אֶת־
כָּל־אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה: כג וַיְהִי בָעֶרֶב
וַיִּקַּח אֶת־לֵאָה בִתּוֹ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו וַיָּבֹא
אֵלֶיהָ: כד וַיִּתֵּן לָבָן לָהּ אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתוֹ לְלֵאָה
בִתּוֹ שִׁפְחָה: כה וַיְהִי בַּבֹּקֶר וְהִנֵּה־הִוא לֵאָה
וַיֹּאמֶר אֶל־לָבָן מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְרָחֵל
עָבַדְתִּי עִמָּךְ וְלָמָּה רִמִּיתָנִי: כו וַיֹּאמֶר לָבָן
לֹא־יֵעָשֶׂה כֵן בִּמְקוֹמֵנוּ לָתֵת הַצְּעִירָה לִפְנֵי
הַבְּכִירָה: כז מַלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת וְנִתְּנָה לְךָ גַּם־אֶת־
זֹאת בַּעֲבֹדָה אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שֶׁבַע־
שָׁנִים אֲחֵרוֹת: כח וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן וַיְמַלֵּא שְׁבֻעַ
זֹאת וַיִּתֶּן־לוֹ אֶת־רָחֵל בִּתּוֹ לוֹ לְאִשָּׁה: כט וַיִּתֵּן
לָבָן לְרָחֵל בִּתּוֹ אֶת־בִּלְהָה שִׁפְחָתוֹ לָהּ
לְשִׁפְחָה: ל וַיָּבֹא גַּם אֶל־רָחֵל וַיֶּאֱהַב גַּם־אֶת־
רָחֵל מִלֵּאָה וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד שֶׁבַע־שָׁנִים
אֲחֵרוֹת: לא וַיַּרְא יְהוָה כִּי־שְׂנוּאָה לֵאָה וַיִּפְתַּח
אֶת־רַחְמָהּ וְרָחֵל עֲקָרָה: לב וַתַּהַר לֵאָה וַתֵּלֶד
בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי־רָאָה יְהוָה
בְּעָנְיִי כִּי עַתָּה יֶאֱהָבַנִי אִישִׁי: לג וַתַּהַר עוֹד
וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע יְהוָה כִּי־שְׂנוּאָה
אָנֹכִי וַיִּתֶּן־לִי גַּם־אֶת־זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן:
לד וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר עַתָּה הַפַּעַם
יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלַי כִּי־יָלַדְתִּי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים
עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ לֵוִי: לה וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן
וַתֹּאמֶר הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת־יְהוָה עַל־כֵּן קָרְאָה
שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת: ל | א וַתֵּרֶא רָחֵל
כִּי לֹא יָלְדָה לְיַעֲקֹב וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ
וַתֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הָבָה־לִּי בָנִים וְאִם־אַיִן מֵתָה
אָנֹכִי: ב וַיִּחַר־אַף יַעֲקֹב בְּרָחֵל וַיֹּאמֶר הֲתַחַת
אֱלֹהִים אָנֹכִי אֲשֶׁר־מָנַע מִמֵּךְ פְּרִי־בָטֶן:
ג וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמָתִי בִלְהָה בֹּא אֵלֶיהָ וְתֵלֶד
עַל־בִּרְכַּי וְאִבָּנֶה גַּם־אָנֹכִי מִמֶּנָּה: ד וַתִּתֶּן־לוֹ
אֶת־בִּלְהָה שִׁפְחָתָהּ לְאִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ יַעֲקֹב:
ה וַתַּהַר בִּלְהָה וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֵּן: ו וַתֹּאמֶר רָחֵל
דָּנַנִי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקֹלִי וַיִּתֶּן־לִי בֵּן עַל־כֵּן
קָרְאָה שְׁמוֹ דָן: ז וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בִּלְהָה
שִׁפְחַת רָחֵל בֵּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב: ח וַתֹּאמֶר רָחֵל
נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים | נִפְתַּלְתִּי עִם־אֲחֹתִי גַּם־יָכֹלְתִּי
וַתִּקְרָא שְׁמוֹ נַפְתָּלִי: ט וַתֵּרֶא לֵאָה כִּי עָמְדָה
מִלֶּדֶת וַתִּקַּח אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֹתָהּ
לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה: י וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה
לְיַעֲקֹב בֵּן: יא וַתֹּאמֶר לֵאָה כתיב בגד קרי בָּא גָד

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גָּד׃ יג וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה בֵּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב׃ יד וַתֹּאמֶר לֵאָה בְּאָשְׁרִי כִּי אִשְּׁרוּנִי בָּנוֹת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אָשֵׁר׃

~ נקודות משיחות קודש ~

וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת (כט, לה)

פָּסוּק זֶה נֶאֱמַר בִּיהוּדָה, בּוֹ נֶאֱמַר "לֹא יָסוּר שֵׁבֶט מִיהוּדָה . . עַד כִּי יָבֹא שִׁילֹה" (מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ). וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁרוֹמֵז עַל הַגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה, שֶׁאֵין אַחֲרֶיהָ גָּלוּת. דְּהִנֵּה "כָּל הַשִּׁירוֹת לְשׁוֹן נְקֵבָה, חוּץ מִשִּׁירָה דִּלְעָתִיד לְשׁוֹן זָכָר". כְּלוֹמַר: "שֶׁהַנְּקֵבָה יֵשׁ לָהּ צַעַר לֵידָה (כַּיָּדוּעַ שֶׁהַגָּלוּת נִמְשָׁל לְעִבּוּר וְהַגְּאֻלָּה לְלֵידָה. וְכֵן חֶבְלֵי יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ נִקְרָאִים בְּשֵׁם חֶבְלֵי לֵידָה), אַף כָּל הַנָּשִׁים יֵשׁ אַחֲרֵיהֶם צַעַר; חוּץ מִלְּעָתִיד שֶׁאֵין אַחֲרֶיהָ צַעַר . . כִּזְכָרִים **לֹא יוֹלִידֵם**" (תוספות פסחים קטז, ב).

(ספר השיחות תשנ"ב א עמ' 264)

רביעי טו וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר־חִטִּים וַיִּמְצָא דוּדָאִים בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל־לֵאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רָחֵל אֶל־לֵאָה תְּנִי־נָא לִי מִדּוּדָאֵי בְּנֵךְ׃ טז וַתֹּאמֶר לָהּ הַמְעַט קַחְתֵּךְ אֶת־אִישִׁי וְלָקַחַת גַּם אֶת־דּוּדָאֵי בְּנִי וַתֹּאמֶר רָחֵל לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת דּוּדָאֵי בְּנֵךְ׃ טז וַיָּבֹא יַעֲקֹב מִן־הַשָּׂדֶה בָּעֶרֶב וַתֵּצֵא לֵאָה לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִּי שָׂכֹר שְׂכַרְתִּיךָ בְּדוּדָאֵי בְּנִי וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ בַּלַּיְלָה הוּא׃ יז וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־לֵאָה וַתַּהַר וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֵּן חֲמִישִׁי׃ יח וַתֹּאמֶר לֵאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי אֲשֶׁר־נָתַתִּי שִׁפְחָתִי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשָּׂשכָר׃ יט וַתַּהַר עוֹד לֵאָה וַתֵּלֶד בֵּן־שִׁשִּׁי לְיַעֲקֹב׃ כ וַתֹּאמֶר לֵאָה זְבָדַנִי אֱלֹהִים | אֹתִי זֶבֶד טוֹב הַפַּעַם יִזְבְּלֵנִי אִישִׁי כִּי־יָלַדְתִּי לוֹ שִׁשָּׁה בָנִים וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ זְבֻלוּן׃ כא וְאַחַר יָלְדָה בַּת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ דִּינָה׃ כב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רָחֵל וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת־רַחְמָהּ׃ כג וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר אָסַף אֱלֹהִים אֶת־חֶרְפָּתִי׃ כד וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יוֹסֵף לֵאמֹר יֹסֵף יְהוָה לִי בֵּן אַחֵר׃ כה וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת־יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבָן שַׁלְּחֵנִי וְאֵלְכָה אֶל־מְקוֹמִי וּלְאַרְצִי׃ כו תְּנָה אֶת־נָשַׁי וְאֶת־יְלָדַי אֲשֶׁר עָבַדְתִּי אֹתְךָ בָהֶן וְאֵלֵכָה כִּי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־עֲבֹדָתִי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ׃ כז וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָבָן אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ נִחַשְׁתִּי וַיְבָרְכֵנִי יְהוָה בִּגְלָלֶךָ׃

~ נקודות משיחות קודש ~

הַפַּעַם יִזְבְּלֵנִי אִישִׁי . . וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ זְבוּלוּן (ל, כ)

לֹא תְּהֵא עִקַּר דִּירָתוֹ אֶלָּא עִמִּי (רש"י)

צַדִּיקִים דּוֹמִים לְבוֹרְאָן. הַקָּבָּ"ה נִתְאַוָּה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ 'דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים'; וְאַף עִקַּר דִּירָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ נִקְבַּע בְּקֶשֶׁר לְלֵידַת זְבוּלוּן, שֶׁעָסַק בְּמִסְחָר (לֹא בְּקֶשֶׁר לְלֵידַת יִשָּׂשכָר, שֶׁעָסַק בַּתּוֹרָה), קְרִי: זִכּוּךְ הָעוֹלָם וַהֲפִיכָתוֹ לְ'דִירָה' לוֹ יִתְבָּרֵךְ.

(לקוטי שיחות כרך ל עמ' 134)

חמישי כח וַיֹּאמֶר נָקְבָה שְׂכָרְךָ עָלַי וְאֶתֵּנָה׃ כט וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר עָבַדְתִּיךָ וְאֵת אֲשֶׁר־הָיָה מִקְנְךָ אִתִּי׃ ל כִּי מְעַט אֲשֶׁר־הָיָה לְךָ לְפָנַי וַיִּפְרֹץ לָרֹב וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֹתְךָ לְרַגְלִי וְעַתָּה מָתַי אֶעֱשֶׂה גַּם־אָנֹכִי לְבֵיתִי׃ לא וַיֹּאמֶר מָה אֶתֶּן־לָךְ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא־תִתֶּן־לִי מְאוּמָה אִם־תַּעֲשֶׂה־לִּי הַדָּבָר הַזֶּה אָשׁוּבָה אֶרְעֶה צֹאנְךָ אֶשְׁמֹר׃ לב אֶעֱבֹר בְּכָל־צֹאנְךָ הַיּוֹם הָסֵר מִשָּׁם כָּל־שֶׂה | נָקֹד וְטָלוּא וְכָל־שֶׂה־חוּם בַּכְּשָׂבִים וְטָלוּא וְנָקֹד בָּעִזִּים וְהָיָה שְׂכָרִי׃ לג וְעָנְתָה־בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר כִּי־תָבוֹא עַל־שְׂכָרִי לְפָנֶיךָ כֹּל אֲשֶׁר־אֵינֶנּוּ נָקֹד וְטָלוּא בָּעִזִּים וְחוּם בַּכְּשָׂבִים גָּנוּב הוּא אִתִּי׃ לד וַיֹּאמֶר לָבָן הֵן לוּ יְהִי כִדְבָרֶךָ׃ לה וַיָּסַר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַתְּיָשִׁים הָעֲקֻדִּים וְהַטְּלֻאִים וְאֵת כָּל־הָעִזִּים הַנְּקֻדוֹת וְהַטְּלֻאֹת כֹּל אֲשֶׁר־לָבָן בּוֹ וְכָל־חוּם בַּכְּשָׂבִים וַיִּתֵּן בְּיַד־בָּנָיו׃ לו וַיָּשֶׂם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב רֹעֶה אֶת־צֹאן לָבָן הַנּוֹתָרֹת׃ לז וַיִּקַּח־לוֹ יַעֲקֹב מַקַּל לִבְנֶה לַח וְלוּז וְעַרְמוֹן וַיְפַצֵּל בָּהֵן פְּצָלוֹת לְבָנוֹת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מַחְשַׁף הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל־הַמַּקְלוֹת: לח וַיַּצֵּג אֶת־
הַמַּקְלוֹת אֲשֶׁר פִּצֵּל בָּרְהָטִים בְּשִׁקְתוֹת הַמָּיִם
אֲשֶׁר תָּבֹאנָ הַצֹּאן לִשְׁתּוֹת לְנֹכַח הַצֹּאן וַיֵּחַמְנָה
בְּבֹאָן לִשְׁתּוֹת: לט וַיֶּחֱמוּ הַצֹּאן אֶל־הַמַּקְלוֹת
וַתֵּלַדְנָ הַצֹּאן עֲקֻדִּים נְקֻדִּים וּטְלֻאִים:
מ וְהַכְּשָׂבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב וַיִּתֵּן פְּנֵי הַצֹּאן אֶל־
עָקֹד וְכָל־חוּם בְּצֹאן לָבָן וַיָּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים לְבַדּוֹ
וְלֹא שָׁתָם עַל־צֹאן לָבָן: מא וְהָיָה בְּכָל־יַחֵם
הַצֹּאן הַמְקֻשָּׁרוֹת וְשָׂם יַעֲקֹב אֶת־הַמַּקְלוֹת לְעֵינֵי
הַצֹּאן בָּרְהָטִים לְיַחֲמֵנָה בַּמַּקְלוֹת: מב וּבְהַעֲטִיף
הַצֹּאן לֹא יָשִׂים וְהָיָה הָעֲטֻפִים לְלָבָן וְהַקְּשֻׁרִים
לְיַעֲקֹב: מג וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד וַיְהִי־לוֹ צֹאן
רַבּוֹת וּשְׁפָחוֹת וַעֲבָדִים וּגְמַלִּים וַחֲמֹרִים:
לא א וַיִּשְׁמַע אֶת־דִּבְרֵי בְנֵי־לָבָן לֵאמֹר לָקַח
יַעֲקֹב אֵת כָּל־אֲשֶׁר לְאָבִינוּ וּמֵאֲשֶׁר לְאָבִינוּ
עָשָׂה אֵת כָּל־הַכָּבֹד הַזֶּה: ב וַיַּרְא יַעֲקֹב אֶת־פְּנֵי
לָבָן וְהִנֵּה אֵינֶנּוּ עִמּוֹ כִּתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם: ג וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־יַעֲקֹב שׁוּב אֶל־אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ
וּלְמוֹלַדְתֶּךָ וְאֶהְיֶה עִמָּךְ: ד וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא
לְרָחֵל וּלְלֵאָה הַשָּׂדֶה אֶל־צֹאנוֹ: ה וַיֹּאמֶר לָהֶן
רֹאֶה אָנֹכִי אֶת־פְּנֵי אֲבִיכֶן כִּי־אֵינֶנּוּ אֵלַי כִּתְמוֹל
שִׁלְשֹׁם וֵאלֹהֵי אָבִי הָיָה עִמָּדִי: ו וְאַתֵּנָה יְדַעְתֶּן
כִּי בְּכָל־כֹּחִי עָבַדְתִּי אֶת־אֲבִיכֶן: ז וַאֲבִיכֶן הֵתֵל
בִּי וְהֶחֱלִף אֶת־מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מֹנִים וְלֹא־נְתָנוֹ
אֱלֹהִים לְהָרַע עִמָּדִי: ח אִם־כֹּה יֹאמַר נְקֻדִּים
יִהְיֶה שְׂכָרֶךָ וְיָלְדוּ כָל־הַצֹּאן נְקֻדִּים וְאִם־כֹּה
יֹאמַר עֲקֻדִּים יִהְיֶה שְׂכָרֶךָ וְיָלְדוּ כָל־הַצֹּאן
עֲקֻדִּים: ט וַיַּצֵּל אֱלֹהִים אֶת־מִקְנֵה אֲבִיכֶם וַיִּתֶּן־
לִי: י וַיְהִי בְּעֵת יַחֵם הַצֹּאן וָאֶשָּׂא עֵינַי וָאֵרֶא
בַּחֲלוֹם וְהִנֵּה הָעַתֻּדִים הָעֹלִים עַל־הַצֹּאן עֲקֻדִּים
נְקֻדִּים וּבְרֻדִּים: יא וַיֹּאמֶר אֵלַי מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים
בַּחֲלוֹם יַעֲקֹב וָאֹמַר הִנֵּנִי: יב וַיֹּאמֶר שָׂא־נָא
עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָּל־הָעַתֻּדִים הָעֹלִים עַל־הַצֹּאן
עֲקֻדִּים נְקֻדִּים וּבְרֻדִּים כִּי רָאִיתִי אֵת כָּל־אֲשֶׁר
לָבָן עֹשֶׂה לָךְ: יג אָנֹכִי הָאֵל בֵּית־אֵל אֲשֶׁר
מָשַׁחְתָּ שָּׁם מַצֵּבָה אֲשֶׁר נָדַרְתָּ לִּי שָׁם נֶדֶר
עַתָּה קוּם צֵא מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְשׁוּב אֶל־אֶרֶץ
מוֹלַדְתֶּךָ: יד וַתַּעַן רָחֵל וְלֵאָה וַתֹּאמַרְנָה לוֹ
הַעוֹד לָנוּ חֵלֶק וְנַחֲלָה בְּבֵית אָבִינוּ: טו הֲלֹוא
נָכְרִיּוֹת נֶחְשַׁבְנוּ לוֹ כִּי מְכָרָנוּ וַיֹּאכַל גַּם־אָכוֹל
אֶת־כַּסְפֵּנוּ: טז כִּי כָל־הָעֹשֶׁר אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים
מֵאָבִינוּ לָנוּ הוּא וּלְבָנֵינוּ וְעַתָּה כֹּל אֲשֶׁר אָמַר
אֱלֹהִים אֵלֶיךָ עֲשֵׂה:

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד (לא, מג)

בִּתְחִלַּת הֲלִיכָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב לְחָרָן, בִּשְׂרוֹ הַקָּבָּ"ה "וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה וְצָפוֹנָה וָנֶגְבָּה". וְלִכְאוֹרָה, לְשֵׁם מַה נֶּאֱמְרָה לוֹ בְּשׂוֹרָה זוֹ, וְלֹא דַּי בַּהַבְטָחָה "וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ" כְּדֵי שֶׁלֹּא יִירָא מֵהֲלִיכָה זוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַקָּבָּ"ה הוֹדִיעַ לוֹ שֶׁהוּא יוֹרֵד לְחָרָן כְּדֵי 'לִפְרֹץ' אֶת הַמְּדִידָה וְהַהַגְבָּלָה שֶׁל 'חֲרוֹן אַף שֶׁל מָקוֹם' וּלְהָקִים שָׁם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּאֹפֶן שֶׁל "מִטָּתוֹ שְׁלֵמָה". וְעַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ זוֹ, נִהְיָה אֶצְלוֹ "וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ".

(ספר השיחות תשמ"ח א עמ' 113)

ששי יז וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיִּשָּׂא אֶת־בָּנָיו וְאֶת־נָשָׁיו
עַל־הַגְּמַלִּים: יח וַיִּנְהַג אֶת־כָּל־מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־
רְכֻשׁוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ מִקְנֵה קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּפַדַּן
אֲרָם לָבוֹא אֶל־יִצְחָק אָבִיו אַרְצָה כְּנָעַן: יט וְלָבָן
הָלַךְ לִגְזֹז אֶת־צֹאנוֹ וַתִּגְנֹב רָחֵל אֶת־הַתְּרָפִים
אֲשֶׁר לְאָבִיהָ: כ וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב אֶת־לֵב לָבָן
הָאֲרַמִּי עַל־בְּלִי הִגִּיד לוֹ כִּי בֹרֵחַ הוּא:
כא וַיִּבְרַח הוּא וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיָּקָם וַיַּעֲבֹר אֶת־
הַנָּהָר וַיָּשֶׂם אֶת־פָּנָיו הַר הַגִּלְעָד: כב וַיֻּגַּד לְלָבָן
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב: כג וַיִּקַּח אֶת־אֶחָיו
עִמּוֹ וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים וַיַּדְבֵּק
אֹתוֹ בְּהַר הַגִّלְעָד: כד וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־לָבָן
הָאֲרַמִּי בַּחֲלֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִשָּׁמֶר לְךָ
פֶּן־תְּדַבֵּר עִם־יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד־רָע: כה וַיַּשֵּׂג לָבָן

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אֶת־יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב תָּקַע אֶת־אֹהֶלוֹ בָּהָר וְלָבָן
תָּקַע אֶת־אֶחָיו בְּהַר הַגִּלְעָד: כו וַיֹּאמֶר לָבָן
לְיַעֲקֹב מֶה עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב אֶת־לִבָּבִי וַתְּנַהֵג
אֶת־בְּנֹתַי כִּשְׁבוּיוֹת חָרֶב: כז לָמָּה נָחַבְּאתָ לִבְרֹחַ
וַתִּגְנֹב אֹתִי וְלֹא־הִגַּדְתָּ לִּי וָאֲשַׁלֵּחֲךָ בְּשִׂמְחָה
וּבְשִׁרִים בְּתֹף וּבְכִנּוֹר: כח וְלֹא נְטַשְׁתַּנִי לְנַשֵּׁק
לְבָנַי וְלִבְנֹתָי עַתָּה הִסְכַּלְתָּ עֲשׂוֹ: כט יֶשׁ־לְאֵל יָדִי
לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע וֵאלֹהֵי אֲבִיכֶם אֶמֶשׁ | אָמַר
אֵלַי לֵאמֹר הִשָּׁמֶר לְךָ מִדַּבֵּר עִם־יַעֲקֹב מִטּוֹב
עַד־רָע: ל וְעַתָּה הָלֹךְ הָלַכְתָּ כִּי־נִכְסֹף נִכְסַפְתָּה
לְבֵית אָבִיךָ לָמָּה גָנַבְתָּ אֶת־אֱלֹהָי: לא וַיַּעַן יַעֲקֹב
וַיֹּאמֶר לְלָבָן כִּי יָרֵאתִי כִּי אָמַרְתִּי פֶּן־תִּגְזֹל
אֶת־בְּנוֹתֶיךָ מֵעִמִּי: לב עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת־
אֱלֹהֶיךָ לֹא יִחְיֶה נֶגֶד אַחֵינוּ הַכֶּר־לְךָ מָה עִמָּדִי
וְקַח־לָךְ וְלֹא־יָדַע יַעֲקֹב כִּי רָחֵל גְּנָבָתַם: לג וַיָּבֹא
לָבָן בְּאֹהֶל־יַעֲקֹב | וּבְאֹהֶל לֵאָה וּבְאֹהֶל שְׁתֵּי
הָאֲמָהֹת וְלֹא מָצָא וַיֵּצֵא מֵאֹהֶל לֵאָה וַיָּבֹא
בְּאֹהֶל רָחֵל: לד וְרָחֵל לָקְחָה אֶת־הַתְּרָפִים
וַתְּשִׂמֵם בְּכַר הַגָּמָל וַתֵּשֶׁב עֲלֵיהֶם וַיְמַשֵּׁשׁ לָבָן
אֶת־כָּל־הָאֹהֶל וְלֹא מָצָא: לה וַתֹּאמֶר אֶל־אָבִיהָ
אַל־יִחַר בְּעֵינֵי אֲדֹנִי כִּי לוֹא אוּכַל לָקוּם מִפָּנֶיךָ
כִּי־דֶרֶךְ נָשִׁים לִי וַיְחַפֵּשׂ וְלֹא מָצָא אֶת־
הַתְּרָפִים: לו וַיִּחַר לְיַעֲקֹב וַיָּרֶב בְּלָבָן וַיַּעַן יַעֲקֹב
וַיֹּאמֶר לְלָבָן מַה־פִּשְׁעִי מַה חַטָּאתִי כִּי דָלַקְתָּ
אַחֲרָי: לז כִּי־מִשַּׁשְׁתָּ אֶת־כָּל־כֵּלַי מַה־מָּצָאתָ
מִכֹּל כְּלֵי־בֵיתֶךָ שִׂים כֹּה נֶגֶד אַחַי וְאַחֶיךָ
וְיוֹכִיחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ: לח זֶה עֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי עִמָּךְ
רְחֵלֶיךָ וְעִזֶּיךָ לֹא שִׁכֵּלוּ וְאֵילֵי צֹאנְךָ לֹא
אָכָלְתִּי: לט טְרֵפָה לֹא־הֵבֵאתִי אֵלֶיךָ אָנֹכִי
אֲחַטֶּנָּה מִיָּדִי תְּבַקְשֶׁנָּה גְּנֻבְתִּי יוֹם וּגְנֻבְתִּי לָיְלָה:
מ הָיִיתִי בַיּוֹם אֲכָלַנִי חֹרֶב וְקֶרַח בַּלָּיְלָה וַתִּדַּד
שְׁנָתִי מֵעֵינָי: מא זֶה־לִּי עֶשְׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתֶךָ
עָבַדְתִּיךָ אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה בִּשְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ וְשֵׁשׁ
שָׁנִים בְּצֹאנֶךָ וַתַּחֲלֵף אֶת־מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת
מֹנִים: מב לוּלֵי אֱלֹהֵי אָבִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וּפַחַד
יִצְחָק הָיָה לִי כִּי עַתָּה רֵיקָם שִׁלַּחְתָּנִי אֶת־עָנְיִי
וְאֶת־יְגִיעַ כַּפַּי רָאָה אֱלֹהִים וַיּוֹכַח אָמֶשׁ:

~ נקודות משיחות קודש ~

בַּיּוֹם אֲכָלַנִי חֹרֶב וְקֶרַח בַּלָּיְלָה (לא, מ)

יַעֲקֹב הִקְפִּיד לֹא עַל צַעַר עַצְמוֹ, אֶלָּא עַל כָּךְ שֶׁהַצַּעַר מָנַע מִמֶּנּוּ שְׁלֵמוּת הָעֲבוֹדָה בְּתוֹר 'מֶרְכָּבָה'. וּכְמַאֲמַר רַז"ל "הָאָבוֹת הֵן הֵן הַמֶּרְכָּבָה" (וּבִפְרָט בְּחִיר שֶׁבָּאָבוֹת), וּמְבֹאָר בְּסֵפֶר הַתַּנְיָא (פכ"ג) שֶׁהָיוּ "קְדוֹשִׁים וּמֻבְדָּלִים מֵעִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה . . כָּל יְמֵיהֶם" (גַּם בִּהְיוֹת יַעֲקֹב בְּבֵית לָבָן, בְּחָרָן).

(וּלְהָעִיר מִ'שׁוּלְחָן עָרוּךְ' אַדְמו"ר הַזָּקֵן, הִלְכוֹת נִזְקֵי גּוּף וְנֶפֶשׁ סְעִיף ד' בְּקֻנְטְרֵס אַחֲרוֹן (ב): מַה שֶּׁאוֹסֵר לְצַעֵר גּוּפוֹ - צָרִיךְ־עִיּוּן־גָּדוֹל מִיַּעֲקֹב אָבִינוּ, שֶׁאָכְלוֹ חֹרֶב וְקֶרַח).

(ספר השיחות תנש"א א עמ' 144)

שביעי מג וַיַּעַן לָבָן וַיֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הַבָּנוֹת בְּנֹתַי
וְהַבָּנִים בָּנַי וְהַצֹּאן צֹאנִי וְכֹל אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה
לִי־הוּא וְלִבְנֹתַי מָה־אֶעֱשֶׂה לָאֵלֶּה הַיּוֹם אוֹ
לִבְנֵיהֶן אֲשֶׁר יָלָדוּ: מד וְעַתָּה לְכָה נִכְרְתָה בְרִית
אֲנִי וָאָתָּה וְהָיָה לְעֵד בֵּינִי וּבֵינֶךָ: מה וַיִּקַּח יַעֲקֹב
אֶבֶן וַיְרִימֵהָ מַצֵּבָה: מו וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאֶחָיו לִקְטוּ
אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ־גָל וַיֹּאכְלוּ שָׁם
עַל־הַגָּל: מז וַיִּקְרָא־לוֹ לָבָן יְגַר שָׂהֲדוּתָא וְיַעֲקֹב
קָרָא לוֹ גַּלְעֵד: מח וַיֹּאמֶר לָבָן הַגַּל הַזֶּה עֵד בֵּינִי
וּבֵינְךָ הַיּוֹם עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ גַּלְעֵד: מט וְהַמִּצְפָּה
אֲשֶׁר אָמַר יַצֶּף יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ כִּי נִסָּתֵר אִישׁ
מֵרֵעֵהוּ: נ אִם־תְּעַנֶּה אֶת־בְּנֹתַי וְאִם־תִּקַּח נָשִׁים
עַל־בְּנֹתַי אֵין אִישׁ עִמָּנוּ רְאֵה אֱלֹהִים עֵד בֵּינִי
וּבֵינֶךָ: נא וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב הִנֵּה | הַגַּל הַזֶּה
וְהִנֵּה הַמַּצֵּבָה אֲשֶׁר יָרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ: נב עֵד
הַגַּל הַזֶּה וְעֵדָה הַמַּצֵּבָה אִם־אָנִי לֹא־אֶעֱבָר
אֵלֶיךָ אֶת־הַגַּל הַזֶּה וְאִם־אַתָּה לֹא־תַעֲבֹר אֵלַי
אֶת־הַגַּל הַזֶּה וְאֶת־הַמַּצֵּבָה הַזֹּאת לְרָעָה:
נג אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי נָחוֹר יִשְׁפְּטוּ בֵינֵינוּ אֱלֹהֵי
אֲבִיהֶם וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב בְּפַחַד אָבִיו יִצְחָק: נד וַיִּזְבַּח

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יַעֲקֹב זֶבַח בָּהָר וַיִּקְרָא לְאֶחָיו לֶאֱכֹל־לָחֶם וַיֹּאכְלוּ לֶחֶם וַיָּלִינוּ בָּהָר: **לב** א וַיַּשְׁכֵּם לָבָן בַּבֹּקֶר וַיְנַשֵּׁק לְבָנָיו וְלִבְנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֶתְהֶם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לָבָן לִמְקֹמוֹ: ב וְיַעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ־בוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים: ג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר רָאָם מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא מַחֲנָיִם:

✦ ✦ ✦

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אמן בְּעָלְמָא דִּי בְרָא כִרְעוּתֵהּ וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ, וְיַצְמַח פּוּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ. אמן בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאַר, וְיִתְרוֹמַם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדַּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אמן לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא, תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחָמָתָא, דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן

✦ ✦ ✦

~ נקודות משיחות קודש ~

מַלְאָכִים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בָּאוּ לִקְרָאתוֹ, לְלַוּוֹתוֹ לָאָרֶץ (רש"י לב, ב) יֵשׁ לִשְׁאֹל, הֲרֵי מַלְאֲכֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵינָם יוֹצְאִים לְחוּץ לָאָרֶץ, כְּפִי שֶׁכָּתַב רַשִׁ"י בִּתְחִלַּת פָּרָשָׁתֵנוּ. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה שָׁם יָצָא יַעֲקֹב מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן לֹא יָצְאוּ מַלְאֲכֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְלַוּוֹתוֹ, כִּי מַלְאָכִים אֵלּוּ אֵינָם יוֹצְאִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲבָל כָּאן חָזַר יַעֲקֹב לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן הַיְּצִיאָה מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְלַוּוֹתוֹ לָאָרֶץ אֵינָהּ בְּגֶדֶר יְצִיאָה לְחוּץ לָאָרֶץ, כִּי מַטְּרַת הַיְּצִיאָה הִיא לְצֹרֶךְ הַכְּנִיסָה לָאָרֶץ.

(לקוטי שיחות כרך כה עמ' 150)

מפטיר **לב** א וַיַּשְׁכֵּם לָבָן בַּבֹּקֶר וַיְנַשֵּׁק לְבָנָיו וְלִבְנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֶתְהֶם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לָבָן לִמְקֹמוֹ: ב וְיַעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ־בוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים: ג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר רָאָם מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא מַחֲנָיִם:

פפפ קמ"ח פסוקים. חלק"י, מחני"ם סימן

~ נקודות משיחות קודש ~

יָדוּעַ פִּתְגָּמָם שֶׁל רַבּוֹתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ - שֶׁמִּיָּד לְאַחַר שִׁמְחַת תּוֹרָה וְשַׁבָּת בְּרֵאשִׁית, מַתְחִלָּה הָעֲבוֹדָה שֶׁל "וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ" - יְהוּדִי הוֹלֵךְ לַדֶּרֶךְ וּלְסֵדֶר הָעֲבוֹדָה שֶׁלּוֹ, שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ.

וּכְבָר הֵסְבַּר מִסְּפָר פְּעָמִים: בְּמֶשֶׁךְ חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי עֲסוּקִים יִשְׂרָאֵל בְּעִקָּר בְּעִנְיְנֵי קְדֻשָּׁה, בְּחַגִּים וּבְמִצְוֹת שֶׁבָּהֶם וּבַהֲכָנוֹת לָהֶם. לְאַחַר חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי מַגִּיעִים יְמֵי חוֹל וְעִנְיְנֵי חוֹל - רֹב הַיָּמִים הֵם יְמֵי חוֹל שֶׁבָּהֶם עֲסוּקִים רֹב יִשְׂרָאֵל בְּעֵסֶק הַפַּרְנָסָה וְכַדּוֹמֶה.

מַעֲבָר זֶה מֵחֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי לַעֲבוֹדַת הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ, נִרְמַז בְּ"וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ", כַּאֲשֶׁר הַדְגָּשַׁת הַמִּלָּה "לְדַרְכּוֹ" כּוֹלֶלֶת מַשְׁמָעוּת שֶׁל שְׁנֵי קְצָווֹת. מִצַּד אֶחָד נִרְמַז בְּכָךְ שֶׁהַדֶּרֶךְ שֶׁבָּהּ הוֹלֵךְ הַיְּהוּדִי בְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ, בִּימֵי הַחוֹל שֶׁלְּאַחֲרֵי תִּשְׁרֵי, אֵינֶנָּה כְּדֶרֶךְ שֶׁל חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי, אֶלָּא הִיא "דַּרְכּוֹ" - הַדֶּרֶךְ שֶׁל הָאָדָם: בְּרֹב זְמַנּוֹ הוּא עָסוּק בְּפַרְנָסָה, אֲכִילָה שְׁתִיָּה וְשֵׁינָה וְכַדּוֹמֶה - דֶּרֶךְ שֶׁאֵין רוֹאִים בָּהּ קְדֻשָּׁה בְּגָלוּי. וּבְכָךְ אֵין, לְכְאוֹרָה, שׁוּם הֶבְדֵּל בֵּין יְהוּדִי לְבֵין לֹא־יְהוּדִי.

מִצַּד שֵׁנִי, **בְּאוֹתָהּ** מִלָּה "לְדַרְכּוֹ" מֻדְגָּשׁ שֶׁזּוֹהִי "דַּרְכּוֹ": הַדֶּרֶךְ שֶׁלּוֹ - דֶּרֶךְ מְיֻחֶדֶת שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ, אֲשֶׁר הוּא סָלַל אוֹתָהּ בִּשְׁבִיל כָּל יִשְׂרָאֵל. כְּלוֹמַר, גַּם הַדֶּרֶךְ הַיּוֹם־יוֹמִית שֶׁל יְהוּדִי, כָּל הִתְנַהֲגוּתוֹ בְּמַעֲשָׂיו הַגַּשְׁמִיִּים, בְּמַאֲכָלוֹ וּבְמַשְׁקֵהוּ, בְּמַשָּׂאוֹ וּבְמַתָּנוֹ וְכַדּוֹמֶה, שׁוֹנָה מִדַּרְכּוֹ שֶׁל לֹא־יְהוּדִי, לְהַבְדִּיל. כִּי כָּל זֶה נַעֲשֶׂה בְּאֹפֶן שֶׁל יַחֲדוּת "לְשֵׁם שָׁמַיִם" וּ"בְכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ".

(לקוטי שיחות כרך כה עמ' 150)

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת ויצא לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד תרגום

בהושע פרק יא־יב

יא ז **וְעַמִּי תְלוּאִים לִמְשׁוּבָתִי וְאֶל־עַל יִקְרָאֻהוּ יַחַד לֹא יְרוֹמֵם: ח אֵיךְ אֶתֶּנְךָ אֶפְרַיִם אֲמַגֶּנְךָ יִשְׂרָאֵל אֵיךְ אֶתֶּנְךָ כְּאַדְמָה אֲשִׂימְךָ כִּצְבֹאִים נֶהְפַּךְ עָלַי לִבִּי יַחַד נִכְמְרוּ נִחוּמָי: ט לֹא אֶעֱשֶׂה חֲרוֹן אַפִּי לֹא אָשׁוּב לְשַׁחֵת אֶפְרַיִם כִּי אֵל אָנֹכִי וְלֹא־אִישׁ בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר: י אַחֲרֵי יְהוָה יֵלֵכוּ כְּאַרְיֵה יִשְׁאָג כִּי־הוּא יִשְׁאַג וְיָחֲרְדוּ בָנִים מִיָּם: יא יָחֲרְדוּ כְצִפּוֹר מִמִּצְרַיִם וּכְיוֹנָה מֵאֶרֶץ**

שי למורא

ז) **וְעַמִּי תְלוּאִים לִמְשׁוּבָתִי,** עַמִּי תְּלוּיִים וּמְסֻפָּקִים בְּדַעְתָּם אִם לָשׁוּב אֵלַי, וּמַמְתִּינִים עַד שֶׁאָשוּב אֲלֵיהֶם תְּחִלָּה לְהֵיטִיב עִמָּהֶם. **וְאֶל עַל יִקְרָאֻהוּ,** הַנְּבִיאִים כֻּלָּם קוֹרְאִים אֶל הָעָם שֶׁהוּא יָשוּב תְּחִלָּה אֶל עַל, כְּלוֹמַר לַה' הָעֶלְיוֹן. **יַחַד לֹא יְרוֹמֵם,** הִנֵּה כֻּלָּם יַחַד לֹא יְרוֹמְמוּ וְלֹא יוֹעִילוּ תְּשׁוּבָה לַעֲשׂוֹת. ח) **אֵיךְ אֶתֶּנְךָ אֶפְרַיִם,** אַף עַל פִּי שֶׁחָטָאתָ לְפָנַי, אֲנִי מְרַחֵם, וְאוֹמֵר אֵיךְ אֶתֶּנְךָ אֶפְרַיִם בְּיַד אוֹיֵב. **אֲמַגֶּנְךָ יִשְׂרָאֵל,** אֵיךְ אֶמְסֹר אוֹתְךָ יִשְׂרָאֵל בְּיַד צוֹרְרֶיךָ. **נֶהְפַּךְ עָלַי לִבִּי,** אַף עַל פִּי שֶׁבָּעַסְתִּי, נֶהְפַּךְ עָלַי לִבִּי לְרַחֵם עָלֶיךָ. **יַחַד נִכְמְרוּ נִחוּמָי,** כָּל מִדּוֹתַי בְּיַחַד הִתְחַמְּמוּ וְהִתְעוֹרְרוּ לְהִנָּחֵם עַל הָרָעָה אֲשֶׁר הָיָה רָאוּי לַעֲשׂוֹת. ט) **כִּי אֵל אָנֹכִי,** הַמְקַיֵּם דְּבַר הַבְטָחָתִי לְטוֹבָה, וְאֵין מִדָּתִי לְהִנָּחֵם עַל הַטּוֹבָה. **בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ,** כְּבָר הִבְטַחְתִּי לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָתִי בְּקִרְבְּךָ. **וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר,** וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר אַחֶרֶת לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָתִי, כִּי־אִם בִּירוּשָׁלַיִם. י) **כְּאַרְיֵה יִשְׁאָג,** עוֹד יִשְׁאַג לָהֶם כְּאַרְיֵה שֶׁיֵּצְאוּ מִן הַגָּלְיוֹת, **יֵלְכוּ אַחֲרָיו. וְיָחֲרְדוּ בָנִים מִיָּם,** וְיִתְנוֹעֲעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָשוּב מִן הַגָּלְיוֹת שֶׁבַּמְּדִינוֹת הַמַּעֲרָב.

עטרת מרים

ז **וְעַמִּי תְלוּאִים** מְסוּפָקִים לִמְשׁוּבָתִי אֲלֵיהֶם וּמְמַתִּינִים שֶׁאָשוּב אֲלֵיהֶם תְּחִלָּה לְהֵיטִיב עִמָּהֶם. אֲבָל **וְאֶל־עַל** הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא עֲלֵיכֶם לָשוּב תְּחִלָּה **יִקְרָאֻהוּ** לָהֶם הַנְּבִיאִים כֻּלָּם, בְּכָל זֹאת **יַחַד לֹא יְרוֹמֵם** אֵין בָּהֶם מִי שֶׁיְּרוֹמֵם אוֹתוֹ הָעֶלְיוֹן לְכַבְּדוֹ לָשוּב אֵלָיו תְּחִלָּה: **ח אֵיךְ אֶתֶּנְךָ אֶפְרַיִם** בְּיַד הַבַּבְלִיִּים **אֵיךְ אֲמַגֶּנְךָ** אֶמְסָרְךָ בְּיָדָם **יִשְׂרָאֵל אֵיךְ אֶתֶּנְךָ** לִהְיוֹת הַפּוּכָה **כְּאַדְמָה אֲשִׂימְךָ כִּצְבֹאִים** מֵעָרֵי סְדוֹם וַעֲמוֹרָה (בראשית יד) עַם כִּי כָּעַסְתִּי עֲלֵיהֶם הִנֵּה **נֶהְפַּךְ עָלַי לִבִּי** לְרַחֵם אוֹתָם **יַחַד נִכְמְרוּ נִתְחַמְּמוּ נִחוּמָי** כָּל מִדּוֹת הַנִּחוּמִין שֶׁיֵּשׁ בִּי: **ט לֹא אֶעֱשֶׂה חֲרוֹן אַפִּי לֹא אָשׁוּב** מִדִּבְרֵי הַטּוֹב אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גְעַלְתִּים **לְשַׁחֵת אֶפְרַיִם כִּי אֵל אָנֹכִי** הַמְקַיֵּם דְּבַר טוֹבָתִי **וְלֹא־אִישׁ** לְהִנָּחֵם עַל הַטּוֹב. אֲשֶׁרְה **בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ** שְׁכִינָתִי **וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר** אַחֶרֶת לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָתִי: **י** אָז בִּימֵי הַמָּשִׁיחַ **אַחֲרֵי יְהוָה יֵלֵכוּ** בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל אַרְצָם, **כְּאַרְיֵה יִשְׁאָג** כְּמוֹ שֶׁעַל־יְדֵי שַׁאֲגַת הָאַרְיֵה מִתְאַסְּפִים אֵלָיו כָּל הַחַיּוֹת, כֵּן יֵאָסְפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקוֹל שַׁאֲגַת הָאֵל יִתְבָּרַךְ **כִּי־הוּא יִשְׁאַג** בְּקוֹל לְיִשְׂרָאֵל **וְיָחֲרְדוּ בָנִים** יְעוֹרֵר הַלְּבָבוֹת וִימַהֲרוּ לָבוֹא **מִיָּם** מִמִּזְרָח וּמִמַּעֲרָב: **יא יָחֲרְדוּ** יִמַּהֲרוּ לָבוֹא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אַשּׁוּר וְהוֹשַׁבְתִּים עַל־בָּתֵּיהֶם נְאֻם־
יְהוָה: **יב** א סְבָבֻנִי בְכַחַשׁ אֶפְרַיִם
וּבְמִרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה עֹד רָד
עִם־אֵל וְעִם־קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן: ב אֶפְרַיִם
רֹעֶה רוּחַ וְרֹדֵף קָדִים כָּל־הַיּוֹם כָּזָב
וָשֹׁד יַרְבֶּה וּבְרִית עִם־אַשּׁוּר יִכְרֹתוּ
וְשֶׁמֶן לְמִצְרַיִם יוּבָל: ג וְרִיב לַיהוָה
עִם־יְהוּדָה וְלִפְקֹד עַל־יַעֲקֹב כִּדְרָכָיו
כְּמַעֲלָלָיו יָשִׁיב לוֹ: ד בַּבֶּטֶן עָקַב אֶת־
אָחִיו וּבְאוֹנוֹ שָׂרָה אֶת־אֱלֹהִים: ה וַיָּשַׂר
אֶל־מַלְאָךְ וַיֻּכָל בָּכָה וַיִּתְחַנֶּן לוֹ בֵּית־
אֵל יִמְצָאֶנּוּ וְשָׁם יְדַבֵּר עִמָּנוּ: ו וַיהוָה
אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יְהוָה זִכְרוֹ: ז וְאַתָּה
בֵּאלֹהֶיךָ תָּשׁוּב חֶסֶד וּמִשְׁפָּט שְׁמֹר
וְקַוֵּה אֶל־אֱלֹהֶיךָ תָּמִיד: ח כְּנַעַן בְּיָדוֹ
מֹאזְנֵי מִרְמָה לַעֲשֹׁק אָהֵב: ט וַיֹּאמֶר
אֶפְרַיִם אַךְ עָשַׁרְתִּי מָצָאתִי אוֹן לִי
כָּל־יְגִיעַי לֹא יִמְצְאוּ־לִי עָוֹן אֲשֶׁר־חָטְא:
י וְאָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עֹד
אוֹשִׁיבְךָ בָאֳהָלִים כִּימֵי מוֹעֵד:
יא וְדִבַּרְתִּי עַל־הַנְּבִיאִים וְאָנֹכִי חָזוֹן

עטרת מרים

כְּצִפּוֹר מִמִּצְרַיִם וּכְיוֹנָה הַמְמַהֲרִים לָעוּף מֵאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהוֹשַׁבְתִּים וְאוֹשִׁיב אוֹתָם לְבֶטַח עַל־בָּתֵּיהֶם נְאֻם־יְהוָה: **א** סְבָבֻנִי בְכַחַשׁ בִּכְפִירָה אֶפְרַיִם וּבְמִרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי הִקִּיפוּנִי סְבִיב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בַּעֲבוֹדַת אֱלֹהִים אֲחֵרִים, אֲבָל וִיהוּדָה עֹד רָד מוֹשֵׁל עִם־אֵל לְלֶכֶת בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה וְעִם־ אֱלֹהִים קְדוֹשִׁים וְהוּא לְבַד נֶאֱמָן לְקַיֵּם מַאֲמָרוֹ: **ב** אֶפְרַיִם רֹעֶה מִתְחַבֵּר עִם דִּבְרֵי רוּחַ לַעֲבוֹדָה־זָרָה וְרֹדֵף רוּחַ קָדִים כָּל־הַיּוֹם בְּעָבְרוֹ הָעֲגָלִים, כָּזָב מַרְבֶּה לְדַבֵּר, וָשֹׁד עוֹשֵׂק יַרְבֶּה וּבְרִית עִם־אַשּׁוּר יִכְרֹתוּ לִהְיוֹת בְּעֶזְרָתוֹ כְּשֶׁתָּבֹא אֵלָיו צָרוֹת הָאוֹיֵב וְשֶׁמֶן לְמִצְרַיִם יוּבָל לְשַׁחֲדוֹ לַעֲזוֹר לוֹ מוּל הָאוֹיֵב: **ג** הוֹאִיל וְגַם יְהוּדָה סָרַח אַחַר־כָּךְ לָכֵן וְרִיב לַיהוָה עִם־יְהוּדָה וְלִפְקֹד עַל־יַעֲקֹב עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים כִּדְרָכָיו שֶׁהָיוּ מַלְכֵיהֶם רָעִים כִּי לֹא זָכְרוּ חַסְדֵי עַמָּהֶם כְּמַעֲלָלָיו יָשִׁיב לוֹ: **ד** הֲלֹא יַעֲקֹב אֲבִיהֶם עוֹדוֹ בַּבֶּטֶן אִמּוֹ עָקַב אֶת־אָחִיו אֲחֵז בַּעֲקֵב עֵשָׂו אָחִיו וּבְאוֹנוֹ וּבְכֹחוֹ שָׂרָה נַעֲשָׂה שַׂר אֶת־אֱלֹהִים עַל הַמַּלְאָךְ שָׂרוֹ שֶׁל עֵשָׂו הַנֶּאֱבָק עִמּוֹ כִּי יַעֲקֹב הִתְגַּבֵּר עָלָיו: **ה** וַיָּשַׂר נַעֲשָׂה שַׂר אֶל־מַלְאָךְ וַיֻּכָל נִצְחוֹ, אָז בָּכָה הַמַּלְאָךְ וַיִּתְחַנֵּן לוֹ לְהַנִּיחוֹ לָלֶכֶת, וְכֹה אָמַר הִנֵּה בְּבֵית־אֵל יִמְצָאֶנּוּ ה' וְשָׁם יְדַבֵּר עִמָּנוּ וְשָׁם יְבָרֵךְ וְאֶהְיֶה שָׁם גַּם אֲנִי וְאוֹדֶה לְךָ עַל הַבְּרָכוֹת וּמַדּוּעַ אִם כֵּן לֹא תִּבְטַחוּ בִּי וְתֵלְכוּ לְבַקֵּשׁ עֶזְרָה מִמִּצְרַיִם וּמֵאַשּׁוּר: **ו** הֲלֹא יַהְוֶה הוּא אֱלֹהֵי עַל הַצְּבָאוֹת יְהוָה הוּא זִכְרוֹ וּשְׁמוֹ הַמּוֹרֶה שֶׁהוּא אָדוֹן הַכֹּל: **ז** וְאַתָּה בֵּאלֹהֶיךָ בְּעֶזְרָתוֹ תָּשׁוּב לְמַדְרֵגָתְךָ, רַק חֶסֶד וּמִשְׁפָּט שְׁמֹר אִם כָּךְ תַּעֲשֶׂה וְקַוֵּה אֶל־אֱלֹהֶיךָ תָּמִיד כִּי בְּטוּחַ תִּהְיֶה שֶׁיְּמַלֵּא תִּקְוָתְךָ: **ח** אֲבָל אַתֶּם כְּסוֹחֵר כְּנַעַן הִרְמַאי אֲשֶׁר בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה כִּי לַעֲשֹׁק אֶת הַבְּרִיּוֹת אָהֵב וְאֵינְךָ חָפֵץ בְּחֶסֶד וּבְמִשְׁפָּט: **ט** וְעוֹד יוֹסִיף פֶּשַׁע כִּי, וַיֹּאמֶר אֶפְרַיִם אַךְ הַסִּבָּה שֶׁעָשַׁרְתִּי הוּא בַּעֲבוּר כִּי מָצָאתִי כֹּחַ לֶאֱסוֹף אוֹן הוֹן הַבָּא לִי בִּגְלַל כָּל־יְגִיעַי לֹא יִמְצְאוּ־לִי בָּזֶה שוּם עָוֹן אֲשֶׁר־חָטְא כִּי יַחֲשׁוּב שֶׁאֵין הַמָּקוֹם בָּרוּךְ־הוּא מַכִּיר בְּמַעֲשָׂיו: **י** אֲבָל הֲלֹא וְאָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵעַת הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאָז אֲנִי בְּעַצְמִי מַשְׁפִּיעַ לְךָ טוֹבָה וּמַשְׁגִּיחַ בְּמַעֲשֶׂיךָ בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית עֹד יָבוֹא זְמַן אֲשֶׁר תֵּצֵא מֵהַגּוֹלָה וְאוֹשִׁיבְךָ בָאֳהָלִים כִּימֵי מוֹעֵד צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: **יא** וְדִבַּרְתִּי

שי למורא

א) סְבָבֻנִי בְכַחַשׁ אֶפְרַיִם, הִנֵּה מַלְכוּת אֶפְרַיִם סָבְבוּ אוֹתִי כְּאִלּוּ הֵם שָׁבִים אֵלַי, אֲבָל יְכַחֲשׁוּ בִּי, כִּי לִבָּם בַּל עִמָּם. **וִיהוּדָה עֹד רָד עִם אֵל,** אֲבָל מַלְכוּת יְהוּדָה עֲדַיִן הִיא מוֹשֶׁלֶת עִם הָאֵל, כְּלוֹמַר מַכְרִיחָה אֶת הָעָם לָלֶכֶת עִם הָאֵל בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה. **וְעִם קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן,** וְעִם אֱלֹהִים קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן. **ב) רוֹעֶה רוּחַ וְרוֹדֵף קָדִים,** כְּלוֹמַר, עוֹסֵק הוּא בְּדִבְרֵי הֶבֶל. **וְשֶׁמֶן לְמִצְרַיִם יוּבָל,** מוֹבִילִים שֶׁמֶן לְמִצְרַיִם, לְשַׁחֵד אוֹתָם שֶׁיָּבוֹאוּ לַעֲזוֹר מִן הָאוֹיֵב. **ג) עִם יְהוּדָה,** כִּי אַחַר־כָּךְ גַּם יְהוּדָה הֵרֵעוּ מַעַלְלֵיהֶם. **וְלִפְקֹד עַל יַעֲקֹב,** כְּלוֹמַר, עַל יְהוּדָה וְעַל כָּל הַשְּׁבָטִים. **ד) בַּבֶּטֶן עָקַב אֶת אָחִיו,** מִכָּאן מוֹנֶה חַסְדֵי הקב"ה עִם יַעֲקֹב אָבִינוּ וְהָאוֹתוֹת שֶׁהֵרְאָה לוֹ עַל זַרְעוֹ אַחֲרָיו. וּמַה שֶׁהָיְתָה יָדוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אוֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו, הָיָה לְסִימָן שֶׁיַּעֲקֹב יִהְיֶה גִּבּוֹר עַל עֵשָׂו. **וּבְאוֹנוֹ שָׂרָה אֶת אֱלֹהִים,** וּבְכֹחוֹ נַעֲשָׂה שַׂר עַל הַמַּלְאָךְ שֶׁהָיָה שָׂרוֹ שֶׁל עֵשָׂו, כְּשֶׁהָיָה נֶאֱבָק עִמּוֹ וְהִתְגַּבֵּר עָלָיו. **ה) וַיָּשַׂר אֶל מַלְאָךְ וַיֻּכָל,** הָיָה שַׂר עַל הַמַּלְאָךְ וּנְצָחוֹ. **בָּכָה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ,** הַמַּלְאָךְ בָּכָה אָז לְפָנָיו וְהִתְחַנֵּן לְיַעֲקֹב שֶׁיִּתֵּן לוֹ לָלֶכֶת. וְאָמַר הַמַּלְאָךְ "בֵּית אֵל יִמְצָאֶנּוּ וְשָׁם יְדַבֵּר עִמָּנוּ", הִנֵּה בְּבֵית אֵל יִמְצָא ה' אוֹתָנוּ, וְשָׁם יְדַבֵּר עִמָּנוּ וְשָׁם יְבָרֵךְ וַאֲנִי אוֹדֶה לְךָ שָׁם עַל הַבְּרָכוֹת. **ו) ה' זִכְרוֹ,** כְּפִי שֶׁהָיִיתִי מֵאָז, כֵּן אֲנִי עַתָּה; וְאִם הָיִיתֶם הוֹלְכִים עִמִּי בְּתָמִימוּת כְּיַעֲקֹב אֲבִיכֶם, הָיִיתִי נוֹהֵג עִמָּכֶם כְּפִי שֶׁנָּהַגְתִּי עִמּוֹ. **ז) וְאַתָּה בֵּאלֹהֶיךָ תָּשׁוּב,** בְּהַבְטָחָתוֹ וּבְמִשְׁעַנְתּוֹ שֶׁהוּא מַבְטִיחֲךָ, אַתָּה יָכוֹל לִסְמֹךְ וְתָשׁוּב אֵלָיו. **ח) כְּנַעַן בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה,** כְּלוֹמַר, אֲבָל אַתָּה כְּסוֹחֵר רַמַּאי אֲשֶׁר בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה וְאוֹהֵב לַעֲשֹׁק אֶת הַבְּרִיּוֹת. **י) עֹד אוֹשִׁיבְךָ בָאֳהָלִים כִּימֵי מוֹעֵד,** עוֹד יָבוֹא זְמַן אֲשֶׁר תֵּצֵא מֵהַגּוֹלָה וְאוֹשִׁיב אוֹתְךָ בְּדַרְךָ בְּאֹהָלִים, כְּמוֹ בִּימֵי הַזְּמַן הַהוּא שֶׁיָּצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. **יא) וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה,**

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עטרת מרים

עַל עִם ״הַנְּבִיאִים״ לְהוֹכִיחַ אֶתְכֶם וּלְהַזִּיר אֶתְכֶם לַמּוּטָב וְאֲנֹכִי חָזוֹן בְּדִמְיוֹן וּבְמָשָׁל הִרְבֵּיתִי דִּבְרֵי וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה לָהֶם דִּבְרֵי עַל־יְדֵי מְשָׁלִים כְּדֵי לְיַשְּׁבָם עַל שׁוֹמְעֵיהֶם: אֲבָל כָּל זֶה לֹא הוֹעִיל, לָכֵן...: **יב אִם** בָּא אֶל ״גִּלְעָד אָוֶן״ שֶׁבֶר וְאוֹנֶם **אַךְ־שָׁוְא** לֹא בָּא בְּמִקְרֶה, כִּי הָיוּ בַּגִּלְגָּל מְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ בַּתְּחִלָּה **שְׁוָרִים** אֲשֶׁר **זִבְּחוּ** לַבַּעַל וְגַם מִזְּבְחוֹתָם שֶׁעָשׂוּ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים הָיוּ מְרוּבּוֹת **כְּגַלִּים** שֶׁל אֲבָנִים עַל תַּלְמֵי שָׂדֶי: **יג וַיִּבְרַח יַעֲקֹב** מִפְּנֵי עֵשָׂו אָחִיו **שְׂדֵה** אֶרֶץ **אֲרָם** וְשָׁם **וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל** לְלָבָן **בְּאִשָּׁה** הִיא רָחֵל **וּבְאִשָּׁה** אַחֶרֶת **שָׁמָר** אֶת הַצֹּאן וְכָל זֶה הָיָה מְרוּב עָנְיוֹ, כִּי בָּא בְּיָדַיִם רֵיקוֹת: **יד וּבְנָבִיא** עַל יְדֵי מֹשֶׁה **הֶעֱלָה יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּבְנָבִיא** וְעַל יָדוֹ **נִשְׁמָר** אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ בַּמִּדְבָּר:

הִרְבֵּיתִי וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה: יב אִם־
גִּלְעָד אָוֶן אַךְ־שָׁוְא הָיוּ בַּגִּלְגָּל שְׁוָרִים
זִבְּחוּ גַּם מִזְּבְחוֹתָם כְּגַלִּים עַל תַּלְמֵי
שָׂדָי: יג וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שְׂדֵה אֲרָם וַיַּעֲבֹד
יִשְׂרָאֵל בְּאִשָּׁה וּבְאִשָּׁה שָׁמָר:
יד וּבְנָבִיא הֶעֱלָה יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרַיִם וּבְנָבִיא נִשְׁמָר:

שי למורא

אֲדַמֶּה לָהֶם דִּבְרֵי עַל יְדֵי מְשָׁלִים, כְּדֵי לְיַשְּׁבָם עַל שׁוֹמְעֵיהֶם. **יב) אִם גִּלְעָד אָוֶן,** אִם גִּלְעָד הֵחֵל לַעֲשׂוֹת אָוֶן. שֶׁהֵם הֵחֵלּוּ לַעֲשׂוֹת הָרַע תְּחִלָּה, וְהֵם גָּלוּ תְּחִלָּה. **אַךְ שָׁוְא הָיוּ,** רַק דִּבְרֵי שָׁוְא וְהֶבֶל הָיוּ מַעֲשֵׂיהֶם. **בַּגִּלְגָּל שְׁוָרִים זִבְּחוּ,** לַעֲבוֹדָה־זָרָה. **גַּם מִזְּבְחוֹתָם כְּגַלִּים,** גַּם הַמִּזְבְּחוֹת שֶׁעָשׂוּ לַעֲבוֹדָה־זָרָה הָיוּ מְרֻבִּים וְנִרְאִים בְּגֹבַהּ, כְּמוֹ הַגַּלִּים שֶׁהֵם עַל תַּלְמֵי הַשָּׂדֶה. **תַּלְמֵי שָׂדָי,** הַתְּלָמִים שֶׁבַּשָּׂדֶה. הֵם הָעֲרוּגוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בַּחֲרִישָׁה. **יג) וַיִּבְרַח יַעֲקֹב,** כְּאָדָם שֶׁאוֹמֵר נַחֵזוֹר עַל הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁדִּבַּרְנוּ לְמַעְלָה. **שְׂדֵה אֲרָם,** אֶרֶץ אֲרָם. **בְּאִשָּׁה,** רָחֵל. **וּבְאִשָּׁה,** לֵאָה. **יד) וּבְנָבִיא,** עַל יְדֵי מֹשֶׁה נְבִיאוֹ.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמֵּחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ, יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

קריאת התורה למנחת שבת קודש

ד וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו אֶל־עֵשָׂו אָחִיו
אַרְצָה שֵׂעִיר שְׂדֵה אֱדוֹם: ה וַיְצַו אֹתָם לֵאמֹר
כֹּה תֹאמְרוּן לַאדֹנִי לְעֵשָׂו כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ
יַעֲקֹב עִם־לָבָן גַּרְתִּי וָאֲחַר עַד־עָתָּה: ו וַיְהִי־לִי
שׁוֹר וַחֲמוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה וָאֶשְׁלְחָה
לְהַגִּיד לַאדֹנִי לִמְצֹא־חֵן בְּעֵינֶיךָ: (לוי) ז וַיָּשֻׁבוּ
הַמַּלְאָכִים אֶל־יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל־אָחִיךָ
אֶל־עֵשָׂו וְגַם הֹלֵךְ לִקְרָאתְךָ וְאַרְבַּע־מֵאוֹת
אִישׁ עִמּוֹ: ח וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֶר לוֹ וַיַּחַץ
אֶת־הָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ וְאֶת־הַצֹּאן וְאֶת־הַבָּקָר
וְהַגְּמַלִּים לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת: ט וַיֹּאמֶר אִם־יָבוֹא עֵשָׂו
אֶל־הַמַּחֲנֶה הָאַחַת וְהִכֶּהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה
הַנִּשְׁאָר לִפְלֵיטָה: (ישראל) י וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי
אָבִי אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי אָבִי יִצְחָק יְהוָה הָאֹמֵר
אֵלַי שׁוּב לְאַרְצְךָ וּלְמוֹלַדְתְּךָ וְאֵיטִיבָה עִמָּךְ:
יא קָטֹנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל־הָאֱמֶת אֲשֶׁר
עָשִׂיתָ אֶת־עַבְדֶּךָ כִּי בְמַקְלִי עָבַרְתִּי אֶת־הַיַּרְדֵּן
הַזֶּה וְעַתָּה הָיִיתִי לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת: יב הַצִּילֵנִי נָא
מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו כִּי־יָרֵא אָנֹכִי אֹתוֹ פֶּן־יָבוֹא
וְהִכַּנִי אֵם עַל־בָּנִים: יג וְאַתָּה אָמַרְתָּ הֵיטֵב
אֵיטִיב עִמָּךְ וְשַׂמְתִּי אֶת־זַרְעֲךָ כְּחול הַיָּם אֲשֶׁר
לֹא־יִסָּפֵר מֵרֹב:

אגרות קודש

ב"ה, ד' כסלו, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מר"ח כסלו, בו כותב אשר רוצה לנסוע למקום אחר כיון שרוצה להיות בדווקא עם אחיו שי'.

והנה ידוע פסק דין המורה הגדול הרמב"ם ז"ל הלכות גרושין סוף פרק ב' אשר רצונו האמיתי של כל אחד ואחת הוא לקיים רצונו של הקב"ה אשר גילה לנו בתורתו הק' תורת חיים ותורת עולם.

וכיון אשר במקומו עתה יש לו האפשריות ללמוד תורה שלימה, היינו חלק התורה הנקרא בזהר הק' גופא דאורייתא, וחלק התורה הנק' בזהר הק' נשמתא דאורייתא (זהר הק' סדר בהעלותך את הנרות דף נקב (עכ"פ כחודו של מחט), עמוד אל"ף (אלופו של עולם)). ואם יסע משם קרוב לודאי שלא תהי' לו אפשריות זו, הרי ברור מהו רצונו האמיתי, והוא להמשיך למלאות רצון הבורא יתי' ללמוד נגלה דתורה ופנימיות התורה, ואם לפעמים - בלשון הרמב"ם - אונסו יצרו הרע לעזוב לימוד זה בתירוצים שונים, עיין שם ברמב"ם. הרי לכל אחד מישראל ניתנו הכחות להתגבר על יצרו בעזרתו של הקב"ה, ואין הדבר תלוי אלא ברצונו. והשי"ת יצליחו שלא יגרה על עצמו את היצר ויחדול מלבלבלו בענין הנ"ל.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לוח זמנים לשבוע פרשת ויצא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ח)	06:11	06:16	08:11	08:14	08:47	08:50	09:41	09:44	11:56	11:58	16:41	16:39	17:08	17:07	16:19	17:17
חיפה (ח)	06:13	06:19	08:11	08:15	08:47	08:51	09:41	09:44	11:55	11:57	16:40	16:38	17:05	17:03	16:05	17:14
ירושלים (ח)	06:11	06:16	08:10	08:13	08:45	08:49	09:40	09:42	11:54	11:56	16:43	16:41	17:06	17:04	16:01	17:15
תל אביב (ח)	06:13	06:18	08:12	08:15	08:47	08:51	09:42	09:44	11:56	11:58	16:39	16:37	17:07	17:05	16:15	17:16
אוסטריה, וינה (ח)	07:07	07:16	08:35	08:39	09:21	09:26	10:09	10:13	12:10	12:11	16:12	16:07	16:49	16:44	15:50	16:58
אוסטרליה, מלבורן (ק)	05:58	05:54	08:46	08:44	09:30	09:29	10:43	10:43	13:41	13:43	20:15	20:21	20:45	20:52	20:01	21:05
אוקראינה, אודסה (ח)	07:04	07:12	08:36	08:40	09:21	09:26	10:09	10:13	12:12	12:14	16:20	16:15	16:56	16:51	15:58	17:05
אוקראינה, דונייצק (ח)	06:40	06:49	08:09	08:13	08:55	09:00	09:43	09:47	11:44	11:46	15:47	15:42	16:24	16:19	15:25	16:33
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	06:53	07:02	08:20	08:25	09:07	09:12	09:54	09:58	11:55	11:57	15:57	15:51	16:34	16:29	15:34	16:43
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	07:25	07:34	08:47	08:51	09:36	09:41	10:22	10:26	12:21	12:22	16:16	16:10	16:55	16:49	15:53	17:04
אוקראינה, קייב (ח)	07:18	07:27	08:39	08:44	09:28	09:34	10:15	10:19	12:13	12:15	16:08	16:02	16:47	16:41	15:45	16:56
איחוד אמירויות, אבו דאבי (ח)	06:41	06:45	08:49	08:52	09:22	09:25	10:19	10:21	12:38	12:39	17:35	17:34	18:00	18:00	17:14	18:10
איטליה, מילאנו (ח)	07:27	07:35	09:02	09:06	09:46	09:50	10:35	10:38	12:39	12:40	16:52	16:48	17:24	17:20	16:28	17:33
אקוואדור, קיטו (ח)	05:56	05:57	08:25	08:26	08:55	08:57	09:58	10:00	12:30	12:31	18:03	18:05	18:27	18:29	17:47	18:38
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	05:38	05:36	08:26	08:24	09:07	09:06	10:19	10:19	13:14	13:16	19:41	19:47	20:10	20:17	19:27	20:29
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	06:14	06:10	09:02	09:00	09:50	09:49	11:05	11:05	14:07	14:09	20:48	20:55	21:22	21:29	20:36	21:44
ארה"ב, בולטימור (ח)	06:54	07:01	08:42	08:45	09:21	09:25	10:12	10:16	12:22	12:23	16:49	16:46	17:20	17:17	16:28	17:29
ארה"ב, ברוקלין (ח)	06:47	06:54	08:32	08:35	09:12	09:16	10:03	10:06	12:11	12:13	16:35	16:31	17:06	17:03	16:14	17:16
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	06:48	06:54	08:32	08:36	09:12	09:17	10:03	10:07	12:12	12:13	16:35	16:32	17:07	17:04	16:14	17:16
ארה"ב, דטרויט (ח)	07:28	07:35	09:09	09:13	09:50	09:55	10:41	10:44	12:48	12:49	17:07	17:03	17:40	17:36	16:46	17:49
ארה"ב, האוסטון (ח)	06:49	06:54	08:51	08:54	09:26	09:29	10:21	10:24	12:37	12:38	17:25	17:23	17:51	17:50	17:04	18:00
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	06:28	06:33	08:24	08:27	09:01	09:04	09:54	09:57	12:07	12:09	16:47	16:44	17:15	17:13	16:27	17:24
ארה"ב, מיאמי (ח)	06:42	06:46	08:48	08:51	09:22	09:25	10:18	10:20	12:36	12:38	17:31	17:30	17:57	17:56	17:12	18:06
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	06:44	06:51	08:28	08:32	09:09	09:13	09:59	10:03	12:07	12:09	16:29	16:26	17:01	16:58	16:08	17:10
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	07:11	07:17	08:56	08:59	09:36	09:40	10:27	10:30	12:35	12:37	17:00	16:56	17:31	17:28	16:39	17:40
ארה"ב, שיקגו (ח)	06:45	06:52	08:27	08:31	09:08	09:13	09:59	10:02	12:06	12:07	16:27	16:23	16:59	16:55	16:05	17:08
בוליביה, לה-פס (ח)	05:50	05:50	08:30	08:30	09:02	09:03	10:09	10:10	12:50	12:52	18:46	18:49	19:11	19:14	18:31	19:24
בלגיה, אנטוורפן (ח)	08:05	08:15	09:24	09:29	10:14	10:20	11:00	11:04	12:58	12:59	16:49	16:43	17:29	17:23	16:26	17:38
בלגיה, בריסל (ח)	08:04	08:14	09:24	09:29	10:14	10:19	11:00	11:04	12:58	12:59	16:51	16:45	17:30	17:25	16:28	17:40
ברזיל, סאן פאולו (ח)	05:13	05:11	07:55	07:55	08:30	08:31	09:39	09:40	12:25	12:27	18:36	18:41	18:58	19:02	18:17	19:13
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	05:02	05:01	07:44	07:44	08:19	08:19	09:27	09:28	12:13	12:15	18:18	18:23	18:44	18:49	18:04	18:59
בריטניה, לונדון (ח)	07:25	07:34	08:43	08:47	09:33	09:39	10:19	10:23	12:16	12:17	16:08	16:02	16:46	16:40	15:46	16:56
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	07:41	07:52	08:52	08:57	09:46	09:52	10:30	10:34	12:24	12:26	16:07	15:59	16:49	16:43	15:45	16:59
גרמניה, ברלין (ח)	07:35	07:45	08:49	08:54	09:41	09:47	10:26	10:30	12:22	12:23	16:10	16:03	16:49	16:43	15:45	16:59
גרמניה, פרנקפורט (ח)	07:44	07:54	09:07	09:11	09:55	10:01	10:42	10:46	12:41	12:42	16:36	16:30	17:15	17:10	16:13	17:24
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	05:08	05:07	07:53	07:52	08:29	08:29	09:38	09:39	12:26	12:28	18:44	18:49	19:04	19:09	18:23	19:20
הודו, מומבאי (ח)	06:48	06:51	09:02	09:04	09:34	09:36	10:32	10:34	12:54	12:55	17:59	17:59	18:24	18:24	17:41	18:34
הודו, פונה (ח)	06:43	06:47	08:58	09:00	09:29	09:32	10:28	10:30	12:50	12:51	17:56	17:56	18:21	18:21	17:38	18:31
הונגריה, בודפשט (ח)	06:54	07:02	08:23	08:28	09:09	09:14	09:57	10:01	11:59	12:01	16:04	15:59	16:40	16:35	15:41	16:49

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לוח זמנים לשבוע פרשת ויצא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ה) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
טורקיה, איסטנבול (ה)	06:52	06:59	08:36	08:40	09:17	09:21	10:08	10:11	12:16	12:17	16:39	16:35	17:11	17:07	16:18	17:20
יוון, אתונה (ה)	07:10	07:16	08:59	09:03	09:38	09:42	10:30	10:33	12:40	12:42	17:11	17:08	17:41	17:38	16:50	17:50
מולדובה, קישינב (ה)	07:13	07:21	08:44	08:48	09:29	09:34	10:18	10:21	12:20	12:21	16:26	16:21	17:02	16:57	16:04	17:11
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ה)	06:46	06:50	09:00	09:02	09:32	09:34	10:29	10:32	12:51	12:53	17:56	17:56	18:21	18:21	17:38	18:30
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ה)	04:40	04:36	07:29	07:26	08:26	08:26	09:44	09:45	12:55	12:57	19:54	20:01	20:32	20:40	19:42	20:57
נפאל, קטמנדו (ה)	06:27	06:32	08:32	08:35	09:06	09:09	10:02	10:04	12:19	12:20	17:10	17:09	17:37	17:36	16:51	17:46
סין, בייג'ין (ה)	07:03	07:10	08:49	08:53	09:29	09:33	10:20	10:24	12:29	12:31	16:56	16:52	17:27	17:24	16:33	17:36
סינגפור, סינגפור (ה)	06:48	06:50	09:17	09:18	09:47	09:49	10:49	10:51	13:20	13:22	18:52	18:53	19:15	19:17	18:35	19:26
פולין, ורשא (ה)	07:03	07:13	08:19	08:24	09:10	09:16	09:55	09:59	11:51	11:53	15:39	15:32	16:20	16:14	15:15	16:29
פרו, לימה (ה)	05:33	05:33	08:10	08:10	08:41	08:42	09:47	09:48	12:25	12:27	18:15	18:18	18:39	18:42	17:59	18:52
צרפת, ליאון (ה)	07:45	07:53	09:19	09:24	10:04	10:08	10:52	10:56	12:56	12:58	17:06	17:01	17:41	17:37	16:44	17:50
צרפת, פריז (ה)	08:05	08:14	09:31	09:36	10:19	10:24	11:06	11:10	13:06	13:08	17:08	17:02	17:43	17:38	16:43	17:53
קולומביה, בוגוטה (ה)	05:45	05:47	08:11	08:13	08:41	08:43	09:43	09:45	12:12	12:13	17:39	17:40	18:02	18:03	17:21	18:13
קנדה, טורונטו (ה)	07:17	07:24	08:55	08:59	09:38	09:42	10:27	10:31	12:33	12:34	16:52	16:48	17:22	17:18	16:27	17:31
קנדה, מונטריאול (ה)	06:59	07:06	08:33	08:37	09:17	09:22	10:06	10:09	12:10	12:11	16:21	16:17	16:55	16:51	15:58	17:04
קפריסין, לרנקה (ה)	06:23	06:29	08:18	08:21	08:55	08:59	09:48	09:51	12:01	12:02	16:38	16:35	17:07	17:05	16:18	17:16
רוסיה, ליובאוויטש (ה)	08:34	08:45	09:41	09:46	10:36	10:42	11:19	11:24	13:11	13:13	16:48	16:40	17:32	17:25	16:23	17:42
רוסיה, מוסקבה (ה)	08:12	08:24	09:14	09:20	10:11	10:18	10:54	10:59	12:45	12:46	16:21	16:13	17:02	16:55	15:52	17:12
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ה)	07:30	07:39	09:01	09:05	09:46	09:51	10:34	10:38	12:36	12:38	16:42	16:37	17:18	17:13	16:20	17:27
שוויץ, ציריך (ה)	07:36	07:44	09:05	09:10	09:51	09:56	10:39	10:43	12:41	12:43	16:51	16:46	17:22	17:18	16:24	17:32
תאילנד, בנגקוק (ה)	06:19	06:22	08:39	08:41	09:09	09:12	10:09	10:11	12:33	12:35	17:47	17:48	18:11	18:12	17:29	18:21

*) הזמנים נערכו על־פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָּל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי' **הלוי** בן חנה וזוגתו **אולגה שרה** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעיין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

●

לעילוי נשמת הרה"ח ר' **טובי'** ב"ר **יעקב** ע"ה

הרשמה כמנויים לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il | Otzar770.com | Chasidut.tv | Lahak.org

2304-3377

P.P.
שולם
1949
תל אביב